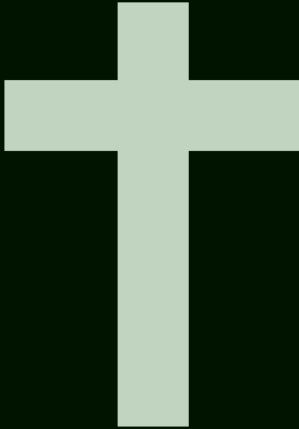

Las Escrituras en Ashéninka Ucayali del Sur del
Perú

The Holy Bible in the South Ucayali Ashéninka language of
Peru

Las Escrituras en Ashéninka Ucayali del Sur del Perú
The Holy Bible in the South Ucayali Ashéninka language of Peru
Las Escrituras en Ashéninka Ucayali del Sur del Perú

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ashéninka Ucayali del Sur (Ashéninka, South Ucayali)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-06-08

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023
db14e188-438b-52a5-9541-56657c3fc3d9

Contents

FRT	1
ETANTA-NAKARI	2
ÉXODO	70
LEVI-ITI	101
IKAATEYINI	106
APIIN AANI-TANEENTSIRI	116
JOSUE	118
JEWARIPAENI	126
1 SAMUEL	130
2 SAMUEL	144
1 REYES	149
2 REYES	160
2 CRÓNICAS	165
ESDRAS	167
JOB	169
MAMPAANTSI	173
ISAÍAS	180
JEREMÍAS	187
EZEQUIEL	190
DANIEL	192
JONÁS	195
MIQUEAS	198
MALAQÚÍAS	199
MATEO	200
MARCOS	258
LUCAS	277
JUAN	308
RANTAYI-TAKIRI	351
ROMA-JATZI	406
1 CORINTO-JATZI	432
2 CORINTO-JATZI	458
GALACIA-JATZI	475
EFESO-JATZI	485
FILIPOS-JATZI	494
COLOSAS-JATZI	501
1 TESALÓNICA-JATZI	507
2 TESALÓNICA-JATZI	512
1 TIMOTEO	515
2 TIMOTEO	523
TITO	528
FILEMÓN	531
HEBER-PAENI	533

SANTIAHO554
1 PEDRO561
2 PEDRO569
1 JUAN574
2 JUAN581
3 JUAN582
JUDAS583
ROÑAAHAN-TEETZIRI586

Las Escrituras en Ashéninka Ucayali del Sur [cpy]

Las Escrituras en Ashéninka Ucayali del Sur del Perú
[cpy]

Primera edición
© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Edición para la Web
© 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

www.ScriptureEarth.org

Licencia Creative Commons (Reconocimiento-NoComercial-SinObraDerivada 3.0 Unported)

Compartir • Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra.

Reconocimiento • Debe reconocer los créditos de la obra.

No comercial • No puede utilizar esta obra para fines comerciales.

Sin obras derivadas • No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada.

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

ETANTA-NAKARI

Rowetsikae-takiro Maawoeni

¹ Owakira etanta-nakari rowetsikan-teetzi, riitakira Tajorensi wetsikakirori inkite eejatzi kepatsi. ² Tema tekatsi jeekatsini kepatsiki, iyoshiita inkaari eejatzi tsireni-kaakiri. Apatziro anashaata ishire Tajorensi inkaari-mashiki.

³ Ari iñaawae-tanaki Tajorensi, ikantzi: “Okoñeetyii”, matanaka koñeetyaanaki. ⁴ Iñaatziro Tajorensi kameetha okantanaka okoñeetyaanaki. Rinashitakawo koñeetyaatsiri, eejatzi tsirenikaakiri. ⁵ Iitakiro “kitejeri”. Rooma kaari koñeeta-tsini iitakiro “tsireniri”. Ari otsireni-tanee opoñaashita okiteje-tanee, rootaki etana-kawori apaani kitejeri iroka.*

⁶ Opoñaashita ikantane Tajorensi: “Otzimi aatzinkironi nijaa-paeni, rootaki inashi-tyaawoni.” ⁷ Imatakiro Tajorensi, tzimanaki aatzinkironi nijaa. Eenitatsi nijaa jeekaneen-tsiri jenokinta, itsipa jaawiki. Ari okantanakari. ⁸ Iitakiro Tajorensi aatzinkirori nijaa ‘inkite’. Ari otsireni-tanee opoñaashita okiteje-tanee, rootakira apitetatsiri kitejeri iroka.

⁹ Opoñaashita ikantzi Tajorensi: “Apataatyaa nijaa-paeni okaatzi tzimatsiri jaawiki, okoñaantanyaari jempe opiryaa-pathate.” Matanaka ikantakiri. ¹⁰ Iitakiro Tajorensi jempe opiryaa-patha-tanaki “kepatsi”. Rooma jempe apataatanaka nijaa-paeni iitakiro “inkaari”. Ikanta raminakiro Tajorensi kameetha okantaka. ¹¹ Opoñaashita ikantzi Tajorensi: “Oshooki kepatsiki inaashi-yitachari inchatto eejatzi pankirensi, tzimatsini okithoki ithoteeteri eejatzi rowaetyaari.” Matanaka ikantakiri. ¹² Ari oshookanaki kepatsiki inashi-yitachari inchatto eejatzi pankirensi. Tzimayitanaki okithoki inchatopaeni. Ari okimitakari pankirensi. Raminakiro Tajorensi irokapaeni kameetha okantaka. ¹³ Ari otsireni-tanee opoñaashita okiteje-tanee, rootaki mawatatsiri kitejeri iroka.

¹⁴ Opoñaashita ikantzi Tajorensi: “Itzimi jenokinta oorenta-chani, ritaki inashi-takae-yaawoni kitejeri eejatzi tsireniri. Rootaki riyoetan-tyaawori kitejeri-paeni, ojarensi-paeni, eejatzi kitejeri roemoshirenkan-teetari. ¹⁵ Riitaki oorenta-chani jenokinta ikoñeetya-kahaero jaawiki.” Matanaka ikantakiri Tajorensi. ¹⁶ Aripaete rowetsikakiri Tajorensi apite antari oorenta-chani. Apaani antari oorenta-chari kitejeriki, rima itsipa ewonkiri oorenta-chari tsireniriki. Ari rowetsika-kiriri eejatzi maawoeni ompokiro-paeni. ¹⁷ Rowanakiri Tajorensi irika-paeni jenokinta, riitaki koñeetya-kahaerori maawoeni kepatsiki, ¹⁸ kitejeriki eejatzi tsireniriki. Rootaki riyoetan-tyaawori kitejeri eejatzi tsireniri. Ikanta raminakiri Tajorensi irika-paeni kameetha ikantaka. ¹⁹ Ari otsireni-tanee opoñaashita okiteje-tanee, rootaki 4-tatsiri kitejeri iroka. ²⁰ Opoñaashita ikantzi Tajorensi: “Ishekitee nijaaki inaashi-yitachani shimapaeni, eejatzi shiwankiri-paeni aayita-tsini.” ²¹ Tema rowetsikakiri Tajorensi antari-paeni jeekatsiri inkaariki, eejatzi maawoeni inashi-yi-tachari jeekatsiri nijaaki, osheniyi-tanaki. Rowetsikakiri ikaatzi inashi-yi-tachari shiwankiri-paeni aayita-tsiri. Ikanta raminakiri Tajorensi irika-paeni kameetha

* **1:5** Ikantee-tziri jaka “Ari otsireni-tanee opoñaashita okiteje-tanee”. Tema paerani owakira rowetsikakiri Tajorensi ooryaa, okiteje-tanaki. Ari rowetsikakiro okaatzi ikowakiri, opoñaashita otsireni-tanee. Rootaki apaanitatsiri kitejeri. Ari okantapiin-tanaakityaa, otsireni-tanee okiteje-tanee, rootaki itsipa apitetapaentsiri kitejeri.

ikantaka. ²² Itajonkawenta-nakiri Tajorensi, ikantziri: “Itzimayitee iryaani-paeni, ishenitan-teeyaari nijaaki-paeni. Ari ikimitee-yaari eejatzi shiwankiri-paeni rosheki-yitee kepatsiki.” ²³ Ari otsireni-tanee opoñaashita okiteje-tanee, rootaki 5-tatsi kitejeri iroka.

²⁴ Opoñaashita ikantzi Tajorensi: “Roshekitee kepatsiki ikaatzi inaashiyitachari, ipireetari-paeni, antami-weri-paeni, anayita-tsiri, maawoeni tzimatsini kepatsiki.” Matanaka ikantakiri. ²⁵ Ikanta rowetsika-yitakiri Tajorensi maawoeni irika-paeni kameetha ikantaka.

²⁶ Opoñaashita ikantzi Tajorensi: “Jame owetsiki atziri kimiteeni aaka. Ritaki iyothanita-tsini rawijeri jeekatsiri inkaariki-paeni, shiwankiri-paeni, ipireetari-paeni, maawoeni tzimatsiri kepatsiki, eejatzi ikaatzi anayita-tsiri jaawiki.” ²⁷ Imatakiri Tajorensi rowetsikakiri atziri, roshiya-kaakari jempe ikanta rirori. Rowetsikaki shirampari eejatzi tsinani. ²⁸ Iroka ikantakiri Tajorensi itajonkawenta-nakiri: “Itzimayitee peentsite, poshekiyitee. Pinampi-teeyaawo maawoeni kepatsiki, pipinkathari-wentante. Piyothanitee pawijiri maawoeni tzimatsini jaka kepatsiki. Pawijiri ikaatzi jeekayitatsiri nijaa-ki, shiwankiri-paeni, ipireetari-paeni, antami-weri-paeni, eejatzi ikaatzi anayita-tsiri jaawiki.”

²⁹ Ikantaki eejatzi Tajorensi: “Nopakimiro okaatzi shookatsiri kepatsiki tzimatsiri okithoki, eejatzi inchato-paeni okaatzi kithoki-tatsiri. Rootaki powayitee-yaari eerokapaeni. ³⁰ Riima antami-weri-paeni, ikaatzi anayita-tsiri jaawiki, shiwankiri-paeni, rowaeyaawo inchashi-paeni.” Matanaka ikantakiri Tajorensi. ³¹ Ari raminakiri Tajorensi ikaatzi rowetsikakiri kameetha ikantaka. Ari otsireni-tanee opoñaashita okiteje-tanee, rootaki 6-tatsi kitejeri iroka.

2

¹ Ari rowetsikaetakiro okaatzi tzimayitatsiri inkiteji eejatzi kepatsiki.

² Tema rootaki 7-tatsiri kitejeri ithonkantakawori Tajorensi maawoeni okaatzi rowetsikayitakiri. Roojatzi imakoryaantapaaka rirori. ³ Ari itajonkanakiro Tajorensi iroka 7-tatsiri kitejeri. Ikantaki: “Notajonkaawenteero iroka kitejeri.” Tema iroka kitejeri rootaki imakoryaantakari Tajorensi rowetsikantayitakawori maawoeni tzimayiteentsiri.

⁴ Iroka ikenkithatakoetzirow owetsikantakari inkite eejatzi kepatsi. Tema paerani rowetsikantakawori Tajorensi iroka inkite eejatzi kepatsi, ⁵ tekira oshookayitziita pankirensi eejatzi inchashapaeni. Tekira rowariiroota Tajorensi inkani kepatsiki, tee itzimita antawaetatsini. ⁶ Roo kanteencha, shitowaatatsi kepatsiki nija irenkapathatzirow maawoeni. ⁷ Opoñaashita raakiro kepatsi Tajorensi rowetsikakiri atziri. Itajonkakiri ikiriki, añaanaki. Aripaete rañaanaki etanakawori atziri.

⁸ Ikantakaakawo Tajorensi otzimi pankirentsimashi janta ishitowapiintzira ooryaa iiteetzirow Poshinaarini. Aritaki roejeekakiri janta shirampari rowetsikakiri. ⁹ Ari ishokakaayitaki Tajorensi inashiyitachari pankirentsi-paeni, owaneenkayitachari, tzimayitatsiri kameethatatsiri okithoki owaetyaari. Ishokakaaki eejatzi niyankineki pankirentsimashiki apite pankirentsi: apaani rañaanteetari, itsipa riyoeantyaawori kameethatatsiri eejatzi kaari kameethatatsi. ¹⁰ Enitatsi Poshinaariniki nija irenkirori pankirentsimashi, enitatsi ochewaa okaatzi 4. ¹¹ Etanakawori ochewaa iiteetzirow Shinchaari, rootaki tapotachari janta Tapotaariki, ari itzimiri ooro. ¹² Riiperori ooro tzimatsiri janta, tzimatsi

riiperori tziri, tzimatsi eejatzi mapipaeni poreryaatatsiri.* ¹³ Iroka apite-taneentsiri ochewaa iiteetakiro Shipoposhaarini, rootaki tapotachari janta Cheenkariniki. ¹⁴ Iroka mawa-tapaentsiri ochewaa iiteetziro Tampishaarini, rootaki tapotachari Aatzikaweniki janta ishitowapiintzira ooryaa. Rooma otsipa 4-tatsiri ochewaa rootaki iiteetakiri Antawaani.

¹⁵ Ikanta Tajorentsi ari roejeekakiri irika shirampari janta pankirentsi-mashiki ijeeki Poshinaariniki, rantawaete, eejatzi raminakowentiro. ¹⁶ Iroka ikantanakiri: “Kameethatatsi pithotiro okithoki pankirentsi-paeni jeekatsiri pankirentsimashiki. ¹⁷ Rooma okithoki pankirentsi riyoteetantyaawori kameethatatsiri eejatzi kaari kamethatatsi, eero pithotziro okithoki. Aririka pithotakiro, aritaki pikamaki.”

¹⁸ Opoñaashita ikantanaki Tajorentsi, “Tee okameethatzi ijeekawaete shirampari apaniroeni. Otzimatyee nowetsikiniri amita koyiterini.”

¹⁹ Owakira rowetsikantakari Tajorentsi maawoeni antamiweripaeni, shiwankiripaeni aayitatsiri jenoki, kepatsi raaki rowetsikantakari. Ari ramakiniri shirampari iiteetziri Adán, iitantayityaariri apanipaeni rowetsikakirira Tajorentsi. Okaatzira iitayitakiri tsimeriyatsiri, rootaki iwaeroyitaari nimaeka. ²⁰ Imatakiro Adán iitayitakiri maawoeni antamiweripaeni, maawoni shiwankiripaeni, eejatzi ipireetaripaeni. Tema tekatsi apaani amitaoterini rirori. ²¹ Ikanta Tajorentsi rowochokyaakiri Adán, ikanta imaaperotanaki kameetha, rayitakiri imeriki, iwichaneeri kameetha iwathaki. ²² Rootaki imereki atziri rowetsikakiri Tajorentsi etanakawori tsinani. Ramakiro Tajorentsi tsinani iñiuro atziri. ²³ Ikanta iñaawakiro, ikantanaki:

¡Naaka ashitawo nowatha iroka!
Rootaki nomereki.
Tsinani oetyaa,
Tema nowatha rowetsikaetaki.† ²⁴ Rootaki ritsiparyaantyaariri ewankari ipaapate eejatzi riniro, aririka raaki iina, tema apaani ikantaneeya iwathaki okimitakawo rapaani-watha-tanaateyemi.

²⁵ Kaankimerekiri ikanteeyani apitekiro, shirampari eejatzi iina, tema tee ikaaniwiteeyaani.

3

¹ Tema kiyothaniri ikantaka maanki rawijiri antamiweri ikaatzi rowetsikakiri Tajorentsi Pawa. Ari rojampitakiro tsinani, ikantakiro: “¿Arima ikantzimi Tajorentsi tee okameethatzi pithotero okithoki okaatzi pankiteenchari jaka?” ² Akanakiri tsinani, okantanakiri: “Shinetaantsitatsi nothotero okithoki pankiyiteenchari, ³ rooma ojatekaenchari pankirentsimashiki eero nothotziro. Tema ikantatyaana Tajorentsi tee okameethatzi nothotero, tee inintakaanawo eejatzi noteeyiro, aririka noteeyakiro, ari nokamaki.” ⁴ Ari rakanakiro maanki iroka tsinani, ikantziro: “Theeyaantsi ini, eero pikami. ⁵ Tema riyotzitakawo Tajorentsi aririka pithotakiro okithoki pankirentsi ipinkakaemiri aritaki piyotanakiro kameethatatsiri eejatzi kaariperori, poshiyakotanakyaari ikantaha Tajorentsi rirori.” ⁶ Aminanakiro tsinani

* **2:12** oshiyawitariri shempa = bedello; mapipaeni poreryaatatsiri = ónice † **2:23** Iroka ñaantsi akantziri aaka “atziri”, rootaki ikanteetziri paerani “ish”, rooma akantziri aaka “tsinani”, rootaki ikanteetziri paerani “ish-shah”. Ari añiuro iroka ñaantsi “ish-shah” opoñaawo ñaantsi “ish” akantziri aaka “atziri”, aririka atsipateero añaawaetero “ishah” oshiyawo akantziri aaka “opoña”. Aririka añaawaetero ñaantsi “ish-shah” oshiyawaetakawo akante “atziriri-opoña”.

okithoki pankirentsi kameetha okantaka, oñaawenatanakawo othotero, oshekizimotantyaawori iyomento. Aakiro chochoki, othotakiro. Roojatzzi aantanakanariri oemi, opapaakiri, ithotawakiro eejatzzi rirori. ⁷ Ari okoñaatzimotanakiro, ojeekamerekitashiteeyani apiteroeni. Ahaeyanakini oshi pankirentsi, oshirikakiro, rootaki opoñaantanakari.*

⁸ Okanta otampetyaanaki tsireniiteeni ikematzziirani ranashitapaaka Tajorentsi Pawa ikinawaeteeyinira rirori pankirentsimashiki. Ari ishiyeeyanakani roma-napithatyaari pankirentsimashiki. ⁹ Riitaki kantacha Tajorentsi Pawa ikaemapaakiri shirampari: “¿Jempe piyeekakika?” ¹⁰ Ari rakanakiri shirampari: “Nokemawakimi pikinapaaki pankirentsimashiki, antawoete nothaawanaki, tema tekatsi nokithaatyaari, rootaki nomanantanakari.” ¹¹ Ikanta Tajorentsi, rojampitapaakiri: “¿Iitaka kantakimiri piyeekamerikitashitaha? ¿Pithotakiroma chochoki nokantzimiri eero pithotziro?” ¹² Rakanakiri shirampari, ikantzi: “Kaarima tsinani pipakinari notsipatyaari, rootakira pakinawori chochoki, nothotantakawori naaka.” ¹³ Ikanta Tajorentsi Pawa rojampitanakiro tsinani, ikantziro: “¿Iitaka pantantawori iroka?” Roojatzzi okantantanakari roori: “Maanki amatawitakinari naaka, rootaaki nothotantakawori chochoki.” ¹⁴ Ikantanakiri maanki Tajorentsi Pawa: “Okantakaantziro pantakirowa iroka, nimaeka riyakateetemi pitsipawitarira maawoeni antamiweripaeni. Pishipaneeki panashiteeya nimaeka, kepatsi powaeya. ¹⁵ Naaka kantakahaeyaawoni okijaneentantemiri iroka tsinani. Ari ikanteemiri ojariteeyaari ikijaneenteeri pitomipaeni. Riitaki ompojiimiri piitoki ojariteeyaari tsinani, apatziro patsikiri eeroa iitzi.” ¹⁶ Ikantanakiro tsinani: “Antawoete pikemaatsiwaeteeya aririka pitzimaanite. Pikoetyaapiinteeri piimi, riitaki antariwenzimiri rirori, osheki nopinkathateri eeroa.” ¹⁷ Eejatzzi ikanteetanakiri shirampari: “Okantakakimi paawakotawakiro piina roojatzzi pithotantakawori chochoki nopinkakawitziimiri, eeroakaha kantakaanteroni riyakatanteetyaawori kepatsi. Antawoete pipomeentsiwaeteeyaawo pantawaetee piñaanteeyaawori otzimaepowaeyaari eenirowa pañaayitzi. ¹⁸ Kitocheemashi okantayiteeya kepatsi. Piwankiri powayiteeyaari. ¹⁹ Otzimatye pimajawiwenteero okaate powayiteeyaari, roojatzzi piikamakotee, tema kepatsipane pinatzzi rowetsikaetakimiri, eejatzzi pipeyaneeyawo kepatsi.” ²⁰ Ikanta shirampari iitakiro iina ‘Eva,’ tema roo rinirontayitayari ikaate tzimayitatsini.† ²¹ Roojatzzi raantanaka Tajorentsi Pawa mashiitsi rowetsikakiniri iithaari, rootaki ikithaatakiriri shirampari eejatzzi tsinani, ²² ikantaki: “Ari roshiyakae aakapaeni shirampari, riyotanakiro kameethatatsiri eejatzzi kaariperori. Nimaeka tee nokowakaaneeri ithotaneero chochoki owañaantatsiri, tee nokoyi rañe ikanteetatyeeyani eero ikamaanite.” ²³ Roojatzzi romishitowantakari Tajorentsi irika shirampari pankirentsimashiki jeekatsiri Edén-ki. Rantawaetakaakiri jaka kepatsiki jempe rahaetakiri rowetsikanteetakariri shirampari. ²⁴ Ikanta romishitowaetakiri shirampari, rowaakiri ronampiri tajorentsi pankirentsimashiki jempe ishitowapiintzi ooryaa. Rowaakiro eejatzzi owathaamentotsi oshiyawori opaamatzi paamari, oshewatzzimaeta eejatzzi, eero raretanteteetawo pankirentsi ow añaantatsiri.

* **3:7** Ikantakoetziri jaka “pankirentsi” roojatzzi iiteetzitari “hihuera.” † **3:20** Iroka waerontsi “Eva,” iñaaniki riroriipaeni oshiyawo akantziiri aaka “Añaantaasi.”

4

1 Ikanta Adán, itsipatakawo iina Eva. Ari omotzitaki, roojatzi itziman-takari otomi oetakiri Caín, tema okantaki roori: “Notzimakiri notyomi shirampari. Riitaki Tajorentsi pakinariri.”* 2 Roojatzi itziman-takari itsipa otomi iita Abel, rirentzitanakari Caín. Pirawaerintzi rini Abel, riima Caín pankiwaerentsi rini. 3 Okanta paata ojamanitaki, irika Caín, raanakiniri Tajorentsi iwankiri ipiri. 4 Ari ikantzitakari Abel rirori, raanakiniri Tajorentsi kameethaperotatsiri ipira. Raakameethatanakiri Tajorentsi irika Abel ari ikimitzitakari rowishatepaeni. 5 Teemaeta raakameethatziri Caín eejatzi okaatzi ramawitakanariri. Rootaki otyaantanakariri Caín imashirenka. 6 Ikantakiri Tajorentsi: “¿Iitaka otyaantzimiri pimashirenka? 7 Pantakityeeromi kameethatatsiri, eero pikantayitashitami. Rooma tee pimatziro, aritakira pikaariperoshiretaki. Roo kantzimaetacha aritakimi potsinampaakiromi eeroka.”

8 Ikanta Caín raanakiri rirentzi Abel ikinawaetakayiri. Ikanta ikinawaeteeyinira, ari rompojaakiri Abel. 9 Ari rojampitakiri Tajorentsi irika Caín, ikantziri: “¿Jempe ikinakika pirentzi Abel?” ikantanaki Caín: “Tee niyotzi. ¿Naakama kempoyeeriri?” 10 Rapiitzi ikantziri: “¿Iitaka pantantakawori iroka? Kimitaka okaemakaematatyeenami riraa pirentzi pompojagirira. 11 Kijaneentaarewo pikanteeya, eero pinampitaawo kepatsiki tema otsiryaantanamiki riraa pirentzi pompojagirira. 12 Pankiwaerintzi pinawita, eero maeta piñaayiteero okithokitzimoteemi. Pithonero pikinakinawaeyite jemperikapaeni, eero piñaahaero pijeekashiwaeteeya.” 13 Rakanakiri Caín irika Tajorentsi ikantziri: “Eero nomatziro nokijashityaawo okaatzi powajankitakina, antawoete ini. 14 Poemishitowakina kepatsikika, otzimatye niyaate nokinakinawaetee jemperika, inteena nokinapithateemi, eero noñiuro nojeekashiwaeteeya. Ikaatzi ñaayitenani ari rompojeena.” 15 Rakanakiri Tajorentsi ikantziri: “Tzimatsirika ompojeemini eeroka, osheki rowajankiiteri rirori.” Ikimitakaantakari Tajorentsi ikentakotatyeerimi iwathaki Caín riyooetantyaariri, opoñaantyaari eero rompojanteetari.†

16 Shitowanaki Caín ikenkithawaetakaakiri Tajorentsi, jataki inampiteeyaawo Nod-ki, jeekatsiri ishitowapiintzira ooryaa janta Edén-ki. 17 Ikanta Caín aaki rirori iina, rowakakiro, tzimaki itomi iitakiri Enoc. Rowet-sikaki Caín inampi, iitakiro Enoc, aakotakiri iwaero itomi. 18 Riitaki Enoc ashitanakariri Irad. Ikanta Irad riitaki ashitanakariri Mejujael. Ikanta Mejujael riitaki ashitanakariri Metusael. Ikanta Metusael riitaki ashitanakariri Lamec. 19 Ikanta Lamec tzimaki rirori apite iina: etanaka-wori oeta Ada, otsipa oeta Zila. 20 Itzimanaki otomipaeni Ada iitakiri Jabal, riitaki isheninkapaeni ikaatzi pankoshetawaetachari, pirawaenitachari. 21 Eenitatsi Jabal itsipa rirentzi iitachari Jubal, rijatzi isheninkapaeni ikaatzi piyompiwaetatsiri, eejatzi showiwaetatsiri. 22 Tzimaanitaki roori Zila, oetakiri Tubal-Caén, riitaki wetsikayitziriri poreryaayitatsiri eejatzi kijoyitatsiri. Irika Tubal-Caén eenitatsi rirori ritsiro oeta Naama. 23 Ikanta Lamec, ikantakiro iina Ada eejatzi Zila:

“Pikemijantena okaate nokantemiri:

Nompojakiri atziri tema retashitakityaana ikichankakina nowathaki.

Nowamaaki ewankari tema retashitakinaha rompojakina.

* 4:1 Iroka waerontsi “Caín,” iñaaniki riroriipaeni oshiyawo akantziri aaka “Itzimakakina.” † 4:15 Ikantakoetziri jaka “osheki rowajankiiteri” roojatzi ikanteetziri “okaate 7 rapiiteeteri rowajankiiteri.”

²⁴ Osheki ikijawenteeteri Caín, rooma naaka nomaperotante nokijakowentante.”[‡]

²⁵ Ikanta rapiiteero Adán itzimakahaero iina, tzimae itsipa otomi oetakiri Set. Ari okantzi: “Ipaana Tajorentsi itsipa notyomi riitaki poyaataariri Abeleni, rompojakiri paerani Caín.”[§] ²⁶ Ikanta Set tzimaki itomi rirori iitakiri Enós. Riitaki etanakawo rapatziyaanakari Tajorentsi raakotapiinteero iwaero.

5

¹ Iroka rojankinatakota ikaatzira icharinipaeni Adán. Tema owakira Tajorentsi rowetsikakiri atziri, ari roshiyari ikantaha itajorentsitzirirori. ² Rowetsikakiri shirampari eejatzi tsinani. Itajonkawentakiri. Tema owakira rowetsikakiri Tajorentsi, iitakiri ‘Atziri.’

³ Okaataki Adán 130 rojarentsite, aripaete itzimae itsipa itomi iiteeri Set. Riitakira kimitanakariri jempe ikantawaeta rirori. ⁴ Okanta awijaki maawoeni irokapaeni, eeniroha rañaawita Adán okaataki 800 ojarentsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ⁵ Tzimanaki Adán 930 ojarentsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaa. ⁶ Tzimanaki rirori Set okaatzi 105 rojarentsite, aripaete itzimaki itomi iitakiri Enós. ⁷ Okanta awijayitaki maawoeni irokapaeni, eeniro rañaawita Set okaatzi 807 ojarentsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ⁸ Tzimanaki Set 912 ojarentsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaa.

⁹ Tzimanaki rirori Enós okaatzi 90 rojarentsite, aripaete itzimaki itomi iitakiri Caenán. ¹⁰ Okanta awijayitaki maawoeni irokapaeni, eeniro rañaawita Enós okaatzi 815 ojarentsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ¹¹ Tzimanaki Enós 905 ojarentsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaa.

¹² Tzimanaki rirori Caenán okaatzi 70 rojarentsite, aripaete itzimaki itomi iitakiri Mahalaleel. ¹³ Okanta awijayitaki maawoeni irokapaeni, eeniro rañaawita Caenán okaatzi 840 ojarentsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ¹⁴ Tzimanaki Caenán 910 ojarentsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaa.

¹⁵ Tzimanaki rirori Mahalaleel okaatzi 65 rojarentsite, aripaete itzimaki itomi iitakiri Jared. ¹⁶ Okanta awijayitaki maawoeni irokapaeni, eeniro rañaawita Mahalaleel okaatzi 830 ojarentsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ¹⁷ Tzimanaki Mahalaleel 895 ojarentsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaa.

¹⁸ Tzimanaki rirori Jared okaatzi 162 rojarentsite, aripaete itzimaki itomi iitakiri Enoc. ¹⁹ Okanta awijayitaki maawoeni irokapaeni, eeniro rañaawita Jared okaatzi 800 ojarentsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ²⁰ Tzimaki Jared 962 ojarentsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaa.

²¹ Tzimanaki rirori Enoc okaatzi 65 rojarentsite, aripaete itzimaki itomi iitakiri Matusalén. ²² Ari ikantapiintatya Enoc rantziro ikoyiri Tajorentsi. Tzimakiita Matusalén, eeniro ijeekawita Enoc okaatzi 300 ojarentsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ²³ Tzimanaki Enoc 365 ojarentsi okaatzi ijeekaki. ²⁴ Ari ikantapiintatya Enoc rantziro ikoyiri Tajorentsi, roojatzi rantaariri Tajorentsi, tee iñahaeteeri.

[‡] **4:24** Ikantakoetziri jaka versículo-ki, roojatzi oshiyawori ikanteetaki “Tema 7 okaate rapiiteero ikijawenteeteri Caín, rooma naaka okaate 77 napiitane nokijakowentante.” **§ 4:25** Iroka waerontsi “Set,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitakawo akantziri aaka “Ipaana.”

²⁵ Tzimanaki rirori Matusalén okaatzi 187 rojarentsite, aripaete itzimaki itomi iitakiri Lamec. ²⁶ Okanta awijayitaki maawoeni irokapaeni, eeniro rañaawita Matusalén okaatzi 782 ojarentsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ²⁷ Tzimanaki Matusalén 969 ojarentsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaa.

²⁸ Tzimanaki rirori Lamec okaatzi 82 rojarentsite, aripaete itzimaki itomi, ²⁹ Ari iitakiri Noé. Tema ikenkithawaetaki Lamec, ikantzi: “Riyakatakiro Tajorentsi kepatsi, otzimatyé antawaetee osheki apankiwaetee. Irika eentsi riitaki makoryaakahaeni.”* ³⁰ Tzimakiita Noé, eeniro rañaawita Lamec okaatzi 595 ojarentsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ³¹ Tzimanaki Lamec 777 ojarentsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaari.

³² Ikanta Noé tzimaki rirori okaatzi 500 rojarentsite, aripaete itzimaki itomipaeni: Sem, Cam, Jafet.

6

¹ Ikanta roshekitanaki atziripaeni kepatsiki, tzimayitanaki rishintopaeni. ² Owaneenka okantayitaka, iñaayitakiro itomyaayi Tajorentsi. Ari riyoy-aaki tsinani, iinantakawo okaatzi kameethatzimotakiriri. ³ Ari ikantanaki Tajorentsi: “Tee nokoyi rañaayitee atziripaeni, tema wathatsi rinayitaki riroripaeni. Apatziro rañaawitya okaate 120 ojarentsi.” ⁴ Ikanta iinantay-itanakawo itomyaayii Tajorentsi, tzmanaki itomipaeni, rootaki etaneen-chari. Riitakira irika antaripenthaki nampitakawori jaka kepatsiki, riroper-ori ikanteeyani.

⁵ Iñaakiri Tajorentsi maperotaka ikaariperotaki atziripaeni kepatsiki, itzimawenteeyironi ikenkithashiretawo ikaariperoyite. ⁶ Antawo okatsitzimoneentanakiri Tajorentsi rowetsikakirira atziripaeni.

⁷ Ikantanaki: “Otzimatye nothonkaeri atziripaeni ikaatzi nowetsikakiri kepatsiki, ari noshiyakahaeri antamiweripaeni, anashiyitachari, shiwankiripaeni. Antawo okatsitzimoneentakina nowetsikawitakarira.”

⁸ Roo kantacha, iñaapiintakiri Noé kameethashireri ikantzimotakari rirori.

⁹ Iroka okanta ikenkithatakoetziri Noé. Tema Noé kameethashireri rini, ikemijantapiintziri Tajorentsi. Ikaatzira atziripaeni ijeekaeeyinira paerani, apatziro Noé rantapiintakiro ikowayiri Tajorentsi. ¹⁰ Iikaatzi mawa itomi, iroka iwaero: Sem, Cam, Jafet. ¹¹ Osheki ikaariperotzimotakiri aatziripaeni Tajorentsi, ikoshekawakaawaeta. ¹² Tema mawoeni ikaariperotaki atziripaeni. Ikanta iñaakiro Tajorentsi osheki okantaka kaariperotaantsi kepatsiki, ¹³ ikantakiri Noé: “Nokenkithashiretaka nothonkeri atziripaeni. Riitaki kantakaantakirori otzimantakari kepatsiki ompojawakahaantsi, nothonkeri irikapaeni eejatzi maawoeni kepatsi. ¹⁴ Piwenatero inchato tzimatsiri okashi, rotaki pamaatakotantyaari. Pitsipanayitero inthomoeki pitantotantyaawo jantarikota. Roojatzi piwichantakyaawori tziriki iwitenkayitaha ojanarikira eejatzi inthomoeki, eero okyaantantawo nijaa. ¹⁵ Iroka okaate ojanthate pamaatakomento: 300 okaate ojanthate pimonkaantantyaawo pikonaki, 50 okaate ojanthate oshipaneeki pimonkaantantyaawo pikonaki, 30 okaate ojenokite pimonkaantantyaawo eejatzi pikonaki.* ¹⁶ Mawamenko

* **5:29** Iroka waerontsi “Noé,” iñaaniki rirori okimitawo akantziri aaka “Makoryaatsiri.” * **6:15** Kantakochari jaka “300 pimonkaantantyaawo pikonaki” rootaki ikanteetziri eejatzi 135 ojanthate. Kantakochari “50 pimonkaantantyaawo pikonaki” rootaki ikanteetziri eejatzi 22.5 ojanthate. Kantakochari “30 pimonkaantantyaawo pikonaki” rootaki ikanteetziri eejatzi 13.5 ojanthate.

okaate oshitamenko owawitya, apaani okantya pimoontero shaawiini opankotapishiki ikine ramineete. Iroka omoo okaate ojenokite apaani pikonaki. Apaani okantya eejatzi ashitawo. ¹⁷ Nowaryaatyero antawo inkani thonkironi kepatsi, rootaki thonkaerini maawoeni añaayitatsiri jemperikapaeni jaka kepatsiki. ¹⁸ Roo kantzimaetacha tzimatsi akashyaakaawakaeyaari. Pomonkyaaayiteri amaataakomentotsiki pitomipaeni, piina, paniropaeni eejatzi eeroka. ¹⁹ Pomonkyaaayite eejatzi apitepaeni tsimeri pamaatakomentoki, apaani shirampari eejatzi apaani tsinani, opoñaantyaari itzimantayiteeyaari. ²⁰ Pomonkyaaayite eejatzi pamaatakomentoki apitepaeni ikaatzi inashiyitachari antamiweripaeni: shiwankiripaeni, ipiraetari, anashiyitachari kepatsiki, opoñaantyaari itzimantayiteeyaari riroripaeni. ²¹ Paayite eejatzi okaatzi rowaetari, powaantyaawo, otzimantyaari poyaari eeroka eejatzi tsimeripaeni.” ²² Rantakiro Noé maawoeni okaatzi ikantakiriri Tajorentsi.

7

¹ Ikanta Tajorentsi ikantakiri Noé: “Ikaatakira atziripaeni nimaeka, apatziro pikantakaawo eeroka pantapiintakiro nokoyiri naaka. Pikye amaatakomentotsiki pitsipatanakyaari pitomipaeni. ² Paanaki inashiyitachari tsimeri kitewathari, ikaate 7 shirampari eejatzi tsinani, riima tsimeri kaariperowathari apite ikaate paanakiri, apaani shirampari eejatzi tsinani. ³ Paanaki eejatzi inashiyitachari shiwankiri, ikaate 7 shirampari eejatzi tsinani, eero ipeyanta jempe ikantawaeta. ⁴ Okatapaaki 7 kitejeri nowaryaantyaawori inkani, okamaetyaawo opariyi okaate 40 kitejeri eejatzi 40 tsireniri. Nothonkatyeerira kepatsiki maawoeni añaayitatsiri, ikaatzi nowetsikawitakari.” ⁵ Rantakiro Noé maawoeni okaatzi ikantakiriri Tajorentsi.

⁶ Oonkantakari paerani kepatsi, tzimaki Noé okaatzi 600 rojarentsite. ⁷ Roojatzi rotetapithateeyanakawoni Noé oonkawo amaatakomentotsiki itsipateeyanakarini itomipaeni, iina, raniropaeni. ⁸ Ikaatzi antamiweripaeni kitewathatsiri, eejatzi kaariperowathatsiri, aayitatsiri, anashiyitachari, ⁹ oteyitanaka amaatakomentotsiki itsipatakari Noé, apitepaeni itsipatawakaapaa, apaani shirampari eejatzi tsinani. mataka okaatzi ikantakiri Tajorentsi. ¹⁰ Okanta monkaatapaaka 7 kitejeri, etanakawo oonkawo opamankanakiro kepatsi.

¹¹ Okaataki rojarentsite Noé 600, roori kitejeri 17 apitetaneentsiri kashiri. Aripaete otonkakotanaki antawoete inkaare inthomoekinta kepatsi, ashitaryaakotanaka eejatzi jenoki inkiteki. ¹² Okamaetakawo oparyaaki kepatsiki okaatzi 40 kitejeri eejatzi 40 tsireniri. ¹³ Rootakira kitejeri ikyaantanakari Noé amaatakomentotsiki itsipayitanakari itomipaeni Sem, Cam, Jafet, iina eejatzi mawa raniro. ¹⁴ Aritaki itsipatakari maawoeni antamiweripaeni, ipireetari, anashiyitachari kepatsiki eejatzi shiwankiripaeni. ¹⁵ Maawoeni antamiweripaeni ikyaayitanaki amaatakomentotsiki itsipatakari Noé, apitepaeni itsipatawakanaka. ¹⁶ Rotetanaka apaani shirampari eejatzi apaani tsinani. Yomaatakaha okaatzi ikantakiriri Tajorentsi Noé. Roojatzi rashitantanakawori Tajorentsi ashitawo amaatakomentotsi.

¹⁷ Ari iyomaatapaaka okaatzi 40 kitejeri paryaapaaki inkani. Okanta oonkanaka, amaatanaki amaatakomentotsi. ¹⁸ Eekiro opokaahatzi nijaa, eekiro otzinaatya amaatakomentotsi. ¹⁹ Tema intsipaete opokaahapaaki nijaa, opamankanakiro antawopaeni tonkaari

jaka kepatsiki. ²⁰ Opamankaperotanakiro antawopaeni tonkaari, awijaneentanakiro ojenokitzi okaatzira omonkaatari 15 konakintsi. ²¹ Roojatzi ithonkantaakari maawoeni atziripaeni jaka kepatsiki, aritaki ikanteeyakani shiwankiripaeni, antamiweripaeni, ipireetari, eejatzi anashitachari kepatsiki. ²² Ari ithonkatakiri añaayitatsiri kepatsi, maawoeni ikaatzi jekawitachari. ²³ Apatziro ikantakawo Noé eejatzi ikaatzi jeekaentsiri amaatakomentotsiki, ritaki añaahaatsiri. Riima itsipapaeni ithonkaetakiri: atziripaeni, antamiweripaeni, shiwankiripaeni, ikaatzira anashiyiwitachari, maawoeni. ²⁴ Tema 150 kitejeri okaatzi ojamanitaki opamankakiro onkawo kepatsi.

8

¹ Ikanta Tajorentsi, roshiretaari Noé eejatzi maawoeni antamiweripaeni itsipatakarira amaatakomentotsiki. Itampyaatakaakiro pyahaana onkawo. ² Ashitayitanaa oshitowaawitaha nijaa poñaaneenchari inthomoeki kepatsiki, ari okantzitanaka jenoki inkiteki. Kaatanee opari inkani, ³ amatsinka okantaka opiyaata nijaa. Okaatiki 150 kitejeri, opiyahaantari nijaa. ⁴ Ikanta rawijaki 5 kashiri, opiryaatakotee amaatakomentotsi janta ochempiki iitachari Ararat.* ⁵ Eekiro iyaatatzi opiyaataawo nijaa. Ikanta rawijaneentakiro rawijaki apite kashiri, ari okoñaatee tonkaari jenokitatsiri.†

⁶ Okanta awijaki 40 kitejeri, rashitaryahaero Noé imoontakirowa amaatakomentotsi, ⁷ rowaahakiri tzijoniro. Ikanta reworewowaeta tzijoniro royaawentawo opiryaatee kepatsi. ⁸ Ikanta Noé, romishitowakiri shiro iñaantyaawori piryaateerika kepatsi. ⁹ Eejatzi ipiyaawo shiro amaatakomentotsiki, tee iñi jempe rookya, eenirowa oonka kepatsiki. Rowaankawakotanaka Noé rookantapaari shiro romonkyawaeri amaatakomentotsiki. ¹⁰ Eejatzi royaawentaawo Noé okaatzi 7 kitejeri, rapiiteeri rowahaeri shiro. ¹¹ Okanta otsireniityaaki, piyaawo shiro, ramae ithowaki tsipanashi. Ari riyotee Noé piryaatzimatee.‡ ¹² Eejatzi royaawentawaa Noé okaatzi 7 kitejeri, rapiiteero rowaahaeri shiro. Tee ipiyaawo.

¹³ Okaatiki Noé 601 rojarentsite, ari opiryaate kepatsi. Ikanta rawijaneentanakiro 10 kashiri, rookaero Noé opankoshi amaatakomentotsi. Iñaakiro piryaatee kepatsiki.§ ¹⁴ Ikanta imonkaatzimatataka apite kashiri, ari opiryaateeri kameetha kepatsi.* ¹⁵ Ikanteeri Tajorentsi irika Noé: ¹⁶ “Pishitowae amaatakomentotsiki, pitsipateeyaawo piina, pitomipaeni eejatzi paniropaeni. ¹⁷ Pomishitowaeri maawoeni antamiweripaeni ikaatzira pitsipatakari: shiwankiripaeni, ipiraetari, anashiyitachari kepatsiki. Ishekiteeta maawoeniki kepatsiki.” ¹⁸ Ikanta Noé itsipatakawo iina, itomipaeni, raniropaeni, shitowoeyeeni amaatakomentotsiki. ¹⁹ Ari ishitowaeyanakini maawoeni antamiweripaeni, ipiraetari, anashiyitachari, aayitatsiri maawoeni.

* **8:4** Ikanteetziri jaka “rawijaki 5 kashiri” rootaki ikanteetzitari eejatzi “kashiri 7, eejatzi 5 kashiri 17” † **8:5** Ikanteetziri jaka “rawijaneentakiro rawijaki apite kashiri” rootaki ikanteetzitari eejatzi “kitejeri 1, eejatzi kashiri 10.” ‡ **8:11** Kantakotachari jaka “inchapana,” roori iiteetziri “olivo.”

§ **8:13** Ikanteetziri jaka “rawijaneentanakiro 10 kashiri” rootaki ikanteetzitari eejatzi “kitejeri 1, eejatzi kashiri 1.” * **8:14** Ikanteetziri jaka “imonkaatzimatataka apite kashiri” rootaki ikanteetzitari eejatzi “kitejeri 27, eejatzi kashiri 2.”

²⁰ Roojatzi rowetsikantaka Noé taapokimentotsi roemoshirenkantyaariri Tajorentsi. Raaki apaani ikaatzi tsimeriyitatsiri kitewathatsiri, ari ikantz-itakari ikaatzi shiwankiyitatsiri. Itaakiniri. ²¹ Ikanta ikemaenkatawakiri Tajorentsi iwoshininka, ikantanaki: “Eero napiiteero nothonkaeri atziripaeni, nothonkawentashitakari iyaaperonkari. Okantawitaka reentsitakori ikenkithashiryahaapiintawo atziripaeni rantayitero kaariperori. Ari ikim-itakiri maawoeni antamiweripaeni, eero napiiteeri nothonkaeri nokimi-taakirira nimaeka.

²² Ashi owaero ipankiwaete inampiki roojatzi rowiitanteeyaawori iwanki-waeropaeni.

Ashi owaatyero omajawirentsitsee eejatzi okatsinkaetyee.

Ashi owaatyero okyaawontsitsee eejatzi ojarentsitsee.

Okitejiyitayi eejatzi otsireniyitayi jaka kepatsiki.”

9

¹ Ikanta Tajorentsi itajonkawentakiri Noé itsipataakiri itomipaeni, iroka ikantakiri: “Roshekitee pitomipaeni, ithonkya inampiteeyaawo kepatsiki.

² Ithaawanteemi antamiweripaeni. Eeroka yotashiteerini shiwankiripaeni, antamiweripaeni, nijaweripaeni. ³ Kameethatatsi poyaari antamiweripaeni eejatzi pankirentsipaeni. Naakaha pakimirori maawoeni. ⁴ Riima añainkari wathatsi, eero powakotawo riraa, rootaki añaakayiriri. ⁵ Roo kowaperotachari irahaantsi. Arika piratakakiri pisheninka pompojeri, arira nomatakimi naaka. Arira nokantzityaari pipira, pirentzi, maawoeni atziriyitatsiri, niratakayiri nompokeri.

⁶ Iitarika ompojerini atziri,

Arira rompojeeteeri rirori.

Tema Tajorentsi owetsikakiri atziri, roshiyakaakiri itajorentsishiretzi irirori.

⁷ Roshekitee pitomipaeni eeroka,

Ithonkaeya inampitanteeyaawo kepatsiki.”

⁸ Eekiro iñaanatatziri Tajorentsi irika Noé itsipataakiri itomipaeni, ikantziri: ⁹ “Pikem, tzimatsi nokashiyaakaakimiri, ari nokantzityaari eejatzi picharinipaeni. ¹⁰ Ari nokeri maawoeni antamiweripaeni ikaatzi tsipayitakimiri pishitowaera amaatakomentotsiki: shiwankiripaeni, tsimeripaeni, ikaatera tziyitaatsini kepatsiki. ¹¹ Okaatzi nokashiyaakaakimiri eero nowashiñeero. Eero napiitantaawo oonkawo nowajankitanteeyaari atziriite eejatzi antamiweripaeni. Eero apiita oonkaeya kepatsi othonkaerikari tziyitaatsiri.” ¹² Eekiro ikenkithawaetakaatziiri Tajorentsi, ikantziri: “Irika iñaeteeri riyotanteeyaari tzimatsi nokashiyaakaakimiri, roo piñaapiinteeri eeroka eejatzi antamiweripaeni. ¹³ Arika piñeeri oye menkoriki, piyotzi eenitatsi nokashiyaakaakimiri. ¹⁴ Arika ooreenkakite kepatsiki, ari iñaeteeri ikatziye oye. ¹⁵ Ari nokenkithashireterori naaka nokashiyaakaakimiri eeroka eejatzi antamiweripaeni, eero rapiiteero iñaero oonkawo othonkaero kepatsi. ¹⁶ Arika noñeeri oye menkoriki, nokenkithashiretapiinteero nokashiyaakaakimiri rootaki naapatziyanteeyaari atziripaeni, eejatzi antamiweripaeni jeekatsiri kepatsiki. ¹⁷ Roo iñeeri atziripaeni riyotantyaari, riyotee eejatzi antamiweripaeni eenitatsi nokashiyaakaantziri.” Roowa iñaani Tajorentsi ikamantakiriri Noé.

¹⁸ Irika itomipaeni Noé ikaatzi shitowaatsiri amaatakomentotsiki: Sem, Cam, Jafet. Riitaki Cam ipaapatetanakari Canaán. ¹⁹ Ritaki mawa itomipaeni Noé oshekitaatsiri kepatsiki. ²⁰ Owaancheempeki rini Noé, rira etanakawo ipankiyitziro chochoki imiriyiiteeri. ²¹ Ikanta rirakirowa Noé owaa iwankiri, antawoete ishinkitanakawo tee iñaakoteeya, aatonkoryaawaetaka ipankoki. ²² Ikanta Cam ipaapatetanakari Canaán, iñaakiri ipaapate raatonkoryaawaetaka, ikamantakiri rirentzi. ²³ Ipokapaaki Sem itisipatakari Jafet, ramaki ithaari ipashikaeri ipaapate. Itaapi ipokantaka eero iñaantari raatonkoryaakaa. ²⁴ Ikanta ikakitee Noé, riyotaki ritaki iyaapitsi itomi pashikaeriri. ²⁵ Ikantanaki:

Iyakataarewo rinatye Canaán,
Romperatapiintane rinatye rirentzi.

²⁶ Eekiro ikantanakitzi Noé:

Riitaki Tajorentsi tajonkawenteerini Sem,
Riitaki omperateeyaarini Canaán.

²⁷ Riitaki Tajorentsi kantakaeyaarini Jafet roshekitanteeyaari,
Inampiteeyaawo iipatsiteki Sem,
Rijatzii omperateeyaarini Canaán.

²⁸ Okanta awijakira oonkapaetetantakari kepatsi, ojamani rañaawae Noé okaatzi 350 ojarentsi. ²⁹ Okaatzi ojamanitaki rañaaki Noé 950 ojarentsi roojatzii ikamantaari.

10

¹ Okanta awijakira oonkawo, tzimanaki itomipaeni Sem, Cam, Jafet. Riitaki ichariniyitanakari Noé. ² Riitaki Jafet tomintanakariri Homer, Mahoh, Madae, Javán, Tubal, Mesec, Tiras. ³ Riitaki Homer tomintanakariri Askenaz, Rifat, Togarma. ⁴ Riitaki Javán tomintanakariri Elisa, Tarsis, Quitim, Dodanim. ⁵ Riitaki icharinitakari Jafet, rijatzii nampitanakawori iñaacheraakipaeni. Tzmayitanaki irikapaeni inampi, eejatzii iñaanipaeni.

⁶ Riitaki Cam tomintanakariri Cus, Mizraem, Fut, Canaán. ⁷ Riitaki Cus tomintanakariri Seba, Javila, Sabta, Raama, Sabteca. Riitaki Raama tomintanakariri Seba eejatzii Dedán. ⁸ Riitaki Cus tomintanakariri Nimrod, etanakawori atziri oshekitzimotziri ishintsinka. ⁹ Riitaki Tajorentsi kantakaakariri Nimrod ikominthatantari. Roo opoñaantari ikanteetzi: “Poshiyaari Nimrod, tema Tajorentsi kantakaakariri ikominthatantari.”

¹⁰ Iroka kyaariperori inampiite jeekatsiri Sinar-ki, ri ipinkathariwentantziri Nimrod: Babel, Erec, Acad, Calne. ¹¹ Ari ipoñaakawori Sinar-ki ashitawori inampipaeni: Nínive, Rejobot, Cala, ¹² rijatzii ashitawori kyaariperori nampitsi iitachari Resén. Iroka nampitsi Resén rootaki jatekachari ojeekira nampitsi Nínive eejatzii Cala. ¹³ Riitaki Mizraem tomintanakariri Ludim, Anamin, Lejabim, Naftujim, ¹⁴ Patrusim, Caslujim, Caftorim, ri isheninkapaeni Filistia-jatzii.

¹⁵ Riitaki Canaán tomintanakariri Sidón rantarite itomi, eejatzii Het. ¹⁶ Rijatzii isheninkapaeni Canaán irika: Jebus-jatzii, Amor-jatzii, Herhes-jatzii, ¹⁷ Jev-jatzii, Arac-jatzii, Sin-jatzii, ¹⁸ Arvad-jatzii, Zemar-jatzii, Hamat-jatzii. Riitaki icharinipaeni irika Canaán ikaatzi pookayitaatsiri. ¹⁹ Riitaki thonkakirori inampitawo Gerar-ki, ipoñaanakawo nampitsiki Sidón roojatzii Gaza-ki. Ithonka inampitakawo nampitsiki Sodoma, Gomorra, Adma, Zeboem, roojatzii Lasa-ki. ²⁰ Riitaki irikapaeni icharinitakari Cam, rijatzii

nampitanakawori jemperikapaeni. Tzimayitanaki irikapaeni inampiite, eejatzi iñaanipaeni.

²¹ Ikanta Sem rantarite Jafet, tzimaki icharini rirori iiteetakiri Heber. Riitaki Heber oshekitaneeentsiri ikaatzi ichariniiyitanakari Sem. ²² Riitaki Sem tomintanakariri Elam, Asur, Arfaxad, Lud eejatzi Aram. ²³ Riitaki Aram tomintanakariri Uz, Jul, Heter; Mas. ²⁴ Riitaki Arfaxad tomintanakariri Sala. Eejatzi Sala riitaki tomintanakariri Heber. ²⁵ Ikanta Heber tzymanaki apite itomipaeni: etakawori iita Peleh, aripaete ipookanaki atziri iipatsiteki. Riima itsipa itomi iita Joctán.* ²⁶ Riitaki Joctán tomintanakariri Almodad, Selef, Jazar-mavet, Jera, ²⁷ Adoram, Uzal, Dicla, ²⁸ Obal, Abimael, Seba, ²⁹ Ofir, Javila, Job-ab. Maawoeni irikaete riitaki itomiite Joctán. ³⁰ Ithonka inampitakawo janta Mesa-ki roojatzi Sefar-ki jeekatsiri ochempimashiki ishitowapiintzira ooryaatsiri. ³¹ Riitaki irikapaeni icharinitakari Sem, rijatzi nampitakawori jemperikapaeni. Tzimayitanaki irikapaeni inampiite, eejatzi iñaanipaeni. ³² Riitaki irikapaeni icharinitanakari itomipaeni Noé. Tema awijanakira paerani onkawo, ari ithonkari ipaashiniyitanaki irikapaeni, rinashiyitaanaka inampiteeyawowa jemperikapaeni.

11

¹ Paerani apaani okanta ñaantsi iñaawaeteetziri kepatsiki. ² Ikanta rowahanaka atziripaeni inampityaawo ishitowapiintzira ooryaa, areetaka janta iiteetziri Sinar; iñaapaakiro owintenipathatzi kepatsi, ari inampitapaakawo. ³ Ari ikantawakahaeyakani atziripaenni: “Jame owetsikaeyeni kepatsipatha atayimaetyaawo.” Arira retanteetanakawo rotantoteetawo kepatsipatha, tee apatziro rotantoteetawo mapi. Retanteetanakawo eejatzi otsirekan-teetawo tsirepathari, tee apatziro rahaetziro otsirekanteetari paerani. ⁴ Ari ikantawakahaeyakani eejatzi: “Pipokaeyeni, jame owetsike anampi, owetsiki eejatzi antawo ateementotsi areetachani jenokinta. Jame anampiteeyaawo kameetha eero añaantawo akinakinawaetee jemperikapaeni.” ⁵ Riitaki kantacha pokaki Tajorentsi raminero nampitsi eejatzi ateementotsi rowetsikakiri atziripaeni. ⁶ Ikantashiretanaki Tajorentsi: “Apaani okanta inampiite, apaani okanta iñaani eejatzi, okaate ikenkithashireteeyaari rantero, ari imatakiro. ⁷ Nimaeka nowashiñaapithateri iñaanipaeni, eero ikemathatawakaanta iñaanatawakaeya.” ⁸ Ari ipakaakaakiri Tajorentsi rowetsikawitakawowa antawo inampi, ipookayiteero ikinayiteero jemperikapaeni. ⁹ Ikompitakaayitakari iñaanipaeni eejatzi, opoñaantyaari eero ikemathatawakaanta. Jatayitanaki inampiteeyaawo jemperikapaeni. Rootaki iitanteetakawori Babel iroka antawo nampitsi rowetsikakiri atziripaeni.*

¹⁰ Irika icharinipaeni Sem. Tema awijaki apite ojarentsi onkantakari paerani, tzimaki Sem okaatzi 100 rojarentsite, tzimaki itomi Arfaxad. ¹¹ Ojamani rañaaki Sem okaatzi 500 ojarentsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ¹² Ari tzimaki Arfaxad okaatzi 35 rojarentsite, ari itzimaki itomi iitakiri Sala. ¹³ Ojamani rañaaki Arfaxad okaatzi 403 ojarentsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ¹⁴ Ari tzimaki Sala okaatzi 30 rojarentsite, roojatzi itzimantaka itomi iitakiri Heber. ¹⁵ Ojamani rañaaki Sala okaatzi 403 ojarentsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ¹⁶ Ari tzimaki Heber okaatzi 34 rojarentsite, roojatzi itzimantakari itomi

* **10:25** Iroka waerontsi “Peleh”, iñaaniki riroripaeni oshiyawo akantziri aaka “Pookaantsi.” * **11:9** Iroka waerontsi “Babel” iñaani ini riroripaeni, roo oshiyawori añaaniki aaka akantziri: “Kompitaantsi.”

iitakiri Peleh. ¹⁷ Ojamani rañaaki Heber okaatzi 430 ojarentsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ¹⁸ Ari tzimaki Peleh okaatzi 30 rojarentsite, roojatzi itzimantakari itomi iitakiri Reu. ¹⁹ Ojamani rañaaki Peleh okaatzi 209 ojarentsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ²⁰ Ari tzimaki Reu okaatzi 32 rojarentsite, roojatzi itzimantakari itomi iitakiri Seruh. ²¹ Ojamani rañaaki Reu okaatzi 207 ojarentsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ²² Ari tzimaki Seruh okaatzi 30 rojarentsite, roojatzi itzimantakari itomi iitakiri Nacor. ²³ Ojamani rañaaki Seruh okaatzi 200 ojarentsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ²⁴ Ari tzimaki Nacor okaatzi 29 rojarentsite, roojatzi itzimantakari itomi iitakiri Taré. ²⁵ Ojamani rañaaki Nacor okaatzi 119 ojarentsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ²⁶ Ari tzimaki Taré okaatzi 70 rojarentsite, roojatzi itzimantakari itomipaeni iitakiri Abram, Nacor, Harán.

²⁷ Irika isheninkapaeni Taré. Irika Taré riitaki tomintanakariri Abram, Nacor, Harán. Irika Harán riitaki tomintanakariri Lot. ²⁸ Irika Harán riitaki etakawo ikamae janta Ur-ki iipatsiteki Caldi-ite, tekiraha ikamiita Taré ashitariri. Ikamaki itzimakira paerani. ²⁹ Ikanta Abram iinantakawo Sarai. Riima Nacor iinantakawo rirori Mil-ca, rishinto Harán. Iroka Mil-ca roo irento Isca. ³⁰ Teemaeta itzimi eentsite Sarai, amashithakiwaetatya roori. ³¹ Ari riyaataki Taré janta Canaán-ki rookanakiro Ur iipatsiteki Caldi-ite. Ari raanakiri itomi Abram itsipataaneeri Sarai raniro, raanaeeri eejatzi Lot icharini. Ikanta rareetawo Harán-ki, ari inampitapaawori. ³² Ojamani rañaaki Taré okaatzi 205 ojarentsi, ari ikamaeri rirori janta Harán-ki.

12

¹ Ikanta Tajorentsi iñaanatakiri Abram, ikantakiri: “Eenitatsi otsipa kepatsi noñahakimiri, piyaate janta, pookaneeri pisheninkapaeni eejatzi piipatsite. ² Ri noshekyahaeri picharinipaeni. Ari notajonkawentakimi eeroka, riroperori nokantakahaemi. Eeroka kantakaeyaawoni notajonkawentantyaariri itsipajatzipaeni. ³ Ari notajonkawenteeri ikaatzi tajonkawentakimini eeroka. Ari niyakateeri naaka ikaatzi iyakatemiini eeroka. Tema eeroka kantakaeyaawoni notajonkawentanteeyariri maawoeni inashiyitachari sheninkatawakaeyitachari jaka kepatsiki.” ⁴ Tzimaki Abram okaatzi 75 rojarentsite. Jataki Canaán-ki rookotakinirira Tajorentsi, rookaneero Harán inampiwiwowa. ⁵ Itsipatanaawo iina Sarai, eejatzi Lot itominthori. Ithonkakiro raaneero tzmimoyitziriri, raaneeri maawoeni ratzirite ramanantakiri Harán-ki. Iroka okanta rareetantakari Abram Canaán-ki, ⁶ ithonkakiro ranashitakawo iroka kepatsi, roojatzi rareetantakari Siquem-ki ojeekira inchato iiteetziri More. Rootaki inampiite Canaán-jatzi janta. ⁷ Ari roñaahakariri Tajorentsi, ikantakiri: “Roo noperiri iroka kepatsi ikaate picharinityaari.” Rowetsike taapokimentotsi jempe roñaahakari Tajorentsi, ipinkathatantyaariri. ⁸ Ikanta ikinanee ochempimashiki okaakitapaera Betel ikyaapiintzira ooryaa. Ari rowatzikapaero ipankothaante. Imonteta-pakawo Betel ikyaapiintzira ooryaa, rooma nampitsi Jae ojeeki ishitowapiintzira ooryaa. Ari rowetsikapaeri otsipa taapokimentotsi, raakotapaero iwaero Tajorentsi iñaapinkathatapakiri. ⁹ Eekiro ranashitanakitya, riyaaatziro kirinkanta Nehuev-ki.

¹⁰ Okanta paerani iñaahaetakiro antawo tashetsi. Rootakira riyaatantakari Abram ijeekawaete Egipto-ki tema tekatsi rowaeyaari inampiki. ¹¹ Ikanta

rareetzimataka Abram janta Egipto-ki, ikantakiro iina Sarai: “Noená, pikemina, maperori pikameethaanikitaki eeroka. ¹² Arika iñaawakimi Egipto-jatzi, ikanteeyeni: ‘Iroka tsinani iina ini irika atziri.’ Rootaki opoñaantyaari rompojina, eeru rompojimaetzimi eeroka tema ikowatyé rayimi. ¹³ Pikanteri eeroka: ‘Aari rini’, rootaki opoñaantyaari eeru rompojanteetana naaka.”

¹⁴ Ikanta rareetaka Abram janta Egipto-ki, iñaawakiro Egipto-jatzi kameethaanikiri okantaka Sarai. ¹⁵ Iñaawakiro reewarite. Riyaatashiitakiri Faraón iwinkatharite Egipto-jatzi, ikamantakiri kameethaanikiri okantaka tsinani. Roojatzi rahaetantanakawo Sarai iwinkatharipankoteki Faraón. ¹⁶ Okantakaantziro okameethaanikitziira Sarai, raakameethatawakiri Faraón irika Abram. Ipashitakiri osheki oveja, vaca-paeni, ratziritepaeni, kawayopaeni eejatzi camello-paeni. ¹⁷ Okantakaanta Sarai, rowajankitantakari Tajorensi mantsiyarentsi irika Faraón, itsipataakiri isheninkapaeni. ¹⁸ Roojatzi ikaemakaantantakariri Faraón irika Abram, ikantakiri: “¿Litaka pomanakotantawori iroka? ¿Litaka kaari pikamantantana piinaha iroka tsinani? ¹⁹ Pikantakina: ‘Choeni ini.’ Naaka matajantachanimi ari noenantakyaawomi. Iroka nimaeka piina, paanaero.” ²⁰ Ikanta Faraón, ikantakiri ratzirite roemishitowaeri Abram raaneeroota iina, raaneero eejatzi okaatzi tzimimotziriri.

13

¹ Ikanta ipiyaanawo Abram janta Nehuev-ki itsipatanaawo iina ipoñaanaawo Egipto-ki, ramaero maawoeni tzimimotziriri. Ari itsipataari itominthori Lot. ² Ashaahantaa Abram, ishekitzimotakiri ooro, koriki, osheki ipirapaeni. ³ Ikanta rawijee ipoñaanaawowa Nehuev-ki, roojatzi rareetantaari Betel-ki. Ikanta rawijaneé roojatzi niyankithakineki awotsi rareetantyaari nampitsiki Jae, rowetsikapaero ipankothaante jempe retakawo paerani ipankota, ⁴ jempe rowetsikaki paerani taapokimentotsi, raakotantakawori iwaero Tajorensi ipinkathatziri.

⁵ Ari ikantakiri eejatzi Lot, ishekitzimotakiri rovejate, ivacate, ratzirite, ikaatzi tsipatariri rirori. ⁶ Okanta janta jempe inampitaawo, opomeentsitzimotakari itsipatawakahaeya, tee riyomaatawo rowanawo ipirapaeni. ⁷ Ikaatzi kempoyeeriri ipirapaeni Abram rantzitakiri rashi Lot. Ari ijeekitari eejatzi Canaán-jatzipaeni eejatzi Ferez-jatzi.* ⁸ Roo ikenkithawaetakaanakariri Abram itominthori Lot, ikantakiri: “Asheninkaha owawakaeyaani aaka, tee okameethate antaminthatawakaeya, tee omatzita eejatzi rantaminthatawakaeya kempoyeeriri apirapaeni. ⁹ Iroka antawoete kepatsi, pamine jempe pinampityaawo. Arika pikinanaki kirinkanta, nokinanaki naaka katonkonta. Rooma pikinanakirika katonkonta, nokinanaki naaka kirinkanta.” ¹⁰ Raminakiro Lot othapya Jordán, jempe ojeeki nampichaniki iitachari Zoar, iñaatziro kameethari okantaka, tzimatsi osheki nija. Ariwaetaki Egipto. (Roperori okantawita tekira ithonkaeroota Tajorensi iroka Sodoma eejatzi Gomorra.) ¹¹ Rookotakiro Lot inampityaawo ishitowapiintzira ooryaa Jordán-cheraki. Ari rotsiparyahaari Abram irika Lot. ¹² Roojatzi ijeekanaki rirori Abram Canaán-ki, jataki Lot

* **13:7** Ikenkithatakoteetziri jaka ‘Ferez-jatzi,’ nampitsi ini iiteetziri “Ferez.” Terika ari okantya, os-hiyaka riitaki ikenkithatakoteetziri nampitawori antawoki nampitsi, iinashitanteetyaariri nampita-wori rowaneki. Ari okanta, iñaani inatzi Heber-paeni iroka ‘ferez,’ roo akantziri aakapaeni ‘nampitsi.’

inampityaawo ojeekira nampitsipaeni, okaakitapaera nampitsi Sodoma.
¹³ Ari ipiyotapaari atziri antayitzirori kaariperori kaari iñaamata Tajorentsi.

¹⁴ Ikanta riyataaki Lot, ikantakiri Tajorentsi irika Abram: “Pamine katonko, kirinka, ishitowapiintzira ooryaa eejatzi jempe ikyaapiintzi.
¹⁵ Ari nopakimiro maawoeni kepatsi okaatzi piñaakiri, okanteetatyeeyaani pashiteeyaawo, roojatzi rashiteeyaari ikaate pichariniteeyaari. ¹⁶ Ari noshekyahaeri roshiyeyaawo impaneki. Tee riyotoero jempe okaatzi oshekkitzi impaneki, ari roshiyeyaari pichariniyiteeyaari eero riyoteeri jemperika ikaate roshekite. ¹⁷ Pikatziyanaki, pithonkiro panashityaawo maawoeni kepatsi okaate nashitakahaemiri, tema naaka pimironi.” ¹⁸ Ari okantakari, roo riyatantakari Abram inampiteeyaawo inchatomashiki. Riitaki ashitawo atziri iitachari Mamre. Ari ekaatapaeri nampitsi iiteetziri Jebrón. Rowetsikapae janta taapokimentotsi ipinkathatapaeri Tajorentsi.

14

¹ Okanta paerani janta Sinar-ki ipinkatharitzira Amrafel, riima Arioc ipinkatharitziri rirori Elasar-ki, Quedorlaomer ipinkatharitziri rirori Elam-ki, eejatzi Tidal ipinkatharitziri rirori Hoem-ki. ² Kameethari raapatziyawaka irikapaeni ipinkathari rowayiriminthari Bera ipinkatharitatsiri Sodoma-ki, Birsa ipinkatharitatsiri Gomorra-ki, Sinab ipinkatharitatsiri Adma-ki, Sem-eber ipinkatharitatsiri Zeboem-ki, eejatzi ipinkatharitatsiri Bela-ki iitzi-teetari Zoar. ³ Ikanta irikapaeni ⁵ ipinkathari rowayirimintheetakiri, raapatziyawakaaka rirori ipiyotakiri rowayirite janta Sidin-ki ojeekira inkaari Katyaari. ⁴ Tema tzimakotaki okaatzi ¹² ojarentsi irikapaeni ⁵ ipinkathari romperawaetakari ipinkathari Quedorlaomer, roo ¹³-tapaentsiri ojarentsi ikenkithashireteeyakani ipiyatyaari rowayiriteri. ⁵ Okanta ojarentsi ¹⁴-tapaentsiri, irika ipinkathari Quedorlaomer itsipatakari itsipa ipinkathariite ikaatzi aapatziyakari riyateeyakini Astawot Karnaem, ari ithonkakiri rowayiritari Refa-ite. Ari ikantanakiri eejatzi Zuzi-ite janta Jamki, imatanakiri eejatzi Emiite janta Save-quiriataem-ki. ⁶ Imatizitanakari Jori-ite janta tonkaariki Seir-ki, ipatzimatanakiri roojatzi Parán-ki tsi-panampitawori tonkaari. ⁷ Ikanta ipiyaawo Quedorlaomer itsipataari ipinkathariite aapatziyariri, rareeteeyaani En-mispat-ki iiteetziri eejatzi Cades. Ithonkatanakiri maawoeni iñaanakiri janta iipatsiteki Amalek-iite, ari ikantanakiriri eejatzi Amor-jatzi nampitawori janta Jazon-tamar-ki. ⁸ Ikanta ipinkatharitatsiri Sodoma-ki, Gomorra-ki, Adma-ki, Zeboem-ki, Bela-ki (iiteetziri eejatzi Zoar) riyateeyakini roma-natya Sidim-ki. ⁹ Irikapaeni ⁵ ipinkathari, rowayiritakari itsipa ⁴ ipinkathariite: Quedorlaomer ipinkatharitatsiri Elam-ki, Tzidal ipinkatharitatsiri Hoem-ki, Amrafel ipinkatharitatsiri Sinar-ki, Arioc ipinkatharitatsiri Elasar-ki. ¹⁰ Tema janta Sidim-ki tzimatsi pitsitharipatha. Ikanta ipinkatharitatsiri Sodoma-ki eejatzi Gomorra-ki ikowaki ishiyapithatero awijaentsiri, ithonkari ipiinkantakari pitsitharipatha, ithonkaka ikamaki. Riima itsipa ipinkathariite, ishiyeyanakani tonkaariki. ¹¹ Ikanta ipinkathariite thonkaantetsiri, rayitanakiri maawoeni rowanawo, rayitzitanakiri eejatzi rashaahawo pinaperoyitachari okaatzi tzimatsiri janta Sodoma-ki eejatzi Gomorra-ki. Jateeyeeni. ¹² Janta Sodoma-ki, ari inampitawori Lot itominthori Abram. Rahaetanakiri rirori itsipatahaetanakiri rashaahawo.

¹³ Eenitatsi apaani atziri shiyanaenchari, ikamantakiri Abram irika Heber-ite. Ari inampitawo Abram rinchatomashiteki Mamre. Irika Mamre riitaki Amor-jatzi, rirentzi Escol eejatzi Aner, riiyitaki aapatziyariri Abram.

¹⁴ Ikanta ikemawaki Abram rahaetakiri itominthori, riyoyaaki itomi ronampiripaeni rawentaaperotari, ikaateeyini 318 ipiyotaka. Royaatzishitanakiri pinkathariite roojatzi janta nampitsiki Dan. ¹⁵ Roma-pokakiri tsireniriki Abram rowayiritari pinkathariite itsipatakarri ratzirite, ipatzimatanaakiri roojatzi Job-a-ki jeekatsiri katonkonta nampitsiki Damasco.

¹⁶ Ari raapithatawaeri maawoeni owaahawontsi raayiwitanakari. Ari rokakaawentawaeri eejatzi itomithori Lot, raawaero eejatzi maawoeni rashitari. Rokakaawentawaero tsinanipaeni, eejatzi osheki itsipa atziripaeni raawiitakari.

¹⁷ Ikanta Abram, piyaawo ithonkatawakirira Quedorlaomer itsipataari pinkathariite ikaatzi aapatziyakariri. Ari riyataki pinkatharitatsiri Sodoma-ki itonkyotawaari janta Save-ki, tema ikanteetziri Save rootaki “Pinkatharyaarini”. ¹⁸ Ari riyaaatztanaka Melquisedec pinkatharitatsiri Salem-ki, riitaki romperatajorensite Jenokijatzi Tajorensi, raanaki pan itsipataanaakiro rireetziri. ¹⁹ Ramanakowentawaari Abram, ikantanaki: “Itajonkawentemi Jenokijatzi Tajorensi, Owetsikakirori inkite eejatzi kepatsi.

²⁰ Kimoshirewentaawero rini Jenokijatzi Tajorensi, Riitaki kantakaakawori poetsinampaantakariri omanayitizimiri.” Ipakiri Abram irika Melquisedec eepichokiini raapithatantawaeri romanayitakaha.* ²¹ Ikanta pinkatharitatsiri Sodoma-ki ikantakiri Abram: “Pipenari atziripaeni, payero eeroka ashaahawontsi.” ²² Rakanaki Abram, ikantanakiri: “Tema naakotakiro iwaero Tajorensi, Jenokijatzi owetsikakirori jenokinta eejatzi kepatsi. ²³ Eerowa nayi apaani pashitari eeroka, eero naajeetzi oeta noojotantyaariri no-zapato-te. Teera nokoyi pikantana paata, pikante: “Irika Abram nashaahantakaakari.” ²⁴ Tekatsi nokoyi naaka, apatziro nayiro okaatzi rowayitakari nomperatane. Riima tsipatakinari Aner, Escol, Mamre, raayitaki rirori.”

15

¹ Ari iñaanateeri Tajorensi imishiriki Abram, ikanteeri: “Eero pithaawawaetzi Abram, naakataki kempoyaawentemini. Osheki nopinateemi.” ² Rakanaki Abram, ikantanaki: “¡Tajorensi! Piyotzi eeroka tekatsi notyomipaeni. ¿litaka pipinatantenari. Riitaki Eliezer nonampiri Damasco-jatzi ashiteeyaawoni maawoeni tzimimotanari.” ³ Ikantzi eejatzi: “Tee pikowakaana itzime notyomintyaari, irika Eliezer nomperatani, riitaki ashiteeyaawoni tzimimotanari.” ⁴ Rakanakiri Tajorensi, ikantziri: “Riitaki pitomipaeni eeroka ashiteeyaawoni maawoeni tzimimotanari, kaarira itsipajatzi ashiteeyaawoni.” ⁵ Ikanta Tajorensi romishitowakiri Abram jakakiroki, ikantziri: “Paminero jenokinta, piyoteri jempe ikaatzi roshekizi ompokiro. Ari ikanteeyaa pichariniteeyari roshekitee rirori, roshiyeyaari roshekizi ompokiro paeni.” ⁶ Rawentaakari Abram Tajorensi. Roowa ipoñaantari Tajorensi raakameethatziri Abram, iitakiri tampatzikashireri. ⁷ Ikantakiri: “Naakataki Tajorensi, naaka amaemiri jaka pinampitawowa paerani Ur-ki iipatsiteki Caldi-ite, nopashiteemiro iroka kepatsi.” ⁸ Rakanaki Abram, ikantanakiri: “¡Tajorensi! ¿Jempe okantyaaka niyotantyaari naaka ashitaawori iroka kepatsi?” ⁹ Ikantanaki Tajorensi: “Pamakina ewankari pipira tzimaentsiri mawa rojarensite:

* **14:20** Kantakotachari jaka “eepichokiini” roo ipakiriri paerani Abraham irika Melquisedec. Arika raapithatante roma-nayitaha Abraham-ni okaatzi 10, apaani rashitakaakyaari Melquisedec. Ari ikantakirori maawoeni raapithatantakiri, otzimerika 10, apaani rashitakaakyaari Melquisedec.”

vaca, cabra, oveja. Pamakina konthawo, eejatzi iryaani shiro. ¹⁰ Ari ikantakiro Abram, ramakiniri ipirapaeni, itankakiri, rowayitakiri imontekoyitakiri. Teera itankaeteri shiwankiripaeni rirori. ¹¹ Pokapaaki amemporipaeni ikemaenkataakiri. Jeekaki rirori Abram romishiyiri kemaenkataakiri. ¹² Okanta otsireniityaanaki, ayitzimotakiri Abram antawoete iwochokini, maanaki. Ari omapokanaka otsirenikakitanaki. Antawo ithaawanaki. ¹³ Ikantakiri Tajorentsi: “Abram, otzimatye piyotero iroka, rahaeteri picharinipaeni otsipaki kepatsi, okaate 400 ojarentsi ijeeke. Ari romperawaeteetyaari, ishintsiwenteeteri, rantawaetakahaeteri. ¹⁴ Ari nowajankitzimaetakyaaari naaka omperanawaetakariri. Arika okaatapaaki, aritaki ishitowae, oshekitzimotakiri osheki rashaahawo. ¹⁵ Tekatsitzimaeta awijimotemini eeroka, apatziro pikamae aririka pantarikitapaaki, pitsipateeyaari piwaejatziiiteni. ¹⁶ Arika ojamanitaki paata, ari ipiyeet itomi pichariniite jaka, tekira omonkaatapaakaata iyaariperonka Amor-jatziiite.” ¹⁷ Okanta otsirenitani, tee okoñaatane ramine. Iñaaki Abram paamari antawoete okachaataki, oshiyawityawomi omorekantatyeyaarimi kaminkari tsimeri itankaetakiri. ¹⁸ Aripaete ikenkithawaetakaakiri Tajorentsi Abram, ikantakiri: “Nashitakaeyaari picharinipaeni iroka kepatsi, etanakyawo antawaaki nija Egipto-ki, roojatzi antawaaki nija Eufrates, rootaki aapatziyawakaanteeyaari. ¹⁹ Aakotawakiroota iipatsite Cin-ite, Cenez-iite, Cadmon-jatziiite, ²⁰ Het-ite, Ferez-ite, Refa-ite, ²¹ Amor-ite, Canaán-ite, Gerges-iite, Jebus-iite eejatzi.”

16

¹ Tee okanta Sarai itzimakayiro oemi Abram, tzmimaetacha omperatane oeta Agar, Egipto-jato ini. ² Okantakiri Abram: “¡Pikemaki! Tee ikowakayina Tajorentsi itzimi, nokoyimaetaka pitsipatyaawo onampiri Agar, pitzimakayiro, riitaki noshiyakayeri notyomipaeni naaka.” Inimotakiri Abram okantakiriri iina Sarai. ³ Aakiro Sarai onampiri Egiptojato, opakiri Abram iinantyaawo. Tzimaki 10 ojarentsi inampitakawo Canaán-ki. ⁴ Ikanta itsitakawo Abram ronampiri Agar, rowakakiro. Okanta oñaaka Agar omotzitaki, okijaneentanakiro Sarai. ⁵ Okantakiri Sarai oemi Abram: “Eeroka kantakaantakirori okijaneetantanari Agar. Naakawitaka pakimirori piinantyaawo, oñaakaha omotzitaki, okowanaki awijena oñaaperotya. Tema Riitaki Tajorentsi yotziro iitarika kantakaantzirori naakarika, aama eerokarika.” ⁶ Rakanakiro Abram iina, ikantanakiro: “¡Pikemina! Ponampirira ini iroka tsinani, eerokataki yoteroni jemperika pikantero.” Roojatsi okijantanaakawo onampiri, roojatzi oshiyantakari Agar.

⁷ Iñiimaetakawo ronampiri Tajorentsi ochempimashiki, ojeekashitziro nijaateni jeekatsiri awotsiki riyaaatantetari nampitsiki Shur. ⁸ Rojampitakiro, ikantziro: “¿Jempe pikinapaakika omperatane Sarai? ¿Jempe piyaateka?” Ari akanakiri roori, okantanakiri: “Noshiyapithatatyawo Sarai omperatanari.” ⁹ Ikantanakiro ronampiri Tajorentsi: “¡Agar! Pipiyeet opankoki omperatzimiri, panteniro okaate omperatemiri.” ¹⁰ Eekiro ikantanakitziro ronampiri Tajorentsi:

“Noshekyaperoteemiri pijariteeyaari,

Tekatsi yoteerini jempe ikaate tzimatsini, ishekiperoatyaeeera. ¹¹ Tema motzitakimi nimaeka, itzimae apaani pitomi,

Riitaki piiteri Ismael.

Tema iñaakimi Tajorentsi pashironkawaetaka.*

¹² Roshiyari pitomi kawayoniro, mashireyantzi ikantya.

Rantamintheteeri maawoeni atziri, ari ikantzityaari maawoeni atziripaeni rantamintheteeri rirori.

Kijokiro rowaero inampi, okantawitya eero inimotziri isheninkapaeni.”

¹³ Okanta okenkithawaetakaakiri Agar irika Tajorentsi, oeteeri: “Tajorentsi Ñaantatsiri,” tema okantakitzi roori: “Iñaana Tajorentsi, eeniro nañiira.” ¹⁴ Rootaki iitanteetakawori iroka nijateni: “Ini-jaate Añaaniri Ñaakinari.” Tema iroka nijateni ojeeki niyankithakineki awotsi kinachari janta nampitsiki Cades roojatzi Berea-ki.

¹⁵ Okanta Agar, tzimaki itomi Abram, oetakiri Ismael. ¹⁶ Tzimimaetaka Abram okaatzi 86 rojarentsite, ari itzimakiri Ismael.

17

¹ Tzimaki Abram okaatzi 99 rojarentsite, ari iñaahaeri Tajorentsi, ikan-takiri: “Pijeekimotena kameetha eeniro pañiika eero otzimawaetzi kaariper-ori pantzimotanteri, tema naakataki Tajorentsi Shintsiperori. ² Eenitatsi aapatziyawakahaeyaari. Ari nomaperotakiro noshekeemiri pichariniipaeni.”

³ Ari rotziwerowanakari Abram, oeyotanaka kepatsiki ikenkithawaetzira Tajorentsi, ikantziri: ⁴ “Iroka nantzimotemiri. Oshekiperori ikanteeyaa pichariniite, rinashiteeya ipiyoteeya ikaate sheninkatawakahaachani, oshiyakahaemimi eerokami ipaapateteeya. ⁵ Rootaki piitanteeyaari nimaeka Abraham, eero piitaawo Abram, tema oshekiperori ikanteeya picharini-ite rinashiteeyaawo ipiyoteeya ikaatzira isheninkatawakahaeyaani, oshiyakahaemimi eerokami ipaapateteeya.* ⁶ Osheki ikaatee picharini-teeyaari, eenitatsi pinkatharitaatsini, rinashiteeyaawo ipiyoteeya ikaatzira isheninkatawakahaeya.

⁷ Iroka nokashiyaakaemiri eeroka nimaeka, rootaki nokashiyaakahaeriri eejatzi paata pichariniite, naakatapiintaki Pitajorentsiteteeya, naakatzitaka Itajorentsiteteeya eejatzi pichariniite.

⁸ Nopaemiro maawoeni kepatsi jeekatsiri Canaán-ki pijeekakira nimaeka, ari pinampiteeyaawo. Eerokataki ashiteeyaawoni, roojatzi rashiteeyaari pichariniite. Rashi rowatyero rashiteeyaawo, naakataki Itajorentsiteteeya.”

⁹ Eekiro ikenkithawaetatzii Tajorentsi ikantziri Abraham: “Pimonkaate-nawo aapatziyawakaanteeyaari, eejatzi ikantziteeya pichariniite.

¹⁰ Iroka otsipa aapatziyawakaanteeyaari, otzimaty e ithotyeeenawo pichariniite imonkaateero. Maawoeni shirampariite itochonkyaaniteeya.

¹¹ Pitoyiteero eerokaete opatzithowaki pishiramparitantari. Roo riyotanteeyaari eenitatsi aapatziyaawakaari aakaete. ¹² Nimaeka etanaknyaawo itochonkyaaniteeya peenchaanikite tzimakoteentsiri 8 kitejeri. Ari ikanteeteri eejatzi otomipaeni pomperatane owakira tzimatsiri, ari pikanteri pomperatane owakira pamanantayitzi kaari pihekinkata. ¹³ Otzimaty itochonkyaaniteeya apiteroeni: eenchaaniite pomperatane, eenchaaniite eejatzi pamanantane. Roo iñahaetantyaawori piwathaki okaatzi aapatziyawakaeyaari. ¹⁴ Riima pisheninkapaeni kaari totachonkyaanikitaachani, otzimaty romishitowaeteri eero pitsipataari pinampiki, okantakaantziro tee rantziro aapatziyaawakaari.”

* **16:11** Iroka waerontsi “Ismael”, iñaaniki rirori oshiyaakawo akantziri aaka “ikemaki Tajorentsi.”

* **17:5** Iroka waerontsi “Abraham”, iñaaniki riroripaeni oshiyaawori akantziri aaka “ipaapate osheki sheninkatawakahachani.”

15 Ikanteeri Tajorentsi eejatzi Abraham: “Nimaeka oeteeya piina Sara, eero oetaa Sarai.[†] 16 Antawoete notajonkawentero, ari notzimakayiro roori itzimae enitsite. Mapperori notajonkawentero. Osheki ikaatee ojariteeyaari, eenitsatsi pinkatharitaatsini. Tema oshekiperori ikanteeya ojaripaeni rinashiteeyaawo ipiyoteeya ikaatzira isheninkatawaka, ikim-itakaanteero roomi rinironteeya.” 17 Rotziwerowanaa Abraham, oeyootanaa kepatsiki, ishirontashireta ikantzi: “¿Arima rowakantee atziri antarikiteentsiri tzymaentsiri 100 rojarentsite? ¿Arima omateeya eejatzi otz-izimae Sara antawokitakira okaatakira 90 ojarentsite?” 18 Eekiro ikantzi Abraham, ikantzi: “Okamintha inintahaeyaawo Ismael okaatzi pitajonkawentakiri.” 19 Ikantanaki Tajorentsi: “Nokantatziimi naaka arira otzizimae piina Sara itzime pitomi, riitaki piiteri Isaac. Riitaki mapperoteeroni aapatziyawakaane, eero nopakaakahaeri ichariniite rirori. 20 Nokemaki jempe ikantakota Ismael, aritaki notajonkawentakimiri. Ari noshekyahaeniri icharini rirori. Riitaki ipaapateteeya 12 riroperori jewayiitatsini, naaka kankahaeyaawoni iriropertanteeyaari ichariniite, kameethari raapatziyawakaeya. 21 Rootaki itzimantyaari Isaac, yotapaaka apaani ojarentsi otzimanitanyaaari Sara, riitaki noejokirotakahaeyaari aapatziyawakaane. 22 Ikanta ithonkanakiro Tajorentsi ikenkithawaetakaakiri Abraham, ipeyapithatanaari.

23 Tee rowawijaanaki Abraham apaani kitejeri, itochonkyaanikitakiri itomi Ismael. Ari ikantzitakari maawoeni itomipaeni shirampariyitatsiri, ari ikantzitakari eejatzi ramanantane romperatanepaeni jeekatsiri ipankoki. Rantakiro okaatzi ikantakiriri Tajorentsi. 24 Tzimanaki Abraham okaatzi 99 rojarentsite itoteetakiniri opatzithowaki ishiramparitantari 25 Riima itomi Ismael tzimaki rirori okaatzi 13 rojarentsite, itotziteetantakariri opatzithowaki ishiramparitantari. 26 Tee awiji apaani kitejeri itotantakawori Abram opatzithowaki ishiramparitantari, arira itsipatakari itomi Ismael. 27 Ari itsipatzitakari eejatzi ramanantane romperatanepaeni ikaatzi jeekatsiri ipankoki kaari isheninkayita.

18

1 Ikanta ijeekawaetzi Abraham opatzimooki ipanko tampatzikapateki ooryaa, roñaahakaari Tajorentsi janta rinchatomashiteki Mamre. 2 Ikanta raminaki Abraham ifaatziri mawa atziri. Intsipaete ikatziyanaka itonkyotawakari, rotziwerowashitawakari, oeyootanaka kepatsiki. 3 Ikantawakiri: “¡Nowinkatharite! Paata pawijita, 4 namawakimiita eepichokiini nija pikewyaari pitziki, pijeke otsimankakira inchato pimakoryaawaete. 5 Naakataki pomperatane, pareetakari ipankoki. Paata niyaatawakiiita namine owanawontsi poyaari okine pishintsite aririka pawijanaki.” Ikanteeyini rirori: “Ariwé, kameethataki.” 6 Kyaanaki Abraham inthomoeki ipankoki, ikantapaakirro Sara: “Intsipaete pamine roperori trigo-pane okaate mawa piyeekitero powapiintzirowa powetsikane pan.*” 7 Ari ramaki Abraham riroperori ewonkiri vaca. Ipakiri ronampiri, riitaki aminerini okine rojanteri rowantyaari. 8 Tee apatziro ewonkiri vaca ramaki Abraham, ramakiniri eejatzi itene vaca. Kimoshireri ikanta raminayitawakiniri rowanawo, ijeekaeyakini aretariri otsimankakira inchato.

[†] 17:15 Iroka waerontsi “Sara”, ifaananiki rirori oshiyawo akantziri aaka “rishinto pinkathari.”

* 18:6 Kantakotachari jaka “piyeekite powantapiintawori” roori oshiyawori rowanteetawori paerani trigo-pane okaatzi otenatzi 7 kilo. Tema mawa riyeekiitaki, tzimaki okaatzi 20 kilo trigo-pane.

⁹ Ikanta ithonkakirowaeyakani, irikapaeni areetzinkari rojampitakiri Abraham, ikantziri: “¿Jempe piina Sara?” Ikantanaki Abraham: “Ojeeki inthomoeki.” ¹⁰ Ikantanaki areetzinkari: “Arika nopiyee otsipaki ojarentsi ari noñaapaero Sara itzimae entsite.” Okemaki Sara ikenkithawae-teezinira Abraham, ojeekaki ojanari opatzimooki opanko, itaapiikira oemi. ¹¹ Antarikiteeyakini apitekiroeni Abraham eejatzi Sara. Kaata-paaki oñaawenta otsinanitantari. ¹² Roo kaari aamawetantanakawo oshirontanaka, okantashiretanaki: “¿Jempe okineeka notzimae naaka, antarikiteeyakinani apiteekite?” ¹³ Rojampitanakiri Tajorentsi irika Abraham, ikantziri: “¿Litaka oshirontantari Sara? ¿Tema okemijantzi arira otzimae okantawitaka antawokitaki?” ¹⁴ ¿Eenitatsima pomeentsitzimotyaaarini Tajorentsi? Arika nopiyaki otsipaki ojarentsi nareetemi, ari noñaapaero Sara itzimae entsite.” ¹⁵ Okanta okemawaki Sara, antawoete othaawanaki, okowawitanaka othaenkeri ikanteetakiri, okantanaki: “Tema tee noshironta.” Ari ikantanakiro Rirori: “Niyotaki naaka shirontakimi.”

¹⁶ Ari ikatziyanaa areetzinkari, jatane e ikinaneero nampitsiki Sodoma. Ari royaatanakiri Abraham riwethatawaeyaari. ¹⁷ Ari ikenkithashiretanakiri Tajorentsi, ikantzi: “¿Nokamanterima Abraham okaate nanteri?” ¹⁸ Tema riitaki oshekitaatsini icharini, shintsiri rinatye ikaate sheninkatawakahaachani. Riitaki nokashyaakaakiri ikantakaanteero notajonkawentanteeyaari maawoeni inashiyitachari isheninkatawakaaha kepatsiki. ¹⁹ Naaka yoyaakiri imatakaanteeyaari itomipaeni imayiteero niyotantakiri, eejatzi ikaatzi ichariniteeyaari. Rantateero maawoeni kameethatsiri, okaatzi tampsikatatsiri, roo opoñaantyaari nomatantyaawori naaka okaatzi nokashyaakaakiri.” ²⁰ Roojatzi ikantanakiri Tajorentsi: “Irikapaeni Sodoma-jatzi eejatzi Gomorra-jatzi omaperotaka ikaariperotaki. ²¹ Ari niyaateri nimaeka janta, naminero maperotachari iyaariperonka okaatzi ikanteetziri. Rootaki niyotantyaari.” ²² Awijanaki apite areetzinkari nampitsiki Sodoma, roojatzi ijeekanaki Abraham itsipatanakiri Tajorentsi.

²³ Ari rontsirokapaakiri okaakiini, ikantziri: “¿Arima pithonkatakiri kameethashireri jeekimotziriri kameetha inampiki?” ²⁴ Aamaashitya tzimatsi 50 kameethashireri janta nampitsiki. Ikaaterika 50 kameethashireri, ¿arima pithonkakirowa nampitsi? ¿Eeroma pimatziro pipeyakoteri, ikaaterika ikateerika 50? ²⁵ Tekatsira inimote pithonkeri kameethashireri ikantakaantzirowa kaariperoripaeni, kimiwaetaka arikami ikaate ikaariperowaete. Eero pantziro iroka. Tema eerokataki ipaapateete aminakotantneri maawoeniki kepatsi. ¿Eeroma pantziro kamethatzimotantatsiri?” ²⁶ Ari rakanaki Tajorentsi ikantanaki: “Arika noñaaki janta Sodoma-ki ikaate 50 kameethashireri, arikati nopeyakoteeri maawoeni nampitawori janta, okantawitaka ikaariperowiteeyakani.” ²⁷ Tekira inimotziririita Abraham, rapiitanakiri rojampitzi, ikantziri: “Pipeyakotawakina napiitemiro nojampitemi, tema Tajorentsi pini eeroka, atziri nini naaka. ²⁸ Arika riyotapaakya 5 kameethashireri imonkaantyaari 50 kameethashireri, ¿arima pithonkataakiri maawoeni atziripaeni nampitawori janta?” Ari ikantanaki Tajorentsi: “Arika noñaaki ikaate 45 kameethashireri, eerowa nothonkiro nampitsi.” ²⁹ Eekiro ikantatziri Abraham: “Arika ikaate 40 kameethashireri, ¿arima pithonkakiri maawoeni atziripaeni nampitawori?” Ikantzi Tajorentsi: “Arika noñaaki ikaate 40 kameethashireri, eero nothonkiro nampitsi.” ³⁰ Eekiro ikantatziri Abraham ikantakowentantzi, ikantzi: “Eenitatsi nokowakotemiri eero pijamana napiitemiro nokantakimiri. ¿Litaka awijatsini aririka ikaate 30

kameethashireri?” Ari rapiitanakiro Tajorentsi ikantzi: “Arika noñaaki ikaate 30 eero nothonkiro nampitsi.” ³¹ Eekiro rapiitatziiri Abraham ikantziri: “¡Pinkathari! Osheeki nowomeenchaakimi nojampitziimi. ¿Litaka awijatsini ikaaterika 20 kameethashireri?” Ari ikantane Tajorentsi: “Arika ikaate 20 kameethashireri eero nothonkiro nampitsi.” ³² Eekiro ikantziri Abraham, ikantziri: “Pikeme nokantemi Nowinkatharite, eerowa pikijana, ari noweyaantawaemi nojampitemi, eero napiitziro. ¿Litaka awijatsini ikaaterika 10 kameethashireri?” Ari ikantane Tajorentsi: “Arika noñaaki ikaate 10, eero nothonkiro nampitsi.” ³³ Ikanta ithonkanakiro Tajorentsi ikenkithawaetakaeri Abraham, jataanee. Piyaaja rirori Abraham ipankoki.

19

¹ Ari otsireniityaanaki, areeteeyakani Sodoma-zira apite ronampiri tajorentsi. Ijeekamintheetzi Lot ikyaapiinteetzi nampitsiki, ari ipiyotapiinteeyani atziripaeni. Ikanta ifaawakiri, ikatzianaka itonkyotawakyaari, rotziwerowashitawakari ipinkathatawakiri, oeyootanaka kepatsiki. ² Ikantawakiri: “¡Pinkathari! Nokowatzi pimaanaki nopankoki. Iroka nija piikewya piitziiki. Arika okitejitamanee, ari pawije.” Ikanteeyini rirori: “Aritaki, nomaye jakakiroki.” ³ Eekiro ikantziri Lot, roojatzi ikowantanakari areetzinkari royaatanakiri ipankoki. Ikanta rareetakaapaakari, rowetsikakaantapaaki Lot owanawontsipaeni, rowetsikakaantaki eejatzi panponka kaari rowaeteetzi shineyakaeroni, rowakaeyaariri areetzinkari. ⁴ Tekira imahaeyiniita, ipokaeyapaakini osheki Sodoma-jatzi, itapotapaakiro pankotsi ijeekaeyakinira, ari ikateeyakini ewankaripaeni itsipatakari antaripaeni. ⁵ Ikaemapaakiri Lot, ikantziri: “¿Jempe ijeekika areetapaenchari pipankoki otsirenitanakira? Pomishitoweri, nokowatzi noñaathatakyaari.” ⁶ Ari ishitowanaki Lot ikenkithawaetakakiri atziripaeni, rashitakoperotakiri areetachari. ⁷ Ikantziri: “Pikempoyahaeya atziripaeni, pantzimotantzirokari kaariperori. ⁸ Eenitatsi apite nishinto tekira iyotziyita shirampari. Pikoyirika aritaki nomishitowakimiro, roori piñaathawaetyaari pantero pikoyiri eeroka. Teemaeta nokoyi pikoshekyaaari areetanari nopankoki, nowaemakaantane rini.” ⁹ Ikanteeyini kaariperotatsiri: “Apatziromi romperawaetakaemi itsipajatzi atziri oshiyimiri eeroka. Piteenki, eeroka nomaperote nimaeka nokoshekyaa.” Retanakari ikoshekanakari Lot. Ipokaeyapaakini okaakiini ipankoki ikoyi rotatsinkirimimi jaawi. ¹⁰ Ari rakotanaki areetzinkari, rakathateeri Lot romonkyahaeri ipankoki. Rashitanakiro. ¹¹ Thonkatanaka mawoeni imawityaakitanki ewankaripaeni eejatzi antaripaeni. Aakiri imakone ithotyaaakotziro ashitawo pankotsi.

¹² Ikantanaaki areetzinkari, ikantziri Lot: “¿Tzimatsima Itsipa pisheninaka jaka? Paanakiri pitomipaeni, pishintopaeni, pitzineripaeni. Payitanakyaari eejatzi pikaateeyinira, pishitoye nampitsiki. ¹³ Nothonkatyeerowa iroka nampitsi. Okimiwitakawo okaemakaematatyeeemi iyaariperonka atziripaeni nampitawori jaka. Rootaki rotyaantantakinari Tajorentsi nothonkero.” ¹⁴ Ari riyaaatanaki Lot ifneeri itzineripaeni, ikaatzi okashiyaari rishintopaeni oemintyaari, ikantapaakiri: “Pishitoye pinampiki, ithonkatyaaarowa Tajorentsi.” Teemaeta ikemijanteeyeni itzineripaeni Lot, roshiyakaatzi rowashiyawaetashita.

¹⁵ Okanta okitejitzimataki, ikantanaeri ronampiri tajorentsiite irika Lot: “Terika pikoyi pikame nothonkatyeerowa iroka nampitsi, pishiyakaero piina pitsipataanakiro apite pishinto. Intsipaetera.” ¹⁶ Etsikiroeni

ikantawaeta Lot tee ithakyaawaetzi, akotanaki ronampiri tajorentsiite rakathawakotanakiri, tema etakopero royiri Tajorentsi irika Lot. Ari ikan-tanakirori iina eejatzi rishintopaeni. Rookakiro ojanari nampitsiki, awi-jakotee atsipetyaawomi ithonkatakira nampitsi.

¹⁷ Ari ishitowanaki nampitsiki Lot, ikenkithawaetanaki itsipa ronampiri tajorentsi, ikantziri: “Pishiye, eero pijeekawaetzi niyanki awotsiki, pawijakoteeta. Eero paminapanaatzi pitaapiiki, apatziro powanakiro piyaatero tonkaariki.” ¹⁸ Ari rakanakiri Lot, ikantanakiri: “Eerowa omata nowinkatharite. ¹⁹ Osheki kameethari pantakinari, maperori pineshironkatatana powawijaakotaana. Eeromaeta okanta noshiye tonkaariki, aritaki nokamaki aririka areetawakina pithonkatatantyaawori nampitsi. ²⁰ Eenitatsi jaka okaakiini oryaanini nampitsi. Arira nokinanaki. Pishinetena niyaate eero nokamanta. Tema oryaanini ini nampitsi.” ²¹ Ikantanakiri itsipa ronampiri tajorentsi: “Nokemakimi, aritaki nomatakiro pikawotakinari. Eero nothonkiro ewonkiri nampitsi pikantakinari. ²² Piyaatanakiita nimaeka. Eero nothonkitawo nampitsi tekiraata pareetyaata jempe poshoretakawo.” Roojatzi iitanteetakawori nampitsi Zoar.* ²³ Okanta okitejitamane, areetaka Lot janta Zoar-ki.

²⁴ Rowaryaaki Tajorentsi paamari janta Sodoma-ki eejatzi Gomorra-ki. ²⁵ Ithonkakiri jeekantawori nampitsi, ari ikantakiro maawoeni shookayit-siri janta. ²⁶ Pokawitacha iina Lot, oyaatakiri oemi, aminamintheetzi otaapi-iki, omapokashitanaka opeyanakawo tziwithantha. ²⁷ Okanta okitejitama-nee, ananenkamanaki Abraham janta ikenkithawaetakaakirira chapinki Tajorentsi. ²⁸ Raminapaaki jantó ojeekira nampitsi Sodoma, ojeekitaha eejatzi Gomorra, ifaanziiro okachaarenkataki, okimitakawo okachaatzu pometaantsi.

²⁹ Imatakiro Tajorentsi ithonkatakira nampitsi inampiwitawowa Lot. Teemaeta ipeyakotziri Tajorentsi irika Abraham, rowawijaakoteeri ito-minthori Lot thonkatachanimi rirori. ³⁰ Antawoete ithaawanaki Lot in-ampiteeyaawo Zoar-ki, itonkaanaki tonkaariki itsipatanaawo apite rish-into. Ari ijeekawaeteeri impeetamooki. ³¹ Okanta rantawote rishinto Lot okenkithawaetakaakiro irento, okantziro: “Antarikitaki apaapate, tekatsi shirampari aementeyaari jaka, antantyaawori ametapiintari. ³² Jame ashinkiteri, roo afaantyaari itzimae eentsitepaeni.” ³³ Okanta otsirenitanaki, okitaakitaatakiri opaapate. Otsipatakari rantawote rishinto. Teemaeta ikemawenta opaapate jempeapeete otsipatakari, jempeaeterika opiriintanaa eejatzi. ³⁴ Okanta otsipa kitejeri, okantee rantawote rishinto, okantziro irento: “Notsipatakarira naaka apaapate tsireniriki, jame apiiteri oshinki-teri pitsipatantyaariri eeroka, rowakantemire.” ³⁵ Okanta otsirenitane, apiiteeri oshinkiteeri opaapate, omatakiro ewankawo otsipatakari opaapate. Teemaeta ikemawenta eejatzi Lot jempeapeete otsipatakari rishinto jempeaeterika opiriintanaa eejatzi. ³⁶ Roojatzi omotzitantakari apitika rishinto Lot, riitaki owakakirori opaapate. ³⁷ Etanakawo rantawote itzimaki otomi, oetakiri Moab, riitakira oshekitaneeentsiri iiteetakiri Moab-ite.† ³⁸ Ari okantaka eejatzi ewankawo, tzimae otomi, oetakiri Ben-ami, riitaki osheki-taneentsiri iiteetakiri Amon-jatzi.‡

* **19:22** Iroka nampitsi “Zoar,” akantziri afaaniki aakayite “ewonkiri.” † **19:37** Iroka waerontsi “Moab,” ifaaniki rirori okimiwiitawo akantziri aaka “poñaachari opaapateki.” ‡ **19:38** Iroka waerontsi “Ben-ami,” ifaaniki rirori okimiwiitawo akantziri aaka “itomi nosheninka.”

20

¹ Ikanta Abraham jatee kirinkanta Nehuev-ki, inampitapaawo Gerarki, jeekatsiri niyankithakineki awotsi nampitsiki Cades roojatzi Shur. ² Ikantantayitzi janta: “Kaari noena iroka Sara, choeni ini.” Ikanta ikemaki Abimelec, pinkatharitatsiri nampitsiki Gerar, rotyaantaki aakiteroni Sara, iinantyaawo. ³ Okanta otsirenitanaki imishiwaetaki Abimelec, ikantziri Tajorentsi: “Ari pikamaki, tema payitantakiro tsinani tzimatsiri oemi.” ⁴ Tekiramacheeni iñeeroota Abimelec iroka tsinani, ikantanaki rirori: “¡Pinkathari! ¿Kameethatatsima powamayeri kaari tzimatsini ikinaakaashitane?” ⁵ Riimacheetaka Abraham kantakinari: ‘Iroka tsinani choeni ini’. Omatzitakawo eejatzi roori okantzi: ‘Ariini rini irika Abraham.’ Teera nokowawita nowaaripeerotante. Tekatsi nantakayirori kaariperotatsiri.” ⁶ Rakanakiri Tajorentsi imishiriki, ikantziri: “Niyotaki naaka tee pikowawita powaariperotante. Rootaki kaari noshinetantzimi pantero, rootaki opoñaantari kaari pikaariperotzimotantana. ⁷ Pipaeri iina irika atziri. Tema kamantantneri rini, ari ramanakotakimi eero pikamanta. Eerorika poepiyeeniri iina, ari pithonkatakya pikame maawoeni eejatzi pitomipaeni.”

⁸ Ikanta ipiriintamanaa Abimelec, ikaemakiri romperatanepaeni, ikamantakiri okaatzi imishitakiri. Antawoete ithaawaeyanakini. ⁹ Ikanta Abimelec ikaemakiri Abraham, ikantakiri: “Paminero jempe pikantakina. ¿Jempema nokantakimika naaka powaariperotantenari? Kaari ranteetziro iroka. ¹⁰ ¿Iitaka pikenkithashiretari pantantawori iroka?” Ari ikantakiri Abimelec iñaanatakiri Abraham. ¹¹ Rakanakiri Abraham, ikantanaki: “Noshiyakaatzi ari rompojawenteetakinawo noena, noshiyakamintheetzi jaka nampitsiki tekatsi pinkathaterini Tajorentsi. ¹² Omaperowita nit-sirotawo Sara tema rishinto inatziiri ashitanari, kaaritzimaeta ashityaawoni nonaanate. Roowa naantakawori. ¹³ Paerani ikantakina Tajorentsi noshitoye iipatsiteki ashitanari, nokantakiro Sara okantantayite jemperika nareetya: ‘Aariini rini.’” ¹⁴ Ikanta Abimelec roepiyeeniri Abraham iina. Ipashitawaari tzimahaantatsiri romperatane, ipawaeri tsinani eejatzi shirampari, ari ipawaeri eejatzi tzimakaarantatsiri ivacate eejatzi rovejate. ¹⁵ Ikantawaeri: “Iroka noepatsite, paminee jemperika pinintziro pinampityaawo.” ¹⁶ Ari ikantawaero Sara roori: “Oshekira koriki nopakiriri piyaariri, ikaatzi 1000. Roo inimotanteemiri eero pikaaniwaetanta. Riyoteero maawoeni pikaateeyakinira rowetsikaero okaatzi awijeentsiri.”

¹⁷ Ikanta Abraham ramananakiri Tajorentsi, omapokashitanaa retsiyatakotanee Abimelec, eejatzi itsipatari. Etsiyatakotanee eejatzi ronampiri-paeni otzimaanitanteeyaari. ¹⁸ Tema okantakaantakiro Sara, imaanirotakaakiro Tajorentsi tsinanipaeni romperatane Abimelec okaatzi jeekapankotziriri.

21

¹ Ikanta Tajorentsi, ikenkithashireteero Sara, monkaataka inintakaakirori. ² Roojatzi omotzitantakariri eentsite, otzimakiniri apaani itomi Abraham, okantawitaka rantarikitaki Abraham, tema imonkatakiriniri Tajorentsi okaatzi ikantakiriri. ³ Imatakiro Abraham, iitakiri Isaac otomi Sara. ⁴ Ikanta imaakotapaaki 8 kitejeri raanakiri iithoowaanikiteri, tema rootaki ikantakiriri Tajorentsi. ⁵ Tzimaki Abraham okaatzi 100 rojarentsite itzimantakiri Isaac.

⁶ Ari okenkithashiretanaka Sara, okantzi: “Ikaatzi kemakoteenani tzi-maki neentsite, aritaki ishirontawentakina, tema ari nokantaka naaka ishirontakaakina Tajorentsi. ⁷ ¿litama yotatsiri arira itzimae neentsite nothohaeri? Matzimaetaaka tzimaana okantawitaka rantarikiwitaka Abraham.”

⁸ Ikanta ikimotatanaki Isaac rookanakiro iteni, antawoete ikimoshireteeyaanaakini Abraham. ⁹ Roo kantacha Sara, oñaakiri otomi Agar Egipto-jato itzimakaakirori Abraham, osheki itheenkimawaetziri Isaac. ¹⁰ Iyaatashitakiri Abraham, okantapaakiri: “Potyaanteero ponampiri otsipataneeyari otomi. Tee okameefhatzimotana itsipatyaari notomipaeni naaka otomipaeni onampitaarewo. Tee nokoyi ranteyaari pashitakaeyaariri.” ¹¹ Osheki okatsitzimotanakiri Abraham, tema rijatzi itomi. ¹² Riitaki kantacha Tajorentsi ikanteeri Abraham: “Eero ipakootzimowaetzimi pitomipaeni eejatzi riniro. Pimatero okantakimiri Sara. Tema irika Isaac, riitaki shekitaatsini picharinityaari riroperotatsini. ¹³ Ari nokanteeri eejatzi otomi pomperatane, ari noshekyahaeri eejatzi itomipaeni rirori, tema riitaki pitomi.” ¹⁴ Okanta okitejetamane, ipakiro Abraham iroka Agar pan, ipakiro eejatzi mashitsinaki, ari ipiyaantakirori nija. Ikyaaakaakiro irokapaeni, itsipataakiro Ismael otomi, rotyaantakiro iyaate. Jatanaki ochempimashiki iiteetziro Beerseba, okinakinawaetzi, tee iyotzimaetya jempe areetya.

¹⁵ Okanta othaateero onijaate mashitsinakiki, ookanakiri otomi inchat-apishiki. ¹⁶ Iyaatapithatanakiri inteneeni, tema tee okoyi oñeeri ikamimotero. Okanta jeekapaaki inteneeni, iranaka otomi. ¹⁷ Ikemakiri Tajorentsi riraawaeta eentsi, ikaantanakiri ronampiri tajorentsite jenokinta, ikantziro Agar: “¿litaka awijimotzimiri Agar? Eero pithaawashiwaeta, ikemakiri Tajorentsi rirahaa peentsite pomaryaakirira. ¹⁸ Piyaate, pitzinahaeri, eero powashironkayiri. Tema ari noshekyahaeri ichariniite.” ¹⁹ Ikantakaakawo Tajorentsi, oñaaki Agar oshitowaatzi nija. Jatanaki, opiyaantaki mashitsinakiki, oetakiri otomi Ismael. ²⁰ Riitaki Tajorentsi tajonkawentakiri eentsi, roojatzi rantaritantakari. Ari inampitakawori ochempimashiki. Kominthaantzi rini. ²¹ Inampitakawo ochempimashiki iiteetziro Parán. Okanta riniro, opakiri inantyaawo Egipto-jato.

²² Aripaete riyataki Abimelec ikenkithawaetakayiri Abraham. Itsipatanakari Ficol, reewari rowayirite. Ikantapaakiri: “Niyotzi osheki itajonkawentakimiro Tajorentsi okaatzi pantayitziri. ²³ Nokoyi paakotenawo iwaero Tajorentsi, niyotantyaari eero powaaripeerotantana naaka, notyomipaeni, eejatzi ikaate nocharinivyaaari. Nokoyi pikantaperotena, niyotantyaari aririka paakameethatakina naakaete nokimitzimi eeroka naakameethatapiintakimi, ari poshiyakayiriri eejatzi atziripaeni ikaatzi nampitawori jaka pinampitakawowa eeroka.” ²⁴ Ikantanaki Abraham: “Aritaki nomatakimiro pikowakiri, omaperotatya.” ²⁵ Ikantanakiri eejatzi: “¿Piñaakiri ponampiripaeni rashitakawo nonijaate nokaapiintziri?” ²⁶ Ikantanaki Abimelec: “Tee niyote jempe itzimi aapithatakimiro, owakiraha nokemakimi nimaeka.” ²⁷ Raaki Abraham rovejate, ivacatepaeni ipashitakari Abimelec. Arira raapatziyawakahaari. ²⁸ Riitaki kantacha Abraham, rinashitaka itsipa 7 rovejate. ²⁹ Rojampitakiri Abimelec, ikantzi: “¿litaka pinashitantariri povejatepaeni?” ³⁰ Ikantanaki Abraham: “Irika 7 oveja nopakimiri, roori riyotanteetyaari naakataki kiyakotzirori ikaapiintetzira nija.” ³¹ Roo itanteetakawori Beerseba, tema ari ikenkithawaetawakaaka

janta apiteroeni eenitatsi raapatziyawakaeyaari.* ³² Ikanta ithonkakiro ikenkithawaeteeyini Beerseba-ki, piyanaa Abimelec itsipatanaari Ficol inampiiteki Filistia-jatzi.

³³ Ikanta Abraham ipankitaki inchato janta Beerseba-ki, ikowakotakiri Tajorensi raakotero iwaero, ikanteetziri “Añaaniri Tajorensi”.† ³⁴ Osheki ojamanitaki ijeeekawaetaki Abraham ipatsiteki Filistia-jatzi.

22

¹ Okanta ojamanitaki, ikowaki Tajorensi iñeero rawentaashirenkari Abraham. Iñaanakiri iwaero, ari rakanaki rirori, ikantanaki: “Jaka nojeeki Tajorensi.” ² Ikantziri Tajorensi: “Piyaate janta Moriaj-ki, paanakiri petakoperotane pitomi. Arika pareetakya, pitayenari tonkaariki jempe janta noñaahakimiro.” ³ Okanta okitejitamane, ipiriintanaka Abraham, rowetsikakiri iyawayote, raanaki itsima itaantyaariri, jataki rookotakinirira Tajorensi. Raanakiri itomi Isaac itsipataanakiri apite romperatane. ⁴ Mawatapaentsiri kitejeri ari raminanaki jantó roshiretakawonta. ⁵ Ikantakiri romperatane: “Ari pijeekawaki jaka pikempoyeeri kawayo. Niyaatawakiita naaka notsipatanakyaari notyomi. Arika nomatakiri nopinkathateri Tajorensi, roojatzi nopiyanteeya.” ⁶ Raakiro itsima Abraham, inatakaanakiri Isaac, raanaki eejatzi iyotsiryaanite, eejatzi paamari. Jateeyanagini apityaampikiteeni. ⁷ Tekira ojamaniteeta rojampitakiri Isaac ipaapate, ikantziri: “Pawa.” Ari rakanakiri Abraham, ikantziri: “Iitaka pikoyiri notyomi.” Ikantzi Isaac: “¿Tzimatsi tsitsi, paamari, jempe ayeka oveja atayeri?” ⁸ Ikantzi ashitariri: “¡Notomi! Riitaki Tajorensi kantakaeyawoni itzimantyaari oveja atayeniriri.” Eekiro ryaateeyatziini.

⁹ Ikanta rareetapaaka jempe rookotakiniri Tajorensi, ipewiryapaaki mapi Abraham rowetsike itaamento, ipewiryakiro itsima itaantyaariri. Raakiri itomi roojotakiri, roma-ryaakiri taamentotsiki ipiyotakirowa itsima. ¹⁰ Roo itzinaawitanakawo iyotsiryaanite rojataantyaariri itomi, ¹¹ ikaemotanakiri ronampiri Tajorensi, ikantziri: “¡Abraham! ¡Abraham!” Rakanaki rirori ikantzi: “Jaka nojeeki.” ¹² Ikantziri ronampiri tajorensi: “Eero pojateeri eentsi, niyotakimi nimaeka tee pipiyathatari ikantzimiri Tajorensi, tee pithañaapithatari papintzite pitomi.” ¹³ Ari raminanaki itaapiiki Abraham, riñaatziri roojotaka icheeki oveja inchamaeshiki. Ryaatashitanakiri, riitaki poyaatakariri itomi itaakiri. ¹⁴ Rootaaki iitankawori Abraham tonkaari, iitakiro: “Ipantziro Tajorensi oetarika koetyimoteeri.” Roo ikantantapiinteetari: “Ipaetanteero oetarika koetyimoteeri janta itonkaariteki Tajorensi.”

¹⁵ Eejatzi rapiitakiro ronampiri Tajorensi iñaanateeri Abraham, ¹⁶ ikantziri: “Iroka iñaani Tajorensi: ‘Okantakaantziro tee pithañaari papintzite pitomi, naakatakira pikemijante nopaanteki. ¹⁷ Ari pifaakiro notajonkawentaperotemi. Naakataki oshеekerini pitomipaeni roshiyeyaari roshеkitzi ompokiro, roshiyeyaawo oshеkitzi eejatzi impaneki nijathapyaaki. Riitaki otsinampahaerini ikijaneentane. ¹⁸ Riitaki kantakaanteeroni itajonkawenteetantyaawori maawoeni inashiyitachari isheninkatawakaaha kepatsiki, okamintha pikemijantakina.’” ¹⁹ Piyaaja Abraham jempe royaawentziri romperatanepaeni. Ikanta ranashitakawo maawoeni Beerseba, ari inampitaawori Abraham janta.

* **21:31** Iroka waerontsi “Beerseba”, iñaaniki rirori oshiyawori akantziri aaka “Nijaateni Aap-
atziyawakahaantsi.” † **21:33** Kantakotachari jaka “inchato”, roo iiteetziri “tamar-isco.”

²⁰ Okanta ojamanitaki, ikemakoteero Abraham iinathori Mil-ca itsimaka-haero rirentzi Nacor. ²¹ Etakawori itzimi iita Uz, itzimanaki itsipa iitakiri Buz, itzimanaki itsipa iitakiri Kemuel, riitaki ashitanakariri Aram. ²² Ari itzimanaaki itsipa: Quesed, Jazo, Pildas, Jidlaf, Betuel. ²³ Irika Betuel riitaki ashitanakawori Rebeca. Riitaki irikapaeni 8 otomipaeni Mil-ca itzimakakirori Nacor; rirentzi Abraham, ²⁴ Itzimakakirori eejatzi Nacor omperatane iitachari Reúma. Irika ikaateeyini: Teba, Hajam, Tajas, Maaca.

23

¹ Okaatzi 127 ojarentsi añaaki Sara. ² Ari okamaeri roori janta nampitsiki Quiri-at-arba iiteetziri eejatzi Jebrón jeekatsiri Canaán-ki. Antawoete riraakotakawo Abraham okamakira Sara. ³ Okanta okamaki Sara, riyaaatashitakiri Het-ite nampitawori janta, ikanteri: ⁴ “Pashinijatzi nini naaka tee osheninkatawaka, nokoyi namanante piyaminkarimoote nokitatantyaawori noena.” ⁵ Ikanteeyanakini Het-ite: ⁶ “Pikemijantawakina nowinkatharite. Riyoyaane Tajorentsi pini eeroka, pamine kyaariperori kaminkarimoo pikitatero piina. Tekatsi thañaapithatemironi.” ⁷ Katziyanaka Abraham, riwethatanakari Het-ite. ⁸ Ikantanakiri: “Kyaariperorika pikowaeyini nokitatzimotemiro noena, pikanteri Efrón itomi Zoar, ⁹ nokoyi namanantero impeetamoo iiteetziri Macpela jeekatsiri iipatsiteki. Aritaki nopinatakiri jemme okaate ikowakotenari. Roo opoñaantyaari nashitantyaawori naaka.” ¹⁰ Ari ijeekaki irika Efrón itsipatakari isheninkapaeni Het-ite, rakanakiri Abraham ikemantyaariri isheninkapaeni, ikemantyaari ikaatzi areeyitachari nampitsiki, ikantanaki: ¹¹ “Eero nowinkatharite, nopashitemiro noepatsite impeetamoo. Riitaki nosheninkapaeni ñeenani nopashitemiro. Otsizimatye pikitatero piina.” ¹² Ari rapiitanakiro Abraham riwethatanakari nampitawori janta. ¹³ Ikemakiri maawoeni itsipatakari, ikantanakiri Efrón: “Pikemi nokantemi, nokoyi payeri koriki nopinatemirori piipatsite, nokitatzimaetyaawo noena janta.” ¹⁴ Ari ikantanaki Efrón: ¹⁵ “Pikemi nowinkatharite, teera eepichokiini ipana noepatsite ikaatzi 400 ipewireeya koriki, teemaeta okameethatzi iñaawaetakoteri koriki. Pamakiro piina, pikitatero.” ¹⁶ Inimotanakiri Abraham ipinateri Efrón okaatzi ikantakiriri ipiyoteeyakanira isheninkapaeni Het-ite. Ipakiri iyorikite, raawakiri.

¹⁷ Rootaki awijaentsiri iipatsiteki Efrón jeekatsiri Macpela-ki, omontetakari Mamre ojeekira impeetamoo, inchatomashi ini eejatzi. ¹⁸ Rashitanakawo Abraham iroka kepatsi. Maawoni iñaakowentakiro Het-ite ipinateetakiro, iñahaeyakironi eejatzi ikaatzi areeyitachari nampitsiki. ¹⁹ Ari ikitatakiro Abraham iina Sara janta impeetamooki ramanantakotakiri Macpela-ki, omontetakari Mamre, iiteetzitawo eejatzi Jebrón janta Canaán-ki. ²⁰ Rootaki rashitantakawori Abraham okaatzi tzimatsiri kepatsi eejatzi impeetamooki. Rootaki ipimantakiri Het-ite, okine ikitatero Abraham iina.

24

¹ Antarikiperotaki Abraham, osheki itajonkawentakiri Tajorentsi.
² Ikanta Abraham ikaemakiri antarikitaentsiri romperatane,

kempoyeeniriri tzimimotziriri. Ikantakiri: “Poteeyachokitena.* ³ Pikantena kyaariperoeni, paakoteri Tajorentsi Itajorentsitetari jenokintaki eejatzi kepatsiki, eero pishinetanari notyomi iinanyaaawo tsinani Canaan-jato jeekatsiri jaka. ⁴ Oztimatye piyaate nonampiiteki, paminiriri nosheninkapaeni iinanyaaawo.” ⁵ Rakanakiri romperatane, ikantiri: “Eerorika okoyi opoke ewankawo, ¿jempe nokantaaaka? ¿Oztimatyeema naanakiri pitomi pinampiiteki jempe pipoñaaka paerani?” ⁶ Ikantanaki Abraham: “Eero, eero omata payeri notyomi janta. ⁷ Tema Tajorentsi, Itajorentsitetari jenokintaki, amaanari paerani iipatsiteki ashtanari, iipatsiteki eejatzi nochariniite. Ishinetakiri iperi iroka kepatsi maawoeni nocharinityaari. Aritaki rotyaantaki ronampiri tajorentsitetari tsipatemini pamantyaari tsinani iinanyaaari notyomi. ⁸ Eerorika okoyi oyaatemi tsinani, pimonkaatakiro pantzimotanari. Tee nokoyi payeri notyomi janta.” ⁹ Imatakiro romperatane, roteeyawathatakiri Abraham, ikantaki: “¡Omaperotatya! Ari nantakiro okaatzi pikantakinari.”

¹⁰ Riyoyaakiro tzimimotziriri omperatariri ipashitanyaaari. Raanaki 10 tsimeri ikyaakaanakiri, jataki inampiki Nacor janta Mesopotamia-ki. ¹¹ Ikanta rareetzimataka nampitsiki, ari otsireniityaanaki, imakoryaakapaakiri ipirapaeni ojeekira nija. Ari okaawoshitapiintari tsinanipaeni. ¹² Amanapaaka, ikantzi: “Tajorentsi, Itajorentsitetari omperatanari Abraham, eeroka kantakaeyaawoni omantyaari nokoyiri, pineshironkateri omperatanari. ¹³ Ari nojeekawaki jaka nijateniki, pokapaaki tsinanipaeni okoyi nija. ¹⁴ Eeroka kantakaeyaawoni aririka nokantakiro apaani ewankawo: ‘Pipawakina pichomone nirantawakyaata nomiri.’ Okantanaki roori: ‘Pirantawakya. Ari nopitakyaari imiri eejatzi pipirapaeni.’ Rootaki tsinani pikowakaakiriri pomperatane Isaac. Ari niyoteri petakotari omperatanari.”

¹⁵ Tekiraata ithonkiroota ramaña, pokapaaki apaani ewankawo onatakiro ochomone oshempaki. Rootaki Rebeca rishinto Betuel. Tema irika Betuel riitaki otomi Mil-ca itzimakakirori Nacor rirentzi Abraham. ¹⁶ Kameethanto ini Rebeca, tee iyootziri shirampari, tekatsi antaminthawaeteroni. Oerinkapaaka nijaaki, okaapaaki, roo opiyaneemi. ¹⁷ Ari ishiyashitanakawo omperataarewo, ikantakiro: “Pipawakina nirawaki eepichokiini pinijaate.”

¹⁸ Okantanaki roori: “Pirawaki nowinkatharite.” Owayiitakiro ochomone, opakotaakiri onijaate oteeyakotakiniri. ¹⁹ Ikaatakiro riraki imiri omperataarewo, okantanakiri Rebeca: “Nokaapaante otsipa noyeri pipirapaeni, nirawakiita rirori.” ²⁰ Intsipaeete oshiyapaenta okaapaanaatzi nija irapinteetziri, osheki opiyapiyataka, iyeekitakiniri imiriteri piratsipaeni.

²¹ Ari raminaminthatakiro operataari tekatsi ikantero, tema ikowatzi riyote riirika Tajorentsi kantakaawori omatantakari iroka. ²² Ikanta ithonkaka rireeyakini piratsipaeni, romijokyaanakiri omarentsi rowetsikaetziri ooro, iryaani rini. Ikyaaantakaawo okiriki. Ipakiro eejatzi apite omarentsi omaatyaari akoki, antari rini.† ²³ Ikantanakiro: “Pikantena, ¿litaka pipaapatetari? Antawo ipanko pipaapate nomaantyaari notsipatyaari nokaa-teeyakinira.” ²⁴ Okantanaki roori: “Naakataki rishinto Betuel, otomi-paeni Mil-ca rishinto Nacor. ²⁵ Eenitatsi jempe pimahaeyeni, eenitatsi

* **24:2** Kantakotachari jaka “Poteeyachokitena” rootaki rameteeyarini Judáite paerani, rotaeyachokitana iporiki rirori okine riyoteeteri imaperotatya imonkaatziro ikantakaantane rirori. Rootaki roteeyachokitantariri isheninka okine ipinkatheeteri. Tee ishineteeri roteeyachokiteri itsipajatzikaari riyotzi rirori, pankenatanteneri.” † **24:22** Kantakotachari jaka “iryaani rini,” riitaki ikanteetziri eejatzi “ikaatziti itenatzi 6 gramu.” eejatzi “kashetani siclo.” ‡ **24:22** Kantakotachari jaka “antari rini,” riitaki ikanteetzitari eejatzi “ikaatziti itenatzi 100 gramu.” eejatzi “10 siclo.”

eejatzi osheki royaari pipirapaeni.” ²⁶ Ari rotziwerowanaka omperataari ramananaakiri Tajorentsi. ²⁷ Ikantanaki: “Riroporori rini Tajorentsi, Itajorentsite omperatanari Abraham, tee ramatawiteri omperatanari ineshironkatakiri. Riitaki amakinari jaka noñaantakawori ipanko isheninkathori.” ²⁸ Tee ojeekanaki Rebeca, oshiyaperotanakitya opankoki oñeero iniro, okamantapaakiro.

²⁹ Eenitatsi iyaariri iroka Rebeca iita Labán, riitaki shiyaneenchari kaayirontsiki raminiri atziri. ³⁰ Tema iñaawakiri omarentsi rowetsikaetziri ooro omayitakari ritsiro akoki, ikemawakiro eejatzi okamantantapaakiri ikantakirori atziri. Ikanta rareetapaakari Labán romperatane Abraham ijeeakaayirira ipirapaeni nijaateniki. ³¹ Ikantapaakiri: “Pipoke itajonkawentane Tajorentsi. ¿Iitaka pijeekantari inteeneeni? Rowetsikaantetetakimira pankotsiki poyirira pipirapaeni.”

³² Ari riyaaatanaki omperataari janta pankotsiki. Rowayiyantapaakiri Labán irikapaeni eejatzi ipirapaeni, ipakiri royaari. Ari ramaetakiniri nija areetzinkari ikewapakyaari. ³³ Ikanta royiitawakiniri rowapaakyaari, ikantanaki romperatane Abraham: “Eerowa nowa eerorika nokamantzimiro nokoyiri.” Ikantanaki Labán: “ajaa pikamantena.”

³⁴ Ikantanaki omperataari: “Naakataki romperatane Abraham. ³⁵ Antawoete itajonkawentakiri Tajorentsi irika omperatanari, osheki rashaahantakaakari: eenitatsi rovejate, ivacate, iyorikite, camello, iyawayotepaeni, tzimatsi osheki ratzirite romperatane tzimatsi eejatzi osheki tsinani. ³⁶ Ari okantakari Sara okantawitaka aatawitaka, tizmae otyomi. Riitaki rashitakahaari omperatanari okaatzi tzimimotziriri.

³⁷ Ikowaki eero namatawitziri, ikantakina: ‘Eero pishinetanari notyomi iinantaawo tsinani Canaán-jato jeekatsiri jaka. ³⁸ Roo kameethatatsi piyaatashiteri isheninkathori ashitanari, pamineniri notyomi apaani tsinani janta nosheninkapaeniki, kameethatatsiri iinantaawo.’

³⁹ Nokantanaki naaka: ‘Nowinkatharite, ¿eerorika okoyi oyaatena tsinani?’

⁴⁰ Ikantanakina rirori: ‘Kameethari nokantzimotakari Tajorentsi, aritaki rotyaantakimi ronampiri tajorentsite itsipatemi, ari pimatakiro okaatzi nokantakimiri. Aritaki pamaki tsinani iinantaawo notyomi, isheninkathori ini ashitanari. ⁴¹ Eerorika ikowashita nosheninkathori ipemiro rishinto, arira okaatzi ikantawakinari.’ ⁴² Nokanta nareetapaaka nijaateniki, namanakari Tajorentsi Itajorentsite omperatanari, nokantziri: ‘Kyaariperorika pineshironkatana omatya nokoyiri jaka. ⁴³ Nokowakotzimi nojeeke jaka nijaateniki, opoñaantyaari omatya irona ewankawo pokaentsiri okaayi nijaa, aririka nokantawakiro: “Pipena eepichokiini nijaa pichomoneki, nirawakiita.”

⁴⁴ Arika akanakina, okantena: “Pirawaete. Ari nokaapanaate otsipa noperi pi-pirapaeni rirawaki eejatzi rirori.” Rootaki tsinani ikowakaakiriri Tajorentsi itomi omperatanari.’

⁴⁵ Tekira nothonkiroota namaña, noñaawakiro opokaki Rebeca amakiro ochomoni oshempaki. Oerinkapaaka nijaateniki, okitatapaaki nijaa. Ari nokantziro: ‘Pishinetana nirawaki pinijaate.’ ⁴⁶ Iitsipaete oyiitanakiro ochomoni, okantanakina: ‘Pirawaki, aritaki nokitaatapanaate otsipa imiriteri eejatzi pipirapaeni.’ Opakina nijaa nomiritaki, opitakari eejatzi nopirapaeni. ⁴⁷ Ari nojampitanakiro: ‘¿Iitaka pipaapatetari?’ Ari okantanakina roori: ‘Naakataki rishinto Betuel itomipaeni Nacor eejatzi Mil-ca.’ Ari nokyaantakawo thanatenetsi okiriki, nomaaantakawo akoki apite omarentsi. ⁴⁸ Ari notziwerowanakari nopinkathatanakiri Tajorentsi, nomampaawentanakari Itajorentsite omperatanari Abraham,

riitaki amakinari nareetantakari ipankoki isheninkathori, namineniri iina itomi. ⁴⁹ Nokoyi pikantena kameetharika ikoyiri omperatanari, terika inimotemi pikantena, niyotantyaari oeta nanteri.” ⁵⁰ Ikanta Labán itsipatakari ipaapate Betuel, ikantanaki: “Tema riitaki Tajorentsi kantakaawori, piyote eeroka kameethatsirika. ⁵¹ Apatziro nokantzi naaka: Iroka Rebeca, paanakiro. Rootaki iinantyaari itomi omperatzimiri, rootakira ikowakiri Tajorentsi.” ⁵² Ikanta ikemaki romperatane Abraham, otziwerowaperotanaka iñaapinkathatanakiri Tajorentsi, rowatziitotanaka kepatsiki. ⁵³ Inoshikanakiro ramayitakiri rowetsikaetziri ooro, koriki, kihaarentsipaeeni. Ipakiro maawoeni Rebeca. Ipashitakari eejatzi iyaariri eejatzi riniro. ⁵⁴ Owaeyanakani, irawaeteeyakini itsipatari oyaatakiriri. Mahaeyakini. Okanta okitejitamane, ipiriintamana, ikantanaki omperataari: “Pishinetena nopiyee ipankoki omperatanari.” ⁵⁵ Teemaeta ikoyi iyaariri Rebeca eejatzi iniro, okantaki: “Paata iyaatzita ewankawo, nokowatzi ojeekanee okaate 10 kitejeri omanaki iroka, aripaete oyaatemi.” ⁵⁶ Ikantanaki omperataarewo: “Aritaki pojamanitakaakina, riitaki Tajorentsi kantakaakawo omatantakari awijeentsiri. Otzimatyepishinetena nopiyayiitee ipankoki omperatanari.” ⁵⁷ Ikanteeyanakini riroripaeni: “Thame akaemiro ewankawo, akemiro jempe okantzi roori.” ⁵⁸ Ikaemaetakiro Rebeca, rojampiitakiro: “¿Pikoyi poyaatanakiri atziri?” Ari okantanaki roori: “Jeen, nokoyi noyaatanakiri.” ⁵⁹ Ari ishineetakirori iyaate Rebeca otsipatanakyaawo apaani tsinani koeratzirori paerani eeniro eentsitapaakini. Oyaatanakiri romperatane Abraham itsipatanaari oyaayitakiriri. ⁶⁰ Riwehatawaawo iyaariri, ikantawaero: “Piyaaatera choeni, eerokataki rinironteevari osheki atziri. Riitaki pitomipaeni aapithayiteerini inampi ikijaneentane.” ⁶¹ Ari okyaakaanakari camello iroka Rebeca otsipatakawo koeratzirori paerani, oyaatanakiri romperatane Abraham. Imatakiro omperataari raanakiro Rebeca, piyanaa.

⁶² Areetzimataa rirori Isaac ipoñahaawo nijaaki iiteetziro “inijaate Añaari Ñaakinari,” jeekatsiri kirinkanta Nehuev-ki. ⁶³ Tsireniityimataki riyaatzi ikinawaetzi. Raminanaki iñaatziri ipokaeyini camello-paeni. ⁶⁴ Ari okantzitaka Rebeca eejatzi, aminaki jantó oñaakiri Isaac, ayiitashitanakiri. ⁶⁵ Ojampitanakiri romperatane: “¿Iitaka irinta pokashitakaeri?” Ikantanaki omperataari: “Riimacheetaka omperatanari.” Ari aanakiro owashikawo, opashikawootapithatanakari. ⁶⁶ Ikamantapakiri Isaac irika romperatane okaatzi rantakiri. ⁶⁷ Ikanta Isaac raanakiro Rebeca opankoki Sara rinironi, iinantakawo iroka tsinani. Osheki ikowanakiro Isaac iroka Rebeca. Rootaki oemoshrenkapakiriri okamaera rinironi.

25

¹ Tzimaie otsipa iina Abraham oeta Cetura ² Irika itomipaeni itzi-makakirori: Zimram, Jocsán, Medán, Madián, Isbac, Súa. ³ Riitaki Jocsán tomintanakariri Seba eejatzi Dedán. RiDedán sheninkatariri Asur-paeni, Letusite, Leum-paeni ⁴ Madián tomintanakariri Efa, Efer, Janoc, Abida, Elda. Maa-woeni irikapaeni ri otomipaeni Cetura. ⁵ Riima Isaac riitaki aakirori okaatzi tzimimotziriri ashitariri Abraham. ⁶ Riima itsipa itomipaeni otzimakiri iinapaeni, apatziro ipakiri eepichokiini tzimimotziriri Abraham. Tekira ikamiita Abraham, rotyaantakiri itomipaeni rinashityaawo inampiteeyawo ishitowapiintzira ooryaa, tee itsipatari Isaac.

⁷ Okaatzi 175 oarentsi rañaaki Abraham. ⁸ Kameetha ikamashitaka Abraham aakiri rantyaashiparinka. Ari itsipatapaari isheninkapaeni. ⁹ Riitaki

kitateeri Isaac itsipatakari Ismael janta omoonaki Macpela-ki omontetari Mamre, iipatsiteki Efrón itomiranki Zoar Het-ite. ¹⁰ Rootaki iipatsite Abraham ramanakiriri paerani Het-ite. Ari ikitataari Abraham itsipatapaawo iinani Sara. ¹¹ Okanta ikamaki Abraham-ni, itajonkawentakiri Tajorensi irika Isaac, riitaki nampitaawori janta nijaateniki iiteetziro “Inijaate Añaari Ñaakinari.”

¹² Irika itomipaeni Ismael, itomiranki Abraham itzimakantakawori Agar, Egipto-jato ini onampiri Sara. ¹³ Irika ikaatzi tzimaentsiri: Nebaet, reewarite itomi. Eejatzi Cedar, Adbeel, Mibsam, ¹⁴ Misma, Dima, Massa, ¹⁵ Jadar, Tema, Jetur, Nafis, Cedema. ¹⁶ Riitaki 12 itomipaeni Ismael. Maawoeni tzimimotziriri iipatsite, rootaki iwaero aakoyitakiri inampi eejatzi iipatsite. Reewayitziri ikaatzira ijeeki inampiki. ¹⁷ Okaataki 137 rojarentsite Ismael roojatzi ikamantaari. Ari itsipatapaari isheninkapaeni. ¹⁸ Inampitaawo itomipaeni niyankithakineki kepatsi ojeekira nampitsi Havila, Sur, imontetakawo nampitsi Egipto, awotsiki jatachari Asiria-ki. Ari inampitakawori, okantawitaka tee ikowaeyini isheninkapaeni.

¹⁹ Irika ikenkithatakoetziri Isaac, itomi Abraham. ²⁰ Tzimaki Isaac okaatzi 40 rojarentsite, raantakawori iina Rebeca rishinto Betuel, ritsiro Labán, Arampaini rini nampitawori Padan-aram-ki. ²¹ Teera itzimi Rebeca eentsite. Rootaki ramanakotantakawori Isaac ikowakotziri Tajorensi. Ikemakiro ramana Tajorensi, motzitaki Rebeca. ²² Okanta omotzitaki Rebeca, oke-matziiri raatzikatzikaatziro omotziki eentsite, ari okantashiretanaki: “Tzimatsirika awijimotenani, ¿oetaka nañaantyaari?” Jataki amanari Tajorensi okoyi iyotero oeta anteri. ²³ Rakanakiro Tajorensi:

Itzimite apite tsipatawakaachari inthomoeki pimotzikira, Apite okanta nampitsi, rootaki retantawori ikoshekawakaa tekira itzimiita. Shintsiri ikantya apaani, riima itsipa tee ishintsitzi, Riitaki omperatantachani impoerintzi, riitaki rompereetya etawori itzimi. ²⁴ Okanta omonkaataka otzimaanitiantyaari Rebeca, tzimaki tsipantzi. ²⁵ Etapaakawori itzimi ikityonkatepokitatzzi, ithonka iwitzitaki iwathaki, iiteetakiri Esaú.* ²⁶ Roteeyakiri iitziki itsipa rirentzi itzimapakira, rootaki iitanteakiriri Jacob. Tzimaki Isaac okaatzi 60 rojarentsite otzimanitantakari Rebeca.†

²⁷ Ari ikimotatanaki eentsipaeni. Osheki iñaawenatakawo Esaú owaantsi, kominthaantzi rini. Riima Jacob, tekatsi iñaamatya rirori, rashi royiyo ijeekawaetzi pankotsiki. ²⁸ Antawoete retakotakari Isaac itomi Esaú, tema osheki rowakotapiintakari ikentate. Rooma Rebeca etakotane oyiri roori Jacob.

²⁹ Ikanta ijeeki Jacob ronkotsiwaetzi, ari rareetaari Esaú imakonekiini ipoñaahaawo owaantsiki. ³⁰ Ikantapaakiri: “Pipena eepichokiini poshiñeenkatentsiri ponkotsiri, aatyeena notashe.” (Rootaki iitanteetariri Edom eejatzi irika Esaú.)‡ ³¹ Ari ikantanaki Jacob: “Petawakyaawo eeroka poshiyakaena naakami etyaawoni notzime.” ³² Eekiro ikantanakitzi Esaú: “Tema pikemana aatyena notashe, tekatsi oetya neewatakira notzimaki.” ³³ Eekiro ishinsitanakitzi Jacob, ikantziri: “Ajatyaa pikantaperotena nimaeka.” Ari ishinetakiriniri Esaú rirentzi Jacob roshiyakaeri riitaki etyaawonimi itzimi, opoñaantyaari rahaero paata maawoeni tzimimotziriri

* **25:25** Iroka waerontsi “Esaú”, iñaaniki riroripaeni oshiyawori akantziri aaka “witzintzi.” † **25:26** Iroka waerontsi “Jacob”, iñaaniki riroriite oshiyawaetawo akantziri aaka “Patzikontantsi.” Oshiyawaetawo eejatzi akantziri “Iwitaantsi.” ‡ **25:30** Iroka waerontsi “Edom”, iñaaniki riroripaeni oshiyawo akantziri aaka “kityonkari.”

ipaapate. ³⁴ Ipakiri Jacob rowanawo rirentzi Esaú. Ikanta ithonkakiro rowaka, riranaki imiri. Katziyanaka, jatanee. Tee ikenkithashiretakotero jemperika ikanteetero retawitakawowa itzimaki paerani.

26

¹ Aripaete apiitaka iñahaetaki antawoete tashetsi janta, oshiyawo iñaakiri paerani Abraham-ni eeniro rañaawita. Rootaki riyaaantakariki Isaac janta Gerar-ki, inampiwitawowa Abimelec, pinkathariwentziriri Filistia-jatzi. ² Ari roñaahaari Tajorentsi, ikantakiri: “Eero piyaatzi Egipito-ki. Ari piijeke jempe nonintakakimiro naaka. ³ Roojatzi piijeekawaki jaka nampitsiki. Aritaki notajonkawentakimi, tema nopakimiro maawoeni iroka kepatsi, roojatzi rashiteeyarini eejatzi pitomipaeni. Rootaki nomonkaatantyaawori nokashiyaakaakiriri paerani ashitzimiri Abraham. ⁴ Aritaki noshekya-haemiri pitomipaeni roshiyari jempe ikanta roshekiziti ompokiro jenok-inta. Aritaki nashitakahaeyaari maawoeni kepatsi. Riitaki kankakahaeyaawoni pitomipaeni itajonkawentanteeyaariri maawoeni inashiyitachari isheninkapaeni. ⁵ Tema ithotyaaakiro paerani Abraham-ni ikemijantakiro nokantayitziriri, nonintakaantane, okaatzi niyotayitziriri eejatzi.”

⁶ Rootaki ijeekantapaakari Isaac janta Gerar-ki. ⁷ Ikanta rojampikowentziro Rebeca irikapaeni nampitawori janta, thaawanaki Isaac ikante rootaki iina, apatziro ikantzi choeni ini. Tema maperori okameethantotzi Rebeca, rootaki ikenkithashiretantakariki Isaac ari rompojanteetakyaaari iina. ⁸ Ojamanitaki ijeekawaetaki Isaac janta. Okanta raminawaetzi Abimelec imoontzirowa ipanko, iñaakiri Isaac intaawaetziro iina Rebeca. ⁹ Ari ikaemakaantakiri, rojampitakiri ikantziri: “Tema rootaki piina iroka, ¿tema ari? ¿Iitaka pikantantariyika choenira ini?” Ikantanaki Isaac: “Noshiyakaamintheetzi ari pompojantakinawo.” ¹⁰ Ikantanakiri Abimelec: “Iitaka pikoshekawaetantari. Eepichokiinitaki, notsipatantyaaworimi piina, arira pikaariperotakaakinami.” ¹¹ Ikanta Abimelec ikantakiri maawoeni jeekatsiri nampitsiki: “Iitakarika koshekakyaarini irika atziri, koshekakyaawoni iina eejatzi, aritaki nonpojakaantakiri.”

¹² Ari ipankiwaetakiri Isaac janta, rowiitakiro iwankiri, tema Tajorentsi tajonkawentakiriri. ¹³ Oshekitzimotakiri osheki rowaahawo, ashaahantzinkari rini. ¹⁴ Oshekini rovejate, ivacate. Osheki ikaatzi eejatzi romperatane. Rootaki ikijaneetantanakariri Filistia-jatziite. ¹⁵ Tema paerani eeniro rañaawita Abraham ashitariri, ikiyakotakaakiri nijaateni romperatanepaeni. Roo kanchacha ipokaeyakini Filistia-jatzi ityakitapakiro maawoeni. ¹⁶ Tee ikijashitapaawo Abimelec, ikantakiri Isaac: “Pishitoyi nonampiki, tema pawijakina naakapaeni tzimaki pashaahawo.”

¹⁷ Shitowanaki Isaac ijeekapaki janta Gerar-ki. Ari inampitapaawo. ¹⁸ Rapiitapaero ikiyaatapaero nijaateni ikiyaatakiriri paerani ipaapate, ityaakiwitaari Filistia-jatzi ikamakira Abraham. Rowaeniro owaero nijaateni iitzirowa paerani ipaapate. ¹⁹ Ikanta ikiyaateeyironi nijaateni romperatanepaeni Isaac, rareetakawo oshitowaatzira nijaateni. ²⁰ Ikanta koeratziriri rovejatepaeni Abimelec janta Gerar-ki, ikijapaakiri koeratziriri rovejate Isaac. Tema ikantawakaeyatyaani: “Iroka nijaateni nashi.” Rootaki iitantakawori Isaac iroka nijaateni “Esek”, tema ari rantawakaawentakawori nijaateni.* ²¹ Ari ikiyaatakotee romperatanepaeni Isaac otsipa nijaateni, roojatzi rapiitakiri ikijawakaawentawo, rootaki iitantaawori Isaac

* 26:20 Iroka waerontsi “Esek”, iñaaniki riroripaeni oshiyawori akantziri aaka “Antawakaachari.”

iroka nijaateni “Sitna.”[†] ²² Rootaki ishirinkantaari Isaac ijeekae inteena, ikiyaatakotee otsipa nijaateni. Teera itzimapaee kijawakaawentyaawoni, iitakiro nijaateni “Rejobot”, tema ikantakitzi ikenkithawaetzi: “Ishinetakaero Tajorentsi anintaawaeteeya jaka, ari añaakiro oshekitzimotee oetarika.”[‡]

²³ rojatzi riyaaatantana Isaac janta Beerseba-ki. ²⁴ Okanta tsirenipaeteki roñaahakari Tajorentsi, ikantakiri:

“Naakataki Itajorentsite pipaapate Abraham.

Eero pithaawashiwaeta, naakataki tsipatzimiri.

Ikantakaantakiro nomperatane Abraham, aritaki notajonkawentakimi, Aritaki noshekyahaemiri pitomipaeni.” ²⁵ Rootaki rowetsikantakari Isaac taapokimentotsi janta, ramanantyaariri Tajorentsi. Irira ijeekawaetakiri janta, ari ikiyaatakiri eejatzi romperatanepaeni nijaa.

²⁶ Ikanta ipokaki Abimelec ipoñaanakawo janta Gerar-ki ikenkithawaetakakiri Isaac. Itsipatakari raapatziyane iita Ajuzat, eejatzi Ficol, riitaki eewatziriri owayiriite. ²⁷ Ikantawakiri Isaac: “¿Litaka pipokashitantanari nimaeka piñena? Tema pomishitowakina paerani pinampiki, tee pikowana janta.” ²⁸ Ari ikanteeyini riroripaeni: “Noñaakitziimi naakaete itsipatzimi eeroka Tajorentsi. Nokenkithashiretaka otzime antzimotawakaeyaari. Iroka okaate nokantemiri: ²⁹ Tee nokoyi powaariperotena, tee nokoshekawaetzimi eeroka. Tema osheki naakameethatakimi, kameethaha notyaanteemi paerani eeroka, osheki itajonkawentakimi Tajorentsi.”

³⁰ Ikanta Isaac osheki roemoshirenkakahaeyanakarini irikapaeni, osheki rirawaeteeyanakini, rowaeyakani eejatzi. ³¹ Ikanta ipiriintamana okitejitamaneera, imatakiro rantzimotawakaeyaari, kameetha raapatziyawakaana apitepaeni. Ikanta Isaac, riwethatawaari riyaaeteeyenira irikapaeni. ³² Tekira awijita otsipa kitejeri, ipokayaapaakini romperatane Isaac, ikamantapaakiri iñaaki otsipa nijaateni ikiyaatakiri. ³³ Rootaki iitantakawori Isaac iroka nijaateni “Seba.” Iitanakiro nampitsi “Beerseba.”[§]

³⁴ Ikanta Esaú, tzimaki okaatzi 40 rojarentsite, raantakawori Judit, rishinto Beeri, Het-ite rini. Raakiro eejatzi Basemat, rishinto itsipa Het-ite iiteetziri Elón. ³⁵ Iroka apite tsinani, osheki okijashiryakiri Isaac eejatzi Rebeca.

27

¹ Antarikitapaaki Isaac, tee ikowichaatee. Ari ikaemakiri Esaú, reewari itomipaeni, ikantakiri: “¡Notomí! Rakanakiri Esaú: “Iitaka paawa”

² Ikantziri Isaac: “Notyomí, naaka antyashiparitakina, tema rooteentsi nokami. ³ Nokoyi piyaate pikentakitena tsimeri. ⁴ Ponkotsitenari, poshiniri ikantya nokoyiri naaka, pamakinari noyaari. Roojatzi nopasonkiwentantanimiri tekira nokamanakiita.” ⁵ Kemimaetaka roori Rebeca, okemakiri Isaac ikantziriri Esaú. Riyaamintheetzi Esaú ramini tsimeri royaari ipaapate, ⁶ okantakiri itsipa otomi: “Nokemakiri pipaapate ikantakiri pirentzi Esaú, ikantziri: ⁷ Pikentakitena tsimeri ponkotsitenari, kameetheeni okine noyaari, aritaki nopasonkiwentakimi tekira nokamanakiita.” ⁸ Pikemijantero nokantemiri. ⁹ Piyaate poteeyi

[†] 26:21 Iroka waerontsi “Sitna”, iñaaniki riroripaeni oshiyawori akantziri aaka “kijaneentawaka-haantsi.” [‡] 26:22 Iroka waerontsi “Rejobot”, iñaaniki riroripaeni oshiyawori akantziri aaka “Anintaawaeteeya.”

[§] 26:33 Iroka waerontsi “Seba”, iñaaniki riroripaeni oshiyawori akantziri aaka “Oshekitaantsi.” Iroka ñaantsi “beer” oshiyawori akantziri aaka “nijaateni.”

apite iryaani cabra, pamakinari, nonkotsitawakiniriita pipaapate okaatzira iñaamatapiintari rirori. ¹⁰ Eeroka aanakinirini rowawakya. Opoñaantyaari ipasonkiwentemi eeroka tekira ikamanakiita.” ¹¹ Ikantanakiro Jacob riniro: “Witzintzira rini yeeyi, rooma naaka tekatsi nowitzi. ¹² Ari riyotawakina ashitanari aririka ipampitawakina, ari ikenkithashiretakya notheenkashiretaziiri, aminaashiwaetya ipasonkiwentena tema osheki ikijimatanaakina.” ¹³ Okantanakiri riniro: “Naakataki ikiji pipaapate. Pantero eeroka nokantakimiri naaka, pamakinari apite piratsi.” ¹⁴ Riyaatashitanakiri Jacob ipirapaeni, ramakiniro riniro. Onkotsitawakiri roori, owetsikakiniri jempe ikanta iñaamatapiintari Isaac. ¹⁵ Aakiro rooperori ithaari antarite otomi Esau royiroyi ipankoki, okithaataakaakiri Jacob. ¹⁶ Okyaantakaakari imashi piratsi rakoki, eejatzi ikentsiki jempe tee otzimi iwitzi. ¹⁷ Opakiri pan eejatzi owanawontsi okaatzi onkotsitakiri.

¹⁸ Raakotanakiro Jacob ijeekakira ipaapate, ikantapaakiri: “¡Paawal!” Rakanaki Isaac: “Iitaka notyomi.” ¹⁹ Ikantzi Jacob: “Naakataki Esau, pantarite pitomi. Nomatakiro okaatzi pikantakinari. Pipiriinte, poyaa noyentani, pipasonkitakotena.” ²⁰ Ikantzi Isaac: “¿Intsipaeema piken-takitzi tsimeri?” Ikantanaki Jacob: “Riitaki kantakaawori Tajorentsi pawa noñaantakari intsipaete.” ²¹ Ikantanaki Isaac: “Pipoki okaakiini nopampitawakimi, niyotantemiri eerokarika notyomi Esau.” ²² Pokapaaki okaakiini Jacob ipampitawakiri ipaapate. Ikantzi Isaac: “Aripaantewaetaki iñaawaetzi Jacob, rooma rakojumpi riiwaewitaka Esau.” ²³ Tee riyotawakiri, tema witzipako ikantaka ariwaewitaka rirentzi Esau. Roojatzi ipasonkiwentantanakiri. ²⁴ Rapiitanakiri rojampitziri, ikantziri: “¿Eerokama notyomi Esau?” Ikantzi Jacob: “Jeen, naakataki Esau.” ²⁵ Ikantanakiri ipaapate: “¡Notyomí! Poyiitenari piyentane nowawakyaata, roojatzi nopasonkiwentemi.” Royiitakiniri owanawontsi ipaapate. Ramakiniri eejatzi imiri. Rowawakawo Isaac rirakiro imiri eejatzi. ²⁶ Roojatzi ikantantanakariri: “Pipoke okaakiini notyomi, pontsirokena.” ²⁷ Ikanta rontsirokapaakari Jacob ipaapate, ikemaenkatawakiro Isaac iithaari. Ipsonkitakotakari, ikantaki iñaanatziiri:

Riitaki jankahaentsiri notyomi.

Oshiyaakawo ojankahani owaantsi itajonkawentziri Tajorentsi.

²⁸ Riitaki Tajorentsi owaryaapiintemironi inkani.

Riitaki kithokitakaaperoteemironi piwankiri.

Osheki okanteeya piwankiripaeni, eejatzi piimiri.

²⁹ Osheki omperawaeteemini,

Ipinkathayiteemi poñaayitachari otsipaki nampitsi.

Peewayiteeri pirezziperotari eeroka,

Ipinkatheeteemi eejatzi.

Ikaate kijimawaetemini, aritaki imaetakiri rirori.

Riima ikaate kimoshirewentakimini eeroka, imaeteeri eejatzi rirori.

³⁰ Ikaatakiro Isaac ipasonkitakotakari itomi Jacob. Roo ishitowanakitzi-
ini Jacob ijeekira ipaapate, areetapaaka Esau riyaatzira raamawenta.

³¹ Ronkotsitaki eejatzi owanawontsi, ramakiniri ipaapate, ikantapaakiri: “Pipiriinte pawa, poyaa tsimeri ikentakiri pitomi, pipasonkitakotena.” ³² Ari rojampitanakiri Isaac, ikantanakiri: “¿Jempe pitaka eeroka?” Ikantanaki rirori: “Naakataki Esau, pantarite pitomi.” ³³ Iyokitzi ikantanaka Isaac,

riraashirenkanaka ifñaawaetanaki, ikantanaki: “¿Litakama pokaentsiri amakiniriri itsimerite, nowawakari tekira pareetapaakaata eeroka? Nopasonkitakotakirira, tajonkawentaarewo rinanaki rirori.”³⁴ Ikanta ikemawakiro Esaú ikantakiriri ipaapate, okatsitzimotanakiri, antawoete riraawaetanaka, ikantanaki: “Pipasonkitakotzitena eejatzi naaka, ashitanari.”³⁵ Ikantanaki Isaac: ‘Pirentzira amatawitakinari, nopasonkitakotzimaetakari rirori, tema eerokawitaka nopasonkitakotemi.”³⁶ Rakanaki Esaú: “Tema iitaha Jacob, apite ramatawitakina. Retakawo raapithatakinawo neewatantari notzimaki, raapithatztitakinawo pipasonkiwentenami nimaeka. ¿Eeroma omataa pipasonkiwentawaena naaka?”³⁷ Ikantanaki Isaac: “Nowakirira pirentzi Jacob reewateemi eeroka, riitaki omperateeyarini pisheninkathoripaeni, noshekyahaeniri iwankiri, ari oshiyawo eejatzi imiri. ¿Jempema nokanteemika eeroka notyomi?”³⁸ Eekiro ikantanakitzi Esaú: “¿Tema okameethatzi pipasonkitakotzitena naaka, ashitanari? Pipasonkitakotzitena eejatzi naaka.” Rapiitaneero riraawaetanaa.

³⁹ Ikantanaki Isaac:

Pinampiteyyaawo inteena,
Eero pinampitaawo okaakiini añaaopathatziira kepatsi,
oparyaayitziira eejatzi inkani.

⁴⁰ Rootaki pojataamento pipiyawentanteeyaaari.

Romperawaeteemi pirentzi.

Roo kantacha, aririka piroperotee eeroka,

Arira pijeekashiwaeteeya.

⁴¹ Aripaete retanakawo Esaú ikijaneentziri rirentzi Jacob, ipasonkitakotakirira ashitariri. Ikantashiretanaki: “Arika ikamaki intsipaete ashitanari, aripaete nompojeri yeeyi Jacob.”⁴² Yotzimaetaka Rebeca oeta ikenkithashiretari Esaú, okaemakaantakiri Jacob, okantakiri: “Ikowatziira pirentzi rompojemi.”⁴³ Pikemijantena notyomi nokantemiri. Piyaate inteena janta Harán-ki, ijeekira aarini Labán.⁴⁴ Ojamani pikantya pi-jeekawaete janta awijawaeta imashirenka pirentzi.⁴⁵ Ipeyakotawaeroota okaatzi pantakiri. Aritaki nokamanteemi pipiyawenteeyaaari. Tee nokoyi nopeyashityaaari apite notyomipaeni.”⁴⁶ Okantakiri Rebeca oemi Isaac: “Osheki nojamashiryaakawo rishinto Het-ite iinatakari Esaú. Roojatziirika rayeri Jacob oshiyakawori iroka nampitawori Canaán-ki, okamethatzi nokamapithatero.”

28

¹ Ikanta Isaac ikaemakiri Jacob, ipasonkitakoteeri, ikantziri: “Eerowa piinantawo tsinani nampitawori jaka Canaán-ki.”² Piyaate Padan-aram, inampiki picharini Betuel, paye rishinto pikonkiri Labán.³ Riitaki tajonkawentemini Tajorentsi oshekitzimotziri ishintsinka, roshekyaaakimiri pitomipaeni, riitaki inashiyitariri sheninkatawakahaachari maawoeni jem-perikapaeni.⁴ Rijatzi tajonkawenteemini eeroka, eejatzi pitomipaeni, tema riitaki kashiyaakaakimirori paerani picharinini Abraham, pashiteeyawo maawoeni kepatsi ajeekakira nimaeka kaari ashita aakapaeni. Tema rootaki ikashiyaakaakiriri Tajorentsi paerani Abraham.”⁵ Rotyaantakiri Isaac itomi Jacob janta Padan-aram-ki. Ikanta Jacob areetaka ipankoki rikonkiri Labán, itomi Betuel Aram-jatzi iyaariri Rebeca, riniro Jacob eejatzi Esaú.

⁶ Iñaakowentakiri Esau ipasonkiwenteetziri Jacob, rotyaanteetakiri Padan-aram-ki raye iina. Iñaakiri eejatzi Esau ipaapate ikaminayiri Jacob eero inantantawo tsinani Canaan-jato. ⁷ Jataki Jacob Padan-aram-ki, imatakiro okaatzi ikantakiriri ipaapate. ⁸ Antawoete ikenkithashirewaetanaka Esau teera inimoteri ipaapate okaatzira iina apite Canaan-jato. ⁹ Rootaki riyaaantakari iñeeri Ismael, rijatzi itomi Abraham. Raapaakiro rishinto iitachari Majalat, irento Nebaet, okantawitaka otzimi apite iina Canaan-jato.

¹⁰ Jataki rirori Jacob janta Haran-ki ipoñanakawo Beerseba-ki. ¹¹ Ikanta riweyaaka niyankineki awotsi ari imaapaaki, tema tsirenitanaki. roepinaakiro omaryaakaa mapi, rotziitotakawo, maanaki. ¹² Ari imishiwaetakiri, iñaaki pawitsi okinapaakiro jenokita inkiteki roojatzi kepatsiki. Ari rayiiteeyini ronampiri tajorentsiti pawa, ari rateeteeyaneeni eejatzi. ¹³ Iñiitakari eejatzi Tajorentsi ikatziyimotakari okaakiini, ikantziri iñaanatziri: “Naakataki Tajorentsi, Itajorentsiti picharinini Abraham, eejatzi ashitzimiri Isaac. Aritaki nashitakahaemiro iroka kepatsi, ari nokanteeri eejatzi pitomipaeni rashiteeyaawo iroka kepatsi pomaryaakaha. ¹⁴ Osheki ikanteeya riroripaeni roshiyeyaawo oshekitzi impaneki. Ithonkya inampiteeyaawo katonkonta, kirinkanta, ishitowapiintzira ooryaa eejatzi ikyaapiintzira. Tema eeroka kantakayaawoni notajonkawentanteeyariri maawoeni inashiyitachari isheninkapaeni jaka kepatsiki. Ari ikanteeyaari eejatzi pitomipaeni riitaki kantakayaawoni notajonkawentanteeyariri maawoeni. ¹⁵ Naakataki tsipatapiintakimiri, aritaki nokempoyaaawentakimi jemperika pikinayite. Aritaki nomatakiro noepiyeemi jaka piijekakira. Otzimatyte nomonkaatero okaatzi nokantakimiri, eero nookawentzimi.” ¹⁶ Ari ikakitanaki Jacob imishiwaetzira, ikantashiretzi: “Omaperotatyaama ijeeki Tajorentsi jaka, teera niyowita.” ¹⁷ Antawoete ithaawanaki, ikantashiretzi: “Tajorentsipathaha ini jaka. Ipanko inatzi Tajorentsi. Otzimatyte aki jaka aatantyaari inkiteki.”

¹⁸ Ikanta ipiriintamanaa Jacob okitejitamaneera, raakiro mapi rotziitotakari, ipiriintathanteenatakiro. Ijeetantanakawo yeenkantsi itajonkawentanakiro. ¹⁹ Jeekawitachari janta nampitsi iwiitawo Luz, rowashiñaanakiro owaero, iitanakiro rirori Bet-el.* ²⁰ Iñaawaetanaki Jacob, ikantanaki: “Itsipatana Tajorentsi, ikempoyaaawentana jempe nokinayitzi, ipakina nowanawo, nokithaayitari eejatzi. ²¹ Tekatsirika awijimotenani, aririka nopiyaki ipankoki ashtanari, notajorentsiteteyari Tajorentsi. ²² Iroka mapi nopiriintathanteenatakiro, pipanko ini, Tajorentsi. Okaate pashitakahaenari naaka, ari noepiyakimi eepichokiini.”†

29

¹ Eekiro riyaaatzi Jacob ranashita, areetaka iipatsiteki nampitawori ishitowapiintzira ooryaa. ² Ikanta rareetaka owaantsiki ojeekira nijaateni, iñaapaaki osheki oveja rireeyini nijaa, mawa ikaatzi rinashiyitaka ipiyoteeyakani. Antawo ini mapi rashitakotanteetawori nijaa. ³ Ikanta ipiyoteeyaanira koeratziriri oveja, raapithatawakaawo ashitawo. Arika ithonkakiro imiritakaeri ipirapaeni, eejatzi rashitakotaneero nijaa. ⁴ Rojampitapaakiri Jacob koeratziriri oveja, ikantziri: “¿Jempe

* 28:19 Iroka waerontsi “Bet-el”, iñaaniki riroripaeni oshiyawo akantziri aaka “Ipanko Tajorentsi.”

† 28:22 Kantakotachari jaka “eepichokiini” oshiyawitawo aririka ipakimi Tajorentsi 10 tsimeri, otzimatyte apaeri apaani. Ari oshiyawo maawoeni ipayiteeri, otzimatyte oepiyeeniri apaani okaatzi ipakaeri.

pipoñaka eeroka asheninka?" Ikanteeyini rirori: "Harán-jatzi nineeyini." ⁵ Rapiitanakiri rojampitziri: "¿Piñiiri eerokapaeni Labán itomi Nacor?" Ari rakaeyanakini: "Noñaatatzi." ⁶ Eekiro ikantatzi Jacob: "¿Tee imantsiyawaetzi?" Ikanteeyini koeratziriri oveja: "Tekatsi ikanta Labán. Paminero jantó, rootakira rishinto pokaentsiri amakiriri ovejate, oeta Raquel." ⁷ Ikantanaki Jacob: "Eenitatsira okitejitzu tekiraha otsirentiizta pashitakotantyaariri povejate. ¿litaka kaari pipantari imiri, pitziyeri eejatzi?" ⁸ Ikanteeyini riroripaeni: "Eero nomatziro, otzimatyé noyeeri itsipa koeratziriri rovejate naawyaantyaawori noshirinkiro ashitawo nijaa. Nopantyaariri imiri ovejapaeni."

⁹ Ikenkithawaemintheetzi Jacob, areetakaapaakari Raquel rovejate opaapate, rootakira koeratziniriri. ¹⁰ Ikanta iñaawakiro Jacob iinathori Raquel areetakaapaakari rovejate rikonkiri Labán, jatanaki roshirinkiro ashitawo nijaatani, ipakiri imiri ovejapaeni. ¹¹ Riwehatawakawo Raquel ithowootawakiro, rirayimotawakawo. ¹² Ikanta ikamantapaakiro Jacob riira otomi Rebeca, itzinerira rini Labán, iyaatashitanakiri Raquel opaapate, okamantapaakiri. ¹³ Ikemakowentawakiri Labán itzineri Jacob, otomi ritsiro, ishiyashitanakari, rawithakitapakiri, iwethatawaakari eejatzi, raanakiri ipankoki. Ari ikenkithawaetaakaapaakiri Jacob rikonkiri ikamantakiri okaatzi awijimotakiriri. ¹⁴ Ikantanaki Labán: "Eerokataki nosheninka okaakiini, ari poshiyana naaka." Apaani kashiri ijekawaetaapaaki Jacob ipankoki Labán.

¹⁵ Omapokashitaka, ikantakiri Labán: "Tee inimotena eerorika nopinatzi-imi pantawaeri, nosheninkathorira pini. Pikantena jempe ikaateka pikoyiri nopinatemiri." ¹⁶ Eenitatsi apite rishinto Labán: rantawote rishinto oeta Lea, otsipa ewonkiri oeta Raquel. ¹⁷ Amashiwaetatyaaha okiki Lea, rooma Raquel kameethanto ini roori. ¹⁸ Rootaki ikowashiryaaakiri Jacob iroka Raquel, ikantanaki: "Kantacha nantawaete 7 ojarentsi, nantawaewentero pishinto, Raquel." ¹⁹ Ikantzi Labán: "Rootaki kameethatatsi nopimiro eeroka, tee nokoyi noperi itsipajatzi. Pijeekepae nopankoki." ²⁰ Imatakiro Jacob rantawaewentakiro Raquel okaatzi 7 ojarentsi, tee iñiimaetawo ojanamitzimoteri rantawaewentakirowa, tema inintaperotatziro.

²¹ Okanta omonkaataka 7 ojarentsi, ikantakiri Jacob rikonkiri Labán: "Pipenawowa pishinto noenantyaawo, nomonkaakiro nokantakiri paerani okaate nantawaewentero." ²² Ikaemakaantakiri Labán nampitawori janta, ipokaki maawoeni ikimoshireteeyini aawakeyaaha rishinto Labán. ²³ Okanta otsirenitanaki, raanakiro rishinto Lea, ipakiri Jacob, imaantakawo. ²⁴ Ipakiro Labán rishinto Lea apaani romperatane oeta Zilpa, rootakira omperaantyaari. ²⁵ Okanta okitejitamanaki iñaatziro Jacob imaantashitakawo Lea. Riyaatashitanakiri Labán, ikantakiri: "¿litaka pikoshekantanari? Kaarira Lea nantawaewente, Raquel-ra nantawaewentaki. ¿litaka pamatawitantanari?" ²⁶ Rakanaki Labán, ikantziri: "Tee rameteetawo jaka iimintakahaetyaawo ewonkiri shintotsi tekirarika oemintyaata etawori otzimaki. ²⁷ Payero Lea, arira nopakimiro eejatzi Raquel, otzimatyé pantawentawaero eejatzi okaate 7 ojarentsi." ²⁸ Ari ikantakiro Jacob, raakiro Lea. Rayitaawo eejatzi Raquel. ²⁹ Ipakiro eejatzi Raquel apaani romperatane oeta Bilja, rootaki omperaantyaari. ³⁰ Imatakiro Jacob raakiro Raquel. Rootaki ikowaperotakiri awijanakiro ikoyiro Lea. Eejatzira rantawaeteeniri Labán okaatzi 7 ojarentsi.

³¹ Ikanta ifaakiri Tajorentsi imanintawaetziro Lea, itzimakakiro otomi-paeni. Rooma Raquel tee okanta otzimi roori. ³² Okanta omotzitaki Lea, otzimakiri otomi iiteetakiri Rubén, tema okantashiretakitzi roori: “Ifaakina Tajorentsi nowashiretakowaetaka, rootaki ikowantakinari noemi.”* ³³ Ari apiitanakiro Lea omotzitee, otzimani otomi, iiteetakiri Simón. Ari okantashiretanaki roori: “Ifaakina Tajorentsi imanintawaeteetanaha, rootakira rowaeyakaantanariri itsipa notomi.”† ³⁴ Eejatzi apiiteero omotzitee, otzimakiri itsipa otomi, iiteetakiri Leví. Tema okantashiretakitzi: “Itsipaperoteenaata noemi, tema notzimakiniri mawa itomi.”‡ ³⁵ Eejatzi itzimawae itsipa eentsite Lea, iiteetakiri Judá, tema okantashiretanakitzi: “Nomampaawentaari Tajorentsi.” Ari okaatapaaki tzimanitaki.§

30

¹ Okijaneentanakiro Raquel irento Lea ofaakirowa tee otzimaanitzi roori, okantakiri oemi Jacob: “Nokowaki pitzimakayina naaka, eerorika pitzimakaashitana, arira nokamaki.” ² Ari ikijanakiro Jacob Raquel, ikan-tanakiro: “¿Naakama Tajorentsi pikantantanari? Pikowakoteri rirori ritakira maanirotakayimiri.” ³ Okantanaki: “Pitsipatyaawo nomperatane Bilja. Arika itzimaki otomipaeni, noshiyakayeri naakami tzimakirini” ⁴ Opakiri Raquel oemi onampiri Bilja, itsipatyaawo. Imatakiro Jacob itsipatakawo Bilja. ⁵ Tzimanaki apaani itomi Jacob. ⁶ Ari ofaawaetakiri Raquel, okantaki: “Irika eenchaaniki iitya Dan, tema ikemakina Tajorentsi nokowakotakiri, owakowentaawo nini, ipakinaha apaani notyomi.”* ⁷ Ari apiitakiro Bilja otzimaki itsipa itomi Jacob. ⁸ Okantanaki eejatzi Raquel: “Irika eenchaaniki iitya Neftalí, tema osheki nokoshekakawo eentyo, notsinampaakiro.”† ⁹ Okanta ofaaka Lea tee otzimaanitane roori, okantakiro onampiri Zilpa itsipatyaawo Jacob. ¹⁰ Otzimakiri Zilpa itomi Jacob. ¹¹ Okantaki ofaawaetanaki Lea: “Okaminthaamatsitakina.” Rootaki iitantaari eenchaaniki Gad.‡ ¹² Eejatzi apiitakiro Zilpa otzimakiri itsipa itomi Jacob. ¹³ Ari okantanaki Lea: “Kimoshiretaantsi ini. Nimaeka okanfayitaki tsinanipaeni kimoshireri nokantaawo naaka.” Rootaki iitantaari eenchaaniki Aser.§

¹⁴ Ikanta riyataki Rubén rowaneki rowiwaetzi. Ari ofaaki iwenkiniro, ramakiniro riniro Lea. Okanta ofaawakiro Raquel iwenkiniro, okantakiro Lea: “Pipena eepichokiini ramakiri pitomi.”*† ¹⁵ Okantanaki Lea: “¿Tekirama inimotzimiita paapithatakinarira noemi? Eekiro pikowatzi paapithatenawo iwenkiniro ramakinari notyomi.” Okantanaki Raquel: “Arika pipakina ramakimiri pitomi, arira itsipatakimi Jacob tsireniriki.” ¹⁶ Okanta otsirenitanaki, areeta

* **29:32** Iroka waerontsi “Rubén”, ifaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “afaakina nowashirewaetaka.” † **29:33** Iroka waerontsi “Simón”, ifaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “ifaakenaha.” ‡ **29:34** Iroka waerontsi “Leví”, ifaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “tsipataantsi.” § **29:35** Iroka waerontsi “Judá”, ifaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “mampaawentaantsi.” * **30:6** Iroka waerontsi “Dan”, ifaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Owakowentaawo.” † **30:8** Iroka waerontsi “Neftalí”, ifaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “koshekaarewo.” ‡ **30:11** Iroka waerontsi “Gad”, ifaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Okaminthaakina.” § **30:13** Iroka waerontsi “Aser”, ifaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “kimoshireri.” * **30:14** Kantakotachari jaka “rowiwaetzi,” rootaki ikanteetzitari “rowiitaye trigo.” † **30:14** Kantakotachari jaka “iwenkiniro,” chochoki ini iiteetziro “mandráhora.” Ikanteetzi, rootakira aashitari tsinanipaeni otzimanteeyaari eentsite.

Jacob ipoñahaawo rowaneki, oshiyashitawakari Lea, okantawakiri: "Otzimatye pitsipatapaena opinatyaari iwenkiniro ramakinari notyomi." Imatakiro Jacob itsipatapaawo Lea. ¹⁷ Ari otzimakiri 5-taneentsiri itomi Jacob, tema ikemakinero Tajorentsi okowakotakiriri. ¹⁸ Oñaawaetanaki Lea okantzi: "Irika eenchaaniki iitya Isacar, tema riitaki Tajorentsi pakinariri, okantakaantziro nopiyoteetarira noemi notsipayitakawo nomperatanepaeni." ‡ ¹⁹ Omotzitaki Lea itsipa itomi Jacob, riira 6-tanaentsiri. ²⁰ Okantanaki: "Ineshironkatakina Tajorentsi, ipakina kameethantzi notyomi. Ikowaperotakina nimaeka noemi, tema notzimakiniri 6 itomipaeni." Rootaki oetantariri irika eenchaaniki Zabulón. § ²¹ Ari oweyaantawaawo Lea otzimae ishinto, oetakiro Dina. ²² Ikanta Tajorentsi ikenkithashiretanakiro Raquel, imatakiniro okowakotziriri, tzimanite. ²³ Okanta otzimakiri etanakawori otomi, okantanaki: "Rookapithatakinawo Tajorentsi nokaaniwentawaetaha tee notzimi eentsite. ²⁴ Inkamintha ikowakakina notzimae itsipa." Rootaki iitantakariri José otomi.*

²⁵ Ikanta otzimakiri Raquel otomi José, ikantakiri Jacob rikonkiri Labán: "Pishineteena niyaatee nonampiki. ²⁶ Pipawaenari notyomipaeni eejatzi noenapaeni, rootakira nantawentakiri. Pishineteena niyaatee. Tema piyotakiro jempe nokanta nantawaetapiintaki." ²⁷ Rakanaki Labán, ikantzi: "Niyotaki naaka, itajonkawentakina Tajorentsi pikantakaantakiro eeroka. Eero piyaatzi, thame anampityaawo jaka. ²⁸ Pikantena pikoyirika nopinatemi pantawaetanaha, aritaki nopinatakimi." ²⁹ Ikantanaki Jacob: "Piyotziro eeroka jempe nokantaka nantawaetapiintaki, nokoeratzimiri pipirapaeni. ³⁰ Teera ishekitzi paerani tekira nopokanakiita naaka jaka. Rooma nareetakaha naaka ari roshekitanakiri pipirapaeni, itajonkawentakimi Tajorentsi. ¿Jempepaeteka otzime nowakaeyaari nashi notyomipaeni?" ³¹ Eekiro ishintsitazi Labán ikantzi: "¿Jempe ikaatzika pikoyiri nopinatemiri?" Ikantzi Jacob: "Tee nokoyi pipinatena. Aritaki napiiteero nokoerateemiri pipirapaeni, otzimatyee inimotemi eeroka nokantemiri. ³² Pishineteena niyaate pipiramashiki niyoshiiteri iryaani oveja ikaatzi cheenkayitsiri. Niyoshiiteri eejatzi iryaani cabra karinayitsiri, eejatzi inashiyitachari iyarinanka, riira inashityaari, pipinateneri nokoeratzimirira pipirapaeni. † ³³ Ari aminiro paata okaate pipinateneri, eero nayitzimiri. Ari piñaakiri nopirapaeni cabra riyoshitya karinari, inashiwaeyitachari iyarinanka. Piñeeri eejatzi novejate cheenkaripaeni rini. Piñaakiririka kitamaari, kaari karinatatsini, piyote pashira eeroka." ³⁴ Ikantanaki Labán: "Ariwé, kameethataki pikantanari." ³⁵ Rinashitanakari Labán ipirapaeni cabra ikaatzi karinayitsiri, eejatzi ikaatzi inashiyitachari iyarinanka. Rinashitzitakari eejatzi rovejate cheenkayitsiri. Ipakiri itomipaeni ipiratyaari. ³⁶ Raanakiri ipirapaeni, okaatzi mawa kitejeri ranashitakaakari, rinashitaka ijeekakaakiri. Roojatzi ijeekanaki rirori Jacob ikoeratziniri Labán ipirapaeni kaari karinatatsiri, kaari cheenkatatsini.

‡ **30:18** Iroka waerontsi "Isacar", iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantzi aaka "Nopiyoteetari." § **30:20** Iroka waerontsi "Zabulón", iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantzi aaka "neshironkataantsi." * **30:24** Iroka waerontsi "José", iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantzi aaka "Royaatapakiri itsipa." † **30:32** Riitaki ikowaperoteetapiintzi kitamaari ipireetari, ari ikantziteetari kaari karinatatsini. Maawoeni riyoteetzi tee itzimanitzi cheenkari iryaani oveja, ari roshiyitari eejatzi cabra tee ikarinantzi. Rootaki ikantantakariri Jacob rikonkiri Labán, eero ikijoshirentanta rakantyaawori okaate ikowakoteriri.

37 Raaki Jacob eeritonki inchashithaki, ishaakakiro ifahaetantyaawori okitamaashithakite.† 38 Rowayitakiniri piratsi inchashithaki rowamentoki, imirimentoki eejatzi, ro rowawiyaantantyaari ipokaeyinira rire imiri. 39 Ikanta rowaeyanaka ipira, rinashiyitanaka iyarinanka. 40 Rinashitzimaetakari Jacob inashitachari iyarinanka, eejatzi ikaatzi cheenkayitatsiri oveja. Rinashitakari ipira Labán. Ari ikantapiintatziro Jacob rinashitari rashitari rirori. 41 Eekiro riyataakaatziro Jacob royiniri inchashithaki wathayitatsiri piratsi, aririka ipokaeyeni imirimentoki. Ikine ramintero inchashithaki aririka rowawiyaantawakaeya. 42 Rooma ipokayitzira mathari ipira, tee royiniri inchashithaki. Riitakira rashitari Labán ipirapaeni mathayitatsiri, riima wathayitatsiri rashi Jacob. 43 Rootaki roshekitzimotantakariri Jacob ipirapaeni, osheki eejatzi ronampirapaeni. Antariite ashaahantzinkari rinanaki.

31

1 Ikemaki Jacob ikenkithawaetzi itomipaeni Labán, ikanteeyini: “Raapi-thatakaeri Jacob maawoeni ipirapaeni apaapate, rootakira rashaahantantakariri.” 2 Ifaakiri Jacob ikijashiryaawaeta rikonkiri, tee raakameethateeri ikimiwaripara paerani. 3 Ikanteeri Tajorentsi irika Jacob: “Pipiye iipatsiteki pipaapate ijeekayitzira pisheninkapaeni, eerowa nookawentzimi.” 4 Ikaemakaantakiro Jacob apite iina, Raquel eejatzi Lea, opokashitakiri ijeekira irirori owaantsiki ikoeratziri rovejatepaeni. 5 Ikantawakiro: “Noñaakiri pipaapate tee raakameethateena ikimifaaanaha paerani. Roo kantacha itsipatapaintakina Itajorentsite ashitanari naaka. 6 Piyooteeyini eerokapaeni kameetha nantawaetapiintakiniri pipaapate, nomatakiro okaatzi naawyaakiri naaka. 7 Osheki ramatawitapiintakina, tee imonkaatziro ipinatena ikantakinari. Ikamintha Tajorentsi tee ishinetziri rowaariperotena. 8 Tema aririka ikante: ‘Riira nopirapaeni karinayitatsiri nopinatemiri,’ maawoeni tsinani piratsipaeni otzimanakiri karinayitatsiri. Arika ikante: ‘Nopinatemiri nopirapaeni thapayitachari iyarinankari,’ otzimanakiri maawoeni thapayitachari. 9 Arira ikinakaakiro Tajorentsi raapithatziri ipirapaeni, roshekyaakinari nashi naaka. 10 Tema antawoteeyinira piratsi, ari romishimpyeetakina, noñaakiri rowawiyantawakaeyaani kaninayitatsiri piratsipaeni, eejatzi kantawaeyitachari othapayita iyaninanka. 11 Arira ifaanatakina eejatzi nomishiriki ronampiri tajorentsite Pawa, ikantakina: ‘Jacob.’ Ari nakanakiri naaka, nokantanakiri: ‘Itaka.’ 12 Ikantanakina ronampiri tajorentsi: ‘Pikempoyahaeri kameetheeni piratsipaeni. Arira ifaakiri ikaatzi owawiyanteenchari, ikaninayite. Tema noñaakiro maawoeni rantzimotakimiri Labán. 13 Naakatakira Tajorentsi ofaahakimiri paerani Bet-el-ki, pamanakotanakawowa paerani mapi pikenkithashiretantyaawori pikantakinari. Pikatziye, piyaatee pinampiki pitzimakira paerani.’ ” 14 Ari akanakiri Raquel otsipatakawo irento Lea, okantanakiri: “Tekatsi rashitakayiniri ipankoki nopaapate. 15 Tema roshiyakaakina pashinijato ninayitzi. Ipinatakina, anintaakawo okaatzi pantawaetakiniriri pipinawentana naaka. 16 Omaperotatya ashitaawo maawoeni rashaahawo nopaapate okaatzi ipakimiri, roojatzi rashitaari eejatzi otomipaeni. Pimatero okaatzi ikantakimiri Tajorentsi.”

17 Ari ikatziyanakari Jacob, ikyaakahaeyanakarini ipira itomipaeni eejatzi iinapaeni. 18 Jatee inampiki ipaapate Isaac janta Canaan-ki. Ra-haeyanakinirini maawoeni ipirapaeni ikaatzira ramanantakiri ipineetziriri

† 30:37 Kantakotachari jaka “inchashithaki,” rootaki iiteetziri “álamo, avellano, castaño.”

rantawaetakira Padan-aram-ki. ¹⁹ Riyaamintheetzi Labán rameetziri rove-jatepaeni, ayitanakiri Raquel itajorentsitetashitari opaapate. ²⁰ Rootaki opoñaantari imatantakawori Jacob ramatawitakiri Labán, irika Aram-jatzi. Tee ikantanakiri rooteentsi riyaaete. ²¹ Ishiyakahaawo maawoeni tziimi-motakiriri. Intsiipaete imontyaanakawo nijaa Eufrates, roojatzi rareentan-takiri tonkaariki iiteetziro Halaad. ²² Okanta awijaki mawa kitejeri, ari riyotaki Labán shiyaaha Jacob. ²³ Ikamantakiri isheninkapaeni, jataki royaatawakiri. Roo awijaki 7 kitejeri royaatawakiri janta tonkaariki Halaad-ki. ²⁴ Okanta otsirenitanaki roñaahakari Tajorentsi irika Labán iiteetziri Aram-jatzi imishiriki. Ikantakiri: “Eero pishintsithatziri piñaanateri Jacob.”

²⁵ Rareetawaari Labán itzineri Jacob janta Halaad-ki, ipankoshetata-paakaha. Ari ipankoshetatapaakari eejatzi Labán itsipayitakiri isheninka. ²⁶ Iñaanaminthatakiri Jacob, ikantziri: “¿Iitaka pantakiri? ¿Iitaka pamatawitan-tanari? Pamapithatakinawo nishintopaeni, poshiyakotakiri inoshikantzi owayiri-paeni. ²⁷ ¿Iitaka pamatawitantakinari, pomananeekiini pishiyaka? Tee pikamantaajaetanakina. Arimi pikamantakinami, antawoete noe-moshirenkawakimimi, niweshiryaawentawakimi, noshowiwentawakimi, oyameñeenkate thatanentsi. ²⁸ Teemacheeni niwethatawaeyaawo nishin-topaeni, nocharinipaeni, nokowawitaka nothowootawaerimi. Poshiyakotakarira rantziri majontzi. ²⁹ Nokowawitaka, nowaariperowaetemimi maa-woeni eerokaete. Roori kantacha inkaahanki tsireniriki iñaanatakina Ita-jorentsise ashitzimiri, ikantakina: ‘Eerowa pishintsithatziri piñaanateri Ja-cob.’ ³⁰ Pikowaperowitaha piyaatee inampiki ashitzimiri, eero payitanarimi notajorentsitetari” ³¹ Ari rakanakiri Jacob rikonkiri Labán, ikantanakiri: “Osheki nothaawantakimi. Noshiyakaamintheetzi ari paapithatawak-inawo pishintopaeni. ³² Eenitatsirika amakiriri pitajorentsise, ¿ikam-eral! Iñeeriita asheninkapaeni. Eenitatsirika namapifhatakimiri pashitari eeroka, paanakiri.” Tee riyotzi Jacob rootaki Raquel amapithatakiriri itajorentsise opaapate. ³³ Ikyaanaki Labán ipankoshetaki Jacob, eejatzi ashiki Lea, eejatzi ikantakiro ashi omperatanepaeni eejatzi, teemaeta iñiiri itajorentsise. Ari ikyaanaki ashikira Raquel, ³⁴ rootaki amakiriri itajorentsise opaapate, omanakiri ikyaakomentoki piratsi, ojeekakotzimae-takari. Ikanta ithotyakowitakari opaapate, tee iñiiri. ³⁵ Ari okantanakiri Raquel opaapate: “Ashitanari, tee nokoyi pikijya eerorika nokatziya no-jeekira, noñaawentatyaaha.” Tema ithonkakiro ithotyakowitakari Labán itajorentsise, teemaeta iñiiri.

³⁶ Arira ikijanakiri Jacob, ikantanakiri Labán: “¿Iitaka nantzimotakimiri? ¿Eenitatsima kaariperori nantakiri opoñaantari poyaatantanari? ³⁷ Pithonkakiro paminahaantakina. ¿Piñaakiroma okaatzi pashitari eeroka? Powero jaka iñaantyaawori pikaateeyakinira, iñaantyaawori nokaatakira naaka eejatzi. Rootaki riyotantyaari riroripaeni itzimirika kinakaashiwaeteenchari. ³⁸ Piyote eeroka okaatzi 20 ojarentsi nantawaetaki pipankoki, tee piñiiri ipeyaaniwaetya pipira, tee nowaaneenta apaani. ³⁹ Teera piñeena namemiri ikaatzi ratsikiri owaminthatariri, nopinatzimiri pikowakotantarira peyaenchari. Pikowakotantariri eejatzi ikaatzi ikoshiteetziri tsireniriki eejatzi kitejeriki. ⁴⁰ Ayimawaetakina nomiri ooryaapaeteki, ayimatakina nowatsinkare tsireniriki, eejatzi nowochokini. ⁴¹ Tema okaatzi 20 ojarentsi nojeekimotakimi pipankoki. Iroka okaatzi nantawaetaki: 14 ojarentsi nantawentakiro apiteka pishinto, eejatzi 6 ojarentsi nantawentakiri pipirapaeni. Tee pimonkaatero pipinatena pikantakinari. ⁴² Eeromi

itsipatana Itajorentsiti Abraham, Itajorentsitetari eejatzi ashitanari, tekatsimi namakimi nimaeka. Roo kantacha ifñaakina Tajorentsi nowashiretakowaetaka, kameethari okantaka nantawaeri, rootaki ikijantakimiri tsirenipaeteki.”

⁴³ Ikanta Labán rakanakiri Jacob, ikantanakiri: “Okaatzi nishintotari naaka, nishinto ini. Ikaatzi nochariniyitari naaka, nocharini rinayitzi, ikaatzi nopirayitari naaka, nopira rinayitzi. Maawoeni piñaayitzi nimaeka, nashi rini. Roo kantacha, ¿kantachama nokoshekyaaawo nishintyopaeni, eejatzi ikaatzi powakaakirori? ⁴⁴ Pipokanakiita, thame akenithawaete oeta anteri, rootaki ifñeeri ikaatzi aminaminthatakaeri.” ⁴⁵ Ari itzinaanakiro Jacob apaani mapi, ipiriintathanthaatakiro. ⁴⁶ Ikantanakiri isheninkapaeni: “Pipewireero mapi.” Ramaeyapaakini mapi, ipewiryapaakiro. Ari rowaeyakani. ⁴⁷ Rootaki iitakiri Labán ifñaaniki rirori “Jegar Sajaduta,” riima Jacob iitakiro ifñaaniki rirori “Galaad.”* ⁴⁸ Ari ikantanaki Labán: “Iroka piyoteenchari mapipaeni, rootaki oshiyakawori aminaminthatyeeemi okaatzi antayitakiri.” Rootaki oentakari janta Galaad. ⁴⁹ Iitziteetakawo eejatzi “Mizpa,” tema ikantanakitzi Labán: “Riira Tajorentsi amineeni, okantawitakya eero ifñaapootawakaeyita.† ⁵⁰ Arika powatsinaawaetero nishintyo, paminerika otsipa piina, okantawitakya tekatsi ifñemini janta, ritaki Tajorentsi ifñemini.” ⁵¹ Eekiro ikenkithawaetanakitzi Labán, ikantziri Jacob: “Iroka apewiryaaakiri mapi, iroka eejatzi piriinteenchari mapithantha, ⁵² rootaki riyotanteetyaari, eero amatzi owaariperotawakaeya. Eero owaariperotawaka nonampiki, eejatzi pinampiki eeroka. ⁵³ Riitaki yoteroni oetaarika antayiteri aakapaeni Itajorentsiti picharinini Abraham, Itajorentsiti eejatzi nocharinini naaka Nacor.” Ikanta Jacob raakotanakiri iwaero Itajorentsiti ipaapate Isaac, ikantzi: “Eeroka yotatsi tee notheeya.” ⁵⁴ Ari itaanaki Jacob rowejate janta ochempiki, ikaemakiri isheninkapaeni rowaeyaani. Maawoeni rowaeyakani, ari imahaeyakini tonkaariki. ⁵⁵ Okanta amaetyaaka, ipiriintanaka Labán ithowootaneeri icharinipaeni eejatzi rishintopaeni. Ikanta ramanakoyitanaawo, piyaanaawo inampiki.

32

¹ Eekiro ranashitaya Jacob. Ari itonkyotakari ronampiri Tajorentsi. ² Ikanta ifñaawakiri Jacob, ikantanaki: “Rowayirite rini Tajorentsi irika-paeni.” Rootaki iitantakawori Majanaem janta itonkyotawakarira.* ³ Ari rotyaantaki Jacob jatatsini inampiki Seir, iipatsiteki Edom, riyaate ikamanteri Esaú rootaentsi rareeteeya. ⁴ Ikantawakiri rotyaantane: “Pikantenari yeeyi Esaú: ‘Owetsikaka pirentzi Jacob rantemiro okaate pomperatyaariri, rotyaantaki ifñaantsi nokantemiri: “Ojamanitakira nojeekawaetaki Labán-ki. ⁵ Noshekyaaakiri nopirapaeni: vaca, kawayo, oveja, nonampiripaeni: shirampari eejatzi tsinani. ¡Nowinkatharite! Notyaantatziimi iroka ifñaantsi, tema nokowatzi paakameethatawaena.” ’ ’ ”

⁶ Ikanta ipiyeeyaani rotyaanteetakiri, ikantapaeri Jacob: “Nomatakiro ninyaataki noñiiri pirentzi Esaú, kaakitaki itonkyotemi, ramaki 400 ratzirite.”

* **31:47** Iroka waerontsi “Galaad,” ifñaaniki riroripaeni oshiyawitakawo akantziri aaka “piyoteenchari aminaminthatakaeri.” Iroka waerontsi “Galaad” rootaki ifñaani Heber-ite, rooma waerontsi “Jegar Sajaduta,” rootaki ifñaani Aram-jatzi. † **31:49** Iroka waerontsi “Mizpa,” ifñaaniki riroripaeni oshiyawitakawo akantziri aaka “aminaantsi.” * **32:2** Iroka waerontsi “Majanaem,” ifñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “apitera ikaatzi ipiyoteeyani owayiri.”

7 Ikanta ikemaki Jacob, antawoete ithaawanaki, osheki okantzimoshi-raanakari. Rootaki itsiparyantanakariri apawopaeni ratzirite, eejatzi ikan-takiri ipirapaeni. 8 Tema ikantashiretanakitzi: “Arika ipokaki Esaú rowayir-tawakiri apawopaeni natzirite, ishiyayitanaki itsipapaeni.”

9 Ari retanakawo ramanana, ikantzi: “Tajorensi, Itajorensite nocharini Abraham-ni, Itajorensite eejatzi ashitanari Isaac, tema eeroka kantakinari: ‘Pipiyee pinampiki, iipatsiteki pisheninkaete. Arika pimatakiro, ari nokempoyaawentakimi.’” 10 Tekatsi oetzimotena okaatzi paakameethawitakina, maperori pitsipatana. Tema apatziro naanashaatantakawo nokotzi, nomontyaantakawori Jordán. Tzimatsi nimaeka apite ikaatzi ipiyotaka natzirite, riitaki nameniri oeta noperiri.

11 Pineshironkatena ero ikoshekawaetantana yeeyi Esaú. Antawoete nothaawantakari ipoki rowayiritena, rompojayiteri tsinanipaeni eejatzi eentsipaeni. 12 Koñaatziro nokemakimi pinkantakina paerani: ‘Naaka kantakaeyaawoni oshekitzimotantemiri. Roshekitee pitomipaeni, roshiyeyaawo oshekitzimotantemiri, tekatsi materoni riyoteri jemperika ikaatzi.’”

13 Ari imaaki Jacob janta. Riyoyaanaiki ikaate ipayitawakiriri rirentzi Esaú. 14 Ipayitawakiri ipirapaeni cabra: ikaate 200 tsinani, 20 shirampari. Ipayitawakiri eejatzi oveja, ikaate 200 tsinani, 20 shirampari. 15 Ipayitawakiri eejatzi ikaate 30 camello itsipataakiri iryaani owakira tzimatsiri. Ipayiteri eejatzi vaca, ikaate 40 tsinani, 10 shirampari. Ipitakyaari eejatzi kawayo ikaate 20 tsinani, 10 shirampari.

16 Ari ipayitakiri romperatane riyoshiitakiri ipirapaeni, ikantakiri: “Peewateeyeni, eerowa poyaatawakahaeyaani okaakiini, inteenaeeni pikantayitya.” 17 Ikantawakiri jewatanaentsiri: “Arika piñaapaakiri yeeyi Esaú, aritakira rojampitawakimi, ikantemi: ‘¿Litaka omperatzimiri? ¿Jempe piyaateka? ¿Litaka ashitariri ipirapaeni pamakiri?’” 18 Pakanakiri pikanteri: ‘Pashi eeroka nowinkatharite Esaú, riitaki ipemiri Jacob, pomperatane. Awotsikitaki rirori rareetya.’”

19 Ari ikantakiri eejatzi apitetanaentsiri, mawatanaentsiri, ari ikantakiri maawoeni rotyaantakiri aanakiriri ipirapaeni, ikantawakiri: “Arika piñaapaakiri Esaú, roojatzira pikanteri.” 20 Pikanteri eejatzi: ‘Awotsikitaki pomperatane Jacob rareetya.’” Iroka ikantaki ikenkithashirewata Jacob: “Ari noetsimaryaakiri iñaawakirorika nopayiteriri. Arika iñaawakiro, ari rariperotawaena.” 21 Imatakiro Jacob reewatakiri rotyaantane raayitanakiro ipayiteriri rirentzi. Roojatzii jeekanaki rirori maanee ipankoshetaki.

22 Katziyanaka Jacob tsireniriki, raanakiro apite iina, apite ronampiri, 11 itomipaeni. Rashaatanakawo Jaboc ikinapiintetzira. 23 Ari rotyaan-taki rahaetanakiro okaatzi tzimimotziriri. 24 Ikanta ijeekanaki apaniroeni Jacob, ari roma-nkiyakari apaani atziri rooteentsimi ikitejitakotakayiri.

25 Ikanta iñaakiro atziri tee raawyaashitari Jacob, rompojakiri okaatzira owika ipori, ichorekapookitakiri Jacob. 26 Ari ikantanakiri atziri: “Pi-pakayina, rooteentsimi okitejite.” Ikantanaki Jacob: “Eerorika pitajonkawen-tana, eerowa nopakaemi.” 27 Rojampitanakiri atziri: “¿Jempe piitaka pi-waero?” Ari rakanakiri, ikantziri: “Noeta Jacob.”

28 Ikantanaki atziri: “Eerowa piitaawo nimaeka Jacob. Israel piiteeya. Tema pomankiyakari Tajorensi, ari pikanteriri eejatzi atziripaeni, ari paawyaakiri.”† 29 Ari rojampitanakiri rirori, ikantziri: “Pikantena, ¿jempe piitaka eeroka?”

† 32:28 Iroka waeronsi “Israel,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitakawo akantziri aaka “Romankiyaanta Tajorensi.”

Ikantzi atziri: “¿litaka pikowantari piyotero nowaero?” Ari itajonkawen-teetanakiri Jacob. ³⁰ Iitanakiro Jacob janta “Peniel,” tema ikantanakitzi: “Noñaawootakiri Tajorentsi, teemaeta nokami.”* ³¹ Shitowapaaki ooryaa roojatzi rawijantanaari Jacob Peniel-ki. Okantakaantziro ichorekapooki-takirira, aashetakiri ranashita. ³² Rootakira kaari rowantayitawo nimaeka Israel-paeni ichorimonkipaeni tsimeri, tema ari ichokiryahaetakiri paerani Jacob.

33

¹ Ikanta iñaawakiri Jacob ipokaki rirentzi Esau ramaki 400 ratzirite, rinashitanakanawo otomipaeni Lea, ashi Raquel, ashipaeni romperatane. ² Rootaki reewataki apite romperatane itsipataakiro otomipaeni, opoñaapaaka Lea otsipatakari otomipaeni, roo impoetapaentsiri Raquel otsipatakari otomipaeni José. ³ Anashitanaka Jacob, ri jewataneentsiri. Okaatzi 7 rapiitakiro rotziwerowanaka rokaakitapaakira Esau rirentzi, tema antawoete ipinkathatakiri oeyootapaaka. ⁴ Riitaki kantacha Esau, ishiyashitawaari rirori, rawithakitapaakiri, inintawaeri. Apitepaeni rirahaeyanakani. ⁵ ari raminanakiro Esau tsinanipaeni, eejatzi eentsipaeni, rojampitziri: “¿litaka irikapaeni?” Ikantzi Jacob: “Riitaki itomipaeni ponampiri ipakiriri Tajorentsi.” ⁶ Ari opokapaaki romperatanepaeni otsipatapaakari otomipaeni, otziwerowashitapaakari, antawoete opinkathatapaakiri oeyootapaaka kepatsiki. ⁷ Okanta opokapaaki eejatzi Lea otsipatapaakari otomipaeni, roojatzi antapaakiri roori. Riitaki weyaantapaakawori ipokapaaki José itsipatapaakawo rinori Raquel, iñaapinkathatapaakiri eejatzi. ⁸ Ari rojampitanakiri Esau rirentzi Jacob, ikantziri: “¿jempe pikanterika pipirapaeni ikaatzi noñaawakiri?” Ikantanaki Jacob: “Riitaki pathi eeroka paakameethatantenari.” ⁹ Ikantanaki Esau: “¡Eero yeeyi! Eenitatsi osheki nashi. Poejokirotyaari ikaatzi pashitari eeroka.” ¹⁰ Eekiro ishintsitanakitzi Jacob, ikantziri rirentzi: “¡Eero yeeyi! Tema noñaakiro paakameethatawakina, otzimaty epayeri nopashitzimiri. Tema noñaapakimira piwathaki eeroka, oshiyawitakawo riimi Tajorentsi noñaaki. Tema kameethari pikanta piwethatawakina. ¹¹ Rootaki nokowantari payero okaatzi namakimiri nopashitemiri, tema Tajorentsi ashaakantakahaanari, tekatsi koetyiimotenani.” Ikanta ishintsinetakiri Jacob rirentzi, roetsinampaakiri Esau rayero okaatzi ipashitariri. ¹² Ikantanaki Esau: “Thame aate ajeeke jaka. Naaka jewatanakimini.” ¹³ Ikantzi Jacob: “Piyotzi eeroka yeeyi teera ishenkaashiwaeta eenchaanikipaeni. Otzimatye nokenkithashiretakoteri eejatzi nopirapaeni tzimayitatsiri iryaani. Arika nanashitakaanakiri apaani kitejeri, aritaki ikamayitaki. ¹⁴ Rootaki kameethatatsi peewatakahaeri romperatane, eentsikironera nonoshikakaeyari nopirapaeni, neentsitepaeni, roojatzi notsipatantapakimiri janta Seir-ki.” ¹⁵ Ikantzi Esau: “Iriwé, nokoyi nopanakimi natzirite itsipatemi.” Ari ikantanaki Jacob: “Tee nokoyi, eero poñaashirenkana.” ¹⁶ Tee imaapaentzi Esau intsipaete ipiyitanaka inampiki Seir-ki. ¹⁷ Riima Jacob, jataki rirori janta Sucot-ki. Ari rowetsikapaakiri ipanko, ipankoshetatapaakiri eejatzi ipirapaeni. Rootaki iitantakawori janta Sucot.*

‡ 32:30 Iroka waerontsi “Peniel,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Ipoa Tajorentsi.”

* 33:17 Iroka waerontsi “Sucot,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “pankosheta.”

¹⁸ Tema ipoñahaawo Jacob janta Padan-aram-ki, tekatsi awijimoterini, kameetha rareeta janta Canaan-ki. Imontetapaawo inampikira Siquem ari rowetsikapaki rirori inampi. ¹⁹ Ramanantapakiro iipatsite itomipaeni Hamor, okaatzi opinatari 100 koriki. Irika Siquem riira itomi Hamor. Ari rowatzikitapaawo ipankosheta janta. ²⁰ ari rowetsikaki taapokimentotsi, iitakiro El-Eloje-Israel.†

34

¹ Okanta Dina, ishinto Lea, iyaataki aretawo ewankawopaeni nampitawori janta. ² Ari iñaawakiro Siquem itomi Hamor Jev-jatzi rini jewatatsiri inampiki. Ishinsiwentakakaawo iñaathatyawo. Rowaariperonta. ³ Rootaki opoñaantanakari inintaaperotanakiro Dina okowanakiri aapatziyaari. ⁴ Ikenkithawaetakaakiri ipaapate Siquem, ikantakiri: “Piyaatashiteri ashitawori maenawo pikantakowentena, nokowatziira nayiro.” ⁵ Riyotaki Jacob rowaariperonta Siquem rishinto Dina. Tekatsi ikantanaki tema royaawentatziiri itomipaeni riyaaateeyini ikoerateri rovejatepaeni.

⁶ Pokaki Hamor ipaapate Siquem, ikenkithawaetakaakiri Jacob. ⁷ Ikanta rareeteeyapaani itomipaeni Jacob ikemapaakiro okaatzi awijeentsiri, antawo ikijanaka, tema antawoete rowaariperoteetakiri Riroripaeni iñaathatztatkarira rishinto Siquem. Tema tee oshinetaantsita okaatzi rantakiri Siquem. ⁸ Riitaki kantacha Hamor ikenkithawaetakaakiri itomipaeni Jacob, ikantakiri: “Ikwakirowa notomi pitsiro. Pishinetero ayiri. ⁹ Jame aheninkatawakaeya. Opoñaantyaari naantyaawori pishintopaeni, payityaawo nashi naaka. ¹⁰ Pinampiteeyaawo jaka atsipatawakaeya. Iroka nampitsi pashiite ini, pipimantawaeyitapaki, pamanantayite piipatsite.” ¹¹ Ikanta Siquem, ikantanakiri ashitawori eejatzi iyaariripaeni Dina: “Osheki nokowaki inimotemi. Aritaki nopakimiro okaate pikowakotenari. ¹² Okantawitaka tee ameteeyaawoni apawakaeya, ari nopakimiro naaka. Otsizmatyeera pishinetero ewankawo nayiro.”

¹³ Tema rowaariperotakiro Siquem Dina, ramatawinkakiini rakanakiri itomipaeni Jacob, ikantakiri Siquem eejatzi Hamor: ¹⁴ “Tee okameethatzi rayero choeni atziri kaari totathowaanikitachani, antawoete nokaaniwentakiro naakapaeni. ¹⁵ Aritaki nakakimi aririka inimotakimi iroka: Poshiyakoyitakina naakapaeni, pitothowaanikiyitakiri maawoeni shirampari ikaatzira jeekimoyitzimiri. ¹⁶ Arira okameethataki paayitero eerokapaeni notomipaeni, nomatzityaawo naayitero pitomipaeni eerokaete. Arira atsipatawakahaeya ajeekaeyeni, apaani akantya asheninkatawakahaeya. ¹⁷ Terika inimotzimi nokantakimiri pitothowaanitya, arira niyaataki nahaatero choeni.” ¹⁸ Inimotanakiri Hamor eejatzi itomi Siquem okaatzi ikanteeyakirini riroripaeni. ¹⁹ Tekatsi royaawentanakya ewankari, ithothowaanikitanaaka, ikowaperotanakitziiro rishinto Jacob. Tema pinkathataarewo Siquem isheninkamashiki, ²⁰ raanakiri Siquem ipaapate, Hamor; roojatzi janta ikyaapiinteetzira nampitsiki, jempe ipiyotapiinteeta, ikanteeyakirini atziripaeni: ²¹ “Trika paeni naapatziyane rineeyini, riitaki nampiyityaawoni jaka riyompariyitya, eenitatsi kepatsi jempe ijeekapaaki. Kameetha inantyaawo itomipaeni, imatzityaawo atomipaeni aaka. ²² Imatyaeyaerika ijeekimoyitee, otzimatyeeera inimoyitee ikanteeri: atothowanikiyiteeri

† 33:20 Iroka waerontsi “El-Eloje-Israel,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitakawo akantziri aaka “Tajorentsi riitaki Itajorentsite Israel.”

maawoeni shiramparipaeni, rootakira rameteeyaarini riroripaeni. ²³ Ikaatzi rashiyitari, ipirapaeni, maawoeni ashiyiteeyaari aakapaeni. Apatziro akeri okaatzi ikoyiri, aritaki ijeekimoyitakae aakapaeni.” ²⁴ Ikanta ewankaripaeni nampitawori janta, inimotanakiri ikantakiriri Hamor eejatzi Siquem, ithowaanikiyitanaka.

²⁵ Okanta awijawitaka mawa kitejeri, tekira retsiyatakoperoteeta shiramparipaeni ithowaaniyitakaha, riyateeyakini itomipaeni Jacob, Simeón itsipatanakari rirentzi Levi iyaariri Dina, raanaki rojataamento, rompojapaakiri maawoeni tekatsi piyatawakyaarini. ²⁶ Rowamahaetzitakari Hamor itsipataanakiri itomi Siquem. Raanayiro Dina ojeekawitakaha ipankoki Siquem, jateyeeni. ²⁷ Jateeyanakini eejatzi itsipa itomipaeni Jacob, iñaapaakiri roma-ryaayitakaha kaminkaripaeni, ithonka raanakiro okaatzi tzimatsiri nampitsiki ipiyawentziro ritsiro rowaariperotakirowa. ²⁸ Raanaki oveja, vaca, kawayo, maawoeni tzimatsiri nampitsiki eejatzi okaatzi tzimatsiri rowaneki. ²⁹ Ithonkanakiro tzimatsiri pankotsiki, raanakiri maawoeni eenchaaniki eejatzi tsinanipaeni. ³⁰ Rootaki ikantanakariri Jacob itomi Simeón eejatzi Levi: “Pikantakaantakinaha eerokapaeni. Osheki ikijaneentena nimaeka nampitawori jaka, Canaán-jatzi, Ferez-jatzi. Arika rapatotanakya riroripaeni ikoyi ipiyawentya, ipokashitena rowayiritena. Tekatsira osheki natzirite naaka, aritaki rompojakina eejatzi notyomipaeni.” ³¹ Ikanteeyanakini riroripaeni: “¿Kameethatatsima ikan-teetero choeni mayempiro ini?”

35

¹ Ikanta Tajorentsi ikantakiri Jacob: “Piyaate pinampiteeyaawo janta Bet-el-ki. Ari powetsikapakina taapokimentotsi, tema naaka Pitajorentsiti, oñaahakimiri paerani pishiyapithatantakariri pirentzi Esau.” ² Ari ikantanakariri Jacob itomipaenipaeni eejatzi ikaatzi tsipatakariri: “Pookeri pitajorentsitetashiyitari eerokapaeni, piyaate pikaawoshite, pikithaateeyaawo otsipa piithaari. ³ Jame aate Bet-el-ki, ari nowetsikapakiri taapokimentotsi nopinkathatapakiri Tajorentsi neshironkatakinari nokemaatsiwaetakaha paerani, tema itsipatapiintakina jempe nokinayitaki.” ⁴ Iitakiri Jacob maawoeni itajorentsitetashiitari, ikaatzi ithayiitzi eejatzi kempitantsiki. Raanakiri Jacob maawoeni ikitatakiri inchatomashiki jeekatsiri okaakiini inampiki Siquem.

⁵ Ikanta riyateeyeeni Jacob, ikantakaakawo Tajorentsi ithaawaeyanakini ikaatzi nampiyitawori janta. Rootaki kaari ikoshekanteetawaari itomipaeni Jacob. ⁶ Maawoeni itsipatakari Jacob, areeteeyakani iiteetziro Luz, roojatzi iiteetzitari Bet-el jeekatsiri Canaán-ki. ⁷ Ari rowetsikapakiri taapokimentotsi, iitakiro El-Bet-el. Tema ari roñaahakari paerani Tajorentsi ishiyapithatantakariri rirentzi.* ⁸ Ari okamaeri paerani Débora omperatapiintane Rebeca, ikiteetakiri antamimashiki okaakitapakira Bet-el. Iitakiro Jacob janta “Alón-bacut.”† ⁹ Ikanta ipiyaa Jacob ipoñahaawo Padan-aram-ki, rapiiteero Tajorentsi roñaahaari, itajonkawentawakiri. ¹⁰ Ikantakiri: “Piwaero ini Jacob, Roo kantacha eeromaeta piitaawo nimaeka jempe piiwita ketziroeni.

* 35:7 Iroka waerontsi “El-Bet-el,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Otajorentsiti Bet-el.” Paminero eejatzi Hn. 28.19 oeta ikantakoetziri. † 35:8 Iroka waerontsi “Alón-bacut,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Irahaantsimashiki.”

Israel piiteeya.”

Ari rowaeniri Tajorentsi otsipa iwaero Jacob. ¹¹ Ikantanakiri: “Naakataki Tajorentsi shintsiperori.

Ari noshekyahaeri pitomipaeni eejatzi picharinipaeni

Noshekyahaemiri pitomipaeni riyoshiiteeya sheninkatawakahaachani, rijatzi inashiyitaachani isheninkapaeni jemperikapaeni.

Nopinkatharitakaayitakiri pitomipaeni.

¹² Aritaki nashitakahaemiro kepatsi nashitakaakariri paerani Abraham eejatzi Isaac.

Roojatzi iroka kepatsi nashitakaeyariri pitomipaeni.” ¹³ Ikanta ipiyanaa Tajorentsi ikenkithawaetakaakirira Jacob, ¹⁴ raanaki mapi, ipiriintathantakiro ikenkithawaetakaakiri Tajorentsi. Ijeetantanakawo yeenkantsi, eejatzi imiriitari opoñaantyaari otajorentsiantyaari. ¹⁵ Iitanakiro Bet-el janta.‡

¹⁶ Roojatzi rawijantanakawo Jacob Bet-el. Okaakitzimatapaaki rareetya Efrata-ki, ari okatsitakotapaakiri Raquel, otzimaanite. Oshekimaeta oke-maatsitaka otzimaanitantyaari. ¹⁷ Okanta oñaakiro aminirori osheki oke-maatsiwaetaka, okantanakiro: “Eero pithaayi, tzimaki itsipa peentsite.”

¹⁸ Tema kamimataki roori, oetanakiri eentsite “Benoni,” riima ashitariri iitakiri rirori “Benjamín.”[§] ¹⁹ Roojatzi okamantaari Raquel, ikiteetakiro awosiki jatachari Efrata-ki, iiteetziri nimaeka Belén. ²⁰ Rowiriintaki Jacob mapi janta ikitateetakirowa. Rootaki iroka mapi riyonetantari ari okitataari Raquel. ²¹ Eekiro riyaatatzi Jacob, rawijaneentanakiro Mihdal-edar-ki.

²² Ikanta ijeekaperotapaki Israel janta, jataki Rubén itsipatakawo Bilja, roojatzi itsipatzitari ipaapate. Ikanta riyotakira Israel, antawoete ikijanaka.

Itomipaeniite Jacob

Ikaatzi 12 itomipaeniite Jacob. ²³ Irika otomipaeni Lea: Rubén (Jewari itomi Jacob), Simeón, Leví, Judá, Isacar eejatzi Zabolón. ²⁴ Irika otomipaeni Raquel: José, Benjamín. ²⁵ Irika otomipaeni Bilja, omperatane Raquel: Dan, Neftalí. ²⁶ Irika otomipaeni Zilpa, omperatane Lea: Had, Aser. Riityakira itomipaeni Jacob ikaatzi tzimaentsiri janta Padan-aram-ki.

²⁷ Ari riyataki Jacob iñeeri ashitaririni Isaac ijeeki rirori nampitsiki Mamre-ki, roojatzi iiteetzitari Arba, iiteetziro eejatzi Jebrón. Rootaki in-ampipaeni Abraham eejatzi Isaac. ²⁸ Tzimaki Isaac okaatzi 180 rojarentsitere roojatzi ikamantaari. ²⁹ Raanakiri itomipaeni Jacob, Esaú, ikitateeri. Ari itsipataari isheninkapaeni akiri rantyashiparinka.

36

¹ Irika itomipaeni Esaú iiteetziri Edom. ² Rootaki iinantakari Esaú tsi-nanipaeni Canaán-jato. Oeta Ada, rishinto Elón isheninkapaeni Het. Otsipa oeta Ajolibama, rishinto Iná, ijawo Zibeón isheninkapaeni Jev-jatzi. ³ Ikanta raakiro Basemat, rishinto Ismael, ritsiro Nebaet. ⁴ Irika otomipaeni Ada itzimakaakirori Esaú, iita Elifaz. Itzimakaakirori Basemat iita Reuel. ⁵ Itzimakaakirori Ajolibama iita: Jesús, Jaalam, Coré. Riitakira itomipaeni Esaú irikapaeni tziyayiteentsiri ijeekawitaha rirori Canaán-ki. ⁶ Ikanta raanakiro Esaú iinapaeni, itomipaeni, ikaatzi jeekanampitziriri,

‡ 35:15 Paminero Hn. 28.19. § 35:18 Iroka waerontsi “Benoni,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Otyomi Nowashirenka.” Otsipa waerontsi “Benjamín,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Otomi Nakoperori.” Tema riitaki retakoperotane itomi. Riitaki ashiteeyawoni okaatzi rashitari ipaapate.

maawoeni. Jataki inteena otsipaki nampitsi, ari rontsiparyaanakari rirentzi Jacob. Rayitanaari ipirapaeni, maawoeni tzimimotakiriri janta Canaán-ki. ⁷ Omaperotatya roshekitzimotakiri ipira apiteroeni, tee omateeya itsipatawakaeya iipatsiteki. Tee iyomaatapaeya rowakaeyaariri ipirapaeni. ⁸ Rootaki riyaaantakariki Esaú iiteetziri Edom inampityaawo tonkaariteki iiteetziro Seir.

⁹ Irika itomipaeni Esaú, icharinipaeni Edom nampitakawori tonkaariteki iiteetziro Seir. ¹⁰ Iroka iwaeropaeni itomipaeni Esaú: Elifaz, otomipaeni Ada iina Esaú. Eejatzi Reuel, otomipaeni Basemat iina Esaú. ¹¹ Irika itomipaeni Elifaz: Temán, Omar, Zefo, Hatam, Cenaz. ¹² Eenitatsi otsipa Elifaz romperatane iinantakari oeta Tzimna. Itzimaaki roori otomi iitakiri Amalec. Riira otomipaeni Ada, iina Esaú. ¹³ Irika itomipaeni Reuel: Najat, Zera, Jama, Miza. Riira otomipaeni Basemat, otsipa iina Esaú. ¹⁴ Rooma Ajolibama iina otsipa Esaú, otzimakiri roori Jeús, Jaalam, Coré. Tema rishinto Iná inatziiri roori, ijawo Zibeón.

¹⁵ Irika icharinipaeni Esaú. Ikaatzi itzmakantakiri Elifaz, rantarite itomi Esaú: Temán, Omar, Zefo, Cenaz, ¹⁶ Coré, Hatam, Amalec. Riiyitaki itomipaeni Elifaz ikaatzi jewariyiteentsiri nampitsiki Edom. Maawoeni irikapaeni otomipaenira Ada. ¹⁷ Irika itomipaeni Reuel, otomi Esaú, ikaatzi jewariyitatsiri: Najat, Zera, Jama, Miza. Riiyitaki icharinipaeni Reuel ikaatzi jewariyiteentsiri nampitsiki Edom. Riira otomipaeni Basemat iina Esaú. ¹⁸ Irika otomipaeni Ajolibama, rishinto Iná iina Esaú, ikaatzi jewariyiteentsiri Jeús, Jaalam, Coré. ¹⁹ Maawoeni irika riitaki itomipaeni Esaú, iiteetziri eejatzi Edom. Riitakira jewariyiteentsiri.

²⁰ Irika itomipaenika Seir, Jor-jatzi rini, nampiyawori janta, iiyita: Lot-án, Sobal, Zibeón, Iná, ²¹ Disón, Ezer, Disán. Riitakira jewariyitakiriri Jor-jatzi, itomipaeni Seir, nampitawori Edom-ki. ²² Irika itomipaeni Lot-án: Jori, Jemam. Iroka Tzimna ritsiro ini Lot-án. ²³ Irika itomipaeni Sobal: Alván, Manajat, Ebal, Sefo, Onam. ²⁴ Irika itomipaeni Zibeón: Aja, Iná. Irika Iná, ritaki ñaakirori paerani nijaateni jaawaari janta tonkaariteki, ikoeratzinirira iyawayote ipaapate Zibeón. ²⁵ Apaani ikanta itomi Iná riitaki iitachari Disón. Okanta apaani rishinto iitachari Ajolibama. ²⁶ Itomipaeni Disón iiyita: Jemdán, Esbán, Itrán, Querán. ²⁷ Itomipaeni Ezer iiyita: Bilján, Zaaván, Acán. ²⁸ Itomipaeni Disán iiyita: Uz, Arán. ²⁹ Ikaatzi reewariyitakari Jor-jatzi: Lot-án, Sobal, Zibeón, Iná, ³⁰ Disón, Ezer, Disán. Riiyitakira jewatakiriri isheninkapaeni janta Seir-ki.

³¹ Riitakira pinkathariyiteentsiri nampitsiki Edom tekira itzmanakiita iwinkatharite Israel-ite. ³² Irika Bela, itomi Beor, riira pinkathariteentsiri Edom-ki, iiteetziro nampitsi Dinaba. ³³ Ikanta ikamae paerani Bela, ipoyaataanaari Job-ab itomi Zera, ipinkatharitee rirori nampitsiki Bosra. ³⁴ Ikanta ikamae Job-ab, ipoyaataari Jusam ipinkatharitee rirori nampitsiki Temán. ³⁵ Ikanta ikamae Jusam, ipoyaataari Jadad itomi Bedad pinkatharitee. Ritaki ashiryaakariri rowayiritari Madián janta Moab-ki. Oeta inampi Avit. ³⁶ Ikanta ikamae Jadad, ipoyaataari Samla ipinkatharitee rirori inampiki iiteetziro Masreca. ³⁷ Ikanta ikamae Samla, ipoyaataari Saúl poñaachari janta Rejobot-ki, nampitsi jeekacheratzirori nijaa. ³⁸ Ikanta ikamae Saúl, ipoyaataari ipinkatharitee Baal-janán, itomi rini Achor. ³⁹ Ikanta ikamae Baal-janán, ipoyaataari ipinkatharitaki Jadar. Riitakira poñaachari nampitsiki iiteetziro Pau. Iina Jadar oeta Mejetabel, rootaki rishinto Matred,

ijawo Mezaab. ⁴⁰ Iroka iwaeropaeni ichariniiyitari Esaú. Rootaki iwaero aakotakiri inampipaeni rirori: Tzimna, Alva, Jetet, ⁴¹ Ajolibama, Ela, Pinón, ⁴² Cenaz, Temán, Mibzar, ⁴³ Mahdiel eejatzi Iram. Tema Edom iiteetzitari eejatzi Esaú. Riityitaki reewariiyatakari Edom-jatzi, inampiyitawowa paerani reewarite aakoyiteeri iwaero inampipaeni.

37

¹ Roojatzi ijeekaki rirori Jacob inampitawo Canaán-ki, ijeekira paerani ipaapate. ² Iroka ikenkithatakoetziri itomipaenipaeni Jacob. Tema ewankaritaki José tzimaki 17 rojarentsite, riitaki aminapiintziriri ovejapaeni itsipayitari rirentzi, otomipaeni Bilja eejatzi ashi Zilpa, romperatanepaeni ipaapate. Riitaki José kamantapiintakiriri ipaapate rantayitzirowa kaariperori rirentzipaeni. ³ Riitaki José inintaperotziri ipaapate tee ari ikantayitzi itsipapaeni, okantakaantziro itzimakira rantayashiparinkaki. Rontyahaetakiniri owaneenkakitachari kithaarentsi. ⁴ Ikanta riyoteeyakini rirentzipaeni riitaki José inintaperotziri ipaapate teera ari ikantziri riroripaeni, ikijaneentanakiri, tee riwethatanaari.

⁵ Ikanta imishiwaetaki José, ikamantakiri rirentzipaeni. Rootakira ikijaneentaperotantanakariri. ⁶ Tema ikamantakitziiri, ikantziri: “Pikeme nokamantemiro okaatzi nomishitakiri. ⁷ Noñaakiro ajeekaeyini owaantsiki, oojotsinaayitziro awankiri. Omapokashitanaka opiriintanaka noojotsinaatakiri naaka, tampatzikari okanta okatziyanaka. Rooma pashipaeni eeroka otapotapaakiro nashi, opinkathatziimaetawo.” ⁸ Ari rakanakiri rirentzipaeni, ikantziri: “¿Pipinkathariwentatyenama eeroka? ¿Eerokama omperawaetenani?” Eekirowa ikijaneentaperotanakitziiri, ikemirira ikenkithatakotziro imishitakiri. ⁹ Ikanta rapiitakiro José imishiwaetaki, ikamantakiri rirentzipaeni. Ikantziri: “¿Piyotakima, eenifatsi otsipa nomishitakiri? Noñaakiri ooryaatsiri, kashiri eejatzi 11 ikaatzi ompokiro ipinkathatakina.” ¹⁰ Ikanta ikenkithatakiniri José imishiri ipaapate eejatzi rirentzipaeni, ikijathanakiri ipaapate, ikantanakiri: “¿Litaka oshiyakaawentachari pimishitakiri? ¿Opinkathataatyemima piniro, pirentzipaeni eejatzi naaka?” ¹¹ Ikijaneentakiri rirentzipaeni, riima ashitariri kenkithashireri royirowo imishiri itomi.

¹² Ikanta riyateeyakini rirentzipaeni José janta Siquem-ki, ithotyaaotzi rowakaeyaariri rovejate ipaapate. ¹³ Ikanta Israel ikantakiri José: “Nokoyi piyaate Siquem-ki, pimpoetaateri pirentzipaeni ikoeratziri ovejapaeni.” Ikantanaki José: “Aritaki nomatakiro niyaate.” ¹⁴ Ikantzi Israel: “Piyaate, piñahaateri pirentzipaeni jempe ikanta ijeeki, eejatzi ovejapaeni. Pipiyera intsipaete, pikamantapakina.” Rotyaantakiri Israel itomi José ipoñaanakawo Jebrón-ki. Ikanta rareetaka José Siquem-ki, ¹⁵ tzipinatakira janta. Ari itonkyotakiri apaani atziri, rojampitakiri: “¿Litaka pithotyaaotziri?” ¹⁶ Ikantanaki José: “Nothotyaaotziri yeeyipaeni. Pikamantena jempe ijeekiro ikoeratziri ovejapaeni.” ¹⁷ Ikantanakiri atziri: “Aamakya jateeyeenirika, nokemakiri ikanteeyini ikinanaki Dotán-ki.” Jatanaki José ithotyaaokoteeri. Iñahaerira janta Dotán-ki. ¹⁸ Ikanta riroripaeni iñaawakiri inteena ipokakira, tekira rareetariita ijeekaeyakinira, ikamantawakaahayakani rompojeri. ¹⁹ Ikantawakaanaka: “Kaakitaki mishiwaetapiintatsiri. ²⁰ Pipokaeyeni, jame ompojeri, oteteri oomokira, akantapaki: ‘rowakari katsimari owantaneri.’ Añaawakiroota jempe okantya imishitapiintakiri.” ²¹ Ikanta ikemakira Rubén, ikowawitanaka

rotsiparyaakowenterimi José eero ikoshekantari rirentzipaeni. Ikantanaki: “Eero ompojiri. ²² Poteteri omookira jeekatsiri tonkaariki, tee okameethatzi pakotashiteri. Eero pewanatakaari riraa.” Rootaki ikantantawitari Rubén tema tee ikoyi rompojeeteri José, riyaaeteeta ipaapateki. ²³ Ikanta rareetapaaka José ijeekaeyakinira rirentzi, raatonkoryaawakiri. ²⁴ Roojotanakiri, rotetakiri omookira opiryaanatakira.

²⁵ Ari ijeekaeyanakini rowaeyani. Roojatzi iñaantawakariri ipokaeyakini Ismael-ite ipoñaakawo janta Halaad-ki, ramayitaki ipirapaeni, kajankari-paeni, aawintawontsipaeni, owa inchatopaeni, rayero Egipto-ki.* ²⁶ Ikanta Judá ikantanakiri rirentzipaeni: “¿Litaka owamaantyaariri arentzi, akoyi-maeta omanakoteri ompojakirira? ²⁷ Rootaki kameethatatsi apimanteniri Ismael, eero ompojawaetashitari, tema riitaki arentzi aakapaeni.” Inimotanakiri rirentzipaeni okaatzi ikantakiri Judá. ²⁸ Ikanta rareetapaakaha iyompariwaetzinkari Madián-jatzi, roeyowaetanakiri José omookira, ipimantawakiniri Ismael-ite ikaatzi 20 ipewiryaka koriki. Roojatzi rahaetan-tanakariri José janta Egipto-ki.

²⁹ Ikanta ipiyaawitapaawo Rubén omookira, teera iñaapaeri José inthomoeki, ijaanakiro ithaari okatsitzimoneentanakirira. ³⁰ Ipiyahitanakiri ijeekira rirentzipaeni, ikantapaakiri: “¿Teera añaaheri ewankari? ¿Jempe nokantyaaka nimaeka?” ³¹ Rahaeyakironi iithari José, itziritantakawo riraa ipira rowamaakiri. ³² Ari rotyaanteeniri ipaapate, ikantziri: “Piñeero iroka kithaarentsi noñaakiri, paminero roorika ikithaari pitomi.” ³³ Ikanta riyotawakirowa Jacob, ikantanaki: “Roomacheetaka iithaari notyomi. Aamakya itonkyotakityaari owantaneri, rowakari.” ³⁴ Ari itzijaahanakiro iithaari Jacob, antawoete iriraanaka, ikithaatanakawo meremankiri, ojamani rowashiretakotanakari ikamakira itomi. ³⁵ Osheki ikowawiteeyakani itomipaeni roemoshirenkaerimi, ari okantziwitakari rishintopaeni, teemaeta ikoyi rirori roemoshirenkaeteri. Eekiro riraakowaetatyari itomi, ikantzi: “Oshekira nowashiretakotyari notyomi, roojatzi paata notsipatanteeyariri.” ³⁶ Ikanta rareteeyakani Madián-jatzi janta Egipto-ki, ipimantapakiri eejatzi José, ipapaakiri atziri iiteetziri Potifar, eewatziriri owayiripaeni. Riitaki itsipatari Faraón pinkatharitatsiri Egipto-ki.

38

¹ Aripaete rotsiparyaanakari Judá rirentzipaeni, jataki ijeekawaetzii ipankoki atziri iita Jira, poñaachari Adulam-ki. ² Ari iñaakiro rishinto Canaán-jatzi iitachari Súa, raakiro. ³ Ikanta raawakaaka, imotzitakaakiro, otzimakiri otomi iitakiri Er. ⁴ Eejatzi apiitakiro omotzitaki, otzimakiri itsipa otomi, iitakiri Onán. ⁵ Eejatzi otzimawae itsipa otomi, oetakiri Sela, riitaki tzimaentsiri ijeekantawitakari Judá Quezib-ki. ⁶ Ikanta Judá ikowakaakiri Er rantarite itomi, raakiro tsinani iitachari Tamar. ⁷ Riitaki kantacha Tajorentsi tee inimotziri okaatzi rantayitziri Er, rootaki rowamaantakariri. ⁸ Ikanta Judá ikantakiri Onán: “Pahaero iina pirentzini tema piinathori ini. opoñaantyaari pitzimakahaero roshiyawaetyaari riimi ashityaarini pirentzini.” ⁹ Riyotaki Onán jempe ikaate itzimakayirori iinathori eeromaeta rashitari rirori. Rootaki kaari ithonkaperotantawo iñaathawitawowa omotzitzikari iina rirentzini, itzimikari itomipaeni,

* **37:25** Kantakotchari jaka “owanaa inchatu” roowa iiteetziri “mirra.”

rashitaarikari rirentzini. ¹⁰ Antawoete owatsimaakiri Tajorentsi okaatzirantziri Onán, rowamaakiri eejatzi rirori. ¹¹ Ikanta Judá ikantakiro raniro Tamar: “Piyateee pijeekapae ipankoki pipaapate tema kinankawo pini, rantaritawakiita itsipa notyomi Sela.” Tema ikenkithashiretaka Judá, ikantzi: “Aamaaka ari ikamaki rirori Sela roshiyari rirentzipaeni.” Rootaki iyaatantaari Tamar ojeekapae ipankoki opaapate.

¹² Okanta ojamanitaki, kamae eejatzi iina Judá, rishinto Súa. Ikanta okaatzimoteeri Judá rowashiretakowaeta, jataki nampitsiki Tzimnat, ijeekayitzira ameeziriri rovejate. Riitaki itsipatanakari Jira Adulam-jatzi ikempiyane. ¹³ Okanta okemaki Tamar riyaatatzi rikonkiri janta Tzimnat rameeyiteri rovejate, ¹⁴ aatonkoryaanakawo oethaari owashiretakowaeta, opashikawootanaka eero riyotanteetawo. Ari ojeekanaki awotsinampiki nampitsi Enaem ikinapiinteezira janta Tzimnat. Rootaki antantawori iroka tema yotaki roori antariwitaa Sela, roo kantzimaetacha tee raakahaetziro. ¹⁵ Ikanta iñaapaakiro Judá roshiyakaamintheetziro mayempiro ini, tee riyotapaakiro opashikawootakaha. ¹⁶ Ari itempaashitanakiro raminero okaakiini. Teera riyotzi roori raniro, ikantapaa: “¿Tee pikoyi notsipatemi?” Ari okantanakiri roori: “¿Iitaka pipenari aririka pitsipatakina?” ¹⁷ Ikantanakiri Judá: “Ari nopakaantakimi iryaani nopira.” Okantanakiri roori: “Kameethataki. Roo kantacha otzimatyee pookanaki pashitari eeroka roojatzi potyaantantakinari pipira.” ¹⁸ Eekiro ikantanakitzi Judá: “¿Iitaka pikoyiri nookanakimiri?” Okantanakiri roori: “Pookanakinawo pikotzi, eejatzi pipothomento pithaantakiri.” Ipakiro Judá okaatziki okowakotakiriri, itsipatakawo. Imotzitakaakiro.* ¹⁹ Ari iyaatee Tamar, opashikaryaawootana, okithaatanaawo oethaari owashiretakowaewitaha. ²⁰ Ikanta Judá rotyaantakaantakiniro iryaani ipira raanakiniro ikempiyane Adulam-jatzi, oepiyanteeyaanariri ipanakirori ketziroeni, teemaeta iñaapaero. ²¹ Rojampitapaakiri jeekatsiri janta: “¿Jempe okinakika mayempiro Enaem-jato jeekatsiri paerani awotsinampiki?” Ari rakaeyanakirini: “¿Tekatsira mayempiro jeekatsini jaka?” ²² Ari ipiyanakari jeekira Judá, ikantapakiri: “Teera noñaahaero tsinani. Nojampiwitakari jeekatsiri janta, ikantanakina: ‘Tekatsi mayempiro jeekatsini jaka.’” ²³ Ikantanakiri Judá: “Aamashitya ari ithaenkaetakina eekirorika aatatye athotyakotero, ayeroota nopakirori. Tema nopakaantawitakawo iryaani nopira, teemaeta piñaapaero.”

²⁴ Okanta ojamanitaki awijaki mawa kashiri, eenitatsi pokaentsiri, ikantapakiri Judá: “Eenitatsira atziri maantakawori paniro Tamar, motzitakira nimaeka.” Icheraanaki Judá ikantanakiri: “iPayero, pitayero!” ²⁵ Ikanta rahaetanakiro, otyaantakaantakiniri ñaantsi rikonkiri, okantaki: “Iitakarika ashitawori iroka, riitakira tzimakakinari. Paminero iitaka ashitawori ipothomento ithaantakoetziri eejatzi ikotzi.” ²⁶ Ikanta riyotawaero Judá riitaki ashitawori, ikantanakiri: “Omatakiro iroka antakiro kameethatat-

* **38:18** Ikantakoetziri jaka “pothomentotsi” rootaki ithaantapiintziri paerani Heber-ite. Rowet-sikaetziro kotsiro, ari rowaetziro okashi inchato okine iphothoentyaawo. Eenitatsi atziri owet-sikayitzirori iroka pothomentotsi, rashi ini, ikine riyoeetero rootaki rashitari rirori. Arika rotyaanteniri isheninka jankinarentsi, rapineetakiro jankinarentsi, riyontaakiro ipothomento otsirekironi. Arika otsirekaryaaika jankinarentsi opothotakaha ipothomento, riyoeete eenitatsi kowawientcha raminero jankinarentsi. Rootaki rameteetari paerani ipothotanteetawo pothomentotsi, oshiyaawo nimaeka rojankinatziro iwaeropaeni atziri rojankinariki.

siri, naaka antakirori kaariperori, tema tee naakayiro notyomi Sela.” Ari aashiryaanakiri tee rapiiteero itsipateeyaawo.

²⁷ Okanta otzimaanitaki Tamar, apite ikantaka eenchaanite. ²⁸ Ikanta itzimapaakira eenchaanite, romishitowawakotapaaka apaani. Oojwakotantawakari kityonkathari mampetha aminirorira, okantanaki: “Riira etapaakawori ishitowapaaki”. ²⁹ Ikanta romonkyaneero rako, riitaki etapaakawo itzimaki itsipa. Rootaki iitantakariri aminirori tziminkawo “Fares,” okantanaki: “¿Pimatakiro piñaashintsitaka?”[†] ³⁰ Roojatzi itzimantapaakari itsipa, roojotanteetakari ketziroeni kityonkathari mampetha, iiteetakiri Zara.[‡]

39

¹ Ikanta raanakirira Ismael-ite José janta Egipto-ki, ramanantawakiri Egipto-jatzi iita Potifar. Irika Potifar reewari owayiripaeni, inampina rini pinkathari Faraón. ² Riitaki kantacha Tajorentsi itsipatapiintakari José, itajonkawentakiri janta ipankoki omperanariri Egipto-jatzi. ³ Riyotaki omperanariri José itsipatyaarira Tajorentsi, itajonkawentziri maawoeni rantayitziri. ⁴ Rootaki raakameethaperotantanakariri omperatariri, riitaki rowakiri ramitakoteri, ramineniri tzimatsiri ipankoki, ishinetakiniri ikempoyeeniri maawoeni tzimimotziriri. ⁵ Ari retanakawo Potifar ipanakiri José ikempoyeero tzimatsiri ipankoki, maawoeni, aripaete itajonkawentanakiri Tajorentsi irika Potifar ipankoki eejatzi rowaneki. ⁶ Riitakira José koeratziniriri maawoeni tzimimotziriri, teera okantzimowaetanaari Potifar ikoetyeero oetarika royaari. Kameethantzi rini José, inintaashireetakiri.

⁷ Okanta ojamanitaki, aminaminatakiri iina omperatariri, okantakiri: “Pitsipatena.” ⁸ Tee raapatziyaawo José, ikantanakiro: “Pikeme nokantemi, irika omperatanari inintakaakinawo nokoerateeniri maawoeni tzimimotziriri, nojeekira naaka ipankoki eero otzimawaetzi oeta kantzimoshiretyaarini. ⁹ Naakaha rawentaa jaka pankotsiki, tekatsi apaani oeta ithaapaithatenari. Apatziro pikantakawo eeroka ithaaniimi, tema iina royimi. ¿Litaka nantantyaawori kaariperori, pikowatziima nokaariperotzimoteri Tajorentsi?” ¹⁰ Ashironkawentapiintawakari José itsipatyaawomi. Tee raapatziyimaetawo. ¹¹ Okanta ojamanitaki ikyaapae José pankotsiki rantawaete. Tekatsi jeekatsini. ¹² Oteeyakotakiri roori iithaariki, okantziri: “Pipokiita pitsipatena.” Riitaki matacha José ishiyapithatanakawo, roojatzi rookanakiro iithaari oteeyakiro roori. ¹³ Ikanta ishiyapithatanakawo, roojatzi rookanakiro iithaari oteeyakirowa akoki roori, ¹⁴ okaemakiri omperatanepaeni, okantakiri: “Pikemina, ramaki noemi jaka apaani Hebreo-jatzi riitaki theenkimawaeteeri nimaeka. Ipokashitakina nojeekira ikowawita itsipatena, ari nokaemanaki shintsini. ¹⁵ Ikanta ikemawakina nokaemanakira shintsini, shitowanaki, iroka rookanakiro iithaari.” ¹⁶ Roojatzi owakiro roori iithaari José roojatzi rareetantapaari omperatariri ipankoki. ¹⁷ Okamantawakiriri, okantziri: “Irika Heber omperatane pamakiriranki, ikyaashitakina amaapiintzira, ikowawitaka roetsinampaena. ¹⁸ Ari nokaemanaki shintsini, shiyanaka ishitowanaki, iroka rookanakiro iithaari. ¹⁹ Arira ikantakina pomperatane.” Antawoete ikijanaka omperatariri José ikemakirowa okamantakiri iina. ²⁰ Roteeyakiri José, romonkyakaantakiri,

[†] 38:29 Iroka waerontsi “Fares,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Ñaashintsitaantsi.”

[‡] 38:30 Iroka waerontsi “Zara,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “kityonkari.”

ijeekayitzira eejatzi romonkyaaakaantane pinkathari. ²¹ Okantawitaka romonkyaaakaantawitakariri, eekiro itajonkawentanakitziiri Tajorentsi irika José, osheki ineshironkatakiri. Ikantakaakawo Tajorentsi ikempiyaminthatakari kempoyeeriri omonkyahaarewo. ²² Ikwakaakiri ikoetenari rirori omonkyahaarewo. Riitaki José jewatziriri, okaatzi romperatariri rirori, rantayiitziniri. ²³ Teera ipakowaetanaa koeratziriri omonkyahaarewo, riitaki José koeratanakiriri maawoeni. Tema Tajorentsi tsipatakariri, itajonkawentapiintakiri.

40

¹ Ikanta omperataarewo pakopiintziriri pinkathari imiri, owetsikapiintziniriri pan, ikijakaakari omperatariri, pinkatharitatsiri Egipto-ki. ² Ikanta Faraón, pinkatharitatsiri, ikijakiri reewarite pakopiintziniriri imiri, eejatzi reewari owetsikapiintziniriri pan. ³ Rotyaantakiniri kempoyeeriri omonkyahaarewo, rashitakoteri. Arira ijeekitari eejatzi José romonkyahaetziri rirori. ⁴ Ikanta eewatziriri omonkyahaarewo, rowawijaakiniri José ikoerateri irikapaeni, osheki ojarentsi romonkyahaetakiri janta. ⁵ Ari imishiwaetaki pakotantaniri, eejatzi owetsikapiintziriri pan. Inashiyitakaha imishiri irikapaeni, inashiyitaka eejatzi oshiyakaawentziri. ⁶ Okanta okitejitamane, raminamaneeri José omonkyahaarewo, iñaapaatziiri antawoete okantzimoshiryaakari. ⁷ Rojampitapaakiri, ikantziri: “¿Litaka pipaashinikyaatantari?” ⁸ Ari ikanteeyanakini riroripaeni: “Tzimatsi nomishitakiri, tekatsitzimaeta kantenawoni oetarika kantakotachari.” Ikantanaki José: “Pipokeeta, pikamantanawo pimishitakiri. Tema Tajorentsi matzirori riyotakotziro mishiwaerentsi.”

⁹ Ari retanakawo reewari pakotantaneri ikamantziri José okaatzi imishitakiri, ikantziri: “Noñaaki nomishiriki apaani pankirentsi, ¹⁰ tzimatsiri mawa otewa. Shookanaki pankirentsi, oteyakitanaki. Rootaki oteyaki peyanaenchari okithoki, irakayitanaki. ¹¹ Naaka oteeyakirori riramento Faraón, naakiro okithoki pankirentsi, nochowakiniri riramentoki. Ari naakotanakiniri eejatzi Faraón nopakotziri.” ¹² Ikantanakiri José: “Iroka oshiyakaawentachari pimishiri: mawatatsiri otewa pankirentsi, rootakira mawar kitejeri. ¹³ Arika awijaki mawa kitejeri raminakotakimiro Faraón okaatzi awijimotakimiri, ari roepiyeemi pantawaeteeniri. Aritaki papiteero pipakoteeri Faraón, pikemitayirowa paerani. ¹⁴ Arika omatakya nokantakimiri, eerowa pipeyakotana naaka. Pikamanteri Faraón romishitowanteenari naaka jaka. Pineshironkataajeeteena naaka. ¹⁵ Tema pimantaarewo nini naaka, nopoñaawo iipatsiteki Heber-ite, tee okameethatzi romonkyaaawaeteetena, tema tee nantziro kaariperori.”

¹⁶ Ikanta iñaakiro reewari owetsikapiintzirori pan kameethari riyotakotakiro José mishirentsi, ikantanaki rirori: “Noñaakira naaka nomishiriki nopewiryaaakotziro noetoki mawa kantziri yeekitaki kitamaari pan. ¹⁷ Kantziri nopewiryaaakiri jenoki ari iyeekitakiri kantawaetachari pan nopiriri Faraón. Roo kantacha ipokaeyapaakini shiwankiri rowapaakawo pan nowakotakiri noetoki.” ¹⁸ Rakanakiri José, ikantanakiri: “Iroka oshiyakaawentachari pimishiri eeroka: mawatatsiri kantziri, mawa kitejeri ini. ¹⁹ Tema omonkaatapaakyarika mawari kitejeri raminakoteemiro Faraón pantakiri eeroka, ithatakaantemi inchatoki, ipokaeyini tzijopaeni royaawo piwatha.”

²⁰ Yomaatapaakaha mawa kitejeri, ari omonkaatakari roemoshirenkya Faraón itzimantakari paerani, antawoete roemoshirenkaeyakani itsipayitakari inampinapaeni. Ikanta ipiyoteeyanira roemoshirenka, ikaemakaantakiri kitapiintziriri imiri itsipataakiri owetsikapiintziniriri pan. ²¹ Ikantakiri kitapiintziriri imiri: “Papiiteero pantawaetayi nopankoki.” Rapiiteerowa irika ikitairi imiri Faraón ikimiteerowa paerani. ²² Riima owetsikapiintziniriri pan ithatakaantakiri, monkaatakaha okaatzi ikantakiriri José oshiyakaawentachari imishiriki. ²³ Ikanta kitapiintziriri imiri Faraón, imaejantanakiri José tee ikenkithashiretaneeri.

41

¹ Awijaki apite ojarentsi. Ari imishiwaetaki Faraón ijeeki othapyaaki nijaa Nilo. ² Iñaatziiri ishitowaeyini nijaaki 7 wathantzipaeni vaca kameethari ikanteeyakani, ari ijeekaeyini rowaeyaani janta. ³ Iñaatziri royaatapaakiri itsipa 7 matharipaeni vaca, kaariperori rini. itsipatapaakari wathantzipaeni rowaeyani. ⁴ Ikanta mathari vaca-paeni, rowanakari wathantzipaeni. Ari ikakiwitanakari Faraón. ⁵ Eejatzi ipiyanaa imaanee, imishitaki otsipa. Iñaki 7 oshooki pankirentsi kameethari okantayitaka, oshookaki owaatoki. ⁶ Iñaatziiro otsipa 7 oshooki pankirentsi, tee opantawo, jampipayitaki owakiro tampyaa poñahaenchari ishitowapiintzira ooryaa. ⁷ Okanta iroka jampipateentsiri oshooki, owanakawo otsipa kaatatsiri 7 tzimatsiri okithoki. Ari ikakitanakiri Faraón, iñaakirowa imishiri. ⁸ Okanta okitejita-manee okantzimoshiretamanaari, ikaemakaantakiri maawoeni yotzinkaripaeni eejatzi sheripiyaripaeni janta Egipto-ki. Ikamantakiri Faraón maawoeni imishitakiri, tekatsitzimaeta kanterini oetarika oshiyakaawentziri imishitakiri.

⁹ Ikanta reewari kitapiintziriri imiri pinkathari, ikantanakiri Faraón: “Nokenkithashiryaaneero nokaariperotzimotakimira paerani. ¹⁰ Pikijakiri paerani reewari owetsikapiintzimiri pan eejatzi naaka, potyaantakina romonkeena jewatakaantatsiri janta. ¹¹ Ikanta imishitaki reewari owetsikapiintzimirori pan, nomishitaki eejatzi naaka otsipa. Tzimatsi otsipa oshiyakaawentachari okaatzi nomishiyitakiri. ¹² Ari itsipatakina janta apaani ewankari Heber, ikempiyane rini koeratziriri omonkyahaarewo. Nokamantakiri okaatzira nomishitakiri, riyotaakinawo okaatzi kantakotachari. ¹³ Monkaatzimaetaka maawoeni ikantakinari rirori. Napiiteerowa naaka nantawaeteemi, riima itsipa ishirikaetakiri.”

¹⁴ Ikanta Faraón ikaemakaantanakiri José. Intsipaete romshitowa-paentziri rashitakoetakirira. Jatanaki José rameetakaanapaenta, ikithaatapaenta otsipa ikithaari, jatanaki ijeekira Faraón. ¹⁵ Ikantawakiri Faraón: “Tzimatsi nomishitakiri, tekatsitzimaeta materoni ikantenawo oetarika oshiyakaawentachari. Roo kantacha nokemaki naaka pimatziro eeroka pikamantanziro aririka pikemakiro okaatzi imishiteetziri.” ¹⁶ Ari rakanaki José, ikantanaki: “¡Pinkathari! Teera naaka materoni apaniroeni, riitaki Tajorentsi ooñaawontemironi pimishiri.” ¹⁷ Kenkithawaetanaki Faraón, ikantanakiri José: “Nomishitakiro nojeeki othapyaaki Nilo. ¹⁸ Noñaaki ishitowaatapaaki 7 vaca wathantzi, ari rowawaeteeyapaakani. ¹⁹ Noñaatziiri rishitowaatapaaki itsipa ikaatzi 7 matharipaeni. Tee noñaapiinteri kaariperori vaca jaka Egipto-ki. ²⁰ Ikanta matharipaeni vaca, rowanakari itsipa wathantzipaeni. ²¹ Okantawitaka rowawitakari wathantzipaeni, eekiro riyaatatzi imathatzi

ikantaha paerani. Ari nokakitanaki. ²² Ari nomishitaki otsipa, noñaaki 7 oshooki pankirentsi, jaankanari okantaka owaatoki. ²³ Noñaatziiro otsipa 7 oshooki pankirentsi, jampiyathataki okantakiro tampyaa poñahaenchari ishitowapiintzira ooryaa. ²⁴ Okanta pankirentsi jampipateentsiri, owanakawo otsipa kaatatsiri 7 jaankanatatsiri. Nokamantawitakari maawoeni sheripiyaripaeni, tekatsitzimaeta yoteroni oetarika kantakotachari nomishitakiri.”

²⁵ Ari rakanakiri José Faraón, ikantanakiri: “¡Pinkathari! Okaawita apite pimishitakiri, apaani okanta ikamantzimiri Tajorentsi ranteri. ²⁶ Tema ikaatakira 7 wathantzi vaca, 7 ojarentsi ini. Okaatakira 7 jaankanatatsiri oshiwithe pankirentsi, 7 ojarentsi ini. Tema apaani okanta mishirentsi ²⁷ Ari ikantakari 7 matharipaeni vaca oyaatapaakiriri wathantzipaeni, 7 ojarentsi ini. Kaateentsiri 7 shiwitha jampiyathateentsiri, okantakiro tampyaa poñahaenchari ishitowapiintzira ooryaa, 7 ojarentsi iñahaetero tashetsi. ²⁸ Okaatzira nokamantakimiri pinkathari, rootakira ikamantzimiri Tajorentsi okaate ranteri. ²⁹ Tema iñahaetateero jaka Egipto-ki okaate 7 ojarentsi otzimanteeyaari pankirentsi. ³⁰ Iñiiteeyaawo eejatzi okaate 7 ojarentsi eero oshookae pankirentsi. Tekatsi kenkithateeroni oshekitantapaentari pankirentsi Egipto-ki. Arira owamayimatakiri itashe ikaatzii nampitawori jaka. ³¹ Antawoete okantya tashetsi, eero iñahaetero owanawontsi tzimawitachari paerani. ³² ¡Pinkathari! Apaanira okanta oshiyakaawentziri apite pimishitakiri. Intspaetera rantero Tajorentsi iroka, tema rootaki ikowakiri rantero. Rootaki rapiitantakawori romishimpiimi. ³³ ¡Pinkathari! Oztimatye pamine atziri yotzinkari eewateroni nampitsi. ³⁴ Pantero iroka pinkathari: Powayite eewariite jatatsini maawoeniki nampitsi Egipto. Ritaki piyotatsini pankirentsi, roojatzi omonkaatatanyaari 7 ojarentsi oshekitzimaetaka pankirentsi. Jemperika otzimaperote pankirentsi, raye eepichokiini rowaantyaawoi.* ³⁵ Ithonka raakiyite okithokiyiterika ojarentsiki, ipayiteri pinkathayitatsiri nampitsiki rowaantyaawo, rootakira rowayityaari paata atziripaeni. ³⁶ Ari pikantero powaantyaawo maawoeni pankirentsi jaka nampitsiki, eero aantari atziripaeni itashe areetakyaarika 7 ojarentsi ritasheyete maawoeni Egipto-ki.”

³⁷ Okameethatzimotakiri Faraón eejatzi ithapinapaeni okaatzii ikantakiri José. ³⁸ Ari ikantanaki Faraón: “¿Arima añaaki itsipa atziri oshiyaarini irika, ijeekantashiretari itajorenka Tajorentsi?” ³⁹ Ipithokashitanakari José, ikantanakiri: “Tekatsira itsipa yotzinkari kenkithashiryahaachani kameethari awijemini eeroka, tema Tajorentsi yotakayimirori maawoeni iroka. ⁴⁰ Eerokaha aminakaanteeroni nimaeka nowinkatharipankote, ikemijanteeyemini maawoeni atziripaeni okaate pikanteriri. Rooma naaka, nawijaneentemi ipinkathayitena tema pinkathariperori nini. ⁴¹ Naakataki owakimiri peewateri maawoeni jeekatsiri jaka Egipto-ki.” ⁴² Inowikyaanakiro Faraón ipothomento, rowakiniri rakoki José. Ari ikithaateetakiri kyaariperori, ithaantakahaetakiri thatanentsi rowetsikaetziri ooro. ⁴³ Roteteetakiri otsipaki ishiyakomento pinkathari, ikanteetakiri atziripaeni iketeemaeyeni, ikante: “Piteenkaryaayite.” Ari retanakawo José reewatziri maawoeni Egipto-jatzi. ⁴⁴ Ikantanaki eejatzi Faraón: “Okantawitaka naaka pinkatharitatsiri, roo kantacha eerokaha ipinkathate maawoeni Egipto-jatzi, eero rantashiwaetawo ikoyiri rirori,

* **41:34** Kantakotachari jaka “raye eepichokiini rowaantyaawo” otzimerika okaate 5 opiyotya rowiiteetziro pankirentsi, rahaete apaani rowaantyaari. Ari ikantzityaawo otsipa okaaterika 5, raye apaani. Ari ikantziteeyaawo maawoeni.

okaate pikanteriri eeroka rootaki ranteri.”⁴⁵ Ikanta Faraón rowakiniri José otsipa iwaero iñaaniki Egipto-jatzi, iitakiri Zafnat-panea. Ipakiri iinanyaaawo Asenat rishinto Potifera omperatajorentsitaneri nampitsiki iiteetziri On. Roojatzira riyaaatantanakari José ranashityaawo maawoeni Egipto.

⁴⁶ Tzimaki José okaatzi 30 rojarentsite raanteetakariri iñeeri Faraón pinkatharitatsiri Egipto-ki. Ari riwethatanakari José pinkathari Faraón, jataki ithotyero maawoeni Egipto.⁴⁷ Oshekitzimaetanaka pankirentsi okaatakira 7 ojarentsi.⁴⁸ Ithonka ipiyotakaantakiro José maawoeni pankirentsi okaatzi kithokiteentsiri ojamanitakira 7 ojarentsi. Rowaantakawo owanawontsi nampitsikipaeni okaatzi kithokiyiteentsiri owaantsikipaeni.⁴⁹ Ipiyotakaantaki José osheki pankirentsi, oshiyawaetakawo impaneki. Tema omaperotatya roshakitaki, tee ikantapaeya riyoteero jemperika okaatzi.⁵⁰ Tekira omonkaatyata iñahaetantyaawori tashetsi, itzimakaakiro iina José iroka Asenat, tzimanaki apite itomi.⁵¹ Etanakawori itzimaki iitakiri Manasés, tema ikantakitzi José: “Imaejantakahaanawo Tajorentsi maawoeni nokemaatsiwaetane, eejatzi nosheninkapaeni.”[†]⁵² Riima apitetanaentsiri iitakiri Efraín, tema ikantakira eejatzi José: “Itzimakakina Tajorentsi nampitsiki jempe nokemaatsiwaetaka.”[‡]

⁵³ Ari okaatapaaki 7 ojarentsi okithokitantakari pankirentsi Egipto-ki.⁵⁴ Monkaatapaakaha ojarentsi ikantakiri paerani José. Iñahaetantyaawori tashetsi maawoeniki nampitsi, rooma Egipto-ki tee iñahaetziro, tema eenitatsi owanawontsi.⁵⁵ Ikanta iñahaeyawakironi Egipto-jatzi tashetsi, riyaaatashitanakiri Faraón ikowakoteri owanawontsi. Ikantawakiri Faraón maawoeni Egipto-jatzi: “Piyaatashiteri José, panterowa okaate ikantemiri.”⁵⁶ Antetanakaha tashetsi maawoeniki nampitsi, rashiryaaakaantakiro José rowaantakawowa owanawontsi ipimanteniriri Egipto-jatzi, tema eekiro omaperotatya tashetsi.⁵⁷ Osheki atziri poñaaayitachari otsipaki nampitsi pokaentsiri Egipto-ki, ramanante owanawontsi rowaantakari José, tema tekatsi owanawontsi otsipaki nampitsi.

42

¹ Ikanta ikemaki Jacob ari otzimi owanawontsi janta Egipto-ki, ikantanakiri itomipaeni: “¿Iitaka paminaminthatawakaantari? ² Ikamanteetakinaha tzimatsi owanawontsi janta Egipto-ki. Piyaateeyeni janta pamanantakite oyaari, eero aantee atashe.”³ Ikanta irikapaeni 10 rirentzipaeni José, pokaeyakini Egipto-ki ramanante owanawontsi.⁴ Riitaki kantacha Jacob teera ishinetziri Benjamín riyaaate rirori, rirentzi okaakiini José, tema ikenkithashirewaetaka ari awijimotakiri kaariperori.⁵ Riyaateeyakini itomipaeni Israel itsipayitanakari itsipapaeni atziri jatatsiri ramanante owanawontsi, tema maawoeni Canaán-ki iñahaetakiro tashetsi.

⁶ Riitaki José eewatakaantzirori nampitsiki, riitaki pimantziriniri owanawontsi atziripaeni poñaaayitachari otsipaki kepatsi. Ikanta rareeteeyakani rirentzipaeni ijeekakira rirori, rotziwerowashitapaakari roeyooperotanaka kepatsiki.⁷ Riyotawakiri José rirentzipaeni

[†] 41:51 Iroka waerontsi “Manasés,” iñaaniki riroriite oshiyawaetawo akantziri aaka “maesantaantsi.”

[‡] 41:52 Iroka waerontsi “Efraín,” iñaaniki riroriite oshiyawaetawo akantziri aaka “owaeyaantsi.”

ĩñaawakirira. Roshiyakaawakiri tee riyotziri, shintsitha ikantawakiri rojampitziri: “¿jempe pipoñaaka eerokapaeni?” Ikanteeyanakini riroripaeni: “Nopoñaahaeyaani Canaán-ki, nopokatzi namanante owanawontsi.”⁸ Okantawitaka riyowitawaari José rirentzipaeni, teemaeta riyotapaeri riroripaeni.⁹ Ari ikenkithashiretanakiro José imishitakiri paerani, ikantanakiri rirentzipaeni: “Eeteempyawaerintzi pineeyini. Pipokaeyatziini paminaantyaawó nampitsiki.”¹⁰ Rakaeyanakini riroripaeni: “Tee, pinkathari, apatziro nopokaeyini namanante owanawontsi.”¹¹ Maawoeni naakapaeni nokaatakira apaani ikanta ashitanari. Kameethashireri nineeyini. Tee neeteempyawaeta.”¹² Eekiro ishintanakitzi José ikantziri: “Pítheeya, pipokaeyatziini paminaantatya nampitsiki.”¹³ Ari rakaeyanakini rirori, ikanteeyini: “Nonampiteeyaawoni naaka Canaán-ki, nokaatzi 12 yeeyipaeni, apaani ikanta ashitanari. Roojatzi ijeekanaki itsipa iyaapitsi yeeyi itsipatanakari ashitanari. Tzimatsi itsipa apaani peyeenchari, tee noñaahaeri.”¹⁴ Rapiitanakiro José ikantanakiri: “Nokantakimi. Eeteempyawaerintzi pineeyini.”¹⁵ Iroka niyotantemiri: Riyotana Faraón tee notheeya, eerowa pipiyaawo pinampiki, eerorika pamanari iyaapitsi pirentzi.¹⁶ Ipiye apaani pirentzi rahaateri. Roojatzi ijeekawaki itsipapaeni romonkyahaeteri. Arira noñero kyaariperorika pikantakinari. Arika pitheeyakya, eerokataki eeteempiyawaerintzi.”¹⁷ Romonkyakaantakiri José maawoeni irikapaeni okaatzi mawa kitejeri.¹⁸ Okanta omonkaataka mawa kitejeri, ikanteeri: “Nopinkathatziiri Tajorentsi naaka. Arika pikemijantakina, ero pikami.”¹⁹ Kyaariperorika pikameethashireteeyini, pamakina apaani pirentzi romonkyahaeteri, riyaaeteeta itsipapaeni raanaki owanawontsi royaari pitomipaeni.²⁰ Arika pamakiri iyaapitsi pirentzi, ari noñero kyaariperorika pikantakinari. Terika ari okantya, aritaki pikamaki.” Imateeyakironi ikanteetakiriri.

²¹ Ari ikantawakaeyitanaka: “Tema kyaariperori teera aneshironkateri arentzi, tee akemijantziri ikantawitakae paerani eero owashironkaawaetziri, ikemaatsiwaetya. Rootaki aññantawori nimaeka ashironkaawaeta aakapaeni.”²² Ari rakanaki Rubén, ikantanaki: “Tema nokantawitakimi paerani eero powashironkaawaetziri ewankari. Roo kantacha tee pikemijanteeyenani. Oztimatye atsipetyaawo rowajankiwentanteteero ikamakira.”²³ Tee riyoteeyini riroripaeni ikemathatakirira José okaatzi ikenkithawaetakiri. Tema ikenkithawaetakaapiintakirira José eenitatsi owaahakotziniriri iñaani ikemathatantyaariri.²⁴ Iteenkapithatapaentziri José irikapaeni, ari riraawaetakari. Ikanta ipiyapaaka raapaakiri Simeón, roojotakaantakiri, maawoeni iñahaeyakirini.²⁵ Ikantakiri ronampiri riyeekiteniri owanawontsi, roepyakirini iyorikite, roteyiteeniri owanawontsi. Ipawakiri eejatzi rowaneeyaari awotsiki aririka riyaaete. Imatakiro okaatzi ikantakiri.

²⁶ Ari ikyaakaayitanakiri ikawayote owanawontsi, piyeeyaani.²⁷ Ikanta rareeteeyaani jempe imahaeyapakini, raminakiro rowanawo ikoyi iperi royaari ikawayote. Iñaatziiri rotetaka iyorikite, rowaetakirini jeñoikiini.²⁸ Ikantanakiri rirentzipaeni: “Pamineri noorikite roepiyeetaanari.” Antawoete ithaawaeyanakini riroripaeni, okawaeteeyanakani, ikantawakaeyita: “¿jempe ikanteeka Tajorentsi?”

²⁹ Ikanta rareeteeyaani Canaán-ki, ikamantapakiri ipaapate Jacob okaatzi awijimotakiriri, ikantapakiri:³⁰ “Ishintsithawaetakina iñaanatana pinkatharitatsiri nampitsiki, roshiyakaakina naakami eeteempiyawaerintzi naminaantziro inampiki.”³¹ Ari nakanakiri

naaka, nokantziri: ‘Kameethashireri atziri nineeyini, teera naaka eeteempiyawaerintzi. ³² Nokaateeyini 12 yeeyipaeni, apaani ikanta ashitanari, eenitatsi itsipa apaani peyeenchari kaari noñaahae notsipateeyari, eenitatsi itsipa eejatzi apaani iyaapitsi jeekanaanisiri itsipatanakari nopaapate Canaán-ki.’ ³³ Ari ikantanakina rirori: ‘Irokaha noñaanyaawori kyaariperorika pikantana kameethashireri pineeyini eerokapaeni. Pookanakina apaani pirentzi jaka, pipiyanaki eerokapaeni paanaki eepichokiini owanawontsi royaari pitomipaeni. ³⁴ Otzimatyeera pamakinari iyaapitsi pirentzi. Ari noñero omaperotatyaarika pikantanari kameethashireri pineeyini, tee poshiyaari eeteempyawaerintzi eeroka. Ari nopakahaeri pirentzi, kantacha piyomparitya eeroka jaka nampitsiki tekatsi oowomeenchahemini.’”

³⁵ Ikanta rojokapakirowa rowanawopaeni, iñaatzi rirentzipaeni José rotetakoyiiteeniri iyorikite. Ikanta iñaakirira iyorikite, antawoete ithaawaeyanakini, imatzitanakawo ashitariri. ³⁶ Ari ikantanaki Jacob: “Rooteensi pithonkitenari notomipaeni. Tee añahaeri José atsipatyaari, ari ikantakari Simeón. Eekiro pikowatzi payitenari eejatzi Benjamín. Oshekira okatsitzimotakina.” ³⁷ Ikanta Rubén ikantanakiri ipaapate: “Pishinetenari Benjamín, naakataki koerateerini. Aritaki namaemiri. Eerorika noepiyeeri, powamayeri apiteeni notyomipaeni naaka.” ³⁸ Riitaki kantacha Jacob rakanaki, ikantanakiri: “Eero noshinetziri royaatemi notyomipaeni. Tema kamaki José rirentziwitari, riitaki yotapaenchari ijeekanaki rirori. Eenitatsirika awijimotakirinimi, eerokapaenira kantakaanteroni nokamantyaari, teera roo ayinani nantyashiparinka nowashirenkaha ayinani.

43

¹ Eekiro iyaatatzi itasheyeetzi nampitsiki. ² Ikanta ithonkaeyakironi Jacob eejatzi itomipaeni rowakawo tzmahaantapaentsiri rowanawo raakitzi Egipto-ki, ikanteeri Jacob itomipaeni: “Papiitero piyaate, pamanantakite eepichokiini owanawontsi oyaari aakapaenika.” ³ Ari rakanaki Judá, ikantanaki: “Ikantawakinaha paerani atziri: ‘Eerorika pamashitanari iyaapitsi pirentzi, teera nokoyi pipiyashiteena.’” ⁴ Arika pishinetakiri naanakiri yeeyi iyaapitsi, aritaki niyaataki namanante owanawontsi. ⁵ Rooma eerorika pishinetziri, eerowa niyaateeyini. Tema ari ikantawakina atziri: ‘Eerorika pamanari pirentzi, tee nokoyi pipiyashiteena.’” ⁶ Ari ikantanaki Israel: “¿Litaka powashironkaantanari? ¿Litaka pikamantantariri eenitatsi itsipa pirentzi?” ⁷ Ari ikanteeyanakini riroripaeni: “Tema osheki rojampiteeyakinani jemperika nokaateeyini, ikantana: ‘¿Eenitatsima ashitzimiri? ¿Eenitatsi itsipa pirentzi?’ Tekatsi nokinakaanakiro naakapaeni, otzimatye nakeniri rojampitanari. ¿Jempema niyotantakyaari ikowatziira nameriri iyaapitsi yeeyi?”” ⁸ Ikantanakiri Judá ipaapate Israel: “Akoyirorika añayite, pishinetenari iyaapitsi royaatanakina, naakaha koerateerini. Ari niyaatanaki nimaeka, ahaekarira atashe aakapaenika. ⁹ Naakataki pinatemini oetarika awijimotakirini iyaapitsi. Eerorika noepiyashitari jaka, naakaha kantakaanakirori roojatzi nokamanteeyaari. ¹⁰ Eeromi atzimawentawaetziromi iroka ojamanitakaakaeri, apitera nopiyakimi namanante oyaari.”

¹¹ Ari rakanakiri ipaapate, ikantanakiri: “Tekatsi akinakayiro nimaeka, pimatero. Payitanakya eejatzi pipashityaariri atziri. Paanakiniri kyaariperori tzmatsiri anampiki: paanakiniri eepichokiini itziriitari, pitsi, kajankari,

kepishaari, eejatzi pajotzikipaeni. ¹² Poepiyeeniri koriki pakimiriri, pipinatapakiri eejatzi otsipa owanawontsi ipawakimiri, aamaeya tee riyotzi rotetakaakimirira koriki. ¹³ Piyaate piñahaateri atziri, paanakiri pirentzi. ¹⁴ Riira Tajorentsi Shintsiperori kantakaeyaawoni ineshironkaetantemiri, opoñaantyaari ishineteeri itsipa pirentzi eejatzi Benjamín. Ikoyirika ithonkya notyomipaeni naaka, imatyaata.” ¹⁵ Ari raanaki itomipaenira Jacob ipashitantayityaari, raanakiri iyorikite roepiyeeteeniriri, rawijakaneentakiri itsipa ipinatapakirori owanawontsi ramaeri. Raanakiri Benjamín, jateeyanakini Egipto-ki. Rareetaawo ijeekira José.

¹⁶ Iñaawakirira José rareetapaakaha Benjamín, ikantanakiri romperatane: “Paanakiri irikapaenika atziri nopankoki, powamaakaante nopira, ponkotsitakaante, nowakaatyeyaarira irikapaenika tampaatzikapaeteki.” ¹⁷ Ari ikantakiro romperatane José okaatzi ikantakiriri. Raanakiri ipankoki. ¹⁸ Roo kantacha antawoete ithaawaeyanakini riroripaeni iñaakirowa rahaetanakiri ipankoki José. Ikantawakahaeyanakani: “Ikoshekawaetatyaaaha irika. Aamashitya ikantawentatyeeeri iyorikite roepyaakaeri chapinki. Aamashitya rantawaetakaatyee roshiyakahae romperatane, ari ikantakiri eejatzi apirapaeni.” ¹⁹ Ikanta rareeteeyapaakanira ipankoki, ikenkithawaetakaapaakiri romperatane. ²⁰ Ikantapaakiri: ‘Arira nopokaki chapinki namanantzi owanawontsi. ²¹ Roo kantacha nareeteeyakani nomaapaakira, ari naminapaakiro owanawontsiki noñaakiri koriki rotetaka. Tee ithomakahaantawaeta. Namaeri nimaeka noepiyeeri. ²² Namaki itsipa koriki nopinaterori owanawontsi naaneeri. Roo kantacha tee niyomaeta itakarika oteeteriri koriki namakiri chapinki.” ²³ Ari rakanakiri omperataarewo: “Eero pithaawashiwaeta. Aamaya riitaki owakiriri koriki Pitajorentsite eerokapaenira, Itajorentsite eejatzi ashitzimiri. Tema naawakiri naaka koriki ikaatzi pipinatakirori owanawontsi.” Romishitowakaantakiri omperataarewo irika Simeón, ramaeri ijeekaeyakinira rirentzi. ²⁴ Roojatzi ikyaakaantanakariri maawoeni ipankoki José, ipapaakiri nijaa ikiwakoyityaari, ipakiri rowanawo eejatzi iyawayotepaeni. ²⁵ Tema yoteeyakini ari rowaeyakyaani, owetsika ikanteeyakani riroripaenira ipashitawakyaari José aririka rareteeya tampaatzikapaeteki.

²⁶ Ikanta rareetapaakaha José ipankoki, ipayitakiri okaatzi ramayitakiri inampiki. Ari ipinkathatanakiri, roeyootashitakiri roojatzi raretakawo kepatsi. ²⁷ Ari rojampitanakiri José, ikantanakiri: “¿Tema pimantsiyawaeteeyini? ¿Jeeekatsi pipaapate antyashipari pikantakinari, tee imantsiyawaetzi rirori? ¿Roojatzi rañi rirori?” ²⁸ Ari rapiitanakiro iñaapinkathatziri eejatzi, ikantanakiri: “Tee imantsiyawaete ashitanari, roojatzi rañi.” ²⁹ Ari raminanaki José ikatziyeeyakanira, iñaatziiri ikatziya rirentzi Benjamín, riitaki otomipaeni riniro rirori. Ikantanaki: “¿Riitaki iyaapitsi pirentzi pikantanari chapinki? Riitaki Tajorentsi tajonkawentemini!” Ari ikenkithawaetanakiro José iroka ñaantsi, ³⁰ antawoete omiraashiretanakiri iñaawakirira rirentzi, ikowawitanaka riraanakya. Ikyaanaki imaapiintzira, ari riraawaetapaakari. ³¹ Ikanta ikaatakiro riraawaeta, ikiwawootanaa, shitowapae, ikantapaakiri: “Poyiitero owanawontsi.” ³² Inashita rowakoetakiniri rowanawo José, ari ikantakiriri itomipaeni Jacob, eejatzi Egipto-jatzipaeni ikaatzi tsipatapiintariri José. Tema tee ishinetantziro Egipto-jatzi rakyooteri Heber-ite. ³³ Imatakiro rirentzipaeni José ijeekaeyakini jempe rookotakiniri. Retapaakawo rojeekawakiri antari rirentzi roojatzi iyaapitsi. Os-

heki okompitzimoteeyakarini irikapaenika. Ari raminawakahaeyanakani.*
³⁴ Ari rowakaakari José irikapaenika okaatzi tzimimotziriri rowamentoki. Riitaki Benjamin ipaperotaki owanawontsi, awijanakiro okaatzi ipakiriri itsipapaeni. Kimoshirera ikantaka José itsipayitakarira rirentzipaeni rirawaeteeyakini.

44

¹ Okanta amayitaka iroka, ikantakiri José romperatane: “Poteteniri owanawontsi irikapaenika atziri, potetayiteeniri iyorikitepaeni.
² Potetakaeri niramento iyaapitsi, pitsipataakiniri iyorikite ipinawitakawori eentsikiroeni rimpote owanawontsi.” Imatakiro romperatane okaatzi ikantakiriri José.
³ Owakira ishitowapaki ooryaa, rotyanteeri José rirentzipaeni ikyaakaaneeyaari ikawayote riyaayitee.
⁴ Tekiraha riyaatziita inteena, ikanteeri José romperatane: “Piyaate poyaatawaeri ananinkaneentsiri inkaahanki, pikanteri: ‘¿litaka pantantawori kaariperori? ¿litaka pikoshitantawori iramentotsi? ⁵ Rootakira riramento eewatanari, roo ifnaawyaawaetantapiintari eejatzi. Pantakirowa kaariperori.’”

⁶ Ikanta romperatane rareetawaari, ikantapaakiri ñaantsi ikantawakiriri omperatariri.
⁷ Ari ikanteeyanakini rirori: “¿litaka pikantantanawori iroka ñaantsi? Teera nametawo nantayitero pikantakinari.
⁸ Tema piñaana nopiyaaha Canaán-ki, noepiyeemiri koriki ikaatzi noñaakiri rotetaka owanawontsiki. ¿litaka nokoshitantawori omperatzimiri? ⁹ Paminiro riramento omperatzimiri, aririka piñaakiro, iitakarika amakirori, ikamiita. Omperataarewo ninatye eejatzi naakapaenira ipankoki.”
¹⁰ Ari ikantanaki omperataarewo: “Aritaki nomatakiro pikantakiri eerokapaenira. Arika noñaakiri iitakarika amakirori iramentotsi, apatziro nomperatashityaari. Riima itsipapaeni tekatsi nokanteri, riyaateeta.”
¹¹ Intsipaeete rowayiiteyanakironi rowanawo, raminayitakiro.
¹² Ithonka raminahaantakiri omperataarewo, retanakari rantarite rirentzi eejatzi iyaapitsi. Ifnaatziro otetaka iramentotsi Benjamin-ki.
¹³ Itzijaanakiro iithaari, tema osheki okatsitzimoshiretanakiri. Inatakoyitaneero rowanawo, piyanaawo nampitsiki.

¹⁴ Ikanta rareetapaaka Judá ipankoki José itsipayitakiri rirentzipaeni, roojatzi ijeekaki José ipankoki. Rotziwerowashitapaakari, roeyootapaaka kepatsiki ipinkathatapaakiri.
¹⁵ Rojampitawakiri José, ikantawakiri: “¿litaka panteeyakirini? ¿Tema piyote atziri oshiyani naaka riyotziro ifnaawyaatanta?”
¹⁶ Ikantzi Judá: “¿litaka nokantemiri eeroka? ¿jempe nokantyaaka piyotantyaawori? Riyotzi Tajorentsi eenitatsi kaariperori nantakiri. Irikateeyakinani naaka jaka: naakataki pomperatane notsipatakiri ifnaakoetakiri piramento.”
¹⁷ Riitaki kantacha José, ikantanaki: “Eero omata, apatziro nomperatyaari ifnaakoetakiri niramento. Rooma eerokapaenira tekatsi nokantemi, piyaatee pipaapateki. Tekatsira oñaashirenkimini.”

¹⁸ Ikanta Judá ipokashitapaakiri José, ikantakiri: “Pikeme nokantemi pinkathari, pishinetena nokamantemi. Nokowakotemi eero pikijana, oshiyawityaawo eerokami Faraón.
¹⁹ Tema pojampitakina eenitatsirika ashtanari, eenitatsirika eejatzi iyaapitsi yeeyi.
²⁰ Nokamantakimira naaka eenitatsi nopaapate, tema antyashiparitaki, eenitatsi eejatzi iyaapitsi yeeyi weyaantapaakawori itzimi rantyashipariwitakaha nopaapate.

* **43:33** Kantakotachari jaka “Osheki okompitzimotanakari”, tema tee riyoteeyini rirentzi José jempe ikantaka riyotanteetakiriri itzimi etawori itzimi, jempe itzimi iyaapitsitari.

Pikemaki nokantakimi, osheki retakoperotakari nopaapate, tema riitaki weyaantawori itzimawae otsipaki iina nopaapate. Eeniwitacha paerani iina, kamaki rirori. ²¹ Pikowakotakinari eeroka nameri, tema pikowatzi piñeeri. ²² Pikemakina nokantanakimi tee ishinetziri nopaapate ipoke, aririka rookanentanakiri nopaapate, aritaki ikamanaki. ²³ Roo kantacha pikanteeyakinani eeroka eerorika namashitari yeeyi, eero pishinetana napiiteero noñahaemi. ²⁴ Nokanta niyaatee paerani, nokamantapakiri nopaapate okaatziri pikantakinari. ²⁵ Roojatzi ikantantaanari nopaapate: ‘Papiitero pipiye pamanante eepichokiini oyaari.’ ²⁶ Nokantanakiri naaka: ‘Eero omata nopiye eerorika naanakiri iyaapitsi yeeyi. Tema eerorika royaatana rirori, eerowa ishinetana jeewari noñeeri.’ ²⁷ Ari ikantanakina nopaapate: ‘Piyoteeyini eeroka apitemacheeni otzimaki pinirothori. ²⁸ Peyakaha apaani, roojatzi nimaeka tee noñahaeri. Tema niyotaki rowakarira owantaneri.’ ²⁹ Arika paaneeri itsipa parentzi ayinani, oetaarika awijimotakirini, eerokaha kantakaanteroni nokamantyaari, teera roo nantashiparinkari nowashirenkaha ayinani.’ ³⁰ Piñaakiro, antawoete retari nopaapate irika ewankari. Eerorika naaneeri, ³¹ aritaki ikamaki nopaapate eerorika iñawaeri. Naakatakira kantakaanteroni ikamantyaari ashitanari rowashirewaetanakyaarika. ³² Nokantakiri eejatzi naakataki rashitakaeya nopaapate oetaarika awijimotakirini ewankari. Nokantakiri naaka: ‘Eerorika noepiyeemiri yeeyi, naakatakira kantakaanteroni roojatziro nokamantakyaari naaka.’ ³³ Rootakira nokowakotantzimirori payiina pomperatane. Naakatakira poyaatyaarini irika ewankari. Pishineteri riyaaete royaataneeri rirentzipaeni. ³⁴ ¿Jempema nokinakayiroka nopiye nopaapateki eerorika naaneeri yeeyi? Teera nokoyi noñeeri rowashirewaetya nopaapate.”

45

¹ Tee ramawetanakiro José ipiyoteeyakanira ratziripaenira, ikaemanaki: “¡Pishitowaeyawakini maawoeni!” Tekatsira romperatane José jeekaneentsini. Ari ikamanteeyanakirini, ikantziri: “Naakaha parentzi.” ² Shintsiini rira-hayakani, ikemaayakirini maawoeni Egipto-jatzi. Jateeyanakini roojatzi iwinkatharipankoteki Faraón. ³ Ikantanakiri rirentzipaeni: “Naakaha José. ¿Roojatzi ma rañi apaapate?” Antawoete ithaawaeyanakini irikapaenika itsipataririra okaakiini. Tee rakanakiri.

⁴ Ikantanakiri José: “Pipokaeyeni okaakiini.” Ikanta ipokaeyapaakini, ikantziri: “Naakatakira parentzi José, naaka pipimantakiri paerani Egipto-ki. ⁵ Eero okantzimowaeetashitzimi eerokapaenira nimaeka, okantawitaka pipimantakina. Tema Tajorentsi otyaantakina jaka nowawijaako-teeri osheki atziri. ⁶ Awijakira apite ojarentsi iñahaetziro tashetsi jaka nampitsiki. Eenitatsira 5 ojarentsi eero iñahaeteero okithokitee pankirentsi, okantawitya ipankiwiityaawo. ⁷ Riitaki kantacha Tajorentsi rotyaantakina naaka jaka nowawijaakoyiteemi eerokapaenira, eero ithonkanta pitomipaeni. ⁸ Ari okantari, riitaki Tajorentsi otyaantakinari jaka teera eeroka. Rijatzi Tajorentsi owakinari nojeekanampiteri Faraón, neewateri romperatanepaeni, nopinkathariwentakiro eejatzi maawoeni Egipto. ⁹ Piyaate intsipaete apaapateki, pinkantapakiri: ‘Iroka ikantzi pitomi José: ‘Ipinkatharitakaakina Tajorentsi jaka Egipto-ki. Pipokankiita intsipaete, piñeena. ¹⁰ Pinampitapaeyaawo iiteetziro Hosén, pitsipatapaeyaari pitomipaenika eejatzi picharinipaeni, ari powapaeri pipirapaeni, maawoeni tzimimotzimiri. Pitsipatapaena naaka. ¹¹ Aritaki nopawakimi powanawo

eeroka eejatzi pitomipaeni. Nopawakiri eejatzi pikaatzira pijeekaeyini, eero ikoetyaawaetanta riroripaenira. Tema eeniro iñahaetero itasheneentawae-teete okaate 5 ojarentsi.”¹² Piñaakinaha eeroka pitsipatakari arentzi Benjamín naakaha kenkithawaetakirori iroka ñaantsi.¹³ Pikamantapakiri apaapate piñaakitana nopinkathariwentantzi Egipto-ki. Pikamantapakiri eejatzi jempe okanta piñaakiro jaka. ¡Piyaatanakiita intsipaete pahaateri apaapate!”¹⁴ Ari rawithakitankiri José rirentzi Benjamín, osheki riraanaka. Ari ikantakari eejatzi Benjamín osheki riraanaka rawithakitankiri José.¹⁵ Ari inintaawootankiri José maawoeni rirentzipaeni, ari rirahaeyani rawithakitawakaaha. Roojatzi iñaanatantanaariri rirentzipaeni rirori.

¹⁶ Okanta iwinkatharipankoteki Faraón ikemaetaki arira rareteeyani rirentzipaeni José. Antawoete ikimoshiretanaki Faraón, ari ikantzitakari eejatzi ikaatzira itsipanampiyitari.¹⁷ Ikanta Faraón ikantakiri José: “Pikanteri pirentzipaeni ikyaaayitaneeyaari ikawayote ipiyeeta Canaán-ki.¹⁸ Roojatzi ramanteeyariri ipaapate eejatzi isheninkapaeni. Aritaki nopakiri naaka kyaariperori kepatsi jeekatsiri Egipto-ki. Aritaki ininteeyaawo rowawaetapaeya okaatzi shookatsiri jaka nonampiki.¹⁹ Pikanteri eejatzi raanaki shiyakomentotsipaeni ramanteeyaawori tsi-nanipaeni, eentsipaeni eejatzi pipaapate.²⁰ Ipokaeyeniita, eero okantzi-mowaetashitari okaatzi tzmimotziriri nimaeka, tema okaatzi rooperoyit-siri tzimayitatsiri jaka Egipto-ki riitaki ashiteyaawoni.”²¹ Ari ikantakiro itomipaenira Israel. Ipayitawakiri shiyakomentotsi ikantakiriri Faraón. Ipawakiri eejatzi owanawontsi rowanaeyaari awotsiki.²² Ipawakiri eejatzi owakiraripaeni kithaarentsi ikithaataneyaari. Riima Benjamín ipawakiri koriki ikaatzi 300 ikithoki, eejatzi 5 kithaarentsi.²³ Ipakaantawakiri ipaapate ikaatzi 10 ikawayote ikyaaayitakiri kyaariperori okaatzi tzimayitatsiri janta Egipto-ki. Eejatzi 10 ikawayote tsinani ikyaaayitakiro owanawontsi, pan eejatzi otsipa owanawontsi royaari ipaapate ipokanakirika awotsiki.²⁴ Ikanta riwethatawaari José rirentzipaeni, ikantawakiri: “Teera nokoyi pitzimawentawakaeya awotsiki piyaateeyeenira nimaeka.” Imatakiro jateeyeeni.²⁵ Ipoñahaeyanaani Egipto-ki roojatzi rareetantaari Canaán-ki inampitawowa ipaapate Jacob.²⁶ Ikamantapakiri itomi ikantziri: “Paawa, roojatzi rañi José, riitakira pinkatharitatsiri Egipto-ki.” Tekatsi ikantanaki Jacob, tema tee ikemijantziri okaatzi ikantawitariri.²⁷ Roo kantacha ikamantapaakirira maawoeni ñaantsi okaatzi ikantakiri José, oñayitawakiro shiyakomentotsi rotyaantakaantakiri José ishiyakotantanakyaari Jacob, antawoetera ikimoshiretanaki.²⁸ Ikantanaki: “¡Nokemaki eeniro rañi notyomi José! Otzimatye niyaate noñapaeri tekira nokamanakiita.”

46

¹ Jataki Israel, raanakiro maawoeni tzmimotziriri. Ikanta rareetaka Beerseba-ki, ari itaapakiniri Itajorentsita Isaac ipaapate Jacob.² Okanta otsirenitanaki iñaanatakiri Tajorentsi imishiriki Israel, ikantziri: “¡Jacob!” Ari rakanaki rirori, ikantanakiri: “Iitaka.”³ Ikantanaki: “Naakataki Tajorentsi, rijatzi Itajorentsitetari ashitzimiri. Eero pithaawashiwaeta piyaate Egipto-ki, aritaki noshekyahaemiri pisheninkapaeni janta.⁴ Aritaki notsipatakimi janta Egipto-ki, naakataki oepiyeerini pitomipaeni ijeekawitakyaarika janta. Ari okantya aririka pikamaki, itsipatapeami José.”⁵ Ikanta Jacob rawijapithatanakiro Beerseba. Ikanta itomipaenira Israel, rotetanakiri shiyakomentotsiki rotyaantakiniriri Faraón: ipaapate, isheninkapaeni, eejatzi iina-

paeni. ⁶ Jataki Jacob itsipatanakari ikaateeyinira janta Egipto-ki, raanakiri ipirapaeni, maawoeni tzimimotakiriri janta Canaán-ki. ⁷ Raanakiri itomipaeni, rishintopaeni, icharinipaeni, maawoeni.

⁸ Iroka iwaeropaeni Israel-ite ikaatzi jataentsiri Egipto-ki. Ikaatzi itomiyitari Jacob: Rubén, reewarite itomi. ⁹ Irika itomipaeni rirori Rubén: Janoc, Falú, Jezrón, Carmi. ¹⁰ Itomipaeni rirori Simeón: Jemuel, Jamín, Ojad, Jaquín, Zojar, Saúl, riitaki otomi tsinani Canaán-jato. ¹¹ Itomipaeni rirori Leví: Hersón, Coat, Merari. ¹² Itomipaeni rirori Judá: Er, Onán, Sela, Fares, Zara. (Er eejatzi Onán kamaeyakini rirori janta Canaán-ki) Itomipaeni rirori Fares apite ikantamatsita: Jezrón, Jamul. ¹³ Itomipaeni rirori Isacar: Tola, Fúa, Job, Simrón. ¹⁴ Itomipaeni rirori Zabulón: Sered, Elón, Jajleel. ¹⁵ Riyyitakira itomipaeni Jacob ikaatzi itzimakakirori Lea ijeekantawitakari Padan-aram-ki, ari okaatzitakari eejatzi Dina rishinto. Tema 33 atziri ikaatzi rapatotanaka maawoeni otomipaeni roori, eenitatsi shiramparipaeni eejatzi tsinanipaeni. ¹⁶ Irika itomipaeni rirori Had: Zifión, Jahui, Ezbón, Suni, Eri, Awodi, Areli. ¹⁷ Itomipaeni rirori Aser: Imna, Isúa, Isúi, Beria, ritsiro iiteetziri Sera. Itomipaeni rirori Beria: Heber, Malquiel. ¹⁸ Riyyitaki otomipaeni Zilpa itzimakakirori Jacob. Tema iroka Zilpa rootaki ronampiriranki Labán ipakirori rishinto Lea. Tema 17 atziripaeni ikaatzi rapatotanaka maawoeni otomipaeni roori. ¹⁹ Irika otomipaeni Raquel, inaha eejatzi Jacob: José itsipatakari Benjamín. ²⁰ Irika itomipaeni José itzimakakirori Asenat: Manasés, Efraín. Riyyitakira tzimaentsiri Egipto-ki. Tema Asenat rishinto ini Potifera, omperatajorentsitaneri nampitsiki On. ²¹ Irika itomipaeni rirori Benjamín: Bela, Bequer, Asbel, Hera, Naamán, Eji, Ros, Mupim, Jupim ipoñaapaaka Ard. ²² Riyyitaki otomipaeni Raquel itzimakakirori Jacob, tema 14 ikaatzi rapatotanaka maawoeni. ²³ Irika itomi rirori Dan: Husim. ²⁴ Irika itomipaeni rirori Neftalí: Jajzeel, Huni, Jezer, Silem. ²⁵ Riyyitakira otomipaeni Bilja itzimakakirori Jacob. Tema iroka Bilja rootaki ronampiriranki Labán ipakirori rishinto Raquel. Tema 7 ikaatzi rapatotanaka maawoeni otomipaenipaeni roori. ²⁶ Maawoeni atziripaeni itsipatakari Jacob rareeteeyakani Egipto-ki, isheninkapaeni rirori, ikaateeyini 66 atziri. Ikaatakira 66 atziri teera itsipateero raniropaeni. ²⁷ Tema itzimakira eejatzi apite itomi José Egipto-ki, rapatotanaka maawoeni kaatanaki 70 atziri. Riyyitakira isheninkapaeni Jacob ikaatzi areeteenchari Egipto-ki.

²⁸ Tema areetapaakaata Jacob Egipto-ki, rotyaantakiri Judá iñeeri José ipokeeta itonkyotawakyaari janta Hosén-ki. ²⁹ Ikanta rareeteeyapaakani Hosén-ki, ikantakiri José romperatanipaeni ramineniri ishiyakomento itonkyotantawakyaariri ipaapate. Ikanta iñaawootawaeri ipaapate, rawithakitawakiri, ojamani ikantaka riraaka. ³⁰ Ikanta Israel ikantanakiri José: “Aritakiira noñaawootapaemi eenirowa pañi. ¡nimaekaha nokami!” ³¹ Ari ikantanakiri José rirrentzipaeni eejatzi maawoeni isheninkapaeni ipaapate: “Paata noñaakiteriita Faraón, nokamanteri, nokeranti: ‘Areeteeyakani yeeyipaeni, isheninkapaeni ipaapate ikaatzi nampitawori Canaán-ki, ipokaeyakini itsipatapaena nojeekira naaka. ³² Ramayitakiri rovejate, ivacatepaeni, okaatzi tzimimoyitziriri riroripaeni, maawoeni. Tema rootaki rantawaero riroripaeni ikoeraayitziri ipirapaeni.’ ³³ Arika ikaemakimi Faraón rojampitemi: ‘¿litaka pantawaetziri?’, ³⁴ pikanteeyerini eerokapaenira: ‘Apatziro nameteeyarini nokoeratziri nopira, ari noshiyakotari ikantaha paerani nocharinini.’ Rootaki pimatantyaawori

pinampityaawo Hosén-ki. Tema tee inimoteri Egipto-jatzi itsipatyaari koeraayitziriri oveja.”

47

¹ Jataki José ikamanteri Faraón. Ikantapaakiri: ‘Areetakaha nopaapate itsipayitakari yeyepaeni ipoñaakawo Canaán-ki. Ari ijeekaeyapaakini Hosén-ki, ijeekakaapaakiri rovejatepaeni, ivacatepaeni, ikaatzi tzmimoyitziriri, maawoeni.” ² Ramaki ikaatzi 5 rirentzipaeni, iñeeri Faraón. ³ Ikanta Faraón rojampitakiri rirentzipaeni José, ikantziri: “¿Litaka pantawaetziri eeroka paeni?” Ikanteeyanakini riroripaeni: “¡Nowinkatharite! Nameteeyawoni naaka nokoeratziri oveja, ari noshiyari nocharinini. ⁴ Nopokaeyatziinira nonampityaawo jaka, tema antawo iñahaetakiro tashetsi janta Canaán-ki, tekatsi rowaeya eejatzi novejatepaeni. Nokowakotzimiro, nowinkatharite, nonampityaawo jaka Hosén-ki.” ⁵ Ikanta Faraón ikantanakiri José: “Pokakira pipaapate eejatzi pirezitpaeni itsipateemi eeroka. ⁶ Okaatzira kepatsi jeekatsiri Egipto-ki, eerokataki aminakaantziriri. Piperi janta Hosén-ki, ari inampityaawo, tema kyaariperori ini irona kepatsi, tekatsi oshiyawoni. Eenitatsirika pisheninkaete yotaperotziriri ikoeratziri ovejapaeni, pikanteri ikoeratenari nashi naaka.”

⁷ Ari raanakiri eejatzi José ipaapate Jacob janta Faraón-ki iñeeri. Riwehatapaakari Jacob pinkathari Faraón. ⁸ Rojampitawakiri Faraón, ikantziri: “¿jempe okaatzika pojarentsite?” ⁹ Ikantanaki Jacob: “Tzimaki 130 nojarentsite nokinakinawaeyitzi jemperikapaeni. Tekira ojamaniteeta ojarentsi noñaakiro okaariperowaetaki, teemaeta nomonkaatyaawo nañe okaatzi ik-inakinawaetaki etanakawori nocharinipaeni.” ¹⁰ Ari riwehatanaari Jacob pinkathari Faraón, piyanaawo. ¹¹ Ipakiri nimaeka José kyaariperori kepatsi, ari inampiteyakawoni janta, imonkaatakiro ikantakiriri Faraón. Roojatzi otzimantaari ipatsite ipaapate eejatzi rirentzipaeni iiteetziro Ramesés. ¹² Eekirowa ipapiintatziiri José rowanawo maawoeni isheninka-paeni, oetarika koetyiimoyitariri.

¹³ Tekatsira nampitsi jempe otzime owanawontsi, eekiro iyaatatzi itashe-neenteetzi. Kamayitatsi atziripaeni aayitziiri itashe Egipto-ki eejatzi Canaán-ki. ¹⁴ Ithonka ipiyotakiri José maawoeni koriki ikaatzi ipinayitziriri Egipto-jatzi, Canaán-jatzi, ramanantayitziira owanawontsi, rowakiri koriki iwinkatharipankoteki Faraón. ¹⁵ Ari thonkapaaka koriki Egipto-ki eejatzi Canaán-ki, riyaaateeyakini Egipto-jatzi iñeeri José, ikantapaakiri: “Pipena eeroka nowanawo. Tee okameethatzi pishinetena nokamayite tekatsitapaaki noorikite.” ¹⁶ Ari rakanakiri José, ikantanakiri: “Thonkapaakarika piyorikite pamayite pipira, rootaki opinatyaari nopemira powanawo.” ¹⁷ Ramayitaki Egipto-jatzi rovejate iperi José, ivacate, ikawayote. Riitaki ipinatziiri José ikaatzi ramayitakiri, ipayitapiintakiri rowanawo. ¹⁸ Okanta awijanaki ojarentsi, kyaapaaki otsipa ojarentsi, jateeyeni eejatzi ikantapakiri José: “Teera namatawitayeemi eeroka, arira ikaatapaaki noorikite. Maawoeni nopirapaeni tema pashitakari eeroka. Tee otzimapaee otsipa oeta nopemiri, apatziro noepatsite eejatzi naakapaenira. ¹⁹ Nokoyi pamananteeyenani naakaete pitsipatahaenawo noepatsite, pipimaetena nowanawo. Romperatane rowayitakina Faraón, ari nantawaetzimaetyaanari noepatsiteki, pipimaetenawo nopankiteri nañaantayityaari, eero apaatashiwaetanta noepatsite. ¿Litaka pishinetantenari eeroka nookawentyaawo noepatsite?”

²⁰ Ikanta José ramanantakiro maawoeni kepatsipaeni tzmimoyitziiri Egipto-jatzi rashityaawo Faraón. Imatakiro Egipto-jatzi ipimantayitakiro

iipatsite okantakaantziro tashetsi. Rootaki rashitantakawori Faraón maa-woeni kepatsipaeni. ²¹ Maawoeni Egipto-jatzi, romperatane rinayitaki Faraón. ²² Eenitatsi otsipa kepatsi kaari ramanante José, roo rashipaeni omperatajorentsitaarewo, tema ipapiintakiri Faraón rowanawo. Rootaki opoñaantari kaari ipimantantawo iipatsite. ²³ Ikanta José ikantakiri atziri-paeni: “Maawoeni eerokapaenira eejatzi piipatsite rashiyitakimi Faraón, tema riitaki namanantakiniri. Irokaha nimaeka okithoki pipankiteeyerini kepatsiki. ²⁴ Oztimatye pinashityaawo pipiyotero piwankiri okaate 5, paaki apaani pipapiinteeri Faraón. Rooma otsipa 4 tzimahaantaneentsini powaantyaawo pipankiteeri otsipaki ojarentsi, roojatzi powakaeyaari pitomipaenira, powakaeyaari pikaateeyinira pijeekayini.” ²⁵ Ari ikan-teeyanagini riroripaeni: “Neshironkatantani pini eeroka pineshironka-teeyakinani, tema powawijaakotakina nokamayitemi. ¡Romperatane ninayitayi Faraón!” ²⁶ Ari inintakaantanakiro José rowiitapiinteeniri Faraón eepichokiini aririka rowiiyitero pankirentsi Egipto-ki. Roojatziro okanta nimaeka ikowakaanteetziri. Riima omperatajorentsitaarewo, tee rashitawo paerani Faraón iipatsite riroripaeni, rootaki kaari ipinawaetanta.*

²⁷ Arira inampiteeyakawoni Israel-paeni janta Egipto-ki. Inampiperotakawowa janta Hosén-ki. Rashitapaakawo kepatsi, riitaki kyaaryooteentsi roshekitapaaki riroripaeni. ²⁸ Awijaki 17 ojarentsi ijeekapaaki Jacob Egipto-ki. Okaatzi apatotanaka 147 rojarentsite. ²⁹ Rooteentsi iyomaatya ikamantyaari Israel. Ikaemakaantakiri itomi José, ikantakiri: “Kyaariperorika pimatenawo nokatemiri, poteeyachokitena, pikantena aririka pimatakina nawo nokowakotemiri. Teera nokoyi pikitateni Egipto-ki.† ³⁰ Arika nomakoryaaki nospipatapaeyaari nocharinipaeni, paanakina, pinkitateena jempe ikitayita riroripaeni.” Ari ikantanaki José: “Aritaki nomatakiro.” ³¹ Eekiro ishintsitanakitzi ipaapate: “Pikantena teera nokoyi pamatawitena.” Ari rapiitanakiro ikantziri: “Aritaki nomatakiro.” Oeyootanaka Israel imamentoki.

48

¹ Tekira ojamaniteeta ikamanteetakiri José, ikanteetziri: “Mantsiyatakira pipaapate.” Jatanaki José ramineri ipaapate, ari raanakiri apite itomi Manasés eejatzi Efraín. ² Ikamanteetakiri Jacob, ikanteetziri: “Areetapaaka pitomi José raminemi.” Ratsiwakanakawo, piriintanaka. ³ Ikenkithatakaawakiri Jacob itomi José, ikantziri: Roñaahakina Tajorentsi Shintsiperori, nampitsiki Luz, jeekatsiri janta Canaán-ki. Itajonkawentakina, ⁴ ikantapaakina: ‘Aritaki noshekyahaemiri pitomipaeni. Ikaate pichariniyiteeyaari, osheki rinashiyiteeya isheninkaetepaeni. Aritaki nashitakaeyaari iroka kepatsi. Rootaki rashiteeyaari riroripaeni ari ikanteetateeyaani.’ ⁵ Irika apite pitomi Manasés eejatzi Efraín, ikaatzi tzi-maentsiri jaka Egipto-ki tekira nopokanakiita nospitateemi pijeekira eeroka jaka nampitsiki, noshiyakahaeri naakami ashityaarini. Nokimiteerira Rubén eejatzi Simeón naakataki ashitari. ⁶ Riima itsipa pitomipaeni pipoyaateeri pitzimaeri, riitaki pashityaari eeroka, eero noshiyakahaeri riimi notyomipaeni naaka. Okantakaantziro rirentzitari Manasés eejatzi Efraín, aritaki oshekitzimoteeri eejatzi okaate nashitakaayityaariri paata rirentzi. ⁷ Okanta noshitoyeero paerani Padan-aram-ki, okamimotakina

* 47:26 Kantakotachari jaka “rowiitapiinteeniri Faraón eepichokiini” rootaki oshiyawori ikanteetziri “Arika ipiyoteetero pankirentsi okaatzi 5, raaki apaani rashitakahaeyaari Faraón.” † 47:29 Pamirero Hn. 24.2

piniro Raquel janta Canaán-ki, roowiteencha nareeteyaami Efrata-ki. Ari nokitanakiro janta ikinapiinteetzirowa Efrata-ki, iiteetzi eejatzi Belén.”

⁸ Ari ikempoyaanakiri itomipaeni José, ikantziri: “¿Iitaka irikapaeni?”

⁹ Ikantanaki José: “Riyyitaki notyomipaeni ipakinari Tajorentsi jaka Egiptoki.” Ikantanaki ipaapate: “Pamakiri okaakiini, niwethataneeyaariita.”

¹⁰ Antyashiparitapaaki kameetha Jacob, tee ikowichaate kameetheeni. Ramakiniri José okaakiini itomipaeni, ari inintaawootakiri eejatzi rawithakitakiri. ¹¹ Ari ikantanakiri José: “Teera nokenkithashirewita noñahaemi, riitaki kantacha Tajorentsi ikantakaakawo noñaanakiri pitomipaeni.”

¹² Rakathatakiri José itomipaeni roejeekakiri iporiki ipaapate, otziwerowanaka rirori roeyootanaka roojatzi kepatsiki ipinkathatanakiri. ¹³ Raakiri apitepaeni itomi, roteeyantanakiri Efraín rakoperori, riima Manasés roteeyantanakiri rampate. Rontsirokapaakiri ipaapate. Jeekanaki Efraín rampateki Israel, riima Manasés rakoperoki. ¹⁴ Ikanta rowaankawakotanakaha Israel, ikonompwiwakotanaka, roteeyapatziitotantakiri Efraín rakoperori, riitwita iyaapitsi. Riima Manasés roteeyapatziitotantakiri rampate, riitwita iyaapitsi. Riima Manasés roteeyapatziitotantakiri rampate, riitwita iyaapitsi. ¹⁵ Ari riwethatanaari José, ikantanakiri: “Namañaaari Tajorentsi ikemijantakiri Abraham, eejatzi ashitanari Isaac. Rijatzi Tajorentsi kempoyaawentakinari notzimakira paerani roojatzi nimaeka. ¹⁶ Namañaaari Ronampiri tajorentsi ontsiparyaawentapiintanawori maawoeni kaariperori, nokantziri: ‘Pitajonkawentari irikapaeni eentsi. Riitaki kantakaanteroni ikenkithashiretantapiinteetenari naaka, ikenkithashiretantapiinteetyaariri ashitanari, Isaac eejatzi Abraham. Itzimayitee osheki itomipaeni. Riitaki oshekiperotatsini kepatsiki.’”

¹⁷ Riitaki kantacha José tee okameethatziimotziri rantakiri ipaapate, roteeyapatziitotantashitakiri rakoperori Efraín, rooma rampate roteeyapatziitotantakiri Manasés. ¹⁸ Ikantziri: “Tee ari okantya. Irika jewatatsiri itzimi. Poteeyapatziitotantyaari pakoperori.” ¹⁹ Riitaki kantacha tee ikoyi ipaapate, ikantanakiri: “Niyotaki notyomi. Aritaki imatakiro eejatzi iriropotee ikaatera isheninkatawakaeya. Riima rirentzi iyaapitsi riitaki awijeerini iriropotee, imaperoteeya roshekitee isheninkapaeni.” ²⁰ Irira ipasonkitakotanakiri, ikantanakiri: “Rootaki piwaero iñaawaetapiinteeri Israel-ite aririka riwethatantya, ikantayitee: ‘Imatakimiro Tajorentsi eeroka okaatzi imatakiniriri Efraín eejatzi Manasés.’” Riitaki Efraín retakiri ipasonkitakotakiri eejatzi Manasés. ²¹ Ari ikantanakiri José: “Rooteentsira nokame. Riitaki Tajorentsi tsipatapiintemini eerokapaeni. Aritaki roepiyeemi iipatsiteki picharinini. ²² Eerokaha nopaperotaki pawijanakiri pirezintpaeni. Nopemiro ochempi naapithakiriri paerani Amor-jatzi nowayiritantakariri rirori.”

49

¹ Ikaemakiri Jacob maawoeni itomipaeni, ikantakiri: “Pontsirokena okaakiini, nokamantatyemirowa okaate awijimotemini paata.

² ¡Itomipaeni Jacob! Pipokaeyeni okaakiini pikemantyaari.

Powayempitatyariri pipaapate Israel.

³ Eeroka Rubén, neewarite notyomi,

Noshintsinka noyimi, eerokataki etakaanakawori noshintsinka, Eeroka etawori ipinkatheetzimi, oshekitzimotzimi pishintsinka.

⁴ Ari okaatzimaetapaaka piriroperotane, Poshiyawitapiintakawo oshinchaari nijaa,

Tema pitheenkaneentzita kinawo nomaamento.

⁵ Rooma eeroke Simeón eejatzi Leví, pirentzi powawakaeyaani, Powamaamento powayitakiro pichekopitepaeni.

⁶ Eerowa napiiteero notsipateeyeemini jempe pipiyoteeyapiintani. Tema otayahakimi paerani pimashirenka osheki atziri powamaaki.

Okantakaantziro pikijawaetaka piitzinkakiiwaetanakiri piratsipaeni.*

⁷ Koweenkari okantaka piyatsimankari, Omaperota pikijanaka.

Naaka mataperoteemini notzimpookayiteemi notsipatahaemiri Israel-ite.

⁸ Rooma eeroke Judá, rajahaawenteemi pirezitapaeni.

Poteeyakentsiyiteeri kijaneemini. Ipinkathayiteemi pirezitapeyaari.

⁹ Eeroka Judá, notyomitari naaka.

Poshiyaari iryaani manitzi aririka ipakaeri rowari ratsikane.

Roeyoota, romaryaawaeta kepatsiki, ikantaha antari manitzi.

¿Iitaka materoni oñaashirenkaerini?

¹⁰ Tekatsira materoni raapithateeri ishintsinka Judá, Tekatsi aapithateerini iwinkatharimento roteeyakiri, Roojatzi ipokantakyaari ashitawori iwinkatharimento, Ikemijantawakiri inashiyitachari roshekitawakayitaha.

¹¹ Riitaki oojotakoterini iyawayote oponkitziki pankirentsi rireetziri, Ikiwantawo rireetziri maawoeni iithaari, tema oshekiperotatzi chochoki rireetziri.†

¹² Kameethantzi ikanteeya, tema cheenkaakiri okantayitya rooki awijanakiro ocheenkatzi rireetziri.

Kitamaari okantayitya raeki awijanakiro okitamaatzi tenitsi.

¹³ Inampiteeyaawo Zabulón inkaarecheraki,

jempe aatapiintayita amaatakomentotsi.

Ari iweyaathapiyiteeyaani roojatzi janta Sidón-ki.

¹⁴ Roshieeyaari Isacar piratsi ikyaakahaetari,

Ari makoryaapiintatsini piratsipankoki.

¹⁵ Ikanta inaawakirowa kameethari owetsikaka imakoryaanteeyaawo, Oeyootanaka inatakahaeteri.

Maeriri ikantaka roshiyakahaetziri omperataarewo.

¹⁶ Ipinkathariwenteeri Dan isheninka ikimitaa itsipa ipinkathariwenteeri Israel-ite.

¹⁷ Roshieeyaari Dan maanki ijeeki awotsinampiki,

Riitaki atsikakiiterini kawayo,

Rowariimaetyaari kyaakotariri.

¹⁸ ¡Tajorentsi! Nawentahaemi powawijaakoteena.

¹⁹ Ikoshekawaetaari Had owayiri-paeni,

Riitaki kantacha aritaki nopiyatakyaari paata.

²⁰ Riima Aser oshekitzimoteeri iwankiri rowaeyaari,

Kyaariperori owanawontsi ini, oshiyaawo rowanawo pinkathariperori.

²¹ Roshiaari Neftalí maniro tekatsi ashitakoterini,

Owaneenkatacha ikantayita itomipaeni.

²² Riima José roshiyaawo pankirentsi shookatziiri ocheraki nijaa,

Osheki okithokinite,

* **49:6** Kantakotachari jaka “piratsipaeni” irijatzi ikanteetzitari “toro”. † **49:11** Kantakotachari jaka “riitaki oojotakoterini iyawayote oponkitziki pankirentsi rireetziri,” roo oshiyaawori ikanteete “Oshekiperotatziira pankirentsi rireetziri, tee ineshironkatziro pankirentsi otomipaeni ikawayote rowamayirowa.”

Ithonkiro itaayitziro otanto.

²³ Osheki ikijaneenteeri omanatzinkari, Roma-natantapiinteeyaari chekopi, Ikanteetatyeeyaani roñaashirenkapiinteeri.

²⁴ Riitaki kantacha José shintsishempa ikanta rirori, kijokiro royiro iwiani.

Ikaminthakiri Itajorensite Jacob Shintsiri, Okamintha iwaero kempoyaawentantneri, kijakowentariri Israel.

²⁵ Ikamintha Itajorensite ashitzimiri, ri neshironkateemini. Riitaki Tajorensi Shintsiperori, riitaki tajonkawenteemini. Opoñaawo itajorenka jenoki ikiteki.

Opoñaawo itajorenka inthomoeyaaki inkaareki.

Opoñaawo itajorenka tenitsiki eejatzi owamaarentsiki.

²⁶ Okaatzira ipasonkitakotanakimi ashitzimiri, Awijanakiro okaatzi ipasonkitakotanari ashitanari naaka. Eero opeyaawo, roojatzi paata eero iñahaetantaawo eejatzi ochempi. Oshiyakawo ijeeptatziitotanteeyaarimi José irokapaeni tajorenkantsi, Tema riitaki riyoyahaetakiri itsipatakari rirentzipaeni, riitaki riroperoyitaatsini.

²⁷ Roshiyeeyaari Benjamín owantaneri, rananinki rowamanaari ratsikane, Arika otsireniityaane ipawakaeyaani tzimahaantapaentsiri.”

²⁸ Riityakira isheninkapaeni Israel, rootaki ñaantsipaeni ikantanakiriri ipaapate ipasonkitakotanakari itomipaeni. ²⁹ Ikantanakiri itomipaeni: “Okaatapaakiini nokamantyaari. Pitsipatahaenari nocharinipaeni pinkitateena, omookira iipatsiteki Efrón Het-jatzi, ³⁰ jeekatsiri janta Canaán-ki. Rootaki omoowa jeekatsiri Macpela-ki, amontetari Mamre, ramanantakiri paerani Abraham itsipataakiro iipatsite Efrón, okitataaha iina. ³¹ Jaha ikitteetakiri Abraham itsipatahaetakiri iina Sara, eejatzi Isaac itsipatahaetakiri iina Rebeca. Ari nokitateero eejatzi Lea. ³² Ironta kepatsi eejatzi omookira jeekatsiri janta riira Het-jatzi pimantakirori paerani.” ³³ Ikanta ithonkari Jacob riyotaayitanayiri itomipaeni, ari roma-ryaanakari, kamanaki. Itsipatapaari isheninkapaeni.

50

¹ Ikanta rawithakitanakiri José ikamakira ipaapate, rirayimankakiini ithowootanakiri. ² Ikantanakiri aawintantzinkari itsipatakarira, itzir-ityantyaari yeenkantsi ipaapate Israel. Ari itziritantakari yeenkantsi iwathaki. ³ Okaatzi 40 kitejeri rojamanitaki itziritantakariri okine eero ishitzitanta. Tema omaperotatya okowaperota iroka. Osheki Egiptojatzipaeni owashiretakotakotariri Israel, okaatzi 70 kitejeri ojamanitaki rowashiretakotari.

⁴ Okanta awijaki rowashiretakoetari, ikenkithawaetakaakiri José ikaatzi jeekatsiri ipankoki Faraón, ikantakiri: “Kyaariperorika nokameethatzi motzimi eerokaete, nokoyi pinkantenari Faraón, pikanteri: ⁵ Tema ikamimatakira paerani nopaapate, ikantakina eero namatawitziri, otzimatyé nokitateeri jempe rowetsikaantaka rirori, jantaha Canaán-ki ojeekiri. Rootaki nokowantari pishinetena niyaate nokitateeri nopaapate, aririka nokitatakiri, ari nopiyeero.” ⁶ Ari rakanaki Faraón, ikantanakiri: “Piyaate pikitateeri pipaapate, pimatero okaatzi ikantakimiri paerani.” ⁷ Jataki José inkitateeri ipaapate, ari

royaateeyanakirini jeekanampiyitziriri iwinkatharipankoteki Faraón, ikaatzi pinkathariyitatsiri eejatzi Egipto-ki. ⁸ Ari iyaatzitanakari isheninkapaeni Jacob, rashi José, eejatzi rashi rirentzipaeni. Apatziro rookaeyanakirini eencheeriki eejatzi ipirapaeni janta Hosén-ki. ⁹ Eenitatsi atziripaeni kinakoyitaneentsi ishiyakomentoki, itsipa kinakoyitaneentsiri iyawawoteki royaateeyanakirini José. Osheki ikaateeyini atziri. ¹⁰ Ikanta rareeteeyapaakani Atad-ki, intatsikeronta Jordán, ari ranteeyapaakironi rameteeyarini riroripaeni ikenkithashiretakotari kamayitatsiri. Ari rowashiretakowaetanakari José ipaapate okaatzi 7 kitejeri. ¹¹ Ikanta iñaahaeyakirini Canaán-jatzi nampiyitawori janta, ikanteeyanakini: “Ikitatatziri Egipto-jatzi irioperorite kaminkari.” Rootaki iitantakawori riroripaeni Abel-mizraem intatsikero Jordán-ki.* ¹² Imatakiro itomipaeni Jacob okaatzi ikoyiri rantenirisi. ¹³ Raaneeri Canaán-ki, ikitateeri omoiki jeekatsiri Macpela-ki, ramanantakiri paerani Abraham rashiwitari Efrón Het-jatzi jempe ikitayiteeya isheninkapaeni. Iroka kepatsi eejatzi omooha omontetari Mamre. ¹⁴ Ikanta ithonkakiri ikitatakiri ipaapate, piyaanawo José Egipto-ki itsipataari rirentzipaeni eejatzi ikaatzi oyaatanakiriri, maawoeni.

¹⁵ Kamakira Jacob, ikenkithashireteeyaakani rirentzipaeni José, ikan-tashireteeyini: “Aamashitya ari ikijaneentakae nimaeka José, ipiyawenteeya owaariperowaetakirira paerani.” ¹⁶ Rotyaantaki kanterini José: “Tekira ikamanakiita pipaapate, ikantakina nokamantemi: ¹⁷ ‘Nokoyi pariperoteeri rirentzipaeni, rowaariperowaetakimira, ikemaatsitakaawae-takimi.’ Rootaki nokowantari pipeyakoteero rowaariperowaetakimira, tema naaka romperatane Itajorentsita pipaapate.” Ikenkithawaetakayirira José rotyaantane rirentzipaeni, irawaetacha rirori José. ¹⁸ Ari rareeteeyapaani rirentzi, rotziwerowashitapaakari, roeyootapaaka kepatsiki, ikanteeyini: “Irikateeyakinani, naakataki pomperatane.” ¹⁹ Riitaki kanta-tacha José rakanakiri, ikantziri: “Eero pithaawashiteeyani. ¿Naakama Tajorentsi? ²⁰ Pikenkithashirewiteeyakani eerokapaeni powaariperote-nami, riitaki kantacha Tajorentsi riyotakiro okaatzi kaariperori pantaw-itakari, ikantakaakawo Tajorentsi kameethari okantzimotanteeya, rootaki nomatantakawori okaatzi añaayitziri nimaeka, rowawijaakotanteeyariri osheki atziri. ²¹ Eero pithaawashiwaeta. Aritaki nopayitakimi poyaari eeroka eejatzi pitomipaenira.” Ari ikantakiri José ikenkithawaetakaakiri kameetha rirentzipaeni rinimotakahaeri.

²² Ikanta José eejatzi isheninkapaeni ipaapate, eeniro inampiteeyaawoni Egipto-ki. Okaatzi 110 rojarentsita rañaaki José. ²³ Iñaayitanakiri itomi Efraín. Iñaanakiro eejatzi ishekinkatari itomipaeni icharini Maquir, itomira Man-asés. ²⁴ Okanta paata, ikantakiri José rirentzipaeni: “Iyotapaaka eepichoki-ni nokamantyaari, roo kantacha ari ipokaki Tajorentsi ineshironkateemi, raayiteemi piyeekayiwitakaha jaka nampitsiki, rookaemi otsipaki kepatsi ipakiriri paerani Abraham, Isaac eejatzi Jacob.” ²⁵ Ikanta José ikantayitakiri itomipaeni Israel: “Aritaki ipokaki Tajorentsi ineshironkateemi. Nokowatzi pikantaperotena, eero pamatawitana, paayitaneerowa eerokapaeni no-tonkipooki.” ²⁶ Ari ikamaeri José janta Egipto-ki okaataki 110 rojarentsita. Itziritanteetakari yeenkantsi iwathaki, rowaetakiniri.

* **50:11** Iroka waerontsi “Abel-mizraem,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “rowashiretakowaetanta Egipto-jatzi.”

ÉXODO

Ratsi-petakaetari Israel-paeni Apitantoniki

⁶ Okanta paata, kamae rirori José, matzitaka rirentzi-paeni, eejatzi ikaatzi ishipatakarari ipokaeyakini paerani. ⁷ Roo kanteencha eekiyo riyaatatzii isheniteeyini rirori Israel-paeni, tekatsi otsinampaerini. Tema ithonka inampitan-takawo maawoeni Apitantoni.

⁸ Okanta paata tzimae Apitantoniki owakirari pinkathari, teemaeta ikemako-tziri José okaatzi rantakiri inampiki. Riitaki kantapaa-kiriri isheninka-paeni Apitantoniki, ikantziri: ⁹ “¡Nosheninká! Shenitaki Israel-paeni anampiki, riroperori ikantee-yakani, tema rawijanakae aakapaeni. ¹⁰ Otzimatyee amini jempe akinakaero eero ishenitanta, aamaeyaa otzima-minthatakirika owayiritaantsi, ari raapatziya-wakyaari ikaatzi kijaneenteeri, ari ipithoka-shitanakae aakapaeni, aritaki riyayitee ijeekae-yawitani anampiki.” ¹¹ Ari retanakawo Apitantoni-jatzi imapero-tziri rompera-waetari Israel-paeni, rowetsika-kaakiri apite nampitsi, iiteetziro “Manchakironi” itsipa iiteetziro “Itomyaani Ooryaa”. Rootaki rowaahaanta-pankoti pinkathari Faraón. Osheki ratsipetakaa-waetakaakari Israel-paeni rompera-yitakari, rowayitaki aminayi-terini jempe rantawae-takaeri. ¹² Tema imapero-witeeta-tyaari Israel-paeni ratsipetakahae-tari, eekiyo ishenitatzii rirori. Tema ithaawantani itzima-kirini Apitantoni-jatzi irika Israel-paeni. ¹³ Eekiyo imapero-witatyari Apitantoni-jatzi rompera-waetari Israel-paeni. ¹⁴ Antawo rowatsimae-takiri Israel-paeni rompera-waeteetarira, roetziñaarikotakawo itakahae-tziri kepatsi rowetsikan-teetyaawori ipanko-paeni, rantawae-takae-tziri owaantsiki. Tema osheki ratsipetakahae-takari.

¹⁵ Ikanta pinkathari-tatsiri Apitantoniki ikenkitha-waetakaakiro Sifra eejatzi Fúa, tema rootaki aminirori tsinani-paeni Heber-paeni aririka otzimaanite, ikantakiro.* ¹⁶ “Paminiro tsinani-paeni Heber-paeni aririka otzimaanitye. Riirika shirampari tzimatsini, powamayiri. Roorika tsinani eero powamayiro.” ¹⁷ Teemaeta omatziro tsinani-paeni ikantawi-takawori pinkathari-tatsiri Apitantoniki. Tema pinkathari oyiri roori Tajorentsi, tee owamaayi-ritzi shirampari eenchaa-niki. ¹⁸ Rootaki ikaemakaan-tanta-kawori pinkathari-tatsiri Apitantoniki, ikantakiro: “¿Iita kaari powamaantari shirampari eenchaa-niki?” ¹⁹ Okanteeyini roori: “¡Pinkathari! Tema ñaaperori okanteeyani tsinani Heber-paeni, tee oshiyaawo Apitantoni-jato, tekira nareetyaa naminiro tzimaanitatsiri, aritaki tzimaanitanaki.” ²⁰ Rootaki ineshironka-tanta-kawori Tajorentsi tsinani-paeni aminirori Heber-paeni otzimaaniyitzi. Ari okanta isheki-pero-tantakari Heber-paeni tema eekiyo riyaatatzii otzimimo-tziri ishintsinka riroripaeni. ²¹ Tema okemijanta-yitzi Tajorentsi roori tsinani-paeni aminirori otzimaaniyitzi Israel-paeni, rootaki ishekitan-takanawori otomi-paeni roori. ²² Ikanta Faraón, ikanteeri isheninka-paeni Apitantoniki, ikantziri: “¡Pikemi Nosheninka-paeni! Pookiri nijaaki maawoeni shirampari otomi-paeni Heber-paeni, roorika tsinani eero pookayi-tziro roori, añayiteeta.”

* 1:15 19,20 Heber-paeni = Israel-paeni

2

Itziman-takari Moisés

¹ Ikanta apaani isheninka Levi-paeni raaki iina. Tema iroka iina roojatzi isheninka Levi-paeni. ² Ari itzimaki otomi. Tema kameethanikiri rirori eenchaa-niki. Rootaki omananta-kariri riniro. Tema mawa kashiri omanawi-takari. ³ Tee omataneeya omaniri eenchaaniki, aaki tsiwoo “owichaanatakiro” otziri-moko-takiro. Otetakiri eenchaaniki, owamaata-kotakiri oshimpena-thapyaatiki nijaa. ⁴ Ari otyaantakiro ritsiro eenchaa-niki, okatziyaka inteeneeni aminako-wentziri oetarika awijimo-terini eenchaa-niki.

⁵ Ari iyaataki nijaaki rishinto Faraón okaawoshitya. Anashiwae-tapaaka onampiri-paeni nijaathapyaaiki. Oñaatziro rishinto Faraón janta tsiwoo oshimpena-thapyaatiki nijaa, okaemakiro onampiri, okantziro: “Pipoki, paakitero tsiwoo.” ⁶ Okanta ashitaryaa-wakiro tsiwoo, oñaatziro rotetaka eenchaa-niki, ayimatakiri ishenka. Osheki etako-shire-tanakari roori, okantanaki: “Reentsite Heber-paeni irika.” ⁷ Ari okantanaki ritsiro eenchaa-niki, okantziro rishinto Faraón: “¿Tee pikoyi nokaemimi nosheninka tho-teemirini eenchaa-niki?” ⁸ Okantzi rishinto Faraón: “Jeen, nokoyi. Piyaate pikaemakitero.” Jatanaki ewankawo, okaemapaen-tziro riniro eenchaa-niki. ⁹ Okantawakiro: “¡Tsinani! Paanakiri irika eenchaa-niki poemotan-tenari, aritaki nopinatakimi.” Aaneeri riniro eenchaa-niki, oemotan-teeri. ¹⁰ Ikanta ikimotataki eenchaa-niki, opaero rishinto Faraón. Oshiyakaantakiri riirikami otomi roori, rootaki oetantakariri “Ahaa-nyaari” tema okantakitzii roori: “Nijaaki naakiri”. Tema iroka waerontsi Ahaa-nyaari, rootaki ikantziri iñaaniki riroripaeni “Moisés”.

¹¹ Ikanta rantari-pero-tanaki Moisés, jataki rareetari isheninka-paeni, iñaapaa-tziiri osheki rantawae-takae-tziri. Iñaakowentapaakiri isheninka Moisés ipajawae-tziri Apitantoni-jatzi. ¹² Ithonka raminanaki tekatsirika ñeerini, rowamaakiri Apitantoni-jatzi, ikitata-nakiri impanekiiteki. ¹³ Okanta okiteeje-tamaneerapiitakiro riyaaatee, iñaapaa-tziiri ranta-wakahaeyani isheninka rirori. Ikantziri antanta-tsiri: “¡Nosheninká! ¿lita pikoshekantariri akaateeyinira?” ¹⁴ Ari rakanaki, ikantzi: “¿litaka owakimiri eeroka pompera-tantenari? ¿Pikowatziima powamayina, pikimitaakiri chapinki Apitantoni-jatzi?” Ikanta ikemawaki Moisés, antawo ithaawanaki, roshiya-kaantzi riyotakoe-takiri rowamaakiri chapinki Apitantoni-jatzi. ¹⁵ Ari ikemaki rirori Faraón, ikowaki rowamayiri Moisés. Rootaki ishiyantakari Moisés ikinanakiro Kosheka-weniki. Ari ikoyi inampityaawo janta. Kotyaatapaaka ikaapiin-teetzi nijaa.

¹⁶ Tema janta Kosheka-weniki ari inampitawori sheripiyari iita Reuel, tzimatsi 7 rishinto rirori. Ari iyaatee-yakini roori ayi nijaa imiriteri ipira opaapate.* ¹⁷ Ari ipokaeya-paakini ikaatzii aminako-wentziri ipira-paeni janta, ithañaa-pitha-takawo ayimi nijaa. Rootaki riyaaatan-tanakari Moisés ikijako-wentawo, raapaaki rirori nijaa ipakiri imiri opira-paeni. ¹⁸ Okanta opiyeyaani ewankawo-paeni opankoki, rojampi-tawaero opaapate, ikantziro: “¿Intsipaetima pipiyapaaka?” ¹⁹ Okanteeyini roori: “¡Pawa! Noñaaki Apitantoni-jatzi janta, riitaki kijako-wentakinari ithañaa-pitha-tanawo nijaa aminako-wentziri ipira-paeni janta. Riitaki kitaataki-nawori nijaa, ipakiri apira-paeni.” ²⁰ Ari ikantanaki Reuel: “¿Jempe nimaeka rirori?”

* 2:16 ipira, opira = owisha = oveja

¿Pikaemiri ipoki royaa. Iitaka pookanta-nakariri?” ²¹ Ari okanta ijeekan-tapaakari Moisés ipankoki Reuel. Okanta paata irika Reuel, ipakiri Moisés rishinto, oeta Séfora, iinantakawo. ²² Ari otzimakiri itomi, ikantanaki Moisés: “Itsipa-jatzi naaka jaka, kaari nonampi.” Rootaki iitantakariri itomi “Itsipa-jatzi”, tema iroka waerontsi Itsipa-jatzi, rootaki ikantee-tziri iñaaniki rirori-paeni “Gersón”.

²³ Okanta paata kamae pinkathari-witachari Apitantoniki. Eekiro ratekae-yatziini Israel-paeni tema osheki ishinti-teetziri rantawae-takae-tziri. Rootaki ikemanta-kariri Tajorentsi jenoki rowashire-tawae-teeyakani. ²⁴ Tema ikemirira ratekaeyini, roojatzi roshiretakotakawo Tajorentsi ikashiya-kaakiriri paerani Abraham, Isaac, eejatzi Jacob. ²⁵ Tema iñiiri Tajorentsi maawoeni Israel-paeni riyotakotziri okaatzi awijimo-yitziriri.

3

¹ Riitaki Moisés aminakowentziriri ipira-paeni rikonkiri, iiteetziri Jetro. Sheripiyari rirori janta Kosheka-weniki. Ikanta raanakiri Moisés ipira-paeni ochempi-mashiki raminakaeri royaari. Rareetaka iiteetziro Mameriitoni, rootaki rochempi-mashite Tajorentsi.* ² Ari roñaahakari janta Ronampiri Tajorentsi ipaamatzi-motakiri. Ikanta ramina-pero-tanaki Moisés, iñaatziiro kitochee-maeshi paamatatsiri, teemaeta opaaka omoreki. ³ Ari ikanta-shire-tanaki Moisés: “Nimaeka naminakitero okaakiini kaari othonkatanta otaaha, tee noña-piintziri kimityaawoni iroka.” ⁴ Ikanta iñaakiri Tajorentsi ipokaki Moisés raminiro okaakiini, ñaawaetanaki omorekikira kitochee-maeshi, ikantziri: “¡Moisés!” Ikantzi Moisés: “¿litaaka?” ⁵ Ikantzi Tajorentsi: “Eero pontsirokawo okaakiini morekaen-tsiri. Panashi-kontatashiyaa, tema pikatziyan-tatyaawo tajorentsi-pathari.” ⁶ Eekiro ikantanakitzi Tajorentsi: “Naakataki Itajorentsite piwaejatziite, Itajorentsite Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.” Ari rotzimika-wootanaka Moisés, tema ithaawan-tanaki-tyaari Tajorentsi raminawooteri.

⁷ Eekiro iñaanata-nakitziiri Tajorentsi, ikantziri: “¡Moisés! Noñaakiri rashironka-waeta ikaatzi nashitari naaka jeekatsiri Apitantoniki. Nokemakiri ratekakaakiri aminayi-tziriri rantawae-teeyinira. Noñaakiri rashironka-waeta. ⁸ Tema rootaki nopokan-takari kepatsiki, nookakaawenteeri rashiwi-takari Apitantonijatzii. Nomishitowaeri, naaneri otsipaki kepatsi poshini-patha-tatsiri, kimii-patha-tatsiri, jempe oshookapae osheki pankirentsi, eejatzi jempe itzimapae osheki ipireetari. Tema rootaki inampi-witari nimaeka Owinteni-jatzi, Thaawan-taarewoni-jatzi, Ochempiweni-jatzi, Nampitsi-weni-jatzi, Thaantewenijatzi eejatzi Kaya-weni-jatzi.† ⁹ ¡Moisés! Nokemakiniri ratekani Israel-paeni, noñaakiri eejatzi Apitantonijatzii osheki rowashironka-waetakiri. ¹⁰ Otzimatyee piyaate Apitantoniki jempe ipinkatharitzii Faraón, pomishitowaeri rompera-waeteetari Israel-paeni, nashitari naaka.” ¹¹ Ikantanaki Moisés: “Tee noripero-waetzi naaka niyaata-shitan-tyaariri Faraón, nomishito-wanteeyaari nosheninkapaeni ijeeki Apitantoniki.” ¹² Ikantzi Tajorentsi: “Aritaki akaate, iroka piyotan-tyaari naakataki otyaantzimiri: Aririka pomishitowa-yiteeri ikaatzi nashitari naaka ijeekira Apitantoniki, aritaki pipinkatha-teenari maawoeni jaka tonkaariki.”

* **3:1** ipira-paeni = owisha; Tema inashi-yitaka iwaero rikonkiri Moisés, iiteetziri: Jetro, Reuel, ikantee-tziri eejatzi Hobab. † **3:8** jempe oshookapae osheki pankirentsi, eejatzi jempe itzimapae osheki ipireetari = itzimapae osheki pitsi eejatzi tenichaa, ikimi-waetapaawo oshiyatapa nijaa.

¹³ Ikantanaki Moisés: “¡Tajorentsi! Eenitatsi pomeentsi-tzimotanari aririka niyaawi-takya, nokanta-paakiri Israel-paeni: ‘Naaka rotyaantani Itajorentsita awaejatziiiteni.’ Aririka rojampi-tanakina, ikantena: ‘¿Jempema iitaka rirori?’ ¿Iitakama nokanteriri naaka?” ¹⁴ Ari rakanaki Tajorentsi, ikantzi: “NAAKATAKI NAAKATA-PIINTA-TSIRI.” Eekiro ikantana-kitzii Tajorentsi: “Iroka pikanteriri Israel-paeni: ‘Irika iitachari NAAKATAKI, riitaki otyaanta-kinari nopokantari noñeemi eerokapaeni.’” ¹⁵ Eekiro iñaawae-tanakizii Tajorentsi ikantziri Moisés: “Pikanteri pisheninka Israel-paeni: ‘Iroka ikantzi Awinkatharite, Itajorentsita awaejatziiite Abraham, Isaac, Jacob, riitaki otyaantanari noñeemi eerokapaeni.’ Tema ashi owaatyero nowaero. Ari iiteenari pisheninkapaeni eejatzi ikaate ichariniyiteeyaari paata rirori. ¹⁶ Piyaate, pipiyoteri antaripero-paeni Israel-paeni, pikanteri: ‘¡Nosheninka! Roñaahaana Awinkatharite, Itajorentsita awaejatziiite, Itajorentsita Abraham, Isaac, Jacob, ikamanta-kinawo jempe pikanta iñaakimi rowashironkaa-waetee-tzimi Apitantoniki. ¹⁷ Iroka otsipa ikantakinari: “Aritaki nookakaa-wenteemi owashironkaetzimi Apitantoniki, noejeekaemi inampiiteki iwaejatziiite Owinteni-jatzi, Thaawantaarinijatzii, Ochempi-weni-jatzi, Nampitsi-weni-jatzi, Thaantewenijatzii, eejatzi Kayaawenijatzii, jempe oshookapae osheki pankirentsi, eejatzi jempe itzimapae osheki ipireetari.”’ ¹⁸ Aririka poeminta-takaa-kyaari antaripero-paeni, riitaki pitsipa-tanakyaari piyaata-shiteri pinkathari Apitantoniki, pikanta-paakiri: ‘¡Pinkathari! Roñaahaakina Tajorentsi, Itajorentsita nosheninka Heber-paeni. Otzimatyee nanashi-teeyeni okaate mawa kiteejeri, niyaate ochempi-mashiki notayiniri nopira Nowinkatharite Tajorentsi.’ ¹⁹ Niyotzimaetaka naaka, ero ishinetzimi piyaate pinkathari-tatsiri Apitantoniki. Otzimatyee noshintsiteri naaka. ²⁰ Roo kanteencha, aritaki noñaaha-kimiro noshintsinka, nowamayi osheki Apitantoni-jatzi. Aririka iñaakiro okaate nanteri inampiiteki, aripaete ishineteemi pinkathari Faraón piyaatee. ²¹ Naaka kantakae-yaarini Apitantoni-jatzi ipashitan-tawae-yaariri oetarika-paeni pisheninka-paeni aririka riyaa-tee-yeeni, tema ero riyaa-wako-wae-tashitanaa. ²² Tema othonka owakowakotaneero tsinani ojeeka-nampi-tziri, okowakotaneero otsipata-piintari, opayita-waero ooro, koriki, eejatzi kithaarentsi-paeni. Rootaki pikithaa-teriri pitomi-paeni, tema paapithataneeri maawoeni rashaahawo Apitantoni-jatzi.”

4

¹ Ari ikantanaki Moisés: “¡Tajorentsi! Ero imatziro nokantiriri, osheki ipiyatha-tina. Apatziro ikantee-yinani: ‘¡Moisés! Tee roñaayimi Tajorentsi.’” ² Rapiita-nakiri Tajorentsi, ikantziri: “¡Moisés! ¿Iitaka poteeyakiri pakoki?” Ikantzi Moisés: “Nokotzi nateyi.” ³ Ikantzi Tajorentsi: “Ajantyya pookiro jaawiki.” Rookakiro Moisés ikotzi. Ari opeyanakari maanki. Ishiya-pithatanakawo ikotzi iñaakiro opeyanakari maanki. ⁴ Ikantzi Tajorentsi: “Poteeyiri ipatzishithaki.” Imatakiri Moisés roteeyakiri, kotzitsi-tanee. ⁵ Ikantzi Tajorentsi: “Piñaakiro. Rootaki riyotan-teetyaari maperori noñaahakimi, tema naaka Itajorentsita piwaejatzite Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.”

⁶ Ari ikantanakiri eejatzi Tajorentsi: “¡Moisés! Pojate-wakotyaa pishipaneeki.” Imatakiro Moisés, iñaatziro rako othonka opathaanaki, kitamaa-wakotanaki, kimiwae-tanaka okitamaatzi jiriniki. ⁷ Ikantzi Tajorentsi: “Papiiteero poja-tewa-koteeyaa.” Rapiitakiro Moisés rojate-wakotaa. Etsiyataneeri ipathaawo, kimitanaa ikantaha maawoeni iwathaki.

⁸ Ikantzi Tajorentsi: “Eerorika ikemijan-teetzimi iñaawitee-takyaawo

petakyaari poñaahantiri, aritaki ikemijan-teetakimi aririka iñahaetakiro otsipa poñaahantiri. ⁹ Eerorika ikemijan-teetzimi poñaahan-tawitakyaawo iroka apite kaari iñaapiin-teezji, paaki eepichokiini nijaa, pijakotiro jaawiki. Aritaki oshiyana-kyaawo irantsi.”

¹⁰ Ikantzi Moisés: “¡Apar Nowinkatharite! Osheki opomeentsi-tzimotana noñaawaeti, tema ari nokantzita paerani, eejatzi nimaeka piñaana-tantakinari pompera-tina. Tema osheki nokowa-piintawita nokenkitha-waetimi, osheki nokijopaantetaki noñaawaeti-rika.” ¹¹ Ari ikantzi Tajorentsi: “¡Moisés! ¿Iitaka pakiriri atziri-paeni iñaani? ¿Kaarima naaka kijopaante-takaeriri, matayempi-tatakeriri, eejatzi mawityaaki-takaeriri? ¿Kaarima naaka aminakaa-yitziriri eejatzi? ¹² Otzimatyeepiyaati, aritaki niyotaakimi jemp pikanteri, naaka tsipatinimi.” ¹³ Eekiro ikantana-kitzii Moisés: “¡Apar, Nowinkatharite! Potyaanti itsipa atziri.” ¹⁴ Ari ikijatha-tanakiri Tajorentsi irika Moisés, ikantanakiri: “Aritaki ijeekiri janta pirentzi Aarón, isheninka Leví-paeni. Riyotziro iñaawaetzi kameetha rirori. Pokaki itonkiyo-timi, antawo ikimo-shiretanaki aririka iñaawaemi. ¹⁵ Tema eeroka kamanterini okaatzi ikenkitha-takaanteri, ari nojeekityaari eejatzi naaka nosipatemi, niyoteemiro okaate panteri. ¹⁶ Rootaki ikamantiriri Aarón maawoeni atziri-paeni okaatzi pikanta-kiriri eeroka. Tema okaatzi pikaman-tiriri Aarón okimiwae-tyaawo naakami Tajorentsi ñaanatirimi atziripaeni. ¹⁷ Iroka pikotzi poteeyeri, rootaki pimatana-tyaawori kaari iñaapiin-teezji.”

¹⁸ Ari ipiyaa Moisés ipankoki rikonkiri Jetro, ikantapaeri: “¡Konki! Rooteentsi niyaatee Apitantoniki, jemp ijeeki nosheninka-paeni. Nokoyi naminaatiri eeniro-rika rañaayitzi.” Ikantzi Jetro: “Pimateero ñotzi, okantashitzimaityaa tekatsi awijimo-temini.” ¹⁹ Tema ikantzi-takari Tajorentsi irika Moisés ijeekantari Kosheka-weniki, ikantakiri: “¡Moisés! Pipyi Apitantoniki, tema kamae kowawita-chari rowamayimi.” ²⁰ Tema raaneero iina Moisés itsipataa-neero itomi-paeni, ikyako-takaa-naari ipira-paeni, piyaa Apitantoniki. Tema tee rotsiparyawo ikotzi Tajorentsi.*

5

¹ Ikanta Moisés itsipatari Aarón jataki ikenkitha-waetakaeri Faraón, ikantapaakiri: “¡Pinkathari! Pikemiro iñaani Tajorentsi, Itajorentsite Israel, ikantzimi: ‘Pishineteri atziri nashitari naaka riyaaatee ochempi-mashiki roemoshirenkaena.’” ² Ari rakanaki Faraón, ikantanaki: “¿Itzimika Tajorentsi nokemijantiri, rootakima noshine-tantyaariri pisheninka-paeni riyaaatee? Tee niyotziri jemp itzimi Tajorentsi-tatsiri, eero noshine-tziri riyaaatee pisheninka-paeni.” ³ Ari ikanteeyini rirori: “¡Pinkathari! Roñaahaana Itajorentsite nosheninka Heber-paeni. Otzimatyeepiyaateeyeni, okaate mawa kiteejeri nareetan-tyaari ochempi-mashiki. Ari notayi-niri natsipe-takaani Notajorentsite, eero aantana mantsiyarentsi, eero rompojantee-tana.” ⁴ Ari rakanaki iwinkatharite Apitantoni-jatzi, ikantziri: “¡Moisés! ¡Aarón! ¿Iitaka pookakaan-tyaariri rantawaero pisheninka-paeni? Ikantawa-kaata, otzimatyeepiyaateeranta.” ⁵ Eekiro ikantana-kitzii Faraón: “Osheki pisheninka Israel-paeni jaka nampitsiki. ¿Kameetha-tatsima pookakaeri rantawaero?” ⁶ Tema tee ishenkaanaka Faraón, niyotaakiri ikaatzi aminiriri Israel-paeni, jewayitzirori antawaerentsi, ikantziri: ⁷ “Aritapaaki pipakiri katawoshi wetsika-yitzirori kijonakiri kepatsi, riyaaati rirori rayi

* 4:20 ipira-paeni = asno

katawoshi. ⁸ Pishintsiwentzi-maetyaari pikantiri: ‘Tee nokoyi powetsiki eepichokiini, tema nokowatzii powetsiki jempe okaatzi powetsika-piintziri.’ Tema iperatee-yatyaani, rootaki ikaeman-teeyarini, ikantzi: ‘¡Aatiwé. Atayiniri atsipeta-kaani Atajorentsile!’ ⁹ Pipa-pero-tiri osheki rantawaero, eero pishine-tziri ijeekashiwaityaa irikapaeni. Eero ikemijanta-waetziro theeyaantsi-paeni ñaantsi.”

¹⁰ Jataki aminiriri Israel-paeni, jewatakaan-tzirori antawaeronsi, ikantapaakiri: “Pikemi ikantakinari Faraón: ‘Tema eero nopayiteemi katawoshi.

¹¹ Eeroka jatatsini payi. Roo kanteencha otzimatyee kijonakiri kepatsi powetsiki okaatzi powetsika-piintziri.’” ¹² Ithonka ikinayi-tanaki Israel-paeni jempe-rika-paeni janta Apitantoniki, ithotyaa koyitzi katawoshi. ¹³ Ari ikantapiin-tanakityaa rowayatakiri Faraón ishintsiwen-tantzi rowetsikaeti kijonakiri kepatsi okaatzi rowetsika-piintziri Israel-paeni. ¹⁴ Tema osheki ipajawae-teetakiri Israel-paeni rowakiri Faraón reewatiri isheninka-paeni, ikantziri: “¿Lita kaari pimonkaa-tantawo okaatzi powetsika-piintziri? Tee pimatziro chapinki, eejatzi nimaeka.”

¹⁵ Jateeyakini jewatziriri Israel-paeni, ikantapaakiri Faraón: “¡Pinkathari! ¿Lita powashironkaan-tariri patzirite? ¹⁶ Tema tee ipaeteena katawoshi, eekiro ishintsiwen-teetatyana, ikanteetana: ‘Powetsiki osheki kijonakiri kepatsi.’ Ipajatzima-teetana. Riitaki kantakaan-tzirori pinampinapaeni.” ¹⁷ Ikantanaki Faraón: “Tema piperatee-yatyaani eeroka. Rootaki pikantantari: ‘¡Aatiwé. Atayiniri atsipeta-kaani Atajorentsile!’ ¹⁸ Pipiyanaki, pantawae-teeyini. Okantawityaa eero ipaetzimi katawoshi, otzimatyee powetsiki kijonakiri kepatsi okaatzi powetsika-piintziri.” ¹⁹ Osheki opomeentsi-tzimota-nakari Israel-paeni jewatziriri isheninka-paeni rantawaeti, ishintsiwen-teetziri rirori rowetsiki kijonakiri kepatsi okaatzi rowetsika-piintziri kiteejeriki. ²⁰ Roo ishitowa-nakitzi ikenkithawaetakaeri Faraón, iñaapaakiri Moisés eejatzi Aarón royaawen-takari. ²¹ Ikantapaakiri: “Riitaki Atajorentsile owajankitaa-wenti-mironi okaatzi pantakiri. Eeroka kantakaan-takiro ikijashiri-tanteeri Faraón eejatzi inampina. Okemiwae-takawo eeroka pakirinimi iyotsiro-shitha-kiti rowamaanteeri.”

²² Ari ramananaka Moisés, ikantzi: “¡Ashitanari! ¿Lita powajankitaan-tariri pashitari eeroka? ¿Litaka potyaan-tanta-kinari nopokan-takari noñiiri?

²³ Tema rowajankitaa-waetanakiri Faraón nosheninka-paeni nokenkithatakota-paakiniri piwaero, tekatsi-maeta panti pookakaa-wentantee-yariri pashitari eeroka.”

6

¹ Rakanakiri Tajorentsi, ikantziri: “¡Moisés! Piñaakowenteri noshintsi-teriri naaka Faraón ishinetanteemiri pishitoyi inampiki, riitaki shintsi-teemini eejatzi eerokapaeni piyaatee.” ² Eekiro ikantana-kitziiri Tajorentsi: “Tema naaka Tajorentsi. ³ Naaka oñaahakariri paerani Abraham, Isaac, Jacob, nokaman-takiri nowaero, nokantakiri: ‘Naaka Tajorentsi Shintsi-perori’, teemaeta nokaman-tziri nowaero-pero, noeta ‘Naakataki.’” ⁴ Tema ewinitatsi nokashiya-kaakiriri rirori-paeni, nokowaki inampitee-yaawo Owinteni ni jempe ikimita-kaante-takiri itsipa-jatzipaeni irika. ⁵ Niyotzitaka eejatzi osheki rowashironka-waetaka Israel-paeni, ishintsi-waetakiri Apitantonijatziri rantawae-takaeri. Tema noshiretakawo nokashiya-kaakiriri. ⁶ Rootaki pikantan-tyaariri Israel-paeni, pinkanteri: ‘Pikemi ikantzimi Tajorentsi:

* 6:3 Naakataki = Jehová = Yawé = Pinkathari

“Naaka Tajorensi, aritaki nookakaawen-teemi ishinti-tzimira rantawae-takaemi Apitantoni-jatzi. Ari piñaakiro noshintsinka, kameetha nowawijaa-koyiteemi nokijawen-teemi. ⁷ Naaka ashitee-mini, naaka Pitajorensite-teeyaa. Ari okantyya piyotan-teeyari naakataki Pitajorensite, naaka ookakaawen-teemiri rompera-waetzimi Apitantoni-jatzi. ⁸ Naneemi nampitsiki nokashiya-kaakiriri paerani piwaejatzite Abraham, Isaac, Jacob. Rootaki nopaemiri, pashitee-yaawo. Naakataki Tajorensi.” ’ ’ ’

⁹ Rootaki rapiitakiri Moisés ikamantziri isheninka-paeni, teemaeta ikemijan-teeyini, tema antawo okantzi-motakari ishinti-teetzirira rantawaete. ¹⁰ Ari rapiiteero Tajorensi ikanteeri Moisés: ¹¹ “Piyaaete pikanteri Faraón pinkathari-tatsiri Apitantoniki, ishineti riyaaete pisheninka-paeni ijeekawaetakira iipatsiteki.” ¹² Ari ikantanaki Moisés: “¡Tajorensi! Tee ikoyi ikemijantena nosheninka-paeni. Rii owanaapero Faraón eero ikemijantana, tema tee niyotzi noñaawaetzi kameetha.”

7

¹ Ari iñaanateeri Tajorensi irika Moisés, ikanteeri: “¡Moisés! Naaka kantakae-yaawoni ikimita-kaantantimiri Faraón eerokami tajorensi. Riima pirentzi Aarón, riitaki pikimi-takaantiri kamantan-tironi piñaani. ² Tema eeroka kamantirini Aarón okaatzi nokantimiri, rowawijayi-maetyaanari rirori Faraón ishinetan-teeyariri pisheninka-paeni ishitoewae inampiki. ³ Roo kanteencha osheki nokijo-shire-takaeri Faraón. Roojatzi noñaakan-tantyaawori kaari iñaapiin-teetzi Apitantoniki. ⁴ Eero ikemi-maetzimi Faraón. Roo kanteencha aritaki noñaakaeri noshintsinka maawoeni Apitantoni-jatzi. Tema kameetha nokijawen-teeyari pisheninka Israel-paeni, nashitari naaka, nokimi-takaari nowayiriri. Aritaki naayiteeri maawoeni ijeekawae-witaka Apitantoniki. ⁵ Aririka noñaahan-takiro noshintsinka Apitantoniki, aririka nahaeri pisheninka Israel-paeni janta, aripaete riyoti Apitantoni-jatzi naaka Tajorensi.” ⁶ Imatakiro Moisés eejatzi Aarón okaatzi ikantakiriri Tajorensi. ⁷ Tema okaataki Moisés 80 rojarensite ikenkitha-waetakaan-takariri Faraón. Riima Aarón okaataki rirori 83 rojarensite.

⁸ Ari rapiiteero Tajorensi iñaanateeri Moisés eejatzi Aarón, ikantziri: ⁹ “Aririka ikantakimi Faraón: ‘Ajaantyya poñaayina kaari iñaapiin-teetzi,’ pikanta-nakiri eeroka Aarón: ‘Pookiro pikotzi ikatziyakaha Faraón opeyari maanki.’” ¹⁰ Jataki Moisés eejatzi Aarón iñiiri Faraón, imatakiro ikantakiriri Tajorensi. Rookakiro ikotzi Aarón ikatziyakaha Faraón itsipayi-takari in-ampina, opeyanakari maanki ikotzi. ¹¹ Ari ikaemakaan-takiri rirori Faraón yotaniri-paeni eejatzi sheripiyari-paeni Apitantoni-jatzi. Imawita-paakawo rirori-paeni. ¹² Rookapaakiro ikotzi apaani-paeni rirori, opeyanakari maanki. Roo kanteencha ikotzi Aarón oniyakiri rashi irika-paeni yotaniri. ¹³ Teemaeta ikemijantzi Faraón, eekiro ikijo-shire-tanakitzi. Tema mataka ikantzi-takari Tajorensi.

¹⁴ Ari rapiiteero Tajorensi ikanteeri Moisés: “Osheki ikijo-shiretaka Faraón, tee ishinetziri riyaaete pisheninka-paeni. ¹⁵ Pananin-kashiteri Faraón riyaaata-manee rirori nijaaki. Pitonkiyo-tyaari nijaathapyaaki poteeyiro pikotzi peyakariri maanki. ¹⁶ Pikantiri: ‘¡Pinkathari! Tema rotayaanta-witakina Tajorensi, Itajorensite Heber-paeni, nokamantimiro iñaani ikantzimi: “Pishineti nashitari naaka riyaaete ochempimashiki ipinkatha-tina.” Roo kanteencha teemaeta pikemi eeroka,

owanaa pipiyathataka. ¹⁷ Rootaki ikantan-takari eejatzi Tajorentsi: "Iroka piyotan-tyaanari naaka Tajorentsi." Piñaakina noteeyakiro nokotzi, rootaki nopajaan-tyaawori nijaa, aritaki opeyana-kyaawo iraantsi. ¹⁸ Ari ithonkayaa ikami maawoeni ikaatzi jeekatsiri nijaaki, oshityaati nijaa. Tema osheki ipinkamatiro Apitantoni-jatzi aririka imiritiro.' ¹⁹ Ikantanakiri Tajorentsi irika Moisés: "Pikanteri pirentzi Aarón rowaankiro ikotzi jempe ojeekayitzi nijaa, inkaari, jempe owaanka-naayita, jempe rowaan-teetawo Apitantoniki, tema othonkyaa opeyaawo iraantsi okaatzi tzimayi-tatsiri inchatonaaki eejatzi mapinakiki, maawoeni."

²⁰ Tema imatakiri Moisés eejatzi Aarón okaatzi ikantakiriri Tajorentsi. Roñaahakiri Faraón itsipatakari inampina-paeni, ipajaan-takawo ikotzi nijaa, thonkaka opeyanakawo iraantsi okaatzi tzimatsiri janta. ²¹ Thonkaka ikamayitaki maawoeni ikaatzi jeekatsiri nijaa-ki, thonkana oshityaatanaki nijaa, tee okameethatzi imiriteero Apitantoni-jatzi. Thonkaka iraanchaataki maawoeni nijaa janta Apitantoniki. ²² Roo kanteencha imatakiri eejatzi isheripiyarite-paeni Apitantoni-jatzi okaatzi rantakiri Moisés. Rootaki ikijo-shire-tantari Faraón, tee ikemijantzi, tema mataka ikantzi-takari Tajorentsi. ²³ Piyaa rirori Faraón ipankoki, apatziro inimowae-tziri, tee okantzimotyaari okaatzi iñaawitakari. ²⁴ Tema ikiyakoteeyakini othapyaaki nijaa maawoeni Apitantoni-jatzi ikoyi rayi kiteshaari nijaa, rootaki rireri, tema tee okameethatzi riereero antawaani. ²⁵ Ari maakotaki okaatzi 7 kiteejeri ipeyanta-kawori Tajorentsi iroka nijaa iraantsi.

8

¹ Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: "Piyaate ijeekira Faraón, pikanteri: 'Ikantzi Tajorentsi: "Pishineteri ikaatzi nashitari naaka riyaate ipinkatha-teena. ² Eerorika pishine-tashitari, aritaki nowajankitaan-takimiri mashero-paeni maawoeni piipatsiteki. ³ Ari itzimaki osheki mashero nijaaki, ikyaayite pipankoki, eejatzi jempe pimaapiintzi. Tema ari ithonkyaa ikyaapaaki ipankopaeniki pinampina-paeni, eejatzi ipankopaeniki maawoeni pisheninka. Ari ikyaayitaki pitashi-mentoki, pichomoniki-paeni, maawoeniki. ⁴ Ithonkyaa rateeta-paakimi mashero-paeni, eejatzi ikanta-paakiri maawoeni pisheninka-paeni. Imatakiri pinampina-paeni eejatzi." ' " ⁵ Opoñaashita ikantanakiri Tajorentsi Moisés: "Pikanteri Aarón rowaankiro ikotzi jempe otzimayitzi nijaa, jempe rowaan-teetawo eejatzi. Ari ipoñeeyari mashero-paeni iñaahateri Apitantoniki." ⁶ Ari rowaanka-nakiro Aarón ikotzi jempe otzimayitzi nijaa janta Apitantoniki. Tema tonkaapaaki osheki mashero, ipamankapaakiro nampitsipaeni Apitantoniki. ⁷ Roo kanteencha imatzitakawo sheripiyari-paeni, roetonkaaki isheripiyarin-kakiini rirori osheki mashero janta Apitantoniki.

⁸ Rootaki ikaemakaan-tanta-kariri Faraón ipoki Moisés eejatzi Aarón, ikantawakiri: "Pikowako-teeri Tajorentsi ipeyeeri mashero-paeni ikaatzi oñaashirenka-kinari naaka eejatzi nosheninka-paeni. Aritaki noshine-takiri pisheninka-paeni riyaate itayiniri ratsipe-takaani Pitajorentsite." ⁹ Ari rakanakiri Moisés pinkathari Faraón, ikantziri: "Pikantena jemperika okaatzi namanakotantemiri eeroka, pinampina-paeni eejatzi pisheninka-paeni, eero roñaashirenkan-teemi mashero-paeni pipankokipaeni, apatziro ijeeki nijaaki." ¹⁰ Ikantzi Faraón: "Okiteeje-tamane." Ikantzi Moisés: "Aritaki omatakyaaka okaatzi pikowakiri, rootaki piyotan-tyaari tekatsi

itsipa monkaatyaarini Notajorentsise. ¹¹ Tema eero itzimanee mashero-paeni pipankoki, eejatzi ipankoki pinampina-paeni, ari ikantzitakyaa ipankokipaeni pisheninka-paeni, apatziro ijeekayite nijaaki.” ¹² Ikanta ipiyaa Moisés eejatzi Aarón ipoñahaawo ipankoki Faraón. Ari ramananaka Moisés ikowako-tziri Tajorentsi ipeyeeri mashero-paeni ikaatzi oñaashirenka-kiriri Faraón. ¹³ Imatakiro Tajorentsi okaatzi ikowakiri Moisés. Ithonka ikamanaki mashero-paeni kyahaen-tsiri pankotsiki, piyoteen-chari okaankiityeera, eejatzi owaantsiki-paeni. ¹⁴ Tema ithonka ipiyotakaanteetakiri mashero ikaatzi kamaentsiri, shityeenka-mashitaki. ¹⁵ Tema tekatsi kantashiryaaneerini Faraón, kameetha ijeekanee. Ari rapiita-neero ikijo-shire-tanee, tee rantziro ikantawi-teetariri, mataka okaatzi ikantzitakari Tajorentsi.

¹⁶ Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Pikanteri pirentzi Aarón: ‘Powaankiro pikotzi, pipaja-panetero kepatsi, tema rootaki peyaneen-chani netsi, ithonkyaa iñahaeteri maawoeni Apitantoniki.’ ”* ¹⁷ Tema imatakiro Aarón okaatzi ikantee-takiriri. Rowaankakiro ikotzi, ipaja-panetakiro kepatsi, peyanaka netsi. Riitaki shenita-neentsiri maawoeniki Apitantoniki. Tema roñaashirenka-paakiri atziri-paeni eejatzi piratsi-paeni. ¹⁸ Ari imawitakawo eejatzi sheripiyari-paeni ipeyiri netsi isheripiyarin-kakiini, teemaeta imatziro. Tema osheki ikantanaka ini atziri-paeni eejatzi ipira-paeni. ¹⁹ Ikantawi-takari sheripiyari-paeni pinkathari Faraón, ikantziri: “Okaatzi piñaakiri, Tajorentsi kantakaawo.” Teemaeta ikemi Faraón ikantawi-teetariri, tema mataka okaatzi ikantzi-takari Tajorentsi.

²⁰ Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Panandin-kashiteri okiteejetamane Faraón riyaaata-manee nijaaki, pikanteri: ‘Iroka ikantzi Tajorentsi: “Pishineteri riyaaatee nashitari naaka ipinkatha-teena. ²¹ Tema eerorika pishine-tziri riyaaate, aritaki notyaantaki osheki inashi-tachani shimpokipaeni, riitaki oñaashirenka-paakimini pipankoki, ipankoki pinampina-paeni eejatzi ipankokipaeni maawoni pisheninka-paeni. Ithonkaero maawoeni iipatsite jempe inampiyitawo. ²² Eeromaeta itzimi shimpoki-paeni Okaakishaariki jempe ijeeki Israel-paeni, ikaatzi nashitari naaka. Tema rootaki piyotan-tyaari naaka Tajorentsi ashitawori kepatsi. ²³ Tema naaka ookakaawenteerini maawoeni nashitari naaka, ikaatzi pashi-witakari eeroka. Inkaamani omatyaa iroka.’ ” ²⁴ Tema imatakiro Tajorentsi okaatzi ikan-takiri, pokapaaki osheki shimpoki ipankoki Faraón, ipankoki inampina-paeni, eejatzi ipankoki isheninka-paeni, ithonka ipamankapaakiro maawoeni Apitanti. Tema ithonka rowaaripero-tanta-paaki irika-paeni shimpoki.

²⁵ Rootaki ikaeman-takariri Faraón irika Moisés eejatzi Aarón, ikantakiri: “Kantacha piyaate pitayiniri patsipe-takaani Pitajorentsise, roo kanteencha eero pawijiro jempe oweyaa nampitsi.” ²⁶ Ari ikantzi Moisés: “Tee inimotana pikantanari, tema piwinkani roori aririka notayiniri Notajorentsise. Aririka nomatakiro iwinkani Apitanti-jatzi, aritaki rowamaa-wentakinawo. ²⁷ Otzimatyee niyaateeyeni, tema okaatzi mawa kiteejeri nanashitya ochempi-mashiki, notayiniri natsipe-takaani Notajorentsise, nanteero okaatzi ikantanari rirori.” ²⁸ Ikantzi Faraón: “Aritaki noshine-takimi piyaate pitayiniri patsipe-takaani Pitajorentsise janta ochempi-mashiki, eeromaeta piyaa-perotzi inteena. Pamanakotena eejatzi naaka.” ²⁹ Ikantzi Moisés: “¡Pinkathari! Aririka noshitowanee nokenkitha-waetakaemi, aritaki nokowako-takiri Tajorentsi ipeyeeri inkaamani irika-paeni

* 8:16 netsi = tsiito

inashi-yitachari shimpoki ikaatzi oñaashirenka-kimiri eeroka, pinampina-paeni eejatzi pisheninka-paeni. Okantashitzimaetya eero papiitziro pamatawitana, pithañee-yaari nosheninka-paeni riyaaate itayiniri ratsipe-takaani Notajorentsita.”

³⁰ Ari ishitowanee Moisés ikenkitha-waetakaeri ipankoki Faraón, ramanaari Tajorentsi. ³¹ Imatakiro Tajorentsi okaatzi ikowakiri Moisés. Peyanaa shimpoki-paeni ikaatzi oñaashirenka-kiriri Faraón, inampina-paeni eejatzi maawoeni isheninka-paeni, tekatsi apaani tzimahaan-tanaa-tsini. ³² Roo kanteencha Faraón, rapiita-neero ikijo-shire-tawaetzi, tee ikemijantziro ikantee-tziriri, tee ishinetziri riyaaate Israel-paeni.

9

¹ Ikanta Tajorentsi rapiiteeri Moisés ikanteeri: “Piyaate piñeeri pinkathari Faraón, pikanteri: ‘Ikantzi Tajorentsi, Itajorentsita Heber-paeni: “Pishineteri ikaatzi nashitari naaka, riyaaate ipinkatha-teena. ² Tema eerorika pishine-tziri riyaaate, roojatzi-rika pithañee-yaari, ³ aritaki nowajankitaan-takimiro kowaenkatatsiri mantsiyarentsi, rootaki thonkaerini ikaatzi pipiratarari powaneki, ikyaaakoetari-paeni, maawoeni.* ⁴ Riima ipira-paeni Israel-paeni, eero ikamahaantzi apaani. Tema nina-shityaari ikaatzi rashitari Israel-paeni, eejatzi rashi Apitantoni-jatzi.” ’ ’ ⁵ Ari rowaki Tajorentsi apaani kiteejeri, ikantzi: “Inkaamani nomatero okaatzi nokantakiri.” ⁶ Okanta okiteeje-tamane, imatakiro Tajorentsi okaatzi ikantakiri. Ithonkanaka ikamaki ipira-paeni Apitantoni-jatzi, riima rashi Israel-paeni tee ikamahaantzi apaani. ⁷ Rojampi-kowen-takiri Faraón ipira-paeni Israel-paeni, ikematzii ikanteetzi: “Tee ikamahaantzi apaani.” Roo kanteencha Faraón, eekiro ikijoshire-tanakitzii, tee ishinetziri riyaaate Israel-paeni.

⁸ Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés eejatzi Aarón, ikantziri: “Powiteeyini jamampo, riitaki Moisés oñaayirini Faraón rooka-panetero. ⁹ Rootaki shekita-neentsini jamampo maawoeni Apitantoniki. Rootaki pathaakaa-yiterini maawoeni Apitantoni-jatzi eejatzi piratsi-paeni.” ¹⁰ Imatakiro Aarón eejatzi Moisés, raanaki ojamampote paamari, jataki ijeekira Faraón. Rooka-pane-takiro Moisés jamampo jenoki. Rootaki opoñaan-tanakari ipathaa-waeyi-tanaki maawoeni atziri-paeni eejatzi ikimita-nakari ipira-paeni. ¹¹ Tee imatziro sheripiyari-paeni okaatzi rantakiri Moisés, tema ithonka ipathaa-waeyi-tanaki rirori, roshiya-nakari jempe ikantayi-tanaka maawoeni Apitantoni-jatzi. ¹² Roo kanteencha, ikantakaawo Tajorentsi eekiro ikijo-shire-tatzii Faraón, tee ikoyi ikemiro ikantee-tziriri, monkaataka ikantzi-takariri Tajorentsi paerani Moisés.

¹³ Eejatzi rapiiteeri Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Pananinkanaki inkaamani piñeeri Faraón, pikanteri: ‘Ikantzi Tajorentsi, Itajorentsita Heber-paeni: “Pishineteri riyaaate ikaatzi nashitari naaka, ipinkatha-teena. ¹⁴ Tema notyaan-tatzii nimaeka osheki mantsiyarentsi patsipe-tyaari eeroka, pinampina-paeni, eejatzi maawoeni pisheninka-paeni. Rootaki piyotan-tyaari tekatsi itsipa kimitenani naaka jaka kepatsiki. ¹⁵ Tema nimaeka nowajankitaan-temiro eeroka mantsiyarentsi, eejatzi nokimiteri maawoeni pisheninka-paeni, tema ari pikamaetyaanaki jaka kepatsiki.

* 9:3 pipiratarari = waaka-paeni, owisha-paeni; ikyaaakoetari-paeni = caballos, asnos, camellos

16 Omapero-tatyaa, tema naaka kantakaawo pañaayite, rootaki riyotan-teenari otzimimotana naaka noshintsinka, ari okantyya ikenkitha-takoe-tantee-nari naaka maawoeni kepatsiki.† 17 Tema piñaawi-takawo okaatzi awijeentsiri, eeki ro pithañaa-tyaari ikaatzi nashitari naaka, tee pishineritzi riyayitee. 18 Tema inkaamani, ari okimityaawo nimaeka iweyaakaha ooryaa, ari piñaakiro opariyi jiriniki, tee iñahaetziro paerani jaka Apitantoniki kimityaawoni iroka, omapokakimi nimaeka. 19 Oztimatyee potyaante ahaaterini pipira-paeni, eejatzi maawoeni tzmatsiri powaneki. Tema aririka opariyaa-paaki jiriniki, othonka owamaapaakiri atziri-paeni, eejatzi ipira-paeni kaari jeekatsini pankotsiki.” ’ ’ 20 Tema eenitatsi apaani-paeni inampina Faraón pinkatha-tanakiriri Tajorentsi ikemakiro ikantakiri, ramayiteeri romperatani eejatzi ipira-paeni ipankoki. 21 Riima ikaatzi piyatha-tawori iñaani Tajorentsi, tee ramaeri ipankoki romperatani eejatzi ipira-paeni.

22 Ari rapiiteeri Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Powaanka-wakotyaa jenokinta, opariyiita Apitantoniki jiriniki, thonkirini atziri, ipira-paeni eejatzi maawoeni iwankiri Apitantoni-jatzi.” 23 Ari itzinaa-wakotanaka Moisés jenokinta roteeyiro ikotzi, ikantakaakawo Tajorentsi ookathatyaa. Othonka ojiriniki-tanaki maawoeni Apitantoniki.‡ 24 Tema matanaka ojiriniki-tanaki, otsipatakawo jiriniki ookatha-rentsi. Osheki okowaenkataki, tee iñaapiin-teetziro paerani Apitantoniki kimityaawoni iroka.§ 25 Tema othonka owaaripero-tapaakiro jiriniki iipatsiteki Apitantoni-jatzi. Omatakiri maawoeni atziri-paeni, eejatzi ipira-paeni. Omatakiro owaaripero-takiro pankirentsi-paeni shookatsiri owaantsiki, otewaryaa-yitanakiro inchato-paeni tzmatsiri nampitsiki. 26 Rooma janta Okaakishaariki jempe inampitee-yawoni Israel-paeni, tee iñahaetziro opariyi jiriniki.

27 Ari ikaemakaan-teeri Faraón irika Moisés eejatzi Aarón, ikanteeri: “Nokaariperotaki naaka. Tema kameethari ikanta rirori Tajorentsi. Rooma naaka eejatzi maawoeni nonampina-paeni, kaari-perori nokanteeyani. 28 Pamaniri Tajorentsi okaatantyaari ookatha-rentsi, eejatzi jiriniki. Aritaki noshine-takimi piyaayitee, eero nothañaa-neemi.” 29 Ari rakanaki Moisés ikantanakiri: “Aririka noñaakiro niyaa-tapitha-teero pinampi, ari nowaanka-wako-tashi-teeyaari Tajorentsi namañeeri. Ari okaatapaaki ookathataka eejatzi jiriniki, rootaki piyotan-tyaari rashi Tajorentsi iroka kepatsi. 30 Roo kanteencha niyotzi naaka, tekira pipinkathatzimaetari eeroka Tajorentsi, ari ikimitzitakari eejatzi pinampina-paeni.” 31 Tema thonkaka okamaki pankirentsi okaatzi powaenka-ryaawi-teenchari, okaatzi eejatzi teyakiwi-teenchari.* 32 Roo kanteencha, teemaeta okamayitzi okaatzi ojamani-yitatsiri oshooka-yitzi.† 33 Ikanta ishitowanee Moisés ikenkitha-waetakaeri ipankoki Faraón, itzinaa-wako-tanaa ramananeeri Tajorentsi. Awijeen-katanaki jiriniki, tee opariyaani inkani, tee ookatha-taneeyaa. 34 Ikanta iñaakiro Faraón tee opariyane inkani, awijanaki jiriniki, tee ookatha-taneeyaa, ari ikaaripero-tanee eejatzi. Tema rapiita-neero ikijo-shire-tanee, ari ikimitzi-tanaari inampina-paeni. 35 Mapperotanaa ikijo-shire-tawae-tanee Faraón, tee ishinetziri riyate Israel-paeni. Tema monkaataka ikantakiriri Tajorentsi paerani Moisés.

† 9:16 Waerontsi ‡ 9:23 ookathatyaa = paryaapaaki paamari § 9:24 ookatha-rentsi = paamari

* 9:31 powaenka-ryaawi-teenchari = cebada; teyakiwi-teenchari = lino † 9:32 ojamani-yitatsiri oshooka-yitzi = trigo, centeno

10

1 Eejatzi rapiiteeri Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Piyaati piñiiri Faraón, tema naaka kantakaari ikijo-shire-tawae-tantari rirori eejatzi inampina-paeni, rootaki iñaantee-tyaawori kaari iñaapiinteetzi. 2 Rootaki pikaman-teeriri pitomi-paeni eejatzi picharini-paeni okaate nantayi-teeri Apitan-toniki, tema noñaaha-yitee-ri kaari iñaapiin-teetzi. Ari piyoyiteeri eeroka-paeni naakataki Tajorentsi.” 3 Ari riyaaatanaki Moisés eejatzi Aarón iñiiri Faraón, ikantapaakiri: “Troka ikantzi Tajorentsi, Itajorentsita Heber-paeni: ‘¿Jempema okaateka pipakaero pikijo-shire-yitzi? Pishineteri riyaa-tee ikaatzi nashitari naaka, ipinkatha-teena. 4 Eekiro-rika pithañaa-tyeeyaari, ari namaki inkaamani osheki tsitsiri pinampiki. 5 Ipamanka-paakiro kepatsi, eero okaankitee eepichokiini. Ithonka-paakiro royaawo tzimahaan-taneen-tsiri owamayiro jiriniki, ithonka-paakiro royaawo okaatzi shookatsiri inchatopaeni. 6 Ipiyota-paakyaa pipankokipaeni, ari ikantzitakyaa ipankoki pinampina-paeni, eejatzi maawoeni ipankopaeniki Apitantoni-jatzi. Iñahaeteero kaari iñaayitzi paerani ashtizimiri eejatzi piwaejatzite-paeni.’” Ithonkakiro ikenkitha-waetakaeri Faraón, piyanaa irirori. 7 Ikantanakiri inampina-paeni Faraón: “¡Pinkathari! ¿Jempema okaateka ipakaero rajarii-matee irika atziri? Pishineteri riyaaatee isheninka-paeni, ipinkatha-teeri Itajorentsita. ¿Tema piñiiri rowaariperotaitaeri anampi Apitantoni?” 8 Ari rapiitakiro Faraón ikaemakaan-tziri Moisés eejatzi Aarón, ikantakiri: “Piyaati pipinkathateri Pitajorentsita. Roo kanteen-cha nokoyi pikantina jempe-rika itzimi jatatsini.” 9 Ikantzi Moisés: “Tema maawoeni niyaateeyini: eentsi-paeni eejatzi antariki-paeni, notyomi-paeni eejatzi nishintyo-paeni. Ari naaneeri maawoeni nopira-paeni. Tema antawo okantyya noemoshirenkaeri Notajorentsita.”* 10 Ikantanaki Faraón: “Tema tee omama pikoyi pantiro kaari-perori. ¿Poshiya-kaantzi ari noshine-takimi piyaatee, ari paayita-neeri eejatzi peentsite-paeni? Omawitakyaa itsipatimi Tajorentsi eerokapaeni. 11 Eero omata pikoyiri. Piyaateeyeni eeroka antari-paeni, pipinkathateri Tajorentsi, tema rootaki pikowae-yakirini.” Roepiyawakiri Faraón tee ikoyi iñiiri.

12 Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Powaanka-wako-teeyaa jempe ojeeki Apitantoni, tema namatyee osheki tsitsiri, ithonkiro pankirentsi tzimahaan-taneen-tsiri kaari owamaanaki jiriniki.” 13 Ari rowaanka-wako-tanaka Moisés jempe ojeeki Apitantoni roteeyiro ikotzi, ikantakaakawo Tajorentsi otampyaataki kiteejeriki eejatzi tsireniriki. Okanta okiteeje-tamane, iñeetazii osheki tsitsiri amakiri tampyaa kinapaen-tsiri ishitowa-piintzi ooryaa. 14 Tema piyotapaaka tsitsiri-paeni Apitantoniki. Tee otzimae jempe okaankiitye eepichokiini. Maperori ishenita-paaki, tee iñeetziro paerani, eero iñeeteero paata eejatzi. 15 Ithonka ipamanka-paakiro maawoeni nampitsi, tsirenitankyyaa-tapaaki kepatsiki. Ithonka rowapaakawo pankirentsi, maawoeni okithoki-paeni inchatokaatzi tzimahaan-taneen-tsiri kaari owamayi jiriniki. Maperori ithonkakiro, tee iñeete Apitantoniki jempe eerishitee inchatoshi, omataka owaantsiki eejatzi antami-mashiki.

16 Ari ishintsi-tanaki Faraón ikaemakaan-takiri Moisés eejatzi Aarón, ikantakiri: “Nokaaripero-tzimotakiri Pitajorentsita, ari nokantzi-takimiri eejatzi eeroka. 17 Roo kanteencha, nokoyi pipeyako-teenawo nantzimota-kimiri, eero napiiteero. Pikowakoteri Tajorentsi, ipeyeeri nopankoki naaka irika-paeni owamaan-taniri.” 18 Ikanta ishitowanee Moisés ipankoki Faraón

* 10:9 nopira-paeni = owisha-paeni, waaka-paeni

ikenkitha-waetakaeri, ramananeeri Tajorentsi. ¹⁹ Ari ikantakaakawo Tajorentsi oshintsiti otampyaati okinapaakiro ikyaapiintzira ooryaa, othonkaneeri aanakiri tsitsiri-paeni ookakiri Inkaariki Kityonkaariki. Tee iñeetaneeri tsitsiri maawoeni nampitsiki Apitantoniki. ²⁰ Roo kanteencha Tajorentsi, eekiro ikijo-shire-takaa-tziiri Faraón, tee ishinetziri riyaaete Israel-paeni.

²¹ Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Pitzinaa-wakoti jenokinta, otsirenikaakitantaari maawoeni Apitantoniki, tema otsirenikaakiperotatyee kantacha roteeyeetiro.” ²² Ari itzinaa-wako-tanaka Moisés jenokinta, tema mawa kiteejeri otsirenikaakitaki maawoeni Apitantoniki. ²³ Tema tekatsi ñahaerini isheninka, okaatzi mawa kiteejeri tee okantya riyaaite jempe-rika-paeni. Riima Israel-paeni koñeetyaakotatsi ipankoki rirori-paeni. ²⁴ Ari rapiita-neero Faraón ikaemakaan-takiri Moisés, ikantakiri: “Piyaati nimaeka pipinkatha-teeri Tajorentsi, paanakiri pitomi-paeni. Apatziro pookanakiri pipira-paeni.”† ²⁵ Ikantzi Moisés: “Eeroka pawakinani piratsi notayiri, riijatzi kachaa-teyamaitatsini notayiniri Tajorentsi. ²⁶ Tema otzimatyee naanakiri ikaatzi nopirataru naaka. Eero nookanaki apaani, riitaki noemoshirenkantapiin-tariri Notajorentsite. Tema eerorika nayiri, tee niyotzi oetarika noemoshirenkantyaariri Tajorentsi aririka nareetakyaa jempe noshiritawo.” ²⁷ Tema riitaki Tajorentsi kantakaakawo ikijo-shiretantari Faraón, tee ishinetziri riyaaitee. ²⁸ Ikantanakiri Faraón irika Moisés: “¡Piyaati! Tee nokoyi pipiyi piñiina. Aririka napiitakiro noñiimi, aritaki pikamaki.” ²⁹ Ikantzi Moisés: “¡Kameetha pikantakiri! Eero napiiteero noñiimi.”

11

¹ Eejatzi rapiiteeri Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Naaka kantakaeyaa-woni iñaantyaawori pinkathari otsipa kowaenkari, roojatzi iñiiri maawoeni Apitantoni-jatzi. Aririka iñaakiro ikowaenka-takotanaki Faraón, aritaki ishineteemi piyaatee. Riitaki Faraón shintsiwen-teemini piyaatan-teeyaari. ² Pikanteri pisheninka-paeni ikowakoteri pinatachari ijeekannampi-tziri, ari okimitzi-tyaari tsinani-paeni okowakotiro ojeekannampitzi opayita-waero rowetsikae-tziri koriki, ooro.” ³ Ikantakaakari Tajorentsi Apitantoni-jatzi ipashita-waeyaari Israel-paeni. Ari ikantzi-teetakari eejatzi Moisés, ikimita-kaetakari riroporori. Osheki ipinkatha-takiri inampina-paeni Faraón eejatzi maawoeni atziripaeni. ⁴ Ari ikenkitha-waetakaakiri Moisés pinkathari Faraón, ikantakiri: “Pikemi ikantzi Tajorentsi: ‘Aririka oniyankiityaa-paaki tsireniri, ari nanashitiro maawoeni nampitsi Apitantoni.’ ⁵ Ari ithonkyaa ikami rantarite-paeni itomi Apitantoni-jatzi, eejatzi rantariti itomi-paeni Faraón, okantawitaka riroporori ijeekawitaka iwinkathari-mentoki. Imatzityaa rantariti itomi-paeni omperataarewo ashironkaa-chari toonka-waetatsiri. Ari ikamitakyaa etanakawori itzimi ipira-paeni. ⁶ Tema ari rakisheenkatakyaa iraaachaani Apitantoniki, tee iñahaetziro paerani kemityaawoni, eero apiitaa eejatzi paata. ⁷ Roo kanteencha, tekatsi koshekyaarine Israel-paeni, eero itzimi otisitzi thaatirini. Rootaki piyotan-tyaari riyotziri Tajorentsi Apitantoni-jatzi, riyotzitari Israel-paeni ikaatzi rashitari rirori. ⁸ Ari ipokanaki pinampina-paeni iñiina, rotziwerowa-paaki, ikanti: ‘Piyaatee eeroka, paa-neeri pisheninka-paeni ikaatzi pitsipa-takari.’ Aririka okaataki awijatsini,

† 10:24 pipira-paeni = owisha-paeni, waakapaeni

aripaete niyaatee.” Tema antawo ikijaka Moisés ishitowanee ikenkitha-waetakaerira Faraón. ⁹ Ari rapiitakiro Tajorentsi ikantziri Moisés: “Owanaa itheenkimi Faraón, rootaki kantakaan-tironi iñaantyaawori okaatzi kaari iñaapiin-teetzi paerani Apitantoniki.”

¹⁰ Imatakiro Moisés eejatzi Aarón, tema roñaaha-yitakiri Faraón kaari iñaapiintzi. Riitaki Tajorentsi kantakaawo ikijo-shire-tanta-naari Faraón. Tee ishinetziri riyaaete Israel-paeni ijeeikiita Apitantoniki.

12

¹ Ikanta Tajorentsi iñaanateeri Moisés eejatzi Aarón janta Apitantoniki, ikanteeri: ² “Riroporori irika kashiritatsirika, riitaki etakaantaneeyaawoni ojarentsiki.* ³ Pikenkitha-waetakaeri maawoeni Israel-paeni, pikanteri: ‘Aririka areetyaa kiteejeri 10 irika kashiri, ari piyoshiiteri apaani pipira ipankopaeniki apaani-paeniki pisheninkapaeni eeroka.† ⁴ Teerika pishek-iti pipankoki pithonkan-tyaariri poyaari pipira, kantacha pikaemiri jeekaa-nampi-tzimiri, pantanyaari pipira, riitaki oyaarini ikaatzira ijeekaeyini rirori ipankoki. ⁵ Tema kameetha ikantyya irika pipira, shirampari, tz-imaentsiri apaani rojarentsite.‡ ⁶ Ari ijeekawaki irika pipira roojatzi kiteejeri 14 irika kashiriki. Riitaki powamaa-yiteri aririka otsireniityaanaki apaani-paeni pipankoki eeroka. ⁷ Payiro riraa, pipotho-tantyaawo apitekiro otzinkami-panke eejatzi okonompiro pashitakowo jempe powayityaari pipira. ⁸ Tema tsireniriki poyaari pitashi-takiri, patantyaari kaari shineyakaerori, eejatzi inchashi kepishi-tatsiri.§ ⁹ Ero powari añiinkari, eejatzi onkotsirentsi, apatziro poyaari tashirentsi. Tema kantacha poyaawo eejatzi okaatzi tzimantayitariri inthomaenta imotziki. ¹⁰ Pithonkateri poyaari, ero powaantari powaneeyaari inkaamani. Aririka itzimahaan-tapaaki eepichokiini, pitayiri. ¹¹ Iroka pikantyya poyaari. Powatha-kityaa, ero panashi-konta-tashita, poteeyiro pikotzi, intsipaete poyaa. Tema iroka kiteejeri aetero “Anonkoryaantsi,” rashi Tajorentsi. ¹² Tema nimaeka tsireniriki nonkinanaki maawoeni nampitsi Apitantoniki, ari nowamaakiri maawoeni rantarite itomi-paeni Apitantoni-jatzi, eejatzi rantarite itomi-paeni ipira-paeni. Tema Tajorentsi naaka. Aritaki notzimpoookita-nakiri itajorentsi-nirote Apitantoni-jatzi. ¹³ Tema rootaki iraantsi niyotan-tapaa-kyaawori pipanko jempe piyeeka-yitzi eeroka. Aririka noñaapaakiro opothotakyya iraantsi pipankoki, nanonkoryaa-nakiro. Ero piñiuro mantsiyarentsi owamaan-tatsiri ratsipe-teetyaari Apitantoniki.*

¹⁴ Tema rootaki pikenkishire-tapiin-teeri iroka kiteejeri, antawo poemoshirenkaero poshire-teeyaari Tajorentsi. Rootaki imateeri ikaate picharini-teeyaari. Ashi rowaero roemoshirenkaero. ¹⁵ Tema okaatzi 7 kiteejeri powapiin-tyaawo ratanteetari. Pookayitero pipankoki okaatzi shineyakaerori etana-kawori kiteejeri. Eenitatsi-rika atziri owakyaawoni shineyatsiri ratanteetari etana-kawori kiteejeri roojatzi omonkaatantakyya 7 kiteejeri, ero ishineteetzi itsipatee-yaari isheninka,

* **12:2** etakaantaneeyaawoni ojarentsiki = ithonki-matapaawo kashiri marzo retanta-neeeyaawori kashiri abril. † **12:3** pipira = owisha = cordero ‡ **12:5** pipira = iriirika owisha, terika cebra-rika. § **12:8** patantyaari = pan * **12:13** Kantakota-chari jaka “nanonkoryaa-nakiro” riitaki ñaawaetatsi Tajorentsi, tema ranonkoryaa-tyeero ipanko-paeni Israel-paeni. Ari okanta rowawijaa-kotantaariri ikaatzi jeekatsiri paerani, itajonka-wenteeri. Tema Tajorentsi eejatzi Ronampiri tajorentsi, aririka ranonkoryaakiro pankotsi, itajonka-wentatziro, ero iñeetziro mantsiyarentsi ikemaatsi-teetyaari. Tee oshiyawo aririka ranonkoryaante shiretsi.

ari rookaetakiri.[†] ¹⁶ Tema pipiyowenteeyaana pimpinkathataena etana-kyaawoni kiteejeri. Ari pikanterori eejatzi aririka omonkaatapaakyaa 7 kiteejeri. Tekatsi antawae-tatsini, apatziro ronkotsite royaari. ¹⁷ Poemoshirenkaero iroka kiteejeri rowantee-takawori atanteetari kaari rowaetee-tzi shineya-kaerori, tema rootaki kiteejeri naanteemiri pijeeka-witaka Apitantoniki. Oztimatyee piyotahaeri ikaate picharini-teeyaari, ashi rowaero roemoshirenkaero rirori nokantakiri. ¹⁸ Powapiinteeyaawo atanteetari kaari rowaetee-tziri shineya-kaerori kiteejeri 14 roojatzi kiteejeri 21 aririka retana-kyaawo owakirariki ojaentsi. ¹⁹ Tema eero otzimi eepichokiini shineya-kaerori atanteetari pipankoki, roojatzi omonkaa-tanta-kyaari 7 kiteejeri. Eenitatsi-rika owakota-kyaawoni shineya-kaerori, eero ikowaeteeri pinampiki, rookaetakiri. Okantawityaa riitakirika Israel-paeni, itsipa-jatzi-rika jeekimo-tzimiri, oztimatyee rookaeteri. ²⁰ Jempe-rika pinampi-yitee-yaawo eeroka, eero powakowaetawo shineya-kaerori atanteetari.”

²¹ Ari ipiyotakiri Moisés maawoeni antaripero-paeni Israel-paeni, ikan-takiri: “Piyaate piyoshiiyite pipira powamayiri pipankokipaeni eeroka, riitaki oemoshirenkyaari kiteejerika ‘Anonkoryaantsi.’[‡] ²² Payi inchashi, pashetan-tyaawo riraa pipira powakotakiri, pipotho-tantyaawo apitekiro oztinkami-panke eejatzi okonompiro-panke pashitakowo. Aritaki pi-jeekawaki pipankoki, eero pishitowa-waetzi roojatzi inkaamani. [§] ²³ Tema awijatyee Tajorensi rowamaa-nakiri rantarite itomi-paeni Apitantoni-jatzi. Aririka iñaapaakiro iraaentsi pipotho-takiro apitekiro oztinkami-panke eejatzi okonompi-pankero pashitakowo, ari rawijanakiro pipanko-paeni. Eero ishinetziri Tajorensi ikyaa-wankotemi thonkan-taniri. ²⁴ Poemoshirenka-piinteero eeroka nokantakimiri, ashi rowaero eejatzi ikaate picharini-teeyaari roemoshirenka-yiteero rirori. ²⁵ Aririka pareeteeyaa kepatsikinta ikashiya-kaakimiri Tajorensi, roojatzi poemoshirenki-teeyaari eejatzi janta. ²⁶ Aririka rojampi-teemi ikaate picharini-teeyaari, ikan-temi: ‘¿Litaka oshiyakaa-wentachari iroka oemoshirenkaantsi?’ ²⁷ Iroka pikante eerokapaeni: ‘Ari ratsipe-takaetari ipireetari roemoshirenkaetari Tajorensi kiteejeri Anonkoryaantsi. Tema ranonkoryaakiro paerani Tajorensi ipanko-paeni asheninka Israel-paeni ijeekan-tawitakari Apitantoniki, tema rowamaa-nakiri rantarite itomi-paeni-paeni Apitantoni-jatzi, riima asheninka-paeni aaka tee rowamaa-nakiri.’”

Ari rotziwerowanaka Israel-paeni ipinkatha-tanakiri Tajorensi. ²⁸ Ikanta riyaaatee-yeeni Israel-paeni, imatakiro okaatzii ikantakiriri Tajorensi irika Moisés eejatzi Aarón.

²⁹ Okanta niyanakiite tsireniri, ithonka rowamaakiri Tajorensi rantarite itomi-paeni Apitantoni-jatzi. Retanakari rantarite itomi-paeni pinkathari Faraón, imatzitakari rantarite itomi-paeni omonkyahaarewo. Ari ikantzi-takari etachari iryaani itzimi ipira-paeni. ³⁰ Ikanta ikakitanaki tsireniriki Faraón, maawoeni inampina-paeni, eejatzi Apitantoni-jatzi, antawo okantanaka irahaantsi. Tema maawoeni ipankoki ikamayitaki rantarite itomi-paeni. ³¹ Ari ikaemakaan-takiri Faraón tsireni-paeteki Moisés eejatzi Aarón, ikantakiri: “Piyaatee, tee nokoyi pijeeki-motaneena, paaneeri maawoeni pisheninka Israel-paeni, pipinkathateri Tajorensi, tema rootaki pikanta-piintakinari. ³² Paaneeri maawoeni pipira-paeni. Pimatero pikowapiintakiri panteri. Piyaata-nakiita. Pamana-kowen-tena eejatzi naaka.”*

[†] 12:15 ratanteetari = pan [‡] 12:21 pipira = owisha = cordero [§] 12:22 inchashi = hisopo

* 12:32 pipira-paeni = powishate, piwaakate

³³ Tema ishintsi-thatanakiri Apitantoni-jatzi ithaanki-takaantyaariri riyaaete Israel-paeni, ikantziri: “¡Piyaatanaki intsipaete! Tee nokoyi nothonkyaa nokami.” ³⁴ Ari raanakiro Israel-paeni opatha atantee-tari kaari rowaeteetzi shineya-kaerori, iponatan-tanakawo imaatha, inatanakiro. ³⁵ Imatakiro Israel-paeni okaatzi ikantakiriri Moisés, ikowako-tanakiri Apitantoni-jatzi ikaatzi rowetsikae-tziri koriki, ooro, eejatzi kithaarentsi. ³⁶ Riitaki Tajorentsi kantakaakari Apitantoni-jatzi ipashitan-tawaariri Israel-paeni, ipayita-waeri okaatzi ikoyiri. Ari ikantakirori Israel-paeni raapiitha-tanta-naariri Apitantoni-jatzi rashaahawo.

³⁷ Jatee-yeeni Israel-paeni ipoñaanakawo Itomyaani Ooryaa riyaaete-yironi Pankoshaaki. Tema riyoshiita antari-paeni, ikaateeyini 600,000 atziri. Tee riyooetziro jempe okaatzi tsinani-paeni eejatzi eentsi-paeni. ³⁸ Tee apatziro riyoshiityaa Israel-paeni riyaaete-yeeni, itsipata-nakari inashi-yitachari atziri kaari isheninkayita. Tema raayitanee osheki ipira-paeni.† ³⁹ Tema intsipaete romishitowakiri inampiki Apitantoni-jatzi, tee rowaeta-nakiro shineya-kaerori opatha atanteetari, tee ronkotsi-tanaki rowanawo, apatziro itashifanaki atanteetari.

⁴⁰ Tema okaatzi 430 ojarentsi ijeekaki Israel-paeni janta Apitantoniki. ⁴¹ Aripaete ishitowae-yeeni maawoeni rowayiri-takaani Tajorentsi ijeekawitaka janta Apitantoniki omonkaa-tapaaka 430 ojarentsi. ⁴² Tema raminakowentakiri Tajorentsi tsireniriki Israel-paeni, tema romishitowaeri ijeekawitaha Apitantoniki. Rootaki raminakowen-tantee-yaariri Tajorentsi iroka tsireniriki Israel-paeni, roojatzi imateeri ikaate icharini-teeyaari.

13

¹ Ikanta rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Moisés, ikantziri: ² “Pashita-kaeyaanari rantarite-paeni itzimakaan-teetani. Tema maawoeni omapokaaniro otzimiri otomi-paeni pisheninka Israel-paeni, eejatzi ashi ipireetari-paeni, tema riitaki nashi irika-paeni.”

³ Ari rapiiteero Moisés ikanteeri isheninka-paeni Israel-paeni, ikantziri: “¡Nosheninkapaeni! Pikenkishire-teero kiteejeri pishitowan-taari Apitantoniki, jempe rompera-wiitakimi. Tema ishintsinka Tajorentsi romishitowan-teemiri. Rootaki eero powantaawo rowaeteetzi shineya-kaerori atanteetari. ⁴ Tema irika kashiri iiteetziri “Eerikiri”, riitaki pishitowan-tayitaari.* ⁵ Riitaki irika kashiri poemoshirenkan-teeyaari paata aririka pahaero inampi Owinteni-jatzi, Thaawantaarinijatzi, Ochempi-weni-jatzi, Thaantewenijatzi, eejatzi Kayaawenijatzi. Tema rootaki ikashiya-kaakiriri Tajorentsi paerani awaejatzite pashiteeyaawo. Ari oshookapae janta osheki pankirentsi, eejatzi jempe itzimapae osheki ipireetari.† ⁶ Tema okaatzi ⁷ kiteejeri powaeyaawo atanteetari kaari rowaeteetzi shineya-kaeroni. Roo kanteencha aririka omonkaa-tapaaya 7-tatsiri kiteejeri, poemoshirenkaeri Tajorentsi.‡ ⁷ Tema okaatzi ⁷ kiteejeri rowaetyaawo atanteetari kaari rowaeteetzi shineya-kaeroni. Eero otzimi eepichokiini pinampiki opatha rowaeteetzi-tzirori shineya-kaerori. ⁸ Otmimatyee pikaman-teeri paata pitomi, pikanteeri: ‘Opoñaantari oemoshirenkiro iroka kiteejeri, tema eenitatsi rantzimota-kinari paerani Tajorentsi noshitowan-taari nojeeka-witaka Apitantoniki.’ ⁹ Poshiya-kaanteero iroka ñaantsi pikenta-kotyaawomi pakoki eejatzi pipankaki.

† 12:38 ipira-paeni = owisha-paeni, waakapaeni * 13:4 Eerikiri = Abib † 13:5 Ikantee-tziri jaka “jempe oshookapae janta osheki pankirentsi, eejatzi jempe itzimapae osheki ipireetari.” Tema rootaki kimitawori ikanteetzi “itzimapae osheki pitsi eejatzi tenichaa, kimi-waetapaa oshiyaata nijaa.” ‡ 13:6 atanteetari = pan

Pikenkithata-koteero riyotakahaemiri Tajorentsi, tema ishintsinka Tajorentsi raanteemiri paerani pijeeka-witaka Apitantoniki. ¹⁰ Oztimatyeepameteeyawo poemoshirenkaero ojarentsiki-paeni aririka omonkaatapaeyaa. ¹¹ Ari rareeta-kahae-mi Tajorentsi iipatsiteki Owinteni-jatzi, jempe otzimi ikashiya-kaakimiri eeroka eejatzi piwaejatzitani. Aririka rashita-kahae-miro eeroka, ¹² pashita-kahae-yaari eerokapaeni Tajorentsi maawoeni romapokaetani itzimaetziri. Ari pikantiriri shirampari omapokani otzimiri pipira-paeni, tema riitaki Tajorentsi ashitariri. ¹³ Riima omapokani otzimiri iryaani pipira ikyaakoetari, pipoyaa-tantyaari oryaanitsitipi pipira kaari ipinkaetzi. Eerorika itzimi pipoyaa-tantyaari, pikatzikiri. Ari pikantiriri eejatzi itomi-paeni ikaati picharini-teeyaari, pipoyaa-tantyaari iryaani pipira rowaetari. ¹⁴ Aririka rojampitimi pitomipaeni, ikantimi: 'Iita kantakota-chari iroka?', pikantiri eeroka: 'Rootaki kantakotacha ishintsinka Tajorentsi romishitowan-teeri ajeekawita Apitantoniki, rompera-waetee. ¹⁵ Okantakaakawo ikijo-shire-tawaetaki pinkathari Faraón, tee ishinetana niyaatee, rootaki rowamaan-takariri Tajorentsi rantariti itomi-paeni Apitantoni-jatzi, ari ikanta-kiriri eejatzi omapokachari otzimiri iryaani ipira-paeni. Rootaki notan-taanariri Tajorentsi shirampari omapokani otzimiri iryaani nopira. Ari nokanteeriri etawori itomi-paeni notyomi-paeni. ¹⁶ Pikemita-kaantiro eeroka pikentakotyawwomi ñaantsi pakoki eejatzi pipankaki, tema shintsiri Tajorentsi ramanteeri paerani ajeekawitaka Apitantoniki.' "

¹⁷ Ikanta ishineteeri paerani Faraón riyaaatee Israel-paeni, tee ikinakaa-neeri Tajorentsi iipatsiteki Kinakinawaetaniripaeni, ari eenta-thakiwita. Tema ikantakitzii Tajorentsi: "Aririka iñaakiro Israel-paeni omanarentsi-paeni, ari ikowanaki ipiyaneero Apitantoniki." ¹⁸ Rootaki itapota-kaantakariri Tajorentsi ochempi-mashiki roojatzi Inkaariki Kityonkaariki. Tema wetsikaeyakani Israel-paeni rowarityaa ishitowan-taari Apitantoniki. ¹⁹ Tema ramaero Moisés itonki-pooki José, rootaki ikowakiri paerani José, Ikantaki: "Aririka ineshironka-teemi paata Tajorentsi, nokoyi pikantina kameetha, paaneenawo paata notonki-pooki." ²⁰ Ikanta rawijanaki Israel-paeni ijeekawi-tapaaka Pankoshaaki, areetee-yakani Shewamentaaki jempe etanakawo otonkaawo ochempi-mashi. Ari imahaeya-paakini. ²¹ Riitaki Tajorentsi jewatapiin-takiriri. Tema iñiuro okantajamata kitejipaeteki menkori, riyotzi ari ikineeyini. Rooma tsireni-paeteki opaamatzi menkori, rootaki okoñaatantari jempe ikini ranashi-teeyini. Ari okanta ranashi-tantakari kiteeeriki eejatzi tsireniriki. ²² Tema tee ookiri Israel-paeni kitejipaeteki okantajamataha menkori, ari okimitzitakari tsireni-paeteki okoñeetyaa-kotziri opaamajamataki.

14

¹ Ikanta Tajorentsi iñaanteeri Moisés, ikanteeri: ² "Pikanteri Israel-paeni ipiyeeta maawoeni, ipanko-thaante-tapaeya Opatzimoo-weniki, imonteta-peeyawo nampitsi Rashaahawo Inkañaweri, jempe ojetekakiri inkaari eejatzi Pankothanthaari. ³ Rootaki ikantan-tyaari Faraón: 'Tekatsi ikini ishiyi Israel-paeni, otzikawakiri ochempi-paeni.' ⁴ Ari nokanta-kaakyaawo naaka rapiitiro ikijo-shire-tanee Faraón, rootaki ikowantyaari royaa-kyataawaemi. Ari noñaahan-tirori noshintsinka, notsipa-teeri rowayiritepaeni. Ari riyoti Apitantoni-jatzi naaka Tajorentsi." Imatakiro Israel-paeni okaatzi ikantakiriri Tajorentsi.

⁵ Ari ikamantee-takiri iwinkatharite Apitantoni-jatzi, ikantee-tziri: “Shiyaka Israel-paeni.” Antawo owatsimaa-nakiri Faraón ikemawakira, imatzita-nakawo inampina-paeni rirori, ikantee-yanakini: “¿Iita ashinetantaariri riyaaatee Israel-paeni, tekatsi omperatee-yaari?” ⁶ Intsipaei rowetsika-nakiro ishiyako-mento, ikaemakiri rowayiriti. ⁷ Riyoshiitaki rooperori-paeni shiyako-mentotsi okaatzi 600. Raanaki eejatzi otsipa ishiyako-mento-paeni Apitantoni-jatzi, ari rotetanakari jewayitziriri rowayiriti. ⁸ Riitaki Tajorentsi kantakaawori ikijo-shire-tanta-naari Faraón, pinkathari-tatsiri Apitantoniki, royaa-kyaanakiri Israel-paeni. Roo kanteencha Faraón tee ikenkishire-taawo antawo ishintsini Tajorentsi ishitowan-taari Israel-paeni janta. ⁹ Jateeyakini Apitantoni-jatzi royaakyaatziri Israel-paeni. Eejatzi rowayirite-paeni ikyaako-yitakari ipira-paeni, eejatzi ishiyako-mento-paeni Faraón. Royaata-waeri ipanko-thaante-yitapaaka inkaari-thapyaaiki Opatzimoo-weniki, omontetakari nampitsi Rashaahawo Inkañaaweri.*

¹⁰ Ikanta rokaaki-tapaaki Faraón, raminee-yakini Israel-paeni, iñaatziiri ipokaeyakini Apitantoni-jatzi royaa-kyaatziiri. Antawo ithaawae-yanakini Israel-paeni, ikowako-tanakiri Tajorentsi ramitakoteri. ¹¹ Ikantanakiri Moisés: “¿Tekatsima Apitantoniki jempe nokitayaa pamantanari ochempimashiki nokamayiti? ¿Jempema pikantinaka? ¿Iitaka pamantaanari nojeekawita Apitantoniki? ¹² Aritaki nokantzi-takimi Apitantoniki: ‘Piñaashitina ishintsywaetana Apitantoni-jatzi nantawae-teniri, rootaki kameethawitacha rompera-tina Apitantoni-jatzi, ero noñiromi nimaeka nokami ochempi-mashiki.’” ¹³ Ari rakanakiri Moisés isheninka-paeni Israel-paeni, ikantziri: “Eero pithaawan-teeyarini. Pitonta-shireti. Aritaki rowawijaa-kotakimi Tajorentsi. Tema ikaatzi Apitantoni-jatzi piñiiri nimaeka, eero piñahaeri paata. ¹⁴ Eero pikanta-shiryaa-waeta, riitaki Tajorentsi piyawentimini eerokapaeni.” ¹⁵ Ari ikantanaki Tajorentsi: “¡Moisés! ¿Iitaka pikaema-kaema-tantanari? Pikanteri pisheninka-paeni Israel-paeni: ‘Piyaateeyini.’” ¹⁶ Rooma eeroka powaankiro pikotzi inkaariki, aritaki otenkaryaanaki. Tema ari opiryaa-kotatanaki, ari ikineeya-nakini Israel-paeni ranashitanaki. ¹⁷ Naaka kompita-shiryaa-kaerini Apitantoni-jatzi, ikowantyaari royaakyyaa-timi. Ari iñiirori noshintsinka Faraón, eejatzi maawoeni rowayiriti. Nothonkoro ishiyako-mento eejatzi ipira-paeni ikyaako-yitari-paeni. ¹⁸ Tema aripaeti riyoti Apitantoni-jatzi naakataki Tajorentsi, aririka iñaakiro noshintsinka jempe nokantakiri pinkathari Faraón, nothonkiteri ishiyako-mento, rowayiriti eejatzi ipira-paeni ikyaakoyitari-paeni”

¹⁹ Ikanta Ronampiri Tajorentsi, eejatzi menkori jewatziriri Israel-paeni, inkitapaaki itaapiiki ikineeya-paakironi ketziroeni. ²⁰ Ojatekapaaka niyankineki ranashiteeyanira Apitantoni-jatzi royaakyyaa-tziri Israel-paeni. Tsireni-kaakitako-tanaki Apitantoni-jatzi, riima Israel-paeni koñeetyaiki iñiiro rirori tsireni-paetiki. Rootaki kaari imatantawo Apitantoni-jatzi royaateri Israel-paeni, tema tsireni-kaaki-takotaki rirori.

²¹ Ikanta rowaanka-nakiro Moisés rako inkaariki, ikantakaakawo Tajorentsi opoki antawo tampyaa tsireni-paetiki okinapaakiro ishitowapiintzira ooryaa, ari otenka-ryaanaki inkaari, piryaakotatanaki awotsitanakira. ²² Ranashi-tanta-nakawo Israel-paeni opiryaa-kotatanaki inkaari, tema oshiya-nakawo impeeta okatziya-tantaa-tanaka rampateki

* 14:9 ipira-paeni = iyawayoti = kawayo

eejatzí rakoperoki. ²³ Royaakyaatee-yakirini Apitantoni-jatzi, itsipayitakari rowayiriti Faraón ikyaako-yitakari ipira-paeni, ishiyako-yitaka ishiyako-mentoki-paeni, weyahae-yakani niyankineki inkaari. ²⁴ Ikanta okiteejetzi-mataki, ari raminaki Tajorentsi ijeekaki okoñeetyaakira menkori oorenta-jamateenchari, iñaakiri rowayiriti Apitantoni-jatzi, ikantakaakawo ithaawaeyini iriroripaeni. ²⁵ Ikantakaawo eejatzí othopaa-yitanaki oshiyantari ishiyako-mento. Ari omaperotanakyaa ithaawae-yanakini. Ikanteeyini Apitantoni-jatzi: “Jame apiya-pithateri Israel-paeni, tema ikijawen-tatyaaari Tajorentsi.” ²⁶ Roo kanteencha ikantakiri Tajorentsi irika Moisés: “Powaankaero pako inkaariki, opiyaateeta nijaa opamankiri maawoeni Apitantoni-jatzi, ishiyako-mento-paeni eejatzí ikaatzí kyaakotariri ipira-paeni.” ²⁷ Tema kiteeje-tzimataki, rowaankanakiro rako Moisés inkaariki, intsipaeti opiyaata-paaka inkaari. Ishiyamintheeta Apitantoni-jatzi, itonkiyo-takawo inkaari. Ari ikantakiro Tajorentsi ithonkan-takariri Apitantoni-jatzi niyankyaaki inkaari. ²⁸ Tema intsipaeti opiyaata-paaka inkaari, opamanka-nakiro ishiyako-mento-paeni, ikaatzí kyaakotariri ipira-paeni, eejatzí maawoeni rowayiriti Faraón itsipatakari royaakya-tziri Israel-paeni. Ithonkaka maawoeni, tekatsi añahaatsini. ²⁹ Riima Israel-paeni kameetha ranashi-tanta-nakawo inkaari opiryaa-kotanakira, oshiyanakawo impeeta okatziya-tantaa-tanaka rampateki eejatzí rako-peroki.

³⁰ Ari ikantakirori Tajorentsi rowawijaa-kotanta-kariri Israel-paeni rompera-waetari Apitantoni-jatzi. Iñaakiri Israel-paeni ikamaeyakini Apitantoni-jatzi rotampitziitaka inkaare-thapyaaki. ³¹ Ikanta iñaakiro Israel-paeni kyaari-perori okantaka rantakiri Tajorentsi rotsinampaakiri Apitantoni-jatzi, ipinkatha-tanakiri, rawentaa-nakari Tajorentsi eejatzí ikemita-nakiriri Moisés, romperatani Tajorentsi.

15

¹ Ari romampaa-wentanakari Moisés Tajorentsi eejatzí isheninka Israel-paeni. Iroka ikantzi romampahaeyani: Nomampaa-koteeri Tajorentsi, tema riroperori ikantaka rirori rotsinampaantaki.

Rowiinkakiri ikyaakoetari eejatzí ikaatzí kyaakotariri.* ² Nomampaa-wenteeri Tajorentsi,

Tema riitaki shintsi-takaanari, riitaki owawijaa-kotaanari.

Riitaki Notajorentsite, otzimatyee nomampaa-kotee-yaari,

Riitaki Itajorentsite ashitanarini, otzimatyee najahaa-wentee-yaari.

²² Ikanta raaneeri Moisés isheninka Israel-paeni rookaneero Inkaari Kityonkaari. Ikinanaki ochempi-mashiki iiteetziro Tantotsi-weniki, tema mawa kiteejeri ranashi-teeyakani, tee iñahae nijaa ochempi-mashiki rireri.

²³ Ikanta rareetee-yakani iiteetziro Kepishaari, tee okantyaari rirero nijaa, tema kepishi okantaka. Rootaki owaeta-kaantzirori janta Kepishaari.†

²⁴ Ari ikijima-tanakiri isheninka-paeni Moisés, ikantee-yirini: “¿litaka ireri?” ²⁵ Rootaki ramanan-tanakari Moisés ikowako-takiri Tajorentsi. Ari roñaaha-kiriri apaani inchashimpoki. Raakiro Moisés, rowiinkakiro nijaaki, kameetha-tanaki imiritiro.

Ari ikowaki Tajorentsi iñaantyaari Israel-paeni. Ipakiri ikantakaantani eejatzí rametee-yaari. ²⁶ Ikantakiri: “Aririka pikemijanteri Pitajorentsite,

* 15:1 ikyaakoetari = kawayo † 15:23 Kepishaari = Mara

tampatzika-shire-teemi, pimonkaa-teero ikantakaanani, noñaakimi pipaka-haero okaatzi ipinkakaanani, eero patsipetawo eeroka mantsiyarentsi ratsipe-takari Apitantoni-jatzi, tema naaka Tajorentsi, etsiyata-kotakaan-taniri.”²⁷ Ikanta rareetee-yakani Kompiro-shaariki, jempe otzimiri janta okaatzi 12 nijaateni, ari oshookiri eejatzi okaatzi 70 kompiroshi. Ari ipanko-thaante-teeya-paakani janta.

16

¹ Tema rootaki iroka kiteejeri 15 ikaatan-tyaarimi apite kashiri ishitowan-taari Israel-paeni Apitantoniki. Ari rawijee-yanakini ipoñaanaawo Kompiroshaariki roojatzi niyanki-thakineki ochempi-mashi Cheentoniki. ² Okanta janta ochempi-mashiki, maawoeni Israel-paeni iñaanawae-tapaakiri Moisés eejatzi Aarón. ³ Ikanteeyini: “Ari okameethawita rowamaa-yitinami Tajorentsi Apitantoniki, jempe nopiyota-kotapiin-tziri wathatsi nochomoniki, jempe nokemapiin-teeyani nowawae-teeyani. Rooma pamawitee-yakinani eeroka jaka ochempi-mashiki rooteentsi paakaenawo notashe maawoeni nokaatee-yinira.”*

⁴ Ari rapiiteeri Tajorentsi, ikanteeri Moisés: “Ari nowaryaa-kiniri owana-wontsi. Rootaki rowiiteri Israel-paeni okaate royaari apaani kiteejeri. Ari niyoteri ikemijan-tziro-rika nokantziriri. ⁵ Roo kanteencha iroka 6-tatsiri kiteejeri, otzimatyee rawijakaero okaatzi rowiita-piintziri otsi-paki kiteejeri, rootaki rowaan-tyaari.” ⁶ Rootaki iroka ñaantsi rowawijaa-kiniriri maawoeni isheninka-paeni Moisés eejatzi Aarón, ikantakiri: “Ni-maeka tsirenii-teeni ari piyoteri riitaki Tajorentsi omishitowaemiri Apitan-toniki. ⁷ Rooma inkaa-manee ari piñiirori rowaneenkawo Tajorentsi, tema ikemakimi okaatzi pikijima-waetakiri. ¿Poshiya-kaantzima naaka pikijima-waetzi?” ⁸ Eekiro ikantana-kitzii Moisés: “Nimaeka tsirenii-teeni ipimi Tajorentsi wathatsi poyaari. Rooma inkaa-manee ipimi osheki atanteetari, rootaki pikemaneen-tyaari. Tema ikemakimi Tajorentsi pikijima-waetakiri. ¿Poshiya-kaantzi naaka pikijima-waetzi? Tema tee naaka pikijima-ti, Tajorentsi pikijimataki.”

⁹ Ari ikantanakiri Moisés rirentzi Aarón, ikantziri: “Pikaemiri maawoeni asheninka-paeni Israel-paeni, pikanteri: ‘Pipoki maawoeni apiyowen-tyaari Tajorentsi, tema ikemakimi pikijima-waetakiri.’” ¹⁰ Iñaana-mintheet-ziri Aarón maawoeni Israel-paeni, ari raminanaki ochempi-mashiki, iñaatziro rowaneenkawo Tajorentsi janta menkoriki. ¹¹ Ari iñaanata-nakiri Tajorentsi irika Moisés, ikantziri:

¹² “¡Moisés! Nokemakiri pisheninka-paeni Israel-paeni ikijima-waetana. Nokoyi pikanteri: ‘Pikemiri ikantzi Tajorentsi: ‘Aritaki powakyaa wathatsi tsirenii-teeni, rooma inkaa-manee ari powakyaa osheki atanteetari, rootaki pikemaneen-tyaari. Tema rootaki piyotan-teeyaari naakataki Pitajorentsite.’”

¹³ Okanta otsireniityaanaki, ari itonkae-yapaakini tsimeri, anashi-tee-yapaakani opiyotaka ipanko-thaante Israel-paeni. Rooma okiteeje-tamanee iñaatziro ashemashi-tapaaki itsini ompokiro kepatsiki.† ¹⁴ Ikanta okaat-paakira itsini ompokiro, iñeetatzii piyopane-tapaen-chari okaankiityiira ochempi-mashiki, oryaaneerikiini. ¹⁵ Tee riyotziro Israel-paeni jempe oeta,

* 16:3 nowawae-teeyani, atanteetari = pan † 16:13 tsimeri = oshiyawi-tariri shonkiri = codorniz

ikanta-wakahaeyani: “¿Oetaka iroka?” Ikantzi Moisés: “Rootaki owana-wontsi ipimiri Tajorentsi poyaari. ¹⁶ Iroka ikantzi Tajorentsi: ‘Powi-iyiti okaate pantetyaari poyaari jempe pikaateeyini pipankoki. Pijayi apaaniki pachaka ikemyaari apaani atziri.’”[†] ¹⁷ Imatakiro Israel-paeni ikantee-takiriri. Eenitatsi ahaentsiri osheki, itsipa eepichokiini rowiitaki. ¹⁸ Rootaki imonkaa-tanta pachaka raayitzi, tee rapaawae-tziro ahaentsiri osheki, tee okoetyi-motyaaari ahaentsiri eepichokiini. Raayitaki okaatzi ikoyiri royaari. ¹⁹ Ari ikantaki Moisés: “Eero powaan-tawo ashi inkaamanii.” ²⁰ Roo kanteencha, ipiyatha-takawo Israel-paeni ikantawi-takariri Moisés, eenitatsi owaan-teenchari royaarimi inkaamanii. Tema othonka ochowitanaki, eejatzi shitzitanaki. Rootaki ikijanta-kariri Moisés ikaatzi piyatha-takariri. ²¹ Ari ikantatyaa ikoyii okiteeje-tamane, rayi okaatzi ikoyiri royaari. Aririka ijaawata-paaki ooryaa, othonka iwyaahanakya.

²² Rooma 6-tatsiri kiteejeri, ari rawijakaero okaatzi rowiita-piintziri ot-sipa kiteejeri, apite pachaka raakotzi royaari apaani atziri. Roojatzi riyaatashitanakariri jewaripaeni ikamantziri Moisés okaatzi raayitakiri. ²³ Ari ikantzi Moisés: “¡Jewaripaeni! Rootaki ikantakiri Tajorentsi, ikantzi: ‘Okiteeje-tamane, rootaki kiteejeri imako-ryaan-teetari iitajonkawentakiri Tajorentsi. Pikoyi-rika ponkotsitiro, pimatiro. Pikoyi-rika pitashitiro, pimatiro. Aririka otzimahaanti, kantacha powaan-tyaawo poyaari inkaamanii.’” ²⁴ Imatakiro okaatzi ikantakiriri Moisés, rowaan-takawo, rootaki royaari inkaamanii, teemaeta ochowitzi, tee oshitzitzi eejatzi. ²⁵ Ari ikantzi Moisés: “Poyaawo nimaeka, tema rootaki kiteejeri jempe romaerintawen-teetari Tajorentsi. Eero piñiuro opiyo-wanetyaa okimipiintaha. ²⁶ Tema apatziro okaate 6 kiteejeri powiita-piinti, rooma kiteejeri 7-tatsiri imako-ryaan-teetari, eero piñiuro opiyo-wanetyaa.” ²⁷ Roo kanteencha, eenitatsi Israel-paeni jatamanaa-tsiri kiteejeri imako-ryaan-teetari rowiiti, teemaeta iñaapae. ²⁸ Rootaki ikantan-tanakariri Tajorentsi irika Moisés, ikantziri: “¿Jempema okaateka pipakairo pipiyatha-waetawo nokanta-kaantani, eejatzi noñaani?” ²⁹ Pikenkishiretyaa, naaka Tajorentsi wetsika-kimiroiri kiteejeri imako-ryaan-teetari. Rootaki otzimantari 6-tatsiri kiteejeri paantyaari osheki poyaari apiteki kiteejeri. Rooma kiteejeri imako-ryaan-teetari, pi-jeeki pipankopaeniki eero pishitowa-waetzi jempe-rika-paeni.” ³⁰ Ari ikan-takiro Israel-paeni romoerin-teeyakani kiteejeri imako-ryaan-teetari.

³¹ Ikanta irika Israel-paeni iitakiro iroka owanawontsi “iitaka”. Tema kitamaapaneri, roowaetaki oryaaneeriki okithoki pankirentsi, pocharini rowaetaki ocheerinkaantsi rowaetee-tziro pitsi. §

17

¹ Ikanta rawijee-yanakini maawoeni Israel-paeni ijeekawi-tapaaka okhempi-mashiki Cheentoni, eentsikiroeni ikanta riyaaateeyini, ikemijantakiro ikantziri Tajorentsi. Roojatzi rareetee-yantakarini Maamentoweniki, ari ijeekae-yapaakini janta jempe tee otzimapae nijaa rireri. ² Ari rapiita-neero Israel-paeni iñaana-mintha-teeri Moisés, ikantziri: “¡Moisés! Pipina nijaa nomiriteri.” Ari ikantzi rirori Moisés: “¿Iitaka piñaana-mintha-tantanari naaka? ¿Iita pikoshekan-tariri Tajorentsi?”

³ Tema antawo imiritee-yakini Israel-paeni, eekiro iñaana-mintha-tatziiri Moisés, ikantziri: “¿Iitaka pamantanari nojeekawita Apitantoniki? ¿Rooma

† 16:16 pachaka = gomer = oshiyawori apite litro. § 16:31 iitaka = maná; okithoki pankirentsi = culantro

pamantanari aayitina nomiri naaka, imiri notomi-paeni eejatzi nopira-paeni?" ⁴ Rootaki ramanan-tankari Moisés ikowako-takiri Tajorentsi, ikantziri: "¡Tajorentsi! ¿Jempema nokanti-rika irika-paeni nosheninka? ¡Aririka awijimo-takiri eepichokiini oetarika, ari rowamaan-takyaanawo mapi!" ⁵ Ikantziri Tajorentsi: "¡Moisés! Piyaati jempe ipiyotee-yakani pisheninka-paeni Israel-paeni, pitsipa-tanakyaari antaripero-paeni. Paanakiro pikotzi pipajaatan-taakawori paerani nijaa. ⁶ Ari nojeekiri eejatzi naaka janta ochempiki Mameriitoni. Pompojiro shiranta, aritaki oshitowanaki nijaa rireri pisheninka-paeni."

Tema imatakiro Moisés okaatzi ikantakiriri Tajorentsi, iñaakiri antaripero-paeni Israel-paeni rantakiri. ⁷ Rootaki owaeta-kaantzirori janta Koshekaarini, rootaki iiteetzitari eejatzi Kijima-shaari, tema osheki ikijawaetaka Israel-paeni, ikijima-waetakiri Tajorentsi, ikantaki: "¿Maperorima itsipatee Tajorentsi, tee ramatawitee?"

19

¹ Tema awijanaki ikaatzi mawa kashiri romishitowae-teeri Israel-paeni ijeekawitaka Apitantoniki, areete-yakani ochempi-mashiki Cheentoni.

² Tema ipoñaanaawo Maamentoweniki irikapaeni Israel-paeni, roojatzi ochempi-mashiki Cheentoni jempe ijeekae-yapaakini. Ari ipankothaante-teeya-paakani imonteta-paakawo ochempi.

³ Ari itonkaanaki Moisés itonkiyo-tyaari Tajorentsi ikenkitha-waetakaeri. Ari iñaawae-tanaki Tajorentsi ijeekaki ochempiki, ikantziri: "¡Moisés! Pikamanteri icharini-paeni Jacob pikanteri: '¡Israel-paeni! Iroka iñaani Tajorentsi, ikantzi:

⁴ "Piñaayi-takiro jempe nokantakiri Apitantoni-jatzi, jempe nokantakiro namanteemiri nojeekira naaka, tema oshiyawi-takawo riimi amaemini pakitha ishiwankiki.

⁵ Aririka pimonkaa-teero okaatzi akashiyakaa-wakaari, eerorika pipiyathatana, tema eerokapaeni netako-pero-teeyaa, ari awijanakiro okaatzi netakotari paashini-jatzi, tema naaka ashitawori maawoeni kepatsi.

⁶ Ompera-tajorentsi-taarewo piinayitee eeroka pikaatzi ipinkathari-wenteetakimi. Pikiteshiyitee." Rootaki iroka ñaantsi pikanteriri pisheninka Israel-paeni."

⁷ Ari ipiyapaaki Moisés, ikaemakiri antaripero-paeni, ikamantakiri

okaatzi ikantakiriri Tajorentsi. ⁸ Ikantee-yanakini maawoeni Israel-paeni: "Ari amatakiro okaatzi ikantakiri Tajorentsi." Eejatzi ipiyanaawo

Moisés, ikamanta-paeri Tajorentsi, ikantziri: "Ikowaeyakini nosheninka-paeni."

⁹ Ari ikantziri Tajorentsi: "¡Moisés! Ari nokanta-kaakyaawo otsirenirikaakiti menkori, ari nopokiri noñiimi, tema ari ikemakina

pisheninka-paeni noñaanatimi. Ashi rowaero ikemijantimi." Tema rapiitana-kiro Moisés okaatzi ikowakiri Israel-paeni, ikamantakiri Tajorentsi,

ikantziri: "Kyaaripero ikowaeyakini nosheninka." ¹⁰ Ikantzi Tajorentsi: "¡Moisés! Piyaati, powetsika-shire-takahae-yaari pisheninka-paeni nimaeka

iroka kiteejeri eejatzi inkaamane. Ikiwayi-teero eejatzi iithaari-paeni.

¹¹ Raamawentayitaa eejatzi otsipaki kiteejeri. Tema ari nayiite ochempiki Cheentoni, iñiina maawoeni pisheninka-paeni. ¹² Pookoteniri pisheninka-

paeni jempe roweyiyaa ranashiti, pikanteri: 'Eero pawijiro eepichokiini jempe nookotakiro. Pipinkathatiro, eero pitonkaa-waetzi. Eenitatsi-

rika awijakironi jempe nookotakiro, otzimatyee rowamae-tiri.' ¹³ Tee oshinetaan-tsiti eepichokiini roteeyetiro, aritaki rompojantee-takyaari mapi, eerorika ikenteeyeri. Riirika atziri, riirika ipireetari, otzimatyee rowamaayiteri. Apatziro oshinetaan-tsita itonkahaeti aririka itziwooteeti."

¹⁴ Ari roerinkaa Moisés janta ijeekae-yakinira isheninka-paeni, rowetsika-shire-takaa-yitakari. Ikiwakaa-yitakiri iithaari apaani-paeni. ¹⁵ Ikantakiri eejatzi Moisés isheninka-paeni, ikantziri: “¡Israel-paeni! Otzimatyeera paamawentyaa otsipaki kiteejeri, eero pitsipatawo piina-paeni.”

¹⁶ Okanta okiteeje-tamane mawatatsiri kiteejeri, omapoka-shitaka oshintsitanaki ochenki-tanaka ookatha-rentsi, tsirenikaakitanki menkori ochempiki. Ikemaetatzii oshintsitanaki itziwooteetzi. Antawo ithaawae-yanakini kemakirori. ¹⁷ Ari raanakiri Moisés maawoeni isheninka-paeni itonkiyo-tawakyaari Tajorentsi. Katziyee-yapaakani onomataki ochempi. ¹⁸ Tema kachaaryeenka okantanaka Cheentoni rayiita-paakira Tajorentsi. Kimitaka kachaa-reen-katzi paamari. Othonka otziñaaka ochempi. ¹⁹ Eekiro ishintsiiatzi itziwooteetzi. Tema iñaawaetzira Moisés, akatsi rirori Tajorentsi roshiyakawo ookatha-rentsi. ²⁰ Rayiitaki Tajorentsi ochempi Cheentoni. Ari ikaemakiri Moisés ipoki tonkaariki. Jatanaki Moisés tonkaariki. ²¹ Ikantziri Tajorentsi: “¡Moisés! Pipiyi taapiki, pikanteri pisheninka-paeni eero rawjiro jempe nookotakiro ikowi iñiina. Raamawentyaa ikamayitzikari. ²² Otzimatyee rowetsika-shire-teeyaa eejatzi Ompera-tajorentsi-taarewo, ipokantyaari iñiina. Raamawentyaa ithonkakari ikamayitzi.” ²³ Ari ikantziri Moisés: “¡Tajorentsi! Eero imatziro nosheninka-paeni itonkaero ochempi Cheentoni, tema eeroka kanteentsi: ‘Pookoti jempe iweyiyyaa ranashi-teeti ochempiki, tema otajorentsi-pathatzi iroka.” ²⁴ Ari ikantziri Tajorentsi: “¡Moisés! Poerinkae. Opoñaashityaa pitonkahae eejatzi pitsipa-teeyaaari Aarón. Riima Ompera-tajorentsi-taarewo eejatzi pisheninka-paeni, eero rawjiro jempe pookotakiro, raamawentyaa ikamikari.” ²⁵ Ikanta roerinkaa Moisés, ikamanta-paeri isheninka-paeni.

20

Ikantakaan-teetani kaatatsiri 10

¹ Ari iñaawae-takirori Tajorentsi iroka ñaantsi, ikantaki: ² “Naaka Pitajorentsite, naaka ahaemiri rompera-waetee-tzimi Apitantoniki. ³ Eero pipinkatha-waetziri tajorentsi-niro, apatziro pipinkathatina naaka. ⁴ Eero powetsika-waetzi oshiyakaa-wontsi, eero piitajorentsi-waetziri jeekatsiri jenokinta, kepatsiki, nijaaki eejatzi otapi-naki kepatsi. ⁵ Eero pipinkatha-waetziri, eero potziwerowa-shiwaetari eejatzi. Tema naaka Pitajorentsite, Shintsi-perori, Aamaako-tantaniri. Naaka owajankiteerini kijaneentani, eejatzi itomi-paeni, icharini-paeni, itomi-paeni icharini-paeni. ⁶ Riima ikaatzi etakote-tee-nani naaka, ikemijan-teero noñaani, osheki netakotee-yaari rirori, ari nokanteeriri maawoeni icharini-teeyaaari ikaati poyaatee-yaarini paata. ⁷ Naaka Pitajorentsite, eero pipaeryaa-shiwaetana. Tema nothonkiri nowajankiteeri naaka ikaatzi paeryaa-shiwaetanari. ⁸ Pikenkishire-teero kiteejeri imako-ryaan-teetari, itajonkawen-teetakiri. ⁹ Tema eenitatsi 6 kiteejeri pantawae-tantyaari, panteero okaatzi pikoyiri. ¹⁰ Rooma kiteejeri 7, ari pikenkishire-teenari Naaka, Pitajorentsite. Tee okameethatzi pantawae-tantyaawo iroka kiteejeri, eejatzi pitomi, pishinto, pomperatani, pipira-paeni, eejatzi paashini-jatzi ikaatzi jeekimo-tzimiri pipankoki. ¹¹ Tema okaatzi 6 kiteejeri nowetsikan-takawori inkiti, kepatsi, inkaariki eejatzi okaatzi tzimatsiri. Rooma kiteejeri 7, nomako-ryaan-takawo. Notajowen-takiro iroka kiteejeri. ¹² Pipinkatha-teeri pipaapati eejatzi piniro. Aritaki ojamanitaki nañaakaemi kepatsiki nokashiya-kaakimiri

nopaemiri. ¹³ Eero powamaantzi. ¹⁴ Eero pimayempitzi. ¹⁵ Eero pikoshitzi. ¹⁶ Eero pitheeya-kotanta. ¹⁷ Eero piñaawena-takotari okaatzi tzimimo-tziriri pisheninka, ipanko, iina, romperatani-paeni, ipira-paeni, maawoeni.”*

Ithaawaeyini Israel-paeni

¹⁸ Iñaakiro maawoeni Israel-paeni ookatha-rentsi, ikemakiro tziwoorentsi, iñaakiro eejatzi kachaari ochempiki. Ikanta iñaayitakiro iroka-paeni, antawo ithaawae-yakini, inteena ikatziyee-yakani. ¹⁹ Ari ikantee-yanakirini Moisés: “Piñaanatina eeroka, aritaki nantakiro okaate pikantinari. Tee nokoyi iñaanatina Tajorentsi, rowamaa-nakari.”

24

¹² Ikanta rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Pitonka-haero ochempi, poyiina janta. Ari nopimirori mapikota jempe nojankinatakiro noñaani eejatzi nokanta-kaantani, rootaki piyotaa-yiteeriri pisheninka-paeni.” ¹³ Ari ikatziyanaka Moisés itsipatakari Josué amitako-tziriri, wetsikanaka riyaati rochempiteki Tajorentsi. ¹⁴ Ikantanakiri antaripero-paeni: “Ari poyaawakina jaka roojatzi nopiyan-teeyaari. Riitaki jeekakaemini Aarón itsipatyaari Hur. Eenitatsi-rika kosheka-wakaa-chani, pikowakoteri rirori raminakotimiro.”

¹⁵ Ari itonkaanee Moisés ochempiki. Opeyawakiri otsirenikaakitakira menkori. ¹⁶ Ari ayiinta-paaki rowaneenkawo Tajorentsi ochempi-mashi Cheentoni. Okaatzi 6 kiteejeri omenkoritaki. Okanta omonkaataka 7 kiteejeri, eenitatsi ñaanata-kiriri Moisés menkoriki. ¹⁷ Tema koñaatziro iñaayitakiro Israel-paeni rowaneenkawo Tajorentsi, oshiyakawo opaamatzi paamari tonkaariki ochempiki. ¹⁸ Ikyaanata-nakawo Moisés menkori, tonkaanaki ochempiki, ari ijeekakiri okaatzi 40 kiteejeri eejatzi 40 tsireniri.

25

Rashita-kaetawori tajorentsi-thaante

¹ Ari rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Moisés, ikantziri: ⁸ “Pamini wetsikinani tajorentsi-thaante ari nojeekiri notsipa-tyaari pisheninka-paeni. ⁹ Pimatiro maawoeni jempe okantajaantya noñaayimiri. Tema ari pikantiro powetsikiro tajorentsi-thaante, eejatzi okaate tzimatsini inthomoeki.”

¹⁰ “Powetsiki inchanaki, awijaneentiro apikonati ojanthate, awijaneentiro apaani akonaki okimiinati, eejatzi okaate ojenokiti.* †

¹¹ Pitziri-tantyaawo ooro inthomoeki eejatzi jakakiroki. Powashi-nampitantyaawo ooro onampi-naki. ¹⁶ Ari potetiro inchanakiki nopimiri nokanta-kaantani. ¹⁷ Powetsiki otapa piyoshii-takiri ooro. Rootaki iiteeteri iroka otapa “neshironka-mentotsi”. Awijaneentiro apikonate ojanthati, rooma okimiiti awijaneentiro apakonate. ¹⁸ Powetsiki apiti roshiya-kaawo shiwankiri Onampiri tajorentsi, riitaki powakiri apitekiti opatziyaakiki otapa. Riitaki piyoshiiteri ooro, eentsikeroeni pikantiri pompojeri powetsikan-tyaariri. ¹⁹ Apaani okantyaawo otapa powetsikiro. Ari ikatziyeri apitekiti opatziyaakiki apite shiwankiri ronampiri tajorentsi powetsikakiri. ²⁰ Ari itzinaa-shiwanki-tyaa ikatziya-yitaki imonteta-wakaeya, riitaki pamankan-takyaawoni ishiwanki neshironka-mentotsi. ²¹ Rootaki pitapatan-tyaawori inchanaki, ari potetakirori nokanta-kaantani

* **20:17** ipira-paeni = buey, asno * **25:10** inchanaki = owetsikae-tziriri inchato acacia † **25:10** awijaneentiro apikonati = apaani metro eejatzi 10 centimetro; awijaneentiro apaani akonaki = 75 centimetros

nopimiri. ²² Ari noñiimiri eeroka janta, ari nokenkitha-waetakaemiri nojeekaki neshironka-mentotsiki, nojatekan-takyaari apite shiwankiri ronampiri tajorentsi jeekaen-tsiri otapaki Tajorentsi-naki. Ari nokaman-timirori okaate piyotaa-yiteeriri Israel-paeni.”

26

Tajorentsi-thaante

¹ “Iroka okaate payiri powetsikan-tyaawori Tajorentsi-thaante. Tema okaatzi 10 rooperori kithaarentsi, anashirikimawotatsiri, thonkiri-mawotatsiri, eejatzi kityonka-mawo-tatsiri. Ari piwichaa-kotirori roshiya-kaawo shiwankiri ronampiri tajorentsi.* ² Iroka okaate ojanthayiti kithaarentsi-paeni. Tema okaatzi ojanthati 28 konakintsi, rooma okimiitzira okaate 4 konakintsi.† ³ Powawiti 5 kithaarentsi, tema apamawoeni okantanakya, powawiti eejatzi otsipa 5 kithaarentsi.

⁷ Ari pikanta-kirori eejatzi iwitzi pipira, powetsiki okaate 11 kithaarentsi, rootaki pipashikan-tyaawori Tajorentsi-thaante.‡ ⁸ Tema iroka okaate ojanthati apaani kithaarentsi, okaate 30 konakintsi. Rooma jempe okimiitzi okaate 4 konakintsi.§ ⁹ Payi okaate 5 kithaarentsi, powawitakiro. Pimati otsipa okaate 6 kithaarentsi, powawitakiro eejatzi. Rootaki pipashikan-tyaawori Tajorentsi-thaante. Potzipiyiro jempe awijapaaki, rootaki pithatakiri ikyaapiinteetira Tajorentsi-thaanteki.

¹⁴ Paaki eejatzi imashi piratsi pithakan-takyaawo kityonkari, rootaki pipashikan-tyaawori tajorentsi-thaante. Payitakya imashi jeekatsiri ni-jaaki, rootaki pipewiryakiri pipashikan-tyaawo.*

¹⁵ Payi eejatzi incha-kota-paeni omeriki-tyaari tajorentsi-thaante, kameetha otampatzikayiti.† ³⁰ Otzimatyee powetsikiro tajorentsi-thaante jempe okanta noñaaha-kimiro ochempiki.

³¹ Pithata-shitiro rooperori kithaarentsi. Rontyaani yotzirori ikarina-tantawo anashiriki-thatatsiri, thonkiri-thatatsiri eejatzi kityonka-thatatsiri. Ari rontyaakotiro roshiya-kaawo shiwankiri ronampiri tajorentsi.‡ ³² Payi inchapanki powatzika-shitirori okaate 4, pitziriri-tanta-kyaaawo ooro. Powetsiki eejatzi okaate 4 ayeentironi jempe powatzikiro, riyoshiityaa koriki. Powetsikaki otsiko-paeni, riyoshiitya ooro. Rootaki pojatekan-tyaawori kithaarentsi pithata-shitirori.§ ³³ Tema iroka kithaarentsi pithata-shitirori, rootaki inashi-tyaawoni apinate tajorentsi-thaante, apaani tajorentsi-tatsiri, otsipa tajorentsi-pero-tatsiri. Ari poyirori Tajorentsi-naki jempe otajorentsi-perotaki. ³⁴ Pitapatan-takyaawo tajorentsi-naki otapa neshironka-mentotsi powakiri janta otajorentsi-perotakira.

27

Taapokimentotsi

* **26:1** rooperori kithaarentsi = lino † **26:2** 28 konakintsi = 12.5 metro; 4 konakintsi = 2 metro
‡ **26:7** pipira = cabra § **26:8** 30 konakintsi = 13 metro; 4 konakintsi = 2 metro * **26:14** piratsi = owisha † **26:15** incha-kota = acacia ‡ **26:31** rooperori kithaarentsi = lino § **26:32** incha-panke = acacia

1 “Powetsikiro eejatzi taapokimentotsi paashitiro incha-kota, okaate 5 konakintsi ojanthati eejatzi okaate okimiiti, rooma ojenokitzi okaate 3 konakintsi.* 2 Powetsiki okaate 4 ochee onampi-naki. Eero payi otsipa incha-kota powetsikiri ochee, tema apakota okantyyaa. Pitziri-tantyyaawo kiterita-tsiri eshiro.†

28

Ikithaa-yitari ompera-tajorentsi-taarewo

1 “Pikaema-kaanteri pirentzi Aarón eejatzi itomi-paeni Nadab, Abiú, Eleazar, Itamar. Tema riitaki niyoshii-takiri ikaatee-yakini pisheninika Israel-paeni nompera-tajorentsi-teeyaari. 2 Powetsika-kaantiniri iithaari pirentzi Aarón ikashiya-kaerori rompera-tajorentsi. Tema rootaki ipinkatha-tantee-tyaariri, rowaneenka-tanakyaa-rika.

31 Pontyaa-kaanti anashiriki-mawotatsiri kithaarentsi. Rootaki ipewiryaa-kotyyaari. 33 Powetsika-kithokiyiti pithata-shitirori opatzi-kaakiki pewiryaaako-wontsi. Paayiti kityonka-thari mampetha, thonkiri-thatatsiri, anashiriki-thatatsiri. Ari pikimitaakiri eejatzi ooro, powetsika-ñakiyitakiri, pithayiteri opatzi-kaakiki. 34 Pithati apaani powetsika-ñakiteri ooro, pithati eejatzi apaani powetsika-kitho-kitakiri mampetha. Ari pikantakirori maawoeni opatzi-kaakiki, kameetha pithapetaata-kiniro. 35 Rootaki ikithaa-tapiin-tyaari Aarón aririka imateero rompera-tajorentsi-tantari. Aririka ikyi tajorentsi-thaanteki ipinkathatiri Tajorentsi, aririka ishitoyi eejatzi, rootaki ikemaeteri okameniyiti ithañaki-yitakiri ooro, ari okantyyaa eero ikamanta.

36 Powetsiki eejatzi ooromerontaki. Riitaki yoshiita-chani ooro powetsikan-tyaari. Ari pijankina-tirori ñaantsi, kantatsini: “Kiteshireri Tajorentsi”. 37 Pithato-tantyyaawo thonkiri-thatatsiri, poojoteniri ramantheeriki, eejatzi ipankakeroki. 38 Ari ojeeka-piinta-tyee ramantheeri ipankakeroki Aarón, rootaki rinimotakaantyyaariri Tajorentsi. Tema riitaki Aarón atsipetyaawoni okaatzi rowaaripero-yitakiro Israel-paeni roententakiri Tajorentsi, eejatzi okaatzi rashita-kaetariri Tajorentsi roententayitakiri.

29

Itahae-tziri kiteejeriki

38 “Iroka poetziñaariko-tyaari kiteejeriki: Pitayi taapokimentotsiki apite piratsi tzimatsiri apaani rojarentsite. Eero poshiteero.* 39 Pitayi apaani okitejiityaama-neerika, riima itsipa pitayiri otsireniityaa-neerika. 40 Irika piratsi petyaari pitayiri, pitsipa-teeri ramiroka-patheetani pankirentsi-pane ijeekiteetakiro apite pajoki, itsipateetiro eejatzi oyeenka inchakitho ijeekitee-takiro apaani pachakaki, ijeetan-takyyaari eejatzi imiriteetziri apaaniki pachaka.† 41 Ari pikanteriri eejatzi itsipa pitayiri aririka otsireniityaane. Pitsipa-teeri itahae-tziri pashita-kaariri pankirentsi-pane, eejatzi imiriteetziri. Pitayiro okaatzi rashita-kaetariri Tajorentsi okachaa-maeti okantyya iñaawenaa-tyaawori. 42 Rashi rowaero itahaenawo ikaati picharini-teeyaari opatzimooki Tajorentsi-thaante, janta notsipa-teemira

* **27:1** incha-kota = acacia; 5 konakintsi = 2.25 metro; 3 konakintsi = 1.25 metro † **27:2** kiterita-tsiri eshiro = bronce * **29:38** piratsi = owisha † **29:40** pankirentsi-pane = harina; apite pajoki = 1/10 efa = apite kilo; oyeenka inchakitho = olivo; apaani pachaka = 1/4 hin = apaani litro; imiriteetari = vino.

naaka, nokenkitha-waetakaemi. ⁴³ Ari nopiyota-piintee-yaari notsipa-tyaari pisheninka-paeni Israel-paeni. Tema otajorentsitatye okantakae-yaawo janta nowaneenkawo. ⁴⁴ Tema tajorentsi nokantakae-yaawo tajorentsi-thaante, eejatzi taapokimentotsi. Ari nokemiteeriri Aarón eejatzi itomi-paeni, tema riitaki nompera-tajorentsi-ti naaka. ⁴⁵ Tema ashi noyiro notsipa-teeyaaari icharini-teeyaaari Israel-paeni, naakataki Itajorentsi-teeyaa. ⁴⁶ Rootaki riyotanteeyaaari Naaka Itajorentsite, naaka amaeriri jeeekawitaka Apitantoniki notsipa-taari. Tema naaka Itajorentsite.”

30

Kajankari itahae-tziri

¹ “Powetsiki otsipa taapokimentotsi payi incha-kota, rootaki itaan-teeyaaari kajankari.* ² Omonkaa-tawakaeyaa onampi-naki, okaate apaani konakintsi ojanthati onampina-paeni. Rooma ojenokiti okaate apite konakintsi. Eero payi otsipa incha-kota powetsikiri ochee, roojaatziita apakotawonika.† ³ Riitaki yoshiita-chani ooro pitziritantyaawo oshitamenko, onampina, eejatzi ochee-paeni. Powashi-thapitantyaawo ooro onampi-naki-paeni. ⁶ Powakiro taapokimentotsi ithatashiitakirowa kithaarentsi tajorentsi-naki, omontetyaawo otapa neshironkamentotsi, jempe noñaapiin-timi eeroka janta. ⁷ Ari itaapiin-teerori Aarón okiteeje-tamanee kajankari, aririka riyaati raminiri ootamentotsi. ⁸ Rapiita-panaatiro Aarón aririka otsireniityaanee itayiro kajankari, aririka roeja-panaatiro otamentotsi. Rashi rowaero ikaati picharintee-yaari ranteenawo iroka. ¹⁰ Apawo-jatzi ojarentsiki ijeetan-teeyaaawo Aarón riraaki ratsipe-takaan ochee-paeniki taapokimentotsi, okantya ipeyakoetiro ikaariperonetakira. Apawo-jatzi eejatzi ojarentsiki itahaeti ratsipe-takaan ipeyakoe-tantyaawori iyaari-peronka ikaati picharintee-yaari. Tema tajorentsitanaki iroka taapokimentotsi ikantakaakawo Tajorentsi.”

31

Kiteejeri imako-ryaan-teetari

¹² Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: ¹³ “Pikenkitha-waetakaeri eeroka pisheninka, pikanteri: ‘Pipinkathatiro kiteejeri imako-ryaan-teetari, tema rootaki pikenkishire-tapiin-teeri eerokapaeni eejatzi naaka aririka awijayiti ojarentsi-paeni, rootaki riyoetan-tyaari naaka Tajorentsi oeteshire-yiteemiri eerokapaeni. ¹⁴ Pitajorentsi-teero iroka kiteejeri imako-ryaan-teetari, pipinkathateero. Ikaati theenka-kironi iroka kiteejeri, rowamahaeteri. Ikaati antawae-tantyaawoni iroka kiteejeri, eero itsipataari ikaateeyini, rowamahaeteri. ¹⁵ Kantacha pantawaeti okaate 6 kiteejeri. Rooma kiteejeri 7, pitajorentsi-teero, pomaeri-tantee-yaawo pikenkishireteena Naaka. Eenitatsi-rika antawae-tantyaawoni iroka kiteejeri, aritake rowamahaetakiri.’ ¹⁶ Otzimatyee ipinkathateero pisheninka-paeni iroka kiteejeri romaerintan-teetari, rootaki romaerimento. Ashi rowaero ojarentsiki-paeni ikashiya-kaenawo Naaka. ¹⁷ Ashi owaero ikenkishire-tapiin-teena pisheninka-paeni, roshire-tantee-nari Naaka.” Tema 6 kiteejeri rantawaetaki Tajorentsi rowetsikan-takawori inkiti eejatzi kepatsi, rooma kiteejeri 7, ari ikaatakirowo rantawaetaki, roojatzi imako-ryaantaka.

* **30:1** incha-kota = Acacia † **30:2** apaani konakintsi = 45 centímetro; apite konakintsi = 90 centímetro

¹⁸ Ikanta ithonkakiro Tajorentsi ikenkitha-waetakaeri Moisés ochempiki Cheentoni, ipakiri apite mapikota jempe rojankinatan-takawo Tajorentsi rakoem-pekiki Ikantakaantani.

32

¹ Ikanta iñaakiro Israel-paeni rojamanitakira Moisés te roerinkaawo ochempi, ipiyowen-takari Aarón, ikantakiri: “Powetsikina oshiyakaa-wontsi notajorentsi-tetee-yaari, riitaki jewateenani. Tema tee ayoteeyini iitarika antakiriri Moisés, amayiteeri ajeeekawitaka Apitantoniki.” ² Ari rakanaki Aarón, ikantanakiri: “Pamakinari jaka maawoeni ooro othayitziri okempitaki piinapaeni, pitomipaeni eejatzi pishintopaeni.” ³ Ithonka rahaetakiri ooro ikaatzi ithatee-tziri kempitantsiki, raana-kiniri Aarón. ⁴ Tema riwyaahakiri maawoeni ooro. Iwenata-shitakiri, roshiya-kaakari iryaani waaka. Ikanteeyini Israel-paeni: “¡Nosheninká! Irika atajorentsite amayiteeri ajeeekawitaka Apitantoniki.”* ⁵ Ikanta iñaakiro Aarón kanteenchari, rowetsikiki eejatzi taapokimentotsi jempe ijeekaki roshiyakaaawo iryaani waaka. Ishintsiiyini kaemaeyini Israel-paeni, ikantzi: “Okiteeje-tamanee oemoshirenkyaa apinkathatiri Tajorentsi.” ⁶ Ikanta ipiriin-tamanaa okiteeje-tamanee, itaa-kiniri ipira-paeni, eejatzi okaatzi rashita-kaariri raapatziyan-teeyaariri. Ari rowaeyakani, rirawae-teeyini, ithaamen-teeyakani.

⁷ Ikanteeri Tajorentsi irika Moisés: “Piyaatee taapiki, tema kaariperotaki pisheninka-paeni pamaeri ijeekawita Apitantoniki. ⁸ Tema intsi-paete ipakaanakiro okaatzi nokantziriri rantiro. Rowetsikiki roshiyakaaawo iryaani waaka. Riitaki ipinkathatzi, itaa-kiniri ratsipe-takaani-paeni. Ikanteeyini: ‘¡Nosheninká! Irika atajorentsite amayiteeri ajeeekawita Apitantoniki.’” ⁹ Eekiro iñaawae-tatzii Tajorentsi ikantziri Moisés: “Niyoshiretakiri pisheninka-paeni, osheki ipiyathayita. ¹⁰ ¡Antawo rowatsimaakina nimaeka, otzimatyee nothonkiri! Rooma eeroka aritaki noshekyaaakimiri ikaati picharini-teeyaaari.”

¹¹ Rootaki ramanan-tanakari Moisés, ikantzi: “¡Tajorentsi! ¿Iitaka ayimatan-tzimiri pimashirenka pikoyi pithonkeri pashitari eeroka, tema riitaki pamaeri eeroka ijeekawitaka Apitantoniki, poñaahan-takiro pishintsinka pamantaariri? ¹² Ari ikantee-yanakini Apitantoni-jatzi: ‘Tema reeteempyaashita Tajorentsi raantariri, ikoyi rowamayiri ochempi-mashiki eero itzimantaa kepatsiki.’ Pipitsimareeyaa, aritapaaki pikijakiri pashitari eeroka. ¹³ Pikenkishire-takoteeri pomperatani-paeni Abraham, Isaac, eejatzi Israel. Tema pipaeryaaka eeroka pikantakiri: ‘Kyaaryoperori nosheni-teemiri ikaati picharini-teeyaaari roshiyee-yaari ompokiro-paeni jenokinta, riitaki ashitee-yaawoni maawoeni iroka kepatsi nokashiyakakimiri, ari ikanteetaatyeyyaani rashitee-yaawo riroripaeni.’” ¹⁴ Ari ipakaanakiro Tajorentsi okaatzi ikantawi-takari ithonkaerimi ikaatzi rashitari rirori.

¹⁵ Ari roerinkaari Moisés, ramae apite mapikota jempe ojankinataka ñaantsi, tema apitekiro ojankinataka jantakironta. ¹⁶ Riitaki Tajorentsi wetsikakiro mapikota, riijatzi Tajorentsi thapatakiro okaatzi jankina-teenchari mapikotaki. ¹⁷ Ikanta ikemapaeri Josué ikaemaeyini isheninka-paeni, ikantziri Moisés: “Pikemi ikaemaeyini asheninka-paeni kimitaka rowayiri-teetatyaa apanko-thaanteki.” ¹⁸ Ari rakanaki Moisés, ikantzi: “Tema romampahae-yatyaani nokemakiri naaka. Tema kaari kaemaantsi

* 32:4 waaka = becerro

rotsinampaeteri rowayiri-teetyaari, kaari eejatzi kaemaantsi rotsinampaeri rowayiritani.”¹⁹ Ikanta rareetapaa Moisés ipanko-thaante-teeyakani isheninka-paeni, iñaatziri roshiya-kaawo iryaani waaka, riitaki ithaamenteyarini. Antawo ikijanaka Moisés, rookapaakiro mapikota jempe otionkaematanaka ochempi, othonka opookapaaki mapikota.²⁰ Raapaakiri roshiya-kaawo iryaani waaka, itaakiri. Itononkakiri, roowe-pane-takiri, rowiinkawane-takiri nijaaki. Rirakaakiri isheninka-paeni.

²¹ Ari rojampi-takiri Aarón, ikantziri: “¡Yeeyi! ¿Jempema ikantakimika eeroka asheninka-paeni panta-kaantariri iroka antawoete kaari-perotatsiri?”²² Akanaki Aarón ikantzi: “¡Jewari! Eero pikijana. Piyotziri eeroka asheninka-paeni osheki iñaawena-takawo kaari-perori.”²³ Tema riitaki kantakinari: ‘Powetsikina oshiyakaa-wontsi notajorentsi-teeeyaari, riitaki jewateenani. Tema tee ayotee-yini iitarika antakiriri Moisés amaeri ajeekawita Apitantoniki.’²⁴ Nokanta-nakiri naaka: ‘Ikaatzi itzimimo-tziri ooro, ramakinari.’ Imatakiro ipaetakinari ooro, notaakiri paamariki, ari rowetsika-nakiri roshiya-kaawo iryaani waaka.”²⁵ Ikanta iñaakiri Moisés tee ikanta-peroteeya isheninka-paeni, osheki itheen-kawae-takiri iijaneentani. Tee imataneero Aarón ikaminaa-yiteeri.²⁶ Jataki okiishitaha awotsi inampiki, ikantzi: “Ikaatzi awentaariri Tajorentsi, ipoki jaka nojeekakika naaka.” Tema riitaki yoshiiteencha maawoeni Leví-paeni riyaaataki ijeekakira Moisés, itsipata-paakari.²⁷ Ikantakiri Moisés: “¡Nosheninká! Iroka ikantzi Tajorentsi, Itajorentsite Israel: ‘Payi apaani-paeni eeroka piyotsiro-shitha-kite, pipiyi pipanko-thaanteki, pikyaayiti maawoeniki pankotsi, powamayiri pirentzi, pitsipaminthari, eejatzi pisheninka-paeni.’”²⁸ Imatakiro Leví-paeni ikantakiriri Moisés. Tema ikaatzi 3,000 isheninka rowamaakiri.²⁹ Ari ikantzi Moisés: “Pimateeyakironi eerokapaeni powetsika-shire-wentaari Tajorentsi, rootaki itajonka-wentanteemiri, tema pimatakiro pompera-tajorentsi-yitantari apaani-paeni eeroka pikemijan-takiri Tajorentsi pakota-shiyi-takiri pitomi-paeni eejatzi pirentzi-paeni.”

³⁰ Okanta okiteeje-tamane, ikantakiri Moisés isheninka-paeni: “Tema antawoete pikaariperotaki eerokapaeni. Nimaeka niyaati ochempiki ijeekira Tajorentsi, okantashi-maetyaa raripero-teemi.”³¹ Jataki Moisés ijeekira Tajorentsi, ikantapaeri: “Antawoeti ikaariperotaki nosheninka-paeni, rowetsikakiri ooro, riitaki itajorentsite-takari.”³² Nokowako-tzimi naripero-teeri ikaariperotakira. Eerorika naripero-teeri, posheteenawo nowaero-pojankina-takotakinaha.”³³ Ari rakanakiri Tajorentsi irika Moisés, ikantziri: “Apatziro nosheta-koteeri ikaatzi kaaripero-tzimotanari naaka.”³⁴ Pipiyi eeroka, paaneeri pisheninka-paeni jempe nookota-kimiro. Riitaki jewatimini Nonampiri. Roo kanteencha, aririka omonkaa-teeyaa paata nowajankitaante, aripaete nowajankitaa-wenteeri iyaari-peronka.”

³⁵ Tema ikantakaakawo Tajorentsi, imantsiya-tanaki maawoni Israel-paeni okantakaawo ipinkatha-takiri roshiya-kaawo iryaani waaka rowetsikakiri Aarón.

34

Owakirari Ikashiyakaa-wakaetani

¹ Ari iñaanateeri Tajorentsi irika Moisés, ikanteeri: “¡Moisés! Paminee eeroka apite mapikota oshiyawo nopawita-kimiri, ari nojankinateerori noñaani nojankinawi-takari etawori mapikotakiki pipookakiri.”² Pananinki okiteeje-tamane pitonkaero ochempi Cheentoni. Pipoki otionkaa-perotaha

ochempi nojeekira naaka. ³ Apaniroeni pipoki, tekaatsi anashi-waetachani janta ochempiki, eejatzi eero ranashiwaeta ipireetari-paeni.”* ⁴ Raaki Moisés apite mapikota, roowae-witaka etakawori ipawitakariri. Okanta okiteeje-tamane, ananinkanaka raanakiro apite mapikota, itonkaanaki ochempiki Cheentoni, imatakiro okaatzi ikantakariri Tajorentsi. ⁵ Ari rayiita-paaki Tajorentsi menkoriki, itsipata-paakari Moisés, ipaeryaa-paaka Tajorentsi, ikantzi: “¡Naakataki!”† ⁶ Tema ikatziyi-motapaakari okaakini Moisés, icheraapaaki ikantziri: “¡Naakataki Tajorentsi! Shintsi-perori, kaminthaan-taniri, neshironka-tantaniri, tsinampari, etakoki-tanta-niri, kyaariperori. ⁷ Ashi noyiro netakotari maawoeni, nothonkaeri netakoteeyari ikaati icharini-teetyaari. Nopeyako-teeniri iyaari-peronka, tema ikinashi-waeyitaka. Roo kanteencha tee namaaki-tziri nowajankiteeri antzirori kaari-perori, nothonkiri nowajankitaa-wentziri iyaari-peronka ashitariri, icharini, itomi icharini-tanakari, eejatzi maawoeni ichariniyi-teeyaari riroripaeni.” ⁸ Tema intsipaeiti rotziwerowanaka Moisés, oeyotanaka kepatsiki ipinkatha-tanakari Tajorentsi. ⁹ Ikantanakiri: “¡Tajorentsi! Kyaari-pero-rika paakameethatina, pitsipa-teena nokaatee-yakinika. Tema irika nosheninka-paeni osheki itheenkantzi. Roo kanteencha nokoyi pipeyako-teenawo nantayitakiro kaaripero-tatsiri. Poshiya-kaanteena eerokami ashitaanari.”

¹⁰ Ikantzi Tajorentsi: “Pikemi nokantimiri. Eenitatsi nokashiya-kaeriri pisheninka-paeni Israel-paeni, aritaki iñaayiteero maawoeni riroripaeni. Tema nantatyeero kaari iñeetzi paerani jaka kepatsiki, kaari iñeetzi otsipaki nampitsi. Tema ithonkyaa iñiuro atziri-paeni piijekantakawo okaatzira rantakiri Tajorentsi, tema antawo okaate noñaakaemiri maawoeni eerokapaeni.” ¹¹ Eekiro ikantana-kitzii Tajorentsi: “Pantiro okaate nokantimiri. Aritaki piñaakina nomishitowayari Ochempiweni-jatzi, Owinteni-jatzi, Thaawan-taarewoni-jatzi, Nampitsi-weni-jatzi, Thaantewenijatzi, Kaya-weni-jatzi.

¹² Paamawentyaa paapatziyari-kari nampiyi-tawori jaka jempe nookotakimiro, ramatawi-tzimi-kari, tema oshiyakawo iwirentsi ramatawimento. ¹³ Pitzimpooka-pithateri itaa-mento-paeni, pitzimpooka-pithateri itajorentsi-nirote, pithonkiri oshiyakaawo-paeni Inkaariwori. ¹⁴ Ero pipinkatha-tziri itsipajatzi-paeni tajorentsi-niro, tema irika Tajorentsi aamaawae-rintzi, rootaki owaeta-kaantziriri ikantan-teetariri Tajorentsi Aamaako-tanta-niri. ¹⁵ Paamawentyaa paapatziyari-kari nampiyi-tawori kepatsiki jempe poshire-takawo, imatakaemiro-kari ratsiperyawaeta ipinkatha-tziri itajorentsi-nirote, itayiniri ratsipe-takaani-paeni, pakyootzirikari rowaantari tzimahaan-tatsiri iwatha kaari itayi. ¹⁶ Paamawen-tyaa ikaemiri-kari pitomi-paeni raakaeri rishinto-paeni. Tema osheki omayemipi-waetzi opinkatha-witarira otajorentsi-nirote, ari imatanakiro eejatzi pitomi-paeni ratsiperyawaetyaari ipinkathateri rirori tajorentsi-niro-paeni.”

²⁸ Ojamani ijeekaki Moisés itsipatari Tajorentsi okaatzi 40 kiteejeri eejatzi 40 tsireniri. Tee rowaeyaa, tee imiritee nijaa. Ari rojankinatakirori ñaantsi-paeni mapikotaki jempe okantakota ikashiyakaa-wakaeyarini. Tema rootaki iroka Ñaantsi kaatatsiri 10.‡

* **34:3** ipireetari = owisha-paeni eejatzi bueyes † **34:5** Ikantakoe-tziri jaka 'Naakataki', roojatzi oshiyawori ñaantsi añaakiri janta 3.14. Tema iñaaniki rirori Heber-paeni, ikantziri 'Jehová'. Eenitatsi itsipa kantzirori iroka ñaantsi 'Pinkathari'. ‡ **34:28** rowaeyaa = pan

40

¹⁶ Rantakiro Moisés okaatzi ikantakiriri Tajorentsi. Imatakiro maawoeni.
¹⁷ Tema awijaki apaani ojarentsi ishitowan-teetaari Apitantoniki, aripaeti ithonkae-takiro rowatzikae-teero Tajorentsi-thaante.*

³⁴ Ari omapoka-shitaka opamanka-paakiro menkori Tajorentsi-thaante, tema ojeekan-tapaakawo rowaneenkawo Tajorentsi.

* **40:17** Ikantee-tziri jaka “awijaki apaani ojarentsi”. Rootaki otsipa ojarentsi apiteta-tsiri, etanaawori kiteejeri, etanaawori eejatzi kashiri otsipaki ojarentsi, ithonkae-takiro rowatzikae-teero Tajorentsi-thaante. Ikantee-tziri eejatzi: “kiteejeri 1, kashiri 1, ojarentsi 2”

RASHI LEVÍ-PAENI

¹ Ari iñaanateeri Tajorentsi irika Moisés, ijeekaki tajorentsi-thaanteki, ikanteeri: ² “¡Moisés! Pikenkitha-waetakaeri pisheninka-paeni Israel-paeni, pikanteri: ‘Aririka pamakiniri Tajorentsi pipayiteriri, pamakiniri piwaakati, eerorika pamakiniri powishate. ³ Riirika waaka pipiriri katziyeen-katatsini iyachaarinka pitaakiririka, riitaki paanaki shirampari, eero ramashi-waeta. Tema riitaki ookimotyaarini Tajorentsi pitaa-kiniriri opatzimooki tajorentsi-thaante. ⁴ Pioteya-yinatiri iitoki katziyeen-katatsini iyachaarinka pitaani, tema riitaki ookimotyaarini Tajorentsi ipeyakotantee-mirori pantakirowa kaariperotatsiri. ⁵ Powamayiri pipira tajorentsi-thaanteki. Rayimae-tyaawo itomi-paeni Aarón, Ompera-tajorentsi-taarewo, riraa pipira rashita-kaeyaari Tajorentsi, itsikirijan-tyaawo onampi-naki-paeni taapokimentotsi ojeekakira opatzimookiki Tajorentsi-thaante. ⁶ Aririka powamaakiri, pimeshaayiri imashi, pitoyitiro maawoeni iwatha. ⁷ Riima itomi-paeni Ompera-tajorentsi-taarewo Aarón, riitaki oejatsini paamari taapokimentotsiki, riitaki oonthoyitironi tsitsi-paeni paamata-tsini. ⁸ Riijatzi itomi-paeni Aarón Ompera-tajorentsi-taarewo, owankita-kirini iwatha ipira opaamatakira tsitsi, itsipataakiri iito, eejatzi iyeenka-paeni. ⁹ Eerokataki kewironi isheeto-paeni, eejatzi ipori-paeni. Itayimae-tyaari Ompera-tajorentsi-taarewo taapokimentotsiki. Okatziyeenkayaa iyachaarinka itaaha. Rootaki ookimotantyaariri Tajorentsi iñaaperotyaaari rashitakaetariri.

¹⁰ Riirika owisha, riirika cabra pashita-kaariri Tajorentsi katziyeen-katatsini iyachaarinka pitaakiri, riitaki paanaki shirampari, eero ramashi-waeta. ¹¹ Powamayiniri Tajorentsi jantakiroki taapokimentotsiki okatonkontzira. Rayiro itomi-paeni Aarón, Ompera-tajorentsi-taarewo, riraa itsikirijan-takyaawo maawoeni onampi-naki-paeni taapokimentotsi. ¹² Opoñaashitya pitoyitakiri maawoeni iwatha, iito eejatzi iyeenka-paeni. Raakiri Ompera-tajorentsi-taarewo, rowanki-takiri opaamatakira paamari taapokimentotsiki. ¹³ Eerokataki kewironi isheeto-paeni, eejatzi ipori-paeni. Itaayitiro Ompera-tajorentsi-taarewo rowanki-takiri taapokimentotsiki. Okatziyeenkayaa iyachaarinka itaaha. Rootaki ookimotantyaariri Tajorentsi iñaamaperotyaaari rashitakaetariri.

¹⁴ Riirika shiwankiri pashita-kaeyaariri katziyeen-katatsini iyachaarinka pitaakiri, pamakiniri shiro, eerorika iryaani jamomo. ¹⁵ Riitaki Ompera-tajorentsi-taarewo ashitakae-yaariri Tajorentsi. Ithatyaakiri iitoki, ipitenkan-takyaawo riraa maawoeni onampi-naki taapokimentotsi, itaakiri taapokimentotsiki. ¹⁶ Paawakiro ishenokitziro rowanawo, eejatzi ishiwanki-paeni. Pookakiro onampi-naki taapokimentotsi ishitowa-piintzira ooryaa, jempe opiyotaka ojamampoti itahaetani. ¹⁷ Pitankapetatiri eero pithatyaawo-waetziri. Itayiri Ompera-tajorentsi-taarewo taapokimentotsiki. Okatziyeenkayaa iyachaarinka itaaha. Rootaki ookimotantyaariri Tajorentsi iñaamaperotyaaari rashitakaetariri.

2

¹ Roorika pankirentsi-pane pamaki pashita-kaeyaari Tajorentsi, pamaki rooperori opane, powaetakiro yeenkantsi eejatzi kajankari. ² Pamakiniri itomi-paeni Aarón, Ompera-tajorentsi-taarewo. Raawaki eepichokiini

powaeta-kirori yeenkantsi, eejatzi kajankari. Itaakiro taapokimentot-siki. Rootaki ookimotantyaariri Tajorentsi iñaaperotyaawo itahae-takiniriri rashita-kaetariri. ³ okaate tzmahaan-taneen-tsini opane pashita-kaariri Tajorentsi, tajorentsi-pane-tanaki iroka. Riitaki owaeyaawoni Aarón eejatzi itomi-paeni.

11

¹ Rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Moisés eejatzi Aarón, ikanteeri: ² “Pikenkitha-waetakaeri pisheninka Israel-paeni, pikanteri: ‘Irika tsimeriyitatsiri ikaatzi jeekayitsiri antamiki, riitake kameethatatsiri poyaari. ³ Tema maawoeni tsimeriyitatsiri tzimatsiri apiti ishetaki, oepiyirori rowanawo iniyawi-takawo, inaatawaero kameetha iniyeero eejatzi, tee ipinkae-tziri irika-paeni, kameetha-tatsi rowaetyaari. ⁴ Riima ikaatzi ikyaakoetari, tzimawitachari apiti ishetaki, kaari oepiyironi rowanawo te inaa-perotziro iniyantyaawori, tee ikameethatzi poyaari, pipinkiri.* ⁵ Ari ikimitari oshiyawi-tariri kochoero, kaari oepiyironi rowanawo tee inaa-perotziro iniyantyaawori, teemaeta otzimi apiti ishetaki, riitaki pipinkiri.† ⁶ Ari ikimitari oshiyawi-tariri jamani, kaari oepiyironi rowanawo tee inaa-perotziro iniyantyaawori, tee otzimi apiti ishetaki, riitaki pipinkiri.‡ ⁷ Eejatzi ikimitari chaancho, tzyma-witacha apiti ishetaki, kaari oepiyironi rowanawo tee inaa-perotziro iniyantyaawori, riitaki pipinkiri. ⁸ Eero powayitari irika iwathapaeni, eero poteyaneentziri eepichokiini ikami-rika, riitaki pipinkiri.

⁹ Irika jeekantawori nijaa-paeni, riitaki kameetha-tatsiri poyaari tee ipinkae-tziri. Tema maawoeni tzimatsiri ipeteeshi, eejatzi ipentaki, ikaatzi jeekantawori inkaarri eejatzi nijaa-paeni, tee ipinkae-tziri irika-paeni, kameetha-tatsi poyaari. ¹⁰ Riima kaari tzimatsini ipeteeshi-paeni, ipentaki-paeni jeekantawori inkaare eejatzi nijaa-paeni, ikaatzi jeekantawori inthomoyaaki nijaa, piwinkani poyeri. ¹¹ Eero powayitari irika-paeni, riitaki pipinkiri. Eero poteyaneentziri aririka ikamayiti. ¹² Riitaki pipinkayitiri maawoeni jeekatsiri nijaaki kaari tzimatsini ipeteeshi-paeni, eejatzi ipentaki-paeni.

¹³ Irika shiwankiri-paeni ikaati pipinka-yiteeri, kaari kameetha-tatsini poyaari: pakitha, awo, shimapako, ¹⁴ tzijo, ikaatzi oshiyayi-tariri shirontzi, ¹⁵ ikaatzi inashi-yitachari tsiirotyonki, § ¹⁶ ikaatzi oshiyayi-tariri mamawo, oshetatsiko, cherepito, ikaatzi oshiyayi-tariri pakitha, ¹⁷ pawo, thoowo, ¹⁸ janantzi, thawori, amempori, ¹⁹ thompari, ikaatzi oshiyayi-tariri janantzi, tsimpe, piiri.

²⁰ Irika itsipa ikaatzi pipinkiri, naapakitatsiri tzimatsiri ishiwanki, tzi-matsiri iityeeriki ranashi-tantari. ²¹ Riima maawoeni oshiyariri inaapaki tzimatsiri ipori, mitaatsiri, eero pipinka-yitziri poyaari. ²² Irika ikaati poyaari: ikaatzi oshiyayi-tariri tsitsiri, pitziro, tsinawo, kentori. ²³ Riima itsipa-paeni ikaatzi kaari apaeriiri inaapaki-witachari, aayita-tsiri, anashiyitachari, riitaki pipinkiri.

²⁴ Iroka-paeni otsipa matironi osheneemini. Itzimi-rika oteeyakirini ikamirika ipinkaatani tsimeriyitatsiri, ari ipinkaetanakiriri irirori roojatzi tsireniriki. ²⁵ Itzimi-rika antakironi eepichokiini iwatha kaminkari

* **11:4** ikyaakoetari = camello † **11:5** oshiyawi-tariri kochoero = tejón, conejo ‡ **11:6** oshiyawi-tariri jamani = liebre § **11:15** tsiirotyonki = cuervos

tsimeriyitatsiri, otzimatyee ikiwaero iithaari, ari ipinkaetanakiri roojatzi tsireniriki.

⁴² Tema tee ikameethatzi powayityaari ikaatzi konthaa-chari kepatsiki, anayita-tsiri kepatsiki, otzimawityaa iityeeriki-paeni, riitaki pipinkayitiri. ⁴³ Pipinkayitiri ikaatzi anayita-tsiri kepatsiki, ikaatzi kamatha-yitatsiri, tema aririka poteeyakiri, ari ipinkaetanakimi eeroka. ⁴⁴ Tema Naaka Pitajorentsise. Pikiteshiretee eeroka-paeni, tema naaka kiteshireri. Tee okameethatzi rowaaripero-waetimi tsimeri-yitatsiri ikaatzi anashiyitachari kepatsiki. ⁴⁵ Naakataki Tajorentsi, naaka oemishitowaemiri Apitantoniki Pitajorentsi-tetee-na. Pikiteshiretee, tema naaka kiteshireri.”

⁴⁶ Rootaki iroka ñaantsi riyotaan-tziri Tajorentsi jempe ikantakota tsimeri-paeni jeekatsiri antamiki, shiwankiripaeni, maawoeni añaa-yita-tsiri nijaaki, maawoeni kamathaa-yitatsiri kepatsiki. ⁴⁷ Ari piyoteeriri ikaatzi ipinkae-tziri eejatz ikaatzi kameetha-yitatsiri. Ikaatzi rowaetari eejatz kaari rowaetari.

12

¹ Ikanta Tajorentsi iñaanateeri Moisés, ikanteeri: ² “¡Moisés! Piyoteeri pisheninka Israel-paeni, pikanteri: ‘Aririka omotziti tsinani, otzimakiri shirampari eentsite, ipinkaetiro okaate 7 kiteejeri. Tema oshiyawo ipinkae-tziro aririka oñaawentyaa roori. ³ Aririka imaakotapaaki 8 kiteejeri itziman-takari eentsi, itomeshi-taanii-takiri. ⁴ Rooma tsinani tzimaaniteentsiri, otzimatyee omaerintyaa roori okaate 33 kiteejeri, roojatzi opeyantee-yaari iraa. Tema ero okameethatzi oteeyiro itajorentsi-takahaetani-paeni, ero okyaa-hae tajorentsi-thaanteki, roojatzi iyomaatan-takyaawori kiteejeri omaer-inta. ⁵ Roorika otzimakiri tsinani eentsiti, ipinkaetiro okaate 14 kiteejeri. Ari oshiyawo ipinkae-tziro aririka oñaawentyaa roori. Tema otzimatyee omaerentyaa okaate 66 kiteejeri, roojatzi iyomaatan-takyaawori kiteejeri omaerinta.”

⁶ Aririka iyomaateero omaeriwentari eentsiti shirampari, roorika tsinani eentsiti, otzimatyee aanakiniri Ompera-tajorentsi-taarewo apaani ipireetari tzimaen-tsiri apaani rojarentsite, ayiniri eejatz iryaani jamomo, ririka apaani shiro. Riitaki katziyeen-katatsini iyachaarinka itahaetzirira opatzimooki tajorentsi-thaante okantya rariperoe-tanteeyaawori. ⁷ Riitaki raanakiri Ompera-tajorentsi-taarewo, itaa-kiniri Tajorentsi janta tajorentsi-thaanteki rariperoe-teero tsinani. Ari omonkaatari okaatzi omaeriwentaka roori.”

Rootaki iñaani Tajorentsi iroka. Rootaki ashi tsinani-paeni tzimayitatsiri eenchaa-niki shirampari, roorika tsinani. ⁸ Eerorika imonkaata amanantan-tyaari ipireetari, kantacha amananti apite shiro, eerorika apite iryaani jamomo. Riitaki Ompera-tajorentsi-taarewo matironi rariperotakaan-teero, kiteshire-tanee roori. Tema itaaki apaani raripero-tantee-tyaawori tsinani. Riima itsipa katziyeenka iyachaarinka itaakiri.”

16

¹ Ari rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Moisés, tema kamaki apitekiro itomi Aarón okantakaawo rontsirokakawo ijeekira Tajorentsi. ² Iroka ikantzi Tajorentsi: “¡Moisés! Pikanteri pirentzi Aarón, ero ipiya-piyata ikyee otajorentsi-perotzira tajorentsi-thaante jempe othataka tonta-mawori, ojeekakira neshironka-mentotsi otapawo tajorentsi-naki, ikami-kari. Tema ari noñaaha-kyaari nomenko-ryeen-kataki neshironka-mentotsiki. ³ Aririka ikyee Aarón tajorentsi-thaanteki, otzimatyee raanaki apaani ewonkiri

waaka ipeyakoe-tantee-yaariri rantakerowa kaaripero-tatsiri. Raanaki eejatzi apaani ipireetari, riitaki katziyeen-katatsini iyachaarinka itaanewo.

¹¹ Ramaeta-kiniri Aarón ewonkiri waaka, riitaki rowamaakiri, itaawentyaari ipeyakoe-tantyaanariri rantakerowa kaariperotatsiri, eejatzi ikaatzi jeekatsiri ipankoki. ¹² Ari raanakiro taa-mentotsi ijaanakiro owaamari-menkiti taapokimentotsi ijeekakira Tajorentsi. Apite rowii-panetanaki rakoki opane kajankari. Raanakiro otajorentsi-perotzi jempe othataka tonta-mawori. ¹³ Itaakiro opane kajankari jempe ijeekaki Tajorentsi. Othonkyaa okachaa-tanaki neshironka-mentotsi otapaki tajorentsi-naki. Rootaki eero ikamanta rirori Aarón. ¹⁴ Opoñaashitaka raanaki eechaakiini riraa ewonkiri waaka, itsikirijan-takyaawo neshironka-mentotsi ishitowapiintzira ooryaa, imatakiro eejatzi ikatziyakaha rirori itsikirijakiro neshironka-mentotsi okaate 7 rapiipiintiro. ¹⁵ Ari rowamaakiri itsipa ipira, riitaki itaawenteetiri rantakirowa kaari-peri atziri-paeni. Raanakiro riraa inthomoeki otajorentsi-perotzira, itsikirijan-tyaawo neshironka-mentotsi eejatzi jantakiroki janta ikatziyakaha. Imatakiro ikimitaantakawo riraa ewonkiri waaka.* ¹⁶ Rootaki iroopero-tantee-yaari jempe otajorentsi-witaka tema rantawerowaitakiro pisheninka-paeni. Ari ikantakirori eejatzi maawoeni tajorentsi-thaante, ojatekaen-chari ipanko-thaante-yifaka ikaatzi kaaripero-yiteentsiri.

¹⁷ Aririka ikyii Aarón jempe otajorentsitaki raripero-takaan-teeri kaaripero-yitatsiri, eero ishinetee-tziri ijeeki itsipa atziri janta tajorentsi-thaanteki, roojatzi ishitowan-teeyaari Aarón. Tema imatakiro ipeya-kotee-takiniri rantakirowa kaariperotatsiri rirori, ikaatzi jeekatsiri ipankoki, eejatzi iyaari-peronka maawoeni isheninka Israel-paeni. ¹⁸ Ari riyataanaki ojeekaki taapokimentotsiki omontakari jempe ijeeki Tajorentsi, itajorentsi-takaero taapokimentotsi. Raakotanaki eechaakiini riraa ewonkiri waaka eejatzi rashi ipireetari, itziritakiro ochee-paeni taapokimentotsi.† ¹⁹ Itsikirijan-takyaawo iraantsi taapokimentotsi okaate 7 rapiipintiro. Ikiteta-kahaero rowaaripero-waetakiro pisheninka Israel-paeni, itajorentsi-takahaero.

²⁰ Iroka nojankinatani rootaki pikenkishiryaaapiin-teeyaari. Aririka omonkaa-teeyaa kiteejeri 10, kashiri 7, otzimatyee pitziwentyaawo, eero pantawaetee. Ari ikantee-yaari pisheninka, eejatzi itsipa-jatzi atziri jeekimo-tzimiri pipankoki. ³⁰ Tema iroka kiteejeri aritaki ipeyakoe-teemiro pantakirowa kaariperotatsiri, ari pikiteshiretee eeroka janta jempe ijeekaki Tajorentsi. ³¹ Tema ashi owaero nojankina-takaantani, ashi powaero pimako-ryaan-teeyaawo. Pitziwen-teeyaawo eejatzi. ³² Ikiteshire-takahaemi Ompera-tajorentsi-taarewo ijeepatzi-toetakiri, poyaakariri ipaapati rompera-tajorentsitzi. Riitaki matironi ipeyako-teeri kaariperoriite. Ikithaa-teeyaawo kyaari-perori ithaari tajorentsi-mawo-tatsiri.‡ ³³ Riitaki riropero-takahaeroni otajorentsi-naki-perotzi eejatzi tajorentsi-thaante. Ari ikanteerori taapokimentotsi antaweroetakiri. Imateeri eejatzi Ompera-tajorentsi-taarewo, eejatzi maawoeni pisheninka-paeni ikaa-teeyakinira.

³⁴ Ashi owaero iroka nojankina-takaantani. Tema apawo-jatzi ojarentsiki ikyahaeti ipeyakoe-tantyaawori rantayitzirowa kaari kameethatatsi Israel-paeni.”

Tema imatakiro Moisés okaatzi ikantakiriri Tajorentsi.

* **16:15** ipira = cabrío † **16:18** ipireetari = cabrío ‡ **16:32** kyaari-perori ithaari = lino

20

¹ Ikanta Tajorentsi ifaanateeri Moisés, ikantziri: ² “Iroka otsipa pikantiriri pisheninka Israel-paeni: ‘Ikaati ashitakae-yaarini reenchaaniti tajorentsi-niro iiteetziri “Pinkathari Itaawen-teetziri Eenchaa-niki-paeni”, otzimatyee rowamahaeteri. Okantawityaa riirika Israel-paeni, riirika itsipa-jatzi atsipatari anampiki, rowamahaeteri. ³ Tema ari nokijaneen-teeri naaka irika-paeni, aritaki nothonkaeri inampiki, tema riitaki owaariperotakirori tajorentsi-thaante, rowinkatharyaakiro nowaero, okantakaan-tziro rashita-kaakari reenchaa-nikiti tajorentsi-niro iitachari ‘Pinkathari Itaawen-teetziri Eenchaa-niki-paeni’. ⁴ Aririka ipiyatha-takyaa itsipa-paeni pisheninka eerorika rowamayiri ikaatzi ashitakaa-kariri reenchaanikiti tajorentsi-niro iiteetziri ‘Pinkathari Itaawen-teetziri Eenchaa-niki-paeni’, ⁵ ari nokijaneen-teeri naaka, ari nokanteeri maawoeni isheninka-paeni rirori. Ari nothonkaeri notsipa-taanteeyaari ikaatzi aapatziya-kariri ikaariperotakira, ipinkatha-waetashi-takari tajorentsi-niro iiteetziri ‘Pinkathari Itaawen-teetziri Eenchaa-niki-paeni’.

⁶ Atziri-paeni ikaati awentee-yaarini sheripiyari-paeni, eejatzi yotantaniri-paeni, kaariperotaki rirori rawentaakarira. Tema nokijaneentakiri naaka irika atziri, aritaki nothonkaeri inampiki.

⁷ Pikameetha-shire-yitee, pikiteshireyitee, tema naaka Pitajorentsi-tetari.

⁸ Pikemijan-teero maawoeni noñaani, pantayi-teero eeroka. Tema naaka Tajorentsi, kiteshire-takaemiri.

⁹ Ikaati yakaterini ipaapati eejatzi riniro, otzimatyee rowamahaeteri. Tema okantakaan-tziro riyakatakiri ipaapate eejatzi riniro, rootaki rowamaan-teetyaariri.

¹⁰ Ikaati mayempi-tironi tsinaninentsi, otzimatyee rowamahaeteri apitekiro, tsinani eejatzi shirampari.

IKAATEEYINI

¹ Okanta apiteta-tsiri ojarentsi ishitowan-taari Israel-paeni Apitantoniki, rootaki etawori kiteejeri, apiteta-tsiri kashiri ithonkan-teeta-kawori tajorentsi-thaante. Janta Cheentoniki, ari rapiiteero Tajorentsi ifnaanateeri Moisés tajorentsi-thaanteki, ikanteeri: ² “¡Moisés! Pithonkiri pojankinatakoteri maawoeni pisheninka-paeni, maawoeni jempe ikaatzi isheninkatawakaa, eejatzi iwaejatzite-paeni. Tema rojankina-takotatyeeya apaani-paeni iwaero maawoeni shirampari-paeni. ³ Petana-kyaari pojankinatakoteri kaaten-tsiri 20 rojarentsite, pithonkeri maawoeni. Pinashi-yitakyaari eeroka pojankina-takotiri matironi rowayirityaa. Pikanteri Aarón ramitakotimi.”

13

¹ Ikanta Tajorentsi ifnaanateeri Moisés, ikanteeri: ² “Potyaanti aminakitironi kepatsi Owinteniki, tema rootaki nashita-kaeyariri pisheninka Israel-paeni. Piyoshiiti apaani pikaatzi pisheninka-tawakaeyani, riitaki jearipaeeni potyaantayite”. ³ Imatakiro Moisés ikantakiriri Tajorentsi, rotyaan-takiri ikaatzi riyoshii-takiri, ipoñaanakawo ochempi-mashiki Moontaawoki. Tema riitaki jeewarite Israel-paeni. ⁴ Iroka iwaero-paeni ikaatzi riyoshii-takiri: Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Rubén, riyoshii-takiri Samúa, itomi Zacur. ⁵ Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Simeón, riyoshii-takiri Safat, itomi Horí. ⁶ Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Judá, riyoshii-takiri Caleb, itomi Jefone. ⁷ Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Isacar, riyoshii-takiri Igal, itomi José. ⁸ Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Efraín, riyoshii-takiri Oseas, itomi Nun. ⁹ Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Benjamín, riyoshii-takiri Palti, itomi Rafú. ¹⁰ Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Zabulón, riyoshii-takiri Gadiel, itomi Sodi. ¹¹ Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni José (eejatzi Manasés), riyoshii-takiri Gadi, itomi Susi. ¹² Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Dan, riyoshii-takiri Amiel, itomi Gemali. ¹³ Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Aser, riyoshii-takiri Setur, itomi Micael. ¹⁴ Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Neftalí, riyoshii-takiri Nahbí, itomi Vapsi. ¹⁵ Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Gad, riyoshii-takiri Geuel, itomi Maqui. ¹⁶ Rootaki iwaero-paeni ikaatzi rotyaan-takiri Moisés raminakitiro kepatsi. Riima Oseas, itomi Nun, rowaeniri otsipa iwaero, iiteeri Josué. ¹⁷ Rotyaan-teeya-kirini Moisés raminakitiro kepatsi Owinteniki. Ikantawakiri: “Piyaateeyini pikinanaki katonkanta Piryaariniki, pitonkaero janta ochempi-mashi. ¹⁸ Ari paminiro jempe okantawaeta kepatsi. Piñeeri jempe ikantawaeta nampitawori janta, shintsirika ikanteeyani, oshékirika ikaatzi. ¹⁹ Paminiri jempe okanta ipankopaeni, kameetha-rika kepatsi, roopero-rika ipanko, iyoshii-tashita-rika ipankosheta. ²⁰ Kameetha-rika oshooki pankirentsi, terika okamayitzi. Tzimatsirika inchato-paeni. Pitonta-shiretanake, kaari ithaawaetzi. Pamayiteera chochoki okaatzi tzimatsiri janta.”

Tema owakira etanaawo okithoki-paetetzzi chochoki-paeni imiriteet-ziri.* ²¹ Ari riyaaete-yanakini, ipoñanaawo Cheentoniki raminiro kepatsi, roojatzi Owaankiiriniki jempe okiishita awotsi jatachari Omana-weniki.

* **13:20** pankirentsi = uva

²² Ipampitha-tanakiro okatonkotzira Piryaarini, areetee-yakani nampit-siki Ariperotaarini. Ari inampitawori janta Ahimán, Sesai eejatzi Tal-mai, icharini-paeni Anac. Tema iroka nampitsi Aripero-taarini, rootaki etakawo inampi-teetawo, okaatiki 7 ojarensi, ari rimpoetee inampitaawo Shitowaarini-jatzi Apitantoniki. ²³ Tema areetee-yakani nijaateniki iiteet-ziri Monkyaawoni, ari ithatzin-kakotanaki apamonkiro chochoki imiriteet-ziri. Tema apite ikaawen-takiro inatakotakiro incha-pankeki. Ramae eejatzi okithoki otsipa pankirentsi-paeni.† ²⁴ Riitaki iitana-kirori Monkyaawoni irika Israel-paeni, tema ari ithatzinakanakiro apamonkiro chochoki imiri-teetziri.

²⁵ Imatakiro raminayi-takiro kepatsi, okaatzi imaakotake 40 kiteejeri ipiyanta-yitaari. ²⁶ Jateyeeni iñaapaeri Moisés eejatzi Aarón ochempi-mashiki Moontoni janta Tajorentsi-taariniki. Jempe ipiyotee-yakani eejatzi maawoeni isheninka-paeni. Ikamanta-paeri jempe okanta raminakizi-ro, roñaaha-paeri okithoki chochoki tzimatsiri janta. ²⁷ Ikantapaeri: “Nomatakiro nareetakita jempe potyaan-takina. Ari oshookapae osheki pankirentsi, eejatzi ari itzimapae osheki ipireetari. Iroka okithoki pankirentsi okaatzi shookatsiri janta.‡ ²⁸ Roo kanteencha, antari-pentha-kyaa-paeni ikaatzi nampitawori janta, antawo-paeni inampi, rooperori rowetsika-yitziro ipanko-paeni. Noñaakiri eejatzi janta icharini-paeni Anac. ²⁹ Rooma janta Piryaariniki, ari inampitawori Otenkanaaweni-jatzi. Rooma ochempi-mashiki, ari inampitawo Thaawantaa-rinijatz, Kayaawenijatz, eejatzi Ochempi-weni-jatzi. Rooma janta inkaari-thapyaaki eejatzi Pa-reenkaariniki, ari inampitawori Owinteni-jatzi.” ³⁰ Ari itzinaa-wakotanaka Caleb, imaeritawaki maawoeni isheninka-paeni ipiyotakiri Moisés, ikantanaki: “¡Aritaki aakiro ironta kepatsi! ¡Aritaki amatakiro ashitee-yaawo!” ³¹ Roo kanteencha akanaki ikaateeyini riyaaetee-yakini janta, ikantzi: “¡Eerowé! Eero otsinampaeri irinta atziri. Maperori ishintsi-yitzi rirori, tema rawijee aakapaeni”. ³² Tema tee ikantapae kameetha Israel-paeni rotyaan-teetakiri raminiro kepatsi, ikantzi: “Osheki okowaenkatzi kepatsi naminaki-tziri, tee okameethatzi. Tema antari-pentha-kyaa-paeni ikanteeyani atziri-paeni ikaatzi noñaaki-tziri janta.§ ³³ Ari noñaakiriri eejatzi antari-penthaa-kyaa-paeni atziri, riitaki icharini-paeni Anac. Tee niy-omaatari ikatziya, noshiya-matsita-kari naaka tsitsiri iñaakina rirori.”

14

¹ Ari ikaemae-yanakini Israel-paeni. Osheki riraawae-teeyakani tsireniriki. ² Ari retanaawo ikijima-taneeri Moisés eejatzi Aarón, ikanteeyini: “¡Ari okameetha-witaka akamaeyinimi janta Apitantoniki! ¡Tema okameetha-witaka akamaeyinimi jaka ochempi-mashiki! ³ ¿Iitaka ramanteeri Tajorentsi jaka ithonkaetee owayiritaantsiki, inoshika-nakiro owayiri-paeni aena-paeni eejatzi atomi-paeni? ¿Tema okameethatzi apiyayitee Apitantoniki?” ⁴ Ari ikanta-wakae-yanakani: “Jame amini itsipa jewateeni. Jame apiyayitee Apitantoniki.”

⁵ Ari rotziwerowanaka Moisés eejatzi Aarón ipiyotee-yakanira isheninka-paeni Israel-paeni, roeyotanaka kepatsiki. ⁶ Ikanta Josué eejatzi Caleb,

† **13:23** chochoki imiriteetari = uvas; okithoki otsipa pankirentsi-paeni = granados, higos ‡ **13:27** Ikanteet-ziri jaka “Ari oshookapae osheki pankirentsi, eejatzi jempe itzimapae osheki ipireetari.” Tema rootaki oshiyawori ikanteetzi “itzimapae osheki pitsi eejatzi tenichaa, roshiya-waetapaawo oshiyaaatapaa nijaa.” § **13:32** Osheki okowaenkatzi kepatsi naminaki-tziri, tee okameethatzi = Iroka kepatsi naminaki-tziri, osheki oniyayi-takiri ikaatzi nampiyi-tawori janta.

jateentsiri raminaki-tziro kepatsi, itzijaa-nakiro iithaari-paeni riyotan-teetyaari osheki okantzimo-shire-tanakari. ⁷ Ikantanakiri maawoeni isheninka-paeni: “¡Omapero okameethataki kepatsi naminaki-tziri! ⁸ Riirika Tajorentsi nintakaroni, aritaki ineshironka-takae areetan-tyaari nampit-siki, aakataki ashitee-yaawoni. Tema ari oshookapae osheki pankirentsi, eejatzi ari itzimapae osheki ipireetari.* ⁹ Teemaeta okameethatzi pikijima-waeteri Tajorentsi. Eero pithaawan-tawaetari nampitawori janta, tema eero añaakaa-nakari aakapaeni. Tekatsi piyakowen-tyaarini irikapaeni, tee roshiyee aakapaeni tzimatsi Tajorentsi aminako-wenteeri. ¡Eero pithaawaeyini!”

¹⁰ Ari ikowaeya-witanakani isheninka-paeni ishemyaan-tyaarimi mapi. Roojatzi okoñaatan-tanakari ishintsinka Tajorentsi tajorentsi-thaanteki, iñaayitakiro maawoeni Israel-paeni. ¹¹ Ari iñaanateeri Tajorentsi irika Moisés, ikanteeri: “¿Jempema okaateka ipakaero rajarii-mawaetana pisheninka-paeni? ¿Jempema okaateka ipakaero itheen-kawaetana noñaaha-yiwitakari kaari iñaapiin-teetzi? ¹² Ari iñaakiro mantsiyarentsi owamaan-tatsiri, nothonkaeri ikaatee-yakinira. Rooma eeroka, ari noshekya-haemiri picharini-teeyaari, riitaki ñaaperoyitaachani rawijiri ikaateeyinika irika-paeni.”

¹³ Roo kanteencha rakanaki Moisés ikantanakiri: “¡Tajorentsi! Aritaki ikemako-takiro Apitantoni-jatzi okaate pantiri, tema maawoeni iñaayitakiro paerani pishintsinka paantaariri nosheninka-paeni. ¹⁴ Aritaki ikaman-takiri rirori ikaatzu nampiyi-tawori kepatsiki. Tema ikemako-teeyakimini jempe pikantaka paerani pitsipa-takari nosheninka-paeni, pikanta-kaakawo iñaawootimi. ¡Tajorentsi! Eeroka pamankan-takariri menkori, pee-watakiri kitejipaeteki, rooma tsireni-paeteki pipaama-takaakiro menkori kofeetyaa-kotakiriri. ¹⁵ Aririka pithonkakiri powamaa-yiteri irika, aritaki iñaawae-tanaki atziripaeni ikaatzu kemakota-kimiri, panta-yitakiri, ikante: ¹⁶ ‘Piñaamatsiteri Tajorentsi, eero imatziro rashita-kaeyaari Israel-paeni kepatsi ikashiya-kaakiriri paerani, ithonka-shitakari rowamayiri ochempimashiki.’ ¹⁷ ¡Tajorentsi! Nokoyi poñaahantiro pishintsinka, pimonkaatiro okaatzu piñaawae-takiri paerani, pikantaki:

¹⁸ ¡Naakataki Tajorentsi!

Tsinampa-tatsiri, Etako-pero-tanta-niri.

Nopeyako-tziniri antayitzirori kaaripero-tatsiri, kinashi-waeyi-tachari.

Roo kanteencha, eero namaaki-teeri nowajankiteeri ikaatzu antayitzirori kaari-perori,

Ari nothonkaeri nowajankitaa-wenteeri iyaari-peronka ipaapate-teetari-paeni,

Itominteetari-paeni, itomi-paeni icharini-teetari-paeni, eejatzi iwaejatzite-paeni, maawoeni. ¹⁹ Tema maperori pineshironka-tantzi eeroka, pipeyako-teeniri iyaari-peronka irika. Tema rootaki pantakiri pamantaariri irikapaeni Apitantoniki roojatzi jaka ijeekapaakika.”

²⁰ Ikantanakiri Tajorentsi: “Kameethataki. Tema nomatakiro pikowakiri, aritaki naripero-teeri. ²¹ Roo kanteencha, tema omapero-tatyaa nañii naaka, omapero-tatyaa eejatzi nopamankantawo noshintsinka maawoeni kepatsi. ²² Tema eero itzimae apaani ikaatzu ñaayita-kirori noshintsinka, ikaatzu ñaayita-kirori Apitantoniki kaari iñaapiin-teetzi, okaatzu nantayi-takiri

* **14:8** Ikantee-tziri jaka “Ari oshookapae osheki pankirentsi, eejatzi jempe itzimapae osheki ipireetari.” Tema rootaki oshiyawori ikanteetzi “itzimapae osheki pitsi eejatzi tenichaa, oshiya-wae-tapaawo oshiyatapaa nijaa.”

eejatzi ochempi-mashiki. Tema ikaatzi apiipiin-takirori rajarii-matana ochempi-mashiki, kaari kowatsini ikemijan-teero nokanta-witariri,† 23 eero ifaayiteero kepatsi nokashiya-kaakiriri paerani iwaejatziite. Tema ikaatzi ajariiima-waetakinari eero itzimae apaani ifaayiteeroni. 24 Riima nonampiri Caleb riitaki ifaahaeroni. Tema riitaki kenkishirya-haenchari kameetha, rawentaa-pero-takina. Rootaki noshine-tantyaariri rirori rareteeyaa kepatsiki raminaki-tziri ketziroeni. Ari inampitee-yaawo maawoeni icharini-teeyaari rirori. 25 Roo kanteencha, nokoyi pipiyanaki okiteje-taneerika pikinaneero ochempi-mashiki piyaatiro Inkaariki Kityonkaariki. Tema janta taapiki, ari inampitawori Otenkanaaweni-jatzi eejatzi Owinteni-jatzi.”

26 Eekiro ifaawae-tatzii Tajorentsi ifaanatziri Moisés eejatzi Aarón, ikantziri:

27 “¿Eekeroma namawetateyero ikijima-waetanari irikapaeni kaari-peroyitatsiri Israel-paeni? Tema nokemakiri ikijima-waetakina. 28 Piyaate pikamanteri pisheninka-paeni, pikantiri: ‘Iroka ifaani Tajorentsi, ikantzi: “Omapero-tatyaa, ari nokanta-kaakyaawo awijimotimi okaatzi nokemakimiri pikantee-yakirini pikami.‡ 29 Ithonkyaa ikami ochempi-mashiki maawoeni antariteen-tsiri kaateen-tsiri 20 rojarentsite, ikaatzi jankina-takoteen-chari, ikaatzi kijima-waetakinari eejatzi. Ari romaryaa-chonchoetee ochempiki ikamayitakirika. 30 Riima Caleb itomi Jefone. Eejatzi Josué itomi Nun, riitaki ifaayiteeroni inampitee-yaawo janta. Rooma maawoeni eerokapaeni, tekatsi apaani areetachani kepatsiki nokashiya-kaawi-takimiri pinampi-teeyaawomi. 31 Riima pitomi-paeni poshiya-kaanta-witakari ari inoshika-yitakiri owayiri-paeni, riitaki nareeta-kaayiteeyaari kepatsiki pimanin-takiri eerokapaeni. 32 Tema ari pomaryaa-chonchoetee eerokapaeni ochempi-mashiki pikamayitee-rika. 33 Tema okaatzi 40 ojarentsi ikina-kina-waeyitee pitomi-paeni janta ochempi-mashiki, raminakowen-teeri ipira-paeni. Riitaki atsipetee-yaawoni okaatzi pipiyatha-waetaka eerokapaeni, roojatzi pithonkan-takyaari pikami eerokapaeni jaka ochempi-mashiki. 34 Tema 40 kitejeri okaatzi paminan-takitawori kepatsi, ari okaate eejatzi 40 ojarentsi patsipe-yitee-yaawo okantakaawo pikaaripero-waetaki: apaani ojarentsi okimitakawo apaani kitejeri. Ari piyoteenari jempe nokanta nowajankitaantzi naaka.”

35 Tema Naaka Tajorentsi, ifaawaetatsi. Aritaki nokanteeriri maawoeni kaari-peroripaeni ikaatzi aapatziya-wakahaen-chari ikijima-waetana. Tema jaka ochempi-mashiki ithonkaeyaa, ari ikamayi-teeri maawoeni.”

36 Tema iroka awijimo-takiriri ikaatzi rotyaan-takiri Moisés raminakitiro jempe okantawaeta kepatsi, ipiyayitaaha rirori ramaero kaari-perori ifaantsi, rootaki opoifaaan-tanakari Israel-paeni ikijima-waetanakiri Moisés, imaninta-nakiro kepatsi, tee ikoyi riyateero janta. 37 Rootaki rowamaan-takariri Tajorentsi irika-paeni omatanakiri mantsiyarentsi, okantakaantziro rowanaashitakawo ikenkitha-takota-paero kepatsi jempe okanta ifaakitziro. 38 Riima Josué itomi Nun eejatzi Caleb itomi Jefone, tee ikamaeyini rirori. Apatziro ikamaeyakini itsipa ikaatzi riyataki raminiro jempe okantawaeta kepatsi.

39 Ikamantakiri Moisés maawoeni Israel-paeni okaatzi awijeentzi. Tema antawo rowashire-teeya-nakani maawoeni Israel-paeni. 40 Okanta okiteje-tamane, itonkae-yanakini ochempiki, ikanteeyini: “Nantakiro kaari-perori, nokoyi niyaateeyini tonkaariki ikashiya-kaakaeri Tajorentsi.”

† 14:22 apiipii-takirori = rapiitakiro okaatzi 10 ‡ 14:28 Omapero-tatyaa = Tema omapero-tatyaa nojeeki naaka jaka, ari okimitari eejatzi, omapero-tatyaa nokaman-temiri nimaeka.

41 Ikantzi Moisés: “¿Litaka pipiya-thatantyaawori ikantakaantani Tajorentsi? Tema eero okameethatzi oetarika panta-wityaari. 42 Eero piyaatzi, tema tee itsipateemi Tajorentsi. Paamawentyaa imatawakimi-kari powayiri-minthatani. 43 Ari pitonkiyo-takyaari janta Otenkanaaweni-jatzi eejatzi Owinteni-jatzi, ithonkimi-kari rowayiri-timi. Tema eero itsipatzimi Tajorentsi janta, okantakaantziro pipiyatha-takari eerokapaeni.” 44 Teemaeta ikemi irikapaeni, ikoyi itonkaero ochempi. Riima Moisés eejatzi itajorentsi-mokote Tajorentsi, roojatzi ijeekaki jempe ipanko-thaante-teeyakani. 45 Ari roerinkae-yakani Otenkanaaweni-jatzi eejatzi Owinteni-jatzi nampiyi-tawori tonkaariki, tema osheki ikentapaaki, romishiyakiri itsipapaeni. Ipatzima-tanakiri roojatzi janta Oshireshaariniki.

21

4 Ikanta rawijee-yakini Israel-paeni ipoñaanaawo Ochempii-toniki ikina-neero Inkaariki Kityonkaariki. Itapota-naakyaawo eero ikinantanaa iipatsiteki Kiraani-jatzi. Ikanta niyanki-thaki awotsi, ari okantzi-moneentapaakari Israel-paeni. 5 Ari retanaawo itheenki-mataneeri Tajorentsi eejatzi Moisés. Ikanteeyini: “¿lita pamanta-waetanari nojeekawita Api-tantoniki? ¿Rooma pamantanari powamayina ochempi-mashiki? Tekatsi nomiriteeri eejatzi nowaeyaari. ¡Neshitapaakiro okaatzi nowapiin-takari!”* 6 Ari rotyaantaki Tajorentsi osheki kepiyari maanki, ratsika-paakiri. Tema osheki Israel-paeni kamaentsiri. 7 Riyaatee-yakini ijeekira Moisés, ikan-tapaakiri: “¡Moisés! Nokaaripero-tzimotakiri Tajorentsi, okantakaawo notheenki-mawae-takiri eejatzi nokimitakimi eeroka. Pikanteeri ipeyereri maanki, tee nokoyi noñeeri.” Ari ramanako-taari Moisés maawoeni isheninka-paeni. 8 Ari ikantzi Tajorentsi: “Powetsiki roshiya-kaawo kepiyari maanki, powatzika-kotiri jenoki. Aririka ratsikanti maanki, raminiri roshiya-kaawo rowatzika-koetakirira, aritaki rawijakotee.” 9 Raaki Moisés eshiro kiterita-tsiri rowetsikaki roshiya-kaawo maanki, rowatzika-kotakiri. Ikanta ratsikayitziri maanki, ramineero owatzika-kotakaha roshiya-kaawo, awijakotaneet.†

10 Ikanta rawijee-yakini Israel-paeni, ipanko-thaante-teeya-paani Mashinchaariniki.

21 Okanta paata rotyaantaki Israel-paeni jatatsini iñiiri iwinkatharite Ochempi-weni-jatzi, iitachari Sehón, ikantiri: 22 “¡Pinkathari! Ari piñaayitawakina nokinee-yapaakini pipatsiteki. Tee roo nopokashiti piwankiripaeni, pichochokite-paeni, eero nomiriyitziro eejatzi pikeekanatakotzirowa pinijaate-paeni. Apatziro nopampi-thatakiro ojaawokitakira awotsi, roojatzi nawijan-tanakyaari jempe iweyaa piipatsite.” 23 Teemaeta ikoyi pinkathari Sehón ikinimoteri Israel-paeni iipatsiteki. Ipiyota-nakiri rowayirite, jataki rowayiri-tawakyaari Israel-paeni ochempi-mashiki. Itonkiyo-takari Aatzikaetoniki, ari rowayiri-teetakari Israel-paeni. 24 Ikanta ipiyawen-tanaka Israel-paeni, ithonka-nakiri ithatyaanakiri rowayirite Sehón. Rayitakiri maawoeni jempe iweyaayita iipatsite. Opoñaanakawo Kameñaariniki roojatzi Jakochaawoniki. Areetakawo iweyaa-thapita iipatsiteki ñaaperoripaeni Pityaankaarini-jatzi. 25 Ari okanta raanta-kawori Israel-paeni maawoeni inampipaeniki Ochempi-weni-jatzi. Inampitakawo otzinkami inampipaeniki iiteetziri Kaaweni, tema ithonkakiro inampiyi-tantakawo oryaani-paeni nampitsi jeekatsiri janta.

* 21:5 nowapiin-takari = pan † 21:9 eshiro kiterita-tsiri = bronze

22

Rotyaantaki Balac kaemerini Balaam

¹ Awijeeya-nakini Israel-paeni, ipanko-thaante-teeya-paeni owinteni-pathatzi ipatsiteki Athataa-weni-jatzi, othapyaaki Pareenkathapyaariki, imonteta-paakawo Kashiryaari. ² Tema ifaakiro Balac, itomi Zipor, jempe ikanta Israel-paeni ithonkan-takariri Ochempi-weni-jatzi. ³ Antawo ithaawanaki Athataa-weni-jatzi ithaawantari Israel-paeni, tema owanaa ishenitaki Israel-paeni. ⁴ Ari ikenkitha-waetakaa-nakiri Athataa-weni-jatzi rantariperoti-paeni Kosheka-weni-jatzi, ikantziri: “Ari ithonki-takaero aepatsite irika atziri-paeni, roshiyaari waaka ithonkirowawo katawoshi.” Tema irika Balac itomi Zipor, riitaki iwinkatharite Athataa-weni-jatzi.* ⁵ Rotyaantaki jatatsini ifiiri Balaam itomi Beor, nampitawori Naawyaweniki Antawaathaapyaaniki ipatsiteki Sheninkaweni, ikanteri: “Ikyaaiki anampiki atziri-paeni shitowaa-tsiri Apitantoniki, tema ithonka ipeyapaakiro aepatsite, imonteta-paakawo nonampi ipanko-thaante-yitapaaka. ⁶ Pipokanaki intsipaete, pitakijiri irika-paeni atziri, omaperotatziiri otzimi ishintsinka, rawjakina naaka-paeni. Okanta-shitzimaetya nomishitowayiri naaka noepatsiteki, aririka nowayiri-takyaari. Roo kanteencha, niyotzi naaka ikaatzi pitajonka-wentziri eeroka, aritaki omatakyaa. Riima ikaatzi pitakija-yitziri eeroka, aritaki omatakyaa.”

⁷ Jatanaki antaripero-paeni Athataa-weni-jatzi, eejatzi antaripero-paeni Kosheka-weni-jatzi raayitanaki ipinateriri ifaawyaatan-taniri. Areetee-yakani ijeekira Balaam, ikamanta-paakiri ikantawa-kiriri Balac. ⁸ Ari ikantzi Balaam: “iAri! Inkaamani nokantimi oetarika ikantinari Tajorentsi. Ari pimaanaki.” Ari imahaeya-paakini inampina-paeni Athataa-weni-jatzi ipankoki Balaam. ⁹ Ari roñaahakari Tajorentsi irika Balaam, rojampi-takiri, ikantziri: “¿Iitaka pitsipa-yitakari pipankoki?” ¹⁰ Rakanaki Balaam, ikantzi: “Rotyaantawopaeni Balac itomi Zipor, iwinkatharite Athataa-weni-jatzi, ipokatzi, ikantana: ¹¹ ‘Irika-paeni atziriite shitowaa-tsiri Apitantoniki ikyaaiki anampiki ithonka ipamankapaakiro aepatsiteki. Pipokanaki intsipaete, pitakijiri irika-paeni. Okantashitzimaetya nomishitowayiri naaka noepatsiteki, aririka nowayiri-tyaari.’” ¹² Ari ikantzi Tajorentsi: “iBalaam! Eero poyatziiri pokaentsiri. Eero piyaka-waetziri irikapaeni, notajonka-wentani naaka irika-paeni.” ¹³ Okanta okiteeje-taneera ikantakiri Balaam inampina-paeni Balac: “iAyompari! Pipiyi pinampiki, tee ikoyi Tajorentsi noyaata-nakimi.” ¹⁴ Ari ipiyanaawo inampina-paeni Athataa-weni-jatzi inampiki jempe ijeeki Balac, ikantapaeri: “iPinkathari! Tee ikoyi royaatina Balaam.”

¹⁵ Rapiitakiro Balac rotyaantzi itsipa inampina-paeni, osheki ikaatee-yakini, maperori riroperotzi irikapaeni. ¹⁶ Riyaatee-yanakini ifeeri Balaam, ikantapaakiri: “iAyompari! Pikemiro ifaani nowinkatharite Balac itomi Zipor, ikantzimi: ‘Nokoyi pipoki piifina.’” ¹⁷ Aritaki nopinatakimi osheki, ari nantakimiro okaatzi pikantinari. Pipoki nimaeka, pitakijiri irika atziri-paeni.’” ¹⁸ Rakanakiri Balaam rotyaantani-paeni Balac, ikantziri: “Okantawityaa ipinawomi Balac iwinkathari-pankote jempe ijaakaha koriki, eejatzi ooro, eero nopiyathatari Tajorentsi, eero nawijakaero nantiro ikowakaanari, tee okameethatzi eepichokiini nawijakaero. ¹⁹ Roo kanteencha, ari pimaanaki eeroka, noñaawakiro oetarika ikanteenari tsireniriki Tajorentsi.” ²⁰ Okanta tsireniriki, roñaahaari Tajorentsi irika Balaam, ikantakiri: “Tema eeroka ipokashi-teeyini irika-paeni atziri raanakimi,

* 22:4 waaka = buey

poyaata-nakiri. Roo kanteencha otzimatyee pantiro okaatzi nokantimiri naaka.”²¹ Okanta ikakita-manee Balaam, rowanki-tanakiniri jeekamentotsi ikyaakoetari. Royaata-nakiri inampina-paeni Athataa-weni-jatzi.†

²² Roo kanteencha antawo ikijanaka Tajorentsi riyaaatanaki Balaam. Royaawen-takari awotsiki Ronampiri Tajorentsi ipiyata-wakyaari. Pokaki rirori Balaam kyaakota-kari ipira, itsipatakari apite romperatani. ²³ Iñaapaakiri ikyaakoetari Ronampiri Tajorentsi, ikatziyaka awotsiki roteeyakiro iyotsiroshithakite, tempaawi-tanaka ikyaakoetari. Ipajata-nakiri Balaam ikyaakoetari ikoyi opampithatiro awotsi. ²⁴ Rapiitakiro Ronampiri Tajorentsi rotzika-wakiri jempe okaamanchakitzi awotsiki, jempe itanto-teetziro apitekiro onampi-naki. Rootaki awotsi jatachari pankirentsi-mashiki imiriteetziro. ²⁵ Ari iñaapaeri eejatzi ikyaakoetari Ronampiri Tajorentsi, otzitanaka tantotsiki, anawyaakotakiri iporiki Balaam. Ari rapiita-nakiro ipajatziri ikyaakoetari. ²⁶ Eekiro ishirinkaneentakityaa Ronampiri Tajorentsi okaamanchaki-perotzira awotsi, tekatsi ikini itempae ikyaakoetari, tee imatya ikini rampateki eejatzi rakoperoki. ²⁷ Ikanta iñaapaeri ikyaakoetari Ronampiri Tajorentsi, maryaanaaka jaawiki. Antawo ikijanaka Balaam, ipajatan-tanakari inchakii. ²⁸ Ikantakaakawo Tajorentsi, ñaawaetanaki ikyaakoetari, okantanakiri Balaam: “¿Jempema nokantzimika naaka pipajawae-tantanari, tema mawa papiitakiro pipajatakina?” ²⁹ Rakanakiro Balaam ipira, ikantziro: “Roo nopajatan-zimiri pitheenkakina. Ari otzimimi nojataa-mento, nojataa-kimimi.” ³⁰ Ari okantzi ikyaakoetari: “¿Tema naaka pipira pikyaakaa-piintari? ¿Arima nokanta-piintzimi pikyaakotana?” Ikantzi Balaam: “Tee.”

³¹ Ikantakaakawo Tajorentsi iñiiri Balaam ikatziyaka Ronampiri tajorentsi awotsiki roteeyakiro iyotsiro-shithakite. Ari rotziwerowanaka Balaam, roeyootanaka jaawiki ipinkatha-tanakiri. ³² Rojampi-tanakiri Ronampiri Tajorentsi, ikantziri: “¡Balaam! ¿litaka pipajawae-tantawori pipira, tema mawa papiitakiro pipajawae-tziro? Tema naaka pokaentsi nopiyatimi, tema kaari-perori pikantzi-motakina noñaakimi. ³³ Rootaki pipira ñaapaakina, mawa apiitakiro otempaa-pithatana. Eeromi otempaemi, nowamaa-kimimi eeroka, rooma roori eero nowamaero.” ³⁴ Ari rakanakiri Balaam Ronampiri Tajorentsi, ikantziri: “¡Nokaaripero-tzimotakimi! Tee niyotzi eerokataki otzikanari awotsiki. Roo kanteencha, kaari-pero-rika okantzi-motakimi nantziri, nimaeka nopiyanee.” ³⁵ Ikantzi Ronampiri Tajorentsi: “¡Balaam! Poyaata-nakiri rotyaan-teetani-paeni. Roo kanteencha okaatzi nokantayitimiri naaka, rootaki piñaawaeteri eeroka.” Rootaki royaatan-tanakariri Balaam inampina-paeni Balac.

³⁶ Ikanta ikemaki Balac pokaki Balaam, jatanaki itonkiyo-tawakyaari otzinkamiki inampi Athataa-weni-jatzi, jeekatsiri Kameñaarithapyaaki, jempe iweyaa-thapita iipatsite. ³⁷ Ikantawakiri: “¡Balaam! Noytaantaki chapinki kaemimini. ¿litaka kaari pipokanta piñiina? ¿Poshiya-kaatzi eero noemoshirenkawentzimi? ³⁸ Rakanaki Balaam, ikantzi: “¡Pikemi niyompari! Aritaki pokakina noñiimi. Roo kanteencha tee otzimimotana noshintsinka noñaawae-tantyaawori okaatzi nokoyiri naaka. Apatziro noñaawaetiro okaatzi ikoyiri Tajorentsi.” ³⁹ Ikanta Balaam itsipatakari Balac jateeyakini Jaawokiweniki. ⁴⁰ Ari rowamaa-kaantapaaki Balac ipireetari-paeni. Rotyaantaki rahaeta-nakiniri Balaam eejatzi inampina-paeni.‡

† 22:21 ikyaakoetari, ipira = asna ‡ 22:40 ipireetari-paeni = waakapaeni, owisha-paeni

⁴¹ Okanta okiteeje-tamane, raanakiri Balac iyeemakaanani Balaam janta Inkañaweriitoniki. Ari raminako-takiro okoñaataki ipanko-thaante-teeyakani Israel-paeni.

23

¹ Ari ikantanaki Balaam: “Powetsikina jaka 7 taapokimentotsi. Powamayina 7 ewonkiri waaka eejatzi 7 itsipa ipireetari.”* ² Imatakiro Balac okaatzi ikantakiriri Balaam. Ari itsipatakari Balac irika Balaam itaakiri apaani ewonkiri waaka, eejatzi apaani ipireetari okaatakira 7 taapokimentotsi. ³ Ikantzi Balaam: “¡Pinkathari! Ari pijeeka-wentawakiri pitaani. Niyaatawakiita naaka, okanta-shimaetya itonkiyo-tena Tajorentsi. Aritaki nokaman-takimi eeroka okaatzi ikantunari.” Jatanaki Balaam ikinakiro okaanki-chempi-takira tonkaari.

⁴ Ikanta itonkiyo-takari Tajorentsi irika Balaam, ari ikantzi Balaam: “Nokantaki rowetsikaeti 7 taapokimentotsi, notaaki apaani waaka eejatzi apaani ipireetari okaatakira 7 taapokimentotsi.” ⁵ Ari ikantakaakawo Tajorentsi riyotiro Balaam iñaawaeteri, ikantakiri: “Pipiya ijeekakira Balac, pikamantiri okaatzi nokanta-kimiri naaka.” ⁶ Ari ipiyaari Balaam iñaapaeri Balac ijeekawen-tziri itaani, itsipayi-takari inampina-paeni Athataa-weni-jatzi. ⁷ Ari iñaawae-tanakiro Balaam riyotahae-takiriri ñaantsi, ikantanaki: Nopoñaakawo Tonkaeroniki ramakina Balac, Nokinapaakiro ochempi-mashiki jempe ishitowa-piintzi ooryaa, ikaemakaan-takina Iwinkatharite Athataa-weni-jatzi, ikantakina:

“¡Pipoki, pitakijiri Israel-paeni!
¡Pipoki, piyakateri icharini-paeni Jacob!”

⁸ ¿Itaka notakijan-tyaariri naaka kaari ikoyi Tajorentsi itakijeeteri?
¿Itaka niyakatan-tyaariri naaka kaarira riyakatzi rirori Tajorentsi?

¹⁹ Tema irika Tajorentsi, tee roshiyari atziri-paeni itheeyan-tyaari,
Tee rinashitawo okaatzi ikenkishire-takari.
Aririka ikanti: “Iroka nantiri.” Aritaki rantakiro.

Imonkaa-tziro maawoeni ikashiya-kaantziri.

²⁰ Ikantee-takina naaka notajonka-wentanti.

Tema imatakiro Tajorentsi itajonka-wentantaki rirori, eero nomateero naaka noepiya-ñaani-teeri.

²¹ Tee iñeeteero iyaari-peronka icharini-paeni Jacob,
Tee riñeeteero eejatzi ikowaenka-takowaetzi isheninka Israel-paeni.
Tema ashi royoir itsipata-piintakari Itajorentsite.
Riitaki rajahaa-piintakari iwinkathari-tetaari.

²² Tema irika Tajorentsi, amaeriri ijeekawitaka paerani Apitantoniki,
Otzimimo-tziri ishintsinka oshiyaawomi ishintsinka katsi-mari-paeni pi-ratsi.†

²³ Tekatsi oetzimotyaaari icharini-paeni Jacob takijaantsi,
Tekatsi oetzimotyaaari Israel-paeni yakataantsi.
Nimaeka akantiri Israel-paeni:

¡Osheki rantzimota-kimiri Tajorentsi kaari iñaapiin-teezti!

²⁴ Roshiyakari kashekari irikapaeni,
Ikatzia rajaryaanta.

Eero romorenka roojatzi ratsikan-takyaariri ratsikanewo.
Riranakiro riraa rowamaani-paeni.

* 23:1 waaka = becerro, ipireetari = carnero † 23:22 katsi-mari-paeni = búfalo

²⁵ Ari ikantanaki Balac: “¡Balaam! Teera pinintatye e piyakateri, eero pitajonka-wenteeri eejatzi.” ²⁶ Ikantzi Balaam: “¡Balac! Tema nokantzi-takimi ketziroeni: ‘Okaatzi ikantinari Tajorentsi, rootaki nantiri.’”

25

Ijeekaki Israel-paeni Pahaankaetoniki

¹ Ari ijeekae-yapaakini Israel-paeni janta Inchatoniki. Imayempi-waeyi-takiro Athataa-weni-jato. ² Okaemakiri Israel-paeni itsipatyaawo otayiniri atsipeta-kaani tajorentsi-niro-paeni. Rakiyota-piintakiro Israel-paeni. Ipinkatha-waetakiri otajorentsi-nirote-paeni. ³ Ari okantakari rawentaan-takariri Israel-paeni tajorentsi-niro Inkañaaweri janta Pahaankaetoniki. Rootaki ikijanta-nakariri Tajorentsi irika Israel-paeni. ⁴ Ari iñaanateeriri Tajorentsi irika Moisés, ikanteeri: “¡Moisés! Pipiyoteri maawoeni reewarite Israel-paeni, pishirika-kentsi-yiteri okiteejita-manee, inteenaryaantee-yaari nomashirenka maawoeni Israel-paeni.” ⁵ Ipoña ikaemakiri Moisés itsipapaeni reewarite Israel-paeni, ikantakiri: “Powamayiri asheninka-paeni ikaatzi aapatziya-kariri tajorentsi-niro Inkañaaweri jeekatsiri Pahaankaetoniki.”

⁶ Ikanta apaani isheninka Israel-paeni ramaki Kosheka-weni-jato jempe ipiyotee-yakani isheninka-paeni, iñaawakiri Moisés, eejatzi maawoeni Israel-paeni ijeekae-yini riraako-waeteeyani rirori-paeni opatzimooki Tajorentsi-thaante. ⁷ Ikanta iñaawakiri rirori Finees itomi Eleazar icharini Ompera-tajorentsi-taarewo Aarón, ishitowa-shi-tanakiri ipiyotee-yakanira isheninka, raanakiro iyotsiro-shitha-kiti. ⁸ Riyaata-shitakiri irika isheninka jempe ipanko-thaante-yitaka isheninka-paeni, rojatakiri imotziki apitekiro, shirampari eejatzi tsinani. Aripaete okaatapaaki mantsiyarentsi owamaayi-takiriri Israel-paeni. ⁹ Tema osheki-pero Israel-paeni owamaakiri mantsiyarentsi.*

31

Ikijawentaa Israel-paeni

¹ Ari iñaanateeri Tajorentsi irika Moisés, ikanteeri: ² “Paanakiri maawoeni Israel-paeni ikijawen-teeyaa, riyaati rowayiri-teeyaari Kosheka-weni-jatzi. Aririka pimatakiro, aripaete pitsipa-shire-yitee-yaari piwaejatzite-paeni.” ³ Ikaemakiri Moisés maawoeni isheninka-paeni, ikantakiri: “Powetsika-yiteeyaa eerokapaeni, piyaati pikijawen-teeyaa powayiri-tyaari Kosheka-weni-jatzi, tema rootaki ikowakiri Tajorentsi.”

⁷ Imatakiro rowayiritari Kosheka-weni-jatzi, ithonkakiri rowamaakiri maawoeni, imatakiro okaatzi ikantakiriri Tajorentsi irika Moisés. ⁸ Ari ikaatzi rowamaa-nakiri iwinkatharite-paeni Kosheka-weni-jatzi. Irika iitawiteeyani: Evi, Requiem, Zur, Hur, Reba. Ikaatzi 5 pinkathari rowamaakiri. Imatzitanakari Balaam itomi Beor rowamaan-tanakari iyotsiro-shitha-kite. ⁹ Ithonka-nakiro Israel-paeni inoshika-nakiro tsinani-paeni Kosheka-weni-jato, rayita-nakiri reenchee-rikiti. Eejatzi ipira-paeni, iwaakatapaeni, maawoeni rashaahwo-paeni.

¹⁵ Ari ikantawaeri Moisés isheninka-paeni: “¡Nosheninká! Iitaka kaari powamaantawo iroka-paeni tsinani? ¹⁶ Rooyitaki ikaminaani

* 25:9 osheki-pero = 24,000

Balaam kantakaan-takirori ikaaripero-tzimotan-takariri asheninka-paeni Tajorentsi janta Pahaankaetoniki. Rootaki rowajankitaan-takariri Tajorentsi asheninka-paeni ikamanta-yitakari.”

APIIN AANI-TANEENTSIRI

¹ Iroka ikenkithawae-takaa-kiriri Moisés maawoeni Israel-paeni janta jeekean-tawitakari ochempiki. Ari janta ojeeki eni Jordán janta ishitowa-piintzira ooryaa.

6

¹ Rootaki iroka ikantakaan-teetziri, inintakaan-teetziri, kaari ishinetaan-teetziri. Rootaki ikanta-kinari Piwinkatharite Tajorentsi okine niyotahaemi. Rootaki ikowakaa-kimiri panteri janta nampitsiki jemme roejeekaemi. ² Aritaki okantya pipinkathateri Piwinkatharite Tajorentsi. Pimonkaatero ikowa-kaantee-tziri eejatzi ikantakaan-teetani, rootakira panteri maawoeniki ojarentsi, eekirowa pañaatye. Roojatzi noninta-kayitakariri pitomipaeni, eejatzi picharini-paeni. Rootakira piñaantee-yaawori pañaahae osheki ojarentsi. ³ ¡Israel-paeni! Rootakira piyaa-takaan-tyaawori pimonkaatero. Ari okantya eero awijimo-tanteemi oetarika-paeni. Aritaki piñaahaeri rosheki-pero-tanee asheninka. Ari pinampi-teeyaawo janta kepatsi kameetha-tatsiri. Ari itzima-paeri pitsi, roshiya-paawo oshitowaatzi nijaateni. Tema rootaki iroka ikanta-kimiri Pinkathari, Itajorentsise picharinini. ⁴ ¡Israel-paeni! Pikemi. Irika Awinkatharite Tajorentsi, apaniro ikanta Ipinkatharitziri rirori. ⁵ Pininta-pero-teeri, pininta-shire-teeri, pininta-shintsi-teeri eejatzi. ⁶ Pikenki-shireero kameethari maawoeni iroka nokanta-kimiri. ⁷ Piyaata-kayeri piyoteeri pitomipaeni iroka. Piñaawaetero, pikantzirowa pipankoki, eejatzi awotsiki. Pikantzirowa pomaryaaha, eejatzi pipiriintaha. ⁸ Poojota-kotyaaawo pakoki jankina-takoteen-chari ikowa-kaantee-tziri. Eejatzi poojota-kotyaaawo pitamakoki. Rootaki riyoteetantyaari. ⁹ Pojanki-natero eejatzi tzinkamin-tsiki eejatzi ashitawoki pipanko.

8

¹ Pantapiintero ikowa-kaantee-tziri okaatzi nokantzimiri nimaeka. Rootakira pijeekan-teeyaari. Aritaki piñaahaeri rosheki-pero-tanee asheninka. Opoñaan-tyaari roma-nataneero nampitsi ikowakaa-kiriri Pinkathari picharini-paeni. ² Poshire-tyaawo janta ikina-kinawae-takaan-takimiri-ranki Pinkathari ochempiki okaatzi ojamanitaki 40 ojarentsi. Rootakira rantantawori opoñaan-tyaari itsinampa-shire-takaan-teemiri, rootaki iñaantant-teemiri eejatzi. Tema ikowawitaka riyotero okaatzi pikenkishiryaa-witakari. Ikowawitaka riyotero aririka piyomaa-takiro ikowa-kaantee-tziri. ³ Rowajanki-takaan-tawitakimi, itasheya-neenta-kaawi-takimi. Roo kanteencha rowakaa-kimiro maná. Tema tee piyotakowitawo iroka owanawontsi paerani, tee riyotako-witawo eejatzi picharini-paeni. Ari okantakari riyotakaan-takimiro tee apatziro okoyimotari atziri royaawo pan, rootaki kowapero-tachari akemijan-teero maawoeni ikanteeri Tajorentsi. ⁴ Okaatakira iroka 40 ojarentsi, tee pithonka-takota piithaari, tee aawaayitzi piitzi. ⁵ Oztimatye riyote riitaki Piwinkatharite Tajorentsi tampatzika-takimiri. Ari roshiyari ipaapateetari, itampatzika-tziri itomi.

18

¹⁵ Ari ikoñaate paata Kamantan-taniri, roshiyina naaka. Riitaki Piwinkatharite Tajorentsi kanta-kahae-yaawoni. Otsizmatye pikemijan-teeri. ¹⁶ Rootajaantaki iroka pikowako-takiriri Piwinkatharite Tajorentsi paerani janta ochempiki Horeb. Tema iroka kitejeri paerani papatotan-fakari, pikantaki: “Tee akoyiro apiiteero akemaero icherahae Awinkatharite Tajorentsi. Tee akoyiro añaahero eejatzi antawo paamari. Akamaekari.” ¹⁷ Ikanta-nakina Pinkathari, ikantzi: “Kameethataki ikanta-kimiri. ¹⁸ Nokanta-kahae-yaawo ikoñaate Kamantan-tantaniri roshiyimi eeroka, isheninka rirori pichariniteeyaari. Noyiniri noñaane ipaanteki. Ikenkitha-teero okaate nokanteriri. ¹⁹ Nowajan-kiteeri maawoeni kaari kemijan-teerini Kamantan-taniri.”

31

¹ Rapiiteeri iñaanata-neeri Moisés Israel-paeni, ikantziri: ² “Tzimaki 120 nojarentsite, tekatsi noshintsinka nanashi-tantee-yaari. Tema ikantakina Pinkathari eero nomontya-haawo eni Jordán. ³ Riitaki anashita-kaemini Piwinkatharite Tajorentsi. Riitaki thonkaa-terini atziripaeni jempe pikinee-yanakini, paanteeyaawo iipatsite. Riima Josué, riitaki jewatapaemini, ipinkathari-tapae. Rootaki ikantakiri Pinkathari.”

34

⁵ Roojatzi ikamantaa Moisés, romperatanewo Tajorentsi. Ikamaero iipatsiteki Moab, ininta-kaakiriri Pinkathari. ⁶ Ari ikiteetakiri owinteni-patha-tzira Moab, pinkathari-tatsiri Bet-peor, nampitsi kaari riyoteetzi ni-maeka. ⁷ Okaataki 125 rojarentsite ikamantakari. Eeniro ikowichaa-tzimaeta kameetha, eejatzi eeniro ishintsitzi. ⁸ Ojamanitaki okaatzi 30 kitejeri riraakoe-yakarini Israel-paeni Moisés-ni janta ochempiki Moab. Okanta imonkaa-takiro kitejeri riraako-tanta-kariri kaminkari. ⁹ Tekira ikamana-kiita Moisés-ni, rotaiya-patziito-takiri Josué, itomi Nun. Ipaneeri riyomento. Arira ipinkatha-tanakiri Israel-paeni Josué, rantaneero okaatzi ikanta-kiriri Pinkathari Moisés-ni.

JOSUÉ

1 Tema kamae rirori Moisés, romperatani Tajorentsi. Ari iñaanateeri Tajorentsi irika Josué, itomi Nun, itsipata-piintani Moisés. Ikanteeri: 2 “¡Josué! Tema kamae nomperatani Moisés. Eeroka montyaakahaeyarini maawoeni pisheninka-paeni intatsikiro Pareenkaariniki, piyaati janta kepatsiki nashita-kaemiri maawoni eerokapaeni. 3 Naakataki payitakimirori, tema rootaki nokantzi-takariri paerani Moisés, nokantakiri: ‘Naaka pimironi maawoeni kepatsi jempe-rika pikinayitaki’. 4 Iroka okaate piipatsite. Opoñaana-kyaawo jaka ochempi-mashiki, Kiteniitoniki roojatzi Antawaaki Enini, maawoeni iipatsite Thaaawan-taani-jatzi, roojatzi janta Inkaariki Antawo jempe ikyaapiintzi ooryaa. 5 Eero itzimae otsinampaemini jempe-rika pijeeka-yitee. Naakataki tsipata-piintimini nokimitaakiri paerani Moisés notsipa-takari. Eero nowapin-teemi, ari nokanteetatyeyyaani notsipa-teemi. 6 Pikyaaryooti, piñaaperotyaa kameetha. Tema eeroka aakahaerini kepatsi maawoeni pisheninka-paeni. Rootaki nokashiya-kaakiriri paerani piwaejatziiteni. 7 Apatziro nokoyi pikyaaryooti, kametha piñaaperotyaa. Pikemijan-taneero noñaani okaatzi riyotaa-kimiri nompera-tanini Moisés. Kijokiro powaero, rootaki okameetha-tzimotan-teemiri okaate panta-yiteeri.* 8 Pamepaantetya piñaawae-tapiin-teero jankinarentsi iñaani Tajorentsi, pikinkishiryaa-piintzyaawo kiteejeriki eejatzi tsireniriki, rootaki pimatant-teeayaawori pantayi-teero okaatzi jankina-teenchari. Tema rootaki okameetha-tantyaari okaate panta-yiteeri. 9 Naakataki kantzimiri pikyaaryooti, kametha piñaaperotyaa. Eero pithaawawaetzi, eero powashaanta-waeta, tema naaka Pitajorentsite, ashi nowaero notsipa-timi jempe-rika pikinayitee.”

3

Imontyaan-takawori Pareenkaarini

1 Okanta okiteeje-tamanee, ananinkanaka Josué itsipata-naari maawoeni isheninka-paeni rookaneero ijeekawi-tapaaka Inchatoniki, areeteeyakani Pareenkaariniki. Ari imahaeya-paakini tekira imontyaata intatsikiro. 2 Okanta ijeekapaaki mawa kiteejeri, ithotyaaikiro reewariti Israel-paeni raminiro maawoeni ipanko-thaanteki-paeni isheninka. 3 Riyotaakiri maawoeni isheninka-paeni, ikantakiri: “Aririka piñaakiri Ompera-tajorentsi-taarewo Leví-paeni inatakotanakiro itajorentsi-mokote Tajorentsi, rashaata-kaero, piyaateeyini eerokapaeni, poyaata-nakiri. 4 Okini piñiuro jempe pikineeyini, tema tee pikineeyini paerani eerokapaeni jaka. Eeromaeta pokaakitawo tajorentsi-moko, inteena pimpoeteeyini eerokapaeni.* 5 Ari ikantanakiri Josué isheninka-paeni: “¡Powetsika-shire-teeyaani maawoeni, tema okiteeje-tamanee roñaayimiro Tajorentsi kaari piñaapiintzi!” 6 Ikantakiri eejatzi Ompera-tajorentsi-taarewo-paeni: “Paanakiro tajorentsi-moko, peewateri maawoeni asheninka-paeni pashaateeyini.” Raanakiro Ompera-tajorentsi-taarewo-paeni tajorentsi-moko, reewata-nakiri maawoeni isheninka-paeni ashaatee-yanakani.

* 1:7 Kijokiro powaero = eero pitempaa-waeta pakoperoki eejatzi pampateki. * 3:4 inteena pikantya = 1,000 metro = 2,000 okaatzi imonkaa-tanteetawo konakintsi.

⁷ Iñaanata-nakiri Tajorentsi irika Josué, ikantziri: “Nimaeka nokanta-kaeyaawo ifiimi pisheninka-paeni riiperori eeroka. Rootaki riyotan-tyaari ari notsipa-tzimi naaka nokimitziri paerani Moisés notsipa-takari. ⁸ ¡Josué! Pikantiri eeroka Ompera-tajorentsi-taarewo-paeni natakirori tajorentsi-moko, pikanteri: ‘Aririka paatzikaa-paakiro nijaa Pareenkaarini, ari paatzinkae-yapaakini.’” ⁹ Imatakiro Josué, ikantakiri isheninka-paeni: “¡Nosheninkapaeni! Pipokaeyini maawoeni, pikemi ikantzi Atajorentsite. ¹⁰ Rootaki piyotan-tyaari ari itsipatzimi eerokapaeni Tajorentsi Kañaaniri, aritaki piñaayi-teeri ithonkaeri Owinteni-jatzi, Thaawan-taarini-jatzi, Thaanteweni-jatzi, Nampitsi-weni-jatzi, Pitzitharini-jatzi, Ochempiweni-jatzi eejatzi Kaya-weni-jatzi. ¹¹ Ari piñaayi-takiro rashaata-kaetiro Pareenkaarini itajorentsi-mokote Pinkatha-wentzirori maawoeni kepatsi. ¹² Piyoshiiti ikaati 12 asheninka, paayiti apaani-paeni akaatzi asheninkatawakahaeyani. ¹³ Tema aririka rashetanaki iitziki-paeni Omperatajorentsi-taarewo natakirori itajorentsi-mokote Pinkatha-wentzirori maawoeni kepatsi, ari opiryaa-tanakira Pareenkaarini. Eero oshiyaa-tanaa nijaa, antawo oonkanakya katonko.”

¹⁴ Ikanta ishitowae-yanakini Israel-paeni ipanko-thaanteki rashaatyaawo Pareenkaarini, eewatee-yakini Ompera-tajorentsi-taarewo inatakotakiro tajorentsi-moko. ¹⁵ Ikanta raatzikaata-paakiro nijaa Ompera-tajorentsi-taarewo natakotakirori tajorentsi-moko, asheyitanaki iitziki-paeni. Tema eeniro okemaatzi Pareenkaarini rowiitan-teetawori okithoki pankirentsi. ¹⁶ Rootaki oonkanta-nakari katonkonta, antawo otapyaatanaka nijaa areetaka Potsitaariki ojeeka-nampi-tziri Kemaatsi-taariki. Rooma kirinkanta Mameriweniki omontetari Inkaari Mirityaawo, piryaatanaki. Ari ikineeyanaki Israel-paeni riyateeyeni intatsikiro Kashiryariki. ¹⁷ Riima Omperatajorentsi-taarewo natakotakirori itajorentsi-mokote Tajorentsi, roojatzi ikatziyee-yakani opiryaa-tanakira Pareenkaarini. Roojatzi imontyaantanakari maawoeni Israel-paeni opiryaa-tanakira Pareenkaarini.

6

Ikyaantee-takari Kashiryariki

¹ Tekatsi mateeroni ikyahae Kashiryariki, tekatsi eejatzi mateeroni ishitowae, tema rashita-peroe-tanakiro iroka nampitsika, okantya ipiyawentyaa aririka rowayiri-tapaa-kyaari Israel-paeni. ² Roo kanteencha iñaanateeri Tajorentsi irika Josué, ikanteeri: “¡Josué! Noshine-takimiri pithonkiri Kashiryari-jatzi, iwinkathariti eejatzi rowayiriti-paeni. ³ Pitapotiro nampitsi pitsipa-tanakyaari pisheninka-paeni owayirita-chani, apawo-jatzi pitapotiro kiteejeriki. Tema okaate 6 kiteejeri pitapotyawo. ⁴ Reewati 7 Ompera-tajorentsi-taarewo roteeya-yitaki iwaakapatipaeni itziwootan-tyaari. Royaaatee-yaapaakiniri ompera-tajorentsi-taarewo natakotakirori tajorentsi-moko. Aririka omonkaa-takya 7 kiteejeri, 7 papiitiro pitapotiro nampitsi. Itziwootee-yanakini Ompera-tajorentsi-taarewo rirori.* ⁵ Aririka pikemawakiro ijantheen-katanaki iyameninka tziwoorentsi, picheraanaki pikaemaeyini. Aritaki otzimpookanaki otantotari Kashiryari. Ari pikyahaeyini janta.” ⁶ Ikaemakiri Josué Omperatajorentsi-taarewo, ikantakiri: “Paanakiro itajorentsi-mokote Tajorentsi. Reewati 7 Ompera-tajorentsi-taarewo roteeya-yitaki iwaakapatipaeni itziwootan-tyaari. Royaa-teeya-paakiniri Ompera-tajorentsi-taarewo natakotakirori tajorentsi-moko.” ⁷ Riyotaakiri isheninka-paeni, ikantziri:

* 6:4 ipireetari = owisha

“Piyaateeyini, panashitiro Kashiryaari, pitapotiro. Riima ikaati owayiritchani riitaki jewartironi itajorentsi-mokote Tajorentsi.”

⁸ Rantakiro Israel-paeni okaatzi ikantakiriri Josué. Jewatanaki 7 Ompera-tajorentsi-taarewo, itziwooteeyini. Pokakotatsi itajorentsi-mokote Tajorentsi itaapiiki. ⁹ Jewataki ikaati owayiritchani, pokaeyatsini itaapiiki Ompera-tajorentsi-taarewo. Eenitatsi itsipa owayiri-paeni impoeta-tsiri royaata-kowen-tziro itajorentsi-mokote Tajorentsi. Tee ipakaa-neenta tziwoorentsi. ¹⁰ Tema riyotaa-yitakiri Josué isheninkapaeni, ikantakiri: “Eentsikiroeni panashi-teeyini, roojatzi nokantan-takimiri: ‘¡Pcherayi pikaemaeyini!’ Aripaete pikaemaeyini” ¹¹ Imatakiro itapotee-yawoni nampitsi inatakotee-yakironi itajorentsi-mokote Tajorentsi. Ari ipiyeeyaani ipanko-thaanteki, roojatzi otsipaki kiteejeri.

¹² Ikanta ipiriin-tamanaa Josué, raaneero Ompera-tajorentsi-taarewo-paeni itajorentsi-mokote Tajorentsi. ¹³ Jewatanai 7 Ompera-tajorentsi-taarewo, pokakotatsi itajorentsi-mokote Tajorentsi itaapiiki. Tee imakoryaapaentzi ranashi-teeyini, roetzinaariko-takawo itziwooteeyini. Jewatatsi ikaati owayiritchani. Eenitatsi itsipa owayiri-paeni impoeta-tsiri royaata-kowen-tziro itajorentsi-mokote Tajorentsi. Tema roojatzi ikameñeenkatakiziwoorentsi. ¹⁴ Ari rapiitakiro itapotawo nampitsi Kashiryaari, rootaki apiteta-tsiri kiteejeri. Ari ipiyeeyaani ipanko-thaanteki. Ari ikantapiintakiro okaatzi 6 kiteejeri rapiitakiro itapotakawo.

¹⁵ Okanta 7-tatsiri kiteejeri, ananinkae-yanakini itapotawo nampitsi, ikimita-piintzirowa. Iroka kiteejeri, 7 rapiitakiro itapotziro nampitsi. ¹⁶ Okanta 7-tatsiri itziwootaki Ompera-tajorentsi-taarewo-paeni, ikaemakotanakiri Josué isheninka-paeni, ikantziri: “¡Pcherayi pikaemaeyini! ¡Tema ishineta-kimiri Tajorentsi ikaatzi nampitawori jaka!”

²⁰ Ari icheraanaki ikaemae-yanakini owayiritchani, tziwootanaki Ompera-tajorentsi-taarewo-paeni. Ikanta ikemawakiri maawoeni isheninka-paeni ipoema-tanaki tziwoorentsi, cheraa-naki ikaemaeyanakini, rootaki otzimpoakan-tanakiri otantotari nampitsi Kashiryaari. Tampatzika rowanakiro ikyahae-yanakini nampitsiki. ²¹ Ithonkanakiri rowamaantanakari iyotsiroshithakite maawoeni shirampari, tsinani, ewankari, antariki-paeni, imatanakiri ipira-paeni, maawoeni. Ari ikaatzi ithonkakiri rowamaakiri.†

²⁷ Tema ikemakoe-tanakiri Josué maawoeniki janta, tema riitaki Tajorentsi tsipata-kariri.

8

Ithonkae-takiri Tzimpookaarini-jatzi

¹ Ari iñaanateeri Tajorentsi irika Josué, ikanteeri: “Kameetha piñaaperotyaa, eero pithaawa-waetzi. Paaneeri pisheninka-paeni ikaati owayiritchani, piyaati powayiri-tyaari Tzimpookaarini-jatzi, naaka kantakae-yaawoni potsinampaeri iwinkatharite, pithonkiri maawoeni. Eeroka ashiteeyaawoni inampi eejatzi iipatsite. ² Tema ari pimatakiri Tzimpookaarini-jatzi eejatzi iwinkatharite pikimitaakiri Kashiryaarini-jatzi eejatzi iwinkatharite. Noshine-takimi nimaeka payiro okaatzi tzmimo-tziriri, payiri eejatzi ikaatzi ipirayitiri. Powetsikyaa, okantya pomapokiri pikinashi-takiri itaapiiki.”

³ Ari rowetsikanakari Josué eejatzi isheninka-paeni jatatsini rowayiri-tyaari Tzimpookaarini-jatzi. Riyoshiitaki ikaatzi 30,000 ñaaperori

† 6:21 ipira-paeni = buey, owisha, kawayo

isheninka-paeni, rotyaan-takiri tsireni-paetiki. ⁴ Ikantawakiri: “Itaapiiki pikinashi-takiri, pomanee-yakyaani okaakiini. Powetsika-paakyaa powayiritantyaari. ⁵ Riima itsipa asheninka owayirita-chani royaatina naaka niyaati nampitsiki. Aririka ishitowanaki ikoyi romanata-wakina, ari noshiya-pitha-tana-kyaari, akimiteero chapinki. ⁶ Aririka ipatzima-tanakina Tzimpookaarini-jatzi, rookanakiro inteena inampi, ikanteeyini: “Ishiya-pitha-tatyee irikapaeni ikimiteero chapinki.” Roshiyakaa-mintheetzi noshiya-pitha-tatyeerimi naakapaeni. ⁷ Roojatzi pishitowan-tanakyaari eeroka-paeni jempe pomanee-yakani, pikee-yapaakini inampiki. Tema ishineta-kaeri Tajorentsi owayiri-tyaari irikapaeni. ⁸ Aririka pikyaaki inampiki, pitayiro. Pimatiro ikantakaeri Tajorentsi. Rootaki ikoyiri rirori.” ⁹ Imatakiro Josué rotyaan-takiri owayirita-chani. Ikineeyakini isheninka-paeni ikyaapiintzira ooryaa, omaneeyakani niyanki-thaki awotsi poñaachari Tajorentsi-pankoniki roojatzi Tzimpookaar-niki. Riima Josué, tee riyaatzi rirori, eejatzi imaanee ipanko-thaanteki.

¹⁰ Okanta okiteeje-tamane, ananinkanaka Josué raminiri isheninka-paeni, ikaati owayirityaarini Tzimpookaarini-jatzi. Ipiyotakiri maawoeni isheninka-paeni, eejatzi antari-pero-paeni. ¹¹ Ari itonkahae-yanakini owayirita-chani ikaatzi itsipata-nakari Josué. Tema imonteta-paakawo nampitsi Tzimpookaarini, ari ipanko-thaante-yitapaaka okatonkotzira nampitsi. ¹² Rotyaantaki 5,000 isheninka owayirita-chani ikyaapiintzira ooryaa, maneyapaakani niyanki-thaki awotsi poñaachari Tajorentsi-pankoniki roojatzi Tzimpookaariniki. ¹³ Iroka ikanta rinashiyitakari roojeekakiri isheninka-paeni Josué: Eenitatsi apaani-paeni manayiteenchari owayirita-chani ikyaapiintzira ooryaa. Riima itsipa-paeni ipanko-thaante-yitaka okatonkotzira nampitsiki. Roojatzi reewatan-tanakari Josué tsireni-paeteki janta otenka-naaki. ¹⁴ Ikanta riyotaki pinkathari-tatsiri Tzimpookaariniki, intsipaeete ikaemanakiri rowayirite-paeni, rananinkae-yanakini, tema ari ikamanta-wakahae-yakani jempe rowayiri-tantyyaa. Ari ikaatzi raanakiri rowayiriti ipiyata-wakyaari Israel-paeni riweyaa-paaka intatsikiro Mameriweniki. Tee riyotee-yini maneyapaakani itsipa Israel-paeni nampitsiki ikinapaakironta. ¹⁵ Ikanta Josué itsipatakari rowayiriti, ikimiwitaka ithaawa-nakityeemi, ishiya-pitha-tanakari Tzimpookaarini-jatzi ikineeya-nakini ochempi-mashiki. ¹⁶ Ari ikaemako-takiri rowayirite-paeni iwinkatharite Tzimpookaarini-jatzi, ikantziri: “¡Pipatzimateri!” Ikanta ipatzimae-tanakiri Josué, rookanakiro inteena inampi. ¹⁷ Tekatsi apaani owayiri jeekaneen-tsini kijakowentyaarini Tzimpookaarini-jatzi eejatzi Tajorentsi-pankoni-jatzi, tema ithonka riyaaatanaki rowayiriti ipatzima-tanakiri Israel-paeni.

¹⁸ Ari rapiitakiro Tajorentsi iñaanatziri Josué, ikantziri: “Powaankiro piyotsiro-shitha-kiti pookotan-tyaawo Tzimpookaarini, tema noshine-takimiri naaka pithonkiri.” Rowaanka-nakiro Josué iyotsiro-shitha-kiti roteeyakiri, rookotan-takawo nampitsi. ¹⁹ Romapoka-shitanaka ishitowae-yanakini owayiri-paeni ikaatzi omaneen-chari, jatanaki Tzimpookaariniki, kyaapaaki nampitsiki, itaapaakiro. ²⁰ Ari ipithoka-paenta itaapiiki rowayiriti Tzimpookaarini-jatzi, iñaatziro okachaa-reen-kataki otaha inampi. Tekatsi ikini ishiyanaki ochempi-mashiki, tema ithonka rotzikakiri Israel-paeni roshiya-kaamintheetzi inkaahanki romishiya-tziiri. Tema riitaki pithoka-shitana-kariri rowayiriri. ²¹ Iñaakiri Josué ikyaaki nampitsiki rowayiriti ikaatzi omaneen-chari, imatakiro itaakiro nampitsi, ipiyashi-teeya-paakirini Tzimpookaarini-jatzi, rowayiri-tapaakari. ²² Ari

ishitowae-yaneeni owayiri-paeni kyaapaen-tsiri nampitsiki, rojatekae-tanakiri Tzimpookaarini-jatzi, tekatsi ikinee ishiyi, rowamaehae-takiri maawoeni. ²³ Apatziro iwinkatharite Tzimpookaarini-jatzi rañaaki, tee rowamaehetziri. Roteeyee-takiri, raanakiri ijeeakira Josué.

²⁴ Ithonkae-takiri Tzimpookaarini-jatzi ikaatzi jataneen-tsiri ochempi-mashiki ipatzima-tantzi. Ari ipiyapaaka maawoeni Israel-paeni nampitsiki Tzimpookaarini, ithonkakiri rowamaakiri ikaatzi jeekawita-noonchari. ²⁵ Tema thonkaka ikamaki Tzimpookaarini-jatzi. Ikamayitaki shirampari eejatzi tsinani. Ikaateeyini 12,000 kamaentsiri. ²⁶ Tee ipakaero Josué rowaankiro iyotsiro-shitha-kiti rookotantawo nampitsi, roojatzi ithonkatakari ikaatzi nampitawori Tzimpookaariniki. ²⁷ Tema rayitakiri Israel-paeni maawoeni rashitari Tzimpookaarinini-jatzi eejatzi ipirapaeni. Imatakiro Josué ikantakiriri Tajorentsi. ²⁸ Itaakiro Josué nampitsi Tzimpookaarini. Roojatzi nimaeka ifeetziro opiyo-pookita jempe okanta itzimpookae-takiro paerani. ²⁹ Raakiri Josué iwinkatharite Tzimpookaarini-jatzi, ithatakiri otewaki inchato, roojatzi tsirenii-teeni. Ikanta itziroryaane ooryaa, ikantaki Josué: “Pithataryaa-kotiri kaminkari, pookakiteri okiishitapaaki awotsi, panawyaan-tyaari osheki mapi.” Roojatzi ifahaetziro nimaeka mapi ipiyota-shiitakiriri.

9

Ramatawinka Nampitsii-toni-jatzi

¹ Ari ikemaeyakini okaatzi awijeen-tsiri iwinkatharite-paeni Thaawantaarini-jatzi, Ochempi-weni-jatzi, Owinteni-jatzi, Nampitsi-weni-jatzi, Thaante-weni-jatzi eejatzi Kayaa-weni-jatzi. Tema irika-paeni pinkathari riitaki jeeka-nampi-yizirori Pareenkaarini, othapyaaki Antawoete Inkaari eejatzi Kiteniitoni. ² Ari ikaminaa-wakahaeyakani irikapaeni pinkathari, ikanta-wakaa: “Jame aapatziya-wakaeyaa, apiyata-wakyaari Josué jewatziriri Israel-paeni.”

³ Riima Thaante-weni-jatzi nampitawori Nampitsii-toniki, ikemakotakiri Josué jempe ikantakiri Kashiryaari-jatzi eejatzi Tzimpookaarini-jatzi. ⁴ Ikenkishire-teeya-nakani ramatawiteri. Raaki antyashipawopaeni rotemento eejatzi paejatoteentsiri mashitsi, owamata-pooki-tanaka, ikithaa-yitanakawo, ikyaako-tanakari ipira-paeni jateeya-nakini.* ⁵ Tema pichaki-pooki-tanaka, ikyaanta-yitakari iitziki paejato-pookiri. Raanaki paejato-teentsiri rowanawo, othonka opowa-pooki-taki.† ⁶ Aretee-yakani Pineeronchaariniki jempe ipanko-thaantetaka Josué eejatzi isheninkapaeni, ikantapaakiri: “Eeroka nopokashitzi, tema inteena nopoñaayitaka. Nokoyi paapatziyina.” ⁷ Ari rakaeeya-nakini Israel-paeni ikantziri Thaante-weni-jatzi pokaentsiri: “Aama teerika pipoña inteena, okaakiini pijeeki. ¿Jempe okantyaari aapatziya-wakaeyaa?” ⁸ Eekiro ishintsi-tanakitziiri, ikantziri: “Nokoyi pompera-tina.” Ikantziri Josué: “¿Jempema pipoñaaka? ¿Jempe piitaka? ¿Jempe ojeeki pinampi?” ⁹ Ikanteeyini riroripaeni: “Inteena nopoñaaka, nokemako-takiri Pitajorentsiti. Othonka nokemakiro eejatzi okaatzi rantakiri Pitajorentsiti Apitantoniki. ¹¹ Rootaki rotyaan-tantakinari neewariti-paeni, eejatzi nosheninka-paeni, ikantakina: ‘Piyaati jempe ijeekaeyini Israel-paeni. Paanaki poyaari awotsiki. Aririka piñaakiri, pikantiri: “Naaka pomperatani. Nokoyi aapatziya-wakaeyaa.” ¹² Tema owakira nopokae-yanakini nothotyaa-koyitizimi, eeniro ojaawawita

* 9:4 ipira-paeni = asnos † 9:5 rowanawo = pan

nowanawo. Rooma nimaeka paejato-tanaki rowanawo, othonka opowapooki-taki.[‡] ¹³ Ari ikimi-witaka eejatzi mashitsi-naki owakirawitacha. Tema ithonka ijanaryaaki nimaeka. Ari okimitzita-kari eejatzi noethaari, nokyaantari noetziki, thonkaka, tema inteena nopoñaa-yitaka.’” ¹⁴ Raakiro Israel-paeni rowanawo Nampitsii-toni-jatzi ramakiri inampiki, rowaka eepichokiini. Teemaeta ikowako-tziri Tajorentsi oetarika ranteri. ¹⁵ Imatakiro Josué rojankina-takotakiro okantakota raapatziya-wakaan-tyaari eero rowayiri-tawakaanta. Ikantakiri: “Eero nowamayimi.” Roojatzi imatzitakari reewariti-paeni Israel-paeni ikantaki rirori-paeni.

¹⁶ Okanta awijaki mawa kiteejeri, ikamantee-takiri Israel-paeni, ikantee-tziri: “Tee inteena ijeekaeeyini Nampitsii-toni-jatzi, riitaki pitsipapampitari”. ¹⁷ Jateeyakini Israel-paeni ithotyaa-keeri Nampitsii-toni-jatzi. Okanta awijaki mawa kiteejeri, rareetakari inampiki. Iroka iitziro inampipaeni: Nampitsii-toni, Manityaarini, Kitaawonchaarini, Antamishaarini. ¹⁸ Teemaeta rowayiri-tapaa-kyaaari, tema raapatziya-wakari chapinki, ikantakiri: “Eero nowayiri-tzimi. Aririka notheeyakyaa nokantzimi, ari rowajankitaakina Tajorentsi, Itajorentsita Israel.” Rootaki ikijima-waetanta-nakariri Israel-paeni irika reewariti-paeni. ¹⁹ Roo kanteencha, iroka ikanteeyini reewariti rakayitziiri Israel-paeni: “Eero nowayiritari. Tema aritaki nokantzi-takari chapinki: ‘Eero nowayiri-tzimi. Aririka notheeyakyaa nokantzimiri, ari rowajankitaakina Tajorentsi, Itajorentsita Israel.’” ²⁰ Eekiro ikantana-kitzii reewariti-paeni Israel-paeni: “Eero akoshekari, ijeekiita. Tema eerorika amonkaa-tziniri akanta-kiriri Tajorentsi, aritaki ikijakae. ²¹ Eero powamaa-kaanta-waetzi apaani, apatziro pompera-waetyaari rayi tsitsi, eejatzi nijaa.” Ari ikinakaerori jewari-paeni imonkaa-tziro ikantakiriri Nampitsii-toni-jatzi, raapatziyaari.

²² Ari ikaemakaan-takiri Josué Nampitsii-toni-jatzi, rojampi-takiri ikantziri: “¿Iitaka pamatawi-tantanari pikantaki: ‘Inteena ojeeki nonampi.’? Tema okaakiini pijeekae-yawitani. ²³ ¡Ari riyakaeteemi! Ashi powaero nompera-waeteemi. Otmizatyeep pitsima-tapiintee, paapiintee nijaa ashi ipanko Notajorentsita.” ²⁴ Rakanaki rirori ikantanaki: “Tema antawo nothaawan-takimi powamana-kari, rootaki namatawi-tantzimiri. Tema nokemako-takiri Pitajorentsita ikantakiriri paerani Moisés, ikantziri: ‘Ari nothonkaeri ikaatzi nampitawori jaka, nopaemiro eerokapaeni maawoeni iroka iipatsite.’” ²⁵ Roo kanteencha, pimatiro pompera-waetina eeroka-paeni. Pantakaenawo okaatzi kameetha-tzimotzimiri eeroka.” ²⁶ Imatakiro Josué, tee ishinetziri Israel-paeni rowayiri-tyaari Nampitsii-toni-jatzi. ²⁷ Riityitaki rowakiri tsimata-piintatsini, riijatzi aapiinta-tsini nijaa rashi maawoeni Israel-paeni, ashi itaapooki-mento Tajorentsi jempe-rika ikowakayiri Tajorentsi. Rootaki rantawaero rametanakari rantziro roojatzi nimaeka.

10

Rowayiri-teetari Ochempi-weni-jatzi

¹ Ikanta Adonisedec pinkathari-tatsiri Aapatziyaweniki, ikemakotakiri Josué raapitha-takiri iipatsite Tzimpookaarini-jatzi. Ithonkakiri maawoeni, itsipataakiri iwinkatharite, ikimita-kiri paerani Kashiryari-jatzi, ithonkakiri itsipataakiri iwinkatharite. Tema ikemako-tzitakari raapatziyakari Nampitsii-toni-jatzi, itsipatakari iipatsiteki ijeekantyaari kameetha. ² Antawo ithaawanaki. Tema ñaaperoripaeni rirori.

‡ 9:12 nowanawo = pan

Antawo okaatzi iipatsite, anaanakiro rashi Tzimpookaarini-jatzi. Tema otzinkami nampitsi iroka Nampitsii-toni. ³ Rootaki rotyaan-tantakari Adonisedec jatatsini iñiiri Hohan pinkathari-tatsiri Aripéro-taarewoniki, iñiiri Piream pinkathari-tatsiri Wathaweniki, iñiiri Jafía pinkathari-tatsiri Kijoshiryaa-riniki, iñiiri Debir pinkathari-tatsiri Waakani-kiki, ikantakiri: ⁴ “Pipoki pamitakotina owayiri-tyaari Nampitsii-toni-jatzi, tema raapatziyakari Josué rewariti Israel-paeni, itsipata-wakari.” ⁵ Ikanta irika 5 pinkathari jeekatsiri iipatsiteki Ochempi-weni-jatzi. Pinkathari-tatsiri Aapatziyaweniki, Aripéro-taarewoniki, Wathaweniki, Kijoshiryaa-riniki, eejatzi Waaka-niki, raapatziya-wakaa-naka rirori, raayita-nakiri rowayirite. Jataki itzimashiteri Nampitsii-toni-jatzi rowayiri-tyaari.

⁶ Ari ikimitakari eejatzi Nampitsii-toni-jatzi, rotyaantaki jatatsini ijeekinta Josué ipanko-thaanteki Pineeronchaari-niki, ikantapaakiri: “Pipoki intsipaeti, pikijako-wentyaari pomperatani. Tema raapatziya-wakaa pinkathari-paeni jeekatsiri tonkaariki iipatsiteki Ochempi-weni-jatzi, ikoyi rowayiri-tina.” ⁷ Ikanta ikemawaki Josué, pokanaki rirori itsipayi-takari ñaaperori rowayirite ipoñaakawo Pineeronchaariniki. ⁸ Ari iñaanateeriri Tajorentsi, ikanteeri: “¡Josué! Eero pithaawan-tashitari, noshine-taakimiri pithonkiri. Tema tekatsi otsinampaemini eeroka.” ⁹ Ikanta ipokanaki Josué tsireni-paetiki ipoñaakawo Pineeronchaariniki, romapokakiri rowayiritakari. ¹⁰ Tema ikantakaakawo Tajorentsi ithaawan-teetyaari Israel-paeni, iñahaetakiri ithonkantaki rowamaantaki Nampitsii-toniki. Ipatzimatankiri ikinawi-tanaka awotsiki jatachari tonkaariki Moopankoniki, ari rowamaawae osheki, roojatzi raretantaka Kiyarenchaariki eejatzi Piraateeroniki. ¹¹ Ikanta roerinkae-yaawoni Moopankoniki ishiya-pitha-witari Israel-paeni, rowaryaaki Tajorentsi antawo jiriniki oshiyakawo mapi, roojatzi janta Kiyarenchaariki, othonkakiri owamaakiri awijanakiri ikaatzi rowamaa-yitakiri Israel-paeni.

¹² Ari ikowako-takiriri Josué irika Tajorentsi ithonkiri rowayiriteri Ochempi-weni-jatzi. Tema ikemakiri maawoeni isheninka-paeni, ikantaki: “¡Ooryaa! Paatzinki jaka Nampitsii-toniki. ¡Kashiri! Paatzinki janta taapiki Maniroshaariki.”

¹³ Ari imatzimaetaka aatzinka-paaki ooryaa eejatzi kashiri. Roojatzi ipakaan-takawori Israel-paeni ipiyawenta rowayiritari iijaneentani.

Rootaki jankina-teenchari paerani rojankinariki Jaser, kantatsiri: “Ojamani raatzinkaki ooryaa jenokinta, roowiteencha omonkaa-teeyaamini apaani kiteejeri.”

¹⁴ Teera iñeetziro paerani oshiyaawori roñaahan-takiri Tajorentsi rantakiro ikoyiri apaani atziri, tema ikijako-wentatyaari Israel-paeni.

¹⁵ Ari ipiyaari Josué itsipataari isheninka-paeni ipanko-thaanteki janta Pineerontsiniki.

24

²⁹ Okanta paata, kamaki Josué itomi Nun, romperatani Tajorentsi. Okaatzi 110 rojarentsite ikamantakari. ³⁰ Ikteetakiri inampiki, iiteetziri “Osheki-pero Antetaantsi” jeekatsiri ochempi-mashiki iipatsiteki Efraim-paeni, janta katonkanta ochempi Omoyekaetoniki. ³¹ Tema irika Israel-paeni osheki ipinkatha-tapiin-takiri Tajorentsi eeniro rañaawita Josué. Ari ikantzi-takawori eejatzi ikamaera Josué, tema eeniro rañaayitzi antari-pero-paeni yotakotzirori okaatzi rantayita-kiri paerani Tajorentsi.

³² Ikanta ramaero Israel-paeni itonki-pookini José janta Apitantoniki, ikitata-paeri Shempaariniki. Rootaki iipatsite Jacob, iwaejatziiteni, ramanan-takiri paerani rashiwitawo itomipaeni Hamor, ipinatakiri ikaatzi 100 ikithoki koriki. Tema irika Hamor riitaki ipaapate iiteetziri Shempatsi, ikantziri iñaaniki riroripaeni Siquem. Okanta paata, riitaki icharini-paeni José ashitaawori maawoeni iroka kepatsi.

JEWARIPAENI

¹ Tema kamaki Josué, ikowaki Israel-paeni riyoti itzimi-rika etyaawoni rowayirityaa, ikowako-takiri Tajorentsi, ikantziri: “¿Itzimika etyaawoni itonkaero rowayiri-tyaari Owinteni-jatzi?” ² Ari rakakiri Tajorentsi ikantziri: “Riitaki etyaawoni rowayiri-tyaari icharini-paeni Judá, naaka kantakae-yaarini raapitha-tantyaariri ipatsite, riitaki ashitee-yaawoni.” ³ Ikanta icharini-paeni Judá ikaemakiri maawoeni icharini-paeni Simeón, tema riitaki isheninka-thori, ikantakiri: “Jame atsipata-wakaeyaa atonkaero kepatsi ipaeta-kinari. Jame owayiri-tyaari Owinteni-jatzi. Arifaki nomatakiro naakapaeni, ari noyaatakimi piipatsiteki ipaeta-kimiri eeroka.” Imatakiro icharini-paeni Simeón, royaatee-yanakirini isheninka-thori-paeni. ⁴ Tonkahae-yanakini Judá-paeni. Ikantakaawo Tajorentsi ithonkiri maawoeni Owinteni-jatzi, eejatzi maawoeni Nampitsi-weni-jatzi. Tema osheki-pero ikaatzi atziri rowamaakiri janta Porekae-toniki.*

⁸ Ikanta rowayiri-takari Judá-paeni irikapaeni Aapatziyaweni-jatzi. Ikyaaiki inampiki, ithonkakiri rowamaantakari iyotsiroshithakite maawoeni, itaanakiro inampi. ⁹ Ikanta rawijanaki Judá-paeni rowayiri-tanakari Owinteni-jatzi nampiwitawori ochempi-mashiki, Piryaaarini, eejatzi taapiki owinteni-pathatzira. ¹⁰ Ikanta rawijanaki Judá-paeni rowayiri-tanakari Owinteni-jatzi nampiwitawori Ariperotaariniki, iiteetziri paerani “4 Ashitawori Inampi”, rowamaa-nakiri Sesai, Ahimán eejatzi Talmai, jewari-paeni rirori.

²² Ari ikantakari eejatzi icharini-paeni José, rowayiri-takari Tajorentsi-pankoni-jatzi. Tema itsipatapiintani Tajorentsi irikapaeni. ²³ Rotyaantaki icharini-paeni José jatatsini raminakitero Tajorentsi-pankoniki, iiteetziri paerani Tzipyaarini. ²⁴ Ikanta riyaaatee-yanakini aminirori nampitsi, itonkiyotaka poñaaneen-chari nampitsiki, ikantawakiri: “¡Ayompar! Pineshi-ronkatena, nokoyi piyoteenawo jempe ikyaapiin-teetzi nampitsiki, ari-taki nomatakimi eeroka naakameethatemi.” ²⁵ Imatakiro roñaahae-takiri jempe ikineetzi ikyaanteetari nampitsiki, ithonkaatakiri rowamaantakari iyotsiro-shitha-kite nampitawori janta. Riima atziri yotaakiriri ikyaantakari nampitsiki, romishiyakiri eejatzi ikaatzi isheninka-yitari rirori.

²⁷ Riima Israel-paeni icharini-paeni Manasés tee imatziri romishitoyiri nampitawori Maanki-pankoniki, Impanekyaariki, Charinaariki, Niyetoniki eejatzi Owayiriitoniki. Roojatzi inampitee-yawoni Owinteni-jatzi janta. ²⁸ Ikanta ishekitanaki paata Israel-paeni tzimanaki ishintsinka, ishintsiyiteeri rantawae-takaeri Owinteni-jatzi, teemaeta romishitowaeri inampiki. ²⁹ Ari ikantakari eejatzi Israel-paeni icharini-paeni Efraín tee imatziri romishitoyiri Owinteni-jatzi nampitawori Pithatsiniki. Riitaki ikowakiri itsipatyaari inampityaawo inampiki.

³⁰ Ari ikantakari eejatzi Israel-paeni icharini-paeni Zabulón te imatziri romishitoweri Owinteni-jatzi nampitawori Jankaa-riniki, eejatzi ikaatzi nampitawori Katawoshaariki, roojatzi inampiyi-takawo Owinteni-jatzi inampiki itsipatakari icharini-paeni Zabulón. Ishintsiyi-tziri rantawae-takaetziri. ³¹ Eejatzi ikantakari Israel-paeni icharini-paeni Aser te romishitoyiri nampitawori Tampatzikaariki, Shimaaki, Owaeyashaariki, Amatawyaariniki, Owaeyashaawoki, Omonkyahaariniki eejatzi Kaankiiriniki.

* 1:4 osheki-pero = 10,000

³² Itsipatakari icharini-paeni Aser inampitawo Owinteni-jatzi ashitawori inampijanta, te roemishitoyiri. ³³ Ari ikimitakiri eejatzi Israel-paeni icharini-paeni Neftali tee imatziri roemishitoyiri nampitawori Ooryaapankoniki eejatzi Akapankoniki. Ari itsipatakari Owinteni-jatzi inampitawo iipatsiteki. Osheki ishintsisiyitakiri rompera-yitari Ooryaa-pankoni-jatzi eejatzi Akapankoni-jatzi. ³⁴ Riima Ochempi-weni-jatzi romishiyakiri Israel-paeni icharini-yitari Dan, inampiyi-tyaawo tonkaariki ochempi-mashiki, tee ishineteet-ziri roerinki taapiki owinteni-pathatzira.

2

Ikamantaari Josué

⁶ Ikanta rowetha-tanaari Josué maawoeni isheninka-paeni, jatayita-naki Israel-paeni raayitero apanipaeni iipatsite. ⁷ Tema eeniro rañaawita Josué, osheki ipinkatha-tapiin-takiri Israel-paeni Tajorentsi. Ari ikantzi-tanaawori ikamaera Josué, tema eeniro rañaayitzi antari-pero-paeni yotakotzirori jempe ikanta ineshironka-takiri paerani Tajorentsi.

¹⁰ Ikanta ikamayitaki ikaatzi tsipayi-takariri paerani Josué. Eejatzi ikaatzi owakira tzimayi-witaa-chari, kaari yotako-pero-terini Tajorentsi jempe ikanta ineshironka-tziri paerani isheninka-paeni.

Rapiiteero Israel-paeni Ipiyathatari Tajorentsi

¹¹ Tema rantayi-taneero Israel-paeni kowaenkatzimotziriri Tajorentsi, ipinkatha-waetashi-takari roshiya-kaawo tajorentsi-niro Inkañaaweri.

¹² Te ikowaneeri Tajorentsi, Itajorentsite paerani iwaejatzitepaeni owawijaa-koteeriri ijeekawitaka Apitantoniki. Ipinkatha-waetashi-takari itajorentsite ashitawori inampi itsipataari inampitee-yaawoni. Rootaki rowatsimaan-takariri Tajorentsi. ¹³ Tema ipinkatha-waetakiri roshiya-kaawo tajorentsi-niro Inkañaaweri, eejatzi roshiyakaawo tajorentsi-niro Ompokiromae. Te ikowaneeri Tajorentsi. ¹⁴ Rootaki ikijantanakari Tajorentsi, rookawen-tanakari Israel-paeni. Ikantakaawo ipoki koshintzi-paeni inampiki, ikoshitakiri okaatzi tzimimo-tziriri. Ipokapaaki owayiri-paeni, tee okantya ipiyata-wakyaari. ¹⁵ Riyaawi-teeyakani rowayirityaa, te itsipata-naari Tajorentsi imatantyaariri rowayiritani. Tema imonkaa-takiro Tajorentsi okaatzi ikantakiriri. Tema osheki ikemaatsi-waetaka Israel-paeni. ¹⁶ Rootaki ikowanta-kari Tajorentsi itzimi jewari-paeni, riitaki jeekakaa-yiteerini Israel-paeni. Riitaki ookakaa-wenteerini aririka ikowaetemi raapitheeteri iipatsite.* ¹⁷ Temaeta ikemijan-tziri reewarite-paeni, tema riitaki ikowa-perotaki ipinkatha-waeteri tajorentsi-niro. Tee ishenkaanaka ipakaero jempe ikantayita paerani iwaejatzite ikemijan-tziro ikantakaantani Tajorentsi. Tema ipakaa-nakiro rirori-paeni. ¹⁸ Aririka ikantakae-yaawo Tajorentsi itzimi reewarite Israel-paeni, riitaki jewayitziriri. Ikanta eeniro ijeekayitzi reewarite, itsipata-piintari Tajorentsi irika jewari, ipiyako-wentari rowayiriyita. Tema osheki ineshironka-takiri Tajorentsi irika Israel-paeni, ikemiri ratekaeyini okantakaawo rompera-waeteetari, eejatzi ikemaatsi-takae-tari. ¹⁹ Roo kanteencha, aririka ikamae reewarite-paeni Israel-paeni, rapiita-neero ikaariperowetzi, imaperowetzi, rawijanakiri ikaariperotaki paerani iwaejatzite, ipinkatha-waetashitari roshiya-kaawo tajorentsi-niro-paeni.

* **2:16** jewari-paeni = aminako-tantaniri. Tema riitaki aminirori ikija-wakahaeyani Israel-paeni. Roo kanteencha, tee apatziro raminiro ikijawa-kaeta, tema riitaki reewaritari Israel-paeni, reewatziri eejatzi owayiri-paeni. Rootaki iitantariri "jewari"

Tee ikoyi ipakaero, osheki iñaama-waetakawo rantayitziro. ²⁰ Tema antawo rowatsimaakiri Tajorentsi irika Israel-paeni, ikantanaki: “Ikantakaan-tziro Israel-paeni itheenkakiro nokashiya-kaeriri paerani iwaejatzite-paeni, te ikoyi ikemijan-teena, ²¹ rootaki eero nomishitowan-taari ashitawori paerani inampipaeni jaka, kaari rotsinampae roemishitoyi paerani Josué eeniro ijeekawita.” ²² Tema ikowawitatyaa Tajorentsi iñiirimi Israel-paeni ipiya-shiretee ikemijan-teeri, roshiyako-teeyari iwaejatzite ikemijan-takiri paerani rirori. ²³ Rootaki ikowan-takari Tajorentsi itsipatyaaari Israel-paeni ashitawori paerani inampi janta. Tema tee ithonkiri roemishitoyiri, riitaki Tajorentsi kantakaawo kaari ithonkantari Josué.

3

Iparyahae-takiri Otoniel

⁷ Imaperotakiro Israel-paeni ikaariperotaki tee ookimotaari Tajorentsi, rookawenta-nakari. Itajorentsiteta-shiwae-takari Inkañaaweri, eejatzi roshiya-kaawo Inkaari-weri. ⁸ Antawo rowatsimaakiri Tajorentsi irika-paeni Israel-paeni, ishineta-nakiri imaperoteri rompera-waetyaari Cusan-risataim pinkatha-ritatsiri Othowyaaniki jeekatsiri Tonkaeroniki. Tema ojamani rompera-waetakari okaatzi ⁸ ojarentsi ijeekawaetaki. ⁹ Ari ikowakoteeri Tajorentsi irika-paeni Israel-paeni itzimae kijakowentee-yaarini. Riitakira itomi Cenaz, iitachari Otoniel, iyaapitsi rirentzi Caleb. ¹⁰ Ojeekashiretan-tanakari Ishire Tajorentsi irika Otoniel, retanakawo reewatziri Israel-paeni, jataki rowayirityaa. Ishineta-kiniri Tajorentsi rotsinampaari Cusan-risataim pinkatha-ritatsiri Tonkaeroniki. ¹¹ Ojamani ijeekawaetee kameetha Israel-paeni okaatzi ⁴⁰ ojarentsi, roojatzi ikamantaari Otoniel itomi Cenaz.

Iparyahae-teeri Aod

Rapiiteero Israel-paeni ikaariperowaetzi, ishintsi-waetakiri Athataa-weni-jatzi.

¹² Rapiiteero Israel-paeni ikaariperotzi-moteeri Tajorentsi, ari ikan-takaakawo Tajorentsi otzimi-moteri ishintsinka Eglón pinkatha-ritatsiri Athataa-weniki, riitaki owayirita-kariri Israel-paeni. Okantakaan-tziro ikaariperotzi-motakiri Tajorentsi. ¹³ Ikanta iwinkatharite Athataa-weni-jatzi raapatziyakari iwinkatharite Pityaankaarini-jatzi, eejatzi Otenkanaa-weni-jatzi, ipokaeyakini rowayiritari Israel-paeni, raapithatakiri inampi iiteetzi Kapa-shaari.* ¹⁴ Tema okaatzi ¹⁸ ojarentsi romperatee-takari Israel-paeni romperatari iwinkatharite Athataa-weni-jatzi.

Rowakiri Aod pinkathari Eglón

¹⁵ Ikanta Israel-paeni ikowakoteeri Tajorentsi. Ikantakaakawo Tajorentsi itzimae itsipa kijakowentee-yaarini, riitaki Aod itomi Gera, isheninka Benjamín-paeni, ampatentsi irika. Ikanta rotyaan-takiniri Israel-paeni ishintsitakiri ramaeteniri koriki irika Eglón iwinkatharite Athataa-weni-jatzi. ¹⁶ Rowetsikaki Aod iyotsiro-menete, apimene ithoyempitakiro, tee ojantha-perotzi. Roojota-kotakawo rakoki romana-kotan-takawo iithaariki.† ¹⁷ Ikanta riyataaki raanakiniri ishintsitan-tziri rohaeteniri koriki irika Eglón iwinkatharite Athataa-weni-jatzi. Riiperori wathantzi irika atziri Eglón. ¹⁸ Tema imatakiro ipakiri ishintsitan-tziri

* **3:13** Kapa-shaari = Kashiryari † **3:16** tee ojantha-perotzi = apako-nakiro ako ojanthatzi

rahaeteniri koriki, ari riwethata-waari Aod ikaatzi itsipayitakari. ¹⁹ Ikanta rareetaka ijeekira itajorentsiteta-waeta-shitari jeekatsiri okaakitapae Pineeronchaarini, ipiyaa Aod ijeekinta Eglón, ikantapaeri: “Pinkathari, eenitatsi ñaantsi nokoyiri nokaman-temiro apaniroeni.” Ari rakanaki Eglón, ikantazi: “¡Pishitowaeyini!” Shitowae-yanakini inampina-paeni rirori. ²⁰ Rontsiroka-paakari okaakiini Aod ijeeki imajawiryaa-waeta. Ikantzi Aod: “Namatziimi iñaani Tajorentsi.” Ari ikatziyanaka rirori. ²¹ Rowaankanakiro Aod rampate rako, raakiro kotsiromene romanakiri oweyaari iithaari rakoperoki, rowathaakiri imotziki, ²² itsitsikitakiniri, othonka okyaa-kotanaki okawo iyotsiro-menete, tee oshitowae, jataki isheeto-ki. ²³ Ari ishitowanaki Aod jakakiroki, rashita-nakiro kameetha, rojateka-neero ashitakowontsi.

Riyoetakiri owanteen-tsiri

²⁴ Ikanta ishitowanee, ari ipokaeya-paakini romperatani-paeni pinkathari, iñaapaa-tziro ashitaka pankotsi, ikanteeyini: “Aamashityaa ratonkokyaatyaarika ishita.” ²⁵ Ikanta royaawenta tee riyotzi oeta rantziri kaari rashita-ryaan-taawo, rashitaryaa-kotakiri, iñaatziiri romaryaaka iwinkatharite, kamaki.

Ithonkae-takiri rowayiriteetari Athataa-weni-jatzi

²⁶ Ikanta raminee-yakironi oeta ikamantakari, shiyanaka Aod. Ikinanaki ijeekayitzi roshiya-kaawo tajorentsi-niro-paeni, awijakotee janta iiteetziro Rawotsite Witzintzi-weni. ²⁷ Ikanta rareetaa ipatsiteki isheninkapaeni Efraín-paeni, itziwoota-paaki. Oerinkae-yaani Israel-paeni, riitaki jewateerini maawoeni. ²⁸ Ikantakiri: “Poyaatena, tema ishinetakiri Tajorentsi owayirityaari Athataa-weni-jatzi.” Royaattee-yanakirini, ithonka raapaakiro imontyeeta-piinta Pareenkaarini, tee ishinetzi apaani awijatsini janta. ²⁹ Tema omaperotatyaa ishekitzi Athataa-weni-jatzi rowamahaetaki eejatzi riiperori owayiri-paeni. Tema tekatsi apaani shiyatsini.† ³⁰ Ari okanta ithonkae-tanta-kariri Athataa-weni-jatzi, riitaki thonkakiriri Israel-paeni. Okaatzi 80 ojarentsi ijeekawaetee kameetha tekatsi koshekyaarini.

Rowawijaa-kotantee Samgar

³¹ Ikanta imatantaki Aod, riitakira mataneerori Samgar itomi Anat, rowamaaki rirori osheki Kinakinawaetaniri-paeni rominthaawan-takari ipirapaeni. Riijatzi kijakowentee-yaariri Israel-paeni. §

21

²⁵ Paerani tekira itzimanaki riiperori iwinkatharite Israel-paeni, rantashiyatakawo apaani-paeni okaatzi ikowayi-tziri rirori.

1 SAMUEL

Itziman-takari Samuel

¹ Eenitatsi apaani atziri nampitawori Ramataim-ki isheninka Zuf jeekat-siri iipatsiteki Efraim. Iitachari Elcana, itomi Jeroham, icharini Eliú. Icharini-tanakari Tohu eejatzi Zuf Efraim-paeni rirori. ² Apite okaatzi iina Elcana. Oeta Ana, otsipa oeta Penina. Eenitatsi otomipaeni Penina, rooma Ana tee otzima-nitzi eentsite. ³ Ari ikanta-piintatya ojarentsiki Elcana itonkae nampitsiki Silo ipinkatha-tziri Shintsi-perori Tajorensi, itay-itziniri ipira. Ari ijeekiri janta itomi ompera-tajorensi-taarewo Elí, apite ikaatzi: iitachari Ofni, itsipa iitachari Finees, rompera-tajorensi-taarewote Tajorensi. ⁴ Okanta omonkaa-tapiintaha kitejeri itaan-tanariri Elcana irika Tajorensi, rashitakaawo eepichokiini iina eejatzi itomipaeni itayi-niriri Tajorensi. ⁵ Retakoperotawo Ana roori, rashitakaawo kameetha-perori, okanta-witaka tee ikowakaero Tajorensi otzimi eentsite.

⁶ Rootaki okija-pero-tanta-nakawori Penina, onina-waetanakiro, owaañaa-waetziro tema tee ikowakaero Tajorensi otzimi eentsite. ⁷ Ari okanta-piintatya Penina ojarentsiki, aririka iyaate itajorensi-pankoteki Tajorensi, okijaneentziro. Rootaki iraawae-tantari Ana, oñaakaha tee otzimi eentsite. ⁸ Ikantakiro oemi, Elcana: “¡Ana! ¿litakama piraantari? ¿litakama powashire-tantari kaari powanta? ¿Teema naaka kameetha-pero-tatsiri, nawijiri ikaawi-tyaarika 10 pitomipaeni?” ⁹ Okanta apaani kitejeri janta Silo-ki, ari okaatakiro owawaeta Ana, okatziyanaka. Ari ijeekitaka ompera-tajorensi-taarewo Elí ikyaa-piintee-tzira tajorensi-pankoki. ¹⁰ Aakiro Ana oshenka, antawo okantzimo-takiro, amananakiri Tajorensi. ¹¹ Okantzi amana: “¡Tajorensi Shintsi-perori! Pineshironkatena, tema naaka pomperatanewo, ero pimaejantana nokoyi itzimi apaani notyomi. Riitaki nashita-kaemi rantantemirori okaatzi pikowayiteeri. Riyotan-teetyaari eeroka nashitakahaeyaari, ero nameetziri iishi.”

¹² Ojamanitaki amana Ana, ramina-mintha-takiro Elí opaanteki. ¹³ Tema amana-shiretatya roori, tee ikemaetziro oñaawaetzi, apatziro oñaawae-cheratashita. Ikenkishiryaanaka Elí oshinki-tatya Ana. ¹⁴ Ikanta-nakiro: “¿Jempema okaateka pipakayiro pishinki-waeta? ¡Pipakayiro piriro shinchari!”

¹⁵ Akanaki Ana, okantzi: “Tee ari okantya nowinkatharité, tekatsi nire, tee noshinki-waeta. Tema noshiri-pero-tatyaari Tajorensi, okantakaan-tziro antawo nowashire-takowaetaka. ¹⁶ Eero pikenkitha-shire-waeta-shita pikante kaariperori tsinani ini, aña nokamae-tatyaawo namana tema eenitatsi kantzimo-shire-tanari, antawo nowashire-takowaetaka.”

¹⁷ Ari rakanakiro Elí, ikanta-nakiro: “Piyate kameetha, ari imatakimiro Itajorensite Israel okaatzi pikowako-takiriri.” ¹⁸ Okantzi roori: “Ariwé nowinkatharite, okamintheeya okaatzi pikanta-kinari.” Jatee Ana jempe opoñaaka paerani, owawaetapaa kameetha, tee owashire-waetapaa. ¹⁹ Okanta otsipaki kitejeri ananinka-manee, okaatakiro amanari Tajorensi. Jataje Ramá-ki ojeekira opanko. Ikanta Elcana itsipatakawo iina. Ari imatakimiro Tajorensi okaatzi okowako-takiriri. ²⁰ Motzitanaki Ana. Okanta paata otzimakiri otomi, oetakiri Samuel, okantzi: “Riitaki nokowako-takiriri Tajorensi.” ²¹ Ikanta Elcana tonkaanaki Silo-ki itsipatanakari isheninka-paeni, jempe okantya imonkaa-tantyaawori ikantakiri rantero, itaan-tyaariri eejatzi ipira okaatzi rameta-piinteyarini.

²² Tee iyaatzimaeta Ana, okantakiri oemi: “Eero niyaatzi naaka rookawakiroota iteni eentsi, roojatzi naantanakyaari nashita-kae-yaari Tajorentsi, ashi rowaero ijeekae janta, eero ipiyaa jaka.” ²³ Ari ikantanaki Elcana: “Pimatero kameetha-tzimo-tzimiri eeroka. Aritaki pijeekawaki roojatzi rookanta-kyaawori iteni eentsi. Okamintheeya imonkaatiro Tajorentsi okaatzi ikowakiri rantiri.” Ari okantaka, tee iyaatzi roori, roojatzi ikimota-tantakari otomi, ookakaakiri iteni. ²⁴ Ikanta ookakaakiri iteni, aanakiri otomyaaniki Silo-ki tajorentsi-pankoki. Ari aanaki eejatzi mawa ewonkiri vaca, eejatzi aayi-tanaka okithoki rowetsikan-teetari pan okaatzi oshekitzi ²² poteryaaki ipiyaa-tantee-tawori, eejatzi apaani imiriteetziri ipiyaatee-takiro mashitsi-nakiki. ²⁵ Owamaaki ewonkiri vaca, aanakiniri Elí, eejatzi ayitanakanari otomyaaniki. ²⁶ Okanta-paakiri Ana: “¡Eejó, Pinkatharí! Naakataki tsinani amanakariri paerani Tajorentsi jaka. ²⁷ Tema nokowako-takiri itzime apaani neentsite, imatakinawo Tajorentsi okaatzi nokowakotakiri. ²⁸ Riitaki nashita-kaeyaari Tajorentsi, ashi rowaero rashityaari rirori eeniro ijeekira kepatsiki.” Ari rotziwerowanaka ipinkatha-tanakiri Tajorentsi.

2

¹⁸ Irika ewankari Samuel, eekiro riyaatatzi rirori rantziniri Tajorentsi ikoyiri. Ikithaa-tapiintawo tajorentsi-mawo-tatsiri. ¹⁹ Ari iyaatapiintzi ojarentsiki riniro otsipatari oemi tajorentsi-pankoki otayiniri Tajorentsi opira, ayiniri otomi iithaa-ryaaniki owetsikiri roori. ²⁰ Ikanta Elí osheki ikimoshire-wentakiri Elcana eejatzi iina, ikantakiri: “Inkamintheeya Tajorentsi ikantakayaawo piina otzimanteeyaari itsipa pitomi-paeni poyaaateeyaarini ashitakaa-kariri roori Tajorentsi.” Ari opiyeeyaani opankoki. ²¹ Ikanta Tajorentsi ikanta-kahaawo omotzitee Ana. Ari itzimae mawa otomi, apite ishinto. Riima Samuel eekiro riyaatatzi rantaritzi rantayi-tziro ikoyiri Tajorentsi.

3

¹⁹ Eekiro ikimota-tatzi Samuel, imatakiro Tajorentsi ramitako-takiri ithotyaa-kiniri okaatzi ikanta-kiriri. ²⁰ Othonka ikemakoe-takiri Samuel riitaki kamantan-taniri ikowakaakiri Tajorentsi, riyootakiri nampitsiki Dan roojatzi Beerseba-ki. ²¹ Ari rapiiteero Tajorentsi roñaahaari nampitsiki Silo, ari riyoteeri iñaani ikowakaa-kiriri.

8

Ikoyi Israel-paeni itzimi iwinkathari-perote

¹ Antari-pero-tapaaki Samuel, rowakiri itomi-paeni jewaterini Israel-paeni. ² Etawori itomi, iita Joel, itsipa itomi iita Abías. Riitaki jewatatsiri janta Beerseba-ki. ³ Tee roshiyako-tzimaetyaari ashtariri irika itomi-paeni, osheki imashitataki, iñaamatawo ipineeteri, tee imatziro kameetha-tatsiri. ⁴ Ari ipiyotee-yakani antaripero-paeni Israel-paeni, jataki iñeeri Samuel janta Ramá-ki, ⁵ ikanteri: “Antari-pero-tapaakimi eeroka, tee roshiyakotemi pitomi-paeni. Oztimatye pamini pinkathari-wentenani, ikimita-haetzirowa otsipaki nampitsi eenitatsi pinkathari-pero-tatsiri.” ⁶ Tee inimotanakiri Samuel ikowakoe-takiri ramine apaani pinkathari-went-terini. Ramanakari Tajorentsi. ⁷ Rakanakiri Tajorentsi, ikantakiri: “Pimatiro okaatzi ikowako-tzimiri atziri-paeni. Tee imaninteetzimi eeroka, naaka imaninteetaki, tema tee ikoyi nopinkathari-wenteeri. ⁸ Tee rookiro

ikanta paerani nomishitowan-taariri Egipto-ki, roojatzi ikanta nimaeka rantayi-tziro ikowashiyitari. Tee roshiretina naaka, ipinkatha-tashitakari itajorentsi-tewae-tashi-takari. Ari ikantzi-takimiri eeroka nimaeka.⁹ Pantiniri okaatzi ikowaeyirini. Iro kanteencha otzimatyee pishintsithatawakiri eejatzi, piyoteeri jempe ikantya romperatyaari pinkathari-wenterini.”¹⁰ Imatakiro Samuel, ikamantakiri atziri-paeni ikantakiri Tajorentsi jempe ikantakota iwinkatharite ikowaeya-kirini.¹¹ Ikantakiri: “Iroka ikantya ipinkathari-wentantemiri: Rashita-paakyaari pitomi-paeni, raanakiri ishiyako-mentoki riyoteeri rowayiritya, itsipa ikyaako-takae-yaari iyawayoti, itsipa raminako-wentiro ipanko pinkathari.”¹² Itsipa rowakiri jewaterini 1000 rowayirite, itsipa jewaterini 50 rowayirite. Ikaemayi-takimi ipankiwae-takaemi, powiitero pipanki-takiri, itsipa owetsika-tsini rowayiri-mento, itsipa owetsika-tsini ikashiyaa-kayirori ishiyako-mento-paeni.¹³ Raanakiro pishinto-paeni rantawae-takayiro, antawaetiro kajankari-paeni, otsipa onkotsiwae-tatsini, otsipa amiroka-pitha-tironi pan.¹⁴ Rashita-paakyaawo rooperori piipatsite, rooperori piwankiri-mashi, paapiintziri oyeenka. Ipayiteeri inampina-paeni.¹⁵ Otzimirika 10 paakiri piwankiritari, rashitee-yaari rirori apaani. Ipayiteri royaari inampina-paeni eejatzi aminayitziriri rowayirite.¹⁶ Rashitee-yaarini pompera-tanewo-paeni, shirampari eejatzi tsinani. Rahaeri riroporori pipirapaeni pikyaaka-piintziri tenari, rantawae-takayiri rirori.¹⁷ Eenitatsirika 10 pipirataro, rashityaari apaani. Ari imatakimi eeroka romperateemi.¹⁸ Eero ramitakotzimi Tajorentsi paata, jemperika ikanta-waeta-paakimi piwinkatharite pikowakiri.”¹⁹ Tee ikemijantzimaetyaari atziri-paeni ikanta-witakariri Samuel, ikantanaki: “Okanta-witya, nokoyi itzimi nowinkathari-pero-teeyaari.”²⁰ Nokoyi nokimityaari itsipa-jatzi atziri-paeni tzimatsiri iwinkatharite, riitaki jewatziriri rowayirita.”²¹ Ikanta Samuel ikamantakiri Tajorentsi okaatzi ikanta-kiriri atziri-paeni.²² Ikantzi Tajorentsi: “Pantiniri ikoyiri, poyiniri pinkathari-wenterini.” Imatakiro Samuel, ikantakiri Israel-paeni: “Pipiyeep pinampiki.”

9

Ipinkatharitaki Saúl

¹ Eenitatsi isheninka Benjamín iita Cis, itomi Abiel, icharini Zeror. Tomintariri Zeror iita Becorat, tomintariri Becorat iita Afia, otomi isheninkapaeni Benjamín. Irika Cis riroporori rirori.² Eenitatsi itomi, kameetha rewankariziri rirori. Iita Saúl. Tekatsi isheninka Israel-ni oshiyaarini ikantaha irika ewankari, tekatsi awijirini ikaatzira ikatziya.³ Ikanta Cis ipeya-pitha-takari iyawayote. Ikantakiri Saúl, itomi: “Piyaate pitsipatanakyaari omperatanewo, pithotyaa-koteeri ayawayote.”⁴ Jataki Saúl, rawijanakiro ochempi ijeekira Efraim-paeni, areetaka iipatsiteki Salisa-jatzi. Tee iñiiri iyawayote. Awijanaki iipatsiteki Saalim, tee iñeeri. Ikinanairo iipatsiteki Benjamín-paeni, tee iñiimaetari.⁵ Areetaka iipatsiteki Zuf, ikantakiri romperatanewo: “Jame apiyee, osheki royaawen-takae ashitanari, tee ikowaeri caballo.”⁶ Rakanaki romperatanewo, ikantzi: “Eenitatsi jaka nampitsiki kamantan-taniri, maawoeni ipinkathee-tziri. Okaatzi ikantziri rirori, aritaki omatakya. Jame aate añeeri, riitaki kanteeni jempe akini athotyaaotiri ayawayote.”⁷ Ikantzi Saúl: “¡Jame! ¿iitaka aanakiniriri? Tekatsitaki owanawo athaateki. Tekatsi apapaakiriri kamantan-taniri.”⁸ Ikantzi romperatanewo: “Eenitatsi apaani noorikite. Riitaki apinateriri roñaahan-teerori jempe akinanaki.”⁹ (Paerani okaatzi rametari

Israel-paeni aririka ikoyi riyaate ikowakoteri Tajorentsi, ikantzi: “Jame añaakitiri”, riitaki aeteeri “kamantan-taniri”, paerani iiteetziri “ñaawyaa-waerintzi”.)¹⁰ Ikantzi Saúl: “Jametya añaeri.” Jataki nampitsiki iñiiri kamantan-taniri.¹¹ Ikanta itonkaeyanakini riyaatzi nampitsiki, itonkyootakawo ewankawo-paeni ayi nijaa, rojampi-tawakiro: “¿Arima ijeeki jaka ñaawyaa-waerintzi?”¹² Akanakiri okantziri: “Jeen, aritaki ijeeki janta. Intsi-paeti piyaatanaki, roemo-shirenkaeyatyaani tajorentsi-pankoki.¹³ Aririka pareetakya janta, pithotyaa-koteri tekira riyaata-nakiita tajorentsi-pankoki royaa. Ero royita atziri-paeni eerorika rareeta rirori. Riitaki tajonka-wentironi owanawontsi royaari ikaatzi ikaemaeyakirini. Piyaatanakita intsi-paeti, aritaki piñaapaakiri.”¹⁴ Awijanaki riyaatiro nampitsiki. Ari raree-tzimataka janta, pokanaki rirori Samuel riyaatiro tajorentsi-pankoki.¹⁵ Maakotaki apaani tsireniri rareetan-tyaari Saúl, roñaahakari Tajorentsi irika Samuel, ikantakiri:¹⁶ “Okiteji-tamane, ikaatakika nimaeka ooryaa, ari notyaan-takimi apaani atziri isheninka Benjamín-paeni, riitaki pitajorentsi-takayiri reewatan-tyaariri Israel-paeni. Riitaki pakaakaerini Filistia-jatzi ikosheka-waetakimira. Antawo noneshironka-takiri, areetakina nojeekira okaatzi ikowako-tanari.”¹⁷ Ikanta Samuel iñaawakirira Saúl, ikantanakiri Tajorentsi, ikantziri: “Irika atziri pokeentsirika, ritaki nokanta-kimiri chapinki. Riitaki pinkathari-wenterini isheninka.”¹⁸ Ari rareeta-paaka Saúl nampitsiki, ipokashi-tapaakiri okaakiini Samuel, ikantziri: “Pikantina. ¿Jempe ojeekika ipanko ñaawyaa-waerintzi?”¹⁹ Rakanaki Samuel, ikantziri: “Naakataki ñaawyaa-waerintzi, pipoki pakiyotina. Okiteji-tamanakirika ari nokantimi okaatzi pikoyiri pojampi-tinari, noepiyeemi pinampiki.²⁰ Iñaahaeteeri piyawayote peyawiteen-chari chapinki, ero okantzimo-waetzimi. Tema eroka ashiteeyaawoni maawoeni tzimomtziriri Israel-paeni, roojatzi rashitee-yaari pisheninkateeyaari paata.”²¹ Ikantzi Saúl: “¿Naakataki isheninka Benjamín-ni, tee nosheki-teeyeni! Ari ikantzita eejatzi nokaatee-yinira isheninkatana Benjamín-ni. ¿Litaka pikantantari eroka ashityaawoni maawoeni?”²² Ikantzi Samuel: “Jame akye inthomoeki.” Raanakiri ipiyotee-yakanira ikaatzi 30 atziri, itsipataa-nakiri romperatanewo.²³ Ikanta-paakiri Samuel onkotsiwaetatsiri: “Pamakinari wathatsi nokanta-kimiri, pinashi-tyaari poyiri.”²⁴ Akotanaki onkotsiwaetatsiri, royiiteeta-kiniri ipori irika Saúl. Ikantzi Samuel: “Irika nowaan-takimiri, poyaa. Riitaki nowaantakimiri eroka, areetzimoshiryaa-paakina rakiyotana atziri jeekatsiri jaka.” Imatakiro Saúl rakiyotakiri Samuel.²⁵ Ikanta roerinkanaa otaapiki nampitsiki, rowetsikae-takiniri Saúl imaantyaari jenokinta pankotsiki.²⁶ Ari imaaki Saúl. Okanta okiteji-tamane, ikanteeri Samuel irika Saúl: “Pikakite, pawije jempe poshoretawo.” Imatakiro Saúl ipiriintanaka. Anashitanaka itsipata-nakari Samuel.²⁷ Ikanta roerinkaeyanaani oweyaa-thapitaha nampitsi, ikantziri Samuel irika Saúl: “Potyaantiri pomperatanewo retyaawo, poyaaawakinaata eepichokiini, nokaman-timiro okaatzi ikanta-kinari Tajorentsi.”

10

Jjeepatziito-takiri Saúl ipinkathari-wentantyaariri Israel-paeni

¹ Raakotakiri Samuel yeenkantsi, ijeepatziito-takiri Saúl, ikantakiri: “Tajorentsi-takaatyeeimi Tajorentsi. Eeroka pinkathari-wenterini Israel-paeni, ratzirite Tajorentsi. Eeroka kijako-wentyaarini ikosheka-waetarira ikija-neentanewo. Iroka piyotan-tyaari eroka rowakimi Tajorentsi

peewateri ratzirite. ¹⁷ Ikanta Samuel ikaema-kaantakiri maawoeni Israel-paeni, ipinkathatiri Tajorentsi janta Mizpa-ki. ¹⁸ Ikantakiri: “Iroka ikantzi Tajorentsi, Itajorentsitse Israel: ‘Naaka omishitowaemiri Egipto-ki, netsinaa-ryaako-teemi rompera-waetzimira Egipto-jatzi, nomateeri ikaatzi kosheka-waetzimiri.’” ¹⁹ Roo kanteencha, pimanin-tawaa-takiri Tajorentsi etsinaryaako-teemiri, okantzimo-waetzimi pikemaatsi-waetaha. Pipakaaneeri Tajorentsi, tema pikantaki: “Nokoyi apaani pinkathari-wenteenani.” Nimaeka otzimatye piyaateeyini pipinkathatiri Tajorentsi, pikaateeyinira pisheninka-tawakaa okaakiini eejatzi ikaatzi pisheninka-paeni maawoeni.” ²⁰ Ikanta Samuel riyatashitanakiri okaakiini ikaateeyinira Israel-paeni, roshiyakaantakiro iñaaryaa-teeta. Ari iñaakiro isheninka Benjamín-ni ikowakaetakiri. ²¹ Ikanta ipokaeyapaakini okaakiini ikaateeyinira Benjamín-ni, roojatzi roshiyakaantakiro ketsiroini iñaaryaa-wentee-tatyeyearimi, iñaatziro riitaki ikowakaetakiri isheninka Matri. Rapiitakiro roshiyakaeromi iñaaryaa-tatyeyeaami, iñaatziro riitaki Saúl, itomi Cis, riitaki ikowakaetakiri. Ithotyakoe-witakari jempe ijeeki, tee iñaahae-tzimaetari. ²² Rapiiteero ikowakoe-tziri Tajorentsi, riyotetan-tyaari aririka ijeeki Saúl janta. Ikantanaki Tajorentsi: “Ari ijeeki Saúl janta. Pithotyaa-koteri jempe rontsiritaka owaahanteetaha.” ²³ Jateeyakini ithotyaa-koetziri jempe ijeeki. Ikanta ramaeteeri Saúl, tema tekatsi monkaatyaa-rini ikatziyaha. ²⁴ Ikantzi Samuel: “¿Piñaakiri ikowakiri Tajorentsi ipinkathari-wenteemi? Tekatsi jaka oshiyaa-rini irika.” Ikanteeyanakini atziri: “¡Ariwé, riitaki nowinkathariti-teeyaari!”

13

Rowayiriteeyaari Filistia-jatzi

¹ Antaritapaaki Saúl retanta-nakawori ipinkathari-wentziri Israel-paeni. Okanta awijanaki apite ojarentsi ipinkathari-tzira, ² riyoyaaki 3,000 rowayirite Israel-paeni. Rookanaki itsipa 2,000 itsipatyaari janta Micmas eejatzi tonkaariki Betel-ki, riyoyaaki itsipa 1,000 jeeka-neentsiri itsipatyaari Jonatán janta Gabaa-ki ipatsiteki Benjamín-paeni. Ikaatzi tzima-haanta-paentsiri atziri, roepiyeeri Saúl riyaaatee ipankoki. ³ Ithonkaa-takiri Jonatán rowayiritari Filistia-jatzi jeekatsiri omenthaki. Riyotee-yakini Filistia-jatzi okaatzi awijeen-tsiri. Ari itziwoo-takaantaki Saúl riyotan-tyaari maawoeni, tema ikamanteeyatziirini: “¡Pikemi maawoeni Heber-paeni!” ⁴ Maawoeni Israel-paeni riyotaki ithonkaa-takiri Saúl rowayirite Filistia-jatzi. Rootaki ikijaneen-tantari Filistia-jatzi irika Israel-paeni. Ipiyotee-yakani Saúl janta Gilgal-ki itsipatari atziri-paeni. ⁵ Ipiyotzitaka eejatzi Filistia-jatzi rowayiri-tyaari Israel-paeni. eenitatsi 30,000 ishiyako-mento, 6,000 icaballote, osheki owayiri-paeni kinatsiri jaawiki, roshiyakawo impaneki tzimatsiri antawaaki inkaare. Jataki Micmas, rowetsika-yitaki ipanko-sheta janta ikyaa-piintzi ooryaa Bet-awén-ki. ⁶ Ikanta iñaakiro ikaaripero-takotaki Israel-paeni ithonka-tyeeri Filistia-jatzi, omanee-yanakani impeeta-mooki, shiranta-tapiki, otenkanaa-yitzira eejatzi owaanka-naataha nijaa. ⁷ Montyaanaka itsipa-paeni intatsikirona Jordán-ki, ikinaki ipatsiteki Gad eejatzi rashiki Galaad. Roojatzi ijeeki Saúl rirori janta Gilgal-ki, tema thaawaeyakini rowayirite. ⁸ Ari royaawentaka Saúl okaatzi 7 kitejeri, ari okaatzi kitejeri ikanta-kiriri Samuel. Tee rareetzimaeta Samuel janta Gilgal-ki, piyeeyanaani atziripaeni. ⁹ Ikantaki Saúl: “Pamaki tsimeri atayiniriita Tajorentsi, raapatziyan-teeri.” Riitaki matakirori Saúl

itaakiniri. ¹⁰ Ari ithonki-matakiro Saúl itayiniri, areetapaaka Samuel. Jatanaki Saúl itonkyo-tawakyaari, rowetha-tawakyaari. ¹¹ Ikanta-wakiri Samuel: “¿Litakama pantanta-kawori awijeen-tsiri?” Ikantzi Saúl: “Noñaakiri ipiyeeyani atziri-paeni, noñaakiro tee pareetya pikanta-witakaha. Tema piyotee-yakani Filistia-jatzi janta Micmas-ki. ¹² Noshiyakaa-mintheetzi ari ipokaki rowayiritina Gilgal-ki, tee nokowako-taaajeetzi Tajorentsi. Rootaki notaan-takariri tsimeri. ¹³ Rakanaki Samuel, ikantzi: “Pishinki-wenta-shitaka eeroka pimatana-takawori iroka, tee pimatziro inintakaantzi Tajorentsi Piwinkatharite. Aritaki ishineta-kimiromi Tajorentsi ashi powaeromi pipinkathari-wenteerimi Israel-paeni. ¹⁴ Eero piñiimaetawo okijotzi pipinkatharitiira. Ari raminee Tajorentsi itsipa ikoyiri rirori, riitaki rowaeri jewateerini ikaatzi rashitari, tema pipiyatha-takari eeroka ikanta-witakimiri.”

15

Romishitowaeri Tajorentsi Saúl okanta-kaantziro ipiyatha-takaha

¹ Ikanta paata Samuel ikantakiri Saúl: “Rotyaan-takina Tajorentsi nojeeptziifotimi peewatantyaariri asheninka Israel-paeni. Pikemijanta-pero-tiro iñaani Tajorentsi. ² Iroka ikantaki Tajorentsi Shintsi-perori: ‘Nowajankiteri Amalec-jatzi ikosheka-waetakari paerani Israel-paeni ishitowantaari Egipto-ki.’ ³ Piyaati, powayiri-tyaari Amalec-jatzi, pithonkiro okaatzi tzmimo-tziriri, eero pineshironka-tziri. Pompojiri shirampari-paeni, tsinane-paeni, eejatzi itomeeriki owakira tzymaentsiri. Pompojiri ipira, rowishate, camello eejatzi iyawayote, maawoeni.” ⁴ Ikaema-kaantakiri Saúl isheninka, ramayi-takiri janta iiteetziro Telaim, ikaatzi 200,000 kineentsiri jaawiki rowayiritya, eenitatsi eejatzi 10,000 isheninkapaeni Judá. ⁵ Jataki Saúl inampi-paeniki Amalec-jatzi, ari ijeekapaaki nijaa-cheraaki. ⁶ Ikantakiri Saúl Cene-jatzi-paeni: “Pishitoye, eero pitsipatari Amalec-jatzi, notsipa-teemi-rikari. Noñaakimi eeroka-paeni osheki pineshironka-takiri Israel-paeni ipoñaan-taari Egipto-ki.” Imatakiro Cene-jatzi-paeni, tee itsipatanaari Amalec-jatzi, rinashitanaa rirori-paeni. ⁷ Imatakiro Saúl rowayiritari Amalec-jatzi retanakari Havila-ki, areetaka iiteetziro Shur-ki, katonkanta Egipto-ki. ⁸ Roteyapaakiri iwinkatharite iitachari Agag. Rowathaapaakiri ikaatzi rowayirite, ithonkakiri maawoeni. ⁹ Teemaeta rompojiri Agag, irika Saúl itsipata-karira rowayirite. Ari ikim-itaakiri owaneenkari rowishate, ipirapaeni, watha-tatsiri iryaani vaca, tee ithonkiro eejatzi rashaahawo pinapero-tachari. Apatziro ithonkakiro kaari roopero-tatsini, kaari pinapero-tachani. ¹⁰ Iñaanateeri Tajorentsi irika Samuel, ikantziri: ¹¹ “Osheki okantzimo-neentakina nopinkatharitakaa-kirira Saúl, ipakaakina naaka, tee rantziro nokantziriri.” Antawo okantzimoshiryaakari Samuel, roetzinaariko-tanakawo maawoeniki tsireniri ikowako-tziri Tajorentsi. ¹² Rananinka-shita-nakiri Saúl iñeeri. Ikamanteetakiiri, inkanteetziro: “Riyaatatzi Saúl janta Carmel-ki. Ari rowetsikaki taapoki-mentotsi janta, ikanta itapowaeta janta, awijaki ikinanakiro Gilgal-ki. ¹³ Ikanta Samuel riyataki ijeekira Saúl, ikanta-wakiri: “Riitaki Tajorentsi tajonka-wentimini. Nomonkaa-takiro okaatzi ikanta-kinari Tajorentsi.” ¹⁴ Ikantzi Samuel: “¿Litaka ashtariri owisha nokemakiri ikaemi? Noke-makiri eejatzi ikaemi vaca-paeni.” ¹⁵ Ikantzi Saúl: “Riitaki namakiri ipira Amalec-jatzi. Riitaki inimotakiriri rowayiri-paeni kameethari rowishate, eejatzi kameethari ivacate, ikoyi itayiniri Piwinkatharite Tajorentsi. Nothonki-maetakari itsipa kaari riropero-tatsini.” ¹⁶ Ikantzi Samuel:

“Pikemi nokaman-timiro ikanta-kinari tsireniriki Tajorentsi!” Ikantzi Saúl: “Pikantinawo.” ¹⁷ Ikantzi Samuel: “Piñaawitaka eeroka tee piriiperotzi. Nimaeka peewateeri pisheninka Israel-paeni. Tema ijee-patziitotakimi Tajorentsi pipinkathari-wentantyaariri Israel-paeni. ¹⁸ Riitaki Tajorentsi shineta-kimiri pimathari, ikantakimi: ‘Piyaati, pithonkiri kaaripero-ripaeni Amalec-jatzi, pimaperotiri powayiritiri pithonkiri pompojiri.’ ¹⁹ ¿Itaka kaari pantantawo ikantzimiri Tajorentsi? Paakiro okaatzi tzimotziriri owayiritani. Kaariperori eeroka iñaakimi Tajorentsi.” ²⁰ Ikantzi Saúl: “Nantakiro ikanta-kinari Tajorentsi, nomatakiro okaatzi inintakaakinari. Namakiri Agag iwinkatharite Amalec-jatzi, nothonkakiri maawoeni tzimatsiri janta. ²¹ Apatziro ramaki owayiri-paeni rirorero owisha, eejatzi vaca-paeni ikaatimi ithonkirimimi. Ramakiri Gilgal-ki itayiniri Tajorentsi Piwinkatharite.” ²² Ikantzi Samuel:

“Rootaki ikowa-pero-tziri Tajorentsi pikemijantiri,
Tee apatziro ikoyiro pitayiniri pashita-kaariri.

Rootaki kowapero-tachari pikemijantiri, eero pipiyatha-waetari,

Awijiro pitayiniriri pashita-kaariri iyeenka owisha-paeni. ²³ Kaaripero rirori piyatha-tariri Tajorentsi, roshiyako-waetari ñaawyaa-waerintsi. Roshiyakotari pinkatha-waetziriri tajorentsi-niro, riitaki ikemijantapero-tziri. Aritaki pikanta eeroka, pipiyatha-takawo ikanta-witakimiri. Imanintakimi rirori, tee ikoyi pipinkatharite nimaeka.” ²⁴ Iñaanateeri Saúl jirika Samuel, ikantziri: “Ari nokantakari nantakiro kaari kameetha-tatsi, tee nantziro ikanta-witanari Tajorentsi. Nothaawanta-shitakari asheninka-paeni, nantakiniri ikowakotakinari. Pipeyako-tinawo natzimotakimiro kaari kameetha-tatsini. ²⁵ Pitsipatina naaka, nokowaki nopiyashi-teeri Tajorentsi nopinkatha-teeri.” ²⁶ Ikantzi Samuel: “Eero notsipatzimi, tema pipiyatha-takawo iñaani Tajorentsi. Tee ikowaneemi pipinkathari-wenteeri Israel-paeni.” ²⁷ Rootaki ipiyawi-tanaka Samuel, akotaki Saúl rotaeya-kotawakiri opatziyaakiki iithaari, itzijahaako-tawakiri. ²⁸ Ñaawaetanaki Samuel ikanta-nakiri Saúl: “Piitakaawitatya nimaeka pitzi jaako-witakinaha, ari ikanteemi Tajorentsi eeroka pipinkathari-wentzirira Israel-paeni. Raapitha-teemiro ipaeri itsipa pisheninka, rirorotaneer rirori, rawijaneemi eeroka. ²⁹ Ikimoshire-wentziri Tajorentsi irika Israel-paeni, tee itheeyanita, tee roepiya-nitziro iñaani. Kaari atziri roepiya-paante-tantyaari.” ³⁰ Rapiita-nakiro Saúl, ikantzi: “Nokaariperotaki. Nokoyi pitsipa-teena apinkathariri Tajorentsi Piwinkatharite. Nokowatzimi eejatzi iñeemi antaripero Israel-paeni, iñeemi atziri-paeni eekiro piyaata-tyee pitsipateena apinkathariri Awinkatharite Tajorentsi.” ³¹ Rapiiteero Samuel ikanteeri Saúl: “Jame apinkatha-teeri Tajorentsi.” ³² Ikantzi Samuel: “Pamakinariri naaka Agag iwinkatharite Amalec-jatzi.” Tee ithaawa-waetzi Agag ramaetakiri ijeeakira Samuel, iñaashitaka awijimotakiri ikaariperotakotzi rompojeeteri. ³³ Ikanta iñaanata-wakiri Samuel, ikantziri: “Rootaki pishetaa-mento powamaan-takariri osheki atziri-paeni, pikantakaantakiro iroka tsinane-paeni tekatsitaneer otomi-paeni. Ari okantee-yaari piniro eeroka.” Akotanaki Samuel, raanakiro iyotsiro-shithakite icheka-chekaa-takiri Agag janta Gilgal-ki, rowamae-motakiri Tajorentsi. ³⁴ Ari ipiyanaa Samuel inampiki janta Ramá-ki, tonkaanee Saúl ipankoki rirori Gabaa-ki. ³⁵ Tee rapiiteero Samuel iñeeri Saúl, osheki riraako-waetakari rirori. Tema

osheki okantzimo-waetakari Tajorentsi rowakirira ipinkathari-wentiri Saúl Israel-paeni.

16

Ijee-patziito-tziri Samuel irika David

¹ Ikantakiri Tajorentsi irika Samuel: “¿Jempe okaatzika pipakayiro piraako-waetari Saúl? Tee nokoyi naaka ipinkathari-wenteri Israel-paeni? Payi yeenkantsi, pijayiro pichee-nakitsiteki, piyaata-shiteri Isaí nampitawori Belén-ki, riitaki pinkathari-tatsini itomi.” ² Ikantzi Samuel: “¿Jempe nokantyaaka niyaatan-tyaari? ¿Aririka riyotaki Saúl, ari rowamaakina!” Ikantziri Tajorentsi: “Paanaki ewonkiri vaca, pikantiri: ‘Nopokatzi notayiniri Tajorentsi.’” ³ Pikaemiri Isaí pitayirinta piratsi, naaka kantimiri oetarika pantiri. Naaka kantimiri eejatzi iitarika nokoyiri pijee-patziitotiri ipinkatharitantyaari.” ⁴ Imatakiro Samuel ikantakiriri Tajorentsi. Ikanta rareetaka Belén-ki, itonkyo-tawakari jewari-paini, tee itzirinta-pero-tawakari. Rojampi-takiri, ikantziri: “¿Rootakima pipokashitantanari pantinawo okaatzi kamiitha-tzimotinani?” ⁵ Rakanakiri Samuel, ikantziri: “¡Jeen! Rootaki nopokashi-tantziimiri. Jame atayiniri Tajorentsi. Pikite-watha-yitee. Pitsipatina atayiniri.” Imatakiro Samuel ikite-watha-takaakiri Isaí, imatziteeyakarini eejatzi itomipaeni. Ari itsipateeyakarini itaawaeteeyini. ⁶ Ikanta ipokaeyakini, iñaawakiri Samuel irika Eliab, ari ikenkishiryanaaka: “Riitaki irika atziri ikowakaakiri Tajorentsi ipinkathariti.” ⁷ Ikantzi Tajorentsi: “Eero rowapeyimo-tashitzimi jempe ikanta-waeta iwathaki, eepenthaki ikatziya. Tee nokowakaeri naaka. Tema tee okameethatzi okaatzi iñaawitari atziri, osheki owapeyimowitari koña-a-tatsiri. Rooma naaka naminiri ishireki.” ⁸ Ikaemakiri Isaí irika Abinadab, roojatzi iñaantawakari Samuel. Ikantanaki: “Kaari irika ikoyiri Tajorentsi.” ⁹ Ramaki Isaí itsipa iitachari Sama. Ikantzi Samuel: “Kaari eejatzi irika ikoyiri Tajorentsi.” ¹⁰ Ikaatzi 7 itomi Isaí ikaema-witakari iñeeri Samuel, ikanta-waeri: “Kaari irika-paeni ikoyiri Tajorentsi.” ¹¹ Rojampitakiri Samuel irika Isaí, ikantziri: “¿Ari ikaatzi pitomi?” Ikantanakiri rirori: “Eenitatsi apaani iyaapitsi, riyaatatzi raminiri owisha.” Ikantzi Samuel: “Pikaema-kaantiri, ari oyaawakiriita jaka.” ¹² Rotyaantaki ikaemae-tziri, ramaetakiri iñeeri Samuel, iñaatziri kameetha iñaaperotapaaka, rooperaanikitaki rooki, kameethaaniki-waetaki. Iñaana-shire-takiri Tajorentsi irika Samuel, ikantziri: “Riitaki irika, pijee-patziitotiri.” ¹³ Tee ishenkaanaka Samuel, raakotakiri yeenkantsi, maawoeni iñaako-wentakiri rirentzi ijee-patziitoe-takiri ewankari, ojeekan-tanakari Ishire Tajorentsi irika David. Ikanta ikaatakiro Samuel, jatane inampiki Ramá.

Rantawae-tziri David irika Saúl

¹⁴ Tee ojeekan-tanaari Ishire Tajorentsi irika Saúl, riitaki jeekashiretananaariri peyari roroyan-takiniriri Tajorentsi. ¹⁵ Ikanta-witakari romperatanewo Saúl: “Ikyaantashiretatzimi peyari rotyaan-takimiri Tajorentsi. ¹⁶ Tema naaka pomperatanewo, potyaantina namini yotzirori ipiyompiwaetzi. Aririka ikyaantashiretimi peyari, pikanteri ipiyompitakoteemi, ari pithaamenta-shire-taneeyaa.” ¹⁷ Ikantziri Saúl romperatanewo: “Pamine eeroka yotzirori ipiyompiwaetzi. Aririka piñaaki, pamakinari.” ¹⁸ Ikantzi apaani romperatanewo: “Irika noñaakiri itomi Isaí poñaachari Belén-ki, riyotziro rirori ipiyompiwaetzi, ñaaperori ikanta, shintsiperori, riroperori owayiri, riyotzi kameetha ikenkitha-waetzi, kameethaanikiri atziri,

rawentaari Tajorentsi. ¹⁹ Rotyaantaki Saúl kamanterini Isaí, ikantiri: “Potyaan-tinari pitomi David, aminkowentziriri owisha.” ²⁰ Imatakiro Isaí, raaki iyawayoti, rotetakiniri owanawontsi, imiriitzi, eejatzi tashirentsi wathatsi. Ipawakiri itomi David raanakiniri Saúl. ²¹ Jataki David ifeeri Saúl, raawakiri rompera-waetyaari. Okanta ojamanitaki rinimotakiri Saúl irika David, riitaki inintakaakiri rametakotapiintiri. ²² Rotyaantee Saúl ñaantsi ikantakaan-teeri Isaí: “Nokoyi itsipawaetina David jaka, tema osheki nonintakiri.” ²³ Ikanta raahashire-tantakariri Saúl peyari rotyaantakiniriri Tajorentsi, ipiyompi-wenteeri David. Thaamentanaa Saúl ikemawakirowa piyompirentsi, rookaneeri peyari.

17

Ikijako-wentari David maawoeni isheninka

¹ Ipiyotakiri Filistia-jatzi rowayirite omana-tachani, ipiyotee-yakani janta Soco-ki iipatsiteki Judá-paeni. Roojatzi ishitowaiyanakini nampitsiki Soco-ki, ari ipanko-sheta-teeyapaakani niyanki-thakineki awotsi areetantyaari Azeca-ki, janta iipatsiteki Efes-damim-jatzi. ² Imatakiro rirori Saúl ipiyotakiri Israel-paeni, ipanko-sheta-teeyakani rirori janta Ela-ki, tema wetsikaeyakani romana-tantyaariri Filistia-jatzi. ³ Ijeekae-yakini Filistia-jatzi janta tonkaariki ochempi. Ijeekitaka Israel-paeni inatsikiro otsipaki ochempi omontetari. ⁴ Ari ishitowanaki apaani owayiri iitachari Goliat, ipoñaaka nampitsiki Gat. Okaatzi 6 konakintsi riyomaa-teetziri ijenokitzi ikatziya. ⁸ Aatzinka-paaki Goliat, ikantziri owayiri Israel-paeni: “¿Iitaka powetsikantari powayiritina? Naakataki Filistia-jatzi, eeroka romperatanao Saúl. Pamini apaani pikaateeyini ipoki rowayiritina. ⁹ Aririka imatakina rowayiritina, eeroka omperateenani. Naakarika matakirini, eeroka-paeni nomperateeya, pantawae-teena.” ¹⁰ Eekiro ikanta-nakitzi Filistia-jatzi: “Nokoyi nomanatiri Israel-paeni. ¡Potyaantina apaani pisheninka rowayiritina!” ¹¹ Ikemantakari Saúl eejatzi maawoeni Israel-paeni ikantaki Filistia-jatzi, ominthaawa-shiryaa-nakiri, antawo ithaawae-yanakini. ¹² Ikanta David, itomi irika atziri iitachari Isaí, Efrata-jatzi, ipoñaaka nampitsiki Belén ijeekira Judá-paeni. Roojatzi ipinkathariwita Saul, antari-pirotapaaki rirori Isaí. Tzimatsi 8 itomi irika atziri. ¹³ Ari ipokaeyakini mawa itomi Isaí royaatiri Saúl rowayiritya. Iroka iwaeropaeni ikaatzi pokaentsiri: Eliab, jewatatsiri itzimi. Itsipa iita Abinadab. Mawatapaen-tsiri iita Sama. ¹⁴ Riitaki iyaapitsi irika David. Jateyanakini nimaeka rantariti-paeni itomi Isaí royaata-nakiri Saúl. ¹⁵ Ari riyaatapiintzi rirori David ijeekira Saul. Eejatzi ipiya-piyatapiintzita Belén-ki raminiri rowishati ipaapati. ¹⁶ Osheki ipiya-piyatapiintzita Filistia-jatzi roñashirenkiri Israel-paeni, maawoeniki kitejeri eejatzi tsireniriki. Okaatzi 40 kitejeri ipiya-piyatashitakari. ¹⁷ Ikanta Isaí ikantakiri David: “¡Notyomí! Paanakiniri pirentzi 20 piyateenchari okithoki pankirentsi, eejatzi 10 pan. ¹⁸ Paanakiniri eejatzi jewatziriri owayiri-paeni okaatzi 10 kijo-petari iteni vaca. Paminaatiri jemperika ikanta pirentzi, pamaena rashitari rirori niyotan-tyaari tekatsi awijimotirini pirentzi. ¹⁹ Jeekatsi Saúl janta nampitsiki Ela itsipatari rirentzi-paeni David eejatzi Israel-paeni, rowayiritari Filistia-jatzi. ²⁰ Ikanta ananinkanaki David, rookanakiri rowishate raminiri itsipa atziri. Jatanaki raanakiro okaatzi ikanta-kiriri Isaí. Apatziro rowanakiro janta ipankosheteeyakanira riyataan-tyaari owayiripaeni romanaitya.

N̄aaperoeyanakani ikaemaeyanakini. ²¹ Taamaeyapaakani Filistia-jatzi, imontetapaakari Israel-paeni. ²² Ipakiri David ramakiri aminakowentzirori owayiri-mentotsi. Tee ishenkaa-paaka rirori ojatenka-paaka itaamaeyakanira, rojampiko-wentapaakiri rirentzi jeekatsirika kameetha. ²³ Ikenkithawae-tamintheetzi, shitowanaki Goliat itaamaakaha owayiri-paeni. Riitaki poñaachari nampitsiki Gat. Rapiitaneero ikaemapae, ikoyi romanatantyaari Israel-paeni. Ikemakiri David. ²⁴ Ishiya-pithatari Israel-paeni irika atziri iñaawakirira ipokaki. Osheki ithaawantanakari. ²⁵ Ikanteeyini: “¿Piñaakiri pokaentsirika atziri? ¡Ipokatzi romanatee aaka-paeni! Iitarika owamaakirini atzirika, osheki ashaaha-wontsi ipiriri pinkathari, ipityaari eejatzi rishinto iinantyaawo. Ishinetziteeyaanari pinkathari ipaapati owamaakirini ipakahaero rotyaantziniri koriki ikaatzi ikantakaantziri Israel-paeni ipapiintiriri.” ²⁶ Rojampi-tanakiri David itsipatakari, ikantziri: “¿Litaka ipaetiriri owayayiri irika Filistia-jatzi, ipeyanteyaari irika kantzima-wae-takaeri? ¿Jempe iimatsitaka irika kaariperori Filistia-jatzi ikoshekan-tyaariri rowayirite Tajorentsi Kañaaniri?” ²⁷ Rakaeyanakirini atziri-paeni, roojatzi rapiitakiri okaatzi ikantawakaeyarini, ikantziri: “Rootaki ipaetiriri atziri owamaerini Goliat.” ²⁸ Ikanta Eliab, rantarite David, ikemaki ikantakiri atziripaeni ikaatee-yinira, ikijanakiri David, ikanta-nakiri: “¿Litakama pipokantari eeroka jaka? ¿Litakama pookanakiri aminerini ikaamatsitzira powishati janta ochempiki? Niyotzimi pikanta eeroka, oetarika pikenkishiryari, pipokashiwaeta piñeeri owayiri-tachari.” ²⁹ Akanaki David, ikantzi: “¿Litakama nantakiri? ¿Apatziro nokenkitha-waetashita? ³⁰ Ipiyaa-pithatanakari rirentzi, rojampi-takiri itsipa. Roojatzi ikantziriri ikantee-takiriri inkaahanki. ³¹ Ikanta ikemaetakiri David okaatzi ikantakiri, ikamantee-takiri Saúl. Ikaema-kaantakiri rirori. ³² Ikantakiri David irika Saúl: “¡Pinkathari! Eero ikantzimo-shire-waetee irinta. Naaka pomperatanewo, niyaati nomanatiri irinta Filistia-jatzi.” ³³ Ikantzi Saúl: “Eero okanta piyaatzi apaniroeni powayiri-tyaari irinta Filistia-jatzi, tekira pantaripero-tziita. Retzitaawo paerani rirori rowayirite eeniro rewankaritapaaki.” ³⁴ Ikantzi David: “Naaka pomperatanewo, tema naaka aminiriri rowishate nopaapate. Ipokawitaka manitzi, maeni, ratsikawitapaakari apaani owisha ipiyoteyanira. ³⁵ Noyaatako-wentanakiri naapitha-tawaeri ipaanteki. Ikowawita ratsikena naaka, noteeyanakiri inomaki nompojakiri, nowamaakiri. ³⁶ Riirika manitzi, eejatzi-ririka maeni, ari nowamaakiri. Ari nokantzitakyaari jirinta kaariperori Filistia-jatzi. Tema osheki retashitakari rowayirite Tajorentsi Kañaaniri. ³⁷ Riitaki Tajorentsi aakowentakinari ratsikinami manitzi, ratsikinami eejatzi maeni, ari raakowentakina eejatzi rowamayinami irinta Filistia-jatzi.” Ikantzi Saúl: “Piyaate, riitaki Tajorentsi aminakowentimini.” ³⁸ Ikanta Saúl, ipakaantakiri iithaari, ikithaatakaetyaari David. Ramanthee-teeteri kijonakiri, ikyaaantakahaetyaari kijotakiri ishipeeneeki. ³⁹ Ikithaa-witakawo David irokapaeni, iñaana-witakawo ranashitakaayaawomi. Tee imapiin-tziro ikithaa-tyaawo irokapaeni. Ikantakiri Saúl: “Eero omata nashi-takayiro irokapaeni, tee nametyaawo.” Raatonkorya-haawo maawoeni. ⁴⁰ Raaneero ikotzi, rowiitanaki 5 kameeroyinari mapiki nijaateniki, rotetanakiro ithaateki ithaantakotanakiro. Roteeyanakiro ijeewithate, riyaatashitanakiri Filistia-jatzi. ⁴¹ Noshikaka rirori Filistia-jatzi itonkoyo-tyaari David. Riitaki jewatatsiri romperatanewo. ⁴² Ikanta raminawakiri Filistia-jatzi irika David, iñaatziiri eeniro riryaanitzi, kameetha iñaaperotapaaka, rooperaanikitaki rooki, kameethaanikitaki rirori. Tee ithaawantari.

⁴³ Ikanta-wakiri: “¿Naakama otsitzi piñaakina pamashi-tantanari inchaki?” Ithaenki-mawae-tanakiri David raakotanakiri itajorentsi-tetashitari. ⁴⁴ Ikantaki eejatzi Filistia-jatzi: “¡Pipokeeta, nopimiri piwatha royaawo tzijo eejatzi owantaniri!” ⁴⁵ Rakanakiri David irinta Filistia-jatzi, ikantziri: “Pamashi-takina eeroka piyotsiro-shithakite, pichekopite. Rooma naaka nopoka-shitakimi nawentaawo iwaero Tajorentsi Shintsi-perori, ashitariri rowayirite Israel-paeni, ikaatzi pikowakiri eeroka powayiri-tyaari. ⁴⁶ Ishinetakimi Tajorentsi nowamaemi, aritaki nothatyaakimi nimaeka. Maawoeni iwatha-paeni powayiriti nopiri tzijo royaawo eejatzi katsimari owantaniri. Ari riyotee maawoeniki kepatsi eenitatsi Itajorentsi Israel. ⁴⁷ Riyote ikaatzi piyoteen-chari jaka tee rowawijaako-tantawo Tajorentsi chekopi, kotsiro-shithaki. Iroka owayiri-taantsi rashi Tajorentsi, riitaki shineta-kimiri eeroka-paeni nowamaayitimi.” ⁴⁸ Ipoñaashitanakiri Filistia-jatzi, ipokashi-tapaakiri David. Tee ishenkaetaanaka rirori David, ishiyashitanakiri ipiyatyaari Filistia-jatzi. ⁴⁹ Kyaawakotanaki ithaateki, raaki imapikite, ijeewithatakiri Filistia-jatzi, rompojakiri itamakoki. Tyaanaki kepatsiki Filistia-jatzi roojatzi owikapaaka mapiki itamakoki. ⁵⁰ Ari ikantakiro David rotsinampaan-takariri Filistia-jatzi. Apatziro raanaki ijeewithate eejatzi imapikite rowamaantyaariri. Tee otzimimo-witari David iyotsiro-shithakite. ⁵¹ Ishiyashi-tapaakiri David ikatziyimotapaakiri okaakiini. Romijokii-tapaakiri iyotsiro-shithakite, ithatyii-tapaakiri iito. Ikanta iñaako-wentakiri Filistia-jatzi-paeni rowamaetakiri riroperori rowayirite, shiyeeyanakani rirori-paeni. ⁵² Royaakyaa-tanakiri Israel-paeni eejatzi Judá-paeni, antawo ikaemae-yanakini royaakyaa-tanakirira. Rowamaawakiri osheki rowayirite Filistia-jatzi, ishitowakaapaakiri Saaraim-ki rawijakaanakiri Gat-ki eejatzi Ecrón-ki.

18

⁵ Imatakiro David maawoeni okaatzi ikantziriri Saúl. Rootaki ikowantanakiri Saúl reewateri rowayirite. Osheki rinimotakiri rowayirite eejatzi inampina-paini Saúl. ⁶ Ikanta ipiyeeyani owayiri-paeni rowamaakirira David irika Filistia-jatzi, opokaeyapaakini tsinani-paeni jeekayitatsiri maawoeniki nampitsi inampitawo Israel-paeni. Owetheeyawaeyarini pinkathari Saúl, okimoshiretaeyanakini, omampahaeyani, otzironkaeyani Opaimatakaanakakiri otampooñakite tzimatsiri ithataneeriki. ⁷ Iroka okantziro omampa-haeyani tsinani-paeni: Ikaatzi 1000 atziri rowamaakiri Saúl, 10,000 ikaatzi rowamaakiri David. ⁸ Rootaki owatsimaan-tanakiriri Saúl ikemakirowa mampaantsi. Ikantanaki: “Tema ikanteetakiri 10,000 ikaatzi rowamaakiri David. Rooma naaka ikaamatsitzi 1000 nowamaakiri. ¡Intsipaeti ipinkathariti rirori!” ⁹ Rootaki roonantanakiriri Saúl irika David. ¹⁰ Okanta otsipa kitejeri, ikyaanantashiretakiri Saúl peyari rotyaan-takiniriri Tajorentsi. Shinki-wentanaka iwinkathari-pankoteki. Pokaki David romampaawentyaari ikimitapiin-tzirowa. Raanakiro Saúl roshetaamento. ¹¹ Ikoyi Saúl rosheteerimi David riyonkakotantyaarimi tantotsiki. Rowawijaa-wijaa-takiro roshetaamento. ¹² Ithaawantanakiri Saúl David. Tema Tajorentsi ipakaanakiri Saúl. Riitaki David ramitakotaneeri. ¹³ Rootaki rookanta-kariri Saúl irika David, tema rowakiri reewateri 1000 owayiri-paeni. Riitaki jatatsini rowayiritya, ipiye eejatzi. ¹⁴ Riitaki Tajorentsi amitako-tziriri David, okaatzi rantayi-tziri

kameetha okanta. ¹⁵ Rootaki ithaawan-tantariri Saúl irika David, iñaakirira kameetha okanta rantayi-tziri. ¹⁶ Ikowaperoyakirini David maawoeni Israel-paeni eejatzi Judá-paeni, riitaki jewatziriri jemperika ikinayitzi romanayitya.

19

Ikowawita Saúl rowamaerimi David

¹ Ikantakiri Saúl itomi iitachari Jonatán eejatzi reewarite rowayirite, ikantziri: “Powamayiri David.” Iro kanteencha, osheki retakotakari Jonatán irika David. ² Ikamantakiri David, ikantakiri: “Ikwatzi rowamaemi nopaapate. Paamaayaari inkaamani, piyaate piyeeki pomanapiintaha. ³ Ari niyaate naaka notsipa-tyaari nopaapate jaha piyeekakira eeroka. Nokenkitha-waeta-kayiri, nokemiri jempe ikantina, aritaki nokamantakimi okaatzi ikantinari. ⁴ Ikenkithawae-takaakiri Jonatán irika Saúl, ikantako-wentziri David. Ikantakiri: “¡Pinkathari! Tee okameethatzi powaariperotiri pomperatanewo, David. Tekatsi ikantimi rirori, tema rantapiin-tzimiro maawoeni kameetha-tatsiri. ⁵ Ishinetakiro rañaa-mento imatanta-kariri rowamayiri Filistia-jatzi. Ari ikantakiro Tajorentsi ikijakowentaari maawoeni Israel-paeni. Piñaakiro eeroka, nowinkatharite, osheki pikimoshiretanaki. ¿litaka pikowantari powamayiri David? Tema tekatsi rantani rirori.” ⁶ Ikanta ikemawaki Saúl ikanta-kiriri Jonatán, ikantanaki: “¡Riyotzi Tajorentsi, eero ikami David!” ⁷ Ikaemakiri Jonatán irika David, ikamantakiri okaatzi ikenkitha-waetakiri. Raaneeri ijeekira Saúl, jeekapae David ikimi-piin-taha paerani. ⁸ Apiitanaa owayiri-taantsi. Jatanee David rowayiriteri Filistia-jatzi. Imatakiri. Imaperotakiri, romishiyakiri. ⁹ Ikanta peyari rotyaan-tziri Tajorentsi, ikyaaantashiretapaari Saúl. Jeekaki ipankoki roteyanakiro roshetaa-mento ikema-mintha-tziri David ipiyompiwaetzi. ¹⁰ Rapiiwi-taawo riyontaakoteerimi David tantotsiki. Rowawijaawaero David roshetaa-mento Saúl, oshetaashi-tapaaka tantotsiki. Tee ishenkaanaki David, shiyaka tsireniriki. ¹¹ Ikantakiri Saúl rowayirite: “Paminakiteri ipankoki David, ari piyeekawentapaakiri. Okiteji-tamaneerika, roojatzi powamaantakyaari.” Roo kanteencha okamantakiri Mical, iina David, okantakiri: “Eerorika pishiya iroka tsirenirika, aritaki rowamahaetakimi inkaamani.” ¹² Aashitakiri Mical shiwitha, rootaki owayitakotanakariri David jaawiki. Shiyana rirori.

28

³ Kamae Samuel, osheki rowashiretakotakari maawoeni Israel-paeni, ikiteetakeri inampiki Ramá-ki. Ikanta Saúl romishtowa-wetakawo inampiki sheri-piyaari-paeni eejatzi yotako-shire-tantatsiri. ⁴ Piyotee-yakani Filistia-jatzi, pokaeyanakini ipanko-sheta-teeyapaakani Sunem-ki rowayiritya. Imatakiri Saúl rirori, ipiyotakiri Israel-paeni, panko-sheta-teeyakani Gilboa-ki. ⁵ Ikanta Saúl iñaakiro ipanko-sheta Filistia-jatzi, antawo ithaawanaki, itzinka-shiryaanakiri. ⁶ Ikwakowi-takari Tajorentsi, tee rakiri, tee imishitakaaneeri. Tee iyotakaaneeri Urim eejatzi kamantan-taniri.* ⁷ Ikantakiri Saúl romperatanewo: “Pamini sheri-piyaawo, niyaata-shiteroota nojampitero.” Ikantanakiri rompera-tanewo: “Eenitatsi apaani tsinani poñaachari Endor-ki, sheri-piyaawo roori.” ⁸ Ikithaa-tanaka Saúl otsipana kithaa-rentsi eero iyotantawakiri. Itsipata-nakiri apite atziri.

* 28:6 Kantakotachari jaka “Urim”, rootaki mapiki poreryaatatsiri, iyotanteetari paerani.

Jatanaki rareetyaawo iroka tsinani. Ikantapaakiro: “Nokoyi pinkaema-shireenari nokantakimiri. Pamakinari ishire atziri nokoyiri naaka.”⁹ Okantanaki tsinani: “Piyotakiro eeroka rantakiri Saúl, romishitowakiri sheri-piyaari-paeni eejatzi yotako-shire-tantatsiri. ¿litaka piña-shirinkatanari, rooma pikoyi rowamaetina?”¹⁰ Ikanta-nakiro: “Riitaki yotatsi Tajorentsi eero pashironkaa-waeta, tekatsi owajanki-terimi.”¹¹ Kowanaki tsinani, okantziri: “¿litaka pikoyiri nokaemakotimiri?” Ikantanakiro Saúl: “Nokoyi pikaemako-tinari Samuel-ni.”¹² Oñaatziiri tsinani irika Samuel-ni, antawo okaemanaki. Okantakiri Saúl: “¿litaka pamatawitantanari? Eeroka-taki Saúl.”¹³ Ikantaki pinkathari: “Eero pithaawa-kaawo, ¿iitaka piñaakiri?” Okantzi tsinani: “Noñaaki osheki tajorentsi-witachari rateetziro jenoki.”¹⁴ Ikantzi Saúl: “¿Jempe ikanta-waetaka?” Okantzi roori: “Antariki rini, ikithaatawo owewiryaa-ko.” Riyotanaki Saúl riitaki Samuel, rotziwerowanaka ipinkatha-tanakiri.¹⁵ Ñaawaetanaki Samuel-ni, ikantziri: “¿litaka poña-shirenkatanari pikaema-kaantana?” Ikantziri Saúl: “Antawo okantzimo-shiryaaakina, rowayiri-mintha-takina Filistia-jatzi. Rookawen-takina Tajorentsi, tee rakina nokowako-witari, tee romishimpyaana eejatzi. Nokanta-witari kamantantanari, tekatsi ikantinari. Rootaki nokaeman-tzimiri eeroka pikantina iitarika nanteri.”¹⁶ Ikantzi Samuel: “¿litaka pojampi-tantanari naaka? Tema rookawen-tanakimira Tajorentsi, ikija-neentanakimi.”¹⁷ Imatakimi Tajorentsi okaatzi ikamanta-kinari naaka jempe ikantemi. Rookakahaemiro pipinkathari-witaha, ipinkathari-takahaeri David, pitsipaminthari.¹⁸ Tema tee pikemijantziri ikanta-witakimiri, tee pithonkiri Amalec-jatzi. Rootaki piñaantakawori tee rakaemi Tajorentsi.¹⁹ Ikowaki Tajorentsi ithonkiri Filistia-jatzi irika Israel-paeni. Ari itsipataakimi eeroka eejatzi. Okiteji-tamaneerika pitsipa-teena naaka eejatzi pitomi-paeni. Ishinetakiri Tajorentsi Filistia-jatzi itsinampaeteri rowayirite Israel-paeni.”²⁰ Antawo ithaawanaki Saúl, ikemakirira Samuel-ni. Oshipetashiryaaapaakiri, tyaanaki jaawiki, omaryaa-penthaakii-tapaaka. Apaani kitejeeri eejatzi apaani tsireniri tee rowaeya.²¹ Okanta oñaakiri tsinani ithaawanaki Saúl, opokashitapaakiri, okantziri: “Nomatakimiro pikowako-takinari. Noshinewentakimi.”²² Nokoyi powawakya eepichokiini, pishintsitantaneeyaari, piyaatantaneeyaari.”²³ Tee ikowawitya Saúl royaa. Ishintsitashitakari inampina-paeni eejatzi tsinani, roojatzi ikowantanakari royaa. Piriintanaa, jeekanee omaamentoki.²⁴ Owamaaki tsinani opira, owetsikaki pan kaari shineyatsini.²⁵ Aanakiniri Saúl rowanawo. Ari rowaeyakani itsipatakari inampina-paeni. Ikanta ikaatakiro rowaka, katziyanaka, jateeyaneeni tsireniriki.

31

Ikamantakari Saúl eejatzi itomi-paeni

¹ Ikanta Filistia-jatzi rowayiri-mintha-takari Israel-paeni. Romishiyetakiri Israel-paeni, rowamaahaantawaki janta ochempiki Gilboa-ki.
² Royaakyaa-teetanakiri Saúl itsipataa-nakiri itomi-paeni. Rompojeetakiri Jonatán, Abinadab eejatzi Malquisúa, itomi-paeni Saúl.
³ Ari ipatha-wenteeta-nakari Saúl, romanateetziri, ikentee-takiri. Antawo ithaawanaki.
⁴ Ikanta-nakiri inampina: “Pinojokero piyotiroshithakite, powatheena eeroka. Tee nokoyi rompojina irika kaariperori, ishiron-tawentina.” Tee ikoyimaeta inampina, antawo ithaawaki. Raakiro rirori Saúl iyotiroshithakite, ipatsitanakawo apaniroeni.
⁵ Ikanta inampina

Saúl iñaakirira ikamaki, imatzita-nakawo eejatzi rirori, ipatsitanakawo iyotsiroshithakite, apitekirote ikamanaki. ⁶ Ari okanta ikamantakari Saúl, itsipatakari mawa itomi, inampina, eejatzi rowayirite-paeni.

APITE-TANEEN-TSIRI ROJANKINARI SAMUEL

5

Ipinkathari-wentakiri David Israel-paeni eejatzi Judá-paeni

¹ Ikanta isheninka-paeni Israel riyaaata-shitakiri David janta Hebrón-ki, ikantakiri: “Naakataki pisheninka-paeni okaakiini. ² Eerokataki jewatakinari paerani nowayiri-yitakari ipinkathari-tzira Saúl. Riitaki Tajorentsi kantzi-takimiri:

Eeroka jewateerini Israel-paeni,

Pipinkathari-wenteeri nashitaari.” ³ Imatakiro eejatzi antari-wentziriri Israel-paeni, riyaaata-shitakiri David janta Hebrón-ki, ikantakiri: “¡Jame aapatziya-wakahaeya! ¡Riitaki yotatsini Tajorentsi eero amatawi-tawaa-kaanta!” Ari ijee-patziito-takiri David ipinkathari-wenteeri maawoeni Israel-paeni. ⁴ Okaataki David 30 rojarentsite ipinkathari-tantanakari. Okaatzitaka 40 ojarentsi ojamanitaki ipinkathariwentantzi. ⁵ Awijanakiro 7 ojarentsi okaatzi ipinkatharitaki paerani rirori Hebrón-ki. Rooma Jerusalén-ki okaatzi 33 ojarentsi ipinkathari-wentakiri Israel-paeni, eejatzi Judá-paeni.*

Tkyaaki David pinkathari-pankoki jeekatsiri Sión-ki

⁶ Jataki David Jerusalén-ki itsipata-nakari rowayirite romanateri Jebus-paeni, riitaki ashitawori inampí janta. Ikenkishiryaa-witaka Jebus-paeni eero imatziro David ikye inampiki. Ikantakiri: “Eero pimatziro piyke nonampiki. Ari rooka-matsi-tawakimi mawityaakiri itsipata-kyaaari amashitachari iitziki.” ⁹ Roo kanteencha, imatakiro David raakiro owayiri-panko jeekatsiri Sión-ki, iiteetakiro ‘Inampí David.’ Kameetha itanto-takiro janta oweyaa-thapitaha, retanakawo taapiki Milo roojatzi ojeekira pankotsi. ¹⁰ Eekiro otzimimo-tatziiri ishintsinka David, itsipatakari Tajorentsi. Tema Tajorentsi, riitaki Shintsi-perori.

7

¹ Ari ijeeakiki pinkathari David ipankoki. Ishinetakiri Tajorentsi imakoryaawaki rowayiritari kijaneentziriri. ² Ikenkithawae-takaakiri David kamantan-taniri Natán, ikantakiri: “Piñiuro eeroka nopanko, iyoshiitaka jantarikota. Rooma itajorentsi-nakite Tajorentsi ipankosheta-tashiitakawo.” ³ Ikanta-nakiri Natán: “¡Pinkathari! Pantero okaatzi pikenkikshiryaaakari, tema Tajorentsi riitaki ñaana-shire-tzimiri.” ⁴ Okanta otsireni-tanaki iñaanatakiri Tajorentsi irika Natán, ikantakiri: ⁵ “Piyaaata-shiteri nomperatanewo, David, pikanteri: ‘Iroka ikantzi Tajorentsi: ¿Eerokama wetsikinani pankotsi nojeekan-tyaari?’ ⁶ Roojatzi paerani nomishitowantaariri Egipto-ki irika Israel-paeni, tee nojeekan-tyaawo pankotsi, apatziro nanashi-nashi-waetashita nojeekantawo pankotsisheta, rootaki notajorentsi-thaantete. ⁷ Osheki ojarentsi notsipa-takari Israel-paeni, tee nokowakotziri ikaatzi nowakiri jewaterini Israel-paeni, rowetsikina jantari-panko nojeekan-tyaari.’ ⁸ Pikanteri nomperatanewo, David: ‘Ikantzimi Tajorentsi Shintsi-perori: “Naakataki amakimi pijeekawita owaantsiki paminakowentziri owisha, pimatantyaawori

* 5:5 Kantako-tachari jaka ‘Awijanakiro 7 ojarentsi’ rootaki ikantee-tziri eejatzi ‘7 ojarentsi, eejatzi 6 kashiri.’

pipinkathari-wenteeri Israel-paeni, nashitanaari. ⁹ Tee nookawentzimi jempe pikinayitzi, nashiryaakari ikaatzi owayiri-tzimiri. Ithonka ikemakoe-teemi jemperika, poshiyako-teeyaari riroperori-paeni jeekatsiri jaka kepatsiki. ¹⁰ Noñaaki jempe ijeekae nashitanaari Israel-paeni, ari inampipero-teeyaawo, tekatsi oña-shirenkaerini. Eero itzimae kaariperori kosheka-waetee-yaarini ikimita-haetzirira paerani ¹¹ nowantakariri jewatziriri nashitaari Israel-paeni. Ari pijeeka-shiwae-teeya, eero piñaahaeri romanawae-teemi ikaatzi kijaneentzimiri.' Ikantzi eejatzi Tajorentsi: 'Ari noshekya-haeri picharini-tyaari.' ¹² Aririka omonkaataya okaate panteri, pikamaerika, ari itzimae pitomi, riitaki poyaatemini ipinkatharite. ¹³ Riitaki wetsikinani nopanko. Ari notajonka-wentakiri, ashi rowatyero ipinkatha-wentante ikaatzi icharini-teeyaari. ¹⁴ Riitaki notyomintaari naaka. Ipaapatziteena rirori. Rantakirorika kaariperori, naakataki owajanki-terini ikimi-tapiintaha atziri ipajatzi itomipaeni. ¹⁵ Ashi nowaero noneshironkateri. Eero noshiya-kayiri Saúl nopakaakiri noneshironka-tziri. Tee añaahaeri rirori, eeroka poyaataariri. ¹⁶ Ashi rowaero ipinkathari-yitee picharinitaneeyaari eejatzi eeroka. Ari okantee-tateeyaani ipinkathari-wentantee." ¹⁷ Imatakiro Natán ikamantakiri David okaatzi ikemakiri, eejatzi okaatzi roñaahaetakiriri.

11

David itsipatari Betsabé

¹ Okanta otsipaki ojarentsi, rootaki kitejeri rametapiin-teetawowa rotyaan-teetziri owayiri-paeni romanatya. Rotyaan-teeri David Joab itsipatakari jewatziriri rowayirite, raaneeri maawoeni owayiri Israel-paeni. Rashiryaakari Amon-jatzi-paeni, ithonkakiro itapotakawo nampitsi Rabá. Roojatzi ijeekaki David rirori Jerusalén-ki. ² Ikanta tsireniityaanaki ooryaa, piriintanaka David romaryaaakaha imaantareki. Ateetanaki jenoki okameetha-pankaatzira iwinkathari-pankote, ari raminako-takiro okaawoshi-waeta tsinani, kameethaanikitaki roori. ³ Rojampiko-wentakiro David iroka tsinani. Ikematzi ikantee-tziri: "Iroka tsinani oeta Betsabé, rishinto Eliam. Rootaki iina Urías, isheninka Het-paeni." ⁴ Rotyaantaki David aakiteroni tsinani. Opokashitanakiri roori, oñiiri. Ari itsipatakawakaawo tsireniriki. Okanta omatakiro okite-watha-tantaneeyaari, jatee opankoki. ⁵ Motzitanaki tsinani, otyaantaki kamanterini David. ⁶ Rotyaantaki David kanterini Joab: "Ikantzi pinkathari: 'Paakiteri Urías, isheninka Het-paeni.'" Imatakiro Joab, raakitzi. ⁷ Ikanta riyaa-shitakiri Urías pinkathari David, rojampi-tawakiri ikantziri: "¿Te imantsiyatzi Joab? ¿Tee imantsiyatzi owayiripaeni eejatzi? ¿Jempe okantakotaka owayiri-taantsi?" ⁸ Ikantakiri eejaatzi: "Piyaatee pipankoki, pikiwakiitzi-tapaeya." Ari ishitowanaki Urías pinkathari-pankoki, opakaantakiri David owanawontsi ipankoki Urías. ⁹ Tee riyaaatzimaeta Urías ipankoki, roojatzi ijeekaki pinkathari-pankoki itsipatakari owayiri-paeni aminakowentziri pinkathari tsireniriki. ¹⁰ Ikamantee-takiri David tee imaapae Urías ipankoki. Rojampi-takiri David irika Urías, ikantziri: "¿Litaka kaari pimaantapaa pipankoki? ¿Teema pimakatzi piyaayi-tzira jemperika-paeni?" ¹¹ Rakanakiri Urías, ikantakiri: "Tee okameetha-perotzi pankotsi ojeekantari tajorentsinaki. Ari oshiyawo imaantari owayiri Israel-paeni, eejatzi Judá-paeni. Ari okantari eejatzi imaantari Joab, jewatziriri powayirite. ¿Tee okameethatzi niyaate nowawae-tapaeya naaka nopankoki, nomaapaeta notsipata-paeyaawo noena? ¿Tee inimotena naaka nowinkatharite!" ¹² Ikantzi David: "Ari

pimaanee nimaeka, okiteji-tamane piyaatee.” Ari ijeekanee Urias Jerusalén-ki roojatzi okiteji-tamaneerika. ¹³ Rakiyotakiri David irika Urias, ipakotakiri osheki imiri, ishinki-takiri. Okanta otsireni-tanaki, jataki Urias imayi itsipata-paari rowayirite pinkathari, teemaeta riyaaatee ipankoki. ¹⁴ Okanta okiteji-tamane, rojanki-nataki David rotyaan-teniri Joab, riitaki awijakiro Urias. ¹⁵ Iroka okantzi rojankinari: “Riitaki petya Urias pitaamaheri jempe okoweenka-perotzi owayiri-taantsi. Ikentee-teriita, ikameeta.” ¹⁶ Imatakiro Joab. Ikanta itapotakiro nampitsi rowayiritero, rowakiri Urias jempe ijeeki riroperori owayiri-paeni, ¹⁷ ishitoyee-yanakini kijakotawori inampi, roma-natakiri Joab. Ari ikentee-takiri ewatziriri rowayirite David, ari imaetakiriri eejatzi Urias. ¹⁸ Rotyaantaki Joab jankina-rentsi ikenkitha-takotziro okaatzi awijeen-tsiri omana-rentsi, ikoyi riyotero David awijeen-tsiri. ¹⁹ Ikantakiri aanakirori jankina-rentsi: “Arika pikaatakiro pikamanteri pinkathari jempe okantakota omana-rentsi, ²⁰ piñaatyeeeri ikijanakya pinkathari, ikantemi: ‘Litaka piyaata-shitan-tawori okaakiini nampitsi powayiritawo? Litaka piyote kantacha ikameetha-tzimotemi ichekopite ateeteen-tsiri otantoki nampitsi?’ ²¹ Litaka Pimaesan-takiro awijeen-tsiri paerani Tebes-ki rompojan-teeta-kariri Abimelec, itomi Jerobaal? Litaka okameetha-tzimo-takiro tsinani opetoki tononka-mentotsi ojeekaki jenoki otantoki nampitsi? Litaka piyaata-shitan-takawori okaakiini otantoki nampitsi?’ Pakanakiri eeroka pikanteri: ‘Kamaki eejatzi Urias isheninka Het-paeni ewatziriri powayirite.’” ²² Jataki kamanterini pinkathari. Ikanta rareetaka ikamantakiri David okaatzi ikanta-kiriri Joab otyaanta-kiriri.* ²³ Rakanaki amakirori ñaantsi ikanta-nakiri David: “Ishitoyee-yanakini owayiri-paeni kijakotawori inampi retanakawo romanatee-yakinani. Ari nopiyata-nakiri, nomishiyakiri. Nopatzima-tanakiri areetakina ikya-piintee-tzira inampiki. ²⁴ Ateetapaaki otantoki nampitsi, roma-natzimaetana. Ari ikenteetaki ewatziriri powayirite Pinkathari. Iri ikentee-takiri eejatzi Urias, isheninka Het-paeni, kamaki.” ²⁵ Rakanaki David ikanta-nakiri amakirori ñaantsi: “Pikanteri Joab ero okantzimo-shire-waetari iroka, ashi oyiro omanarentsi. Riyaata-kayiro rowayiri-tyaari irikaete, roojatzi raperaa-tantakyaari. Poemintha-takae-yaari eeroka rowayiritya.” ²⁶ Okemako-wentakiri iina Urias ikamaki, owashire-takowae-takari oemi. ²⁷ Okanta okaatzimotakiro owashire-takotari oemi, ikaema-kaantakiro David, roejeekaero iwinkathari-pankoteki, iinantaawo. Owaeyan-takiri rowakaa-kirori. Teemaeta inimotziri Tajorentsi okaatzi rantakiri David.

12

Ikijatha-takiri Natán irika David

¹ Rotyaan-tereri Tajorentsi kamantan-taniri Natán iñeeri David. Ikanta rareetaka Natán ijeekira pinkathari, ikenkithawae-takaakiri, ikantziri: “Eenitamsi apite atziri jeekatsiri nampitsiki. Ashaahan-tzikari rini, itsipa tekatsi tzimimo-terini. ² Itzimimo-tziri osheki rowishate, ivacate irika ashaahan-tzinkari, ³ riima ashironkaenkari apatziro ramaanta-matsitaka

* **11:22** Antawoete iyatsima-tanaki David ikijanakiri Joab, ikantakiri pokaentsiri ikamanteri: ‘Litaka piyaata-shitan-tawori okaakiini nampitsi powayiritawo? Litaka piyote kantacha ikameetha-tzimotemi ichekopite ateeteen-tsiri otantoki nampitsi? Litaka Pimaesan-takiro awijeen-tsiri paerani Tebes-ki rompojee-tanta-kariri Abimelec, itomi Jerobaal? Litaka okameetha-tzimo-takiro tsinani opetoki tononka-mentotsi ojeekaki jenoki otantoki nampitsi? Litaka piyaata-shitan-takawori okaakiini otantoki nampitsi?’

iryaani owisha, ipiratakari. Itsipa-minthari royiri itomipaeni, rakiyotziri rowanawo, rirakotziri imiri, ari itsipatari imaapiintzi. Roshiya-kaantari roomi rishinto. ⁴ Ikanta ipokaki areetariri atziri ashaahan-tzinkari. Tee ikowe rowamaye rowishate, ivacate rowapaa-kyaari pokatsiri rareetakari. Riitaki rayitaki rowishate ashironkaenkari, rowamaakiri rowakae-yaari areetariri.” ⁵ Antawo rowatsimaa-nakiri David kantawae-tachari atziri, ikanta-nakiri Natán: “¡Riitaki Tajorentsi kemenani tee notheeya, otzimatyé rompojeeteri antakirori iroka! ⁶ Otzimatyé roepiye 4 owisha, ipinatan-teeyaariri ashitariri rowashironkaakiri.” ⁷ Ikantzi Natán: “¡David! Eerokataki irika atziri. Riitaki Pawa Itajorentsite Israel, kanteentsi: ‘Naakataki owakimi pipinkathari-wenteru Israel-paeni, tee noshinetemi rompojemi Saúl. ⁸ Nopakimiro pikempoyaero pinkathari-panko, eejatzi iinapaeni pitsipatari pinkathari-pankoki. Noshine-takimi pipinkathari-wenteeri Israel-paeni eejatzi Judá-paeni. Teera ari okaate iroka, ari nopakimi otsipa awijirori iroka. ⁹ ¿Litaka pipiyatha-tanta-kariri Tajorentsi, pikaaripero-tzimo-tanta-kariri? Powakaantakari Urías, isheninka Het-paeni, pamamena-takawo powayiritari Amón-jatzi, payiteeri iina. ¹⁰ Ari ashi owatyero nimaeka rompojan-teete pipankoki, okantakaan-tziri pipiyatha-takina, payiteeri iina Urías, isheninka Het-paeni, piinantaawo.” ¹¹ Ikantaki eejatzi Tajorentsi: “Naakataki kanta-kahae-yaawoni itzime pitomipaeni maemane-temini. Nokanta-kaeyaari pisheninkaete raapitha-teemiro piinaete, piñaamin-theteri rapitewae-tyaawo kitejeriki. ¹² Pantawo-takawo eeroka pomanani-kiini irokapaeni, rooma naaka ero nomanakaawo othonka iñaayitiro Israel-paeni, kitejeriki ranteetero.” ¹³ Ikanta-nakiri David irika Natán: “¡Nokaaripero-tzimo-takiri Tajorentsi!” Rakanakiri Natán irika David: “Eero rowashironkaa-wentzimiro Tajorentsi piyaariperonaka, ero pikami. ¹⁴ Riitaki kamatsini peenchaanite owakira tzimaen-tsiri. Tema pikijima-takaan-takiri Tajorentsi pantakiro iroka.” ¹⁵ Ikanta ipiyaawo Natán ipankoki, ikantakaanakawo Tajorentsi omapokanaka imapero-tanaka imantsiya-tanaki reenchaanikite David rowaeyan-takaa-kirori iinani Urías. ¹⁶ Osheki David ikowako-takiri Tajorentsi ero ikamanta reenchaanite, tee rowaeya. Tee imahae imaantariki, romaryahawataka kepatsiki. ¹⁷ Ipokashi-witari antariite jeeka-panko-tziri ikoyi rowiriin-teeri romaryahakaha kepatsiki, tee ikowe ipiriinte. Tee rakiyoteeri rowaeyanira antariite. ¹⁸ Okanta awijaki 7 kitejeri kamaki eenchaanikiri. Tee ikamanteri rompera-tanewopaeni David ithaawa-kaatyaari, ikamanta-wakaeyani: “Eeniro rañaawitaha eenchaanikiri, tee ikemijantee akanta-witariri. Rootaki owakirari nimaeka ikamaki, aritaki imapero-tanakya akamanta-kiriri kamaki reenchaanite.” ¹⁹ Ikanta David iñaakiri ikamanta-wakaeyani rompera-tanewo, riyotanaki kamaki reenchaanite. Rojampi-tanakiri, ikantziri: “¿Kamakima eenchaanikiri?” Ikanteeyini rompera-tanewo: “Jeen, kamaki.” ²⁰ Ari ipiriintana David roma-ryahakaha kepatsiki, ikithaa-tanaawo ikithaari, owaneenka-tanaa, itziritanaa kajankari, ikithaa-tanaawowa otsipa ikithaari. Jataki itajorentsi-pankoteki Tajorentsi ipinkatha-teeri. Piyapaa ipankoki, ikowapaaki owanawontsi, iitakiri, owapaa. ²¹ Ikanta rompera-tanewopaeni David, rojampi-takiri ikantzi: “¿Litaka pantakiri? Eeniro rañaawita eenchaanikiri, iitaka kaari pikowanta poyaa, piraawaetaka. Ari kamaki eenchaanikiri, ari pipiriin-tanaawo powanta-naari.” ²² Ikantanaki David: “Eeniro rañaawita eenchaanikiri, tee nowaa, niraawaetaka, nokantashiretzi: Oshiyaka ari ineshironka-teena Tajorentsi, ero ikamanta eenchaanikiri. ²³ Ari ikamaki nimaeka, ¿itaka

nomasheka-wenteri? ¿Irima nowiriin-teeri? ¡Noyaawentya niyaate noñaapaeri, tema eero imateero rirori ipiyee iñaapaena!”

²⁴ Ikanta David roemo-shirenkaero iina Betsabé. Riyaataki iñiuro, rapite-taawo. Ari okanta owaeyan-tanta-kariri otomi, iitakiri Salomón. Osheki ineshironka-takiri Tajorentsi irika eenchaanikiri. ²⁵ Riitaki Natán kamantakiriri David. Rootaki iitanta-kariri Jedidías irika eenchaanikiri.

1 REYES

Kaatapaaki ipinkatharitz David

¹ Tema antari-pero-tapaaki pinkathari David, oshekitaki rojarentsite. Ipewiryaa-kowiteetari osheki iithaari, teemaeta ijaawatzi. ² Ikantakiri romperatani: “¡Pinkatharí! ¿Pikoyi naminemi ewankawo? Rootaki aminemini, opashikaemi, otsipatemi pimayi ojaawantemi.” ³ Jataki ithotyaa kotzi kamethaa-nikiro ewankawo maawoeni inampiki Israel-paeni. Iñaaki ewankawo iitachari Abisag poñaachari Apimakoryaarini. Rootaki ramakiniriri pinkathari. ⁴ Maperori okamethaa-nikitzi Abisag. Rootaki aminapaa-kiniriri okaatzi ikowayitzi-pinkathari, teemaeta iinantawo.

³² Opoñaashita ikantaki pinkathari David: “Pikaeminari Omperatajorentsitaawo Sadoc, Kamantan-taniri Natán, Benaía itomi Joiada.” Ari ipokaeyakini rirori iñiiri pinkathari. ³³ Ikantawakiri: “¡Nosheninká! Pitsipa-tanakyaari nomperatani-paeni, ikyaaakae-yaari nopira notyomi Salomón, paanakiri Shipopo-shaarini.* ³⁴ Eeroka Sadoc Omperatajorentsitaawo eejatzi Kamantan-taniri Natán, pijee-patzii-oteri notyomi Salomón omatant-yaari ipinkathari-wenteeri asheninka-paeni Israel-paeni. Pitziwoteeyini janta, pikaemaeyini eejatzi, pikante: ‘¡Irikawé pinkathari Salomón!’ ³⁵ Ompoñaashitya poyaatee-yirini itaapiiki aririka ipiye, roojatzi ijeekan-tapaa-kyaaari nowinkathari-mentoki, tema riitaki poyaateenani. Tema riitaki niyoshii-takiri ipinkathari-wenteeri asheninkapaeni Judá-paeni, eejatzi itsipapaeni Israel-paeni.” ³⁶ Ari rakanaki Benaía itomi Joiada, ikantzi: “¡Pinkatharí! Aritaki okantyaari. Riitaki Pitajorentsintakaan-tzirori. ³⁷ Riitaki Tajorentsi tsipata-piintakimiri eeroka, okantashitzimaetya ari ikimitzитайaari eejatzi Salomón, ikantakae-yaawo imaperotero ipinkatharitee rirori.”

³⁸ Ikanta Omperatajorentsitaawo Sadoc, Kamantan-taniri Natán, Benaía itomi Joiada, Peyakaa-shitaniri-paeni, Akoryantzi-paeni, ikyaaokotanakari Salomón ipiraki pinkathari David, raanakiri Shipopo-shaarini.† ³⁹ Ari raaki Omperatajorentsitaawo Sadoc waakapa eejatzi yeenkantsi, jeekatsiri tajorentsi-thaanteki, ijeepatzii-totakiri Salomón. Ari ikaatzi itziwootee-yanakini maawoeni janta, ikaemae-yanakini ikanteeyini: “¡Irikawé pinkathari Salomón!”

2

¹ Tema rooteentsi ikami pinkathari David, ikaemakaan-takiri Salomón, ikantziri: ² “¡Notyomí! Kimitaka rooteentsi nojoweyi, niyaatayee jempe ikinayitzi maawoeni atziri. Pitonta-shire-pero-te eeroka, pishirampari-pero-te. ³ Panta-piinteero rompera-tzimiri Tajorentsi, pithotyaa-yiteero iwinkakaantani, ikantakaantani, ishineta-kaantani eejatzi ishintsi-thatan-tziri, okaatzi jankina-teenchari ñaantsi riyotahaeri owaejatzitani Moisés, rootaki iyaatan-tyaari kameetha oetarika pantayi-teeri, tekatsi awijimotoemini jempe-rika pikinayite. ⁴ Ari imonkaa-terori Tajorentsi okaatzi ikashiya-kaakinari, ikantakina: “Kyaari-pero-rika ikemijanteena ikaate picharini-teeyaari, kameetha-rika roshire-teena, rawentaa-shire-teena,

* 1:33 nopira = noyawayote = mula † 1:38 ipira = iyawayote = mula

ashi rowaero ikaate picharini-teeyaari ipinkathari-wenteeri pisheninka-paeni Israel-paeni.”

¹⁰ Tema makoryaaki David. Ikiteetakiri iiteetziro “Inampi David”.*
¹¹ Ojamani ipinkathari-wentakiri David paerani isheninka-paeni Israel-paeni okaatzi 40 ojarentsi. Retakawo ipinkatharitari nampitsiki Ariperto-tariniki okaatzi 7 ojarentsi, eejatzi nampitsiki Aapatziyaweniki okaatzi 33 ojarentsi. ¹² Ikanta retanakawo ipinkathari-tanaki Salomón, ipoyaataari ipaapate. Riitaki matakirori ijeekakaantaki kameetha.

5

¹ Ari ikemakiri Hiram pinkathari-tatsiri Mapiniki ikanteetzi: “Ijeepatzi-toetakiri Salomón, ipoyaataari ipaapate.” Tema irika Hiram osheki retakota-piintakari pinkatharini David, rotyaantaki inampina-paeni iñiiri Salomón.
² Ikanta Salomón rirori, rotyaantaki kamanterini Hiram, ikanteri: ³ “Piyotzi eeroka tee imatziro ashitanarini David rowetsikeniri itajorentsi-pankote Tajorentsi jempe ipinkatheetero iwaero, okantakaan-tziro romana-minthatziri ijaneentani. Roo kanteencha, Tajorentsi kantakaawori rotsinampaantakariri maawoeni owayirita-piintariri.* ⁴ Rootaki ijeekakaan-teenari Tajorentsi kameetha. Tekatsi owayiriteenani, eero natsipe-taawo kowaenkayi-tatsiri-paeni. ⁵ Rootaki nokowantari nowetsikiniri itajorentsi-pankote Tajorentsi jempe ipinkathee-teero iwaero, tema ikashiya-kaakari paerani ashitanari, ikantakiri: ‘Riitaki pitomi poyaatee-mini paata ipinkathari-wentante, riitaki wetsikae-nawoni notajorentsi-pankote, jempe ipaeryahae-teero nowaero janta.’ ⁶ ¡Pinkathari! Pikanteri patzirite-paeni itoyina inchato-paeni tzimatsiri janta Kiteniitoniki, aritaki ramitako-takiri nazirite-paeni naaka. Jempe-rika okaate pikoyiri nopinatemi rantawaeri patzirite, aritaki nomatakiro. Piyotzi eeroka tekatsi nosheninka-paeni yoteroni itoyiro kameetha roshiya-kotyaari pijeeka-nampi-tziri Shimaajatzip-aeni.”

6

¹ Aritaki imatakiro Salomón ipinkathari-wentziri isheninka-paeni Israel-paeni okaatzi 4 ojarentsi, riitaki apiteta-tsiri kashiri, iiteetziri “Shipakiryaaari”. Aripaete retanakawo Salomón rowetsikiniri itajorentsi-pankote Tajorentsi. Tema aritaki ojamanitaki okaatzi 480 ojarentsi ishitowan-taari Israel-paeni Apitantoniki.

³⁸ Ikanta awijaki 11 ojarentsi ipinkatharitziri Salomón, riitaki 8-tatsiri kashiri iiteetziri “Owiitaantsi”, ithonkae-takiro rowetsikae-tziro tajorentsi-panko, rowetsikae-takiro jempe okaatzi ikenkishiryahae-takari rowetsikaetero. Tema okaatzi 7 ojarentsi ojamanitaki ithonkan-teeta-kawori rowetsika-kaantakiro pinkathari Salomón.

11

Ipinkatha-takiri Salomón tajorentsi-niro

¹ Okanta paata, irika pinkathari Salomón osheki tsinani inintaki. Inintakiro rishinto iwinkatharite Apitantoni-jatzi. Imatzitakawo inintakiro Athataa-weni-jato, Pityaankaarini-jato, Kiraapeerini-jato, Shimaajato, Thaawantaa-rewoni-jato.* ² Rootaki ipinkakaa-witakariri Tajorentsi

* **2:10** makoryaaki = maaki = jatashire-tee ijeeki ishira iwaejatzite-paeni; Inampi David = Aapatziyaweni. * **5:3** rotsinampaantakariri = romaryahaeri ijaneentani-paeni jaawiki, raatzikan-takari iitzi

* **11:1** iwinkatharite Apitantoni-jatzi = faraón

paerani Israel-paeni, ikantakiri: “Pipinkayitero maawoeni tsinani poñaayitachari otsipaki nampitsi, omatakaemiro-kari pipinkathateri eeroka tajorentsi-niro-paeni.” Roo kanteencha Salomón, osheki inintakiro iroka-paeni tsinani, iinantakawo. ³ Okaatzi 700 inanta-pero-takari, otsipa okaatzi 300 ishironani, rootaki inapaeni oetzimpina-shire-takiriri. ⁴ Ikanta rantyashipari-tapaaki Salomón, oetzimpina-shire-takiri inapaeni ipinkatha-waeteri tajorentsi-niro-paeni. Tee ikameetha-shire-tzimo-teeri Tajorentsi, tee roshiyaari David, ipaapateni. ⁵ Ipinkatha-waetakiri Salomón tajorentsi-niro Ompokiromae, itajorentsi-nirote Shimaa-jatzi. Ipinkatha-waetakiri eejatzi tajorentsi-niro iteetziri “Pinkathari Itaawentee-tziri Eencha-niki-paeni”, riitaki itajorentsi-nirote Pityaankaarini-jatzi. Riityitaki tajorentsi-niro-paeni ipinkayitemi. ⁶ Rantashi-takawo Salomón kaari inimoterini Tajorentsi, tee ikyaaryootzi roshire-tyaari, tee roshiyaari David, ipaapateni. ⁷ Rowetsikaki Salomón ikaapapankote tajorentsi-niro iteetziri “Otsinampaan-taniri” janta tonkaariki Aapatziyaweniki jempe ishitowa-piintzi ooryaa. Tema ipinkaetani itajorentsi-nirote Athataaweni-jatzi. Ipoña rowetsikakiri eejatzi roshiya-kaawo tajorentsi-niro ‘Pinkathari Itaawentee-tziri Eencha-niki-paeni’, tema ipinkaetani eejatzi itajorentsi-nirote Pityaankaarini-jatzi. ⁸ Ari ikimitaakiri eejatzi ashi maawoeni inapaeni poñaayi-tachari otsipaki nampitsi, riitaki otaapiintziniri kajankaenkari, otayi-niriri otajorentsi-nirote atsipeta-kaani-paeni.

⁹ Ari ikijanakiri Tajorentsi irika pinkathari Salomón, okantakaan-tziro tee ikowaneeri, tee ikenkishire-taanaari Itajorentsite Israel, ipakaanakiri ikemijantziri, jempe itzimi apiiwitakariri roñaahawi-takari. ¹⁰ Ikantawitakari: “Eero pipinkatha-tziri tajorentsi-niro-paeni.” Roo kanteencha Salomón, ipiyatha-takari Tajorentsi ikantawo-tariri. ¹¹ Rootaki ikantantakariri Tajorentsi, ikantziri: “¡Salomón! Omaperota pipiyathatakina, tee pithotyahae-ro nokashiya-kaemiri, ari pimitaakiro nojankina-takaantani nokanta-witakimiri. Ari okaatapaaki nopinkathari-takaakimi, riitaki nopinkathari-takahaeri nimaeka pomperatani. ¹² Roo kanteencha, eero nookakae-tzimiro eeroka, osheki netakotakari ashitzimiri David, riitakira pitomi nookakaeri ipinkatharitziri tekira-wita imonkaatero. ¹³ Eeromaeta nooka-kaeri maawoeni ipinkatharite. Aritaki nowanaki apaani ikaatzi isheninkata-wakaayita, riitaki Judá-paeni. Rootaki nanteri tema osheki netakotakari paerani David, nomperatani. Netakotzi-takawo eejatzi inampi, Aapatziyaweni.”

²⁶ Imatakiro Jeroboam, itomi Nabat, poñaachari Poshini-pathaniki. Tema irika Jeroboam, romperatani Salomón, ipoñaawo nampitsiki Katsinkaweniki, riitaki isheninka icharini-paeni Efraín. Kinankawo ashitariri oeta Zerúa. ²⁷ Iroka opoñaantari Jeroboam ikoshekari pinkathari: Tema itanto-takitziro Salomón maawoeni inampi David, ipaapateni, rowetsikakiro Tamako-pathani. ²⁸ Irika Jeroboam, shintsiperori atziri, tekatsi pomeentsi-tzimo-tyaarinini. Ikanta ifñaakiri Salomón irika ewankari shirethatzinkari, rompera-takari raminayero okaatzi rashiyitari icharini-paeni José, iwaejatziteni. ²⁹ Okanta paata, jataki Jeroboam ikinawaetzi ipoñaanakawo Aapatziyaweniki. Ari itonkiyo-takari Kamantan-taniri Ahías, poñaachari Makoryeeroniki. Ifñaakiri ipokaki ipashikakawo owakirama-wori iwashika-mento. Apaniroeni itonkiyoto-wakari, tekatsi itsipatyaa. ³⁰ Raakiro Ahías owakirari ipashikakari, itizjaakiro, okaatzi 12-japeeriki. ³¹ Ikantziri Jeroboam: “Payi eeroka 10 ojapeki, tema rootaki ikantakiri Tajorentsi, Itajorentsite Israel, ikantziri: ‘Ari notzijahaero naaka iwinkathari-

mento Salomón, tema eeroka nokowaki pipinkathari-wenteeri ikaate 10 isheninkata-wakahaeyani Israel-paeni. ³² Riima Salomón, apatziro apaani ipinkathari-wenteeri rirori ikantakaan-tziro netakotani nomperatani David, ipinkathari-wenteero eejatzi Aapatziyaweni, tema rootaki nampitsi nokowakiri. Tee oshiyawo otsipa inampi isheninka-paeni Israel-paeni.

³³ Tema ipiyatha-takina Salomón, ithaamenta-shitakari ipinkatha-waetziri Ompokiromae, itajorentsi-nirote Shimaa-jatzi, Otsinampaan-taniri, itajorentsite Athataa-weni-jatzi. Imatzitakari “Pinkathari Itaawentee-tziri Eenchaa-niki-paeni”, itajorentsite Pityaankaarini-jatzi. Okaatzi rantakiri Salomón, tee inimotana noñaakiro, tee rithotyahanawo nojankinatakaantani eejatzi noshine-takaantani, tee roshiyaari David, ipaapateni.

³⁴ Roo kanteencha, eero naapitha-tziri ipinkatharitzii. Tekira ikamanakiita, eekiro reewari-tatyee, okantakaawo netakotari paerani ashitaririni, David, nomperatani, jempe itzimi nashitakari naaka, jempe itzimi thotyaa-kirori nokanta-kaantani eejatzi nojankinatakaantani. ³⁵ Eeromaeta ipinkatharitee itomi Salomón, eeroka nokowaki pipinkathari-wenteeri ikaate 10 isheninkata-wakahaeyani Israel-paeni. ³⁶ Apatziro noshinetawaeri itomi ipinkathari-wenterii apaani ikaatzi isheninkata-wakahaeyani, eero itsiwakanta roota-mento David Aapatziyaweniki, tema rootaki nampitsi nashitakari jempe ojeekakotaki nowaero.’”

⁴⁰ Rootaki kantakaan-tzirori, ikowantari Salomón rowamayiri Jeroboam. Roo kanteencha shiyaka Jeroboam ikinaki Apitantoniki jempe ipinkatharitzii Sisac. Ari ijeekakiri janta roojatzi ikamantaari Salomón.

⁴² Iroka okaatzi ipinkathari-wentakiri Salomón maawoeni Israel-paeni nampitsiki Aapatziyaweni okaatzi 40 ajarentsi. ⁴³ Ikanta imakoryaahe rirori, ikiteetakiri inampiiteki ashitaririni, David. Ipoyaatarii ipinkatharitee itomi, iitachari Roboam.†

12

Riyaayitaki nampitsiki-paeni ipinkatharitzii

¹ Jataki Roboam janta Shempachaariniki, ari ithonka riyayitaki maawoeni isheninka-paeni rirori iwinkathari-tetyaari janta.

² Yotzimaetaka Jeroboam itomi Nabat, ijeekakira rirori Apitantoniki ishiya-pithatari pinkathari Salomón, ari inampita-kawori janta. ³ Ari rotyaanteetaki kaemerini Jeroboam. Pokaki jempe ipiyotee-yakani maawoeni isheninka-paeni rirori. Ari rojampi-teetakiri Roboam, itomi pinkatharini Salomón, ikantee-tziri: ⁴ “Osheki imapero-takina rowashironkaa-waetana ashitzii-mirini. Nokoyi powatsinaryaa-koteena okaatzi ishintsiiytana romperatana. Aririka pimatakinawo, eeroka omperatee-nani.” ⁵ Rakanaki Roboam, ikantziri: “Pipiyanaaki maawoeni eerokaete nosheninká. Aririka awijaki mawa kiteejeri, ari nokoyi pipoki piñiina.” Piyeyaa-nakani maawoeni isheninka-paeni.

⁶ Ikanta pinkathari Roboam, ikowaki ikaminayiri antari-pero-paeni inampinatari paerani Salomón, ipaapateni, eeniro rañaawita rirori. Ikan-takiri: “¡Nosheninká! ¿litaka pikaminayinari eerokaete nokanteriri atziri-paeni?” ⁷ Ikanteeyini antari-pero-paeni: “Aririka poshiya-kotyaaari jempe ikantayita romperatani pisheninka-paeni, aritaki pantenirimi ikowayit-ziri, ari pakakirimi kametha rojampi-takimira, ashi poyiromi pomperateeyaarimi riroripaeni.” ⁸ Roo kanteencha Roboam, tee ikemijantaritzii antaripero-paeni ikaminawo-witakari. Riitaki ikowakiri ikaminayiri

† 11:43 makoryaaki = maaki = jatashirenkae ijeekira ishire icharini-paeni

ewankari-paeni ikaatzi ikimotee-yakini paerani, jempe itzimi inampina-yitari rirori. ⁹ Rojampi-yitakiri, ikantziri: “¿Litaka pikamineenari eeroka-paeni nokanteriri asheninka-paeni ikantakina: ‘Powatsinaryaa-koteena okaatzi rompera-waetakina paerani ashitzimiri.’?”

¹⁰ Rakanaki ewankari-paeni ikaatzi paerani Roboam roemonkae-yakani, ikantzi: “Iroka pikanteri pakiri asheninka-paeni kantzimiri: ‘Imapero-takina ashitzimiri rompera-waetakina paerani.’ Pikanteri eeroka: ‘Ishintsiyitakimi paerani ashitanarini rompera-tzimi, naaka maperotemini nompera-teemi.* ¹¹ Imapero-takimi ashitanarini ikema-tena-takaemi, eekiro nokema-tena-takaa-tyeemi naaka. Ipajawae-tanta-kimiri ashitanarini owathaki-rontsi, rooma naaka nopajatan-teemiro opatzitha kotsirotongi.’”†

¹² Okanta awijaki mawa kiteejeri piyaa Jeroboam itsipataari maawoeni isheninka-paeni jempe ijeeki pinkathari Roboam, tema aritaki ikantzi-takari chapinki, ikantakiri: “Aririka awijaki mawa kiteejeri, pipiye piñeena.”

¹³ Roo kanteencha, teemaeta raki kameetha Roboam itomi pinkatharini Salomón, ikowako-witariri isheninka-paeni, tee ikemijantziri ikaminaa-witakariri antari-pero-paeni. ¹⁴ Rakanta-shitakari okaatzi ikaminaa-kiriri ewankari-paeni, ikantakiri: “Imapero-takimi ashitanari ikema-tena-takaemi, eekiro nokema-tena-takaa-tyeemi naaka. Ipajawae-tanta-kimiri ashitanari owathaki-rontsi, rooma naaka nopajatan-teemiro opatzitha kotsirotongi.” ¹⁵ Tee raapatziyakotari pinkathari ikowako-witakariri isheninka-paeni, tema rootaki ikowakiri Tajorentsi awije omonkaa-tantyaari ikantzi-takari Jeroboam, itomi Nabat, ikamanta-kiriri Ahías Makoryeeroni-jatzi. ¹⁶ Ikanta maawoeni Israel-paeni, iñaakiri pinkathari teera raapatziyakotari, rakanakiri, ikantziri:

Tee nosheninka-perotari naakaete pipaapateni David.
Eero naakakotzimiro pikaateeyini icharini-tzimi itomi Isaí.
Eekiro ikantee-yanaki-tziini:

¡Tema aaka israel-paeni, jame apiye apanko-thaanteki-paeni!
¡Riima isheninka-paeni pinkatharini David, ipinkatha-wenta-wakaeyaa

ikaatzi isheninkata-wakaa rirori!

Ari ipiyeeya-nakani Israel-paeni ipanko-thaanteki-paeni.

¹⁷ Rootaki ipinkathari-wentan-tariri Roboam isheninka-paeni Israel-paeni ikaatzi nampitawori iipatsiteki Judá-paeni. ¹⁸ Ari rotyaanta-witakari pinkathari Roboam inampina, Adoram, ikowakoteri isheninka-paeni rashita-kaariri iwinkatharite. Ishitowanaki maawoeni Israel-paeni rowamaan-takari mapi. Ari rotetanakari intsipaete pinkathari Roboam ishiyako-mentoki, shiyanaka Aapatziyaweniki. ¹⁹ Ari okantakari rookawenta-wakaan-takari Israel-paeni, tee itsipatee-yaari ikaatzi icharini-yitari pinkatharini David roojatzi nimaeka.

²⁰ Ikanta ikemaki itsipa isheninka-paeni Israel-paeni, ikanteetzi: “Piyaa Jeroboam.” Ikaemakaan-takiri ipoki jempe ipiyotaka maawoeni isheninka-paeni. Ari rowakiri ipinkathari-wenteeri maawoeni isheninka Israel-paeni. Teera ipinkatha-wenteeri itsipa ikaateeyini isheninkata-wakahaeyani icharini-yitari David, apaniroeni ijeekawaetzi Judá-paeni.

²¹ Ikanta rareetaka Roboam Aapatziyaweniki ipiyota-paakiri Judá-paeni eejatzi Benjamín-paeni, osheki-perori ikaateeyini rowayirite riyoshii-takiri.

* **12:10** Ishintsiyitakimi paerani ashitanarini rompera-tzimi, naaka maperoteemini nompera-temi = Iroka ewonki-tatsiri nakoe-mpeki awijiro antawotzi ithaki ashitanarini. † **12:11** nopajatan-teemiro opatzitha kotsirotongi = nopajatan-teemiri kitoniro (tema kitoniro iiteetziro paerani opatzitha kotsirotongi)

Ikoyi rowayiri-tyaari itsipa isheninka-paeni Israel-paeni, imatantee-yaaworimi Roboam, itomi Salomón ipinkathari-wenteeri maawoeni isheninka-paeni.‡ 22 Roo kanteencha, ifaanatakiri Tajorentsi itomyaayi iitachari Semaías, ikantakiri: 23 “Pikenkitha-waeta-kaeri Roboam, itomi pinkatharini Salomón, iwinkatharite Judá-paeni eejatzi Benjamín-paeni. Pimatzi-tyaari pikamanteri maawoeni nampitawori janta, pikanteri: 24 Iroka ikantzi Tajorentsi: Tee okameethatzi piyaate powayirita-wakaeyaa pikaatzi pisheninkata-wakahaeyani eeroka Israel-paeni. Pipiyi maawoeni pipanko-thaanteki, tema rootaki nantawaeri naaka.” Ikanta ikemaeya-kironi ifaansi ikantziriri Tajorentsi, piyayitanaka ipanko-thaanteki-paeni, imatakiro jempe ikantakiri Tajorentsi.

25 Rapiiteero Jeroboam inampitaawo nampitsi Shempachaariki jeekatsiri tonkaariki iipatsiteki Efraín-paeni. Ari inampitaawori rirori. Ikanta paata rookaneero inampiwi-takawo Shempachaariki, jatee, inampitaawo nampitsiki Tajorentsi-pooni. 26 Ari ikenkishiryana Jeroboam, ikantzi: “Kimitaka aritaki rapiiteero ipinkathari-wenteena Roboam, icharini pinkatharini David, 27 tema roojatzi riyaaata-piinteeyini Aapatziyaweniki nosheninka-paeni itayiri ratsipe-takaanii itajorentsi-pankoteki Tajorentsi, kimitaka aritaki ineshironka-takiri Roboam, pinkathari-tatsiri iipatsiteki Judá-paeni. Amaakya aritaki rowamaa-kaantakina naaka, ipiyashi-teeri Roboam iwinkatharite Judá-paeni.”

28 Ari raminaki pinkathari itzimirika kamineerini, rowetsika-kaantaki apite roshiya-kaawo ewonkiri waaka riyoshiita ooro, ikantakiri maawoeni isheninka: “¡Nosheninká Israel-paeni! Aritapaaki pipiyapiyataka Aapatziyaweniki. Irika pitajorentsi-tetee-yaari jaka, riitaki amaemiri piijeekawitaka paerani Apitantoniki.” 29 Rowaki apaani roshiya-kaawo waaka Tajorentsi-pankoniki, riima itsipa rowakiri iipatsiteki Dan-paeni. 30 Rootaki ikaaripero-waetan-tyaari Israel-paeni, riyaaayitee Tajorentsi-pankoniki eejatzi iipatsiteki Dan-paeni ipinkatha-teeri roshiya-kaawo ewonkiri waaka. 31 Rowetsika-kaanta-yitaki eejatzi tonkaariki iyaapapankote. Riyoshiiyitaki isheninka rompera-tajorentsi-tyaari, kaarimaeta isheninka-paeni Levi-paeni.

15

9 Tema awijaki osheki ojarentsi ipinkathari-wentakiri Jeroboam maawoeni itsipa isheninka-paeni Israel-paeni. Riima isheninka-paeni Judá-paeni raminee rirori-paeni itsipa pinkathari-wenteerini, iitachari Asa.

16

23 Tema okaataki 31 ojarentsi ipinkatharitzi rirori Asa iipatsiteki Judá-paeni. Aripaete retanakawo rirori Omri ipinkathari-wentziri itsipa isheninka-paeni Israel-paeni. Okaatzi 12 ojarentsi ipinkatharitaki. Rooma janta nampitsiki Aakameetha-weniki ipinkatharitaki okaatzi 6 ojarentsi. 24 Ramanantakiro Omri iipatsiteki Oshitekii-toni-jatzi, ikaatzi apikithote koriki opinatakari. Ari rowetsikakiri inampi iitakiro Oshitekii-toni, tema rootake owaetakaan-tzirori iwaero ashitawori iipatsiteki paerani iitachari Oshiteki, ikantee-tziri ifaaniki rirori ‘Semer’.*

‡ 12:21 osheki-perori = 180,000 owayiri kilos * 16:24 apikithote koriki opinatakari = apite talento = 66 kilos

²⁵ Tee inimotziri Tajorentsi okaatzi rantziri pinkathari Omri. Omaperotaka ikaariperotaki rawijakiri ikaariperotaki etakawori paerani ipinkatharitzitzi. ²⁶ Roshia-kotaari ikaariperotaki Jeroboam itomi Nabat, tema ikaariperotakaakiri eejatzi maawoeni isheninka-paeni Israel-paeni, rowatsimaakiri Itajorentsiti Israel inaakiri ipinkatha-waetziri oshiyakaa-wontsi.

²⁸ Ikanta imakoryahae rirori Omri, ikiteetakiri Oshitekii-toniki. Ipooyataari ipinkatharitee Acab, itomi rirori.[†]

³⁰ Tema okaatzi 22 ojarentsi ipinkathari-wentakiri Acab isheninka-paeni Israel-paeni janta Oshitekii-toniki. Teemaeta inimoritzi Tajorentsi ipinkathari-witaka Acab itomi Omri, omaperotaka ikaariperotaki, rawijanakiri ikaatzi etakawori paerani ipinkatharitzitzi. ³¹ Tee rookiro rantayi-tziro kaari-perori roshia-kotaari pinkatharini Jeroboam, itomi Nabat, tema iinantakawo Jezabel, rishinto pinkathari-tatsiri Shimaaki, iiteetziri “Itsipa-minthari Inkañaaweri”. Tema riyataki paerani Jeroboam, ipinkatha-waetakiri tajorentsi-niro Inkañaaweri. ³² Rowetsika-kaantaki taapooki-mentotsi janta Oshitekii-toniki, rowetsika-kaantizaka iyaapapankote jempe itaawenteeri tajorentsi-niro Inkañaaweri. ³³ Imatakiro eejatzi pinkathari Acab rowetsika-kaantaki oshiyakawo tajorentsi-niro Inkaariwero, rootaki rowatsimaa-pero-tanta-kariri Itajorentsiti Israel, tema rawijanakiri etayita-kawori paerani ipinkathariziti rowatsimaeri Tajorentsi.

17

¹ Ikanta Elías Inimo-weni-jatzi poñaachari Wakaniki, ikenkitha-waeta-kaakiri pinkathari Acab, ikantziri: “¡Pinkathari! Kyaaripero iroka nokan-temiri, tema añaatsi Itajorentsiti Israel, riitaki omperatanari naaka. Ari awijaki ojarentsi-paeni eero oparyahae inkani, eero ifeete eepichokiini itsini ompokiro roojatzi nokantan-teeyaari naaka: ‘Oparyahae.’” ² Ari inaantakiriri Tajorentsi rirori Elías, ikantziri: ³ “¡Elías! Pishiya, pikinaki ishitowapiintzira ooryaa. Pomaña nijaateniki Chekaawoniki, jeekatsiri intatsikiro Pareenkaariniki. ⁴ Rootaki pimiriteri nijaateni. Ari nokanta-kaakyaari tsiirotyonkiniro rayimiro poyaari janta.”*

⁵ Imatakiro Elías ikantakiriri Tajorentsi, jataki, ijeekaki nijaateniki Chekaawoniki jeekatsiri intatsikiro Pareenkaariniki. ⁶ Pokatsi tsiirotyonkiniro raminiri wathatsi royaari eejatzi ratantyaariri. Raminiri okitejeetyaamane eejatzi tsireni-teeni. Rootaki ririri nijaateni.[†] ⁷ Okanta awijaki jempe okaatzi kitejeri, piryaatanaki nijaateni, tema tee inhaeteero opariyee inkani kepatsiki.

⁸ Opoñaashita inaanteeri Tajorentsi irika Elías, ikanteeri: ⁹ “Piyaate Iwyaariniki otsipa-nampitari Shima, aritaki pijeekiri janta. Tema ari nokanta-kaakyaawo kinankawo tsinani opimi poyaari.”

¹⁰ Jataki Elías Iwyaariniki. Ikanta rareetzi-mataka nampitsiki, itonkiyotakawo tsinani kinankawo aawaetzi incheempiki. Ikaemako-tapaakiro, ikantziri: “¡Ayompawo! Nokoyi pipakotena eepichokiini nijaa nirawakiita.”

¹¹ Rooteentsi iyaatanaki ayiniri imiri, rapita-nakiro, ikantziri: “¡Pamaki eejatzi eepichokiini noyaari!”[‡] ¹² Akanakiri roori, okantziri: “¡Kyaaripero

[†] 16:28 imakoryahae = imahae = jatashiren-katee ijeekira ishira iwaetzite-paeni
tsiirotyonkiniro = cuervos [†] 17:6 ratantyaariri = pan [‡] 17:11 noyaariri = pan

* 17:4

nokantemi, tema añaatsi Pitajorentsiti, tekatsi ratanteetari nopimiri! Ap- atziro otzimi eepañekiini pankirentsi-pane chomoki, eejatzi yeenkantsi een- itatsi eechaakiini. Rootaki naantari eepichokiini incheempiki nonkotsi- tiri nakiyoteri notyomi, aririka nothonkakiro, ari noyaawentyaa ayina notashe.”[§] ¹³ Ikantzi Elías: “Eero pithaawa-shita. Piyaate pimatero pikan- takiri. Roo kanteencha naaka petawakyaa pitashi-tenawo, pamakinawo nowawakyaa. Opoñaashitya pimpoete pitashite pashi eeroka pakiyoteriri pitomi. ¹⁴ Tema ikantakina Tajorentsi, Itajorentsiti Israel, eero otho- nka pankirentsi-pane eejatzi yeenkantsi, roojatzi rowaryaan-teeyaawori Tajorentsi inkani kepatsiki.”

¹⁵ Tema omatakiro kinankawo ikantakirori Elías. Osheki kitejeri awi- jeentsi tee okoetyeyaa owanawo otsipatakari Elías eejatzi otomi. ¹⁶ Tee othonkyaa pankirentsi-pane ochomoniki eejatzi ikitaka yeenkantsi, tema monkaataka iñaani Tajorentsi ikantakiriri Elías.

¹⁷ Okanta paata romapoka-shitaka imantsiyataki otomi kinankawo, maperotaka, tee omatanaa rañeenka-tanee. ¹⁸ Oñaanata-nakiri kinankawo irika Elías, okantziri: “¡Itomyaayi Tajorentsi! ¿litaka pipokashi- tantanari? ¿Rooma pipokantari pikenkishire-takaenawo nowaariperonka ikamantyaari notyomi?” ¹⁹ Ari rakanakiro Elías, ikantziro: “Pamakinari jaka pitomi.” Raawakiri Elías othomaakiri riniro, rateeta-kaanakiri imaapiintzira romaryaa-paakiri imaamentoki. ²⁰ Icheraanaki Elías, ikantzi: “¡Tajorentsi! ¡Ashitanari! ¿Pimatzi-tyaawoma powashironkayiro kinankawo nomayimotziri powamayitero otomi?” ²¹ Tema mawa rapiitakiro Elías rowanki-shipanee-takari eentsi. Rapiita-nakiro icheraanaki, ikantzi: “¡Tajorentsi! ¡Ashitanari! Poepiya-shire-teeri eentsi.” ²² Ikemakiri Tajorentsi ikantakiriri Elías, roepiya-shire-teeri eentsi, añaanee. ²³ Ithomaa-neeri, rayiita-kaaneeri jaawiki, ipapaero ashitariri, ikantziro: “Irika peentsi, añaahae.” ²⁴ Okantzi tsinani: “Ari niyotzimi nimaake eeroka itomyaayi Tajorentsi, tema omapero-tatyaa iñaani Tajorentsi okaatzi piñaawae-tziri eeroka.”

18

¹ Tema ojamanitaki, awijaki okaatzi mawa ojarentsi, rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Elías, ikanteeri: “Piyaate, piñiiri pinkathari Acab, tema rootaatsi nowaryahaero inkani irenkaeroni kepatsi.” ² Jataki Elías iñiiri pinkathari Acab. Tema antawoete okantaka tashetsi Oshitekii-toniki. ³ Ikaemakiri Acab inampina iitachari Abdías, tema imapero-tatziro rirori ipinkatha-tziri Tajorentsi. ⁴ Tema owamaakaan-takiri paerani Jezabel Kamantan-taniri- paeni, irika Abdías riitaki omanakiriri impeetamooki ikaatzi 100 Kamantan- taniri, rinashitakari ikaatzi 50 apichonchoete ipiyotakiri rirori Kamantan- taniri, ari ipiriri rowanawo eejatzi imiri.* ⁵ Ikenkitha-waeta-kaakiri Acab irika Abdías, ikantakiri: “Jame anashitero maawoeni nampitsi amini jempe owaapathata, amini eejatzi nijaateni jempe oshooki katawoshi rañaant-yaari apira-paeni ikyaakoetari. Eerorika añaashita, ari ithonka-kyaa ikami apira- paeni.”†

⁶ Tema ikinanaki Acab otsipaki awotsi, eejatzi Abdías ikinitanaka rirori otsipaki awotsi tekatsi itsipata-nakyya. ⁷ Ikanta riyaaatanaki Abdías awotsiki, itonkiyo-takari Elías. Tema riyotawaeri, rotziwerowa-shita-waari, ikantziri:

§ 17:12 ratanteetari = pan amorapaye = caballos, mulas

* 18:4 rowanawo = pan

† 18:5 apira-paeni ikyaakoetari =

“¿Tema eeroka Elías?” ⁸ Rakanaki Elías, ikantzi: “Naakataki. Pipiyanaki, pikanteri piwinkatharite: ‘Noñahaeri Elías.’” ⁹ Ikantzi Abdías: “¿Eenitatisima nantani potyaantan-tanari nokamanteri pinkathari Acab rowamaan-tenari? ¹⁰ ¡Kyaaripero iroka nokantemiri, tema añaatsi Pitajorentsiti! Osheki ithotyaaako-takaan-takimi pinkathari Acab maawoeni nampitsiki. Ikaatzi kantatsiri: ‘Tee noñiiri,’ ishintsiyitziri ikantziri: ‘Pikanta-perotena terika piñiiri!’” ¹¹ Eekiro pikanta-tyaana eeroka nimaeka: ‘Piyaate pikamanteri piwinkatharite, pikanteri: “Noñahaeri Elías.”’ ¹² Kimitaka aririka niyaatanaki, aaneemi ishiri Tajorentsi, eero niyotzi jempe pijeeki. Aririka nokaman-tawita-kyaaeri pinkathari Acab, eerorika iñaashi-tzimi rirori, aritaki rowamaakina. Tema naaka, ashí noyiro nopinkatha-tziri Tajorentsi owakira newankari-tapaaki. ¹³ ¿Tema ikamantee-tzimiro okaatzi nantakiri owamaakaan-tantariri Jezabel Kamantan-taniri-paeni? Tema nomanaki impeetamooki ikaatzi 100. Ninashitaka ikaatzi 50 apichonchoete ipiyotaka rirori Kamantan-taniri, ari nopiriri rowanawo eejatzi imiri.‡ ¹⁴ Eekiro pikanta-tyaana eeroka nimaeka: ‘Piyaate pikamanteri piwinkatharite, pikanteri: “Noñahaeri Elías.”’ ¹⁵ ¿Pikowatziiima rowamayina?” ¹⁵ Ikantzi Elías: “¡Kyaari-pero iroka nokantemiri, tema añaatsi Tajorentsi Ñaaperori omperatarnari naaka. Nimaeka niyaate noñiiri Acab!”

¹⁶ Piyaawo Abdías ithotyaaako-taateri pinkathari Acab, ikamantakiri. Jatanaki rirori Acab itonkiyo-tyaari Elías. ¹⁷ Ikanta iñaawaeri, ikantawakiri: “¿Eerokama oñaashirenkayitakiriri asheninka-paeni Israel-paeni? ¹⁸ Ikantzi Elías: “Teera naaka ñaashirenkirini. Tema eeroka pitsipatakari isheninka-paeni piwaejatziteni, okantakaawo pipakahaero ikantakaantani Tajorentsi, pipinkatha-waeta-shitakari roshiya-kaawo Inkañaaweri-paeni. ¹⁹ Pikaemakaanteri maawoeni asheninka-paeni Israel-paeni ipiyotee-yaani Owaantsii-toniki. Pikaemiri janta iñaawyyaa-takaani Inkañaaweri ikaate 450, pikaemiri oñaawyyaa-takaani Inkaariweri ikaate 400, eejatzi ikaateeyini akiyotapiintzirori Jezabel.”

²⁰ Ikaemakaan-takiri Acab maawoeni isheninka-paeni Israel-paeni, ipiyotakiri maawoeni ñaawyyaa-waetaniri-paeni Owaantsii-toniki. ²¹ Ari ipokakiri rirori Elías jempe ipiyotaka isheninka-paeni, ikantapaakiri: “¿Jempema okaateka pipakahaero pipithopitho-waetaka okantakaemi otzimi apite pikenkishiryaani? Riirika riroporori Tajorentsi pikemijanteri, pimatero. Riirika Inkañaaweri pikemijanteri rirori, pimatero.” Ari imaeritee-yakini isheninka-paeni tekatsi akatsini. ²² Eekiro iñaanata-tziiri Elías isheninka-paeni, ikantziri: “Apaani nokanta naaka iyamanta-nirite Tajorentsi, rima Inkañaaweri ikaatzi 450 iñaawyyaa-tanirite rirori. ²³ Pamaeyini jaka apite ipireetari. Riyoshiitaki ñaawyaripaeni apaani ipireetari ikoyiri rirori, itopitheeri-kitakiri, rowanki-takiri itsimaki, eero itaantzi-maetari paamari. Ari nokimitakiri naaka itsipa ipireetari, nowanki-takiri tsitsiki, eero notaantzimaetari eejatzi paamari. § ²⁴ Opoñaashita pikowakoteri pitajorentsiti-paeni eerokaete, pipaeri iwaero. Rooma naaka nopaeri iwaero No-tajorentsiti. Itzimi-rika Tajorentsi kematsini, owayiiteroni paamari, riitaki maperotzirori Itajorentsiti.” Ikanteeyini maawoeni Israel-paeni: “¡Ariwé!” ²⁵ Ikantanakiri Elías iñaawyyaa-takaani Inkañaaweri: “Poyoyaantya eeroka irika ipireetari, petyaari powamayiri, tema osheki pikaateeyini. Pikowakoteri pitajorentsiti pipaeri iwaero, eeromaeta pitaantari paamari.”

‡ 18:13 rowanawo = pan § 18:23 ipireetari = waaka = buey

²⁶ Imatakiro ikantakiriri, raakiri ipireetari, rowamaakiri. Retanakawo okitejetyaa-manaki, tampatzika-takotaki ikowako-witari itajorentsise Inkañaaweri, ikantziri: “Inkañaaweri, pakina!” Tekatsi akirini. Eekiro imitaawi-teeya-tyaani rinki-rinki-teeyironi rowetsikakiri itaapooki-mento. ²⁷ Tampatzika-takotaki, osheki ishironta-wentari Elías irikapaeni, ikantziri: “Pishintsiteri pikaemiri pitajorentsise. Aamaashityaa eenitatsirika rantziri, riyaatatzii rareetan-tawaeta. Powakireeri aamaashityaa imaatzirika.”

²⁸ Eekiro ikaemae-yatziini, ikijawaa-waewi-takawo iyotsiraa-nikite, rowathaa-waetakawo thoyempi-thowa-yitatsiri, oshitowa-yitaki riraa, aritaki okanta rametee-yarini riroripaeni. ²⁹ Rooteentsi imonkaatyaa ooryaa okaatzi itaanta-piintariri rirori ratsipe-takaani, eekiro ishintsi-witeeya-tyaani ikaemaeyini, teemaeta rakaetziniri ramanani. Tekatsi akerini, tekatsi kemirini eejatzi. ³⁰ Ikaemanakiri Elías maawoeni isheninkapaeni, ikantziri: “Pipokaeyini maawoeni jaka.” Pokaeya-paakini isheninkapaeni. Ari rowetsikaeri Elías itaapooki-mento Tajorentsi itzimpooki-teetakiri paerani. ³¹ Raaki mapipaeni okaatzi 12. Ikaatzira paerani eejatzi itomi-paeni Jacob 12. Tema riijatzi Jacob ikantakiri paerani Tajorentsi, ikantziri: “Israel piiteeyaa.” ³² Ipewiryahaero mapipaeni rowetsikae itaapooki-mento Tajorentsi, antawo ikiya-thapi-takiro, kantacha ipankiteetemi osheki okithoki pankirentsi.* ³³ Ipiyotakiro tsitsi, itowatha-yitakiri ipireetari, rowanki-takiri tsitsiki. ³⁴ Ikantzi Elías: “Pamakiro antawo 4 chomo owantakari nijaa, pijeetero taapoki-mentotsi eejatzi tsitsi.” Eekiro ikantatzii Elías: “Papiitero pijeetero.” Rapiitziro ikantzi: “Papiiteero pijeetero.” Imateetakiro okaatzi ikantakiri Elías. ³⁵ Jaa-paaka nijaa ikiya-thapi-teetakirowa taapooki-mentotsi, shiyaata-paaka nijaa.

³⁶ Tema monkaata-paaka ooryaa okaatzi itaapiintziri ipira taapooki-mentotsiki, pohanaki Elías. Icheraa-paaki, ikantzi: “¡Tajorentsi! Itajorentsise Abraham, Isaac eejatzi Israel. Pimatero nokowako-tzimiri, rootaki riyotan-teetyaari eeroka Itajorentsise Israel-paeni, naakataki eejatzi pomperatani. Okaatzi nantziri naaka, eerokataki omperatanari nantemiro. ³⁷ Pimatero Tajorentsi, pimatenawo nokowako-tzimiri. Rootaki riyotan-tyaari atziri-paeni eerokataki Tajorentsi, eeroka kaema-shire-yitziriri ikemijanteemi.”

³⁸ Omapoka-shitanaka ookatha-tanaka, otaapaakiri wathatsi, tsitsi, mapi, paapane, maawoeni, paamatanaki eejatzi nijaa jaapae-chari ikiya-thapi-teetakirowa.† ³⁹ Ikanta iñaakiro maawoeni Israel-paeni opaamatanaki, oeyotanaka, roojatzi kepatsiki, ikanteeyini: “¡Tajorentsi irikawé! ¡Riitaki Tajorentsi!”

⁴⁰ Ari ikantzi Elías: “Poteeyiri iñaawyaatanirite-paeni Inkañaaweri. Tekatsi apaani shiyatsini.” Ari roteeyee-tanakiri maawoeni, raanakiri Elías ni-jaateniki Tzipyaariki, ithatyaakiri ikentsiki maawoeni.

⁴¹ Ari ikenkitha-waeta-kaakiri Elías pinkathari Acab, ikantziri: “Piyaate pi-pankoki, powapaeyaa, pirapae eejatzi pimir. Tema poema-tapaaki antawo inkani.”

⁴² Ari itonkaanaki eepichokiini pinkathari Acab, owawaetapaaka, riraki eejatzi imiri. Ari itonkaa-pero-tanaki rirori Elías otzishi-menthaki Owaantsii-toniki, jeeka-paaki roeyota-paaka janta, rontsiroka-kaakawo

* **18:32** Kantako-tachari jaka “osheki okithoki pankirentsi” roojatzi oshiyawori akante apite antawo rowantee-tawori okithoki pankirentsi ipankii-tziri. Oshiyawo eejatzi ikanteetzi okaate 20 litro.

† **18:38** ookatha-tanaka = iwaamarite Tajorentsi okinapaaki jenoki inkiteki

ipoo iyeretoki. ⁴³ Ikantziri romperatani: “Pikatziya-neente jeñokiini, pamini inkaari-kinta.” Jatanaki, raminaki inkaariki, ikantzi: “Tekatsi noñii.” Eekiro ishintsi-tatziiri Elías, ikantziri: “Papiipiintero pamini, okaate 7 papiipiintero pamini.” ⁴⁴ Rootaki 7-tatsiri ipiya-piyataka romperatani, ikantziri: “Noñaaki inkaari-kinta oryaani menkori, oshiyawo akotsi.” Ikantzi Elías: “Piyaate ijeekira pinkathari Acab pikanteri: ‘Paaneero pishiyako-mento, tekira oparya-paakiita inkani.’”

⁴⁵ Ari otsireni-tanaki inkite, antawo otampyaa-tanaki, paryapaaki antawo inkani. Otetanaka Acab ishiyako-mentoki, jataki Panki-tajorentsi-niki. ⁴⁶ Riima Elías, ikantakaakari Tajorentsi otzimi ishintsinka, rojo-thakitana kawo iithaari. Ishiyana-kityaa riyaa tanaki, riitaki etakawori rareetaka Panki-tajorentsi-niki tekiraata rareetyaata rirori Acab.

2 Reyes

17

⁶ Ikanta Oseas pinkatharitee, okaatzi 9 ojarentsi rowawijaakiri ipinkatharitantakari. Roojatzi ipokantakari yotzinkariite Asiria-jatzi, roma-natakiri Samaria-jatzi. Inoshikanakiri Israel-paeni Asiria-jatzi, ijeekakahaeri nampitsiki iitachari Halah. Ari inampitaawori inampiki Habor, jempe oshiyaata nijaa Gozán. Eejatzi ari ijeekaero inampitsiteki Medos-satziite. ⁷ Rootaki awijeentsiri tema Israel-paeni rantzimotakiri kaariperori Pinkathari Tajorentsi okantawitaka Tajorentsi rowawijaakoteeri Israel-paeni, okantawitaka rowawijaakoteeri Faraón, eejatzi Egipto-jatziite maawoeni Israel-paeni, roori kantzimaetacha ramanaari tajorentsiniro. ⁸ Ranteero eejatzi ramanakari itsipajatzipaeni, okantawitaka Tajorentsi ikantakaantawitaka ijeekanteeyaawo iipatsite itsipajatzipaeni. Ari roshiyakotanakari Israel-paeni yotzinkariite antakirori kaariperori. ⁹ Eejatzi Israel-paeni ithaenkimatakiri Pinkathari Tajorentsi, rowetsikanakari iyaapapankote maawoeniki inampi. Rowetsikitanaka eejatzi jempe ojeeki ateementotsi antawo jempe raminakoteri ikijaneentani okine imateeri rowayirityaari. ¹⁰ Ari ipewiryaaanakiro mapipaeni, oshiyawo taapokimentotsi, rowetsikashiwaetaka itajorentsinirote Aser. Rootaki rantakiri tonkaari, eejatzi rantzitakawo jaawi antawoki inchato inthomoetatsiri. ¹¹ Ari okanta, ari ikantzitakawo ikantakirowa itsipajatzipaeni, tema Tajorentsi ikashaakaantakari rashiteeyaawo kepatsi. Itaayitakiniri kajankaenakari tajorentsiniro janta ochempiki. Rantayitakiro maawoeni kantawaetachari kaariperori ithaenkimawaetakiro iyatsimankari Pinkathari ikaemakoteeyironi. ¹² Ramanayitari tajorentsiniro, okantawitaka ikantawitakari Pinkathari: “Eero pamanari tajorentsiniro”. ¹³ Tema ikamantawitakari Tajorentsi, ikantawitakari: Aritaki notyaantaki kamantantaniri; eejatzi ñaawyaantzinkari nokantawitakari, nokantziri: “Pookaero pikaariperowaetzi. Pimonkaatenawo nonintakaantani, okaatzi nopinkakayimiri, maawoeni nonintakaakiriri picharini, okaatzi nokantakiriri arika ikamantakiri kamantantaniri, riitaki nonperatani. ¹⁴ Roori kantacha, tee ikemijantziri picharini, kijoshiretaki. Roshiyakari ipaapate rirori, tee ikemijantziri Iwinkatharite Tajorentsi. ¹⁵ Ipakaakiro ikowakaanteetziri. Imaemanetakiro ikashaakaantani Tajorentsi. Ipiyathatakawo okaatzi ikantakaanteetakiri, Inintziro tajorentsiniro kaari kameethatsiri. roshiyakaakiri icharini tee ipantari. Roshiyakiri itsipajatzipaeni, okantawitaka ikantawitakari Pinkathari: “Eero poshiyari itsipapaeni.” ¹⁶ Ipakaakiro inintakaantani Awinkatharite Tajorentsi, rowetsikakari roshiyakaakiri apite iryaani, rowetsikantakari kijokiri. Rowetsikakiri eejatzi roshiyakaakiri tajorentsiniro Asera, ramanawaetashitakari ompokiropaeni maawoeni, eejatzi ramanawaetashitakari tajorentsiniro Baal. ¹⁷ Eejatzi reentsite, roshiyakaakiri riimi ratsipetakaanani. Sheripiyaritanaki, takisantanaki, ishinetaantziro kaariperori, riyowitaka Tajorentsi rini, rootaki opoñaantari ikijaneenantariri. ¹⁸ Rootaki ikijaneenantanakariri Tajorentsi Israel-paeni, roojatzi rookantakariri jempe janta noñaahari. Apatziro nojeekakakiriri Judá-paeni inampiki. ¹⁹ Roori kantacha, ipiyaathatanakari eejatzi rirori, ipakaakiro inintakaantani Awinkatharite Tajorentsi, aritaki ranteero eejatzi ikantakirowa Israel-paeni. ²⁰ Roojatzi rapakaantanakariri

Tajorentsi maawoeni icharinipaeni Israel-paeni. Rowajankitakiri, ishinetakiri inoshikeri ikijaneentani. ²¹ Tema paerani, Tajorentsi, rinashiyitakiri apanipaeni Israel-paeni, tee roshiyakayiri maawoeni ipinkathariwentantakariri icharini pinkathari David. Ikanta riroripaeni riyooyaaki pinkathariwenteroni Jereboam, itomi Nabat. Riitaki antakirori okaatzi rantakiri Israel-paeni rapakaakiri Pinkathari, kaariperotaki kameethaeni. ²² Aritaki ikantari Israel-paeni tema rantakiro eejatzi kaariperori roshiyakotakari okaatzi rantakiri Jeroboam, tee rookiro. ²³ Okaatapaakira iroka, rookawentanakiri okaatzi royaakowitariri Israel-paeni, tema ikamantawitakiri maawoeni kamantantaniriite, romperatanewo Tajorentsi, ari ikanta Israel-paeni inoshikanteetaariri Asiria-ki, jempe ajeeki nimaeka. ²⁴ Ikanta iwinkatharite Asiria-jatzi, atzirite Babilonia, Cuta, Ava, Hamat eejatzi Sefarvaim, ari ijeekakiri janta nampitsiki Samaria-ki, inampiiteki Israel-paeni. Roowa raantakawori maawoeni Samaria jeekaeayakini inampiiteki. ²⁵ Tema irika atziri tee ipinkathatziri Tajorentsi, okanta riyotanakirowa ijeeki kameethari, rootaki rotyaantantanakariri Tajorentsi manitzi, roowa rowamaantakariri apanipaeni riroriite. ²⁶ Roojatzi riyatashitantakariri ikamantziri pinkatharitatsiri Asiria-ki, ikantziri: Irikahanki atziri paanakiriranki nampitsiki jeekatsiri Samaria-ki okine ijeeke janta, tee riyotziro ipinkathateri itajorentsite nampiwitawori ketziroeni jaka nampitsiki, okanta tee riyotashitawo, rootaki rotyaantantakinari manitzipaeni, riitaki owakariri nimaeka. ²⁷ Ari okanta nimaeka, iwinkatharite Asiria-jatzi ikantakaantaki, ikantzi: "Poepiyayiteeri sheripiyaripaeni anoshikawitakari chapinki. Okine riyatee inampiteeyaawo janta, riyotahaeri atziriite jempe ikanta itajorentsite riyotziri rirori jaka nampitsiki. ²⁸ Ikanta apani omperatajorentsiitaawo inoshikaetakiri Samaria-ki, ijeekanee nampitsiki Betel. Ari riyotaaakiri atziriipaeni owakira nampitanaawori janta, ipinkathataakiri Tajorentsi riyotakaakiri eejatzi roma-mpaawentari Pinkathari. ²⁹ Roori kantacha, irikaete atziri poñaayitachari otsipaki nampitsi, rowetsikaeyakini apanipaeni itajorentsitetashityaari janta nampitsiki antawoki rowetsikakiri Samaria-jatzi ochempiki inampiki rirori. ³⁰ Ikaatzi poñaayitachari Babilonia-ki, rowetsikakiri roshiyakaawenteetziri itajorentsinirote iitachari Sucot-benot. Ikanta poñaayitachari Cuta-ki, rowetsikakiri roshiyakaawenteetziri itajorentsinirote iitachari Nergal. Riima ikaatzi poñaayitachari Hamat-ki, rowetsikakiri roshiyakawenteetziri itajorentsinirote iitachari Asima. ³¹ Ikaatzi poñaayitachari Ava, rowetsikakiri roshiyakawenteetziri itajorentsinirote iitachari Nibhaz, itsipa rashi Tartac. Ikaatzi poñaachari Sefarvaim-ki, itaayitziro reentsite roshiyakayiri ratsipetakahaetani ipaetziriri Adramélec eejatzi Anamélec, iwawanirroteeyarini. ³² Ikowawita eejatzi riweshiryaawentyaari Tajorentsiroteratsiri, roori kantzimaetacha pokaki isheripiyarite ikaateeyinira rirori, okine ipawakaeyaari janta riweshiryaawenteetarira itajorentsinintashitashitari. ³³ Ari okanta, okantawitaka riweshiryaawentawitakari Tajorentsi, roori kantzimaetacha riyaatakaakiro ramanari itajorentsinirotetashitari, rootaki rametapiintari inampiiteki jempe janta inoshikaetakiriranki. ³⁴ Roojatzi ikantziro nimaeka rantziro roshiyakayiro paerani, rootaki kaari ipinkathatantari Tajorentsi tee imonkaatziro inintakaantani eejatzi iwinkakaantani tee ikemijantziro riyotaawitakariri eejatzi inintakaantani okaatzi ikantawitakariri Pinkathari riyomaatero icharinipaeni Jacob, riitaki owakiniriri iwaero Israel-paeni. ³⁵ Ikowapaetetakira Tajorentsi

raapatziyawakaeya itsipatyaaari ikaateeyinira, inintakaakiri ikantakiri: Eero pithaamentawaetari tajorentsiniro, eero pawentaari, eero pashitakaari eejatzi pipirapaeni. ³⁶ Naaka piweshiryaaawentya, tema naakataki Piwinkatharite Pitajorentsise. Tema noñaahakimiro notajorenka nowawijaakotanteemiri nomishitowanteemiri Egipto-ki. Apatziro nokantakaawo naaka piweshiryaaawentaana, pipinkathateena eejatzi, pipaena patsipetakaani pitaayinari. ³⁷ Otzimatyepiyyaaryoote pimonkaatero nonintakaantani eejatzi nowinkakaantani, niyotaantakiri eejatzi nokantakaantakiri okaatzi jankinatenchari. Eero pajahaawentawaetari itsipa itajorentsintsitashiteetari. ³⁸ Eero pipeyakotziro aapatziyawakaani jempe okaatzi nokantakimiri eerokaete. Eero pajahaawentawaetari itsipa itajorentsintsitashiitari. ³⁹ Tema apatziro nokantakaawo naaka, piweshiryaaawentaana tema naaka Piwinkatharite Pitajorentsise. Naakataki oshetapithateerini pikijaneentani kowawitachari roetsinampaemimi. ⁴⁰ Ari ikantzi Tajorentsi. Roori kantaetaachani ikemijantziri irika atziri poñaachari otsipaki nampitsi royaatakiro etawori aapatziyawakahaantsi. ⁴¹ Apawojatzi riweshiryaaawentawitari Tajorentsi, roori kantzimaetacha riyotakaakiri eejatzi riweshiryaaawentari itajorentsinirote. Ari ikantakiro itomipaeni eejatzi icharinipaeni rantakiro eejatzi okaatzi rantakiri paerani etanakawori, roori kantzimaetacha roojatzi ikantziro nimaeka rantziro ikimitzirowa paerani icharinini.

24

Rookaetakiri Joaquín ikineero Babilonia-ki

⁸ Ari otzimaki 18 rojarentsise Joaquín retantanakawori ipinkatharitzii, ipinkatharitaki mawa kashiri Jerusalén-ki. Oeta riniro Nehusta, rootaki rishinto Elnatán, Jerusalén-jato ini. ⁹ Roori kantacha, eenitatsi rantayitziri tee okameethatzi iñeero Tajorentsi rirori. Ari roshiyari jempe ikanta icharinipaeni paerani.

¹⁰ Ikanta rowayiritepaeni Nabucodonosor, pinkatharitatsiri Babilonia-ki, jateeyakini rowayiriteri Jerusalén-jatzi. Othonka itapotakiro ipankopaeni rowayirityaari. ¹¹ Ikanta rowayiriteetari Jerusalén-jatzi, areetapaaka pinkathari Nabucodonosor. ¹² Ikanta Joaquín, iwinkatharite Judá-paeni, itsipatakawo riniro, eewatziriri rowayiritepaeni, jearipaeni, maawoeni atziri aapatziyariri, ishinetaka rayeri iwinkatharite Babilonia-jatzi. Raanakiri inampiki ikemaatsitakaawaetyaari. Rootaki awijeentsiri paerani ipinkatharitantari Nabucodonosor, tekira awijeeta osheki ojarentsi, okaatzi 8.

¹³ Ikanta pinkathari Nabucodonosor, ithonka raakiri korikipaeni pinatachari itajorentsipankoteki Tajorentsi, ikyaaki ipankoki pinkathari, raakiro maawoeni tzimatsiri. Monkaataka okaatzi ikamantantakiri paerani Tajorentsi. Ithonka ijatakiro ooronaki rowetsikakaantakiri paerani Salomón, pinkatharitatsiri Israel-ki, okaatzi owaneenkataritajorentsipankote Tajorentsi. ¹⁴ Ithonka raanakiri nampitawori Jerusalén-ki, maawoeni jearipaeni, ñaaperoripaeni owayiri, ikaatzi yotzirori rowetsikawaetzi, osheki atziri raanaki, ikaatzi 10,000. Roowiteencha raperaaterimi raanakiri maawoeni, apatziro ijeekamatsitanaki ashironkaenkaripaeni.

¹⁵ Imatakiri Nabucodonosor raanakiri eejatzi pinkathari Joaquín, itsipataanakiri iina, eejatzi reewarite rowayiritepaeni, riroperori atziripaeni nampitawori Jerusalén-ki. Raanakiri inampiki Nabucodonosor iiteetziro Babilonia. ¹⁶ Irika ikaatzi riroperori atziripaeni raanakiri iwinkatharite

Babilonia-jatzi, ikaateeyini 7,000 atziri; itsipa ikaatzi 1,000 riyoyahaet-ziro rowetsikayitziro oeyitarika, itsipa riroperori atziripaeni, ñaaperotachari rowayiritya. ¹⁷ Ikanta iwinkatharite Babilonia-jatzi rowakiri ipinkatharite Matanías, riitaki poyaataariri itominthori Joaquín, rowashiñaahaeniri iwaero iiteeri Sedequías.

Ipinkatharitantari Sedequías

¹⁸ Iroka okaatzi rojarentsite Sedequías retantanakawori ipinkatharitzi, okaatzi 21 ojarentsi. Ipinkatharitaki Jerusalén-ki okaatzi 11 ojarentsi. Iroka owaero riniro, oeta Hamutal, rishinto Jeremías, opoñaawo roori nampitsiki iiteetziro Libna. ¹⁹ Tee okameethatzi iñeero Tajorentsi okaatzi rantayitzi, ari roshiyakari jempe ikanta paerani Joacim rirori. ²⁰ Rootaki opoñaantari rowatsimaeri Tajorentsi, ikijakiri Jerusalén-jatzi, ari roshiyakaakiri eejatzi Judá. Tee ikoyi iñahaeri.

25

Ithonkaetantakariri Jerusalén-jatzi

¹ Aritaki awijaki 9 ojarentsi ipinkatharitaki Sedequías, rootaki kitejiteri 10, irijatzi kashiri 10. Ari ipokakiri pinkathari Nabucodonosor ramaki osheki rowayirite roma-nateri Jerusalén-jatzi, itzimashitapaakiri ookaakiini. Ipankoshetateeyapaani intatsikero, rowatzikapaaakiro jempe roma-nateeyaani. ² Tee thaankiini rapakaero itzimashitakiri, ojamani ikanteeyakani, roojatzi okaatantakariri ipinkatharitzi Sedequías, okaatzi 11 ojarentsi. ³ eenitatsi awijeentsiri ojarentsiki, rootaki kitejiteri 9, ari rawijaki 4 kashiri. Ari iñahaetaki antawo tashetsi. Tekatsi rowaeyaani atziripaeni. ⁴ Ikanta atziripaeni imoontakiro otantotari nampitsi, okantawitaka itzimashitzi Babilonia-jatzi. Ari ishiyeyakani maawoeni, pinkathari eejatzi rowayirite, tsireniriki ishiyaka. Ikineeyakini ishitowanaki jempe otzimawita apite otanto nampitsi jempe itzimashiwiteetakari, ikineeyakini jempe ikinapiintziro pinkathari, ipampithatanakiro awotsi jatachari Jordán. ⁵ Roori kantacha, rowayirite Babilonia-jatzi ipatzimatanakiri pinkathari Sedequías, royaataawaeri owintenipathatzira Jericó-ki. Ari ithonkari iporokanaki rowayirite pinkathari Sedequías, rookawentanakiri apaniroeni. ⁶ Ikanta irikaete Babilonia-jatzi rotaeyakiri pinkathari Sedequías, raanakiniri iwinkatharite Babilonia-jatzi, ijeekiro rirori iiteetziro Ribla, ojeeki iipatsite iiteetziri Hamat. Aripaete riyakowentakiri pinkathari Nabucodonosor rowamayiteri Sedequías, ⁷ Iñaakowentakiri jempe ikanta rowamayitakiri itomipaeni. Riima pinkathari Sedequías, ikantakiri pinkathari: “Pikithokireeniri roki Sedequías. Poojoteri, paanakiri nampitsiki Babilonia-ki.”

Itzimpookaetakiro tajorentsiipanko

⁸ Okanta awijaki 19 ojarentsi ipinkatharitzi Nabucodonosor, awijaki eejatzi 5 kashiri, ari maakotaki 7 kitejiteri. eenitatsi itsipanampiro pinkathari iita Nabuzaradán, ramakiri ikaatzi rowayiriteeyani. Areeteeyakani Jerusalén-ki. ⁹ Itaakiro tajorentsiipanko, ipanko pinkathari, ithonkari itaakiro maawoeni ipanko Jerusalén-jatzi. Rootaki riyoshiitaki itaakiro ipankopaeni riroperori atziri. ¹⁰ Imatanakiro otanto nampitsi Jerusalén, itzimpookanakiro rowayirite Babilonia-jatzi. ¹¹ Ikanta Nabuzaradán itsipanampiri pinkathari, raanakiri inoshikani nampitsiki Babilonia. raperaatanakiri raanakiri, maawoeni aapatziyakariri

iwinkatharite Babilonia-jatzi, ithonka raanakiri yotzirori rowetsikayitziro oetarika. ¹² Apatziro rootamatsitanakiri atziri ashironkaayitachari. Riitaki thamaetakoteeroni pankirentsi paeni imiriteetari, maawoeni owaantsipaeniki.

¹³ Ikanta owayiripaeni, ithonka ijataanakiro rowetsikaetzinirori tajorentsi paeniki, otzinkami, okonompiropaeni, rowetsikashitziro jempe ishitowaatapiintzi nijaa. Ithonka raanakiri koriki Babilonia-ki. ¹⁴ Ithonkari raanakiro eejatzi okoekimento, itsikomento jamampo, rowantapiintawori ipaamarimenkite, ikitantapiintari samampo, maawoeni okaatzi rowetsikaetziri ashi tajorentsi paeniki. ¹⁵ Imatakiro eejatzi reewarite owayiripaeni, raanaki rirori ikaatzi rowetsikaetziri ooro eejatzi koriki: omarentsi eejatzi riraamentopaeni. ¹⁶ Ikantakoetziri otzimi apite otantotari nampitsi, rootaki janta jempe oshitowaatzi nijaa, eejatzi tzinkamintsi paeni okaatzi rowetsikaantakiri paerani pinkathari Salomón. Rootaki okaatzi rowetsikaantakiri ashi tajorentsi paeniki, tekatsi yotatsini jempe okaatzi otenatzi. ¹⁷ Janthari okantayita tzinkamintsi, okaatzi 18 ojanthatzi ojenokitzi. eenitatsi korikipata rowatzikaetakiri opatzikaakiki, ikaatzi ijanthatzi 3 ijenokitzi. Irijatzi rowetsikanteetantaka otantotsi, kameethari rowaenenkaetakiro. Iroka apite tzinkamintsi, tee ojamawaka ojenokitzi.

Ithonkaetantakariri isheninkapaeni Judá

¹⁸ Ikanta eewatziriri owayiripaeni, rotaeyakiri eejatzi iitachari Seraías, omperatajorentsi aarewo rini, eejatzi roshiyakaakiri Sofonías, irijatzi omperatajorentsi aarewo, eejatzi mawa kempoyaawentzirori tajorentsi paeniki. ¹⁹ Imatanakiri atziripaeni nampitawori nampitsiki, eewatziriri owayiripaeni, raanaki 05 atziri rompera-tanewo pinkathari ipankoki ikaatzi oñaapaakiri ijeeki nampitsiki. Tema royiitatziri atziri riyoteeri jempe ikanta rowayiriteeta. Raanaki ikaatzi 60 riroperori atziri, riitaki iñaetapaaki ijeeki nampitsiki. ²⁰ Ikanta irika Nabuzaradán, raanakiri ikaatzi rotaeyakiri ijeeki iwinkatharite Babilonia-jatzi, ari inampitawori rirori iiteetziro Ribla, ²¹ Rootaki iipatsite Hamat. Ari ikantakiri iwinkatharite Babilonia-jatzi: “Pompojeri.” Ari okanta raapithaetantakariri iipatsite Judá, raakiro itsipa atziri.

2 CRÓNICAS

24

Ipinkatharitantakari Joás

¹ Eenitatsi 7 rojarentsite Joás retantanakawori ipinkatharitzu. Tema 40 ojarentsi okaatzi ipinkatharitaki Jerusalén-ki. Iroka owaero riniro, oeta Sibia, opoñaawo roori iiteetziro Beerseba. ² Maawoeni rantakiri Joás kameethari okantaka ifñaakiro Tajorentsi, ari ikaatakiri omperatajorentsitaarewo iiteetziru Joeada. ³ Irika Joeada, apite okaatzi iina, rootaki rowaeyakaakari. Tzimaki itomipaeni eejatzi rishintopaeni.

⁴ Okanta ojamanitaki, ikenkithashiretaka Joás rowetsikaero itajorentsi-pankote Tajorentsi. ⁵ Ipiyotakiri maawoeni omperatajorentsitaarewo, eejatzi isheninkapaeni Leví. Ikantakiri: “Panashitero maawoeni inampitsite Judá, pikowakoteri iyorikite Israel-paeni, jame owetsikaero itajorentsi-pankote Tajorentsi. Pishintsite, eero pojamaninkiro.” Roori kantacha, tee ithaamenta isheninkapaeni Leví, tee ithaankiwentziro ikantziriri Tajorentsi. ⁶ Ikanta pinkathari Joás, ikaemakiri omperatajorentsiperori iiteetziru Joeada, ikantakiri:

¿litaka kaari pithaamentanta ramantyaari koriki isheninkapaeni Leví eejatzi Judá eejatzi rashi Jerusalén-jatzi. Rootaki ikantakiri paerani Moisés, rompera-tanewo Tajorentsi, ikantakiri etakawori paerani pisheninkapaeni Israel riyoye rowetsikaetantyaari jempe ijeekaeyeni aawakaachari.

⁷ Tema iroka iiteetziru Atalía, rootaki owaero kaariperori, eenitatsi osheki oyaatakirori, ikyaayitaki itajorentsi-pankoteki Tajorentsi. Ikyaaki tajorentsi-pankoki raakiro okaatzi rashitakayitariri Tajorentsi. ⁸ Ikanta irika pinkathari, rowetsikakaantaki ashironaki, rowakiro opatzimooki tajorentsi-panko, eejatzi roshiyakahaero otsipaki nampitsi. ⁹ Ari ikamanteetakiri maawoeni isheninkapaeni Judá, ari roshiyeetakiri Jerusalén-jatzi, otzimatyé rashitakahaeyaari Tajorentsi, rootaki ifñaani paerani Tajorentsi, ikantakiriri Moisés, ijeekantakari ochempimashiki Israel. ¹⁰ Ari imatakiro, maawoeni jewaripaeni, maawoeni atziri, ipokaeyakini ramayitaki iyorikite, rotetakiri rowetsikashitakiriri ashironaki, riyeekitakiro. ¹¹ Ikanta isheninkapaeni Leví, riitaki ayirori ashironaki jempe ijeeki pinkathari, okine raminero rirori. Ikanta ifñaakiro tzimaki osheki koriki, ipokaki jankinatatsiri iyaemakaantani pinkathari itsipatakari aminerini antawaeyitatsini, riitaki owakiriri omperatajorentsiperori, rosokakiri koriki jaekiteentsiri. Aririka ithonkakiri raminakiri, rotetaneeri. Ari ikantatziru maawoeni kitejeri. Osheki koriki raakiri. ¹² Ikanta pinkathari itsipatakari Joeada, ipapiintakiri koriki aminakaantzirori rowetsikaero tajorentsi-panko, riitaki aminatsini amitakoterini rowetsikaero tajorentsi-panko. Otzimatyé eejatzi ramine owetsikayitzirori oetarika, rootaki rowetsikanteeyaawori tajorentsi-panko. ¹³ Ari retanakewo rantawaetanaki ikaatzi rowaetakiri rantawaete. Thaamenta ikanteeyani, rowetsikaero tajorentsi-panko rashi Tajorentsi, imateero jempe okanta rowetsikaetakiro paerani. Kameethari ikanteero rowetsikaero. ¹⁴ Ikanta ithonkari, ikaemaetakiri pinkathari itsipatakari Joeada, ipaeri koriki tziimahaantapaentsiri. Riitaki rowetsikaetakiro jemperika ikowaeyirini ashi tajorentsi-panko. Rootaki imatantapiintyaawo ipinkathateeri Tajorentsi, pitayeeniri patsipetakaani, pimateero eejatzi okaatzi rowetsikanteetakiriri

ooro eejatzi koriki. Eeniro rañi Joeada, osheki rowamaapiinteetaki ratsipetakaani kameethatzimotziriri Tajorentsi.

¹⁵ Roori kantacha, antyashiparitapaaki Joeada, ikanta imaperotaka, kamaki. Osheki okaatzi rojarentsite, okaatzi 130 ojarentsi. ¹⁶ Ikitaetakiri nampitsiki jempe inampitawo paerani pinkathari David, itsipataari jempe ikitata paashinijatzipaeni pinkathari. Riitaki pinkathariwentakiriri kameethaeni maawoeni Israel, raakameethatakiri Tajorentsi, aritaki roshiyakaahaeri ikaatzi antawaetatsiri tajorentsipankoki.

¹⁷ Tema kamaki Joeada, areeteeyakani reewaritepaeni Judá, owanaana ikimoshirewenteetakiri pinkathari. Ikwapiintaki ikaminaeteri rantantyaawo kameethari. ¹⁸ Ikanta ipiyapithatanaari tajorentsipankoki ijeekaki Tajorentsi, itajorentsite icharinipaeni paerani, osheki piyowentawaariri Asera, imatzitakawo eejatzi tajorentsiniropaeni. Rootaki ikijantanakari Tajorentsi, ikijanakiri Judá eejatzi Jerusalén. ¹⁹ Roori kantacha, rotyaantaki Tajorentsi osheki kamantantaniri, riitaki kankahaeyaawoni ipiyayitee ikemijanteeri Tajorentsi. Roori kantacha, tee ikowaeyeni ikeme okaatzi ikaminaantawitari kamantantaniri.

²⁰ Ikanta Zacarías, itomi omperatajorentsitaarewo Joeada, ijeekashiretantakari ishire Tajorentsi, ikatziyaka tonkaariki ochempiki, ikaminaakiri atziripaeni, ikantziri: “Iroka ikantzi Tajorentsi: ‘¿litaka kaari pikemijantanta eerokapaeni nonintakaani? ¿litaka pikowakowatantawori pashironkaawaetya? ¡Niyotzi pipakaakina eerokapaeni, ari noshiyaari eejatzi naaka, aritaki nowawijaakoteemi eeroka!’ ”

²¹ Roori kantacha irikapaeni, ikowaeyakini nopithokashiteri. Ishe-myakiri, rootaki ikoyiri, ari okantzi Inintakaantani Tajorentsi.

ESDRAS

Inintakaantani Ciro

¹ Tema tzmaki apaani ojarentsi ipinkatharitzi Ciro inampiki rirori Kyaako-weniki. Ari omonkaa-tyaari iñaani Tajorentsi ikamantan-takiri paerani Jeremías. Ikantakaakari Tajorentsi pinkathari Ciro, ikamantante maawoeniki jaka ipinkathari-wentantzika, rojankineetero ikowa-kaantani rirori, ikante: ²“Naaka Ciro, iwinkatharite Kyaako-weni-jatzi, iroka noñaani nokantzi: Riitaki Tajorentsi, Inkite-jatzi, nintakaa-kinawori neewawentero pinkathari-paeni kepatsiki. Ishinetakina eejatzi nowiriinteero itajorentsi-pankote Aapatziyaweniki jeekatsiri iipatsiteki Judá-paeni. ³ Eenitatsi-rika rashitari Tajorentsi, aritaki ineshironka-takiri. Riyaate Aapatziyaweniki iipatsiteki Judá-paeni, ramitako-tantero ipiriinteetero itajorentsi-pankote Tajorentsi, Itajorentsite Israel, jeekatsiri janta Aapatziyaweniki. ⁴ Eenitatsi-rika awijako-teentsiri rowayiri-teetan-takariri, eeniro-rika rañaayitzi jempe-rika-paeni, ramitako-tawaeri ijeeka-nampitziri, ipayiteri: koriki, ooro, ipira, otsipa ipashitan-tayitari ikashiya-kaerori itajorentsi-pankote Tajorentsi wetsika-chani Aapatziyaweniki.”

Ipiyaawo Israel-paeni Aapatziyaweniki

⁵ Ikanta rowetsikae-yanakani isheninka-paeni Judá-paeni eejatzi Benjamín-paeni, jewari-paeni, Ompera-tajorentsitaa-rewo-paeni, Leví-paeni, tema riyyitaki ikowashire-takaakiri Tajorentsi rowetsikaero itajorentsi-pankote Tajorentsi janta Aapatziyaweniki. ⁶ Ramitako-tawaeri ikaatzi ijeeka-nampi-yitziri janta, ipawaeri koriki, ooro, ipira, okaatzi pinayitachari, eejatzi otsipa okaatzi ipashitan-tayitakari. ⁷ Riima pinkathari Ciro, ramaeri okaatzi ashitari itajorentsi-pankote Tajorentsi, raanakiri paerani Nabucodonosor rowayiri-tanta-kawori Aapatziyaweni. Ikaatzi ipiyotakiri iyaapapankoteki itajorentsi-nirote rirori. ⁸ Tema ithonka roepiya-yiteeri pinkathari Ciro, ipakiri Mitrídate kempoyeeriri koriki raminiro kameetha okantayita, okantya ramayiteero. Ipapaeri rirori Sesbasar, reewarite Judá-paeni. ¹¹ Iroka ikaatzi ipiyotaka koriki eejatzi ooro, ikaatzi 5400. Tema riitaki ramaeri Sesbasar roepiyeeri Aapatziyaweniki, itsipayi-taari noshikaa-rewo-paeni rompera-waeteetari Kompitaariki.

2

⁶⁸ Ikanta ipokaeyakini jewari-paeni iñaapaakiro itajorentsi-pankote Tajorentsi janta Aapatziyaweniki, ipiyoyi-tapaaki ipashiyi-tyaawori rowetsikan-teetee-yaawori itajorentsi-pankote Tajorentsi jaha ojeekakira. ⁷⁰ Ari ijeekae-yapaeni irikaete Ompera-tajorentsitaa-rewo-paeni, Leví-paeni, maawoeni isheninka-paeni, mampaawae-tzinkari, aamaako-wenta-wori ikyaa-piinteetzira, eejatzi ikaatzi antawae-tatsini Tajorentsi-pankoki. Ari ijeekae-yapaeni maawoeni Israel-paeni inampiiteki rirori.

3

⁸ Tema awijanaki apaani ojarentsi, riitaki apiteta-tsiri kashiri ijeekae-yapaeni itajorentsi-pankoteki Tajorentsi Aapatziyaweniki, ari reteeyanakaawoni rantawae-teeyini Zorobabel itomi Salatiel, Jesús itomi Josadac, eejatzi rirentzi-paeni, Ompera-tajorentsitaa-rewo-paeni, eejatzi Leví-paeni. Maawoeni ikaatzi piyayitaa-chari Aapatziyaweniki inoshika-witee-takari.

Ari rowaetakiri maawoeni Leví-paeni, reteeta-nakari kaayi-teentsiri 20 ro-jarensite, tema riiyitaki jewatakaan-teroni rowetsikae-teero itajorensi-pankote Tajorensi.

6

¹⁴ Ari ikantakari maawoeni rantariperote Judá-paeni, eekiro riyaata-kaana-kitziro rantawaeri rowetsika-yiteero, imonkaa-tziro okaatzi ikantziri Kamantan-taniri Hageo eejatzi Zacarias itomi Iddo. Tema imateero rowetsika-yiteero, roojatzi ithonkan-takawori rantawaeri, imatakiro ikantakiriri Tajorensi Itajorensite Israel. Imatakiro eejatzi ikantakiriri pinkathari Ciro, Dario, eejatzi Artejerjes, pinkathari-wentan-tatsiri Kyaakoweniki. ¹⁵ Tema ithonkae-teero rowetsikae-teero tajorensi-panko kitejeri mawa, kashiriki iiteetziri “Shipakiryaaari”. Tema rootaki 6-tatsiri ojarensi ipinkathari-wentantariri Dario Kyaakowenijatzi.

¹⁶ Tema antawo roemoshirenkae-yakironi maawoeni Israel-paeni, itajorensi-pankote Tajorensi, itsipayi-takari isheninka-paeni noshikaa-rewo-paeni ikaatzi piyayitaa-chari, eejatzi Ompera-tajorensitaa-rewopaeni, Leví-paeni, ithaamenta-wentee-yakawoni.

JOB

Rashironkaa-waetaka Job

¹ Eenitatsi janta Kaminaa-weniki apaani atziri iitachari Job. Kameetha-shireri irika atziri, tampatzika-shireri, ipinkathatziri Tajorentsi, iwinkani rirori kaariperotatsiri. ² Eenitatsi ikaatzi 7 itomi, mawa rishinto. ³ Riroperori irika atziri rawijiri ikaatzi inampiteeya-woni ishitowa-piinzira ooryaa. Itzimi-motziri osheki ipira-paeni, osheki eejatzi rompera-tani-paeni.* ⁴ Tema roetziñaarikotakawo rowawae-teeyani itomi-paeni ipankoki, retanakawo apaani itomi, otsipa kiteejeri itsipa itomi, imatakiro maawoeni itomi. Ikaemakaan-tziro mawa ritsiro akiyoteri roemoshirenkae-yani, eejatzi rirawae-teeyini. ⁵ Ikanta imonkaa-takiro roemoshirenka-waeta ikaateeya-kini, ikaemiri Job itomi-paeni, rowetsika-shire-takaeyaari. Okiteeje-tamanee ipiriinta. Kachaamaetatsi itaawentziri itomi, retanakari apaani, eejatzi ikantakiri itsipa, ari ikantziri maawoeni ikaateeyinira. Tema ikanta-shire-tatzii Job: “Aamaashityaa kaariperotaki notyomi-paeni, ikijima-shire-tawae-takiri Tajorentsi.” Ari ikantapiin-tatziro.

⁶ Okanta paata riyaaateeya-kini ronampiripaeni Tajorentsi ikemijanteri oeta ikanteriri, eejatzi jatzitanaka Yakatantaniri rirori. ⁷ Rojampi-tawakiri Tajorentsi irika Yakatantaniri, ikantziri: “¿Jempema pipoñaana-kawoka?” Ikantzi Yakatantaniri: “Nopoñaakawo janta nokinakina-waetzi nanashitawo maawoeni kepatsi.” ⁸ Ikantzi Tajorentsi: “¿Piñaakirima nomperatani Job? Tekatsi oshiyarini rirori janta kepatsiki, kameetha-shireri irika notyomyaayi, tampatzika-shireri, ipinkathatana naaka, iwinkani rirori kaariperori.” ⁹ Rakanaki Yakatantaniri, ikantzi: “¿Jha! ¿Poshiyakaan-tzima, ipinkatha-tashi-tzimi Job?” ¹⁰ ¿Tema piñiuro osheki paminako-wenta-kiri rirori, eejatzi ikaatzi jeeka-panko-tziriri, maawoeni okaatzi tzimimo-tziriri? Pitajonka-wentakiniri maawoeni rantawaero, rootaki oshenitan-takari otzimi-motziri oeta-rikapaeni janta kepatsi-kinta. ¹¹ Ajatyaa, pakotashiteri eeroka nimaeka, paapithateri okaatzi tzimimo-takiriri, aritaki ikijima-waetanakimi eeroka.” ¹² Ikantzi Tajorentsi: “Piñaakiro eeroka okaatzi tzimimo-takiriri, pimatiro okaatzi pikowakiri. Eerowakya pikosheka-waetari iwathaki rirori.” Piyanaka Yakatantaniri ikenkitha-waetakaerira Tajorentsi.

¹³ Okantaka ijeekaeyini itomi-paeni Job itsipa-teeyawo ritsiro rowawae-teeyani, rirawae-teeyini imiri ipankoki rantariti rirentzi.† ¹⁴ Ari rareetapaaka kamanterini Job, ikantapaa-kiri: “Nojeeka-mintheetzi owaantsiki noshewa-takaeri kepatsi piwaakate, ari rowawae-teeyani eejatzi piyawayo-tepaeni okaakiini.‡ ¹⁵ Ari romapoka-shitaka rareeteeya-paakani koshintzipaeni, ithonkapaakiri rowamaapaakiri pompera-tani-paeni, raanakiri maawoeni pipira-paeni. Apatziro noshiyaka naaka namimiro iroka ñaantsi.”§ ¹⁶ Tekiraatami ithonkiro ikenkitha-waetzi shiyeenchari ikamantantzi, areetapaaka itsipa, ikantapaaki: “Ayiitaki ookatha-rentsi, othonkapaakiri otaapaakiri pipira-paeni eejatzi ikaatzi aminakowen-tziriri, othonkakiri maawoeni. Apatziro noshiyaka naaka

* **1:3** osheki ipira-paeni = 7,000 owisha, 3,000 camello, 500 rapitiyita-paeni bueyes, 500 iyawayote

† **1:13** imiri = vino ‡ **1:14** piwaakate = bueyes § **1:15** koshintzipaeni = sabeos

namimiro iroka ñaantsi.* ¹⁷ Tekiraatami ithonkiro ikenkitha-waetzi shiyeenchari ikamantantzi, areetapaaka itsipa, ikantapaaki: “Ipokaeyakini mawa rapato-yitzirira rowayirite Oshewa-weni-jatzi, rowayiri-tapaa-kina, ithonkanakiri raanakiri ikyaaokoe-tari pipira-paeni, rowamaana-kiri ikaatzi aminakowen-tziriri rowamaantakari iyotsiroshithakite. Apatziro noshiyaka naaka namimiro iroka ñaantsi.† ¹⁸ Eekirowa ikinkitha-waewitaty shiyeenchari ikamantantzi, areetapaaka itsipa, ikantapaaki: “Ijeekaeeyini pitomi-paeni itsipa-teeyawori ritsiro rowawae-teeyani, rirawae-teeyini imiri ipankoki pantarite pitomi, ¹⁹ omapoka-shitaka antawo tampyaa okinapaa-kirowa ochempi-mashiki, othonkakirowa eewokapaa-kirowa pankotsi, opetaryaa-nakiro, anawiyaa-kiri maawoeni pitomi-paeni, kamaki. Apatziro noshiyaka naaka namimiro iroka ñaantsi.”

²⁰ Katziyanaka Job, itzijaa-nakiro iithaari okatsi-tzimo-neentana-kiri, rameetana-kiro iishi. Ari rotziwerowa-naka kepatsi, amanana, ²¹ ikantzi: “Nokanki-mereki-tzitaapaaka otzimantakinari ashitanari, Nokankimerekitanee eejatzi nopiyeero janta.

Riitaki Tajorentsi pakinawori, riijatzi Tajorentsi aapitha-taanawori. ¡ikimoshirewenteetero iwaero Tajorentsi!

²² Okantawitaka maawoeni iroka-paeni, tee ikaaripero-waetanaki Job, tee iñaawaetzi apaani ñaantsi karipero-tatsiri ikijimateri Tajorentsi.

2

¹ Okanta otsipa kiteejeri rapiitakiro riyaaateeyini ronampiripaeni Tajorentsi ikemiri Tajorentsi oeta ikanteriri, eejatzi riyaaatzitanaa rirori Yakatantaniri ikemiri Tajorentsi oeta ikanteriri. ² Ikantawateri Tajorentsi irika Yakatantaniri: “¿Jempema pipoñaana-kawoka?” Ikantzi Yakatantaniri: “Nopoñaanakawo janta nokinakina-waetzi nanashi-tawo maawoeni kepatsi.”

³ Ikantziri Tajorentsi irika Yakatantaniri: “¿Piñaakirima nompera-tani Job? Tekatsi oshiyaarini rirori janta kepatsiki, kameetha-shireri irika notyomyaayi, tampatzika-shireri, ipinkathaperotana, iwinkani rirori kaariperori, aamawentacha tee ikoyi rowaaripero-tanti. ¡Eenitzimaetacha ikameetha-shiretzi, okantawitaka pinintakaa-witakina eeroka noshinetemiri pikaaripero-takaerimi.” ⁴ Rakanaki Yakatantaniri, ikantzi: “Eerorika ikoshekae-tari iwathaki apaani atziri, roojatzi inimowaeteri. Tema kantacha ishinetero apaani atziri maawoeni tzimimo-tziriri rowawijaa-kotantyaawori rañaamento eero ikamanta. ⁵ Ajatyaa pantziteri itonki-paeni eejatzi iwatha. Aritaki ikijima-waetanakimi eeroka.” ⁶ Ikantzi Tajorentsi: “Piñaakiri eeroka pimateri jempe okaata pikowakiri. Roo kanteencha eero pikoshekitari rañaamento.”

⁷ Piyanaa yakatantaniri ikenkitha-waetakaerira Tajorentsi, roojatzi omatantanakari mansiya-rentsi Job, ithonkanaka ipathaa-waetanaki iwathaki etanakari iitzi roojatzi iitoki. ⁸ Ikanta Job, jeekawaetanaki jampomashiki. Raaki chomosheta, rootaki ikaentantari iwathaki.

⁹ Okantakiri iina: “¿Roojatzi pikanta pikameetha-shiretzi? ¡Pikijimateri Tajorentsi, pikami!” ¹⁰ Ikantanaki rirori: “¡Noená! Poshiyakotakawo piñaawaetaki apaani tsinani kaari yowae-matsi-tatsini. ¿Tema ipaero Tajorentsi okaatzi kameetha-tzimo-teeri, eeroma ipaero eejatzi okaatzi akematsiyityaari? Okantawitaka maawoeni iroka-paeni, tee ikaaripero-waetzi Job, tee iñaawaetziro apaani ñaantsi karipero-tatsiri.

* **1:16** pipira-paeni = owisha. ookatha-rentsi = tariito, iwaamariti Tajorentsi opoñaakawo jenokinta.

† **1:17** ikyaaokoe-tari pipira-paeni = camello

3

¹ Ikanta iñaakiro Job okaatzi awijimo-yitakiriri, tee imaeritane, ñawaetanaki riyakatziro kiteejiri itziman-takari paerani. ² Ishintsitanakiro iñaawae-tanaki, ikantanaki:

¹¹ ¿Iitaka kaari ookaanitanta paerani ashitanari eeniro omotzitana?
¿Iitaka kaari nokaman-tapaaka owakira notzimapaaki?

19

²⁵ Roo kanteencha, niyotzi naaka añaatsi Owawijaakotenani. Riitaki kijakowen-teenani paata jaka kepatsiki.

²⁶ Okantawi-takyaa oparyaa-pithayite iroka nomashi, Aritaki noñeeri Tajorentsi koñaatziro nowathaki.

27

¹ Eekiro iñaawae-tanakitzii Job, ikantanaki:

⁶ “Ashi noyiro nokameetha-shiretzi, tekatsi ookakae-nawoni, Niyotzi naaka, tekatsi kariperori nantzimo-tanteri riyakowen-tanteetinari.”

30

²⁶ Noshiyakaa-minthee-tziro kametha nokimo-shire-waete, opokimo-tashi-takina kaariperori.

Noyaako-minthee-tziro nokoñee-tyaakote, opokimo-tashi-takina tsirenikaakiri.

²⁷ Tee okaatzi ominthaaha-shiretana, Tema osheki kiteejeri nokemaatsiwaetyaa.

²⁸ Owashiretakina, tee noñiiri ooryaa, Nokatziyaka ipiyo-tapiintaha asheninka-paeni, nokowako-witakari ineshi-ronkatina.

31

² ¿Jempema ikantinaka Tajorentsi Inkite-jatzi?

¿Oetaka rantzimo-tinari Shintsi-perori poñaachari jenoki?

³ ¿Tema rowajankiteeri rirori antzirori mashirenka-taantsi?

¿Tema rowashironkayiri antzirori kaariperori?

⁴ ¿Tema iñiiri Tajorentsi okaatzi nantziri?

¿Tema riyotziro naatzika-yitzi jempe-rika-paeni nanashita?

⁵ “¿Nokenki-shiryaama naaka notheeya-waetyaa?

¿Noshiyatyaama niyaayite namatawi-tante?”

⁶ ¡Rahaena Tajorentsi itena-mentoki,

Rootaki tampatzika-tatsiri otenatantzi, otenatziro okaatzi nantziri kameetha-tatsiri!

38

¹ Ari rakanakiri Tajorentsi irika Job ijeekan-takawo tampyaa, ikantakiri:

⁴ “¡Job! ¿Jempema pijeekika eeroka owakira nowetsikan-taka-wori kepatsi?

¡Pakina, kyaari-perorika piyotanitzi!

⁵ ¿Tema naaka kowaentsiri jempe iweyaa-thapi-yityaa kepatsi?

¿Tema naaka monkaatan-takawori shiwitha iroka keepatsi?

⁶ ¿Tema naaka kijotakaa-kirori kepatsi nowetsikan-taka-wori?

¿Oshiyawi-takawo nowakityeeromi mapipaeni onampinaki pankotsi okijotan-tyaari?

⁷ Tema rootaki nantakiri paerani nowetsikan-taka-wori iroka kepatsi, rakishiyeen-kata-ha romampae-yani kiteje-takori ompokiropaeni,

Tema thaamenteeyachani irika ronampiripaeni Tajorentsi.

42

Riyotana-kiro Job iyotani Tajorentsi

¹ Rakanaki Job ikantana-kiri Tajorentsi:

² Niyotzimi naaka pimatziro maawoeni pithotyero, Niyotzimi eeroka ashitawori maawoeni kenkishiryaantsi. Tema tekatsi omani-mo-temini.

³ ¿Jempema noetaka naaka, eero otzimi-motantana niyotani, nokijo-shirewentantyaawori pikaminaan-tziri?

Noñaawae-tashi-waetaka naaka, teemaeta nokemathatziro noñaawae-tziri, Tema omapokakina tee noñaapiintziro naaka awijimotakinari, osheki okompi-tzimo-takina.

⁴ Pikemi, nokoyi noñaanatemi.

Pakina okaatzi nojampi-timiri, piyoteena eejatzi.

⁵ Tema nokema-shitzimi piñaawaetzi, tee noñiimae-tzimi, Rooma nimaeka noñaakimi, naminakimi koñaatziro.

⁶ Rootaki owatsima-waeta-kinari naaka,

Noñiiri nojeeka-waematsitaki jamampoki, eejatzi kaahashi-mashiki iñaantee-tinari nopakahaero noñaawae-tashi-waetari.

Rapiiteeniri Tajorentsi irika Job Otzimi-moteeri

¹⁰ Ikanta ramana-kotakari Job itsipamintha-tani-paeni, ikantakaa-kawo Tajorentsi awijimo-teeri ikemaatsi-waeta-kari. Tema ipaperoteeri osheki tzimimo-teerini Job, awijanakiro osheki-perotzi okaatzi tzimimo-witariri ketziroeni. ¹¹ Ipokaeya-kini rirentzi, ritsiro-paeni, eejatzi ikaatzi yotziriri paerani. Rakiyoteeya-kirini ipankoki. Osheki imoshireta-kayitakiri, ikantziri: “¡Aapa! Osheki rowashironkaa-kimi Tajorentsi, patsipe-takawo pikemaatsi-waeta-ka.” Ipashiyi-tapaakari ikaatzi areetaka-riri ipankoki, eenitatsi pakiriri koriki, itsipa ipayitakiri kantatepokitachari ooro.

¹² Itajonka-wenteeri Tajorentsi irika Job, rawijakaa-kiri jempe ikantawita ketziroeni. Osheni-pero-tanee ipirayitari.* ¹³ Itizmae 7 itomi, eejatzi mawa rishinto.

* **42:12** Osheni-pero-tanee ipirayitari = 14,000 owisha, 6,000 camello, 1,000 apiteyitatsiripaeni buey, 1,000 kawayo-paeni.

Mampaantsi

5

⁴ Tajorentsi! Tee pinaamatawo eeroka kaari kamethatatsiri,
Eero okanta raapatziyee-mi kaaripero-tatsiri.

⁵ Eero okanta itsipa-teemi kantakaa-perori-paeni.
Tema ikijaneentzimi eeroka ikaatzi antzirori kaari-perori.

22

Mampaantsi

Romampaani David Ikenkishirya Ishiya-pithateri Kowatsiri Rowamayeri

¹ Tajorentsi! Notajorentsite! ¿lita pookawentan-tanari?

¿lita kaari pipokanta powawijaa-koteena?

¿lita kaari pikemantana nashironkaa-waeta?

² Tajorentsi! Nokaema-witzimi kitejepaeteki, teemaeta pakana.

Nomawitakawo tsireni-paeteki, teemaeta netsinaryaa-kotzi,

³ Roo kanteencha, eeroka tajorentsi

Tema pijeeki eeroka jempe romampahaeyani Israel-paeni.

⁴ Eeroka rawentaaka paerani nowaejatzite-paeni.

Rawentaa-yitakimi, pookakaa-wenta-yitakiri eeroka.

⁵ Ikwako-takimi pikijawen-tyaari, pimatakiro pookakaa-wenta-yitakiri.

Rawentaa-yitakimi eeroka, tekatsi owashiwentaayiteerini.

⁶ Tema naaka atziri naawita, roo kanteencha ikimita-kaeta-kina chowitsi.

Osheki imaninta-waetakina atziri-paeni, itheenka-shire-waetakina.

⁷ Ishironta-wenta-waetakina ikaatzi ñaayitanari,

Itsimetsi-kyaawae-teetakina, roteka-yina-waeta, ikanteeyini:

⁸ “Piñaa-matsiteri awentaariri Tajorentsi. Añaawakiri aririka ramitako-teeri.

Tema ikantatzi osheki ineshironka-tziri, añaawakiri aririka rowawijaa-koteeri.”

⁹ Tema eeroka kantakaakawo notzimantakari omotzitanaha ashitanari.

Eeroka kantakaakawo nawentaan-tzimiri eenirowa nothotzi noteni.

¹⁰ Eeroka ashitakinari tekiraaha notzimi.

Eeniro nojeeki omotziki ashitanari, eeroka Notajorentsite.

¹¹ Eero pijeeka-pithatana inteena, tema okaakitaki nokemaatsi-waetyaa.

Tekatsi kijakowente-nani.

¹² Tema ithonka rotzikakina kijaneentanari, roshiyakari ipiyoteeyani
waakapaeni,

Roshiyakari imashirenka poñaachari Kithoki-shaariki, ithonka rinkitee-
yakinani.*

¹³ Pahaankaeyakini ikaatzi kijaneentanari,

Roshiyakari manitzi rowari iwathatsite, pirinkae-kimashitaki.

¹⁴ Tema noshiyakawo naaka nijaa ijakoe-tziri,

Tema thonkaka okitho-ryaayitaki notonki.

* 22:12 waakapeni = toro

Oshiyakawo najankane iwyaaha-chari,
tema thonkaka iwyaahaka inthomoeki.

¹⁵ Tema piryaa-kentsitakina, oshiyakawo opiryaatzi chomo-petoki.

Tsirekaka nonene nopatzi-thaanteki.

Tema pookakina jempe opiryaa-panetzi kepatsi nokami.

¹⁶ Tema roshiyakari otsitzi ipiyowentee-yakinani kaari-perori, ithonka rinkita-paakina.

Iwena-waetakina nakoki eejatzi noetziki.

¹⁷ Iyoshii-tashitaka nomashi, koñaa-pookitaki notonki.

Osheki ramina-mintha-takina kijaneentanari.

¹⁸ Ipawakaakawo nomaatha.

İñaaryaa-wentakawo riyotan-tyaari itzimi-rika ayironi.

¹⁹ İRooma eeroka Tajorentsi, ero pookawentana!

Eeroka shintsi-takahaanari. Pipoki intsipaete pikijawentena.

40

Rojankinatakiri David.

Rashi yotaantzirori omampahaantsi.

¹ Amaanikiini noyeeri Tajorentsi.

Ari rowayempitataana, ari ikemaena nokaemirira.

² Rowawijaakotaana nokamaemi ikitatanteetenarimi.

Rowawijaakotakina eejatzi oniyenami sampowatha.

İkatziyakahaana okijopathatzira kepatsi.

İramitakotaana nanashitantaari kameethari, tee nantziwawaeta.

³ Roma-mpaakahaanawo owakirari omampahaantsi.

Eejatzi weshiryaantsi, rootaki nokimoshirewentantariri Tajorentsi.

Osheki ñaayitawakirori iroka, riyokitziwentayitakiro.

Roowa rawentaantanakariri Tajorentsi.

⁴ Kimoshireri ikanteeya awentahaeyaarini Tajorentsi.

Kaari aapatziyeeyaarini shamewaetatsiri,

Kaari amanariri tajorentsiniro.

⁵ İNoyinkatharite! Tajorentsi, pitajonkawentantapiintee,

Osheki poshoretapiinteena,

Tekatsi oshiyeemini eeroka,

Noñaawenawitakawo nokamanteri itsipapaeni atziri okaatzi pitajonkawentantayitakira.

Roori kantziimaetacha oshekiperotanee jempe okaatzi kaari riyoteetzi.

⁶ Tee pikowamatsiteero ramayiiteemi ratsipetakaani, eejatzi rashitaka-haetemiri.

Tema pikemathatakahaanawo,

Teera intaani onimotemi itayeetzimiri pirahaatsi, eejatzi ikaatzi ramayitzimiri rashitakaayitzimiri.

⁷ Pikeme nokante naaka: Ari nopokaki.

Tema rojankinatakoyiitakina paerani.

⁸ Ari onimotakina nanteemiro okaatzi pikowakayinari.

Oshiyaawo pojankinashiretantatyeenawomi pinintakaantani.

51

Mampaantsi

Rojankinari David, ikantanaka Kamantantaniri Natán ishintsineentanakiri, tema riyotakoetakirowa rantakiro kaariperori imayempitakiro Betsabé

¹ ¡Tajorentsi! Eeroka neshironkatantaniri, pikaminthahaena.

Tema eerokataki etakotantaniri, pipeyakoteenawo okaatzi nantakiri.

² Pipakaa-kahaenawo okaatzi kariperotakaakinari.

Poetenteena nokaariperotakira.

³ Niyotzi osheki nopiyathawaetakimi.

Tee omata nomaejantero nokaariperotakira.

⁴ Apatziro nokaariperotzimotakimi eeroka.

Nantashitakawo okaatzi pipinkakaanari.

Tema okaate pikanteeri eeroka, kametha otampatzikate,

Eeroka kiteshireri pimatantawori pipiyakowentantzi.

⁵ Tema kaariperotakina naaka, ari nokantzita owakira notzimapaaki.

Nokaariperotzita inthomoeki omotziki ashitanari, jaka anteetzirowa kaariperoyitatsiri.

⁶ Pineshironkatziiri eeroka kameethashireri, Piyo-shiryaakahaa-nawo piyotaninka.

⁷ Pikimitakaena poetetantyeenawomi kaawoshirontsi, eero nopitsiwae-tanta.

Pikaawoshiteena, aritaki nokitamaatanee kameetha, ari nawijanakiro okaatzi okitamaatzi jiriniki.*

⁸ Pikantakaeyaawo nokemanteyaawori jempe ikimoshireteetzi, eejatzi jempe ithaamenteeta.

Piwiriintapookiteena powatsinaawaetakina.

⁹ Pomanapithatyaawo nowaariperonka eero piñaantaawo,

Posheteenawo maawoeni owaariperotakinari.

¹⁰ ¡Tajorentsi! Poeteshireteena.

Powakirateenawo noshire, notampatzi-kashiretan-teeyaari.

¹¹ Eero pookawentana,

Eero paapithatanawo Pitajorenka.

¹² Papiiteero pinintaakahaena pikimitaakiro paerani owakira powawijaakotakina.

Potapi-shire-tantenawo roopirori Pitajorenka.

¹³ Rootaki niyotaanteeyaari theenkimawaetzimiri okantakantziro tee ikemijanteemi eeroka,

Ipiyashitanteemiri eeroka kaariperoripaeni.

¹⁴ ¡Apaa Tajorentsi, Owawijaakotantaniri! Pipeyakoteenawo okaatzi nompo-jantaki.

Ari nomampaawenteemi riyotantyaari eeroka tampatzikashireri.

¹⁵ ¡Tajorentsi! Pithaamenta-cheratakaena.

Nopinkatha-waante-tanteemiro nomampaani.

¹⁶ Tema te inimoteeme namashiwaetzimiri notayimiri natsipe-takaani.

Te pikowaeri okatziyeenkata iyachaarinka notaashiwaetzimiri.

¹⁷ Tema rootaki pikowaperoteeri eeroka Tajorentsi piñiina okatsi-tzimo-shire-teena okaatzi nantzimotzimiri.

Tema ikaatzi ikemitakaanteetari riiperori ratsipetakaetani itahaetziniriri Tajorentsi, riitaki atziri okatsi-tzimo-shiretziri iyaariperonka.

* 51:7 kaawoshirontsi = hisopo

¹⁸ Paakameethateeri Kijakowentoni-jatzi, pineshironkateeri.
Papiiteero pipiriinteero otantopaeni Apatziyaweni.

¹⁹ Ari rinimoteemiri itahaetziri ratsipe-takaetani kameetha-pero-tatsiri, Riitaki mapero-teeroni okatziyeenkate iyachaarinka itahaetemiri, maaroni ikaatzi rashitakaetzimiri itahaetziri.
Tema itahaeteemiri ipiraetari tahaerontsiki.†

89

Mampaantsi

Rojankinee-takiro romampaa-wentee-tawo ikashiya-kaakiriri Tajorentsi pinkathari David

¹ Ashi nowaero nomampaeyaa, nomampaa-wenteero ineshironka-teena Tajorentsi.

Nomampaa-wenteeyaari, nokanteeri ikaate icharini-teeyaari: “Tee rookawentanta Tajorentsi.”

² Nokantee eejatzi: “Ashi poyiro petakotanta.
Tee pipaashini-tanitzu, poshiyakawo inkite ashi oyiro jempe okanta roori.”

³ Ikantzi Tajorentsi: “Eenitatsi nokashiya-kaeriri ikaatzi niyoshii-teeri naaka.

Nokanta-pero-teeri nomperatanewo David, nokantziri:

⁴ ‘Eero nookawentaari ikaate picharini-teeyaari,
Naaka kantakae-yaawoni rashi rowaero ipinkathari-wentantee.’”

(Pishowi-teeyini, pipiyompi-teeyini eepichokiini.)*

⁵ Tajorentsi! Osheki ikimo-shire-wentakiro inkite-jatzi okaatzi pitajonka-wentantziri.

Osheki ikenkitha-takotakimi kiteshireriite ashi poyiro eeroka tee pookawentanta.

⁶ ¿Eenitatsima inkite-jatzi monkaat-yaarini Tajorentsi?

¿Eenitatsima oshiyaarini Tajorentsi? Tema rawijiri riiperori jenoki-jatzi.’

⁷ Tema ipiyoteeyani kiteshireri-paeni ipinkatha-tziri Tajorentsi.

Maperori iriiperotzi rirori rawijanakiri ikaatzi piyowentariri.

⁸ Tajorentsi Naaperori! ¿Eenitatsima oshiyimini eeroka?

Eeroka shintsi-perori. Ashi poyiro pikyaaryoo-wentantzi.

⁹ Otzimimo-tzimi eeroka pishintsinka pomaeryaan-tawori otamakaatzi inkaari.

Pimatzitawo eejatzi oshinkiryaa-takaani tampyaa.

¹⁰ Potsinampaakiri Ajahaariweni, poshiya-kaantakari kaminkari.

Tema eeroka shintsi-shempari, pomishiyakiri pikoshekani.†

¹¹ Tema eeroka ashitawo maawoeni inkite eejatzi kepatsi.

Eeroka wetsikakiro kepatsi, eejatzi maawoeni tzimatsiri.

¹² Eeroka wetsikakiro okaatzi tzimatsiri katonkanta eejatzi kirinkanta.

Oshiyawaetaka omampaa-tyeeyaami ochempi Piyopathee-toni eejatzi Pinkaetoni, opaeriuro piwaero.

¹³ Tema eeroka shintsi-shempari, eejatzi okimitaka pako.

Tema osheki otsinampaantaki pakoperori.

¹⁴ Eeroka kameetha-shireri pipinkathari-wentantzi, eejatzi eeroka tampsatika-shireri.

Osheki petakotanta, oshiyakawo roomi jewata-piinteemini pikyaaryooper-otani.

† 51:19 ipiraetari = becerro * 89:4 Pishowi-teeyini, pipiyompi-teeyini eepichokiini = Selah

† 89:10 Ajahaariweni = Rahab = Egipto

- 15 Tajorentsi! Tema osheki ikimoshiretzi atziri thaamenta-chari romampaa-wentzimi,
Oshiyakawo ranashi-tatyeeemi jempe pikoñeetyaakotziri eeroka.
- 16 Ashi rowaero ikimo-shiretzi ipaeriuro piwaero.
Ari rajahaawenteemi, tema eeroka tampatzika-shireri.
- 17 Mapero, jempe pikanta eeroka, ari okanta pishintsinka, eejatzi powa-
neenkawo.
Tema apatziro pikanta-kaawo eeroka, aririka pikoyi, pimatziro pishintsi-
takaana.
- 18 Ikimitawo Tajorentsi riimi otzikaako-mentotsi.
Riitaki Itajorentsite Israel, Awinkatharite.
- 19 Paerani pikenkitha-waeta-kaakiri piiteshirerite, ikemakimi ishireki.
Pikantziri: “Noneshironka-takiri ñaaperori.
Nopinkathari-takaakiri ikaatzi niyoyaakiri nashitari naaka.”
- 20 Noñaakiri nomperatanewo David.
Nojee-patzii-totan-takari notajorenchaate.
- 21 Ashi noyiro notapi-wako-tantee-yaari nako.
Ari oshintsi-shempa-takahaeri noshempa.
- 22 Ero rotsinampaeri ikaatzi koshekariri.
Ari ikimitee-yaari kaari-perori, ero rotsinampaeri.
- 23 Naaka thonkirini ikaate owayirityaarini.
Nothonkaeri ikaate kijaneenterini.
- 24 Tema kijokiro nokanteeri noneshironka-teeri,
Okantakaawo ipaeryaa-piinteero nowaero otzimimo-tantee-yaariri ish-
intsinka.
- 25 Ari nokanta-kaakyaawo ipinkathari-wentantee ijeeki inkaariki.
Imatero eejatzi ipinkatharite ijeeki nijaaki-paeni.‡
- 26 Ari ikantee-teena: “Tajorentsi! Eeroka ashitanari,
Eeroka Notajorentsite, poshiyawo mapi nomana-mento omatantari nawi-
jakotee.”
- 27 Nokimita-kaanteeri naaka nantarite notyomi.
Riitaki awijirini ikaate pinkatha-wenteeroni kepatzi.
- 28 Rashi royiuro noneshironka-teeri rirori.
Eero aminaashita okaatzi nokashiya-kaakiriri.
- 29 Tema rashi rowaero ipinkathari-yitee ikaate icharini-teeyaari.
Ari ikantee-tatyeeero eeniro iñeetziri ooryaa jenokinta.
- 30 Aririka ipakaakiro itomi noñaani,
Eerorika riyaa-kaero ithotyahero okaatzi niyotaa-kiriri,
- 31 Aririka ipiyatha-takyaawo nowinka-kaantani,
Eerorika ikemijantziro nokanta-kaantani,
- 32 Ari nowajankitaakiri ipiyatha-takina,
Nopajawenteeri ikaariperotakira.
- 33 Ero nopakaemaetawo netakotee-yaari.
Noejokiro-peroteeyaari, ashi noyiro notsipa-tyaari.
- 34 Ero nomaejantziro okaatzi nokashiya-kaakiriri.
Eero nomaeritzi nokanteri okaatzi nokaman-takiriri.
- 35 Tema Naaka Tajorentsi kashiya-kaakiriri,
Eero namatawi-tziri David, okaatzi nokantakiriri:
- 36 “Ashi royiuro picharini ipinkatharitee pinampiki,

‡ 89:25 Kantako-tachari jaka, riitaki Tajorentsi kantakae-yaarini pinkathari David ipinkatharite ipoñaakyaawo Antawoki Inkaari, riijatzi pinkathari-tatsini poñaachani antawaaki eniki.

Ari ikantee-tatyero ipinkatharitee eenirowa ifeetziri ooryaa eejatzi kashiri.
³⁷ Ari ikantee-taatyeeya ijeeki, roshiyaari kashiri,
 Ashi rowaero ijeekae inkiteki.
 (Pishowi-teeyini, pipiyompi-teeyini eepichokiini.)

91

Mampaantsi

⁹ Tema poshiya-kaakiri Tajorensi riimi itekatsitan-teetari, rootaki pawijako-tantaari.
 Poshiya-kaakiri Tajorensi Jenoki-jatzi riimi pinampi.
¹⁰ Eero othonkaemi kaari-perori,
 Eero omateemi imantsiyanka ikaatzi jeeka-nampi-tzimiri.
¹¹ Aritaki rotyaanteemi Ronampiri Tajorensi,
 Riitaki aamaako-wentemini jempe-rika pikinayite.
¹² Tema riitaki thomaawa-kimini
 Eero pompojan-tawae-tapaaka mapikinta.

103

²⁰ Ronampiri tajorensiite, tzimatsiri ishintsinka, pithaamentee-yaari Tajorensi!
 Tema eerokaete antzirori okaatzi ikantzimiri.
 Paamawentyaa, eero pipiyathatari rompera-tzimiri. ²¹ Eerokaete maawoeni rowayirite, pikimo-shire-wenteeri Tajorensi!
 Eerokaete romperatani, panta-piinteeniri ikoyiri rirori! ²² Eerokaete maawoeni rowetsikani Tajorensi,
 Pajahaa-wentee-yaari maawoeni jempe-rika-paeni ipinkathari-wentantzi!
 Tema najahaa-wentari naaka Tajorensi noshireki!

119

⁸⁹ Tajorensi: Ari ashi owaatyero piñaani jenokintaki.
⁹⁰ Eeroka kyaaryoowenteerini maawoeni ikaatzi añaatsiri paerani, eejatzi ikaatzi añaatsiri nimaeka, eejatzi ikaatzi tzymaatsini paata.
 Eeroka owetsikakirori kepatsi, rootaki opoñaantari otzimi.
⁹¹ Maawoeni okaatzi pinintakaantakiri, ari ashi owaatyero otzima.
 Tema maawoeni okaatzira tzimatsiri oshiyawaetakawo riimi pomperatani.
⁹² Eeroka kimoshiretakaakinari piyotaakina.
 Eeromi piyotaakinami, aritaki aakinami nowashirenkari.
⁹³ Eero nopeyakoneenteero pikantakaantani,
 Tema ari okanteeya pijeekakahaena kameethaeni.
⁹⁴ Powawijaakotaana, tema pashitaanaha,
 Nokemijantanakiro pikantakaantani.
⁹⁵ Kijokero rowawitakina thaenkantzinkari ikoyi ithonkaatenami.
 Roori kantzimaetacha eekiro niyaatakaatziro nomonkaatziro pikantakaantani,
⁹⁶ Noñaayitakiro thonkanitachari maawoeni oetarikapaeni,
 Rooma pinintakaantani, ari ashi owaatyero roori.

148

Rajahaa-wentari Tajorensi maawoeni rowetsikani

¹ Pajahaa-wentee-yaari Tajorensi inkiteki!
 Pajahaa-wentee-yaari ojenokiperotzinta!

² ¡Pimateero eeroka ronampiripaeni tajorentsi, pajahaa-wentee-yaari!
¡Eeroka rowayiritepaeni inkite-jatzi, pajahaa-wentyaari!

³ ¡Eejatzi eeroka ooryaa, kashiri, pajahaa-wentyaari Tajorentsi!

¡Pimateero eeroka ikaatzi oorenta-chari, pajahaa-wentyaari!

⁴ ¿Pajahaa-wentee-yaari eeroka, Jenoki-pero-jatzi,

Pimateero eeroka, nijaa jeekatsiri inkiteki!

⁵ Pajahaa-wentee-yaawo iwaero Tajorentsi,

Tema apatziro iñaawaetaki rirori, wetsika-yitanakimi eeroka-paeni.

IKAMANTANTAKIRI ISAÍAS

6

¹ Ikanta ikamae pinkathari Uzías, ari noñaawyaatakari Tajorentsi ijeeki iwinkatharimentoki, ipamankantakawo ikithaari tajorentsiipanko. ² eenitatsi jenokintaweri paamathaeteentsiri rowaatzinkaka ipatziitoki. eenitatsi 6 ishiwankiri. Apite ishiwankiri ipashikapootantari, apite okanta ipashikantari iwathaki, apite raantari. ³ Apiipiitziro ikanteeyini:

“Kiteshire, Kiteshire, Kiteshire rini, shintsiperori Tajorentsi, Ipamankantakawo rowaniinkawo kepatsi.” ⁴ Ikanta ikamenitanaki iñaawaetzi, antawoete omoyekanaka ashiroki tajorentsiipanko, kachaariinka okantanaka tajorentsiipanko. ⁵ Ari nokantashiretanaki: “¡Ikantamatsiteetana, nimaeka nokame! Nokitateeya Nowinkathariteki Tajorentsi Shintsiperori. Kaariperopaanteri nini, nojeekimotziri atziriite kaariperopaanteri.” ⁶ Ikanta apaani jenokintaweri oshiyakawori paamari, ipokashitapaakina. Ramakotaki paamarimenki raakiri taapokimentotsiki, ⁷ Rontsirokakiro nopaanteki, ikantana:

“Pamine, ontsirokakimi pipaanteki paamarimenki. Ithonkaemiro piyaariperonkari, Ipeyakoeteemiro pikaariperowitakaha.”

⁸ Ari nokemaki ikenkithawaetanaki Awinkatharite, ikantzi: “¿Iitaka notyaanteri? ¿Iitaka jatatsini ikamantante?” Nakanaki naaka, nokantzi:

“Naaka potyaante.” ⁹ Ari ikantanakina: “Pimatero, pikamanteeri atziriite, pikanteri: ‘Arika pikemawitya, eeromaeta pikemathatziro. Arika paminawitya, eeromaeta piñiuro.’

¹⁰ Eeroka kankakahaeyaawoni ikijoshiretanteetyaari, witayempitari ikanteeya, imawityaakiyiite. Rootaki eero ikowichaataanta,

Eero ikemanta, Eero ikenkithashiretanta, Tee ikemijantzi, rootaki eero rawijakotantaawo.” ¹¹ Nokantziri: “¡Noyinkatharite! ¿Okaateka ojamanite iroka?”

Ikantzi rirori:

“Arika ithonkaeteeri paata jeekatsiri nampitsiki, Kaankipanko okanteeya pankotsipaeni, Kaankiitya okanteeya eejatzi oshéki owaantsi.

¹² Ramaeri Tajorentsi thaankiini atziriite, Kaankiite okanteeya nampitsiki tekatsi nampiteeyaawoni.

¹³ Itzimerika añaneentsini apawopaeni, Aritaki ithonkaetakiri eejatzi irikaete, roshiyeeyaawo itowaetziro meta ari ookanakiro isankahani.

Apatziro oshookamatsitee opiriniki.”*

* **6:13** Ikantakoetziri jaka “eepichokiini ikaate,” roojatzi ikantakoetzitari “itzimawita paerani 10 atziri, apanimacheeni añatsiri.”

7

¹ Okanta inampiite Judá-paeni ipinkatharitzira Acáz itomi Jotam icharini Uzías, ikenkithashiretaka Rezín iwinkatharite Siria-jatzi, raapatziyaari Peka itomi Remalías iwinkatharite Israelpaeni rowayirityaari Judá-paeni. Ikoyi ikye inampiiteki, teemaeta imatziro. ² Ari ikamanteetakiri pinkathari Acáz itsipatakari ikaatzira jeekapankotziriri, ikanteetziri: “Raapatziyaakari Siria-jatzi Isaiás. ³ Ari ifaanateeri Tajorentsi Isaiás, ikanteeri: “Paanakiri Acáz phtonkyotyaaari pinkathari Sear-jasub othapiki nampitsi roonkanaateetzirowa nijaa, iiteetziri ‘inatsiryaapankaatakotakira kiwawaerentsi?’ ⁴ Pikanteri pitomi:

‘Paamahaeya, tekatsi pithaawanteeya,

Tontashireri pikantya, eero pithaawantari apite oshiyakawori okachaatzipaamari,

Irikaete Resín, Siria-jatzi, eejatzi itomi Remalías,

katsimaki ikantaka ayimatziro mashirenkari. ⁵ Irika Siria-jatzi itsipatakari Efraín-iite itomi Remalías, ikowaeyakini rowashironkayimi. Ikan-teeyakini: ⁶ “Jame aapithateri iipatsite Judá-paeni. Jame ominthaaweri ikine aapithateri iipatsite. Arika aakiro kepatsi riitaki owaeri itomi Tabeel ipinkathariwentee.” ’ ’ ⁷ Roori kantzimaetacha ikantaki Tajorentsi: “¡Eero imatziro! ⁸ Tema Damasco rootaki otzinkamintsitari inampitsite Siria-jatzi.

Riitaki Rezín iwinkatharitetwitari Damasco-jatzi.

Arika awijaki 65 ojarentsi, aritaki ithonkaeteeri Efraín-iite eero ifahaeteero inampiite.

⁹ Rootaki Samaria otzinkamintsitari inampi Efraín-iite.

Riima itomi Remalías riitaki iwinkatharitetari Samaria-jatzi.

Eerorika pikyaaryoteeyini, aritaki ithonkaetakimi eejatzi eerokaete.”

¹⁰ Iroka otsipa ikantakiriri Tajorentsi irika Acáz: ¹¹ “Pikowakoteri Pitajorentsite Tajorentsi roñaayemi kaari piñaapiintzi, rootaki piñeeri pijeekira otapinaki kepatsi, pijeekira eejatzi ojenokiperotzira jenokinta.” ¹² Rakanaki Acáz, ikantzi: “Tee okameethate noñaantawaetyaari Tajorentsi nokowakoteri roñaayena kaari noñaapiintzi.” ¹³ Ikkantanaki Isaiás:

“Pikeme isheninkaete pinkathari David. ¿litaka pikijaneentakiriri atzirriite, pikijaneentzitarakima eejatzi Notajorentsite?

¹⁴ Riitaki Awinkatharite oñaayemironi kaari piñaapiintzi:

Ari owaeyantaki tsinani kaari yoterini shirampari,

Itzime otomi, iitya Emanuel.

9

¹ Eero ojamanitzimaeta ikemaatsiteeya. Ari retakawo Tajorentsi rowashiwenteeri Zabulón-iite eejatzi Neftalí-ite. Rooma paata kyaariperori okanteeya nampitsi Halilea jempe ipiyotapaa atziri kaari asheninkata janta inkaarecheraki, intatsikero antawaaki nijaa Jordán.

² Riitaki oshiyakawori ikinatyeeemi otsirenirikitzira, riitaki ñaayiteeriri ootamentotsi.

Otsimankakowitakari raampari kathatayeri ikineemi sarinkaweniki.

Kimiwaetaka ijeekaatyeeemi okiteenkatzira.

³ Poshekyaaakiri atzirriite,

Poemoshirenkaperoteeri riroriite.

Maawoeni ikimoshirewenteeyimini oshiyawaeteeyaawo ikimoshirewenteetziro arika rowiiteetero pankirentsi, Oshiyawaetyaawo ikimoshirewenteetziro arika ranteteetyaawo ashaahawontsi.

⁴ Tema pontsiparyaaakowenteeri eeroka romperanawaeteetari, Powatsinaaryaakoteeri ishintsineentawaeteetziro, Ikaatzi ikemaatsitakaayiitari reewawenteetziro.

Kimiwaetaka paerani paperaatantakariri Madián-jatziite.

⁵ Itayiteeteeri isapaatote owayiri-paeni ikamenitakayitziro ranashitantari. Itayiteeteeri ikithaari iraatakiri iraaantsi.

⁶ Tema tzimaki eenchaanikiri ishinetakayiri Tajorentsi. Ipakiri shintsinkantsi ipinkathariwentante. Ikanteetzi: Kempoyaawenta rowaeteniri ikenkithashiretari, Tajorentsi kaari roetsinampaheetziro, Añaari Ashitaanari, Pinkathariwentantatsiri ijeekaetzira kameethari.

⁷ Irijatzi pinkathariwenteerini ichariniiyitari David, Ithonkya ikemakoeteero ishintsinkari.

Okantaetaateeya ijeekaetee kameethari,

Ashi owatyeero ipinkathariwentante,

Tampatzikashireri rinaatye, kameethashireri ikantante,

Ari okantaetaateeyaani etanakyaawo nimaeka.

Thaamenta ikanteeya, Tajorentsi shintsiperori.

14

¹ Ikanta Tajorentsi ineshironkateeri Jacob-iite. Riyoshiiteeri Israel-paeni, roepiyeeri rashiteeyaawo iipatsite. Ipokaki paashinijatzii, itsipateeyaari inampiki Jacob-iite. ² Raakameethateeri paashinijatziiite irikaete Israel-paeni, ramitakoteeri ipiyayitee inampiki. Imateero Israel-paeni, romperataari shirampariite eejatzi tsinaniite. Ikaatzira omperawaetakariri paerani Rirori, ipiyataari rirori, romperatanewa rowaeri. ³ Arika rowatsinaaryaakotaami Tajorentsi pikemaantsiwaetakaha, powashiretakowaetaha, rashiminthateetzimira romperaeetzimi, ⁴ aritaki pithaenkaeri pinkatharitatsiri Babilonia-ki, pikante pomampaeya:

“¡Pamineri irika! ¿Jempe okinakika romperawaetakae paerani?

Jempe ikantakiroka ithonkantakawori nampitsi ijeekira ooro!

⁵ Itzinkahapithateeri Tajorentsi ipajamento irika kaariperori, rootaki rotaeyapiintziro pinkathari,

⁶ rootaki ipajawaetantakariri atziriite, tema antawoete ikijaka, rootaki ipinkantakariri nampitawori jemperikapaeni, tema antawoete amashirenkari okantaka.

⁷ Kameethari ijeekaetee maawoeniki kepatsi, tekatsi koshekawaka-haachani.

Kimoshireri ikanteeya ikaemawaeteeyeni.

⁸ Eekiro othaamentatya inchatopaeni jeekatsiri Libano-ki, kimiwaetaka okenkithawaetateeyemi sanfari,

Okante: “Tema rashiryahaetakimi eeroka, tekatsi pokatsini itowaena naaka.” ⁹ Antawoete ikoshekawaka kaminkaripaeni otapinaki, pokaki otonkyotawaemi.

Kakintetaki ishira kaminkariite, ikaatzi jewatatsiri paerani kepatsiki pokaki otonkyotawaemi.

Ikaatzi pinkathariwentziriri paerani atziriite tee ijeekae nimaeka iwinkatharimentoki.

¹⁰ Maawoeni iñaawaeyitee, ikantawakahaeya:
‘Pimatzitawoma eeroka tee otzimimoteemi pishintsinkari,
poshiyakotaanawo naakaete.’

¹¹ Jempe okineeroka pishamenkari, eejatzi oyameninkari piwiyompimento.
Shitziinka okantaka pimaantari, chowiyitaki eejatzi pipashikawo.

¹² ¡Eeroka iiteetaweetari Sariwoto!
jempe iitaka rowaryahaetantakimiri.
Osheki atziriite pipinkathariwentaki,

roori kantzimaetacha rowaryahitakimi jaawi.*

¹³ Pikantashirewitaka: “Nateete jenoki jenokintaki,
Nowetsike nowinkatharipankote nawijanakiri ompokiropaeni ijeekira
Tajorentsi.

Ari nojeekeri janta katonkonta, ochempiki ipiyotapiintaha itajorentsitate-
tashiitari.

¹⁴ Niyaaperote jenoki nawijanakiro ojenokitzira menkori,
Noshiyaari Jenokijatzi.”

¹⁵ ¡Tema piyaatashitaka inthomoeperotzira ipinkathariwenteetzirira
kaminkaripaeni!

¹⁶ Pampoyaa royemi ikaate ñeemini,
Antawoete raminaminthetemi, ikante:
‘¿Riima irika atziri ithaawakaani kepatsijatzi,
thonkirori nampitsipaeni?

¹⁷ Riitaki owaankiityaakirori kepatsi tekatsi nampiteeyaawoni,
ithonkakiro maawoeni nampitsi. Tee ishineteeri ijeekashiwaeteeyani
ikaatzi raayitakiri.’

¹⁸ Kamayitaki maawoeni pinkathariwentakiriri paashinijatziite jempe iki-
tayitaka,
apaanipaeni ikitataka riroriite.

¹⁹ Rooma eeroka, rookaetakimi inteena kitataarewomashiki,
Roshiyakahaetakimi shitzitatsiri kaarashi,
Roshiyakahaetakimi eejatzi shitziwari,
arika rompojawakahaeyani atziri, rookaetakiri impeetaki opiyotaha mapi.

²⁰ Ero roshiyakahaetzimiri itsipa pinkathariyitatsiri ikaatzi ikitaetakiri,
tema pimaperotakiro pinampiite,
pompojaki pisheninkapaeni pinampiki.
Eero ikijotzi rañe isheninkapaeni kaariperori.

²¹ Powetsikya okine pompojeri itomipaeni, okantakaantziro rompojantzira
ipaapate,
Eero ikenkithashirewataantaawo ipinkathariwenteeri nampitawori kepat-
siki, eero ishenitantaawo nampitanyaaawoni kepatsiki.

²² Iroka ikantaki Tajorentsi shintsiperori:
“Nokoshekatyeeyaari irikaete, nothonkaeri Babilonia-jatzi,
ikaatzira jeekatsiri janta, rowaeyaniite eejatzi ichariniiite.

29

¹³ Ikantakina Pinkathari:

“Okaatzi icheraacheraawaetziri irika atziri, oshiyawaetakawo okaakishire-
tatyeeena,

* **14:12** Riitaki roshiyakahaetzi jaka iwinkatharite Babilonia-jatzi roshiyari “Sariwoto,” riitaki oshiyakowitariri ompokiro ikenkithatakotapiintakiri Canaán-jatzi, ikanteeyini: “Riitaki atajorentsitate awijiriri itsipa tajorentsiyitatsiri jeekatsiri ochempiki.

Ipinkathapaantetashitana, teemaeta ikenkithashiretakotena kameethaeni, inteenashireri rowanaanaa.

Oamenahashiwaeta ipinkathawitana, riyotaantashiwaetawo rametari rirori.

¹⁴ Rootaki napiitanteeyaawori noñaayeeeri kaari iñaapiintzi atziriite, kem-poyaa ikanteeyaani.

Nopeyapithateeri riyomento yotaniwitachari.

Nopeyapithateeri ikenkithashiretani kenkithashirewitachari.”

40

¹ Iroka ikantzi Pitajorentsiti:

“Poetzimoshirenkaeyeenani. Poemoshirenkaeyeenani nonampikika.

² Pinintathateri piñaanateri nampiwitawori Jerusalén-ki.

Pikamanteeri, pikanteri: ‘Ari okaatapaaki romperaetzimi, ipinakowentee-takiro pikinakaashitani,

Imaperotakimi rowajankitzimi pikaariperotakira.’”

³ Icheraapaaki, ikantantapaaki:

Powameethateeniri Tajorentsi ikinapaakira ochempimashiki,

Poshiyakaahaeniri Tajorentsi itampatzikaetziro awotsi.

⁴ Omameripathatee otenkanaayitzira,

Okarenipathayitee ochempi,

Okaatzira otenkanaayitzi nimaeka, okaatzira ochempimashitzi,

Karenipankaari okanteeya.

⁵ Roñaahanteero Tajorentsi rowaniinkawo, ipiyoteeya atziriite ikaatzi ñahaerori.

Riitaki Tajorentsi kenkithawaetakirori iroka ñaantsi.”

53

¹ ¿Litaka kemijanteroni okaatzi akemakiri?

¿Litaka ñaakirori ishintsinkari Tajorentsi?

² Ikimotatakaaki nomperatani ijeekanikira Tajorentsi,

Roshiyakaakiri owakira parithatatsiri pankirentsi,

Rooma kepatsi kaari oshookanta pankirentsi,

Tee orooperotzi okameethate, tee owaneenkata,

Tekatsi ñaamatyaawoni okantawaetaha,

³ Maninta royirowo maawoeni atziri, tee ikoyirowo.

Antawoete okatsitzimotziri atziri, rametakawo okantzimoshirewaetari.

Roshiyawaetakari kaari ñaamataawo iñahaeteri, manintaarewo oyiri, tee ak-
enkithashiretakoteri.

⁴ Omaperotatya, riitaki aanakirori akemaatsiyitakari,

Irijatzi aanakirori akemaatsiwaetari.

Tema riitaki owatsinaawaetakiriri Tajorentsi,

Riitaki owajankiwaetakiri, riitaki owaañaawaetakiriri eejatzi.

⁵ Rojatahaetakiri okantakaantzirowo ipiyathawaetaka,

Ikemaatsitakahaetakiri okantakaantzirowo iyaariperonkari.

Ikanta rowajankitzitakiri rootaki ijeekantaari kameethaeni.

Ikanta rowatsinaetakiri, roojatzi retsiyatakotantaari.

⁶ Atzipinawaetaki aakaete maawoeni oshiyawaetakari owisha tzipinari,
akinawaetashitaka jemperikapaeni,

Riitaki kantacha Tajorentsi, ratsipetakaakari irika ayaariperonkari aakaete.

⁷ Ipajawaeteetakiri, ishinetaka tee ikaaniwaetzi,

Tee iñaawaetzi eepichokiini ikenkithawaetapaente.

Roshiyakahaetakiri rahaetziri owisha rowamahaeteri.

Roshiyakari owisha tee ikaemawaete arika rameeteeteri,
Ari ikantakari rirori, maeriri ikantaka.

⁸ Tsinampashireri ikantakaakari, tee ariperori okaatzi ikantakowiteekariri.
Ikanta rowamahaetakiri, tee itzime itomipaeni.
Rowamahaetakiri ikantakaantziro natzirite.

⁹ Itsipatahaetakiri kaariperoshireri ikitaetakiri,
Itsipatahaetakiri kaminkari atziri katsimashireri,
Tekatsi iyaariperonkari rirori,
Tee itheeyapaantetapaentya.

¹⁰ Tee ishintsineenteri Tajorentsi ikemaatsitakahaeyaari.
Riitaki kowashiteencha ratsipetakowentyaari kaariperori, rañaanteeyaari,
iñaayitanteyaari ichariniyitari.

Riitaki kantakaantakirori omatantakari rantawaeri Tajorentsi.

¹¹ Osheki ikemaatsiwentakawo iñaantawori kitejiinkari, osheki ikimoshirete
arika iñaahaero awijeentsiri.

Irika tampatzikashireri nomperatani osheki rontsiparyaakowentee, riitaki
ikemaatenatakaayita iyaariperonkari atzirite.

¹² Roejeekaeri Tajorentsi ijeekamentoki riropororiite, itsipateeyaari
shintsiperori oetsinampaanteentsiri,
Tema ishinetaka ikamimotante, roshiyakahaetakiri riimi kaariperori,
Riiwitaka ikematentakahaetakari iyaariperonkari osheki, rowatsi-
naryaakotairi kaariperoshireriite.

54

¹ Iroka ikantzi Tajorentsi:

“Okantawitaka tee powaeyeya, maaniromanthaki pinawitaka, roori kantz-
imaetacha antawoete pinkimoshiretee.

Tee pikemaatsiwitya powaeyante, pithaamenteyaani.

Osheki tzimaatsini pitomipaeni okantawitaka imaninteetakimi, pawijaero
nimaeka zimatsiri oemi.*

² Poemotero pipankonaki eero pithaawakaawo pomaankero pijeekan-
takari.

Pishiryeeero oojotantari, pikentakotero kameethaeni,

³ Tema osheki poewawahayiteeya.

Piyaate pisheninkaki otsipaki nampitsi, inampiteeyaawo ochempiki jempe
tee inampiiteetawo.

⁴ Eero ominthaawashiriimi, riroporori pikantya, tekatsi kaweyawaetemini,
tekatsi pikaaniwente.

Pimaesantero pikantaha paerani pikaaniwenta, eero pikenkithashireteero
rowinkatharyeetemi pikinankaritzira,

⁵ Oshiyawa riimi Tajorentsi inanteeyaatyemimi.

Iroka iwaero Tajorentsi shintsiperori, riitaki pinakowenteemiri, Tajorentsi
rini Itajorentsite Israel, Itajorentsite jaawijatzi.

⁶ Poshiyakawo ookaarewo ewankawo, ashironkaawaetachari,

Roori kantzimaetacha ikaemaemi Pitajorentsite, ikanteemi:

⁷ “Eepichoki nookawentakimi, roori kantzimaetacha antawoete netakotz-
imi nopiyashiteemi notsipateeyeemini.

⁸ Antawoete nokijapaenta, eepichokiini nookawentakimi,

Roori kantacha ojamani okanteeya noneshironkateemi.”

Rootaki iñaane Tajorentsi, pinakowenteeri.

⁹ “Noshinetakiniri Noé, nokantakiri: ‘Eero apiiteero oonkaeya kepatsi.’

* 54:1 Ha. 4.27

eenitatsi noshinetakimiri eejatzi eeroka, nokantzimi: ‘Eero napiiteero nariimataami.’¹⁰ Ataakawitya tonkaariki, pookawita ochempi, Eero napakaero noneshironkatzimi eerokaete, eero pipakayiro paapatziyawakaa eerokaete.”

Ari ikantzi ifaawaetaki Tajorentsi, neshironkaperotzimiri.

¹¹ ¡Rowashironkahaetani nampitsi, atsipetakawori tampyaa, tekatsi kantemini. Naakataki piriinteeroni potanto nowetsikanteeyaawo porekatsiri mapi. Osheki owanawo okanteeya otantotsi.

¹² Antawo nowetsikayiteero pankotsi, poreryaari okanteeya mapi nowetsikantyaawori.

Oshiyawo oporeryaatzi nijaa opatzimooki.

¹³ Niyotaayiteeri maawoeni notomiite, ijeekayitee kameethaeni.

¹⁴ Tontashireri pikanteeya pitampatzikashiretee, pijeekashiwaeteeyani eero ishintsineenteeteemi,

Eero pithaawashiwaeta, eero okantzimoshirewaeteemi thawankantsi.

¹⁵ Arika ikoshekaetemi, tee naaka kankakahaeyaawoni,

Roori kantacha, aritaki poetsinampaakiri eeroka ikaatzi maemanetemini.

¹⁶ “Pikeme, naakataki owetsikakiri kotsiroempeki antawaeteerori paamari rowetsikayitzi omanamentotsi.

Naakataki owetsikakiri eejatzi thonkantaniri.

¹⁷ Tekiraata otzimeeta omanamento materoni athonkante,

Santziko powaeri kankakowaetemini.

Noshineteeniri naaka ikaatzi antawaetanari: roetsinampaante.”

Riitaki Tajorentsi ifaawaetzirori iroka.

61

¹ Ijeekantana ishire Tajorentsi,

Tema Tajorentsi riitaki tajorentsitakaakinari, rotyaantakina noñaayeeniri ashironkaenkari Kameethari Ñaantsi.

Nowatsinaryaakoteeri okantzimoshirewaewitari.

Nokenkithatakahaeri romonkyahaetziri nontsiparyaakowenteeri.

Nojeekakaashiwaeteeyaari ikaatzi raakaanteetziri.*

² Nokenkithatakoteero raakameethanteera Tajorentsi.

Ikijakowentee Tajorentsi ikaatzi kijaneenteeri.

Rotyaantakina noemoshirenkaeri owashirewaetachari,

³ Namantheeteeri ikaatzi okantzimoshirewaetari Sión-jatzi eero ijeekantawaetaawo samampoki,

Kimoshireri ikanteeya eero rowashirewaetaawo,

Kameñeenka ikanteeya roma-mpahae eero ikantakantawaeta ithaakyaate.

Iiteeteri ‘inchato tampatzikashireri’, riitaki Tajorentsi pankitakiri roñaahantantyaawori rowaniinkawo.

* 61:1 Paminero Lc 4.18-19

JEREMÍAS

23

²³ Iroka ikantaki Tajorensi inaawaetzi, ikantzi: “¿Kaarima naaka Tajorensi jeekatsiri inteena, jeekita-chari eejatzi okaakini?”

²⁴ ¿Eenitatsima materoni romana-pitha-tena? Apatziro naaka nothotyiro nojeekantawo maawoeni, nojeeki kepatsiki eejatzi inkiteki.

Tema naaka Tajorensi naawaetzirori iroka ñaantsi.”

25

Ipokaki sorarotan-taniri ikinapaakiro katonko

¹ Tema okaataki 4 ojarensi ipinkatharitaki inampiki Judá-paeni irika Joacim, itomi Josías. Ari iñaanatakiri Tajorensi Jeremías ikamantakiri oeta awijimo-terini isheninka Judá-paeni. Tema owakira okaataki apaani ojarensi ipinkatharitzí Nabucodonosor Kompitaariki. ² Ikamantan-takiro Jeremías iñaani Tajorensi, ithonka ikemayitaki Aapatziyaweni-jatzi, eejatzi otsipaki inampi-paeni Judá-paeni, ikantaki: ³ “Paerani awijaki okaatzi 23 ojarensi retanta-nakawori Tajorensi ikamantanawo iñaani. Tema owakira retanta-nakawori Tajorensi ikamantana rootaki ojarensi 13 ipinkatharitantari Josías, itomi Amón janta inampiiteki Judá-paeni. Rootaki iñaani nowawijayimiri eeroka-paeni, osheki napiita-kimiro nokaman-tzimiro. Roo kanteencha, tee pikemaeyini. ⁴ Tema rotyaantaki romperatani Tajorensi, iyamanta-nirite, teemaeta pikemijantziri eerokapaeni, osheki pipiyatha-takari. ⁵ Iroka ikamantee-takiriri, ikantee-tziri: ‘Pipakaero pikaariperowaetzi, tee opantawo. Aririka pipakahaero, aritaki pijeeke kameetha janta kepatsiki ikashiya-kaakimiri Tajorensi, ashi powaero pijeeke janta. Tema rootaki ikashiya-kaeta-kimiri eerokapaeni, eejatzi ikaate picharini-teeyaari. ⁶ Eero pipinkatha-waetziri tajorensiniro. Eero rompera-waetzimi eejatzi. Eero pikijashiryaakaawaetari Tajorensi, pipinkatha-waetziri powetsikani-paeni eeroka. Aririka pikemijantakiro iroka, eero rowajankiteemi.’ ⁷ Pikemi ikantzi Tajorensi: ‘Osheki pipiyatha-takina eeroka-paeni. Maperori powatsimaakina pipinkathawaetakiri pitajorensi-nirote. Tema okantakaawo pipinkatha-waetakiri, aritaki piñaakiro iita awijimo-temini.’

⁸ Rootaki ikantantari Tajorensi Ñaaperori, ikantzi: ‘Tema pipiyathatakina nokanta-witzimiri, ⁹ piñeena nokaemiri maawoeni nampitawori katonkonta, nokaemiri nomperatani Nabucodonosor, pinkathari-tatsiri Kompitaariki, ipoki, ithonkemi rowayiri-tyaami pinampiki, ithonka-nakiri eejatzi nampitsi-paeni jeeka-nampi-tzimiri. Ashi powaero ithonkae-teemi, rootaki ithaa-wakaeta-piintyaa, osheki ipinkaetero. ¹⁰ Naaka kantakae-yaawoni ikyaant-yaari irika-paeni pinampiki, eero ikemaetee thaamenta-waeta-chani ikimo-shirete, tekatsi aawakaa-chani, eero ikemaetee toonka-waeta-tsini, tekatsi nampitee-yaawoni ootachani tsireniriki. ¹¹ Ari oka-maetyaahae nampitsi, tekatsi inahaetee ithonkaero maawoeni. Okaate 70 ojarensi rompera-waetemi pinkathari-tatsiri Kompitaariki. ¹² Aririka omonkaa-takyaa 70 ojarensi Kompitaariki, ari nokimitahaeri maawoeni

nampitawori Oshewa-weniki, nomateri nothonkaeri, ari nothonkaeri eero iñahaeteeri. Naaka Tajorentsi, ashitawori iñaaani iroka.

29

Rojankinari Jeremías rashi Noshikaa-rewo-paeni

¹ Iroka rojankinari Kamantan-taniri Jeremías. Rootaki rojankina-takiri ijeekira Aapatziyaweniki, rotyaantziniri antari-pero-paeni inoshikaetakiri. Rotyaantziniri eejatzi Ompera-tajorentsita-rewo, Kamantan-taniri, eejatzi Aapatziyaweni-jatzi inoshikakiri paerani Nabucodonosor raanakiri Kompitaariki. ² Aripaete rotyaantaki jankinarentsi ishitowantaari pinkathari Jeconías inoshikae-tantariri otsipaki nampitsi, eejatzi ikan-takiro iina pinkathari, ikaatzi inampinataru ipankoki pinkathari, jewayitatsiri Aapatziyaweniki, maawoeni Judá-paeni, yotzirori rowetsika-waetzi eejatzi eshiro-pakori-paeni. ³ Riitaki amakirori jankinarentsi Elasa, itomi Safán, itsipatakari Gemarías, itomi Hircías. Riitaki rotyaantaki Sedequías, iwinkatharite Judá-paeni, riyaaero Kompitaariki iñiiri Nabucodonosor. Iroka okantzi jankinarentsi:

⁴ “Iroka iñaaani Tajorentsi Ñaaperori, Itajorentsita Israel. Rootaki ikowawi-takari ikamanteri nampiwitawori Aapatziyaweniki, ikantakaakawo inoshikaeteri Kompitaariki, ikanteeri: ⁵ ‘Piwetsiki pipanko-paeni, pinampi-tyaawo janta. Pipankite powayityaari. ⁶ Paawakaeyiteeya, itzimantyaari pitomi-paeni eejatzi pishinto-paeni, ari ikimityaari rirori-paeni raawakaayiteeyaa itzimantyaari itomi-paeni. Pishenite, eero pishineta ithonkaetemi. ⁷ Pantawaete eero pikoshekanta jempe pijeekaki, pikantena noneshironkatemi. Aririka noneshironkateri ashitawori inampi, rootaki neshironka-taantsi piñiiri eerokapaeni. ⁸ Naaka Tajorentsi Ñaaperori, Itajorentsita Israel, pikemi nokante: Paamawentyaa ramatawi-tzimi-kari kamantan-tawitachari, ñaawyaa-taniri-paeni ikaatzi pojatekan-takari jaka. Eero pakakotzirori imishiwaero. ⁹ Aririka ikenkithate ipaereero nowaero, theeyaantsi. Tee naaka otyaanterini.’ Rootakira ikantakiri Tajorentsi. ¹⁰ Rapiitakiro Tajorentsi, ikantzi: ‘Aririka pimonkaat-akiro eerokapaeni pijeekaeyini Kompitaariki okaate 70 ojarentsi, aripaete noneshironka-teemi, aritaki noepiyeemi pinampiiteki, rootaki nokantzi-takimiri paerani.’

¹¹ Ikantzi eejatzi Tajorentsi: ‘Tema niyotzi naaka nokenkishiryaa jempe nokantemi pijeeka-yitan-teeyari kameetha, eero pashironkaa-waetanta, aritaki pinintahaeyaa paata. ¹² Aripaete pikowako-teena, pamaneena, aritaki nokemakimi okaatzi pikowako-tanari. ¹³ Pithotyako-teena, aritaki piñahaena. Tema kyaaripero pikyaaryoo-wenta-shire-teena. ¹⁴ Aritaki, piñahaena. Eero apiita okaatzi piñiiri nimaeka. Tema nahaemi maawoni jempe pijeeka-yitaki nampitsiki. Nopiyoteemi. Aritaki pipiye jempe pinampitawo paerani inoshikan-teeta-kimiri. Naaka Tajorentsi, kantatsi.’ Aritaki ikantzi iñaaawaetaki Tajorentsi.

32

¹ Okanta ojarentsi 10 ipinkathari-tantari Sedequías iipatsiteki Judá-paeni, ari iñaanateeri Tajorentsi irika Kamantan-taniri Jeremías. Okaataki 18 ojarentsi ipinkatharitziri rirori Nabucodonosor. ² Tema itapotakiro

Aapatziyaweni rowayirite-paeni pinkathari Kompitaari-jatzi, romonkyahaetakiri rirori Kamantan-taniri Jeremías iyaankiiteri-teki pinkathari-tatsiri iipatsiteki Judá-paeni. ³ Tema riitaki Sedequías pinkathari-tatsiri iipatsite Judá-paeni omonkyakaan-takiriri, ikantziri: “¿Itaka pikamantantari eeroka pikantzi: ‘Iroka ikantzi Tajorentsi: Noshine-takiro iroka nampitsi ikosheka-waetyaawo iwinkatharite Kompitaari-jatzi, aritaki ikyaaiki jaka nampitsiki.’”

33

¹ Ari rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Jeremías, ijeekira iyaankiiteri-teki jempe romonkyahaetakiri, ikanteeri:

¹⁴ “Paata aritaki notyaanteemi kameethari naantsi okaatzi nokashiya-kaakiriri paerani iwinkatharite Israel-paeni, eejatzi iwinkatharite Judá-paeni.* ¹⁵ Paata aritaki nokanta-kaakyaawo itzimi icharini-tyaari David, oshiyaawoni oshooka-pirinitzi inchato kamawiteen-chari. Kameetha-shireri ikanteeyaa ipinkathari-wentantee rirori, itampatzika-shiretee.

¹⁶ Aripaete rawijako-yitee isheninka-paeni Aapatziyaweni-jatzi ari ikanteeyaari eejatzi maawoeni Judá-paeni, eero ithaawa-waetee inampiki. Rootaki owaetakaan-terini ikanteeteri: ‘Tajorentsi tampatzika-shire-tanta-tsiri.’”

¹⁷ Ari ikantzi Tajorentsi iñaawaetaki, ikantziri: “Aritaki itzimae icharini David rashi rowaero ipinkathari-wenteeri isheninka Israel-paeni.”

* 33:14 iwinkatharite = ipankoki

EZEQUIEL

18

Antayiteeri apawopaeni

¹ Ipokaki Tajorentsi nojeekira naaka, ikantakina: ² “¿Litaka kaari okoñaatanta inampiki Israel ikenkithawaeteetzi paerani ikanteetzi: ‘Arika ithotero ashitanari kachori chochoki, riitaki ifomipaeni tsiyaekitee raekiki.’” ³ Naaka Tajorentsi, pikemena nopaeriro nowaero, eero papiiteero eero kaete pikenkithawaeteero ikenkithawaetziri paerani Israel-paeni. ⁴ Naaka ashitari maawoeni atziri, nashitari ipaapateetari eejatzi itomipaenipaeni. Ikaate kaariperotatsini, otzimatyee ikame.

28

Kaariperori ñaantsi ikamanteetziri pinkatharitatsiri nampitsiki Tiro

¹ Ipokaki Tajorentsi jempe nojeeki naaka, ikantakina: ² “Shirampari, eero ka noñaanatzi, piyaate pikamanteri iroka ñaantsi pinkatharitatsiri nampitsiki Tiro:

‘Iroka ikantaki Tajorentsi:

Owanaana piñaaperowaetaka pishireki,
pipinkathatashitakari tajorentsiniro
riitaki jeekaentsiri iwinkatharimentoki tajorentsiniro
othonka otapotakimi inkaare.

Tema eero ka tee pitajorentsiti, atziri pini,
eero ka kenkithashiretashitacha apaniroeni ijeekitantakimi riyomento
tajorentsiniro.

³ ¿Poshiyakaatzi pawijakiri okaatzi riyotanitari Daniel?

¿Tzimatsima nomanimotzimiri kaari piyotzi?

⁴ Tema roori piyotani, okaatzi paawiiri eero ka
pimatakiro otzimimotzimi osheki koetyimotzimiri,
piyeekitakiro powantariri ooro eejatzi koriki.

⁵ Osheki pashiminthatawo eero ka pipimantawaetzi
poshekyaaakiro pashaahawo,
rootaki pashaahawo ñaaperotakayimiri pishireki.

⁶ Rootaki ikantantari Tajorentsi:

Pantzirorika riitaki yotanitakayimiri tajorentsiniro,

⁷ nokantakahaeyaawo ipoke paashinijatzi atziri rowayiritemi,

mataperori iyatsimate atziripaeni,

riitaki ameroni rojataamento rowamayemi,

eero ka rompoje, owanaana pikameethatzi, yotaniri,

aritari papaawaeteeya pookawenteeyaawo powaneenkawo.

⁸ Rootaetemi inthomoyaaki,

eerowa pikamita niyankyaaki inkaare.

⁹ ¿Ekiroma pikenkithashiretatziiri tajorentsiniro,

arika piñaawakiri ikaate maemanetemini?

¿Arika rotaeyemi ompojemini

tekatsira piitya eero ka atzirimacheeni pini!

¹⁰ Rowamayemi paashinijatzi atziri,

poshiyeeyaari rompojeetziri kaariperoshireri.

Naaka Tajorentsi, kenkithawaetatsiri,
aritaki nokamantakimi.' " ¹¹ Ikantakina eejatzi Tajorentsi:

¹² "Atziri pini eeroka, iroka omampahaantsi pomampaakotyari pinkathar-
itatsiri nampitsiki Tiro, pikanteri:

Iroka ifaane Tajorentsi, ikantzi:

Owanaana pikameethawitaka eeroka, yotani pikanta, owaneenkaki
pikanta.

¹³ Pinampiwitakawo pankirentsimashiki Edén-ki, rashitakaawitakimiri
Tajorentsi,

Osheki owaneenkataka okantakaawo kantawaeyitachari mapiki
poreryaari.

Pithatanitari ooro rowetsikaetakimiri owakira pañaanaki.*

¹⁴ eenitatsi aayitatsiri, paamaawentyaari, pijeekaki ochempiki itajorentsi-
takaakiri Tajorentsi.

Panashiwaetzi jempe ipiyotapaa ompokiro.

¹⁵ Tekatsi pikinakaashitya, kameethari pikanta owakira rowetsikaetakimiri
Roojatzi pikaariperotantanakari.

¹⁶ Tzimanaki osheki pashaahawo, osheki pikoshekawaetanaka, owanaana
pikaariperotanaki.

Rootaki nookantakimiri, tee nokowe pijeekimotena.

Nomishitowakimi pijeekawitaha ochempiki rashitari Tajorentsi.

Riitaki omishitowakimiri aayitatsiri, pitsipawitari pinampitawo ompokiro-
mashiki.

¹⁷ Piñaakiro powaneenkata, owanaana piñaaperotanaka pishireki.

Osheki omajontyaanakimi pishipakiryaaanakira.

Nookakimi jaawi, osheki pikaanitaki piñaakirira raminaminthatakimi
pinkatharipaeni nomishitowakimira.

¹⁸ Owanaana pikaariperotaki, maperori okoweenkatakaakimi pashaa-
hawo,

Iwinkani rowaeta pitajorentsipankote.

Rootaki nowantakari paamari jempe pijeke eeroka, riitaki thonkaemini
itaayimi.

Ifahaemi pisamampotee jaawi.

¹⁹ Maawoeni atziri ikaate ñahaemini, osheki ithaawakaemi.

Koweenkaki pikanteeya. Ashi powaero eero pitzimae."

* **28:13** Ikanteetziri jaka "mapiki poreryaari", riitaki ikanteetziri eejatzi: rubí, crisólito, jade, topacio, cornalina, jaspe, zafiro, granate eejatzi esmeralda.

DANIEL

7

Tsimeripaeni Koweenkatatsiri

¹ Roojatzi ipinkatharitzu Belsasar janta Babilonia-ki, etanakawori ojarantsi ipinkatharitanaki, ari imishitaki Daniel, Ikanta ikakitanakira, rojankinatakotakiro okaatzi imishitakiri. Iroka rojankinatakiri:

² Noñaawyaataka otampyaataki osheki, opoñaapaaka oetarikapaeni, otamakaatakiro inkaare. ³ Ipoñaashitanaka ishitowanaki inkaareki tsimeri antariyitatsiri, ikaatzi 4. Rinashiyiita. ⁴ Etakawori arityaawetaka manitzi, roori kantzimaetacha tzimimaetacha ishiwankiri roshiyakari pakitha. Naminawakirira, ithokiteetakiri ishiwankiri. Rowiriinteetakiri kepatsiki, ikatziyakiri roshiyakaakiri ikantawaeta ikatziyakira atziri. Rowaetzitakanari ishire, ari rathatakiri jempe ikantawaeta atziripaeni.

⁵ Apitetaneentsiri tsimeri ariityaawitaka maeni, itzinaaki apaani rako, ratsikaki mawa imeriki. Nokemaki ikanteetakiri: Panashitya, poyaari tsimeri, jempe ikaate piñaamatyaari.

⁶ Mawataneentsiri tsimeri ariityaawitaka kashekari, roori kantzimaetacha tzimimaetacha ishiwankiri okaatzi 4. Tzimaki eejatzi iitopaeni okaatzi 4. Rowaetakiri ipinkathawentante.

⁷ Niyataakaakiro nomishiwaetzi tsirenirika, ari noñaakiri irika itsipa tsimeri 4-tapaentsiri. Koweenkatatsiri, ithaawanteetani, shintsiperori. eenitatsi raeki antawo mapikyaanikiteentsiri. Rowakawo maawoeni, rowaariperotakiro, raatzikakiro tzimahaantaneentsiri. Tee roshiyari itsipa tsimeri nomishitakiri. eenitatsi ichée okaatzi 10 iitoki.

⁸ Nokempoyaamintheetziro icheepaeni, noñaatziri itsipapaeni oshitowanaki ichée ewonkiperotatsiri. Inowikyeetakiro otsipa mawa ichée jeekawitachari, ipoyaatakiro. Iroka ichaanikiri, eenitatsi ooki oshiyakari itzimimotziri atziri. Tzimitcha opaante, ari oñaawaetaki, osheki ajahaawentantzi.

Riyakatantamento Tajorentsi

⁹ Niyataakaakiro nomishiwaetaki, noñaaki jeekamentotsi owaneenkatachari. Ari ijeekanaki Antarikitapaentsiri. Kitamaaki okantaka ikithaari, ariwaetaki okitamaatzi jiriniki. Ari okantzitaka iishi, oshiyawaetakawo roomi iwiziri owisha kitamaaperotatsiri.

Paamaperotaki jeekamentotsi, ari okantzitari tzimatsiri oshiyakawo oshiyantari shiyakomentotsi.

¹⁰ Paamataki ariwaeta nijaa, opoñaapaaka janta ijeekakira rirori.

Jataki inteena pinkathatakiriri janta, mataperoperotaka rishekiperokitaki ikaatzi katziyimotakariri okaakiini ikatziyakaha rirori.

Ari ijeekapaaki itzinkamipaeni, retapaakawo rapatotapaaka, itzintaryapaakiro jankinarentsi.

¹¹ Niyatakaamintheetziro namineero okaatzi awijeentsiri, nokemaminthatakiro okaatzi ikenkithatakotziri ichaanikiri, tema owanaa ajahaawentawaetantaka. Omapokashitanaka rompojeetakiri tsimeri, iooweteetakiri, rookaetakiri paamariki itaantyaari. ¹² Ikanta itsipapaeni tsimeri koweenkatatsiri, ikantakahaetakari tee otzimimotziri ishintsinkari.

Roori kantacha ojamanitaki ishineteetakiri rañaahae roojatzi paata iyomaatanteeyaari.

¹³ Eekiro nomishiwaetatzì tsirenirikiriki.

Omapokashitanaka ikoñaatapaaki apaani pokaentsiri oshiyakariri itomi atziri,

ikinapaa menkoriki,
riyaatashitziri Antarikitatsiri,
rontsirokapaakari ijeekakira rirori.

¹⁴ Ikantakahaetakari otzimimotziri ishintsinkari, rowaneenkawo,
iwinkathankari, opoñaantyaari ipinkathariwenterì atziripaeni
jeekayitatsiri jemperika janta,

ipinkathariwenteetziri jemperikapaeni, kemathatawakaawori iñaani jemperikapaeni.

Ashi rowaatyeero ipinkathariwentantee,
tekatsi materini rookakayiri ipinkatharitzira.

¹⁵ Naakataki Daniel, nokemakiro rooteentsi akinani nothaawankari. Okantzimoneentawaetakina okaatzì nomishitakiri. ¹⁶ Nontsirokapaakari apaani katziyeenchari janta, nokowakotakiri rooñaawontenawo okaatzì awijeentsiri. Rakanakina, ikantanakinawo maawoeni oetarikapaeni ikanteetziri, ikantzì:

¹⁷ “Irika tsimeri koweenkateentsiri kaateentsiri 4, riitaki oshiyakaawentachari pinkatharitatsini paata ikaate 4, riitaki pinkathariwentantsini paata kepatsiki. ¹⁸ Roori kantacha paata, riitaki ashiteyaawoni itajorentsitakaani Jenokiperojatzi, ashi rowaatyeero ipinkathariwentantee.”

¹⁹ Nokowaki niyotakoperoteeri 4-tapaentsiri weyaantapaakawori tsimeri, irika kaari oshiyawakaachari itsipapaeni, tema riitaki koweenkaperotatsiri: eenitatsi osheki raeki mapikiteentsiri, ishetaki roshiyakawo kitamaari koriki. Rowakawo maawoeni, ithonkakiro, raatzikawaetakiro tzimahaanteentsiri. ²⁰ Nokowaki eejatzì niyotakoperoteero ichee kaatatsiri 10, niyotakotero eejatzì ichaanikiri tzimatsiri ooki eejatzì opaante, ajahaawentachari. Noñaakiro rawijanakiro jempe okanta antawotzi otsipa ichee, okantakaantakiro ikahaaki mawa ichee jeekawiteenchari ojeekantyaari roori. ²¹ Okanta noñaakiro ichee owayiritakari itajorentsitakahaetani, oetsinampaawitakari. ²² Roojatzi rareetantakari Antarikitatsiri Jenokiperojatzi, rotzikaawentakiri itajorentsitakaani, tema monkaapaetetapaaka ipinkathariwentante irikapaeni itajorentsitakaani.

²³ Tema ikantzì:

“Irika 4-tapaentsiri tsimeri, rootaki oshiyakaawentachari okaate 4 ipinkathariwentantee janta kepatsiki,
eero roshiyakayiro otsipa, tema ithonkero maawoeni okaatzì tzimatsiri kepatsiki, rowariperoteero, raatzikaero okaate tzimahaantatsini.

²⁴ Iroka ichee kaatatsiri 10, roshiyakaawenteetziri pinkatharitatsiri kaatatsini 10.

Ipinkatharite rirori arika awijaki kantakotachari.

Roojatzi rowinkatharyaantakyaari itsipa pinkathari. Eero roshiyaari itsipa etanakawori, rowinkatharyeeri ikaate mawa pinkathariwitachari.

²⁵ Ikemaeri Jenokiperojatzi, ikowero ithonkerimi itajorentsitakaani Jenokiperojatzi.

Ikowawitya rowashiñaero jempe okantawaeta riweshiryaawentari tajorentsitatsiri.

Ikowawitya eejatzì rowashiñaero Ikowakaanteetziri.

Ari imawityaawori awijaneentakirika mawa ojarentsi.*

²⁶ Roori kantzimaetacha paata, aripaetera ijeekapaaki Jewari
raminakotantyaariri.

Aritaki rowinkatharyaakiri, roojatzi ithonkantakyaari, ashi rowaatyeero
ithonkaeya raperoteeya.

²⁷ Roojatzi ikantakahaeteri itajorentsitakaani Jenokiperojatzi ipinkathari-
wentantantyaari.

Riiyitaki pinkathariwenterini maawoeni otzimimowitari ishintsinkari,
rowaneenkawo, iwinkathankari, jemperika ijeeki kepatsikinta.
Ashi rowatyero ipinkathawentante. Ikemijanteri maawoeni atziri
jeekatsiri kepatsikinta.

²⁸ Ari okaatzi roñaayeetakinari. Naakataki Daniel. Okantzimoneen-
tanakina, oeteryaakina. Tekatsitzimaeta nokamantakoterori.

* **7:25** Kantakotachari jaka “awijaneentakiri mawa ojarentsi”, rootaki ikanteetziri: “apaani ojar-
entsi, ojarentsipaeni eejatzi oniyankitzimatakirika ojarentsi.”

JONÁS

¹ Ikanta Tajorentsi iñaanakiri Jonás, itomi Amitai, ikantziri: ² “Piyaate Naana-weniki, pikamanteri atziri-paeni nokoyi nothonkiri, tema noke-maki naaka jempe ikanta ikaariperoyitaki.” ³ Roo kanteencha Jonás, tee ikemijantzi. Ikenkishiryaaka ishiya-pithateri Tajorentsi riyate Owa-noonkaariniki. Ari iñaaki antawo amaatako-mentotsi, rooteentsi oshitoyi Makaariniki. Ipinatakiro rotetan-tyaari, otetanaka rirori. ⁴ Roo kanteencha, ikantakaakawo Tajorentsi otampyaate inkaariki, antawo otamakaatanaki. Tema rooteentsi okoteemi amaatako-mentotsi. ⁵ Antawo ithaawanaki aminirori amaatako-mentotsi, ramanawi-takari atziri-paeni itajorentsi-nirote. Rowiinkaki rashaahawo eero otsitsiyanta amaatako-mentotsi. Tema ikiitapaaka inkaahanki Jonás inthomoe-kinta amaatako-mentotsiki. Imaaperotapaakitzi janta. ⁶ Jatanaki reewarite aminirori amaatako-mentotsi jempe romaryaaka Jonás, ikantapaakiri: “Iita pantziri jaka pochokintzi! Pipiriinte! Pikowakoteri Pitajorentsite. Ineshironka-teeta, apiinki-kari.”

⁷ Ari ikantanaki aminirori amaatako-mentotsi, ikantzi: “Pipoki, jame añaaryaatyaa ayotant-yaari iita kantakaantzirori añaantawori iroka kowaenkateentsiri.” Imatakiro iñaaryaa-teeyakani. Iñaatziiri riitaki Jonás kantakaan-tzirori.* ⁸ Rojampi-takiri, ikantziri: “Pikamantena, ¿Iita añaantawori kowaenkatatsiri? ¿Iitaka pipokantari jaka? ¿Jempe pipoñaan-nakari? ¿Jempe iitaka pisheninka?” ⁹ Akanaki Jonás, ikantziri: “Naaka isheninka Heber-paeni, nopinkatha-tziri Inkite-jatzi Tajorentsi, riitaki wetsikakiro inkaari eejatzi kepatsi.”† ¹⁰ Antawoete ithaawanaki, ikanteeyini: “¿Jempe pikanta-teetenaka?” Tema yotanaki ishiya-pithatyaari Tajorentsi, tema aritaki ikantzi ikamantaki. ¹¹ Eekiro ikanteetanaki-tziiri: “¿Jempe nokantemika opakaan-teeyaari otamakaatzi?” Tema eekiro omapero-tanakityaa otamakaatzi inkaari. ¹² Ari ikantanaki Jonás: “Pookina inkaariki, aritaki opakaanakyaa otamakaatzi. Naaka kantakaantakiro añaantawori okowaenkatzi otampyaatzi.”

¹³ Tema shintsiwiteeyanankani ikomateeyini ikoyi raatakote othapyaaki inkaari. Teemaeta imatziro. Eeniro omapero-tanakityaa otamakaatzi inkaari. ¹⁴ Ikwakot-tanakiri Tajorentsi, ikanteeyini: “¡Tajorentsi! Eero pishinetana nopiinki ikantakaan-tziro irika atziri. Tekatsi-rika iyaariperorite, te nokoyi powajankitaa-wentenari ikamakirika. Pimatziro eeroka Tajorentsi okaatzi pikoyiri.” ¹⁵ Ikaatanakiro ikowako-tziri Tajorentsi, rowiinkaetanakiri Jonás inkaariki. Tema maeryaatanaki otamakaatzi inkaari. ¹⁶ Ikanta iñaakiro atziri-paeni, antawoete ipinkatha-tanakiri Tajorentsi. Itaa-kiniri ratsipe-takaani, ikanteeyini: “Tajorentsi! Kyaaripero nokemijan-teemi.”

¹⁷ Rowaki Tajorentsi antari omani niyawakirini Jonás. Mawa kitejeri eejatzi mawa tsireniri jeekaki imotziki omani.

2

¹ Ikanta ramanaa Jonás ijeeakakira imotziki omani, ² ikantzi: “¡Tajorentsi! Noñaakiro nokemaatsi-waetaka, nokowako-takimi. Pikaminthaakina eeroka.

* **1:7** Paminiro Ooñaawontzirori Ñaantsi-paeni: ‘Ñaaryaa-taantsi’ † **1:9** Heber-paeni = Israel-paeni

Pikemakina nokaemi kaminkari-mashiki.

³ Pookawi-takina ocheenkaatzira inkaari, Onoshika-nakina oshinchaari.

Aanakina omoetonkaari inthomoekinta.”

⁴ Ari nokantziri: “¡Tajorentsi! Pookawentakina.

Eero noñahaero pitajorentsi-pankote.

⁵ Othonkakina opamankakina nijaa,

Opeyakina ocheenkaatzira inkaari.

Tema othonkakina ankowiyinatakina jamantoshe.

⁶ Notsiryanaanaki inthomoeki nareeta-paentawo kepatsi.

Kimiwitaka ashi noyiromi nojeekemi jempe rashita-koeta-kinami.

Roo kanteencha Nowinkatharite Tajorentsi, eeroka owawijaa-kotaana nokamimi.

⁷ Nokanta nokamimataki, nokenkishiryaneemi eeroka Tajorentsi.

Pikemakiro namanani pitajorentsi-pankoteki.

⁸ Ikaatzi pinkatha-waetziriri roshiya-kaawo tajorentsi-niro,

Tee ikinatzimi.

⁹ Rooma naaka, kamiñeenka nopaasoonkiteemi,

Notahaemiri natsipe-takaani nashita-kaemiri.

Aritaki nanteemi nokantzimiri.

Tema apatziro pikanta-kaawo Pitajorentsiti, powawijaa-kotantzi.”

¹⁰ Ari ikanta-kahaari Tajorentsi irika omani, ikamaankaeri Jonás oth-
apyaaki inkaari.

3

¹ Ari rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Jonás, ikantziri: ² “Piyaate Naana-weniki, pikamantantero okaate nokantemiri.” ³ Jataki Jonás Naana-weniki, imatakiro ikantakiriri Tajorentsi. Tema antawo nampitsi Naana-weni, mawa kiteejeri anashitan-tyaawori maawoeni. ⁴ Areetaka Jonás nampitsiki, anashitaka apaani kiteejeri, ikantzi ikenkithatzi: “Yotapaaka 40 kitejeri, ithonkae-tantyaariri ikaatzi nampitawori Naana-weniki.” ⁵ Ikanta ikemaki nampitawori Naana-weniki: antari-paeni eejatzi eentsitee-reki, ikemijanta-nakiri Tajorentsi, ikanta-wakahaeyani: “Jame atziwentyaa.” Ikithaa-tanakawo etawori-pooki iithaari, rootaki riyotan-teeyaari rowashiretakotayaa.

⁶ Ikanta ikemaki pinkathari-tatsiri Naana-weniki, rookanakiro iwinkathari-mento, ikithaa-tanakawo etawori-pooki iithaari, jeekanaki samampoki. ⁷ Ikamantantaki inampina-paeni pinkathari, riyotan-tyaari maawoeni nampitawori, ikantzi: “Itziwentyaa maawoeni atziri, tekatsi owaachani. Ari ikimiteeriri ipira-paeni, eero ipiri eepichokiini rowanawo eejatzi imiri.*”

⁸ Otzimatyee ikithaa-pookityaa atziri-paeni eejatzi ipira-paeni. Icheraa-pero-tatyee ramaniri Tajorentsi. Ipakahaero ikaaripero-waetzi eejatzi ikoshekanta. ⁹ Aamaashityaa aritaki ineshironkatee Tajorentsi, rotsimaryaa-shire-teeyaa. Eero anaantawo ithonkae.”

¹⁰ Iñaakiri Tajorentsi jempe ikantanaa Naana-weni-jatzi, tema ipakaa-neero rantawitakawo kaariperori. Te ikowanee Tajorentsi rowajankiteeri.

4

¹ Te inimotziri Jonás iñaakiri Tajorentsi tee rowajankiteeri Naana-weni-jatzi, otyaanakari imashirenka. ² Ikowako-takiri Tajorentsi, ikantzi: “¡Tajorentsi! Ari niyotzitaka panteri eeniro nojeeki nonampiki. Rootaki

* **3:7** ipira-paeni = bueyes, ovejas

nokowantari niyaatemi Makaariniki. Tema niyotzi eeroka Tajorentsi etakotantaniri, neshironka-tantaniri, te pikijanita. Antawo petakotanta, pikanta-wityaa: ‘Ari nowajankitaakimi’, roo ojamanitakimi te pikowanee powajankitaante. ³ Rootaki noñaashirenkant-zimiri Tajorentsi, nokoyi nokami. Rootaki nokowa-perotziri nokami, te nokoyi nañee.” ⁴ Ari rakanaki Tajorentsi, ikantzi: “¡Jonás! ¿Rooma kameetha-tzimo-tzimiri pikijawaeta?” ⁵ Jatanaki Jonás ishitowa-piintziro ooryaa iweyaa-thapita nampitsi. Rowetsika-paaki ipanko-sheta. Ari ijeeki raampiya, royaawenta iita awijatsini nampitsiki.

⁶ Ikantakaakawo Tajorentsi omapoka-shityaa oshooki incha-maeshi, opamanka-kotakiri Jonás. Rootaki tsimanka-kiriri iitoki, ari raampiya eero roñaashirenkantari ooryaa. Osheki ikimo-shire-wenta-nakiro Jonás shookaen-tsiri. ⁷ Okanta okitejeta-manee, ikantakaakawo Tajorentsi itowireero chapitzi shookaen-tsiri, jampishi-tanaki. ⁸ Ikanta ishintsitapaaki ooryaa, antawo itampyaa-takaakiro Tajorentsi okinapaakiro jempe ishitowapiintzi ooryaa. Riitaki taapaakiriri iitoki Jonás, rowamayi-matakiri. Ikantzi: “Rootaki nokowa-perotziri nokami, te nokoyi nañee.”

⁹ Iroka ikantzi Tajorentsi rakiri Jonás: “¿Rooma kameetha-tzimo-tzimiri pikijakotawo okamaki incha-maeshi?” Ikantzi Jonás: “Jee, tema kameetha noñaakiro nokijawaeta.” ¹⁰ Ikantzi Tajorentsi: “Te eeroka pankiteroni incha-maeshi, te eeroka shookakaeroni eejatzi. Tema piñaashitakawo eeroka oshookaki, eejatzi piñaakirowa okamaki. Rootaki petako-waematsitari. ¹¹ ¿Eeroma noneshironka-tziri naaka Naana-weni-jatzi? Osheki ikaateeyini. Eenitatsi eejatzi osheki eenchee-riki, ikaatzi 120,000, tekira riyotziro jempe otzimi rampate eejatzi rakoperori. Eenitatsi eejatzi osheki ipireetari janta.”

MIQUEAS

¹ Iroka iñaani Tajorensi ikamantziriri Miqueas Kashiya-kaarini-jatzi, ikantziri: “Noñaayimiro oeta awijatsini paata Oshitekii-toniki eejatzi Aapatziyaweniki.” Aripaete roñaayiri ipinkathari-tantari Jotam, Ahaz eejatzi Ezequías janta ijeekinta Judá-paeni.

5

¹ ¡Rishinto owayiri-paeni! Pikijawentyaa rinkiteetakimira tantotsikira, Tema rowayiri-teetatyee.

Antawoete rowajankiteeteri reewarite asheninka Israel-paeni, Rompoja-waetan-tyaari pajamentotsi ipooki.

² Rooma eeroka, Owapankoni jeekatsiri Poshini-pathaniki, Rawijakimi ishekiiyini pisheninka Judá-paeni.

Ari ipoñeeyaami pinkathari-wenteerini Israel-paeni.

Riitaki etakawori itzimaki paerani,

Itziman-tayitakari kañaaniri.

³ Eepichokiini rookawenta-paentziri rashiyitari,

Roojatzi paata otzimaa-nifan-takyaari tsinani ikowakahae-takiri itzime eentsite.

Riyoshiiteetani tsinani itzime eentsite.

Aripaete ipokayitee isheninka,

Itsipayi-teeyaari Israel-paeni.

⁴ Ari retanakyaawori pinkathari raamaako-wentee-yaari isheninka-paeni,

Rootaki imatantee-yaari ishintsinka Tajorensi.

Ari ikantzi-teetyaari ipinkatha-teetero iwaero Itajorensite.

Aritaki ijeekawaetee kameetha,

Tema antawoete ipinkathee-teeri Tajorensi,

Imaeteero maawoeni jempe-rika oweyaa-thapi-tapaa kepatsi.

MALAQUÍAS

¹ Iroka iñaani Tajorentsi ikantakiriri Kamantan-taniri Malaquíás, rootaki riyoteeri maawoeni Israel-paeni.

3

¹ Ikantzi Tajorentsi Ñaaperori:
Ari notyaantaki etyaawoni ikamanta-kotena,
Riitaki wetsikironi jempe nokinapaaki.
Omapoka-shityaa ikyee itajorentsi-pankoteki, Piwinkatharite poyaakota-piintziri.
Areetzi-mataka pikowae-yirini, riitaki notyaanteri ikenkitha-takoyi-teero kashiyakaa-wakahaantsi.

4

¹ Iroka iñaani Tajorentsi Ñaaperori, ikantzi:
Okaakitaki kitejeri iñahaetero oshiyawori opaamatzi paamari,
Ari itahaeyaari kantakaa-pero-waerentzi eejatzi antzirori kaari-perori,
ikimitee-yaawo opaamatzi tsipanashi.
Ari ithonkyaari itahaeyaa, ikimiteeyaawo itahae-tziro inchato,
Tema ithonkxae-tziro maawoeni otewa eejatzi oparetha.
² Rooma eerokapani pikaatzi pipinkatha-teero nowaero,
Ari okoñaatzi-moteemi kameetha-shire-taantsi oshiyeeyaari ishipakirii ooryaa,
Rootaki ishipakiryaani etsiyata-kotakahaemini okimiteeyaawo roomi ishiwanki rowaankakimiri jempe pijeekaki eeroka.
Antawo pikimo-shire-yitee, poshiyaari ithaamenta iryaani ipireetari aririka pashitaryaakoteri okiteejeta-manee.*
³ Aritaki paatzika-yiteeri kaari-pero-shireri,
Poshiya-kaanteeri raatzikae-tziro jamampo-pane,
Aririka omonkaa-tapaakyaa kitejeri nomatan-teeyaawori okaate nantayiteri.
Ari ikantzi iñaawaetzi Tajorentsi Ñaaperori.
⁴ Pikenkishiryahaero noñaani,
Nopakiriri paerani nomperatani janta Mamerii-toniki.
Rootaki noshine-takaantani, rootaki noñaani rashiite maawoeni Israel-paeni!
⁵ Aritaki notyaanta-kimiri Kamantan-taniri Elías,
Tekira omonkaa-tapaaka kitejeri ikoyiri Tajorentsi, tema okowaenkatatye, omapero-teeyaa okaariperotee.
⁶ Aritaki roepiya-shire-teeri Tajorentsi ikaatzi ipaapate-teetari, osheki ikowaperoteeri itomi-paeni.
Ari ikantziteyaari itomiteetari, osheki retakoperoteeyaari ashitariri-paeni.
“Paamahaena aririka nopiyee, nowajankiteeri-kari ikaatzi jeekantawori kepatsi.”

* 4:2 ipireetari = vaca = becerro

KAMEETHARI ÑAANTSI ROJANKINA-TAKIRI MATEO

Icharini-yitari Jesús (Lc. 3.23-38)

¹ Iroka iwaero-paeni ikaatzi icharini-takari Jesús, Jeepatziitoetani. Tema irika Jesús riitaki icharini David eejatzí Abraham. ² Ikanta paerani Abraham, itzimaki itomi iitakiri Isaac. Ikanta Isaac tzimanaki itomi rirori, iitakiri Jacob. Ikanta Jacob tzimanaki itomi rirori, iitakiri Judá. Tema osheki rirentzi tzimaen-tsiri Judá. ³ Ikanta Judá rowakaakiro Tamar, iitakiri Fares, riima itsipa iitakiri Zara. Ikanta Fares tzimanaki itomi rirori, iitakiri Esrom. Ikanta Esrom tzimanaki itomi rirori, iitakiri Aram. ⁴ Ikanta Aram tzimanaki itomi rirori, iitakiri Aminadab. Ikanta Aminadab tzimanaki itomi rirori, iitakiri Naasón. Ikanta Naasón tzimanaki itomi rirori, iitakiri Salmón. ⁵ Ikanta Salmón rowakaakiro Rahab, iitakiri Booz. Ikanta Booz rowakaakiro Rut, iitakiri Obed. Ikanta Obed tzimanaki itomi rirori, iitakiri Isaí. ⁶ Ikanta Isaí tzimanaki itomi rirori, iitakiri David. Tema irika David riitaki pinkathari-teentsiri.

Ikanta pinkathari David rowakaakiro iina Urías, iitakiri Salomón. ⁷ Ikanta Salomón tzimanaki itomi rirori, iitakiri Roboam. Ikanta Roboam tzimanaki itomi rirori, iitakiri Abías. Ikanta Abías tzimanaki itomi rirori, iitakiri Asa. ⁸ Ikanta Asa tzimanaki itomi rirori, iitakiri Josafat. Ikanta Josafat tzimanaki itomi rirori, iitakiri Joram. Ikanta Joram tzimanaki itomi rirori, iitakiri Uzías. ⁹ Ikanta Uzías tzimanaki itomi rirori, iitakiri Jotam. Ikanta Jotam tzimanaki itomi rirori, iitakiri Acáz. Ikanta Acáz tzimanaki itomi rirori, iitakiri Ezequías. ¹⁰ Ikanta Ezequías tzimanaki itomi rirori, iitakiri Manasés. Ikanta Manasés tzimanaki itomi rirori, iitakiri Amón. Ikanta Amón tzimanaki itomi rirori, iitakiri Josías. ¹¹ Ikanta Josías tzimanaki itomi rirori, iitakiri Jeconías. Tema tee apaani ikanta Jeconías osheki rirentzi tzimaen-tsiri. Aripaete inoshikae-takiri rahaeta-nakiri maawoeni janta Kompitaariki.

¹² Ikanta ipiyaawo inoshikan-teeta-kariri Kompitaariki. Ari itzimapaeri itomi Jeconías, iitakiri Salatiel. Ikanta Salatiel tzimanaki itomi rirori, iitakiri Zorobabel. ¹³ Ikanta Zorobabel tzimanaki itomi rirori, iitakiri Abiud. Ikanta Abiud tzimanaki itomi rirori, iitakiri Eliaquim. Ikanta Eliaquim tzimanaki itomi rirori, iitakiri Azor. ¹⁴ Ikanta Azor tzimanaki itomi rirori, iitakiri Sadoc. Ikanta Sadoc tzimanaki itomi rirori, iitakiri Aquim. Ikanta Aquim tzimanaki itomi rirori, iitakiri Eliud. ¹⁵ Ikanta Eliud tzimanaki itomi rirori, iitakiri Eleazar. Ikanta Eleazar tzimanaki itomi rirori, iitakiri Matán. Ikanta Matán tzimanaki itomi rirori, iitakiri Jacob. ¹⁶ Ikanta Jacob tzimanaki itomi rirori, iitakiri José. Riitaki José oemithori María. Tema iroka María rootaki tziimakiriri Jesús, riijatzi iiteetziri Jeepatziitoetani.

¹⁷ Riitaki irika-paeni iwaejatzitetakari retanakawo Abraham roojatzi David, ikaateeyini 14. Ipoñaana David roojatzi inoshikan-teeta-kariri Kompitaariki, ikaateeyini 14. Ikanta ipiyaawo inoshikan-teeta-kariri Kompitaariki, roojatzi itziman-takari Jeepatziitoetani, ikaateeyini 14.

Itziman-takari Jesús (Lc. 2.1-7)

¹⁸ Iroka okanta itziman-takari paerani Jesús, Jeepatziitoetani. Eenitatsi inathori José oeta María, rootaki ikashiyakari inantyaawo. Teemaeta

iñiuro rontsirokyaaowo. Roo kanteencha, motzitaki María okantakaakawo Ishire Tajorentsi. ¹⁹ Tema tampatzika-shireri rirori José, ikowawitaka romanakayaawomi rokiromi María, tee ikoyi rowashironkayiro ikemakoe-tero itzimashi-waetaka eentsite. ²⁰ Ikanta imenkishiryaa-waeta José tsireniriki, roñaahakari Ronampiri Tajorentsi imishiwaeroki, ikantakiri: “José, icharini pinkatharini David. ¿Litaka pikenkishiryaaan-tari pookiro María? Payiroota, tema Ishire Tajorentsi kantakaawori omotzitan-takari. ²¹ Aririka itzimaki eenchaa-niki, piiteri “Rowawijaa-kotee Tajorentsi”. Tema riitaki owawijaa-koteerini isheninka-paeni ikaariperotakira. Tema iroka waeronsi “Rowawijaa-kotee Tajorentsi”, rootaki ikantziri iñaaniki riroripaeni “Jesús”. ²² Tema omatanta-yitakari iroka-paeni, ari omonkaatari okaatzi rojankina-takaakiriri Tajorentsi paerani Kamantan-taniri, ikantaki: ²³ Ari otzimaanitaki tsinani kaari ñeerini shirampari, itzimi otomi, liteeteri Emanuel, rootaki owaetakaan-teerini ikanteeteri: “Itsipatee Tajorentsi.”

²⁴ Ikanta ikakitane José, imatakiro okaatzi ikantakiriri Ronampiri Tajorentsi, iinantakawo María. ²⁵ Teemaeta rontsirokityaawo roojatzi itziman-takari omapokani otomi. liteetakiri JESÚS.

2

Ipokaki yotaniri iñeeri Jesús

¹ Tema tzimaki Jesús nampitsiki Owapankoniki, iipatsiteki Judá-paeni jempe ipinkathari-wentantzi Herodes. Ari rareetee-yakani yotaniri-paeni Aapatziyaweniki ikinapaakiro ishitowa-piintzira ooryaa. ² Rojampi-tanta-paaki, ikantzi: “¿Jempe ijeekakika iwinkatharite Judá-paeni owakira tzimaentsiri? Tema janta nonampiki jempe nopoñaaka, noñaakiri ompokiro niyotan-takari tzimaki. Rootaki nopokan-tanakari nopinkathateri.” ³ Ikanta ikemaki pinkathari Herodes antawo okantzimo-shiryaa-nakari, ari ikimitzita-nakari maawoeni Aapatziyaweni-jatzi. ⁴ Ikaemakaan-takiri Herodes maawoeni reewarite Ompera-tajorentsitaawo-rewo, eejatzi maawoeni Yotaan-taniri, rojampi-takiri, ikantziri: “¿Jempema iitzimika Jeepatzi-toetani?” ⁵ Ari ikantee-yanakini rirori: “Ari itzimiri janta Owapankoniki ipatsiteki Judá-paeni, tema ari okantzi rojankinari Kamantan-taniri, ikantaki:

⁶ Rooma eeroka Owapankoni jeekatsiri iipatsiteki Judá-paeni, Tekatsi theenkimini, ikantemi: ‘Tee piriiperotzi eerokapaeni, rawijimi itsipa pinkathari-wentziriri asheninka Judá-paeni.’ Tema aritaki ipoñeeyaari pinkathari-perori janta. Riitaki jewateerini Israel-paeni nashitari naaka.”

⁷ Tema romanakaashitakari ikaemakaan-takiri Herodes pokaentsiri yotaniri-paeni, rojampi-takiri, ikantziri: “¿Jempe okaatzika piñaantakariri ompokiro piyotan-takari tzimaki pinkathari?” ⁸ Ari ikamantakiri jempe okaatzi iñaantakariri. Ikantzi Herodes: “Kameethataki, pimatero piyaate Owapankoniki paminiri jempe ijeekika eenchaa-niki. Aririka piñaakiri eejatzi pikinapae jaka pikaman-taneena, niyaatantyaari naaka nopinkathateri.” ⁹ Ikanta ikemakirira yotaniri-paeni ikantakiriri pinkathari, awijeeya-nakini. Eejatzi iñaaneeri ompokiro iñaakiri chapirini inampiki. Ikanta rareetzi-matapaaka, iñaatziiri raatzinka-paaki ompokiro jaha ijeekakira eenchaa-niki. ¹⁰ Ikanta iñaakiri raatzinka-paaki ompokiro, antawo ikimo-shire-teeya-nakini. ¹¹ Ari ikyeeya-paakini pankotsiki, iñaapaa-kitziiri eenchaa-niki eejatzi María, riniro. Otziwerowae-yapaakani,

ipinkatha-tapaakiri. Opoñaashitaka roemishitowakiro okaatzi ramakiniriri, ipaakiri ooro, kajankari, eejatzi kepishaari. Osheki owinawo iroka-paeni* ¹² Ikanta imahaeya-paakini, ari romishimpyee-takiri ikantee-tziri: “Eero pikinashi-taneeri Herodes.” Rootaki ikinanta-naari otsipaki awotsi piyanta-naari inampiki.

Ishiyantakari Apitantoniki

¹³ Ikanta ipiyeeyaani yotaniri-paeni. Rapiiteero Ronampiri Tajorentsi iñaanateeri José imishiwaeroki, ikantziri: “¡José! Pishiya-kaeri eenchaaniki eejatzi riniro, piyaate nampitsiki Apitantoni. Ari piyeekiri janta roojatzi nokantan-teemiri: ‘Pipiye.’ Tema awotsikitaki Herodes ikoyi rowamayiri eenchaaniki.” ¹⁴ Ikanta ikakitanaki José, ikamantakiro María, tema tsireniriki ishiyaka Apitantoniki raanakiri eenchaaniki. ¹⁵ Ari iyeekakiri janta, roojatzi ikamantaari Herodes. Ari omonkaatari rojankina-takiri paerani Kamantan-taniri, ikantaki: Ijeekawitakya notyomi nampitsiki Apitantoni, tema ari nokanteeri ipiye.

¹⁶ Ikanta riyotaki Herodes ramatawi-takiri yotaniri-paeni, otyaanakari imashirenka. Ari rotyaantaki thonkirini rowamayiri eentsi-paeni, ikantakiri: “Piyaate Owapankoniki eejatzi maawoeni nampitsiki okaatzi otsipannampitari, powamayiri maawoeni eenchaaniki owakira tzima-tsiri, eejatzi kaateentsiri apite rojarentsite.” Tema ikamantakiri chapinki yotaniri-paeni jempe okaatzi iñaanta-kariri ompokiro. ¹⁷ Ari omonkaatari ikamantan-takiri paerani Kamantan-taniri Jeremías, ikantaki:

¹⁸ Ikemaetaki Tonkaeroetoniki antawo irahaeya-charini.

Rootaki ojawopaeni kaminkawoni Raquel irakotariri eentsite-paeni.

Tekatsi mateeroni kimoshiretahaeroni, tema ithonkieteetaki rowamayitee-takiro eentsitepaeni.†

¹⁹ Okanta paata, kamae rirori Herodes. Roojatzi iyeekaki José Apitantoniki. Ari rapiiteero Ronampiri Tajorentsi iñaanateeri imishiwaeroki.

²⁰ Ikanteeri: “¡José! Kantacha pipiye ipatsiteki Israel-paeni, paaneeri peentsite eejatzi riniro. Tema kamae kowawita-chari rowamayirimi.”

²¹ Ikanta ikakitanaki José, roojatzi riyaatanta ipatsiteki Israel-paeni, raaneeri eenchaaniki eejatzi iina. ²² Roo kanteencha, ikemaki José ikanteetzi: “Riitaki pinkathari-taatsi Arquelao inampiiteki Judá-paeni, ipoyaataari ipaapate Herodes.” Osheki ithaawanaki, tee ikoyi iyeekapae janta. Ari rapiiteeri iñaana-teeri imishiwaeroki, ikantee-tziri: “Paamae-yaari Arquelao.” Rootaki ikinanta-nakari janta Tepokiweniki. ²³ Ari inampita-paawo nampitsiki Kashiyakaa-weniki. Tema ari omonkaatari ikantakiri paerani Kamantan-taniri-paeni, ikantaki:

Ikashiyakahaetani iiteeteri.

3

Omitsiryaaatantani Juan

(*Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9,15-17; Jn. 1.19-28*)

¹ Okanta paerani janta ipatsiteki Judá-paeni, ari ipokaki Juan Omit-siryaaatantani, ikamantantzi. ² Iroka ikantan-tapaaki: “Pipakahaero pikaaripero-shire-waetaki, tema rooteentsi ipinkathari-wentantee jaka Inkitejatzi.” ³ Tema rootaki ikenkitha-takotaki paerani Kamantan-taniri Isaías, ikantzi:

Ari icheraa-haete ikaemaete ochempi-mashiki, ikanteete:

* **2:11** kepishaari = Mirra † **2:18** Iroka Raquel rootaki iinani Israel.

Powameetha-teeniri Pinkathari jempe ikinapaaki.
Pikimita-kaantero itampatzikae-tziro awotsi.

⁴ Rootaki ithaaritari paerani Juan, rontyee-tziro iwitzi ikyaakoetari, rowatha-kitari mashitsi-mashi. Rii rowari kentori, imiritziri iyaa pitsi.*

⁵ Osheki pokaentsiri paerani ifeeri Juan, Aapatziyaweni-jatzi, eejatzi poñaaneen-chari otsipaki inampii-teki Judá-paeni, pokaeyakini ikaatzi nampi-thapyaa-tawori Parenkaarini. ⁶ Ikamantakoyitapaakiro okaatzi rantakiri karipero-yitatsiri, rootaki romitsiryaaantakariri Juan irika-paeni iroka eni Parenkaarini.

⁷ Ikanta ifñaawakiri Juan ipokaeyakini Inashitantaniri eejatzi Sadoc-paeni, ikoyi romitsiryaaawentyari Tajorentsi riyotee-tantyaariri kiteshiretee, ikantawakiri: “Tee pikameetha-shire-teeya-nitzi eeroka, poshiya-shitakari maanki. ¿Poshiyaka-mintheetzi eero rowajankitahae-teemi?” ⁸ Kyaari-pero-rika pipakahaero pikaaripero-shire-waetzi, pikameetha-shiretee, poshiya-kotee-yaawo pankirentsi kithoki-tatsiri. ⁹ Eero pikanta-shire-waetzi: ‘Naaka icharini nowaejatziteni Abraham.’ Pikemi nokantemi: ‘Eero pikantakaa-pero-waeta-shita poshiya-kaantya eeroka ikowa-perotani Tajorentsi, tema kantacha ratziri-takaero iroka mapi, rootaki poyaa-teeyaarini icharini-yitee-yaari awaejatziteni Abraham.’ ¹⁰ Eerorika poshiyawo pankirentsi kithoki-tatsiri, ichekae-takiro shachaki pankirentsi oponkítziki kaari kithoki-tatsini, rahaetakiro itahaetero.

¹¹ Aririka ipakahaero ikaaripero-shirewita atziri, aritaki nomitsiryaaan-teeyaari nijaa. Roo kanteencha, awotsikitaki matzirori ipinkatharen-tsitzi, nopinkatha-tzitakari naaka, tee okantya roshiya-kaantena romperatani nothopaan-tyaanariri ikyaantari iitziki. Tema riitaki kimitakaan-tyaawoni romitsiryaaan-teeromi Ishire tajorentsi, roete-shire-tanteeromi paamari. ¹² Tema roteeyakiro rirori rotekaki-mento, rooteentsi ikaateero roteka-kiwaete. Rowakoyi-teero kameethari okithoki pankirentsi, ari itayimae-teeyaawo otakee-riki.”†

Romitsiryaaataka Jesús

(Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)

¹³ Opoñaashitaka ipokaki Jesús eniki Parenkaariki, ipoñaakawo Tepoweniki. Ipokashi-takiri Juan romitsiryaaateri. ¹⁴ Tee ikowawita Juan romitsiryaaateri Jesús, ikantawakiri: “¿Litaka pipokashi-tantanari naaka nomitsiryaaatemi? Tema eeroka omitsiryaaatenani naaka.”

¹⁵ Rakanakiri Jesús, ikantziri: “Nokowa-pero-tatzii pomitsiryaaatena. Rootaki ikowakaa-kinari Tajorentsi.” Ari ikowanaki Juan, ikantziri: “Aritaki nomitsiryaaatakimi.” ¹⁶ Raanakiri, romitsiryaaatakiri. Ro itonkaanee-mi Jesús, kimitanaka ashitaryaa-nakityee-yaami inkite, ifñaahaetzii opokashi-takiri Ishire Tajorentsi okinapaaki inkiteki oshiya-paakari jamomo.

¹⁷ Ikemaetzii inkiteki ikantee-tanaki: “Ritaki netakoperotani irika notyomi, osheki nokimo-shire-wentakiri.”

4

Rantakahaeterimi kaari kamethatatsi Jesús

(Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)

* **3:4** ikyaakoetari = camello † **3:12** Tema aririka owiikitero awankiri, otekaki-takiro, atakiro otakee-riki. Rootaki aakiyite okithoki, otekakitakiro kameetha, owakoyi-takiro. Ari roshiyee-yaari eejatzi pokaentsiri, rinashi-yitee-yaari atziri, ineshironka-yiteeri ikaate kemijanta-neerini, riima kaari pakahaeroni ikaaripero-shiretzi, rootaki itaantee-yaari paamariki kaari tsiwaka-nitatsini.

¹ Okantakaa-nakari Jesús Ishire Tajorentsi jatanaki ochempi-mashiki, ari ikowawi-taka Kamaari rantakayirimi kaari kamethatatsi. ² Osheki kitejeri ijeekawaetaki janta, tekatsi roya, ayimatakiriri itashe. Tema okaatzi 40 kitejeri ijeekawaetaki janta. ³ Ikanta Kamaari, ipokashi-takiri Jesús ikoyi rantakaerimi kaari kamethatatsi. Ikantapaakiri: “Kyaaripero-rika Itomintzimi Tajorentsi, pipeyiro owanawontsi iroka mapi, poyaawo.”* ⁴ Ari rakanaki Jesús, ikantanakiri: “Eenitatsi jankinarentsi kantatsiri: Tee apatziro akoyiro oyaawo owanawontsi, rootaki kowapero-tachari akemijanteero okaatzi ikanteeri Tajorentsi.”

⁵ Ikanta Kamaari raanakiri nampitsiki tajorentsi-tatsiri, rateeta-kaapaakiri jenoki okaapankatapaakira tajorentsi-panko.† ⁶ Ikantawi-tapaari: “Kyaaripero-rika Itomintzimi Tajorentsi, pimitayi jaawikinta. Pikenkishiretero rojankinee-takiri paerani okantzi: Rotaantemiri Tajorentsi Ronampiri aminako-wentemini. Riitaki thomaemini eero pantziwa-tantawo mapi piitziiki.”

⁷ Ari rakaneeri Jesús, ikantziri: “Okantzi eejatzi rojankinee-takiri paerani: Tee okameethatzi piñaanta-waetyaari Piwinkatharite Tajorentsi.”

⁸ Rapiiwi-takari Kamaari raaneeri Jesús tonkaariki ochempiki. Roñaahakiri maawoeni nampitsi ipinkathari-yitzi atziri, tema kameetha okanta owaneenka-yitaka. ⁹ Ikantapaari: “Paminiro okaatzi tzimatsiri janta. Aririka potziwerowa-shita-kina pipinkathatena, aritaki nopakimiro maawoeni.” ¹⁰ Ari rakaneeri Jesús, ikantziri: “iPiyaate inteena! eerokataki kamaari. Tema rojankineetaki paerani, kantatsiri: Apinkatha-teeri Awinkatharite, apatziro akemijanteri rirori.”

‡ ¹¹ Ari rinteenaryaawitapaenta Kamaari. Pokaeya-paakini Ronampiri Tajorentsi, raminapaa-kiniri ikoyiri Jesús.

Retanakari rantayi-tziri Jesús

(Mr. 1.14-20; Lc. 4.14-15; 5.1-11; 6.17-19)

¹² Ari ikemaki Jesús omonkyahaetakiri Juan. Rootaki ipiyanta-naari rirori Tepoweniki. ¹³ Tee ijeekapae Kashiyakaa-weniki, ikinanee Capernaum-ki, ari ijeekapaeri. Tema inkaari-thapyaaaki ojeeki Capernaum, inampiteki iwaejatziteni Zabulón-paeni eejatzi Neftalí-paeni. ¹⁴ Ari omonkaatakari okantzi ikenkitha-takiri paerani Kamantan-taniri Isaías, ikantaki:

¹⁵ Ojeeki inkaari-thapyaaaki inampi Zabulón-paeni eejatzi Neftalí-paeni, Intatsikironta Pareenkaariniiki, Jeekatsiri Tepoweniki, jempe ipiyotee-yaari itsipajatzipaeni.

¹⁶ Ikaatzi kimiwi-takariri kinatsiri otsirenikakitzira, Ari iñaayiteeriri riiperori ootamentotsi.

Otsiman-kakowi-takari raampari kathatayiri ikineemi sharinkaweniki. Okimiwitakawo ijeekaemi okoñeetyeera.

¹⁷ Aripaete retanakawo Jesús ikenkitha-takaeri atziri-paeni, ikantziri: “Pipakahaero okaatz pantakiri kariperotatsiri, tema rooteentsi ipinkathari-wentantee jaka Inkite-jatzi.” ¹⁸ Ikanta ishire-thapyaa-tanakawo inkaari janta Tepoweniki, roojatzi iñaanta-paariri Simón, iiteetziri eejatzi Pedro, itsipatari rirentzi iita Andrés, ipashikaateeyini. Tema pashikaawaarentzi riroripaeni. ¹⁹ Ikantapaakiri: “Poyaatena, okimityaawo nimaeka riimi atziri nopashikatakayimiri.” ²⁰ Tema te ishenkaanaki, rookanakiro ipashikaamento royaata-nakiri. ²¹ Ikanta riyaaatanaki, iñaapaa-tziiri Jacobo eejatzi

* **4:3** owanawontsi = pan † **4:5** nampitsi tajorentsi-tatsiri = Aapatziyaweni ‡ **4:10** kamaari = Satanás

Juan, rirentzi. Ari ijeekaeyini rirori ipitoki rowamata-tziro ipashikaa-mento itsipatakari ipaapate iitachari Zebedeo. Romiñaa-nakiri eejatzi rirori, ²² rookanakiri ipaapte ipitoki, royaata-nakiri Jesús.

²³ Ithonkakiro ranashi-takawo Jesús Tepoweni, riyotaantaki maawoeni nampitsiki jempe ipiyota-piinteeta, ikamantan-takiro Kameethari Ñaantsi jempe okantakota ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Retsiya-takota-kaayitaki ikaatzi mantsiya-yitatsiri nampitsiki. ²⁴ Tema ithonka ikema-kotee-tanakiri Jesús janta. Ikemaeyakini eejatzi Tonkaeronijatzi, ramayitakiri isheninka ikaatzi mantsiya-tatsiri, retsiya-takota-kahae-teeri. Ramakiri ikaatzi omatziri inashiyita-chari mantsiyarentsi, katsiwaae-tatsiri, kamanawae-tatsiri, kijopooki-waeta-tsiri. Ramakiri eejatzi raahashireyitzi peyari. Tema ithonkakiri rowawijakoyita-waeri Jesús. ²⁵ Tema royaatee-yakirini osheki Tepoweni-jatzi, Apipakowenijatzi, Aapatziyawenijatzi, poñaayi-taneen-chari otsipaki inampi Judá-paeni, eejatzi intatsikiro Pareenkaarini.

5

Ikenkithatzi Jesús tonkaariki, jempe okantakota kimoshire-taatsini (Lc. 6.20-23)

¹ Ikanta iñaakiri Jesús osheki piyowenta-kariri, tonkaanaki ochempiki, ari ijeekapaaki janta. Pokapaaki riyotaani-paeni, ipiyowenta-paakari. ² Ari riyotaa-yitakiri, ikantziri:

³ “Ikimoshiretee shipeta-shireri, tema riitaki ñahaeroni ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi.

⁴ Ikimoshiretee iraaneenta-waeta-chari, tema riitaki roemoshirenkae-teeri.

⁵ Ikimoshiretee tsinampa-shireri, tema riitaki jeekaatsini kameetha kepatsiki ikashiya-kahae-takiriri.

⁶ Ikimoshiretee amina-mina-tzirori ikameetha-shirete, tema aritaki iñahaero ikoyiri.*

⁷ Ikimoshiretee neshironka-taniri, tema aritaki ineshironkae-teeri rirori.

⁸ Ikimoshiretee kiteshireri, tema riitaki ñahaerini Tajorentsi.

⁹ Ikimoshiretee oetsimaryaan-taniri, tema riitaki ikanteeteri: “itomyaayi-paeni Tajorentsi.”

¹⁰ Ikimoshiretee ikemaatsi-takae-tyaari ikameetha-shiretzira, tema riitaki ñaayiteeroni ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi.

¹¹ Pikimoshiretee imaninta-waeteemirika, ikemaatsi-takae-temirika, itheeya-kowae-teetemirika okantakaan-tziro pikemijantaana.

¹² Pithamenta-yityaa, tema Tajorentsi pinateemini inkiteki. Pikenkishireero jempe ikantee-takiri paerani ikemaatsi-takaetari etanakawori Kamantan-taniri-paeni.”

Oshiyawori tziwi

¹³ “Poshiyakawo eeroka-paeni tziwi. Aririka rowaeteetero tziwi oetarika-paeni, eero okamethatzi ikatyokan-teetyaawo. Otzimatyee imaninteetero, rookaetakiro jaawiki raatzika-waeteetero.”

Oshiyariri ootamentotsi

¹⁴ “Aririka ojeeki nampitsi tonkaariki, okoñaatzi maawoeni aririka ootyaa tsireni-riki, tee omana nampitsi. Tema eeroka koñeetyaa-kotantaniri, eeroka

* ⁵ amina-mina-tzirori ikameetha-shirete = riitaki oshiyariri ayimaneentziri imiri eejatzi itashe ikowa-pero-teera ikameethashirete.

yotaaneerini maawoeni atziri, eero pomanimo-tziri okaatzi piyotaneeri eeroka. ¹⁵ Ari okimitzita eejatzi, aririka onthoteri ootamentotsi, eero atapatako-tziri. Tema owakotziri jenoki ikoñeetyaa-kotan-tyaari ikaatzi jeekatsiri pankotsiki. ¹⁶ Ari pikanta-neeYaari eeroka, pijeeka-yitane kameetha iñaantemiri pisheninka-paeni okameethatzi okaatzi pantayitaneeri. Rootaki ipinkatha-tantee-yaariri rirori Ashiteeri Inkite-jatzi.”

Ikenkitha-takotakiro Jesús Ikwakaan-teetani

¹⁷ “Eero pikenkishiryaa-shita nopokatzi nookakayimiro Ikwakaan-teetani, eero nokakayimiro eejatzi ikenkitha-takotakiri paerani Kamantan-taniri. Apatziro nopoki nomonkaa-takaa-yitee-yaawo okaatzi ikenkitha-takoe-takiri paerani. ¹⁸ Kyaaripero aritaki othonkaeyaa kepatsi eejatzi inkite, eero awijashita Ikwakaan-teetani roojatzi omonkaa-tantakyaari maawoeni.† ¹⁹ Eerorika pithotyero Ikwakaan-teetani, eerorika pikaman-teeri pisheninka ikemantee-yaawori rirori, eero pinintahawo ipinkathari-wentanteera Inkite-jatzi. Riima matakirori ithotyero riyotaanteero, riitaki riipero-taatsini jempe ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi. ²⁰ ‡Poshiya-kaatzima kameetha-shirerira Yotaantaniri eejatzi Inashitananiri? Eerorika pawijeeri eeroka pikameetha-shiretee, eero piñahaero ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi.”

Ikenkitha-takotziro Jesús kijaantsi

(Lc. 12.57-59)

²¹ “Piyotee-yironi eeroka okaatzi ikantee-takiriri paerani awaejatziteni, ikantee-tziri:

Eero powamaantzi. Aririka powamaantaki, aritaki rowajankitee-takimi eeroka.

²² Iroka nokantzi naaka: Eero pikijiri pisheninka, rowajankitee-tzimi-kari. Eero pikanta-waetziri: ‘Te piyowaetzi eeroka.’ Aritaki rowajankitee-takimi pinkatharentsiki. Te okameethatzi pikija-neenta-waeteri pisheninka piitamajontzi-waeteri, patsipetawo-kari pitahaeyaa sharinkaweniki.‡

²³ Tema paapiintziri pipira pashita-kaari Tajorentsi pitayiniri, roo kanteencha aririka pikenkishiryaa-paakiro eenitatsi ikijawentzimiri pisheninka, ²⁴ ari pookanakiri pipira pashita-kaariri, piyaata-shiteri kijakimiri. Pinkanteeri: ‘Nosheninka, jame aakameethata-wakahaeyaa.’ Aririka paapatziya-wakahaeyaa, pipiye taapoki-mentotsiki, pita-paeniri Tajorentsi pashita-kaariri pipira. ²⁵ Eenitatsi-rika kijimini, aririka raanakimi pinkatharentsiki, pithaa-wakotya awotsiki, pikanteri: ‘Eero pikijawaeta, jame aakameethata-wakahaeyaa.’ Tema aririka rareeta-kaakimi pinkatharentsiki, ikantakiri romperatani: ‘Paanakiri irika.’ Aritaki rahaeta-nakimi romonkyahaetemi. ²⁶ Eerorika pipinata-shitari ikaatzi ikowako-takimiri, eero roemishitowa-kaanteemi. Omaperotatya.”

Ikenkitha-takotziro Jesús mayempi-taantsi

²⁷ “Piyotziro eerokapaeni ikowakaan-teetakiri paerani, ikanteetzi: Eero pimayempitzi.

²⁸ Iroka nokantzi naaka: Aririka piñiuro tsinani, piñaama-shire-takyaaworika, pimayempi-shire-takiro. ²⁹ Iroka noshiya-kaawentemiro. Rootakirika pokiperori antakayimironi kaari kamethatatsi, pipakahaero, pikimita-kaantyaawo pikitho-kiryaa-tyeeromi, pookiro. Tema tee pikoyi patsipeeteeyawo sharinkaweni okantakaantziro poki, tema rootaki kameethatatsi pijeeka-pityakitee. ³⁰ Rootakirika pakoperori antakayimironi kaari

† 5:18 Ikwakaan-teetani = jota, tilde = oryaani-paeni jankinarentsi ‡ 5:22 pisheninka = pirentzi, pitsiro

kamethatatsi, pipakahaero, pikimita-kaantyaawo pithatyaa-tyeeromi pako, pookiro. Tema tee pikoyi patsipe-teeyaawo sharinkaweni okantakaan-tziro pako, tema rootaki kameetha-tatsi piieekaponchokite.

Ikenkitha-takotziro Jesús ookawakaantsi

³¹ “Ikanteetaki eejatzi paerani:

Aririka rooka-wakaetyaa, otzimatyee ipaeteri jempe ojankina-takota rooka-wakaan-tyaari.

³² Iroka nokantzi naaka. Rantakiro kaari kamethatatsi ikaatzi ookashitawori iina, rooma iñiuro-rika omayempitaki kantacha rookiro. Aririka aawiteyaa roori itsipa oemi, omayempi-tzimo-takiri etawitari oemintari. Ari ikanteeyaa-ri ahaeroni roori, mayempitaki rirori.”

Ikenkitha-takotziri Jesús paeryaa-shiwaetari Tajorentsi

³³ “Piyotee-yironi ikantee-takiriri paerani awaejatziteni:

Eero pipaeryaa-shiwaetari Tajorentsi.

Tema aririka otzimi pikashiya-kaeriri Tajorentsi, otzimatyee pimonkaateniri.

³⁴ Iroka nokantzi naaka: Tee okameethatzi pipaeryaa-shiwaet-tyaari Tajorentsi pimatan-tyaawori pikanta-yitziri. Eero pipaeryaa-shiwaetawo inkite, tema ari ijeekiri Tajorentsi janta. ³⁵ Eero pipaeryaa-waetziro kepatsi, tema riitaki ashitawori Tajorentsi, rootaki ikatziya-chente-tanta-piintari. Eero pipaeryaa-shiwaetawo Aapatziyaweni, tema aritaki ipinkathari-wentante Pinkathari-perori. ³⁶ Eero pipaeryaa-shiwaetawo piito, pikante: ‘Eerorika nomatziro nokantziri, ithatyee-tenawo noeto.’ Tema tee eeroka materoni pishooka-kaero pipae, opoñaashitya pichenkae-shita-kahaero. ³⁷ Eero pamatawi-tantzi. Kyaari-pero-rika pantero pikanta-yitziri, pikante: ‘Jeen, nomatero.’ Eerorika pantziro, pikante: ‘Eero nomatziro.’ Tema tee okameethatzi poshekiuro piñaani.”

Ikenkitha-takotziro Jesús ineshironka-teetziri kijaneentan-tatsiri

(Lc. 6.27-36)

³⁸ “Piyotee-yironi eeroka ikantee-takiri paerani:

Aririka pikithokiriitiri rooki itsipa atziri, okameethatzi ipiyako-wentee-tyaari, ikithoki-ryiitee-temiro poki eeroka.

Aririka pitzinkiryaa-koteri itsipa atziri, okameethatzi ipiyako-wentee-tyaari itzinkiryaaakoetemi eeroka.

³⁹ Iroka nokantzi naaka. Tee okameethatzi pipiyat-yaari kijaneentzimiri. Aririka ipajaawooteemi, pishine-teniri ipajaawotemi otsipaki. ⁴⁰ Aririka rahaetemi pinkatharentsiki ikoyi raapithe-temiro pithaari, pishine-teniri raanakiro eejatzi pipewiryaaakowo. ⁴¹ Aririka rompereetemi paanakiro ashaahawontsi pookiro niyanki awotsi, paanakiro ashaahawontsi pawijakaero jempe ikantee-takimi pookiromi. ⁴² Aririka ikanteetemi: ‘Pipina,’ okameethatzi pipiri. Aririka ikanteetemi: ‘Pipawakina, ari noepiyeemi,’ okameethatzi pipiri eero pithañaa-pithatari.

⁴³ Piyotee-yironi eeroka ikanteetakiri paerani:

Pineshironkateri pisheninka eeroka. Riima ikaatzi kijimiri, pikijiri rirori.

⁴⁴ Iroka nokantzi naaka: ‘Petakot-yaari kijimiri. Pamana-kotyaari maawoeni ineshironka-tanteyaari Tajorentsi. Eero pipiyatari kijaneentzimiri, paakameetha-teeri.’ ⁴⁵ Rootaki ikowakae-takiriri itomiyaataari Ashiteeri Inkite-jatzi. Tema riitaki owetsika-kiriri ooryaa kitejeta-kotziriri maawoeni atziri: kameetha-shireri, eejatzi kaari-pero-shireri.

Riijatzi wetsika-kirori inkani, rowaryiiniri maawoeni atziri: tampatzika-shireri eejatzi kaaripero-shireri. ⁴⁶ Apatziro-rika petakotari ikaatzi etakotzimiri eeroka, ¿poshiya-kaantzi aritaki ipinateemi Tajorentsi? Tema eero, rootaki ranta-piintakiri shintsitziriri atziri ipinateri riitaki rashita-kaeyaari iwinkatharite wirakocho. ⁴⁷ Apatziro-rika piwetha-tapaa-kyaaari pisheninka, ¿aminaashi-waetaantsi iroka? Tema rootaki ranta-piintziri itsipajatzi atziri. ⁴⁸ Pikameetha-shire-yitee eeroka, poshiya-kotee-yaari Ashiteeri Tajorentsi, mapero ikameetha-shiretaksi rirori.”

6

Ikenkitha-takotziri Jesús pashitan-tachari

¹ “Pipakahaero powapeyi-motari atziri-paeni pikameetha-shire-teeeyini. Eekiro-rika piyaata-kaatyero, tekatsi ipinateemiri Ashiteeri Inkitejatzi.

² Aririka pipashi-tantayaa, eero pikanta-kanta-waetzi: ‘Nopashi-tantaka naaka.’ Apatziro ikanta-kanta-waetzi owapeyi-motan-taniri jempe ipiyota-piinteeta eejatzi jempe ikineta-piintzi, rootaki ipinkathee-tantaayariri rirori. Tema tzimaki pinkatha-tziriri rirori. ³ Aririka pipashi-tyaari eeroka ashironkaenkari, eero pikanta-kanta-waetzi,* ⁴ pomanakaashityaawo okaatzi pipashi-tantakari. Apatziro riyotzi Tajorentsi, tema riitaki pinateemini paata.”

Ikenkitha-takotziro Jesús amanaantsi

(Lc. 11.2-4)

⁵ “Aririka pamanyaari Tajorentsi, eero poshiya-kotari owapeyi-motan-taniri. Tema ikatziya-piinta rirori ipiyota-piinteetaha eejatzi niyankineki nampitsi inaantyaariri isheninka-paeni. Tema tzimaki pinkatha-tziriri rirori. Mapperowa. ⁶ Rooma eeroka aririka pamanya, pashita-kotyaa pipankoki pikowakoteri Ashiteeri tsipata-kimiri. Riitaki ñeemini apaniroeni, aritaki ineshironka-takimi, riitaki pinateemini.

⁷ Aririka pamanya, eero papiipii-tziro okaatzi pikantakiri. Apatziro rapiipii-tziro itsipa-jatzi atziri. Roshiyakaa-mintheetzi rapiipii-tziro ikan-takiri aritaki ikemakiri Tajorentsi. ⁸ Paamaeyaa poshiya-kotari-kari eeroka. Tema tekira pikowako-teriita Ashiteeri koetyimo-tzimiri, riyotzi-maetakawo rirori maawoeni. ⁹ Iroka pikante pamana-piintyaa eeroka: Ashitanari, nampitawori inkiteki, tema rootaki Tajorentsi piwaero eeroka.

¹⁰ Pipinkathari-wenteena naaka.

Pantakaa-yinawo jaka kepatsiki okaatzi pininta-kaanari eeroka, Poshiya-kaanteenari inkite-weri, pantakaeri rirori maawoeni pininta-kaeriri eeroka.

¹¹ Pipapiintena okaatzi koetyimo-tanari nowayityaari.†

¹² Pipeyako-teenawo nokaaripero-shire-waetaki, Tema nomatakiro naaka, nopenyako-teeri ikaatzi owaaripero-shire-tanari.

¹³ Eero pishinetana ifaantee-tena, ikowaete rantakahae-tenawo kaari-perori. Tema ashi powaero pipinkathari-wentantee eeroka.

Ari pikantapiin-tatya otzimimo-tzimi pishintsinka, eejatzi powaneenkawo. Aritaki okantari.

¹⁴ Aririka paripero-teeri ikaatzi kijimiri, aritaki raripero-teemi eeroka Ashiteeri Inkite-jatzi. ¹⁵ Rooma eerorika pariperotziri ikaatzi kijimiri, tema eero raripero-teemi eeroka Ashiteeri.”

* 6:3 Poshiya-kaantero tee iyotzi pampate jempe oeta antziri pakopero † 6:11 nowayityaari = pan

Ikenkitha-takotziro Jesús tziwentaantsi

¹⁶ “Aririka pitziwentyaa poshire-takot-yaari Tajorentsi, eero pikanta-kanta-waetzi: ‘Notziwenta-tyaari Tajorentsi.’ Paamaeyaa poshiyarikari eeroka owapeyi-motan-taniri. Itziwenta-piinta rirori mantsiya-shookiyitaki, rootaki riyootan-tariri itziwentatyyaa. Tema tziimaki pinkathatzi-rirori. Maperowa. ¹⁷ Rooma eeroka aririka pitziwent-yaari Tajorentsi, pikiwawootyaa, pikishityaa kameetha, ¹⁸ eero riyotan-teetzimi pitziwentatyyaa. Apatziro riyotemi Ashiteeri Inkite-jatzi, tema riitaki pinateemini.”

Ikenkitha-takotziro Jesús inkite-jato ashaahawontsi

(Lc. 12.32-34)

¹⁹ “Eero pashaahanta-shiwaeta jaka kepatsiki, osheki opereyitzi, opowanitzi, tema eenitatsi osheki koshintzi jaka. ²⁰ Tema ro kameetha-tatsi pantayi-teero pijeekan-teeyaari kameetha inkiteki. Rootaki kimi-tyaawoni pashaahantaa-tyeeyaanimi inkiteki jempe tee opereyi-tapae, opowanitapae eejatzi, tema tee itzimapae koshintzi janta. ²¹ Tema jempe-rika powahaantaka, aritaki poshireta-piintee-yaawo.”

Ikenkitha-takotziri Jesús ootamentotsi

(Lc. 11.33-36)

²² “Rootaki oki oshiyariri ootamentotsi awathaki. Kameetha-rika okanta poki, piñaantawo kameetha, okimi-witakawo pikoñeetyaa-kotatyeemi. ²³ Terika okameethatzi poki, eero piñaantawo kameetha, kimiwi-taka pitsireni-kaakitako-tatyeemi.”[§]

Ikenkitha-takotziro Jesús ashaahawontsi

(Lc. 16.13)

²⁴ “Tekatsi materoni rantawae-teniri apite omperatan-taniri. Tema apaani ikowa-perote imonkaa-teniri ompera-tariri, riima itsipa ikijaneentanakiri. Ari okantari eejatzi: Tekatsi materoni ranteniri Tajorentsi ikoyiri rirori, aririka ikenkishiryaa-koe-tyaawo ashaahawontsi kimi-tanaka roomi omperat-yaarini.”

Ikenkitha-takotziro Jesús kanta-shiryaaantsi

(Lc. 12.22-31)

²⁵ “Pikemi nokante: Eero okantzimo-shiryaa-waetzimi pikante: ‘itaka noyaari, iitaka nomiriteri, iitaka nokithaa-tyaari?’ Tema eenitatsi akenkishiryaa-piintyaari, rootaki kowapero-tachari, awijiro okaatzi owa-piintari, eejatzi akithaa-piintari. ²⁶ Jame akenkishiryaa-koteri tsmereeriki-paeni. Tee ipankitziro royaari, tee rowetsiki ipanko rowantyaawori iwankiri. Roo kanteencha, Tajorentsi papiintziriri okaatzi rowayitari. ¿Tema retakoperotzimi eerokapaeni Tajorentsi? ²⁷ Eekiro-rika piyaata-kaatyero okantzimo-shiryaa-waetzimi, ¿arima pimatakiro powawi-neenta-waero pojarentsite? ²⁸ Jame akenkishiryaa-kotero incha-teyaki-paeni, tee añiuro antawaete, tee ontyaawenta okithaa-tyaari. Teemaeta okan-tzimo-shiryaa-waetawo, okante: ‘iitaka nokithaa-tyaari?’* ²⁹ Owaneenkataka kameetha, awijakiri rowaneenkata Salomón, pinkathari-tatsiri paerani. ³⁰ Tema riitaki Tajorentsi owaneenka-tzirori. Okantawita eepichokiini

‡ 6:22 Oshiyakaa-wenta-chari okitsi kameethari, riitaki atziri pimantatsiri (kaari mashitha-tatsiri), riitaki ñahaeroni ikematha-teero okaatzi rantakaeriri Tajorentsi, tema ijeekanaatzi okoñeetyeera

§ 6:23 Oshiyakaa-wenta-chari eerorika okameethatzi oki, riitaki atziri mashithari kaari kematha-teroni okaatzi rantakaeriri Tajorentsi, tema ijeekatzi otsirenikaakitziro * 6:28 incha-teyaki-paeni = lirio

añaawitawo owaneenkata-paenta, roo ojamanitaki te okamethataneeriririka okama-teya-tanaki, ichekae-takiro, itahaetakiro. ¿Eeroma raminakowentzimi eeroka Tajorentsi? Aritaki, eero pikijo-shirewaetzi. ³¹ Aritapaaki okantzimo-shiryaa-waetzimi, pikante: ‘itaka noyaari, iitaka nomiriteri, iitaka nokithaa-tyaari?’ ³² Apatziro okantzimo-shiryaa-waetziri itsipajatzipaeni. Rooma eerokapaeni, riyotako-tzimiro Ashiteeri Inkitejatziiitarika koetyimo-tzimiri. ³³ Tema rootaki kowapero-tachari ipinkathariwenteemi Tajorentsi, rowameetha-shire-teemi eejatzi, aritaki ipayiteemiro okaatzi koetyimo-tzimiri.

³⁴ Aritaki okantari, eero okantzimo-shiryaa-waetzimi oetarika awijimotemini okitejeta-manee, aritaki piñaakiro. Tema maawoeni kitejeriki-paeni piñaapiintakiro okaatzi kantzimo-shiryaa-yitzimiri.”

7

Ikenkitha-takotziro Jesús kijimataantsi

(Lc. 6.37-38,41-42)

¹ “Tee okameethatzi pikijima-tante, paamaeyaa ikijima-teetzimi-kari eeroka. ² Aririka pikanta-koteri pisheninka, aritaki ikantako-tanakimi eejatzi eeroka. Oztimatyee paamaeyaa, oztimi-kari pantzimo-tantani, imaperootee-mikari eeroka paata ipiyeeteemi. ³ Tema oshiyawo aririka otyaakitemi antawo incha-petoki pokiki, ¿arima paminakiri itsipa tyaakiteenchari rokiki? ⁴ ¿Kantachama pikanteri: ‘Pipoki nayimiro tyaaki-takimiri?’ Tema otyaaki-takimi eeroka antawo incha-petoki. ⁵ Tema poshiyakari eeroka owapeyi-motan-taniri. Tema oztimatyee petawakyaawo eeroka paawaero inchapetoki oztikaa-kimiri pokiki, okantya paminanee kameetha paantee-yaanariri rinchapetokite tyaaki-teenchari itsipa.

⁶ Tee ipaetziri otsitzi okaatzi rooperotsiri rashitari Tajorentsi. Tee ipaetziri eejatzi chaancho okaatzi poreryaa-yitatsiri pinapero-tachari, tema te riyotziro ineshironka-waetzi ari roepatsi-takiro eejatzi ari raatzikawaetakiro. Teera ipaetateeri ikowawitari, osheki imashireyantzitanaki, aritaki ratsikantaki.”*

Ikenkitha-takotziro Jesús amanaperotariri Tajorentsi

(Lc. 11.9-13; 6.31)

⁷ “Pikowako-tante, pithotyakotee eejatzi, aritaki ipaeteemiro pikoyiri. Poshiya-kantero aririka pareetyaa pankotsiki, pikanta-paakiri ashitawori: ‘Pashita-reenawo pipanko.’ Ari rashita-ryaakimiro ipanko. ⁸ Tema aritaki ipaeteeri kowakotan-tatsiri. Ikaate amina-mina-teeroni, aritaki roñaahae-teeri. Aririka ikantante: ‘Pashita-reenawo.’ Aritaki rashitaryahae-takiniri. ⁹ Aririka ikowakotemi pitomi, ikantemi: ‘Pawa, pipina noyaari.’ ¿Arima pipakiri mapi?† ¹⁰ Aririka ikantemi: ‘Pipina shima.’ ¿Arima pipakiri maanki royaari? ¹¹ Tema piyotziro petakotari eeroka pitomi-paeni, okantawita pikaari-pero-wita eeroka. Riitaki maperotziro Ashiteeri Inkite-jatzi, retakotari maawoeni amanayi-teeriri. ¹² Aririka pikoyi retakoeteemi, petawakyaawo eeroka petakotantya. Tema rootaki Ikwakaan-teetani, roojatzi ikantakiri paerani Kamantan-taniri-paeni.”

* **7:6** Ikante-ziri jaka: “roopero-tatsiri rashitari Tajorentsi” eejatzi “poreryaa-yitatsiri pinapero-tachari”, rootaki oshiyakaa-wentcha Kameethari Ñaantsi. Tema rootaki iñaani Tajorentsi oshiyari ikaatzi poreryaa-yitatsiri pinapero-tachari. Riima otsitzi eejatzi chaancho, riitaki oshiyakaa-wentachari ikaatzi kaari koyironi ikemijanteero Kameethari Ñaantsi, osheki ikijaneentakiri kamanantziro. Terika ikoyiro ikemijante, eero ishitsiteetziri ikemijante † **7:9** noyaari = pan

Ikenkitha-takoe-tziro awotsi-manchaki
(Lc. 13.24)

¹³ “Aririka pikoyi pikyaa-wanko-teeri Tajorentsi, pikimitakantyaawo pipampi-thata-tyeeromi awotsi-manchaki. Tema eenitansi otsipa jaawoki-tatsiri, kaari pomeantsi-tachani ikinantee-tyaawo. Tema osheki pampitha-takirori, riitaki ashironkahaa-chani sharinkaweniki. ¹⁴ Rooma awotsi-manchaki, tee ishekitzi kinantyaawoni, riitaki areetaa-chani janta ashi rowaero rañahae.”

Ikenkitha-takotziri Jesús thaeri
(Lc. 6.43-44)

¹⁵ “Paamahae-yaani eerokapaeni ramatawi-tzimi-kari oshiyawi-tariri Kamantan-taniri, roshiya-paakyaari ipireetari eero imashireyantzi-waetzi. Roo kanteencha, kaari-pero-shiretaki rirori inthomoeki, roshiyakari owan-taniri. ¹⁶ Otzimatyee aminiri kameetha-rika okaatzi rantayi-tziri, rootaki ayotant-yaari kameethashiretaki rirori. ¿Añiiroma chochoki imiriteetziri okithoki-tantyaawo owato kitochee? Tema te. ¿Kantachama okithoki-tantyaawo otsipa chochoki-paeni roori? Tema eero. ¹⁷ Roorika inchato jaankanato-tatsiri oshooki, okithokitzi kameetha. Rooma inchato jampishi-tatsiri, tee okameethatzi okithoki. ¹⁸ Tema okaatzi inchato jaankanato-tatsiri oshooki, tee okaariperotzi okithoki. Ari okantari eejatzi inchato jampiya-shita-tsiri oshi, tee okameethatzi okithoki. ¹⁹ Tema ari itowae-takiro inchato kaari kithoki-tatsini, rahaetero itahaetero. ²⁰ Aritaki piyotee-yawakirini eeroka-paeni amatawitantari aririka piñayai-takiro okaatzi rantayitzi.”

Ikenkitha-takotziri Jesús yotako-pero-teeriri
(Lc. 13.25-27)

²¹ “Eeniwitacha osheki kantanari: ‘Eerokataki Nowinkatharite, nopinkatha-tzimi.’ Eero ikyahae rirori inkiteki jempe ipinkathari-wenteeri Tajorentsi. Apatziro ikaatzi antaneerori ikoyiri Ashitanari Inkite-jatzi. ²² Aririka nopinkatharitee paata ari nopiyoteeri maawoeni atziri. Eenitansi kantayi-teenani: ‘Nowinkatharite, nopaeryaa-kimiro piwaero nokenkitha-takotzimi. Nopaeryaakimi netsiya-takota-kaeri raahashiri-tziri peyari. Ari nokimiteeriri eejatzi nosheninka-paeni, osheki notajonka-wenta-yitaki nopaeriiniri piwaero.’ ²³ Ari nokanta-wakiri naaka: ‘Tee niyotzimi. Piyaate inteena, tema osheki pantakiro kaari kamethatatsi.’ ”

Ikenkitha-takoe-tziri apite wetsika-tsiri ipanko
(Lc. 6.46-49)

²⁴ “Pikemi. Aririka pikenkishiryakotero maawoeni nokanta-kimiri, aririka pikemijanta-neero maawoeni, ari okameethatzi. Rootaki piyotani-tyaari. Poshiyaari wetsika-tsiri ipanko okijopathatzira kepatzi. ²⁵ Oparya-witaka antawo inkani, amaaniiwitaka. Antawo otampyaa-witaka, ookanta-witapaakawo pankotsi, tee aawiyiuro. Tema owatzika-kityaa kameetha okijopathatzira kepatzi. ²⁶ Ari okimitari eejatzi eerorika pikenkishiryako-tziro okaatzi nokanta-yitakimiri, eerorika pikemijanta-neero, te piyotanitzi. Poshiya-kotakari wetsika-tsiri ipanko impanekii-teki. ²⁷ Okanta oparya-paaki inkani, amaanita-paaki. Ari otampyaa-tapaaki, ookanta-paakawo pankotsi, tyaanaki. Tee iñahaeteero.”

‡ 7:15 ipireetari tee imashiyantzi-waetzi = owisha = owantaniri = lobo
imiriteetziri = uva; chochoki-paeni = higo

§ 7:16 chochoki

28 Rootaki riyotaa-kiriri Jesús ikaatzi piyowenta-kariri. Ipampoyeeyanagirini atziri-paeni ikemirira. 29 Tema tee omaanta ishintsinka riyotaantzira, rawijiri riyotaantzi Yotaantaniri-paeni.

8

Retsiyatakotakahaeri Jesús omatziri pathaa-wontsi (Mr. 1.40-45; Lc. 5.12-16)

1 Ikanta roerinkaawo Jesús ikenkitha-takira tonkaariki, royaateeri osheki atziri. 2 Ari ipokashi-takiri omatziri pathaa-wontsi, rotziwerowashita-paakari, ikantapaakiri: “Pinkathari, pikoyi-rika, niyotzi aritaki pimatakiro petsiyatakotakahaena.” 3 Roojatzi rakotan-tanaka Jesús, rotzinkakiri eepichokiini, ikantziri: “Nokoyi, petsiya-takotee.” Etsiyatanaki ipathaa-waewitaha. 4 Ikantawi-tawaari Jesús pathaawae-witachari: “Eerowa pikaman-takotana. Apatziro powanakiro piyaata-shiteri Omperatajorentsi-taarewo, pimatán-tyaawori Ikwakaantani paerani Moisés, paanakiniri Tajorentsi pashita-kaariri pipira, rootaki riyotan-teetyaari etsiyata-koteemi.”

Retsiya-takota-kahaeri Jesús romperatani reewarite owayiri-paeni (Lc. 7.1-10)

5 Ikanta rawijanaki Jesús, areete-yakani nampitsiki Capernaum. Ari ipokaki reewari rowayirite wirakocha iñeeri Jesús, 6 ikantapaakiri: “Nowinkatharité, eenitatsi naaka nomperatani nopankoki, maperotaka imantsiyataki, kijopookitaki.” 7 Ari rakanakiri ikantziri: “Aritaki niyaataki netsiya-takota-kahaeri.” 8 Ikantanaki rirori: “Osheki nopinkatha-takimi eeroka, tema tekatsi koyinani naaka, eero okanta pikyaa-wankotana. Apatziro nokoyi pikanta-kaanteri retsiya-takotee, aritaki omatakyaa pikanteri.* 9 Eenitatsi omperatanari naaka, eenitatsi eejatzi owayiri-paeni nomperatari naaka. Aririka nokanteri: ‘Piyaate,’ aritaki riyataki. Aririka nokante itsipa: ‘Pipoki,’ aritaki ipokaki. Aririka nokanteri nomperatani: ‘Pantero iroka,’ imatziro rantziro.” 10 Ari ipampoyaanakiri Jesús ikemakirira ikantaki reewarite owayiri. Ikantanakiri ikaatzi oyaatakiriri: “Riitaki matakirori irika ikemijantzi, tema jaka inampiiteki Israel-paeni tekira noñee apaani oshiyaarini irika. Omaperotatya. 11 Pikemi, aririka ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, aritaki itzimaki osheki itsipajatzí poñaachani otsipaki nampitsi, inintahaeayaa rakiyoteeri awaejatzitani Abraham, Isaac, eejatzi Jacob. 12 Eero itzima-perotee ashéninka jeekaatsini janta. Riitaki ikowawi-teetari ipinkathari-wenteeri maawoeni janta, tema osheki ipiyathataka, rootaki rookantee-yaariri otsireni-kaakitziira. Ari riraawae-tyaari, ratsikae-kiwae-teeyaa ikemaatsi-teeyaa.” 13 Ipithokashita-naari reewarite owayiri, ikantziri: “Pipiye pipankoki. Pimatakiro pikemijantzi eeroka, rootaki retsiya-takotan-teeyaaari pomperatani.” Intsiapaete retsiya-takotanaki romperatani ipankokinta.

Retsiyatakotakahaero Jesús riyote Pedro (Mr. 1.29-34; Lc. 4.38-41)

14 Ikanta ikinanaki Jesús ipankoki Pedro. iñaapaa-tziiro riyote omaryaaka, omatzziro jaawa-kirentsi. 15 Rotzinkan-tapaakawo eepichokiini rako, etsiyata-kotanaki. Piriintanaka, aminayi-tawakiniri oetarika opawakiriri.

* 8:8 Irika reewari rowayirite wirakocha, kaari Judá-paeni, itsipa-jatzi atziri. Paerani tee ikyaa-wanko-tziri Judá-paeni itsipa-jatzi kaari isheninkata.

¹⁶ Okanta otsireniityaanaki, ramaeta-paakiniri osheki raahashiretziri peyari. Retsiya-takota-kaayi-teeri ikijatha-yitakiri iweyarite. Retsiya-takota-kaaki eejatzi ikaatzzi mantsiya-tatsiri. ¹⁷ Ari omonkaatari ikamantan-takiri paerani Kamantan-taniri Isaías, ikantaki: Riitaki aanakironi amantsiyanka, Rijjatzi aanakironi okaatzzi akemaatsi-yitari.

Kowatsiri royaateri Jesús
(Lc. 9.57-62)

¹⁸ Ikanta iñaakiri Jesús isheni-pero-tapaaki atziri piyowentakariri, ikan-tanakiri riyotaani: “Jame amontyaakotee intatsikironta.” ¹⁹ Ikantawitawaari Yotaantaniri: “Yotaanari, nokoyi noyaata-nakimi jempe pikinayite eeroka.” ²⁰ Rakanaki Jesús, ikantziri: “Eenitatsi imoo kowincha imaantapi-intari, eejatzi ikimita tsmireriki-paeni eenitatsi imenkoshi. Riima irika It-omi Atziri tee otzimi ipanko imaantyaari rirori.” ²¹ Ari ikantanaki riyotaani: “Yotaanari, nokowawitaka naaka noyaata-nakimi, eero nomatzimaeta ni-maeka, nokowatzii noñeeri nokitata-neeri ashitanari, aripaete noyaatem.” ²² Ikantanaki Jesús: “Poyaatena. Tema ikaatzzi kamatsiri, aritaki ikitateeri rirori kaminkari-paeni.”

Romaeriro Jesús tampyaa
(Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)

²³ Ari rotetanaka Jesús pitotsiki, itsipatakari riyotaani-paeni. ²⁴ Ikanta imontyaa-kotanaka, maanaki Jesús pitotsiki. Ro roweyaa-kowitaka niyankyaani, omapokakiri riyotaani-paeni antawo tampyaa, kitaatapaaka nijaa pitotsiki otamakaa-tanakira inkaari. ²⁵ Riyaata-shitanakiri apani riyotaani Jesús, rowakiryaapaakiri, ikan-tziri: “iYotaanari, apiinkatyewe! iPowawijaa-koteena!” ²⁶ Ikantanakiri rirori: “iLitaka pithaawantari? eTekirama pikemijanta-perotzi?” Piriintanaka, romaeryaakiro tampyaa eejatzi otamakaatzi inkaari, awijanaki, maeryaa-tanee kameetha. ²⁷ Ipampoyeeyanakirini Jesús, antawo ipinkatha-tanakiri, ikanta-wakahaeyani: “iLitaka atzirita-tsiri irika? Romaeryaantawori tampyaa, eejatzi inkaari.”

Gadara-jatzi raahashiretziri peyari
(Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)

²⁸ Areetee-yakani intatsikiro, aatakota-paaki nampitsiki iiteetziri Gadara. Ari ishiyashi-tawakari apite atziri raahashiretziri peyari ipoñaakawo kitataarewo-mashiki. Ikijakaakari peyari, osheki ithaa-wanteetari, tee imateetyaa ikineete janta. ²⁹ Icheraa-pero-tanaki ikantzi: “iJesús, Itomi Tajorentsi! iNimaekama powajankitena tekira omonkaa-tyaata? iJempema nokanta-kimika eeroka?” ³⁰ Ari ishimoka-waeteeyini osheki chaancho janta. ³¹ Nāawaetanaki iweyarite, ikantzi: “Aririka petsiyatakotakahaeri naahashiretanewo, potyaantena ipiyotakaha chaancho.” ³² Ikantzi Jesús: “iPiyaate peyari!” Jatanaki peyari-paeni chaanchoki, raahashireta-paakiri, rootaki ishiyan-tanakari impeetaki, pariyeeyapaakani maawoeni inkaareki, thonkaka ipiinkaeyakini. ³³ Ikanta iñaakiro aminiriri chaancho okaatzzi awijeentsiri, shiyanyaka nampitsiki, ikamantapaakiri maawoeni atziri okaatzzi iñaakiri. ³⁴ Rootaki riyaata-shitan-tanakariri atziripaeni irika Jesús, ikantapaakiri: “Tee nokoyi piyeeki nonampiki, pamine jempe pikini.”

9

Retsiyatakotakahaeri Jesús kijopookiri
(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)

¹ Ikanta rotetanaa Jesús pitotsiki, montyaa-kotanaa inampiki. ² Ari ramaeta-kiniri kijopookiri, inatakoe-takiri romaryaa-mentoki. Riyoshire-tawakiri Jesús ikaatzi natako-takiriri osheki rawentaa-paakari, iñaanata-wakiri mantsiyari, ikantziri: “Pithaamenta-shiretyaa nosheninká, tema ipeyakoe-teemiro pikaaripero-shire-witaka.” ³ Kemawaki rirori Yotaantaniri-paeni, ikanta-shire-tanaki: “Itheenka-tajorentsi-tatzii irika.” ⁴ Tema yotaki Jesús jempe ikanta-shiretzi, rojampi-tanakiri, ikantziri: “¿Iitaka pikaaripero-shire-tantari? ⁵ ¿Tema okameethatzi nokante: ‘Ipeyakoe-teemiro pikaaripero-shire-witaka?’ ⁶ ¿Rooma pikoyi nokanteri: ‘Pikatziyane, piyaatee?’ ⁷ Nimaeka piyoteri Itomi Atziri otzimimo-tziri ishintsinka jáka kepatsiki, aritaki ipeyako-teeniri antawitawori kaari kamethatatsi.” Ipithoka-shita-nakari kijopookiri, ikantziri: “Pikatziye, paaneero pomaryaa-mento, piyaatee pipankoki.” ⁸ Apathakirotonaa ikatziyanaa mantsiya-witachari, jatee ipankoki. ⁹ Tema iñaakiri maawoeni piyoteen-chari, ipampoyeyanakirini iñaawaerira riyaaatee. Ikantee-yanakini: “Imapero-tatyaa Tajorentsi, riitaki matakirori otzimimo-tantariri itajorenka irika atziri.”

Omiñahae-tanakiri Mateo
(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)

⁹ Ikanta rawijanaki Jesús, roojatzi iñaanta-paariri Mateo, irika riitaki shintsi-tantatsiri ramaeteniri koriki. Ikantapaakiri: “Poyaatena.” Roo-jatzi ikatziyantanaa Mateo royaata-nakiri. ¹⁰ Areetaka ipankoki Mayo rowakae-yaari Jesús, ari ikaatakiriri riyotaani-paeni. Tema osheki shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki oyaatanakiriri Jesús, riyaaatzitaka eejatzi osheki antayitzirori kaari-perori. Ari ikaatzi rakiyotakiri Jesús. ¹¹ Ikanta iñaakiri Inashitantaniri, ikaemakiri riyotaani Jesús, rojampi-takiri, ikantziri: “¿Iitaka rakiyotan-tariri Jesús shintsi-tatsiri ramaeteniri koriki eejatzi antayitzirori kaari-perori? Tee okameethatzi.” ¹² Ikemaki rirori Jesús, ikantzi: “Aririka imantsiyate atziri ipokashi-tziri aawintantaniri, riima atziri kaari mantsiya-tatsi tekatsi ikoyi rirori. ¹³ Otzimatyee pikenkishireero Ikantakaantani Tajorentsi, kantatsiri: Tee apatziro nokoyi pamayiteena pipira pitayinari. Roo nokowa-pero-teeri pineshironka-teeri pisheninka. Tema tee apatziro nopokashi-tziri kameetha-shireri nokaema-shire-teeri, tema nopokashi-tatziiri kaari-pero-shireri nokaema-shire-teeri ipakahaero kaari-perori.”

Ikenkitha-takotziro Jesús itziwenteeta
(Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)

¹⁴ Ari ipokaeyakini riyotaani Juan, rojampi-tapaakiri Jesús, ikantziri: “¿Iitaka kaari itziwენტanta piyotaani? Tema notziwenta-piinta naaka, ari ikimi-tzitari riyotaani Inashitantaniri.” ¹⁵ Ari rakanakiri Jesús, ikantanakiri: “Aririka aate aawakaan-tsiki, ¿arima owashire-tapaakyaa? Rooma aririka paata, rahaetakiri iimenteetari, aripaete itziwenteetyaa. ¹⁶ Tema apaani paejatopookiri kithaa-reentsi, aririkami rowama-tanteetyaawo owakirari ojapeki, aritaki otzijaa-pero-tanaki aririka amintha-tanakiri awakirari ojapeki. ¹⁷ Ari okimitari eejatzi, tee ikameethatzi paejatoteentsiri mashitsinaki rowantee-tyaari eeryaari imiriteetziri. Aririka rowantee-tyaari, aritaki

ijanaryaanaki, ari apaataashi-waetakyaa imiriteetziri eejatzi mashitsi-naki. Tema riitaki kameetha-tatsi owakirari mashitsi-naki rowantee-tyaari.”

Rishinto Jairo eejatzi tsinani otzinka-kirori eepichokiini rithaari Jesús (Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)

¹⁸ Ikenkithawae-mintheetzi Jesús, areetapaaka ijewarite Judá-paeni, otziwerowa-paaka ipinkatha-tapaakiri, ikantziri: “Kamaki nishintyo, rootaki nopokantari piyaate nopankoki pantantee-yaawo eepichokiini pako, añahaeta.” ¹⁹ Ari riyataanaki Jesús, eejatzi riyotaani-paeni, royaatanakiri. ²⁰ Ari opokapaaki tsinani mantsiya-tatsiri, tema osheki ojarentsi ojokaawaetaka ira, kaatakotaki 12 ojarentsi, okinashi-tapaakiri itaapiiki Jesús, antakiro eepichokiini opatziki iithaari. ²¹ Okanta-shiretzi: “Aririka notzinki-takiri eepichokiini iithaari, aritaki netsiyata-kotee.” ²² Ari ipithokashita-nakawo Jesús, ikantziro: “Pithaamenteyaa nosheninká, rootaki etsiyatakoteemiri pawentaana.” Intsipaeete etsiyatanaki omantsiyanka tsinani. ²³ Ikanta rareeta-paaka Jesús ipankoki reewarite Judá-paeni, iñaapaatziiri showiwentzirori kamaentsiri, osheki atziri akisheenkaateen-chari rirahaeyani. ²⁴ Ikantapaakiri: “Pishekaeyini, tee okami piraa-koteeyakarini, omakoryaatzi.” Tema itheenkaetatziri Jesús. ²⁵ Romishitowa-paakiri maawoeni, kyaapaaki Jesús, roteeya-wako-tapaakiro, piriintanaa eentsi. ²⁶ Tee romanako-tanaka Jesús, ikemakoe-tanakiri maawoeni janta.

Retsiyatakotahaeri Jesús apite mawityaakiri

²⁷ Ikanta rawijanaki Jesús, royaata-nakiri apite mawityaakiri, ikantzi ikaemi: “¡Ikashiyakaetani pinkatharini David, pineshironka-teena!” ²⁸ Roojatzi rareetan-tapaakari pankotsiki. Ipokapaaki okaakiini mawityaakiri, ari rojampi-takiri Jesús, ikantziri: “¿Tema pawentaakina eeroa aritaki nomatakiro pikoyiri?” Ikanteeyini rirori: “Jeen, ari pimatakiro Nowinkatharite.” ²⁹ Akotanaki Jesús, ipampitakiri eepichokiini rokiki, ikantziri: “Owawijaakoteemi pawentaana.” ³⁰ Apathakirotanee raminanee kameetha. Ishintsi-thawi-tawaari, ikantziri: “Eero pikaman-takotana netsiyatakotahaemi.” ³¹ Roo kanteencha, jateeya-nakini irika-paeni ikamantan-tanaki, ithonka ikemakoe-tanakiri Jesús janta.

Iñaawaeta-kahaeri Jesús kijopaanteri

³² Ikanta ramaeta-paakiniri Jesús raahashiretziri peyari, ikijopaante-tatsiri. ³³ Tema retsiyatakotakaa-wakiri Jesús irika atziri, iñaawaetanee, tema romishitowaeniri iweyarite. Ipampoyeyanakirini atziri-paeni, ikanta-shire-teeyini: “Te añaaipiintziri asheninka-paeni imatero oshiyawoni rantakiri irika.” ³⁴ Riima Inashitantaniri-paeni, ikanteeyini rirori: “Ipajawyaa-kiri reewarite peyari retsiyatakotakaantariri raahashiretani.”

Jampaen-kataki pankirentsi

³⁵ Tema ithonka ranashi-takawo Jesús maawoeni nampitsi, riyotaan-tayitaki jempe ipiyota-piinteeta. Ikenkithata-piintakiro Kameethari Ñaantsi, jempe okanta ipinkathari-wentantee. Retsiyatakotakaayiteeri maawoeni, tekatsi apaani mantsiyarentsi pomeentsi-tzimo-tyaarini. ³⁶ Ikanta iñaakiri Jesús osheki piyowenta-kariri, antawo retako-shire-tanakari, ikantanaki: “Kyaari-perotaki rashironkaayita irika atziri-paeni. Roshiyakari ipireetari eerorika itzimi aamaako-wentyaarini.”*

* 9:36 ipireetari = owisha = oveja

³⁷ Eekiro ikantana-kitziiri riyotaani-paeni: “Roshiyakawo irika-paeni atziri ojampaen-katzi pankirentsi, teemaeta itzima-perotzi atziri owiiteeroni. ³⁸ Pamaneeeri eerokapaeni Awinkatharite, rotyaantantyaari osheki jatashiterini atziri-paeni, tema eenitatsi osheki kemijantaa-tsini.”

10

Riyoshiitaki Jesús 12 Otyaanta-newopaeni (Mr. 3.13-19; Lc. 6.12-16)

¹ Roojatzi riyoyaantaka Jesús 12 riyotaanewo, ipakiri ishintsinka. Imatanakiro rirori retsiyakotakaa-yitziri maawoeni inashiyitachari imantsiyanka eejatzi ikaatzi raahashireyi-tziri peyari. ² Irika ikaatzi 12 riyoyaakiri Jesús, riyyitaki iitakiri Otyaantaarewo: Etanakawori Simón, iitakiri Pedro. Kaakitapaaki Andrés, rirentzi Pedro. Kaakitapaaki Jacobo itomi Zebedeo eejatzi Juan rirentzi. ³ Kaakitapaaki rirori Felipe, Bartolomé, Tomás, Mateo shitsitantatsiri amaeteniri koriki, kaakitapaaki Jacobo itomi Alfeo, Tadeo, ⁴ kaakitapaaki Simón, iiteetziri eejatzi Kijakotan-taniri. Kaakitapaaki iweyaanta-paakawori Judas Nampitsiweri, riitakira pithokashita-kariri Jesús.

Rotyaantee-takiri kaata-tsiri 12 (Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6)

⁵ Opoñaashita rotyaantakiri Jesús kaatatsiri 12, riyotaa-yitawakiri, ikantziri: “Eero pikini ijeekira itsipa-jatzi atziri, eero pikinanaki eejatzi inampiki Oshitekii-toni-jatzi. ⁶ Apatziro pikinayitanaki inampiki Israel-paeni, jempe ijeekayitzi oshiyakariri ipireetari peyayiteenchari. ⁷ Aririka piyaatanaki iroka pikante pikamantante: ‘Rooteentsi ipinkatharitentantee Inkite-jatzi jaka.’ ⁸ Petsiyatakotakaa-yiteeri mantsiyari, powañaa-yiteeri kamatsiri, petsiyatakota-kaeri pathaawae-tatsiri, eejatzi raahashireyi-tziri peyari. Tema Tajorentsi neshironka-teemi eerokapaini, tee ikowako-tzimi pipinateri. Rootaki pimataneeri eeroka eero pikowakotantzi ipineetemi, pineshironka-tantee. ⁹ Eero paanaki piyorikite, ¹⁰ eejatzi poyaari awotsiki. Eero paanaki otsipa pithaari, eejatzi otsipa pikyaan-tyaari piitziki, pikotzi. Tekatsi otsipa paanakiri. Tema ikanteetzi: Ari ipineeteri antawae-tatsiri.

¹¹ Aririka pareetakyaa nampitsiki, paminapaaki aakameetha-tawakimini, riitaki pijeeki-motapaakiri, roojatzi pawijan-takyaari otsipaki nampitsi.

¹² Aririka pareetakyaa pankotsiki, piwetha-tanta-paakyaa. ¹³ Aririka raakameetha-tawakimi piwetha-tapaakari, aritaki ijeekae kameetha. Eerorika raakameetha-tawakimi, aminaashitaka piwetha-witapaakari.

¹⁴ Eerorika raakameetha-tzimi, eerorika ikemijantzimi eejatzi, pawijapithateri, potekaneero pipatsi-te piitzira. ¹⁵ Riitaki imaperote-paata rowajankiteeteri, aritaki awijanakiro ikantee-takiri paerani Paamaarini-jatzi eejatzi Katsimaaniri-jatzi. Omaperotatyaaha.”

Ikemaatsi-takae-teemi paata

¹⁶ “Notyaantzimira nimaeka, poshiyakari rotyaantee-tziri ipireetari jempe ipiyota owantaniri. Roo kanteencha, otzimatyee poshiya-kotyari eeroka-paeni kokiyantzi maanki, poshiya-kotyari eejatzi jamomo itsinampa-shire-waetzi.† ¹⁷ Paamaeyaa. Tema rahaeta-tyeemi jewariki,

* 10:9 piyorikite = oro, plata, cobre † 10:16 ipireetari = owisha; owantaniri = lobo

ipajawae-teetemi jempe ipiyota-piinteeta. ¹⁸ Ompoñaashitya rahaeta-nakimi ijeekira pinkathari-perori okantakaan-tziro pawentaanaha. Ari pikenkitha-takoyi-teenari janta, ikemayitee eejatzi itsipa-jatzi atziripaeni. ¹⁹ Aririka ahaeta-nakimi, eero pikanta-shire-waetzi: ‘¿litakama noñaawae-tapaakiri?’ Tema eenitatsi yotashire-takae-mironi iitarika piñaawaeteri. ²⁰ Eero piyotashitawo eeroka iitarika piñaawaeteri, rootaki Ishire tajorentsi poñaachari Ashitzi-miriki yotakae-mironi okaate piñaawaeteri. ²¹ Aritaki iñahaetaki aakaanterini rirentzi rowamaa-kaanteri. Aakaanterini itomi. Eenitatsi owamaakaan-terini ashitariri ikijaneenta-nakiri. ²² Osheki kijaneentemini okantakaawo pikemijantaana. Roo kanteencha, ikaatzii oejokiro-tanari rawentahaana, riitaki awijako-taatsini. ²³ Aririka ikijaneentee-tanakimi janta, pawija-pithateri. Tema tekira pithotyeerota piyaayite inampiki Israel-paeni, piyapaaka irika Itomi Atziri. Omaperotatyaaha.

²⁴ Teera iñahaetzi apaani riyotahae-tziri rawijiri iyoteeriri. Te iñahaetzi eejatzi apaani omperataarewo rawijiri omperatariri ipinkatheeteri. ²⁵ Apatziro añiiri apaani riyotahae-tziri ikimityaari yoteeriri paerani. Ari ikantari eejatzi omperataarewo. Tema osheki ikijaneentee-takina nimaeka naaka, ikimitakantakina naakami Nantatsiri. Eeroka imaperoteete ikijaneentetemi pikemijantaanaha.”

¿litakama athaawan-tyaari?
(Lc. 12.2-9)

²⁶ “Eero pithaawan-tawaetari irika-paeni, tema otzimatyee okoñaatakoyitee okaatzii omanako-witeen-chari, ooñaawonteero kaari ikemathawiteeta paerani. ²⁷ Eenitatsi-rika nokaman-temiri tsireniriki, pikamantan-teero eeroka kitejeriki. Eenitatsi-rika nokenkitha-takaemiri eerokapaini nomanakaashitari, pikaman-teeri eeroka maawoeni atziri. ²⁸ Eero pithaawan-tawaetari kowatsini rowamayimi, tema eero imatziro rookaemi rirori sharinkaweniki. Apatziro pithaawan-tyaari Tajorentsi matzrori ithonkantzi, rooka-shire-tantzi sharinkaweniki. ²⁹ Tema tee ipina-perowita tsimereri-paeni, roo kanteencha riyotzi Tajorentsi aririka ikamahaante apaani.* ³⁰ Tema riyotzitawo Tajorentsi jempe okaatzii tzimatsiri aeshi. ³¹ Piñaakiro, tema raamaakotari Tajorentsi tsimereeriki-paeni, eeroka imaperotzi raamakowenteemi. Eero pithaawan-tawaetari kijaneentzimiri. ³² Aririka pikanteri pisheninka: ‘Nopinkatha-teeri Jesús,’ aritaki nokanteeri Ashitanari Inkite-jatzi: ‘Pawa, ipinkatha-taana irika.’ ³³ Rooma pikanteri-rika pisheninka: ‘Tee nopinkatha-tziri Jesús,’ aritaki nokantzi-tyaari naaka, nokanteeri Ashitanari: ‘Pawá, tee ipinkathatana irika.’”

Ikenkitha-takota Jesús
(Lc. 12.49-53; 14.26-27)

³⁴ “Eero pikenkishiryaa-waeta eerokapaeni, tee apatziro nopoki niyotaa-yiteeri atziri-paeni raakameethata-wakahaeyaa jaka kepatsiki, tema okimiwi-takawo namatyeeemi owathaa-mentotsi ikosheka-wakaan-teetyaari.

³⁵ Tema iroka nopokan-takari:
Ikijaneenteeri atziri ipaapate,

† **10:22** Paminero ‘Jempe Ikantee-tziro Ñaantsi-paeni’ okantakota ‘Waerontsi’. § **10:27** Iroka okantakota eejatzi iroka versículo: Eeroka-paeni niyotaa-yitee iroka-paeni, tee riyotakotziro theenkaniri-paeni, tema eeroka-paeni kenkitha-takaa-yiteerini okaatzii niyotaa-kimiri. * **10:29** tee ipina-perowita = apaani koriki ikaate-rika apite tsimeryaaniki

Okijaneenteero tsinani iniro,
Okijaneenteero tsinani ayiro.

³⁶ Ipithoka-shita-wakaeyaa atziri-paeni ikijaneenta-wakaeyaa ikaatzi ijeekaeyini ipankoki.

³⁷ Rootaki kameetha-witacha petakot-yaari pipaapate, piniro, peentsite-paeni. Roo kanteencha, roorika poetzihaariko-teeya petakot-yaari pisheninka-paeni, awijanakiro-rika okaatzi petakotana naaka, eero nokimita-kaemi naapatziyani. ³⁸ Otzimatyee pikyaaryoo-wenteero okaatzi nokenkitha-takaa-yitakimiri, okantawityaa ikentakoetemi. Eerorika pipakaero, eero nokimita-kaemi naapatziyani. ³⁹ Tema ikaatzi etakowae-tachari apaniroeni rootaki rantantawori ikowashi-waetari rirori, aritaki ipeyashi-teeyaa. Riima ikaatzi atsipewentawori rantaneero nokoyiri naaka rootaki ikamawentan-tanari, aritaki rawijakotee.”

Ipineeteeri paata
(Mr. 9.41)

⁴⁰ “Eenitatsi-rika aapatziyemini, naaka raapatziyaka. Ari okantari eejatzi, eenitatsi-rika aapatziyanini naaka, riitaki raapatziyaka Ashitanari otyaanta-kinari jaka. ⁴¹ Eenitatsi-rika yotemini eerokataki Kamantan-tanari rootaki raapatziyan-tzimiri, aritaki pikaateeri paata ipinateemi Tajorentsi. Ari okanta eejatzi, eenitatsi-rika yotakimini kameethashireteemi pikemijantee rootaki raakameetha-tantzimiri, aritaki pikaateeri paata ipinateemi Tajorentsi. ⁴² Aririka riyoteemi eeroa niyotaani, rootaki ipantee-tzimiri pimiri okantawitaka tee piriiperowita eeroa, aritakira ipineeteeri paata irika etakota-kamiri. Omaperotatyaa.”

11

Rotyaantakiri Juan riyotaani
(Lc. 7.18-35)

¹ Ikaatakiro Jesús riyotaakiri 12 riyotaani. Awijanaki ikamantante maa-woeni nampitsiki okaatzi jeekatsiri janta.

² Tema omonyahaetakiri rirori Juan omitsiryaaantanari, ari ikemakotakiri Jeepatziitoetani okaatzi rantayi-takiri. Rotyaantaki apite riyotaani,

³ rojampiteri, ikanteri: “¿Eerokama iiteetzi, ‘Pokatsini?’ tema eeroa, ¿Eenitatsima itsipa noyaakoteri?”

⁴ Ikanta rareete-yakani, rojampitapaakiri Jesús. Ari rakanaki rirori, ikantzi: “Aririka pipiyanee, pikaman-tapaeri Juan okaatzi pikemakiri eeroa, okaatzi piñaakiri nantayitakiri. ⁵ Tema naminakaa-yiteeri mawityaakiri, nanashi-takaa-yiteeri kijopookiri, netsiya-takota-kaayi-teeri pathaawae-tatsiri, nokemakaa-yiteeri matayempitari, nañaakaa-yiteeri kaminkari, nokenkitha-takoteeniri Kameethari Ñaantsi ashironkaenkari-paeni. ⁶ Ikimoshiretee ikaate kaari kijoshire-wenteenani.”

⁷ Ikanta ipiyaawo riyotaani Juan, rojampi-tanakiri Jesús ikaatzi piyowenta-kariri, ikenkitha-takotziri Juan, ikantzi: “¿Iitakama piñaakiri chapinki ochempi-mashiki? ¿Riima piñaaki oshiyawori jawooki ompironka-kaawo tampyaa?” ⁸ ¿Piñaakirima rowaneenkata ikithaata? Tema tee rowaneenkata. Tema ikaatzi owaneenka-tachari ikithaata, riitaki jeekatsiri ipanko-ki pinkathari. ⁹ Rootaki piyaata-shitan-tariri piyotzi riitaki Kamantan-taniri. Tema imapero-tatziuro rirori rawijanakiri itsipa

* 11:7 oshiyawori jawooki ompironkakaawo tampyaa = atziri shipeta-shireri

Kamantan-taniri-paeni. ¹⁰ Tema riitaki rojankina-takoe-takiri paerani ikanteetzi:

Pamini, aritaki notyaantaki etyaawoni ikamanta-kotemi, Riitaki owetsikaan-temini jempe pikinapaaki.

¹¹ Pikemi nokantzi naaka: Paerani osheki atziri tzimawi-teenchari, tekatsi awijirini Juan omitsiryaatantaniri okaatzi riyotani-tzi rirori. Riima ikaate tsinampa-shire-taatsini, ipinkathari-wenteeri Tajorentsi inkiteki, aritaki rawijeeri rirori Juan. Omaperotatyaaha. ¹² Tema owakira retanta-nakawori Juan ikenkitha-takaemi roojatzi nimaeka, eenitatsi osheki kowatsiri intsipaete iñiuro ipinkathari-wenteeri Inkite-jatzi. Kimiwitaka ishintsiteetzi aririka rowayiriteetyaa. ¹³ Paerani eeniyitatsi Kamantan-taniri-paeni eejatzi Ikwakaan-teetani, rootaki ikamantan-teetakiri roojatzi itziman-takari Juan. ¹⁴ Riitakira Juan ikenkitha-takoe-takiri paerani, tema riitaki Elías-tatsiri pokatsini. ¿Pikemijantziroma? ¹⁵ Koyirori ikemathatero, ikemijante. ¹⁶ ¿Litaka noshiya-kaanteriri irikapaeni atziri? Roshiyakari rowashaantawaeta eentsi aririka roshiya-kowaetantya, ¹⁷ ikanta-wakaeyani: ‘Jame ashowiwaete.’ Tee ikoyi. Ikantawita: ‘Jame omampawaetyaa owashire-tantyaari.’ Tee ikoyi. ¹⁸ Aritaki pikantee-yakani eerokapaeni. Piñaawi-takari Juan, itziwenta-paaka, tee imiritziro kachori, pikantee-yakirini: ‘Raahashireta-tziiri peyari, rootaki itziwae-tantari.’ ¹⁹ Ipokawitaka Itomi Atziri, tee itzitawo rirori owanawontsi, imiritziro kachori. Pikantee-yakirini: ‘Kaari-perori irika, niyawae-rintzi, shinkitzinkari. Raapatziyari shitsitantatsiri amaeteniri koriki, raapatziyari eejatzi kaari-pero-shireri.’ Tekatsi oetyaa, tema aririka iñahaeteero okaate awijantsini paata, ari riyoteeri omaperotatya riyotanitzi.”

Ashironkaamatsiteerini kijoshire-tatsiri

(Lc. 10.13-16)

²⁰ Opoñaashita ikenkitha-takota-nakiri Jesús ikaatzi ñaawita-kawori itajonka-wentantzi nampitsiki, temaeta ipakahiro ikaaripero-shireteeyini. Ikantzi: ²¹ “Ashironkaamatsiteerini Shimapanconi-jatzi eejatzi nampitarori Corazín. Osheki piñaawi-takawo notajonka-wentantaki, temaeta pikemijanteeyini. Riimi ñaakinani Mapini-jatzi eejatzi Shimaajatz, aritaki ikithaa-tanakyaawomi karenimawo-tatsiri kithaarentsi, jeekawae-tanakimi jamampoki rowashiretako-takotyaa ikaaripero-shire-yitakira, ari ikemijanteemi maawoeni riroripaeni.† ²² Paata aririka raminakoe-teeri maawoeni rantayi-takiri, eero imapero-teetziri rowajankiteeteri Mapini-jatzi eejatzi Shimaajatz. Tema eeroka imaperoete rowajankiteetemi. ²³ Eejatzi eerokapaeni Capernaum-jatzite, pikenkishirewita piyaatee inkiteki, apatziro piyaa-matsitee jempe ikinayitzi kaminkari. Riimi ñaakinanimi paerani Paamaarini-jatzi okaatzi piñaawi-takari eerokapaeni, roojatzi ijeekimi nimaeka riroripaeni. ²⁴ Paata aririka raminakoe-teeri maawoeni rantayi-takiri, eero imapero-teetziri rowajankiteeteri Paamaarini-jatzi, apatziro imaperoeteemi eeroka.”

Pipoki nojeekika naaka, pimakoryahae

(Lc. 10.21-22)

²⁵ Rootaki ramananta-nakari Jesús, ikantzi: “Pawa, tema eeroka pinkathari-wentziriri inkite-jatzi eejatzi kepatsi-jatzi, osheki najahaa-wentakimi. Tema eeroka omani-motakiri yotaniri iroka-paeni, riitaki piyotakaa-yitee oshiyariri eentsi itsinampa-shiretzi. ²⁶ Ari okanta, tema

† **11:21** Tema irikapae Corazín-jatzi eejatzi Shimapanconi-jatzi, Judá-paenira irika. Riima Mapini-jatzi eejatzi Shimaajatz, itsipa-jatzipaeni irika, tee isheninkatari Judá-paeni

rootaki inimota-kimiri eeroka Ashitanari.” ²⁷ Ikantanakiri piyowentakariri: “Riitaki Ashitanari yotakaa-nawori maawoeni. Apatziro riyotana rirori, tema naaka Itomi. Ari nokimitzita naaka apatziro niyotziri Ashitanari, kantacha niyotakaa-yiteeri nokoyiri naaka riyoteeri. ²⁸ Aririka piñeero okantzimo-shire-waetemi, opomeentsi-tzimo-waetemi, pipoki nojeekira naaka, aritaki nomakoryaa-shire-takaa-yiteemi. ²⁹ Okimiwi-takawo otzimi-rika oeta nokema-tena-takae-miri. Tema eenitatsi nokoyiri niyoteemiri: tema naaka tsinampa-shireri. Aritaki piñahaero nomakoryaa-shireta-kahaemi. ³⁰ Tema okaatzi nokema-tena-takaemiri naaka, tee opomeentsi-perota.”

12

Ikenkitha-takotziro Jesús kitejeri imakoryaan-teetari (Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)

¹ Okanta kitejeri imakoryaan-teetari, ikinimo-tanakiro Jesús pankirentsi-mashi. Ari ijaperyanakiro okithoki pankirentsi riyotaani Jesús, tema itasheyee-yatziini. ² Iñaakiri Inashitantaniri, ikantanakiri Jesús: “Paminiri piyotaani ijaperyaakiwaetzi kitejeri imakoryaan-teetari, tema tee oshinetaan-tsitzi iroka ijaperyaakiwaete.” ³ Akanaki Jesús ikantziri: “Tema piñaana-takotziri pinkatharini David aantawi-takariri itashe itsipitari ikaateeyinira. ⁴ Ikyaaiki tajorentsi-pankoki, rowakawo tajorentsi-tatsiri, ipakiri ikaateeyini. Tee oshinetaan-tsiwita, apatziro rowapiintawo Ompera-tajorentsi-taarewo. ⁵ Tema piñaana-tziro Ikantakaan-teetani, tema rantawaeta-piintzi Ompera-tajorentsi-taarewo kitejeri imakoryaan-teeri tajorentsi-pankoki, tekatsi kijantyaarini. ⁶ Nokantzi naaka, eenitatsi jaka ipinkatha-peroe-tziri, riitaki awijirori tajorentsi-panko. ⁷ Rootaki rojankina-tantee-takari paerani, kantatsiri: Tee nokoyi pamaena pipira pitayinari, Rootaki nokowa-pero-teeri petakoteeyaari pisheninka. Aririka pikematha-teromi iroka, eero pikijantarimi irika-paeni, tema tee ikaaripero-shiretzi. ⁸ Tema irika Itomi Atziri riitaki pinkathari-perotatsiri, rawijiro kitejeri imakoryaan-teetari.”

Atziri kijowakori (Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11)

⁹ Opoñaashita rawijanaki Jesús, kyaapaaki ipiyota-piinteetaha. ¹⁰ Ari ijeekakiri janta kijowakori. Ikanta Inashitantaniri-paeni, rojampitakiri Jesús, ikantziri: “¿Shinetaan-tsita-tsima retsiya-takota-kaanteete kitejeri imakoryaan-teetari?” Rootaki rojampi-tantariri omatant-yaari ikantakoteri. ¹¹ Akanaki Jesús, ikantziri: “Teera paminashitari eeroka pipira aririka rotetyaa omooki kitejeri imakoryaan-teetari, petakotari, pomijokyaahaeri. ¹² Riitaki etakoperoetari atziri, rawijiri ipireetari. Tema shinetaan-tsitatsi aneshironka-tante kitejeri imakoryaan-teetari.”* ¹³ Iñaanata-nakiri kijowakori, ikantziri: “Pampiryaa-wakotee.” Matanaka ikantakiri, akotsitane kameetha atziri, oshiyanaawo otsipa rako. ¹⁴ Ari ishitowaa-yanakini Inashitantaniri ipiyotee-yakani, ikenkitha-waetakawakaaka, ikanta-wakahaeyani: “¿Jempema akante-rika Jesús owamaan-tyaariri?”

Rojankina-takotee-yakirini paerani Jesús

* 12:12 ipireetari = owisha = oweja

¹⁵ Yotaki Jesús ikowaetatzii rowamahaeteri, rootaki rawijan-tanakari. Royaata-nakiri osheki atziri, retsiyatakotakaayitziri osheki mantsiyari.

¹⁶ Ishintsi-thawi-takari ikantziri: “Eero pikaman-takotana.” ¹⁷ Ari omonkaatari ikenkitha-takiri paerani Kamantan-taniri Isaías, ikantziri:

¹⁸ Irika nomperatanewo, riitaki niyoyaakiri.

Netakotani naaka, riitaki oemoshirenkanari.

kijokiro oyiri Noshire

Ikenkithata-kahaeri itsipa-jatzipaeni atziri ikamanteeri tampatzika-shire-takaanta-tsiri.

¹⁹ Eero icheraa-waetzi rirori,

Eero ikemaetziri ishinchee-nkate ikenkitha-takotyaa ojaawokiyitzira.

²⁰ Eero rowatsita-pero-tziro ijateero jonkari jataawi-tachari,

Eero roetsiwakiro paamari-menki tsiwaki-mateen-tsiri,

Roogatzi rotsinampaan-teeyawori ifeeteerorika rooperori.†

²¹ Riitaki royaako-tziri itsipa-jatzipaeni atziri rawentaa-piintee-yaari.‡

Kijimatzirori Ishire Tajorentsi

(Mr. 3.20-30; Lc. 11.14-23)

²² Ari ramaeta-kiniri Jesús raahashiretziri peyari. Tema

imawityaakitakaakiri, ikiyo-waante-takaakiri. Imatakiri retsiyatakotaka-

waeri, aminanee kameetha, ñaawaetanee. ²³ Ipampoyeyanakirini maawoeni

atziri, ikanteeyini: “¿Riima irika ikashiya-kaeta-kiriri pinkatharini

David?” ²⁴ Kemaeyakini rirori Inashitantaniri, ikanteeyini: “Irika atziri

roshinchaa-tziiri Nantatsiri ashitariri peyari, rootaki roshinchaan-

tariri rirori ikaatzi raahashiretziri peyari.” ²⁵ Yotzimaetaka rirori Jesús

ikenkishiryaaakiri Inashitantaniri, ikantanakiri: “Aririka ikosheka-

wakaeyaa atziri jempe ipinkathari-wentee-tziri, aritaki rookawenta-

wakaakyaa. Aririka ikosheka-wakaeyaa atziri inampiki, aritaki

rookawenta-wakaakyaa. Aririka ikosheka-wakaeyaa atziri jempe ijeeka-

wankota-wakaa, aritaki rookawenta-wakaakyaa. ²⁶ Ari ikantzitari eejatzi

peyari aririka ikosheka-wakae-yaami. Aritaki rookawenta-wakaakyaa,

¿eeroma ithonka rookawenta-wakaa-nakyyaa? ²⁷ Riitakirikami Kamaari

Nantatsiri shintsitakaenani naaka, ¿riijatziima shintsitakaeriri piyotaani

eeroka retsiya-takota-kaantariri ikaatzi raahashiretee-tziri? Aririka

okanta pithawe-tako-tziiri piyotaani, aritaki ikijanta-kimiro okaatzi

pikantakiri. ²⁸ Rooma naaka ipanawo ishintsinka Ishire tajorentsi

poñaachari Tajorentsi, rootaki nomatan-tariri netsiyata-kotakaa-yitziri

ikaatzi raahashiretziri peyari. Tema romapokakimi eeroka-paeni

Tajorentsi ipinkathari-wentantee. ²⁹ Tema aririka ikowaete ikoshiteeteri

atziri ñaaperori kameetha, otzimatyee reteeta-wakyyaari roojoteeteri, eero

imataneero ikijako-wentyaawo rashi-witari rayiteeteri. ³⁰ Tema ikaatzi

kaari aapatziyanari naaka, riitaki kijaneentanari. Ikaatzi kaari amitako-

tanari rowita-kotena, reewana-takota-tyaana. ³¹ Pikemi nokantzimiri

naaka: Kantacha Tajorentsi raripero-teeri antayitzirori kaari-perori, ari

ikanteteeri ñaawaetzirori kaari-perori-paeni. Riima kijima-takironi Ishire

tajorentsi, eero rariperoe-teeri. ³² Ari okantari eejatzi: Kantacha rariperoe-

teeri Tajorentsi kijima-terini Itomi Atziri, riima kijima-takironi Ishire

† **12:20** Oshiyakaa-wenta-chari jonkari eejatzi paamari-menki tsiwaki-mateen-tsiri, riitaki atziri-paeni kemijanta-tsiri eepichokiini, ashironkaa-shire-yitachari, mantsiya-shire-yitatsiri, shipeta-shire-tatsiri, tema aritaki ineshironka-teeri Jesús, eero ishinetziri irikapaeni rashironkaa-yiteeyaa, tema ari aawyyaa-shiretakaa-yitee-yaari, roshire-pero-yiteeyaari. ‡ **12:21** Paminiro ‘jempe ikantee-tziro Ñaantsi-paeni’ okantakota ‘Waerontsi’.

tajorensi, eero raripero-teeri. ³³ Tema okimiwi-takawo aririka ifaahaetero kameethari chochoki, riyoteetzi kameethari okanta owaato. Rooma piyanta-siri chochoki, riyoteetzi kaari-perori owaato. ³⁴ Tema poshiyakari maanki eerokapaeni, kaari-pero-shireteeyakimini. Tekatsi pikantyaa piñaawaetero kameethari, tee okameethatzi okaatzi pikenkishiryaa-yitakari, rootaki okaaripero-tantari piñaawae-yitziri. ³⁵ Tema apaani kameetha-shireri ikenkishiryawo kameethari, rootaki okameetha-tantari rantayi-tziri. Riima kaari-pero-shireri tee ikenkishiryawo kameethari, rootaki okaaripero-tantari rantayi-tziri. ³⁶ Roo kanteencha nokantantari naaka, paata aritaki raminakoe-teero kowaenka-yitatsiri ñaantsi okaatzi ifaawae-yitziri atziri-paeni. ³⁷ Kameetharika okanta piñaawae-yitziri, aritaki raakameethee-teemi. Terika okameethatzi, ikantee-teemi: ‘Kaari-perori eeroka, osheki pikemaatsi-waeteeyaa.’”

Ikoyi kaari-pero-shireri-paeni itajonka-wentan-teete
(Lc. 11.29-32)

³⁸ Ari rakanaki Inashitantaniri eejatzi Yotaantaniri, ikantzi: “¡Yotaa-nari! Nokoyi noñeemi pitajonka-wentante.” ³⁹ Ikantzi Jesús: “Tema kaari-pero-shireri eerokapaeni, osheki pitheenakari Tajorensi pikoyi piñeena notajonka-wentante. Eeromaeta nomatziro, apatziro piñeero awijimotakiriri paerani Kamantan-naniri Jonás. ⁴⁰ Tema iniyakiri antari omani, okaatzi mawa kiteejeri eejatzi mawa tsireniri ijeekaki imotziki. Aritaki ikantee-yaari irika Itomi Atziri ikitawita-paentyaa kepatsiki okaate mawa kiteejeri eejatzi mawa tsireniri. ⁴¹ Paata aririka raminakoe-teero okaatzi ranteetziri, aritaki riyakowenteemi Naana-weni-jatzi, tema ikemijantakiri paerani rirori Jonás, ipakaa-neero rantayi-tziro kaari-perori. Tema irika jeekimo-takimiri eeroka-paeni rawijiri Jonás. ⁴² Paata aririka raminakoe-teero okaatzi ranteetziri, aritaki iyakowenteemi tsinani pinkatha-wotatsiri paerani kirinkanta, tema opokaki paerani roori ijeekira yotaniri pinkathari Salomón, okemijantakiri. Tema irika jeekimo-takimiri eeroka rawijiri Salomón.”

Ipiyashi-tantzi peyari
(Lc. 11.24-26)

⁴³ “Tema okimiwi-takawo ijeeka-shire-tantyaarimi peyari apaani atziri, ipankotakawo raña-mento. Aririka rookawi-teeta-kyaari, etsiyata-kowitaa atziri. Jatanaki peyari ikinawaete ochempi-mashiki, tee ifnee jempe ijeeki. ⁴⁴ Ari ikanta-shiretee peyari: ‘Nopiyeeta nopankoki jempe nopoñaaka.’ Piya-paa peyari, ifnaapaa-tziuro kameetha opishitaka ishira atziri, owaneenkataka, tekatsi jeekant-yaawoni. ⁴⁵ Riyaata-shita-nakiri maperotzirori ipeyaritzi, ikantakiri: ‘Jame aate nopankoki, pitsipa-tena apinkatharite.’ Ramaki ikaatzi 7 peyari. Aritaki rashironkaa-pero-tyaari atziri, awijanakiro rashironkaawita paerani. Aritaki pikantee-yaari eerokapaeni.”

Riniro Jesús eejatzi rirentzi-paeni
(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)

⁴⁶ Eekiro ikenkitha-takaa-tziiri Jesús atziri-paeni piyowenta-kariri, aree-tapaaka riniro otsipatakari rirentzi-paeni, okatziya-paaka jantakiroki, okaemakaan-tapaakiri. ⁴⁷ Ikantawi-teetakari Jesús: “Ari opoki piniro otsipatarari rirentzi-paeni, okoyi ofñeemi.” ⁴⁸ Rakanaki Jesús, ikantzi: “¿Otzimikama noninrotari, itzimika nirentzitari?” ⁴⁹ Rookota-nakiri ikaatzi riyotaa-piintakiri, ikantzi: “Irikapaeni riitaki nokimitakahaari yeeyi, rootaki

nokimitakahaari nonaanate. ⁵⁰ Tema ikaatzi antaneerori ikoyiri Ashitanari Inkite-jatzi, riitaki nirentzi-taari, rootaki notsiro-taari eejatzi noniron-taari.”

13

Roshiya-kaawentziri Jesús pankiwae-rintzi
(Mr. 4.1-9; Lc. 8.4-8)

¹ Roojatzi rawijantanaka Jesús ijeekawi-tapaaka pankotsiki, ikinanaki inkaari-thapyaaiki. Ari ijeekapaaki. ² Ari ipiyowenta-paari osheki atziri. Ari rote-tanakari rirori pitotsiki, jeekapaaki. Katziyee-yakani atziri-paeni inkaari-thapyaaiki. ³ Roshiya-kaawenta-tziiniri okaatzi ikenkitha-takaeriri, ikantziri: “Eenitatsi pankiwae-rintzi jatatsiri ipankiwaete. ⁴ Ikanta rookaki-takiro iwankiri, eenitatsi ookakita-paenchari awotsiki, ipokapaaki tsimereeriki, rowapaakawo. ⁵ Eenitatsi otsipa ookakita-paenchari omapi-pookitzira tee otzima-perotzi kepatsi, intsipaete oshooka-witanaka. Tee otonta-patha-tzi kepatsi, ⁶ jampiya-shitanaki pankirentsi ishinsi-tapaakira ooryaa, tema tee otzima-perotzi oparetha. ⁷ Eenitatsi otsipa ookakita-paenchari kitochee-mashiki, anaanaki kitochee oshookanaki, kamanaki pankirentsi. ⁸ Rooma otsipa ookakita-paenchari okameetha-pathatzira kepatsi, kameetha oshookanaki, kithoki-tanaki maawoeni. Tzimanee okithoki shookapaen-tsiri. Apaani tzima-pero-teentsiri okithoki, otsipa ari oshekineentzi okithoki, otsipa eepichokiini okithokitzi.* ⁹ Koyirori ikemathatero, ikemijante.”

¿Oetaka roshiya-kaawentan-tawori Jesús?
(Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10)

¹⁰ Ari rojampi-tanakiri riyotaani, ikantziri: “¿Iitaka poshiya-kaawentan-tanariri atziri-paeni pikenkitha-takaeriri?” ¹¹ Rakanaki Jesús, ikantzi: “Ishinettee-takimiro eeroa piyotako-teero ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, riima irikapaeni tee ishinettee-tziniri rirori. ¹² Ikaatzi otzimomotakiri, aritaki otzimimo-pero-teeri. Riima kaari otzimimotzi, imaperoeteeri raapithee-teeri okaatzi tzimimo-witariri.† ¹³ Rootaki noshiya-kaawentan-tawori okaatzi nokenkitha-tziri, aritaki raminawityaa irikapaeni, eero iñiimaetawo. Ari ikemawi-tyaawo, eero ikematha-tawakiro nokanta-witariri. ¹⁴ Riitaki ikenkitha-takotakiri paerani Kamantan-tanirini Isaías, ikantaki: Pikemae-yawit-yaani, eeromaeta pikematha-tziro. Paminee-yawit-yaani, eeromaeta piñiuro.

¹⁵ Ikijoshiretee irikapaeni.

Imatayempitayitee.

Imawityaaki-yitee.

Rootaki eero ikowichaa-tanta,

Eero ikemi,

Eero ikenkishiryaa,

Tema eero ikemijantee, eero rawijakotee eejatzi.

¹⁶ Rooma eerokapaeni pikimo-shire-wenteeo poki eejatzi pikempita, tema aminawaeteemi, pikemayi-teero eejatzi. ¹⁷ Rootaki ikowawi-takari paerani Kamantan-taniri-paeni eejatzi kameethashireri-paeni iñiuro

* **13:8** Tzimanee okithoki shookapaen-tsiri = okaatzi 100 okithoki, otsipa okaatzi 60 okithoki, otsipa okaatzi 30 okithoki † **13:12** Iroka okantakota kenkitha-takota-chari jaka: Eepichokiini-rika pikemijanta-wakiro nokanta-kimiri, eepichokiini piyoteero. Rooma pikemijanta-pero-tawaki-rika, osheki piyotawakiri, eekiro niyotakaa-pero-tanaki-tyeemi.

okaatzi piñaakiri, okaatzi pikemayi-teeri eejatzi eerokapaeni. Teemaeta ikemaeyironi rirori. Omaperotatya.”

Ikenkitha-takotziro Jesús roshiya-kaawentziri pankiwae-rintzi
(Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15)

¹⁸ “Pikemi nokaman-temiro noshiya-kaawentakiri pankiwae-rintzi. ¹⁹ Eenitatsi kemirori nokenkitha-takotziro ipinkathari-wentantee Tajorentsi, teemaeta ikematha-tziro. Aritaki ipokaki Kaari-perori, roka-kaapaakiri ikemijantawita. Riitaki oshiyakawori ookakita-paenchari awotsiki. ²⁰ Eenitatsi thaamentawakawori iñaani Tajorentsi, ikemijantzi intsipaete owakira ikemawakiro. Riitaki oshiyakawori ookakita-paenchari omapi-pookitzira. ²¹ Tee riyotako-pero-tawakiro iñaani Tajorentsi, tee reshiewentanakiro ikemaatsi-wenta-nakawo ikemijantzi, rooka-nakiro. Roshiyakawo pankirentsi jampishi-teentsiri kaari tziwapero-tatsi oparitha. ²² Eenitatsi kemirori iñaani Tajorentsi, roo kanteencha osheki iñaamatawo ithaamenta-waeta, ikenkishiryaa-kotawo rashaahawo, rootaki ipeyako-tanta-kawori iñaani Tajorentsi, tee ikemijantzi. Roshiyakawo ookakita-paenchari kitochee-mashiki, kaari kithoki-tatsini. ²³ Eenitatsi itsipa kemirori iñaani Tajorentsi, ikemijanta-nakiro. Ikyaaaryoo-wenta-nakiro. Riitaki oshiyakawori pankirentsi shookapaen-tsiri okameetha-pathatzira kepatsi, osheni-pero-tanaki okithoki, otsipa oshenineentzi, otsipa eepichokiini okithoki-tanaki.”

Ikenkitha-takotziri Jesús pankitzirori

²⁴ Rapiitakiro Jesús roshiya-kaawentziniri, ikantzi: “Iroka oshiyari eejatzi ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, oshiyari atziri pankitzirori kameetha-kiri pankirentsi. ²⁵ Ikanta imahaeyini tsireniriki aminako-wentzirori, pokaki ijaneentani ramaki inchashi, ipankitapaentziro itsipataakiro pankirentsi, piyanaka.† ²⁶ Okanta oshookanaki pankirentsi, kithokikitana. Ari okimitakiri eejatzi inchashi itsipatee-takirori pankirentsi. ²⁷ Ikanta iñaakiro rompera-teetani, ikamantakiri ashitawori, ikantakiri: ‘Teera okameethatzi okithoki pankirentsi apankitakiri powaneki, ¿iitaka tsipataa-kirori inchashi?’ ²⁸ Ikantanaki ashitawori rowane: ‘Riitaki pankitakirori kijaneentanari.’ Ikantzi romperatani: ‘¿Pikoyi niyaate nothokayiteero?’ ²⁹ Ikantzi ashitawori: ‘Eero, pithoka-kotzirokari pankirentsi. ³⁰ Ari okantawakaata otsipat-yaawo oshooki, roojatzi ojampatan-takyaari pankirentsi. Aripaete nokantemi: Pichekiro inchashi, pitayiro. Powiiki-teero pankirentsi, powakoyi-teero.’ ”

Roshiya-kaawentziro Jesús oryaani-tatsiri okithoki
(Mr. 4.30-32; Lc. 13.18-19)

³¹ Ari rapiitakiro Jesús roshiya-kaawentziro ikenkitha-tziri, ikantzi: “Iroka ikanta ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, roshiyakari pankitzirori oryaani-kitatsiri okithoki.‡ ³² Tema oryaani okantawita okithoki, aririka oshookanaki, awijanakiro otsipa iwankiri rowaneki, antawo otewatanaki, aritaki imenkoshi-yityaari tsimereeriki-paeni.”

Roshiya-kaawentee-tziro shineya-kaerori ratanteetari
(Lc. 13.20-21)

³³ Rapiitakiro roshiya-kaawentziro Jesús ikenkitha-takaan-tziri, ikantzi: “Iroka ikanta ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, roshiya-kotawo tsinani amiroka-patha-tzirori ratanteetari. Aakotakiro pankirentsi-pane okaatzi

† 13:25 pankirentsi = trigo § 13:31 oryaani-tatsiri okithoki pankirentsi = mostaza

mawa pachakaki, owaetakiro shineya-kaerori, roojatzi oshineyan-tanakaari maawoeni opatha.”

Okaatzi Ikenkitha-takiri Jesús
(Mr. 4.33-34)

³⁴ Ari ikanta-piinta Jesús ikenkitha-takaeri atziri-paeni okaatzi riyoteeriri. Eerorika otzimi kenkitharensi tekatsira riyoteeriri. ³⁵ Ari omonkaatari ikantakiri paerani Kamantan-taniri ikenkitha-takotziri Tajorensi, ikantaki: Noshiya-kaawenta-tyeeniri atziri-paeni okaate nokenkitha-teniriri. Niyotahaeri kaari riyowita paerani owakira owetsikan-takari kepatsi roojatzi nimaeka.

Riyotaan-tziro Jesús oshiyakaa-wentari inchashi

³⁶ Ikanta rowetha-tanaari Jesús ikaatzi piyowenta-kariri, kyaapaaki pankotsiki. Ipiyowenta-paakari riyotaani, ikantziri: “Piyoteenawo okaatzi poshiya-kaawentakiri. ¿iitakama oshiyakaa-wentari inchashi itsipateet-takirori pankirensi ipankitee-tziro?” ³⁷ Ari rakanaki Jesús, ikantzi: “Irika Itomi Atziri riitaki oshiyariri pankita-kirori pankirensi rowaneki. ³⁸ Rooma owaantsi rootaki oshiyawori kepatsi ajeekantari. Rooma pankirensi oshiyakaa-wentari ikaatzi ipinkathari-wenteeri Tajorensi. Rooma inchashi oshiyakaa-wentari ikaatzi rashiyitari Kaari-perori. ³⁹ Riima kijaneenan-taniri pankita-kirori inchashi roshiya-kaawentari Kamaari. Rooma rowiteetziro okithoki pankirensi, oshiyakaa-wentawo othonkanteeyaari paata kepatsi. Ikaatzi owiiteeroni okithoki pankirensi roshiya-kaawentari ronampiripaeni tajorensi. ⁴⁰ Piñaakiro jempe ikantee-takiro ithokae-takiro inchashi, rahaeta-nakiro itahaetziro. Oshiyakaa-wentawo jempe ikantee-teero paata kepatsi aririka othonkaeyaa. ⁴¹ Rotyaanteeri Ronampiri tajorensite Itomi Atziri, ipiyoteeri kaaripero-yitatsiri, eejatzi kaaripero-shire-takaeriri itsipa, eero itsipataari ikaatzi ipinkathari-wenteeri Inkitejatzi. ⁴² Rookaeri jempe opaamataki tahaantsi. Ari riraawae-teeyaa, ratsikae-kiwaetyaa. ⁴³ Riima kameetha-shire-yiteen-tsiri ijeekimo-teeri Ashitariri jempe ipinkatharitziri, ari ishipakiryaahe roshiyee-yaari ooryaa. Koyirori ikemathatero, ikemijante.”

Ikenkitha-takotziri Jesús omanachari koriki

⁴⁴ Rapiitakiro Jesús, ikantzi: “Iroka ikanta ipinkathari-wentantee Inkitejatzi, roshiyakotari koriki romanee-tziri owaantsiki. Eenitatsi atziri ñaakiriri, tee okantya raanakiri, eejatzi romananeeri, tekatsi ikamante. Antawo ikimo-shire-wenta-nakiri koriki, jataki ipimantziro okaatzi tzimimo-tziriri, ramanantakiro owaantsi.”

Ikenkitha-takotziro Jesús poreryaari pinapero-tachari

⁴⁵ Ikantzi eejatzi Jesús: “Iroka ikanta eejatzi ipinkathari-wentantee Inkitejatzi, roshiyari kowatsiri ramanante riiperori poreryaari.* ⁴⁶ Iñaaki riiperori poreryaari, ikowaki ramananteri. Piyaa inampiki, ipimanta-paakiro okaatzi tzimimo-tziriri, ramanantakiri poreryaari.”

Ikenkitha-takotziro Jesús pashikaamentotsi

⁴⁷ Ikantaki eejatzi Jesús: “Iroka ikanta eejatzi ipinkathari-wentantee Inkitejatzi, roshiyari pashikaawaetatsiri. Raaki osheki inashiyitachari shima. ⁴⁸ Inoshika-kotakiri othapyaaki, riyoshiitakiri kameetha-tatsiri roteyitakiri kantziriki. Ikaatzi kaari kameetha-tatsini, rookayi-takiri.

* 13:45 poreryaari = perla

49 Aritaki okantee-yaari paata aririka othonkateeyaa kepatsi. Ipokaki ron-ampiripaeni tajorensi, riyoshii-teeri kameetha-shireri eejatzi kaari-pero-shireri. 50 Rookaeri kaari-pero-shireri jempe opaamataki tahaantsi, ari riraawae-teeyaari, ratsikae-kiwae-teeyaa.”

Owakirari ashaahawontsi eejatzi paejatotatsiri

51 Ari ikantzi Jesús: “¿Pikematha-takiro okaatzi nokantakiri?” Ikanteeyini riyotaani: “Nokematha-takiro.” 52 Eekiro ikantana-kitzii Jesús: “Noshiya-kaawenteri ipaapate-teetari tzimatsiri rashaahawo pinapero-tachari. Tema raapiintzi paejato rashaahawo, raapiintzi eejatzi owakirari. Ari ikantyaari eejatzi yotaantaniri-paeni ipinkathari-wenteeri Inkite-jatzi, riyotaan-teero okaatzi etawori riyotaan-teetziro paerani, riyotaan-teero eejatzi owakira-tatsiri.”

Piyaa Jesús Kashiyakaa-weniki (Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)

53 Ikaatakiro Jesús roshiya-kaawentakiro okaatzi ikenkitha-takotakiri, awijanaki. 54 Areetaa inampiki. Riyotaan-tapae ipiyota-piinteetaha. Ipampoyeeyanakirini ikaatzi kemiriri, ikanteeyini: “¿Iitaka matakaa-kiriri irika riyotani-tantari, itajonka-wentantaki eejatzi? 55 ¿Kaarima itomi kemitzirori incha-kota? ¿¿Kaarima otomi María? ¿Kaarima rirentzi Jacobo, José, Simón, eejatzi Judas?† 56 ¿Kaarima atsipatari ritsiro-paeni jaka? ¿Jempema raakiroka okaatzi riyotani-tantakari?” 57 Tema osheki itheenkaetakiri, ikijaneentee-tanakiri. Rootaki ikantan-tanakari Jesús: “Ashi oyiroyo tee ipinkatha-teetziri Kamantan-taniri inampiki eejatzi ipankoki rirori. Rooma otsipaki nampitsi, osheki ipinkatha-teeteri.” 58 Tema osheki itheenki-matee-takiri Jesús inampiki, rootaki kaari imatantawo itajonka-wentante.

14

Kamaki Juan omitsiryaantaniri (Mr. 6.14-29; Lc. 3.19-20; 9.7-9)

1 Ikanta pinkathari Herodes, ikemako-takiri Jesús.* 2 Ikantakiri romperatani: “Irika Jesús riitakira Juan omitsiryaantaniri. Riitaki añahaatsiri, rootaki otzimantari itajorenka.” 3 Tema riitaki Herodes aakaan-takiriri ketziroini Juan, roojota-kaantakiri, romonkyaa-kaantakiri, okantakaan-tziro Herodías iinanta-witari Felipe, rirentzi rirori. 4 Tema ikaminaa-witattyari paerani Juan irika Herodes, ikantawitari: “Tee okameethatzi payiteri iina pirentzi.” 5 Ari ikowawitaka Herodes rowamaa-kaanteri, roo kanteencha osheki ithaawan-takari atziri-paeni, tema riyoteeyini atziri-paeni Kamantan-taniri irika Juan. 6 Okanta paata, rootaki kiteejeri roemoshirenka-witawo itzimantari Herodes. Ipiyoteeyakani isheninka, roemoshirenkaeyani. Ari opokapaaki ishinto Herodías, omampaa-paaka. Osheki okameetha-tzimo-takiri Herodes. 7 Ikantakiro: “Eenitatsi-rika pikowako-tenari, aritaki nopakimiro. Omaperotatya, riyotzi Tajorensi eero namatawi-tzimi.” 8 Tema iyotaakiro iniro jempe okante. Rootaki okantan-takariri: “Nokowakiro pipenawo iito Juan omitsiryaantaniri, powakinawo pachaka-shetakiki.” 9 Ari rowashiretakotanakari Herodes, tee ikowawita. Roo kanteencha, tema ikemaeyanirini inkaahanki isheninka ikantakirori, ikantanakiri romperatani-paeni: “Pamakiniro okowakiri ewankawo.” 10 Ithatyee-takiri Juan janta

† 13:55 Jacobo = Santiago * 14:1 pinkathari = tetarca

omonkyahaetakirinta. ¹¹ Ramakoe-takiro iito pachaka-shetakiki, ipakiro ewankawo, aanakiniro iniro. ¹² Ikanta ipokaeya-paakini riyotaani Juan, ikitateeri. Jateeya-nakini ijeekira Jesús, ikamantapaakiri.

Rowakaari Jesús 5000 atziri
(Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

¹³ Ikanta ikemako-takiri Jesús rowamanteetakariri Juan, otetanaka pitosiki, riyaaete ijeekawaete janta. Roo kanteencha ikemaeyakini atziri-paeni jempe riyaaete, royaatzishi-tanakiri ikineeya-nakini awotsiki. ¹⁴ Roo raatako-tapaa-kitziini Jesús, iñaapaa-tziiri osheki oyaawenta-kariri. Retakotapaakari, retsiyatakotakiri osheki mantsiyari. ¹⁵ Okanta otsireniityaanaki, ipokapaaki riyotaani, ikantziri: “¡Yotaanari! Ajeekatziira ochempi-mashiki, tema tsireniityaaki. Pikaatero pikenkithatzi, riyaaeteeta atziri-paeni nampit-siki ramanante royaari.” ¹⁶ Ari rakanaki Jesús, ikantziri: “¿Iitakama ratsipe-tantyaawori riyaaayitee? Pipiri eeroka royaari.” ¹⁷ Ikantzi riyotaani: “Tekatsi nopiriri naaka apatziro otzimi 5 ratanteetari eejatzi apite shima.”† ¹⁸ Ikantzi Jesús: “Pamakinari.” ¹⁹ Opoñaashita ikantakiri maawoeni atziri-paeni ijeekaeyini katawoshi-mashiki. Raakiro ratanteetari eejatzi shima, aminanaki inkiteki, ramanakotakawo. Itzimpetowakiro, ipayitakiri riyotaani, rowawijaa-kiniri rirori atziri-paeni piyoteen-chari. ²⁰ Tema maawoeni rowaeyakani, kemaneentee-yakani. Rowiiteero okaatzi tzmakaan-taneent-siri, roteyiteero okaatzi 12 kantziri jahaachari. ²¹ Kimitaka ikaatzi 5000 shirampari-paeni owahaen-chari, teemaeta riyoteetzi jempe-rika okaatzi tsinani-paeni eejatzi eentsi-paeni owaenchari.

Ranashi-tantawo Jesús inkaari
(Mr. 6.45-52; Jn. 6.15-21)

²² Opoñaashita ikantaneeri Jesús riyotaani: “Peteeyaawo pimontyahae intatsikiro.” Rowetha-yitawaari eejatzi ikaatzi piyowenta-kariri, ikantawaari: “Kantacha piyaayitee nimaeka.” ²³ Ikanta ithonkakiri rowetha-tawaari atziri-paeni, tonkaanaki Jesús ochempiki ramana. Ari ijeekakiri rirori tonkaariki ramana roojatzi otsireni-tanta-nakari. ²⁴ Roweyaako-teeyakani riyotaani-paeni niyankyaani inkaari, antawo otamakaatanaki inkaari, tema itonkiyo-takityaawo tampyaa. ²⁵ Okanta okiteje-tzimataki, ipokashi-teeri Jesús riyotaani-paeni ranashi-tantaawo inkaari. ²⁶ Ikanta iñaawaari riyotaani ranashi-tantaawo inkaari, tee riyotawaari, ithaawan-tawakari, ikaemae-yanakini, ikantzi: “¡Kaakitaki peyariwé!” ²⁷ Roo kanteencha, iñaanata-paeri Jesús riyotaani-paeni, ikantziri: “Naaka pokaatsi, pitonta-shiretzi eero pithaawan-tashitana.” ²⁸ Ari rakanaki Pedro, ikantziri: “Nowinkatharite, eeroka-rika, pikanta-kaeyaawo nanashi-tantyaawo naaka inkaari notonkiyo-tantawae-miri.” ²⁹ Ikantzi Jesús: “Pipokanaki.” Ayiitanaki Pedro, ranashi-tanta-nakawo inkaari jataki ijeekakira Jesús. ³⁰ Roo kanteencha, ikenkishiryaanakawo Pedro antawo-paeni otamakaatzi inkaari, ithaawan-tanakawo, tsitsiyanaki. Ari ikaemanaki, ikantzi: “Pinkathari, paawaena.” ³¹ Rakotashi-tanakiri Jesús, roteeya-waeri. Ikantziri: “Eepichokiini pawentaana. ¿Iitaka pikijo-shire-tantari?” ³² Ikanta rotetee-yapaani pitotsiki, awijeen-katanaki tampyaa. ³³ Tema antawo ipinkatha-tanakiri ikaatzi oteteen-chari pitotsiki, ikantee-yirini: “Omapero-tatyaa eeroka Itomi Tajorentsi.”

† 14:17 ratanteetari = pan

*Retsiyatakotakaantaki Jesús Genesaret-ki
(Mr. 6.53-56)*

³⁴ Areetee-yakani intatsikiro, ojeekira nampitsi iiteetziri Piyompishaari. ³⁵ Tema riyotawakiri atziri-paeni ikaatzi nampitawori janta riitaki Jesús, ikamantakiri maawoeni atziri jeekatsiri janta, ramayita-paakiniri ikaatzi mantsiya-yitatsiri. ³⁶ Ikantee-takiri Jesús: “Pishineteri mantsiyari-paeni rantawakiro eepichokiini opatzi-kaaki pithaari.” Tema ikaatzi antzita-kiriri iithaari Jesús, etsiyata-koyitee.

15

*Owaaripero-shire-tziriri atziri
(Mr. 7.1-23)*

¹ Ikanta Inashitantaniri-paeni eejatzi Yotaantaniri-paeni poñaayi-teenchari Aapatziyaweniki, rojampi-tanakiri Jesús, ikantziri: ² “¿Litaka kaari imatantawo piyotaani-paeni okaatzi ameyitari aakapaeni riyotahaeri awaejatzitani? Tema tee ikiwaakota aririka rowaeyaani.” ³ Rakanakiri Jesús, ikantziri: “¿Litakama pipiyatha-tanta-wori eeroka Ikantakaantani Tajorentsi, apatziro poetzihaarikotawo okaatzi riyotahaeri paerani awaejatzitani? ⁴ Iroka ikantzi Tajorentsi: Pipinkatha-teeri pipaapate eejatzi piniro. Ikantaki eejatzi:

Ikaate yakaterini ipaapate eejatzi riniro, otzimatyee rowamahaeteri.

⁵ Roo kanteencha, pikantha-piinteyini eeroka: ‘Kameetha-tatsi akanteri ashiteeri: “¡Pawa! Nashita-kaakari Tajorentsi maawoeni noorikite, eero okanta noneshironkatemi.”’ ⁶ Tema piyotaa-shitakari okaatzi rameteetari paerani, tee piyotaan-tziro ikoyiri Tajorentsi. Rootaki kaari ineshironka-tantaari asheninka-paeni ipaapate. Piñaakiro. ⁷ Tema eeroka owapeyimotan-taniri. Eeroka ikenkitha-takotakiri paerani Isaías, ikantaki:

⁸ Ipinkatha-tashitana ipaanteki atziri-paeni, Teemaeta ikenkishiryaa-kotana kameetha.

⁹ Aminaashita rotziwerowayita ipinkathatana, Riyotaan-tashi-takawo rameyitari rirori.”

¹⁰ Ikaemakiri Jesús maawoeni piyowenta-kariri, ikantziri: “Powayempitayityaa, pikematha-tantenari: ¹¹ Tema ikaatzi owayitari tee rowaaripero-shire-tantzi, rooma okaatzi añaawae-yitziri, rootaki owaaripero-shire-tanta-tsiri.” ¹² Ikanta riyotaani-paeni Jesús ipokashi-tapaakiri okaakiini, ikantapaakiri: “Teera inimotziri Inashitantaniri-paeni ikemakimi pikantaki.” ¹³ Ikantanaki Jesús: “Aritaki ithokaero Ashitanari Inkite-jatzi maawoeni pankirentsi kaari ipankitzi rirori. ¹⁴ Pamina-minthata-shityaari. Tema roshiya-tyaari apaani mawityaakiri akathata-wakaa-chari. Aririka rakathata-wakaeyaa mawityaakiri, tee riyotzi jempe ikini, tema apitekiro rotetee-yaani omooki.” ¹⁵ Ikantzi Pedro: “Piyoteenawo okaatzi poshiyakaawentakiri.” ¹⁶ Ikantzi Jesús: “¿Pimatzi-takama eeroka-paeni tee otzimimotozimi piyotani? ¹⁷ ¿Tema piyotzi okaatzi owapiintari okini asheetoki, roojatzi oshitowan-teeyaari? ¹⁸ Roo kanteencha aririka añaawae-yitero kaari-perori akenkishiryaaari, rootaki owaaripero-shire-tanta-tsiri. ¹⁹ Tema ashireki akenkishiryaa-yitawo kaari-perori, owamaan-taantsi, mayempi-taantsi, kaari kinataantsi, koshitaantsi, theeyako-taantsi, kijima-taantsi. ²⁰ Rootaki owaaripero-shire-tanta-tsiri iroka-paeni. Rooma eerorika akiwaakota aririka oyaa, tee owaaripero-shire-tantzi roori.”

Awentaanka Owinteni-jato
(Mr. 7.24-30)

²¹ Ikanta rawijanaki Jesús, jataki janta Mapiniki eejatzi Shimaaki.
²² Ari oshiyashi-tawakari Owinteni-jato nampitawori janta, okaemapaaki roori, okantziri: “¡Pinkathari, Ikashiyakaetani pinkatharini David. Nokoyi pineshironkatena! Tema maperotaka nishintyo okemaatsi-waeta raa-hashiretziro peyari.” ²³ Te rakiro Jesús. Ari ipokapaaki riyotaani, ikantapaakiri: “Potyaanteero, osheki oñaashirenkakaee okaema-kaematzi oyaatakaera.” ²⁴ Ari rakanakiro Jesús, ikantzi: “Apatziro rotyaanteetakina noneshironka-teeri nosheninka Israel-paeni oshiyakariri ipireetari ipeyawae-yitaka.”* ²⁵ Ari otziwerowa-shita-nakari Jesús iroka tsinani, okantanakiri: “¡Pinkathari, pineshironkatena!” ²⁶ Ari ikantzi Jesús: “Tema tee aapithatziri rowanawo eentsite apiri otsitzi royaawo.”† ²⁷ Akanakiri roori, okantziri: “Omaperotatyaa pikantakiri Pinkathari. Roo kanteencha, rowapiintawo otsitzi okaatzi rowaryaapetokeerikitziro ashitariri.” ²⁸ Eekiro ikantana-kitziro Jesús: “¡Tsinani, omaperotatyaa pawentaakina! Rootaki nomatan-tyaawori pikowako-takinari.” Apathakiro tanaa etsiyata-kotaneeshinto.

Retsiya-takota-kahae Jesús osheki atziri

²⁹ Ikanta rawijanaki Jesús, ikinanaki inkaari-thapyaaiki jeekatsiri Tepoweniki. Opoñaashita itonkaanaki ochempiki, ari ijeekapaakiri janta. ³⁰ Ari riyataakiri osheki atziri, ramayitaki inashiyatachari imantsiyanka: ethori-waeta-tsiri, mawityaakiri, kijowaaneri, thatyaaponthori, maawoeni. Ipiyota-kiniri ikatziyakaha Jesús, tema ithonkiri retsiyatakotakaa-yiteeri. ³¹ Ari ipampoyeeyanagirini Jesús iñaawaeta-kahaerira kijowaaneri, etsiyata-koyitee thatyaaponthori, ranashitakaa-yiteeri kijopookiri eejatzi ethori-waeta-tsiri, raminakaa-yiteeri mawityaakiri. Ikanteeyini atziri: “Omaperotatyaa ikameethataki Itajorentsita Israel.”

Rowakaari Jesús 4000 atziri
(Mr. 8.1-10)

³² Ipiyotakiri Jesús riyotaani, ikantakiri: “Osheki noneshironkatikiri atziri-paeni, tema okaatzi mawa kitejeri ijeekae-yakini ikemijantana, tekatsi rowaeyaa. Tee nokoyi riyata-shiteeyaa eero rowanaa, ayiri-kari itashe awotsiki.” ³³ Ikanteeyini riyotaani: “¿Jempema ayika ratanteetari owakaeyariri jaka ochempi-mashiki? Osheki ikaateeyini.” ³⁴ Ari rojampitziro Jesús riyotaani, ikantziri: “¿Jempema okaatzika ratanteetari?” Ikantzi riyotaani: “Eenitatsi okaatzi 7, eenitatsi eejatzi eepichokiini shimaa-niki.”‡ ³⁵ Ari ikantanakiri ikaatzi piyoteen-chari ijeekaeeyini jaawiki. ³⁶ Raakiro 7 ratanteetari eejatzi shimaa-niki, ramanako-tanakawo. Itzimpetowayitakiro, ipayitakiri riyotaani, rowawijaa-kiniri piyoteen-chari atziri. ³⁷ Owaeyakani maawoeni, kemaeyakani. Rowiiteero tzmahaan-tapaentsiri, ijaayiteero okaatzi 7 kantziri. ³⁸ Ikaatzi 4000 shirampari owaenchari. Tee riyote-tzi jempema okaatzi tsinani-paeni eejatzi eentsi-paeni owaenchari. ³⁹ Ikanta rowetha-tawaari Jesús ikaatzi owaenchari, otetanaa pitotsiki, montyaanaka Pankothanthaariki.

* **15:24** ipireetari = owisha = oveja † **15:26** Roo rametee-yarini paerani Judá-paeni roshiya-kaawentantzi. Riitaki otsitzi oshiyarinimi itsipa-jatzipaeni kaari isheninkata. Rootaki imatakiri paerani Jesús, tema roshiya-kaawentakiro tsinani rootaki oshiyarinimi otsitzi, tema kaari isheninka. Riima isheninka-paeni Judá-paeni, riitaki oshiyarinimi eentsi. ‡ **15:34** ratanteetari = pan

16

Ikowakoe-tziri Jesús itajonka-wentante
(Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)

¹ Ikanta Inashitantaniri-paeni eejatzi Sadoc-paeni, ikowaeyakini ikompita-kaeyaarimi Jesús. Ikantakiri: “Anjatya pitajonka-wentante niyotan-tyaari omaperotayaa rotyaantakimi Tajorentsi jaka.”
² Rakanakiri Jesús ikantzi: “Aririka piñeero okityonkaetyee tsirenii-teeni, pikanteeyini: ‘Ooryaa-manaatyee inkaamani.’”
³ Rooma aririka piñeero okitejetamaneerika okityonkaetyee menkori inkiteki, pikantzi: ‘Oparyatyee inkani.’ Tema piyotako-witawo inkite, piyotako-witawo aririka oparii inkani. Temaeta piyoyitziro okaatzi piñaayi-witakari nimaeka jaka.
⁴ Tee pikameetha-shire-teeya-nitzi eeroka, osheki pitheenakiri Tajorentsi, pikowashi-teeyani piñeena notajonka-wentante, eeromaeta noñaayimiro. Apatziro piñiuro oshiyaawoni awijimo-takiriri paerani Jonás.” Ipakaakiro Jesús ikantayi-takiri, awijanaki rirori.

Shineya-kaerori ratantari Inashitantaniri
(Mr. 8.14-21)

⁵ Ikanta rareetee-yakani riyotaani Jesús intatsikiro, tee raanaki ratanteetari, ipeyakota-nakiro.*
⁶ Ikantzi Jesús: “Paamaeyaawo shineya-kaerori ratantari Inashitantaniri eejatzi rashi Sadoc-paeni.”
⁷ Ikanta-wakahaeyani riyotaani: “¿Litakama ikantan-teeri Jesús? ¿Rooma ikantan-teeri teera ami ratanteetari?”
⁸ Yotaki Jesús ikanta-wakaari riyotaani, ikantziri: “Tekira poshire-pero-tana eeroka-paeni, rootaki pikenkishiryaa-waetantari, pikanteeyini: ‘Teera ami ratanteetari.’”
⁹ ¿Tekirama pikematha-teeyironi? Chapinki otzimawita ratanteetari okaatzi 5, roo kanteencha nowakaakari ikaatzi 5000 atziri. Powiiteero tzimahaan-tapaen-tsiri. ¿Jempema okaatzika kantziri pijaayiteeri?
¹⁰ Eejatzi nokimitakiro kaatatsiri 7 ratanteetari, nowakaakari ikaatzi 4000 atziri. ¿Jempema okaatzika kantziri pijaayi-teeri?
¹¹ ¿Litakama kaari pikematha-tantawo eeroka-paeni? Teera nokenkithatakotziro owae-tari ratanteetari. Tema nokanta-tziimi: ‘Paamaeyaawo shineya-kaerori ratantari Inashitantaniri eejatzi rashi Sadoc-paeni.’”
¹² Ari riyotanaki riyotaani, teera ikenkithatakotziro Jesús shineya-kaerori ratanteetari, roshiya-kaawenta-tziuro okaatzi riyotaan-tayitziri Inashitantaniri eejatzi Sadoc-paeni.

Riyotaki Pedro: Riitaki Jeepatzii-toetani Jesús
(Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)

¹³ Ikanta rareetaka Jesús Cesarea-ki, inampiiteki Filipino. Ari rojampitakiri riyotaani, ikantziri: “¿Litakama ikenkishiryaaakoe-tariri Itomi Atziri?”
¹⁴ Akahaeya-nakini riyotaani, ikantzi: “Eenitatsi atziri kantatsiri, ‘Eeroka Juan Omitsiryaaatantani.’ Ikantzi itsipa, ‘riitaki koñaataatsi Elías.’ Ikantzi itsipa ‘riitaki Kamantan-tanirini Jeremías.’ Eenitatsi kantayi-tatsiri eejatzi, riitaki itsipa Kamantan-taniri.”
¹⁵ Ikantzi Jesús: “¿Jempema pikanteeyini eeroka?”
¹⁶ Ari rakanaki Simón Pedro, ikantzi: “Eeroka Jeepatzii-toetani Itomi Tajorentsi Kañaari.”
¹⁷ Ikantzi Jesús: “Eeroka ikimo-shire-wenteete Simón itomi Jonás, kaari atziri yotakae-mironi, riitaki Ashitanari Inkitejatzi yotakaa-kimirori.”
¹⁸ Noeteemi Kijori, tema poshiyakawo eeroka kijo-pathari kepatsi, aritaki nowetsikaero nopanko. Ikaate kemijantaa-tsini paata, riitaki oshiyayi-teeyaawoni pankotsi. Eero rotsinampahae-tziri

* 16:5 ratanteetari = pan

ipeyakaa-shitee-tyaari sharinkaweniki.[†] ¹⁹ Poshiyaari aminakowentzirori ashitakowo pankotsi, kantacha rashita-ryeero, rashiteero, rintsiriitero kameetha. Rootakira pankotsi oshiyakaa-wenta-chari ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi. Tema ikaatzi pishine-teeri eeroka jaka kepatsiki, riitaki ishineteete inkiteki. Riima kaari pishine-yitee eeroka jaka kepatsiki, eero ishineteete-tziri eejatzi janta inkiteki.” ²⁰ Eekiro ikantana-kitziiri Jesús maawoeni riyotaani: “Paata pikamantantzi, pikante: ‘Riitaki Jeepatzi-toetani irika Jesús.’”

Ikamanta-koteero Jesús ikami

(Mr. 8.31-9.1; Lc. 9.22-27)

²¹ Ari retanakawo Jesús ikamantziri riyotaani-paeni, ikantziri: “Okowa-perota aate Aapatziyaweniki, tema antawo ikemaatsi-takaena antariperopaeni, reewa-perorite Ompera-tajorentsi-taarewo, eejatzi reewarite Yotaantaniri-paeni, aritaki rowamaa-kaantena. Roo awijawitakyaa mawa kitejeri añahaana.” ²² Ikanta Pedro, raanakiri Jesús inteeneeni, ikantakiri: “Pinkathari, tee inimotana pikantziri, tee nokoyi awijamotemi pikantakiri.” ²³ Ari ipithoka-pitha-tanakari Jesús irika Pedro, ikantanakiri: “Piyaate Kamaari. Tee poshoretawo eeroka ikowakaanari Tajorentsi, apatziro poshoretawo ikowa-piintziri atziri-paeni.”

²⁴ Ikantanakiri Jesús itsipapaeni riyotaani: “Eenitatsi-rika kowatsiri itsipatena, ipakahaero ikowashi-yitari rantero, okantawityaa ikentakoe-terimi, itsipatena. ²⁵ Tema ikaatzi etakowae-tachari rantayi-tziro ikowayitzi rirori, aritaki ipeyashi-teeyaa. Riima ikaatzi atsipewentawori rantaneero nokoyiri naaka rootaki ikamawentantanari, aritaki rawijakotee. ²⁶ Aminaashi-waeta otzimimo-tantzi ashaahawontsi jaka kepatsiki, aritaki opeyakaa-shitee-yaari. ¿Kantachama ipinako-wenteetya eero ipeyashi-waetanteeta? ²⁷ Aririka ipiyee paata irika Itomi Atziri ramaero rowa-noonkawo Ashitariri, itsipatee-yaari ronampiripaeni tajorentsi, riitaki pinatapaeroni okaatzi ranteetakiri. ²⁸ Omaperotatyaa, eenitatsi pikaatziri jaka, tekiraha pikamiita aritaki piñaakiri Itomi Atziri jempe ikantyyaa ipinkathari-wentante.”

17

Ishipakiri-motziri Jesús riyotaani

(Mr. 9.2-13; Lc. 9.28-36)

¹ Okanta awijaki 6 kitejeri, raaneeri Jesús Pedro, Jacobo, Juan rirentzi Jacobo. Tonkaanaki ochempiki. ² Ari ishipakiryaa-wootzi-motakiri riyotaani, roshiya-nakari ooryaa, amatzitanaka iithaari kitamaa-nikitanaki. ³ Iñaatziiri Moisés itsipatakari Elías ikenkitha-waeta-kaeri Jesús. ⁴ Ari ikae-manaki Pedro, ikantzi: “¡Pinkathari! Omaperotatya okameethatzi pamakina jaka. Kameetha nowetsikimi mawa panko-shetantsi: Apaani pashi eeroka, apaani rashi Moisés, rashi apaani Elías.” ⁵ Iñaawae-mintheetzi, opamanka-paakiri oorenta-chari menkori. Ikematzi iñaawae-teetanaki menkoriki, ikanteetzi: “Notyomi irika netakoperotani, osheki nokimo-shire-wentakiri. Pikemijanteeri.” ⁶ Ikanta ikemaeyakini ikantee-takiri, oeyotee-yanakani jaawiki, antawo ithaawanaki. ⁷ Ari ipokapaaki Jesús, rotzinka-paakiri riyotaani-paeni, ikantziri: “Pikatziye, eero pithaawaeyini.” ⁸ Ari raminawitanaari, tekatsi iñaanee, apaniroeni ikatziyaka Jesús.

[†] 16:18 Kijori = ikantee-tziri iñaaniki rirori-paeni ‘Petros’, rootaki oshiyawori iñaaniki wirakocha ikanteetzi ‘Pedro’

⁹ Ikanta roerinkae-yaani taapiki, ikantakiri Jesús riyotaani: “Eero pikamantan-tziro piñaakiri roojatzi paata aririka rañahae irika Itomi Atziri ikamawi-takyaa-rika.” ¹⁰ Rojampi-tanakiri riyotaani, ikantziri: “¡lyotaa-nari! ¿litaka ikantako-tziri Yotaantaniri-paeni, ikantzi: “Aririka ipokimataki Jeepatzi-toetani, riitaki jewatapaen-tsin Eliás ipoki?” ¹¹ Rakanaki Jesús, ikantzi: “Omaperotatya ikantziri, riitaki jewatapaen-tsin Eliás ipoki, itampatzika-shire-tanta-paaki. ¹² Pikemi nokante naaka: Areewitaka Eliás, tekatsi yotawakirini, osheki rowajankitee-takiri. Ari ikantee-teriri Itomi Atziri, osheki rowajankiteeteri rirori.” ¹³ Ari riyotee-yanakini riyotaani riitaki Juan Omitsiryaaatantaniri ikenkitha-takotziri.

Retsiyatakotziri Jesús ewankari raahashiretziri peyari

(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)

¹⁴ Ikanta rareetee-yapaani ipiyoteeyanira atziri. Pokapaaki apaani atziri iñeeri Jesús. Rotziwerowa-shita-paakari, ikantapaakiri: ¹⁵ “¡Pinkathari! Pineshironka-teenari notyomi, osheki ikamana-waetzi, antawo ikemaatsi-waetaka, itaawaeta-piintaka, ipiinka-waetzi nijaaki. ¹⁶ Namawita-kanari piyotaani raawinteenarimi. Teemaeta imatziri.” ¹⁷ Ari rakanaki Jesús, ikantanaki: “Tee pikemijantee-yanitzi eeroka, pikanashi-waetaka. ¿Jempema okaateka piyote? Pamakiri jaka pitomi.” ¹⁸ Ikanta ikijawakiri Jesús peyari, rooka-neeri ewankari. Etsiyata-kotanee. ¹⁹ Ikanta riyotaani-paeni Jesús raanakiri inteeneeni, rojampi-tanakiri, ikantziri: “¡lyotaa-nari! ¿litaka kaari nomatantari naaka notsinampaeri peyari?” ²⁰ Ikantzi Jesús: “Tema tekira pawentaari kameetha Tajorentsi, rootaki kaari paawyaantari. Pikemi nokante: Okantawityaa eepichokiini pawentee-yaari Tajorentsi, aritaki poshirinkakiro ochempi, pikantero: ‘Pishirinki.’ Aritaki oshirinkanaki. Tema tekatsi kompitzi-motemini aririka pikemijanta-perote. Omaperotatya.* ²¹ Roo kanteencha, aririka pikoyi petsiya-takota-kaeri oshiyariri irika ewankari, otzimatyee pamanaperotyaa kameetha, pitziwentyaari.”†

Rapiiteero Jesús ikamantakota ikami

(Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)

²² Ikanta rareetee-yakani Jesús janta Tepoweniki, rapiitakiri ikantziri riyotaani: “Ipimantee-tatyeeeri Itomi Atziri. ²³ Ari rowamahaeteri. Roo awijawi-takyaa mawa kitejeri, aritaki rañahae.” Antawo rowashiri-tanaka riyotaani-paeni ikemakiri ikantaki.

Ipineetziro rashita-kaetawori Tajorentsi-panko

²⁴ Ikanta rareetaka Jesús nampitsiki Capernaum, ari ipokaki shintsit-siriri ipaeteri koriki rashita-kaetawori Tajorentsi-panko, rojampi-tapaakiri Pedro, ikantziri: “¿Ipinata-piintziro iyoteemiri ikashiya-kaetawori Tajorentsi-panko?” ²⁵ Ikantanaki Pedro: “Ipinata-piintziro.” Ikanta ipiyaa jempe ijeekaeeyini, riitaki thaawako-tawaencha Jesús rojampi-tawaeri Pedro, ikantziri: “¿litaka pikenkishiryaaari Simón? ¿litaka ishintsitzi-pinkathari-paeni ipinateri koriki? ¿Riima ishintsitzi isheninkata-pero-paeni rirori? ¿Riima ishintsitzi itsipa-jatzi areetzinkari-paeni?” ²⁶ Ari rakanaki Pedro, ikantzi: “Riitaki ishintsitzi-paeni.” Ikantzi Jesús: “Ari okanta. Tema tee okowa-perota ipinatero isheninkatari rirori. ²⁷ Roo kanteencha, tee nokoyi ikijawaetyaa shintsit-siriri ipaeteri koriki. Piyaate inkaariki pakachaate. Aririka pinoshikaki, pamina-paanteteri, aritaki piñeeri koriki.

* **17:20** eepichokiini = oryaani-tatsiri oshiyawo okithoki “mostaza” † **17:21** Paminero Jempe Ikantee-tziro Ñaantsi-paeni okantakota ‘otsipajato ñaantsi-paeni’.

Paanakiniri shintsi-tatsiri ipaeteri koriki. Riitaki pipinawentyaari eeroka eejatzi naaka.”

18

Jempe itzimi riipero-tatsiri (Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)

¹ Ikanta riyotaani-paeni Jesús ipiyowenta-paakari, ari rojampi-takiri, ikantziri: “¡Yotaanari! Aririka ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi. ¿Itzimikama riipero-tatsi itsipatyaaari ipinkatharite?” ² Ari ikaemaki Jesús apaani eentsi, ikatziyakiri jempe ijeekae-yakini rirori, ³ ikantziri: “Eerorika pipakahaero jempe pikanta paerani, eerorika poshiyaari jempe ikanta irika eentsi, eero ipinkathari-wenteemi Inkite-jatzi. omaperotatya. ⁴ Tema ikaatzi tsinampa-shire-tatsini roshiyaari irika eentsi, riitaki riipero-taatsini jempe ipinkatharitee Inkite-jatzi. ⁵ Ikaatzi aakameetha-teeriri oshiyakariri eentsi rawentahaana, naaka raakameethataki.”*

Aririka antakaantero kaari-perori (Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)

⁶ “Eenitatsi-rika antakaerini kaari-perori oshiyakariri eentsi rawentahaana, okantashimaetya ithatakaeteri mapi ikentsiki, rowiinkae-takiri ocheenkaatzira inkaari.

⁷ Omaperotatya okowaenkate kepatsiki. Ari itzimaki antakaan-tayiteroni kaari-perori. Ashironkamatsiteeriini antakaan-teroni kaari-perori. ⁸ Rootakirika pako, piitzi pikaaripero-tanta, pipakahaero, pikimita-kaantero pitha-tyaatyee-romi, tema rootaki kameetha-tatsi pawijakoponchokite, tee okameethatzi otzimawita apite pako, apite piitzi, rootaki kantakaan-teemi paata ashi powantee-yaawori pitahaeya. ⁹ Rootakirika poki pikaaripero-tantari, pipakahaero, pikimita-kaantero pojoryaatyeeeromi, tema rootaki kameetha-tatsi pawijako-pityaakitee, tee okameethatzi otzimawita apite poki, rootaki kantakaan-teemi paata rookaeteemi opaamatakira sharinkaweni.”

Roshiya-kaawentee-tziri peyawitachari ipireetari (Lc. 15.3-7)

¹⁰ “Paamaeya pimaninta-waetziri-kari oshiyayi-takariri eentsi. Tema raminakowentani Ronampiri tajorentsi itsipata-piintari Ashitanari Inkite-jatzi. ¹¹ Tema rootaki ipokantari Itomi Atziri rowawijaa-koyiteeri ikaatzi peyawiteen-chari.† ¹² Pikemi noshiya-kaawentemiro. Eenitatsi piratchari ikaatzi 100 ipireetari. Ikanta ipeyahaantaka apaani, ikaatanee 99 ipira. Rookanakiri 99 ipira ochempi-mashiki, jataki ithotyako-teeri pey-eeenchari.‡ ¹³ Ikanta inahaeri, antawo ikimo-shiretee rahaerira peyawiteen-chari, tema awijanakiro ikimo-shire-wentziri itsipa 99 ipira kaari pey-achani. ¹⁴ Ari ikantari eejatzi Ashiteeri Inkite-jatzi, tee ikoyi ipeyahaantawaetyaa apaani oshiyakariri irika eentsi.”

Jempe ikanteeta rariperota-wakaeta

¹⁵ “Aririka ikaaripero-tzimotemi kemijantzinkari, piyaata-shiteri ijeekira apaniroeni, ari pikenkitha-waeta-kaeri, riyotan-tyaari oeta ikinakaa-shitakari. Aririka ikemimi pikaminayiriri, poshiya-kaanteeri riimi pirentzi okaakiini.§ ¹⁶ Rooma eerorika ikemimi pikaminaa-witariri, paanaki itsipa

* **18:5** Pameniro ‘Jempe Ikanteetziro Nãantsipaeni’ okantakota ‘Waerontsi’. † **18:11** Iroka versículo tee oñahawotziro jempe rojankina-takoteetero otsipaki jankinarentsiki. ‡ **18:12** ipireetari = owisha = oveja § **18:15** kemijantzinkari = pirentzi

kemijantzinkari, eerorika apite, riitaki pitsipa-tyaari pikamineeri. Tema otzimatyee ikaate apite, eerorika mawa riitaki akakotemini pikamineerira. ¹⁷ Eerorika ikemini pikaminaa-witari, pikamanteri maawoeni kemijantzinkari. Eekiyo-rika riyaaata-kaatyero, poshiya-kaanteri itsipajatzzi atziri kaari pisheninkata, tema roshiyakari shintsi-tatsiri ipaeteri koriki. ¹⁸ Tema ikaatzzi pishine-teeri eeroka jaka kepatsiki, riitaki ishineteete inkiteki. Riima kaari pishine-yitee eeroka jaka kepatsiki, eero ishineteetziri eejatzzi janta inkiteki. Omaperotatyaa. ¹⁹ Napiitero nokantemi: Aririka pikaate apite paapatziyakota-wakae-yaawo pikenkishiryaari pikowakotanteri, opoñaashitya pikowakoteri Ashitanari Inkite-jatzi, aritaki imatakaakimiro rirori. ²⁰ Jempe-rika ipiyota apite, teerika mawa atziri rawentaana, aritaki nojeekitari naaka janta notsipatari.”

²¹ Ikanta Pedro rojampi-tanakiri Jesús, ikantziri: “¡Pinkathari! Aririka rowaariperotena nokaatzira nokemijanteeyini, ¿jempema okaate nopeyakoteri naripero-tantee-yaariri? ¿Apatziroma okaate 7?”* ²² Ari rakanaki Jesús, ikantanakiri: “Teera apatziri pipeyakoteri okaate 7, tema osheki papiiteri pipeyako-teeri.”†

Ikenkitha-takoe-tziri apite ireewita-tsiri

²³ “Iroka ikanta ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, tema roshiyakotari pinkathari ikowako-tziri romperatani ipinateeri rireewi-tziri. ²⁴ Ikanta retanakawo pinkathari ikowako-tziri ireewitziriri, ramaeta-paakiri ireewi-pero-tatsiri.‡ ²⁵ Tema tekatsi rayi ipinakowentee-yaari. Ikantanaki pinkathari: ‘Paanakiri irika atziri, iina, itomi-paeni, eejatzzi okaatzzi tzimimo-tziriri, pipimanteri. Ari nahaeri naaka koriki ikaatzzi rireewi-tanari.’ ²⁶ Ari rotziwerowanaka omperataarewo, ikantanakiri pinkathari: ‘Eero pipimantana, poyaawen-tawakina eepichokiini, aritaki nopinateemi.’ ²⁷ Ari ineshironka-tanakiri pinkathari irika romperatani, ikantziri: ‘Kameethataki, tee pireewi-taana.’ Tema ipeyako-takiri okaatzzi rireewi-tziriri. ²⁸ Ikanta riyaaatane omperataarewo, itonkiyo-takari ireewitziriri rirori eepichokiini. Roteeya-kentsi-tawakiri, ikantziri: ‘Pipinateena pireewi-tanari.’§ ²⁹ Ari rotziwerowa-shiwi-tanakari, ikantziri: ‘Poyaawentawakya eepichokiini, aritaki nopinateemi.’ ³⁰ Teemaeta ikoyi royaawentyaa, raanakiri, romonkyaa-kaantakiri, ikantziri: ‘Aritaki nomishitowa-kaanteemi aririka pipinateena.’ ³¹ Iñaakiri ikaateeyini, tee inimota-nakiri, jatanaki ikamantziri iwinkatharite. ³² Ikanta pinkathari, ikaemakaan-takiri romperatani, ikantawakiri: ‘Eeroka kaari-perori. Nopeyako-takimiro pireewi-tana eeroka, pikantakina: poyaawentawakina.’ ³³ Ari pikantantemi eeroka, pineshironka-tante. ³⁴ Tema antawo ikijanaka pinkathari, ipajata-kaantakiri, romonkyaa-kaantakiri, ikantziri: ‘Aririka pipinateena eeroka, aritaki nomishitowa-kaanteemi.’ ³⁵ Ari ikanteemiri paata Ashitanari Inkite-jatzi, eerorika pipeyako-teeniri kameetha owaari-pero-tzimiri pikaatzira piyemijantzinkarite.”*

* **18:21** nokaatzzi nokemijanteeyini = yeeyi † **18:22** Ikantakoe-tziri jaka “osheki papiiteri,” aririka apeyako-tante okaate 7, apiitero 7, apiitero 7, roojatzzi 70. Eenitatsi oshiyakaa-wentari 7, rootaki kameetha-shire-taantsi. Tema akoyirika aripero-teeri owaaripero-teeri, eero apakayiro apeyakoteri rantzimo-teeri. ‡ **18:24** Ikantakoe-tziri jaka “ireewi-pero-tatsiri” rootaki oshiyawori akante rireewitaki ikaatzzi 10,000 riyeekitaki koriki. Ari rantawae-wityaa osheki ojarentsi, eeromaeta ipinako-wenta. Irika osheki koriki iiteetziri “talento”, 40 kilo ikaatzzi itenatzzi. Tema apaani talento ranteta ipineeteri 20 atziri rantawaete apaani ojarentsi. § **18:28** eepichokiini = 100 denario

* **18:35** piyemijantzinkarite = pirezintzi

19

Tee okameethatzi rookaetero iinanteetari
(Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)

¹ Ari ithonka-nakiro Jesús riyotaantzi Tepoweniki, awijanaki intatsikoro Parenkaariniki iipatsiteki Judá-paeni. ² Ipiyowentee-tawaari. retsiyatakarta-kaapae osheki mantsiyari-paeni janta.

³ Ari ipokashi-takiri Inashitantaniri-paeni ikoyi ikompita-kaeyaarimi Jesús, rojampi-tapaakiri, ikantziri: “¡Jesús! ¿Shinetaan-tsita-tsimaa rookashi-waetyaawo iina atziri?” ⁴ Ari rakanaki Jesús, ikantziri: “¿Tema piñaana-takotziri owakira rowetsikan-teeta-kariri atziri? Tema rowetsikaetaki shirampari eejatzi tsinani. ⁵ Ikanteetaki: Eero ijeekae ewankari ashitariri, rayi iina, Tema apaani ikantaneeyaa iwathaki okimi-tyaawomi rowithaawakaaty-eeya.

⁶ Tema ikaatzi aawakaa-naachari teera apite ikantaneeyaa, apaani ikantana iwathaki. Rootaki eero okantanta rookaero atziri iina itsipata-kaakariri Tajorentsi.” ⁷ Rapiitakiri Inashitantaniri rojampi-tziri, ikantziri: “¿Iitakama ikantako-tziri paerani Moisés, ikantaki: Aririka rooka-wakaetyaa, otzimatyee ipaeteri jempe ojankina-takota rookawakaan-tyaari?”

⁸ Ikantzi Jesús: “Okantakaawo pipiyatha-waeta, rootaki ishinetan-tzimirori Moisés pookiro piina. Tema paerani owakira rowetsikan-teeta-kawori maa-woeni, tee ari okantyyaa. ⁹ Nokantzi naaka: Kaaripero-shiretaki ikaatzi ookashi-tawori iina, rooma iñeero-rika omayempitaki kantacha rookiro. Aririka aawiteeyaa roori itsipa oemi, omayempi-tzimo-takiri etawitari oem-intari. Ari ikante-yaari ahaeroni roori, mayempitaki rirori.”

¹⁰ Ikantzi riyotaani: “Aririka okanta, eero rahaetzimi iinanteetari.”

¹¹ Ikantzi Jesús: “Riirika Tajorentsi kowakae-mironi aritaki pikemathatkiro. Teera maawoeni ikematheetziro jempe-rika okantakota aawaka-haantsi. ¹² Eenitatsi atziri ari ikantzita itzimapaaki tee okantya rayi iina. Eenitatsi itsipa raathoki-teetziri, tee okantya rayi iina. Eenitatsi itsipa kowatsiri ijeekashiwaetyaa apaniroeni, tema ikyaaryoo-wenta-tziiri pinkathari-tatsiri inkiteki. Kowatsiri ikemathatero nokantakiri, imatero.”

Itajonka-wentziri Jesús eentsi-paeni
(Mr. 10.13-16; Lc. 18.15-17)

¹³ Ari ramaeta-paakiniri Jesús eentsi-paeni, ikantee-tapaakiri: “Nokoyi pamana-kotenari neentsite, poteya-patzii-toteri pitajonka-wentero.” Ikantzi riyotaani Jesús: “Eero poñaashirenkiri Awinkatharite.” ¹⁴ Ikantzi Jesús: “Eero pikoshekari, nokoyi naaka ramaetenari eentsi. Tema ikaatzi oshiyakotanaariri eentsi, riitaki ñahaeroni jempe ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi.”

¹⁵ Ikanta ithonkakiri Jesús roteya-patzii-totakiri eentsi-paeni, jatanee rirori.

Ewankari Ashaahantachari
(Mr. 10.17-31; Lc. 18.15-17)

¹⁶ Ari ipokapaaki apaani ewankari iñeeri Jesús, ikantapaakiri: “¡Kameethari yotaantanirí! ¿Iitaka nanteeri ashi nowantee-yaawori nañaahae?” ¹⁷ Ari rakanaki Jesús, ikantzi: “¿Iitaka pikantan-tanari ‘kameethari?’ Teera itzimi apaani kameethari, apatziro ikantakaawo Tajorentsi ikameethatzi. Pikoyirika ashi poyiro pañaahae, pimonkaa-yiteero ikantee-takiri Ikowakaan-teetaniki.” ¹⁸ Ikowanaki ewankari riyotakotero, ikantziri: “¿Otzimikama pikantziri?” Ikantzi Jesús: Eero powamaantzi.

Eero pimayempitzi.
Eero pikoshitzi.
Eero pitheeya-kotanta.

¹⁹ Pipinkatha-teeri pipaapate eejatzi piniro.

Petakoteeyaari pisheninka poshiya-kaanteri petakota eeroka.

²⁰ Ikantzi ewankari: “Nomatakiro maawoeni iroka, roojatzi netanakawo paerani eeniro neentsi-tapaaki. ¿Iitakama koetyaa-chari nimaeka?”

²¹ Ikantzi Jesús: “Pikoyi-rika pitampatzika-shirete, piyaate, pipimantero maawoeni tzimimo-tzimiri, pipiri ashironkaenkari, tema okimiwi-takawo powahaantee-yaami inkiteki. Aririka pimatakiro pipoki, poyaatena.” ²² Ikanta ikemaki ewankari, owashiretanaka ipiyanaaha, tema ashaahantzinkari rirori.

²³ Ikantanakiri Jesús riyotaani: “Osheki opomeentsi-tzimo-tyaari ashaahantachari riyaaate ipinkatharitee Inkite-jatzi. Omaperotatya.” ²⁴ Rapiitanakiro Jesús, ikantzi: “Tema osheki ipomeentsitawo ikyaakoetani ikyaant-yaawo oryaani omoo. Rii maperota-chani ashaahantzinkari ipomeentsi-teeyaawo ikyahae ipinkathari-wentantzira Tajorentsi.”* ²⁵ Ikanta ikemaki riyotaani-paeni, ari ipampoyeeyanakirini, ikanta-wakahaeyani: “¿Iitakama awijako-taatsini?”

²⁶ Ari raminanakiri Jesús riyotaani-paeni, ikantziri: “Eero rotsinampaero atziri-paeni, riima Tajorentsi tekatsi pomeentsi-tzimo-tyaarini rirori.” ²⁷ Ari rakanaki Pedro, ikantzi: “Irika nokaa-teeyini nokoyi noyaatanakimi, tema nookayi-tanakiro okaatzi tzimimotanari. ¿Iitaka ipineeteenari paata?”

²⁸ Ikantzi Jesús: “Aririka owakiratee paata maawoeni, ipinkatharitee Itomi Atziri ijeekan-teeyaawo owaneenka-tzichari ijeeka-mento. Aritaki pikantee-yaari eerokapani pikaatzira poyaatatina, pipinkathari-wenteeri maawoeni ikaate icharini-teeyaari Israel, ikaatzira 12 rinashiyitaha. Omaperotatya.” ²⁹ Tema eeniyitatsi awentahaanari, rootaki rookanta-nakawori ipanko, rirentzi, ritsiro, ashtariri, iina, reentsite, iipatsite. Aritaki iñaahero otzimimo-teeri osheki, ashi rowaero rañaayitee.† ³⁰ Roo kanteencha, eenitatsi nimaeka osheki etayiwitawori, riitakira impoetaa-tsini iñaayiteero. Eenitatsi itsipa impoeyi-tatsiri nimaeka, riitakira etayitee-yaawoni iñaayiteero.”

20

Antawae-tatsiri chochoki-mashiki

¹ “Iroka okantakota ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, oshiyariri atziri tzimatsiri ichochoki-mashite. Rananinkanaki ramine antawae-tatsini iwankiri-mashiki.”

² Ikanta iñaaki kowatsiri rantawaete, ikantakiri: ‘Petanakyawo nimaeka pantawaete roojatzi tsireniiteeni, nopinatemi apaani koriki ikaatzi ipinatanta-piinteetziri rantawaete-tetzira apaani kitejeri.’ Ikanteeyini antawae-rintzi: ‘Kameethataki.’ Rotyaaantakiri iwankiri-mashiki.*

³ Ikanta ijenokii-tyaapaaki ooryaa eejatzi ipiyanaa ashitawori iwankiri-mashi nampitsiki. Iñaapae itsipa ikatziyeeyani tekatsi rantawaeri.†

⁴ Ikantapaakiri: ‘Piyaate pantawaete nowankiri-mashiki, aritaki nopinatakimini okaatzi ipinatanta-piinteetzi.’ Jateeyakini rantawaete.

⁵ Ari ikantakiro itampatzika-tapaaki ooryaa, eejatzi iteenkanaki ooryaa.‡ ⁶ Ari ikantakirori eejatzi otsireniityaanaki, iñaapae

* **19:24** ikyaakoetani = camello † **19:29** otzimimo-teeri osheki = rookanaki-rika apaani, aritaki ipaeteeri 100; Waerontsi * **20:2** koriki = denario † **20:3** ijenokii-tyaapaaki ooryaa = ooryaa 3. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.) ‡ **20:5** itampatzika-tapaaki ooryaa = ooryaa 6, iteenkanaki ooryaa = ooryaa 9. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.)

atziri ijeekaeyini, tekatsi rantawaeri, rojampi-tapaakiri: ‘¿Tekatsima pantawaeri pijeekawaetashitanti kitejeriki?’⁷ Rakaeya-nakini, ikantzi: ‘Tekatsi antawae-takaenani.’ Ikantzi rirori: ‘Piyaate pantawaete nowankiri-mashiki, aritaki nopinatakimi okaatzi ipinatanta-piinteetzi.’⁸ Okanta otsireni-tanaki, ikantakiri ashitawori iwankiri-mashi kempoyee-niriri iyorikite, ikantziri: ‘Pikaemeri maawoeni antawae-rintzi pipinateri apaani koriki ikaatzi ipinatanta-piinteetzi rantawae-teetzira apaani kitejeri. Riitaki petawakyaa pipinateri impoeta-paentsiri rantawaetzi, roojatzi pimatantakyaariri etakawori rantawaetaki amaetyaaka.’⁹ Ari ipokaeya-paakini impoeta-paentsiri rantawaetaki, eepichokini rantawae-witaka ipineetakiri apaani koriki.¹⁰ Ipokaeya-paakini etakawori rantawaetaki amaetyaaka, roshiya-kaantzi riitaki ipina-peroete. Tema te, ari roshiyakari itsipapaeni jempe ikaatzi ipineeta-kiriri.¹¹ Ikanta ipinawi-teetakari, ikijanakiri ashitawori rantawaeri,¹² ikantanakiri: ‘Tee rantawae-perotzi impoeta-paentsiri, roo kanteencha imonkaa-takina pipinata-kinari, naaka atsipewitakariri ooryaa.’¹³ Ikantzi ashitawori iwankiri-mashi: ‘Nosheninká, nopinatakimi kameetha, ¿tema nokantzi-takimi amaetyaaka nopinatemi apaani koriki?’¹⁴ Irika apaani koriki nopinatzimiri, piyaatee. Tema naaka nintashi-tacha nopinateri apaani koriki impoeta-paentsiri rantawaetzi,¹⁵ ¿Eeroma omata nopinatante nokoyiri naaka? ¿Pikijako-neenta-tyaawoma noneshironka-tantzi naaka?’¹⁶ Tema osheki jewatatsiri iñaayiteero, tema riitaki jewatatsini. Tema osheki ikaemawitee, roo kanteencha eepichokiini ikaate riyoshii-teeteri.”*

Rapiitakiro Jesús ikamantakota rowamahaeteri

(Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34)

¹⁷ Ikanta itonkaanee Jesús riyaaero Aapatziyaweniki, riitaki itsipatanaa 12 riyotaani, ikantakiri awotsiki: ¹⁸ “Aatatziiira Aapatziyaweniki. Ari raakaan-teeteri Itomi Atziri, rayiri reewari Ompera-tajorentsi-taarewo, itsipata-kyaari Yotaantaniri, riitaki iyakowenterini rowamahaeteri. ¹⁹ Rowawijaa-kiniri itsipa-jatzipaeni atziri rowashiya-mintha-waetyaari, ipajawaeteri, ikentako-takiri. Roo awijawi-takya mawa kitejeri, aritaki rañahae.”

Ikoyiri Jacobo eejatzi Juan

(Mr. 10.35-45)

²⁰ Okanta iina Zebedeo opokashi-takiri Jesús, otsipatakari otomi-paeni, irika Jacobo eejatzi Juan. Otwiwerowa-paaka, okantapaakiri: “Nokoyi pineshironkatena.”²¹ Ari rojampi-tanakiro Jesús, ikantziro: “¿litaka pikowako-tanari?” Okantzi roori: “Tema rooteentsi pipinkatharen-tsite eeroka, nokoyi itsipatemi notyomi ipinkathari-wentante, ijeekimotemi apaani pakoperoki, riima itsipa ijeeki pampateki.”²² Ikantzi Jesús: “Teera piyotziro oeta pikowako-tanari. Tema osheki nokemaatsi-tyaari naaka. ¿Arima pamawe-takiro eeroka okaatzi pikemaatsi-tyaari? ¿Arima poshiyakina nokami naaka?” Ikanteeyini: “Aritaki nomatakiro.”[†] ²³ Ikantzi Jesús: “Omaperotatyá, tema rooteentsi pikemaatsityaawo okaate nokemaatsityaari naaka. Rooma pitsipa-tenarika apinkathari-wentante pijeeki apaani

§ 20:6 otsireniityaanaki = ooryaa 11. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.) * 20:16 Paminiro Jempe Ikantee-tziro Ñaantsi-paeni okantakota ‘inashiyita ñaantsi-paeni’. † 20:22 Tema iroka ikantawita Jesús: “¿Arima pimatakiro eeroka piriro kepishaari okaate niriri naaka? ¿Arima poshiya-kina omitsiryaateetena naaka?”

nakoperoki, itsipa nampateki, teera naaka nintakae-yaawoni itzimi notsipatyaari, apatziro riyotzi Ashitanari jempe itzimi ikashiya-kaakiri.”²⁴ ²⁴ Ikanta ikemaeyakini itsipa riyotaani, ikijeeta-nakiri Juan eejatzi Jacobo. ²⁵ Ipiyotaneeri Jesús riyotaani-paeni, ikantziri: “Piyoteeyini eeroka jempe ikanta iwinkatharite itsipa-jatzipaeni, osheki rompera-tanta. Ari roshiyari eejatzi riipero-tatsiri ipinkatha-teetziri rirori. ²⁶ Rooma eeroka-paeni, aririka pikoyi piriiperote, poshiya-kotyaari jempe ikanta omperataarewo. ²⁷ Roorika pikoyi peewata-kaante, poshiya-kotyaari omperetari. ²⁸ Tee roo ipokantakari Atziri rompera-tantya, roo ipokantakari roshiyakotyaari omperetari, ikamawentante, riitaki pinakowentan-tatsini, rookakaa-wenteeri maawoeni.”

Ramina-kahaeri apite mawityaakiri
(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)

²⁹ Ikanta rawijee-yanakini Kashiryariki, osheki atziri oyaatana-kiriri. ³⁰ Ari ijeeki awotsi-nampiki apite mawityaakiri. Kemaki rirori, ikan-teetzi: “Ari ikinapaaki Jesús jaka awotsiki.” Rootaki ikaeman-tanakari, ikantzi: “¡Pinkathari, Ikashiyakaetani pinkatharini David, pineshironka-teena naaka!” ³¹ Osheki ikijatha-witee-takari. Tee imaeritzi, eekiro icheraanakitzi ikaemi: “¡Pinkathari, Ikashiyakaetani pinkatharini David, pineshironka-teena naaka!” ³² Katziya-paaka Jesús, ikaemakiri ikantziri: “¿litaka pikoyiri?” ³³ Ikanteeyini rirori: “Pinkathari, nokoyi naminee kameetha.” ³⁴ Antawo ineshironka-tanakari Jesús irika mawityaakiri, ipampita-kiri rooki. Apathakirotona aminanee kameetha, royaata-nakiri Jesús.

21

Rareetan-takari Jesús Aapatziyaweniki
(Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

¹ Tema okaakitzi-matapaaki rareetan-tyaari Jesús Aapatziyaweniki. Tema areetee-yakani Chochoki-pankoniki omontetakari ochempi Yeenkaetoni. Ari rotyaantakiri Jesús apite riyotaani, ² ikantakiri: “Piyaate nampitsiki amontetakari, ari piñeero othatakotyaa ikyaakoetari otsipatakyaari iryaani. Pihataryaa-kotapaakiro, pamakinawo.* ³ Eenitatsi-rika ojampitawakimini, pikantanakiri eeroka: ‘Ikowatziro pinkathari. Aritaki roepiyeemiro.’” ⁴ Ari omonkaatari rojankina-takiri paerani Kamantan-taniri, ikantaki:

⁵ Pikaman-teero maawoeni Kijakowentoni-jato, pikantero: Awotsikitaki Piwinkatharite ipokashi-takimi, Itsinampa-shiretaki ipokaki ikyaakotaka, Ewonkiri raakahae-tziri tenari.

⁶ Ikanta riyaaatanaki apite riyotaani, imatakiro okaatzi ikantawa-kiriri Jesús. ⁷ Ramakiro ikyaakoetari itsipataakiro iryaani. Rowanki-takiniri maathaantsi imitzikaaki, ikyaako-tanakari Jesús. ⁸ Ikanta atziri-paeni jeekaen-tsiri janta, romaanka-shita-nakiri iithaaripaeni awotsiki jempe ikinanaki. Eenitatsi itsipa chekaneen-tsiri inchashi romaanka-shitanakiri rirori. ⁹ Tema ikaatzi atziri jewateen-tsiri, ikaatzi oyaatakiriri itaapiiki, ikaemaeyini, ikantzi:

¡Jame apinkatha-teeri Ikashiyakaetani pinkatharini David!

‡ 20:23 Tema iroka ikantawita Jesús: “Omaperotatya, aritaki pimatakiro piri-ro niriri naaka, aritaki poshiya-kina romitsiryaateetena naaka.” * 21:2 ikyaakotari = burro, pollino, asno

¡Tajonka-wentantaniri, tema Pinkathari otyaanta-kiriri!

¡Jame apinkatha-teeri Inkite-jatziwé!†

¹⁰ Ikanta rareeta-paaka Jesús Aapatziyaweniki, rojampita-wakaanaka ikaatzi nampitawori, ikanteeyini: “¿Jempema iitaka irika?” ¹¹ Tzimatsi kantaneen-tsiri: “Riitaki Jesús, Kamantan-taniri, poñaachari Kashiyakaaweniki jeekatsiri Tepoweniki.”

Romishitoyiri Jesús pimantawaetatsiri tajorentsi-pankoki
(Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹² Tema kyaapaaki Jesús tajorentsi-panko, romishitowa-paakiri pimanta-tsiri, eejatzi ikaatzi amananta-tsiri. Rotatsinka-yitapaakiro rowantariri koriki, ari ikimitzitakawo jempe rowaetziri jamomo-paeni. ¹³ Ikantapaakiri: “Rojankinee-takiro paerani iñaawaetzi Tajorentsi, ikantzi:

Nopanko iroka, aritaki ramana-piinteetena.

Roo kanteencha eerokapaeni, aritaki pamatawi-tanta-piintaki pipimantawae-yitzi, poshiya-kaantakiro koshintzi-panko.”

¹⁴ Ari ipokaeya-paakini tajorentsi-pankoki osheki mawityaakiri, kijopookiri, mawoeni retsiya-takota-kaayi-teeri. ¹⁵ Tema ipampoyeeyanakironi okaatzi rantakiri Jesús. Ari ikaemae-yanakini eentsi-paeni, ikanteeyini:

¡Jame apinkatha-teeri Ikashiyakaetani pinkatharini David!

Roo kanteencha reewarite-paeni Ompera-tajorentsi-taarewo, eejatzi Yotaantaniri, ikijeeya-nakani rirori, tema tee inimotziri. ¹⁶ Rojampi-teetanakiri Jesús, ikantee-tziri: “¿Pikemakiroma ikantee-yirini ewankari-paeni?” Ikantzi Jesús: “Nokemakiri. ¿Tema piñaana-tziro eeroka jankinarentsi? kantatsiri:

Riitaki eentsi-paeni eejatzi ikaatzi thotatsiri iteni, Pimatakaakiri ipinkatha-yiteemi.”

¹⁷ Ari rawijanaki Jesús, ikinanakiro Ashironkaaweniki. Ari imaaki janta.

Riyakatziro Jesús pankirentsi kaari kithoki-tatsini
(Mr. 11.12-14,20-26)

¹⁸ Okanta okitejeta-manee, ipiyaawo Jesús nampitsiki. Ari itasheya-paaki niyanki awotsi. ¹⁹ Iñaapaaki awotsi-nampiki pankirentsi, riyata-shitanakiro, iñaatziro tee okithokitzi, iyoshii-tashita oshi. Ikantanakiro: “Ashi powaero eero pikithokitee.” Okanta pankirentsi, kamashi-tanaki.‡ ²⁰ Ikanta iñaakiro riyotaani, ari ipampoyeeyanakironi, rojampi-tanakiri, ikantziri: “¿Iitaka okamashi-tanta-nakari pankirentsi?” ²¹ Rakanaki Jesús, ikantziri: “Omaperotatya nokantemiri, kyaaryoo-rika pawenteena, eerorika pikijoshire-waetzi, aritaki pimateero eeroka, aritaki awijanakiro jempe okanta piñaakiro pankirentsi. Kantacha piñaanatero ochempi, pikantero: ‘Pishirinki ochempi, pipiinki inkaariki.’ Aritaki omatakyaa. ²² Tema okaatzi pikowako-tanteeri pamananiki, aririka pawentaa-nakyaari Tajorentsi, aritaki ipakimiro.”

Itajorenka Jesús
(Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8)

²³ Ikanta rareetaawo Jesús Tajorentsi-pankoki, riyotaan-tapae. Ari ipokakiri reewarite Ompera-tajorentsi-taarewo, eejatzi antaripero-paeni, rojampi-tapaakiri: “¿Iitaka otyaanta-kimiri poñaahantero pitajorenka?” ²⁴ Ari rakanaki Jesús, ikantziri: “Eejatzi naaka eenitatsi nojampi-temiri. Aririka

† 21:9 Jame apinkatha-teeri = Hosana; Waerontsi ‡ 21:19 pankirentsi = higuera

pakakinawo, aritaki nokantakimi iita otyaanta-kinari. ²⁵ Tema romitsiryaa-tantaki paerani Juan, ¿litaka otyaanta-kiriri? ¿Riima Tajorentsi? ¿Atzirima?" Ari ikanta-wakahae-yanakani: "Aririka akanteri Tajorentsi otyaantakiri, aritaki ikantanakae: '¿litakama kaari pikemijanantari?' ²⁶ Aririka akante: 'Atziri otyaantakiri,' aritaki ikijanakae atziri-paeni." Tema ikanteeyini atziri-paeni Kamantan-tanirini Juan. ²⁷ Ari ikanteeyini: "Tee niyotziro." Ikantzi Jesús: "Pikimitaka eerokapaeni tee pikoyi pikaman-tenawo, eejatzi naaka eero nokaman-tzimiro iita otyaanta-kinari."

Ikenkitha-takoe-tziri apite itominteetari

²⁸ Ikantzi Jesús: "¿Jempema okantzi-motzimi eeroka-paeni iroka? Eenitatsi atziri tzimatsiri apite itomi. Okanta paata ikantakiri itomi: 'Notyomi, piyaate pantawaete pankirentsi-mashiki.' ²⁹ Ikantzi itomi: 'Tee nokoyi.' Roo ojamaniityaanaki, opiyimo-taari itomi, jataki rantawaetzi. ³⁰ Opoñaashita ikantakiri itsipa itomi. Ikantanaki rirori: 'Ari nomatakiro Pawa.' Teemaeta riyaatzi. ³¹ ¿Itzimikama itomi antakirori ikowakiri ipaapate?" Ari ikanteeyini: "Riitaki antakirori retakari romperatari." Ikantzi Jesús: "Rootaki awijeemini ipinkathari-wenteeri Tajorentsi mayempro-paeni eejatzi shintsita-piinta-tsiri apiri ayorikite rotyaanteniri wirakocha-paeni. Omaperotatya. ³² Tema ipokawitaka paerani Juan, ikamanta-witakimi pikameetha-shire-tantee-yaari, roo kanteencha tee pikemijanta-wakiri. Riima ikaatzi shintsita-piinta-tsiri apiri ayorikite eejatzi mayempro-paeni, okemijantanaki. Piñaawi-takari eerokapaeni, teemaeta pipakaero jempe pikanteeyani, pikemijanan-teeyaariri."

Kaari-pero-shireri antawae-rintzi (Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)

³³ "Pikemi napiitero noshiya-kaawentemiro: Eenitatsi atziri pankitzirori chochoki-mashi, itanto-takotakiro maawoeni othapiki, rowetsika-shitakiro ikawirinkaaterowa paata, rowetsikaki eejatzi pankotsipenchakii raminakowentantyaawori. Raminaki atziri aminironi iwankiri-mashi. Jataki rirori inteena. ³⁴ Okanta okithoki-paetetaki chochoki, rotyaantaki romperatani rahaate. ³⁵ Ikanta antawae-rintzi-paeni aminirori pankirentsi-mashi, iñaawakiri ipokaki omperataarewo, ipajawaetaki apaani, rowamaaki itsipa, ishemyakiri itsipa. ³⁶ Rotyaantaki itsipa romperatani, osheki ikaatzi. Ari ikimita-wakiri eejatzi rirori. ³⁷ Ari roweyaantakawo rotyaantakiri itomi-perori rirori, ikantzi: 'Aritateekima ipinkatha-tawakiri notyomi naaka.' ³⁸ Ikanta iñaawakiri antawae-rintzi ipokaki itomi, ikanta-wakahaeyani: 'Irika ashitee-yaawoni paata pankirentsi-mashi. Jame owamayiri, ayi-roota aaka.' ³⁹ Roteeya-wakiri, raanakiri othapiki pankirentsi-mashi, rowamaakiri. ⁴⁰ Aririka ipokanaki ashitawori iwankiri-mashi, ¿jempema ikanteerika antawae-rintzi-paeni?" ⁴¹ Ikanteeyini rirori: "Otzimatyee rowamahaeteri kaari-perori, raminee itsipa riiperori amineeroni pankirentsi-mashi, riitaki otyaanta-piintee-niriri okithoki iwankiri."

⁴² Ikantzi Jesús: "Tema piñaana-tziro Jankinarentsi, ikanteetzi:

Imaninta-witakawo mapi owetsikirori pankotsi,

Roo kanteencha rowatzikae-teero mapi pankotsi-nampiki, ikimita-kahae-taawo roomi tzinka-mintsi.

Riitaki Awinkatharite Tajorentsi owatzikaerori onampi-naki,

Rootaki apampoyaawentan-tariri."

43 “Rootaki nokantan-tyaari naaka: Eero ipinkathari-wenteemi eeroka Tajorentsi, riira ipinkathari-wentee itsipa-jatzi-paeni jempe itzimi oshiyaa-wori pankirentsi okithokitzi ikemijanteera. 44 Tema ikaate aashiraa-tantee-yaawoni mapi, aritaki itankapaaki. Riima ikaate anawyahaeri mapi, aritaki ooweteeri.”

45 Ikanta reewarite Ompera-tajorentsi-taarewo eejatzi Inashitantaniri, riyotaki riitaki ikemakaetaki. 46 Ari ikowawi-tanaka raakaan-terimi, teemaeta imatziro, osheki ithaawan-takari atziri-paeni. Tema ikanta-shireteeyini atziri Kamantan-taniri irika Jesús.

22

Roshiya-kaawentee-tziri aawakaa-chari

1 Ari rapiita-neero Jesús roshiya-kaawentziro riyotaan-tziri. Ikantzi:

2 “Iroka ikanta ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, roshiyari pinkathari oemoshirenkiriri itomi raawakaa. 3 Rotyaantakiri romperatani, ikamanteri pokatsini roemoshirenyaa. Teemaeta ipokaeyini ikaemakaantani. 4 Rotyaanta-witaka itsipa romperatani, ikantawakiri:

‘Pikanteri nokaemakantani ipoki royaa, nowamaaki wathan-tzi nopira, noemoshirenka-tziiri notyomi raawakaeyaa. Tema wetsikaka maawoeni.’*

5 Roo kanteencha irikapaeni ikaemakaantani, osheki ipiyatheeya-kani. Jatayitaki rowaneki, itsipa ikinaki ipimanta-waetzi. 6 Eenitatsi itsipa owajankitaa-kiriri omperataarewo, rowamaakiri. 7 Ikanta ikemaki pinkathari, antawo ikijanaka, rotyaantaki rowayirite, ithonkakiri owanteen-tsiri, itayitakiri inampi. 8 Ikanteeri itsipa romperatani: ‘Tema wetsikaka maawoeni oemoshirenkan-tyaari, tee nokowaneeri ipokaeyini ikaatzi nokaema-kaanta-witakari. 9 Piyaate awotsiki-paeni, pikanteri ikaate piñeeri ipokanakiita oemoshirenyaa.’ 10 Jataki omperataarewo, ipiyotaki ikaatzi iñaakiri: kameetha-tatsiri eejatzi kaaripero-tatsiri. Piyotee-yapaakani oemoshirenka-chani.

11 Ikanta raminakiri pinkathari ikaatzi pokaentsiri. Iñaatzii ojatekaen-chari tee ikithaatawo rowaneenka-tashi-tyaari aawakaa-chani.

12 Ikantakiri: ‘Nosheninika, ¿jempema pikanta pikyaan-takari jaka tee pikithaatawo powaneenka-tashi-tantyaariri notyomi?’ Ari imaaritaki, tee raki. 13 Ikantakiri romperatani: ‘Poojo-wakoteri, poojo-yitziteri, pookiri otsirenikaakitakira, ari riraawae-tyaa, ratsikae-kiwaetyaa, ikemaatsi-waeteeyaa.’ 14 Tema osheki ikaemawi-teetyaa, roo kanteencha eepichokiini riyoshii-teete.”

11 Ikanta raminakiri pinkathari ikaatzi pokaentsiri. Iñaatzii ojatekaen-chari tee ikithaatawo rowaneenka-tashi-tyaari aawakaa-chani.

12 Ikantakiri: ‘Nosheninika, ¿jempema pikanta pikyaan-takari jaka tee pikithaatawo powaneenka-tashi-tantyaariri notyomi?’ Ari imaaritaki, tee raki. 13 Ikantakiri romperatani: ‘Poojo-wakoteri, poojo-yitziteri, pookiri otsirenikaakitakira, ari riraawae-tyaa, ratsikae-kiwaetyaa, ikemaatsi-waeteeyaa.’ 14 Tema osheki ikaemawi-teetyaa, roo kanteencha eepichokiini riyoshii-teete.”

Ikenkitha-takoe-tziri koriki ipineetziriri pinkathari

(Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)

15 Ikanta riyaaatee-yeeni Inashitantaniri. Ari ikenkitha-waeteeyini, ikanteeyini: “¿Jempema akinakaeroka akompita-kaant-yaariri Jesús?”

16 Rotyaantaki riyotaani Inashitantaniri itsipatakari raapatziyani Herodes, ikantapaakiri Jesús: “Yotaantaniri, okaatzi piyotaan-tziri rooperotaki iroka, rootaki riyotakoe-tantyaariri kametha Tajorentsi. Tee pikemijantziro ikantayi-tziri atziri, tee piñaawae-tziro pinimota-kaant-yaariri. 17 Pikantena iitaka pikenkishiryaaeri eeroka: ¿Kameetha-tatsima apiri koriki ikaatzi ishintsi-tantziri iwinkatharite wirakocha-paeni?”† 18 Riyotawakiri Jesús ikenkishiryaaeri, ikantziri: “Owapeyi-motan-taniri. ¿Iitaka piñaantan-taniri?”

15 Ikanta riyaaatee-yeeni Inashitantaniri. Ari ikenkitha-waeteeyini, ikanteeyini: “¿Jempema akinakaeroka akompita-kaant-yaariri Jesús?” 16 Rotyaantaki riyotaani Inashitantaniri itsipatakari raapatziyani Herodes, ikantapaakiri Jesús: “Yotaantaniri, okaatzi piyotaan-tziri rooperotaki iroka, rootaki riyotakoe-tantyaariri kametha Tajorentsi. Tee pikemijantziro ikantayi-tziri atziri, tee piñaawae-tziro pinimota-kaant-yaariri. 17 Pikantena iitaka pikenkishiryaaeri eeroka: ¿Kameetha-tatsima apiri koriki ikaatzi ishintsi-tantziri iwinkatharite wirakocha-paeni?”† 18 Riyotawakiri Jesús ikenkishiryaaeri, ikantziri: “Owapeyi-motan-taniri. ¿Iitaka piñaantan-taniri?”

* 22:4 nopira = toro † 22:17 iwinkatharite wirakocha-paeni = César

19 Poñaa Yinari koriki pashita-kaariri Pinkathari.” Ari ramaeta-paakiniri koriki.‡ 20 Rojampi-tanakiri, ikantziri: “¿litaka ashitawori iwaero jaka? ¿litaka ashitawori roshiya-kaawo?” 21 Ikanteeyini: “Rashi iwinkatharite wirakocha.” Ikantzi Jesús: “Tema riitaki iwinkatharite wirakocha ashitari, pantant-yaanariri ishinti-tzimiri, pipinateri. Riima ikaatzi rashitari Tajorentsi, pantant-yaanari ishinti-tzimiri rirori.” 22 Ikanta ikemaeyakini ikantakiri Jesús, ari ipampoyeeyanakirini rooka-nakiri. Jateeyeeni.

Rojampi-takowentee-tziro rañahae kamatsiri
(Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

23 Tekira awiji iroka kitejери, ipokaeyakini Sadoc-paeni iñeeri Jesús. Riitaki Sadoc-paeni kantatsiri: “Eero rañahae kamayita-tsiri.” Rojampi-tapaakiri Jesús, 24 ikantziri: “Yotaantaniri, rojankinataki paerani Moisés, ikantzi: ‘Aririka ikami atziri, eerorika rowakayiro iina, kantacha rayiro rirentzi, rowakahaero. Ikimita-kaanteeri riimi ashityaarini rirentzi kamaentsiri.’ 25 Jame akantawaki: Eenitatsi kaatatsiri 7 rirentzi. Etawori itzimi raaki iina, tekira rowakayiroota iina kamaki, rahaero itsipa rirentzi. 26 Ari ikantakari eejatzi apiteta-neentsiri rirentzi. Eejatzi itsipa mawataneen-tsiri. Ari ikantakari maawoeni ikaatzira 7. 27 Okanta paata kamae roori tsinani. 28 Aririkami rañayitee paata kamayita-tsiri, ¿itzimikama oeminta-pero-tyaari tsinani? Tema maawoeni ikaatzira 7 iinanta-witakawo.”

29 Rakanaki Jesús, ikantziri: “Pikinakaa-shitakawo eeroka, tee piyotakotziro Jankinarentsi-perori, tee piyotakotziro ishira Tajorentsi. 30 Aririka rañayitee kamayita-tsiri, eero itzimi aawakae-yitaa-chani. Roshiya-paeyaari Ronampiri Tajorentsi janta inkiteki. 31 ¿Tema piñaanatakotziro jempe okantyya aririka rañahae kamayita-tsiri? Iroka ikantzi Tajorentsi, iñaaawaetzi:

32 Naakataki Itajorentsite Abraham, Isaac, eejatzi Jacob. Ari ayotziri añatsi rirori, tema tee imatziro kaminkari ipinkathateri Tajorentsi, apatziro ipinkatha-tziri añayita-tsiri.” 33 Ikanta ikemaeyakirini Jesús ikantaki, ipampoyeeyanakirini, ikanteeyini: “Omaperotatya okameethatzi riyotaan-tziri.”

Otzinkami-perori Ikantakaan-teetani
(Mr. 12.28-34; Lc. 10.25-28)

34 Ikanta ikemaki Inashitantaniri kameetha rakakiri Sadoc-paeni rojampi-takiriri, piyotee-yakani rirori. 35 Ikanta apaani piyoteen-chari, riijatzi yotakotzirori Ikantakaan-teetani, ipokashi-takiri Jesús rojampiteri, ikoyi ikompita-kaeyaarimi, ikantapaakiri: 36 “Yotaantaniri, ¿otzimikama otzinkami-perori Ikantakaan-teetani?” 37 Rakanaki Jesús, ikantziri: “Piwinkatharite irika Tajorentsi, otzimatyee Pininta-peroteeri, pininta-shire-teeri, pininta-shintsiteeri. 38 Rootaki iroka otzinkami-perori Ikantakaan-teetani. 39 Ari oshiyawo apiteta-neentsiri, kantatsiri: Petakoteeyaari pisheninka, poshiya-kaanteeri pineshironka-tziro eeroka piwatha. 40 Tema iroka apite nokanta-kimiri, rootaki otzinkami-perori, rootaki poñaa-chari otsipaki Ikantakaan-teetani eejatzi okaatzi rojankinatariri paerani Kamantan-taniri-paeni.”

¿litaka charini-tariri Jeepatzii-toetani?
(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)

‡ 22:19 koriki = denario

⁴¹ Imatanakiri rirori Jesús, rojampi-tanakiri Inashitantaniri ikaateeyinira ipiyoteeyani, ⁴² ikantziri: “¿Litaka pikenkishiryaakotariri eeroka Jeepatzii-toetani? ¿Jempema itzimika awaejatzite ikashiya-kaetakiri paerani icharini-tyaari?” Ikanteeyini Inashitantaniri: “Riitaki pinkatharini David ikashiya-kaetakiri.” ⁴³ Ikantzi Jesús: “¿Litakama oñaawae-takaan-takariri paerani Ishire tajorentsi pinkatharini David, roshiya-kaantziri Iwinkatharite? Ikantaki paerani:

⁴⁴ Iñaawae-tanaki Pinkathari, ikantawaeri Nowinkatharite: Pijeekapae nakoperoki apinkathari-wentante, Roojatzii nowajankitaan-teeyaariri kijaneentzimiri, Ari rotziwerowa-shitee-mi, ipinkatha-teemi.

§ ⁴⁵ Imatzitakawo David ikantaki: ‘Nowinkatharite irika.’ ¿Jempe ikantyaaka icharini-tyaari?” ⁴⁶ Ari imaeritee-yanakini tee raki. Thaawa-shire-teeyanakini, tekatsi kowatsini rojampi-taneeri.

23

Inkenkitha-takotziri Jesús Iyotaan-taniri eejatzii Inashitantaniri (Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

¹ Ari ikenkitha-takaakiri Jesús piyowenta-kariri, eejatzii riyotaani-paeni, ikantzi: ² “Paminiri Yotaantaniri eejatzii Inashitantaniri, riitaki yotakopero-tzirori ikantakaantani paerani Moisés.* ³ Pikemijanteri okaatzii ikantemiri, tee okameethatzi poshiya-kotyaari okaatzii rantayitzi, tee imonkaatzii rirori okaatzii ikantziri. ⁴ Omaperotatya opomeentsita okaatzii ikowakaemiri panteeromi. Teemaeta ipomeentsi-tyaawo rirori imayiteero. ⁵ Rantashi-yitawo ikoyi iñaantee-tyaariri. Osheki rashi-minthatarimashitsi-monki jempe rotetee-tziro Jankinarentsi-perori iwicha-kotziro ishempaki, eejatzii ipankaki. Rowaneenkakaa—kiyitziro iithaari ishirikakimanthantsi. ⁶ Rashi-minthatawo rojatekaeteri niyanki jempe rowae-yaani isheninka. Ari roshiyari aririka riyaaari pankotsiki ipiyota-piinteetaha. ⁷ Ikoyi pinkathari rowethata-piintee-tyaari aririka iñaahaeteri. Ikoyi ikanteriatziri-paeni: ‘¡Yotaantaniri!’† ⁸ Tee okameethatzi pikoyi eeroka ikanteetemi: ‘¡Yotaantaniri!’ Apatziro ikantakaawo yotaanta-tsiri, riitaki Jeepatzii-toetani tekatsi itsipa. Rooma maawoeni eeroka-paeni kimiwi-taka pirezitawakae-yaani. ⁹ Tema jaka kepatsiki tee okameethatzi pikanta-shiwae-tyaari pisheninka: ‘¡Ashitanari!’ Tema apatziro ikanta Ashitzimiri Inkitejatzii. ¹⁰ Tee okameethatzi eejatzii ikanteetemi: ‘¡Nowinkatharite!’ Tema apatziro ikanta piwinkatharite, riitaki Jeepatzii-toetani. ¹¹ Ikaatzii kowatsiririiriperote, roshiya-kotyaari rompera-teetani. ¹² Ikaatzii kowashi-waetachani ipinkatheeteri, aritaki itsinampa-shire-takae-teeri. Riima tsinampawawewi-tachari nimaeka riitaki ipinkatharita-kahae-teeri paata.

¹³ ¡Ashironkaa-matsiteemi Yotaantaniri eejatzii Inashitantaniri, owapeyimotan-taniri! Potzika-yitakiri koyirori ipinkathari-wenteeri Inkitejatzii. Eero pikyahae eeroka jempe ipinkathari-wentantee Tajorentsi, teemaeta pishinetziri itsipa ikyayitee rirori. ¹⁴ ¡Ashironkaa-matsiteemi Yotaantaniri eejatzii Inashitantaniri, owapeyimotan-taniri! Pameenta-shitakawopaapitha-tziro opanko kinankawo, rootaki pojamaninkan-tawori pamana-piintawita eero riyotan-teetzimi. Tema antawo rowajankitahae-teemi.‡

§ **22:44** Ari rotziwerowa-shiteemi, ipinkatha-teemi. = Ari pimakoryaa-yitzi-tantee-yaari * **23:2** yotakopero-tzirori ikantakaantani Moisés = ijeekantawo ijeeka-mento Moisés † **23:7** Yotaantaniri = Rabi ‡ **23:14** Paminiro ‘Jempe Ikantee-tziro Ñaantsi-paeni’ okantakota ‘Otsipapaeni ñaantsi-paeni’.

15 ¡Ashironkaa-matsiteemi Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri! Osheki pishintsiyitakiri itsipa-jatzipaeni roshiya-kotee aaka Judá-paeni, piyotaaakiri rowapeyi-motantyya rirorí. Aritaki roshiya-kotee-mi eeroka ratsipe-teeyaawo sharinkaweni.

16 ¡Ashironkaa-matsiteemi oshiyakariri mawityaakiri rakathata-wakahaeyaani! Kantatsiri: 'Aririka ipaeryahaetero tajorentsi-panko, ikanteete: rowajankiteena Tajorentsi-panko-weri eerorika nomatziro nokantziri. Pikantzi: tekatsi oetyaa eerorika imonkaa-teetziro. Rooma aririka ipaeryahaeteri ooro jeekatsiri tajorentsi-pankoki, pikanta-piintaki: Oztimatyee ranteetero ikantee-takiri.' 17 ¡Majontzi-shirerí, mawityaakishirerí! ¿Riima ooro kowapero-tachari? Kaari, roo kowapero-tacha tajorentsi-panko otajorentsi-takaeri ooro. 18 Pikantzi eejatzi: 'Aririka ipaeryahaetero taapoki-mentotsi, ikanteete: 'Rowajankiteetena Átaapiintziniri taapoki-mentotsiki eerorika nomonkaa-tziro nokantziri. Terika imonkaa-teetziro, tekatsi pikante. Rooma aririka ipaeryahaeteri ipireetari itahaetziri taapoki-mentotsiki, pikanteeyini: Oztimatyee ranteetero ikantee-takiri.' 19 ¡Majontzi-shirerí, mawityaakishirerí!, ¿Riima ipireetari kowapero-tachari? Kaari, roo kowapero-tacha taapoki-mentotsi otajorentsi-takaeri itahaetziri. 20 Ikaatzi paeriirori taapoki-mentotsi, ithonkiri ipaeryaakiri ikaatzi itahaetziri janta. 21 Ari ikanta ikaatzi paeriirori tajorentsi-panko, ithonkiri ipaeryaakiri ikaatzi tzimantawori. 22 Ikaatzi paeriirori inkite, ithonkiro ipaeriuro ijeekinta Tajorentsi, roshiya-kaakawo riimi Tajorentsi ipaeryaaki.

23 ¡Ashironkaa-matsiteemi Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri! Pipapiintziri Tajorentsi owoshinikan-teetari. Teemaeta pantziro kowapero-tachari ikowakahaetzimiri: Pikameetha-shirete, pineshironka-tante, pawentaa-shire-teeyaari. Rootaki kowapero-tachari pantayi-teero, eero pipakae-maetawo panteniri kowapero-tachari. § 24 ¡Mawityaakiri akathata-wakaa-chari. Oshiyakariri pankinawentariri shikiriyaa-niki eero riraako-tantari, roo kanteencha riraako-waetakiri ipira ikyaakoetari.*

25 ¡Ashironkaa-matsiteemi Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri! Poshiyakawo iraaementotsi eejatzi owamentotsi, okitewita jenokira, rooma inthomoekira kepatsitaki. Aritaki pikantakari eeroka iñeetzimi kameethashiretakimi, tema eeroka koshintzi, pikowa-piintakiro pinintaa-waetyaa apaniroeni. 26 ¡Mawityaakiri Inashitantaniri! Poshiya-kaantyyaa posheta-piintziro inthomoeki piraa-mento eejatzi powamento, okitetantyyaari jenokira.

27 ¡Ashironkaa-matsiteemi Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri! Poshiyakawo okitamaawita rowanteetari kaminkari, owaneenkawitaka jenokira. Rooma inthomoeki ari ojeekiri itonki-pooki kaminkari, shityeen-kataki. 28 Ari pikantakari eeroka, iñaaawitakimi atziri pantakiro kameethari, tema owapeyi-motan-taniri eeroka, kaaripero-shiretakimi.

29 ¡Ashironkaa-matsiteemi Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri! Tema powetsika-pirini-tziro ikiteetzirira Kamantan-taniri,

§ 23:23 Iroka kantako-tachari "pipapiintziri Tajorentsi", aririka oshooki 10 inchashi powoshinikan-tawori powanawo, payi apaani pashita-kaeyaari Tajorentsi. Ari pikanta-piintero, aririka oshooki 10, pinashityaa apaani pashitakae-yaari tajorentsi. Ari pikanterori okaatzi shookatsini pipanki-tziri; owoshinikan-teetari = menta, eneldo, camino * 23:24 ikyaakoetari = camello

powaneenka-yitziro jempe ikiteetziri kameetha-shireri. ³⁰ Pikanteeyini: 'Ari atzimityaami paerani eero owamaawae-tzirimi aakapaeni, eero oshiyakotari awaejatziteni owamaayi-takiriri Kamantan-taniri.' ³¹ Apaniroeni pikaman-takota, poshiya-kotakari piwaejatziteni ikaatzi owamaakiriri paerani Kamantan-taniri. ³² ¡Anjatyaa pithotyahero okaatzi retanakari paerani piwaejatziteni-paeni! ³³ ¡Tee pikameetha-shireteeyini, poshiya-shitakari maanki! ¿Poshiyakaantzi eero rowajankiteetzimi sharinkaweniki? ³⁴ Rootaki notyaantan-temiri Kamantan-taniri, Yotaantaniri, eejatzi Yotzinkari. Riitaki powamaa-kaante apaani-paeni, pikenta-kotakaanteri. Riima itsipa, pipajata-kaanta-waeteri ipiyota-piinteetaha, osheki powajankitaa-yiteri nampitsiki. ³⁵ Rootaki piñaantyaawori eeroka rowajankitaa-wentee-temiri ikaatzi rowamahae-takiri paerani, retanakawo kameetha-shireri Abel roojatzi Zacarias itomini Berequías. Riitaki rowamahaetaki paerani riyaaateeromi taapoki-mentotsiki ipoñaahaawo tajorentsi-pankoki. ³⁶ Ari rowajankitaa-wentee-takiri irika-paeni okaatzi awijeen-tsiri paerani. Omaperotatya."

Riraako-tawo Jesús Aapatziyaweni

(Lc. 13.34-35)

³⁷ "¡Aapatziyaweni-jatzil! Osheki powamaaki Kamantan-taniri. Pishemyaakiri ikaatzi rotyaanta-witee-takimiri. Tema nokowawita-piinta noshiya-kotyaarimi tsimeryaaniki rojate-tziri iryaani, ari nokoyi nokanteerimi ikaatzi notomitaari. Teemaeta ikowaeyini. ³⁸ Ari okanki-pankote pipanko.† ³⁹ Eero piña-haana jaka roojatzi paata pikantan-teeyaari: ¡Tajonka-wentaarewo rika, tema riitaki Pinkathari otyaanta-kiriri!"‡

24

Ikenkitha-takotziro Jesús itzimpoakaetero tajorentsi-panko

(Mr. 13.1-2; Lc. 21.5-6)

¹ Ikanta ishitowanee Jesús tajorentsi-pankoki, roo riyaaata-neemi. Ari ikantzi riyotaani: "Paminiro jempe okanta rowetsikae-tziro tajorentsi-panko." ² Rakanakiri Jesús, ikantzi: "Piñaakiro eeroka maawoeni mapipaeni okaatzi opewiryaaaka, eero piñaayi-teero paata ithonkaetero itzimpoakaetero. Omaperotatya."

Iñahaeteri paata aririka othonki-mateeyaa

(Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24)

³ Ikanta rareetee-yakani tonkaariki Keekiroe-toniki, jeeka-paaki Jesús. Ari ipokaeya-paakini riyotaani, rojampi-tapaakiri: "¿Jempema okaatzika omonkaatantyaari okaatzi pikantakiri? ¿Litaka noñeeri niyotan-tyaari? ¿Aripaetema othonka-teeyaani aririka pipiyimatee?" ⁴ Ari rakanaki Jesús, ikantanakiri: "Paamaeyaa ramatawi-teetzimi-kari. ⁵ Tema osheki pokatsini paata ipaeryaa-paakiro nowaero, ikante: 'Naaka Jeepatzii-toetani.' Osheki ramatawite. ⁶ Tema ari pikemako-yitakiro osheki omana-rentsi. Paamaeyaa omithaha-shire-tzimi-kari, otzimatyee omatyaa iroka-paeni, tekira omonkaatzimaetya othonkan-teeyaari maawoeni. ⁷ Ikosheka-wakaetyaa otsipaki nampitsiki, rowayirita-wakaeyaa pinkathari-paeni. Iñahaete mantsiyarentsi, tashetsi, omoyeka-yityaa jempe-rika-paeni. ⁸ Rootaki etanakyaaawoni ikemaatsi-teetyaawo maawoeni iroka-paeni.

⁹ Raakaan-teetemi, ari ikosheka-waetee-temi roojatzi rowamaan-teetemi. Osheki ikijaneenta-nakimi itsipajatzipaeni okantakaan-tziro

† 23:38 pipanko = tasorentsi-panko ‡ 23:39 Waerontsi

pawentaanaha naaka.* ¹⁰ Osheki pakayiteeroni paata ikemijantawita. Raakaanta-wakaeyaa ikaateeyinira. Eero rakamethatawaka osheki ikijaneenta-wakaeyaa. ¹¹ Iñahaete osheki pokapaen-tsinu roshiyakotyairimi Kamantan-taniri, ramatawi-tapaakiri ikaate kemijantawakirini. ¹² Ari ranta-peroetero kaari-perori, eero retakotawakaayitaa. ¹³ Ikaatzi oejokiro-taniri rawentaanaha, riitakira awijako-taatsini. ¹⁴ Aririka omonkaa-teeyaa ikemakoe-teero maawoeni kepatsiki Kameethari Ñaantsi kenkitha-takotzirori ipinkathari-wentantee Tajorentsi, aripaete omonkaa-teeyaa othonkatan-teeyaari maawoeni.

¹⁵ Aritaki piñaakiri iiteetziri 'Ipinkaetani Thonkan-taniri', riitaki ikenkitha-takotziri paerani Kamantan-taniri Daniel, ijeekapaaki otajorentsizira. (Ikaate ñaanateeroni iroka, otzimatyee ikemathatero.) ¹⁶ Ikaatzi nampitawori iipatsiteki Judá-paeni, otzimatyee ishiyi ochempiki. ¹⁷ Pijeeki-rika jantakiroki pipanko, ari pipoñaanakyaa pishiyanki, eero pikyaa-panaatzi paapanaate oetyaa-rika. ¹⁸ Powaneki-rika pijeeki, pishiyi eero paapanaa-tziro pithaari. ¹⁹ Ashironkamatsiteroni okaate motzita-tsinu, eejatzi tziimayitarsi eentsite enirowa ithoyitzi iteni! ²⁰ Pamaneri Tajorentsi, pikanteri: 'Pookaawenteena eero noshiyan-tawae-tanaka kyaawontsi-paetekiki, eejatzi kitejeri imakoryaan-teetari.' ²¹ Tema antawo okantyya rashironkaetyaa paata. Tema paerani owakira rowetsikae-takiro kepatsi roojatzi nimaeka, tee iñahaetzi oshiyawoni iroka ashironkahaantsi. Eero apiita iñahaete oshiyawoni. ²² Eero ithaankiteetzimi romaeryeetero iroka ashironkahaantsi, tekatsi awijako-taatsinimi. Okamintha riyoshii-teetakiri ikaatzi awenta-haariri Tajorentsi, rootaki romaeryan-teeta-kawori intsipaete ashironkahaantsi. ²³ Aririka pikemi ikanteetemi: 'Irika Jeepatzii-toetani.' It-sipa kantatsini: 'irinta Jeepatzii-toetani,' eerowa pikemijantziri. ²⁴ Ari ipokaki oshiyako-tyaarini Jeepatzii-toetani, oshiyako-tyaarini Kamantan-taniri. Roñaahan-tapaaki kaari iñaapiinteetzi. Itajonka-wentan-tayita-paaki. Kantacha, ramatawite eejatzi ikaatzi riyoshii-takiri Tajorentsi. ²⁵ Tema nokaman-tzita-kimiro paerani. ²⁶ Aririka ikanteetemi: 'Areetapaaka ochempiki', eero piyaata-shitziri. Ikante itsipa: 'Inthomoeki pankotsiki ijeeki,' eero pikemijantziri. ²⁷ Tema aririka ipiye Itomi Atziri, roshiyapaeyaa ookatha-rentsi. Etanakyawo omorekanaki ishitowa-piintzira ooryaa roojatzi jempe itziroryaa-piintzi. ²⁸ Tema jempe-rika ijeeki shitziri, ari ipiyo-wentari amempori."[†]

Ipiyantee-yaari Itomi Atziri

(Mr. 13.24-37; Lc. 21.25-36; 12.41-48)

²⁹ "Aririka okaatapaaki paata antawo rashironkaetyaa, aritaki itsiwakanaki ooryaa, eejatzi kashiri. Ari ipariyayite ompokiropaeni, maawoeni tziimawitachari ishintsinka inkiteki. ³⁰ Aripaete iñahaetee inkiteki riyotan-teetyaari rootaatsi ipiye Itomi Atziri. Antawo ithaawaeyini ikaatzi sheninkata-wakaa-chari jaka kepatsiki. Iñahaeta-waero rowaneenkawo eejatzi itajorenka, ikinanta-paeyawo menkori. ³¹ Tema ishintsitapaaty-eero itziwoota-pae ronampiripaeni tajorentsi, ipiyota-paeri ikaatzi riyoshii-teetakiri nampitawori jempe-rika-paeni oweyaapaa kepatsiki. ³² Tema oshiyawo jempe okanta piñaapiintziro pankirentsi: aririka piñaakiro eerishitee, rootaatsi ojaarentsitee.‡ ³³ Rootaki piyoteri eerokapaeni, aririka piñaakiro

* 24:9 Wairontsi † 24:28 Ikimita añaapiintziri amempori rewoteeyani, tema ayotzi eenitatsi kamaentsiri. Ari okimitzita eejatzi aririka añaayitakiro okaatzi ikenkitha-takotakiri Jesús, ayotzi rooteentsi ipiyimatee. ‡ 24:32 pankirentsi = higuera

okaatzi nokanta-kimiri, pokimataana. ³⁴ Eero ikamita irika asheninka-paeni, roojatzi iñaanta-kyaawori okaatzi nokanta-kimiri. Omaperotatya. ³⁵ Ari othonkae-yaari inkite eejatzi kepatsi, rooma okaatzi nokaman-takimiri otzimatyee omonkaa-yiteeyaa.

³⁶ Tekatsi yoteroni kitejeri, jempe roweeyeyaa ooryaa nopiyan-teeyaa, imatzitawo inkite-weri ronampiri tajorentsi tee riyotzi. Apatziro riyotziro Ashitanari rirori. ³⁷ Okimitee-yaawo paerani eeniro rañaawita Noé, ari okantee-yaari eejatzi ipiyeerika Itomi Atziri. ³⁸ Tema paerani tekira areeta oonkawo, inimowae-tziri atziri, rowaeyani, riraawae-teeyini, raawakayita iina. Roojatzi rotetan-tanakari Noé amaatako-mentotsiki. ³⁹ Ari inimowae-tziri tekatsi ikenkishiryeyaa roojatzi omapokan-takariri oonkawo, ithonka ipiinkaki. Ari okantee-yaari eejatzi ipiyeerika Itomi Atziri. ⁴⁰ Ijeeki apite antawae-tatsiri rowaneki, rahaetee apaani inkiteki. Riima itsipa rookaeta-nakiri. ⁴¹ Ojeeki apite tsinani otoonka-waetzi, rahaetee apaani inkiteki. Rooma otsipa rookaeta-nakiro. ⁴² Pikakempitee eeroka, tema tee piyotzi jempe-paete ipiye Piwinkatharite. ⁴³ Pikenkishiryaaakoteri jempe ikantyyaa atziri, aririka riyotemi ipokatyyee koshintzi tsireniriki, aritaki ikakempitakimi eero ikoshitan-teetari ipankoki. ⁴⁴ Otzimatyyee paamaeya eeroka. Powetsikya, tema tekatsi yotatsini jempe-paete ipiye Itomi Atziri.

Kyothaniri omperataarewo (Lc. 12.41-48)

⁴⁵ Poshiya-kotyaari antawae-ryaantzi omperataarewo, kyothaniri kameetha. Rookanakiri ipankoki omperatariri, ikantanakiri: 'Paminiri ikaatzi jeekatsiri pankotsiki, pipapiinteri rowanawo.' ⁴⁶ Tema antawo ikimoshirete irika omperataarewo aririka ipiye omperatariri, aririka iñaapaeri imonkaa-takiro ikantana-kiriri. ⁴⁷ Aritaki ishineteeniri raminakowenteeniri okaatzi rashitari. Omaperotatya. ⁴⁸ Riima kaari-perori omperataarewo, ikantzi: 'Eero ipiyita omperatanari.' ⁴⁹ Rowajanki-waetakiri itsipa omperataarewo. Jataki ipiyota shinkitzinkari. ⁵⁰ Ari inimowae-tziri omperataarewo, tee riyotero kitejeri, jempe riweyeyaa ooryaa ipiye, tema romapoka-shiteeyaa rareeteeyaa. ⁵¹ Osheki rowajankitaa-paeri, rookaeri jempe ikashiya-kaetakiri owapeyi-motan-taniri. Ari riraawaetyaa, ratsikae-kiwaetyaa, ikemaatsi-teeyaa."

25

Ikenkitha-takoe-tziro 10 ewankawo

¹ "Iroka ikanta ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, roshiya-kotawo 10 ewankawo jatatsiri tsireniriki otonkiyo-tyaari aawakaa-chani. Aayitanaki ootamento. ² Eenitatsi 5 ewankawo yotanitatsiri, eenitatsi eejatzi 5 ewankawo kaari yotanitatsiri. ³ Iroka 5 ewankawo kaari yotanitatsiri, aawitanaka ootamento, roo kanteencha eepichokiini aanaki iya. ⁴ Rooma itsipa yotanitatsiri, aanaki roori ootamento, aanaki eejatzi osheki iya. ⁵ Tee ipoki intsipaete aawakaa-chani, aapaakiro owochokini, mahaeyanakinini. ⁶ Okanta niyankiite tsireniri, okematzi ikaemaetzi, ikanteetzi: 'Kaakitaki aawakaa-chani, pitonkiyo-tawakyaari!' ⁷ Kakitanaki ewankawo-paeni, iyeekita-neeri iya ootamento-paeni. ⁸ Okanta ewankawo-paeni kaari yotanitatsini, okowako-witanakawo yotanitatsini, okantziro: 'Pipina iyaaki poota-mento, rootaentsi itsiwaki nashi naaka.' ⁹ Okantanaki yotanitatsiri: 'Eero, ari ithaata-nakyya nashi naaka, piyaate pamananta-paente eeroka.' ¹⁰ Iyaamintheeta-paentzi amanantzi, areetapaaka

aawakaa-chani. Jatanaki okaatzi oyaawenteen-chari, otonkiyo-tawakari, raanakiro jempe roemoshirenkaeteri. Rashitee-tanakiro ikyaa-piintetzi. ¹¹ Okanta opiyawi-tapaaka ewankawo jatatsiri amanantzi, okaema-kaema-witapaaka, okantzi: ‘jPashita-ryeenawo naaka!’ ¹² Okematzii rakaeta-nakiro, ikantee-tziro: ‘Tee niyomiti. Omaperotatya.’ ¹³ Pikakempi-yitee eeroka, tema tee piyotero kitejeri, jempe ikaate ooryaa ipiye Itomi Atziri.”

Ikenkitha-takoe-tziri koriki
(Lc. 19.11-27)

¹⁴ ‘Iroka ikanta Inkite-jatzi ipinkathari-wentantee, roshiya-kotari atziri jatatsini inteena, ipiyotakiri romperatani, ipanakiniri okaatzi rashitari raminakowenteniri. ¹⁵ Tema ipanakiri apaani-paeni tenatatsiri riyeekitaki iyorikite. Irika romperatani yotanitatsiri kameetha ipanakiri ikaatzi 5 tenatatsiri riyeekitaki koriki, itsipa romperatani kaari yoperotatsine ipanakiri ikaatzi apite tenatatsiri riyeekitaki koriki, riima iweyaanta-paakawori ipanakiri apaani. Jatanaki rirori inteena.* ¹⁶ Ikanta romperateetani ipaetakiri 5 koriki, rantawae-takaakiri iyorikite, roshekyaaakiri, rahae itsipa ikaatzi 5 koriki. ¹⁷ Ari ikantakari itsipa ipaetakiri apite tenari riyeekitaki koriki, isheniteeri rirori, rahae ikaatzi apite tenari riyeekitaki koriki. ¹⁸ Riima itsipa ipaetakiri apaani, raanakiri iyorikite, ikitatakiri kepatsiki. ¹⁹ Okanta ojamanitaki piyaa omperatariri ashitariri koriki, ikaemakaan-tapaeri romperatani-paeni riyote jempe ikantakiri iyorikite. ²⁰ Pokapaaki ipaetakiri 5 tenari riyeekitaki koriki, roñaaha-paeri itsipa 5 tenari riyeekitaki koriki ishenitakiri, ikantapaaki: ‘Pinkathari, 5 tenari riyeekitaki koriki pipakina paerani, irika itsipa 5 tenari riyeekitaki noshekyaaakiri.’ ²¹ Ikantzi Pinkathari: ‘Ariwé nomperatani, eerokataki yotaniri. Eepichokiini koriki pikempoyaaakina, aritaki pikempoyahae osheki itsipa koriki. Pipoki, pitsipa-tena aninteeyaa.’ ²² Areetapaaka ipaetakiri apite tenari riyeekitaki koriki, ikantapaaki: ‘Pinkathari, apite itenatzi riyeekitaki koriki pipakinari, irika itsipa apite itenatzi riyeekitaki nosheniteeri.’ ²³ Ikantzi Pinkathari: ‘Ariwé nomperatani, te piyoperowita. Eepichokiini koriki pikempoyaaakina, aritaki pikempoyahae itsipa osheki koriki. Pipoki, pitsipa-tena anintaawaetya.’ ²⁴ Ipokapaaki paetakiri apaani itenatzi riyeekitaki koriki, ikantapaaki: ‘Pinkathari, niyotzi naaka osheki pimashireyantziti, pishintsitakaantziri pantawae-takaan-tziri piyorikite, ari okanta pishekyaan-tantariri.’ ²⁵ Rootaki nothaa-wakaan-takimiri, naanakiri piyorikite, nokitatakiri kepatsiki. Irika namaemiri. ²⁶ Rakanaki ashitariri koriki, ikantziri: ‘Eeroka kaari-perori, osheki piperanita. Piyowitaka aritaki nokijakimi eerorika pishekiiri koriki, ²⁷ piñaawitaka eero pimatziro eeroka, paminemi antawae-takae-mirini, aritaki ishekineentakimi koriki, riitaki pipawae-narimi nopiyaaha nimaeka.’ ²⁸ Ikantee-tanakiri ikaatzi jeekaen-tsiri: ‘Paapithateri tenatatsiri riyeekitaki koriki, pipaeri itsipa rompera-teetani oshekyaa-kiriri ikaatzi 10 itenatzi riyeekitaki koriki.’ ²⁹ Tema ikaatzi otzimimo-takiri, aritaki otzimimo-pero-teeri. Riima kaari otzimimotzi, ari imaperoe-teeri raapithe-teeri okaatzi tizimimo-witariri. ³⁰ Paanakiri irika kaari-pero-rika, pookiri otsireni-kaakitziira. Ari riraawae-tyaari, ratsikae-kiwae-teeyaa ikemaatsi-waeteeyaa.”

Ikenkitha-takoe-tziro iyakowentaantsi

* **25:15** tenatatsiri riyeekitaki koriki = talento. Ikaatzi ishenitzi koriki, riitaki apaani talento, itenatzi 40 kilo. Monkaataka ipinatan-teetyaari 20 antawae-tatsiri apaani ojarentsi.

31 “Aririka ipiyee Itomi Atziri maperori ipinkatharen-tsitapae. Itsipatee-yaari ronampiripaeni tajorentsi, roshiya-kotee-yaari pinkathari ijeekantawo owaneenka-tachari ijeeka-mento. 32 Ipiyoteeri maawoeni atziri jempe-rika ijeekae rirori. Inashi-teeyaari rojeeka-yiteeri. Roshiyakotyaari atziri inashitariri ipireetari tee ikoyi itsipateeri. 33 Roojeekayiteeri ipira retako-perotani rakoperoki, riima ipira imaninta-yitziri rampateki rojeeka-yiteeri.† 34 Tema iñaanateeri Pinkathari rojeekakiri ipira rakoperoki, ikantziri: ‘Pipokaeyeni maawoeni, osheki ithaamenta-kahae-yeemini Ashitanari, pinampi-teeyaawo jempe ipinkathari-wentantzi rirori, tema paerani rowetsika-yitzi-takimiro owakira rowetsikantakawori kepatsi. 35 Tema piñaakina paerani ayimatana notashe, pipakina nowanawo. Piñaakina ayimatana nomiri, pipakina nomiri. Piñaakina nareetzimi pinampiki, pineshironka-takina pipankoki. 36 Piñaakina nojarah-kowaetzi, pipakina nokithaa-takari. Piñaakina nomantsiyataki, pamitako-takina netsiya-takotan-taari. Romonkyaa-kaanteet-takina, pipokashi-takina paminana.’ 37 Ari ikanteeyeni kameetha-shireri: ‘Pinkathari. ¿Jempe-paete noñiimika pitashe-neentzi, nopantzimiri powanawo? ¿Jempe noñiimika pimirineentzi, nopantzimiri pimiri? 38 ¿Jempe-paete noñiimika, naakameetha-tantzimiri nopankoki? ¿Jempe noñiimika pijaha-kowaetzi, nopantzimiri pithaari? 39 ¿Jempe-paete noñiimika pimantsiyatzi, romonkyahaetzimi, niyaatantari noñiimi?’ 40 Ikante Pinkathari: ‘Tema pineshironka-yitzirira ikaatzi awentaa-yitaanari noshiya-kaanteeri yeeyi, naakataki pineshironkatzi. Omaperotatya.’ 41 Iphithoka-shita-nakari rojeekakiri rampateki, ikantziri: ‘¡Kaari-perori! Piyate pikemaatsi-teeyaawo paamari kaari tsiwaka-nitaa-tsini ikashiya-kaeta-kiriri Kamaari itsipatee-yaari maawoeni ronampiri rirori. 42 Piñaawitakina notashe-neentzi, tee pipana noyaari. Ayimatakina nomiri, tee pipana nomiri. 43 Piñaawitana nareeta pinampiki, tee pineshironkatana pipankoki. Piñaawi-takina nojaha-kowaetzi, tee pipana nokithaawyaari. Piñaawi-takina nomantsiyatzi, romonkyahae-takina, tee pipoki piñeena.’ 44 Ari ikantawi-tanakyaa kaari-pero-shireri: ‘Nowinkatharite, ¿jempe okaatzika noñaawi-tzimi pitashe-neentzi, pimirineentzi, pipoki nonampiki, pijaha-kowaetzi, pimantsiyatzi, romonkyahae-tzimi, teemaeta noneshironka-mitzi?’ 45 Ikante Pinkathari: ‘Tema piñaakiri rashironkaawaeta irikapaeni kaari riropero-tatsini, teera pineshironka-yirizti, naakataki pantzimotaki. Omaperotatya.’ 46 Rootaki ratsipe-tantyaawori kanteetaa-chani owajankitahaantsi. Riima ikaate kameetha-shire-taatsini, ashi rowaero rañayitee.”

26

Ikamanta-wakaeta raakaanteri Jesús (Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

1 Ikanta ithonka-nakiro Jesús okaatzi ikenkitha-takotakiri, ikantanakiri riyotaani: 2 “Piyoteeyini eeroka yotapaaka apite kitejeri roemoshirenkaeteero Anonkoryaantsi. Ari raakaan-teeteri Itomi Atziri ikentakoeteri.”

3 Ikanta reewarite Ompera-tajorentsi-taarewo-paeni, Yotaantaniri-paeni eejatzi Antaripero-paeni, ipiyotee-yakani ipankoki Caifás ijewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo. 4 Ari ikamanta-wakahae-yakani, ikantziri:

† 25:33 ipireetari retako-perotani = owisha = oveja; ipira imaninta-yitziri = cabra

“Jame amatawiteri Jesús ayiri owamaakaanteri. ⁵ Roo kanteencha, eero akoshekari kitejeri roemoshirenkaetaha, ikijako-wentari-kari atziri-paeni.”

Ijeetan-teetari Jesús kajankari
(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

⁶ Ikanta rareetaka Jesús nampitsiki Ashironkaa-pankoniki, ikyaapaaki ipankoki Simón omawitari paerani pathaa-wontsi. ⁷ Ari areetapaaka tsinani amakotaki kajankari, kameethari onaki rowetsikae-tziro mapi, osheki owinawo. Ojeetan-tapaakari iitoki Jesús ijeekakira rowaeyani.*
⁸ Ikijeeya-nakani riyotaani iñaakiro, ikantee-yanakini: “¿Iitaka apaawae-tantawori? ⁹ Aritaki aakimi osheki koriki aririka opimanta-kiromi, ri-itaki opashit-yaaririmi ashironkaenkari.” ¹⁰ Riyotako-takiri Jesús ikenk-ishiryaa, ikantziri: “¿Iitaka pikijan-tawori tsinani? Kameetha noñaakiro naaka antakiri. ¹¹ Ashi rowaero pitsipa-tyaari ashironkaenkari, rooma naaka eero piñero pitsipa-piintena. ¹² Tema eewatatzii iroka tsinani ojeetan-tanawo kajankaari othawe-tatyaana jempe okantyya ikiteetena paata. ¹³ Jempe-rika ikamantan-teeteero Kameethari Ñaantsi, aritaki ikenkitha-takoe-teero eejatzi iroka tsinani, ikenkishiryaa-tyaawori antakiri roori. omaperotatya.”

Ipimantantzi Judas
(Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)

¹⁴ Ikanta Judas Nampitsiwero kaawitachari 12 riyotaani Jesús, riyaaata-shitakiri reewari Ompera-tajorentsi-taarewo. ¹⁵ Ikenkitha-waeta-kaakiri, ikantziri: “¿Iitaka pipinari aririka namakimiri?” Roñaahae-takiri ikaatzi 30 ipewiryaa koriki ipaetekiriri. ¹⁶ Aripaete retanakawo Judas ramina-mina-tziro jempe-paete raakaanteri.

Iweyaantawori rakiyota-neeri riyotaani-paeni
(Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

¹⁷ Tema monkaatapaa etawori kitejeri rowanta-piintee-tawori ratanteetani kaari rowaeteetzi shineya-kaeroni, pokaeya-paakini riyotaani Jesús, rojampi-tapaakiri: “¿Jempe onkotsi-takaanteka oyaari oemoshirenkan-tyaawori Anonkoryaantsi?” ¹⁸ Ari ikantzi rirori: “Piyaate nampitsiki. Ari pitonkiyo-takyya atziri, pikanteri: ‘Ikantzi yotaanari: “Niyotzi rooteentsi nopeyakotyya, nokoyi niyaate pipankoki noemoshirenkyaa kitejeri Anonkoryaantsi, notsipa-tyaari niyotaani-paeni.” ’” ¹⁹ Imatakiro riyotaani okaatzi ikantakiriri Jesús. Ronkotsi-takaantaki royaari kitejeri Anonkoryaan-tsiki.

²⁰ Tema tsireniityaanaki rareeta-paaka Jesús, jeekapaaki rowaeyaani itsipata-paakari riyotaani ikaateeyinira 12. ²¹ Ikanta rowaeyani, ikantzi Jesús: “Pikaatee-yakinira pakiyotana jaka, eenitatsi apaani aakaantenani. omaperotatya.” ²² Owashireteeyanakani. Apaani-paeni retanakawo rojampi-tziri, ikantziri: “¿Naakama Pinkathari?” ²³ Ikantzi Jesús: “Itzimi-rika ochaantakironi ratanteetani nochaantzira naaka, riitaki aakaantenani. ²⁴ Omapero-tatyya ipeyakotyya Itomi Atziri, tema rootaki rojankina-takoe-takiri paerani. Roo kanteencha nokantzi naaka: ‘Eero itzimaa-jeetzimi irika, aakaanterini Itomi Atziri.’ ” ²⁵ Ari ikantanaki Judas pithoka-shitan-taniri: “¿Naakama Yotaanari?” Ikantzi Jesús: “Rootaki pikantakiri eeroka.”

²⁶ Tema eeniro ijeeki rowaeyani, raakiro Jesús ratanteetani, ramanakotakawo, itzimpetowakiro, ipayitakiri riyotaani, ikantziri: “Iroka,

* 26:7 mapi = alabastro

poyaawo, rootaki nowatha.” ²⁷ Raakotakiro imiriteetari, ramanakotakawo, ipakotakiri riyotaani, ikantziri: “Pireeyini maawoeni, ²⁸ tema niraa iroka, rootaki oñaahanta-pero-teroni aapatziya-wakaan-teeyaari, rootaki shitowaa-tsini rariperoo-tantyaariri antayitzirori kaari-pero-tatsiri. ²⁹ Pikemi nokante, eero niriatawo iroka roojatzi paata aririka ipinkathari-wentantee Ashitanari, aripaete apiiteerori.”

Ikenkitha-tziro Jesús rookawentantya Pedro

(Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

³⁰ Ikanta ikata-nakiro romampaa-kotari Tajorentsi, jateeya-nakini Keekiroe-toniki. ³¹ Ikantanakiri Jesús riyotaani: “Rooteentsi pookawentena nimaeka tsireniriki. Tema rootaki rojankina-takoe-takiri paerani ikanteetzi:

Nowamayiri aminakowentziriri ipireetari, aritaki ithonkyaa ipookaeyanakini ipira.

³² Roo kanteencha aririka nañaahae, Tepowenikira piñaapaena.” ³³ Ari rakanaki Pedro, ikantzi: “Ariteekima rookawentakimi itsipa-paeni, eero nokawentzimi naaka.” ³⁴ Ikantziri Jesús: “Nimaeka tsirenirika tekira iñeeta tyaapa, mawa pikante: ‘Tee noñeeri Jesús.’ Omaperotatya.” ³⁵ Ikantzi Pedro: “Eero nookawentzimi, aritaki akaate akami.” Ari ikantee-yakini eejatzi maawoeni riyotaani.

Ramana Jesús Toonkaetoni-ki

(Mr. 14.32-42; Lc. 22.39-46)

³⁶ Ikanta rareetaka Jesús itsipatakari riyotaani iiteetziro Toonkaetoni, ikantapaakiri riyotaani-paeni: “Ari pijeekawaki jaka, niyaaneentawakiita naaka janta, namanyaa.” ³⁷ Apatziro raanakiri Pedro eejatzi apite itomi Zebedeo. Tema osheki riraako-shire-tapaaka Jesús. ³⁸ Ikantziri: “Owamayimatatyaana nowashirenka. Ari pijeekawaki eeroka jaka, jame akakite.”

³⁹ Awijanaki eepichokiini rirori Jesús. Otziwerowa-paaka, amanapaaka. Ikantzi: “Ashitanari, pikoyi-rika eeroka, potsiparyaa-kowentena okaate nokemaatsi-tyaari. Eero pantakaanawo nokowawitari naaka, apatziro pimatakaa-yinawo pikowakaa-kinari eeroka.” ⁴⁰ Ipiyashi-tapaari riyotaani, iñaapaa-tziiri imahaeyini. Ikantapaakiri Pedro: “¿Tema pamaweneentziro eepichokiini piwochoki, pitsipa-tena akakite?†” ⁴¹ Pikakite, pamanyaa, pamaeyaa pantzirokari kaari amethatatsi. Osheki okaatzi kameetha-tatsiri pikowawitari panterimi, roo kanteencha tee pamawe-waenitzi.”

⁴² Eejatzi ipiyanaa Jesús, amanapaa, ikantzi: “Ashitanari, rootakirika natsipe-tyaari nokemaatsi-tyaawo iroka, aritaki nomatakiro pikowakaa-kinari.” ⁴³ Ikanta ipiyapaa, eejatzi iñaapaeri imahaeyini, tema antawo iwochoki. ⁴⁴ Ipiya-pithatanaari, mawa ipiyaka ramana. Roojatzi rapiitapae ikantakiri inkaahanki.

⁴⁵ Ari ipiyashi-tapaakari riyotaani, ikantapaakiri: “¿Roojatziima pimahaeyini? Monkaata-paaka raakaan-tantee-tyaariri Itomi Atziri, rahaeta-nakiri kaari-pero-shireriki atziri. ⁴⁶ Pipiriinte, jame aatee. Okaakitzi-matapaaki piman-tenani.”

Roteeyee-takiri Jesús

(Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴⁷ Ikenkithaawae-mintheetzi Jesús areetapaaka Judas, kaawita-chari 12 riyotaani. Osheki atziri itsipata-paaka, ramayitaki rowathaa-mento, ipaja-mento. Rotyaantani reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo, rashi eejatzi antaripero-paeni. ⁴⁸ Tema ikamantzi-takari ramayitakiri

† 26:40 eepichokiini = apanima-cheeni hora

irika pithoka-shitan-taniri, ikantakiri: “Itzimi-rika nowetha-tapaa-kyaari nothowoo-tapaakiri, riitaki, poteeyiri.” ⁴⁹ Ari rontsiroka-paakari Judas okaakiini Jesús, ikantapaakiri: “Yoteenari.” Ithowoo-tapaakiri rowetha-tapaakari. ⁵⁰ Ari rojampi-tziri Jesús, ikantzi: “Nosheninka, tema areetakimi jaka, pimatero pipokashi-tziri.” Pokaeya-paakini itsipayi-takari, roteeya-paakiri Jesús, roojota-nakiri. ⁵¹ Ikanta tsipata-kariri okaakiini Jesús, ra-nakiro iyotsirote, itotzitakiri ikempita romperatani reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo. ⁵² Ikantzi Jesús: “Powaero piyotsirote jempe paakiro. Tema ikaatzi to-tantawori iroka kotsiro, aritaki itoteetakiri rirori. ⁵³ Piyotzi eeroka, kantacha namaniri Ashitanari, aritaki rotyaantakimi sheki-pero-tatsiri ronampiripaeni tajorentsi piyakowentemini.‡ ⁵⁴ Roo kanteencha ari omonkaa-tyaari okaatzi rojankina-takoe-takinari paerani.” ⁵⁵ Ipithoka-shita-nakari Jesús ikaatzi pokaentsiri, ikantziri: “¿Naakama koshintzi pamashi-tantanari powathaa-mento eejatzi pipaja-mento? ¿Tema piñaa-piintana niyotaantzi maawoeni kitejeri jaka tajorentsi-pankoki, kaarima paantana janta? ⁵⁶ Ari okantyaari, rootaki omonkaa-tantyaari okaatzi rojankina-takiri paerani Kamantan-taniri.” Ari ishiyayi-tanaka maawoeni riyotaani-paeni, rookawenta-nakari Jesús apaniroeni.

Ipiyowenteetari Jesús

(Mr. 14.53-65; Lc. 22.54,63-71; Jn. 18.12-14,19-24)

⁵⁷ Tema ikaatzi oteeyapaa-kiriri inkaahanki Jesús, riijatzi aanakiriri ipankoki Caifás reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo. Ari ipiyoteeyani Yotaantaniri-paeni eejatzi Antaripero-paeni. ⁵⁸ Noshikacha entsikiroeni Pedro royaata-kowentziri Jesús, roojatzi rareetan-tapaakari ipankoki reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo. Kyaapaaki owaankiiteriteki pankotsi, itsipata-paakari kempoyaan-taniri, ikoyi Pedro ikemako-wenteri jempe ikanteeteri Jesús. ⁵⁹ Ikanta reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo itsipatakari ikaatzira piyoteen-chari, raminawitaka iita theeyako-tyaarini Jesús opoñaan-tyaari rowamaa-kaanteri. ⁶⁰ Tee iñiimaeta, ipokawitaka osheki kowatsiri itheeya-kotyaarimi. Roojatzi ikatziyan-tanakari apite theeyako-tanakariri, ⁶¹ ikantanaki: “Nokemiri naaka chapinki iñaawaetzi ikantzi: ‘Ari notzimpookakiro tajorentsi-panko, roo awijawi-takya mawa kitejeri, ari nothonkaero nowetsikaero.’” ⁶² Ari ikatziyanaka reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo, ikantanakiri Jesús: “¿Iitaka kaari pakanta? ¿Tema pikemi okaatzi ikantakoe-tzimiri?” ⁶³ Roojatzi imaeritaki Jesús, tee raki. Ari ishintsi-thata-nakiri, ikantziri: “Pipaereeri Kañaaniri Tajorentsi, niyotan-tyaari omaperotatyaka okaate pikantenari. ¿Eerokama Jeepatzii-toetani Itomi Tajorentsi?” ⁶⁴ Ari rakanaki Jesús, ikantziri: “Rootaki pikantakiri eeroka. Nimaeka piñeeri Itomi Atziri ijeekimo-teeri rakoperoki Tajorentsi ipinkatharitee. Ari piñahaeri ipiye ikinapae menkoriki.” ⁶⁵ Ikanta ikemawakira Reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo, itzijaanakiro iithaari ikijanaka, ikantanaki: “Ñaakiro, ipaeryaa-shitakari Tajorentsi. Tekatsi akoyi otsipa ikantakoeteriri. Pikemae-yakini eeroka itheenakakiri Tajorentsi. ⁶⁶ ¿Jempema pikantee-yinika eeroka?” Ari ikanteeyini ikaateeyinira: “¡Tzimaki ratatani! ¡otzimatyee ikami!” ⁶⁷ Ari reewawoo-waeta-nakiri. Eenitatsi itsipa kapojawoo-waeta-nakiriri. Eenitatsi itsipa pajawoo-waeta-nakiriri. ⁶⁸ Ikantziri: “¡Jeepatzii-toetani! ¿Eeroka kamantan-taniri, anjatyaa pikantena iita pajawae-tzimiri?”

‡ 26:53 sheni-pero-tatsiri ronampiri tajorentsi = 12 lehión; lehión = osheki-perotatsiri rowayirite wirakocha, ikaate 3000 owayiri, terika ikaatzi 6000

*Ikantzi Pedro: Tee noñiiri naaka Jesús
(Mr. 14.66-72; Lc. 22.55-62; Jn. 18.15-18,25-27)*

⁶⁹ Roojatzi ijeekaki Pedro jakakiroki, ari oñaapaakiri omperataarewo, okantapaakiri: “¿Tema eeroka itsipata paerani Jesús Tepoweni-jatzi?”
⁷⁰ Osheki ñaakiriri Pedro rotekanakiro, ikantzi: “Tee, tee niyotziri iita pikantanari.” ⁷¹ Ari ishitowa-paentzi Pedro itanto-teetakiro kaanki-rentsiki. Eejatzi oñaapaeri otsipa omperataarewo, okantapaakiri itsipayi-takari: “Ri-ijatzi irika itsipata-piintari Jesús, Kashiyakaa-weni-jatzi.” ⁷² Ari rapiitana-kiro Pedro rotekanakiro, ikantzi: “Omapero-tatyaa, riyotzi Tajorentsi, tee niyoritzi naaka irika atziri pikantanari.” ⁷³ Tekira ojamanite, rapiitani ikaatzi itsipatakari ikantziri: “Eerokataki itsipata-piintari Jesús, tema Tepoweni-jatzi eeroka, ariiwaetaki iñaawaeta-piintzi rirori.” ⁷⁴ Ikantane Pedro: “Teera, tee niyoritzi irika atziri pikantanari. Apatziro riyotzi Tajorentsi notheeya-rika, riitaki owajankiteenani.” Ari iñaanaki tyaapa. ⁷⁵ Ari ikenk-ishiryaneero Pedro ikantakiriri Jesús: “Tekira iñeeta tyaapa, mawa pikante: ‘Tee noñiiri Jesús.’” Shitowanaki Pedro, antawoete riraanaka.

27

*Rahaeta-nakiri Jesús Pilato-ki
(Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)*

¹ Okanta okiteejeta-manee, piyota-manaka reewarite Ompera-tajorentsi-taarewo eejatzi antaripero-paeni, ikamanta-wakahae-yakani rowamayiri Jesús. ² Ari roojoeta-nakiri Jesús, rahaeta-nakiri ijeeki jewari wirakocha iita Poncio Pilato, tema riitaki jewari-perori rirori.

Ikamantakari Judas

³ Ikanta Judas pithoka-shitan-taniri, riyotanaki rowamaa-kaanta-shitee-tyaari Jesús. Antawoete ikenkishiryanaanaka, raaneeri 30 koriki roepiyeeniri reewari Ompera-tajorentsi-taarewo eejatzi antariperopaeni, ⁴ ikantapaeri: “Irika piyorikite. Tee okameethatzi okaatzi nantakiri. Tekatsi rante Jesús naakaan-tashi-takari.” Ikantee-yanakini rirori: “Taanityaa, eeroka yotzirori.” ⁵ Rookanakiri koriki tajorentsi-pankoki, ishiya-pero-tanakityaa ipiyanaka, shirika-paaka. ⁶ Ikanta reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo, rahaeri koriki, ikanta-wakahaeyani: “Tee oshinetaan-tsitzi akempoyeeri koriki, tema riitaki apinawenta-kiriri rowamaan-teetyaariri.” ⁷ Ikanta-wakahaeyani: “¿Jempe akante-rika koriki?” Ikanteeyini: “Jame amanantan-tyaawo pitzithari-patha-tatsiri, jempe ikiteeteri ikamayiteerika itsipa-jatzipaeni atziri.” ⁸ Roojatzi nimaeka iiteetziro iroka kepatzi: “Iraantsi-patha.” ⁹ Ari omonkaatari rojankina-takiri paerani Kamantaniri Jeremias, ikantaki: Rahaetakiri 30 koriki, Riitaki ikowaeya-kirini Israel-paeni ipineeteri,
¹⁰ Rootaki ramanantan-teetakari pitzithari-patha, Rootaki ikowakaa-kinari Pinkathari namanantero.

*Rojampi-takiri Pilato irika Jesús
(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)*

¹¹ Areetaka Jesús ijeekira jewari wirakocha, rojampi-tawakiri, ikantziri: “¿Eerokama iwinkatharite Judá-paeni?” Rakanaki Jesús, ikantzi: “Rootaki pikantakiri eeroka.” ¹² Ikanta reewari-peroti Ompera-tajorentsi-taarewo

eejatzí Antariperó-paeni, osheki itheeya-kowita-paakari Jesús. Tee raki-maetari rirori. ¹³ Ikantzi Pilato: “¿Tema pikemi okaatzí ikantakoe-tzimiri?”
¹⁴ Roojatzí imaeritaki, tee raki. Osheki ipampoyaa-nakiri Pilato irika Jesús.

Riyakowentee-tziri Jesús rowamahaeteri
 (Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

¹⁵ Eenitatsi rameta-piintari reewarite wirakocha: Maawoeni ojarentsi aririka roemoshirenkyaa Judá-paeni, romishitowa-kaantziri omonkyahaetziri isheninka itzimi-rika ikowaeya-kirini rirori. ¹⁶ Eenitatsi apaani Judá-paeni raakaan-teetziri iita Barrabás, ikemakoetziri rantakiro kowaenkatsitsiri. ¹⁷ Ikanta ipiyotee-yakani atziri, rojampi-tantaki Pilato, ikantzi: “¿Litaka pikoyiri nomishitowa-kaanteri? ¿Riima Barrabás? ¿Riima pikoyiri Jesús iiteetziri Jeepatzii-toetani?” ¹⁸ Riyotzi Pilato reshitashiitari Jesús, rootaki raakaan-teetan-tariri. ¹⁹ Tema otyaantaki inkaahanki iina Pilato kamanterini, ikantakiri: “Eero pikoshekarí eeroka kameetha-shireri. Tema osheki romishimpyaakina tsireniriki, antawo ominthaaha-shiryaaakina.”
²⁰ Roo kanteencha irika-paeni reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo eejatzí antariperó-paeni, rowatsimaakiri piyoteen-chari atziri, ikantziri: “Rootaki kameetha-tatsi romishitowaeteri Barrabás, riima Jesús rowamahaeteri.” ²¹ Rapiita-nakiro jewari wirakocha rojampi-tantzi: “¿Litaka pikoyiri nomishitowa-kaanteeri?” Ikanteeyini maawoeni: “¿Riitaki Barrabás!”
²² Ikantzi Pilato: “¿Jempema nokante-rika Jesús iiteetziri Jeepatzii-toetani?” Ikanteeyini atziri: “¿Pikenta-kotakaanteri!” ²³ Ari ikantzi jewari wirakocha: “¿Eenitatsima kaari-perori rantakiri?” Eekiro ishintsí-tatzii ikaemaeyini atziri, ikantzi: “¿Pikenta-kotakaanteri!”
²⁴ Ari riyotanaki Pilato aminaashi-waeta rojampi-tziri, tema osheki iki-jeeyakani atziri. Ikaemakaantaki nijaa, iñahaetakiri maawoeni ikewaakotanaka, ikantzi: “Teera naaka kantashi-tyaawoni rowamahae-takiri-rika kameetha-shireri. Tema eeroka kantashi-tyaawori.” ²⁵ Ikanteeyini atziri piyoteen-chari: “Rootaki nokowae-yirini, naaka rookoeteri iitarika awijeentsini, imaeteeri eejatzí ikaate nocharini-yitee-yaari, rookoeteeri rirori.”
²⁶ Ari romishitowa-kaante-takiri Barrabás. Riima Jesús ipajata-kaanta-nakiri, riyakowentakiri ikentakoeeteri.

²⁷ Ikanta owayiri-paeni, ikyaakaa-nakiri Jesús rowayiri-pankoteki. Ari ipiyowenta-kariri.* ²⁸ Aatonkoryee-tapaakiri Jesús, ikithaa-tantakari kityonka-mawo-tatsiri oshiyawori ikithaata-piintari pinkathari-yitatsiri. ²⁹ Ramanthee-tantakari kitochee-tapo, roteeya-kaakiri rakoperoki jawookaaki. Rotziwerowa-shitanakari itheenki-mawae-tziri, ikanteeyini: “¿Apinkatha-tziri iwinkatharite Judá-paeni!”† ³⁰ Osheki reewawoo-waetakiri, rompoja-yina-waetantari jawookaaki. ³¹ Ikanta ipakaakiro ishirontawenta-waetari. Ratonkoryahaeniri ikithaa-takiriri inkaahanki, ikithaawanaeri iithaari, raanakiri ikentakoeeteri.

Ikentakoe-tziri Jesús roojatzí ikamantakari
 (Mr. 15.21-41; Lc. 23.26-49; Jn. 19.17-30)

³² Ikanta riyaaatee-yanakini, itonkiyo-takari Simón poñaa-chari Cirene, roemiñaa-nakiri inatero ikentakoe-tantyaariri Jesús. ³³ Roojatzí rareetan-takari tonkaariki iiteetziro Atzirii-toni. ³⁴ Ari ipakoetakiri Jesús kachori rowaatee-takiro iyepitentsi, ikanta ithotawakiro eepichokiini, tee

* 27:27 rowayiri-pankote = pretorio † 27:29 Roo rameta-piintari pinkathari ramantheetawo poreryaa-yitatsiri, roteeya-piintziro eejatzí rakoperoki kotsirokaaki.

ririro.‡ 35 Ikanta ikentakoe-takiri. Raakiro owayiri-paeni ikithaatari Jesús, rookimo-takaayitakawo, ikimita-kaantakiro ifaaryaa-teeta riyotan-tyaari itzimi ayironi. Ari omonkaatari ikenkitha-takiri paerani Kamantan-taniri, ikantaki:

Ipawakaakawo nomaatha.

Ifaaryaawentakawo riyotan-tyaari itzimi-rika ayironi.

36 Ari ijeekeae-yakini raminako-wentziri. 37 Rojankineetaki ikentakoe-tantakariri, okantzi: IRIKA JESÚS, RIITAKI IWINKATHARITE JUDÁ-PAENI. Ikenta-koeta-kiniri jeñokiini ipatziitoki. 38 Itsipatee-takiri apite koshintzi ikentakoe-tziri, rowatzika-koetakiri rakoperoki, itsipa rampateki. 39 Itheenkimawae-takiri ikaatzi awijayi-tatsiri janta, roteka-yinata.‡ 40 Ikanteetziri: “Eeroka tzipookironi tajorentsi-panko, roo awijaki mawa kiteejeri powetsikaero. Eerokami Itomi Tajorentsi powawijaa-koteeyaa. ¿litaka kaari payiitanta ikentakoe-takimira?” 41 Ari imatzitakawo reewari-perorite Ompera-tajorentsi-taarewo, Yotaantaniri-paeni, Inashitantaniri-paeni, eejatzi antaripero-paeni, ikanteeyini: 42 “Rowawijaa-kotziri itsipa, ¿kaari imatantawo rowawijaa-koteeyaa rirori riimi iwinkatharite Israel-paeni? Ari rowawijaa-kotee-yaami ikentakoe-takiri, aritaki akemijanta-kirimi 43 Rawentaari Tajorentsi, anjatyyaa añeeri omapero-rika retakotari ari rowawijaa-koteeri. Tema ikanta-piintzi: ‘Naaka Itomi Tajorentsi.’” 44 Ari imatzitakawo koshintzi itsipatakari ikentakota, itheenkimawae-takiri.

Ikamantakari Jesús

(Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

45 Ikanta itampatzika-tapaaki ooryaa, omapoka-shitanaka otsireni-tanaki, roojatzi tsirenii-teeni ithapero-tanaka ooryaa.* 46 Ari ikaemanaki Jesús shintsiini, ikantanaki: “¡Elí! ¡Elí! ¿Lama sabactani?” (Roo akantziri añaaniki aaka: “¡Tajorentsi! ¡Tajorentsi! ¿litaka pookawentan-takinari?”) 47 Ikanta jeekawenta-kiriri, ikemawakiri ikaemanaki, ikanteeyini: “Pikemiri, ikaematziiri Elías.”† 48 Ishiya-paenta, romitsitsiya-paentzi maathaantsi kepishaariki, rankowii-takiniri jawoo-pankeki, rowaanka-kotakiniri ratsimiyaa-tawakironi. 49 Ikanteeyini itsipa: “¡Pipakaeri! Añawakiri ari ipokaki Elías rookakaa-wenteeri.” 50 Rapiita-nakiro Jesús ishintsitanakiro ikaemanaki, peyanaka.

51 Okanta tajorentsi-pankoki, tzijaanaki niyanki ithatashii-tzirori, apimawotanaki, etanakawo jenoki roojatzi jaawiki. Antawo omoyekanaka kotaayi-tanaki mapi. 52 Ithonka ipookako-tanaki kaminkari, osheki añahaatsi kameetha-shireri kamawiteen-chari. 53 Tema rañahaera paerani Jesús, ikaatzi añahaatsiri ishitowa-neero omooki jatayitee nampitsiki tajorentsi-tatsiri, osheki atziri roñaaha-yitaari.‡ 54 Ikanta reewari owayiri-paeni eejatzi ikaatzi ikatziya-wentari Jesús, ifaakiro omoyeka, ifaakiro okaatzi awijeen-tsiri, antawo ithaawanaki, ikantanaki: “¿Omaperowitayaama Itomitari Tajorentsi irika?”

55 Aminako-takiri janta osheki tsinani. Rootaki poñeenchari Tepoweniki oyaatziri Jesús, osheki amitakota-piintakiri. 56 Iroka okaateeyini: María

‡ 27:34 Rootaki roeeteetziriri atziri eero ikemaatsi-tanta aririka rowajankithaeteri. § 27:39 Roo rametee-yarini Judá-paeni roteka-yinata aririka itheenka-shire-tante. Rootaki oshiyawori ameteeyarini aakapaeni, aririka ookoteri atziri atheenka-shireteri, akanteri: “¡Piñakiro! ¡Pikemakiro!”

* 27:45 itampatzika-tapaaki = ooryaa 6; ithapero-tanaka ooryaa = ooryaa 9. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.) † 27:47 Ikanta = ooryaa 9. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.) ‡ 27:53 nampitsi tajorentsi-tatsiri = Aapatziyaweni

Pankothanthaari-jato, María riniro Jacobo eejatzi José, aritaki ojeekakiri eejatzi riniro itomi-paeni Zebedeo.

Ikiteetakiri Jesús

(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

⁵⁷ Okanta otsireniityaanaki, ari ipokaki ashaahanta-chari poñaachari Tonkaeroetoniki, iita José. Riijatzi riyotaani Jesús. ⁵⁸ Riyaata-shitakiri Pilato, ikantapaakiri: “Pishine-tenari nokitateeri Jesús.” Kowaki Pilato raaneeri ikitateeri. ⁵⁹ Ikanta José, rapinee-tantakari Jesús kitamaari maathaantsi. ⁶⁰ Rowakota-paentziri owakiranatakira imoonta-kaantziri José shirantaa ikashiya-kaari kaminkari, roepinaa-kaantaki antawo mapi, rashi-takotan-takariri. Piyanaka José. ⁶¹ Okanta María Pankothanthaari-jato, eejatzi otsipa María, amineeyakini jempe ikiteetakiri.

Aminako-wentziriri jempe ikiteetakiri

⁶² Okanta awijanaki rowetsika-wenta-piinteetawo kitejeri imakoryaan-teetari, ari riyataki reewari Ompera-tajorentsi-taarewo eejatzi Inashitan-taniri janta ipankoki Pilato, ⁶³ ikantapaakiri: “Pinkathari, chapinki eeniro rañaawita kamatawiri, nokemiri ikantzi: ‘Aririka nokamawi-takyaa, roo awijawi-takyaa mawa kitejeri, aritaki nañaahae.’” ⁶⁴ Potyaante aminako-wenterini roojatzi omonkaa-tanta-kyaari mawa kitejeri. Aamaashityaa riyataki tsireniriki riyotaani-paeni, rahaateri. Ikanteri atziri-paeni: ‘¡Añahae Jesús!’ Aririka imatakiro, aritaki omaperotakya ramatawi-tante.” ⁶⁵ Ikanterani Pilato: “Irika owayiri-paeni, paanakiri, pikanteri raminakowenteriji jempe okanta pikoyiro eeroka.” ⁶⁶ Jateeyakini jempe rowakoe-takiri Jesús, itsireka-kotapaakiri omooki. Ari ijeekawentee-yirini.

28

Rañaantaari Jesús

(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

¹ Okanta awijanaki kitejeri imakoryaan-teetari, tema kitejeta-manee etapiintawori kitejeri. Ananinkanaki María Pankothanthaari-jato eejatzi otsipa María aminiro jempe ikiteetakiri Jesús. ² Omapoka-shitanaka oshintsitanaki omoyeka, tema rayiita-paakitzi Ronampiri Awinkatharite, katziya-paaka kitataa-remooki, iteenka-paakiro mapi rashitan-teetawori, ari ijeekapaaki. ³ Ishipakiryaapaaki kimiwitaka oorenta ookatharentsi. Kitamaa-nikiri iithaari roowaetaki okitamaa-nikitzi jiriniki. ⁴ Ikanta owayiri aminako-wentziriri kitataarewo, antawo ithaawanaki, okawaetanaka iñaawakirira ronampiri tajorentsi, tyaanaki kimiwitanaka ikamana-kityeemi. ⁵ Ari iñaanata-nakiro ronampiri tajorentsi tsinani-paeni jeekaen-tsiri, ikantziro: “Eero pithaawan-teeyanani eeroka. Niyotaki riitaki pipokashitzi Jesús ikentakoe-takiri. ⁶ Tee ijeeki jaka, añahae, aritaki ikantzi-takimi chapinki. Pipoki paminiro jempe romaryaawitaka. ⁷ Pipiyanaki, pikamanteri riyotaani-paeni añahae Jesús ikamawitakaha, reewateemi Tepoweniki, aritaki piñahaeriri janta. Rootaki ikantee-takinari nokamantemi.” ⁸ Tee oshenkaanaki tsinani-paeni opiya-pithatanakawo kaminkari-mooki, otsinkashiryaa-nakiro, roo kanteencha osheki othaamentanaka, oshiyana-kityaa iroka-paeni iyaate okamanteri riyotaani. Oshiyamintheeta okamanteri riyotaani, ⁹ itonkiyo-takawo Jesús awotsiki, rowetha-tawakawo. Iyaatashi-tanakiri ikatziyakaha, otziwerowashita-paakari, awithaki-tapaakiri iitziki. ¹⁰ Ari ikantziro Jesús: “Eero

pithaawan-tashi-waetana. Piyaate, pikamanteri ikaatzi noyeyitetaari, riyaaate Tepoweniki, aritaki iñaayiteenari janta.”

Ikenkitha-takiri owayiri

¹¹ Okanta opiyeeya-nakani tsinani, jatanaki eejatzi owayiri-paeni nampit-siki, ikamantakiri reewari Ompera-tajorentsi-taarewo okaatzi awijeen-tsiri. ¹² Ari ipiyotee-yanakani eejatzi antaripero-paeni, ikanta-wakahae-yaani: “¿Jempe akantyaaka omanako-tantyaariri?” Ikaemakiri owayiri, ikami-naakiri ikantziri: “Irika osheki koriki nopinatemiri, ¹³ pikanteri atziri-paeni: ‘Ipokaeyakini niyankiiteki tsireniki riyotaani, nomaamintheetzi naaka, ikoshita-paentziri.’ ¹⁴ Aririka ikemaki jewari wirakocha, naaka kantako-wentemini eero rowajankitaan-tzimi.” ¹⁵ Raakiri owayiri-paeni ipineeta-kiriri, imatakiro ikamantan-tayitakiro ñaantsi okaatzi ikantee-takiriri. Rootaki imatzita-nakari eejatzi apaani-paeni Judá-paeni ikamantan-ziro iroka ñaantsi roojatzi ikantziro nimaeka.

Rotyaantziri Jesús riyotaani

(Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

¹⁶ Ikanta 11 riyotaani Jesús jataki Tepoweniki, ojeekira ochempi ikantzi-takariri Jesús jempe iñahaeri. ¹⁷ Ikanta iñaawaeri Jesús, rotziwerowa-shita-waari. Eenitatsi kijoshire-tatsiri, ikanta-shiretzi: “Riitakiña Jesús.” ¹⁸ Ari ipokapaaki Jesús okaakiini, ikantapaakiri: “Tema othonkaeya ipinkatheeteena inkiteki eejatzi kepatsiki. ¹⁹ Rootaki nokantanteemiri eerokapaeni: Piyaate pithonkiro maawoeni nampitsi, pikemijanta-kaayi-teeri atziri-paeni. Aririka ikemijanta-yitee, pomitsiryaateeri, riitaki ishineyi-teeri Ashiteeri, Itomi, eejatzi Ishire tajorentsi. ²⁰ Piyotaa-yiteeri ranteero okaatzi niyotaa-yitakimiri eeroka. Rooma naaka ari nokanteetatyeyyaani notsipa-teemi, roojatzi paata othonkan-teeyaari kepatsi.” Ari okantyaari.

KAMEETHARI ÑAANTSI ROJANKINA-TAKIRI MARCOS

Ikamantantakiri Juan Omitsiryaatan-taniri

(Mt. 3.1-12; Lc. 3.1-9,15-17; Jn. 1.19-28)

¹ Iroka okanta opoñaan-tanakari Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Tomi Tajorensi, irika Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ² Riitaki rojankinata-kotakiri Kamantantani Isaias, ikantzi:

Pamini, aritaki notyaantaki etyaawoni ikamanta-kotemi,

Riitaki wetsi-kimironi jempe pikinapaaki.

³ Eenitatsi cheraapaen-tsin ochempi-mashiki, ikantan-tapaaki:

Powameethateeniri Pinkathari jempe ikinapaaki.

Pikimita-kaantero itampatzikae-tziro awotsi.

⁴ Tema pokaki Juan ochempi-mashiki, ikamantantzi, ikenkithata-kota-paakiro jempe okanta-kota omitsiryaataantsi, ikantan-tapaaki: “Pookaero kaari-perori, aritaki ipeyakoe-teemiro pikaaripero-shire-witaka.” ⁵ Osheki pokaentsiri iñeeri Juan, Aapatziyaweni-jatzi, eejatzi poñaaneen-chari otsipaki inampiki-paeni Judá-paeni. Ikamanta-koyitakiro ikaaripero-shire-waetzi, rootaki romitsiryaatan-takariri Juan irika-paeni janta Pareenkaariniki.

⁶ Rootaki ithaaritari Juan, rontyee-tziro iwitzi ikyaakoetari, rowatha-kitakari mashitsi-mashi. Riitaki rowari kentori, imiritziri iyaa pitsi.* ⁷ Iroka ikantaki Juan ikenkithatzi: “Awotsikitaki matzirori ipinkatha-rentsitzi, nopinkathatzi-takari naaka. Tee okantya ikimita-kaantena romperatani noeyotan-tyaari nothopaeniri ikyaantari iitziki. ⁸ Apatzirowa nomitsiryaatantawo naaka nijaa. Roo kanteencha, riitaki kimitakaan-tyaawoni romitsiryaatan-teeromi Ishire tajorensi.”

Romitsiryaataka Jesús

(Mt. 3.13-17; Lc. 3.21-22)

⁹ Ikanta ipokaki Jesús ipoñaakawo nampitsiki Kashiyakaa-weniki jeekatsiri janta Tepokiweniki. Romitsiryaata-wakiri Juan janta Pareenkaariki. ¹⁰ Roo itonkaaneemi Jesús, iñaatziiro ashitaryaa-naka inkite, oshaawin-kashita-paakari Ishire tajorensi okinapaaki jenoki roshiya-paakari jamomo.

¹¹ Ikemaetatzii inkiteki ikantee-tanaki:

Eerokatakira Notyomi netako-perotani. Osheki nokimo-shire-wentakimi.

Ikaaripero-shireta-kaeterimi Jesús

(Mt. 4.1-11; Lc. 4.1-13)

¹² Okanta Ishire tajorensi aanakiri Jesús ochempi-mashiki. ¹³ Ari ikowaw-itakari Kamaari ikaaripero-shireta-kaerimi. Tema osheki kitejeri ijeekaki janta itzimayitzira mashireyantzi atsikan-taniri, okaatzi 40 kitejeri. Roojatzi ipokanta-paakari ronampiripaeni Tajorensi raminayitapaakiniri ikoyiri.†

Retanakari rantayitziri Jesús

(Mt. 4.12-17; Lc. 4.14-15)

¹⁴ Ikanta ikinanaki Jesús Tepokiweniki ikamantantero Kameethari Ñaantsi jempe okanta-kota ipinkathari-wentantee Tajorensi. Tema romonkyahaetakiri rirori Juan. ¹⁵ Ikantan-tapaaki Jesús, ikamantantzi: “Monkaataka iñeetan-tyaariri Tajorensi ipinkathari-wentantee,

* 1:6 ikyaakoetari = camello † 1:13 Kamaari = Yakatantani

pikemijanteero Kameethari Ñaantsi. Pooka-yiteero pikaaripero-shireta-waetzi.”

Raantee-tanakariri 4 shimaawaetzinkari

(Mt. 4.18-22; Lc. 5.1-11)

¹⁶ Ikanta ishirethapyaaata-nakawo Jesús inkaari janta Tepokiweniki, iñaapaa-tziiri iitachari Simón itsipatakari rirentzi Andrés ipashikawae-teeyini. Tema shimaawaetzinkari irikapaeni. ¹⁷ Ikantapaakiri: “Poyaatena, ari okimitee-yaawo nimaeka riimi atziri noshimaata-kahae-miri.” ¹⁸ Tee ishenkaanaka, rookanakiro ipashikaa-mento royaata-nakiri. ¹⁹ Roo riyaa-neetanakitzi, iñaapaa-tziiri Jacobo, itomi Zebedeo, eejatzi Juan, rirentzi. Ari ijeekaeyini rirori ipitoki rowaepatziro ipashikaa-mento. ²⁰ Roemiña-nakiri eejatzi, royaata-nakiri. Eenirowa ijeekanaki ipaapate itsipayitari ratzirite.

Atziri raahashiretziri peyari

(Lc. 4.31-37)

²¹ Aritaki areetee-yakani Jesús nampitsiki Capernaum. Okanta apaani kitejeri imakoryaan-teetari, ikyaapaaki Kemijantantsipankoki, ari riyotaan-tapaaki. ²² Ari ipampoyee-yanakirini atziri-paeni ikemirira. Tema tee omaanta ishintsinka riyotaantzi, rawijiri riyotaantzi Yotaantanirini-paeni. ²³ Ari ijeekakiri atziri raahashiretziri peyari janta Kemijantantsipankoki, kaemanaki rirori, ²⁴ ikantzi: “Jesús, Kashiyakaa-weni-jatzi, niyotzimi naaka, eerokataki Itajorentsita Pawa. Rootaki pipokantari jaka pithonkaeyinani.” ²⁵ Ari ikijathata-nakiri Jesús, ikantanakiri: “¡Pimaerite peyari, piyaatee! ²⁶ Ishintsitanakiro ikaemanaki atziri, rompetata-kaawaeta-nakari iweyarite, rooka-neerira. ²⁷ Ari ipampoyeeyanakirini atziri-paeni, ikantawakanaka: “¿Oetakama iroka? ¿Owakaririma iyotahaantsi iroka? Rotsinampaeri retsiyata-kota-kaeri raahashiretziri peyari.” ²⁸ Ikemakoe-tanakiri intsipaete Jesús maawoeni janta Tepokiweniki.

Retsiyata-kota-kahaero Jesús riyote Pedro

(Mt. 8.14-15; Lc. 4.38-39)

²⁹ Ikanta ishitowa-neera Jesús Kemijantantsipankoki, raanakiri Juan eejatzi Jacobo, ikineeya-nakini ipankoki Simón, ijeekaki eejatzi Andrés rirentzi Simón. ³⁰ Roo raeta-paaki-tyaani, ikantee-tawakiri: “Omatatziro jaawakirentsi riyote Simón.” ³¹ Ari ipithoka-shita-nakawo, rakatha-wakotakiro, roejeekakiro. Etsiyata-kotanaki. Piriintanaka aminayita-wakiniri oeta opawakiriri.

Retsiyata-kota-kaayitziri Jesús mantsiyari

(Mt. 8.16-17; Lc. 4.40-41)

³² Okanta otsireniityaanaki, ramaeta-paakiniri Jesús osheki mantsiyari, ramaeta-kiniri eejatzi osheki raahashiretziri peyari. ³³ Ipiyowentee-tapaakari Jesús pankotsiki. ³⁴ Retsiyata-kota-kaayiteeri maawoeni. Teera ishinetzi apaani peyari iñaawaete retsiyata-kota-kaayitzirira ikaatzi raahashireyitziri. Tema riyotzi peyari jempe iita Jesús.

Riyotaantzi Jesús maawoeni Tepokiweniki

(Lc. 4.42-44)

³⁵ Okanta okitejetzi-mataki, ananinkanaki Jesús apaniroeni, riyaaetero oshempi-mashiki, ari ramanapaaka. ³⁶ Ikanta Simón itsipatakari ikaatzi royaatee-yirini, ithotyaaakotaateeri. ³⁷ Ikanta iñaapaeri, ikantapaeri: “¡Yotaanari! Ithotyaaakoe-tatziimira.” ³⁸ Rakanakiri rirori ikantzi: “Jame aate, teera roo nopokan-tyaari nojeeki jaka, otzimatyee niyotaan-tayite otsipaki

nampitsi.”³⁹ Ari okantzi-maetaka, ithonkakiro Jesús ranashitakawo Tepokiweni, riyotaantaki jempe ojeekayitzi kemijantantsipankopaeni maawoeni nampitsiki, retsiyata-kota-kaayitee osheki raahashireyi-witari peyari.

Retsiyata-kota-kaeri omatziri pathaawontsi

(Mt. 8.1-4; Lc. 5.12-16)

⁴⁰ Ikanta ipokaki omatziri pathaawontsi, rotziwerowa-shita-paakari Jesús, ikowa-kota-paakiri ikantziri: “Pikoyi-rika, aritaki omatakyaa petsiyata-kota-kahaena.”⁴¹ Raminanakiri Jesús, retako-shireta-nakari. Rootaki rakotan-tanakari Jesús, rotzinkakiri eepichokiini, ikantziri: “Nokoyi, petsiyata-kotee.”⁴² Etsiyatanaki ipathaa-waewita. Tekatsitane. ⁴³ Ikantawita-waari riyaaeteera inampiki, ⁴⁴ ikantziri: “Eero pikamantakotana. Apatziro powanakiro piyaata-shiteri Ompera-tajorentsita-rewo, pantantyaawori Ikantakaantani paerani Moisés, paanakiniri Tajorentsi pipira patsipeta-kaani, rootaki riyotan-teetyaari etsiyata-koteemi.”⁴⁵ Roo kanteencha ikamantantanaki pathaawae-witachari janta nampitsiki jempe okanta retsiyata-kotan-taari. Rootaki kaari ijeekantanaa Jesús nampitsiki. Jataki ochempi-mashiki, ari ijeekakiri. Aritzimaetaka ipoka-shitziriri osheki atziri.

2

Retsiyata-kota-kahaeri Jesús kijopookiri

(Mt. 9.1-8; Lc. 5.17-26)

¹ Awijaki jempe okaatzi kitejeri, eejatzi ipiyaa Jesús nampitsiki Capernaum. Ikemayitawae atziri-paeni, ikanteetzi: “Areetaa Jesús.”² Ipiyowenta-waari, tee ranteta-paakyaawo pankotsi. Riyotaa-yitapaeri maawoeni. ³ Eenitatsi ⁴ atziri pokashita-kiriri Jesús inata-kotakiri kijopookita-tsiri. ⁴ Tee imata iñeeri, rotzikakiri osheki atziri piyoteenchari. Ateetanaki jenoki pankotsiki, imoontashitapaakiri ikatziyakaha Jesús, ari rowayiita-kotakiri kijopookiri. ⁵ Ikanta riyoshiryaa-wakiri Jesús osheki rawentahaeyapaa-karini, iñaanata-wakiri kijopookiri, ikantziri: “¡Notyomi! Ipeyakoe-teemiro pikaaripero-shire-witaka.”⁶ Kemaeyakini Yotaantaniri, ikanta-shiretee-yanakini rirori: ⁷ “Itheenka-tajorentsitatzi irika. Tema tekatsi manteroni ipeyakotantero kaari-perori, apatziro imatziro Tajorentsi.”⁸ Yotaki Jesús ikenkishiryaaakari, rojampitakiri, ikantziri: “¿Iitaka pikenkishiryaa-waeta-shitantari?”⁹ ¿Tema okameethatzi nokanteri kijopookiri: “Ipeyakoe-teemiro pikaaripero-shire-witaka?” ¿Rooma pikoyi nokanteri: ‘Pikatziye, paaneero pomaryaa-mento, piyaatee?’¹⁰ Nimaeka piyoteri Itomi Atziri otzimi-motziri ishintsinka jaka kepatsiki, aritaki ipeyakoteeri kaaripero-shire-witachari.” Ipithoka-shita-nakari kijopookiri, ikantziri: ¹¹ “Nokantzimi Naaka, pikatziye, paaneero pomaryaa-mento, piyaatee pipankoki.”¹² Katziyanaka kijopookiwitachari, raaneero romaryaan-tawitari, shitowanaki. Maawoeni atziri iñaakiri, ipampoyeeyanakinini iñaawerira riyaaete. Iweshiryaaawenta-nakari Tajorentsi, ikantee-yanakini: “Teera añaapiintziro oshiyaawoni iroka.”

Romiñaa-nakiri Jesús Leví

(Mt. 9.9-13; Lc. 5.27-32)

¹³ Ikanta rapiita-paero Jesús riyotaa-yitapaeri atziri inkaari-thapyaaki. Ari ipiyowentee-tawaari. ¹⁴ Ikanta rawijanaki Jesús, roojatzi iñaanta-paariri itomi Alfeo iitachari Leví. Ijeeki rirori, rowakiri reewari wirakocha ishintsiantzi ramaeteniri koriki, ikantapaakiri: “Poyaatena.” Ari ikatziyanaka

rirori royaata-nakiri.* ¹⁵ Ikanta rareeta-kaakari ipankoki rowakae-yaari Jesús, ari ikaatakiri riyotaani-paeni eejatzi itsipa ikaatzi oyaata-piintziriri. Tema osheki shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki jataneen-tsiri, riyaatzi-tanaka osheki kaari-pero-shireri-paeni. Tema maawoeni rakiyotakiri Jesús ikaatzi oyaatakiriri. ¹⁶ Ikanta Inashitantaniri-paeni eejatzi Yotaantaniri-paeni, iñaakiri Jesús rakiyotziri ikaatzi shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki, osheki eejatzi kaari-pero-shireri-paeni. Rojampitakiri riyotaani Jesús, ikantziri: “¿litaka itsipatan-tariri kaari-pero-shireri-paeni, itsipatakari eejatzi shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki?” ¹⁷ Ikemaki rirori Jesús, ikantziri: “Aririka imantsiyate atziri ipoka-shitziri aawintan-tatsiri, riima atziri kaari mantsiyatatsi tekatsi ikoyi rirori. Tema tee nopoka-shitziri naaka kameetha-shiretatsiri, tema nopoka-shita-tziiri kaari-pero-shireri nokaema-shireteeri rookaero kaari-perori.”

Ikenkithata-kotziro Jesús itziwenteeta

(Mt. 9.14-17; Lc. 5.33-39)

¹⁸ Eenitatsi pokashita-kiriri Jesús, rojampita-paakiri ikantziri: “Itzita-piintakawo riyotaani Juan rowanawo, ari ikimitari riyotaani Inashitantaniri-paeni. ¿litaka kaari itzitantawo piyotaani eeroka?” ¹⁹ Ari rakanakiri Jesús, ikantanakiri: “Aririka itsipatee-tyaari aawakaa-chari, ¿arima itziwenteeta-tapaakya? Kimitaka eero, tema osheki ikimoshireteetaapaaki rowawaeteetyaa. ²⁰ Rooma paata, aririka rahaetakiri iimeteetari, aripaetera itziwenteetyaa. ²¹ Tema apaani paejatoteentsiri ikithaateetari, aririka rowamatan-tantee-tyaawo owakirari ojapeki, aritaki otzijaaperotanaki aririka aminthata-nakyaawo owakirari ojapeki. ²² Ari okimitari eejatzi, tee ikametha-perotzi paejatoteentsiri mashitsi-naki rowantee-tyaari eeryaari imiriteetziri. “Aririka rowantee-tyaari, aritaki itzijaanaki, apaatashi-waetakyaa imiriteetziri eejatzi mashitsi-naki. Tema apatziro ikameethatzi owakirari mashitsi-naki rowantee-tyaari.”

Ikenkithata-kotziro Jesús kitejeri imakoryaan-teetari

(Mt. 12.1-8; Lc. 6.1-5)

²³ Okanta kitejeri imakoryaan-teetari, ikinanaki Jesús pankirentsi-mashiki. Ari ijaperyaa-kita-nakiro riyotaani okithoki pankirentsi. ²⁴ Tee inimotziri Inashitantaniri-paeni, rojampitakiri Jesús, ikantanakiri: “¿litaka ijaperyaa-kitan-tawori piyotaani? Tema tee oshinetaa-ntsitzi rantawaeteete kitejeri imakoryaan-teetari.” ²⁵ Akanaki Jesús ikantzi: “¿Tema piñaanata-kotziri pinkatharini David ikowityaa-waetan-takari aantawityaari itashe, itsipayitakiri ikaateeyini? ²⁶ Tema ikyaaiki David tajorentsi-pankoki rompera-tajorentsi-paetetantari Abiatar, rowakawo ratanteetari tajorentsita-tsiri, ipakiri eejatzi itsipayitakari. Tema tee oshinetaan-tsiwita rowaetyaawo, apatziro rowapiinta-yitawo Omperatajorentsitaawo-rewo.” ²⁷ Eekiro ikantana-kitzii Jesús: “Tema riitaki atziri-paeni kantakaan-tzirori otziman-takari kitejeri imakoryaan-teetari. Tema kaari kitejeri imakoryaan-teetari kantakaan-teroni itziman-takari atziri-paeni. ²⁸ Tema irika Itomi Atziri riitaki pinkathari-perotatsiri, rawijiro kitejeri imakoryaan-teetari.”

3

Atziri kijowakori

(Mt. 12.9-14; Lc. 6.6-11)

* 2:14 Leví = Mateo

¹ Ikanta ikyaapae Jesús kemijantaantsipankoki. Ari ijeekakiri atziri kijowakori. ² Ikowaeta-tziira iñahaeteri retsiyata-kota-kaeri mantsiyari kitejeri imakoryaan-teetari. Raminakoperoetakiri, omatantyaari ikanta-koteri. ³ Ari ikaemakiri Jesús kijowakori, ikantziri: “Pipoki, pojatenkyaa niyanki.” ⁴ Rojampitakiri ikaatzi piyowenta-kariri, ikantziri: “¿Otzimikama shinetaantsifa-tsiri anteri kitejeri imakoryaan-teetari? ¿Tema okameethatzi aneshironkatante, rooma kameethatatsi owamaante? ¿Tema okameethatzi antero rooperori, rooma kameethatatsi akaaripero-waete?” Tekatsi akatsini. ⁵ Raminanakiri Jesús piyowenta-kariri, owatsimaa-shireta-nakiri iñaaayitakiri kijoshiriri ikanteeyini, ikantanakiri kijowakori: “Pampiryaa-wakotee.” Matanaka, akotsitanee kameetha. ⁶ Ari ishitowae-yanakini Inashitananiri ipiyotee-yakani, jataki ikenkitha-waeta-kaeri aapatziyariri Herodes, ikanteeyini: “¿Jempema akante-rika Jesús owamaan-tyaariri?”

Ipiyoteeta inkaari-thapyaaaki

⁷ Ikanta ishitowanee Jesús, ikinanee inkaari-thapyaaaki itsipata-naari riyotaanewo. Kijokiro rowanakiri Tepokiweni-jatzi, nampiyitawori ipatsiteki Judá-paeni, ⁸ Aapatziyaweni-jatzi, Kiraarini-jatzi, maawoeni nampiyitawori intatsikiro Pareenkaarini. Ikemaeyakini eejatzi Mapini-jatzi, Shimaa-jatzi, ikanteetzi: “Roñahantaki Jesús osheki kaari iñaaapiinteezi.” Pokaeya-nakini iñeeri. ⁹ Rootaki ikantan-tanakariri Jesús riyotaani ramineniri pitotsi, eero ratsinakan-teetari. ¹⁰ Tema imatakiro Jesús retsiyata-kota-kaayitaki osheki. Otatsinka-wirinikita-wakaaka mantsiyari ikoyi ipampitanta-wakyaari eepichokiini rako. ¹¹ Ipoka-piinta-yitzi raahashireyitziri peyari, rotziwerowashitari Jesús, antawo ikaemanaki, ikantziri: “¡Eeroka Itomi Tajorentsi!” ¹² Eero riyotzi-tanteetari Jesús, ikijatha-yitanakiri.

Riyoshiitaki Jesús 12 Otyaantaa-rewo-paeni (Mt. 10.1-4; Lc. 6.12-16)

¹³ Ikanta itonkaanaki Jesús ochempiki. Ari ikaemakaan-takiri ikaatzi ookimotakariri. Jateeyakini ikaatzi ikaemakaan-takiri. ¹⁴ Aripaete riyoshiitaki 12 itsipata-piinyakiri, riiyitaki iitakiri Otyaantaa-rewo-paeni, ritaki rotyaanteri ikenkithata-kaantayite. ¹⁵ Ipajawyaakiri retsiyata-kota-kaayiteeri rirori mantsiyari, ikaatzi raahashireyitziri peyari. ¹⁶ Irika ikaatzi riyoshiitakiri: Simón, iitakiri “Pedro,” (akantziri añaaniki aaka: “Kijori.”) ¹⁷ Kaakitapaaki Jacobo itomi Zebedeo eejatzi Juan, riijatzi rirentzi Jacobo. Iitakiri “Boanerges,” (akantziri añaaniki aaka: “Otomi ookatha-rentsi.”) ¹⁸ Kaakitapaaki Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Jacobo itomi Alfeo, Tadeo, kaakitapaaka Simón, Kijakotan-taniri.* ¹⁹ Kaakitapaaki Judas Nampitsi-weri, pithoka-shityaarini paata. Ikanta ipokae Jesús pankotsiki.†

Kijimatziriri Ishire tajorentsi (Mt. 12.22-32; Lc. 11.14-23)

²⁰ Ari ipiyowenta-waari osheki atziri-paeni, tee omateeya riyaata-paente rowaeyaa Jesús. ²¹ Eenitatsi kanteen-tsiri: “Shinkiwentaka Jesús.” Rootaki ipokanta-witakari isheninka-paeni okaakiini, raaneerimi. ²² Aretee-yapaakani eejatzi Yotaantaniri ipoñaayitaka Aapatziyaweniki, ikantapaaki rirori: “Irika atziri roshincha-tziiri Nantatsiri, rootaki retsiyata-kota-kaantariri ikaatzi raahashiretziri peyari.” ²³ Ikanta ikemaki Jesús, ipiyotee-yakirini, roshiya-kaawenta-tziiniri okaatzi ikenkithata-kaeriri,

* **3:18** Kijakotan-taniri = cananeo = Owinteni-weri † **3:19** Iroka-paeni oweyaanta-paakawori ñaantsi-paeni, eenitatsi ojankina-yitaka eejatzi janta 3.20.

ikantziri: “¿Eenitatsima Kamaari kaminaa-wakaa-chari eero ikamaaritanta?‡
 24 Aririka ikosheka-wakaeyaa atziri jempe ipinkathari-wentee-tziri, aritaki
 rookawenta-wakaakyaa. 25 Aririka ikosheka-wakaeyaa atziri jempe ijeeka-
 wankota-wakaa, aritaki rookawenta-wakaakyaa. 26 Ari ikantari eejatzi
 Kamaari aririka ikosheka-wakae-yaami, aritaki rookawenta-wakaakyaa,
 eero ishintsitzi, ari ithonkyaari. 27 Tema aririka ikowaete ikoshiteeteri
 atziri shintsita-tsiri kameetha, otzimatyee reteeta-wakyaari roojoteeteri,
 eero imataneero ikijako-wentyaawo rashiwitari, rayitee-tanakiri.

28 Pikemi kyaariperota-tsiri nokanteri: ari rariperoteeri Tajorentsi an-
 tayizirori kaari-perori, ari ikimitahaeriri eejatzi theenka-tajorentsi-tsiri.
 Omaperotatya. 29 Riima kijimata-kirini Ishire tajorentsi, ashi rowaero
 eero rariperoe-teeri.” 30 Rootaki ikantan-takari Jesús, tema ikantee-tatziiri:
 “Kamaarira irika.”

Riniro Jesús eejatzi rirentzi-paeni
 (Mt. 12.46-50; Lc. 8.19-21)

31 Ari areetapaakari riniro Jesús otsipatakari rirentzi-paeni, okaemakaan-
 tapaakiri, okatziya-paaka onkokiroeni. 32 Ikantawitakari ikaatzi piyowenta-
 kariri: “Ari opokiri piniro eejatzi pirentzi-paeni, okoyi oñeemi.” 33 Ikantanaki
 Jesús: “¿Otzimikama ninirotoari, itzimika nirentzitari?” 34 Ari raminanakiri
 ikaatzi piyowenta-kariri, ikantzi: “Irika-paeni, riitaki nokimita-kahaari
 yeeyi, roojatzi nokimita-kahaari nonaanate. 35 Ikaatzi antaneerori ikoyiri
 Tajorentsi, riitaki nirentzitaari, rootaki notsirotaari eejatzi niniron-taari.”

4

Roshiya-kaawentziri Jesús pankiwae-rintzi
 (Mt. 13.1-23; Lc. 8.4-15)

1 Ikanta ipiyanaa eejatzi Jesús inkaari-thapyaaki, riyotaan-tapae.
 Ipiyowentee-tawaari. Otetanaka pitotsiki, jeeka-kotaki niyankyaani
 eepichokiini, katziyee-yakani atziri-paeni ochereeteki ikemijantee-
 yirini. 2 Tema okaatzi riyotaa-yitziriri, roshiya-kaawenta-tziiniri, ikantzi:
 3 “Eenitatsi pankiwae-rintzi jatatsiri ipankiwaete. 4 Ikanta rooka-kitakiro
 iwankiri, eenitatsi ookakita-paenchari awotsiki, ipokapaaki tsimereriki,
 rowapaakawo. 5 Eenitatsi otsipa ookakita-paenchari omapi-pookitzi tee
 otzima-perotzi kepatsi, intsipaete oshooka-witanaka. Tee otonta-pathatatzii
 kepatsi, 6 jampiya-shitanaki pankirentsi ishintsita-paakira ooryaa, tema tee
 otzima-perotzi oparetha. 7 Eenitatsi otsipa ookakita-paenchari kitochee-
 mashiki, anaanakiro kitochee oshookanaki. Tee okithokitzi, kamanaki
 pankirentsi. 8 Rooma otsipa ookakita-paenchari okameetha-pathatzi
 kepatsi, kameetha oshookanaki, kithokitanaki maawoeni. Tzimayitee
 okithoki apaani-paeni okaatzi shookaen-tsiri. Apaani shookapaen-tsiri,
 eepichokiini okithokitanaki, otsipa osheki pichokineenta-neentsiri, otsipa
 sheki-perota-neentsiri okithoki.”* 9 Eekiro ikantana-kitzii Jesús: “Okowa-
 perotatyaa iroka, otzimatyee pikemijantee-yawakini maawoeni.”†

10 Tema jateeyeeni maawoeni atziri, ari ijeekaki Jesús itsipayitakari
 ikaatzi oyaayita-kiriri, eejatzi 12 riyotaani. Ari rojampita-nakiri Jesús

‡ 3:23 Kamaari = Yakatantaniri * 4:8 eepichokiini okithokitanaki = okaatzi 30 okithoki; osheki
 pichokineenta-neentsiri = okaatzi 60 okithoki; sheki-perota-neentsiri okithoki = okaatzi 100 okithoki

† 4:9 okowa-perotatyaa = tzimatsiri ikempita

ikaatzi itsipatakari, ikantziri: “¿Jempema okanta-kotaka okaatzi poshiyaa-kaawentakiri inkaahanki?” ¹¹ Rakanakiri Jesús, ikantziri: “Ishinetee-takimiro eeroka piyota-koteero jempe okanta-kota ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Riima itsipa-paeni, eero nokaman-tzitari rirori, apatziro noshiyaka-wenta-yiteniri, ¹² ari okantayaa

Eero ifnaantawo ikemayi-witari.

Okantawitakyaa ikemijante, eero ikemathatziro,

Ari okantayaa eero ipiya-shiretanta, tema eero ipeyakoe-teeri rirori.”

¹³ Eekiro rojampita-tziiri Jesús ikaatzi itsipatakari, ikantziri: “¿Tema piyotawakiro noshiyaa-kaawentakiri? Aririka noshiyaa-kaawenta-kimiro otsipa, ¿jempe pikantayaa piyotan-tyaawori?” ¹⁴ Tema irika atziri ookakita-kirori iwankiri, riitakira oshiyakaa-wentacha kamantantzirori ifnaani Tajorentsi. ¹⁵ Eenitatsi kemawitawori ifnaantsi, ipokapaaki Kamaari, imaejanta-kaapaakiri. Riyyitakira oshiyakaa-wentziri ookakita-paenchari awotsiki.† ¹⁶ Eenitatsi kemawitawori ifnaantsi, ikemijantawita intsipaete. Roshiyaa-kowitakawo ookakita-paenchari omapi-pookitzira, oshooka-witanaka intsipaete. ¹⁷ Tee riyotako-pero-tziro ifnaantsi, tee ramawetziro ikemaatsi-wenta-nakawo ikemijantzi, rooka-nakiro. Roshiyakawo pankirentsi jampishiteen-tsiri kaari tziima-perota-tsini oparetha. ¹⁸ Eenitatsi itsipa kemawitawori ifnaantsi, oshiyakaa-wentakiri ookakita-paenchari kitochee-mashiki. ¹⁹ Okantakaan-tziro ifnaawenashiryaaayita otzimi-moteeri jaawiki-jato, ikenkishiryaa-kotawo rashaahantayaa, rootaki ikowa-perotaki otzimi-moteeri maawoeni. Awijanakiro ifnaantsi ikemawita-wakari, roshiyakawo pankirentsi kaari kithokita-tsini. ²⁰ Eenitatsi kemawakirori ifnaantsi, oshiyakaa-wentakiri ookakita-paenchari okameetha-pathatzi kepatsi. Ikemijantane, roshiyaa-kotakawo apaani shookapaen-tsiri, tzimaneen-tsiri eepichokiini okithoki, otsipa osheki pichokineenta-neentsiri, otsipa sheki-perota-neentsiri okithoki.”

Okoñata-koyitee omanako-witeen-chari

(Lc. 8.16-18)

²¹ Ari ikantaki eejatzi: “Akoyi-rika ootyaari ootamento, ¿arima atapata-kotakiri? ¿Owakotzirima otapinaki? Teera. Tema owakotziri jenoki.

²² Ari okantayaa okoñata-kotan-teeyaari eejatzi omanako-yiwiteen-chari, ooñaawonteeero kaari ikematha-witeeta paerani. ²³ Okowa-perotayaa iroka, otzimantee pikemijantee-yawakini maawoeni.” ²⁴ Ikantanakiri eejatzi: “Paamaeyawo okaatzi pikemakiri. Eenitatsi-rika pantzi-motantani, ari imaperoe-teemi paata eeroka. § ²⁵ Ikaatzi otzimi-motakiri, ari otzimimo-peroteeri osheki. Riima kaari otzimi-motzi, ari imaperoe-teeri raapithee-teeri okaatzi tzimimo-witariri.”*

Roshiyaa-kaawentziro Jesús oshooki pankirentsi

²⁶ Ari ikantanaki eejatzi Jesús: “Eenitatsira okimitari ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Okimita-tyaari apaani atziri pankitziro pankirentsi,

† 4:15 Kamaari = Yakatantaniri § 4:24 Okaatzi kenkithata-kota-chari jaka, iroka okanta-kota: Eepichokiini-rika pikemijanta-wakiro nokanta-kimiri, eepichokiini piyoteero. Rooma pikemijanta-perotawaki-rika, osheki piyotawakiri, eekiro niyotakaa-perota-nakityemiro. * 4:25 Iroka oshiyakaa-wenta-chari okaatzi ikenkithata-koetziri jaka: Ikaatzi yotawakironi niyotaa-kiriri, eekiro niyotakaa-perota-nakityeeri. Riima kaari kemijanta-wakironi niyotaa-witakariri, imaperoteeyaa eero riyoteero.

27 imayi tsireniriki, ikanta ikakita-manee. Teemaeta riyotero jempe okanta oshookan-tanakari iwankiri. 28 Apatziro oshooka-waetzi, etanakyaawo oshitowanaki oryaani oshi, okanta opowaen-karyaanaki, tzimanaki osheki okithoki. 29 Aririka ojampataki, monkaa-paeteta-paaka rowiikitan-teetyaawori.”

Roshiya-kaawentee-tziro okithoki inchato ryaani-kitatsiri
(Mt. 13.31-32; Lc. 13.18-19)

30 Ikantanaki eejatzi Jesús: “¿Oetaka oshiyari eejatzi ipinkathari-wentantee Tajorentsi? ¿Oetaka noshiya-kaawente-miri? 31 Oshiyatyaawo aririka apankitero oryaani-kitatsiri okithoki. Okantawita oryaaniwita,† 32 aririka apankitakiro, oshookanaki, awijanakiro otsipa pankirentsi, ari anta-wotanaki otewa, ari imenkoshi-yityaari tsimereriki otsimankae-tyeera.”

¿Oetaka roshiya-kaawentan-tawori Jesús ikenkitha-yitziri?
(Mt. 13.34-35)

33 Ari ikanta-piintatyaá Jesús roshiyakaa-wenta-yitziniri atziri okaatzi riyotaa-yitziriri. Eepichokiini-rika ikematha-yitero atziri-paeni, eepichokiini riyotaa-yiteri. Osheki-rika ikematha-yitero atziri-paeni, oshekira riyotaa-yiteri. 34 Tekatsi apaani okaatzi ikamantantziri kaari roshiya-kaawentzi. Riima riyotaani-paeni, ikemathata-kaakiri okaatzi riyotaa-yitakiriri.

Romaeriro Jesús tampyaa
(Mt. 8.23-27; Lc. 8.22-25)

35 Okanta otsireniityaanaki, ikantaneeri riyotaani: “Jame amontyaha-e intatsikironta.” 36 Tema jateeyeeni maawoeni piyowenta-kariri. Ari ijeekaki rirori pitotsiki, montyaa-kotee-yaani. Eenitatsi oyaatanakiriri ikinako-yitanaki otsipaki pitotsi. 37 Ari omapoka-paakari antawa tampyaa, antawo otamakaatanaki, kitaata-paaka nijaa pitotsiki. 38 Roo kanteencha Jesús, maatsi rirori opataki pitotsi, rotzii-totaka. Ari riyataashiita-nakiri rowakiryaha-e-tapaakiri, ikantee-tziri: “¡Yotaanari! ¡Tatsitsiya-kotatyee! ¿Tema okantzimoshireemi?” 39 Piriintanaka Jesús, ifaanatanakiro tampyaa, ikantziro: “¡Aritapaaki pitampyaataki!” Ikantzi-tanakawo inkaari eejatzi: “¡Pimaeryaate!” Awijanaki tampyaa, maeryaatanee inkaari. 40 Ikantziri riyotaani: “¿Oetaka pithaawan-tanakari? ¿Tekirama pawentaa-perotana?” 41 Osheki ipinkathata-nakiri, ikamanta-wakahae-yanakani ithaawan-kakiini: “¿Litatyaakama irika romaeryan-tawori tampyaa, romaeryiro eejatzi inkaari?”

5

Gadara-jatzi raahashiretziri peyari
(Mt. 8.28-34; Lc. 8.26-39)

1 Areetee-yakani intatsikironta inkaari, aatakota-paaki nampitsiki iiteet-ziri Gadara.* 2 Roo raata-kowita-paaka, ishiya-shita-wakari raahashiretziri peyari ipoñaakawo kitataa-rewomashiki, 3 ari ijeekawaetziri rirori. Tee raawyeetziri roojowitee-tantari eshirotha. 4 Itzimpejiro roojowitee-tantari iitziki eejatzi rakoki. Tekatsira otsinampaperini. 5 Ashi royo maawoeni kikerijeri eejatzi tsireniriki, ikinayitzi ochempiki, kitataa-rewomashiki, ikaemawaetzi, otoyitakiri mapisheta-paeni. 6 Ikanta ifaawakirira ipokaki

† 4:31 oryaani-kitatsiri okithoki = mostaza * 5:1 Gadara = Gerasa

Jesús, ishiya-shita-wakari, rotziwerowa-shita-paakari. ⁷ Atawo ikaema-paaki, ikantzi: “¡Jesús! ¡tomi Tajorentsi-perori! ¿Jempema pikantenaka? ¡Tee nokoyi powashironkaena!” ⁸ Tema ikijathata-paakiri Jesús, ikantapaakiri: “¡Piyaate peyari!” ⁹ Ikanta rojampita-nakiri, ikantziri: “¿Jempema piitaka?” Ari rakanaki peyari, ikantzi: “Noeta ‘Oshekyaaantzi,’ tema osheki nokaa-teeyini.” ¹⁰ Eekiro ipankinawenta-nakityaari peyari, ikantziri: “Tee nokoyi potyaantena otsipaki nampitsi.” ¹¹ Ari ipiyotaka tyonkaarikiini osheki chaancho ishimokawaeteeyini. ¹² Ikanteeyini peyari: “Potyaantena janta chaanchoki.” ¹³ Ikantzi Jesús: “Pimatero.” Jatanaki peyari-paeni chaanchoki, raahashireta-paakiri, rootaki ishiyan-tanakari impeetaki, japokaeyapaakani maawoeni inkaariki, thonkaka ipiinkaki. Aamaaka ikaawita 2000 chaancho.

¹⁴ Ari ishiyee-yanakani aminakowentziriri chaancho-paeni, ikamantanta-paaki nampitsiki, ikamantakiri eejatzi maawoeni jeekayita-tsiri rowaneki. Pokaeya-nakini raminiro awijeen-tsiri. ¹⁵ Ipoka-shita-paakiri Jesús. Iñaapaa-tziiri raahashirewitari oshekyaaantzi peyari. Ijeekaki, kameetha ikantanaa, ikithaataa. Ari ithaawae-yanakini. ¹⁶ Ikaatzi ñaakiriri inkaahanki ikamanta-wakiri okaatzi awiji-mota-kiriri raahashirewitari peyari eejatzi chaancho-paeni.” ¹⁷ Ikantee-tanakiri Jesús: “Tee nokoyi pijeeki nonampiki, pamini jempe pikini.” ¹⁸ Ikanta rotetanaa Jesús pitotsiki, ipankinawenta-witawaari retsiyata-kota-kahaeri, ikantawita-waari: “Nokoyi noyaata-nakimi.” ¹⁹ Rakanaki Jesús, ikantzi: “Eero poyaatana, piyaatee pisheninkaki. Pikanta-paeri: ‘Rowawijaa-kotaana Tajorentsi, ineshironkataana Pinkathari.’” ²⁰ Ari imatakiro irika retsiyata-kota-kahae-teeri, jatee inampiki iitachari Apipakoweni, ikamanta-paeri maawoeni atziri, ikantapaeri: “Retsiyata-kota-kahaana Jesús.” Ari ipampoyahae-tanakiri ikemaetzirira ikantayita-paeri.

*Rishinto Jairo eejatzi tsinani pampitzita-kiriri ithaari Jesús
(Mt. 9.18-26; Lc. 8.40-56)*

²¹ Ikanta ipiyaa Jesús ipoñahaawo intatsikiro. Ipiyowenta-waari osheki atziri inkaari-thapyaaiki. ²² Ari rareeta-paaka jewatatsiri kemi-jantantsipankoki iita Jairo. Iñaapaakiri Jesús, rotziwerowa-shita-paakari, ²³ ikantapaakiri: “Okamatyee nishintyo. Nokoyi piyaate pipampitanyaaawo eepichikiini pako, etsiyata-koteeta.” ²⁴ Ikanta riyaaatanaki Jesús, roo kan-teencha royaata-nakiri osheki atziri, ratsinakimateeyakirini.

²⁵ Okanta apaani tsinani ojokaawaeta-chari ira, okata-kotaki 12 ojarentsi omantsiya-waetaki, ²⁶ osheki raawinta-witee-takawo, othonkakiro tzimimo-witawori opinawenta. Atsipewaetashitakawo, eekiro omaperotatyaa omantsiyatzi. ²⁷ Okemaki roori ikenkithata-koetziri Jesús. Okina-shita-nakiri itaapiiki, opampitzita-paakiri eepichikiini ithaari. ²⁸ Okanta-shiretzi: “Aririka nopampitzi-takiri eepichikiini ithaari, aritaki netsiyata-kotee.” ²⁹ Apathakirotonaa etsiyatanaki ojokaawaewitawo ira. Okemawakiro owathaki roori tee okatsiwaetanee. ³⁰ Tema yotaki Jesús eenitatsi etsiyata-kotakaa-shitakari ishintsinka, ipithoka-shita-nakawo, rojampita-nakiri ikaatzi oyaatakiriri, ikantziri: “¿Iitaka pampitzita-kinawori noethaari?” ³¹ Rakanakiri riyotaani, ikantzi: “¿Tema piñiiri ratsinakimayitakimi atziri? Eekiro pikantatzi: ‘¿Iitaka pampitzita-kinawori?’” ³² Eekiro ramina-minata-nakitzii Jesús, iñaantyaariri pampitzita-kiriri iithaari. ³³ Okanta iroka tsinani opinkathata-nakiri Jesús,

ompetawaetanaka. Tema iyotzi rootaki retsiyata-kota-kahae. Iyaata-shita-nakiri, otziwerowa-shita-paakari, okamanta-kota-paaka. ³⁴ Ikantanakiro rirori: “Tsinani, rootaki etsiyata-kota-kahaemiri pawentahaana. Kantacha piyaatee, pikimoshiretanee, tema etsiyata-koteemi.”

³⁵ Tekira ithonkirootami Jesús iñaanazi ro tinani, areetapaaka poñeenchari ipankoki jewari, ikantapaakiri: “Kamaki pishinto. ¿Eero poñaashirenkiri yotaantaniri?” ³⁶ Ikanta ikemawaki Jesús ikantee-tapaakiri, ikantanakiri jewatakaan-tatziri kemijantantsipankoki, ikantziri: “Eero pithaawashiwaeta. Pawentee-na.” ³⁷ Tekatsi ishinete royaata-nakiri. Apatziro raanakiri Pedro, Jacobo, Juan. Riitaki Juan rirentzi Jacobo. ³⁸ Ikanta riyaataki, areetaka ipankoki jewari. Iñaapaa-tziiri rakishiyeenkamashitaka atziri-paeni, antawo riraa-kotee-yakawoni. ³⁹ Kyaapaaki Jesús, ikantapaakiri: “¿Litaka piraantee-yarini? Tee okami eentsi, omakoryaatzii.” ⁴⁰ Itheenka-shiryaawitee-takari Jesús. Romishitowa-paakiri maawoeni. Apatziro ijeekanaki ashitawori eejatzi riyotaani-paeni. Ikyaa-shita-nakiro romaryahae-takirowa eentsi. ⁴¹ Roteya-wakota-paakiro, iñaanata-paakiro, ikantziri: “¡Talita cumi!” (Akantziri aaka: “Eentsi, pipiriinte.”) ⁴² Piriintanaa eentsi, anashitanaa. Tema tzimaki 12 ojarentsite, rootaki anashiwaetan-tanaari. Tema ipampoyeeyanakironi ikaatzi ñaakirori. ⁴³ Ikantzi Jesús: “Pipiroota owanawo.” Ipoñaashita ikantanakiri eejatzi: “Teera nokoyi pikaman-tayiteri atziri-paeni.”

6

Ipiyaa Jesús Kashiyakaaweniki (Mt. 13.53-58; Lc. 4.16-30)

¹ Ikanta ipiya Jesús inampiki, ari royaateeri riyotaani. ² Okanta apaani kitejeri imakoryaan-teetari, riyotaantaki Jesús kemijantantsipankoki. Ipampoyeeyakirini ikaatzi kemiriri, ikanteeyini: “¿Litaka matakaa-kiriri irika riyota-nitantari, itajonka-wentantaki eejatzi?” ³ ¿Kaarima itomi kemitzirori incha-kota? ¿Tema riitaki otomi María? Añiiri Jacobo, José, Judas eejatzi Simón, riitaki rirentzi-paeni. ¿Kaarima atsipatari ritsiropaeni jaka?” Osheki itheenki-mawaetee-takiri.* ⁴ Rootaki ikantan-tanakari Jesús: “Ashi oyro tee ipinkathatee-tziri Kamantantaniri inampiki ijeekayitzira isheninka, eejatzi ipankoki rirori. Rooma otsipaki nampitsi, aritaki ipinkathatee-takiri.” ⁵ Ari okanta kaari okantan-tanaa Jesús roñaahantero ishintsinka janta. Apatziro retsiyata-kotakae apaani-paeni mantsiyari, ipampitanta-nakari eepichokiini rako. ⁶ Tema ipampoyeeyanakirini Jesús ikaatzi kijoshire-waeta-tsiri, kaari kowatsini ikemijanteri. Rootaki ikinantana-kari riyotaan-tayitzi otsipaki nampitsi okaatzi tzimayita-tsiri janta.

Rotyaan-teetziri 12 yotaa-rewo (Mt. 10.5-15; Lc. 9.1-6)

⁷ Ikanta ipiyotakiri Jesús 12 riyotaani. Ipakiri ishintsinka. Imatanakiro rirori retsiyata-kota-kaayitziri raahashireyitziri peyari. Rotyaan-takiri, itsipata-waka-yitanakyaa ikaate apite. ⁸ Ikantawakiri: “Eero paanaki jempe oetyaa, eero paanaki powanawo, pithaate, eejatzi piyorikite, apatziro paanaki pikotzi. ⁹ Eero paanaki eejatzi otsipa pithaari. Apatziro paanaki pikyaan-tari piitzi.” ¹⁰ Ikantzi-tawakari eejatzi: “Aririka

* 6:3 Jacobo = Santiago.

pareetakya paankotsi, ari pima-paaki, roojatzi pawijan-takyaari otsi-paki nampitsi. ¹¹ Eerorika raakameethee-tzimi, eerorika ikemijantee-tzimi, pawija-pithateri. Potekaneero pipatsite piitziki, rootaki riyotan-teentyaari tee ikemijantziri Tajorensi. Riitaki imaperoete paata aririka raminakoe-teeri maawoeni rantayitakiri. Aritaki awijeero paata ikantee-takiri Paamaarini-jatzi eejatzi Katsimaaniri-jatzi. Kyaaripero.”[†] ¹² Ikanta riyaa-tee-yakini riyotaani Jesús ikamanta-yitakiri atziri rookaero ikaaripero-shire-waetzi. ¹³ Retsiyata-kota-kaayitaki raahashiretziri peyari, ari ikimitakiri osheki mantsiyari itziritan-takari yeenkantsi.

Ikamantakari Juan omitsiryaatan-taniri
(Mt. 14.1-12; Lc. 9.7-9)

¹⁴ Ikanta pinkathari Herodes ikema-kotakiri Jesús okaatzi rantayitziri. Tema ikanteetaki: “Irika Jesús riitaki Juan Omitsiryaatan-taniri. Riitaki añahaatsi, rootaki otzimantari itajorenka.” ¹⁵ Itsipa kantayita-tsiri: “Elías irika.” Ikanteetzi eejatzi: “Amaa riitaki oshiyariri Kamantantaniri tzimita-chari paerani.” ¹⁶ Ikanta ikemaki Herodes ikantee-takiri, ikantanaki rirori: “Riitaki añahaatsi Juan nothatya-kaantakiri.” ¹⁷ Tema riitaki Herodes aakaantzi-takariri chapinki-paete Juan, roojota-kaantakiri, romonkyaa-kaantakiri, okantakaan-tziro Herodías iinanta-witari Felipe, rirontzi rirori. Rootaki iinantaari Herodes. ¹⁸ Tema ikaminaa-witayitayari paerani Juan irika Herodes, ikantawitari: “Tee okameethatzi payiteri iina pirezitzi.” ¹⁹ Rootaki opoñaantari okijaneentziri Herodías, okowawitaka owamaakaan-terimi. ²⁰ Ari okanta romonkyaa-kantantakariri Herodes. Roo kanteencha Herodes antawo ipinkathatakiri Juan, riyotzi kameetha-shireri irika, iiteshiretakaani Tajorensi. Tee ikoyi rowamahaeteri. Tema okaatzi ikaminaa-witariri, okompizimo-shiretakiri Herodes. Ari rama-wewitawo ikemijantziri. ²¹ Okanta apaani kitejeri, roemoshirenka-witawo Herodes itziman-takari paerani. Ipokaeyakini inampina-paeni, reewarita owayiri-paeni, eejatzi ikaatzi jewayita-tsiri Tepokiweniki. Owaeyakani. ²² Ari okyaapaaki ishinto Herodías rowaeyanira, otzironkapaaka, okameethatzi-motanakiri Herodes otzironkani, ari ikimiyitakiri ikaatzi itsipatakari rowaeyani. Ikantanakiro Herodes: “Ari nopakimi oetarika pikowakotenari. ²³ Eero namatawizimi, riyotzi Tajorensi kyaaripero nokantzi. Rootakirika pikowakiri okaatzi nopinkathari-wentziri, aritaki nopakimi kashetani.” ²⁴ Iyaata-shita-nakiro iniro, okantapaakiro: “¿Oetaka nokowakoteri?” Okantanakiri iniro: “Pikowakoteri iito Juan Omitsiryaatan-taniri.” ²⁵ Piyapaaka ewankawo, okantapaakiri: “Nokoyi pipenawo iito Juan, powakinawo pajoshetakiki.” ²⁶ Antawo rowashiretakotanaka pinkathari. Roo kanteencha, tema maawoeni ikemaetakiri inkaahanki ikantakirori ewankawo, tekatsi ikinakaa-neero, otzimatyee ipiro okowakota-kiriri. ²⁷ Rotyaantaki owayiri ramakiniri iito Juan. Jatanaki owayiri jometa romonkyaa-haetakiri Juan, ithatya-paakiri, ²⁸ ramakotakiro iito pajoshetakiki. Ipaetakiro ewankawo, aanakiniro iniro. ²⁹ Ikanta ikemaeyakini riyotaani Juan. Pokaeyakini, ikitateeri.

Rowakaari Jesús 5000 shirampari
(Mt. 14.13-21; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

[†] **6:11** Eeniyyitatsi jankina-rentsi jempe tee ifheetziro oweyaantawori iroka ñaantsi jaka. inashiyita ñaantsi-paeni

³⁰ Tema areeyitee-yaani rotayaantani, piyotapaa maawoeni jempe ijeeki Jesús, ikamanta-paeri okaatzi rantayitakiri, okaatzi riyotaantakiri. ³¹ Eekiro ipokae-yatziini atziri, piyayitacha itsipa. Tee omateeya riyaata-paente eepichokiini Jesús rowaeyaa. Rootaki ikantan-tanakiriri Jesús riyotaani: “Jame aate ochempi-mashiki, amakoryaa-wakiita eepichokiini.” ³² Oteeteeya-nakani pitotsiki, jateeyakini. ³³ Roo kanteencha, osheki amina-kota-wakiriri riyaatanaki, riyotawakiri riitaki. Shiyeeyanakani ikineeyakini awotsiki, ipoñaanakawo nampitsiki-paeni. Riitaki eteeyakawoni rareetaka, piyotee-yapaakani. ³⁴ Ikanta rareeta-paaka Jesús, iñaapaa-tziiri ipiyotee-yakani. Retakoshiryaa-paakari. Tema ikimita-kityaari ipireetari eerorika itzimi aminakowenteerini. Riyotaa-yitapaeri eejatzi. ³⁵ Tema tsireniityaanaki, ipokapaaki riyotaani, ikantziri: “¡Yotaanari! Ajeekatziiira ochempi-mashiki, tema tsireniityaaki. ³⁶ Pikaatero piyotaantzi, riyaateeta atziri-paeni nampitsiki ramanante royaari, riyaayite eejatzi ikowa-kowate owanawontsi owaantsiki-paeni.” ³⁷ Rakanaki Jesús, ikantanakiri: “Pipiri eeroka royaari.” Ikantzi: “¿Pikowatziiima niyaate namananta-kite nowakae-yaariri? Otzimatyeera antawaetemi ikaate 6 kashiri aantyaari osheki koriki amanantan-tyaari owanawontsi, owakaantyaariri maawoeni.” ³⁸ Ikantzi Jesús: “¿Jempe okaatzika owanawontsi ramaantakari atziri-paeni? Piyaate pamina-kitero.” Ikanta ramina-kitziro, ikantziri: “Eenitatsi ikaatzi apite shima eejatzi okaatzi 5 atanteetari.” ³⁹ Ikantzi Jesús: “Poejeekiri maawoeni atziri eerimashaatakira katawoshi, piinashi-yityaari poejeeka-yiteri.” ⁴⁰ Ari imatakiri. Eenitatsi inashiyiteenchari ijeekayitaki aamaaka ikaatzi 100 atziri, imataka eejatzi itsipa aamaaka ikaatzi 50 atziri. Ari ikantayita-kiriri, roejeekakiri maawoeni. ⁴¹ Ikanta raakiri Jesús irika shima eejatzi atanteetari, aminanaki inkiteki, ramanakowentakawo. Itzimpetowakiro tanteetari, ipayitakiri riyotaani, rowawijaa-kiniri rirori atziri-paeni. Ari ikimita-kiriri eejatzi apite shima, rantetaakari maawoeni. ⁴² Tema maawoeni rowaeyakani, kmaneentee-yakani. ⁴³ Rowiiteero okaatzi tzimahaanta-neentsiri, roteyiteeri shima eejatzi atanteetari okaatzi 12 kantziri jaayitapaachari. ⁴⁴ Aamaaka ikaatzi 5000 shirampari owaenchari.

Ranashitantawo Jesús inkaari
(Mt. 14.22-27; Jn. 6.15-21)

⁴⁵ Opoñaashita ikantaneeri Jesús riyotaani: “Peteeyaawo pimontyahae intatsikiro nampitsiki Shima-pankoniki.” Rowetha-yitawaari ikaatzi piyowenta-kariri, ikantawaeri: “Kantacha piyaayitee nimaeka.” ⁴⁶ Ikanta riyaatee-yeeni maawoeni atziri, tonkaanaki Jesús ochempiki ramanya. ⁴⁷ Tema tsirenitanaki, iweyaa-kotee-yaani riyotaani niyankyaani inkaari imontyaa-koteeyani. Apaniroeni ijeekaki Jesús ochempiki, ⁴⁸ ramina-kotakiri riyotaani, ishintsiiyi ikomateeyini oepiya-piyata-kotakiri tampyaa. Okanta okitejetzi-mataki, ipoka-shiteeri Jesús riyotaani-paeni ranashitan-tawo inkaari, ikina-shifa-paeri itaapiiki, rooteentsi rawijanakirimi riyotaani-paeni. ⁴⁹ Iñaawaeri rirori, roshiyakaatzi shiretsi irika, kaemaeyanakini, ⁵⁰ tema maawoeni otsinka-shiryaa-nakiri iñaawaerira. Roo kanteencha, iñaanata-paeri Jesús rirori, ikantapaeri: “Naaka pokaatsi, pitonta-shireyite eero pitthaawan-tashitana.” ⁵¹ Oteetapaa pitotsiki, awijeekatanakani tampyaa. Ipampoyeyanakirini riyotaani. ⁵² Tema tekiraanta

riyotakotziroota oshekyaan-takawori Jesús owanawontsi, okantakaan-tziro ikijo-shire-waeteeyini.

Retsiyata-kota-kaantzi Jesús Piyompi-shaariki
(Mt. 14.34-36)

⁵³ Areetee-yakani intatsikiro, ojeeki nampitsi iiteetziri Piyompi-shaari, roojota-paakiro pitotsi ochereeteki. ⁵⁴ Roo rayiitee-yapaa-kitziini pitotsiki, riyota-wakiri Jesús. ⁵⁵ Ikamanta-wakaanaka maawoeni nampitawori janta, ramakoe-tapaakiri mantsiyari romaryaha-mentoki. Jempe ijeekaki Jesús, ari ramakoe-tziniriri. ⁵⁶ Omatzitaka ikinayitaki ewonkiriki nampitsi, otzinkamiki nampitsi, eejatzi owaantsiki, rowakoe-tziniri mantsiyari-paeni awotsiki jempe riyomparita-piinteeta, ikantee-tziri: “Pishineteri mantsiyari-paeni ipampitawakiro eepichokiini opatzi-kaakiki pithaari.” Tema ikaatzi pampitzita-kiriri ithaari Jesús, etsiyata-koyitee.

7

Owaaripero-shiretziriri atziri
(Mt. 15.1-20)

¹ Ikanta ipokaeyakini Inashitantaniri itsipatakari Yotaantaniri-paeni, ipoñaayitaka Aapatziyaweniki. Ipiyotee-yapaakani ijeekakira Jesús.

² Tema iñaapaa-kitziiri riyotaani tee rantziro rameta-piinteetari ikiwaakota aririka rowaeyaani. Ikiji-mata-paakiri. ³ Tema okaatzi ranta-piintziri Inashitantaniri-paeni eejatzi itsipa Judá-paeni, eerorika ikiwaakota, eero rowaa. Rootaki rameta-piintakari paerani iwaejatzitani, aririka ikoyi yooaa, otzimatyee ikiwaakota-wakyyaa. ⁴ Aririka rareeteeyaa ramananta-waetzii, tekira rowapae-yaata, ikiwaako-perota-paeyaa. Teera apaani okantyyaa rameyitari, ikiwayitzitawo eejatzi riraa-mento, ichomoni, ronkotsi-mento, imaantari, maawoeni. ⁵ Rootaki rojampitan-takariri Jesús, ikantziri: “¿Litaka ipeyakotan-takawori piyotaani riyotaa-yiteeri paerani awaejatzitani? Noñaapaakiri rowaeyani, tee ikiwaakotyaa.” ⁶ Rakanaki Jesús, ikantzi: “Tema owapeyi-motan-taniri eerokapaeni. Eeroka ikenkithata-kotaki paerani Isaias, ikantaki rojankinariki:

Ipinkathata-shitana ipaanteki atziri-paeni,
Teemaeta roshiretana kameetha.

⁷ Aminaa-shita rotziwerowayita ipinkathatana,
Riyotaanta-shitakawo rameyitari rirori.

⁸ Pipeyakotakawo eeroka Ikantakaantani Tajorentsi, pantashi-yitakawo rameyitari atziri-paeni. Pikiwayitziro pichomoni, piraa-mento. Osheki okaatzi pantashi-yitakari.”*

⁹ Ikantanakiri eejatzi: “Roo panta-perotaki rameyitari awaejatzitani, pitheen-kawaetakiro Ikantakaantani Tajorentsi. ¹⁰ Iroka ikantaki paerani Moisés rojankinariki:

Pipinkathateeri pipaapate eejatzi piniro.
Ikantaki eejatzi:

Ikaate yakaterini ipaapate eejatzi riniro, otzimatyee rowamayiteri.

¹¹ Roo kanteencha, pikanta-piinteeyini eeroka: ‘Kameethatatsi akanteri ashiteeri: “¡Pawa! Nashita-kaakari Tajorentsi maawoeni noorikite, eero omata noneshironkatemi.” † ¹² Ari pikantakari eeroka, okaatzi piyotakiriri pisheninka rootaki kantakaariri kaari ineshironka-yitan-taariri

* **7:8** Eeniyitatsi jankina-rentsi jempe tee iñaheetziro oweyaantawori iroka ñaantsi jaka: inashiyita ñaantsi-paeni † **7:11** ashitakaa-kariri Tajorentsi = Corbán

ashitariri. ¹³ Apatziro pantashi-yitakawo rameteetari paerani, rootaki paminaa-shita-kaanta-kawori ifaani Tajorentsi. Ari pikanta-piintatyaa pan-taytziro kimitakawori iroka.”

¹⁴ Rapiitakiro ikaemaeri Jesús maawoeni piyowenta-kariri, ikantziri: “Powayempi-yityaa, pikemathatan-tenari maawoeni. ¹⁵ Tema okaatzi rowaetari, tee owaaripero-shiretantzi. Rooma okaatzi añaawae-yitziri, omishitowa-yitziri inthomoenta, rootakira owaaripero-shiretan-tatsiri. ¹⁶ Okowa-perotatyaa iroka, otzimatyee pikemijantee-yawakini.” ¹⁷ Ikanta riyaa-tee-yeeni atziri, kyaapae Jesús pankotsiki. Ari rojampitakiri riyotaani, ikantziri: “¿Iitaka poshiya-kaawentakiri?” ¹⁸ Rakanaki Jesús, ikantzi: “¿Pimatzi-takama eeroka-paeni tee otzimi-motzimi piyotani? ¿Tema piyotzi eeroka tee owaaripero-shiretantzi okaatzi rowaetari? ¹⁹ Tekatsira okantero ashire, apatziro okiniro asheetoki, roojatzi oshitowan-tanee-yaari.” Rootaki riyotaan-takiri Jesús, tema tee okaariperotzi okaatzi rowaetari. ²⁰ Ari ikantanaki eejatzi: “Rooma aririka akenkishireeyaa antakaeri itsipa atziri kaari-perori, rootakira owaaripero-shiretan-otsitzi. ²¹ Tema inthomoenta ashireki akenkithashiryaa-koyitawo kaari-perori, kaari kinataantsi, mayempitaantsi, owamaan-taantsi. ²² koshitaantsi, mashithataantsi, kaari-pero-shiretaantsi, amatawitaantsi, mayempiryoo-kitaantsi, amakoneentaantsi, kijimataantsi, ajahaawentaantsi, majontzi-shiretaantsi. ²³ Tema okaatzi ikenkithashiryaa-piintakiri atziri kaari-perori iroka, rootaki ifaantawori owaaripero-shire-waetziri. Tema inthomoenta ishireki opoñaayitaka iroka-paeni.”

Awentaanka Owinteni-jato (Mt. 15.21-28)

²⁴ Ikanta rawijanaki Jesús, jataki Mapiniki eejatzi Shimaaki. Ari ijeekapaaki pankotsi, tee ikowawityaa ikemakoe-terimi. Teemaeta omata romana-kotyaa. ²⁵ Tema eenitatsi janta apaani tsinani, raahashiretziri peyari ishinto. Okema-kota-wakiri roori Jesús, iyaata-shita-nakiri, otziwerowa-shita-paakari. ²⁶ Kaari Judá-paeni iroka tsinani, Owinteni-jato iroka. Okantapaakiri: “Pinkathari, petsiyata-kotakaa-yinawo nishintyo, raahashireta-tziro peyari.” § ²⁷ Ikantanakiro rirori: “Teera aapitha-tziri rowanawo eentsite apiri otsitzi royaawo, apatziro rowawo rirori roojatzi ikemantanakyaari.”* ²⁸ Opoñaashita akanaki tsinani, okantziri: “Omaperotatya pikantakiri Pinkathari. Roo kanteencha, rowapiintawo otsitzi okaatzi rookapetokeerekiiyitziri eenchaa-niki.” ²⁹ Ikantzi Jesús: “Ari okanta, omaperotatya pikantakiri. Kantacha piyaatee, ari piñaapaero pishinto, etsiyata-kotee roori.” ³⁰ Okanta iyaatee tsinani opankoki, oñaapaero ishinto omarya-haka omaantareki, etsiyata-kotee.

Retsiyata-kota-kahaeri Jesús matakempitari

³¹ Ikanta rowaanaa Jesús ijeekawita-paaka Mapiniki ikinaneero Shi-maaki, roojatzi rareetan-taari Tepokiweniki. Rootaki kepatsi iiteetziri janta Apipakoweni. ³² Ari ramaeta-kiniriri matakempitari, majontziyitatsiri eejatzi. Ikantee-tapaakiri: “Jesús, pipampitanta-wakyaari eepichokiini pako.”

‡ 7:21 Iroka ñaantsi “koshitaantsi” añaayitziro jaka Jankina-rentsi 7.22, rooma otsipa-paeni janta 7.21: inashiyita ñaantsi-paeni § 7:26 kaari Judá-paeni = grieho * 7:27 Rootaki rametee-yarini paerani Judá-paeni roshiya-kaawentakanti. Riitaki otsitzi oshiyaariri kaari Judá-paeni. Rootaki imatakiri paerani Jesús, tema roshiya-kaawentakiro tsinani rootaki oshiyaariri otsitzi, tema kaari isheninka. Riima isheninka-paeni Judá-paeni, riitaki oshiyaariri eentsi.

³³ Ikanta raanakiri Jesús inteeneeni, rojaantan-takari rakoe-mpeki ikempitaki, itziritan-takari ishimori ineneke. ³⁴ Aminanaki inkiteki, ¿ishintsitanaki rañeenkatanaki? ikantziri: “¡Efata!” (Akantziri añaaniki aaka: “piwitaryahae-yaata.”) ³⁵ Apathakirotonaa iwitaryaanaka ikempita, tee imajontzitanee eejatzi, matanaa iñaawaetzi. ³⁶ Ikantawitakari Jesús ikaateeyinira atziri-paeni: “Eero pikamanta-kotana.” Roo kanteencha ipiyathatakari, ikamanta-nakiri maawoeni atziri. ³⁷ Tema ipampoyeeyanakirini Jesús, ikanteetzi: “¿Litaka okameethatantari rantziri irika? Ikema-kahaeri matakempitachari, iñaawaeta-kahaeri eejatzi majontziwitachari.”

8

Rowakaari Jesús 4000 shirampari (Mt. 15.32-39)

¹ Ikanta ipiyoteeyani osheki atziri, thonkapaaka rowanawo. Ikaemakiri Jesús riyotaani ikantziri: ² “Osheki noneshironkatakari atziri-paeni, tema okaatzi mawa kitejeri ijeekae-yakini ikemijantana, tekatsi rowaeyaa. ³ Aririka notyaan-teeri, ari aakiri itashe awotsiki, tema eeniyitatsi poñaachari inteena.” ⁴ Rakanaki riyotaani, ikantziri: “¿Jempema ayika owakaeyaariri jaka ochempi-mashiki?”* ⁵ Ari rojampitziri Jesús riyotaani, ikantziri: “¿Jempema okaatzika atanteetari tzimatsiri?” Ikantzi riyotaani: “Eenitatsi okaatzi 7.” ⁶ Ari ikantakiri ikaatzi piyoteen-chari ijeekaeyini jaawiki. Raakiro 7 atanteetari, ramanakowentakawo. Itzimpetowa-yitakiro, ipayitakiri riyotaani, ipayitakiri rirori ikaatzi piyoteen-chari atziri. ⁷ Tzimi-tacha jemperika ikaatzi shimaa-niki. Ramanakowentakari eejatzi, riitaki ipaetakiriri eejatzi atziri-paeni. ⁸ Owaeyakani maawoeni, kemaeyakani. Rowiiteero tzimahaanta-paentsiri, ijaayitee okaatzi 7 kantziri. ⁹ Maawoeni owaenchari aamaaka ikaatzi 4000 shirampari. Ari rotyaanta-yiteeriri riyatee. ¹⁰ Ikanta rotetanaa Jesús pitotsiki itsipata-naari riyotaani, montyaa-kotanaa intatsikirona oetaha Dalmanuta.

Ikowakoe-tziri Jesús itajonka-wentante (Mt. 16.1-4; Lc. 12.54-56)

¹¹ Ikanta ipokaeyakini Inashitantaniri, iñaana-minthata-pakiri Jesús, ikoyi iñeero itajonka-wentante, rootaki riyotan-teetyaari omaperotatya opoñaawo itajorenka inkiteki, iñaanta-tyaari. ¹² Rañeenkatanaki Jesús, ikantzi: “¿Oetaka ikowantari iñeena notajonka-wentante irika-paeni? Eero noñaayi-maetari. Omaperotatya.” ¹³ Piyanaaka Jesús, montyaa-kotanaa.

Shineya-kaerori atanteetari Inashitantaniri (Mt. 16.5-12)

¹⁴ Ari ipeyakota-nakiro riyotaani rahaanta-nakyaami atanteetari, apatziro raamatsitanaki apaani janta ipitoki.† ¹⁵ Ari ikantzi Jesús: “Paa-maeyaawo shineya-kaerori ratantari Inashitantaniri eejatzi rashi Herodes.” ¹⁶ Ari iñaanata-wakahaeyani riyotaani, ikanta-wakaa: “¿Rooma ikantan-teeri teera amaki atanteetari?” ¹⁷ Yotaki Jesús ikanta-wakaari riyotaani, ikantziri: “Tekira poshire-peroteeyani eeroka, rootaki pikenkishiryaa-waetantari, pikanteeyini: ‘Teera amaki atanteetari.’ ¿Tekirama pikemathatee-yironi? Pikiyoshireyitakimi. ¹⁸ Eeniwitacha poki tee piñaantzi. Eeniwitacha pikempita tee pikemi. ¿Tema pikenkishireero noshekyaanatakawori owanawontsi? ¹⁹ Chapinki otzimawita atanteetari okaatzi 5, roo kanteencha nowakaaka

* 8:4 owakaeyaariri, atanteetari = pan † 8:14 atanteetari = pan

ikaatzi 5000 atziri. Paayiteero tzimahaanta-paentsiri. ¿Jempema okaatzika kantziri pijaayiteeri?" Ikanteeyini: "12 kantziri." ²⁰ "Eejatzi nokimitakiro kaatatsiri 7 atanteetari, nowakaaka ikaatzi 4000 atziri. ¿Jempema okaatzika kantziri pijaayiteeri?" Ikanteeyini: "7 kantziri." ²¹ Ari ikantziri: "¿Tekirama piyotakotziroota?"

Retsiyata-kota-kahaeri mawityaakiri

²² Areetaka Jesús Shima-pankoniki. Ramaeta-kiniri mawityaakiri, ikantee-tapaakiri: "Pipampitanta-wakyaari eepichokiini pako." ²³ Ikanta rakatha-wakota-nakiri Jesús irika mawityaakiri. Raanakiri othapiki nampitsi. Reewatakiri rokiki, ipampitantakari eepichokiini rako. Rojampitanakiri: "¿Kantacha pamine?" ²⁴ Ari raminanaki, ikantzi: "Aminawitaana, noñaawitaari atziri ranashiteeyani, roo kanteencha tee ikoña-perotzi, roshiyakawo incható." ²⁵ Ikanta rapiitakiri ipampitziri rokiki, ramina-kahaeri. Ari retsiyata-kotanaki, koñaatanee ramini inteena, iñaaneero maawoeni. ²⁶ Rotyaan-teeri retsiyata-kota-kahaeri, ikantawaeri: "Eero pikinane nampitsiki, tee nokoyi pikamanta-kotena."

Riyotaki Pedro: Jeeptazii-totaa-rewo irika Jesús

(Mt. 16.13-20; Lc. 9.18-21)

²⁷ Ikanta rowaanaa Jesús, itsipata-naari riyotaani, riyaaero maawoeni nampitsi jeekatsiri Cesarea-ki inampiiteki Filipino. Okanta niyanki awotsi rojampitakiri riyotaani, ikantziri: "¿Litaka ikenkithashiryaa-kotanari atziri-paeni?" ²⁸ Akaeyanakini riyotaani, ikantzi: "Eenitatsi atziri kantatsiri Juan Omitsiryaatan-taniri eeroka. Ikantzi itsipa Elías eeroka. Eenitatsi kantayita-tsiri eejatzi, itsipa Kamantantaniri eeroka." ²⁹ Ikanta rojampitanakiri rirori, ikantziri: "¿Jempema pikanteeyini eeroka?" Ari rakanaki Pedro: "Jeeptazii-totaa-rewo eeroka!" ³⁰ Ikantzi Jesús: "Eero pikamanta-kotana."

Ikenkithata-kotziro Jesús ikami

(Mt. 16.21-28; Lc. 9.22-27)

³¹ Ari retanakawo Jesús ikamantziri riyotaani okaate awiji-moterini Itomi Atziri. Ikantziri: "Antawo ikemaatsita-kaena Antaripero-paeni, reewari-paeni Ompera-tajorentsita-rewo, eejatzi Yotaantaniri-paeni, ari rowamaa-kaantenari. Roo mawatapaen-tsiri kitejeri, añahaana." ³² Ari ikantakiriri, tee romaniro. Ari raanakiri Pedro inteeneeni Jesús ikowawita ikaminayirimi. ³³ Ipithoka-pithata-nakari, raminanakiri itsipa riyotaani-paeni, ikijathata-nakiri Pedro, ikantziri: "Piyaate Kamaari. Tee poshoretawo eeroka ikowakaanari Tajorentsi, apatziro poshoretawo ikowa-piintziri atziri-paeni." ³⁴ Ikanta ikaemakiri Jesús ikaatzi piyowentakariri, ikaemakiri eejatzi riyotaani, ikantakiri: "Eenitatsi-rika kowatsiri itsipatena, rookaero ikowashi-yitari rantero, okantawityaa ikentakoe-teri, itsipatena. ³⁵ Tema ikaatzi etakowaeta-chari rantayitziro ikowayitziri rirori, ari ipeya-shiteeyaa. Riima ikaatzi atsipewentawori rantaneero nokoyiri naaka, okantakaan-tziro ikemijantziro Kameethari Ñaantsi, rootaki ikamawentan-takinari aritaki rawijako-shiretee. ³⁶ Aminaashiwaeta otzimi-motantzi owaahawontsi jaka kepatsiki, aritaki opeyakaa-shitan-teeyaa. ³⁷ ¿Kantachama ipinako-wenteeyaa eero ipeyashiwaetan-teeta? ³⁸ Tema ikaatzi kaaniwentanani naaka eejatzi okaatzi noenkithata-koyitakiri, ari imatapaeri eejatzi Itomi Atziri ikaaniwentapaeri paata aririka ipiye ramaero rowaneenkawo Ashitariri, eejatzi rashi Ronampiripaeni tajorentsita-tsiri."

9

¹ Ari ikantanaki eejatzi Jesús: {Mt 16.28 “Omaperotatyaa, eenitatsi pikaatziri jaka, tekira pikamiita aritaki} piñaakiro ishintsinka Tajorentsi jempe ikanta ipinkathari-wentantzi.”

Ishipakirii-motakiri Jesús riyotaani
(Mt. 17.1-13; Lc. 9.28-36)

² {Mt 17.1 Okanta awijaki 6 kitejeri. Tonkaanaki Jesús ochempiki, raanakiri Pedro, Juan eejatzi Jacobo.} Ari ishipakirii-mota-kiriri. ³ Kitamaatana ithaari, tekatsi akimita-kaantyyaa okitamaata-nakira. ⁴ Iñaatziiri Elías itsipata-paakari Moisés, ikenkitha-waeta-kaapaakiri Jesús. ⁵ Ari iñaawaetanaki Pedro, ikantzi: “iYotaanari! {Mt 17.4 Omaperotatyaa okameethatzi pamakina jaka. Kameetha nowetsikimi mawa pipankosheta: Apaani pathi eeroka, apaani rashi Moisés, rashi apaani Elías.”} ⁶ Tema ithaawae-yanaki-tziini, rootaki iñaawaeta-shiwaetan-tanakari. ⁷ Ari opamanka-paakiri menkori. {Mt 17.5 Ikematzi iñaawaetee-tanaki menkoriki, ikanteetzi: “Notyomira irika netakoperotani.} Pikemijanteeri.” ⁸ Ikanta ramina-perowitee-yanaani, tekatsi iñaanee, apatziro Jesús.

⁹ Ikanta roerinkae-yaanira ochempiki, ikowa-kotakiri eero ikamantantziro iñaakiri roojatzi paata aririka rañahae. Tema irika Itomi Atziri ari rañahae ikamawita-kyaaha. ¹⁰ Rootaki eero ikamanta-kotantari, roo kanteencha osheki rojampita-wakahae-yakani rirori jempe oeta ikantakotziri Jesús, ari rañahae ikamawitakyaa. ¹¹ Ikanta rojampita-nakiri, ikantziri: {Mt 17.10 “¿litaka ikanta-kotziri Yotaantaniri-paeni, ikantzi: ‘Aririka ipoki-mataki Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki jewatapaen-tsini Elías ipoki?’ ”} ¹² Ari rakanaki Jesús, ikantziri: {Mt 17.11 “Omaperotatyaa ikantziri, riitaki jewatapaen-tsini Elías ipoki, itampatzika-shiretan-tapaaki.} ¿Jempema okantzika rojankinata-koetakina paerani? Tema okantzi: ‘Irika Itomi Atziri osheki ikemaatsi-waetyaari, osheki itheenka-waeteeteri.’ ¹³ Pikemi nokante naaka: Areewitaka Elías. Osheki rowajankitee-takiri, imonkaatakiro okaatzi rojankinata-koeta-kiriri.”

Retsiyata-kota-kaeri Jesús eentsi raahashiretziri peyari
(Mt. 17.14-21; Lc. 9.37-43)

¹⁴ Ikanta rareetaari Jesús rookanakirira itsipa riyotaanipaeni, iñaapaa-tziiri ipiyowentakari osheki atziri eejatzi Yotaantaniri-paeni, osheki iñaanaminthatakiri. ¹⁵ Ikanta iñaawaerira ipokae Jesús, tee riyotee-yini jempe ik-inapae, ishiya-shita-waari rowethata-waari. ¹⁶ Rojampita-paakiri Jesús, ikantziri: “¿litaka piñaana-takotziriri?” ¹⁷ Akanaki apaani, ikantanaki: “Yotaanari, namatziimiri notyomi raahashiretziri peyari, tee omateeya iñaawaetee. ¹⁸ Ipoka-shita-paeri-rika, osheki rompaja-kaawaetari kepat-siki. Ishimore-paanteta-kaawaetziri, ratsikae-kiwaeta, ikijota-kaawaetziri. Nokanta-witakari piyotaani rowawijaa-koteenari, tee imatziri.” ¹⁹ {Lc 9.41 Rakanaki Jesús, ikantanaki: “Tee pikemijanteer-yanitzi eeroka. ¿Jempema okaate nojeeki-mota-neemi, noñeero namaweyitemi? Pamakiri jaka pitomi.”} ²⁰ Ramaeta-paakiniri. Ikanta iñaapaa-kirira peyari irika Jesús, antawo rompetata-kaanakari eentsi, tyaanaki, ipinaawaeta kepat-siki, ishimore-paanteta-kaanakiri. ²¹ Rojampita-nakiri Jesús ipaapate eentsi, ikantziri: “¿Jempe okaatzika retantanakari peentsite?” Ikantzi: “Ari ikantzita owakira

reentsita-paaki. ²² Itaakaa-waewitakari paamariki, ipiinka-waetzi ni-jaaki, ikowatzii rowamayiri. Kantacha-rika pineshironkatena, pimatero.” ²³ Ikantzi Jesús: “¿Oetaka pikantantari ‘Kantacha-rika...?’ aririka pikemijantane, aritaki omatakyaa maawoeni.” ²⁴ Ari ishintsitanakiro ikaemanaki ipaapate eentsi, ikantanaki: “Kemijanta-witachana, terika nokemijanta-perotzi, pikemijantakaa-peroteena eeroka.” ²⁵ Ikanta iñaakiri Jesús ipokaeya-paakini osheki atziri-paeni, ikijathata-nakiri peyari, ikantanakiri: “Kamaari, matakempita-takaantaniri. Pinteenaareeyaari eentsi, eerowa pipiya-shitaari.” ²⁶ Ari ishintsitanakiro ikaemanaki peyari. Ikamanata-kaanakiri eentsi. Osheki kantaneen-tsiri: “Kamaki eentsi.” ²⁷ Ikanta rakatha-wakotanaakiri Jesús, ipirintakiri. katziyanaa. ²⁸ Ikanta ikyaapaaki Jesús pankotsiki, ari rojampita-kiriri riyotaani apaniroeni, ikantziri: {Mt 17.19 “¿Litaka kaari nomatantari naaka notsinampaeri peyari?”} ²⁹ Ikantzi Jesús: “Omaperoratyyaa ishintsitzi irika peyari, okowatyaa oetziñaarikotyaaawo amanyaa, atzi-wentyaari eejatzi.”*

Rapiiteero Jesús ikamanta-kota ikami-motante

(Mt. 17.22-23; Lc. 9.43-45)

³⁰ Ikanta rowaanaa Jesús, ikinayitane Tepokiweniki. Teera ikoyi ikema-koteri atziri-paeni. ³¹ Tema riyotaa-yitakiri riyotaani, ikantay-itziri: “Rooteentsi raakaan-teeteri Itomi Atziri. Ari rowamahaeteri. Roo mawatapaen-tsini kitejeri, aritaki rañahae eejatzi.” ³² Roo kanteencha tee ikemathatee-yironi okaatzi ikantawitariri. Tekatsi kowatsini rojampiteri.

Jempe itzimi riiperota-tsiri

(Mt. 18.1-5; Lc. 9.46-48)

³³ Areetee-yaani nampitsiki Capernaum. Ikanta ijeekae-yapaenira pankotsi, rojampitakiri Jesús, ikantziri: “¿Litaka pikanta-wakaari inkaahanki awotsiki?” ³⁴ Ari imaeritee-yakini riyotaani. Tema ikanta-wakaa-wenta-tyaawo inkaahanki itzimi-rika riiperota-tsiri. ³⁵ Jeekanaki Jesús, ipiyotakiri 12 riyotaani, ikantziri: “Aririka pikoyi piriiperote, poshiyakotyaaari jempe ikanta omperataa-rewo, tema tee iriiperotzi rirori.” ³⁶ Ramaki apaani eentsi ijeekae-yakinira, ithomaakiri, ikantzi: ³⁷ {Mt 18.5 “Ikaatzi aakameethateeriri oshiyakariri eentsi rawentaana, naaka raakameethataki.} Ari okimitari eejatzi, aririka paakameethatakina naaka, oshiyawaetakawo riitaki paakameethata-neemi otyaanta-kinari jaka.”

Ari atsipatari kaari kijaneenteeri

(Lc. 9.49-50)

³⁸ Ari ikantanaki Juan: “Yotaanari, noñaaki chapinki apaani atziri paerirori piwaero, rowawijaa-kotakiri raahashiretziri peyari. Teera añeeri atsipatyaari jaka, nooka-kaakiri.” ³⁹ Ikantzi Jesús: “Eero pooka-kaerimi. Tema ikaatzi tajonka-wentan-tatsiri ipaerirowa nowaero, eero ikiji-mataana ojamaniiityaaki. ⁴⁰ {Lc 9.50 Tema ari atsipatari kaari kijaneenteeni.} ⁴¹ Aririka ikaminthahaetemi, ikanteete: ‘Nopakotemi nijaa okantakaan-tziro rashiteemi Jeepatzii-totaa-rewo,’ riitaki ipineeteeri paata. Omaperoratyyaa.”†

Eero pantakaan-tziro kaari-perori

(Mt. 18.6-9; Lc. 17.1-2)

* **9:29** Eeniyitatsi jankina-rentsi jempe tee ifeetziro oweyaantawori iroka ñaantsi jaka. inashiyita ñaantsi-paeni † **9:41** rashiteemi: waerontsi

⁴² “Itzimi-rika antakaa-kirini kaari-perori kimitaariri eentsi rawentaa-kinaha, aritaki rowajankitee-teeri. Roo kameethatzi ithatakae-tenirimi mapi ikentsiki, rowiinkae-teri inkaariki, ari okantyya eero ikaariperota-kaantanta. † ⁴³ Rootakirika pako kaariperota-kaemiri, pookaero ari okantyya pawijakotan-teeyaari, pikimita-kaantero pithatyaa-tyeeromi pako. Roojatzi piyaaponchokitanteeyaari inkiteki. Tema tee okameethatzi otzimawita apite pako rootaki piñaanteyaawori paata rookaeteemi sharinkaweniki ashi powaero janta pitahaeyaa, ⁴⁴ jempe tee ikaamanitapae chowitsi janta, jempe tee otsiwaka-nitapae paamari. § ⁴⁵ Rootakirika piitzi kaariperota-kaemiri, pookaero ari okantyya pawijakotan-teeyaari, pikimita-kaantero pithatyaa-tyeeromi piitzi. Roojatzi piyaaponchokitanteeyaari inkiteki. Tema tee okameethatzi otzimawita apite piitzi rootaki piñaanteyaawori paata rookaeteemi sharinkaweniki ashi powaero janta pitahaeyaa, ⁴⁶ jempe tee ikaamanitapae chowitsi janta, jempe tee otsiwaka-nitapae paamari eejatzi. ⁴⁷ Rootakirika poki kaariperota-kaemiri, pookaero ari okantyya pawijakotan-teeyaari, pikimita-kaantero pikitho-kiryaa-tyeeromi poki. Roojatzi piyaa-pityaakitan-teeyaari inkiteki. Tema tee okameethatzi otzimawita apite poki rootaki piñaanteyaawori paata rookaeteemi sharinkaweniki ashi powaero janta pitahaeyaa, ⁴⁸ jempe tee ikaamanitee chowitsi janta, jempe tee otsiwaka-nitee paamari eejatzi. ⁴⁹ Tema paamariki iñaantee-temi maawoeni, ikimita-kaantee-temiro jempe ikanta ikatyokae-tziri ratsipeta-kaetani. ⁵⁰ Kameetha okanta tziwi okatyotzi. Roo kanteencha aririka rowaeteetero oetarikapaeni, eero okameethatzi ikatyokan-teetyaawo. Ari pikanta-neeyaari eeroka otzimatyee pikimita-kotee-yaawo tziwi-perori, paapatziyawa-waka-yiteeyaa, tema tee okameethatzi pitzima-wenta-wakaeyaa.”

† 9:42 mapi = mapi itoonkan-teetari
iroka-paeni ñaantsi. inashiyita ñaantsi-paeni

§ 9:44 Eeniyyatzi Jankina-rentsi jempe tee iñeetziro

KAMEETHARI ÑAANTSI ROJANKINA-TAKIRI LUCAS

Rowetheetari Teófilo

¹ Osheki kowawiteencha rojankinateromi okaatzi awijimo-yitakaeri. ² Ikowaetaki ithotyahaetero okaatzi riyotaa-yitakaeri ñaaperoyita-kirori owakirani ikaatzi kamanta-kaerori iroka ñaantsi. ³ Ari nokimitakari eejatzi naaka Teófilo. Tema nomampaakawo eentsikiroeni jempe okanta opoñaan-tanakari, rootaki nojankinatan-tzimirori eeroka okaatzi awijayiteen-tsiri. ⁴ Ari okantyya piyota-kotan-tyaawori kameetha okaatzi riyotaa-witeet-kimiri.

Ikamantanteetzi itzimi Juan

⁵ Paerani, ipinkatha-ritantari Herodes iipatsiteki Judá-paeni, ari ijeekiri apaani Ompera-tajorentsitaa-rewo iita Zacarías, riitaki icharinini Abías. Rooma iina oeta Elisabet, rootaki ijawoni Aarón. ⁶ Kameetha-shireri ikanteeyani apitekiro-paeni ipinkathatzi Tajorentsi. Ranta-piintziro maawoeni Ikantakaantani eejatzi ipinkakaantani, tee otzimawaetzi rantani. ⁷ Roo kanteencha tee itzimi itomi-paeni, tema maaniri iroka Elisabet. Antyashiparitee-yakani apitekiro-paeni. ⁸ Okanta paata, monkaatapaaka kitejeri imateero ikaateeyini rompera-tajorentsitaa-rewotzi Zacarías. ⁹ Tema rootaki rameteeya-piintarini Ompera-tajorentsitaa-rewo, ikimita-kaantawo iñaaryaateeta, ari riyoteetzi riitaki Zacarías kyaatsini tajorentsi-pankoki itayiniri Tajorentsi kajanka-pathari. ¹⁰ Piyotee-yachani ikaateeyini onkokiroyeni ramaneeyani itayitzirowa kajanka-pathari. ¹¹ Ari roñaaha-kariri Zacarías Ronampiri Tajorentsi, ikatziyi-mota-paakari rakoperoki itayirowa kajanka-pathari. ¹² Ikanta iñaawakiri, antawo ipampoyaanakiri ithaawan-tanakari. ¹³ Ari iñaawaetanaki ronampiri Tajorentsi, ikantzi: “Zacarías, eero pithaawantana. Tema ikemaeta-kimiro pamanani. Aritaki piñaakiro piina Elisabet, itzimi eentsite. Riitaki piiteri Juan. ¹⁴ Aririka itzimaki pitomi, osheki pikimoshire-wenteri, ari ikantzi-tyaari eejatzi atziri-paeni. ¹⁵ Tema riiperori ikantakae-yaari Tajorentsi. Eero pimira-kaeri kachoyita-tsiri ishinkiteetari. Tema ijeekan-tzitakari Ishire tajorentsi tekira itzimiita. ¹⁶ Ikenkishiryaa-kaayitee-yaari osheki Israel-paeni ipiya-shire-yitee ikemijanteeri Awinkatharite Tajorentsi. ¹⁷ Riitaki jewateerini Awinkatharite. Ikantakaa-kyaari itajorenka Kamantanta-nirini Elías, aritaki roepiya-shireteeri ikaatzi ipaapateteetari, osheki ikowaperoteeri itomi-paeni. Aritaki rotsimaryaa-shireta-kahaeri katsima-shireri, rowetsika-shireta-kaanteeyaa ikemijanteeri Awinkatharite.” ¹⁸ Rakanakiri Zacarías irika ronampiri Tajorentsi, ikantziri: “¡Ari! ¿Jempema okantyya niyotan-tyaawori pikanta-kinari? Tema antyashiparitakina naaka, eejatzi okimitakari noena.” ¹⁹ Ikantzi ronampiri Tajorentsi: “Naakataki Gabriel, jeeki motziriri Tajorentsi. Riitaki otyaanta-kinari nokaman-temiro iroka Kameethari Ñaantsi. ²⁰ Roo kanteencha, okantakaawo pitheen-kakiro noñaani, ari pikijopaantetaki nimaeka roojatzi omonkaatan-takyaari okaatzi nokanta-kimiri.” ²¹ Jeekaeya-tsini isheninka-paeni onkokiroyeniki royaawentee-yarini Zacarías. Ikanta-wakahaeyani: “¿Litaka rojamanitantari Zacarías

tajorensi-pankoki?”²² Ikanta ishitowa-witapaaha Zacarías, tee omata inaaawaetapae, rooko-rooko-waeta-shitapaaka. Ari riyotanaki ikaateeyini eenitatsi inaaakiri tajorensi-pankoki. ashi rowanakiro ikijo-paantetanaki.²³ Roojatzi imonkaatan-taawori kitejeri ijeeki tajorensi-pankoki, jatee ipankoki rirori.

²⁴ Okanta paata, motzitaki Elisabet iina Zacarías. Osheki okenkishiryaaaka, tee oshitowae opankoki ikaatzi 5 kashiri omaerentaka, okanta-shiretzi:²⁵ “Rootaki inintakaa-kinari Tajorensi, eero imaninta-shiryaa-waetantana nosheninka-paeni.”

Itziman-takari Jesús

²⁶ Ikanta imonkaata-paaka kashiri 6, rotyaan-teeri Tajorensi ronampiri Gabriel nampitsiki Kashiyakaa-weniki jeekatsiri Tepokiweniki,²⁷ inéero tsinani kaari yoterini shirampari, iitachari María, tema rootaki ikashiyakari inantyaari ewankari José, riitaki icharini pinkatharini David.²⁸ Ikanta ikyaapaaki ronampiri Tajorensi ojeekira María, ikantapaakiro: “¡Nowethatzimi tsinani, itsipateemi eeroka Awinkatharite. Pawijayiteero otsipa tsinani-paeni ineshironka-peroteemi!”²⁹ Okanta oñaawakiri ronampiri Tajorensi iroka María, antawo opampoyaanakiri, roojatzi owanakiro okaatzi ikantapaa-kirori rowethata-paakawo.³⁰ Ari ikantziro ronampiri Tajorensi: “María, eero pithaawantana, ineshironkatani eeroka Tajorensi.³¹ Aritaki piñaakiro pimotzite, itzimi peentsite. Riitaki piiteri Jesús.³² Riitaki materoni riiperotatsini, iiteeteri Itomi Jenoki-jatzi. Tema riitaki ipinkatha-ritakaeri Tajorensi, ikimitaakiri paerani icharinini David ipinkatha-ritakaakiri.³³ Riitaki pinkathari-wenteerini ikaatzi icharini-yitaari picharinini Jacob, ashi rowaero ipinkathari-wentantee rirori.”³⁴ Ari ojampita-nakiri María, okantziri: “¿Jempema okinika nomotzite, tee noñiiri shirampari?”³⁵ Rakanakiro ronampiri Tajorensi, ikantziro: “Rootaki kantakae-yaawoni Ishire Tajorensi. Tema ipamankan-tateemiro ishintsinka Jenoki-jatzi, kimitapaa-kyaawomi opamankantzi aamparentsi. Rootaki iitantyaari pitomi, Itomi Tajorensi.³⁶ Ari okimitakiri pisheninkathori Elisabet, ikantawiteetari maaniro, okantawitaka antyashipawo-witaka roori, tema motzitee. Okata-kotaki 6 kashiri.³⁷ Tema tekatsi kompitzi-motyaarini rirori Tajorensi.”³⁸ Ari okantanaki María: “Naakataki romperatani Pinkathari, imatenawo okaatzi pikanta-kinari.” Roojatzi ipiyanta-naari ronampiri Tajorensi.

Iyaataki María areetawo Elisabet

³⁹ Okanta otsipaki kitejeri, intsipaete iyaatanaki María tonkaariki ojeekayitzira inampi Judá-paeni,⁴⁰ roojatzi areetan-takari ipankoki Zacarías, owethata-paakawo Elisabet.⁴¹ Okanta okemawakiro Elisabet owethata-paakawo María, ishewatanaka omotzitakiri. Tema okantakaa-nakityaawo Elisabet Ishire tajorensi,⁴² oshintsitanakiro oñaawaetanaki, okantanaki: “Eerokataki awijirori otsipa tsinani-yitatsiri itajonka-wentee-takimi. Ari ikimityaari eejatzi pitomi-paeni.⁴³ ¿litaka pipoka-shitan-tanari riniron-tyaari Nowinkatharite?”⁴⁴ Tema nokemawakimi piwethata-paakina, ishewatanaka nomotzitakiri ikimo-shiretanaki.⁴⁵ Ari pikimoshiretziiteeya eejatzi eeroka pikemijantakira, tema aritaki omonkaateeyaa okaatzi ikowakaa-kimiri Awinkatharite.”

⁴⁶ Opoñaashita okantanaki María:

Antawo noweshiryaaawentee-yaari Noyinka-tharite,

⁴⁷ Osheki nokimoshire-wenteeri Tajorensi owawijaako-shireteenani.

⁴⁸ Tema ifaakina okantawita nashironkaa-waeta, tema naaka romperatani, Ikantee-teena naaka: Antawo itajonka-wentee-takiro.

⁴⁹ Tema antawo rantzi-mota-kinari matzirori otzimi ishintsinka. jTajorentsi iroka iwaero!

⁵⁰ Ashi rowaero ineshironka-yiteeri ikaate icharinin-teetyaari paata, Itzimi-rika pinkatha-yiteerini.

⁵¹ Rootaki ishintsinka imatanta-yitakari.

Ithonki-teeri ikenkishiryaa-witari ranterimi kantakaa-pero-waeta-chari.*

⁵² Ikaatzi pinkathari-witachari, ikantakaan-takiro Tajorentsi eero riyataa-kaantawo ipinkatharite,

Riitaki ifaaperota-kaayitariri ikaatzi tsinampa-shiryaa-witachari.

⁵³ Rashaahanta-kaayitari ikaatzi tashe-neenta-waeta-tsiri, Riima ikaatzi ashaahanta-witachari raapitha-yiteeri tzimimo-witariri romishitowae-takiri.

⁵⁴ Ineshironkateeri Israel-paeni, tema romperatani irikapaeni.

Tee ipeyakotziri ineshironka-yitziri,

⁵⁵ Tema rootaki ikashiya-kaakiriri paerani awaejatziteni, Retanari Abraham eejatzi ikaate icharinin-tayitee-yaari kanteetaa-chani.

⁵⁶ Ari ojeekimo-waeta-paentziro María iroka Elisabet ikaatzi mawa kashiri, roojatzi opiyantaari opankoki roori.

Itziman-takari Juan omitsiryataan-taniri

⁵⁷ Okanta paata, tzimaki Elisabet otomi. ⁵⁸ Ari ipokaeyakini osheninka-paeni ikimo-shire-wentee-yironi, tema riyotee-yakini antawo ineshironkatakiro Tajorentsi. ⁵⁹ Ikanta imaakotapaaki 8 kitejeri eenchaanite, raanakiri itomeshitaa-niteeteri. Ari ikowawiteetaka iiteeterimi Zacarías, raakoteri iwaero ipaapate. ⁶⁰ Teemaeta okoyi riniro, okantanaki roori: “Eero iita Zacarías, iityaa Juan.” ⁶¹ Ari ikantee-tanakiro: “¿Iitakakyya? Tema tekatsi pisheninka iitachani Juan.” ⁶² Tema rookota-shitee-takanari Zacarías rojampitee-tziri jempe ikoyiro iiteri. ⁶³ Ari rookotanaki Zacarías incha-kota ramaeteniri. Ari rojankinatakiri, okantzi: “Juan iityaa.” Ari ipampoyee-yanakini ikaatzi ojampita-kiriri. ⁶⁴ Ari romapoka-shitanaa ifaawaetanee Zacarías. Antawo ipinkathata-nakiri Tajorentsi, iweshiryaa-wenta-nakari. ⁶⁵ Tema antawo ipampoyee-yanakini maawoeni isheninka-paeni Zacarías. Ithonka ikemakoe-tanakiri maawoeni tonkaariki-paeni iipatsiteki Judá-paeni. ⁶⁶ Ari ikenkishireyanakani ikaatzi kemakowenta-kiriri, ikanteeyini: “¿Jempema iityaaka paata irika eenchaa-niki?” Tema raminako-wentakiri Awinkatharite irika eenchaa-niki.”

Ikamantantakiri Zacarías

⁶⁷ Ikanta Zacarías, ashitariri eenchaa-niki, okantakaa-nakari Ishire Tajorentsi ikamantantanaki, ikantzi:

⁶⁸ Ajahaawenteeteeyaari Awinkatharite Tajorentsi, Itajorentsite Israel-paeni,

Ipokaki retsinaryaa-koyitee ikaatzi rashiyitari rirori.

⁶⁹ Rotyaan-takaeri riiperori Owawijaa-kotan-taniri, Riitaki isheninkaete icharini David, romperatani.

⁷⁰ Rootaki ikamantantakiri paerani tajorentsita-tsiri Kamantantaniri-paeni.

⁷¹ Riitaki owawijaa-koyiteeniri itzimawita osheki kijaneenteeri.

⁷² Tema ineshironkatee imonkaateero ikantakiri paerani awaejatziteni, Oshireki rowakiro tajorentsita-tsiri ikashiya-kaakiriri paerani.

* 1:51 ishintsinka = rako

⁷³ Tema ikanta-perotakiri paerani acharinini Abraham, Okaate ikashiya-kaeyaari.

⁷⁴ Rookakaa-wentee itzimayiwita kijaneenta-yiteeri, Tekatsi athaawan-tawaeteeyaa akemijanteeri rirori.

⁷⁵ Akiteshireyitee. Akameetha-shirewenteeri maawoeni kitejeri.

⁷⁶ Rooma eeroka notyomi, iiteetemi Iyamanta-nirite Jenoki-jatzi. Tema eerokataki jewateerini Awinkatharite, powameethateeniri jempe ikinyitanaki.

⁷⁷ Eeroka kamanteerini asheninka-paeni, riyotan-teeyaari riitaki owawijaa-kotan-taniri.

Riitaki peyakoteerini ikaaripero-shireta-waewitaka.

⁷⁸ Tema antawo okantaka ineshironkatee Tajorentsi,

Rotyaan-takaeri poñaachari inkiteki ikimita-kota-paakawo owakira okitejeta-manee.

⁷⁹ Ikoñeetyaa-koteeri jeekayita-tsiri otsirenikaakitzira. Ikoñeetyaa-koteeri ikaatzi otsiman-kakowitakari raampari yotakaan-tatsiri riyateetatyeeera sharinkaweniki.

Riitaki thaamenta-kaayiteeni anashitan-teeyaawo awotsi ijeekan-teetari kameetha.

⁸⁰ Tema thamentacha ikimotatzi eenchaa-niki, aawyyaa-shirewaetaki. Ari ijeekawaetzi ochempi-mashiki, roojatzi omonkaatan-takari roñahae-yaari isheninka-paeni Israel-paeni.

2

Itziman-takari Jesús (Mt. 1.18-25)

¹ Ikanta paata César Augusto, iwinkatharite wirakocha-paeni, ikantakaantaki rojankinata-kotyaa maawoeni atziri-paeni. ² Aripaete omapokaka rojankinata-koetyaa reewatantari Cirenio janta Tonkaeroniki.

³ Ari riyateeyakini maawoeni atziri rojankinata-koyityaa inampiki jempe ipoñaayita paerani icharini. ⁴ Rootaki itonkaan-tanakari rirori José, ipoñaanaka Kashiyakaa-weniki jeekatsiri Tepokiwoniki, riyatero jempe itzimaki paerani pinkatharini David, iiteetzi Owapankoni jeekatsiri iipatsiteki Judá-paeni.

Tema irika José riitaki icharini pinkatharini David. ⁵ Ari rojankinata-kotyaa rirori eejatzi iinathori María ikashiyakari iinanyaaawo, tema motzitaki roori. ⁶ Ikanta rareeteeyakanira Owapankoniki, ari omonkaataka otzimaa-nitan-tyaari María.

⁷ Ari itzimakiri etakawori otomi. Oponatakiri, omaryaakiri rowamentoki piratzi, tema tee oñaapaaki jempe omaapaaki.

Ronampiripaeni Tajorentsi eejatzi Kakiwentziriri ipira-paeni

⁸ Eenitatsi aminakowentziriri ipira-paeni inteena ojekaneentzi nampit-siki Owapankoni, roetziñaarikotawo tsireni-riki ikakiwentziri ipira-paeni.*

⁹ Riitaki roñaahakari Ronampiri Tajorentsi. Tema ikoñeetyaa-kotanta-paakari rowaneenkawo Tajorentsi. Antawo ithaawan-teeya-nakarini. ¹⁰ Ari iñaanata-paakiri, ikantziri: “Eero pithaawantana, namatziimi Kameethari

Ñaantsi, rootaki oemoshirenkaerini maawoeni atziri. ¹¹ Tzimakira nimaeka Owawijaa-kotan-taniri inampiki pinkatharini David, riitaki Jeepatzii-totaa-rewo Awinkatharite. ¹² Iroka piyotan-tyaariri: Ari piñaakiri iponeetakiri eenchaa-niki romaryahae-takiri rowamentoki piratsi.” ¹³ Romapoka-shita

* 2:8 ipira = owisha

ikofñaata-paaki osheki inkite-weri itsipata-paakari ronampiri Tajorentsi, iweshi-ryaawenta-paakari Tajorentsi, ikanteeyini:

¹⁴ ¡Osheki okameetha-taki otzimi-motziri rowaneenkawo Tajorentsi jeekat-siri ojenoki-perotzira inkite!

¡Ijeekayitee kameetha ineshironkatani jaka kepatsiki!

¹⁵ Ikanta ipiyanaa ronampiripaeni Tajorentsi inkiteki, ikanta-wakaanaka aminakowentziriri ipira-paeni: “Jame aate Owapankoniki, amina-kitero oeta awijeen-tsiri. Aritaki añeerori ikamanta-kaeri Tajorentsi.” ¹⁶ Tema intsipaete riyaaatee-yanakini, roojatzi iñaanta-paakawori María eejatzi José, omaryaakiri eenchaa-nikite rowamentoki piratsi. ¹⁷ Ikanta iñaapaakiri, ikamantanta-paakiro okaatzi ikamanta-kiriri ronampiri Tajorentsi. ¹⁸ Tema ipampoyeyanakirini ikaatzi kemayita-kiriri aminakowentziriri ipira-paeni ikenkitha-waetzi. ¹⁹ Rooma María, roojatzi owakiro roori okaatzi ikantee-tapaa-kirori. ²⁰ Ari ipiyanaari irika-paeni aminakowentziriri ipira-paeni, iweshiryaawenta-nakari Tajorentsi, rajahaa-wentakari, tema iñaakiro okaatzi ikemakiri ikamantee-takiri.

Rahaeta-nakiri Jesús tajorentsi-pankoki

²¹ Tema maakotapaaki 8 kitejeri eenchaa-niki, rahaeta-nakiri itomeshitaa-niteeteri. Ari iiteetakiri “Jesús,” tema ari ikantzi-taka ronampiri Tajorentsi jempe iityaa tekira omotziteriita María.

²² Okanta omonkaataka romaerenteeyani imonkaatan-tyaawori Ikantakaantani jewarini Moisés. Ari rahaeta-nakiri eenchaa-niki Aapatziyawaniki rashita-kaetyaari Tajorentsi. ²³ Rootaki imonkaatan-tyaawori Iñaani Tajorentsi, kantatsiri: Riirika shirampari omapokani tsinani, rashita-kaetyaari Awinkatharite, itajorentsite irika.

²⁴ Imatantyaawori imonkaatero Iñaani Tajorentsi, otzimatyee rashita-kaeyaari ratsipeta-kaani:

Apite shiro, eerorika ikaate apite iryaani jamomo.

²⁵ Eenitatsi janta Aapatziyawaniki iitachari Simeón. Tampatzika-shireri rirori, pinkatha-tajorentsitantaniri irika, ojeeka-shiretan-takari Ishire tajorentsi. Riitaki oyaawentawori roemoshirenkae-teeri isheninka-paeni Israel-paeni. ²⁶ Riitaki riyoshireta-kaakiri Ishire tajorentsi, eero ikamita rirori roojatzi iñaanta-kyariri Ijeepatzii-totani Tajorentsi. ²⁷ Ikantakaakari Ishire tajorentsi, pokaki tajorentsi-pankoki. Ikanta rareeta-kaapaakari ipaapate Jesús tajorentsi-pankoki imonkaatan-tyaawori Ikantakaan-teetani, ²⁸ ithomaa-wakiri Simeón irika eenchaa-niki, iweshiryaawenta-nakari Tajorentsi, ikantzi:

²⁹ Monkaataka Nowinkatharite okaatzi pikanta-kinari, Pishinetena nokami, tema naaka pomperatani.

³⁰ Tema noñaanakiri owawijaa-kotan-taniri,

³¹ Riitaki potyaan-takiri iñaayiteeri maawoeni atziri-paeni,

³² Riitaki koñeetyaa-koteerini atziri-paeni kaari nosheninkata,

Riitaki kantakae-yaawoni ipinkatheetan-tyaariri nosheninka Israel-paeni pashitari eeroka.

³³ Tema ipampoyaanakiri José eejatzi María okemirira ikantee-tziriri eenchaa-nikite. ³⁴ Ikanta Simeón ramana-kota-nakari ipaapate eenchaa-niki itajonka-wentee-takiri. Opoñaashita ikantanakiro riniro: “¡María!

Irika eenchaa-niki riitaki kantakae-yaawoni rowajankitaan-teetyaari osheki asheninka Israel-paeni. Riijatzi kantakae-yaawoni rawijako-shiretan-teeyaari eejatzi osheki asheninka-paeni. Roñaahantantayita-paakiro kaari iñaapiinteezi. Roo kanteencha osheki koshekyaarini.† 35 Tema irika eenchaa-niki riitaki oñaahan-teroni okaatzi ikenkishiretzi-takari. Roo kanteencha, antawo powashireteeyaa eeroka kimityaawonimi rowathee-tatyeemimi.”

36 Ari ojeeki eejatzi tsinani iitachari Ana, Kamantantaniro roori, rishinto Fanuel icharinini Aser. Antyashipawotaki roori. Ayiwitaka oemi eeniro ewankawota-paaki, okaatzi 7 ojarentsi otsipawitakari oemi. 37 Tema okaataki 84 ojarentsi okinankawotaki roori. Ashi oyiro ojeeki tajorentsi-pankoki, oetziñaarikotawo mawoeniki kitejeri eejatzi tsireniriki amana, otziwentakawo. 38 Ari opokapaakiri eejatzi roori, oweshiryaa-wenta-paakari Tajorentsi. Ari okenkithata-kota-nakiri eenchaa-niki, ithonka ikemaeyakironi ikaatzi oyaawentawori rookakaa-wentee-teeri Aapatziyaweni-jatzi.

Ipiyantaari Kashiyakaa-weniki

39 Tema imonkaatakiro Ikantakaantani Tajorentsi, piyaa Tepokiweniki ojeekira inampi Kashiyakaa-weniki. 40 Tema eerikiro ithaamentatya ikimotatzi eenchaa-niki, eekiro riyaatatzi ishintsitzi, yotaniryaaniki rirori. Kaminthaa rowakiri Tajorentsi.

Ijeeki Jesús tajorentsi-pankoki

41 Ari ikantapiintatyaani ashitariri Jesús riyaatzi ojarentsiki-paeni janta Aapatziyaweniki roemoshirenkiro Anonkoryaantsi. 42 Tema okaataki Jesús 12 rojarentsite, jateeyakini Aapatziyaweniki, tema rootaki rametee-yarini roemoshirenkyaa. 43 Tema ipakaakiro roemoshirenkaeyani, piyeyaani ashitariri, roojatzi ijeekanaki rirori Jesús Aapatziyaweniki, teemaeta riyotzi ipaapate eejatzi riniro. 44 Roshiyakaantzi jewatee itsipayitanaari ikaateeyini. Anashitaka apaani kitejeri, ari rojampiwitakari isheninka-paeni ikaatzira ipiyeyaani. 45 Teemaeta iñiiri. Rootaki ipiyanta-naari Aapatziyaweniki raminapanaateri. 46 Tema okaatzi mawa kitejeri iñaantaariri ijeeki Tajorentsi-pankoki, ikenkitha-waeta-kaeri ikaatzi yotakotzirori Ikantakaan-teetani, rojatekae-takiri niyanki, rojampi-minthatziri. 47 Tema ikaatzi kemakiriri rakayitakiro okaatzi rojampitee-tziriri, ipampoyeeyakirini iñaakiri omaperotatya riyota-nitzi. 48 Ikanta iñaapaeri ashitariri, ari ipampoyeeyapaakirini eejatzi rirori, oñaanata-paakiri riniro, okantziri: “Notyomi, ¿jempema pikantenaka? Osheki nohotyaakowitakimi notsipatari pipaapate, antawo pominthaaahakina.” 49 Ari rakanaki rirori, ikantanaki: “¿Iitaka pithotyakotan-tanari? ¿Tema piyotzi okowa-perotatyaa nojeeki ipankoki Ashitanari?” 50 Teemaeta ikematha-tziro ashitariri okaatzi ikantakiri. 51 Raaneeri, jateeyeeni Kashiyakaa-weniki. Tee ipiyatha-waeta okaatzi romperatee-tariri. Rooma riniro Jesús roojatzi owakiro okaatzi rantziri.

52 Eekiro ithaamentatya ikimotatzi Jesús, yotaniri rirori. Ineshironkaperotziri rirori Tajorentsi. Ari ikimitaa-kiriri eejatzi atziri-paeni ineshironkaperotziri rirori.

3

Ikamantantziri Juan omitsiryaatan-taniri (Mt. 3.1-12; Mr. 1.1-8; Jn. 1.19-28)

† 2:34 owajankitaa = antziwa; awijako-shireri = tzinaa

¹ Tema okaataki 15 ojarentsi ipinkathari-wentantzi wirakocha Tiberio César maawoeni janta. Rowakiri inampina iitachari Poncio Pilato reewarite iipatsiteki Judá-paeni. Riitaki owakiriri Herodes reewarite Tepokiweniki. Ari ikimitakiri Felipe rirentzi Herodes, rowakiri reewarite Iturea-ki eejatzi Traconite-ki. Eejatzi ikimitakiri Lisaniás, rowakiri reewarite Abiliniá-ki. ² Riitakira Ompera-tajorentsi-perori-paeni janta irika Anás eejatzi Caifás. Aripaete ikenkitha-waeta-kaakiri Tajorentsi itomi Zacariás iitachari Juan janta ochempi-mashiki. ³ Rootaki riyaatan-takari Juan intatsikiro Pareenkaarini, ithonka ranashitakawo nampitsi okaatzi tzimatsiri janta, ikenkithata-kotakiro omitsiryaataantsi, ikantzi: “Pookaero pantayitziro kaari-perori, pomitsiryaa-wentee-yaari Awinkatharite Tajorentsi, aritaki ipeyakoe-teemiro pikaaripero-waetaki.” ⁴ Ari omonkaatari rojankinatakiri paerani Kamantantaniri Isaías, ikantaki: Eenitatsi cheraapaen-tsini ochempi-mashiki, ikantan-tapaaki: Powameethaateniri Awinkatharite jempe ikinapaaki, Pikimita-kaantero itampatzikae-tziro awotsi.

⁵ Omameri-pathatee otenkanaa-yitzi, Owinteni-yitee ochempi, Otampatzikayitee awotsi okaatzi tzipiwita-chari, Kameetha omameri-tyaayite.

⁶ Ari ifahaero maawoeni atziri jempe ikanta Tajorentsi rowawijaa-kotantzi.

⁷ Ikantayita-wakiri atziri pokayiteen-tsiri romitsiryaatyaa: “Tee pikameetha-shiretee-yanitzi eeroka, pikimita-shitakari maanki. ¿Poshiyakaantaki eero rowajankitahae-teemi?” ⁸ Kyaari-pero-rika pookaero pikaaripero-shire-waetzi, pikameetha-shire-yitee, pikimityaawo pankirentsi kithokita-tsiri. Eero pikanta-shire-waetzi: ‘Naaka icharini nowae-jatziteni Abraham.’ Pikemi nokantemi: Eero pikantakaa-pero-waeta-shita pikimita-kaantyya eeroka ikowa-perotani Tajorentsi, tema kantacha ratzirita-kaero iroka mapi, rootaki poyaaatee-yaarini icharini-yitee-yaari awaejatziteni Abraham. ⁹ Eerorika oshiyaawo pankirentsi kithokita-tsiri, ari ichekantetakyaawo shachaki oponkitziki pankirentsi kaari kithokita-tsini, rahaetakiro itahaetero.

¹⁰ Ikanta atziri-paeni rojampita-nakiri, ikantziri: “¿Oetaka nanteeri?”

¹¹ Ari rakanakiri, ikantzi: “Eenitatsi-rika apite pithaari, pipiri apaani kaari otzimi-motzi. Eenitatsi-rika powanawo, ari pikimitakiro eejatzi.”

¹² Ikanta ipokaeyakini shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki ikoyi rirori romitsiryaatyaa, ikantapaakiri: “Yotaantaniri, ¿oetaka nanteeri naaka?”

¹³ Ikantakiri: “Eero pawijakaero ikantee-takimiri okaate pikowa-kotanteri.”

¹⁴ Ikanta rojanpitakiri owayiri-paeni rirori: “Naaka, ¿iitaka nanteeri?” Rakanakiri, ikantzi: “Eero pajarii-matanta, eero pitheeya-kotanta okantyya paapithatan-tyaariri atziri jempe-rika oeyityaa. Pikimo-shire-wentero ikaatzi ipineetzimiri eeroka.”

¹⁵ Tema osheki ikenkishiryaa-kaakari Juan maawoeni atziri-paeni, ikanta-shireteeyini: “¿Kaarima irika Jeepatzii-totaa-rewo?” ¹⁶ Rootaki ikantan-tanakirini Juan maawoeni atziri, ikantzi: “Apatzirowa nomitsiryaatantawo naaka nijaa. Roo kanteencha, awotsikitaki matzirori ipinkatha-rentsitzi, nopinkathatzi-tari naaka. Tee nokaneentya roshiya-kaantena romperatani nothopaan-tyaanariri ikyaantari iitziiki. Tema riitaki kimitakaan-tyaawoni romitsiryaatan-teeromi Ishire tajorentsi, roete-shiretan-teeromi paamari. ¹⁷ Tema roteeyakiro rirori rotekaki-mento, rooteentsi ikaatero roteka-kiwaete. Rowakoyiteero kameethari okithoki pankirentsi, itaayi-teero otakee-reki.”

¹⁸ Rootaki iroka-paeni ñaantsi ikantakiri Juan ikenkithata-kaeri maawoeni atziri-paeni Kameethari Ñaantsi. ¹⁹ Ari ikimitaa-kiriri eejatzi Herodes pinkatha-ritatsiri, ikaminaa-witakari, raakirowa Herodías iinanta-witari Felipe rirentzi. Tema eenitatsi eejatzi osheki otsipa kaari-perori rantay-itakiri. ²⁰ Rootaki owatsita-perota-kirori rantakiri Herodes romonkyaa-kaantakiri Juan.

Romitsiryaataka Jesús
(Mt. 3.13-17; Mr. 1.9-11)

²¹ Ikanta romitsiryaatziri Juan maawoeni atziri-paeni, ari romitsiryaata-kiriri eejatzi Jesús. Jamanamintheeta Jesús, kimiwitaka ashitaryaa-nakityeeyaami inkite.* ²² Ari iñahaetaki oshaawiin-kashita-paakari Ishire tajorentsi okimita-paakari jamomo. Ikemaetzii inkiteki ikantee-tanaki: “Eerokataki Notyomi netako-perotani. Osheki nokimo-shire-wentakimi.”

Icharini-yitari Jesús
(Mt. 1.1-17)

²³ Ikanta retanta-nakawo Jesús rantayitakiri, tem okaataki 30 rojarentsite. Ikanteetzi riitaki tomintakari José. Tominta-nakariri José iita Elí, ²⁴ tominta-nakariri Elí iita Matat, tominta-nakariri Matat iita Leví, tominta-nakariri Leví iita Melqui, tominta-nakariri Melqui iita Rana, tominta-nakariri Rana iita José, ²⁵ tominta-nakariri José iita Matatías, tominta-nakariri Matatías iita Amós, tominta-nakariri Amós iita Nahum, tominta-nakariri Nahum iita Esli, tominta-nakariri Esli iita Nahae, ²⁶ tominta-nakariri Nahae iita Maat, tominta-nakariri Maat iita Matatías, tominta-nakariri Matatías iita Semei, tominta-nakariri Semei iita José, tominta-nakariri José iita Judá, ²⁷ tominta-nakariri Judá iita Joana, tominta-nakariri Joana iita Resa, tominta-nakariri Resa iita Zorobabel, tominta-nakariri Zorobabel iita Salateel, tominta-nakariri Salateel iita Neri, ²⁸ tominta-nakariri Neri iita Melqui, tominta-nakariri Melqui iita Adi, tominta-nakariri Adi iita Cosam, tominta-nakariri Cosam iita Elmodam, tominta-nakariri Elmodam iita Er, ²⁹ tominta-nakariri Er iita Josué, tominta-nakariri Josué iita Eliezer, tominta-nakariri Eliezer iita Jorim, tominta-nakariri Jorim iita Matat, ³⁰ tominta-nakariri Matat iita Leví, tominta-nakariri Leví iita Simeón, tominta-nakariri Simeón iita Judá, tominta-nakariri Judá iita José, tominta-nakariri José iita Jonán, tominta-nakariri Jonán iita Eliaquim, ³¹ tominta-nakariri Eliaquim iita Melea, tominta-nakariri Melea iita Mainán, tominta-nakariri Mainán iita Matata, tominta-nakariri Matata iita Natán, ³² tominta-nakariri Natán iita David, tominta-nakariri David iita Isai, tominta-nakariri Isai iita Obed, tominta-nakariri Obed iita Booz, tominta-nakariri Booz iita Salmón, tominta-nakariri Salmón iita Naasón, ³³ tominta-nakariri Naasón iita Aminadab, tominta-nakariri Aminadab iita Aran, tominta-nakariri Aran iita Esron, tominta-nakariri Esron iita Fares, tominta-nakariri Fares iita Judá, ³⁴ tominta-nakariri Judá iita Jacob, tominta-nakariri Jacob iita Isaac, tominta-nakariri Isaac iita Abraham, tominta-nakariri Abraham iita Taré, tominta-nakariri Taré iita Nacor, ³⁵ tominta-nakariri Nacor iita Seruh, tominta-nakariri Seruh iita Ragau, tominta-nakariri Ragau iita Peleh, tominta-nakariri Peleh iita Heber, tominta-nakariri Heber iita Sala, ³⁶ tominta-nakariri Sala iita Cainán, tominta-nakariri Cainán iita Arfaxad, tominta-nakariri Arfaxad iita Sem, tominta-nakariri Sem iita Noé, tominta-nakariri Noé iita Lamec, ³⁷ tominta-nakariri Lamec iita Matusalén, tominta-nakariri Matusalén iita

* 3:21 inkite

Enoc, tominta-nakariri Enoc iita Jared, tominta-nakariri Jared iita Mahalaleel, tominta-nakariri Mahalaleel iita Cainán, ³⁸ tominta-nakariri Cainán iita Enós, tominta-nakariri Enós iita Set, tominta-nakariri Set iita Adán, tominta-nakariri Adán riitaki Tajorentsi.

4

Ikaariperota-kaeterimi Jesús (Mt. 4.1-11; Mr. 1.12-13)

¹ Tema ojeeka-shiretan-tanakari Jesús Ishire tajorentsi, ipiyaa ipoñahaawo Pareenkaariki. Tema okantakaakari Ishire tajorentsi jataki ochempi-mashiki. ² Ari ijeekakiri janta okaatzi 40 kitejeri, ikowawitaka Kamaari ikaaripero-shireta-kaerimi. Tema tekatsi royaari janta, ayimatakiri itashe. ³ Ikantawita-paakari: “Omaperota-tyaarika Itomintzimi Tajorentsi, pipeyiro owanawontsi iroka mapi.” ⁴ Ari rakanakiri Jesús, ikantanakiri: “Eenitatsi jankina-rentsi kantatsiri: Tee apatziro okowityee-motari atziri owanawontsi, tema rootaki kowaperotacha akemijanteero okaatzi ikanteeri Tajorentsi.”*

⁵ Ikanta Kamaari raanakiri Jesús tonkaariki. Ari ikoñaatkaa-paentziro maawoeni nampitsi ipinkatha-yitziri atziri. ⁶ Ikantapaeri: “Ari nokanta-kaakyaawo ipinkathatemi piñaayitakiri, ari nopakimiro eejatzi rowaneenkawo. Tema naaka rashita-kaetaka maawoeni, ari omatakyaa nopiri itzimi-rika nokoyiri. ⁷ Aririka pipinkathatena, maawoeni ikaatzi piñaakiri, eeroka ashitanee-yaarini.” ⁸ Ari rakanakiri Jesús, ikantziri: “Eenitatsi rojankineetakiri paerani, kantatsiri: Pipinkathateri Pitajorentsite, riitaki pikemijanteri apaani.”

⁹ Ikanta Kamaari raanakiri Aapatziyaweniki, rateeta-kaapaakiri jenoki omitzikaaki tajorentsi-panko. Ikantawita-paari: “Kyaari-pero-rika Itomintzimi Tajorentsi, pijapoki jaawikinta. ¹⁰ Pikenkishireero rojankinee-takiri paerani okantzi:

Ari rotyaan-takimiri Tajorentsi Ronampiri raminakowentemi,

¹¹ Riitaki thomaawakimini eero pantziwatantawo mapi piitziki.”

¹² Ari rakanakiri Jesús, ikantziri: “Iroka ikanteetaki eejatzi paerani: Tee okameethatzi piñaantyaari Piwinkatharite Tajorentsi.”

¹³ Teera rotsinampaa-shityaari Kamaari ikaaripero-shireta-kaeri Jesús, iteenkapithata-paentziri eepichokiini.

Retanakari rantayitziri Jesús (Mt. 4.12-17; Mr. 1.14-15)

¹⁴ Ikanta riyaaateero Jesús Tepokiweniki, otyaanakari ishintsinka Ishire tajorentsi. Ithonka ikemakoe-tanakiri janta inampiiteki. ¹⁵ Riyotaan-tayitaki kemijantantsipankoki. Osheki ajahaakariri janta.

Ipiyaa Jesús Kashiyakaa-weniki (Mt. 13.53-58; Mr. 6.1-6)

¹⁶ Ikanta ipiyaawo Jesús Kashiyakaa-weniki, areetaa inampiki jempe rantaritaki paerani. Ari omonkaatapaa kitejeri imakoryaan-teetari, jataki kemijantantsipankoki, rootaki rameta-piintari rirori. Ari ikatziyanaka iñaanatero jankina-rentsi. ¹⁷ Ipaetakiri rojankinari Kamantanta-nirini Isaías. Ikanta rapinee-ryaakiro jankina-rentsi, raminakiro jempe ojankinataka, kantatsiri:

* **4:4** tema rootaki kowaperotacha akemijanteero okaatzi ikanteeri Tajorentsi: inashiyita ñaantsi-paeni

¹⁸ Ojeekantana Ishire Tajorentsi,
Tema riitaki jeepatzii-tota-kinari.

Rotyaan-takina nokenkithata-kahaeri ashironkaenkari Kameethari Ñaantsi.
Netsinaryaa-koteeri okantzimo-shireta-waetari.

Nokaman-teeri inoshikaetani nokanteeri: “Aritaki pijeekawaetee kameetha
romonkyaaawitee-takimira.”

Aritaki naminakaa-yiteeri mawityaakiri-paeni,

Aritaki nookakaa-wenteeri ikaatzi rompera-waeteetari.

¹⁹ Rotyaan-takina nokenkithate: “Nimaeka ojarentsiki ari ikaminthahae
Tajorentsi.”

²⁰ Ikanta rapineeta-neero Jesús jankina-rentsi, ipaneeri jewatzirori
kenkitha-rentsi, jeekanaki. Tema ipampoyeeyanakirini maawoeni atziri
ikaatzi jeekaen-tsirini kemijantantsipankoki. ²¹ Ari retanakawo ikantanaki:
“Omonkaatzi-motakimi nimaeka iroka Jankina-rentsi okaatzi pikemakiri
noñaanata-kimiro.” ²² Tema ipampoyeeyanakirini ikaatzi kemakiriri
ikenkithataki Jesús kameetha. Ikanteeyini: “¿Kaarima irika itomi José?”

²³ Roojatzi ikantan-tanakariri: “Kimitaka ari pikantakina: ‘Ajantyyaa
aawintan-tzinkari paaawintyyaa eeroka. Tema osheki nokemako-wentakimi
pantayitakiri Capernaum, ajantyyaa pantapaero eejatzi jaka pinampiki.’”

²⁴ Eekiro ikantana-kitzii Jesús: “Omaperotyyaa nokantemiri, ashi oyiroy tee
ipinkathate-tziri Kamantantaniri inampiki rirori. ²⁵ Tema omaperotyyaa
iroka, paerani eeniro ijeekawitani Elías, tee oparya-hae inkani okaatzi
mawa ojarentsi eejatzi 6 kashiri janta inampiiteki Israel-paeni, antawo
itasheneenteetaki. Osheki kinankawo tzimawita-chari janta, ²⁶ roo
kanteencha, tee rotyaan-teetziri Elías riyaaata-shitero kinankawo isheninka,
apaetziro rotyaan-teetakiri riyaaata-shitero otsipa-jato kaari isheninkata
janta nampitsiki Sarepta jeekatsiri Shimaaki ²⁷ Ari okimitakiri eejatzi
eeniro ijeekawita Kamantantaniri Eliseo, tzimawita-cha inampiiteki Israel-
paeni osheki mantsiyari pathaawaeta-tsirini. Roo kantariteencha tee rotyaan-
teetziri Eliseo retsiyata-kota-kahae apaani, tema rii rotyaan-teetaki Naamán
kaari isheninkata poñaachari Tonkaeroni, retsiyata-kota-kahaeri.” ²⁸ Ikanta
ikemaeyakini ikaatzi jeekaen-tsirini kemijantaantsipankoki, antawo
ikijeeya-nakani. ²⁹ Ikatziyee-yanakani, rahaeta-nakiri Jesús iweyaa-thapita
nampitsi jempe ojeeki impeeta ikowaeyini rowaririmi. ³⁰ Roo kanteencha
Jesús, ishiya-pithata-nakari rojatekan-tanakari niyanki, jatee.

Atziri raahashiretziri peyari (Mr. 1.21-28)

³¹ Ikanta roerinkaa Jesús nampitsiki Capernaum jeekatsiri Tepokiwini.
Riyotaa-yitapaeri atziri kitejeri imakoryaan-teetari. ³² Tema tee omaanta
ishintsinka riyotaantzira, ipampoyeeyanakirini ikaatzi kemakirori
riyotaan-tziri. ³³ Okanta janta kemijantaantsipankoki, ari ijeekakiri atziri
raahashiretziri peyari, ishintsitanakiro ikaemanaki, ³⁴ ikantzi: “Jesús,
Kashiyakaa-weni-jatzi, niyotzimi naaka, eerokataki Itajorentsita Pawa.
Rootaki pipokantari jaka pithonkae-yinani.” ³⁵ Ari ikijathata-nakiri Jesús,
ikantanakiri: “¡Pimaerite peyari, piyaatee! Ari ityaanaki atziri rooka-neeri
iweyarite, teemaeta romantsiyaa-nakiri.” ³⁶ Ari ipampoyeeyanakirini
atziri-paeni, ikanta-wakaanaka: “¿Oetakama iroka ñaantsi? Eenitatsi
ishintsinka rotsinampaan-tariri romishiyiri peyari ikijathatakirira.”
³⁷ Tema ithonka ikemakoe-tanakiri Jesús maawoeni janta inampiiteki.

Retsiyata-kota-kahaero Jesús riyote Pedro
(Mt. 8.14-15; Mr. 1.29-31)

³⁸ Ikanta ishitowanaki Jesús kemijantaantsipankoki, kyaapaaki ipankoki Simón. Ikantee-tawakiri: “Omatatziro riyote Simón antawo jaawakirentsi.” ³⁹ Ari roeyota-shita-nakawo omaryaakaha roori, kimiwitaka ikijathata-kityeeromi jaawakirentsi. Etsiyata-kotanaki ojaawaki-witaka. Apathakirotanana opiriintanaa, aminayita-kiniri opawakiriri.

Retsiyata-kota-kaayitziri Jesús mantsiyari-paeni
(Mt. 8.16-17; Mr. 1.31-34)

⁴⁰ Okanta otsireniityaanaki, ramaeta-paakiniri Jesús osheki atziri inashi-yitachari imantsiyanka. Ikanta iñaawakiri Jesús, apatziro ipampitantakari eepichokiini rako, etsiyata-koyitane. ⁴¹ Osheki atziri raahashiretziri peyari romishitowaki iweyarite, antawo ikaamayitzi peyari, ikantzi: “¡Itomi Tajorentsi eeroka!” Teemaeta ishinetziri iñaawaeta peyari, ikijatha-yitakiri, tema riyoteeyini peyari-paeni riitaki Jeepatzii-totaa-rewo irika Jesús.

Riyotaantzi Jesús maawoeni Tepokiweniki
(Mr. 1.35-39)

⁴² Okanta okitejetzi-mataki, ananinkanaki Jesús apaniroeni, ishitowanaki riyaaero ochempi-mashiki. Osheki thotyaakoyiteerini jempe-rika ikinaiki. Ikanta iñeeteeri jempe ijeeki, tee ikowaetzi riyaaete. ⁴³ Roojatzi ikantan-tanakari Jesús: “Otzimatyeekemaetero eejatzi otsipaki nampitsi Kameethari Ñaantsi jempe okanta-kota ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Tema rootaki rotyaan-tantee-takinari.” ⁴⁴ Eekiro riyaaata-kaana-kitziro Jesús ikenkithatanaki kemijantaantsipankoki-paeni okaatzi tzimatsiri janta Tepokiweniki.

5

Kaari iñeeta-piintzi shimaataantsi

¹ Okanta apaani kitejeri, ijeeki Jesús inkaari-cheraaki janta Piyompi-shaariki. Ratsinaki-matakiri atziri ikaatzi piyowenta-kariri ikemijantziro iñaani Tajorentsi. ² Ari iñaaki apite pitotsi owaataka impanekiiteki. Tee rotetan-teeyaawoni ashitawori, tema ikiwaeya-tziironi ishimaam-mento. ³ Otetapaaka Jesús pitotsiki. Riitaki ashitawori Simón iroka pitotsi, ikantakiri rotyaantero eepichokiini niyankyaani. Ari ijeekan-tanakawo Jesús pitotsi, retanaawo riyotaa-yitaneeri atziri. ⁴ Ikanta ithonka-nakiro riyotaantzi, ikantzi: “Simón, paanakiro pipito niyankyaani inkaari, ari pishimaatyaari.” ⁵ Ari rakanaki Simón, ikantzi: “Nomawitakawo noshimaata tsireni-paete, tekatsi nayi. Tema eeroka kantanari, aritaki nomatakiro.” ⁶ Imatakiro ishimaata Simón, raaki osheki shima, rooteentsi otzijaanakimi ishimaam-mento. ⁷ Ikaema-wakoteeri ikaata-piintziri ishimaata ramitakoteeri. Ikanta riyaaata-shita-nakiri, ikina-kotee-yakini otsipaki pitotsi, ijaayitakiro apitekiro-paeni ipito, roowiteen-chami itsitsiya-koteeyini. ⁸ Ikanta iñaakiro Simón Pedro awijeentsiri, rotziwerowa-shita-nakari Jesús, ikantanakiri: “Piteenkapithatena Pinkathari, kaari-pero-shireri naaka.” ⁹ Tema antawo ithaawakanaki Simón iñaakiro raaki osheki shima. Ari ikantakari eejatzi itsipatee-yakarini. ¹⁰ Imatzita-nakawo Jacobo eejatzi Juan, itomipaeni Zebedeo, tema riijatzi itsipatakari Simón. Roo kanteencha Jesús ikantanakiri Simón: “Eero pithaawa-shiwaeta, okimitee-yaawo nimaeka

riimi atziri noshimaata-kahae-miri.” ¹¹ Ikanta raata-kotee-yapaeni, rookanakiro maawoeni, royaatee-yanakirini Jesús.

Retsiyata-kota-kahaeri Jesús omatziri pathaawontsi
(Mt. 8.1-4; Mr. 1.40-45)

¹² Ikanta rareetaka Jesús otsipaki nampitsi, ari ipokakiri omatziri pathaawontsi. Ari ifaapaakiri Jesús, rotziwerowa-shita-paakari, ikantapaakiri: “Pinkathari, pikoyi-rika, aritaki omatakyaa petsiyata-kota-kahaena.” ¹³ Rootaki rakotan-tanakari Jesús, rotzinkakiri eepichokiini, ikantziri: “Nokoyi, petsiyata-kotee.” Etsiyatanaki ipathaa-waewita. ¹⁴ Ikantawita-waari: “Eero pikamanta-kotana. Apatziro powanakiro piyaata-shiteri Ompera-tajorentsitaa-rewo, pantantyaawori Ikantakaantani paerani Moisés, paanakiniri Tajorentsi patsipeta-kaani pipira, rootaki riyotan-teetyaari etsiyata-koteemi.” ¹⁵ Roo kanteencha ithonkaka ikemakoe-tanakari Jesús inteena. Osheki atziri piyowenta-kariri ikemijantziri. Ikowaeyini retsiyata-kota-kaayiteeniri eejatzii imantsiyanka-paeni. ¹⁶ Roo kanteencha ijeekawaetzi apaniroeni rirori Jesús ochempimashiki, ari ramanari.

Retsiyata-kota-kaeri Jesús Kijopookiri
(Mt. 9.1-8; Mr. 2.1-12)

¹⁷ Okanta otsipa kitejeri riyotaantzi Jesús, ari ijeekae-yakini Inashitantaniri eejatzii Yotaantaniri, riitaki poñaayiteen-chari nampitsiki-paeni tzimatsiri janta Tepokiweniki, ipatsiteki Judá-paeni, poñaayiteen-chari eejatzii nampitsiki Aapatziyaweni. Tema otyaakari Jesús ishintsinka Tajorentsi, kantacha retsiyata-kota-kaayiteri mantsiyari. ¹⁸ Ari ramaeta-paakiri kijopookiri inatako-takiri romaryaa-mentoki. Ikoyi ikyaakaa-paakirimi pankotsiki, romaryaa-koteri jempe ijeekaki Jesús. ¹⁹ Teemaeta omata ikyaakaeri, tema osheki atziri piyoteenchari. Rateeta-kaanakiri jenoki pankotsiki, imoontakiro pankotsi, rowayiita-kotakiri ipiyowentee-takarira Jesús. ²⁰ Riyotzi Jesús kyaaripero rawentaakari irika-paeni, ikantanakiri kijopookiri: “¡Nosheminika! Ipeyakoe-teemiro pikaaripero-shire-witaka.” ²¹ Ikanta ikemaeyakini Yotaantaniri eejatzii Inashitantaniri, ikanta-shiretee-yanakini: “Itheenka-tziiri Tajorentsi irikawé. Tema tekatsi materoni ipeyakotantero kaari-perori, apatziro Tajorentsi ipeyakotan-tziro.” ²² Riyotzimaetaka Jesús ikenkishiryaaari irika-paeni, rojampitanakiri, ikantziri: “¿Itakama pikenkishiryaa-waeta-shitantari?” ²³ ¿Tema okameethatzi nokante: ‘Ipeyakoe-teemiro pikaaripero-shire-witaka?’ Rooma pikoyi nokanteri: ‘Pikatziye, piyaatee.’ ²⁴ Nimaeka piyoteri Itomi Atziri otzimi-motziri ishintsinka jaka kepatsiki, aritaki ipeyakoteeri kaaripero-shire-witachari.” Ipithoka-shita-nakari kijopookiri, ikantziri: “Nokantzimi Naaka, pikatziye, paaneero pomaryaa-mento, piyaatee pipankoki.” ²⁵ Apathakirotonaa ipiriintanaka kijopookiri, raaneero romaryaan-tawitari. Tema iweshiryaa-wenta-nakari Tajorentsi jaatee ipankoki. ²⁶ Tema ipampoyeyanakirini ikaatzii ñaakiriri, iweshiryaa-wentayitanakari eejatzii rirori Tajorentsi. Ithaawan-kakiini ikanteeyini: “Teera añaapiinta-tziro kimityaawoni iroka.”

Rahaetan-tanakariri Levi
(Mt. 9.9-13; Mr. 2.13-17)

²⁷ Ikanta ishitowa-neera Jesús, iñaapaakiri iitachari Leví. Ijeeki rirori, jempe rowakiri jewari wirakocha ishintsitantzi ramaeteniri koriki, ikanta-paakiri: “Poyaatena.” ²⁸ Katziyanaka Leví, rookanakiro maawoeni, royaata-nakiri.

²⁹ Ikanta Leví raanakiri Jesús roemoshirenyaa ipankoki itsipata-nakari riyotaani. Ari riyaatzitakari eejatzi osheki shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki, osheki itsipa-paeni jatayiteen-tsiri. Ari ikaatee-yakirini rowaeyani. ³⁰ Ikanta Inashitantaniri itsipatakari Yotaantaniri, iñaana-minthatakiri riyotaani Jesús, ikantziri: “¿Litaka pitsipatan-tariri powaeyani eejatzi pimiriteeyini kaari-pero-shireri, pitsipatakari eejatzi shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki?” ³¹ Ari rakanaki Jesús, ikantanakiri: “Aririka imantsiyate atziri ipoka-shitziri aawintan-tatsiri, riima atziri kaari mantsiyatatsi tekatsi ikoyi rirori. ³² Tema tee nopoka-shitziri ikimitakantawitari kameetha-shireri, tema nopoka-shita-tziiri kaari-pero-shireri nokaema-shireteeri rookaero kaari-perori.”

Ikenthata-kotziro Jesús itziwenteeta

(Mt. 9.14-17; Mr. 2.18-22)

³³ Ikanta rojampitee-takiri Jesús, ikantee-tziri: “¿Litaka kaari itziwenta-piyotaani? Riima rashi Juan, eejatzi rashi Inashitantaniri-paeni, osheki itziwenta-piinteeyani, ramaneeyani eejatzi. Noñiiri piyotaani eeroka, tee itziwenta-nityaa, owawaeyitacha, irawaetatsi imiri.” ³⁴ Ari rakanaki Jesús, ikantzi: “Aririka itsipatee-tyaari aawakaa-chari, ¿arima itziwenteeta-tapaakyya? ³⁵ Rooma paata, aririka rahaetakiri iimentee-tari, aripaetera itziwenteetyaa.” ³⁶ Ari roshiya-kaawenta-nakiniri Jesús, ikantziri: “Apaani paejatoteentsiri ikithaateetari, aririkami rowamatanteentanyaawo ojapeki owakirari, ari omaperota-nakyya otzijaaperotanaki aririka aminthata-nakyya owakirari. Teera okameethatakaero paejatoteentsiri ikithaateetari rowamatanteetantyaawomi owakirari. ³⁷ Ari okim-itari eejatzi, tee ikameethaperotzi paejatoteentsiri mashitsi-naki rowantee-tyaari eeryaari imiriteetziri. Aririka rowantee-tyaari, aritaki itzijaanaki, apaatashi-waetakyya imiriteetziri eejatzi mashitsi-naki. ³⁸ Tema apatziro ikameethatzi owakirari mashitsi-naki rowantee-tyaari. ³⁹ Ikaatzi ameta-wori imiriziro poetatsiri, eero rametaawo imiritee-ro eeryaari. Ikanta-piinte: ‘Rootaki kameethatatsi amiritero poetatsiri.’”

6

Ikenthata-kotziro Jesús kitejeri imakoryaan-teetari

(Mt. 12.1-8; Mr. 2.23-28)

¹ Okanta apaani kitejeri imakoryaan-teetari, ikinaki Jesús pankirentsi-mashiki. Ikanta riyotaani-paeni rojaperyaakitanaki okithoki, ramiroka-kitakiro rowantyaawori. ² Tee inimotziri Inashitantaniri-paeni, rojampitakiri ikantziri: “¿Litaka pijaperyaa-kitan-tawori? Tema tee oshinetaantsita rantawaeteete kitejeri imakoryaan-teetari.” ³ Ari rakanaki Jesús, ikantanaki: “¿Tema piñaanata-kotziri pinkatharini David aantawita-kariri itashe itsipayitakari ikaateeyini? ⁴ Ikyaaki tajorentsi-pankoki, raakiro ratanteetari tajorentsita-tsiri, rowakawo rirori, ipakiri eejatzi itsipayitakari. Tema tee oshinetaan-tsiwita rowaetyaawo, apatziro rowapiinta-yitawo Omperatajorentsita-rewo.” ⁵ Ari ikantaki eejatzi: “Irika Itomi Atziri ipinkathariperotzi rirori, rawijiro kitejeri imakoryaan-teetari.”

Atziri kijowakori

(Mt. 12.9-14; Mr. 3.1-6)

⁶ Okanta otsipa kitejeri imakoryaan-teetari, ikyaaki Jesús kemijantantsi-pankoki, riyotaan-tapae eejatzi. Ari ijeekakiri kijowakota-tsiri rakoperoki. ⁷ Tema raminakoperoeyakirini Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, ikoyi iñeeri Jesús retsiyata-kota-kaeri kijowakori kitejeri imakoryaan-teetari otziman-tyaari ikanta-koteriri. ⁸ Iyotzimaetaka Jesús oeta ikenk-ishiryaari irika-paeni. Ikaemakiri kijowakori, ikantziri: “Pipoki, pojatenkyaa nopiyotee-yakanika naaka.” Pokanaki kijowakori, katziya-paaka. ⁹ Ari ikantzi Jesús: “Nokoyi nojampitee-yimini: ¿Otzimikama shinetaantsita-tsiri anteri kitejeri imakoryaan-teetari? ¿Tema okameethatzi aneshironkatante, rooma kameethatzi owamaante? ¿Tema okameethatzi antero rooperori, rooma kameethatzi akaaripero-waete?” ¹⁰ Raminanakiri Jesús piyowenta-kariri, iñaanata-nakiri kijowakori, ikantziri: “Pampiriyaa-wakotee.” Matanaka ikantakiri, akotsitanee kameetha. ¹¹ Tema antawo ikijeeya-nakani jewari-paeni. Ikamanta-wakahae-yakani jempe ikinakaero ikoshekyaaari Jesús.

Riyoshiitaki Jesús 12 Otyaantaa-rewo
(Mt. 10.1-4; Mr. 3.13-19)

¹² Ari itonkaanaki Jesús ochempiki ramanyaa. Tema roetzĩaarikotakawo maawoeni tsireniriki ramaniri Tajorentsi. ¹³ Okanta okitejeta-manee, ipiyotakiri maawoeni riyotaani. Ari riyoshiitaki ikaatzi 12, riitaki iitakiri Otyaantaa-rewo. ¹⁴ Irika ikaatzi riyoshiitakiri: Simón, riitaki iitakiri Pedro, (akantziri añaaniki aaka Kijori.) Riyoshiitakiri Andrés rirentzi Simón. Riyoshiitakiri Jacobo, Juan, Felipe, Bartolomé, ¹⁵ Mateo, Tomás, Jacobo itomi Alfeo. Riyoshiitakiri Simón iiteetziri eejatzi Kijakotan-taniri.* ¹⁶ Riyoshiitakiri Judas rirentzi Jacobo. Riyoshiitakiri eejatzi Judas Nampitsiweri, riitaki pithoka-shityaarini paata.

Ikenkithata-kaeri Jesús osheki atziri
(Mt. 4.23-25)

¹⁷ Ikanta roerinkae-yaani Jesús itsipataari riyotaani. Ari ijeekae-yapaakini owinteni-pathatzi. Osheki atziri piyowenta-wakaariri, Aapatziyaweni-jatzi, eejatzi ikaatzi nampiyitawori ipatsiteki Judá-paeni. Eenitatsi poñaažiteen-chari inkaari-thapyaaki nampitsiki Mapiniki eejatzi Shimaaki. Ipokaeyakini irika-paeni ikemiro ikenkithatziri Jesús, ikowaeyatziini rirori-paeni retsiyata-koeteeniri imantsiyarite-paeni.† ¹⁸ Tema ikaatzi raahashireyitziri peyari, retsiyata-kota-kaayiteeri. ¹⁹ Ikowaeyakini maawoeni atziri ipampitanta-wakyaari eepichokiini rako, tema otzimi-motziri Jesús ishintsinka, retsiyata-kota-kaayitziri maawoeni.

Ikenkithata-koetziri kimoshireta-tsini eejatzi ashironkaa-chani
(Mt. 5.1-12)

²⁰ Ikanta raminanakiri Jesús riyotaani, ikantziri: “Ari itajonka-wentee-teemi eeroka-paeni ashironkaenkari, tema eerokataki ñahaeroni ipinkathari-wentantee Tajorentsi.

²¹ Ari itajonka-wentee-teemi piñawitawo pitashe-neenta-waetzi nimaeka, tema rooteentsi piñeero pikemanee-teeyaa. Ari itajonka-wentee-teemi piñaa-yi-witawo piraaneenta-waeta nimaeka, tema rooteentsi piñeero pishironta-waeteeyaa.

* 6:15 Kijakotan-taniri = cananeo = Owinteni-weri † 6:17 Iroka-paeni oweyaanta-paakawori ñaantsi, eenitatsi ojan kinataka eejatzi janta vs 6.18.

²² Ari itajonka-wentee-teemi okantawitakyaa piñaayi-witawo nimaeka ikijaneenteetemi, rokimaetemi, ikaweya-waeteetemi, imaninta-waeteetemi, okantakaan-tziro pawentaari Itomi Atziri. ²³ Pithaamenta-yiteeyaa, pikimoshire-yitee, tema Tajorentsi pinayiteemini inkiteki. Pikenkishireero okaatzi rantakiri piwaejatziteni ikemaatsita-kaawaetakari Kamantantaniri-paeni.

²⁴ ¡Ashironka-matsiteetemi ashaahantzinkari! Tema piñaayitakiro nimaeka pinintaa-waeyitaka.

²⁵ ¡Ashironka-matsiteetemi pikaatzi piñiuro nimaeka pikema-neentayita! Tema aritaki piñeero paata eeroka pitashe-neentee.

¡ashironka-matsiteetemi pikaatzi piñaayitziro nimaeka pishironta-waeta! Ari piñeero paata pikemaatsi-waeteeyaa, ari piraawaetee-yaari eejatzi.

²⁶ ¡Ashironka-matsiteetemi pikaatzi rajahaa-wenteetzimi nimaeka! Tema ari ikantawitee-takari paerani oshiyako-witariri Kamantantaniri-paeni.”

Petakotyaari kijaneenta-yitzimiri

(Mt. 5.38-48; 7.12)

²⁷ “Roo kanteencha pikemi nokantzi naaka: Petakoteeyaari ikaatzi kijaneenta-yitzimiri, paakameetha-yiteeri. ²⁸ Eero pipiyatari kijimawaetzimiri. Pamana-koyityaari theeyako-yitzimiri. ²⁹ Aririka ipajawooteetemi, pishineteeyaari imontewootanakimi ipajatemi. Aririka ikowaete rahaetero pithaari pipewiryakowo, pishineteniri eejatzi raanakiro pikithaatarira. ³⁰ Aririka ikanteetemi: ‘Pipina,’ okameethatzi pipimanta-yite. Aririka rayitee-temiro pashitari, te okameethatzi pikiñaani-wentero. ³¹ Pikoyi-rika retakoe-temi, petawakyaawo eeroka petakotantyyaa.

³² Aririka petakota-shitakyaari ikaatzi etakota-yitzimiri eeroka, ¿Kameethatakima iroka? Tema tee, tema rootaki imata-piintakiri kaari-pero-shireri. ³³ Aririka paakameethata-shitakyaari ikaatzi aakameethatzimiri eeroka ¿Kameethatakima iroka? Tema tee, tema rootaki imata-piintakiri kaari-pero-shireri. ³⁴ Aririka ikanteetemi: ‘Pipawakinawo, ari noepiyeemi,’ roojatzi pipantawakari tema piyotzi ari imateemi eeroka paata. ¿Kameethatakima iroka? Tema tee, tema rootaki imata-piintziri kaari-pero-shireri. ³⁵ Petakoyiteeyaari eeroka kijayitzimiri, eero pipiyatari. Pipimanta-yite aririka ikowa-koteetemi, eero poyaauenta ipiyeetemi eeroka. Antawo ipineeteemi, itominteemira Jenoki-jatzi. Omaperotatya retakoyitakari rirori maawoeni atziri kaari pasoonkitantatsini eejatzi kaari-pero-shireri-paeni. ³⁶ Ikimiteero Ashiteeri retakotanta, ari pikimita-neeeyari eeroka.”

Ikenkithata-kotziro Jesús kantzimataantsi

(Mt. 7.1-5)

³⁷ “Tee okameethatzi piyakowentante, paamaeyaa riyakowentee-tzimikari eeroka. Eero pikantzi-matantzi, imaeteemi-kari eeroka paata. Aririka pipeyakotante, ari imaeteemi eeroka paata. ³⁸ Pipimanta-yitee, tema ari imaeteemi eeroka paata, rawijakae-teemiro eeroka okaatzi pipimantakiri. Eenitatsi-rika pantzi-motantakiri, ari imaperotee-teemi paata eeroka.”

³⁹ Ikanta roshiya-kaawenta-nakiniri Jesús, ikantzi: “¿Kantachama ikathata-wakaeyaa mawityaakiri? Tema tee riyotzi jempe ikini, ari iparyaki apitekiro-paeni oomoki. ⁴⁰ Teera iñahaetzi apaani iyotee-tziri rawijiri yoteeriri. Rooma paata aririka riyotaa-peroe-takiri aritaki ikimiteeyaari yoteeriri paerani. ⁴¹ Tema okimiwitakawo aririka otyaa-kitemi antawo incha-petoki pokiki, ¿kantachama pamineri itsipa tyaa-kita-chari eepichokiini rokiki? ⁴² ¿Kantachama pikanteri: ‘Pipoki nayimiro tyaa-kita-kimiri?’ Tema otyaaki-takimi eeroka antawo incha-petoki. Tema poshiyakari eeroka owapeyi-motan-taniri. Otzimatyee petawakyaawo

eeroka paawaero antawo inchapetoki otzikaa-kimiri pokiki, paminee kameetha paantee-yaanariri tyaa-kiteen-chari eepichokiini.”

Ari iyoetzirori okithokitanaki-rika

(Mt. 7.15-20)

⁴³ “Apaani inchato jaankanata-tsiri oshooki, tee iñeetziro okaariperote okithoki. Rooma inchato jampiya-shita-tsiri, tee okameethatzi okithoki.

⁴⁴ Otzimatyee aminakoteri kameetha-rika okaatzi rantayitziri, rootaki ayotantyaari kameetha-shireri irika. ¿Añiroma chochoki imiriteetziri okithokitan-tyaawo owaato kitochee? Tema tee. ¿Kantachama okithokitan-tyaawo otsipa chochoki-paeni roori? Tema eero.[‡] ⁴⁵ Arira ikimi-yitanaari kameetha-shireri ikenkishiryaa-piintawo kameethari, rootaki okameethatantari rantayitziri. Riima kaari-pero-shireri tee ikenkishiryaa-piintawo kameethari, rootaki okaariperotantari rantayitziri. Tema okaatzi ikenkishiryaa-yitari, rootaki iñaaniyitakari eejatzi.”

Ikenkithata-koetziri apite owatzikirori ipanko

(Mt. 7.24-29)

⁴⁶ “¿Litaka ikantee-tantanari: ‘Pinkathari, pinkathari?’ Teemaeta ranteenawo okaatzi nokanta-yitziri. ⁴⁷ Tzimayitatsi mataneerori okaatzi nokanta-yitziri. Irika roshiya-naari: ⁴⁸ Tema roshiyari apaani atziri wetsika-tsiri ipanko, ikiya-shitakiro otzinkami okijo-pathatzira kepatsi, rowatzikakiro. Okanta opokaki antawo amaani, ookanta-paakawo pankotsi, tee eewokiro. Tema rowatzikae-takitziro kameetha okijo-pathatzira. ⁴⁹ Riima ikaatzi peyakotzirori nokanta-yitziriri, kaari antaneeroni. Roshiyakari apaani atziri wetsika-witachari ipanko, teemaeta ikiyashi-perotziro inthomoeki. Okanta opokaki antawo amaani, ookanta-paakawo, tyaanaki. Tee iñeeteero.”

7

Retsiyata-kota-kahaeri Jesús romperatani reewarite owayiri-paeni

(Mt. 8.5-13)

¹ Tema ithonka-nakiro Jesús ikenkithata-kaeri atziri-paeni, jatee nampitsiki Capernaum. ² Ikanta imantsiyataki retako-perotani romperatani reewarite owayiri-paeni wirakocha, rooteentsi ikamemi. ³ Ari ikemako-wenta-kiriri Jesús, rotyaantaki rantariperote Judá-paeni, ikaemiri Jesús, retsiyata-kota-kaeniriita romperatani. ⁴ Ikanta riyaata-shitakiri Jesús, ikantapaakiri: “Ohseki okameethate pamita-koteri irika reewarite owayiri-paeni, ⁵ tema raakameethata-piintakina, rowetsika-kaantakina noyemijantaantsipankote.” ⁶ Ikanta Jesús royaata-nakiri pokashita-kiriri. Rootentsi raae-tyaami ipankoki, itonkiyotakari itsipa-minthari reewarite owayiri, riitaki itsipa rotyaan-takiri, ikantawakiri rirori: “Pinkathari, ikantakaan-tzimi neewarite, ikantzi: ‘Osheki nopinkathatakimi eeroka, eero omata pikyaa-wankotena, tema tekatsi kowaperotenani naaka.*

⁷ Rootaki kaari niyaata-shitan-tzimi noñeemi naaka. Apatziro nokoyiro piñaani pikanta-kaanta-wakiri nomperatani, aritaki retsiyata-kotee.

⁸ Eenitatsi omperatanari naaka, eenitatsi eejatzi owayiri-paeni nomperatari naaka. Aririka nokanteri: ‘Piyaate,’ aritaki riyaataki. Aririka nokanteri itsipa: ‘Pipoki,’ aritaki ipokaki. Aririka nokanteri nomperatani: ‘Pantero iroka,’ aritaki rantakiro.” ⁹ Ari ipampoyaanakiri Jesús ikemakirira

‡ 6:44 chochoki imiriteetziri = uva; chochoki-paeni = higo * 7:6 Irika reewarite owayiri kaari Judá-paeni, itsipa-jatzi atziri irika. Tema paerani apaani Judá-paeni, tee ikyaa-wanko-ritzi kaari isheninkata.

ikantaki reewarite owayiri. Ipithoka-shita-nakari ikaatzi oyaatakiriri, ikantziri: “Riitaki matakirori ikemijantzi irika, tema ikaatzira tzimatsiri nosheninka-paeni Israel-paeni tekira noñeeta apaani oshiyaarini irika.”¹⁰ Ikanta ipiyanaawo ipankoki jewari ikaatzi rotyaan-teetakiri, iñaapaa-tziiri rompereetari etsiyata-kotee imantsiya-witaha.

Rowañahaeri Jesús eentsite kinankawo

¹¹ Ikanta riyataki Jesús nampitsiki iiteetziri Owaneenka-weni, itsipayitakari riyotaani. Osheki eejatzi atziri-paeni oyaatakiriri. ¹² Ikanta rareetzi-mataka nampitsiki, itonkiyota-kotantaka rahaetziri kaminkari ikiteeteri, apintzite otomi iroka tsinani kinankawo. Osheki atziri oyaatakirori iroka tsinani. ¹³ Ikanta iñaawakirowa Jesús kinankawo tsinani, antawo retako-shireta-nakawo. Ikantziro: “Aritapaaki piraawaetaka.”¹⁴ Ipokapaaki okaakiini, ipampita-paakiro rowantee-takariri kaminkari. Katziyee-yapaakani natakotziri. Ikantzi Jesús: “Ewankari, eeroka noñaanatzi, pipiriintee.”¹⁵ Piriintanaa kamawiteen-chari ñawaetaanee. Rakathata-neeri Jesús roojatzi riniroki. ¹⁶ Antawo ithaawae-yanakini ikaatzi ñaakiriri. Ikanta iweshiryaa-wenta-nakari Tajorentsi, ikantee-yanakini: “Pokaki riiperori Kamantantaniri.” Ikanteeyini eejatzi: “Riitaki Tajorentsi kaminthaa-yiteeri.”¹⁷ Ithonka ikemakoe-tanakiro rantakiri Jesús maawoeni ipatsiteki Judá-paeni, eejatzi otsipaki nampitsi okaatzi ijeeka-nampi-yitziri janta.

Rotyaan-takiri Juan riyotaani

(Mt. 11.2-19)

¹⁸ Ikanta ikemaki Juan okaatzi awijeen-tsiri, ikamantakiri riyotaani-paeni. Ari riyoshiitaki apite riyotaani, ¹⁹ rotyaan-takiri rojampiteri Jesús, ikanteri: “¿Eerokama iiteetziri, ‘Pokatsini?’ Kaari-rika eeroka, ¿Eenitatsima itsipa noyaa-koteri?”²⁰ Ikanta riyateeyanakini, iñaapaakiri Jesús, ikantapaakiri: “Rotyaan-takina Juan Omitsiryataan-taniri nojampitemi: ¿Eerokama iiteetzi ‘Pokatsini?’ Kaari-rika eeroka, ¿Eenitatsima itsipa noyaa-koteri?”²¹ Tema eekiro retsiyata-kota-kaayitatziri Jesús inashiyita-chari imantsiyanka, ikaatzi raahashireyitziri peyari, rokiryaa-kaayitee osheki mawityaakiri. ²² Roojatzi ikantan-tanakariri ikaatzi pokaentsiri: “Aririka pipiyanee, pikaman-tapaeri Juan okaatzi piñaakiri eeroka nantakiri, okaatzi pikema-kinari eejatzi. Tema naminakaa-yiteeri mawityaakiri, nanashita-kaayiteeri kijopookiri, netsiyata-kota-kaayiteeri pathaawaeta-tsiri, nokemakaa-yiteeri matayempiri, nañaakaa-yiteeri kaminkari, nokenkithata-koteeniri Kameethari Naantsi ashironkaenkarip-paeni. ²³ Tema ari itajonka-wentee-teeri ikaate kaari kijoshire-wenteenani.”

²⁴ Ikanta ipiyeeya-naani rotyaantani Juan, rojampita-nakiri Jesús ikaatzi piyowenta-kariri, ikenkithata-kotziri Juan, ikantzi: “¿Iitaka piñaakiri chapinki ochempi-mashiki? ¿Riima piñaaki kimitawori jawooki opironka-tonkita-kaawo tampyaa?† ²⁵ ¿Piñaakirima rowaneenkata ikithaata? Tema tee. Tema ikaatzi owaneenkata-chari ikithaata, ijeeka-wankotziri pinkathari. ²⁶ Tema rootaki piyaata-shitan-takariri piyotee-yakini Kamantantaniri irika. Tema imaperota-tziiro rirori rawijanakiri itsipa Kamantantaniri-paeni. ²⁷ Tema riitaki rojankinata-koetakiri paerani, ikanteetaki: Pamine, aritaki notyaantaki etyaawoni ikamanta-kotemi, Riitaki wetsiki-mironi jempe pikinapaaki.

† 7:24 kimitawori jawooki opironka-tonkita-kaawo tampyaa = atziri shipeta-shireri

²⁸ Pikemi nokantzi naaka: Paerani osheki atziri tzimawiteen-chari, tekatsi awijirini Juan okaatzi riyota-nitakiri. Riima ikaate tsinampa-shiretaatsini, ipinkathari-wenteeri Tajorentsi, aritaki rawijeeri Juan.” ²⁹ Ikaatzi kemakiriri ikantayitakiri Juan, ikantanakiri: “Nokoyi pomitsiryaatena.” Ari imatzita-nakawo ikoyi romitsiryaateeteri ikaatzi shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki. Ari imonkaatzirori okaatzi inintakaan-takiri Tajorentsi.

³⁰ Riima Inashitantaniri-paeni eejatzi Yotaantaniri-paeni tee ishinetyaa romitsiryaay-iteri Juan, ari rapaatzirori okaatzi ikashiya-kaantziri Tajorentsi.

³¹ Ipoñaashita ikantzi Jesús: “¿Litaka noshiya-kaanteriri irika-paeni atziri?”

³² Nokimita-kaanteri owashaantawae-rintzi eentsi kaankii-rentsiki aririka roshiya-kaawaetyaa ikaatzi reentsiteeyini, ikanta-wakahae-yaani: ‘Jame ashowite omampaan-tyaari.’ Tee ikoyi. Ikantawita: ‘Jame omampaeya owashiretan-tyaari.’ Tee ikoyi. ³³ Aritaki pikantee-yakani eeroka-paeni. Piñaawitakari Juan itzitapaakawo owanawontsi, tee imiritziro shinchaari, pikantee-yakirini: ‘Raahashireta-tziiri peyari, rootaki itziwaetan-tari.’[‡] ³⁴ Ikanta ipokaki Itomi Atziri, tee itziwityaawo rirori owanawontsi, imiritziro shinchaari. Ikantee-takiri: ‘Kaari-perori irika, niyawae-rintzi, shinki-tzinkari, raapatziyari shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki, raapatziyari eejatzi kaari-pero-shireri.’ ³⁵ Tekatsi oetyaa ikantee-takiriri, tema aririka iñahaeteero okaate awijatsini paata, ari riyoteeri omaperotatya riyota-nitzi.”[§]

Rareetari Jesús Inashitantaniri iitachari Simón

³⁶ Ikanta apaani Inashitantaniri raanakiri Jesús rowakae-yaari. Areeteeyakani ipankoki, jeekapaaki Jesús rowapiinteeta. ³⁷ Okanta apaani kaari-pero-shireri tsinani nampitawori janta, okemako-wentakiri Jesús areetaka ipankoki Inashitantaniri rowaeyaani, jataki roori aakotanaki kajankari owantawo onaki rowetsikae-tziro mapinaki.* ³⁸ Okatziyi-mota-paakari iitzi Jesús, irayi-mota-paakari. Okanta othaatanaka oyaaki okiki asheta-paakiri iitzi, oshetan-tanaari oeshi. Okanta onintaneeri iitzi, ojeetan-tanakari kajankari. ³⁹ Ikanta iñaakiri Inashitantaniri amakiriri Jesús, ikantashiretanaki: “Kyaari-pero-rikami Ikamantanta-nirite irika, ari riyotakiro mi jeme okantawaeta iroka tsinani antakiriri, tema kaari-pero-shireri roori.”

⁴⁰ Ipoñaashita ikantanakiri Jesús irika Inashitantaniri: “Simón, eenitatsi nokoyiri nokantemiri.” Ikantzi rirori: “Ajantyya pikantenawo yotaantaniri.” ⁴¹ Ikantzi Jesús: “Eenitatsi atziri pinatziriri itsipa apite atziri. Apaani ipina-perotaki osheki koriki, riima itsipa ipinatakiri eepichokiini.† ⁴² Okanta paata, tee imateeri irika apite atziri roepiyeeri koriki, ipeyaakoe-teeri rireewitani apitekiro-paeni. Ajantyya pikantena, ¿Itzimikama etako-perotantachani?” ⁴³ Ikantzi Simón: “Riitakira etako-perotan-tacha atziri ipeyako-peroe-takiri rireewitani.” Ikantzi Jesús: “Pimatakiro eeroka pikantakiri.”

⁴⁴ Raminanakiro Jesús ojeekaki tsinani, ikantziri Simón: “¿Piñaakiro antakiri iroka tsinani? Tema nokyya-wanko-witakimi eeroka, temaeta pipana nijaa nokewa-paakyaari noetziki. Rooma iroka tsinani, okewan-takinawo oyaaki shitowa-neentsiri okiki, opoñaashita oshetan-takinawo oeshi. ⁴⁵ Tee pithowoota-wakina tee powethata-wakina eeroka, rooma iroka tsinani osheki onintakina noetziki. ⁴⁶ Tee pijee-patzii-totan-tanari eeroka yeenkantsi

‡ 7:33 owanawontsi = pan; shinchaari = vino § 7:35 okaate awijatsini = okaate tzimaaniyitatsini

* 7:37 mapinaki = alabastro † 7:41 ipinatakiri osheki koriki = 500 denario; ipinatakiri eepichokiini = 50 denario

pipinkathatena, rooma iroka tsinani, ojeetan-takinawo kajankari noetziki. ⁴⁷ Osheki okaaripero-shire-witaka iroka tsinani, ipeyakoe-teeniro okan-takaawo osheki etakotantaka. Riima ikaatzi ipeyakoe-tziri eepichokiini, eepichokiini retakotanta.” ⁴⁸ Opoñaashita ikantanakiro tsinani: “Ipeyakoe-teemiro okaatzi pikaaripero-shire-witaka.” ⁴⁹ Ikantee-yanakini ikaatzi itsipatee-yarini: “¿Itatyaakama irika imatantawori kaari-perori ipeyakotan-tero?” ⁵⁰ Eekiro ikantana-kitziiro Jesús iroka tsinani: “Piyaa tee kameetha, rootaki pawijako-shiretan-taari pawentaana.”

8

Tsinani amitako-yitakiriri Jesús

¹ Ikanta itsipayitakari Jesús 12 riyotaani, ithonkakiro maawoeni nampitsi ikenkithataki jempe ikanta-kota Tajorentsi ipinkathari-wentantee. ² Ari ikaatakiro tsinani-paeni okaatzi retsiyata-kota-kahaeri raahashirewitari peyari, okaatzi mantsiya-yiwita-chari eejatzi. Iroka okaatzi oyaatakiriri: María, iiteetziri Pankothanthaari-jato, raahashirewitari ikaatzi 7 peyari, ³ kaakitapaaki roori Juana iina Chuza romperatani Herodes, kaakitapaaki Susana. Eenitatsi eejatzi otsipa-paeni tsinani okaatzi papiinta-kiriri koriki Jesús.

Roshiya-kaawentziri Jesús pankiwae-ryaantzi (Mt. 13.1-15,18-23; Mr. 4.1-20)

⁴ Ikanta ipiyowenta-paakari Jesús osheki atziri. Riitaki poñaayiteen-chari otsipaki-paeni nampitsi ikoyi iñeeri. Roshiya-kaawenta-tziiniro okaatzi riyotaa-yitziriri, ikantziri: ⁵ “Eenitatsi pankiwae-rintzi jatatsiri ipanki-waete. Ikanta rooka-kitakiro iwankiri, eenitatsi ookakita-paenchari awot-siki, ithonka raatzika-kitee-takiro. Ikanta ipokaeyakini tsimereriki, rowa-paakawo. ⁶ Eenitatsi otsipa ookakita-paenchari omapi-pookitzira kepatsi. Okanta oshooka-witanaka, intsipaete ojampishitanaki, tema tee irenka-pathata kepatsi. ⁷ Eenitatsi otsipa ookakita-paenchari kitochee-mashiki. Otsipataanakawo kitochee-mashi oshooka-witanaka. Okanta awijanakiro kitochee oshookanaki, kamanaki pankirentsi. ⁸ Rooma otsipa ookakita-paenchari okameetha-pathatzira kepatsi, kameetha oshooka-paaki, kithok-itanaki. Tema eenitatsi shookapaen-tsiri kameetha.” Ikanta ikaatakiro ikenkithataki, ari icheraanaki ikantanaki: “Okowa-perotatyaawo iroka, otzi-matyee pikemijantee-yawakini maawoeni.”*

⁹ Ari rojampita-nakiri riyotaani-paeni, ikantziri: “¿Oetaka oshiyakaa-wenta-chari okaatzi piyotaan-takiri?” ¹⁰ Ikantzi Jesús: “Ishinetee-takimiro eeroka piyota-koteero jempe okanta-kotaka ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Riima itsipa-paeni, eero nokaman-tziri, apatziro noshiya-kaawenteniri. Ari raminaawitee-yaani, eero iñiimaetawo. Ari ikemawitee-yakyaawoni, eero ikematha-tzimaetawo.

¹¹ Iroka okanta-kota noshiya-kaawentakiri: Iroka okithoki ipankitee-takiri, rootaki oshiyakaa-wentacha iñaani Tajorentsi. ¹² Okaatzi ookakita-paenchari awotsiki, oshiyakaa-wentari kemawitawori ñaantsi, ipokapaaki Kamaari imaejanta-kaapaakiri, tee ikemijantzi, eero rawijako-shiretee. ¹³ Ari okimita ookakita-paenchari omapi-pookitzira, oshiyakaa-wentari kemawitawori ñaantsi, intsipaete ikemijantawitawaka. Tee riyotako-perotawakiro ñaantsi, rooka-nakiro ikemijantzi. Tee ramawetziro rantakae-takirira kaari-perori, tema ikimitakawo pankirentsi tee otzima-perotzi

* 8:8 shookapaen-tsiri kameetha = okaatzi 100 okithoki

oparetha. ¹⁴ Ari okimita ookakita-paenchari okitochee-mashitzira, oshiyakaa-wentari kemawitawori ñaantsi. Okantakaan-tziro okantzimo-shire-waetari, ikenkishiryaa-waeta rashaahantyyaa, iñaamawaetawo ithaamenta-waetyaa. Tema awijanakiro ñaantsi ikemawitakari, roshiyakawo pankirentsi kaari kithokita-tsini. ¹⁵ Rooma okithoki ookakita-paenchari okameetha-pathatzi kepatsi, oshiyakaa-wentari kemijanta-neerori ñaantsi, kameetha-shiretanee, amawewaetanee, roshiya-kotakawo pankirentsi kameetha shookanaki, osheki okithokitanaki.”

Okoñaata-koyitee omanako-yiwiteen-chari

(Mr. 4.21-25)

¹⁶ “Akoyi-rika onthoteri ootamentotsi, tee atapata-kotziri. Tee owakotziri otapinaki. Tema owakotziri jenoki ikofneetyaakotantyaari ikaatzi kyahaa-tsiri.† ¹⁷ Ari okimityaari eejatzi, otzimatyee okoñaata-koyitee omanako-yiwiteen-chari, ooñaawontero kaari ikematha-witeeta paerani. ¹⁸ Paamawentyaawo okaatzi pikemakiri. Jempe-rika itzimi otzimi-motakiri, ari otzimimo-peroteeri osheki. Riima kaari otzimi-motzi, imaperoe-teeri raapithee-teeri okaatzi tzimimo-witariri.”‡

Riniro Jesús eejatzi rirentzi-paeni

(Mt. 12.46-50; Mr. 3.31-35)

¹⁹ Okanta opoka-shitakiri riniro Jesús otsipatakari rirentzi-paeni oñeeri. Teemaeta omatziro oñeeri rotzikakiro atziri piyowenta-kariri. ²⁰ Ari ikamantee-takiri, ikantee-tziri: “Ari opoki piniro otsipatakari pirentzi-paeni, okoyi oñeemi.” ²¹ Ikantanaki rirori: “Ikaatzi kemaerori iñaani Tajorentsi, rantaneero eejatzi okaatzi ikowakaeriri, riitaki rirentzitari, rootaki nonirontari.”

Romaeriuro Jesús tampyaa

(Mt. 8.23-27; Mr. 4.35-41)

²² Ari rotetanaka Jesús pitotsiki itsipata-naari riyotaani-paeni, ikantaneeri: “Jame amontyahaе intatsikironta.” Jateeyakini. ²³ Ikanta imontyaa-koteeyani, maanaki Jesús. Ari itampyaata-kotaki niyankyaa-niki inkaari, antawo otamakaanaki, kitaa-tapaaka nijaa pitotsiki, rooteentsi itsitsiyaa-koteeyini. ²⁴ Riyaata-shitee-tanakiri Jesús, rowakiryahaе-tapaakiri, ikantee-tziri: “¡Yotaanari! ¡Yotaanari! ¡Atsitsiya-kotatyee!” Piriintanaka Jesús, iñaanata-nakiro tampyaa, ikantziro: “¡Aritapaaki pitampyaataki!” Ikantziro otamakaatzi inkaari: “¡Pimaeryaate!” Awijanaki tampyaa, maeryaatanee inkaari. ²⁵ Ikantziri riyotaani-paeni: “¿Jempema okinakika pawentaani?” Tema ipampoyee-yanakirini riyotaani, antawo ithaawan-tanakari, ikanta-wakahaeyani: “¿litatyaakama irika romoeryaan-tawori tampyaa, eejatzi inkaari?”

Gadara-jatzi raahashiretziri peyari

(Mt. 8.28-34; Mr. 5.1-20)

²⁶ Ikanta imontyaaakawo Jesús intatsikiro inkaari Tepokiweni, areeteeyakani nampitsiki Gadara. § ²⁷ Roo raata-kowita-paaka, ishiya-shita-wakari raahashiretziri peyari. Paeranitaki raahashiretee-tziri, tee ikithaateeyaa,

† 8:16 otapinaki = otapinaki amaamento, ojenoki-neenta-yitatzi imaantari-paeni oshiyawomi okaatzi ojenoki-yitzi menkontsi-tapi ‡ 8:18 Okaatzi kenkithata-kota-chari jaka, iroka okanta-kota: “Eepichokiini-rika pikemijanta-wakiro nokanta-kimiri, eepichokiini piyotero. Rooma pikemijanta-perotawaki-rika, osheki piyotawakiri, eekiroyotakaa-perota-nakityeemi.” § 8:26 Gadara = Gerasa

tee rameteeyaa ijeekae pankotsiki, ashi royiro ijeekawaetzi kitataa-rewo-mashiki. ²⁸ Ikanta iñaawakiri Jesús, rotziwerowa-shita-wakari. Ishintsitanakiro ikaemanaki, ikantzi: “¡Jesús! ¡Itomi Tajorentsi-perori! ¿Jempema pikantenaka? ¡Tee nokoyi powashironkaena!” ²⁹ (Tema ikijathata-wakitziiri Jesús irika peyari rookaneeri irika atziri. Paeranitaki ijeeka-shiretan-takari. Osheki roojotan-tawiteetari eshirotha, ithatyaayitziro. Ishiya-shiyawaeta ochempi-mashiki ikantakaari peyari.) ³⁰ Ikanta rojampita-nakiri: “¿Jempema piitaka?” Ikanteeyini peyari: “Noeta ‘Oshekyaaantzi.’” Tema osheki peyari jeeka-shiretan-takariri irika atziri. ³¹ Eekiro ikantana-kitzii peyari: “Tee nokoyi pithonkae-yinani.” ³² Ari ipiyotaka tyonkaarikiini osheki chaancho ishimokawaeteeyini. Ikanteeyini peyari: “Potyaantena chaanchoki.” Ikantzi Jesús: “Pimatero.” ³³ Jatanaki peyari-paeni chaanchoki, raahashireta-paakiri, rootaki ishian-tanakari impeetaki, japokae-yapaakani maawoeni inkaariki, thonkaka ipiinkaki.

³⁴ Ikanta iñaakiro aminakowentziriri chaancho-paeni okaatzi awijeentsiri, shiyeeya-nakani, ikamantanta-paaki nampitsiki, ikamanta-nakiri eejatzi ikaatzi jeekayita-tsiri rowaneki. ³⁵ Ari ipokaeya-nakini atziri ramiro okaatzi awijeent-tsiri. Ikanta rareetee-yapaakani ijeekaki Jesús, iñaapaa-tziiri raahashirewitari peyari ijeekaki itsipatakari Jesús, ikithaataka, kameetha ikantanaa. Ari ithaawae-yanakini. ³⁶ Tema ikaatzi iñaakirori awijeent-tsiri, ikamanta-wakiri ikaatzi pokayiteent-tsiri, ikantziri: “Riitaki irika etsiyata-kota-kahaeriri raahashirewitari peyari.” ³⁷ Ikanta nampiyitawori ipitsiteki Gadara-jatzi, osheki ipankinawentee-yakarini Jesús, ikantziri: “Piyaatee, tee nokoyi pijeeki-motena.” Rootaki ikantan-tariri, tema antawo ithaawan-tanakari. Ari rotetanaa Jesús pitotsiki, piyanaka. ³⁸ Ipankinawenta-witawaari retsiyata-kota-kahaeri, ikantziri: “Nokoyi noyaata-nakimi.” Rakanakiri Jesús, ikantziri: ³⁹ “Eero poyaatana, piyaatee pinampiki pikamantantee, pikantapae: ‘Rowawijaa-kotaana Tajorentsi.’” Imatakiro irika atziri, jatee inampiki, ikamanta-paeri maawoeni atziri, ikantapaeri: “Rowawijaa-kotaana Jesús.”

*Rishinto Jairo eejatzi tsinani pampitzitakiriri ithaari Jesús
(Mt. 9.18-26; Mr. 5.21-43)*

⁴⁰ Ikanta ipiyaa Jesús, osheki ithaamentakari atziri ipiyowenta-waari, tema riitaki royaako-yitakiri. ⁴¹ Eenitatsi apaani atziri iita Jairo, riitaki jewatakaan-tatsiri kemijantantsipankoki. Iñaapaakiri Jesús, rotziwerowa-shita-paakari, ikantapaakiri: “Pinkathari, nokoyi piyaate nopankoki.” ⁴² Tema okami-matatzi rapintote rishinto. Tema okaataki roori 12 ojar-entsite. Royaaata-nakiri Jesús pokashita-kiriri. Ikanta royaatzirira atziri-paeni irika Jesús, ratsinaki-matakiri.

⁴³ Okanta apaani tsinani ojokaawaeta-chari ira, okaata-kotaki 12 ojar-entsi omantsiya-waetaki, tekatsi-maeta materoni raawintero. Tema thonka-kotaka orikite aawinta-kaanta-witaka. ⁴⁴ Okina-shita-paakiri itaapiiki Jesús, opampitzitakiri eepichokiini opatzikakiki ithaari. Apathakirotonaa etsiyata-kotanaki ojokaawaetaha ira. ⁴⁵ Ikanta rojampitan-tanaki Jesús, ikantzi: “¿Iitaka pampitakinari?” Tekatsi kamanta-tsinani iita pampitzitakiriri. Ari iñaawaetanaki Pedro itsipatakari ikaateeyini, ikantzi: “Yotaanari, tema piñaakiri ratsinaki-matakimi osheki atziri.” ⁴⁶ Eekiro ishintsita-nakitzi Jesús ikantzi: “Iitaka pampitakinari. Tema nokemawakiro noshintsinka eenitatsi etsiyata-kotakaa-shitakari.” ⁴⁷ Okanta oñaakiro iroka tsinani tee omana-kota okaatzi antakiri, ompetawaetanaka, opoka-shita-paakiri Jesús,

otziwerowa-shita-paakari, maawoeni ikemaetakiro okamanta-kota, ike-maetakiro jempe okanta omapoka-shitanaka etsiyata-kotanee ojokaawaetziro ira. ⁴⁸ Ikantanakiro rirori: “Tsinani, rootaki etsiyatakotakahaemiri pawentaana. Kantacha piyaatee, pikimoshiretanee.”

⁴⁹ Tekira ithonkrootami Jesús iñaanziro tsinani, areetapaaka poñeenchari ipankoki jewari, ikantapaakiri: “Kamakira pishinto, aritapaaki poñaashirenkakiri yotaantaniri.” ⁵⁰ Ikanta ikemakiri Jesús areetapaen-chari, ikantanakiri rirori: “Eero pithaawa-shiwaeta. Pawenteena, aritaki etsiyata-kotee.” ⁵¹ Ikanta rareetee-yapaakani pankotsiki, tekatsi ishinete ikyaapaaki, apatziro Pedro, Jacobo, Juan, ashitawori rishinto eejatzi iniro. ⁵² Osheki irakotee-yawoni kamaentsiri. Ikantapaaki Jesús: “Eero pirahaeyani, tee okami, omakoryaatzi.” ⁵³ Itheenka-shiryaaawitee-takari Jesús, tema omaperotatya iñaetaakiro okamaki eentsi. ⁵⁴ Ikanta roteya-wakota-paakiro Jesús, ishitsitanaki iñaanatanakiro, ikantziro: “¡Eentsi, pipiriinte!” ⁵⁵ Piyashiretapaaka eentsi, piriintanaa. Ari ikantzi Jesús: “Pipiro owanawo.” ⁵⁶ Ari ipampoyaanakiri Jesús irika ashitawori eentsi. Eekiro ikantana-kitzii Jesús: “Tee nokoyi pikamantantero okaatzi piñaakiri.”

9

Rotyaan-teetziri 12 Yotaa-rewo

(Mt. 10.5-15; Mr. 6.7-13)

¹ Ikanta ipiyotakiri Jesús 12 riyotaani ipakiri ishintsinka. Imatanakiro rirori retsiyata-kota-kaayitziro raahashireyitziro peyari eejatzi mantsiyarentsi-paeni. ² Rotyaan-takiri ikamantantero jempe okanta-kota ipinkathari-wentantee Tajorentsi, retsiyata-kota-kaayiteeri mantsiyata-tsiri. ³ Ikantayitakiri: “Eero paayitanaki oetarika, eero paanaki pikotzi, pithaate, powanawo, piyorikite, eero paanaki eejatzi otsipa pithaari. ⁴ Aririka pareetakayaa pankotsiki, ari pima-piintatyeeroojatzipiawijantakyaari. ⁵ Eerorika raakameethee-tzimi janta, pawija-pithateri, potekaneero pipatsite piitziki, rootaki riyotan-teetyaari tee ikemijantzi.”* ⁶ Ikanta riyaaatee-yakini riyotaani, ithonka ikamantantakiro nampitsiki Kameethari Ñaantsi, osheki mantsiyari retsiyata-kota-kaayitaki.

Ikamantakari Juan omitsiryaatan-taniri

(Mt. 14.1-12; Mr. 6.14-29)

⁷ Ikanta pinkathari Herodes ikema-kotakiri Jesús okaatzi rantayitakiri, okantzimo-shireta-nakari, tema eenitatsi kantatsiri: “Añaahaera Juan Omitsiryaatan-taniri.” ⁸ Itsipa kantatsiri: “Eliás irika.” Ikanteetzi eejatzi: “Amaa riitaki piriintaacha itsipa Kamantantaniri jeekitachari paerani.” ⁹ Roojatzipiawijantzi ikantan-tanakari Herodes: “Tema nothatyaa-kaantakiri Juan. ¿Jempema itzimi nokemako-tziri nimaeka?” Osheki ikowawitaka iñeerimi Jesús.

Rowaeyani 5000 shirampari

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-34; Jn. 6.1-14)

¹⁰ Ikanta ipiyayitaaha Otyaantaa-rewo, ikamanta-paeri Jesús okaatzi rantayitakiri. Ikanta ipiyota-waeri maawoeni, raanakiri nampitsiki iiteetziro Shima-pankoni. ¹¹ Roo kanteencha riyotee-yakini atziri jempe ikinaki, royaata-nakiri. Raawakiri Jesús kameetha irika-paeni, ikamantakiri jempe okanta-kota ipinkathari-wentantee Tajorentsi, retsiyata-kota-kaayitakiri

* 9:5 otekirori ipatste iitziki

mantsiya-yitatsiri. ¹² Tema tsireniityaanaki, ipokapaaki riyotaani ikaatzi 12, ikantapaakiri: “Potyaan-teeri atziri-paeni nampitsiki, ramini jempe imayi, jempe royaa eejatzi, aamaa-shityaa eenitatsi-rika owaantsiki. Tema ajeekatzi ochempi-mashiki.” ¹³ Ari ikantzi Jesús: “Pipiri eeroka royaari.” Ari ikanteeyini: “Tekatsi nopiri, apatziro ikaatzi apite shima eejatzi okaatzi 5 atantari. ¿Pikoyima niyaate namananta-kiteniri royaari maawoeni atziri?”[†] ¹⁴ Aamaaka ikaateeyini 5000 shirampari piyoteen-chari. Opoñaashita Jesús ikantziri riyotaani: “Pipiyoyiteri ikaate 50 atziri poejeeka-yiteri, ari pikimita-kiriri maawoeni.” ¹⁵ Ari ikantakiro, roejeekakiri maawoeni atziri. ¹⁶ Ikanta raakiri Jesús irika shima eejatzi atantari, amanakani inkiteki, ramanakotakawo. Itzimpetowakiro, ipayitakiri riyotaani, rowawijaa-kiniri rirori atziri-paeni piyoteen-chari. ¹⁷ Tema maawoeni rowaeyakani, kemaeyapaakani. Rowiiteero okaatzi tzimahaanta-neentsiri, roteyiteero okaatzi 12 kantziri jaapaachari.

Riyotaki Pedro: Jeepatzii-totaa-rewo irika Jesús

(Mt. 16.13-20; Mr. 8.27-30)

¹⁸ Ikanta ijeeki Jesús ramaneeyani itsipatari riyotaani. Ari rojampita-kiriri ikantziri: “¿Litaka ikenkishiryaa-kotanari atziri-paeni?” ¹⁹ Akaeyanakini riyotaani, ikantzi: “Eenitatsi atziri kantatsiri, Juan Omitsiryaatan-taniri eeroka. Ikantzi itsipa Elías eeroka. Eenitatsi kantayitatsiri eejatzi, riitaki etawori Kamantantaniri añahaatsiri.” ²⁰ Opoñaashita ikantzi Jesús: “¿Jempema pikanteeyini eeroka?” Ari rakanaki Pedro, ikantzi: “Eerokataki Jeepatzii-totaa-rewo poñaachari Tajorentsiki.” ²¹ Ari ikantanakiri Jesús: “Eerowa pikamanta-kotana.”

Ikenkithata-kotziro Jesús rowamaeteri

(Mt. 16.21-28; Mr. 8.31-9.1)

²² Eekiro ikantana-kitzii: {Mr 8.31 “Antawo ikemaatsita-kaena Antaripero-paeni, reewari-paeni Ompera-tajorentsita-rewo, eejatzi Yotaantaniri-paeni, aritaki rowamaa-kaantakina. Roo mawatapaen-tsini kitejeri, añahaana.”}

²³ Ari ikantanakiri maawoeni: {Mr 8.34 “Eenitatsi-rika kowatsiri itsipatena, rookaero ikowashi-yitari rantero, okantawityaa ikentakoe-teri,} itsipata-piintena kitejeriki. ²⁴ {Mr 8.35 Tema ikaatzi etakowaeta-chari rantayiziro ikowayiziri rirori, ari ipeya-shiteeyaa. Riima ikaatzi atsipewentawori rantaneero nokoyiri naaka} rootaki ikamawentantanari, aritaki rawijako-shiretee. ²⁵ {Mt 16.26/Mr 8.36 Aminaashi-waeta otzimi-motantzi owaahawontsi jaka kepatsiki, aritaki opeyaka-shitan-teeyaa.} ²⁶ {Mr 8.38 Tema ikaatzi pashiwentakakinari naaka eejatzi okaatzi nokenkithata-koyitakiri, ari imatapaeri eejatzi Itomi Atziri ipashiwen-takaapaeyaari paata aririka ipiye ramaero} rowaneenkawo, rashi Ashitariri, {Mr 8.38 eejatzi rashi ronampiripaeni tajorentsita-tsiri.} ²⁷ Ari ikantanaki eejatzi Jesús: {Mt 16.28 “Omaperotatyaa, eenitatsi pikaatziri jaka, tekira pikamiita aritaki} piñaakiro jempe ikantyyaa Tajorentsi ipinkathari-wentante.”

Ishipakirii-motziri Jesús riyotaani

(Mt. 17.1-8; Mr. 9.2-8)

[†] 9:13 atantari = pan

28 Okanta awijaki 8 kitejeri, tonkaanaki Jesús ochempiki ramanyaa, ari itsipata-nakari Pedro, Jacobo eejatzi Juan. 29 Ikanta ramanaha, ari ipaashini-pootanaki Jesús, kitamaanikitanaki ithaari oshipakiryaaanaki. 30 Iñeetatzii apite katziya-paenchari itsipata-paakari Jesús, Moisés irika itsipatakari Elías. 31 Otapotakari rowaneenkawo jempe ikatziyee-yapaakani, ari ikenkitha-kotee-yironi jempe ikanteeteri Jesús rowamahaeteri Aapatziyaweniki. 32 Tema ayimata-kirira Pedro iwochokini eejatzi ikimitakari ikaatzi itsipatakari. Okanta awiji-mota-nakiri iwochoki, iñaatziro rowaneenkawo Jesús itsipata-karira apite koñaata-paentsiri. 33 Roo ipiyi-matanaka apitera tsipata-paentariri Jesús, ikantzi Pedro: “¡Yotaanari! {Mt 17.4 Omaper-otatyaa okameethatzi pamakina jaka. Kameetha nowetsikimi mawa pankostisheta: Apaani pathi eeroka, apaani rashi Moisés, rashi apaani Elías.} Iñaawaeta-shitanaka Pedro, tee riyotzi oeta ikantziri. 34 Iñaawae-mintheetzi Pedro, opamanka-paakiri menkori, antawo ithaawanaki. 35 {Mt 17.5 Ike-matzii iñaawaetee-tanaki menkoriki, ikanteetzi: “Notyomi irika} niyoshi-itakiri. Pikemijanteeri.” 36 Okaatapaakira ñaantsi iñaawaetee-takiri, iñeetatzii apaniroeni ijeekanee Jesús ikatziya. Teera ikamantantzi-tyaawo riyotaani jempe ikanta iñaakiri, romanakotakiro.

Retsiyata-kota-kaeri Jesús eentsi raahashiretziri peyari

(Mt. 17.14-21; Mr. 9.14-29)

37 Okanta okitejetamane, oerinkae-yaani Jesús ipoñahaawo tonkaariki ochempiki, osheki pokapaen-tsiri itonkiyota-waeyaari. 38 Ari rojatekaka apaani atziri, ishintanakiro kaemanaki ikantzi: “¡Yotaantaniri, nokoyi pamin-inari napintzite notyomi! 39 Raahashireta-tziiri peyari, osheki ikaemakaa-waetziri, ishimore-paanteta-kaeri ikamana-waetzi, rompoja-kaawaetari, tee rookaneentziri eepichokiini. 40 Nokanta-witakari piyotaani retsiyata-kota-kaenari, tee imatziri.” 41 {Mr 9.19 Rakanaki Jesús ikantanaki: “Tee pikemijantee-yanitzi eeroka,} pikinashi-waetaka. {Mr 9.19 ¿Jempema okaate nojeeki-mota-neemi, noñero namaweyitemi? Pamakiri jaka pitomi.”} 42 Ikanta ramaeta-paakiri eentsi, ishinki-wenta-kaanakari peyari, tyaanaki jaawiki, antawo rompeta-waetanaka. Ikanta Jesús ikijathatakiri peyari, etsiyata-kotanee eentsi, raaneeri ashitariri. 43 Tema ipampoyeyanakinini atziri iñaakiro ishintsinka Tajorentsi.

Rapiiteero Jesús ikamanta-kota ikami-motante

(Mt. 17.22-23; Mr. 9.30-32)

Ikanta rapiitakiro Jesús ikantziri riyotaani: 44 “Powakempityaawo eeroka iroka ñaantsi, okowa-perotatyaa. Rooteentsi raakaan-teferi Itomi Atziri” 45 Roo kanteencha tee ikemathatee-yironi okaatzi ikantawitariri, tema romana-pithee-tatziiri eero ikemathatantawo. Rootakira ithaawan-teeyarini tekatsi ojampiterini oeta ikenkithata-kotziri.

Jempe itzimi riiperota-tsini

(Mt. 18.1-5; Mr. 9.33-37)

46 Ikanta riyotaani Jesús ikanta-wakaa-wentakawo iitarika riiperota-tsini. 47 Roo kanteencha riyotaki Jesús oeta ikenkishiryaaari riyotaani-paeni. Raaki apaani eentsi, rojeekakiri jempe ijeekaeyini. 48 Opoñaashita ikantzi: {Mt 18.5 “Ikaatzi aakameethateeriri oshiyakariri eentsi rawentaana, naaka raakameethataki.} {Mr 9.37 Ari okimitari eejatzi, aririka paakameethat-ina naaka, oshiyawaetakawo riitaki paakameethatane otyaanta-kinari

jaka.} Ikaatzi kaari riiperota-tsini nimaeka jaka, riitaki riiperotaa-tsini paata.”

Ari atsipatari kaari kijaneenteeni

(Mr. 9.38-40)

⁴⁹ {Mr 9.38 Opoñaashita ikantanaki Juan: “Yotaanari, noñaaki chapinki apaani atziri paeriirori piwaero, retsiyata-kota-kaakiri raahashiretziri pe-yari. Teera añeeri atsipatyaari jaka, nooka-kaakiri.”} ⁵⁰ Ikantanaki Jesús: “Eero pooka-kaerimi, {Mr 9.40 tema ari atsipatari kaari kijaneenteeni.”}‡

Ikijathatee-tziri Jacobo eejatzi Juan

⁵¹ Aritaki monkaatzi-mata-paaka roenokan-teeyaari Jesús, tonta-shiretanaki riyaaate Aapatziyaweniki. ⁵² Rotyaantaki aminaantakiterini janta Oshitekii-toniki. ⁵³ Roo kanteencha tee ikowaeyini Oshitekii-toni-jatzi ikini-moteri, tema riyoteeyini riyaatatye Aapatziyaweniki. ⁵⁴ Ikanta Jacobo eejatzi Juan, ikantanakiri Jesús: “Pinkathari, jame akaemakaante ookatha-rentsi opoñaakya inkiteki, ikimitakiro paerani Elías, ithonkyaata itayaa irika-paeni.”§ ⁵⁵ Ari ipithoka-shita-nakari Jesús, ikijathata-nakari, ikantziri: “Tema tee pikameetha-shirete eeroka. ⁵⁶ Teera rootaki ipokantyaari Itomi Atziri jaka ipeyashi-waeteeyaa atziri, tema otzimatyee rowawijaa-koyiteeri.” Roojatzi ikinanta-nakari otsipaki nampitsi.*

Kowawita-chari royaaterimi Jesús

(Mt. 8.18-22)

⁵⁷ Ikanta rawijanakira Jesús, ikantawitee-tawaari awotsiki: {Mt 8.19 “Yotaanari, nokoyi noyaata-nakimi jempe pikinayite eeroka.”} ⁵⁸ {Mt 8.20 Rakanaki Jesús, ikantziri: “Eenitatsira imoo kowincha imaanta-piintari, eejatzi ikimita tsimereri-paeni eenitatsi imayimento. Riima irika Itomi Atziri tee otzimi ipanko imaanta-piintyaari rirori.”} ⁵⁹ Opoñaashita ikantawita-nakari Jesús itsipa: “Poyaatena eeroka.” Ikantziri rirori: “Pinkathari, {Mt 8.21 nokowawitaka naaka noyaata-nakimi, eeromaeta nimaeka, nokowatzii noñeero nokitata-neeri ashitanari, aripaete noyaatemi.”} ⁶⁰ Ikantanakiri Jesús: {Mt 8.22 “Tema ikaatzi kamashiretatsiri, aritaki ikitateeri rirori kaminkari-paeni.} Oztimatyee pikenkithata-koteero eeroka jempe okanta-kota ipinkathari-wentantee Tajorentsi.” ⁶¹ Ari ikantawitanaka itsipa: “Pinkathari, nokoyi naaka noyaatemi, roo kanteencha pishinetena nowethata-panaatyaari nosheninka nonampiki.” ⁶² Rakanaki Jesús, ikantziri: “Apatziro okanta pamina-piintziro pikiyashitziro piwankiri, tekatsi paminayitane otsipa. Ari ikimitari kaari ookaeroni ranta-piintayitziri, teera iñeero okameethatzimoperoteri ipinkathari-wenteeri Tajorentsi.”

10

Rotyaan-teetakiri ikaatzi 70

¹ Okanta okaatapaaki iroka-paeni, ari raminaki Jesús itsipa rotyaanteri ikaatzi 70, apite-paeni rotyaan-takiri, reewateri nampitsiki jempe ikinayitanaki rirori. ² Ikantakiri: {Mt 9.37-38 “Roshiyakawo irika-paeni

‡ 9:50 atsipatari kaari kijaneenteeni: inashiyita ñaantsi-paeni § 9:54 ookatha-rentsi = paamari

* 9:56 Eeniyitatsi jankina-rentsi jempe tee iñeetziro etanakawori iroka ñaantsi jaka. inashiyita ñaantsi-paeni

atziri ojampaen-katzi pankirentsi, roo kanteencha tee itzima-perotzi atziri owiiteeroni. Pamaneeri eeroka-paeni Awinkatharite, rotyaan-teeta osheki jatashiterini atziri-paeni, tema eenitatsi osheki kemijantaa-tsini.} ³ Piyaateeyini eeroka, naakataki otyaantzimiri, {Mt 10.16 pikimitakari rotyaan-teetziri ipireetari jempe ipiyota katsimari owantaniri.}* ⁴ Eero paanaki piyorikite, powanawo, paakontata-shityaa. Eero piwethatari piñaanakiri awotsiki pojamanitzi-kari. ⁵ Aririka pareetakyaa pankotsiki, piwethata-paakyaari jeekatsiri. Pikanta-paakiri: ‘Okantashitzimaetyaa pijeeka-waete kameetha pipankoki.’ ⁶ Eenitatsi-rika aakameethata-wakimini, aritaki ijeekae kameetha. Rooma eerorika raakameethatzimi, amina-shita piwetha-witapaakari. ⁷ Ari pimaa-piintatyeepankotsiki jempe pareetaka, eero pamina-minatzi otsipa pankotsi. Ari poyaari, piraayitero ipaetemiri. Tema {1Ti 5.18 otzimatyee ipineeteri antawaeta-tsiri. ⁸ Aririka raakameethateetemi nampitsiki jempe pareetakyaa, poyaawo okaate ipaetemiri janta. ⁹ Petsiyata-kota-kaayiteri mantsiyari janta, pikanteri: ‘Rooteentsi ipinkathari-wentantee Tajorentsi.’ ¹⁰ Rooma pareewitakyaa otsipaki nampitsi, eerorika raakameethee-tzimi, pawijapithateri, pikanta-nakiri: ¹¹ ‘Ari notekaneero noepatsite noetziki jaka, rootaki riyotee-tantyaari tee pikemijantzi. Roo kanteencha, otzimatyee piyote rooteentsi ipinkathari-wentantee Tajorentsi.’† ¹² Roo kanteencha, paata oweyaantyaawoni kitejeri, imaperoe-teeri rowajankiteeteri rirori nampitawori janta, aritaki awijeero ikanteeteri Paamaarini-jatzi.”

Ashironkamatsiteerini kijoshireri nampitsiki-paeni

(Mt. 11.20-24)

¹³ {Mt 11.21 “Ashironkaamatsitemini Shima-pankoni-jatzi eejatzi nampitawori Corazín. Osheki piñaawitakawo notajonka-wentantaki, teemaeta pikemijanteeyini. Riimi ñaakinani Mapini-jatzi eejatzi Shima-jatzi, aritaki ikithaata-nakyaawomi meremawota-tsiri kithaarentsi, jeekawaeta-nakimi jamampoki rowashireta-kotyaa ikaaripero-shire-yitaki, ikemijanteemi maawoeni rirori-paeni.}‡ ¹⁴ {Mt 11.22 Eerokataki imaperote rowajankiteeteri paata aririka raminakoe-teeri maawoeni ranteetakiri. Aritaki awijeero ikanteeteri Mapini-jatzi eejatzi Shima-jatzi.} ¹⁵ {Mt 11.23 Eejatzi eeroka-paeni nampitawori Capernaum, pikenkishirewita piyaatee inkiteki, apatziro piyaa-matsitee jempe ikinayitzi kaminkari.}

¹⁶ Eenitatsi-rika kemijantemini, naakataki ikemijantaki. Itzimi-rika maninta-shireta-kimini, naaka imaninta-shiretaki. Itzimi-rika maninta-shireta-kinari naaka, imanintakiri jempe itzimi otyaanta-kinari jaka.”

Ipiyayitaa rotyaan-teetakiri ikaatzi 70

¹⁷ Tema kimoshireyitee ipiyeeyaani rotyaan-teetakiri kaatatsiri 70, ikan-tayitapae: “Pinkathari, tema eeroka otyaanta-kinari, rantziro peyari nokanta-yitziriri.”§ ¹⁸ Ari ikantzi Jesús: “Noñaakiri Kamaari rowaryahae-takiri inkiteki ikimiwaetakawo aamorenki ookatha-rentsi.* ¹⁹ Tema naaka kantakaawo otzimi-motan-tzimiri pishintsinka, aritaki omatakyaa

* **10:3** ipireetari = owisha; owantaniri = lobo † **10:11** otekirori ipatsite iitziki ‡ **10:13** meremawota-tsiri kithaarentsi; {Mt 11.21 Tema irika-paeni nampitawori Corazín eejatzi Shima-pankoni-jatzi, Judá-paeni irika. Riima Mapini-jatzi eejatzi Shima-jatzi, itsipa-jatzi-paeni irika, tee isheninkatari Judá-paeni.} § **10:17** otyaanta: waerontsi * **10:18** Kamaari = Yakatantaniri

pojatekan-tyaari maanki eejatzi kitoniro-paeni. Ari potsinampaakiri peyari kijaneentzimiri, tekatsira awiji-motemini. ²⁰ Eero pikimo-shire-wenta-shitawo rantakiro peyari pikanta-kiriri. Apatziro pikimo-shire-wentero rojankinee-teero piwaero-paeni inkiteki.”

Ikimo-shiretzi Jesús
(Mt. 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Roojatzi ikimo-shiretan-tanakari Jesús, ikantanaki: {Mt 11:25-26 “Pawa, tema eeroka pinkathari-wentziriri inkite-jatzi eejatzi kepatsi-jatzi, osheki najahaa-wentakimi. Tema eeroka omani-motakiri yotaniri-paeni iroka-paeni, riitaki piyotakaa-yitee oshiyariri eentsi itsinampa-shiretzi. Ari okanta, tema rootaki inimota-kimiri eeroka Ashitanari.”} ²² {Mt 11.27 Ikan-tanakiri piyowenta-kariri: “Riitaki Ashitanari yotakaa-nawori maawoeni. Apatziro riyotana rirori, tema Itomi rowana. Ari nokimitari naaka apatziro niyotziri Ashitanari, kantacha niyotakaa-yiteeri nokoyiri naaka riyoteeri.”}

²³ Ikanta ipiyotakiri Jesús maawoeni riyotaani, raanakiri inteeneeni, ikantakiri: “Ari itajonka-wentee-teeri ikaate ñaayiteeroni okaatzi piñaayiteeri eeroka. ²⁴ Tema tzimawitacha osheki Kamantantaniri, eejatzi pinkathari-paeni kowawiteen-chari {Mt 13.17 iñiromi okaatzi piñaakiri, okaatzi pikemayi-teeri eejatzi eerokapaeni. Teemaeta ikemaeyironi rirori.”}

Neshironkatan-taniri Oshitekii-toni-jatzi

²⁵ Ari ijeekakiri Yotaantzirori ikantakaan-teetani, ikoyi ikompita-kaeyaari Jesús, ikantakiri: “¡Yotaantaniri! ¿Oetaka nanteri naaka nañaantee-yaari?”

²⁶ Ikantzi Jesús: “¿Oetaka ikantee-takiri Ikantakaan-teetaniki? ¿Jempema okanta piyota-kotziro eeroka?” ²⁷ Ari ikantzi Yotaantaniri: “Piwinkatharite irika Tajorentsi, otzimatyee pininta-peroteeri, pininta-shireteeri, pininta-shintsiteeri. Poshireperoteeyaari. Petakoteeyaari pisheninka, pikimita-kaanteeri pineshironkatziro eeroka piwatha.” ²⁸ Ikantzi Jesús: “Omaperotalyaa pikantakiri. Pantero iroka, aritaki pañahae.”

²⁹ Ari ikowa-witanaka rotzikaa-kota-nakyaami, rojampita-nakiri Jesús, ikantziri: “¿Jempema itzimika nokimita-kaanteri asheninka?”

³⁰ Ikantzi Jesús: “Eenitatsi asheninka poñaachari Aapatziyaweniki ikoyi riyaaatero Kashiryaariki. Okanta niyanki awotsi, itonkiyotakari koshintzi, raapithatakiri okaatzi tzimi-motziriri, rompoja-waetakiri, rookanakiri awotsi-nampiki ikami-matanakira. ³¹ Ari ipokaki Ompera-tajorentsitaarewo, isheninka naawita, iñaawita-paakari romaryaaka, tee raminanakiri rawija-pithata-nakiri. ³² Ari ikimitakiri eejatzi Leví-paeni, riijatzi isheninka, riitaki amita-kotanta-piinta-tsiri Tajorentsi-pankoki. Iñaawita-paakari romaryaaka, tee raminanakiri rawija-pithata-nakiri. ³³ Ikanta ipokaki Oshitekii-toni-jatzi, kaari isheninka naawita rirori. Iñaapaakiri romaryaaka, ineshironkata-paakiri. ³⁴ Raawinta-paakiri itziritan-takari aawintawontsi, ikanta rowankitanakiri ipiraki, raanakiri nampitsiki. Riitaki aminakowenta-kiriri.† ³⁵ Okanta inkaa-manee, raaki apite koriki, ipinakowenta-nakiri, ikantanaki: ‘Paminakowentenari irika. Aririka nopiyaki paata, nopinata-paemi okaate paminakowenta-kinari.’ † ³⁶ Ari rojampitziro Jesús irika Yotaantaniri, ikantziri: “Mawa ikaatzi ñaakiriri ikoshitee-tziri. ¿Jempema itzimika kimitakaan-takariri isheninka?” ³⁷ Rakanaki rirori,

† 10:34 ipira = kawayo; itziritan-takari aawinta-wontsi = yeenkantsi eejatzi poetatsiri (vino)

‡ 10:35 koriki = denario, riitaki ipinatanta-piintee-tziri rantawaeteetzi apaani kitejeri

ikantzi: “Riitaki irika neshironkata-paakiriri.” Ikantzi Jesús: “Piyaatee, roojatzi pimata-paeri eeroka.”

Rareetawo Jesús opankoki Marta eejatzi María

³⁸ Ikanta rawijanaki Jesús areetaka otsipaki nampitsi. Ari ojeekiri tsi-nani iitachari Marta, rootaki ijeeki-mota-paaki opankoki. ³⁹ Iroka tsi-nani eenitatsi irento oeta María. Rootaki tsipata-wakariri Jesús okemi-jantziri ikenkitha-waetzi. ⁴⁰ Rooma Marta osheki okantzi-motakawo aminawitawakiniri iita opawakiriri Jesús. Rootaki opoka-shitan-takariri, okantapaakiri: “Pinkathari, owapintaakina eentyo. ¿Pikantenawo amitakotawakina?” ⁴¹ Roo kanteencha ikantanakiro Jesús: “Marta, ¿oetaka okantzimo-shiretan-tzimiri okaate pantayiteri? ⁴² Apaani okanta kowaperota-chari, rootaki okowakiri María tema tekatsi materoni raapithateero.”

11

Ikenkithata-kotziro Jesús amanaantsi (Mt. 6.9-15; 7.7-11)

¹ Ikanta riyataaki Jesús ramana. Ikanta ithonkakiro, ari ikantakiriri apaani riyotaani: “Pinkathari, piyoteenawo ramaneeta, ikimiteero Juan riyotaakiri riyotaani rirori.” ² Ari ikantzi Jesús: “Iroka pikante pamana-piintya eeroka:

{Mt 6.9-13 Ashitanari, nampitawori inkiteki,

Tajorentsi iroka piwaero.

Pipinkathari-wentantee.

Pantakaan-teero jaka kepatsiki okaatzi pininta-kaanteeri eeroka.

Pikimita-kaanteeri jeekatsiri inkiteki, rantayitziro okaatzi pininta-kaeriri.*

³ Pipapiintenawo kowityii-motanari noyaari.†

⁴ Pipeyakoteenawo nokaaripero-shireta-waetaki,

Tema nomatakiro naaka, nopeyakoteeri ikaatzi owaaripero-shireta-kinari.

Eero pishinetaana iñaantee-tena, ikowaete rantakae-tenawo kaari-perori.”}

⁵ Ari ikantanakiri eejatzi: “Aririka itzimi apaani pitsipa-minthari, ipokaki niyanki-paeteki, ikantemi: ‘Pipawakina mawa atanteetari,‡ ⁶ eenitatsi areetachari nopankoki, tekatsi tzmatsini nopawakiriri.’ ⁷ Ari pikantawityaari: ‘Eero poñaashirenkana nomaakaa-tziiri neentsite-paeni, tema nashitakiro nopanko, rootaki eero omatanta nopimi.’ ⁸ Kimiwitaka eero pikowawita pipiri okantawitakyaa riiwitaka pitsipa-minthari. Roo kanteencha eekiro ishintsitatzii ikowa-kotzimi, ari patsiwakanakyaawo pitzinaanaki, pipawakiri okaatzi ikoyiri.” ⁹ Ikantzi Jesús: {Mt 7.7

“Pikowa-kotante, pithotyaa kotantee eejatzi, aritaki ipaeteemiro pikoyiri. Poshiya-kantero aririka pareetyaa pankotsiki, pikanta-paakiri ashitawori: ‘Pashita-ryeenawo pipanko.’ Aritaki rashita-ryaakimiro ipanko.} ¹⁰ {Mt 7.8 Tema aritaki ipaeteeri kowakotan-tatsiri. Ikaate amina-minateeroni, aritaki roñaahae-teeri. Aririka ikantante: ‘Pashita-ryeenawo.’ Aritaki rashitaryahae-takiniri.} ¹¹ {Mt 7.9-10 Tema aririka ikowa-kotemi pitomi, ikantemi: ‘Pawa, pipina atanteetari’ ¿Arima pipakiri mapi? Aririka ikantemi: ‘Pipina shima.’ ¿Arima pipakiri maanki royaari?}§ ¹² Aririka ikantemi:

* **11:2** Tzimayitatsi jankina-rentsi jempe tee iñeetziro ñaantsi “nampitawori jenokinta,” eejatzi iweyaantawori iroka ñaantsi jaka. otsipayita ñaantsi-paeni † **11:3** noyaari = pan ‡ **11:5** ratanteetani = pan § **11:11** atanteetari = pan; Eeniayitatsi jankina-rentsi jempe tee iñeetziro iroka ñaantsi ojatekaen-chari niyankineki jaka. inashiyita ñaantsi-paeni

‘Pipina iithoki.’ ¿Arima pipakiri kitoniro? ¹³ {Mt 7.11 Tema piyotzi petakotari pitomi-paeni eeroka, kaari-perori pinawita. Riitakira maperotzirori Ashiteeri Inkite-jatzi, retakotari rirori ikaatzi amana-piintayitariri,} ijeeka-shireta-kaantayityaari Ishire.”

Kosheka-wakaa-chari pankotsiki
(Mt. 12.22-30; Mr. 3.20-27)

¹⁴ Ikanta retsiyata-kota-kaakiri Jesús apaani majontzi raahashiretziri peyari. Ikanta retsiyata-kota-kahaerira, ñaawaetane majontzi-witachari. Tema ipampoyeyanakirini Jesús. ¹⁵ Eenitatsi kantayita-neentsiri: “Irika atziri roshinchaa-tziiri Nantatsiri, rootaki retsiyata-kota-kaantariri ikaatzi raahashiretziri peyari.” ¹⁶ Eenitatsi itsipa kowatsiri iñeero itajonka-wentante Jesús, rootaki riyotan-teetyaari omaperotatya opoñaa itajorenka inkiteki, tema ikowaetatzii iñaantee-tyaari. ¹⁷ Ikanta riyotaki Jesús okaatzi ikenkithashiryaa-yitari atziri-paeni, ikantanaki: {Mt 12.25 Mr 3.24-25 “Aririka ikosheka-wakaeyaa atziri jempe ipinkathari-wentee-tziri, aritaki rookawenta-wakaakyaa. Aririka ikosheka-wakaeyaa atziri jempe ijeeka-pankota-wakaa, aritaki rookawenta-wakaakyaa.} ¹⁸ {Mt 12.26 Ari ikantzitari eejatzi Kamaari aririka ikosheka-wakaeya. Aritaki rookawenta-wakaakyaa, ¿eeroma ithonka rookawenta-wakaakanyaa?} ¿litaka pikantantari riitakira etsiyata-kota-kaanari Nantatsiri? ¹⁹ {Mt 12.27 Riirikami Kamaari Nantatsiri oshinchahanari naaka, ¿riijatzi oshinchayiriri piyotaani eeroka retsiyata-kota-kaantariri ikaatzi raahashireytziri? Aririka okanta pithaweta-kota-tziiri piyotaani, aritaki ikijanta-kimiro okaatzi pikantakiri.} ²⁰ {Mt 12.28 Rooma naaka ipanawo ishintsinka Tajorentsi, rootaki nomatan-tariri netsiyata-kota-kaayitzi ikaatzi raahashiretziri peyari. Tema romapokakimi eeroka-paeni Tajorentsi ipinkathari-wentantee.} ²¹ Apaani atziri shintsita-tsiri tzimatsiri romana-mento, aminakowenta-chari, tekatsira materini ikyaashiteri ipankoki rayiteri okaatzi rashitari. ²² Rooma ipoka-shitakiri itsipa atziri awijiriri ishintsitzi, raapithatakiri rawentaa-witari, raapithatakiri rashitari, rantetaa-kyawo. ²³ {Mt 12.30 Tema ikaatzi kaari aapatziyanari naaka, riitaki kijaneentanari. Ikaatzi kaari amitakotanari rowiita-kotena, reewanata-kota-tyaana.”}

Ipiya-shitanta peyari
(Mt. 12.43-45)

²⁴ {Mt 12.43-45 “Tema oshiyawaetakawo ijeeka-shiretan-tyaarimi peyari apaani atziri, ipanko-takawo rañaa-mento. Aririka rookawitee-takyaari, etsiyata-kowitaa atziri. Jatanaki peyari ikinawaete ochempi-mashiki, tee iñee jempe ijeeki. Ari ikanta-shiretee peyari: ‘Nopiyeeta nopankoki jempe nopoñaaka.’ ²⁵ Roojatzi ipiyaanta peyari, iñaapaa-tziiro kameetha pishitaka ishire atziri, owaneenkataka. ²⁶ Riyaata-shita-nakiri maperotzirori ipeyaritzi, ikantakiri: ‘Jame aate nopankoki, pitsipatena apinkatharite.’ Ramaki ikaatzi 7 peyari. Ari rashironkaa-perotyaari atziri, awijanakiro rashironkaawita paerani.”}

Maperoteroni ikimo-shiretee

* 11:18 Kamaari = Yakatantaniri † 11:20 ishintsinka = rakoe-mpeki

²⁷ Tekira ikaatero iñaawaetzi Jesús, okaemanaki apaani tsinani ojatekaenchari ipiyotakaha atziri, okantzi: “Ari itajonka-wentee-teero iroka tsinani tzimakimiri, antaritantakimiri othoteemi.” ²⁸ Ikanta rakanakiro Jesús, ikantzi: “Riitaki tajonka-wenta-peroeteeri ikaate mateeroni ikemijanteero iñaani Tajorentsi.”

Ikowaeyini kaari-pero-shireri itajonka-wentante Jesús
(Mt. 12.38-42)

²⁹ Ikanta ipiyota-paaka osheki atziri, ikantanaki Jesús: {Mt 12.39 “Tema kaari-pero-shireri eerokapaeni, osheki pitheenkakiri Tajorentsi pikotzira piñeena notajonka-wentante okantya pikemijanta-perotan-tenari. Eero nomatzimaetawo, apatziro piñeero awiji-mota-kiriri paerani Kamantantani-niri Jonás.} ³⁰ Tema jempe ikantaka paerani Jonás iñeeyakirini Naana-weni-jatzi, ari ikimitee-yaari eejatzi Itomi Atziri iñeeri irika-paeni. ³¹ {Mt 12.42 Paata aririka raminakoe-teero okaatzi ranteetziri, aritaki iyakowenteemi tsinani pinkatha-wotatsiri paerani kirinkanta, tema opokaki paerani roori ijeeki yotaniiri pinkathari Salomón, okemijantakiri. Tema irika jeeki-motakimiri eeroka rawijiri Salomón.} ³² {Mt 12.41 Paata aririka raminakoe-teero okaatzi ranteetziri, aritaki riyakowenteemi Naana-weni-jatzi, tema ikemijantakiri paerani rirori Jonás, rooka-neero rantayiziro kaari-perori. Tema irika jeeki-mota-kimiri eeroka-paeni rawijiri Jonás.”}

Ikenkithata-kotziri Jesús ootamentotsi
(Mt. 6.22-23)

³³ {Lc 8.16 “Akoyi-rika onthoteri ootamentotsi, tee atapa-takotziri. Owakotziri jenoki okantya ikoñeen-tyaa-kote kyahaa-tsiri.} ³⁴ {Mt 6.22-23 Rootaki poki oshiyariri ootamentotsi piwathaki. Kameetha-rika okanta poki, piñaantawo kameetha, okimiwitakawo pikoñeetyaa-kota-tyeemi. Terika okameethatzi poki, eero piñaantawo kameetha, okimiwitakawo pitsirenikaakita-kota-tyeemi.} ³⁵ Paamawenta-perotyaa poetsiwakiriki ootamentotsi jeekanta-kimiri. ³⁶ Kyaari-pero-rika ijeekan-takimi ootamentotsi, terika pantaneero kaari-perori, aritaki poñaahan-teero rooperori kameethari, pikimita-neeayari apaani ootamentotsi roorenta-kotantzi.”

Ikenkithata-koetziri Yotaantzirori Ikantakaan-teetani
(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 20.45-47)

³⁷ Tema ikaatakiro ikenkithataki Jesús, ipoka-shita-paakiri Inashitanti-niri pankinawenta-kariri rakiyoteri. Ikanta rareeta-paaka Jesús ipankoki, jeekapaaki rowapiinteeta. ³⁸ Osheki okompitzi-motakari Inashitanti-niri, iñaakiri Jesús tee imateero okaatzi rametee-yarini ikewaakota rowantyaari. ³⁹ Rootaki ikantan-tanakari Jesús: “Eeroka-paeni Inashitanti-niri, {Mt 23.25 pikimita-kotakawo piraa-mento eejatzi powamento okitewita kameetha jenokira, rooma inthomoenta, kepatsitaki. Ari pikimiyitakiri eeroka, kantacha iñeetemi kameethashiretakimi, tema osheki pikoshitanti, kaari-pero-shireri eeroka-paeni.} ⁴⁰ ¡Majontzi! ¿Tema piyotzi eenitatsi wetsikakimiri piwathaki koñaayita-tsiri. Riijatzi wetsika-shireta-kimiri inthomoenta

† **11:34** Oshiyakaa-wenta-chari oki kameethari, apaani pimantaniiri (kaari mashithatatsi), rii ñeeroni ikemathateero okaatzi rantakaeriri Tajorentsi, tema ijeekanaatzi okoñeetzi. Oshiyakaa-wenta-chari eerorika opantawo oki, apaani mashithari, itzimi kaari ñeeroni ikemathateero okaatzi rantakaeriri Tajorentsi, tema ijeekatzi jempe otsirenikaakitzi.

pañaantariki? ⁴¹ Otzimatyee pipashitan-teeyaawo tzimatsiri inthomoenta pañaantariki, aritaki pikite-shire-yitee.

⁴² ¡Ashironkamatsiteemini Inashitantaniri! Pashitakaa-piintari Tajorentsi rowoshinikan-teetari. Teemaeta pitampatzika-yitee, tee petakoshireteeyaari Tajorentsi. Rootaki kowapero-witachari

pantayiteeromi, eero pooki-maetawo otsipa.^S ⁴³ ¡Ashironkamatsiteemini Inashitantaniri! Osheki pikowa-piintaki pojatankyaa niyankineki kemijantaantsipankoki jempe ipinkathateetemi, pikoyi eejatzi pinkathari rowethata-piintee-temi aririka ifheetemi.

⁴⁴ ¡Ashironkamatsiteemini Yotaantaneri-paeni, Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri eeroka! Pikimita-shitakawo kaari riyotzi ari ikiteetziri kaminkari. Ithonka raatzika-kowaetakiri atziri-paeni, teemaeta riyotzi atziri-paeni raatzika-kotakiri kaminkari.”*

⁴⁵ Ari rakanaki yotaantzirori Ñaantsi, ikantanakiri Jesús: “Yotaanari! Osheki pikemakaa-kinawo naaka okaatzi pikantakiri.” ⁴⁶ Ikantzi Jesús: “¡Ashironkamatsiteemini eejatzi yotaantzirori Ikantakaan-teetani!

¿Itaka pikema-tenata-kaantariri atziri-paeni? Teemaeta piñaayi-tziro eeroka-paeni pikema-tenatyaawo. ⁴⁷ ¡Ashironkamatsiteemini eeroka-paeni! Powanreenka-jama-yitakiro powetsika-koyitziri, jempe ikiteetziri etayitakawori Kamantantaniri ikaatzi rowamaakiri paerani piwaejatzitani.

⁴⁸ Tema eeroka-paeni wetsika-shiyitakiri jempe ikiteetakiri, riitaki pakoyiteeri eeroka-paeni okaatzi rantayitakiri paerani piwaejatzitani.

⁴⁹ Roo kanteencha, yotaniri Tajorentsi, ikantaki: ‘Ari notyaantaki Kamantantaniri eejatzi Otyaantaa-rewo-paeni. Riityitaki ikoshekaetyaa, itsipa rowamahae-takiri.’ ⁵⁰ Ari okantyaawo rowajankitaa-wentan-temiriri Tajorentsi ikaatzi rowamae-takiri Kamantantaniri owakira etantanakari rowetsikae-takiro paerani kepatsi.

⁵¹ Eeroka-paeni atsipetee-yaawoni ipiyawentee-tyaari awaejatzitani Abel roojatzi Zacarías, {Mt 23.35 itzimi rowamae-takiri ipoñaawitaawo taapoki-mento-tsiki roojatzi tajorentsi-pankoki.} ⁵² ¡Ashironkamatsiteemini yotaantzirori Ikantakaan-teetani! Tee pimataa-jeetziro eeroka piyota-nitee, eeroka kantakaan-tziro kaari ikemathatantawo itsipa-paeni.”

⁵³ Ikanta ishitowanee Jesús riyotaantzi ipiyoteeyanira, otyaanakari imashirenka Inashitantaniri eejatzi Yotaantaniri-paeni. Ipiyowentakari Jesús ikowaki ikompita-kaeyaari, rootaki ikemantyaariri ikanteri.

⁵⁴ Ishintsi-thawaetakiri, ikoyi ifaawaeta-kaeri ñaantsi kaari-perori, ikantakotan-tyaariri.

^S **11:42** rowoshinikan-teetari = menta, ruda, maawoeni iwankiritari kimitawori pinitis * **11:44** Eeniyyitatsi jankina-rentsi jempe tee ifheetziro ñaantsi “Yotaantaniri-paeni, Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri eeroka.” inashiyita ñaantsi-paeni

KAMEETHARI ÑAANTSI ROJANKINATAKIRI JUAN

Ratziritaki iiteetziri “Ñaantsi”

¹ Owakira etantanakari rowetsikan-teetzi paerani, tema tzimitaka iiteetziri “Ñaantsi.” Ari itsipatari Tajorentsi. Tema riijatzi Tajorentsi rirori.

² Riitaki itsipatakari paerani Tajorentsi owakira etantanakari. ³ Riitaki owetsika-jaanta-kirori maawoeni tziwayita-tsiri. Tekatsira apaani okaatzizimayita-tsiri kaari rowetsiki rirori. ⁴ Ikimi-waetakari koñeentyaatsiri ikoñeetyaa-koteeri atziripaeni omatantee-yaari rañaakaa-yiteeri. ⁵ Roshiyakota-paakari koñeetyaa-kotan-tatsiri otsireni-kaakitzira. Teemaeta rotsinampaeri roetsiwaka-wakiri oshiyakawori tsirenikaakiri.

⁶ Paerani rotyaantaki Tajorentsi apaani atziri, iita Juan. ⁷ Riitaki kenkithatakota-paakiriri iiteetziri “Koñeetyaatsiri,” omatantyaari ikemijanteetero maawoeni riyotaanteri. ⁸ Irika Juan kaarira iiteetziri “Koñeetyaatsiri.” Tema riitaki kenkithata-koterini pokatsini.

⁹ Tema pokaki jaka kepatsiki maperotzirori roshiya-kotari koñeetyaatsiri, riitaki koñeetyaa-koteerini maawoeni atziripaeni. ¹⁰ Ijeeka-paentzi kepatsiki. Tema riitaki owetsika-kirori kepatsi. Roo kanteencha tee riyotawakiri atziripaeni ikaatzizimayita-tsiri kepatsiki. ¹¹ Ijeekimowita-paentari ikaatzizimayita-tsiri isheninkata-wakahaeyani. Teemaeta raakameethata-wakiri. ¹² Riima ikaatzizimayita-tsiri aakameethata-wakiriri, awentaa-naariri, riiyitaki itomiyitaari Tajorentsi.* ¹³ Riitaki itomintayitaari Tajorentsi irika-paeni. Tee oshiyawo itominta-piinta-yitee atziri-paeni, teera iñaaman-kakiini itzimantayitakaeri. Tema riitaki Tajorentsi kowashiteen-chari itomitantyaari.

¹⁴ Irika iiteetziri “Ñaantsi,” ratziritaki, ijeekimoyita-paentee. Osheki ikaminthaantzi rirori. Kyaari-perori iñaanitari. (Naaka-paeni ñaajaanta-kirori itajorenka, ari oshiya-jaantawo itajorenka rapintzite itomi Ashitariri.) ¹⁵ Riitaki cheraa-wenta-paakiriri paerani Juan, ikantapaaki: “Irika nokenkithata-kotziri paerani, nokantaki: ‘Awotsikitaki poyaatenani, rawijana naaka, tema riitaki etakawori paerani tekira notzimiita naaka.’” ¹⁶ Tema kameetha-pero-taki rirori, rootaki añaanta-yitaawori maawoeni aakapaeni ikaminthaa-pero-ta-piintee. ¹⁷ Paerani riitaki Moisés rojankinata-kaetakiri Ikantakaan-teetani. Riima Jesús Jeepatzii-toetani, riitaki neshironka-yiteeri, riijatzi ñaawaeyita-paentzirori kyaari-perori. ¹⁸ Tekatsi materoni iñeeri Tajorentsi. Riima rapintzite itomi Ashiteeri, jeeki-moperotziriri, riitaki kamanta-yiteeri aakapaeni ayotantaari jempe ikanta Ashiteeri.

Ikamantan-takiri Juan Omitsiryaatantaniiri (Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)

¹⁹ Ikanta Judá-paeni nampitawori Aapatziyaweniki, rotyaantaki reewarite-paeni Ompera-tajorentsitaarewo eejatzi Leví-paeni rojampiteri Juan, ikanteri: “¿Jempema piitaka eeroka?” ²⁰ Iroka ikantanaki Juan, tee romana-kotyaa, ikantzi: “Tee naaka Jeepatzii-toetani.” ²¹ Eekiro rojampiteetziiri, ikantee-tziri: “¿Jempema piitaka? ¿Eerokama Kamantan-taniri Elías?”

* 1:12 Waerontsi

Ikantzi Juan: “Tee naaka.” Eekiro ikantee-tatziiri: “¿Eerokama Kamantan-taniri pokatsini?” Ikantzi: “Tee.”²² Ari ikantee-tziri: “¿Jempema piitatyaa eeroka? Pikamantena, rootaki nokanta-paeriri naaka otyaanta-kinari. Anjatyaa pikamanta-kotyaa.”²³ Ikantzi Juan: “Naakataki cheraapaent-sini ochempi-mashiki, ikante: ‘Powameethateeniri Awinkatharite jempe ikinapaaki, poshiya-kaantero itampatzikae-tziro awotsi.’ Rootaki ikamantan-tzitakari paerani Kamantan-taniri Isaías.”

²⁴ Irika-paeni pokaentsiri rojampitziri Juan, rotyaantani Inashitantaniri-paeni. ²⁵ Eekiro rojampita-tziiri, ikantziri: “Tee eeroka Jeepatzii-toetani, tee eeroka Elías, tee eeroka Kamantan-taniri. ¿Iitaka pomitsiryaatantari?”

²⁶ Ikantzi Juan: “Apatziro nomitsiryaatantawo naaka nijaa. Roo kanteencha tzimatsi apaani jaka pitsipatakari, kaari piyoteeyini. ²⁷ Riitaki poyaatenani naaka, rawijanakina naaka. Tee okantya roshiya-kaantena naaka romperatani noeyotashitan-tyaari nothopaeniri ikyaantari iitziki.”

²⁸ Rootaki awijayiteen-tsiri paerani intatsikirona Parenkaariniki iiteetziro Ashironkaaweniki jempe romitsiryaatantzi Juan.

Ipira Tajorentsi

²⁹ Okanta okitejeta-manee, iñaawaeri Juan ikinapae Jesús, ikantzi: “¡Irika ipira Tajorentsi, riitaki atsipetee-yaawoni iyaari-peronka maawoeni atziripaeni, ipeyakoe-tantee-yaariri!†³⁰ Riitaki nokenkithata-kotakiri paerani nokantaki: ‘Awotsikitaki atziri poyaateenani naaka, rawijana, tema riitaki etakawori tekira notzimiita naaka.’³¹ Tee niyowitari naaka. Rootaki nopokan-takari nomitsiyaa-tantyaawo nijaa, rootaki riyotan-tenari maawoeni Israel-paeni.”³² Eekiro riyata-kaana-kitziro Juan ikamantantzi, ikantzi: “Noñaakiri naaka Ishire tajorentsi ikinapaaki jenoki roshiyakari jamomo, rookanta-paakari rirori. ³³ Tee niyowitari naaka. Roo kanteencha irika otyaanta-kinari nomitsiryaatan-tyaawo nijaa, ikantakina: ‘Aririka piñaakiri riyiiti-shitakiri Ishire tajorentsi, itzimi-rika rookanta-paakyaari, riitaki kimitakaantemironi romitsiryaatan-temiro Ishire tajorentsi.’³⁴ Naakataki ñaakiriri, rootaki nokenkithata-kotan-tariri riitaki Itomi Tajorentsi.”

Etanakawori riyotaani Jesús

³⁵ Okanta okitejeta-manee ari ijeeka-manee Juan eejatzi apite riyotaani. ³⁶ Ikanta iñaawaeri Jesús ikinapae, ikantzi Juan: “Irinta ipira Tajorentsi.” ³⁷ Ikanta ikemawaki apite riyotaani Juan, royaata-nakiri Jesús. ³⁸ Ari ipithokanaka Jesús, iñaatziri ikaatzi oyaatakiriri, ikantziri: “¿Jempema piyaateka?” Ikanteeyini rirori: “¡Yotaanari! ¿Jempema pinampi?”‡³⁹ Ikantzi Jesús: “Pipoki piñeero.” Ikanta royaate-yanakirini, iñaakiro jempe in-ampitawo. Ari imaapaentzi, tema tsireniityaaki. §⁴⁰ Tema irika kemakiriri Juan, oyaatana-kiriri Jesús, riitaki Andrés rirentzi Simón Pedro. ⁴¹ Tema ap-atziro Andrés riyata-shita-nakiri Simón, rirentzi ikantapaakiri: “Noñaakiri Jeepatzii-toetani (roo ikantee-tziri eejatzi, ‘Cristo.’)*⁴² Ikanta Andrés raanakiri Simón ijeekira Jesús. Ikanta iñaawakiri Jesús rirentzi Andrés, ikantawakiri: “Eeroka Simón, itomi Jonás. Nimaeka piiteeyaa ‘Kijori.’” (Roo ikantee-tziri eejatzi, Pedro.)†

Ikaemae-takiri Felipe eejatzi Nataneel

† 1:29 ipira = cordero ‡ 1:38 Yotaanari = Rabí § 1:39 tsireniityaaki = riweyaaka ooryaa 10. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.) * 1:41 Jeepatzii-toetani = Mesías † 1:42 Kijori = Cefas

⁴³ Okanta okitejeta-manee, jataki Jesús Tepoweniki. Ari iñaapaa-kiriri Felipe, ikantapaakiri: “Poyaatena.” ⁴⁴ Tema irika Felipe, Shima-pankoni-jatzi, rootaki inampi Andrés eejatzi Pedro. ⁴⁵ Ikanta Felipe, riyaata-shitanakiri Nataneel, ikantapaakiri: “Noñaakirira rojankinata-kotakiri Moisés Ikantakaan-teetaniki, riijatzi rojankinata-kotzitaka eejatzi Kamantan-riipaeni. Riitaki Jesús, itomi José, Kashiyakaa-weni-jatzi.” ⁴⁶ Ikantzi Nataneel: “¿Eenitatsima kameetha-shireri janta Kashiyakaa-weniki?” Ikantzi Felipe: “Pipoki, piñeeri.” ⁴⁷ Ikanta iñaawakiri Jesús ipokaki Nataneel, ikantanaki: “Kaakitaki riroporori isheninka Israel, tee itheeya-nityaa.” ⁴⁸ Ari ikantzi Nataneel: “¿Jempema janta piñaanaka piyotan-tanari?” Ikantzi Jesús: “Noñiitakimi tekira ikaemimiita Felipe pijeeki otsimankaetyeera pankirentsi.”[‡] ⁴⁹ Ikantanaki Nataneel: “¡Yotaanarí! ¡Eerokataki Itomi Tajorentsi, eerokataki Iwinkatharite Israel-paeni!” ⁵⁰ Ikantzi Jesús: “Rootaki pikemijatanta-matsita-nakari nokantakimi noñaakimi pijeeki otsimankaetyeera pankirentsi. Roo kanteencha, aritaki piñaaki otsipa awijironi iroka.” ⁵¹ Eekiro ikantana-kitzii Jesús: “Ari piñaakiro ashitareeya inkite. Ari ipiya-piyateeyini ronampiripaeni tajorentsi rayiita-shiteri Itomi Atziri.”[§]

2

Aawakahaantsi Nampitsiki Menkoshiniki

¹ Okanta mawatapaen-tsiri kitejeri ari raawakae-takari nampitsiki iitachari Menkoshini, jeekatsiri Tepoweniki. Ari ojeekakiri eejatzi riniro Jesús janta. ² Ari ikaemakaan-teetakiri Jesús eejatzi riyotaani-paeni janta aawakahaan-tsiki. ³ Ikanta roemoshirenkaeyani, thaatapaaka imiritee-yirini. Okanta riniro Jesús, okantakiri otomi: “Thaatapaaka imiriteetziri.”* ⁴ Ikantzi rirori: “¡Tsinani! ¿litaka pikantan-tanari naaka? Tema tekira omonkaa-paetetyaata noñaahan-tantyyaa.” ⁵ Okantanakiri roori ikaatzi kitanta-tsiri: “Pantero okaate ikantemiri notyomi.” ⁶ Ari owayitaka janta 6 chomo mapinakitatsiri, rootaki rowanta-piintari Judá-paeni nijaa, roojatzi ikewayitantari rantakiro-rika ipinkae-tziri. Iroka chomo, eeniyitatsi iyomaatachari apite ikaanteetari nijaa, otsipa mawa ikaanteetari.[†] ⁷ Ikantanakiri Jesús ikaatzi kitanta-tsiri: “Piyeekite nijaa maawoeni chomoki.” Imatakiro riyeeki-pero-yitakiro chomokipaeni. ⁸ Ipoñaan ikantzi Jesús: “Pinkitera eepichokiini amiri, paanakiniri aminakaan-tzirori oemoshirenkaantsi.” Imatakiro ikantee-takiriri. ⁹ Ikanta irika aminakaan-tzirori oemoshirenkaantsi iñaan-tawakawo eepichokiini imiriteetziri nijaawita-chari, tee riyotzi jempe okina-kota-paaki rooperori imiriteetziri. Apatziro riyoteeyini kitanta-tsiri, tema riyyitaki yeekita-kirori nijaa. Ikanta aminakaan-tzirori oemoshirenkaantsi, ikaemakiri aawakaa-chari, ¹⁰ ikantzi: “Rootaki rameyitari atziri-paeni retapiintawo ipakotan-tziri rooperori imiriteetziri, aririka ikemaeyanakyaaani oemoshirenka-chari, ari ipakotan-teetero jentaari. Rooma eeroka powaan-takawo rooperori imiriteetziri roojatzi nimaeka.” ¹¹ Rootaki etanakawori roñaahan-tziro Jesús nampitsiki Menkoshiniki janta Tepoweniki, ari retanakawori itajonka-wentantzi roñaahan-tzirori ishintsinka. Ari ikemijanta-perotakaniri riyotaani-paeni.

[‡] 1:48 pankirentsi = higuera [§] 1:51 ashitareeya inkite = iñeeteri inkite-jatzi, kaari iñeeta-piinteezi.

* 2:3 imiriteetziri = vino † 2:6 apite ikaanteetari = 50 litro; mawa ikaanteetari = 70-100 litro

¹² Ikanta okaatapaaki roemoshirenkaeta, jatanaki nampitsiki Capernaum, itsipata-naawo riniro, rirentzi-paeni, eejatzi riyotaani-paeni. Tee ojamani ijeeka-paentzi janta.

Romishito-yiri Jesús pimanta-yitatsiri tajorentsi-pankoki

(Mt. 21.12-13; Mr. 11.15-18; Lc. 19.45-46)

¹³ Okaakitzi-matee roemoshirenka-piintan-tawori Judá-paeni Anonkoryaantsi. Jataki Jesús Aapatziyaweniki. ¹⁴ Iñaapaakiri tajorentsi-pankoki pimantayitziriri ipira-paeni, eejatzi ijamomote-paeni. Ari ijeekayitakiri iyomparitariri koriki. [§] ¹⁵ Ikanta iñaapaakiri, raminthataki Jesús ipajamento, romishitowakiri maawoeni iyomparita-chari tajorentsi-pankoki, itsipataakiri ipira-paeni. Rojokitakiri iyorikite ikaatzi iyomparitariri koriki, rotatsinki-takiri okaatzi rowanta-yitariri. ¹⁶ Ikantakiri Jesús pimantziriri ijamomote: “¡Paaneeri pipira! ¡Tee okameethatzi piyompari-pankotyaawo ipanko Ashitanari!” ¹⁷ Ari ikenkishiryaa-nakiro riyotaani okaatzi rojankinee-takiri paerani, ikanteetzi: Antawo nokija-kotyaawo pipanko.

¹⁸ Ikanta Judá-paeni ikantanakiri Jesús: “Anjatyaa poñaahante kaari iñaapiinteetzi nyototan-tyaari omaperotatya otzimi pishintsinka pimatantakawori pomishitowantzi.” ¹⁹ Ikantzi Jesús: “Pipookiro iroka tajorentsi-panko, roo awijawitakyaa mawa kitejeri, aritaki nopiriinteero eejatzi.”

²⁰ Ikanteeyini Judá-paeni: “Tema okaatzi 46 ojarentsi rantawaeteetaki rowetsikan-teeta-kawori iroka tajorentsi-panko, ¿arima pitzinahaero eeroka okaate mawa kitejeri?” ²¹ Iroka “tajorentsi-panko” ikenkithata-kotakiri Jesús, roo ikantakowita iwatha rirori. ²² Ikanta rañahaera paerani Jesús, ikenkishiryaa-neero riyotaani-paeni ikenkithata-kotzi-takari. Rootaki ikematha-perotan-tanakawori Jankina-rentsi, eejatzi okaatzi ikantayitakiri Jesús.

Maawoeni riyoshiretziri Jesús

²³ Tema eeniro ijeeki Jesús Aapatziyaweniki roemoshirenkaetziro Anonkoryaantsi, osheki kemijanta-nakiriri iñaayitakiri itajonkawentantaki. ^{*} ²⁴ Roo kanteencha Jesús, tee rawentaa-yitari irika atziri-paeni, tema riyoshiretziri maawoeni. ²⁵ Tema tekatsi kamantawityaarini Jesús jempe ikanta-shireyitziri atziri, tema riyoyitziri rirori ishireki.

3

Jesús eejatzi Nicodemo

¹ Eenitatsi Inashitantaniri iita Nicodemo, riiperori Judá-paeni irika. ² Ikanta riyataki tsireniki Nicodemo iñeeri Jesús. Ikantapaakiri: “¡Yotaana! Niyoteeyini naaka riitaki Tajorentsi otyaantakimiri piyotaa-yitena, tema tekatsi materoni okaatzi poñaahan-takiri eeroka eerorika itsipashiretari Tajorentsi.” ^{*} ³ Ari rakanaki Jesús, ikantziri: “Pikemi nokantemi. Itzimi-rika kaari apiiteeroni itzimae, eero iñeero ipinkathari-wentanteo Tajorentsi. Omaperotatya.” ⁴ Ikantzi Nicodemo: “¿Kantachama rapiiteero itzimae atziri antyashipariteen-tsiri? ¿Arima omateeya ikyahae omotziki riniro rapiitan-teeyaawori itzimae?” ⁵ Ikantzi Jesús: “Itzimi-rika kaari

‡ 2:14 ipira-paeni = buey, owisha (oveja) § 2:14 Ikaatzi pokayita-tsiri Aapatziyaweniki, ramayitzi iyorikite ipoñaakaa-yitari inampiiteki rirori. Roo okowantari riyomparityaari iyorikite Aapatziyaweniki, okantyya ramanantan-tyaari tsimeri-paeni ipomete-niriri Tajorentsi * 2:23 Waerontsi * 3:2 Yotaanari = Rabi

kimitakaan-teroni itziman-teeyawomi nijaa, kaarira otzimashiretakaa-yiteeri Ishire tajorentsi, eero iñeero ipinkathari-wentantee Tajorentsi.†
 6 Ikaatzi rowakaantziri atziri, atzirira irika. Riima ikaatzi kimitakaan-tanaawori itziman-teeyawomi Ishire tajorentsi, tajorentsi-shire-tanee.
 7 Eero pipampoyaa-wentziro okaatzi nokanta-kimiri: ‘Okowa-perotatyaa papiiteero pitzima-yitee.’
 8 Oshiyatyawo tampyaa otajonka-piintzi jempe okoyiro. Pikemawitawo opoematzi, teemaeta piyotzi jempe-rika okinapaaki, jempe-rika iyaatziro. Ari ikimitari eejatzi ikaatzi otzimashiretakaa-yiteeri Ishire tajorentsi.”
 9 Ari rapiita-nakiro Nicodemo rojampitzi, ikantziri: “¿Jempema okanta-kotaka iroka?”
 10 Ikantzi Jesús: “Eeroka yotaayitziiri Israel-paeni, ¿tema piyotzi jempe okanta-kota iroka?”
 11 Nokenkithatee-yatzii-mironi okaatzi niyotako-yitziiri. Nokenkithatee-yatzii-mironi okaatzi noñaayita-piintziri nokiki, teemaeta pikemijantee-yanitzi okaatzi nokanta-yitziiri. Oaperotatyaa.
 12 Tee pikemijantena nokenkithata-kotzimiro jaawiki-jato, rootaki maperota-chani eero pikemijantana aririka nokenkithata-kotemiro inkite-jato.
 13 Tekatsira apaani jatatsini inkiteki, apatziro ikantakaawo poñeenchari inkiteki. Riitaki akenkithata-kotziri, Itomi Atziri.
 14 Paerani rowatzika-kotakiri maanki awaejatziiteni Moisés janta ochempi-mashiki, ari ikimiteteeri eejatzi Itomi Atziri, otzimatyee rowatzika-koeteri rirori,
 15 rañaantee-yaari ikaate kemijanteerini”.

Retakotari Tajorentsi maawoeni jaawiki-jatzi

16 “Tema retako-perotani royiri Tajorentsi jaawiki-jatzi, ishinetakiri rapintzite Itomi ikamawenteeri, rootaki eero ikaamanitanta ekaate kemijanteerini, ashi rowaero rañaayitee.
 17 Tema Tajorentsi tee rotyaantziri Itomi jaka kepatsiki riyakowenteeri jaawiki-jatzi, tema ikowatzii rowawijaa-koyiteeri.
 18 Ikaate kemijanteerini Itomi Tajorentsi, eero riyakowentee-tziri. Riima kaari kemijanteerini, tema ari riyakowentee-takiri, okantakaan-tziro tee ikemijanteeri rapintzite Itomi Tajorentsi.‡
 19 Maawoeni kaari kemijanta-tsini, aritaki riyakowentee-takiri, tema ranta-piintakiro kaari-perori. Tema ipokawita-paenta paerani kepatsiki iiteetziri ‘Koñeetyaatsiri,’ roo ikowa-perotee-tanaki tsireniri, imanintawakiri ‘Koñeetyaatsiri,’
 20 maawoeni antayitziro kaari-perori ikijaneentatziiri iiteetziri ‘Koñeetyaatsiri.’ Ikoementa-waeta eero riyotakoe-tantari rantayitziro kaari-perori.
 21 Riima antapiinta-neerori kyaari-perori, rawentaa-perota-naari ‘Koñeetyaatsiri,’ rootaki iñahaetan-tyaariri rantawae-tanaatziiniri Tajorentsi.”

Raapatziya-minthari iimenteetari

22 Ikanta ikinanee Jesús iipatsiteki Judá-paeni itsipayita-naari riyotaani, ari itsipatakari romitsiryaatantzi.
 23 Imatzitakawo Juan romitsiryaatantzi rirori Apinyaateki, jempe okaakitapae Aapatziyaarini, tema janta ari otzima-perotziri nijaa. Ikaatzi jatayiteen-tsiri janta, romitsiryaa-yitawakiri.
 24 Tema tekira raakaan-teeteriia Juan romonkyahaeteri.

† 3:5 Okaatzi kenkithata-kota-chari jaka “kimitakaan-teroni itziman-teeyawomi nijaa,” eenitatsi oshiyakaa-wenta-yitachari: (1) Eenitatsi kantatsiri riitaki kenkithata-kotacha ikaatzi omitsiryaanaa-chari roshiya-kaanteero ikewatyeeromi ikaaripero-yitaki. (2) Eenitatsi kantatsiri rootaki kenkithata-kotacha itzimaari eenchaa-niki. (3) Eenitatsi kantayita-tsiri riitaki kenkithata-kotacha Ishire tajorentsi, tema añaapiintakiri Ishire tajorentsi roshiya-kaawentee-tziri nijaa. ‡ 3:18 Waerontsi

²⁵ Ikanta riyotaani-paeni Juan iñaana-minthatakiri Judá-paeni jempe okanta-kota ikitewa-thatan-teeyaari rantayitziro ipinkae-tziri. ²⁶ Ari riyateeyakini ijeekira Juan, ikantapaakiri: “Yotaantanari, irinta tsipatzimiri intatsikiro eni Pareenkaarini, pikenkithata-kota-kinari, romitsiryaatan-tatzii rirori, osheki atziri pokashitakiriri.”[§] ²⁷ Ari rakanaki Juan, ikantzi: “Jempe ikanta piñaakiri irika, teera opoñaashi-waeta, riitaki Tajorentsi riiperota-kaakiriri. ²⁸ Tema eeroka-paeni kemakinari nokantaki paerani: ‘Tee naaka Jeepatzii-toetani, apatziro rotyaantee-takina neewata-paakiri nokenkithata-kotakiri.’ ²⁹ Jame noshiya-kaanta-wakiro aawakaa-chari, riitaki aapiintziro tsinani iiminteetari. Riima itsipa-minthatani, eero ikosheka-waeta rirori, apatziro ikimo-shiretanaki ikemakiri-rika iñaawaetanaki iiminentsi. Ari nokantari naaka, tee niriipero-waetzi, roo kanteencha antawo nokimo-shiretanaki. ³⁰ Tema eekiro riyaatayee ririiperote irika, rooma naaka ari nopeyakoetyaanakya.”

Poñechari jenoki

³¹ “Irika poñechari jenoki rawijiri maawoeni. Riima nampitawori kepatsiki, jaawiki-jatzira irika, ikenkithata-shita-piintawo jaawiki-jato. Riima poñechari inkiteki rawijiri maawoeni, ³² ikenkithata-kotziro okaatzi iñiiri, okaatzi ikemiri. Roo kanteencha eero ikemijantee-tziro okaatzi ikenkithata-kotziri. ³³ Roo kanteencha ikaate kemijanta-neerini irika, aritaki imatanakya rirori ikenkithata-kota-nakiri Tajorentsi kyaariperori. ³⁴ Irika rotyaantakiri Tajorentsi, iñaani Tajorentsi ikenkithata-kote. Tema Tajorentsi ithonkoro ijeeka-shireta-kaantantawo Itajorenka. ³⁵ Irika Ashiteeri retakotari Itomi, ipinkatha-ritakaakiri maawoeni tzimayita-tsiriri.

³⁶ Itzimi-rika kemijanta-neerini Itomi, aritaki rañahae. Riima kaari kemijanteerini Itomi, eero rañahae rirori, apatziro ratsipetee-yaawo rowajankitahaeri Tajorentsi.”

4

Jesús eejatzi Oshitekii-toni-jato

¹ Okanta paata riyotaki Jesús ikemaeyakini Inashitantaniri-paeni, ikan-teetzi: “Tzimaki osheki riyotaani Jesús, romitsiryaataki osheki atziri, raw-ijanakiri Juan.” ² (Kaarira Jesús omitsiryaa-tantatsini, tema riyotaani-paeni omitsiryaatan-tatsiri.) ³ Rootaki ipiyantaari Jesús Tepoweniki ijeekawitaka iipatsiteki Judá-paeni. ⁴ Otzimatyee ikinaneero Oshitekii-toniki jempe eenta-thakitzi. ⁵ Roojatzi rareetan-takari nampitsiki iiteetziri Shempchaari. Roo tsipa-nampitawori iipatsite Jacob, ipaneeriri itomi José ikamaera rirori Jacob. ⁶ Ari otzimiri janta nijaa ikeekana-takotziri paerani Jacob. Tema ayimatakiri imakoni Jesús ranashitakaha, ijeeki-mota-paakiro nijaa. Tema tampsatzikataki ooryaa.*

⁷ Ari opokakiri Oshitekii-toni-jato okayi nijaa. Ikantawakiro Jesús: “Pipina nijaa nirawaki.” ⁸ Riyaatee-yatziini riyotaani nampitsiki ramanante owanawontsi. ⁹ Ari akanakiri tsinani okantanakiri: “¿Jempe pikinaeroka? Judá-paeni pineeyini eeroka, pomapokina pikowa-kotana nopimi nijaa, naaka Oshitekii-toni-jato.” Tema maawoeni Judá-paeni tee raapatziyaari kameetha Oshitekii-toni-jatzi. ¹⁰ Ari rakanakiro Jesús, ikantziro: “Arimi piyote oeta ipantziri Tajorentsi, ari piyoterimi kowakota-kimiri nijaa, eeroka

§ 3:26 Yotaantanari = Rabí * 4:6 tampsatzika ooryaa = ooryaa 6. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.)

kowakoterinimi rirori. Aritaki ipakimiromi rirori nija añaakaan-tatsiri.”
 11 Okantanaki tsinani: “Pinkathari, tekatsira payi pikitan-tyaari nijaa, intho-
 moeki ojeeki, ¿jempe payika pipinari nija añaakaan-tatsiri?” 12 ¿Pawijirima
 eeroka awaejatziteni Jacob, paneerori iroka nija, imiritakiri paerani rirori,
 itomi-paeni, eejatzi ipira-paeni?” 13 Ikantzi Jesús: “Maawoeni miritzirori
 iroka nija, eero opeyaa imiri. 14 Riima ikaate miriteeroni nija nopantziri
 naaka, eero iñeero imiritee. Tema iroka nija nopaeriri naaka okimitee-
 yaawo nijaateni oshiyaa-shiretan-teeyarimi, ashi rowaero rañaayitee.”
 15 Okantzi tsinani: “Pinkathari, pipinawo naaka iroka nija, eero nomiritan-
 taawo, eero nopiya-piya-waetanta nokayi nija.”

16 Ikantziro Jesús: “Piyaate pikaemiri piimi, pipiyeera eejatzi jaka.”
 17 Okantzi tsinani: “Tekatsi noemi.” Ikantziro Jesús: “Kameetha pikantaki,
 tee itzimi piimi. 18 Tema paerani tziawitacha ikaatzi 5 piimi. Riima
 pitsipatari nimaeka, kaari piimi. omaperotatya pikantakiri.” 19 Ari
 okantanaki tsinani: “Pinkathari, kimitaka eeroka Kamantan-taniri.
 20 Paerani nowaejatzite-paeni Oshitekii-toni-jatzi ipinkathata-piintakiri
 rirori Tajorentsi jaka ochempiki. Rooma eeroka Judá-paeni pikanteeyini
 janta Aapatziyaweniki apinkathata-piinteeri.” 21 Ikanankiro Jesús:
 “¿Pikemi tsinani! Rooteentsi pipinkatha-yiteeri eerokapaeni Ashiteeri,
 tee okowa-perota pipoki jaka ochempiki, tee okowa-perota eejatzi
 piyaate Aapatziyaweniki. 22 Omaperotatya, tee piyotee-yawitani eeroka
 iita pipinkathata-piintziri. Rooma naaka-paeni Judá-paeni niyotziri
 nopinkathatziri. Tema apaani isheninka Judá-paeni owawijaa-kotan-
 tatsini. 23 Tema rootzi-mateentsi piñahaero. Nimaeka imateero ipinkatha-
 shireteeri Ashiteeri ikaatzira pinkathaperoteeriri. Tema riitaki ikowaeri
 rirori Ashiteeri ipinkatha-yiteeri. 24 Tema irika Tajorentsi riitaki eejatzi
 Ishire tajorentsi, kaari koñaata-tsini. Ikaate pinkatha-yiteerini, otzimatyee
 ipinkatha-shire-pero-teeri, tee okowa-perota rantayiteero koñaayita-tsiri.”
 25 Okantzi tsinani: “Niyotzi naaka ari ipokaki Jeepatzii-toetani, (iiteetziri
 Cristo.) Aririka rareetakyaa, riitaki kamanta-paakaeroni maawoeni jempe
 okanta-kota iroka-paeni.”† 26 Ikantzi Jesús: “Naakataki, kenkitha-waeta-
 kaakimiri.”

27 Ari rareete-yapaani riyotaani. Ipampoyeeya-paakirini iñaapaakirira
 ikenkitha-waeta-kaero tsinani. Roo kanteencha, tekatsi apaani ojampita-
 paakirini, ikanteri: “¿Oeta ojampitzimiri tsinani? ¿Oeta pikenkitha-waeta-
 kaerori?” 28 Ookanakiro tsinani ochomoni, jataki nampitsiki, okantapaakiri
 osheninka-paeni: 29 “Pipokaeyini, piñeeri atziri yotakirori maawoeni nan-
 tayitakiri paerani. ¿Kaarima Jeepatzii-toetani?” 30 Ari ikowae-yanakini atziri-
 paeni jeekatsiri nampitsiki, pokaeya-nakini ijeekakira Jesús.

31 Ari ikanteeyirini riyotaani, ikantziri: “¿Yotaanari, poyaa!”‡ 32 Ikantzi
 Jesús: “Eenitatsi oeta nowari naaka, tee piñeeyironi eeroka.” 33 Ari rojampita-
 wakaanaka riyotaani: “¿Eenitatsima iita amakinirini rowanawo?” 34 Ikantzi
 Jesús: “Rootaki nokimita-kaantari naaka nowanawo nanteniri ikoyiri
 otyaanta-kinari. Otzimatyee amonkaateeniri ikoyiri anteeniri rirori.
 35 Iroka pikanta-piinteeyini eeroka: ‘Yotapaaka 4 kashiri ojampatan-tyaari
 pankirentsi.’ Roo kanteencha, pikemi nokantzimi. Pamini pankirentsi-
 mashiki, aritaki mataka jampayitaki owiitan-tyaawori. 36 Ikaate owiiteeroni
 ipineeteeri. Tema rowiiteero okithoki pankirentsi oshiyakaa-wentziriri

añaayita-tsinii. Rootaki ithaamentan-teeyaari pankita-kirori itsipateeyaari owiikiteerori. ³⁷ Tema omaperotatya roshiya-kaawentee-takiri, ikanteetzi: "Tzimatsi apaani pankita-kirori, eenitatsi itsipa owiiteeroni."

³⁸ Tema notyaanta-yitakimi eerokapaeni powiiteero kaari pipomeentsiwenta pantawae-wentero. Tema tzimatsi itsipa pomeentsi-wenta-kawori rantawae-wentakiro. Eerokapaeni nintahaeyaawori rantawaetani."

³⁹ Tema osheki Oshitekii-toni-jatzi, ashitawori inampi janta ikemijantanakiri Jesús okamanta-paakiri tsinani, okantzi: "Riyotakiro okaatzi nantayitakiri paerani."

⁴⁰ Ikanta rareetee-yapaakani Oshitekii-toni-jatzi ijeekakira Jesús, ikanteeyapaakirini ijeeki-mota-nakiri inampiki. Roojatzi ijeekantanakiri Jesús, okaatzi apite kitejeri ijeekanaki. ⁴¹ Eekiro ishenita-nakitzi itsipa kemijanta-neentsiri, tema riitaki kema-kiriri okaatzi ikantayitzi Jesús.

⁴² Ari ikantee-tanakiro tsinani: "Kemijanta-yitaana naaka, teera apatziro nokemijanteeri pikaman-tapaakina eeroka, tema naaka kemaperotakiriri okaatzi ikantayitzi. Niyotee-yakirini riitaki matzirori rowawijaa-koteeri atziri-paeni, riitaki Jeepatzii-toetani."

Rowawijaakoteeri Jesús itomi apaani jewari

⁴³ Ikanta omonkaataka apite kitejeri ijeekapaaki Jesús Oshitekii-toniki, awijanaki riyaaero Tepoweniki. ⁴⁴ Tema riitaki Jesús kanteentsiri: "Apaani Kamantan-taniri tee ipinkathatee-tziri inampi-peroriki." ⁴⁵ Ikanta rareeta Tepoweniki, osheki raakameethatee-tawaeri janta, tema ari ikaataki riyaaete-yakini Aapatziyaweni roemoshirenkiro Anonkoryaantsi, iñaakiro maawoeni rantayitakiri Jesús janta.

⁴⁶ Ari rareetaari Jesús janta Menkoshiniki jeekatsiri Tepoweniki, jempe ipeyakirowanki nijaa okimita-nakawo imiriteetzi. Eenitatsi janta riiperori

jewari, mantsiyateen-tsiri itomi janta nampitsiki Capernaum. ⁴⁷ Ikanta irika jewari ikema-kotakiri Jesús ari rareeta Tepoweniki ipoñaakawo iipatsiteki Judá-paeni, riyaa-shita-nakiri iñeeri. Ikanta-paakiri, riyaaete ipankoki rowawijateeniri itomi, rooteentsi ikami. ⁴⁸ Ari ikantanaki Jesús:

"¿Itaka kaari pikemijanantana eerokapaeni? Pikowa-perotzi noñaayimiro kaari piña-piintzi, pikowa-jaantzi notajonka-wentante."

⁴⁹ Roo kanteencha ikantanakiri jewari: "Pinkathari, jameeta nimaeka, tekira ikamana-kiita notyomi." ⁵⁰ Ipoña ikantzi Jesús: "Pipiye pipankoki. Etsiyata-kotee pitomi."

Ikemijantanakitzi atziri okaatzi ikantakiriri Jesús, piyanaka. ⁵¹ Ipiya-mintheeta ipankoki, itonkiyotakari romperatani-paeni, ikantawaeri: "¡Etsiyata-kotee pitomi!" ⁵² Rojampita-nakiri jempe riweyaaka ooryaa raryaaeenitantanaari itomi, ikanteeyini romperatani: "Chapinki,

iteenkanaki ooryaa, aritaki awijanakiri ijaawamereki-waetzi."* ⁵³ Ari ikenkishiryaa-nakiro ashitariri aritaki roweyaakari ooryaa chapinki ikantakiri Jesús: "Etsiyata-kotee pitomi."

Rootaki ikemijanan-tanakari rirori, ari ikimitanakari eejatzi maawoeni isheninka-paeni rirori ikemijanta-nakiri Jesús. ⁵⁴ Rootaki apiteteen-tsiri roñaahan-tziro Jesús itajonka-wentantzi rareeta Tepoweniki ipoñaahaawo iipatsiteki Judá-paeni.

5

Kijopookiri Shimapanconi-jatzi

§ 4:46 imiriteetzi = vino * 4:52 iteenkanaki ooryaa = ooryaa 7. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.)

1 Okanta paata, roemoshirenkae-yaani Judá-paeni Aapatziyaweniki. Ari riyaatzi-takari eejatzi Jesús.

2 Ari ojeekiri Aapatziyaweniki owaankanatee-tziro nijaa ikantee-tziro “Neshironka-pankoni.” Eenitatsi okaatzi 5 opanko-sheta-paeni. Roo otsipamampitari ashitakowontsi iiteetziri “Owisha.”* 3 Ari ipiyotari osheki mantsiyari, mawityaakiri, kijopookiri, ethori-waeta-tsiri. Tema omaryaa-yitaka kepatsiki royaawentawo oshewaatyaa nijaa. 4 Ikanteetzi inatzi-ira ipoki ronampiripaeni tajorentsi ishewaata-kaero nijaa, itzimi-rika etanakyaaawoni ipiinkaatan-tyaawo nijaa oshewaataha, aritaki retsiyata-kotee imantsiya-waetzira.† 5 Eenitatsi janta apaani mantsiyari okaatzi 38 ojarentsi imantsiya-waetaki. 6 Ikanta iñaapaakiri Jesús romaryaaaka irika mantsiyari, riyotapaakiri osheki rojamanitakotaki imantsiya-waetaki, rojampita-paakiri, ikantziri: “¿Pikoyi petsiyata-kotee?” 7 Ikantzi mantsiyari: “Tekatsi owiinkinani nijaaki aririka oshewaa-paetetyaa. Tema nokowawita-piinta nopiinkaatem, ranaakowaetanikina itsipa ipiinkaataki rirori.” 8 Ikantzi Jesús: “Pipiriinte, paaneero pomaryaa-mento, piyaatee.” 9 Apathakirotanaa retsiyata-kotanee irika atziri, raaneero romaryaa-mento, anashitanaa. Tema irooka kitejeri imakoryaan-teetari, 10 ikantakiri Judá-paeni irika atziri etsiyata-kotaa-tsiri: “Kitejeri irooka imakoryaan-teetari nimaeka, tee oshinetaantsitzi paaneero pomaryaa-mento.” 11 Ikantzi etsiyata-kotaa-tsiri: “Tema ikantatyaana etsiyata-kota-kahaanari: ‘Paaneero pomaryaa-mento, piyaatee.’” 12 Ari rojampita-nakiri Judá-paeni, ikantziri: “¿Itzimika kantakimiri: ‘Paaneero pomaryaa-mento, piyaatee?’” 13 Roo kanteencha irika etsiyatakotaa-tsiri, tee riyotzi jempe itzimi etsiyata-kota-kahaeriri, tee iñaawaeri jempe ikinanaki Jesús, tema osheki atziri piyoteen-chari janta. 14 Okanta janta tajorentsi-pankoki iñahaeri Jesús retsiyata-kota-kahaeri, ikantziri: “Tema etsiyata-koteemi nimaeka, eero papiiteero panteero kaari-perori, omaperotzimi-kari kowaenka-perotatsiri.” 15 Ari riyaaanaki etsiyata-kotaa-tsiri, ikamantakiri Judá-paeni riitaki Jesús etsiyata-kota-kahaeriri. 16 Rootaki retanta-nakawori ikijaneentziri Jesús, okantakaan-tziro retsiyata-kota-kaantaki kitejeri imakoryaan-teetari. 17 Roo kanteencha ikantzi Jesús: “ashi royiro rantawaetzi Ashitanari, ari nokimitzita naaka nantawaetzi.” 18 Rootaki ikowa-perotantari Judá-paeni rowamayiri Jesús, tema tee apatziro rantawaetantawo kitejeri imakoryaan-teetari, tema roshiya-kotakari Tajorentsi, ikantaki Jesús: “Riitaki Tajorentsi ashitanari.”

Ishintsinka Itomi Tajorentsi

19 Ari rakanaki Jesús, ikantzi: “Irika Itomi Tajorentsi, tee rantziro ikowashi-yitari rirori. Apatziro rantziro okaatzi iñaakotziriri Ashitariri. Tema okaatzi rantziri Ashitariri, roojatzi rantziri Itomi. Omaperotatya. 20 Tema retakotari Ashitariri irika Itomi, roñaayiri maawoeni rantayitzi rirori. Eekiro roñaaha-tyeeri oeta-rika antawoyita-tsiri, tema ari pipampoyaaawenteero eerokapaeni. 21 Ikimitaha Ashitariri rowiriinta-yitzi kaminkari, rañaakayiteeri, aritaki ikimi-tzitari Itomi rirori, rañaakaa-yiteeri ikoyiri. 22 Tee riyakatantzi Ashitanari, riitaki ikowakaaki Itomi riyakowentantee, 23 rootaki ipinkathatan-teetyariri rirori Itomi, ikimiteetziri Ashitariri. Itzimi kaari pinkathaterini Itomi, tee ipinkathatizitari Ashitariri, otyaanta-kiriri jaka.

* 5:2 Neshironka-pankoni = ikantee-tziro iñaaniki Heber-paeni Betesda; Owisha = Oveja † 5:4 Otsipayita ñaantsi-paeni

²⁴ Ikaate kemaeroni nokanta-yitakiri, aririka rawentaa-neeYaari otyaanta-kinari, aritaki rañaa-shire-yitee. Eero rowajankitee-tziri, aritaki okaatapaaki ikaamanita-waetzi, ashi rowaero rañahae. Omaperotaty. ²⁵ Tema rooteentsi omonkaateeyaa, nimaekataki ikemayiteero kamashireri-paeni iñaani Itomi Tajorentsi. Tema ikaatzi kemaeroni, aritaki rañaa-shire-yitee. Omaperotaty. ²⁶ Ikimitari Ashitariri rañaa-kaantzi, aritaki ikantzi-taari Itomi rañaa-kaantee rirori, ²⁷ ipakiri ishintsinka riyakowentantee, tema riitaki Itomi Atziri. ²⁸ Eero pipampoyaa-shitawo nokantakiri. Rooteentsi omateeyaa ikemantee-yaawori kaminkari-paeni iñaani, ²⁹ ari ipiriinta-yitanaki jempe ikitayitaka. Ikaatzi antapiinta-kirori kameethari, ari rañaa-yitee. Riima antapiinta-kirori kaari-perori, ari rañaaawitaneeyaa roo kanteencha ari rowajankitahae-teeri.”

Ñaayita-kiriri Jeepatzii-toetani

³⁰ “Tee nanta-shitawo nokowa-shitari naaka, riitakira Ashitanari kowatsiri niyakowentayiteemi. Okaatzi niyakowentant-tziri naaka rootaki tampatzikatatsiri, tema tee nantashi-waetawo nokowa-shitari naaka, rootaki ikoyiri Ashitanari otyaanta-kinari. ³¹ Naakami kenkithata-kotachaniami apaniroeni, eero okameethatzimi nokenkithata-kowaetari. ³² Roo kanteencha eenitatsi itsipa kenkithata-kotanari, tema niyotzi naaka maperori okaatzi ikenkithata-kotanari rirori. ³³ Tema omaperotaty ikantakiri paerani Juan potyaantakiri ojampita-kiterini. Tema okaatzi ikenkithata-kota-wakinari rirori omaperotatyaa. ³⁴ Roo kanteencha tee nokowawaetziri naaka atziri kenkithata-kotenani, ikante: “Kameethari irika.” Noshiretan-tawori ikenkithata-kota-kinari paerani Juan, rootaki pikemijanan-teeyariri eeroka Tajorentsi, pawijakoteeta. ³⁵ Tema okaatzi ikamantan-takiri paerani Juan okimita-paentari ootamentotsi koñeetyaatsiri. Rootaki pikowawita-paentari eerokapaeni pinintaa-wakyaawomi koñeetyaatsiri. ³⁶ Roo kanteencha eenitatsi awijirini Juan ikenkithata-kotana. Okaatzi nantziri naaka, rootaki ikantanari Ashitanari, rootaki maperotzirori oñaahan-tzirori riitaki Ashitanari otyaanta-kinari. ³⁷ Riitaki Ashitanari otyaanta-kinari. Riijatzi kamantan-teentsiri ikemijanan-teenari naaka. Teemaeta pikemiro eerokapaeni iñaawaeetziri. Tema tee piñaawootanitziri. ³⁸ Tee pikemijantziro eerokapaeni iñaani, okantakaan-tziro tee pikemijantana naaka, tema naaka rotyaantani. ³⁹ Pamatsinkawentakawo piñaanatziro Iñaani Tajorentsi, poshiya-kaatzi ari pinkañaa-ne-yitee. Tema naakawitaka okenkithata-kotziri Iñaani Tajorentsi, ⁴⁰ teemaeta pikowaeyini eeroka pawentahaena ashi powantee-yaawori pañaayitee. ⁴¹ Tee nokowa-shityaawo naaka ithaamenta-waetena atziripaeni. ⁴² Tema niyoyitzimi naaka jempe pikanteeyani eeroka-paeni, tee pikowaeri Tajorentsi. ⁴³ Naaka rotyaantaki Ashitanari nopoki, tee pikemijantena eerokapaeni. Roo kanteencha aririka ipoki itsipa rantayita-paakiro ikowa-shitari rirori, aritaki paakameethatee-yawakirini. ⁴⁴ ¿Jempema pikantyaaka pikemijanteeyini, osheki piñaama-waetawo ikimo-shireta-kaawaetemi atziri ikantakaapero-wentzimi? Eero pikowawaeta-shita ikimo-shire-wenteemi Tajorentsi. ⁴⁵ Eero pikenkishiryaa-waeta-shita naaka iyakowenteemini Ashitanariki. Tema riitaki Moisés iyakowenta-yiteemini eerokapaeni, tema riitaki pawentaa-piintakari. ⁴⁶ Riimi pikemijantakimi Moisés, ari pikemijanta-kinami naaka, tema naaka rojankinata-kotaki paerani

Moisés. ⁴⁷ Teera pikemijanta-tziiri Moisés rojankinata-kowitakina, ¿jempema pikantyaaka pikemijantero okaate nokanta-yitemiri naaka?”

6

Rowakaari Jesús 5000 atziri

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17)

¹ Ikanta imontyaanaka Jesús intatsikiro inkaari jeekatsiri Tepoweniki, roojatzi iiteetziri Tiberias. ² Osheki atziri oyaatakiriri, tema iñaakiri okaatzi rantayi-takiri, retsiyatakota-kaayitee osheki mantsiyari-paeni. ³ Roojatzi itonkaan-tanakari Jesús ochempiki. Ari ijeekapaaki itsipayitakari riyotaani-paeni. ⁴ Tema areetzi-mataa kitejeri Anonkoryaantsi, roemoshirenkanta-piintari Judá-paeni. ⁵ Ikanta raminaki Jesús, iñaatziiri osheki atziri oyaafakiriri, ikantanakari Felipe: “¿Jempema amananteka owanawontsi owakaeyariri maawoeni irikapaeni atziri?” ⁶ Tema riyotaki rirori Jesús oetarika ranteri. Roo kanteencha rojampi-tashitari Felipe ikemant-yaariri oetarika ikanteri. ⁷ Ari rakanaki Felipe, ikantzi: “Tema otzimatyee antawaete ikaate 6 kashiri aantyaari osheki koriki amanantan-tyaari owanawontsi, rowamatsi-tyaari eepichokiini atziri-paeni.”* ⁸ Akanaki itsipa riyotaani Jesús, riitaki Andrés rirentzi Simón Pedro, ikantzi: ⁹ “Irika apaani eentsi amaentsiri 5 ratanteetari, apite shima. ¿Arima imonkaatasyaari osheki atziri?”† ¹⁰ Ari ikantzi Jesús: “Pikanteri ijeekayeni.” Ari ojeeki janta katawoshi-mashi, ari ijeekae-yanakini. Tema apatziro riyotee-takiri shirampari-paeni ikaateeyini 5000. ¹¹ Ikanta raakotakiro Jesús ratanteetari, ikaatakiro ramanakari Tajorensi, ipayitakiri ikaatzi jeekayi-teentsiri. Ari ikimitakiri shima, ipakiri ikaatzi piyootenchari royaa. ¹² Ikanta ikemaeyakani maawoeni atziri, ikanteeri Jesús riyotaani: “Paayiteero opetoki okaatzi tzimahaan-tapaen-tsiri, eero apaawae-tanta.” ¹³ Ari rowiyyi-teero riyotaani-paeni, riyeeekitee okaatzi 12 kantziri tzimahaan-tapaen-tsiri kaawita-chari 5 ratanteetari. ¹⁴ Ikanta iñaakiro atziri-paeni itajonka-wentakiro Jesús owanawontsi, ikantee-yanakini: “Riitaki irika akemakotziri Kamantan-taniri pokatsini jaka kepatsiki. Omaperotatya.”

¹⁵ Roo kanteencha riyotaki Jesús ipokaeya-tyeeni atziri-paeni raapaen-teri, iwinkathari-tetyaari. Rootaki ipiyanta-naari tonkaariki ijeekawaetzi apaniroeni.

Ranashi-tantawo Jesús inkaari

(Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)

¹⁶ Ikanta otsireniityaanaki, oerinkae-yaani inkaariki riyotaani Jesús, ¹⁷ oteteeya-paakani pitotsiki, montyaa-kotanaka intatsikirona inkaari riyaaateero nampitsiki Capernaum. Tema tsireni-tanaki, tekira rareetaawo rirori Jesús jempem ijeekae-yakini riyotaani-paeni. ¹⁸ Antawo okantaka otamakaaatzi inkaari, tema oshintsitatzi otampyaa-tzii. ¹⁹ Tema janthataki imontyaa-koteeyani riyotaani inkaariki, iñaatziiri ipokae Jesús ranashi-tantaawo inkaari. Antawo ithaawae-yanakini riyotaani.‡ ²⁰ Roo kanteencha ikantapaeri Jesús irika-paeni riyotaani: “¡Naakataki, eero pithaawan-tashitana!” ²¹ Tema kimoshireteeyaneeni rotetawaeri pitotsiki, tekira ojanitanakiiata aatakotee-yapaakini jempem roshiretawo rareetyaa.

* 6:7 osheki koriki = 200 denario † 6:9 ratanteetari = pan rowetsikae-tziri cebada ‡ 6:19 janthataki imontyaa-koteeyani = 5-6 kilómetro = 25 terika 30 estadio

Osheki atziri amina-mina-teeriri Jesús

²² Okanta okiteejeta-manee, riyotaki atziri-paeni jeekaen-tsiri intat-sikiro apinto iroka pitotsi imontyaan-tanaari riyotaani-paeni Jesús, tema apaniroeni imontyaa-kotanaka riyotaani-paeni, tee riyaatzi rirori Jesús. ²³ Roo kanteencha, ramaeta-paaki otsipa pitotsi poñaayi-teenchari nampitsiki Tiberias, aatakoeya-paakini jempe ramanakotakawo Awinkatharite atanteetari rowaeya-karini. ²⁴ Ikanta iñaakiro atziri-paeni tee ijeeki Jesús eejatzi riyotaani-paeni, oteteeya-nakani pitotsiki, jateeyakini nampitsiki Capernaum, ramina-mina-teeri Jesús.

Iiteetziri Jesús “owanawontsi añaakaan-tatsiri”

²⁵ Ikanta rareetee-yakani intatsikironta inkaari iñaapaeri Jesús, rojampi-tapaeri, ikantziri: “Yotaanari. ¿Jempema okaatzika pareetaka eeroka jaka?” ²⁶ Ikantzi Jesús: “Tee roo pikowa-kowataa-tantanari pikematha-teero notajonka-wentakiro owanawontsi. Tema roo pikowa-kowa-tantaanari pikemaneetee-yakani chapinki powaeyakani. Omaperotatya. ²⁷ Eero pantawenta-shitawo owanawontsi thonkani-tachari, tema otzimatyee pantawenteero owanawontsi kaari thonkachani añaakaemini. Rootaki owanawontsi ipantziri Itomi Atziri, tema riitaki roñaahan-takiri Tajorentsi, Ashitariri, eenitatsiri itajorenka.” ²⁸ Ari rojampi-teeta-nakiri, ikantee-tziri: “¿Jempema nokantyaaka nantant-yaawori okaatzi ikoyiri Tajorentsi nanteniri?” ²⁹ Ikantzi Jesús: “Iroka ikoyiri Tajorentsi panteeri, otzimatyee pikemijanteeri irika rotyaantakiri.” ³⁰ Eekiro rojampi-teeta-tziiri, ikantee-tziri: “¿Iitama pitajonka-wentanteri eeroka nokemijan-tanteemiri? ¿Oetaka pantayi-tziri? ³¹ Tema paerani rowayitakawo awaejatzitenei iiteetziri ‘Iitama’ janta ochempi-mashiki, iroka ikanteezi rojankina-takoe-tziro:

Tajorentsi pakiri royaawo owanawontsi paryahaan-tsiri inkiteki.”*†

³² Ari rakanaki Jesús, ikantzi: “Okaatzi owanawontsi poñeenchari paerani inkiteki, kaarira awaejatzitenei Moisés panteroni. Roo kanteencha riitaki panteeroni Ashitanari rooperori owanawontsi. Omaperortatya. ³³ Tema okaatzi owanawontsi ipantziri Tajorentsi, riitaki irika poñeenchari inkiteki, riitaki añaakaa-yiteerini maawoeni jaawiki-jatzi.” ³⁴ Ari ikantee-tanakiri: “Pinkathari, rootaki nokoyiri pipapiintenawo iroka owanawontsi.”

³⁵ Ikantzi Jesús: “Naakataki owanawontsi añaakaan-taniri. Ikaate tsipashire-teenani naaka, eero itasheyawaetee. Ikaate kemijanta-noonani naaka, eero imiriwaetee. ³⁶ Tema nokantakimi, piñaawi-teeya-kinani eeroka, tee pikemijantana. ³⁷ Ikaatzi ikowakiri Ashitanari itsipa-shire-tena aritaki imatakiro, eero nomaninta-wakiri naaka. ³⁸ Tee roo nopokan-tyaari jaka nopoñaaka inkiteki nantayitero nokowashitari naaka, apatziro nanta-piintero ikoyiri Ashitanari otyaanta-kinari jaka. ³⁹ Iroka ikoyiri Ashitanari otyaanta-kinari, eero nopeyahaan-tawaetzi apaani ikaatzi itsipa-shire-takaa-kinari, otzimatyee nowaaña-yiteeri paata oweyaantyaawoni kitejeri. ⁴⁰ Iroka ikoyiri Ashitanari otyaanta-kinari jaka, ikaate yoteerini riitaki Itomi, ikemijanta-neeri, aritaki rañaakaa-yiteeri. Naaka owiriinteerini paata oweyaantyaawoni kitejeri.”

⁴¹ Rootaki opoñaantari ikijima-waeta-nakiri Judá-paeni irika Jesús, ike-makiri ikantaki: “Naakataki owanawontsi poñeenchari inkiteki.” ⁴² Ari ikanta-wakahae-yanakani: “¿Kaarima irika Jesús, itomi José? Niyotee-yirini naaka ashitariri. ¿Oetaka ikantantari: ‘Nopoñaawo inkiteki?’ ” ⁴³ Ikantzi Jesús:

“Aritapaaki pikijima-waetakina. ⁴⁴ Tekatsi tsipa-shire-tashi-tenani naaka eerorika ramashire-teeri Ashitanari otyaanta-kinari. Tema naaka owiri-nteerini paata oweyaantyaawoni kitejeri. ⁴⁵ Rootaki rojankina-takotakiri Kamantan-taniri-paeni, ikantaki:

Riita-ki Tajorentsi yotahaerini maawoeni.

Tema ikaatzi kemaerini Ashitanari, yoteerini rirori, aritaki itsipa-shire-teenana naaka. ⁴⁶ Tema tekatsi ñaawooterini Ashitanari, apatziro poñeenchari Tajorentsi, riitaki ñaawootziriri. ⁴⁷ Ikaate kemijanteenanani naaka, aritaki rañahae. Omaperotatya. ⁴⁸ Naakataki owanawontsi añaakaan-taniri. ⁴⁹ Rowawitakawo piwaejatziteni ikantee-tziri ‘Iitama’ janta ochempimashiki, roo kanteencha kamayitee rirori. ⁵⁰ Riima irika oshiyakawori owanawontsi poñahaen-chari inkiteki, eero ikaamanitee ikaate owakyaarini. ⁵¹ Naakataki kañaaniri owanawontsi poñeenchari inkiteki. Itzimi-rika owakyaawoni iroka owanawontsi, aritaki rañahae. Iroka owanawontsi nopantziri naaka, rootaki nowatha. Riitaki natsipe-wenta jaawiki-jatzipañani rañanteeyaa-ri rirori.”

⁵² Ari ikanta-wakahaeyani Judá-paeni: “¿Jempema ikinakaeroka irika rowakaan-teerori iwatha?” ⁵³ Ikantzi Jesús: “Eerorika powawo iwatha Itomi Atziri, eerorika piroro rira, eero pañaayitee. Omaperotatya. ⁵⁴ Itzimi-rika owakyaawoni nowatha, itzimi-rika irakironi nira, aritaki rañaayitee. Naakataki owiriinteerini iweyaantyaawoni kitejeri. ⁵⁵ Tema owanawontsi-perori iroka nowatha, rooma nira rootaki imiri-peroetziri. ⁵⁶ Itzimi-rika owakyaawoni nowatha, itzimi-rika irakironi nira, itsipa-shire-taana naaka, nomatzitari naaka notsipa-shire-taari rirori. ⁵⁷ Tema irika Ashitanari otyaanta-kinari naaka kañaaniri rirori, riitaki añaakaanari naaka. Ari okantzitari eejatzi, itzimi-rika kemijanteenanani naaka, aritaki nañaakaa-yiteeri. ⁵⁸ Nokenkitha-takota-tziuro owanawontsi poñeenchari inkiteki. Iroka owanawontsi tee oshiyawo iiteetziri ‘Iitama’ rowayitakari paerani piwaejatziteni, rowayiwitakawo, kamayitee rirori. Riima ikaate owakyaarini irika oshiyawori owanawontsi, aashi rowaero rañahae.” ⁵⁹ Rootaki riyotaantakiri Jesús jempe ipiyota-piinteeta janta nampitsiki Capernaum.

Ikenkitha-takoe-tziuro añaantsi

⁶⁰ Ikanta ikemaetakiro iroka yotaantsi, osheki ikaatzi kemijanta-kiriri Jesús, kantaneen-tsiri: “Osheki okompitataka okaatzi ikantayi-takiri Jesús. ¿Iitama kemijanta-matsi-terini?” ⁶¹ Tema yotaki Jesús iñaawae-pooki-tatzii ikaatzi ikenkitha-takaakiri, rojampi-tanakiri: “¿Tema ininomitzi okaatzi nokaman-takimiri?” ⁶² ¿Jempema pikanteka aririka piñeerimi irika Itomi Atziri roenokaeya jempe ipoñaaka paerani? ⁶³ Okaatzi nokenkitha-takoyi-takimiri, rootaki kantako-tachari okaatzi añaashire-takaan-tatsiri, kaari awatha-perori nokenkitha-takotzi, tekatsi oetajaantyaawatha. Tema nokenkitha-takota-tziuro awentaa-shire-taantsi kaari koñaani-tatsi, añaakaan-tatsiri. ⁶⁴ Roo kanteencha eeniyitatsi pikaatee-yakini eerokapaeni kaari kemijanta-tsini.” Tema riyotzi-takari Jesús ikaate kemijanteerini, eejatzi pithoka-shityaarini. ⁶⁵ Eekiro ikantana-kitzii Jesús: “Rootaki nokantzi-tanta-kimiri: ‘Tekatsira apaani tsipa-shire-teenani naaka, eerorika ikowakaanari Ashitanari.’”

⁶⁶ Aripaete iñeetakiro, osheki pakaa-nakirori ikemijantawitarira Jesús, tee itsipata-naari. ⁶⁷ Ari rojampi-tanakiri Jesús kaatatsiri 12 riyotaani, ikantziri: “¿Pikoyima piyaayitee eeroka-paeni?” ⁶⁸ Ari rakanaki Simón Pedro, ikantzi: “Pikathari, ¿Eenitatsima itsipa nopiyashi-teeri naaka-paeni? Apatziro pikanta eeroka pikenkitha-takotziro añaakaan-tatsiri. ⁶⁹ Aritaki

nokemijantee-yakimini naaka-paeni, niyotee-yakimini eerokataki Jeepatzi-itoetani, Itomi Tajorentsi Kañaari.”⁷⁰ Ari rakanaki Jesús, ikantziri: “¿Kaarima naaka yoyaakimiri pikaatakira 12? Roo kanteencha eenitatsi apaani pikaatakira, kamaaritati.”⁷¹ Tema ikenkitha-takota-tziiri Judas, Itomi Simón Nampitsi-weri. Riitaki Judas pithoka-shityaarini, tema riiwitaka apaani ikaatzira 12 riyotaani.

7

Rirentzi-paeni Jesús tee ikemijantee-yirini

¹ Ipoña na riyataki Jesús rareetan-tawaeyita Tepoweniki, tee ikoyi ikinanee iipatsiteki Judá-paeni, tema ramina-mina-tatziiri Judá-paeni rowamayiri. ² Roo kanteencha monkaatz-mataa kitejeri roemoshirenkanta-piintawori Judá-paeni iiteetziri “Panko-shetantsi.” ³ Imatanakiro rirentzi okaakiini Jesús, ikantanakiri: “Eero pomanashita jaka, piyaate inampiiteki Judá-paeni iñaantemiri janta piyotaani-paeni okaate pantayiteri.” ⁴ Tema ikaatz kowatsiri rajahaa-wentee-tyaari, tee romanakaa-shitawo rantayitziiri. Piyotziro eeroka pantayi-tziro oeta-rikapaeni, poñaahantero jempe ipiyoteeyani atziripaeni.” ⁵ Tema imatzitakawo rirentzi-paeni rirori itheenka-shiryaa-waetakiri. ⁶ Ari ikantanaki Jesús: “Tema tekira omonkaata noñaahan-tantyaari naaka, rooma eeroka-paeni tee inashita piñaayi-tziro kitejeri-paeni.” ⁷ Tee ikija-neentzimi eerokapaeni jaawiki-jatzi. Rooma naaka osheki ikijaneentakina, tema noñaawontatziro nokenkitha-takotziro naaka, kaari-perori okaatz rantayi-takiri. ⁸ Piyaateeyini eeroka roemoshirenkaetaha, eero niyaatzita naaka, tema tekira omonkaatyaa noñaahan-tantya.” ⁹ Ikaatakiro ikenkithawae-yitakiro iroka ñaantsi, roojatzi ijeekanaki Tepoweniki.

Roemoshirenkiro Jesús iiteetziri “Panko-shetantsi”

¹⁰ Roo kanteencha, tema jateeyakini rirentzi-paeni, ari rimpoetanaki rirori Jesús, romanakaashitanaka riyataki, tekatsi yotatsini. ¹¹ Osheki ikowa-kowa-takiri Judá-paeni janta roemoshirenkaetaha, ikanteeyini: “¿Jempema ijeekika irika atziri?” ¹² Tema osheki atziri theenka-waetakiriri Jesús. Eenitatsi kantatsiri: “Kameethari irika atziri.” Eenitatsi itsipa kantatsiri: “Tee ikameethatzi, tema ramatawi-takiri atziri-paeni.” ¹³ Roo kanteencha, romanakaashitari itheenki-mawae-takiri Jesús, tema ithaawan-tan-tyaari rewarite-paeni Judá-paeni. ¹⁴ Roo kanteencha, aritaki niyankitaki roemoshirenkaeyani, ari ikyaapaaki Jesús tajorentsi-pankoki, riyotaan-tapae. ¹⁵ Tema yoteeyakini Judá-paeni, ikanteeyini: “¿Jempema riyotani-tantari irika, tee ikyaawita jempe riyotaan-teetzi?” ¹⁶ Ari rakanaki Jesús, ikantzi: “Tema okaatz niyotaa-yitakimiri tee naaka iyotashi-tyaawoni, tema riitaki yotakaa-nawori otyaanta-kinari. ¹⁷ Ikaate kowapero-teeroni ikoyiri Tajorentsi, aritaki riyoteero riitaki Tajorentsi yotakaa-nawori okaatz niyotaantziiri, tema tee naaka yotashi-waetyaawoni. ¹⁸ Tema ikaatz yotaantzirori riyotashi-waetari, ramina-mina-tatziro ipinkathatanteetyaariri. Rima amina-mina-tzirori ipinkatha-teeri otyaanta-nakiri, riitaki ñaawaatzirori kyaariperori. Teera itzipi-shire-waetzi rirori. ¹⁹ ¿Tema rojankina-witakimi paerani Moisés Ikantakaan-teetani? Roo kanteencha, tee pimonkaa-tziro. ¿litama pajaryaan-tanari powamayina?” ²⁰ Ari ikantee-yanakini atziripaeni: “¡Kamaari! ¿litama ajariimiri rowamayimi?” ²¹ Ikantzi Jesús: “Maawoeni

eerokapaeni osheki pipampoyaa-wentakiro piñaakina nantakiri kitejeri imakoryaan-teetari. ²² Ikantakaantaki paerani Moisés pitomeshi-taani-teeyaa. (Tema kaari Moisés etakaan-tyaawoni itomeshi-taani-teetyaa, tema awaejatziiteni etakaan-tanakawori paerani tekira itzimiita Moisés.) Rootaki pitomeshi-taanitanta-piintari eeroka-paeni kitejeri imakoryaan-teetari. ²³ Piñaakiro, pitomeshi-taanitanta-piintaki eeroka-paeni kitejeri imakoryaan-teetari pimatán-tyaawori Ikantakaantani paerani Moisés. ¿Iitama pikijaneentan-tanari naaka netsiya-takota-kahaeri maawoeni iwathaki apaani atziri kitejeri imakoryaan-teetari? ²⁴ Paamawentyaa owapeyi-motzimi-kari piyakowentante. Tema kametha pitampatzika-shirewentantee.”

¿Riitakima Jeepatzii-toetani irika?

²⁵ Ari rojampita-wakaanaka Aapatziyaweni-jatzi, ikanta-wakaa: “¿Kaarima irika amina-mineetziri rowamahaeteri? ²⁶ Iriinta ijeekaki, maawoeni ikemaetakiri iñaawaetzii, tekatsi akirini. ¿Riyotatziiima pinkathari-paeni riitaki Jeepatzii-toetani irinta? ²⁷ Roo kanteencha, niyotee-yirini irika atziri jempe ipoñaawo. Rooma paata aririka ipokaki matzirori iita Jeepatzii-toetani, tekatsi yotatsini jempe ipoñaaka.” ²⁸ Tema roojatzi ijeekaki Jesús tajorentsi-pankoki riyotaantzi, ari icheraanaki, ikantanaki: “¡Arimá! ¡Piyotanama eeroka-paeni jempe nopoñaaka! Roo kanteencha, tee naaka nintashi-tachani nopoki, tema rotyaantani irika rawentaa-pero-teetari. Kaari piyotako-taajaetzii eerokapaeni. ²⁹ Roo kanteencha niyotziri naaka, tema aritaki nokaateeyini, riitaki otyaanta-kinari.” ³⁰ Ari ikowawitanaka raakaan-terimi, roo kanteencha tekatsi akotashi-terini, tema tekira omonkaa-paeteta. ³¹ Tema osheki kemijanta-nakiriri Jesús, ikanteeyini: “Aamaa riitaki irika Jeepatzii-toetani, tema osheki itajonka-wentantzi. ¿Pikenkishiryama awijiro okaate itajonka-wentanteri Jeepatzii-toetani?”

Rotyaantaki Inashitantaniri oteyirini Jesús

³² Ikanta Inashitantaniri ikemakiri atziri-paeni ikenkitha-waeta-kotziri Jesús. Raapatziya-nakari reewari-paeni Ompera-tajorentsi-taarewo, rotyaantaki aminako-wentzi-rori tajorentsi-panko oteyaki-terini. ³³ Ikantzi Jesús: “Eero ojamanitzi nojeeki-motaneemi, rooteentsi nopiye ijeekira otyaanta-kinari. ³⁴ Osheki pamina-mina-witeena, roo kanteencha eero piñaahaana, tema eero pitsipatana jempe nojeekapae naaka.” ³⁵ Ari rojampita-wakahaeyani Judá-paeni, ikantzi: “¿Jempema riyaa-matsiteka irika eero añaantari? ¿Riyaata-tyeema otsipaki nampitsi itzimpookayitakaha asheninka-paeni Judá-paeni, riyotaa-yiteeri wirakochapaeni?”* ³⁶ ¿Oetaka ikantako-tziri: ‘Pamina-mina-teena, eero piñiimaetaana, tema eero pitsipatana jempe nojeekapae naaka?’”

Nijaa añaakaan-tatsiri

³⁷ Okanta oweyaanta-paakawori kitejeri roemoshirenka-peroe-tantyaari. Ari ikatzianaka Jesús, ishintsitanaki icheraanaki, ikantanaki: “Eenitatsirika mirita-tsiri, itsipa-shire-teena naaka, riraawaetee. ³⁸ Tema okantzi Jankinarentsi-perori: Ikaate kemijanteenanii naaka, okimiwi-tyaawo oshiyaa-shire-tantee-mi nijaa añaakaan-tatsiri.”

* 7:35 wirakochapaeni = griegos

³⁹ Riitaki roshiya-kaawentzi Jesús ikaate kemijanteerini ojeeka-shire-tantee-yaari Ishire tajorentsi. Tema tekira rotyaantee-tziroota Ishire tajorentsi, tekira roenoka-shitaawoota Jesús rowaneenkawo.

Itzimpoockae-yanakini atziri-paeni

⁴⁰ Eenitatsi atziri-paeni kemakirori ikantakiri Jesús, ikantee-yanakini: “Omapero-tatziiri irika atziri riitaki Kamantan-taniri.” ⁴¹ Eenitatsi itsipa kantaneen-tsiri: “Riitaki Jeepatzii-toetani irika.” Roo kanteencha eenitatsi itsipa kantatsiri: “Kaari, tema eero ipoñaawo Jeepatzii-toetani Tepoweniki.

⁴² Tema okantzi Jankinarentsi-perori:

Riitaki icharini pinkatharini David Ijeepatziitoetani, ipoñeeyaawo Owa-pankoniki, inampiki paerani David.”

⁴³ Ari itzimpoockae-yanakini atziri ikija-wakaa-wenta-nakari Jesús.

⁴⁴ Eenitatsi kowawita-noonchari raakaan-terimi, roo kanteencha tekatsi akotashi-terini.

Tekatsi oshiyaarini iñaawaetzi irika

⁴⁵ Ikanta ipiyapaaka aminakowentzirori tajorentsi-panko jempe ijeeki Inashitantaniri eejatzi reewari Ompera-tajorentsi-taarewo, rojampitawaeri, ikantziri: “¿Iitama kaari pamantakari?” ⁴⁶ Ikanteeyini rirori:

“¿Tekatsira kimityaarini iñaawaetzi irika!” ⁴⁷ Ikanteeyini Inashitantaniri:

“¿Ramatawi-tzita-kimima eeroka-paeni? ⁴⁸ ¿Eenitatsima eewarite kemijanta-

kiriri irika atziri? ¿Eenitatsima nokaatziri Inashitantaniri kemijanta-

kiriri? ⁴⁹ Apatzirowa ikemijan-tziri atziri-paeni kaari yotakoteroni

Ikantakaan-teetani, tema yakataarewo irika.” ⁵⁰ Ikanta Inashitantaniri

Nicodemo, pokaentsiri paerani tsireniriki iñeeri Jesús, ikantanaki:

⁵¹ “Rojankineetaki paerani Ikantakaan-teetani, ikanteetzi, tee oshinetaantsitzi riyakowenteeteri apaani atziri eerorika akemiri aakapaeni, rootaki

ayotantyaari oeta rantakiri.” ⁵² Ikantee-tanakiri: “¿Eerokama Tepoweni-

jatzi? Piñaana-perotero Jankinarentsi, aritaki piñaakiro, tekatsi Kamantan-

taniri poñaachani Tepoweniki.”

Tsinani mayempiro

⁵³ Ipoñaa riyaayitee apaani-paeni ipankokipaeni.

8

¹ Roo kanteencha tonkaanaki Jesús ochempiki Yeenkae-toni. ² Okanta okiteejeta-manee, ipiyaa tajorentsi-pankoki. Osheki atziri piyowenta-

waari, jeekapae Jesús riyotaa-paeri atziri-paeni. ³ Ikanta Yotaantaniri-paeni

itsipatakari Inashitantaniri-paeni ramakiniri apaani tsinani itonkiyo-

teetakari omayempitzi. Ipiriinta-paakiro niyankineki ipiyoteeyani.

⁴ Ikantapaakiri Jesús: “Yotaantaniri, iroka tsinani iñaakoetakiro omayempi-

waetzi. ⁵ Ikantakaantaki paerani Moisés rowamahaetero mayempi-

tatsiri tsinani. ¿Jempe pikantzika eeroka?” ⁶ Rootaki rojampi-tantariri

ikoyi ikompita-kaetyaari Jesús, opoñaantyaari ikantakoe-teriri. Roo

kanteencha oeyotanaka Jesús rojankina-tantanakawo rako kepatsiki.

⁷ Eekiro rojampi-teeta-tziiri, ari ikatziyanaka roeyoowitakaha, ikantanakiri:

“Eenitatsi-rika apaani pikaatee-yakini kaari anteroni kaari-perori, riitaki

etakaan-tyaawoni rompojan-tyaawo mapi iroka tsinani.” ⁸ Eejatzi

roeyootanaa, rapiita-neero rojankinwaetane kepatsi. ⁹ Ikanta ikemaeyakini

ikantakiri Jesús, apaani-paeni ipiyayi-tanaka, tema ikenkishiryaa-

yitanakiro jempe ikantayita rirori. Riitaki jewataneentsiri ipiyanaka

antaripero-paeni. Ikanta ijeekanaki apitekiro Jesús eejatzi tsinani, ¹⁰ katziyanaka roeyowitaka, ari rojampi-tziro ikantziro: “Tsinani, ¿Jempema ikinaaya-kinika? ¿Tekatsima itsipa yakowentemi?” ¹¹ Akanakiri roori okantziri: “Tekatsi Nowinkatharite.” Ikantzi Jesús: “Eejatzi naaka eero niyakowentzimi. Piyaatee, eero papiitziro pikaariperotee.”

Ikoñeetya-kotziri Jesús jaawiki-jatzi-paeni

¹² Ari rapiita-neero Jesús riyoteeri atziri-paeni, ikantziri: “Naaka koñeetyaa-kotziriri jaawiki-jatzi. Ikaate tsipateenani naaka, aritaki nokoñee-tyaakoteeri, eero ikinawaatee tsireni-kaakiriki.” ¹³ Ari ikantzi Inashitantaniri: “Powakowenta-shiwaeta pikenkitha-takota apaniroeni, te okameethatzi okaatzi pikenkitha-takowae-witaka.” ¹⁴ Ari rakanaki Jesús, ikantzi: “Kameetha okaatzi nokamantan-tziri, okantawitaka nokenkitha-takowitaka apaniroeni naaka. Tema niyotzi jempe nopoñaakawo, jempe janta niyaatee. Roo kanteencha tee piyoteeyini eerokapaeni. ¹⁵ Pametashi-teeya-kawoni poshiya-kotari atziri-paeni riyakowentantzi. Rooma naaka tekatsi niyakowente. ¹⁶ Aririka niyakowentante naaka, omapero-tatyaaha okaatzi nokanta-yitziri, tema tee apaniroeni niyakowentante, tema ari nokaatziri Ashitanari otyaanta-kinari naaka. ¹⁷ Iroka okantzi Ikantakaan-teetani ipaetakimiri eerokapaeni:

Aririka oshiya-wakaeyaa ikenkitha-takiri apite kamantakotanta-tsiri, omapero-tatyaaha okaatzi ikamantziri.

¹⁸ Naaka kenkitha-takoteencha. Ari ikantakari Ashitanari otyaanta-kinari riijatzi kenkitha-takota-kinari. Apite nokaatzi nokenkitha-takota.” ¹⁹ Ikantzi Inashitantaniri: “¿Jempema ijeekiri Ashitzimiri?” Ikantzi Jesús: “Tee piyoteeyanani eeroka, ari pikemitziri Ashitanari tee piyoritzi. Ari piyoteeyinanimi naaka, ari piyotakirimi Ashitanari.” ²⁰ Ari ikamantan-takirori Jesús iroka-paeni ñaantsi tajorentsi-pankoki jempe rowaeta-piintziri koriki rashita-kaetariri Tajorentsi. Roo kanteencha tekatsi aakaanterini, tema tekira omonkaa-tyaata raantee-tyaariri.

Jempe niyaatee naaka, eero pareetaa janta eeroka

²¹ Ari rapiita-nakiro Jesús ikantzi: “Aririka niyaatee osheki pamina-mina-witeena, roo kanteencha aritaki pikamako-yiteero pikaaripero-yitaki. Jempe-rika niyaateero naaka, eero pareeyitaa janta eeroka.” ²² Ari ikanta-wakahaeyani Judá-paeni: “¿Ishinewae-tatyaaha irika. Rootaki ikantantari eero areeta aakapaeni jempe riyaae rirori?” ²³ Ikantzi Jesús: “Tema eeroka jeekatsiri kepatsiki, rooma naaka nojeeki inkiteki. Roo pinampi eerokapaeni jaka kepatsiki, rooma naaka nonampitawo inkiteki. ²⁴ Rootaki nokantan-tzimiri: ‘Aritaki pikamako-yiteero piyaari-peronka. Eerorika pikemijantana nokaman-takowitaka jempe noeta naaka, rootaki pikamako-tantee-yaawori piyaari-peronka.’” ²⁵ Ikantzi Judá-paeni: “¿Jempema piitaka eeroka?” Ikantzi Jesús: “Tema nokaman-takimi ketziroeni. ²⁶ Tema eeniwitacha osheki nokantemiri, eenitatsi osheki niyakowentakimiri eejatzi. Tema okaatzi iñaawae-tziri otyaanta-kinari irootaki kyaariperori. Okaatzi nokaman-tayitzimiri jaawiki-jatzi, rootaki ikamantanari rirori.” ²⁷ Roo kanteencha tee ikematharitziri ikenkitha-takowi-takari Ashiteeri. ²⁸ Rootaki ikantan-tanakari Jesús: “Aririka pikanta-kotakaan-takiri Itomi Atziri, aripaete piyote jempe noeta. Tema tee naaka antashi-waetyaawoni nokowakaari. Apatziro niyotaan-tziro okaatzi riyotaanari Ashitanari. ²⁹ Itzimi otyaanta-kinari ari itsipa-shiretana naaka. Tee

rooka-wenta-na Ashitanari, tema nanta-piintziniri okaatzi kameetha-tzimo-tziriri.”³⁰ Ikanta ikamanta-koyitakiro Jesús iroka-paeni, osheki kemijanta-nakiriri.

Ookakaa-wenteemi Kyaariperori

³¹ Ikantakiri Jesús maawoeni Judá-paeni ikaatzi kemijanta-nakiriri, ikantziri: “Aririka poejokiro-tanakyaawo noñaani, eerokataki kyaariperori niyotaani.”³² Aritaki piyoteero kyaariperori, rootaki kyaariperori ookakaa-wenteemini pijeekan-teeyaari kameetha.”³³ Akaeyanakini Judá-paeni, ikantzi: “Icharini-paeni Abraham nakapaeni. Tekatsi omperawae-tenani. ¿Oetaka pikantan-tanari eeroka: ‘Aritaki rookakaa-wentee-teemi.’?”

³⁴ Ikaatzi Jesús: “Ikaatzi antapiintzirori kaari-perori, ookemiwae-takawo omperatyaarimi. Omaperotatya.”³⁵ Apaani omperataari eepichokiini isheninka-teetari, riima apaani itomiteetari ashi royiro isheninka-teetari.³⁶ Aririka rookakaa-wenteemi Itomiteetari, aritaki piyotee kyaariperoro rookakaa-wenteemi.³⁷ Niyoyitzimi eerokapaeni icharini-yitari Abraham. Roo kanteencha pikowae-yakini powamayina, tema tee inimotzimi nokanta-yitzimiri.³⁸ Rootaki nokamantan-tziri naaka okaatzi roñaahanari Ashitanari. Rooma eerokapaeni pantashitawo okaatzi pikemako-tziriri ashitzimiri.”

Riitaki ashitzimiri Kamaari

³⁹ Ari ikanteeyini Judá-paeni: “¡Riitaki nowae-jatziteni naaka Abraham!” Ikantzi Jesús: “Eerokami icharini-paeni Abraham, aritaki pantakiromi okaatzi rantayi-takiri paerani rirori.”⁴⁰ Roo kanteencha, pikowae-yakini eeroka powamaena nokaman-tawita-kimiro okaatzi riyotakaanari Tajorentsi. ¡Tema tee ari ikantya paerani Abraham!⁴¹ Roojatzi pantayitziro okaatzi rantziri ashitzimiri.” Ari ikanteeyini Inashitantaniri: “¡Teera naaka itomi-paeni theenka-tajorentsi-taniri. Tema apatziro ikanta Ashitanari, riitaki Tajorentsi!”⁴² Ikantzi Jesús: “Riitakirikami Tajorentsi ashitemini, aritaki petakota-kinami, tema nopoñaakawo naaka Tajorentsi, irokana. Tee naaka pokashi-tachani apaniroeni, tema riitaki Tajorentsi otyaanta-kinari.”⁴³ ¿Oetaka kaari pikematha-tantawo nokanta-yitzimiri? Tema tee pikowaeyini pikemijantero noñaani.⁴⁴ Riitaki ashitakimiri Kamaari, panta-piinta-kiniri okaatzi ikoyiri. Ashi royiro kamaari owakira etantana-kawori, rowamaa-shire-tantzi. Ipaapate thaeri-paeni irika, tee iñaawae-tziro kyaariperori. Aririka ikoyi ramatawi-tante, iñaawae-tziro theeyaantsi.⁴⁵ Rooma naaka, noñaawae-tziro kyaariperori ñaantsi, teemaeta pikemijantee-yananitziri eerokapaeni.⁴⁶ ¿Eenitatsi jaka pikaatee-yakini, kantenani: ‘Kaari-pero-shireri irika Jesús?’ Tema okaatzi noñaawae-tziri, kyaariperori iroka. ¿Itama kaari pikemijanantana?⁴⁷ Itzimi-rika rashitari Tajorentsi, ikemijantziro iñaani. Rooma eerokapaeni tee rashitzimi Tajorentsi, tee pikemijanteeyini.”

Itzimitaka Jeepatzii-toetani

⁴⁸ Ikanteeyini Judá-paeni: “Omaperotatya nokantakimiri Oshitekii-toni-jatzi eeroka, tema Kamaari eeroka.”⁴⁹ Ikantzi Jesús: “Tee nokamaaritziri, nopinkatha-tziri naaka Ashitanari. Rooma eerokapaeni, tee pipinkathateeyirini.”⁵⁰ Tee naaka kowashi-tachani pipinkathatena, tema eenitatsi itsipa kowatsiri ipinkatha-teetena, riitaki iyakowentan-tatsini paata.

* **8:41** theenka-tajorentsi-taniri = mayempiriite. Tema roshiya-kaawenta-tziiri paerani Judá-paeni, tee roejokiroitari Tajorentsi, rantayi-tziro kaari-perori.

⁵¹ Eenitatsi-rika kemijanteeroni noñaani, eero ikamayitee paata. Omaperotatya.” ⁵² Ikanteeyini Judá-paeni: “Ari niyoteeyini omaperotatya pikamaar-itzi. Tema kamaki Abraham, ari roshiyakari Kamantan-taniri-paeni, kamay-itaki maawoeni. Opoñaa pikantzi eeroka: ‘Eenitatsi-rika kemijanteeroni noñaani, eero ikamayitee.’” ⁵³ ¿Pawijirima eeroka nowae-jatzi-teni. Abraham? Kamaki rirori, ari roshiya-yitakari Kamantan-taniri. ¿Jempema piitattyaa eeroka?” ⁵⁴ Ikantzi Jesús: “Naakami kowashi-tachani ipinkatha-teetenami, eero okameethazimi. Roo kanteencha eenitatsi pinkatharitakaanari, rititaki Ashitanari. Riijatzi pikenkitha-takota-piintziri eeroka, pikantzi: ‘Rititaki Notajorentsiti.’” ⁵⁵ Teemaeta piyotee-yirini eerokapaeni. Rooma naaka noñiiri. Aririka nokantemi ‘tee noñiiri,’ naaka theeri, noshiya-kotakimi eerokapaeni. Roo kanteencha omaperotatya noñiiri naaka. Nokemijantziro iñaani. ⁵⁶ Tema irika Abraham, piwaejatzi-tetari eeroka-paeni, ikimoshiretakai paerani iñeero nopokakirika. Imatzimaetakawo iñaakina, antawo ikimoshiretanaki.” ⁵⁷ Ikantzi Judá-paeni: “Tekira okaatziiita 50 pojarentsi. Ari pikantzi piñiiri Abraham.” ⁵⁸ Ikantzi Jesús: “Tekiraa itzimiita paerani Abraham, ‘Naakataki.’ Omaperotatya.” ⁵⁹ Ikanta raayiwitana mapi Judá-paeni ikoyi rompojirimi Jesús. Omananaka rirori, shitowanaki tajorentsi-pankoki.

9

Retsiya-takota-kahaeri Jesús Kamampo-waakiri

¹ Ikanta rawijanaki Jesús iñaapaakiri paani atziri kamampo-waaki-tatsiri, itzima-kori ikamampo-waakitzi. ² Ikantzi riyotaani-paeni: “¿Yotaanari! ¿Iitama ikamampo-waaki-tantari owakira itzimapaaki irika atziri? ¿Rooma kantakaari ikaariperotzi iriri? ¿Rooma kantakaari ikaariperotzi rirori?”* ³ Ikantzi Jesús: “Tee roo kantakaan-teroni iyaari-peronka rirori, tee roo kantakaan-teroni iyaari-peronka ipaapate. Tema roo kantakaan-tzirori roñaahan-teetan-tyaawori ishintsinka Tajorentsi. ⁴ Tema eeniro okiteejetzi, okowa-pero-tatyyaa nanteniri rantawaeri otyaanta-kinari. Rooma aririka otsireni-tanaki, tekatsi kanteroni rantawaete. ⁵ Tema eeniro nojeeki naaka jaka kepatsiki, naakataki koñeetyaa-kotziri jaawiki-jatzi.” ⁶ Ikaatakiro ikenkitha-waetaki Jesús, reewatanaki kepatsiki, ramirokaki eepichokini kepatsi, itziritakiri rokiki kamampo-waakiri. ⁷ Ikantziri: “Piyaate pikiwa-yookityaa owaanka-naariki iiteetziri Otyaantaa-rini.” Ari ikinanaki kamampo-waakiri, ikiwaaki-tapaaka. Ikanta ipiyapaaka, aminawae-tanee kameetha. ⁸ Ikanta isheninka-paeni ikaatzii ñaapiintziriri ikowako-tantzi ipashitee-tyaari, rojampita-wakahae-yakani, ikantzi: “¿Kaarima irika jeekapiinta-tsiri ikowako-tantzi ipashitee-tyaari?” ⁹ Eenitatsi kantatsiri: “Riitaki.” Itsiapa kantatsiri: “Kaari, riiwitaka.” Ikantzi rirori: “Naakataki piñaa-piintziri.”

¹⁰ Ari rojampi-teeta-nakiri, ikantee-tziri: “¿Jempema pikantaaka paminantaari kameetha?”

¹¹ Ikantzi rirori: “Irinta atziri iitachari Jesús, itziritan-takinawo kepatsi nokiki, ikantakina: ‘Piyaate owaanka-naariki iiteetziri Otyaantaa-rini. Ari pikiwaaki-tyaa.’ Nokanta niyaatanaki, nokiwaaki-tapaaka janta, ari naminanee.” ¹² Ikantee-tziri: “¿Jempema nimaeka irika atziri?” Ikantzi rirori: “Tee niyotzi.”

Rojampi-tziri Inashitantaniri-paeni Kamampo-waaki-witachari

* 9:2 Yotaanari = Rabi

13 Ikanta rahaeta-nakiri kamampo-waaki-witachari ijeekira Inashitantaniri-paeni. 14 Tema rootaki kiteejeri imakoryaan-teetari, imatanta-kawori Jesús itziritan-takariri rooki kepatsi, roo ikowichaa-tantaari kameetha.

15 Ari rapiitakiri Inashitantaniri-paeni rojampi-tziri jempe okanta ikowichaa-tantaari kameetha. Ikantanaki rirori: "Itziritan-takinawo nokiki eepichokiini kepatsi, ari niyaatanaki naaka nokiwaakita. Ari nokowichaa-tanee kameetha." 16 Ari ikantzi itsipa Inashitantaniri: "Irika atziri antakirori kaari rashi Tajorentsi, tema tee romaerintantawo kitejeri imakoryaan-teetari." Eenitatsi itsipa kantatsiri: "¿Riimi kaari-pero-shireri, eero rantziromi añaakiri?" Tema inashiyita ikantee-yakirini Inashitantaniri-paeni, tee raapatziyawakaa. 17 Ari rapiitakiri rojampi-tziri kamampo-waaki-witachari, ikantziri: "¿Iita pikenkishiryaaari eeroaka, iitama kowichaata-kahaemiri kameetha?" Ikantzi rirori: "Kamantan-taniri rirori."

18 Roo kanteencha, tee ikemijanteeyini Judá-paeni riitaki kamampo-waaki-witachari irika, riitaki kowichaata-kahae-teeri kameetha. Rootaki ikaeman-takariri ipaapate ikowichaata-kahae-teeri. 19 Rojampi-tawakiri, ikantziri: "¿Riima pitomi irika? Pikamantena, ¿rooma itzima-kori ikamampo-waakitzi? ¿Jempema okanta ikowichaa-tantaari kameetha?" 20 Ikantanaki ipaapate: "Apatziro niyotzi riitaki notyomi, itzima-kori ikamampo-waakitzi. 21 Roo kanteencha, teera niyotzi jempe okanta ikowichaa-tantaari kameetha, tee niyotzi eejatzi iita kowichaata-kahaeriri. Pojampiteri rirori, teema antaritaki rirori, riitaki kamantemini." 22 Roo ikantantari ashitariri tema ithaawan-tatyaaari Judá-paeni, ikantee-yakini rirori: "Itzimi-rika kanteentsini Jeepatzii-toetani irika Jesús, eero noshine-teeri ikyahae apiyotapiinteeyanira." 23 Rootaki ikantantari ipaapate: "Pojampiteri notyomi, antaritaki rirori."

24 Ari rapiitakiro Judá-paeni ikaemaeri kamampo-waaki-witachari, ikantziri: "Pipinkathateri Tajorentsi, pikamantena kameetha, eero pipinkatha-tashitari irika atziri kaari-pero-shireri rirori." 25 Ikantzi rirori: "Tee niyotzi naaka riitakirika kaari-pero-shire-rika. Apatziro niyotzi naaka kamampo-waakiri, ikowichaata-kahaana kameetha." 26 Rapiitzi rojampi-tziri, ikantziri: "¿Jempe ikantakimika? ¿Oeta rantakiri ikowichaa-takaan-teemiri?" 27 Ikantzi kamampo-waaki-witachari: "Aritaki nokantakimi, tee pikemijantena. ¿Oetaka pikowantari napiitemiro? ¿Pikowatziima pikemijanteeyirini eeroaka?" 28 Ari ikaweya-waetee-tanakiri kamampo-waaki-witachari, ikantee-tanakiri: "Pawentee-yaari eeroaka irika atziri, rooma naakapaeni nawentee-yaawo Ikantakaantani awaejatzitani Moisés. 29 Tema niyoteeyini naaka ikenkitha-waeta-kaakiri Tajorentsi paerani Moisés. Riima irika atziri, tekatsi yoterini jempe ikinapaaki."

30 Ari rakanaki kamampo-waaki-witachari, ikantzi: "¡Arima! Tee piy-oritzi eerokapaeni jempe ikinapaaki. Rooma naaka ikowichaata-kahaana kameetha. 31 Tema ayoteeyini maawoeni tee ikemiri Tajorentsi antzirori kaari-perori. Apatziro ikemiro ramanani pinkatha-tziriri, ikaatzi antaneerori ikoyiri. 32 Tekatsi akemakote tzimatsi kowichaata-kahaeriri tzimako-tzirori ikamampo-waakitzi. 33 Eeromi ipoñaakawo irika atziri Tajorentsi-kinta, eero imatziromi rantakiri." 34 Ikantee-tanakiri kamampo-waaki-witachari: "Kaari-perori eeroaka owakira pitzima-paaki. ¿Ari pikoyi piyotaa-yiteena nimaeka naaka?" Romishitowae-takiri kamampowaaki-witachari.

³⁵ Tema kemaki Jesús romishitowae-takiri kamampo-waaki-witachari. Ikanta iñahaeri ikinapae, rojampi-takiri, ikantziri: “¿Pawentaarima eeroke Itomi Atziri?” ³⁶ Ikantzi rirori: “¡Pinkathari! Pookotenari jempe itzimi, nokoyi nawentee-yaari naaka.” ³⁷ Ikantzi Jesús: “Aritaki piñaakiri, tema riitaki kenkitha-waeta-kaakimiri.” ³⁸ Ari rotziwerowanaka irika atziri ipinkatha-tanakiri Jesús, ikantziri: “Nawentaakimi Pinkathari.” ³⁹ Ikantzi Jesús: “Rootaki nopokan-takari naaka naminayi-teeri ojaawijatzi, rootaki ikowichaa-tantee-yaari kamampo-waaki-witachari. Riima ikaatzi kowichaa-witachari, ari ikamampo-waakite rirori.” ⁴⁰ Ikanta ikemaki Inashitantaniri ikaatzi tsipatakari Jesús, ikantakiri: “¿Pikanta-tziima naaka-paeni kamampo-waakiri?” ⁴¹ Ari ikantzi Jesús: “Ari poshiyaarimi mawityaakiri eerokapaeni, tekatsi yakawente-mironi pantayitakiro kaari-perotatsiri. Rooma pikanteeyini tee pimawityaakitzi, aritaki riyakowentanteeta-kimiro pipiyatha-takinaha.”

10

Roshiya-kaawentee-tziro piratsitanto

¹ Opoña a ikantzi Jesús: “Eenitatsi-rika kaari kyaatsini ikyaa-piintee-tzira piratsitantotsiki, ikyaashi-takyaa-rika onampinaki, riitaki koshintzi irika, riitaki kaari-perori. Omaperotatya.* ² Riima ikaatzi kyaatsiri jempe ikyaa-piintee-tzi, riitaki aminako-wenta-piintziriri ipireetari. ³ Tema riitaki aminako-wentziriri ashitakowo ashitaryaa-kopiintziriri ipireetari. Riima aminako-wentziriri ipireetari, riitaki kaemapiintziriri iwaeroki, tema riyopaante-tawaeri rirori. Riitaki omishitowa-paerini. ⁴ Aririka romishitowakiri maawoeni onkokiroeninta, riitaki jewaterini aminako-wentziriri, royaateeyanakirini ipireetari, tema riyowaante-tziri riitaki aminako-wentziriri. ⁵ Roo kanteencha teera royaatziri kaari iñaapiintzi, ari ishiya-pithatanakyaari, tema tee riyowaante-tziri.” ⁶ Ari ikantakiri Jesús roshiya-kaawentziniri, roo kanteencha tee ikematha-teeyirini irikapaeni oeta ikantako-tziri.

Roshiyari Jesús kameethari aminako-wentan-taniri

⁷ Ari rapiita-nakiro Jesús ikantziri: “Naakataki oshiyawori ashitakowo piratsitanto. Omaperotatya. ⁸ Tema ikaatzi etakawori ipokaki teki-raata nopoki naaka, roshiya-shitakari koshintzi, kaari-perori irikapaeni. Roo kanteencha teera ikemijanan-teeyirini ipireetari. ⁹ Naakataki oshiyawori ashitakowontsi. Eenitatsi-rika kyahaatsini noshiyakawo naaka ashitakowontsi, aritaki rawijako-shiretee. Tema roshiya-kotee-yaari ipireetari piya-piyata ikyaa-piintzira eejatzi ishitowa-piintzira. Tee okowityaawaetyaa rowanawo. ¹⁰ Riima koshintzi apatziro ipoki ikoshite, rowante, ithonkante. Rooma naaka nopokaki nañaaka-shire-takantee.

¹¹ Naakataki oshiyariri kameethari aminako-wentziriri ipireetari. Tema ikaatzi kameethari aminako-wentziriri ipireetari, ishinewentari ipira. ¹² Roo kanteencha ikaatzi ipineetziri raaminako-wentziri ashinentzi ipireetari, aririka iñaawakiri owamintha-tariri ipireetari, ishiya-pithatari ipireetari, ari rowaetyaari ipireetari rookanakirira aminako-wentziriri, tzimpooka-yitanaki itsipa ipireetari. ¹³ Rootaki ishiyantari aminako-wentziriri ipireetari, tema apatziro ikoyi ipineeteri. Teera ikowa-perotzi ipireetari raminako-wentziri. ¹⁴ Naakataki oshiyariri kameethari aminako-wentziriri ipireetari. Niyoyitziri naaka nopira-paeni. Eejatzi riyotana rirori.

* **10:1** piratsitantotsi, ipireetari, ipira, nopira = owisha = oveja

¹⁵ Okimitaha riyoperotana naaka Ashitanari, ari nokimi-tzitari naaka niyopero-tziri rirori. Noshine-wentari naaka nopira-paeni. ¹⁶ Eenitatsi itsipa nopira kaari jeekatsini jaka. Otzimatyee namayiteeri rirori jaka. Aritaki ikemijanta-yiteena rirori. Tema apaani ikanteeyaa ipiyoteeyaa. Apaani ikanteeyaa aminako-wentee-rini. ¹⁷ Tema noshine-takiro naaka nañaa-mento napiitan-teeyaawori nañahae. Rootaki retakotantanari Ashitanari. ¹⁸ Tekatsi shintsi-tenani, naakataki shineta-shiteencha. Otzimimotana noshintsinka noshine-tantakari, rootaki napiitan-tyaawori nañahae. Roo ikantakinari Ashitanari nantero.”

¹⁹ Ikanta ikemaeyakini Judá-paeni okaatzi ikantakiri Jesús, itsiparyaa-wakaanaka ikaawitee-yanira. ²⁰ Eenitatsi osheki kantaneen-tsiri: “¿Iitaka pikemijanan-tariri? Ikamaari-tatzii, rootaki ishinki-wentantari.” ²¹ Eenitatsi itsipa, kantatsiri: “Ikamaari-tatyeeemi irika ero iñaawae-tziromi iroka ñaantsi. ¿Kantachama kamaari retsiya-takota-kaeri mawityaaki-witachari?”

Ikijaneenta-nakiri Judá-paeni irika Jesús

²² Tema kyaawontsi-tapae. Ari roemoshirenkae-tziro tajorentsi-panko janta Aapatziyaweniki. ²³ Ari ijeekitakari rirori Jesús tajorentsi-pankoki, ranashi-waeta awija-nampitzira tajorentsi-panko iiteetziro “Salomóntapi.” ²⁴ Ari ipiyowenta-paakiri Judá-paeni, ikantapaakiri: “¿Jempema okaatzika pikaero poñaashirenkayitakina? Eeroka-rika Jeepatzi-toetani, anjatyaa pooñaawontenawo.” ²⁵ Rakanaki Jesús ikantzi: “Aritaki nokaman-tawitakimi eerokapaeni, tee pikemijantziro. Okaatzi antakaa-yitakinari itajorenka Ashitanari, oñaahanta-pero-takiro kameetha. ²⁶ Roo kanteencha tee pikemijantee-yanitzi eerokapaeni, tee poshiya-kaantiyaa eerokami nopira. ²⁷ Ikaate oshiyanee-yaarini riyowaantetana nopira, niyotzitari naaka. Royaayitana rirori-paeni. ²⁸ Naakataki añaakaa-yiteerini. Ero ipeyawaeta, tekatsi aapitha-tenarini. ²⁹ Ikaatzi ipakinari Ashitanari, tekatsira aapitha-teenarini, riitaki mateerori ririiperotee, riitaki awija-pero-tanta-tsini. ³⁰ Itsipa-shiretana Ashitanari, kimiwitaka apaanimi nokantyyaa.”

³¹ Ari rapiiwi-takawo Judá-paeni raawitanaa mapi ikoyi rompojirimi, ³² ikantanaki Jesús: “Tema osheki kameethari piñaako-takinari eerokapaeni antakaa-kinari itajorenka Ashitanari. ¿Jempema otzimika powamaa-wenteneri?” ³³ Ikanteeyini Judá-paeni: “Tee roo nokowan-tyaari nowamaa-wentemiro kameethari okaatzi pantayi-takiri, roo nowamaa-wentemiri pitheenka-tajorentsi-takiri Tajorentsi. Tekatsi piitamatsityaa eeroka, tema eeroka atziri, roo kanteencha poshiya-kaanta-waetaka eerokami Tajorentsi.” ³⁴ Ikantzi Jesús: “Iroka ojankina-takota Ikantakaan-teetani, Naaka kantatsini: ‘Eerokayitaki Tajorentsi.’”

³⁵ Ari ayoteeyironi Jankinarentsi-perori, tee okamethatzi atekañaanetero. Riitaki Tajorentsi iitakiriri atziripaeni ‘Tajorentsi’ ikaatzi riyotakaa-yitakiri iñaani. ³⁶ ¿Iitaka pikantan-tanari eeroka-paeni notheenka-tajorentsitaki nokantaki naaka Itomi Tajorentsi? Tema naakataki riyoyaaiki, rotyaan-takina nopoki kepatsiki. ³⁷ Eerorika nantayi-tziro naaka okaatzi rantziri Ashitanari, ero pikemijanteeyini. ³⁸ Roo kanteencha piñaakina nantayi-tziro, okantawityaa ero pikemijantana naaka, roo pikemijante okaatzi notajonka-wentan-tayitaki, rootaki piyopero-tantee-yaari apaani nokan-tanaa Ashitanariki, eejatzi apaani ikantanaana rirori.” ³⁹ Ari rapiiwi-tanaawo Judá-paeni ikoyi raakaan-terimi, roo kanteencha Jesús ishiya-pitha-tanakari.

⁴⁰ Piyanaaka Jesús katonkonta Parenkaariki. Ari ijeekapae jempe romit-siryaaatantaki paerani Juan. ⁴¹ Osheki atziri jatashi-takiriri iñeeri Jesús. Ikanteeyini: “Okantawitaka tee itajonka-wentan-tawita rirori Juan, roo kanteencha okaatzi ikenkitha-takota-kiriri irika atziri, omoperotatya iroka.” ⁴² Tema osheki kemijanta-kiriri Jesús janta.

11

Ikamantakari Lázaro

¹ Eenitatsi apaani mantsiyari iitachari Lázaro, riitaki nampitawori Ashironkaaweniki, itsipatawo ritsiro, María eejatzi Marta. ² (Iroka María ritsiro Lázaro, rootaki jeetanta-kariri kajankaari iitziki Awinkatharite, oshetan-tanaari oeshi.) ³ Okanta ritsiro-paeni Lázaro, okaemakaan-takiri Jesús, okantziri: “Pinkathari, imantsiya-tatzii pitsipa-minthari.” ⁴ Ikanta ikemawaki Jesús, ikantanaki rirori: “Iroka mantsiyarentsi tee owamaantzi, tema ari iñahaeterori itajorenka Tajorentsi, eejatzi rashi Itomi.”

⁵ Tema retako-perotani Jesús iroka Marta, María, eejatzi Lázaro. ⁶ Ikemawitaka ikamantee-tziri imantsiya-tatzii Lázaro, eekiyo ijeekana-kitzii okaatzi apite kitejeri janta. ⁷ Ipoña ikantaneeri riyotaani-paeni: “Jame apiyee iipatsiteki Judá-paeni.” ⁸ Ikanteeyini riyotaani: “iYotaanari! Owakira ikoyi rompojimi Judá-paeni janta, eekiyo pikowatzii pipiyaneer janta.”* ⁹ Ikantzi Jesús: “¿Tema ojamani okanta apaani kitejeri? Ikaatzi anashita-chari kitejeriki, tee rantziwa-waeta, tema eenitatsi koñeetyaatsiri jaka kepatsiki.† ¹⁰ Riima anashita-chari tsireni-riki, rantziwa-waeta, tema tekatsi koñeetyaatsiri.” ¹¹ Eekiyo ikantana-kitzii Jesús: “Makoryaaki atsipam-inthari Lázaro, roo kanteencha otzimatyee niyaate nowiriinteeri.”‡ ¹² Ari ikanteeyini riyotaani: “Pinkathari! Aamaashitya aritakirika retsiya-takotee, tema imakoryaatzii.” ¹³ Tema ikantawi-tatyaa Jesús kamaki Lázaro, roo kanteencha ikenkishireeyani riyotaani ikenkitha-takota-tziiro makoryaantsi. ¹⁴ Ari rooñaawonta-nakiro Jesús, ikantzi: “Kamaki Lázaro. ¹⁵ Osheki nokimo-shiretaksi tee nojeeki janta, rootaki pikemijanta-pero-tantyaari eeroka. Roo kanteencha otzimatyee aate aminiri.” ¹⁶ Ikanta Tomás iiteetziri “Tsipari”, ikantanakiri itsipa riyotaani-paeni Jesús, ikantziri: “Jame oyaatanakiri, amini eerorika rowamahaetee aaka.”§

Riitaki Jesús owiriintan-taniri, añaakaan-taniri

¹⁷ Ikanta rareeta-paaka Jesús, ikemapaaki okaataki 4 kitejeri ikiteetan-takariri Lázaro. ¹⁸ Tee inteena-perotzi ojeeki Ashironkaaweni nampitsi Aapatziyaweni.* ¹⁹ Tema osheki Judá-paeni pokayiteen-tsiri roemoshirenkiro Marta eejatzi María ikamakira iyaariri. ²⁰ Okemaki Marta areetapaaka Jesús, jatanaki otonkiyo-tawakari. Rooma María roojatzi ojeekaki pankot-siki. ²¹ Okantawakiri Jesús iroka Marta: “iPinkathari! Ari pijeekimi eeroka jaka, eeromi ikamimi aarini. ²² Roo kanteencha niyotzi naaka okaate pikowako-teriri eeroka Tajorentsi, aritaki imatakimiro.” ²³ Ikantziro Jesús: “Aritaki ipiriintee piyaariri.” ²⁴ Okantzi Marta: “Niyotzi naaka aritaki ipiri-intee paata oweyaantyaawoni kitejeri ipiriintee-rika ikaatzi kamayiteen-tsiri.” ²⁵ Ikantzi Jesús: “Naakataki owiriintan-tatsiri, naakataki añaakaan-tatsiri. Ikaatzi kemijanteenani naaka, okantawityaa ikami, aritaki rañahae.

* **11:8** Yotaanari = Rabi † **11:9** apaani kitejeri = 12 hora ‡ **11:11** makoryaantsi = mahaantsi
§ **11:16** Tsipari = Dídimo * **11:18** tee inteena-perori = 3 kilómetro = 15 estadio

²⁶ Tema ikaatzi añaayita-tsiri nimaeka, ikaatzi kemijantaanari naaka, aritaki rañahae ikamawi-takyaa-rika. ¿Pikemijantziroma iroka?” ²⁷ Okantzi Marta: “Nokemijantzimi Pinkathari, tema eeroka Jeepatziitoetani, Itomi Tajorentsi, pokaentsiri jaka kepsatsiki.”

Riraakotapaakari Jesús ikiteetakirira Lázaro

²⁸ Ari okaatzi okenkithawaetakaakiri Marta, jatanaki okaemiro María, irento, okamanta-thata-paakiro, okantziro: “Areetapaaka yotaantaniri, ikaemimi.” ²⁹ Okanta okemawaki roori, intsipaete okatziyanaka, oshiyashitanakari oñaawakiri Jesús. ³⁰ Tekiraata rareetyaa Jesús nampitsiki, roojatzi ijeekaki janta otonkiyo-tawakarira María. ³¹ Ikanta Judá-paeni ikaatzi tsipata-kawori opankoki María roemoshirenkiro, tema iñaawakiro intsipaete okatziyanaka iyaatanaki, royaatee-yanakironi roshiya-kaantzi irawaeta-tyeeyaa kitataa-rewoki. ³² Okanta areetapaaka María ijeekakira Jesús, otziwerowa-shita-paakari okantapaakiri: “¡Pinkathari! Ari pijeekimi eeroka jaka, eero ikamimi aarini.” ³³ Ikanta iñaakiro Jesús irayimo-tapaakari María, ari ikantzi-tapaakari Judá-paeni ikaatzi oyaatapaa-kirori, otsinkashiryaa-nakiri rirori, antawo okatsitzimo-shire-tanakiri. ³⁴ Ari rojampi-tanakiro, ikantziro: “¿Jempema pikitataki-rika?” Ari ikantee-tanakiri: “Pipoki Pinkathari, piñeeri.” ³⁵ Ari riraapaakari rirori Jesús. ³⁶ Ari ikantee-yanakini Judá-paeni: “¡pamineri, osheki retakoperokari rirori!” ³⁷ Eenitatsi itsipa Judá-paeni kantaneen-tsiri: “Riiwitaka irika aminakaeriri mawityaakiri, ¿iitaka kaari raminanta jempe ikinakaero eero ikamanta Lázaro?”

Rañantaari Lázaro

³⁸ Ari rapiita-nakiro Jesús okatsitzimo-shire-tanakiri, riyaaata-shita-nakiri jempe ikiteetakiri. Tema omoo iroka, antawo mapi rashitakoe-tanta-kariri. ³⁹ Ikantzi Jesús: “Poteenkiro mapi.” Ari okantzi Marta, ritsiro kamaentsiri: “¡Pinkathari! Aamashitya shitzitakirika, tema kaatakotaki 4 kitejeri ikamantakari.” ⁴⁰ Ikantzi Jesús: “¿Tema nokantzitakimi aririka pikemijantena aritaki piñaakiro itajorenka Tajorentsi?” ⁴¹ Tema roteenkaetakiro mapi. Ari raminanaki Jesús inkiteki, ikantanaki: “Ashitanari, namanimi eeroka, tema pikemakina. ⁴² Niyotzi ari pikanta-piintatyaa pikemana. Rootaki nokantan-tzimiri ikemantyaari atziri-paeni ikaatzi piyoteen-chari jaka, rootaki ikemijantanteemiri eeroka otyaanta-kinari.” ⁴³ Ikanta iñaawae-takiro iroka ñaantsi, ishintsitanakiro ikaemanaki ikantzi: “¡Lázaro! ¡Pishitowae!” ⁴⁴ Tema shitowapae kamawiteen-chari roojotakawo manthaantsi rakoki eejatzi iitzi, roojatzi iponawoo-takawo ipona-tantee-tawakariri. Ikantzi Jesús: “Piponaryaakoteeri, riyaaeteeta.”

Ikamanta-wakaeta rowamaa-kanteri Jesús

(Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)

⁴⁵ Rootaki ikemijanan-tanakari osheki Judá-paeni ikaatzi jateentsiri oyaatanakirori María, ikaatzi ñaakirori rantakiri Jesús. ⁴⁶ Roo kanteencha eenitatsi itsipa Judá-paeni jatashi-takiriri Inashitantaniri-paeni. Ikamanta-paakiri okaatzi rantakiri Jesús. ⁴⁷ Rootaki ipiyotan-tanakari Inashitantaniri-paeni, eejatzi reewari Ompera-tajorentsita-rewo, tema riyoshiita ipiyoteeyakani riiperoripaeni, ikanta-wakahaeyani: “¿Jempema akantyaaka? Osheki iñeetakiri itajonka-wentantaki irika atziri. ⁴⁸ Aririka akema-minthata-shi-tyaari, aritaki ithonkanakyaa ikemijanteeyanakini maawoeni. Ari ipokaki reewarite-paeni wirakocha, itzimpooka-paakiro tajorentsi-panko,

ari ithonkakaee maawoeni aakapaeni.”⁴⁹ Tema riiwitaka paerani reewari-perote Ompera-tajorentsitaa-rewo iitachari Caifás, ikantanaki rirori: “Kim-itaka tee piyotee-yanitzi eeroka.”⁵⁰ Tee pikenkishire-teeyaani rootaki kameetha-tatsini ikama-wenta-yitee apaani atziri, eero ithonkae-tantee anampiki.”

⁵¹ Ikanta Caifás Jewatzi-riri ompera-tajorentsitaa-rewo, iñaawae-takaakiri Tajorentsi. Okantawitaka tee riyotzi, riitaki Jesús ikenkitha-takotaki ikamawenteri isheninka-paeni.⁵² Tee apatziro ikamawenteeri Judá-paeni, tema rootaki ipiyotan-teeyaari maawoeni itomipaeni Tajorentsi ikaatzi jeekayi-teentsiri jempe-rika-paeni jaka kepatsiki.⁵³ Aripaete ikowaeyakini reewarite Judá-paeni rowamaa-kaanteri Jesús.

⁵⁴ Rootaki kaari ikowantanaa Jesús itsipata-neeyaari Judá-paeni. Tema shi-towanaki jempe inampiwitakawo, jataki ochempi-mashiki ojeeki nampitsi iitachari Efraín. Ari ijeekakaa-paeri janta itsipayi-takari riyotaani-paeni.

⁵⁵ Rooteentsi roemoshirenkaero Judá-paeni Anonkoryaantsi, osheki atziri jatatsiri Aapatziyaweniki rowetsika-shire-yityaa.⁵⁶ Osheki ramina-mina-witee-takari Jesús, rojampita-wakahaeyani tajorentsi-pankoki, ikantzi: “¿Jempema pikanteeyini eeroka? ¿Arima ipokaki rirori roemoshirenkaetaha?”

⁵⁷ Ikanta Inashitantaniri-paeni eejatzi reewari Ompera-tajorentsitaa-rewo-paeni, ikantan-tayitaki: “Eenitatsi-rika yoteentsini jempe ijeeki Jesús, ikamante, naakaan-teriita.”

12

Ijeetan-teetari Jesús kajankaari (Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)

¹ Tema yotapaaka ⁶ kitejeri roemoshirenkan-teetyaawori Anonkoryaantsi, jataki Jesús Ashironkaa-pankoniki, inampiki Lázaro rañaakahaeri. ² Okanta otsireniityaanaki ari ikaemae-takiri Jesús rakiyoteri itsipa-minthari-paeni. Rootaki oyiitan-tatsiri Marta. Ari ijeekitakari eejatzi Lázaro itsipatakari Jesús rowaeyani. ³ Amakota-paaki María kajankaari. Osheki owinawo iroka. Ojeetan-takari iitziki Jesús. Oshetan-tanaari oeshi. Kajankaenkatanaki maawoeni pankotsiki.* ⁴ Ikanta Judas Nampitsi-weri, riyotaani Jesús pithoka-shityaarini paata, ikantanaki rirori: ⁵ “¿Oetaka kaari ipimantee-tantawo iroka kajankaari? Ari aakimi osheki koriki, riitaki apashit-yaaririmi ashironkaenkari-paeni.”† ⁶ Teera roo ikantan-tyaari Judas refakotatyaarira ashironkaenkari-paeni, tema koshintzi rirori. Riitaki kempoyaa-witariri koriki, roo kanteencha ikoshita-piintziri eepichokiini. ⁷ Ikantzi Jesús: “Piñaashi-tyaawo, tema rootaki okashiya-kaawentakinari aririka ikiteetakina paata. ⁸ Riima ashironkaen-karipaeni ashi rowaero ijeekimotemi, rooma naaka okapichoki-tapaaki nojeeki-motaneemi.

Ikamanta-wakaeta rowaeteri Lázaro

⁹ Tema osheki Judá-paeni yoteentsiri ari ijeeki Jesús janta Ashironkaa-pankoniki. Riyaatee-yanakini janta. Tee apatziro raminiri Jesús eejatzi Lázaro, rañaakahaeri Jesús. ¹⁰ Roo kanteencha ikamanta-wakahaeyakani reewari Ompera-tajorentsitaa-rewo rowamayiri Lázaro. ¹¹ Riitaki Lázaro

* **12:3** kajankaari = nardo; owinawo = apaani libra = 300 gramo † **12:5** osheki koriki = 300 denario. Riitaki ipineetziriri antawae-tatsiri apaani ojarentsi.

kantakaan-takirori kaari raripero-tanta-naari Judá-paeni ikaatzi kemijanta-neeriri Jesús.

Areetaa Jesús Aapatziyaweniki
(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40)

¹² Okanta okitejeta-manee, osheki atziri jateentsiri Aapatziyaweniki ro-moshirenkiro Anonkoryaantsi. Ari ikemaeyakini ikanteetzi: “Areeta-paaka Jesús Aapatziyaweniki.” ¹³ Ichekae-yanakini oshiyawori kompiroshi. Jateeya-nakini itonkiyo-tawakyaari, ikaemaeyini ikantzi:

¡Kaakitaki awinkatharite!

¡Riitaki Tajonka-wentaa-rewo, tema Pinkathari otyaanta-kiriri!

¡Riitaki Awinkathariperoteeyaari aakapaeni Israel-paeni!‡

¹⁴ Ari iñaapaaki Jesús ewonkiri ikyaakoetari, ikyaako-tanakari, tema riitaki ikenkitha-takoe-tzitakari paerani Jankinarentsiki, ikanteetaki:§

¹⁵ Kijakowentoni-jato, eero pithaawaeyini,

Pokakira Piwinkatharite,

Ikyaaako-takari ewonkiri ikyaakoetari.

¹⁶ Teera ikematha-witawo riyotaani-paeni Jesús owakira ikemawakiro. Roo kanteencha roenoka-shitan-taawori Jesús rowaneenkawo, aripaete ikenkishireeya-nakani, riiwitaka Jesús rojankina-takoetzi. ¹⁷ Tema osheki ikenkitha-takoyi-taneero okaatzi iñaakiri atziri-paeni itsipatakari paerani Jesús rañaakaan-taariri Lázaro. ¹⁸ Rootaki riyaatan-tayita-nakari atziripaeni itonkiyo-tawakari Jesús, tema ikemako-takiri rañaakaeri kamawita-chari. ¹⁹ Riima Inashitantaniri-paeni ikanta-wakahae-yanakani rirori: “Piñaakiro, kimitaka eero otsinampaeri. Paminiri, rootaentsi riyaata-shiteri maa-woeni.”

Ñaawaetzirori Igrezia-thate ikoyi iñeeri Jesús

²⁰ Eenitatsi wirakocha-paeni itentayitanakari ikaatzi jateentsiri ro-moshirenkaeyani. ²¹ Ikanta wirakocha-paeni rontsiroka-paakari Felipe, poñaachari Shima-pankoniki nampitsi jeekatsiri Tepoweniki. Ikantapaakiri: “¡Pinkathari! Nokoyi noñeeri Jesús.” ²² Jatanaki rirori Felipe, ikamanta-paakiri Andrés. Apitekiro riyaatanaki, ikamantakiri Jesús. ²³ Ari ikantzi Jesús: “Monkaata-paaka roenoka-shitan-teeyaawori rowaneenkawo Itomi Atziri. ²⁴ Tema apaani okithoki kaari kamaki-tatsini aririka ipankiitero, ashi oyiro okaamatsite apaani okithoki. Rooma aririka okamaki-tapaente ipanki-itero, aritaki iñaahaeteero okithoki-perotee. Omaperotatya.* ²⁵ Eenitatsi-rika etakota-wae-tachari rantayi-tziro ikowa-shiwaetari, aritaki ipeyashi-teeyaa. Riima ikaatzi maninteeroni ikowashiwaetari rantayitziri jaka kepatsiki, ikamawenta-naatziiro rañaantee-yaari. ²⁶ Eenitatsi-rika kowatsini noshiya-kaanteri nomperatani, roshiya-kotenawo naaka. Jempe-rika no-jeekae naaka, aritaki ijeekitee-yaari rirori nomperatani. Eenitatsi-rika nokimita-kaari nomperatani naaka, riitaki Ashitanari kantakae-yaawoni ipinkathee-tantyaariri paata.”

Ikamantakota Jesús rowamahaeteri

²⁷ “¡Antawoete okantzimo-shire-takina nimaeka! ¿Jempema nokanteka? ¿Nokantema: ‘Ashitanari, powatsinaryaako-shire-teena?’ ¡Tema rootaki nopokan-takari, nomonkaa-teero! ²⁸ Ashitanari, poñaahantero pitajorenka.” Ikemaetatzii ñaawaeta-neentsiri inkiteki, ikanteetzi: “Tema noñaahan-takiro,

‡ 12:13 Kaakitaki awinkatharite = Hosana; Waerontsi § 12:14 ikyaakoetari = asnillo, asna

* 12:24 okithoki = triho

nimaeka napiitero.”²⁹ Ikemaki atziri-paeni piyoteen-chari, ikantee-yanakini: “Ookatha-rentsira iroka.” Roo kanteencha ikantzi itsipa-paeni: “Tema apaani ronampiri Tajorentsi ñaanata-kiriri.”†³⁰ Ikantanaki Jesús: “Tee apatziro naaka iñaanata, tema eeroka-paeni iñaawae-wentaki.³¹ Rooteentsi iñeeteri rowajankitaan-te jaka kepatsiki, rotsinampae-teeri pinkathari-wentziri jaawiki-jatzipaeni.³² Roo kanteencha aririka rowatzika-koetakina jaka kepatsiki, aritaki nokaema-shire-teeri maawoeni.”

³³ Ari rooñaawontziri Jesús jempe okantya a aririka rowamahaetakiri.
³⁴ Ari rakaeya-nakini atziri-paeni, ikantzi: “Iyoteeyironi ikantee-tziri Ikantakaan-teetani: ‘Tema Kañaaniri Jeepatziitoetani.’ ¿Iitakama pikantantari eeroka otzimatyee rowatzika-koeteeri Itomi Atziri? ¿Jempema iitayaa iiteetziri Itomi Atziri?”³⁵ Ikantzi Jesús: “Eeniro ijeekimo-taneemi ikantee-tziri ‘Koñeetyaatsiri,’ apatziro ijeekanee eepichokiini. Poshiya-kaantero panashi-teemi okoñeetyeera, eero omapokan-tzimi oshiyawori tsireniri. Tema ikaatzi anashitachani otsirenikaakitziira, tee iñeero jempe ikini.³⁶ Pikemijanteeri iiteetziri ‘Koñeetyaatsiri’ eeniro ijeekimo-yitzimi, poshiya-kotyaari rirori.”

Tee ikemijanteeyini Judá-paeni

Ithonka-nakiro iñaawae-takiro iroka, shitowanaki Jesús. Tee roñaahan-tanaa.

³⁷ Okantawitaka osheki itajonka-wentantaki Jesús inampiki isheninka-paeni, tee ikemijanteeyini.³⁸ Oztimatyee omonkaatyaa rojankina-takiri Kamantan-taniri Isaías, kantatsiri:

¿Pinkathari! ¿Iitaka kemijanteroni añaanii?

¿Iitzimikama roñaahakiri ishintsinka Tajorentsi?‡

³⁹ Iroka otsipa rojankina-takiri Isaías, rootaki kaari ikemijantan-teeta, ikan-taki paerani:

⁴⁰ Riitaki Tajorentsi mawityaaki-takaa-kiriri,

Imajontzi-takaa-yitakiri,

Rootaki eero ikowichaa-tanta,

Eero ikematha-tantawo.

Ari okantya eero ipiyashi-tantaana naaka,

Nowawijaa-kotan-teeyaariri.

⁴¹ Roo iñaawae-tanta-kawori iroka Isaías, tema iñaashireta-kitziiro rowaneenkawo Jesús, rootaki ikenkitha-takotan-takariri.⁴² Okantawitaka okaatzi kanteen-chari, osheki Judá-paeni kemijanta-neeriri Jesús, imatzita-nakawo pinkathari-paeni. Roo kanteencha tee ithawetakotziro ithaawantatyaari Inashitantaniri-paeni, eero romishitowan-tari ikyaa-piintzira jempe ipiyota-piinteeyani.⁴³ Ari okantzimaetaka. Riitaki ikowa-perotakiri raapatziyaari Inashitantaniri-paeni, riima Tajorentsi, te ikoyiri.

Jesús iyakowenteerini atziri-paeni

⁴⁴ Ari ishintsitanaki icheraanaki Jesús, ikantanaki: “Ikaate kemijanteenani naaka, tee apaniro ikemijantana, tema ikemijantzi-takari otyaantanari.⁴⁵ Ikaatzi ñahaenani naaka, okimiwi-takawo riimi iñahaerimi otyaanta-kinari.⁴⁶ Rootaki nopokan-takari naaka, noshiyee-yaari ‘Koñeetyaatsiri,’ nokoñee-tyaakoteeri jaawiki-jatzi. Eero ijeekayitee otsireni-kaakitziira ikaate kemijanteenani.⁴⁷ Tee roo nopokan-tyaari jaka kepatsiki nowajankitaante, tema nopokatzi nowawijaa-kotante. Roo kanteencha ikaatzi kemawitawori noñaani, tee ikemijantzi, te naaka owajankiteerini.

⁴⁸ Eenitatsi-rika maninta-kinani, kaari kemijanteeroni noñaani, tzimaki

owajankiteerini. Kimiwaetaka iroka ñaantsi-paeni okaatzi noñaawae-yitakiri atziritanakityeemi, rootaki owajankitaan-tatsini paata, ipiyatha-waante-teetakina. ⁴⁹ Tema tee noñaawae-tashi-waetyaa naaka apaniroini, tema riitaki Ashitanari otyaanta-kinari, riitaki kantakinari okaatzi nokanta-yitakiri eejatzi niyotaan-tayitakiri. ⁵⁰ Niyotziro naaka ikantakaan-tziri Ashitanari, rootaki aña-kaanta-tsini. Ari okantari, okaatzi nokanta-yitziro naaka, nothotyaa-tziro okaatzi ikanta-kinari Ashitanari.”

13

Ikewiri iitziki Jesús riyotaani-paeni

¹ Tema yotapaaka apaani kitejeri roemoshirenkae-tziro Anonkoryaantsi. Tema riyotaki Jesús monkaata-paaka rookantaneeyaawori kepatsi, rooteentsi riyaa tee itsipata-paeyaari Ashitarini. Antawo retakatari ikaatzi kemijanta-kiriri, tema ari ikanta-piintatyaa retakatari roojatzi omonkaa-tanta-paakari maawoeni. ² Tekiraata rowae-yaani, ikaaripero-shire-takae-takari Kamaari irika Judas, itomi Simón Nampitsi-weri, ikowaki ipithoka-shityaari Jesús. ³ Tema riyotzi Jesús riitaki Tajorentsi otyaanta-kiriri. Riyotzitaka aritaki riyaa tee itsipata-paeyaari Tajorentsi, tema riitaki Iriri, riitaki shintsi-pero-takaeriri. ⁴ Ikanta rowae-yanira, ari ikatziyanakari Jesús, raatonkoryaa-nakawo iithaari, rowathaki-tanakawo apaani maathaantsi. ⁵ Opoñaashita raaki nijaa ijakiro kewaako-mentotsiki. Ikewakiri iitziki riyotaani, roshetan-tanaari iitziki maathaantsi rowathakitakarira.* ⁶ Roo ikewirimi iitziki Simón Pedro, ikantanakiri: “¡Pinkathari! ¿Eerokama kewinani noetziki naaka?” ⁷ Ikaatzi Jesús: “Tee pikemathatziro nimaeka okaatzi nantziri, roo kanteencha aritaki pikematha-teero paata.” ⁸ Ikaatzi Pedro: “¡Tee nokoyimaeta pikewina noetziki.” Ikaatzi Jesús: “Eerorika nokewimi piitziki, teera paapatziyana.” ⁹ Ikaatzi Simón Pedro: “¡Pinkathari! Eero pikewa-shitana noetziki, tema pikewatyena maawoeni nakoki eejatzi noetoki.” ¹⁰ Ikaatzi Jesús: “Ikaatzi owakira pakaana-kirori ikaawoshita, apatziro ikoyi ikewaneero iitzi, tema kitetaki maawoeni iwathaki. Tema kitetee-yakimini eeroka-paeni, okantawitaka tee maawoeni pikite-shire-teeyini.” ¹¹ Tema riyotakiri Jesús itzimi pithoka-shityaarini, rootaki ikantan-takari: “Tee maawoeni pikite-shire-teeyini.”

¹² Tema ikaatakiro ikewa-kiniri iitzi riyotaani-paeni, ikithaa-tanaawo iithaari, jeekapae jempe rowaeyani, ikantziri: “¿Pikematha-takiroma eeroka-paeni okaatzi nantakiri?” ¹³ Tema pikanta-piintakina eeroka-paeni ‘Yotaanari, Pinkathari.’ Omaperotatya pikantanari eeroka-paeni, naakataki. ¹⁴ Tema naaka ‘Yotaantaniri,’ naaka ‘Jewari’. Roo kanteencha noshiyakari omperataarewo nokewakiro piitzi, ari pikimityaari eeroka-paeni pikewa-wakaayiteeya piitzi. ¹⁵ Aritaki noñaaha-kimirori naaka jempe ikantee-tziro, rootaki pimayita-neeri eeroka-paeni. ¹⁶ Teera añee pinkatha-terini omperataarewo rawijiri omperatariri ipinkatheeteri. Teera añee eejatzi otyaantaarewo rawijiri otyaantziriri. Omaperotatya. ¹⁷ Aririka pikematha-taneero iroka, aririka pantayi-taneero, ari ikimoshire-wenteetakimi eeroka. ¹⁸ Iroka nokantemiri, roo kanteencha, tee maawoeni nokanta-kotemi. Tema niyotziri naaka ikaatzi niyoshii-yiteeri. Ari omonkaa-tyaari Jankinarentsi-perori, ikanteetaki: Irika akiyota-kinari naaka, riitaki pithoka-shitenani.

* 13:5 Ikewa-kiri iitziki

19 Nokamantzi-tatziimiro nimaeka, tema aririka omatakyaa, rootaki pikemijanta-pero-tanteenari 'Naakataki'. 20 Eenitatsi-rika aapatziyaarini notyaantani, naaka raapatziyaka. Eenitatsi-rika aapatziyaanari naaka, riitaki raapatziyaka otyaanta-kinari."

Ikamantzi Jesús riitaki pithoka-shityaarini Judas

(Mt. 26.20-25; Mr. 14.17-21; Lc. 22.21-23)

21 Ari ikaatakiro ikenkitha-takotakiro iroka-paeni, antawo okatsitzimoshire-tanakiri Jesús. Ikantzi: "Pikaatee-yakini eeroka jaka eenitatsi apaani pithoka-shitenani. Omaperotatya." 22 Ari ramina-wakaanaka riyotaani-paeni, tee riyotzi jempe itzimi ikenkitha-takotziri. 23 Ikanta retako-perotani riyotaani Jesús, tsipata-kariri ijeekakira rowaeyani. 24 Iñaana-chera-tanakiri Simón Pedro, ikantziri: "Pojumpiteri jempe itzimi ikenkithata-kotziri." 25 Ari ishirinka-shita-paakari okaakiini Jesús, ikantziri: "¡Pinkatharí! ¿Jempema itzimika pithoka-shitemini?"† 26 Ikantzi Jesús: "Itzimi-rika aawakironi nashetakiri eepichokiini ratanteetari, riitaki." Rashetaki Jesús eepichokiini ratanteetari, ipakiri Judas Nampitsi-weri, itomi Simón. 27 Ikanta rowawakawo Judas ratanteetari. Ari ikaaripero-shire-takaa-nakiri Kamaari. Ikantziri Jesús: "¡Judas! Pimatero intsipaete pikenkishire-tzitakari."‡ 28 Roo kanteencha tekatsi apaani ikaatzi rowaeyani kematha-terini Jesús iita ikantan-tariri. 29 Roshiya-kaantatzii ikantatzii: "Piyaate pamanante oemoshirenkantyaari." Tema riitaki Judas oyiriri koriki. Roshiya-kaantzi itsipa-paeni, ikantatzii: "Piyaate pamanante apayiteriri ashironkaenkari." 30 Ikanta ithonka-nakiro rowanakawo Judas ratanteetari, jatanaki. Tema tsireni-tanaki.

Owakirari Ikantakaan-teetani

31 Tema jatanaki Judas, ikantzi Jesús: "Monkaata-paaka nimaeka roenoka-shitan-teeyaawori rowaneenkawo Itomi Atziri. Ari iñaheeteeri eejatzi rowaneenkawo Tajorentsi. 32 Aririka iñaheeteeri rowaneenkawo Tajorentsi, iñaheetzi-tyaawori eejatzi rowaneenkawo itomi, riitaki Tajorentsi oñaahan-teeroni. Nimaekaha roñaahantero. 33 Notyomiite, kapichokitapaaki nojeeki-mota-neemi. Osheki paminamina-witeena, eero piñaahana. Roo kanteencha aritaki nokantzi-takari asheninka-paeni Judá-paeni, roojatzi napii-tzitemiri nokantemiro eerokapaeni: 'Eero pimatziro piyaatee jempe nojeekae naaka.' 34 Iroka owakirari nokanta-kaantani: 'Otzimatyee petakotawakaayiteeyaa. Nokimita naaka netakoyi-tzimi, ari pikimitaneeyaaeri eerokapaeni, petakotawakaayiteeyaa.' 35 Aririka petakotawakahaeya eerokapaeni, ari riyoteemi maawoeni eerokayitaki niyotaani."

Ikenkitha-takotziro Jesús rookawentantya Pedro

(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Lc. 22.31-34)

36 Ikanta Simón Pedro rojampi-tanakiri Jesús: "¡Pinkathari! ¿Jempema piyaateka?" Ikantzi Jesús: "Janta niyaatenta naaka, eero omata poyaatena nimaeka, rooma paata aritaki omatakyaa poyaatena." 37 Eekirowo ishintsitatzii Pedro, ikantzi: "¡Pinkathari! ¿Iitaka eero omatanta noyaatemi nimaeka? ¡Aritaki noshine-wenta-kimi naaka!" 38 Ikantzi Jesús: "¿Omaperotatyaama

† 13:25 okaakiini = ishipeeneeki ‡ 13:27 Kantako-tachari jaka "ikaaripero-shire-takaa-nakiri Kamaari" tee roo kantakaan-teroni rowawakawo Judas owanawontsi, ikaaripero-shire-tanta-nakari, tema riitaki kowashi-takawori ikaaripero-shire-tanta-nakari.

pishine-wentena? Tekiririka iñeeta tyaapa, mawa pikante: ‘Tee niyotziri Jesús.’ Omaperotatyaa.”

14

Roshiyawo Jesús Awotsi Rareetan-teetari Ashiteeriki

¹ “Eero powashire-waeteeyani. Pawentee-yaari Tajorentsi, pawenta-yina eejatzi naaka. ² Janta ipankoki Ashitanari eenitatsi osheki jempe anampitapaeyaawo. Eeromi otzimi, eero nokantzimi niyaatee nowetsika-paemi jempe pinampi-yitapae-yaawo eerokapaeni. ³ Aririka niyaatee, nowetsika-yiteemi jempe pijeepae. Opoñaashitya nopiyashi-teemi, naaka-taki aaneemini. Pijeeka-yitapae nojeeka-paera naaka. ⁴ Piyotee-yironi eerokapaeni awotsi riyaaan-teetari jempe niyaatee naaka.” ⁵ Roo kanteencha ikantanaki Tomás: “Pinkathari, tee niyotee-yini jempe piyaate. ¿Jempema nokantyya niyotan-tyaawori awotsi?” ⁶ Ikantzi Jesús: “Naakataki Awotsi, Kyaariperori, Añaamentotsi. Apatziro ipampitha-wooki-teetena naaka, aritaki rareeteetakyaa ijeekira Tajorentsi, Ashiteeri. ⁷ Ari piyopero-teenami naaka, aritaki piyoteerimi Ashitanari. Ro kanteencha piyotzimaetaari nimaeka, tema riitaki paminakirika.”

⁸ Ikantzi Felipe: “Pinkathari, anjatyaa poñaayinari Ashitzimiri. Tema tekatsi itsipa nokoyiri.” ⁹ Ikantziri Jesús: “Felipe, aritaki ojamanitaki notsipa-yitakimi eeroka-paeni, ¿tekirama piyotana? Ikaatzi ñaakinari naaka, iñaakiri Ashitanari. ¿litaka pikantantari: ‘poñaayinari Ashiteeri’?” ¹⁰ ¿Tema pikemijanta-na ari notsipatari Ashitanari, ari itsipatzitana rirori? Okaatzi nokanta-yitziri, teera naaka nintakaa-shityaawoni nokenkitha-takotemiro. Riitaki Ashitanari tsipa-shire-tanari, riitaki antakaa-yitanawori rantawaeri. ¹¹ Pikemijantena nokantakimi ari notsipatari Ashitanari, ari itsipatzitana rirori. Okompitzi-motzimi-rika nokanta-kimiri, pikemijantaa-jeetena piñaakina notajonka-wentan-tayitaki.

¹² Ikaate kemijanteenani naaka, ari roshiyeena naaka itajonka-wentan-tayitee. Aritaki imaperotanakiro itajonka-wentante, awijanakiro okaatzi iñaakoe-takinari naaka, tema rooteentsi niyaatee naaka notsipatapaeyaari Ashitanari. Omaperotatyaa. ¹³ Okaate pikowako-yiteenari eerokapaeni pawentahaana, aritaki nomatakimiro. Rootaki ithaamentanteetyaariri Ashitanari, iñaahetero-rika okaatzi itajonka-wentan-tayitaki Itomi.* ¹⁴ Okaate pikowako-yiteenari eerokapaeni pawentahaana, aritaki nomatakimiro.”

Ikashiya-kaeteeri Ishire tajorentsi

¹⁵ “Aririka petakoteena, aritaki pikemijanteero nokanta-yitzimiri. ¹⁶ Aritaki nokowako-teeri Ashitanari rotyaanteemi otsipa Ookakowentan-tanari, ¹⁷ Ishire tajorentsi-perori iroka, rootaki tsipata-piintee-mini. Riima jaawi-jatzipaeni eero itsipatari rirori, tema tee iñeeri, tee riyotziri. Rooma eerokapaeni piyotee-yirini, ojeekimo-teemi, rootaki tsipa-shire-tee-minini.

¹⁸ Eero poshiyari miritzi rookawentee-tziri, aritaki nopiye notsipateeyemini. ¹⁹ Rooteentsi, eero iñaayitana jaawi-jatzipaeni. Roo kanteencha eerokapaeni aritaki piñaayi-teena, ari pikañaaniyitee, tema naaka kañaaniri. ²⁰ Aripaete piyoyitee notsipa-shiretari Ashitanari, eejatzi eerokapaeni pitsipa-shiretana, ari nokimtizitari naaka notsipa-shire-teemi eerokapaeni. ²¹ Ikaate kemijanteenani, roñaahan-tziro kyaari-pero retakotana.

* 14:13 Waerontsi

Rootaki retakotanteeyaariri Ashitanari, eejatzi naaka netakotee-yaari, aritaki noñaaha-yitee-yaari.”²² Ikanta Judas (kaari Nampitsi-weri) rojampitanakiri: “Pinkathari, ¿Oetaka poñaahan-teenari naakapaeni, eero poñaahayitaari itsipa-paeni?”²³ Rakanaki Jesús: “Ikaatzi etakotanari naaka, ikemijanta-waantetana. Rootaki retakotanteeyaariri Ashitanari. Ari notsipatari Ashitanari notsipa-shire-yitee-yaari irika-paeni.”²⁴ Riima kaari etakoteneani, ipiyatha-waante-takina. Tee naaka yotashi-waetyaawoni okaatzi nokanta-yitakimiri, tema Ashitanari otyaanta-kinari riitaki yotakaa-yitakinawori.

²⁵ Nokaman-tatziimiro iroka-paeni eeniro nojeeki-moyitzimi.
²⁶ Rooma Ishire tajorentsi, Ookakaa-wentemini, rotyaantemiri Ashitanari poyaateenani, rootaki yotaapaa-kimironi maawoeni, okenkishiryaaakaemi okaatzi nokanta-yitakimiri.²⁷ Kameetha pijeekayitee. Roo kanteencha tee nokenkitha-takota-tziro jempe okanta ijeekakaantzi jaawijatzi-paeni. Tema naaka matzirori pijeekan-teeyaaari kameetha. Eero powashiretako-waeta-shita, eero pifhaawa-shiwaeta.
²⁸ Aritaki pikemayi-takina nokantaki: ‘Rooteentsi niyaatee, roo kanteencha aritaki nopiyashi-teemi eeroka-paeni, ari akaatee ajeeekayitee.’ Ari petakopero-tenami, eeromi powashire-waetami nookayi-taneemira, aritakimi pikimo-shire-wenta-kinami piyotaki niyaatayee Ashitanariki, awijakinari natzirita-paentzira.²⁹ Nokaman-tzita-tziimiro nimaeka, aririka omayitakya, pawenteena naaka.³⁰ Eero nokenkitha-waeta-kaeteemi, tema awotsikitaki Kamaari pinkathari-wentan-tatsiri kepatsiki. Tema tee ipinkathari-wentana naaka.³¹ Roo kanteencha otzimatyee nokemijanteeri Ashitanari, rootaki riyotan-tyaari atziri-paeni netakotari naaka Ashitanari, nantziniri okaatzi ikantanari rirori. Pikatziya-yitane. Jame aatee.”

15

Roshiyawo Jesús oponkitzitha-perori pankirentsi

¹ Eekiro ikantana-kitziiri Jesús riyotaani-paeni: “Naaka kimitawori oponkitzitha-perori pankirentsi. Riima Ashitanari roshiyari pankitzirori.
² Eerorika okithokitzi otewatha, ichekiro ashitawori. Rooma kithoki-tatsiri, rowameetha-chewa-tziro, rowaankiityaa-kotziro okithoki-pero-tantyaari.
³ Tema kaankiityaa-koyitakimi nimaeka eerokapaeni, okantakaemi ñaantsi-paeni nokaman-tayita-kimiri.⁴ Tema tee okithokitzi apaani otewatha pankirentsi chewaryaa-thata-tsiri, otzimatyee oshookan-tyaawo oponkitzitha. Ari okimitari eerorika poejokiroтана naaka, eerowa omata pantayi-teero kameethari.⁵ Naaka kimitawori oponkitzitha pankirentsi, rooma eerokapaeni pikimitakawo ochewatha-paeni. Tema ikaatzi oejokirotanari naaka, ari nokemi-tzita-kariri rirori, kimiwitaka ikithoki-pero-teemi. Eerorika pitsipa-shiretana naaka, eero pimatziro panterimi.
⁶ Ikaatzi kaari oejokiro-teenani naaka, ari nooka-wenta-yiteeyaaari. Ari ikimiteeyaaawo kamachewa-thata-tsiri pankirentsi, rahaetziro itahaetero.
⁷ Poejokiro-taneenarika, pikyaaryoo-wenta-neero okaatzi niyotaa-yitakimiri, aritaki imatakimiro Ashitanari okaate pikowako-teeriri.
⁸ Aririka poshiya-kota-kyaaawo kithoki-pero-tatsiri pankirentsi, aritaki riyoteemi eeroka niyotaani. Rootaki ipinkathee-tantyaariri Ashitanari.
⁹ Osheki netakoyi-takimi eerokapaeni, noshiyakari Ashitanari retakotana naaka. Pinintaa-hae-yaawo netakoyi-teemira.¹⁰ Aririka poetziñaari-kotanee-yaawo pikemijanteero nokanta-yitakiri, ari pinintaa-hae-yaawo

netakotzimi, nokimitero naaka nokemijantziri Ashitanari nonintaa-waetawo retakotana. ¹¹ Roo nokamantan-tzimirori iroka-paeni pikimoshire-tziitan-tyaari maawoeni eerokapaeni, nokimiteero naaka.

¹² Iroka noñaani nokantzi: Oztimatyee petakotawakaayiteeyaa nokimiteero naaka netakoyi-teemi eerokapaeni. ¹³ Eenitatsirika atspewentariri ikamawenterii itsipaminthari, roñaahan-tatziro retakoperotanta. ¹⁴ Notsipaminthaperotani eerokapaeni, aririka pantayitaneero okaatzi nokantzimiri. ¹⁵ Ari okaatapaaki nokimi-takaantzimi omperataarewo, tema apaani onampitaa-rewo tee riyotziro okaatzi rantziri omperatariri. Eeroka notsipaminthari-paeni nimaeka, tema nokamantakimiro maawoeni ikamanta-kinari Ashitanari. ¹⁶ Tee eerokapaeni yoshiitenani, tema naaka yoshii-yiteemi eerokapaeni. Naakataki otyaantayitakimiri jempe-rika-paeni, poshiya-kotee-yaawo pankirentsi kithokipero-tatsiri. Rootaki imatanteemirori Ashitanari oeta-rika pikowakotenari pawentahaana.* ¹⁷ Iroka noñaani nokantzimiri: Oztimatyee petakotawakaayiteeyaa.”

Ikijaneenta-nakimi jaawijatzipaeni

¹⁸ “Aririka piñaayi-takiro ikija-neenta-yitanakimi jaawijatzipaeni, pikenkishireero ari ikantee-takina naaka ikija-neenta-waetee-takina. ¹⁹ Roojatzimi poshiyaa-koyit-yaari jaawija-tzipaeni, aritaki retakoyitakimimi, ikimita-wakahaa rirori retakotawakaeyani. Roo kanteencha niyoshii-yiteemi naaka, roojatzi pitsipa-witari jaawi-jatzipaeni, rootaki ikijaneentan-tzimiri. Okimiwi-takawo nimaeka kaarimi eeroka jaawijatzipaeni. ²⁰ Pikenkishiretero nokantzi-takimiri: Teera añee pinkatha-ferini omperataarewo rawijiri omperatariri ipinkatheeteri. Ari ikantee-temiri eerokapaeni ikowaete rompojeetemi, ikimii-taakina naaka. Ikaatzi kemijanta-waante-takinari naaka, aritaki ikemijantayiteemi eerokapaeni. ²¹ Rootaki ikowaetan-tyaari rowamaheetemi, tema eeroka niyotaani-paeni. Tema okantakaan-tziro tee riyoteeyirini Tajorentsi otyaanta-kinari jaka. ²² Eero rantayi-tziromi kaari kameethatatsi irikapaeni, eero nopokimi niyotaa-yiteeri. Roo kanteencha eero omataami nimaeka rookakaa-wentee-yaawo iyaari-peronka. ²³ Ikaatzi kijaneenta-kinari naaka, ikijaneentzi-takari Ashitanari. ²⁴ Eero otzimimi iyaariperonka, eeromi notajonka-wentzi-moyitziri iñaanta-kawori kaari iñaapiinteetzi. Okantawitaka iñaayitakiro, eekiroyi ikijaneenta-tyaana naaka, ikijaneentzi-takari eejatzi Ashitanari. ²⁵ Roo kanteencha, rootaki omonkaatantyaari jankinarentsi, kantatsiri: Ikijaneenta-shiwaee-teetakina.

²⁶ Roo kanteencha aritaki notyaanteemiro Ishire tajorentsi ‘Ookakaawentantaniro’ poñaachari ijeekinta Ashitanari. Rootaki yotashire-takaemini, roojatzi kenkitha-takoteenani kameetha naaka. ²⁷ Tema kameetha pikenkitha-takoyi-teena eerokapaeni, tema pitsipata-piintakina owakira etantana-kawori.”

16

¹ “Roo nokanta-yitan-tzimirori iroka-paeni, eero pipakaantawo pawentaa-shire-tana. ² Tema eero ishinetee-tzimi pikyaayitee jempe ipiyota-piinteeta. Aritaki rowamahaetaki, roshiyakaan-tzi rantatziiniri Tajorentsi kameethari. ³ Rootaki rantantawori, tema tee riyotziri

* 15:16 Waerontsi

Ashitanari, tee niyotzitari eejatzi naaka. ⁴ Roo kanteencha nokaman-tziimiro iroka, tema aririka omayitakyaa paata, pikenkishiretyaa aritaki nokaman-tzita-kimiro.”

Rantakaan-tziri Ishire tajorentsi

“Teera nokaman-tzitemiro owakirani, tema roojatzi notsipa-yitzimi. ⁵ Roo kanteencha jatakina nimaeka notsipa-tapae-yaari otyaanta-kinari. Tekatsi apaani ojampitenani, ikante: “¿Jempema piyaateeka?” ⁶ Apatziro powashire-teeyani pikemakinaha nokaman-takimi. ⁷ Pikemi nokaman-temiro kyaariperori. Rootaki kameetha-tzimo-tzimi. eerokapaeni niyaatee. Tema eerorika niyaatee, eero opoki iitachari ‘Ookakowentantaniro’ otsipashire-teemi. Rooma arika niyaatee, naaka otyaanta-paeroni. ⁸ Aririka opokapaaki Ishire tajorentsi, rootaki ooñaawonta-paaki-niriri ikenkishire-waetari jaawi-jatzi, tema ikinashi-waetaka ikenkishire-takotziro jempe okantakota kaari-perori, jempe okantakota kameetha-shire-taantsi, jempe okantakota iyakowentaantsi. ⁹ Ari riyotakaa-yiteeri kaari-perori iroka eerorika ikemijanteetana naaka. ¹⁰ Ari riyotakaa-yiteeri rootaki kameetha-shire-tatsiri, nowameetha-shire-tantzi naaka, tema aririka niyaatee ijeekira Ashitanari eero iñahaetaana. ¹¹ Ari riyotakaa-yiteeri jempe okantakota iyakowentaantsi, tema aritaki riyakowentakiri Ashitanari pinkathariyentziriiri jaawi-jatzi.

¹² Eenitatsi osheki nokantemiro, roo kanteencha aritaki awijanakimi okaatzi nokanta-yitakimiro, eero pikematha-tziro nimaeka. ¹³ Aririka opokaki Ishire tajorentsi, rootaki yotakaa-paaki-mironi maawoeni kyaariperori. Eero iñawaawae-tashitawo ikowayi-tziri rirori, tema ikamantanteero okaatzi ikantziriiri Ashitariri. Riyotakaa-yimiro okaate awijatsini paata. ¹⁴ Riitaki nomaenani noñaawaetero, rowawijayi-teemiro eerokapaeni, ari riyoteero nowaenenkawo. ¹⁵ Tema okaatzi riyotanitziri Ashitanari, roojatzi niyotanitziri naaka. Rootaki nokantantari: ‘Riitaki kemaenani noñaawaetero, rowawijayi-teemiro eerokapaeni.’”

Powashire-tarika, aritaki pikimo-shire-yitee

¹⁶ “Kapichoki-tapaaki eero piñaayi-taana, roo kanteencha aririka ojamani-witakyaa eepichokiini aritaki piñeena. Tema niyaatatzi naaka ijeekira Ashitanari.” ¹⁷ Ari rojampita-wakaanaka riyotaani, ikantzi: “¿Oetaka ikantako-tziri? Ikantayi-takae kapichoki-tapaaki eero añaayiteeri, roo kanteencha aririka ojamani-witakyaa eepichokiini aritaki añaahaeri, tema riyaatatzi ijeekira Ashitariri. ¹⁸ ¿Oetaka ikantako-tziri ‘kapichoki-tapaaki?’ Tee akematha-tziri oeta ikantako-tziri.” ¹⁹ Tema yotaki Jesús ikowaeya-tziini rojampiteri riyotaani-paeni, ikantanakiri: “Nokantee-yakimini: ‘Kapichoki-tapaaki, eero piñaayi-taana, roo ojamani-witakyaa eepichokiini aritaki piñeena.’ ¿Rootakima pojampita-wakaa-wentari? ²⁰ Pikemi nokantemi. Oshekira piraawae-teeyaa, powashiretao-waeteeyaa eeroka-paeni. Riima jaawi-jatzi-paeni osheki ikitzimo-shire-waeteeyini. Omawitakyaa powashiretao-waeteeyani eeroka-paeni, aritaki piñeero paata pikimo-shire-yitee. Omaperotatya. ²¹ Aririka otzimaa-nitzimate apaani tsinani, okemaatsi-waeta. Roo kanteencha aririka itzimaki eenchaanikite, opeyakotanakiro okemaatsi-waetaka, osheki okimo-shire-wentero eenchaanikite. ²² Ari pikantakari eerokapaeni nimaeka, osheki powashire-waetaka. Roo kanteencha aririka nopiyashi-teemi, osheki pikimo-shire-tanee, tekatsi owashireta-kahae-mini. ²³ Paata aririka omonkaa-teeyaa nokantakiri

tekatsi pojampi-teenari naaka. Tema riitaki Ashitanari payitee-mironi oeta-rika pikowako-teeriri, tema pawentahaana naaka.* ²⁴ Pamana-piintziri Ashitanari pikowako-tziri oeyita-rika, pikowako-tashi-waetakari. Rooma nimaeka aririka pikowako-teeri, pawentahae-na naaka. Aritaki pikantyya pikowakota-piinteeri, aritaki imatakimiro, rootaki pikimo-shire-tziitan-teeyaari.”

Notsinampaakiro naaka jaawi-jato

²⁵ “Noshiya-kaawenta-tziimiro okaatzi nokenkitha-takaemiri. Roo kanteencha rooteentsi omonkaa-teeyaa eero noshiya-kaawenteemiro, tema koñaatziro nokenkithatakoteemiri Ashiteeri. ²⁶ Paata eeroka-paeni kowakoteerini Ashitanari oeyita-rika, tema naaka pawentaa-yitaa. Teera naaka kowakowenteemini eeroka-paeni. ²⁷ Tema retakoyiteemi Tajorentsi. Rootaki retakotanteemiri, tema petakoyitaana naaka, pikemijantakina nopoñaawo naaka ijeekiraTajorentsi. ²⁸ Nopoñaaka ijeekira Ashiteeri nopokan-takari jaka kepatsiki. Nimaeka nooka-neero kepatsi niyaatee ijeekira Ashiteeri.”

²⁹ Ikanteeyini riyotaani: “Nimaeka koñaatanaki pikenkitha-takotziri, tee poshiyakaa-wenta-waetziro. ³⁰ Noñaakimi nimaeka piyotziro maawoeni, tee okowaperotyaa iita ojampitemini, tema piyotziro ikenkishire-teetari. Rootaki nokemijantantari omaperotatya pipoñaaka ijeekira Tajorentsi.” ³¹ Ikantzi Jesús: “¿Kemijanta-yiteemima nimaeka? ³² Rooteentsi nimaeka pishiya-yitanaki apani-paeni, pikinayite jempe-rikapaeni, ari pookawentanakina apaniroeni. Roo kanteencha teemaeta nojeeki apaniroeni, tema itsipatakina Ashitanari. ³³ Nokaman-tatziimiro iroka-paeni piñaant-yaawori kameetha pijeeki pitsipa-tena naaka. Jaka jaawiki, osheki pikemaatsi-waetyaari eerokapaeni. Roo kanteencha, pishintsi-shireyite. Tema notsinampaakiro naaka jaawi-jato-paeni.”

17

Ramanakotari Jesús Riyotaani-paeni

¹ Ikaatakiro Jesús ikenkitha-waeta-kaeri riyotaani-paeni, aminanaki inkiteki, ikantanaki: “Ashitanari, monkaata-paaka poñaahan-teeyaariri atziri-paeni rowaneenkawo pitomi, roñaahan-teero rirori pitomi powaneenkawo eeroka. ² Eerokataki owakiriri ipinkathari-wentan-takariri maawoeni atziri-paeni, rootaki rañaayitan-teeyaari ikaatzi pashita-kaakariri. ³ Aririka riyoteemi apatziro eerokaPitajorentsi-perotzi, aririka riyoteeri potyaantakiri Jeepatzii-toetani Jesús, aritaki rañaayitee. ⁴ Nomatakiro noñaahan-takiro powaneenkawo jaka kepatsiki, nothotyaaakiro pikantakinari nantero. ⁵ Ashitanari, nokoyi notsipatee-mi nimaeka, aritaki akaate añaayiteero owaneenkawo, akimita paerani tekiraa-ta owetsikiro kepatsi.

⁶ Tema piyoshiiteeri jaawi-jatzi ikaatzi pashita-kakinari naaka, niyotaa-yiteeri jempe piita eeroka. Eeroka ashitzi-takariri paerani, riitaki pashita-kahaanari naaka. Nomatakiri nokemijanta-kahaeri piñaani. ⁷ Rootaki riyotantari nimaeka, okaatzi niyota-nitziro naaka, eerokataki yotakaa-yitanawori. ⁸ Tema niyotaa-yiteeri okaatzi piyotakaanari, ikemijanta-yitanee riroripaeni. Ikenkishiretanaa omaperota nopoñaakawo pijeekira

* 16:23 Waerontsi

eeroka, ikemijanta-yitaneerokataki otyaanta-kinari. ⁹ Rootaki nokowa-kowentan-tariri naaka irikapaeni. Kaari nokowa-kowentziri nampitashiwaetaworu kepatsiki, apatziro nokowa-kowentziri ikaatzi pashitaa-kaakinari, tema eerokataki ashiiyariri. ¹⁰ Tema ikaatzi nashitari naaka riijatzi pashitari eeroka. Ikaatzi pashitari eeroka riijatzi nashitari naaka. Riiyitaki oñaahan-tayiteerori nowaneenkawo. ¹¹ Eero nojeekaneeeroka, rooma irikapaeni ari ijeekana-ki rirori. Ashitanari Tajorentsi, paminakowentenari, pimatan-tyaari pishintsinka pipakinari naaka paerani, rootaki rapataawakanteeyaari, akimitawakaa aaka.* ¹² Tema eeniro notsipa-yitari jaka jaawiki, naminakowentantari pishintsinka ipakinari. Tekatsi peyashi-waeta-chani. Apatziro ikantakae-yaawo iiteetzi 'Otomi peyashi-waetaantsi,' riiitaki monkaata-kaeyaawoni ikenkithatee-takiri Jankina-rentsi-peroriki. ¹³ Roo kanteencha nimaeka niyaatee pijeekinta eeroka. Rootaki noñaawaetaantawori iroka eenirowa nojeeki jaka jaawiki, rootaki roshiyantawori ikimoshireteeyini kameetha irikapaeni. ¹⁴ Niyotaa-yiteeri piñaani, rootaki ikijaneentee-tanta-nakariri, tema tee roshiya-naari jaawiki-jatzi-paeni. Nokimita naaka tee nojaawiki-jatzite. ¹⁵ Tee nokowako-tzimi paayiteeri ijeekira jaka jaawiki, apatziro paminakowentee-ri ikaariperota-kaetziriri. ¹⁶ Nokimita naaka, tee naaka jaawiki-jatzi, eejatzi irikapaeni tee roshiya-neeyaari jaawiki-jatzipaeni. ¹⁷ Pikantakae-yaawo eeroka pashiperotanteeyaari kametha. Tema kyaariperori piñaanitari eeroka. ¹⁸ Pikimitakina naaka potyaantakina nojeeki-moyiteeri jaawiki-jatzipaeni, ari nokimitzi-tyaari naaka notyaanta-yiteeri ijeekimo-yiteeri isheninkapaeni. ¹⁹ Okowa-perotatyaa nimaeka natsipe-wentee-yaari irikapaeni pashitaa-kaakinari naaka. Ari okantyya pashitan-teeyaari eeroka irika-paeni. ²⁰ Tee apatziro nokowa-kowentziri irikapaeni, tema nokowa-kowentzitari ikaate kemijanteenani aririka ikenkithata-kaayiteeri irikapaeni. ²¹ Namanakowentziri maawoeni irikapaeni rapataawakanteeyaari, apaani ikantaneeyaa rapataa-neemi eeroka. Ashitanari, akimita aaka apatawakae-yaani, ari ikimi-yitee-yaari rirori rapata-wakaa-peroteeyaa, rootaki ikemijantan-teeyaari jaawiki-jatzi-paeni eerokataki otyaanta-kinari. ²² Iroka nowaneenkawo, okaatzi poñaaha-yitakinari eeroka, roojatzi nomateeri naaka noñaaha-yiteeriri riroripaeni. Ari rapata-wakaa-perotyaaari, akimi-tawakaa aaka. ²³ Tema pitsipa-shiretana eeroka, ari nokimi-teeyaari naaka notsipa-shiretee-yaari riroripaeni, rootaki rapata-wakaanta-perotyaaari. Roojatzi ikenkishiryaan-tyaari jaawiki-jatzipaeni eerokataki otyaantakinari, antawo petakoyitakari pikimitakina naaka antawo petakotakina. ²⁴ Ashitanari, eerokataki ashitakaa-kinariri irikapaeni, nokoyi itsipayitee-na jempere nojeekapae naaka, ari iñaayiteerori nowaneenkawo. Eerokataki owaneenkata-kaakinari, tema petakotzi-takina eeroka tekira owetsikyaa kepatsi. ²⁵ Ashitanari tampatzika-shireri, tee riyotee-yimini jaawiki-jatzi-paeni. Roo kanteencha niyotzimi naaka, eejatzi ikimitaka irikapaeni riyotzi eerokataki otyaanta-kinari. ²⁶ Niyotaa-yiteeri jempere piita eeroka, eekiro niyaata-kaatyero niyoteeri, notsipa-shiretee-yaari, netakoyitee-yaari pikimitana naaka petakotana."

18

Rahaetakiri Jesús
(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53)

* 17:11 Waerontsi

1 Ari ithonka-nakiro Jesús ramanaka, shitowanaki itsipata-naari riyotaani riyaatero intatsikirona Cheenkariniki. Ari ijeekapaaki Jesús eejatzi riyotaani-paeni janta pankirentsi-mashiki. 2 Ifiuro janta rirori Judas pithoka-shitan-taniri, tema ari ijeekaa-piintziri Jesús maawoeni riyotaani janta. 3 Ari rareeta-paaka Judas itsipata-paakari owayiri-paeni eejatzi aminakowentan-taniri, riitaki rotyaantakiri reewarite Omperatajorentsitaarewo, eejatzi rashi Inashitantaniri-paeni. Ramayitaki ipajamento, ramaki eejatzi roota-mento. 4 Roo kanteencha Jesús riyotzitaka okaate awiji-moterini, ishithowa-shita-nakiri, rojampita-wakiri: “¿litaka paminaminatziri?” 5 Ikanteeyini irikapaeni: “Naminaminata-tziiri Jesús Kashiyakaaweni-jatzi.” Ari ikantzi Jesús: “Naakataki.” Arira itsipatakari Judas pithoka-shitakariri ikaatzi pokashita-kiriri Jesús. 6 Ikantawa-kiri Jesús: “Naakataki” ipiyaa-neentapaanaata itaapiiki, tyeeyanakini. 7 Rapiitana-kiro Jesús, ikantziri: “¿litaka paminaminatziri?” Ari ikanteeyini rirori: “Naminaminata-tziiri Jesús Kashiyakaaweni-jatzi.” 8 Ari rapiita-nakiri Jesús, ikantziri: “Tema nokantakimi naakataki. Naaka-rika paminaminatziri, potyaanteeri notsipa-yitakari, riyaayiteeta.” 9 Ari omonkaatari ikantzi-takari Jesús: “Ashitanari, ikaatzi pashita-kaakinari, eero ipeyahantawaeta apaani.” 10 Ikanta Simón Pedro, otzimi-motziri rirori rojataamento, inojokyaa-nakiro, itotzitakiri ikempita-pero-nampiki iitachari Malco, romperatani Jewatziriri ompera-tajorentsitaarewo. 11 Ikantziri Jesús irika Pedro: “Powaero pojataa-mento. Riitaki Ashitanari shineta-kinari nokemaatsi-waetyaa, ¿eeroma omata nomonkaateniri?”*

Rahaeta-nakiri Jesús janta Jewatziririki ompera-tajorentsitaarewo
(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54; Lc. 22.54)

12 Ikanta owayiri-paeni itsipatakari reewarite, eejatzi aminako-wentan-taniri rotyaantani Judá-paeni, roteeya-nakiri Jesús, roojota-nakiri. 13 Ari retapaentawo ikinakaa-nakiri ipankoki Anás. Tema riiwitaka rikonkiri Caifás jewatziriri ompera-tajorentsitaarewo. 14 Irika Caifás riitaki kankakiri paerani Judá-paeni: “Rootaki kameethata-tsini ikamawenta-yitee apaani atziri.”

Ikyaaiki Pedro iyaankii-teriteki Anás
(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68; Lc. 22.55-57)

15 Ikanta Simón Pedro eejatzi itsipa yotaarewo, royaata-kowenta-nakiri Jesús. Irika itsipa yotaarewo, riyopiintziri Jewatziriri ompera-tajorentsitaarewo, rootaki ikyaanta-paakari royaata-kowentakirira Jesús. 16 Ari ikatziyapaaka Pedro jakakiroki ashitakowontsi. Tema irika itsipa yotaarewo riyopiintziri Jewatziriri ompera-tajorentsitaarewo, ikenkifha-waeta-kaakiro aminakowentzirori ashitakowontsi, omonkyaakiri eejatzi Pedro. 17 Okanta aminakowentzirori ashitakowontsi, ojampitakiri Pedro: “¿Tema eeroka riyotaani Atziri?” Rakanaki Pedro, ikantzi: “Tee naaka.” 18 Tema okatsinkaetyaatzii janta, ari ronthoeyapaakini paamari irika-paeni omperataarewo itsipayitakari aminako-wentan-taniri. Ari ikatziyaka rakitsiteeyani. Ari ikaatzitari eejatzi Pedro, rakitsiteeyani paamariki.

Anás rojampitziri Jesús
(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Lc. 22.66-71)

19 Ikanta reewarite Ompera-tajorentsitaarewo retanakari Jesús rojampita-kowentziri riyotaani-paeni, oeta riyotaan-tayitziri. 20 Ikantzi

* 18:11 nomonkaateniri = nomiritero kepishaari

Jesús: “Nokenkithatakaa-piintakiri maawoeni atziri. Niyotaanta-piintaki ipiyota-piinteetaha eejatzi janta tajorensi-pankoki, jempe ipiyota-piinteyani maawoeni Judá-paeni. Tee nomanakae-yaawo okaatzi nokenkitha-yitziri. ²¹ ¿Oetaka pojampitan-tanari naaka? Pojampiteri ikaatzi kemakinari. Riitaki yotzirori nokanta-yitakiriri.” ²² Ikanta ikaatakiro Jesús ikenkitha-waetaki, apaani aminakowentan-taniri ipajawoota-nakiri, ikantziri: “¿Arima pikanteri pakiri Jewatziriri ompera-tajorensitaa-rewo?” ²³ Ikantzi Jesús: “Eenitatsi-rika kaari-perori noñaawaetakiri, pikantenawo jempe otzimi. Rooma kameetha-rika okaatzi noñaawaetakiri. ¿Litaka pipajawootan-tanari?” ²⁴ Ikanta Anás tee roojoryaa-kotakantziri Jesús, rotyaantakiri ijeekira Caifás jewatziriri ompera-tajorensitaa-rewo.

Ikantzi Pedro: Tee niyotziri Jesús
(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72; Lc. 22.58-62)

²⁵ Roojatzi ikatziyaka Pedro rakitsi-ta paamariki. Ari rojampitee-takiri, ikantee-tziri: “¿Tema eeroka riyotaani irika Atziri?” Romanakotanaka Pedro, ikantzi: “Tee naaka.” ²⁶ Okanta ojamaniityaaki rojampiteeri eejatzi romperatani Jewatziriri ompera-tajorensitaa-rewo, riitaki isheninkathori itotzitakiri inkaahanki Pedro ikempita, ikantziri: “¿Tema eeroka noñaaki itsipatzimi janta pankirensi-mashiki?” ²⁷ Rapiita-nakiro Pedro romanakotanaka, roojatzi iñaantanaka tyaapa.

Rahaeta-nakiri Jesús ijeeki Pilato
(Mt. 27.1-2,11-31; Mr. 15.1-20; Lc. 23.1-5,13-25)

²⁸ Tema kitejetzi-mataki, romishitowae-taneeri Jesús ipankoki Caifás, rahaeta-nakiri ijeekira Pilato reewarite wirakocha-paeni. Tee ikyeeya-paakini Judá-paeni ipankoki Pilato, tema aririka ikyaa-wankoteri ipiyathatakawo Ikantakaan-teetani iwinkakaanteetani, ero omata roemoshirenkiro kitejeri Anonkoryaantsi. ²⁹ Rootaki ishitowan-tapaakari jakakiroki Pilato, ikenkitha-waeta-kaeri, ikantziri: “¿Oetakama rantakiri irika atziri?” ³⁰ Ikanteeyini: “Eeromi ikaariperotzimi irika, ero namirimi jaka.” ³¹ Ikantzi Pilato: “Paaneeri eeroka-paeni, piyotziro ikantakaan-teetizimiri jempe pikanteri powajankiteeri.” Ikantee-yanakini Judá-paeni: “Tema tee pishine-tana nowamayiri nosheninka-paeni.” ³² Ari omonkaatakari ikantzi-takari Jesús jempe okantyyaa rowamaaeteri.

³³ Ikanta ikyaa-panaatzi Pilato inthomoeki ipankoki, ikemapaakiri Jesús, rojampitakiri: “¿Eerokama Iwinkatharite Judá-paeni?” ³⁴ Ikantzi Jesús: “¿Piyota-shitawoma pojampitanari? Kimitaka eenitatsi kantakimiri jempe noeta naaka.” ³⁵ Ikantzi Pilato: “¿Naakama isheninka Judá-paeni? Tema riitaki pisheninka-paeni amakimiri itsipatakari reewarite Omperatajorensitaa-rewo. ¿Iitakama pantakiri?” ³⁶ Ikantzi Jesús: “Tee nopinkathari-wentantzi naaka jaka jaawiki. Ari okantyaami, aritaki piñaakimi osheki nowayirite ikijako-wentena, ero raakaantana Judá-paeni. Roo kanteencha tee nopinkathari-wentantzi naka jaka.” ³⁷ Rapiitakiri Pilato rojampitziri: “¿Arima, eerokatakima Pinkathari?” Ikantzi Jesús: “Eerokataki kanteentsiri. Rootaki notziman-takari, rootaki nopokan-takari jaka kepatsiki nokenkithata-koteero kyaaripero. Tema ikaatzi oejokiro-tawori kyaaripero, ikemijanta-waantetana.” ³⁸ Ikantzi Pilato: “Roojatzi-tapiinta, kyaariperori.” Ikantanakiri, shitowanaki ipiyotee-yakanira Judá-paeni, ikantapaeri: “Tee noñero rantani irika atziri.

³⁹ Poemoshirenka-piintziro Anonkoryaantsi, pametee-yawoni nomishitowae apaani raakaan-teetziri. ¿Nomishitowa-kaanteerima iiteetziri ‘P-winkatharite?’ ” ⁴⁰ Ari ikaemae-yanakini maawoeni, ikanteeyinira: “¡Eero pomishitoyiri irika! ¡Riitaki pomishitowae Barrabás!” Tema irika Barrabás, koshintzi irika.

19

¹ Ikanta Pilato ipajata-kaanta-nakiri Jesús. ² Riima rowayirite-paeni wirakocha rimpitataki kitochee roshiya-kaantakiro amanthee-rentsi, rootaki ramantheetan-takariri Jesús. Opoñaashita ikithaatan-takari kityonka-mawota-tsiri kithaarentsi.* ³ Ipiyowenta-paakari, ishirontawenta-waetari ikantee-yirini: “¡Irika Iwinkatharite Judá-paeni!” Ipajawoo-tanakiri. ⁴ Ari rapiitakiro ishitowapae Pilato, ikantapaeri Judá-paeni: “Paminiri, irika nomishitowakiri, tee noñeero rantani irika.” ⁵ Ari ishitowa-kaapaakiri Jesús ramantheeta-kaetakari kitoche, ikithaatee-takiri kityonka-mawota-tsiri kithaarentsi. Ikantzi Pilato: “¡Irika atziri!” ⁶ Ikanta iñaawakiri reewarite Ompera-tajorentsitaarewo eejatzi aminako-wentzirori tajorentsi-panko, ikaemae-yanakini, ikantzi: “¡Pikenta-kota-kaanteri! ¡Pikenta-kota-kaanteri!” Ikantzi Pilato: “Irika, paanakiri eerokapaeni pikenta-koteri, tema naaka tee noñeero rantani irika. ⁷ Ikanteeyini Judá-paeni: “Eenitatsi ikantakaan-teetakiri paerani ikanteetzi, otzimatyee rowamahaeteri irika, tema roshiya-kaanta-shiwaetaka Itomi Tajorentsi.” ⁸ Ikemawaki, Pilato okaatzi ikanteyakirini, antawo ithaawanaki. ⁹ Eejatzi ikyaanee iwinkatharipankoteke, ikaemakaan-takiri Jesús, rojampitakiri, ikantziri: “¿Jempema pipoña-perotaka eeroka?” Roo kanteencha Jesús tee raki. ¹⁰ Ikantzi Pilato: “¿Eeroma pakana? ¿Tema piyotzi naaka pinkathari-perori, aritaki omatakya nokenta-kota-kaantemi, ari omatakya eejatzi nomishitowa-kaanteemi?” ¹¹ Akanaki Jesús, ikantzi: “Eero ikowakae-miromi Jenoki-jatzi, eero pipinkathari-pero-wentanami. Rootaki imaperotan-takari ikaariperotaki irika amakinari jaka, tema awijanakiro okaatzi pikaariperotzi eeroka.”

¹² Aripaete ikowa-kowataa-witanaka Pilato romishitowa-kaanteerimi Jesús, roo kanteencha eekiro ikaemae-yatziini Judá-paeni ikanteeyini: “¡Aririka pipakahaeri irika, teera paapatziyari pinkathari-perori César! ¡Tema ikaatzi kimitakaan-tawaeta-chari pinkathari, ikijaneenta-tziiri César!” ¹³ Ikanta ikemaki Pilato, ramakaan-teeri Jesús jakakiroki, roejeekae-takiri raminakoeta-piintziri iyakowentaarewo, iiteetziro “Mapipanka,” iñaaniki Heber-paeni iiteetziro “Gabata.” ¹⁴ Rootaki kitejeri rowetsika-wententantawori Anonkoryaantsi roemoshirenkaetero, tema tampatzikataki ooryaa. Ikantziri Pilato irikaete Judá-paeni: “¡Irika Piwinkatharite!” ¹⁵ Roo kanteencha kaemaeya-nakini Judá-paeni, ikantzi: “¡Powamayiri! ¡Powamayiri! ¡Pikenta-kota-kaanteri!” Ari ikantzi Pilato: “¿katchama nokenta-kota-kaanteri piwinkatharite?” Ikantzi reewari Ompera-tajorentsitaarewo: “¡Apatziro César nowinkathari-tetari, tekatsi itsipa!” ¹⁶ Ikanta Pilato, roepiyeeri Jesús raaneeri Judá-paeni ikenta-koteri. Ari raaneeri.

Ikentakoe-takiri Jesús roojatzi ikamantakari

(Mt. 27.32-50; Mr. 15.21-37; Lc. 23.26-49)

¹⁷ Riitaki natana-kirori Jesús incha-kota ikenta-kotan-tyaari, jataki iiteetziro “Atzirii-toni,” roojatzi iiteetziri iñaaniki Heber-paeni “Gólhota.” ¹⁸ Ari ikentakoe-takiri Jesús janta, itsipatee-takiri apite itsipa atziri, apaani

* 19:2 Amanthee-rentsi, Kityonka-mawota-tsiri

rowatzika-koetaki rakoperoki, itsipa rowatzika-koetakiri rampateki. ¹⁹ Ari ipatakakaantaki Pilato ikentakoe-takirira Jesús apaani jankina-rentsi, kantatsiri: “JESÚS KASHIYAKAA-WENI-JATZI, IWINKATHARITE JUDÁ-PAENI.”

²⁰ Osheki Judá-paeni ñaanata-kirori iroka jankina-rentsi, tema tee inteena-perotzi nampitsi jempe ikentakoe-takiri Jesús. Tema rojankinee-takiro iroka iñaaniki Heber-paeni, iñaaniki grieho, eejatzi iñaaniki wirakocha.

²¹ Rootaki ipokantakari reewari Ompera-tajorentsitaarewo ikantakiri Pilato: “Eero pojankinatziro: ‘Iwinkatharite Judá-paeni.’ Tema okantatyeeemi: ‘Oshiyakaan-tawaeta-chari iwinkatharite Judá-paeni.’” ²² Ari ikantzi Pilato: “Okaatzi nojankinatakiri, ashi owatyaawo ojankinatakaha.”

²³ Ikanta imatakiro rowayirite-paeni wirakocha ikenta-kotakiri Jesús, rayitanakiri ipewiryaakoho, itzijaakiro okaatzi 4 ojapeki, ipwakae-yitakawo apaani-paeni. Opoñaashita rayitakiri iithaari, tee owawi-kotatyaa roori, apaani okanta rontyee-tziro roojatzi opatzi-kaakiki. ²⁴ Ikanta-wakahaeyani owayiri-paeni: “Eero atzijaa-waetziro iithaari, apatziro añaaryaawentyaawo, ari añaero iita ayironi.” Ari omonkaatari Jankina-rentsi-perori, kantatsiri: Ipwakae-takawo nomathaari.

Iñaaryaawentee-takawo noethaari.

Rootaki ranteeya-kirini owayiri-paeni. ²⁵ Tema ari ojeekitakari riniro Jesús jempe ikentakoe-takiri otsipatakawo irento, María iina Cleofas, eejatzi María Pankothanthaari-jato. ²⁶ Ikanta iñaakiro riniro Jesús okatziyaka janta otsipatakari riyotaani retakoperotari, ikantziro: “Tsinani, riitaki pitomin-teeyaari irika.” ²⁷ Ikantanakiri riyotaani: “Rootaki piniron-teeyaari iroka.” Ari etanakawo María ojeeka-wankotziri irika riyotaani.

²⁸ Tema riyotaki Jesús imonkaatakiro okaatzi ikantakiriri Tajorentsi, ikantanaki: “¡Nomiriwé!” Ari omonkaatari ikenkithata-koeta-kiriri Jankina-rentsi-peroriki.

²⁹ Ari owa-kotakari kepishaari janta chomoki. Rahaetaki incha-tewa, ankowiiteetaki atsimiyaateroni kepishaari, rowaanka-koeta-kiniri ipaanteki Jesús.† ³⁰ Ratsimiya-witawakawo Jesús kepishaari, ikantanaki: “Matakaha maawoeni iroka.” Ari ithatanaka, jatashiretanaki.

Rojataa-merekitee-takiri Jesús

³¹ Tema rootaki kitejeri rowetsika-shiteetantawori kitejeri imakoryaan-teetari. Tee ikowaeyini reewari Judá-paeni ikatziya-kote ikentakoe-tziri kitejeri imakoryaan-teetari, tema iroka kitejeri rootaki ipinkatha-perotziri riroripaeni. Rootaki ikantan-takariri Pilato ikahaa-porita-kaanteri kenta-kotaarewo ikamantyaari intsipaete, rowatzikaryaa-kotee-riita. ³² Ikanta riyaaatee-yanakini owayiri-paeni, ikahaa-porita-paakiri apaani itsipatakari Jesús ikentakoe-tziri, imatanakiri itsipa. ³³ Ari ikoyi imaterimi Jesús, Iñaatziiri kamaki. Rootaki kaari ikahaa-poritan-teetari rirori. ³⁴ Roo kanteencha apaani owayiri rojataa-merekitan-takari rowathaa-mento irika Jesús, ari oshitowa-nakiri riraa otsipatapanaka nijaa. ³⁵ Irika kenkithatziro iroka, riitaki ñaaperota-kirori. Omaperotatyaa ikamantzimiri rootaki pikemijantan-tyaari eerokapaeni. ³⁶ Rootaki omatanta-yitakari iroka-paeni omonkaatan-tyaari Jankina-rentsi-perori, ikanteetaki: Eero ikahaawaetee-tziniri apaani itonki rirori.

³⁷ Ikantzi-teetaka eejatzi Jankina-rentsi-perori: Ari raminakoe-takiri rojataa-merikiteeteri.

† 19:29 incha-tewa = isopo

*Ikiteetakiri Jesús**(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56)*

³⁸ Ikanta José, Tonkoeroetoni-jatzi, ikowa-koteeri Pilato, ikantziri: “Pishinetenari naaneeri Jesús.” Irika José rijiatzi kemijanta-kiriri Jesús, romanakashitawo ikemijantzi tema ithaawan-tatyaari Judá-paeni. Ari ishineta-kiniri Pilato. Jataki José, raaneeri. ³⁹ Ari ipokapaakiri eejatzi Nicodemo jatashita-kiriri paerani Jesús tsireniriki, ramakota-paaki kepishaari rowaetee-tziro kajankaari, osheki otenanka iroka. ⁴⁰ Ikanta irika José eejatzi Nicodemo raaneero iwatha Jesús, iponatan-takari manthatsi ijeetantakari kajankaari. Tema rootaki rametee-yarini Judá-paeni ikitata-piintziri kaminkari-paeni. ⁴¹ Tema janta ikentakoe-takirira Jesús, ari otzimiri pankirentsi-mashi, ari otzimiri owakirari omo jempe ikiteeteri kaminkari, tekira ikitatan-tyaawo kamatsiri. ⁴² Ari rowaeta-kiriri Jesús, tema okaakiini ojeeki iroka omo. Rooteentsi areetyaa kitejери imakoryaanta-piintee-yarini Judá-paeni.

20*Raññaantaari Jesús**(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)*

¹ Okanta awijanaki kitejери imakoryaan-teetari, ananinkanaki María Pankothanthaari-jato iyaate omooki jempe rowakoe-takiri Jesús. Oñaapaa-tziiro oteenkanaki mapi rashitan-tawitee-takawori omoo. ² Piyanaka oñeeri Simón Pedro eejatzi itsipa yotaarewo retako-perotani Jesús, oshiya-perotana-kityaa, okantapaakiri: “¡Rahaetakiri Awinkatharite, tee iyotzi jempe-rika rowaeteeri!” ³ Ikanta Simón Pedro eejatzi itsipa yotaarewo, jateeya-nakini kitataa-rewoki. ⁴ Ishiya-pero-witana-kityaa riyaaetee-yanakini. Roo kanteencha ishiya-perota-nakityaa itsipa yotaarewo, riitaki etapaakawo rareetaka kitataarewoki. ⁵ Inetapi-witapaaki omooki, iñaapaa-tziiro omaryaana iponawitee-tanta-kariri, roo kanteencha tee ikyaapaaki inthomoeki. ⁶ Roojatzi rareetan-tapaakari rirori Simón Pedro, ikyaapaaki inthomoeki, iñaapaa-kitziro rirori omaryaanaka iponawitee-tanta-kariri. ⁷ Iñiitapaakawo eejatzi maathantsi rankowitan-tawitee-takariri iitoki, otsipa rowaeta-neero tee otsipatyaawo iponawitee-tanta-kariri, kameetha rotzipiyeetaneero. ⁸ Ari ikyaapaaki itsipa yotaarewo etapaakawori rareetaka kitataarewoki. Iñaapaakiro rirori okaatzi awijeentsiri, ari ikemijanta-perota-nakiri. ⁹ Tema tekira ikematha-witawo okantziri Jankina-rentsi-perori, aritaki raññaahae Jesús. ¹⁰ Opoñaashita ipiyayitana ipankoki irika apite yotaarewo.

*Roññaahaawo Jesús María Pankothanthaari-jato**(Mr. 16.9-11)*

¹¹ Ari ojeeki María opatzimooki kitataarewoki irawaeta. Okanta irawaetakaha, onetapitzi inthomoeki omooki, ¹² oñaatziiri apite ronampiri tajorentsi okitamaa-nikitaki iithaari, ijeekae-yakini jempe romaryaa-witeetakariri Jesús. Apaani ijeekaki iitowitee-takari, itsipa ijeekaki jempe iitawitakariri. ¹³ Rojampita-nakiro ronampiripaeni tajorentsi, ikantziro: “Tsinani, ¿iitaka piraantari?” Okantzi roori: “Niraa-kota-tyaari Nowinkatharite, eenitatsi aakiriri, tee niyotzi jempe rowakiri.” ¹⁴ Roo okantaki-tziini, ari opithokanaka, oñaatziiri Jesús, roo kanteencha tee iyotawae-ri riitakirika.

‡ 19:39 Iroka kajankaari, rowaetee-takirori kepishaari, owaa inchashi iiteetziri áloe. Osheki otenatzi okaatzi 100 libra, ikantee-tziri nimaeka 30 kilo.

¹⁵ Ari rojampitziro ikantziro: “¿Litaka piraantari tsinani? ¿Litaka pikowakowatziri?” Oshiyakaantzi roori riitaki ñaanatziroori aminakowentziroori pankirentsi-mashi, okantanakiri: “Jewari, eeroka-rika aakiriri, pikamantena jemp powakiri, nokoyi niyaate namineeri.” ¹⁶ Ikantziro Jesús: “¡María!” Ari amanakiri roori, okantzi: “¡Rabóni!” (roo ikantee-tziri ñaaniki Heberpaeni “Yotaanari.”) ¹⁷ Ikantzi Jesús: “Eero poteeyana, tema tekira niyaateeta notsipata-paeyaari Ashitanari. Roo kanteencha piyaate pikamanteri noyemijantzinkaritepaeni, rootaatsi niyaatee notsipata-paeyaari Ashitanari, riijatzi Ashitzi-tzimiri eerokapaeni. Rii Notajorentsi-tetari naaka, riijatzi Pitajorentsi-tzitari eerokapaeni.”* ¹⁸ Okanta iyaatanaki María Pankothanthaari-jato, okamanta-paakiri maawoeni yotaarewo oñahaeri Awinkatharite, okamanta-paakiri eejatzi okaatzi ikantakirori.

Roñaahaari Jesús riyotaa-nipaeni

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49)

¹⁹ Okanta otsirenitanaiki awijanaki kitejeri imakoryaan-teetari, piyoteeyakani yotaarewo-paeni. Okantakaawo ithaawan-teeyarini reewarite Judápaeni, ashita-kotee-yakani kametha. Kyaapaaki rirori Jesús, katziya-paaka ipiyotee-yakanira, rowethata-paari ikantapaeri: “¡Pijeeka-yitee kameetha!” ²⁰ Ikanta rowethata-paari, roñaaha-paakiri rako, eejatzi imereki. Ikimoshire-yitee-yanakini irikapaeni ñaawaeri Awinkatharite. ²¹ Ari rapiitanaakiro Jesús rowethatari, ikantziro: “¡Pijeeka-yitee kameetha! ikimitaakina Ashitanari naaka rotyaantakina jaka, ari nokimi-tzitemiri eeroka-paeni notyaanta-yitemi.” ²² Opoñaashita itajonkakiri yotaarewo-paeni, ikantziro: “Ojeeka-shiretan-teeyeemini Ishire tajorentsi. ²³ Eenitatsi-rika pipeyakoyiteeri eeroka jaka, aritaki ipeyakoe-teeri janta. Riima kaari pipeyakotzi eeroka jaka, eero ipeyakoe-teeri eejatzi janta.”

Ikijo-shiretzi Tomás

²⁴ Ikanta Tomás ikaata-piintziri 12 yotaarewo, iiteetziri eejatzi “Tsipari,” tee ijeki rirori rareetan-tapaari Jesús.† ²⁵ Ikanta rareetaawo rirori Tomás, ikamanta-waeri itsipa-paeni yotaa-rewo, ikantziro: “Noñahaeri Awinkatharite.” Roo kanteencha ikantzi Tomás: “Eerorika noñiiri naaka jemp ikenta-wakotee-takiri, eerorika nokyaanta-wakotari, eerorika nokyaanta-merekitari, eero nokemijantzi.”

²⁶ Okanta paata awijanaki 8 kitejeri, rapiiteero yotaarewo-paeni ipiyoteeyani. Ari ijekitakari rirori Tomás. Rashitee-yakironi kameetha ashitakowontsi, roo kanteencha kyaapaaki Jesús, katziya-paaka ipiyotee-yakanira, rowethata-paari ikantapaeri: “¡Pijeeka-yitee kameetha!”

²⁷ Opoñaashita ikantziro Tomás: “Iroka nako, pikyaanta-wakotena, pikyaanta-merikitena eejatzi. Kaari ikijo-shireteetzi, ¡Pikemijante!” ²⁸ Ari icheraanaki Tomás, ikantanaki: “¡Nowinkatharite, Notajorentsite!” ²⁹ Ikantzi Jesús: “Tema roo pikemijantanta-matsita-nakari piñaawaana. ¡kimoshiretee ikaate kemijantaa-tsini kaari ñaawitanari!”

Itaka rojankinatantee-tawori iroka

³⁰ Tema osheki ñaapiintakiro yotaarewo-paeni rapiipiitakiro Jesús itajonka-wentantaki, teemaeta ojankinata-koyityaa jaka. ³¹ Roo kanteencha rojankinee-takiro iroka-paeni pikemijantan-teeyaari, tema irika Jesús riitaki Jeepatziitoetani, Itomi Tajorentsi. Aririka pawentaa-piintee-yaari rirori pikemijanta-neeri, aritaki ikañaanitakaa-yiteemi.‡

* **20:17** noyemijantzinkaritepaeni = niyotaani-paeni † **20:24** Tsipari = Dídimo ‡ **20:31** Waerontsi

21

Roñaahari Jesús 7 Riyotaani

¹ Okanta okaatapaaki iroka-paeni, rapiitakiro Jesús roñaahari riyotaani, inkaari-cheraaki iiteetziri Tiberias. Iroka okantaka.* ² Ari ikaateeyini ijeeki yotaarewo Simón Pedro, Tomás, iiteetziri eejatzi “Tsipari,” Nataniel, poñaachari Mawoshiweniki janta Tepoweniki, itomi-paeni Zebedeo, eejatzi apite itsipa yotaarewo.† ³ Ikantzi Simón Pedro: “Niyaatayee noshimaatyaa.” Ikanteeyini itsipa yotaarewo: “Ari akaatanaki.” Jateeya-nakini, oteeteeya-paakani pitotsiki. Roo kanteencha, tekatsi-machee rayi shimaa-witeeyakani tsireniriki.

⁴ Okanta okitejetzi-mataki, katziya-paaka Jesús omapiwokitzira inkaari. Roo kanteencha tee riyotawae-ri riyotaani-paeni riitakirika. ⁵ Ikaema-kota-paeri, ikantziri: “¡Ewankari-paeni! ¿Pahaeyakini?” ikanteeyini rirori: “¡Tetaawé!” ⁶ Ikantzi Jesús: “Powiinkiro pakoperoki pipashikamento, ari-taki paaki.” Rowiinkakiro ikantee-takiriri. Tema raaki osheki shima, tee raawyaa-kotziri inoshika-koteeri ipashikaa-mentoki. ⁷ Ikanta yotaarewo retako-perotani Jesús, ikantanakiri Pedro: “¡Riitaki Awinkatharite irinta!” Ikanta ikemawaki Simón Pedro, ikithaatanaka, japokanaka inkaariki. ⁸ Riima itsipa yotaarewo-paeni pitotsiki ikinako-yitanee inoshikaata-koteeri ishmani, roojatzi raata-kotan-tapaari omapiwokitzira. Tema ijeeka-kotakizii niyankyaa-niki.‡

⁹ Ikanta rayiitee-yapaeni, iñaapaatzii oejaka paamari, ari itashitakiri shima, eejatzi ratanteetari. ¹⁰ Ikantzi Jesús: “Pamaki shima owakira paakiri.” ¹¹ Otetapaa Simón Pedro pitotsiki, roojoryaa-kotakiri ishmani, inoshika-kotakiri roojatzi omapiwokitzira. Antari-paeni shima, ikaatzi 153. Teemaeta itzijiayiro ipashikaa-mento. ¹² Ari ikantzi Jesús: “Jame oyaa.” Tema tekatsi apaani yotaarewo ojampiterini jempe-rika iita, tema riyoperotawaeri riitaki Iwinkatharite. ¹³ Ari ipokapaaki rirori Jesús, raakiro rantantee-tari, ipayitakiri apaani-paeni, ari ikimitzitakari shima. ¹⁴ Rootaki mawatatsiri roñaahari Jesús riyotaani-paeni rañaahaera rirori.

Paminako-wentee-nari nopira

¹⁵ Ikanta ikaatakirowaeya-manaani, rojampita-nakiri Jesús irika Simón Pedro, ikantziri: “Simón, itomi Jonás, ¿Pininta-nama eeroka?” Ikantzi Pedro: “Piyotzi eeroka Pinkathari, nonintakimi.” Ikantzi Jesús: “Aririka okanta paminakowentenari nokimita-kaantaari nopira.”§ ¹⁶ Rapiitakiri rojampitziri: “Simón, itomi Jonás, ¿petakotanama?” Ikantzi Pedro: “Piyotzi eeroka netakotzimi.” Ikantzi Jesús: “Aririka okanta paminakowentee-nari nokimita-kaantaari nopira.” ¹⁷ Roo mawatatsiri rojampitziri, ikantziri: “Simón, itomi Jonás, ¿peta-koperotanama?” Ari rowashiretakotanaka Pedro, tema mawa rapiitakiri rojampitziri, ikantzi: “Pinkathari, eerokataki yotzirori maawoeni, piyotzi eeroka netakotzimirika.” Ikantzi Jesús: “Aririka okanta paminakowentee-nari nokimita-kaantaari nopira. ¹⁸ Tema eeniro pewankari-perowita, pikithaata-piinta, piyaayitzi jempe pininta-kaawo. Roo kanteencha aririka pantariperotapaaki, apatziro powaankawakoteeyaa, itsipa kithaateemini, raayiteemi jempe te pikoyiro piyaatemi.

* **21:1** Tiberias = Tepoweni † **21:2** Tsipari = Dídimo ‡ **21:8** niyankyaa-niki = okaatzi ojanthatzi
200 akonaki = 100 metro. § **21:15** nopira = cordero, oveja

Omaperotataya.” ¹⁹ Ikantan-takawori Jesús iroka, ikowatzii ikemathayiitero jempe ikantyyaa ikamae paata Pedro ipinkathateerira Tajorentsi. Ari ikantziri Jesús irika Pedro: “¡Poyaatena!”

Yotaarewo retako-perotani

²⁰ Ikanta ipithokanaka Pedro, iñaatziiri royaatakiri yotaarewo retako-perotani Jesús, ontsiroka-kariri Jesús roweyaanta-naawo rowaeyani, rojampita-kiriranki, ikantziri: “¿Pinkathari, itzimikama pithoka-shitemini?”

²¹ Ikanta iñaawakiri Pedro irika impoeta-paentsiri, rojampita-nakiri Jesús: “Pinkathari, ¿iitaka awiji-moterini?” ²² Ikantzi Jesús: “Arimi nokoyimi aritaki omatakyami rañahaemi irika, roojatzi nopiyan-teeyaari paata, ¿teemaeta okowa-perotyaa piyotero iroka? Poyaatena eeroka.” ²³ Okanta paata othonka iyatakoyitanaki iroka ikantakiri Jesús, ikemayitakiro maawoeni noyemijantzinkaritepaeni, roshiya-kaantzi eero ikamitaa irika yotaarewo. Roo kanteencha tee ikantzi: “Ari nokoyi...” tema ikantatzii: “Arimi nokoyimi, aritaki omatakyami rañahaemi irika, roojatzi nopiyan-teeyaari paata, ¿teemaeta okowa-perotyaa piyotero iroka?”

²⁴ Naakataki kenkithatakoteenchari nokantaki “irika yotaarewo,” tema naaka ojankinata-kirori iroka jankina-rentsi. Rootaki ayoperotan-taari omaperotatyaa iroka.

²⁵ Tee nonkenkithatakotziro maawoeni rantayitakiri Jesús, tema osheki okaatzi. Arimi ojankinata-koyityaami maawoeni, kimitaka arimi awi-janakiro maawoeni kepatsi opiyotyaa jankina-rentsi-paeni. Ari okantyaari.

RANTAYI-TAKIRI OTYAANTAA-REWOPAENI

Ikashiya-kaeteeri Ishire tajorentsi

¹ Teófilo, paerani notyaanta-kimiro netakari nojankinari, ari nokenkitha-takaemiro okaatzi rantayi-takiri Jesús, nokaman-takimiro okaatzi retanakari riyotaan-tziri, ² roojatzi roenokan-taari inkiteki. Tema tekira roenokae-yaata, riyoshiitaki Otyaantaa-rewopaeni, okantakaakawo Ishire tajorentsi, riyotakaakiri rantayiteri. ³ Ikanta ikamawitaka Jesús, iñahaeta-waeri koñaatziro, ari riyoteeyini riyotaani añahae. Okaatzi 40 kitejeri roñaha-panaataari riyotaani-paeni, riyotaa-panaa-tziri jempe ikanta ipinkathari-wentantee Tajorentsi. ⁴ Eeniro itsipayitari Otyaantaa-rewopaeni, ikamantzi-takari roojatzi ijeekayi-tawaki Aapatziyaweniki, ikantakiri: “Ari poyaawenta-wakyaawo ikashiya-kaakimiri Ashitanari, nokenkitha-takotzi-takimiri. ⁵ Tema maperori Juan romitsiryaa-tantawo nija, roo kanteencha eero ojamanitzi piñaayi-tantyaawori Ishire tajorentsi ojeeka-shire-tantemi okimiwi-tyaawomi omitsiryaa-tantee-temiromi.”

Roenokan-taari Jesús

⁶ Ikanta ipiyoteeyani ikaatzi tsipata-kariri paerani Jesús, rojampi-takiri, ikantziri: “Pinkathari, ¿Rooteentsima pookakaa-wenteeri nosheninka-paeni Israel-paeni?” ⁷ Ari rakanakiri Jesús, ikantziri: “Tee okowa-perota piyotero eeroka-paeni jemperika okaatzi, apatziro riyotzi Ashitanari jempe-paete-rika, riitaki otzimomotzi ishintsinka imatant-yaawori. ⁸ Roo kanteencha aririka opokaki Ishire tajorentsi ojeeka-shire-yitan-teemi eeroka-paeni, riitaki aawyaa-shire-takaemini, aritaki pikenkitha-takoteena Aapatziyaweniki, maawoeni iipatsiteki Judá-paeni eejatzi Oshitekii-toniki, piyaayitaki inteena jempe oweyaayita kepatsi.” ⁹ Ikanta ithonkakiro Jesús riyotaa-neeri riyotaani, iñaatziiri roenokae-teeri, roojatzi ipeyanta-paakari menkoriki. Teera iñaaneeri. ¹⁰ Ramina-mintheetzi riyotaani jempe ikanta Jesús roenoka inkitekinta, apite atziri katziyi-motapaakari okitamaa-nikitaki iithaari. ¹¹ Ikantapaakiri: “Tepoweni-jatzi, ¿litama paminiri inkiteki? Piñaakiri jempe ikanta Jesús roenokaa riyatee, ari ikanta-paeyaa paata aririka piye.”

Ramineetaki itsipa poyatee-yaarini Judas

¹² Ikanta ipiyayitaa iyotaarewo Aapatziyaweniki ipoñahaawo Yeenkaetoniki, tee inteena-perotzi, oshinetaan-tsitzi ranashi-teete kitejeri imakoryaan-teetari. ¹³ Ikanta rareetee-yaani nampitsiki, ateetee-yapaeni jenokinta pankotsi jempe imaapiinteyini. Irika ikaateeyini: Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Jacobo itomi Alfeo, Simón iiteetziri “Kijakowentantaniri,” eejatzi Judas rirentzi Jacobo. ¹⁴ Maawoeni irikapaeni ari ikanta-piintatyaayaa ipiyoteeyani ramanapiinteyani itsipayitakari rirentzi Jesús, itsipatawo María riniri, eejatzi otsipa-paeni tsinani.

¹⁵ Ikanta ipiyoteeyani kemijantzin-karipaeni, ikaateeyini 120 atziri. Ari ikatziyanaka Pedro, ikenkitha-waetanaki ikantanaki.* ¹⁶ “Noyemijantzinkaritepaeni, monkaataka okaatzi rojankina-takaa-kiriri Ishire tajorentsi paerani pinkatharini David, ikenkitha-takotziri

* 1:15 kemijantzin-karipaeni = yeeyi

Judas jewatapaen-tsiri raakaan-tziri Jesús. ¹⁷ Irika Judas riitaki atsipata-piintakari, ari akaawitari antawaeriki. ¹⁸ Raakiri koriki ipinatee-tziriri iyaari-peronka, ramanantantaka kepatsi. Roo kanteencha iparyaki iipatsiteki Judas, pityaankanaka, ithonka itankawae-tapaaki, ookaporentha-keeriki-tapaaka isheeto. ¹⁹ Ikanta ikemaeyakini Aapatziyaweni-jatzi, iitakiro irona kepatsi 'Iraantsi-patha,' roojatzi ikantee-tziri iñaaniki riroripaeni 'Acéldama.' ²⁰ Ari omonkaatari rojankina-teetakiri Mampaantsi, ikanteetaki:

Okaanki-thaantewityaa ipanko,

Tekatsi jeekan-teeyaawoni.

Ikanteetaki eejatzi:

Itzime itsipa poyaatée-yaarini ranta-waeriki.

²¹ Eenitatsi itsipa atziri-paeni tsipata-piinta-kaeri ketziroeni eenirowa itsipawitee Awinkatharite Jesús, ²² ikaatzi atsipayi-takari romitsiryaa-tantakariri paerani Juan irika Jesús, roojatzi roenokan-taari inkiteki. Tema okowa-pero-tatyaa aminee apaani akaateeri riitaki kenkitha-takoteerini Jesús rañahaera." ²³ Teema riitaki ikowakahaetakiri apite: José, iiteetziri Barsabás, iiteetzitari Justo, eejatzi Matías. ²⁴ Ari ramanako-wentakari, ikantzi: "Pinkathari, eeroka yotashire-tziriri maawoeni, irika apite nokowakakiri, poñaayinari apaani jempe itzimi pikowakiri eeroka, ²⁵ riitaki notsipateeyaari Notyaantaa-rewote, ipoyaatée-yaari Judas opeyakaa-shitakari iyaari-peronka. Tema Judas jataki rirori jempe riyaaate." ²⁶ Ikimita-kaantakawo irikapaeni iñaaryaaetea. Iñaatzii riitaki Matías. Riitaki tsipata-nakariri irikapaeni 11 Otyaantaa-rewopaeni.

2

Opokantakari Ishire tajorentsi

¹ Okanta omonkaataa roemoshirenkae-tziro kitejeri "Owiitaantsi." Ari ipiyotee-yaani ikaatzi tsipata-piinta-kariri Jesús. ² Ari omapokashitaka antawoete poemata-paentsiri oshiyapaakawo antawo tampyaa, okinapaakiro jenoki inkiteki, ookanta-paakawo pankotsi jempe ipiyoteeyakani. ³ Iñaashi-teeka paama-shitha-keereki-tapaen-tsiri, opeyanta-paakari ikaatzi piyoteen-chari. ⁴ Ari othonka ojeeka-shire-tanta-paakari Ishire tajorentsi. Iñaawae-tanakiro otsipajato-yitatsiri ñaantsi, rootaki Ishire tajorentsi iyotakaa-nakiriri iñaawae-tanta-nakawori.

⁵ Ari ijekayi-tzitari Aapatziyaweniki pinkatha-tajorentsi-taniri-paeni Judá-paeni ipoñaayita otsipaki nampitsi. ⁶ Ikanta ikemaetakiro poemata-paentsiri, ipokaeya-paakini osheki atziri, tee riyotawakiro oeta awijatsini, tema ikematha-takiro apaani-paeni ñaantsi okaatzi iñaawae-yitziri, rootaki iñaani. ⁷ Ari ipampoyeeyanakironi, ikanta-wakaeyani: "¿Tema Tepoweni-jatzi irika ikaatzi ñaawaeta-kirori otsipajato-tatsiri ñaantsi?" ⁸ ¿Jempema okantaka akemantariri iñaawae-tziro añaani-paeni aaka? ⁹ Tema atsipayitakari jaka Parto-jatzi, Niyanki-weni-jatzi, Elam-jatzi, Othowyaani-jatzi, Judá-paeni, Capadocia-jatzi, Ponto-jatzi, Asia-jatzi, ¹⁰ Frihia-jatzi, Panfilia-jatzi, Pewiryaaantoni-jatzi, eejatzi Africa-jatzi anaanakirori ojeekira Cirene. Tema atsipatakari eejatzi wirakocha-paeni, Judá-paeni-t-ats-i-ri eejatzi kaari

Judá-paeni-wi-t-ach-a-ni paerani. ¹¹ Atsipatakari Creta-jatzi, eejatzi Arabia-jatzi. Ari atsipayitakari akemiri iñaawae-yitziro añaani-paeni, ikenkitha-takotziri Tajorentsi itajonka-wentantzi.” ¹² Ari ipampoyeeyanakiriri atziri-paeni, tee riyotzi oeta iñiiri. Ikanta-wakaeyani: “¿Oetaka iroka?” ¹³ Roo kan-teencha eenitatsi itsipa theenka-waetakiriri Otyaantaa-rewopaeni, ikan-teeyini rirori: “¡Tema ishinki-teeya-tyaani irikapaeni!”

Etanakawori ikenkitha-tanaki Pedro

¹⁴ Roo kanteencha ikatziyanaka Pedro itsipatarakira ¹¹ Otyaantaa-rewopaeni, ari icheeranaki iñaawae-tanaki, ikantzi: “¡Nosheninka! ¡Aapatziyaweni-jatzi! Pikemijantena nokantemi piyotan-tyaari. ¹⁵ Poshiya-kaatzi eeroka-paeni ishinki-tatyaa irika-paeni. Tee ari okantyya, owakira ijenokiityaapae ooryaa.* ¹⁶ Omonkaa-tatyaa okaatzí rojankina-takiri paerani Kamantan-tanirini Joel, ikantaki:

¹⁷ Ikantzi Tajorentsi:

Eenitatsi awijatsini oweyaant-yaawoni kitejeri.

Ari notyaanteniriri atziripaeni Notajorenka okimiwi-takawo ijako-pero-tatyee-nirimi.

Ari ikenkitha-takoyi-teena itomi-paeni eejatzi rishinto-paeni.

Ari iñaashire-yiteeyaa ewankaripaeni,

Ari imishiwaeyitaki antaripero-yiteen-tsiri.

¹⁸ Ari nokimitakiri omperatanipaeni: ewankari-paeni eejatzi ewankawo-paeni.

Notyaanteeniriri paata Noshire, ari ikenkitha-yitee.

¹⁹ Aritaki iñaahaetaki inkiteki kaari iñaapiinteetzi.

Iñaahaetero kepatsiki iraantsi, paamari, antawo okachaareenkate.

²⁰ Iñaahaeteri itsiwakimate ooryaa,

Iñaahaeteri kashiri roshiyawo iraantsi,

Rootaki awijayi-tatsini rooteetsira omonkaa-teeyaa kitejeri ipokantee-yaari Pinkathari.

Tema antawo owaneenkatapaeyaa.

²¹ Ikaate awentahae-yaarini Pinkathari, riyyitaki awijako-shire-taatsini.†

²² ¡Nosheninka! ¡Israel-paeni! Pikemaeyini nokantemi. Piñaakiri eeroka-paeni paerani Jesús, Kashiyakaa-weni-jatzi, riitaki rotyaanta-kimiri Tajorentsi. Osheki itajonka-wentakimi, roñaaha-yitakimiro kaari piñaawiteeyarini paerani. ²³ Ikanta ramaeta-kimiri irika Jesús, paakaan-takiri, ikentako-takiri kaari-pero-shireripaeni. Ari omonkaa-takari okaatzí awijimo-takiriri, tema rootaki ikenkishire-tzitakari paerani Tajorentsi.

²⁴ Ikanta rowiriinteeri Tajorentsi ikamawitaka, tee ishineta-neeri ikemaatsi-waeteeyaa. Tema tee aawiyiiri kaamani-taantsi. ²⁵ Tema riitaki rojankina-takotakiri paerani pinkatharini David, ikantaki:

Noña-piintziri Nowinkatharite itsipatana.

Ijeeki nakoperoki, tekatsi otsinampaa-haenani.

²⁶ Rootaki nokimo-shire-tantari,

Kameni-waantetachana nothaamentari.

Riitaki noyaako-pero-teeri, nawentahae-yaari.

²⁷ Tema eero pookitanawo noshire sharinkaweniki nokamawi-takyaa-rika.

Eero pishine-tziro nowatha opathee, pitajorentsita naaka.

²⁸ Piyotaa-kinawo naña-shire-tantee-yaari.

Osheki poemoshirenkaena aririka notsipa-teemi.

* **2:15** ijenokiityaapae ooryaa = ooryaa 3; Rootaki rametari Judá-paeni, tee ishinkinita owakira okitejeetyaa-manee. † **2:21** Waerontsi

²⁹ Noyemijantzinkaritee, iyoteeyini kaari awaejatzitene David kenkitha-takota-chani, tema kamawaetaki paerani rirori, iyoteeyini nimaeka jempe janta ikiteetakiri. ³⁰ Roo kanteencha Kamantan-taniri rirori, riyotzitaka ikashiya-kaakariri Tajorentsi ipinkathari-takaeri apaani icharinin-tyaari.†

³¹ Tema oshiyawi-takawo ifaakityeeromi pinkatharini David, ikenkitha-takotakiro rañahae Jeeptziitoetani, ikenkitha-takotakiri eero ijeeki sharinkaweniki, eero opathee eejatzi iwatha. ³² Tema maawoeni naaka-paeni noñaakiri Tajorentsi rowañahaeri Jesús. Omapero-tatyaa. ³³ Tema oenokaa, ijeekimo-tapaeri rakoperoki Tajorentsi ipinkathari-wentantapae. Ari omonkaatari okaatzi ikashiya-kaakiriri paerani Ashitariri, rotyaanteniri Ishire tajorentsi oshiyawae-tyaawo ijako-peroe-tatyee-nirimi. Rootaki piñiiri eerokapaeni nimaeka. ³⁴ Tema kaari pinkatharini David oenokaa-chari inkiteki, tema riitaki ñaawaeta-kirori paerani iroka ñaantsi, ikantaki:

İñaawaetaki Pinkathari, ikantawaeri Nowinkatharite: Pijeekapae nakoperoki apinkathari-wentante.

³⁵ Roojatzi paata nowajankitaanteyaari kijaneentzimiri, ari rotziwerowashiteemi ipinkathatemi.§

³⁶ ¡Nosheninka! ¡Israel-paeni! Rootaki kowapero-tachari ayoteeyini maawoeni. Irika Jesús pikenta-kotakaan-takiri eerokapaeni, riitaki İpinkathari-takaakiri Tajorentsi, riitaki Jeeptziitoetani.”

³⁷ İkanta ikemaeyakini ikaatzi piyoteen-chari, antawo otsinkashiryaanakiri, rojampi-tanakiri Pedro, eejatzi itsipa-paeni Otyaantaa-rewopaeni, ikantanakiri: “Noyemijantzinkaritee, ¿jempe nokantree-yaaka naaka?” ³⁸ İkantzi Pedro: “Pipiya-shire-yitee, pomitsiryaawenteeyaari Jesús Jeeptziitoetani. Rootaki riyotan-teetyaari İpeyako-teemiro Tajorentsi pikaariperotaki, ojeeka-shire-tante-mi

Ishire tajorentsi.* ³⁹ Rootaki ikashiya-kaeta-kimiri eeroka, roojatzi ikashiya-kaeta-kariri pitomi-paeni, eejatzi ikaatzi nampiyi-tawori inteena. Tema maawoeni ikaema-shire-teetakiri riitaki ikashiya-kaetzitakariri rirori.” ⁴⁰ Osheki okaatzi ikenkitha-takiri Pedro, ishintsi-thatakiri, ikantziri: “¡Powawijaako-shire-teeyaa! ¡Piteenkapithateri atziri-paeni kinashi-waateen-chari!” ⁴¹ Rootaki ikemijanan-tanakari osheki atziri, romitsiryaayitakiri Otyaantaa-rewopaeni. İkaatzi 3,000 atziri kemijanta-neentsiri. ⁴² Roejokirotanakawo okaatzi riyotaa-yitakiriri Otyaantaa-rewopaeni, kameethari raapatziya-wakaana. Ari itzimpetowa-piintee-yironi ratanteetari, roetzifiaarikota-nakawo ramaneyaani.†

Rañaa-ntari etayita-nakawori iyemijantzinkaritzi

⁴³ Ari ipampoyeyanakironi ifaayitakiro itajonka-wentantaki Otyaantaa-rewopaeni, imatakiro kaari ifaahaeta-piintzi. ⁴⁴ Osheki raapatziya-wakaanaka ikaatzi kemijanta-naatsiri, rantetaa-wakaanawo okaatzi tzinimo-yitziriri. ⁴⁵ İkaatzira rayiri koriki ipimanta-yitziro tzinimo-tziriri, ikashetaryaa-yitziniri ashironkaa-chari kemijanta-naatsiri. ⁴⁶ Ashi royiroyi kitejeriki raapatziya-wakaana, İpyoteeyani tajorentsi-pankoki. Tee İpakaa-nakiro rakiyota-wakahaeyani İpankoki, ari itzimpetoyiro ratanteetari. Kimoshiretatsi itsipata-wakahaeyani, tsinampa-rishireteeyatsini.

⁴⁷ İthaamentapiintanakari Tajorentsi. Rootaki inimotziriri atziripaeni ifiñiro

† 2:30 Eenitatsi jankinarentsi ñaawenta-kotziriri Jeeptziitoetani ijeekimo-teeri Tajorentsi jempe İpinkathari-wentantzi rirori. § 2:35 Makoryaa-kitzi-mento * 2:38 Waerontsi † 2:42 Pitzimpetowero ratanteetani

† 2:30 Eenitatsi jankinarentsi ñaawenta-kotziriri Jeeptziitoetani ijeekimo-teeri Tajorentsi jempe İpinkathari-wentantzi rirori. § 2:35 Makoryaa-kitzi-mento * 2:38 Waerontsi † 2:42 Pitzimpetowero ratanteetani

† 2:30 Eenitatsi jankinarentsi ñaawenta-kotziriri Jeeptziitoetani ijeekimo-teeri Tajorentsi jempe İpinkathari-wentantzi rirori. § 2:35 Makoryaa-kitzi-mento * 2:38 Waerontsi † 2:42 Pitzimpetowero ratanteetani

† 2:30 Eenitatsi jankinarentsi ñaawenta-kotziriri Jeeptziitoetani ijeekimo-teeri Tajorentsi jempe İpinkathari-wentantzi rirori. § 2:35 Makoryaa-kitzi-mento * 2:38 Waerontsi † 2:42 Pitzimpetowero ratanteetani

† 2:30 Eenitatsi jankinarentsi ñaawenta-kotziriri Jeeptziitoetani ijeekimo-teeri Tajorentsi jempe İpinkathari-wentantzi rirori. § 2:35 Makoryaa-kitzi-mento * 2:38 Waerontsi † 2:42 Pitzimpetowero ratanteetani

† 2:30 Eenitatsi jankinarentsi ñaawenta-kotziriri Jeeptziitoetani ijeekimo-teeri Tajorentsi jempe İpinkathari-wentantzi rirori. § 2:35 Makoryaa-kitzi-mento * 2:38 Waerontsi † 2:42 Pitzimpetowero ratanteetani

† 2:30 Eenitatsi jankinarentsi ñaawenta-kotziriri Jeeptziitoetani ijeekimo-teeri Tajorentsi jempe İpinkathari-wentantzi rirori. § 2:35 Makoryaa-kitzi-mento * 2:38 Waerontsi † 2:42 Pitzimpetowero ratanteetani

† 2:30 Eenitatsi jankinarentsi ñaawenta-kotziriri Jeeptziitoetani ijeekimo-teeri Tajorentsi jempe İpinkathari-wentantzi rirori. § 2:35 Makoryaa-kitzi-mento * 2:38 Waerontsi † 2:42 Pitzimpetowero ratanteetani

† 2:30 Eenitatsi jankinarentsi ñaawenta-kotziriri Jeeptziitoetani ijeekimo-teeri Tajorentsi jempe İpinkathari-wentantzi rirori. § 2:35 Makoryaa-kitzi-mento * 2:38 Waerontsi † 2:42 Pitzimpetowero ratanteetani

† 2:30 Eenitatsi jankinarentsi ñaawenta-kotziriri Jeeptziitoetani ijeekimo-teeri Tajorentsi jempe İpinkathari-wentantzi rirori. § 2:35 Makoryaa-kitzi-mento * 2:38 Waerontsi † 2:42 Pitzimpetowero ratanteetani

† 2:30 Eenitatsi jankinarentsi ñaawenta-kotziriri Jeeptziitoetani ijeekimo-teeri Tajorentsi jempe İpinkathari-wentantzi rirori. § 2:35 Makoryaa-kitzi-mento * 2:38 Waerontsi † 2:42 Pitzimpetowero ratanteetani

† 2:30 Eenitatsi jankinarentsi ñaawenta-kotziriri Jeeptziitoetani ijeekimo-teeri Tajorentsi jempe İpinkathari-wentantzi rirori. § 2:35 Makoryaa-kitzi-mento * 2:38 Waerontsi † 2:42 Pitzimpetowero ratanteetani

† 2:30 Eenitatsi jankinarentsi ñaawenta-kotziriri Jeeptziitoetani ijeekimo-teeri Tajorentsi jempe İpinkathari-wentantzi rirori. § 2:35 Makoryaa-kitzi-mento * 2:38 Waerontsi † 2:42 Pitzimpetowero ratanteetani

† 2:30 Eenitatsi jankinarentsi ñaawenta-kotziriri Jeeptziitoetani ijeekimo-teeri Tajorentsi jempe İpinkathari-wentantzi rirori. § 2:35 Makoryaa-kitzi-mento * 2:38 Waerontsi † 2:42 Pitzimpetowero ratanteetani

jempe ikantayitanaa. Ashi royiroyi kitejeriki roshekyaaaneeri Awinkatharite kemijantanaatsiri ikaate awijakoshiretaatsine.

3

Retsiya-takota-kahae-tziri kijopookiri

1 Okanta otsipa kitejeri, tema tsireniityaanaki ramana-piintee-tantari. Ari itonkaa-nakiri Pedro eejatzi Juan, riyaaero tajorentsi-pankoki.* 2 Ari itonkiyo-takari ramaetziri apaani atziri kijopooki-tatsiri. Ari ikantzi-ta owakira itzimapaaki. Maawoeni kitejeri ramaeta-piintziri opatzimooki tajorentsi-panko iiteetziro “Owaneenkanto.” Ari ijeeka-piintziri kijopookiri ipashitee-tyaari koriki ikowako-yitziri ikaatzi kyaayita-tsiri. 3 Ikanta iñaawakiri Pedro eejatzi Juan ikyaapaakimi tajorentsi-pankoki, ikowako-tawakiri ipashita-nakyaari koriki. 4 Ari raminanakiri. Ikantziri: “¡Paminina!” 5 Ikemijantatzii kijopookiri, roshiya-kaantzi ipatyeeri oetarika. 6 Roo kanteencha ikantanaki Pedro: “¡Nosheninka! Tekatsi noorikite eejatzi ooro, roo kanteencha eenitatsi nanteri. Pawentee-yaari Jesús Jeepatziitoetani Kashiyakaa-weni-jatzi, riitaki materoni. ¡Pikatziye! ¡Panashitee!”† 7 Rakathatakiri, ipiriintakiri. Ari omapoka-shitanaka ishintsi-tanee iitziki eejatzi ishoonkitziki. 8 Tema japokanaka katziyanaa, anashitanaa. Ari ikaatanakiri Pedro ikyaapaaki tajorentsi-pankoki, anashinashi-waetanaa kameethari, ijapojapo-waetanaa ithaamentari Tajorentsi. 9 Maawoeni atziri iñaakiri ranashi-tanaa, ikemakiri ithaamenta-naari Tajorentsi. 10 Ipampoyeyanakirini iñaakiri, tee ikompiteetari irika kijopooki-witachari, riitaki kowakotanta-piinta-tsiri ipashitee-tyaari opatzimooki tajorentsi-panko “Owaneenkanto.”

Ikenkitha-takaantzi Pedro opatzimooki tajorentsi-panko

11 Tema tee rookanakiri kijokiro rowanakiri kijopooki-witachari itsipatari Pedro eejatzi Juan. Ari ipampoyeyanakirini maawoeni isheninka, ipiyowenta-paakari awija-tapishitzi tajorentsi-pankoki iiteetziro “Salomón-tapishi.” 12 Ikanta iñaawakiri Pedro, ikantawakiri: “¡Nosheninka! ¡Israel-paeni! ¿Oetaka pipampoyaa-wentan-tanari? Eero pikenkishire-waeta-shita naaka ashitawo notajorenka, tee notajorentsitzi naaka nanashita-kahaeri irika asheninka. 13 Riitaki matakirori Itajorentsita awaejatziteni Abraham, Isaac, Jacob, riijatzi itajorentsi-tetari ikaatzi icharini-yitaari rirori, rootaki ipinkathee-tantyaariri Jesús, paakaan-takiri eerokapaeni rewariteki. Ikowawitaka Pilato romishitowa-kaanteerimi, teemaeta pikowaeyini eerokapaeni. 14 Tema riiwitaka pomishitowa-kaanteerimi Tajorentsi-tatsiri, tampatzika-shireri. Pomishitowa-kaanta-shitakari owantzinkari. 15 Ari powamaa-kaantziri eerokapaeni owaña-shire-tanta-niri. Roo kanteencha, rowañahaeri Tajorentsi. Noñaayi-teeri naakapaeni rañahae. 16 Rootaki retsiya-takotan-taari irika kijopooki-witachari rawentaa-naari Jesús. Tema piñaakiro maperori retsiya-takotee. 17 ¡Noyeeminjantzinkaritepaeni! Niyotzi naaka, tee piyotzi oeta pantayi-takiri, ari roshiyakari eejatzi peewarite-paeni. 18 Ari ikinakaerori Tajorentsi imonkaa-teero okaatzi ikenkitha-takoyi-takiri paerani maawoeni Kamantan-taniri, ikantaki: ‘Aritaki ikemaatsi-takae-takyaari Jeepatziitoetani.’ 19 Roo pipiyashi-tantee-yaariri eerokapaeni Tajorentsi, pipakaa-yiteero pantayi-tziro kaari-perori,

* 3:1 tsireniityaanaki = ooryaa 9 † 3:6 pawentee-yaari = nopaeeri iwaero Jesús

okimiwi-teeyaawo rosheteeromi rirori pikaariperowitaka. Ari piñaayiteero itsipa-shire-teemi Awinkatharite, retsinaryaa-koyiteemi. ²⁰ Tema rotyaanteemiri Tajorensi irika Jesús Jeepatziitoetani ikashiya-kaakimiri paerani. ²¹ Okowa-pero-tatyaa ijeeki Jesús Jeepatziitoetani inkiteki roojatzi ikowantee-yaari Tajorensi rowakira-teero maawoeni okimiwita paerani. Tema rootaki ikenkitha-takaa-yitakiriri Ishire Tajorensi Kamantan-taniripaeni. ²² Roojatzi ikamantan-takiri paerani awaejatziteni Moisés, ikantaki:

Ari rotyaantaki paata Tajorensi itsipa Kamantan-taniri, ari roshiyakotapaa-kina naaka rotyaantakina. Asheninka rirori. Oztimatyee akemijantero okaate ikamanta-yitapaa-kaeri.

²³ Ikaate piyatha-takyaarini irika Kamantan-taniri, aritaki ithonkae-takiri eero inahaeri isheninka-paeni.

²⁴ Ari ikimitzi-takari jewarini Samuel, ikenkitha-takotakiro okaatzi añaayitakiri nimaeka, roojatzi ikamantan-takiri itsipa-paeni Kamantan-taniri. ²⁵ Eerokapaeni ñeeroni okaatzi ikashiya-kaantakiri Tajorensi ikenkitha-takotakiri Kamantan-taniri-paeni. Eerokapaeni ñeeroni okaatzi ikashiyakaa-wakaari paerani Tajorensi itsipataro awaejatziteni. Tema ikantakiri paerani Tajorensi awaejatziteni Abraham:

Riitaki picharini tajonka-wenteerini maawoeni sheninkata-wakaa-chari jempe-rika-paeni kepatniki.

²⁶ Rowañahaeri Tajorensi itomi, eerokapaeni retaka rotyaanteemiri, ari itajonka-wentemi, rootaki pipakan-teeyaawori pantayi-tziro kaari-perori.”

4

Pedro eejatzi Juan rahaeta-nakiri jewariki

¹ Eeniro ikenkitha-takaeri atziripaeni irika Pedro itsipataro Juan, areetee-yapaakani Ompera-tajorensi-taarewo, reewari aminako-wentzirori tajorensi-panko, eejatzi Tampatzikaripaeni. ² Ikijeeya-tyaani, tema riyotaa-tziiri atziri-paeni irika Pedro itsipataro Juan, ikantziri: “Omariyotatya rañaayitee kamawita-chari, ari okanta roñaahanta-paentziro Jesús.” ³ Roteeya-paakiri, tema tsireniityaanaki, romonkyakaan-takiri roojatzi okiteejeta-manee. ⁴ Roo kanteencha osheki ikaatzi kemawakirori kenkitharentsi, ikemijantee-yanakini. Ikaatzi 5000 atziri kemijanta-neentsiri.

⁵ Okanta okitejeta-manee, ipiyotee-yakani Aapatziyaweniki maawoeni rewarite Judá-paeni, antaripero-paeni, eejatzi Yotaantaniri-paeni. ⁶ Ari ijeekakiri Anás Jewatzi-riri ompera-tajorensitaa-rewo, Caifás, Juan, Alejandro, eejatzi isheninkaete-paeni Jewatzi-riri ompera-tajorensitaa-rewo.

⁷ Ikaemakaan-takiri ramaetakiri Pedro eejatzi Juan. Rojatekae-tawakiri nyankineki ipiyotee-yakanira, rojampi-takiri: “¿Litaka shintsi-takaemiri pimatantawori poñaahan-takiri? ¿Litaka nitakaemirori piyoteeri atziri-paeni?”*

⁸ Ari rakanaki Pedro, ikantakaanakiri Ishire tajorensi, ikantanaki: “Pinkatharipaeni, Antaripero-paeni. ⁹ ¿Rooma pikoshekan-tanari netsiya-takota-kahaeri mantsiyari? ¿Pikowatziima piyoteeyini jempe ikanta retsiya-takotan-taari? ¹⁰ Ari nokaman-takimiro riyotan-tyaari maawoeni asheninka Israel-paeni. Irika atziri atsipatakari jaka, riitaki etsiyatakotakaa-kiriri Jesús Jeepatziitoetani, Kashiyakaa-weni-jatzi. Riitaki nawentaana naaka, riijatzi pikenta-kotakaan-takiri. Roo kanteencha rowañahaeri Tajorensi. ¹¹ Irika Jesús riitaki oshiyakawori mapi pimanintakiri eerokapaeni, poshiyakari wetsikirori pankotsi. Roo kanteencha rowatzikae-teero

* 4:7 Waerontsi

ikimita-kantetawo otzinkamipanke pankotsi.[†] ¹² Tekatsi itsipa oshiyaarini Jesús rowawijaa-kotantzi. Tekatsi awentahaeyaa jaka kepatsiki, apatziro ikantakaawo Jesús.”

¹³ Ramineeta-nakiri Pedro, eejatzi Juan, ikantee-yanakini piyowentakariri: “Paminiri irika, tee riyotaa-piinta-pero-wityaari, roo kanteencha ipinkatheetziro iñaani. ¿Riima yotaakiriri Jesús itsipatakari paerani?”

¹⁴ Tema kijokiro rowanakiri retsiya-takotaka-haeri irika Pedro eejatzi Juan. Tee otzimi ikantako-tanakiriri. ¹⁵ Ari romishitowa-kaanteeri ipiyoteeyanira, roojatzi ijeekae-yanakini ikenkithatakawakaeyani. ¹⁶ Ikantawakaeyani: “¿Jempema akante-rika irika-paeni atziri? Tema riyotee-yakini maawoeni Aapatziyaweni-jatzi itajonka-wentantaki. Eero omata omanako-teeri. ¹⁷ Jame ajariima-tashi-tyaari eero riyata-kaantawo ikenkitha-

takoteri rawentee-yaari Jesús.”[‡] ¹⁸ Rapiitakiro ikaemaeri, ikantakiri: “Eero pikamantan-tziro okaatzi awijeen-tsiri. Aritapaaki piyotaantzi jempe okantakota ishintsinka Jesús.” ¹⁹ Roo kanteencha Pedro eejatzi Juan, ikantanakiri rirori: “Anjatyaa pikantena eerokapaeni ¿Eerokama nopinkathate nopiyatha-tantyaariri Tajorentsi? ²⁰ Tema eero nopakaero nokenkitha-

takoyitero okaatzi noña-perotakiri, eejatzi nokema-perotakiri.” ²¹ Ikanta rajarii-mawae-witakari, ipakahaeri, teera otzimatzii oeta rowajankitaa-wenteriri. Maawoeni atziri ithaamenta-nakari Tajorentsi iñaakiro okaatzi awijeen-tsiri. ²² Tema irika atziri retsiya-takota-kahaeri, awijanakiro okaatzi 40 rojarentsi.

Ramaneeyani kemijantzín-karipaeni rawentaa-shire-pero-tantyaari eero ithaawan-teeyani

²³ Ikanta ipakaha-teeri Pedro eejatzi Juan, jatanaki ipiyoteeyani ikaa-teeyini, ikamanta-paakiri okaatzi ikantakiriri reewari Ompera-tajorentsi-taarewo itsipatakari antaripero-paeni. ²⁴ Ikanta ikemaeya-kirini ikamantakiri, ramanee-yanakarini maawoeni Tajorentsi, ikantziri: “Pinkathariperori, eerokataki owetsikakiro inkite, kepatsi, inkaari, eejatzi ikaatzi tzimanta-yitawori. ²⁵ Eerokataki kenkitha-takaa-kiriri paerani pomperatanini David, ikantaki:

¿Iitaka ikiñaani-wentee-yirini atziripaeni?

¿Iitaka ikenkishiryaa-waeta-shitantari?

²⁶ Piyotee-yakani pinkathari-wentan-tatsiri jaka kepatsiki,

Ipiyoyitaka jewaripaeni,

Ikoshekan-tyaariri Pinkathari, eejatzi riyoshiitani Jeepatzii-toetani.

²⁷ Tema omaperotatya raapatziya-wakahaeyakani Herodes eejatzi Poncio Pilato ipiyotee-yakani jaka nampitsiki, eejatzi Israel-paeni ipiyotee-yakani itsipatakari itsipa-jatzi atziri, ikoshekakari Jesús, pitajoren-tsite Pitomi, piyoshiitani. ²⁸ Tema rantatziro irikapaeni okaatzi pikenkishire-tzitakari paerani panteri. ²⁹ ¡Pinkathari! Paminiri nimaeka rajarii-matana. Pikantakaeyaawo eero nothaawan-tantari nokenkitha-teero piñaani. ³⁰ Pikantakaeyaawo netsiyatakotakaa-yitan-tyaariri mantsiya-yitatsiri. Noñaahan-tantyaawori kaari iñahaeta-piintzi. Rootaki iñaantyaawori atziri-paeni Itajorenka Pitomi, Jesús.” ³¹ Ikanta ikaatakiro ramaneeyani, otziñaanaka jempe ipiyotee-yakani. Rootaki Ishire tajorentsi kantakaa-nakariri, tekatsi ithaawan-tanakyaa ikamantan-tanakiro iñaani Tajorentsi.

Okaatzi tzimimo-tziriri ari ikaatzi rashitee-yawoni

[†] 4:11 Paminiro Mt. 21.42; Ef. 2.20; 1 P. 2.6-8. [‡] 4:17 Waerontsi

³² Ikaatzi kemijanta-neeriri Jesús, apaani okantanaa ikenkishiryaanaari. Tee imashithata-wakaeyani, ipawaka-yitawo okaatzi koetyemo-tariri. ³³ Eekiro riyaaata-kaana-kitziro Otyaantaa-rewopaeni ikenkitha-takotziro jempe ikanta rañaantaari Awinkatharite Jesús. Antawo ikaminthaakiri Tajorentsi maawoeni irikapaeni. ³⁴ Tekatzi apaani koetyaa-waeta-tsini. Ikaatzi tzimatsiri iipatsite, ipanko, ipimanta-yitziro. Raakiri koriki, ³⁵ ipakiri Otyaantaa-rewopaeni, riitaki antetariri maawoeni, raantyaari apaani-paeni ikoyiri. ³⁶ Rootaki imatakiri apaani isheninka Leví-paeni iiteetziri José, Chipre-jatzi. Tema riitaki Otyaantaa-rewopaeni owaetakaanta-kiriri “Otomi Oemoshirenkaantsi”. (Tema iroka waerontsi, rootaki ikantziiri iñaaniki riroripaeni “Bernabé”.) ³⁷ Irika Bernabé eenitatsi iipatsite, ipimantakiro. Raanakiri owinawo iipatsite, ipakiri Otyaantarewopaeni.

5

Ananías eejatzi Safira

¹ Roo kanteencha eenitatsi awiji-mota-kiriri itsipa atziri iita Ananías itsipatakawo iina oeta Safira, ipimantakiro rirori iipatsite. ² Irika atziri raapatziyakawo iina, romanaki koriki owinawo iipatsite. Ramakiri tzimahaantaneen-tsiri, ipapaakiri Otyaantaa-rewopaeni. ³ Ikantawakiri Pedro: “Ananías, ¿itaka pishinetan-takariri Yakatantaniri itheeya-kaemi? Tema pomanaki owinawo piipatsite, poshiya-kaantzi aritaki pamatawitakiri Ishire tajorentsi. ⁴ ¿Tema eeroka ashityaawoni kepatsi? ¿Tema eeroka ashityaarini owinawo? ¿litaka pantanta-kawori iroka? Tee naaka pamatawite, tema Tajorentsi pamatawitaki.” ⁵ Ikanta ikemawaki Ananías ikantee-takiri, tyaanaki, kamanaki. Antawo ithaawae-yanakini ikaatzi kemakota-kiriri. ⁶ Ikanta apaani-paeni ewankari, iponateero iwatha Ananías, raanakiri, ikitateri.

⁷ Tekira ojamanite, opokapaaki iina Ananías, tee iyotzi roori oeta awijeent-siri.* ⁸ Rojampita-wakiro Pedro, ikantziro: “Pikantena, ¿Arima ikaatzi owinawo piipatsite?” Akanaki roori: “Jeen, ari ikaatzi.” ⁹ Ikantziro Pedro: “¿Oetaka paapatziya-wakaan-takiri pikoyi pamatawiterimi Ishire Awinkatharite? Irika piyayitaa aanakiriri piimi ikitatziri, nimaeka raayitana-kimi eeroka.” ¹⁰ Apathakiraanaka otyaanaki Safira ikatziyakaha Pedro, kamanaki. Ikanta ikyeeya-paeni ewankari-paeni, iñaapaa-tziro kamaki. Raanakiro, itsipata-haero oemi jempe ikitataka rirori. ¹¹ Tema antawo ithaawae-yanakini kemijantzin-karipaeni, ari ikimitzitakiri ikaatzi kemakoyita-kirori awijeent-tsiri.

Osheki itajonka-wentan-teetaki

¹² Eekiro riyaaata-kaana-kitziro Otyaantaa-rewopaeni ipiyoteeyani awija-tapitzira tajorentsi-panko iiteetziro “Salomón-tapi.” Eekiro itajonka-wenta-nakitziiri isheninka-paeni. ¹³ Riima itsipa isheninka-paeni, osheki ipinkanakiri tee ikoyi itsipataneeyaari. Roo kanteencha, eenitatsi osheki itsipa isheninka-paeni thaamenta-pero-taneenchari. ¹⁴ Eekiro ishekita-nakitzi kemijanta-neeriri Pinkathari. Tema ipokayitzi shirampari eejatzi tsinani-paeni. ¹⁵ Eenitatsi amayita-kiriri imantsiyarite, romaryaa-koyitakiri ishitashiki jempe ikinapaaki Pedro. Ikantayitzi: “Aririka ikinapaaki Pedro jaka, aririka itsimankan-tanakyaari eepichokiini raampari, aritaki

* 5:7 tekira ojamanite = 3 hora

retsiyata-kotee.”¹⁶ Ari ikimitzitaka poñaayiteen-chari nampitsiki jeeka-nampitzirori Aapatziyaweni, ramayitaki osheki mantsiyari eejatzi osheki raahashireyitziri peyari. Ithonkiri retsiyata-kota-kaayitziri.

Ikijaneentee-tanakiri Pedro eejatzi Juan

¹⁷ Ikanta Ompera-tajorentsi-perotaa-rewo itsipatakari Tampatzikari-paeni, ikijaneenta-nakiri Otyaantaa-rewopaeni.¹⁸ Raakaan-takiri, romonkyaa-kaantakiri.¹⁹ Okanta tsireniriki, pokaki ronampiri Awinkatharite, rashita-ryaapaakiro ashitakowontsi, romishitowa-yiteeri, ikantawaeri:²⁰ “Piyaate tajorentsi-pankoki, pikenkithata-kaeri pisheninkapaeni jempe okanta-kota awijkotaantsi.”²¹ Okanta okitejeta-manee, areetee-yapaakani amaetyaaka tajorentsi-pankoki, kenkithata-paaki.

Teemaeta riyotee-yini Ompera-tajorentsi-perotaa-rewo, piyotee-yachani itsipayitakari raapatziyani, eejatzi maawoeni antariperopaeni Israel-paeni. Ari rotyaantaki ramaeteri Otyaantaa-rewopaeni romonkyaa-witakari.

²² Ikanta riyaaata-shiwitakari romonkyaanewo, tee iñaapaeri. Ari ipiyapaaka,²³ ikantapae: “Tee añeeri. Roojatzi okanta noñaawita-paakawo ashita kameetha, roojatzi ikatziyayita aminako-wentziriri. Nashita-ryaako-witapaakari, tee noñaapaeri.”²⁴ Ikanta ikemawaki Ompera-tajorentsi-perotaa-rewo, eejatzi reewari aminakowentzirori tajorentsi-panko, rojampita-wakae-yanakani oetarika awijatsini.²⁵ Roojatzi rareetan-paakari kamanta-paakiriri, ikantziri: “Noñaakiri pomonkyaaakaantani ijeekaeyini tajorentsi-pankoki ikenkithata-kaeri asheninka-paeni.”²⁶ Rootaki riyaaatan-tanakari reewari aminako-wentan-taniri, raanaki osheki ratzirite, ramaeri. Teemaeta ipajaawae-ritzi, tema ithaawan-tyaari isheninka-paeni rompojan-tyaari mapi.

²⁷ Ikanta rareeta-kaapaakari, rowawijaa-paakiri ipiyotee-yakanira jewari-paeni. Ikanta Ompera-tajorentsi-perotaa-rewo rojampita-wakiri,²⁸ ikantziri: “¿Tema pikemi nokantzi chapinki: ‘Aritapaaki pikenkithata-kotziri Jesús?’ Eekiro piyotaa-tziiri asheninka-paeni Aapatziyaweni-jatzi. Pikanta-kotakina naaka-paeni, pikantzi: ‘Riitaki jewari-paeni owamaakaan-takiriri Jesús.’”²⁹ Ari rakanaki Pedro eejatzi itsipa-paeni Otyaantaa-rewopaeni, ikantanaki: “Riitaki nokemijanta-perote naaka Tajorentsi, tema eero nokemijantziri atziri.”³⁰ Tema omaperotatya powamaa-kaantakiri eerokapaeni Jesús, pikenta-kota-kaantakiri. Roo kanteencha, rowañahaeri Tajorentsi ikemijantakiri paerani awaejatziteni.³¹ Roenokaeri Tajorentsi, rojeekaeri rakoperoki, itsipataari ipinkathari-wentantzi. Riitaki owawijaa-koyiteeni aakapaeni. Ikoyi apiya-shireta-shiteeri maawoeni aakapaeni Israel-paeni, ipeyakotan-teerori antayitakiro kaari-perori.³² Tema naakapaeni ñaakiro okaatzi rantayitakiri Jesús, otzimatyee nokenkithata-kotero. Rootaki Ishire tajorentsi matakawawoni, tema riitaki otyaanta-kinawori Tajorentsi ojeeka-shiretan-teena nawentahaarira.”

³³ Antawo ikijeeya-nakani ikemakiri ikantaki, ari ikowawitanaka rowamayiri.³⁴ Ari ikatziyanaka apaani Inashitantaniri, iitachari Gamaliel. Riijatzi Yotaantaniri. Ipinkathatziri maawoeni isheninka. Ikantanaki: “Nosheninká, jame omishitowa-wakiri eepichokiini irika-paeni.”³⁵ Ikantzi: “¡Nosheninka! ¡Israel-paeni! Otzimatyee pikenkishireta-wakyya jempe-rika pikanteri irika asheninka.”³⁶ Pikenkishireta-koteri iitachari Teudas, ikantakaapero-waetaka paerani rirori. Ipiyotaki ikaatzi 400 ratzirite. Ikanta rowamahae-takiri Teudas, ithonka itzimpookanaka ikaatzi

tsipawita-kariri, ari ipeyakari tee ikemakoe-teeri. ³⁷ Eejatzi okimitaka paerani rojankinata-kotantari maawoeni asheninka, eenitatsi iitachari Judas, poñaachari Tepoweniki. Ipiyotaki asheninka. Ikanta rowamahe-takiri rirori, ithonka itzimpookanaka ikaatzi tsipayi-witakariri, ari ipeyari eejatzi rirori. ³⁸ Pikemi nokantemi naaka: Eero pikoshekari, piñaashiminthatyaari. Riirika antashi-waetawo ininta-shitari, aritaki ipeya-shiteeyaa. ³⁹ Riitakirika Tajorentsi matakaerini okaatzi rantayitziri, eero pimatziri potsinampaeri eerokapaeni. Paamawentyaa pikoshekari-kari Tajorentsi.”

⁴⁰ Inimota-nakiri ikaatzi ipiyoteeyani. Ikaemaeri Otyaantaa-rewopaeni, ipajata-kaantakiri, ikantziri: “Aritapaaki pikenkithata-kotziri Jesús.” Ipaka-haeri. ⁴¹ Ikanta ishitowae-yaneeni Otyaantaa-rewopaeni ipiyowentee-takari. Ithaamenteeyanakani, ikanteeyini: “Piñaakiro, roshiya-kaanteetake riiperori rowajankitaa-wentee-takaero awentaa-naarira Jesús.”⁴² Ari ikanta-piinta-nakityaa riyotaantzi maawoeni kitejeri, ikenkithata-kaantzi tajorentsi-pankoki, ikantzi: “Jeepatziitoetani irika Jesús.” Imatakiro ikenkithata-kaantanaki maawoeni pankotsiki okaatzi tzimatsiri janta.

6

Riyoyeetaki 7 amitakotan-taniri

¹ Ikanta isheni-perotanaki kemijantzinkari, ñaawaeyitanaki iwirakochathateki, ikantzi: “Paminiri Heber-paeni nampitawori janta jempo ikanta ipapiintzirowanawontsi kinankawo, tema ramaaki-yitzirow otspajato-paeni.” ² Ikanta 12 Otyaantaa-rewopaeni, ipiyotakiri maawoeni kemijantzinkari, ikantakiri: “Tee okameethatzi nopakaero nokenkithata-koteri Tajorentsi, nopanta-yitemiri powanawo. ³ Noyemijantzinkaritepaeni, pamini jaka akaateeyini ikaate 7 atziri, riitaki jewateroni ipayitemi owanawontsi. Piyoshiite kameetha-shireri, yotanita-tsiri, ojeeka-shire-tziitantari Ishire tajorentsi. ⁴ Ari noetziñaarikotyaaowo naaka-paeni namana-piintyaa, nokenkithata-kaante, niyotaan-tayite.” ⁵ Inimota-nakiri ikaatzi piyoteenchari ikantee-takiri. Ari riyoshiite-takiri Esteban, awentaariri kameetha Tajorentsi, ojeeka-shire-pero-tantari Ishire tajorentsi. Riyoshiite-takiri eejatzi Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, eejatzi Nicolás Antioquia-jatzi, oshiya-kotaariri Judá-paeni, kaari isheninkawita Judá-paeni. ⁶ Opoñaashita rahaeta-nakiri ikaatzi riyoshiite-takiri ijeekakira Otyaantaa-rewopaeni, ramana-kotayi-tawakari, roteya-patzii-toyitawakiri itajonka-wentakiri.

⁷ Eekiro iyaatakotanakitzi ñaani Tajorentsi. Eekiro isheni-perota-nakitzi kemijantzinkari janta Aapatziyaweniki. Eejatzi ikantanaka ikemijantanaki osheki Ompera-tajorentsitaa-rewo.

Raakaan-teetakiri Esteban

⁸ Itajonka-wentaki Esteban osheki isheninka-paeni, riitaki neshironkatakiriri Tajorentsi, ipakiri itajorenka. ⁹ Roo kanteencha, eenitatsi Judá-paeni piyota-piinta-chari iiteetziri “Romperetari.” Ipoñaayitawo Cirene, Alejandria, Cilicia, Asia. Riitaki katziya-noonchari ñaana-minthata-nakiri Esteban. ¹⁰ Roo kanteencha tee rotsinampae-tziri Esteban, tema omaperotatya iyota-nitakaakiri Ishire tajorentsi. ¹¹ Ikanta ikaatzi ñaana-minthata-kiriri Esteban, romanakaashitakiri ipinatakiri isheninka, ikantakiri: “Nokoyi pitheeya-kotyaari Esteban. Pikante: ‘Nokemakiri Esteban itheenka-waetziri awaejatziteni Moisés, ari ikimitzitakari eejatzi

Tajorentsi.’” ¹² Rootaki owatsimaa-perota-nakiriri isheninka-paeni ikijaneenta-nakiri Esteban, imatanakiro antaripero-paeni, eejatzi Yotaanta-niripaeni. Raakaan-teetakiri Esteban, rahaeta-nakiri ipiyoteeyanira jewari-paeni. ¹³ Ari ramaetakiri theeya-kota-kariri Esteban, ikantapaaki: “Irika asheninka osheki itheenkakiro tajorentsi-panko, itheenkakiro Ikantakaan-teetani. ¹⁴ Nokemakiri ikantaki: ‘Ari ipookakiro tajorentsi-panko Jesús Kashiyakaaweni-jatzi. Aritaki rowashinaa-yiteero okaatzi ametari riyotaa-yiteeri awaejatziteni Moisés.’” ¹⁵ Ari raminanakiri jewari-paeni irika Esteban, inaatziri ipooki roshiya-nakari ronampiri tajorentsi.

7

Rakawaantetanakiri Esteban roojatzi Rompojantee-tana-kariri

¹ Ikanta Ompera-tajorentsiperotaa-rewo rojampitakiri Esteban, ikantziri: “¿Omaperotatyaama ikantakoe-tzimiri?” ² Ikantzi Esteban: “¡Noyemijantzikaritepaeni! ¡jewari-paeni! Pikemi nokantemi. Paerani ijeekan-tawitari awaejatziteni Abraham janta Othowyaaki, roñaahakari owaneenkari Tajorentsi, tekira riyataanakiita inampityaawo Awotsiniki. ³ Ikantakiri: ‘Pookanakiro pinampi, pookanakiri pisheninka-paeni, piyaate otsipaki kepatsi noñaayimiri.’ ⁴ Ikanta Abraham rookanakiro inampi Oshewaweni-jatzi, jataki inampitee-yaawo Awotsiniki. Okanta paata ikamaera ashitariri, rotyaanteeri Tajorentsi jaka jempe anampitawo nimaeka aakapaeni. ⁵ Okantawitaka inampiwitakawo Abraham jaka, tema te rashitakaa-perotyaaari Tajorentsi. Roo kanteencha ikashiya-kaakiri paata aririka ikamaki, riitaki ashitee-yaawoni ikaate icharininteeyaari. Rootaki ikashiya-kaeta-kiriri awaejatziteni Abraham te itzimi itomi.* ⁶ Rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Abraham: ‘Ari inampityaawo ikaate picharinityaari iipatsiteki itsipa-jatzi atziri. Okaate 400 ojarentsi ikemaatsita-kaetyaari, ari rompera-waetee-tyaari janta. ⁷ Roo kanteencha aritaki nowajankitaakiri naaka. Riima ikaate picharinteeyaari, aritaki nookakaa-wenteeri namantee-yaariri. Ipinkatha-yiteena maawoeni irikapaeni jaka.’ ⁸ Tema tzimaki ikashiya-kaakiriri, ikanteeri Tajorentsi irika Abraham: ‘Otzimatyee pitomeshitaa-nityaa, tema eenitatsi akashiyakaa-wakaari.’ Imatakiro paerani awaejatziteni Abraham. Imatakiri itomi rirori owakira imaakotapaaki ⁸ kitejeri, itomeshitaa-nitakiri. Ari ikimitakiri Isaac itzimaki Jacob. Ari ikimita-kiriri eejatzi Jacob ¹² itomi-paeni, awaejatziti-tetaari aakapaeni. ⁹ Ikanta irikapaeni awaejatziti-tetaari aakapaeni, ipimantakiri José, rirentzi, okantakaan-tziri ikijaneentziri. Ari okanta rareetan-takari inampiki Pewiryaaatantoni-jatzi. Roo kanteencha, kijokiro rowakiri Tajorentsi, ¹⁰ ineshironkataakiri okaatzi ikemaatsi-waetakari. Riyota-nita-kaakiri, rootaki raakameethatan-takariri Faraón, iwinkatharite Pewiryaaatantoni-jatzi. Ipinkathari-wentakiri rirori maawoeni Pewiryaaatantoni-jatzi, eejatzi maawoeni isheninka-paeni Faraón. ¹¹ Okanta paata, areetaka antawo tashetsi janta. Osheki ikoetyaa-neentee-yakini Pewiryaaatantoni-jatzi. Ari okimitakari eejatzi janta inampiki Owinteni-jatzi. Tee ifneero paerani awaejatziteni royaari. ¹² Roo kanteencha ikema-kotakiro Jacob eenitatsi owanawontsi janta Pewiryaaatantoni. Rotyaantakiri itomi-paeni ramananta-kite. Rootaki etanakawori riyateeyantakarini itomi-paeni Jacob janta.† ¹³ Ikanta rapiiteero riyateeyini, ari riyota-kahaari José rirentzi-paeni. Ari okanta

* **7:5** te rashitakaa-perotyaaari = tee otzimi eepichokiini janta jempe raatziki † **7:12** owanawontsi = trigo

riyotan-takari Faraón iita isheninka-yitari José. ¹⁴ Ikanta paata José ikaemakaan-teeri ashitariri, Jacob eejatzi maawoeni isheninka-paeni ipokae Pewiryaaatantoniki. Ikaatzi 75 atziri-paeni pokaentsiri. ¹⁵ Ari okantakari rareetan-takari Jacob Pewiryaaatantoniki. Ari ikamaeri rirori janta. Ari imitakari eejatzi ikaatzi icharinin-tayitaari. ¹⁶ Riitaki raatonkitee-taneeri janta Shempachaariniki, ari ikiteeta-kiriri maawoeni janta ramananta-kiniriri paerani awaejatziteni Abraham itomi-paeni Hamor.

¹⁷ Okantaka paata, monkaatzi-mataka okaatzi ikashiya-kaakiriri paerani Tajorentsi awaejatziteni Abraham. Sheniperotanaki reentsite asheninka-paeni janta Pewiryaaatantoniki, ¹⁸ roojatzi itziman-takari itsipa pinkathari janta Pewiryaaatantoniki, kaari yotakoterini José. ¹⁹ Irika pinkathari osheki ramatawitakiri asheninka-paeni, rowashironkaa-waetakiri. Ishintsi-waetakiri rookayiteri reentsite, ikamantyaari eero ishenitanta. ²⁰ Aripaete itzimakiri Moisés. Riitaki inimota-kariri Tajorentsi. Ikaatzi mawa kashiri romanawitakari ipankoki ashitariri. ²¹ Okanta omonkaata-paaka rooka-kaawenta-teeteri Moisés ikamimi, oñaakiri rishinto Faraón, aakiri, oemotan-teeri oshiyakaan-takari riitakimi otomi roori. ²² Rootaki riyotan-takawori Moisés okaatzi riyota-nitzi Pewiryaaatantoni-jatzi. Riroporori irika, rooperori okantayitaka okaatzi rantayitakiri.

²³ Tema kaataki 40 rojarentsite Moisés, jataki rareetyaari isheninka Israel-paeni. ²⁴ Ari iñaakiri Pewiryaaatantoni-jatzi rowajankiteeri isheninka. Ikijako-wenta-paakari isheninka, rowamaakiri Pewiryaaatantoni-jatzi. ²⁵ Roshiya-kaantzi Moisés ari riyotaki isheninka-paeni riitaki rotyaantakiri Tajorentsi rookakaa-wenteeri rompera-waeteetari. Roo kanteencha tee riyotee-yini isheninka-paeni. ²⁶ Okanta okitejeta-manee, iñaatzii Moisés rantawakaeyani isheninka. Ari ikowawitaka rookakaerimi, ikantawitapaakari: 'Pisheninkaha irika. ¿litaka pantantariri?' ²⁷ Ikanta irika antziriri isheninka, ipithoka-shita-nakari Moisés, rotatsinkakiri. Ikantziri: '¿litaka pikoyiri eeroka? ¿litaka kantakimiri eeroka neewarite piyakowentantenari?' ²⁸ ¿Pikowatziima poyina naaka pikimitakiri Pewiryaaatantoni-jatzi pompojanta-kariri?' ²⁹ Ikanta ikemawaki Moisés ikantakiriri isheninka, shiyana. Jataki iipatsiteki Kosheka-weni-jatzi. Ari ijeekakiri nampitsinentsiki, roojatzi itziman-takari apite itomi.

³⁰ Okanta awijaki okaatzi 40 ojarentsi. Jataki ochempi-mashiki okaakitapae Cheentoni, ari roñaaha-kariri Ronampiri Tajorentsi, ipaamata-kaero kitochee-maeshi. ³¹ Raminanakiro Moisés iñaakiri. Ikowanaki raminiro okaakiini, ari ikemakiri iñaanatzi Tajorentsi, ikantziri: ³² 'Naakataki Itajorentsite piwaejatziteni. Naaka Itajorentsite Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.' Ari ithaawa-nakiri Moisés, okawaetanaka, tee ikoyi ramina-neero paamateen-tsiri. ³³ Roo kanteencha eekiro ikantatziiri Tajorentsi: '¡Moisés! Panashi-konta-shityaa, tema pikatziyan-tatyaawo nimaeka kepatsi notajorentsi-pathata-kaakiri. ³⁴ Noñaakiri rashironkaa-waetaka pisheninka-paeni janta Pewiryaaatantoniki. Nokemakiri ratekawaeteeyini. Rootaki nopokan-takari nookakaa-wenteemi. Eerokataki notyaante janta pan-yaitero nokowakiri.'

³⁵ Paerani imaninta-witee-takari Moisés, ikantee-tziri: '¿litaka kantakimiri eeroka nowinkatharite?' Roo kanteencha riitaki Tajorentsi otyaantakiri reewateri isheninka-paeni, riitaki ookakaa-wenteerini. Ronampiri Tajorentsi matakaa-kiriri iñaakiri ipaamata-kaero kitochee-maeshi. ³⁶ Riitaki Moisés omishitowaeriri paerani asheninka-paeni

Pewiryaaatantoniki, osheki itajonka-wentantzi janta. Ari ikimita-kirori eejatzi Inkaariki Kityonkaari. Imatakiro ijeekawaetan-takari okaatzi 40 ojarentsi ochempi-mashiki. ³⁷ Tema riijatzi Moisés kantakiriri paerani asheninka-paeni: 'Ari rotyaantaki paata Tajorentsi itsipa Kamantan-taniri, ari roshiya-kota-paakinawo naaka rotyaantakina. Asheninka irika.' ³⁸ Riijatzi Moisés piyotakiriri paerani asheninka-paeni janta ochempi-mashiki, ikenkitha-waeta-kaakiri Ronampiri Tajorentsi Cheentoni itsipayitakari asheninka-paeni. Riitaki aakiro añaakaan-tatsiri ñaantsi, roojatzi rowawijaan-takaerori aakapaeni. ³⁹ Roo kanteencha tee ikoyi awaejatziteni ikemijanteri Moisés, osheki ipiyathatakari. Roo ikowaeyakirini ipiyeemi Pewiryaaatantoniki. ⁴⁰ Rootaki ikantan-takariri Aarón: 'Riiwitaka Moisés ookakaa-wentaanari Pewiryaaatantoniki, teemaeta ayotzi oeta awiji-mota-kiriri. Piwetsikina notajorentsitema jewateenani.' ⁴¹ Ari rowetsikae-takiniri roshiya-kaawo ewonkiri waaka. Riitaki ipinkatha-waetakiri. Rowamaa-kiniri ipira-paeni roemoshirenkiri itajorentsi-nirote rowetsikae-takiniriri. ⁴² Rootaki iteenkapithatan-tanakiriri Tajorentsi irikapaeni, ishineta-nakiniri ipinkatha-waeteri oorenta-yitachari jenokinta, tema riitaki rojankinata-kotakiri paerani Kamantan-taniri-paeni, ikantaki:

¿Israel-paeni! ¿Naakama pipinkathatantaka pipira-paeni pitaa-piintziri? Roo panta-piintakiri okaatzi 40 ojarentsi janta ochempi-mashiki.

⁴³ Tema pipinkathata-shitakari tajorentsi-niro iiteetziri "Pinkathari Itaawentee-tziri Eentsi", pikina-kinatakaa-piintakiri iyaapa-pankoteki.

Ari pikimita-piinta-kiriri tajorentsi-niro ompokiro iiteetziri Aminthari, Pipinkathata-shiwaetakari powetsika-yitani eerokapaeni.

Rootaki noshinetan-temiri rahaetemi inteena pawijanakiro Kompitaari.

⁴⁴ Paerani ijeekawaetan-takari awaejatziteni ochempi-mashiki, eenitatsi tajorentsi-thaante. Ari royirori rojankinari Moisés. Iroka tajorentsi-thaante, riitakira Moisés wetsika-kaanta-kirori jempe okanta riyotaakiri Tajorentsi. ⁴⁵ Rootaki ikina-kinatakaa-piintakiri awaejatziteni roojatzi rareetzi-matan-takari kepatsiki rashitee-yaari. Roojatzi ramaeri rirori Josué reewatan-taariri asheninka-paeni, rotsinampaan-takariri ashiwitawori iipatsite, ikantakaari Tajorentsi. Ashi royiroweojokirotakawo tajorentsi-thaante, roojatzi itziman-takari paerani David. ⁴⁶ Ikanta pinkatharini David, osheki raakameethatakiri Tajorentsi, rootaki ikantan-takari rirori: '¿Tajorentsi! Pishinetena naaka nowetsikimi pankotsi jempe ipinkathatemi Israel-paeni.*' ⁴⁷ Roo kanteencha riitaki Salomón owetsika-kiniriri Tajorentsi tajorentsi-panko. ⁴⁸ Tema irika Tajorentsi, Jenoki-jatzi tee ijeekantawo pankotsi rowetsikani atziri. Rootaki ikenkithata-kotakiri paerani Kamantan-taniri, ikantaki:

⁴⁹ Iroka ikantzi Tajorentsi:

Rootaki inkite nojeentantari nopinkathari-wentantzi.

Rooma kepatsi rootaki nomakoryaantari noetziki.

¿Jempema okaateka pankotsi rowetsikae-tenari?

Eero nantetawo nomakoryaan-tyaawo.

⁵⁰ ¿Kaarima naaka owetsika-yitakirori maawoeni iroka-paeni?

⁵¹ Eekiro ikanta-nakitzi Esteban: 'Roo kanteencha eerokapaeni, ari pikanta-piintatya pikijo-shiretzi, tee pikemijanta-nitzi, poshiya-kotakari kaari-pero-shireri-paeni. Ashi poyiro pipiyathatawo Ishire tajorentsi

‡ 7:46 Israel-paeni = Jacob-paeni = ipanko Jacob

poshiya-kotaari piwaejatziteni.’^{§ 52} ¿Eenitatsima paerani Kamantan-taniri kaari ikemaatsita-kaawaeta piwaejatziteni? Tema osheki rowamahaetaki ikaatzi kenkithateen-tsiri, ikantaki: ‘Awotsikitaki matzirori itampatzika-shiretzi.’ Tema pokaki tampatzika-shireri, riitaki pipithoka-shitakari eerokapaeni, powamaa-wakiri.⁵³ Tema eeroka-paeni yotakowitawori Ikantakaan-teetani riyotaa-witakaeri Ronampiri tajorensi, teemaeta pitho-tyeero pimonkaatero.”

⁵⁴ Ikanta ikemaeyakini ikaatzi piyoteen-chari, antawo ikijanakiri Esteban, ratsikae-kita-shita-nakari. ⁵⁵ Roo kanteencha ojeeka-shire-perotan-takari Ishire Tajorensi irika Esteban, raminanaki inkiteki, iñaakiro rowa-noonkawo Tajorensi, iñaakiri eejatzi Jesús ikatziyaka rakoperoki Tajorensi. ⁵⁶ Rootaki ikantan-tanakari: “¡Pamini! Noñaakiro ashitaryaa inkite, noñaakiri Itomi Atziri ikatziyaka rakoperoki Tajorensi.” ⁵⁷ Rotzimika-kempitee-yanakani jearipaeni. Ishintsitanakiro ikaemae-yanakini, ishiya-shita-paakari Esteban. Roteeya-paakiri. ⁵⁸ Rahaeta-nakiri othapikinta nampitsi, rompojan-tapaakari mapi. Ari raatonkoryaa-yitanakawo iithaari owamayirini Esteban, rookanakiniri ewankari iitachari Saulo, raminakowen-teniri.” ⁵⁹ Ikanta rooka-shiteetzirira mapipaeni Esteban, amananaka rirori, ikantzi: “¡Tajorensi! ¡Nowinkatharite Jesús! Jatashire-takina noñaapaemi.” ⁶⁰ Ari rotziwerowanaka Esteban, icheraanaki, ikantanaki: “Nowinkatharite, eero poepiyiniri kaari-perori okaatzi rantakiri.” Ikanta ithonka-nakiro iñaawaetakiro iroka ñaantsi, kamanaki.

8

Ikoshekari Saulo kemijantzín-karipaeni

¹ Ikanta Saulo ramina-kotakiri Esteban rompojee-tziri, ikantanaki rirori: “Ariwé, kamaki Esteban.” Aripaete reteeta-nakawo ikoshekaminthatari kemijantzín-karipaeni janta Aapatziyaweniki. Rootaki ishiyan-tayitakari ikinayitanaki maawoeni inampiiteki Judá-paeni, ikinayitaki eejatzi inampi-iteki Oshitekii-tonijatzí. Apatziro ijeekanaki Otyaantaa-rewopaeni janta Aapatziyaweniki. ² Ikanta pinkatha-tajorensitaaniri-paeni ikitatakiri Esteban, osheki riraako-waetakari. ³ Riima Saulo ikowawitanaka rirori ithonkiri kemijanta-naatsiri. Riyaatashi-piintakiri ipankoki, inoshika-yitziri shirampari, tsinani, maawoeni. Romonkyaa-kaanta-yitakiri.

Ikenkithee-tziro Kameethari Ñaantsi nampitsiki Oshitekii-toniki

⁴ Roo kanteencha ikaatzi shiyayita-noonchari, jatayitaki otsipaki nampitsi. Ari ikenkithata-kotakiro Kameethari Ñaantsi. ⁵ Ikanta apaani shiyaneen-chari iitachari Felipe, areetaka Oshitekii-toniki. Ikenkithata-kota-paakiri Jeepatzii-toetani. ⁶ Tema osheki atziri piyoteen-chari, rowayempitakawo ikenkithatziri Felipe, iñaayitakiro itajonka-wentan-tapaaki. ⁷ Retsiyata-kota-kaayitakiri raahashiretziri peyari. Antawo ikaemayitzi peyari ishiyayitaha. Imatakiro retsiyata-kota-kaayitzi kijopookiri, eejatzi tzipitatsiri iitziki, maawoeni. ⁸ Rootaki ikimo-shiretan-tanakari ikaatzi nampitawori janta.

⁹ Roo kanteencha eenitatsi janta iitachari Simón, sheripiyari naawita paerani. Ramatawitaki osheki atziri janta Oshitekii-toniki. Osheki ikantakaapero-waetaka. ¹⁰ Ipinkatha-witakari osheki atziri, osheki jewari, maawoeni, ikanteeyini: “Jame akemijanteri Simón, imatakiro iñaawyaatari

§ 7:51 poshiya-kotakari kaari-pero-shireri-paeni = poshiya-kotakari kaari totameshitaa-nita-chari pishireki eejatzi pikempitaki

Tajorentsi.”¹¹ Okaatzi ikantayitziri Simón isheripiyarin-kakiini, ikemijantziri atziri-paeni ikaatzi ramatawi-yitakiri.¹² Roo kanteencha areeta-paaka Felipe, ikamantan-tapaakiro Kameethari Ñaantsi kenkithata-kotziriri Jesús Jeepatzii-toetani, kenkithata-kotziriri eejatzi Tajorentsi jempe ikantaa ipinkathari-wentantee. Omitsiryaa-yitanaka shirampari-paeni, eejatzi tsinani-paeni.*¹³ Ari imatizitakawo Simón, ikemijanta-witanaa, omitsiryaa-witaka rirori. Kijjokiro rowanakiri Felipe iñaakiri itajonka-wentantayitaki. Ari ipampoyaanakiri.

¹⁴ Ikanta Otyaantaa-rewopaeni jeekatsiri Aapatziyaweniki, ikemakotakiri Oshitekii-toni-jatzi ikemijanta-yiteero iñaani Tajorentsi. Rootaki rotyaantantakariri Pedro eejatzi Juan.¹⁵ Ikanta rareetee-yakani Oshitekii-toniki, ramana-kota-paakari kemijantziri-karipaeni, ojeeka-shiretanteeyaari Ishire Tajorentsi.¹⁶ Tema apatziro romitsiryaaatee-takiri rawentaa-naari Awinkatharite Jesús. Tekira ojeeka-shiretan-tyaari Ishire Tajorentsi.¹⁷ Ikanta Pedro eejatzi Juan, roteya-patzii-totan-takari rako apaani-paeni. Aripaete ojeeka-shire-yitan-tanakari Ishire Tajorentsi rirori-paeni.¹⁸ Iñaakiri Simón rantakiri Otyaantaa-rewopaeni, ikaatzi roteya-patzii-totan-takari rako, ojeeka-shiretan-tanakari Ishire Tajorentsi, ipinawitanakari rirori Otyaantaa-rewopaeni,¹⁹ ikantziri: “Irika koriki, pipena naaka pishintsinka, noshiyan-femiri eeroka, nojeeka-shireta-kaantyaariri Ishire tajorentsi nosheninka, noteya-patzii-totan-tyaari nako.”²⁰ Ikantzi Pedro: “¡Ari pitsipateeyaari piyorikite pipeya-shiteeyaa! ¿Poshiya-kaatzi ari pamanantan-takyaawo piyorikite ipashitantari Tajorentsi?”²¹ Eero pimatziro poshiya-kotanawo naaka, tema tee pitampatzika-shiretzi iñaakimi Tajorentsi.²² Pipakahaero pikaariperotaki, pikowa-koteeri Tajorentsi, paminawityaawo aririka ipeyakoteemiro okaatzi pikenkishire-witakari.²³ Niyotakimi naaka, osheki pikija-shire-waetaka. Ari pikanta-piintatyaawo pikaaripero-shire-waetzi.”²⁴ Ari rakanaki Simón, ikantzi: “Pinkanta-kowenteena Tajorentsi eero awiji-motantana okaatzi pikanta-kinari.”²⁵ Ikanta Pedro eejatzi Juan, ikaatakiro ikenkithata-kotakiri Tajorentsi. Awijanaki otsipaki nampitsi okaatzi jeekatsiri Oshitekii-toniki, ikamantan-takiro Kameethari Ñaantsi. Ipiyeeyaani Aapatziyaweniki.

Felipe eejatzi Cheenkawooni-jatzi

²⁶ Ikanta Ronampiri Tajorentsi, iñaanatakiri Felipe, ikantziri: “Piyaate pikinanaki kirinkanta, pipampi-thatero awotsi poñaachari Aapatziyaweniki roojatzi nampitsiki Shinti-weniki.” Tema iroka awotsi rootaki kinachari ochempi-mashiki.²⁷ Ari riyaaatanaki Felipe. Okanta niyanki awotsi, itonkiyotakari Cheenkawooni-jatzi. Riiperori irika. Riitaki kempoyeeri koriki inampiki opinkathari-wentantzi tsinani iitachari Candace. Ipoñahaatyaawo rirori Aapatziyaweniki ipinkathatzi Tajorentsi.†²⁸ Ipiyaatyaari rirori inampiki, ijeekan-takawo ishiyako-mento, iñaanatziro rojankinari Kamantan-tanirini Isaías.²⁹ Ari oñaana-shireta-nakiri Ishire Tajorentsi Felipe, okantziri: “Piyaate, pokaakityaari shiya-koteen-chari.”³⁰ Ikanta riyaaatanaki Felipe, ikematziiri Cheenkawooni-jatzi iñaanatziro rojankinarini Isaías. Ari rojampitziiri, ikantziri: “¿Pikemathatakiro piñaanatziiri?”³¹ Ikantzi Cheenkawooni-jatzi: “¿Jempema okinika nokemathatero tekatsi yoteenawoni? Pipoki, pitsipatena.”³² Iroka Jankina-rentsi iñaanatziiri okantzi:

* **8:12** Waerontsi † **8:27** Riiperori irika = Raakithoetziri irika. Tema rootaki rametee-yarini paarani ikaatzi jeeka-wankotziriri pinkathari, raakithoe-tziri, eero rowakaan-tanta ipankoki pinkathari.

Roshiya-kaetakari rahaetziri ipireetari rowamahaeteri.

Maeritatsi rirori, tee ikaemawaetzi,

Roshiyakari ipireetari itotee-tziri iwitzi.‡

³³ Itsinapashiretakaetakari kaari kyaaripero okaatzi ikantakoewitakariri Riima isheninkapaeni, ¿kantachama riyoteeteri jempe ikantawaeteeyani? Tema rashiryahae-takari ijeekawita-paenta jaka kepatsiki.

³⁴ Ikanta riiperori Cheenkawooni-jatzi, rojampita-nakiri Felipe, ikantziri: “Pikantena. ¿litaka ikenkithata-kotziri Kamantan-taniri? ¿Riitakima kenkithata-kotacha? ¿Itsipama ikenkithata-kotziri?” ³⁵ Ari retanakawo Felipe ikenkithata-kaanakiri rojankinari Isaías, ikenkithata-kaanakiri Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jesús. ³⁶ Ikini-mota-paakiro nijaa, ikantzi Cheenkawooni-jatzi: “Iroka nijaa. ¿Eeroma omata nomitsiryaaatya naaka?” ³⁷ Ikantzi Felipe: “Kyaaripero-rika pikemijantane, aritaki omatakyaa.” Ikantzi Cheenkawooni-jatzi: “Nokemijantzi, riitaki Jesús Jeepatzii-toetani, Itomi Tajorensi.” ³⁸ Ari raatzinka-kaanta-paakiro ishiyako-mento Cheenkawooni-jatzi. Ayiitanaki apitekiro, jatanaki nijaaki. Ari romitshiryaaatakari. ³⁹ Ikanta itonkaanee nijaakira, aaneeri Felipe Ishire Tajorensi. Tee iñaaneeri riiperori Cheenkawooni-jatzi jempe ikinanee Felipe. Roo kanteencha irika atziri osheki ikimo-shiretanaki, jatee. ⁴⁰ Riima Felipe, iñaashitakawo ijeekapae Azoto-ki. Ikanta rawijaki otsipaki nampitsi ikamantan-tayitakiro Kameethari Ñaantsi, roojatzi rareetan-taari Cesarea-ki.

9

Owakira-shiretee Saulo (Hch. 22.6-16; 26.12-18)

¹ Ikanta Saulo, tee ipakayiro rajarii-matari rompojiri kemijanta-neeriri Awinkatharite. Rootaki riyaaata-shitan-takariri Ompera-tajorensi-perota-rawo, ² ikantakiri: “Pojankinateniri Ompera-tajorensi-taarewo jeekatsiri Ontyaamaeriniki, pikanteri: ‘Pishineteri Saulo raayiteri tsipataaariri iiteetziri “Awotsi.” Ikyaayite ipiyota-piinteeta, roojoyiteri shirampari eejatzi tsinani, ramakiri jaka Aapatziyaweniki.’” ³ Ikanta rareetzi-mataka Saulo Ontyaamaeriniki, ari romapokakiri morekaneen-tsiri jenokinta, roorentapaakiri ikatziyaakaha. ⁴ Tyaanaki Saulo. Ikematzi ñaawaeta-neentsiri inkitekinta, ikanteetzi: “¡Saulo! ¡Saulo! ¿litaka pikoshekan-tanari?” ⁵ Rakanaki Saulo, ikantzi: “¡Pinkathari! ¿Jempema piitaka eeroka?” Ari ikantee-tziri: “Naakataki Jesús pikoshekani. Eeroka owajankitaa-waetacha, oshiyawakawo pipatzityaawomi thoyempi-thowari.” ⁶ Tema ompetawaetanaka Saulo ithaawan-tanakari, ikantanaki: “¡Pinkathari! Iitaka pikoyiri nanteeri naaka.” Ikantzi Awinkatharite: “Pikatziyee, piyaate nampitsiki. Ari ikamantee-temirori oetarika panteri.” ⁷ Osheki ithaawanaki ikaatzi oyaatakiriri Saulo, tema ikemakiro ñaantsi, tee iñiimae-tyaari ñaawaeteen-tsiri. ⁸ Ari ikatziya-witanaa Saulo. Ikoyi rokiryaa-neemi, tee omata raminanee. Rootaki rakathatan-tanakariri itsipayitakiri, raanakiri Ontyaamaeriniki. ⁹ Ari ijeekaki janta okaatzi mawa kitejeri, tee omata raminee, tee rowaeyaa, tee imiritee.

¹⁰ Ari ijeekiri Ontyaamaeriniki apaani kemijantzinkari iita Ananías. Riitaki iñaanatakiri Awinkatharite imishiwaeroki, ikantziri: “¡Ananías!” Ikantzi rirori: “¡Iita Pinkathari! Jaka nojeeki.” ¹¹ Ikantziri: “Piyaate awotsiki

‡ 8:32 ipireetari = owisha = oveja

iiteetziri ‘Tampatzikari.’ Ari ojeeki ipanko iitachari Judas, ari pojampita-kowentero iitachari Saulo, riitaki poñaachari nampitsiki Tarso. Ari ijeekiri rirori janta ramana. ¹² Nomishimpyaakiri rirori. Iñaakimi pikyaa-shita-paakiri, poteya-patziito-tanta-paakari pako, roojatzi rokiryaaan-tanaari aminee kameetha.” ¹³ Ikanta ikemaki Ananias, ikantanaki rirori: “¡Pinkathari! Osheki nokema-kotziri irika atziri, tema osheki okowaenkataki okaatzi rantayitakiri Aapatziyaweniki, rowajankitaa-yitakiri kemijanta-neemiri.* ¹⁴ Rootaki ipokantari jaka, rotyaanta-tziiri Ompera-tajorentsi-perotaa-rewo raayiteri ikaatzi awentaa-neemiri.”† ¹⁵ Ikantzi Pinkathari: “¡Piyaae Ananias! Tema irika atziri riitaki niyoshiitakiri naaka ikenkithata-koteena maawoeni nampitsiki. Ikenkithata-kaeri Israel-paeni isheninkatari rirori, ikenkithata-kahaeri eejatzi itsipa-jatzi atziri kaari isheninkata, eejatzi inkimitakiri iwinkatharite-paeni. ¹⁶ Aritaki nokanta-kaakyaawo naaka ikemaatsi-wenteena rirori.” ¹⁷ Ikanta riyaaatanaki Ananias, kyaapaaki pankotsiki jempe ijeekaki Saulo. Ari roteya-patzii-totan-takari rako. Ikantziri: “¡Noyemijantzinkarite Saulo! Rotyaantakina Awinkatharite Jesús, oñaahakimiri awotsiki jempe pikinapaaki. Nopokatzi nokiryaa-kahaemi, ojeeka-shiretanteemini Ishire Tajorentsi.” ¹⁸ Ari oparyanaki rokiki oshiyawitariri shimapentaki, aminanee kameetha Saulo. Katziyanaka, jataki romitsiryaateeteri. ¹⁹ Ikanta rowawaetanaa, roojatzi ishintsitan-taari kameetha. Eepichokiini ijeeki-mota-paentziri kemijantzinkari-paeni Ontyaamaeriniki.

Ikenkithatzi Saulo Ontyaamaeriniki

²⁰ Ari retanakawo Saulo ikenkithatanaki ipiyota-piintaha Judá-paeni, ikantzi: “Riitaki Itomi Tajorentsi iitachari Jesús.”‡ ²¹ Tema ipampoyeeyanakirini ikaatzi kemakiriri, ikanta-wakaeyani: “¿Kaarima irika kijaneentziriri Aapatziyaweniki ikaatzi awentaa-nariri Jesús? ¿Tema ritaki pokaentsiri jaka rayiri kemijantzinkari janta Ompera-tajorentsi-perotaarewoki?” ²² Eekiro ishintsitanakitzii Saulo ikenkithatanaki rirori tekatsi ithaawantyaari. Tekatsi ikante Judá-paeni nampitawori Ontyaamaeriniki ikemiri Saulo ikantzi: “Irika Jesús riitaki Jeepatzii-toetani.”

Ishiyantaari Saulo

²³ Okanta imaakotanaki osheki kitejeri, ikanta-wakae-yakani Judá-paeni: “Jame ompojiri Saulo.” ²⁴ Ari riyotzimaetaka Saulo ikowaetatzii rowamaetaeri. Tema kitejeriki eejatzi tsireniriki royaawenteetari Saulo okiishitapaaha awotsi rowamaetaeri. ²⁵ Ikanta kemijantzinkari-paeni, rotetakiri antawoki kantziri, rowayiita-kotakiri tsireni-paete jakakiroki itantoteetzirowa nampitsi. Ari ishiyaari Saulo.

Areetaa Saulo Aapatziyaweniki

²⁶ Ikanta rareetaa Saulo Aapatziyaweniki, ikowawitaka itsipata-paeyarimi riyotaani Awinkatharite. Roo kanteencha maawoeni kemijantzinkari ithaawan-takari, roshiya-kaatzi tee ikemijanta-perotee rirori. ²⁷ Ikanta Bernabé, raapatziya-nakari Saulo, jataki roñaahan-teeri ipiyotaha Otyaantaa-rewopaeni. Ikantapaakiri: “Irika Saulo iñahaeri Awinkatharite awotsiki jatachari Ontyaamaeriniki, ikenkitha-waeta-kaakiri. Tema janta nampitsiki Ontyaamaeriniki retanakawo Saulo ikenkithata-kota-neeri Jesús. Tekatsi ithaawan-tanakyaa.” ²⁸ Rootaki ijeekan-tapaari Saulo Aapatziyaweniki, inimowaetziri ranashi-waetapaa

* 9:13 kemijanta-neemiri = pitajorentsi-kaani † 9:14 Waerontsi ‡ 9:20 Jesús = Jeepatzii-toetani = Cristo

nampitsiki itsipayita-paari Otyaantaa-rewopaeni. ²⁹ Ikenkithata-kota-paeri Jesús Awinkatharite, tekatsi ithaawantyyaa. Tema ikenkithata-kaayiteeri Judá-paeni ñaawaetzirori ñaani wirakocha. Roo kanteencha ikowaeyakini rirori rowamayiri. ³⁰ Ikanta riyotee-yakini kemijantzín-karipaeni, raanakiri Saulo nampitsiki Cesarea-ki. Rotyaanteeri inampiki Tarso.

³¹ Ikanta kemijantzín-karipaeni, nampiyitawori iipatsiteki Judá-paeni, Tepoweniki eejatzi Oshitekii-toniki, kameetha ijeekayitane, eekiro rowetsika-shire-pero-tanakityaa, ipinkathataneeri Awinkatharite. Eekiro riyaaata-nakitzii isheki-perotanaki, okantakaakawo Ishire Tajorentsi.

Retsiyata-kota-kaeteeri Eneas

³² Ikanta riyayitaki Pedro rareetan-tayita nampitsiki-paeni, areetaka Tzimaani-weniki jempe inampiyitawo kemijantzinkari.* ³³ Ari ñaapaa-kiri iitachari Eneas, kijopookiri rirori, kaata-kotaki 8 ojarentsi romaryaa-ka. ³⁴ Ñaanata-paakiri, ikantziri: “¡Eneas, retsiyata-kota-kahaemi Jesús Jeepatzii-toetani. Pikatziyee, paaneero pomaryaa-mento!” Ari ikatziyanakari Eneas. ³⁵ Ikaatzi nampitawori Tzimaani-weniki eejatzi Owaap-athariniki, ñaayiteeri ikatziyanaa Eneas, rootaki ikemijan-tantanakariri Awinkatharite.

Añaanata Dorcas

³⁶ Okanta nampitsiki Owaneenkaarini, eenitatsi apaani kemijantzinkawo oeta Tabita, ñaaniki wirakocha ikantee-tziro “Dorcas.” Iroka tsinani osheki oneshironkatanta-piintzi. ³⁷ Okanta apaani kitejeri, mantsiyataki Dorcas, kamaki. Rahaetakiro, ikaawoahitee-takiro, romaryahaeta-paentziro jenokinta opankoki. ³⁸ Okanta janta Owaneenkaarini tee inteena-perotzi ojeeki nampitsi Tzimaani-weniki jempe rareetaka Pedro. Ikanta ikemaeyakini kemijantzinkari ari ijeekiri Pedro janta, rotyaantaki apite atziri ikamanta-kiteri, ikanteri: “Pipokanaki intsipaete Owaneenkaariniki.” ³⁹ Jatanaki Pedro. Ikanta rareeta-paaka janta, rahaeta-nakiri jenoki jempe romaryahaeta-takiro kaminkawo. Inkita-paakiro maawoeni kinankawo, irahaeya-paakani, oñaahayita-paakiro kithaarentsi oshirika-yitziri Dorcas. ⁴⁰ Romishitowakiro Pedro maawoeni tsinani-paeni, rotziwerowanaka, amananaka. Ipithoka-shitawo kaminkawo, ikantziri: “¡Tabita, pipiriintee!” Okiryaanee roori, aminanakiri Pedro, ijeekakira. ⁴¹ Rakatha-wakotakiro roori, ipiriintakiro. Ikaemayitakiro kinankawo-paeni eejatzi ikaatzi kemijantanaatsiri, ñaayiteero añahae. ⁴² Ikanta ikemakoe-takiro nampitsiki Owaneenkaariniki, osheki kemijanta-nakiriri Pinkathari. ⁴³ Osheki kitejeri ijeekawaetanaki Pedro Owaneenkaariniki, ijeeki-motziri iitachari Simón, Mashitsi-pakori.

10

Pedro eejatzi Cornelio

¹ Eenitatsi Cesarea-ki apaani atziri iitachari Cornelio, riitaki reewarite rowayirite wirakocha iiteetziri “Italia-jatzi.” ² Irika atziri ipinkathatziri Tajorentsi eejatzi ikemitari isheninka-paeni. Ipapiintziri ashironkaenkari osheki iyorikite okantawitaka tee isheninkatari. Osheki ramana-piintakari Tajorentsi. ³ Okanta apaani kitejeri, tema shaawiityaaki, ari romapokakiri Ronampiri Tajorentsi ikyyaa-shita-paakiri jempe ijeekaki, ñaawakiri koñaatziro, ikantapaakiri: “¡Cornelio!”* ⁴ Ari ipampoyaanakiri Cornelio,

§ 9:29 36 ñaani wirakocha = grieho * 9:32 kemijantzinkari = itajorentsita-kaeteeri * 10:3 shaawiityaaki = Ooryaa 9

ithaawan-kakiini rojampitakiri, ikantziri: “¡Pinkathari! ¿litaka pikowakotanari?” Ikantzi Ronampiri Tajorentsi: “Ikemakimiro Tajorentsi pamanani, iñaakimi pineshironkatanta-piintaki. ⁵ Potyaante pomperatani nampitsiki Owaneenkaariniki ramantakyaariri Simón, iiteetziri eejatzi Pedro. ⁶ Riitaki mayimotziriri itsipa Simón, mashitsi-pakori, jeekacheraatzirori inkaari. Riitaki kamantemini oeta panteri.”[†] ⁷ Ikanta ipiyanaa Ronampiri Tajorentsi, ikaemaki Cornelio apite romperatani. Ikaemaki apaani owayiri rameentani irika, ipinkathatziri rirori Tajorentsi. ⁸ Ikamantakiri okaatzi ikantakiriri Ronampiri Tajorentsi. Rotyaantakiri Owaneenkaariniki.

⁹ Okanta okitejeta-manee, tampatzikataki ooryaa, areetzi-mateeyakani Owaneenkaariniki. Ari rateetanaki Pedro ramana jenoki okaa-pankatapaakinta pankotsi. ¹⁰ Ikema-minthatakiro itashe, ikowaki royaa, tema owakira ronkotsiteetzi royaari, ari iñaashire-waetakari. ¹¹ Iñaakiro ashitaryaanaka inkite, rowayiitee-takiro oshiyawitawori antawo maathaantsi-mawo, othatoyitaka opatzi-mawoki. ¹² Eenitatsi osheki inashiyita-chari tsimeripaeni maathantsi-mawoki. Eenitzi-tacha eejatzi ikaatzi anayita-tsiri kepatsiki, eejatzi shiwanki-paeni. ¹³ Ikematzii ñaanatanakiriri, ikantziri: “Pedro, powamayiri irika-paeni, poyaari.” ¹⁴ Ari ikantzi Pedro: “Eero Pinkathari. Tee nowapiintari naaka irika-paeni ipinkae-tziri.” ¹⁵ Rapiitee-tanakiri Pedro inkantee-tziri: “Ikaatzi noenteeri naaka, eero piitashi-waetari eeroka ‘Iwinkaetani.’” ¹⁶ Mawa apiitaka roñaahae-takiri. Ari roepiyee-taneero jenokinta maathantsi-mawo.

¹⁷ Antawo okantzimo-shireta-nakari Pedro, ikenkishiryaa-waeta oeta oshiyakaa-wenta-chari okaatzi iñaakiri. Ari rareete-yapaakani rotyaantani Cornelio, rojampi-kowenta-pakiro ipanko Simón. ¹⁸ Inkantee-yapaakini: “¿Ari imayi jaka Simón, iiteetziri Pedro?” ¹⁹ Ikenkishiryaaako-mintheetawo Pedro okaatzi iñaakiri, ari oñaana-shireta-nakiri Ishire Tajorentsi, okantziri: “Areetapaaka mawa atziri amina-minatzimiri. ²⁰ Payiite, pitsipatyari. Eero pikijo-shireta-waetzi, tema naakataki otyaantziri.” ²¹ Roojatzi rayitanta-paaka Pedro, ikantapaakiri atziri-paeni: “Naakataki pithotyaaokotzi. ¿litaka pamina-minatan-tanari?” ²² Inkanteeyini rirori: “Ari nopoki rotyaantana Cornelio, reewari owayiri-paeni. Tampatzika-shireri rirori, ipinkathatziri Tajorentsi. Raakameethatani pisheninka-paeni Judá-paeni. Riitaki roñaahaka Ronampiri Tajorentsi, ikantakiri: ‘Pikaema-kaanteri Pedro ipoki pipankoki, ari pikemiri okaate ikamantemiri.’” ²³ Ikantzi Pedro: “Pikye pankotsiki, ari pimaanaki.” Okanta okitejeta-manee, jatanaki Pedro royaata-nakiri ikaatzi pokashita-kiriri. Royaata-nakiri eejatzi kemijantzinkari poñaachari Owaneenkaariniki.

²⁴ Tema maakotaki apaani kitejeri areete-yakani Cesarea-ki. Oyaawentaka rirori Cornelio itsipayitakari isheninka-paeni, eejatzi raapatziyani-paeni ikaatzi ikaemayitakiri. ²⁵ Ikanta rareeta-paaka Pedro pankotsiki, ishitowa-shita-nakiri Cornelio, rotziwerowa-shita-wakari, ipinkathata-wakirimi. ²⁶ Roo kanteencha ikantzi Pedro: “Pikatziye Cornelio, atziri eejatzi naaka, ari noshiyimi eeroka.” ²⁷ Ari ikenkitha-waeta-kaapaakiri, roojatzi ikyakaan-tanakiriri ipankoki, iñaapaa-kitzii Pedro osheki atziri piyoteen-chari royaawentari. ²⁸ Ikantzi Pedro: “Piyoteeyini eeroka naaka Judá-paeni, tee ishineteetana notsipatemi eerokapaeni kaari nosheninkata, tee okameethatzi nokyaa-wankotemi. Roo kanteencha owakira riyotaakina Tajorentsi, tee okameethatzi nokanta-yitemi: ‘Nowinkani eeroka.’

[†] 10:6 Otsipayita ñaantsi-paeni

²⁹ Rootaki kaari noshenkaan-tanaka nopokanaki pikaema-kaantakina. Ni-maeka nokoyi niyote oeta pikaema-kaantan-tanari.”

³⁰ Ikantzi Cornelio: “Chapinki, maakotaki okaatzi 4 kitejeri, tema shaawiityaaki ikimitaka nimaeka. Nojeeki naaka nopankoki notzi-wentawo namana. Ari noñaaki apaani atziri oshipakiryaa-paki iithaari.[‡] ³¹ Ikantapaakina: ‘Cornelio, ikemakimi Tajorentsi pamanari, riyotziro okaatzi pineshironkatantaki eeroka. ³² Potyaante jatatsini Owaneenkaarini ramina-kiteri Simón, iiteetzi eejatzi Pedro. Riitaki mayimotziriri itsipa Simón, mashitsi-pakori nampitawori inkaarecheraaki.’ ³³ Itsipaete notyaantaki jatatsini iñeemi, pimatakiro eeroka pipokanaki intsipaete. Irika nimaeka nokaatzi ipiyota-kaakina Tajorentsi. Anjatyaawo pikantawo okaatzi ikantakimiri Awinkatharite.”

³⁴ Ari retanakawo Pedro ikantanakiri: “Ari niyotziri nimaeka omaper-otatyaawo Tajorentsi tee ramaakiiytziri atziri-paeni. ³⁵ Raakameethatzi-ri ikaatzi pinkathata-neeriri, tampatzika-shireta-tsiri, okantawityaa jempe-rika inampiyityaawo, kaari nosheninkawita. ³⁶ Tema rootaki ñaantsi riyotaa-kiriri Tajorentsi nosheninka-paeni Israel-paeni rotyaantakiri Jesús Jeepatzii-toetani, riitaki Tajorentsi kantakaawori nokenkithata-kotan-taariri Jesús. Riitaki pinkathari-wenteerini maawoeni, riitaki jeekakaa-yiteeni kameetha. ³⁷ Piyoteeyini eeroka okaatzi awijeen-tsiri iipatsiteki nosheninka-paeni Judá-paeni. Etanakawo Tepoweniki romitsiryaatan-takariri paerani Juan ³⁸ irika Jesús, Kashiyakaaweni-jatzi. Riitaki Tajorentsi pakiriri Itajorenka. Tema kijokiro royiri Tajorentsi irika Jesús, rootaki riyataan-tanakari rirori ineshironkatan-tayitzi, retsiyata-kota-kaayitaki osheki raahashireyitzi peyari. ³⁹ Naaka-paeni ñaayita-kiriri okaatzi rantayitakiri Jesús janta Aapatziyaweniki eejatzi maawoeni iipatsiteki Judá-paeni. Noñaakiri eejatzi rowamahae-tanta-kariri, ikentakoe-takiri incha-kotakiki. ⁴⁰ Okanta mawatapaen-tsiri kitejeri rowañahaeri Tajorentsi, ikantakaawo rirori noñaawaeri naaka-paeni. ⁴¹ Tee roñaha-panaatyaari maawoeni atziri, apatziro naaka-paeni ikaatzi riyoshiitakiri paerani Tajorentsi kenkithata-koteerini. Tema añahae Jesús, notsipata-waari nowaeyani nirawaeteeyini eejatzi. ⁴² Riitaki otyaanta-kinari nokaman-tayiteeri maawoeni atziri, nokanteri: ‘Riitaki Jesús rowakiri Tajorentsi iyakowenteerini maawoeni añaaayita-tsiri, eejatzi ikaatzi kamayiteen-tsiri.’ ⁴³ Riitaki irika Jesús ikenkithata-kotzi-takari paerani Kamantan-taniri-paeni, ikantaki: ‘Ikaate awentahae-yaarini, aritaki ipeyakoteeniri rantayi-witakawo kaari-perori.’”§

⁴⁴ Ikenkitha-mintheetzi Pedro, omapoka-shitaka ojeeka-shiretan-tapaakiri Ishire Tajorentsi ikaatzi kemijanta-kiriri ikenkithatzi. ⁴⁵ Ari ipampoyeeyanakirini ikaatzi itsipatakari Pedro iñaakiro ojeeka-shiretan-tapaakiri Ishire Tajorentsi kaari isheninkata, okimiwitakawo ijako-perotee-tatyee-nirimi,^{*} ⁴⁶ ikematha-yitakiri iñaawae-yitanakiro otsipajato-tatsiri ñaantsi, rajahaa-wenta-nakari Tajorentsi. ⁴⁷ Ikantanakiri Pedro ikaateeyini: “¿Kantachama athañaa-pithatyaari romitsiryaatyaawo irikapaeni atziri oshiyaneeri aakapaeni ojeeka-shiretan-tee Ishire Tajorentsi?” ⁴⁸ Ari rotyaantakiri romitsiryaateeri irika-paeni okantakaawo rashiyitaari Jesús Jeepatzii-toetani. Tema osheki ikanta-witawaari ikaatzi ikenkithata-kaeri Pedro, ikantzi: “Eero piyaatzita, pijeeki-mowaeta-nakina.”

‡ 10:30 shaawiityaaki = ooryaa 9 § 10:43 Waerontsi * 10:45 oyaatakiriri Pedro = Totameshitaaniri

11

Ikamanta-paeriri Pedro kemijantzinkari-paeni Aapatziyaweniki

1 Tema kemaki itsipa Otyaantaa-rewopaeni eejatzi itsipa noyemijantzinkaritepaeni nampitawori iipatsiteki Judá-paeni, ikanteetzi: “Ikemijanteero Iñaani Tajorentsi kaari asheninkayita.” 2 Ikanta rareewitaa Pedro Aapatziyaweniki, osheki iñaanata-waeri Judá-paeni ikaatzi kemijanta-tsiri.* 3 Ikantawaeri: “¿Litaka pareetan-tariri kaari asheninkata, pakiyoyitakiri?”† 4 Ari retanakawo Pedro ikamantziri jempe okanta opoñaantari. Ikantanakiri: 5 “Okanta apaani kitejeri janta nampitsiki Owaneenkaarini nojeeki namana, ari noñaashiretakari. Noñaaki oshiyawitawori antawoete maathantsi-mawo, ithatotee-takiro opatzi-mawoki, okinapaakiro jenokinta rowayiitee-takiro roojatzi jempe nojeekaki naaka. 6 Ari namina-perota-nakiro, noñaaki osheki inashiyita-chari ipireetari, tsimeripaeni, ikaatzi anayita-tsiri kepatsiki, eejatzi shiwankiri-paeni. 7 Nokematzii ñaanata-kinari, ikantana: ‘Pedro, powamayiri irika-paeni, poyaari.’ 8 Nokantzi naka: ‘Eero Pinkathari, tema tee namonkota-piintziri naaka irika-paeni ipinkaetanira irika.’ 9 Ari rapiitee-tanakina, ikanteetana: ‘Ikaatzi noetenteeri naaka, eero piitashi-waetari eeroka ‘Ipinkaetani.’ 10 Mawa apiitaka noñaakiri. Ari roenokae-teero jenokinta okaatzi noñaakiri. 11 Roojatzi rareetan-tapaakari mawa atziri aminaminatanari, ipoñaakawo Cesarea-ki. 12 Ari oñaana-shiretanakina Ishire tajorentsi, ikantana: ‘Poyaata-nakiri irikapaeni, eero pikijo-shiretan-waetanaki.’ Rootaki nomatakiri. Irika 6 noyemijantzinkarite notsipata-nakiri. Riitaki notsipatakari nokyaa-wankotakiri apaani atziri kaari asheninkata. 13 Ikamanta-wakina, ikantana: ‘Chapinki, noñaaki Ronampiri Tajorentsi ikatziya-paaka nopankoki, ikantakina: “Potyaante jatatsini nampitsiki Owaneenkaarini riitaki amirini Simón, iiteetziri eejatzi Pedro. 14 Riitaki kamante-mironi jempe pikantyya pawijakotan-teeyaari, pitsipatee-yaari ikaatzi pisheninka-paeni eeroka.” ’ 15 Ikanta nokenkitha-waeta-kaapaakiri, ari omapoka-shitakari ojeeka-shiretan-tapaakari Ishire Tajorentsi rirori-paeni, roowaetaki ojeeka-shiretan-takae paerani aakapaeni. 16 Ari nokenkishiryaa-nakiro ikantakiri paerani Awinkatharite: ‘Imaperotatya Juan romitsiryaatanawo nijaa, roo kanteencha ari piñaayitakiro eerokapaeni ojeeka-shiretan-teemi Ishire Tajorentsi kimiwitaka romitsiryaatan-teete-mirimiri.’ 17 Tema riitaki Tajorentsi neshironkata-kiriri eejatzi rirori-paeni ikimitakae aakapaeni akemijanteeri Pinkathari Jesús Jeepatzii-toetani. ¿Litaka nokowan-tyaari naaka nokoshekyaaari Tajorentsi?” 18 Ikanta ikemaeyakini noyemijantzinkaritepaeni nampitawori Aapatziyaweniki, tekatsi ikanteeyanakini. Rajahaa-wenta-nakari Tajorentsi, ikanteeyini: “¡Ariwé! ¡Ineshironkateeri Tajorentsi kaari asheninkata! ¡Matacha ipakahaero rirori rantayitziro kaari-perori, raña-shire-yiteeta rirori!”

Kemijantaa-tsiri Antioquía-ki

19 Tema rowamahae-takiri Esteban, ari reteeta-nakawo ikoshekaetari kemijantzinkari-paeni. Rootaki ishiyan-tanakari apaani-paeni kemijantzinkari janta Fenicia-ki, Chipre-ki eejatzi Antioquía-ki. Apatziri ikenkithata-kaeri ikaatzi isheninkata-wakaa Judá-paeni jempe okanta-kota Kameethari Ñaantsi. Tee ikoyi ikenkithata-kaeri kaari isheninkata.

* 11:2 Judá-paeni = Totameshitaaniri † 11:3 kaari asheninkata = kaari totameshitaaniri

²⁰ Roo kanteencha ari rareete-yakani Antioquia-ki kemijantzinkari-paeni poñaachari Chipre-ki eejatzi Cirene-ki. Ikenkithata-kaapaakiri kaari isheninkata, ikamantakiri Kameethari Naantsi jempe ikanta-kota Jesús, Awinkatharite. ²¹ Okantakaakiri ishintsinka Awinkatharite irika-paeni, ipakaa-kaakiri itsipa-jatzi atziri rametashi-yitakari. Osheki kemijanta-nakiriri Awinkatharite. ²² Kemaeyakini kemijantzinkari-paeni Aapatziyaweniki okaatzi awijatsiri Antioquia-ki, rotyaantakiri Bernabé iñaakiteri. ²³ Ikanta rareetaka Bernabé, iñaapaakiri ikaatzi ineshironkateeri Tajorentsi, antawoete ikimo-shireta-paaki. Ikaminaa-paakiri maawoeni roejokiro-shiretan-tyaariri Awinkatharite. ²⁴ Tema neshironkatan-taniri rirori Bernabé, rawentaa-shiretari Awinkatharite, ojeeka-shiretantari Ishire tajorentsi. Rootaki isheni-perotan-tanakari kemijanta-neeriri Awinkatharite. ²⁵ Ikanta rawijanaki Bernabé, jataki Tarso-ki iñeeri Saulo. ²⁶ Iñaapaeri Saulo janta, ramaeri Antioquia-ki. Ari ijeekimo-waetakiri iyemijanta-kaani-paeni apaani ojarentsi, riyotaa-yitaki osheki atziri. Ari etanakawo Antioquia-ki iitayitzi kemijantzinkari-paeni “Jeepatziitoweri.”

²⁷ Okanta apaani kitejiri, areete-yakani Antioquia-ki Kamantan-taniri-paeni ipoñaakawo Aapatziyaweniki. ²⁸ Ikanta apaani Kamantan-taniri iitachari Agabo, ikatziyanaka ipiyoteeyanira, ikantanaki: “Ari iñahaetaki antawoete tashetsi maawoeni nampitsiki.” Tema Ishire tajorentsi ñaana-shireta-kiriri riyotan-takawori. Rootaki iñeetakiri ipinkathari-wentantari Claudio. ²⁹ Rootaki ikenkishiryaaanakari Antioquia-jatzi ineshironkateri noyemijantzinkaritepaeni jeekatsiri ipatsiteki Judá-paeni rotyaanteniri okaatzi ikowakaeriri apaani-paeni. ³⁰ Rootaki ranteeya-kirini, ikowakaetakiri Bernabé eejatzi Saulo riitaki aminakaan-teroni. Rotyaanta-kiniri antaripero-paeni janta inampiiteki Judá-paeni.

12

Rowamahae-takiri Jacobo, romonkyahaetakiri Pedro

¹ Ikanta pinkathari Herodes ipatzima-minthatakiri kemijantzinkari-paeni. ² Ikantakaantaki ithatyahaeteri Jacobo, rirentzi Juan. ³ Ikanta iñaakiro Herodes kameetha inimotakiri Judá-paeni, raakaan-takiri Pedro. Ari awijayitakiri iroka-paeni roemoshirenkae-tziro rowanta-piintee-tawori ratanteetari kaari rowaeteetzi shineya-kaeroni. ⁴ Ikanta romonkyaa-kaantakiri Pedro, rowaki ikaatzi 16 owayiri aminakowenterini. Ikenkishiryaa-witaka Herodes roñaahanteri atziri-paeni othonkakyaa-rika roemoshirenkaetawo kitejeri Anonkoryaantsi.* ⁵ Ijeeka-mintheetzi Pedro jempe romonkyahaetakiri, roetzinaarikotakawo kemijantzinkari-paeni ramanakatari Pedro ineshironkateeri Tajorentsi.

Romishitowae-teeri Pedro

⁶ Okanta omonkaatzi-mata-paaka raantyaariri Herodes irika Pedro roñaateri atziri-paeni. Ikanta imayira Pedro tsireniriki rojatekakiri apite owayiri, roojotee-tantakari apite eshirotha. Jeekaeya-tsini itsipa owayiri ikyaa-piinteeetzi raminaakowentziri. ⁷ Ari romapokaka ipokaki Ronampiri Awinkatharite, ikoñeetyakotapaakiri. Rotzinka-merikita-paakiri Pedro, rowakiryaakiri, ikantziri: “¡Pitzineel!” Tema oparya-shiwaetanaka eshirotha roojotee-tanta-kariri rakoki. ⁸ Rapiitakiri ronampiri Tajorentsi, ikantziri:

* 12:4 16 owayiri-paeni = ikaatzi 4 owayiri itsipa-yitakiri ipiyotakiri

“Powatha-kityaa, pikyaan-tyaari poyiri piitziki.” Imatakiro ikantee-takiriri Pedro. Eekiro ikantatzii ronampiri Tajorentsi: “Piwewiryaa-kotyaa, jame aate.”⁹ Shitowanaki Pedro royaata-nakiri Ronampiri Tajorentsi, tee riyotzi kyaari-pero-rika okaatzi iñiiri, tema kimiwitaka iñaashireta-tyeeyaami.¹⁰ Ikanta rawijanakiri apaani aminako-wentziriiri, rawijanakiri itsipa. Rareeta-paakawo eshirota-tsiri ashitakowontsi, ashitaryaa-shiwaetanaka. Shitowae-yanakini. Ikanta ranashitee-yanakani, roo itaponeen-tanaka, ari rookaneeri ronampiri Tajorentsi, apaniroeni ranashitanaa.¹¹ Ari ikenkishiryaa-nakiri Pedro, ikantanaki: “Ari niyotziri omaperota-tziiri Tajorentsi rotyaantakiri Ronampiri rookakaa-wentaana ikoshekinami Herodes, eejatzi Judá-paeni.”

¹² Jatanaki Pedro opankoki María, riniro Juan, iiteetziri eejatzi Marcos, ari ipiyoteeyani kemijantzinkari-paeni ramaneeyani.¹³ Areetapaaka Pedro ikyaa-piinteezira, kaemapaaki. Okanta apaani ewankawo iitachari Rode, jatanaki aminiri iitarika kaematsiri.¹⁴ Ari iyowaanteta-waeri Pedro, antawo okimo-shiretanaki, tee ashitaryaa-nakiniri ikyaanta-paakyaari, apatziro opiyanaka inthomoeki okamanta-paaki, okantzi: “Pedro kaematsiri.”¹⁵ Ikantee-tziro ewankawo: “¡Tee pishinki-wenta!” Roo kanteencha eekiro oshintsitatzi ewankawo, okantzi: “Omaperotatyyaa.” Ikanteeyini rirori: “Aamashitya Ronampiri Tajorentsi, kaari Pedro.”¹⁶ Eekiro ishintsitatzii Pedro ikaemi. Ikanta rashitaryahae-takiniri, iñaatziiri Pedro, ari ipampoyeeyanakinini.¹⁷ Ari rowaanka-nakiro rako Pedro imaeritan-teetyaari. Ikenkithata-kota-nakiro jempe ikanta Tajorentsi romishitowantaariri. Eekiro ikantana-kitzii Pedro: “Pikamanteri Jacobo eejatzi itsipa noyemijantzinkaritepaeni.” Roojatzi ishitowantanaa, jatanaki otsipaki nampitsi.

¹⁸ Okanta okitejeta-manaki, osheki okantzi-motee-yakarini aminakowenta-witariri, tema tee riyotee-yini jempe ikinaki Pedro.¹⁹ Ikantakaantaki Herodes raminamineeteeri, roo kanteencha tee ineteeri. Rootaki rookoetan-tanakariri aminakowenta-witariri, rotyaantaki owamayirini. Ikanta paata, shitowae Herodes inampiiteki Judá-paeni, jataki inampita-paentyaawo Cesarea-ki.

Ikamantakari Herodes

²⁰ Ari ikantana-kityaa Herodes ikoshekarini nampitawori Mapiniki eejatzi Shimaaki. Rootaki riyaaatee-yanta-karini iñeeri Blasto, inampina Herodes, ikoyi raapatziyaari, tema ari riyomparita-piinteeyani. Ikanta irika Blasto ikowakaakiri Herodes raakameethata-wakiri.²¹ Monkaata-paaka kitejeri ikaemakaan-takiri Herodes ikenkitha-waeta-kaeri. Ikyaanata-nakawo owaneenkawo iithaari ikenkitha-waetanta-piintari, jeeka-paaki ijeeka-mentoki ipiyotee-yakani, ikenkitha-waetanaki.²² Ari ikaema-kotziri atziri-paeni, ikantzi: “¡Irinta ñaawaateen-tsiri, Tajorentsira, kaari atziri!”²³ Tee imateeyaa Herodes roshiya-kaantee-takari Tajorentsi, ithaamentee-takari. Rootaki omapoka-shitan-tanakari romantsiyaakiri Ronampiri Tajorentsi, kiyowae-tanaki, kamaki.

²⁴ Roo kanteencha, eekiro iyaata-kota-nakitzii iñaani Tajorentsi, eekiro isheki-perota-nakitzii kemijantzinkari-paeni.

²⁵ Ikanta Bernabé eejatzi Saulo imonkaatakiro rotyaantan-teeta-kariri Aapatziyaweniki, piyeeyaani Antioquia-ki, ari itsipataari Juan iiteetziri eejatzi Marcos.

13

Retanakawo ikenkithata-kaantzi Bernabé eejatzi Saulo

¹ Eenitatsi kamantan-taniri-paeni janta Antioquia-ki jempe ipiyota-piinteyani kemijantzinkari-paeni, eenitatsi eejatzi yotaantaniri-paeni. Irika ikaateeyini: Bernabé, Simón iiteetziri eejatzi Cheenkari, Lucio Cirene-jatzi, Maneén itsipa-minthatani paerani Herodes eeniro imaenarita-paaki, eejatzi Saulo.* ² Okanta ipiyowentee-yarini Awinkatharite, itziwentee-yarini, oñaana-shiretakiri Ishire Tajorentsi, ikantakiri: “Piyoyeenari Bernabé eejatzi Saulo, riitaki nokowakaakiri nantawaeta-kaeri.” ³ Ikanta ipakaanakiro ramaneyani eejatzi itziwentee-yani, roteya-patzii-toyitan-takari rako irika-paeni, rotyaantee-yakirini.

Ikenkithateeyini Otyaantaa-rewopaeni Chipre-ki

⁴ Ikanta otyaantani Ishire tajorentsi, jateeya-nakini Seleucia-ki, ari rotete-yanakani riyaaero Chipre-ki. ⁵ Aatakote-yapaakini Salamina-ki. Retapaakawo ikenkithata-paakiro iñaani Tajorentsi jempe ipiyota-piinteyani Judá-paeni. Arira riyaatzi-tanakari eejatzi Juan ramitako-yiteri. ⁶ Ikanta raathaki-ryaanakiro enta-thakitzi othampishi, aretee-yakani nampitsiki Pafos. Ari iñaapaakiri iitachari Barjesús, riitaki sheripiyari Judá-paeni, thaeri irika kamantan-taniri. ⁷ Irika sheripiyari raapatziyani pinkathari Sergio Paulo. Yotaniri irika pinkathari. Ikaemakaan-takiri Bernabé eejatzi Saulo, tema ikowa-perotatzii ikemiro iñaani Tajorentsi. ⁸ Roo kanteencha irika sheripiyari Barjesús iitachari eejatzi iñaaniki wirakocha Elimas, osheki rotzika-tzikatakiri pinkathari eero ikemijantantawo iñaani Tajorentsi. ⁹ Ikanta Saulo, iiteetziri eejatzi Pablo, okantakaa-nakari Ishire tajorentsi, raminanakiri sheripiyari, ¹⁰ ikantanakiri: “¡Thaeri! ¡Kaari-perori! Itomi kamaari eeroka. Pimanintakiro kameethari. ¿Eeroma pipakahaero potzika-tzika-yitziro okaatzi tampatzikatzi-motziriri Nowinkatharite? ¹¹ Nimaeka rowajankiteemi Tajorentsi, ari pikamampowaakitaki, eero paminawaetee.” Apathakiraanaka, tee ikowichaatanee. Ikowakowawitana-ka akathateerini. ¹² Ikanta iñaakiro pinkathari awiji-motakiriri sheripiyari, ari ipampoyaanakiri rirori ikemiro ikamantan-teetziro jempe ikanta-kota Awinkatharite Jesús, ikemijanta-perotanaki rirori.

Areetaka Pablo eejatzi Bernabé Antioquia-ki jeekatsiri janta Pisidia-ki

¹³ Ikanta rawijanee Pablo nampitsiki Pafos itsipayitakari ikaateeyini, otetanaka riyaaero Perge-ki jeekatsiri janta Panfilia-ki. Riima Juan, tee royaata-neeri, piyanaka rirori Aapatziyaweniki. ¹⁴ Ikanta Pablo eejatzi itsipa-paeni eekiro ranashitee-yatzaani roojatzi rareetan-teeya-karini Antioquia-ki janta Pisidia-ki. Okanta kitejeri imakoryaan-teetari, ikyahae-yakini ipiyota-piinta Judá-paeni, jeekaeya-paakini. ¹⁵ Ikanta ithonkae-takiro iñaanee-tziro rojankinari Kamantan-taniri-paeni eejatzi Ikantakaan-teetani, ikantaki jewatakaan-tatsiri ipiyota-piinteeta: “¡Noyemijantzinkaritepaeni! ¿Eenitatsima pikanteri eeroka-paeni ithaamentan-tyaari asheninka-paeni?” ¹⁶ Ari ikatziyanaka Pablo, itzinaa-wakotanaka imaerintan-teetyaari, ikantanaki: “¡Pikemi nosheninka! ¡Israel-paeni! ¡Ikatzii pinkathateeriri Tajorentsi!

¹⁷ Riitakira Tajorentsi yoyaa-kiriri paerani owaejatziteni, Israel-paeni. Ishinetakiri ijeekan-tawitakari Apitantoniki. Osheki rompera-waeteetakariki janta, roo kanteencha Tajorentsi roñaahan-takiro itajorenka,

* **13:1** Herodes = pinkatha-ritatsiri paerani Tepoweniki

rookakaa-wenteeri. ¹⁸ Ojamani ikina-kina-waetaki ochempi-mashiki okaatzi 40 ojarentsi. Roo kanteencha ineshironkata-piintakiri Tajorentsi janta. ¹⁹ Okanta paata, ithonkakiri Tajorentsi ikaatzi 7 sheninkata-wakaa-chari janta Owinteniki. Rootaki rashita-kahaariri owaejatziteni iroka kepatsi. ²⁰ Tema okaatzi nokenkithata-kimiri awijaki okaatzi 450 ojarentsi ojamanitaki. Ari rotyaantakiri Tajorentsi jewayiteerini owaejatziteni. Eekiro riyaaata-kaatziro Tajorentsi rotyaantaki jewari-paeni roojatzi riweyaanta-paakawori Kamantan-tanirini Samuel. ²¹ Roo kanteencha ikowa-kotee-yakirini Tajorentsi itzimi iwinkathari-perotetyaari. Rootaki ikowakan-takariri Tajorentsi asheninikani Saúl, itomi Cis, isheninka Benjamín-paeni. Riitaki pinkathari-wenta-kiriri okaatzi 40 ojarentsi. ²² Ikanta paata Tajorentsi rowinkatharyahaeri Saúl, ipoyaataari ipinkatharita-kahaeri David. Tema riitaki David ikenkithata-kotakiri paerani Tajorentsi, ikantzi:

Noñaakiri David itomi Isaí, inimotakina,

Riitaki materoni rantero nokoyiri naaka.

²³ Eenitatsi ikashiya-kaakaeri paerani Tajorentsi rotyaanteeri icharin-ityaari pinkatharini David, riitaki owawijaako-yiteeni aakapaeni Israel-paeni. Tema irika icharinityaari David riitaki Jesús. ²⁴ Tekira ipokiita Jesús, ikenkithata-kotzi-takari Kamantan-tanirini Juan, ikantaki: '¡Israel-paeni! Otzimatyee pipiya-shire-yitee, pomitsiryaa-wentee-yaari Tajorentsi.'

²⁵ Tema okapichokita-paaki rowamahae-tantyaariri paerani Juan, ikan-tanaki: 'Tee naaka irika Jeepatzii-toetani ikashiya-kaakimiri paerani Tajorentsi. Awotsikitaki ipoki, nopinkatha-perotzitari naaka, tee nokowa-jeetziro roshiya-kaantena romperatani nomijokyaantyya-nariri ikyaantari iitziiki.'

²⁶ ¡Noyemijantzinkaritepaeni! ¡Isheninkapaeni Abraham! ¡Maawoeni eerokapaeni itsipa-jatzi pinkathateeriri Tajorentsi! Maawoeni aakapaeni rotyaantakaero iroka Ñaantsi awajakotan-teeyaari. ²⁷ Ikaatzi nampitawori Aapatziyaweniki eejatzi jewaripaeni, tee riyotee-yawakirini Jesús. Maawoeni kitejeri imakoryaan-teetari iñaanawita-piintakawo jempe rojankinata-kotakiri paerani Kamantan-taniri, roo kanteencha tee riyotakotero jankina-rentsi riiwitaka ikenkithata-koetziri Jesús. Riitaki iyakowenta-kiriri rowamaeteri Jesús, tee riyotzimaeta, imonkaata-kaatyaawo okaatzi ikamantan-takiri paerani Kamantan-taniri-paeni. ²⁸ Ipoñaashitaka ikowa-kotakiri Pilato rowamaa-kaanteri Jesús, okantawitaka tekatsi rantani rirori. ²⁹ Ikanta imonkaata-kaayitakawo rojankinata-koeta-kiriri paerani, rowatzikaryaa-koteeri Jesús jempe ikentakoe-takiri, rahaeta-nakiri ikiteetziri. ³⁰ Roo kanteencha Tajorentsi rowañahaeri. ³¹ Ari retanakawo Jesús roñaaha-panaatarini ikaatzi tsipatakariri paerani ipoñaan-takari Tepoweniki roojatzi Aapatziyaweniki. Osheki okaatzi kitejeri roñaaha-panaatarini. Riitaki kenkithata-koyiteerini nimaeka jempe-rika-paeni jempe ijeekayitzi atziri. ³² Riijatzi nokenkithata-kotzimiri nimaeka eeroka-paeni, nokenkithata-tziimiro Kameethari Ñaantsi jempe okanta-kota ikashiya-kaakiriri paerani Tajorentsi owaejatziteni. ³³ Tema imonkaatakiro Tajorentsi okaatzi ikashiya-kaantziri, tema rowañahaeri Jesús. Mataka okaatzi rojankinata-koeta-kiriri Mampaan-tsiki apiteta-tsiri, ikanteetzi:

Eerokataki otyomi.

Naaka pipaapa-tetanaa nimaeka.

³⁴ Aritaki ikamantzi-tantaka Tajorentsi rowañahaeri Jesús, tee ikoyi oshitzite iwatha jempe ikiteetakiri. Iroka ikantaki:

Tema eeroka ñeeroni okaatzi nokashiya-kaakiriri David.

³⁵ Eenitatsi otsipa Mampaantsi ikanteetaki:

Eero pishinetziri oshitzite iwatha Pitajorentsiti.

³⁶ Omaperotatyaa, kaari David ikenkithata-koete jaka, tema rañaakaa-paentziri Tajorentsi, ari imakoryaaki, itsipataari iwaejatziteni ikitayitaa, ari oshitziteeri iwatha. ³⁷ Rooma kantako-yiteenchari jaka, rowañahaeri Tajorentsi, tee oshitziti iwatha rirori. ³⁸ Noyemijantzinkaritepaeni, otzimatyee piyoyitee eeroka-paeni, nokenkithata-kota-tziiri Jesús, riitaki mateerori ipeyakoteemiro pantayi-witakawo kaari-perori. ³⁹ Ikaatzi kaari owameetha-shirete Ikantakaantani awaejatziteni Moisés, aritaki ipeyakoteeri Jesús aririka ikemijanta-neeri rirori. ⁴⁰ Paamawenteeyaa eeroka-paeni, patsipetawo-kari owajankitaantsi rojankinata-kotakiri paerani Kamantan-taniri-paeni, ikantaki:

⁴¹ Pitheen-kawaetakiri eeroka-paeni Tajorentsi,

Ari pipampoyaaawitapaentyaa nimaeka, roojatzi pipeyan-takyaari.

Tema omaperotatyeyaa okowaenkate paata oetarika nantzi-moteemiri, Eeromaeta pikemijantziro, itzimawitakyaa kamante-mironi.”

⁴² Ikanta ishitowanee ipiyota-piinteeta irika Pablo itsipatakari ikaateeyini, osheki atziri kantawaeriri: “Pipiyee otsipaki kitejeri imakoryaan-teetari, papiitero pikenkithata-kaenawo iroka ñaantsi.”

⁴³ Royaatee-yanakirini osheki Judá-paeni eejatzii kaari isheninkata kemijanta-witawori riyotaan-tziri Judá-paeni, ikemijantee-yanakini rirori. Riitaki ikaminaa-yitziri Pablo eejatzii Bernabé, ikantziri: “Poejokirotyaawo ikaminthaa-yiteemiri Tajorentsi.”

⁴⁴ Okanta otsipa kitejri imakoryaan-teetari, ipiyotee-yakani osheki atziri ikemijantero iñaani Tajorentsi ikamantanteri Pablo eejatzii Bernabé.

⁴⁵ Roo kanteencha iñaakiri Judá-paeni ipiyotee-yapaakani atziri-paeni, ikija-shiretee-yanakani. Ari retanakawo ikosheka-waeta-nakari Pablo, itheenki-mawaeta-nakiri.

⁴⁶ Tekatsi ithaawan-tanakyaa Pablo eejatzii Bernabé, ikantanakiri: “Roowitaka kameethatatsi netawakimi eeroka-paeni nokaman-temiro iñaani Tajorentsi, tema eeroka Judá-paeni. Rooma pimanintee-yakironi, eero piñeero raña-shireta-kaeteemi. Rootaki nokenkithata-kaantyaariri nimaeka kaari asheninkata. ⁴⁷ Tema rootaki ikowakaanari Tajorentsi, ikantakina:

Eeroka nowaki pikoñeetyaa-kotakaayiteeri kaari pisheninkata,

Pikenkithata-kaayiri jempe okanta-kota awijakotaantsi.

Pithotyahaero maawoeni kepatsi.”

⁴⁸ Ikanta ikemaeya-wakini kaari isheninkayita, antawo ikimo-shiretee-yanakini, ikantanaki: “Osheki okameetha-tzi iñaani Tajorentsi.” Tema ithonka ikemijantee-yakini ikaatzi riyoyee-takiri raña-shire-yitee. ⁴⁹ Tema ithonka ikenkithata-kota-nakiro iñaani Tajorentsi maawoeni nampitsi okaatzi tzimatsiri janta. ⁵⁰ Roo kanteencha eenitatsi Judá-paeni kaminaa-rirori pinkathawo tsinani-paeni tsipata-piintariri Judá-paeni ipiyoteeyani, ari ikimitakiri riiperori-paeni jwatakan-tatsiri nampitsiki, ikowakanakiri rirorii ikoshekyari Pablo eejatzii Bernabé, roemishityorri ijeekapaaki inampiki. ⁵¹ Rootaki rotekan-tanaawori iipatsi-te iitziki Pablo eejatzii Bernabé riyotan-teetyaari tee ikemijantee-tziri Tajorentsi. Awijanaki janta Iconio-ki. ⁵² Tema antawo ikimo-shiretee-yakini kemijantzin-karipaeni

jeekaneen-tsiri, tema omaperotatyaa ojeeka-shire-yitan-tanakari rirori Ishire tajorentsi.

14

Pablo eejatzi Bernabé riyataki Iconio-ki

¹ Ikanta rareetaka Pablo eejatzi Bernabé janta Iconio-ki, ikyeeyakini ipiyota-piinteeyanira Judá-paeni. Ikenkithata-kaapaakiri atziri-paeni jempe ikanta-kota Jesús. Tema osheki Judá-paeni eejatzi itsipa-jatzi atziri kemijanta-neentsiri. ² Roo kanteencha eenitatsi Judá-paeni kaari kemijanta-tsini, ikaminaakiri kaari isheninkata ikatsimatan-tyaari. Riitaki kosheka-kariri kemijantzinkari-paeni. ³ Rootaki ijeekan-tanakari ojamani irika Pablo eejatzi Bernabé janta Iconio-ki. Tema omaperotatyaa rawentaa-nakari Tajorentsi. Ikenkithata-kaanakiri atziri-paeni jempe okanta-kota retakotanta Tajorentsi. Riitaki Awinkatharite matakaeriri itajonka-wentantari, rootaki riyotan-tyaari atziri-paeni omaperotatyaa okaatzi ikenkithata-kotziri. ⁴ Roo kanteencha ikosheka-wakaanaka ikaatzi nampitawori janta. Eenitatsi aapatziya-nakariri Judá-paeni, itsipa raapatziya-nakari Otyaantaa-rewo-paeni. ⁵ Ikanta Judá-paeni itsipayitakari kaari isheninkata, ikenkitha-waeta-kaakiri jewari-paeni rowajankiteeri Pablo eejatzi Bernabé roojatzi rompojantakyaari. ⁶ Roo kanteencha yotaki rirori-paeni, shiyaka ikineeyakini Lистра-ki roojatzi Derbe-ki, rootaki nampitsi jeekayita-tsiri Licaonia-ki. Tema ithonka ranashitakawo okaatzi tzimatsiri nampitsi janta. ⁷ Ari ikamantan-takirori Kameethari Ñaantsi janta.

Rowamaa-witee-takari Pablo Lистра-ki

⁸ Okanta janta Lистра-ki eenitatsi apaani atziri tee ranashi-nita. Ashi royiroyi ikijo-pookitzi owakira itzimapaaki. Ari ijeekaki irika atziri, ⁹ ikemijantziri Pablo. Ikanta raminapaakiri Pablo, riyotanaki rawentaa-shireta-tyaari irika atziri aritaki retsiyata-kota-kahaeri. ¹⁰ Ari icheraanaki, ikantziri: “¡Pikatziyee, panashitee!” Apathakirotonaa ijapokanaka irika atziri, katziyanaka, anashitanaa. ¹¹ Ikanta iñaayitakiro Licaonia-jatzi rantakiri Pablo, ikaemae-yanakini iñaaniki, ikanteeyini: “¡Rayiitzi-motakae tajorentsi roshiyakari atziriwé!” ¹² Roshiya-kaetanakiri Bernabé riitakimi itajorentsi-nirote iiteetziri “Júpiter,” riima Pablo roshiya-kaetanakiri riitakimi itajorentsi-nirote iiteetziri “Mercurio,” tema riitaki Pablo ñaawaetatsi ikenkithatzira. ¹³ Ikanta isheripiyarite Júpiter, jeekatsiri iyaapapankote okiishitapaa awotsi nampitsiki, ramaki ipira-paeni eejatzi incha-teyaki-paeni. Itsipatakari itsipajatzi-paeni atziri ikowaeyini rowamayiri ipira-paeni, itayiniri ipinkathateri Otyaantaa-rewo-paeni.* ¹⁴ Ikanta riyotaki Bernabé eejatzi Pablo okaatzi ikenkishiryari, itzijaa-nakiro iithaari riyotan-tyaari atziri-paeni okowaenkatatzi ikoyi ranteri. Ari rojatekan-tanakari atziri-paeni, cheraanaki, ¹⁵ ikantziri: “¿Litaka pantantyaawori iroka? Atzirira naaka, ari noshiyimi eeroka-paeni. Eero pantashi-waetawo pikoyiri, pikemijanteeri Tajorentsi Kañaanitatsiri. Tema riitaki wetsikakirori inkite, kepatsi, inkaari, eejatzi okaatzi tzimanta-yitawori. ¹⁶ Riijatzi shineta-kiriri paerani piwaejatziteni rantayitero iñaamata-shiyitari rirori-paeni. ¹⁷ Roo kanteencha tee romana-pithatyaari jempe ikantawaeta rirori. Tema riitaki Tajorentsi neshironkata-piinta-kaeri aaka, rowariiro inkani okithokitan-tyaari awankiri-paeni, riitaki payiteerori maawoeni owayitari,

* **14:13** ipira-paeni = toros

ari okanta akimo-shiretantari.”¹⁸ Okantawitaka ikantayi-witakari atziri-paeni iroka, osheki opomeentsitaka ipaka-kaantyaariri rowamaeniri ipira-paeni itayiniri.

¹⁹ Ari rareetee-yapaakani Judá-paeni ipoñaayitaka Antioquía-ki eejatzi Iconio-ki. Ikaminaa-yitapaakiri atziri ikoshekyaaari Pablo. Rootaki ompojante-takariri. Inoshika-nakiri rookakiri othapiki nampitsi, roshiya-kaatzi rowamaakiri.²⁰ Ikanta ipiyowenta-paakari riyotaani-paeni Pablo, ari ipiriinta-naari eejatzi ipiyanaa nampitsiki. Ikanta okitejeta-manaki jataki Derbe-ki itsipata-naari Bernabé.²¹ Ari ikamantan-tapaero Kameethari Ñaantsi janta Derbe-ki, ikemijanta-kaaki osheki atziri. ipoñaashita ipiyaawo Listra-ki, Iconio-ki roojatzi Antioquía-ki.²² Ari rareeta-naariri ikaatzi ikemijanta-kaakiri, ikaminaa-neeri kijokiro rowaeri Jesús, rawentee-yaari. Ikantaneeri eejatzi: “Otzimatyee añeero osheki akemaatsi-waetyaari akyaaantee-yaari jempe ipinkathari-wentantee Tajorentsi.”²³ Tema raminaki ikaate jewayita-tsini jempe ipiyota-piinteeyani, riitaki jewayiteerini ikaatzi kemijanta-neeriri Jesús. Ikanta ramanakoyitanaari irika-paeni jewari-paeni, itziwenta-yitakari, ikowa-kotakiri Tajorentsi, ikantzi: “Nowinkatharite, paminakowentee-ri irika-paeni ikaatzi awentaa-yitaneemiri.”

Piyaa Antioquía-ki jeekatsiri Tonkaeroniki

²⁴ Tema eekiro ranashitayaa Pablo eejatzi Bernabé, rawijanakiro Pisidia-ki roojatzi rareetan-takari Panfilia-ki.²⁵ Ari ikamantan-tanakiro Kameethari Ñaantsi janta, retanakari nampiyitawori Perge-ki, rawijanaki roojatzi janta Atalia-ki.²⁶ Ari rotetanaa roojatzi Antioquía-ki. Tema ari riyoyahae-takiri paerani riyaatan-tyaari ikamantanero jempe okanta-kota ikaminthaantee Tajorentsi. Rootaki imonkaatakiri nimaeka rantayitakiro.²⁷ Ikanta rareetaa Antioquía-ki, ipiyota-paeri kemijantzinkari-paeni, ikamanta-paeri okaatzi rantakaa-yitakiriri Tajorentsi, jempe ikanta rawentaa-kaayitaari kaari isheninkata.²⁸ Ari ijeekapaeri Pablo eejatzi Bernabé itsipayita-paari ikaatzi kemijanta-naatsiri.

15

Ipiyoteeta Aapatziyaweniki

¹ Ari rareetee-yakani atziri-paeni janta Antioquía-ki ipoñaayitakawo iipatsiteki Judá-paeni, riyotaa-paakiri kemijantzinkari-paeni, ikantapaakiri: “Noyemijantzinkari-paeni, eeorika pimonkaatziro Ikantakaantani Moisés pitomeshitaa-nityaa, eero pawijako-shire-yitee.”² Tee inimoritzii Pablo eejatzi Bernabé okaatzi riyotaan-tziri areetapaen-chari, osheki iñaana-minthatakiri irika-paeni. Rootaki ikowanta-nakari kemijantzinkari-paeni Antioquía-jatzi riyaatee Pablo eejatzi Bernabé Aapatziyaweniki. Apatziro rowetsikaero rirori-paeni awijeentsiri itsipatyaari Otyaantaa-rewo-paeni eejatzi jewatziriri kemijantzinkari inampiki.³ Ikanta riyaatee-yeeni Pablo eejatzi Bernabé ikinaneero Fenicia-ki roojatzi Oshitekii-toniki. Ari ikamanta-yitaneeri Judá-paeni ikaatzi kemijantaa-tsiri, ikantziri: “Kemijanta-yitee itsipa-jatzi kaari isheninkata.” Tema osheki ikimo-shiretee-yanakini noyemijantzinkarite-paeni Judá-paeni.⁴ Areetee-yaani janta Aapatziyaweniki. Raakameethata-waeri kemijantzinkari-paeni, Otyaantaa-rewo-paeni eejatzi jewatziriri kemijantzinkari. Ikamanta-paeri rirori okaatzi rantakaa-yitakiriri Tajorentsi.⁵ Roo kanteencha eenitatsi

Inashitantaniri-paeni kemijantaa-tsiri, ikantanaki: “Ikaatzi kemijantaa-tsiri kaari asheninkata, okowa-perotatyaa imonkaateero Ikantakaantani Moisés, itomeshitaa-niteeyaa.”

⁶ Ari ipiyotee-yanakani Otyaantaa-rewo-paeni eejatzi jewari-paeni ikenkitha-waeta-kotee-yironi jempe okanta-kota iroka. ⁷ Okanta ojamanitaki ikenkitha-waeteeyakini, ari ikatziyanaka Pedro, ikantanaki: “Noyemijantzinkarite-paeni, piyoteeyini eeroka, naaka rotyaantaki paerani Tajorentsi nokenkithata-kaayiteeri Kameethari Nnaantsi kaari asheninkata, rootaki ikemijantan-teeyaari rirori-paeni. ⁸ Tema Tajorentsi riyotzi-teero okaatzi akenkishiryaa-yitari, roñaahan-takiro ikoyi eejatzi ojeeka-shiretan-teeyaari Ishire tajorentsi itsipa-jatzi kaari asheninkata ikimitakae aakapaeni. ⁹ Tema raakameethateeri Tajorentsi irika-paeni ikimita-kaera eejatzi aakapaeni, tekatsi ramaakite Tajorentsi. Roetenta-shire-yiteeri ikaatzi awentaa-shiretariri Jesús. ¹⁰ ¿Kameethata-tsuma pitheenkiro rantakiri Tajorentsi? ¿Litaka pikowantari pishintsiteri kemijanta-naatsiri imonkaatero ikantakaan-teetani kaari amataa-jeetzi aakapaeni, kaari imataa-jeete eejatzi owaejatzi? ¹¹ Tema rootaki ineshironkatani Awinkatharite Jesús owawijaako-shire-yiteeri aakapaeni. Ari ikantzita-yiaari eejatzi rirori-paeni.”

¹² Ari imaeriteyanakini maawoeni. Ikematziiri eejatzi Bernabé, Pablo ikenkithata-kotziro okaatzi rantakaa-yitakiriri Tajorentsi inampiki-paeni itsipa-jatzi atziri kaari isheninkata. ¹³ Ikanta ithonkakiro ikamantakiri, ikantanaki Jacobo: “Noyemijantzinkaritepaeni, pikemijanta-wakina: ¹⁴ Ikamanta-kaero Simón jempe ikanta Tajorentsi retanta-nakawori riyoyaayitakiri itsipa-jatzi atziri ikemijantan-teeyariri rirori-paeni.* ¹⁵ Tema rootaki ikenkithata-kaakiriri Tajorentsi paerani Kamantan-taniri-paeni, ikantaki:

¹⁶ Aririka awijayitaki iroka-paeni, aritaki nopiyee. Nopiriinteero ipanko David.

Nopinkatha-ritakaeri icharinityaari ari ikimiteeyaari jempe ikanta rirori nopinkatharitakaakiri.

¹⁷ Ari omata iroka, ari raminaminateena itsipa-jatzi atziri, ikantayiteena: ‘Nowinkatharite,’

Ari okantyya nashiyitan-teeyariri kaari pisheninkata.

¹⁸ Ari ikantzi ifaawaetzi Awinkatharite Tajorentsi. Tema riitaki kashiya-kaayita-kaerori iroka-paeni paerani owakira etantana-kawori.

¹⁹ Rootaki nokantan-tyaari naaka, tee okameethatzi añaakaeri itsipa-jatzi kaari asheninkata ikaatzi kemijanta-yiteeriri Tajorentsi. ²⁰ Apatziro otyaanteniri jankina-rentsi eero rowantari wathatsi rashita-kaetariri tajorentsi-niro-paeni, eero imayempi-waetzi, eero rowakoyitawo riraa tsimeripaeni. ²¹ Tema rootaki iroka rojankinari Moisés ikenkithata-kota-piintee-tziri jempe-rika-paeni ipiyota-piinta Judá-paeni kitejeri imakoryaan-teetari. Rootaki retanakari paerani. Rootaki ipakan-tyaawori iroka-paeni eero ikantzimo-shiryaa-kaantari asheninka-paeni.”

²² Ikanta Otyaantaa-rewo-paeni eejatzi jewari-paeni, itsipayitakari kemijantzinkari-paeni, riyoyaaki rotyaanteri Antioquía-ki itsipatanakyaari Pablo eejatzi Bernabé. Irika ikaatzi riyoyaakiri: Judas iiteetziri Barsabás, eejatzi Silas. Riitaki jewatakaa-yitakiriri kemijantzinkari-paeni janta. ²³ Riitaki anaakironi jankina-rentsi. Iroka okantzi

* 15:14 Waerontsi

ojankinata: “Noyemijantzinkarite-paeni, naaka-paeni Otyaantaa-rewopaeni eejatzi jewari-paeni. Nowethee-yimini eeroka kaari nosheninkayita nampiyitawori Antioquia-ki, Tonkaeroniki, eejatzi Cilicia-ki. ²⁴ Niyoteeyakini eenitatsi poñaayita-noonchari jaka, riitaki oñaashirenka-kimiri janta, ikoyi pimonkaa-yiteero Ikantakaan-teetani, pitomeshitaa-niteeyaa. Kaarira notyaantani naaka-paeni. ²⁵ Rootaki nokenkitha-waetan-takari jaka, ari niyoyaaki akaatee-yirini jaka, riitaki jatatsini iñeemi itsipata-nakyaari etakotanewo Pablo eejatzi Bernabé. ²⁶ Riyyitaki atsipewenta-kariri rawentaa-naari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁷ Notyaantakimiri Judas eejatzi Silas. Riitaki kamanta-paakimini maawoeni janta. ²⁸ Tema tee okameethatzi noñaakaa-waetemi eeroka-paeni, tema tee inimoritzi Ishire tajorentsi eejatzi naaka-paeni. Apatziro pantayita-neero okaatzi kowachari. Iroka nokantzi: ²⁹ Eero powayitari wathatsi rashitakaetariri tajorentsi-niro-paeni. Eero powakoyitawo riraa tsimeri. Eero pimayempi-waetzi. Aririka pimonkaa-yitanakiro iroka, kameethataki. Ari okaatzi.”

³⁰ Ikanta riyaa-yanakini ikaatzi jatatsini, areete-yakani Antioquia-ki. Ipiyota-paakiri kemijantzinkari-paeni, ipapaakiri jankina-rentsi. ³¹ Ikanta iñaanata-wakiro, ikimo-shiretee-yanakini. ³² Tema Kamantan-taniri irika Judas eejatzi Silas, ithaamenta-kaapaakari noyemijantzinkarite-paeni rojokirotantyaari Tajorentsi, inimoyita-neeri. ³³ Okanta ojananitaki ijeekimowaetakiri kameetha, rotyaanteeri jempe ipoñaakawo paerani. ³⁴ Roo kanteencha ikowaki Silas ijeekanaki rirori Antioquia-ki.† ³⁵ Ari ikimitakari Pablo eejatzi Bernabé roojatzi ijeekanaki rirori Antioquia-ki, itsipatakari itsipajatzi-paeni kemijantzinkari, eekiro ikaman Roñaayee-takiriritan-tanakitziro iñaani Awinkatharite.

Pablo rotsiparyari Bernabé, rapiitakiro riyaatzi ikenkithatzi

³⁶ Okanta paata, ikanteeri Pablo irika Bernabé: “Jame apiiteero areetyaari inampiki noyemijantzinkarite-paeni jempe akamantan-takiro iñaani Awinkatharite. Amineeri jempe ikantayita.” ³⁷ Ari ikowawitaka Bernabé raanakirimi Juan, iiteetziri eejatzi Marcos. ³⁸ Roo kanteencha Pablo tee inimoritzi raaneeri, tema rookawenta-kityaari paerani Marcos janta Panfilia-ki, tee ithotyero Marcos itsipatyaaari jempe ikenkithata-kaantayitzi. ³⁹ Ari iñaana-minthata-wakae-yakani. Ari rotsiparyaa-wakaa-naka. Raanakiri Bernabé irika Marcos, otetanaka ikinanaki Chipre-ki. ⁴⁰ Riima Pablo, raminakiri Silas riitaki itsipatyaaari rirori. Ikanta ramanakotawaari noyemijantzinkarite-paeni, ikantzi: “Nowinkatharite, nawenteemi eeroka, pikaminthayiri irika.” Ari riyaa-yanakini. ⁴¹ Ikanta ikinanaki Tonkaeroniki roojatzi Cilicia-ki, ikowa-shireta-kaayitakiri rawentee-yaari Jesús ikaatzi kemijanta-yitaa-tsiri.

16

Timoteo itsipatari Pablo eejatzi Silas

¹ Eekiro riyaatatzii rareetanta Pablo, ithonka rareetantaka Derbe-ki eejatzi Listra-ki. Ari ijeekiri apaani ewankari iita Timoteo, kemijantzinkari rirori. Otomi Judá-paeni, kemijantzinkawo roori, wirakocha ipaapate.*

† 15:34 Inashiyita ñaatsipaeni * 16:1 wirakocha = grieho

² Ikanta kemijantzinkari-paeni nampitawori Listra-ki eejatzi Iconio-ki, kameetha ikenkithata-kotakiri irika Timoteo. ³ Rootaki ikowantana-kari Pablo itsipatyari Timoteo jempe rareetan-tayita. Roo kanteencha riyoteeyini maawoeni Judá-paeni wirakochaha ipaapate. Rootaki raantana-kariri Pablo imeshitaa-niteri irika Timoteo. ⁴ Ikanta ikinayita-naki nampitsi-paeni, ikamanta-yitanakiri kemijantzinkari-paeni rantayiteero okaatzi rojankinatakiri Otyaantaa-rewo-paeni itsipatakari jewari-paeni janta Aapatziyaweniki. ⁵ Rootaki rawentaa-perotan-tanakariri Jesús ikaatzi kemijanta-naatsiri janta. Tema eekiro isheki-perota-nakitzi ikaatzi kemijanta-naatsiri maawoeni kitejeri.

Romishimpyaakiri Pablo apaani Macedonia-jatzi

⁶ Ikanta Pablo roshinampita-nakiro Frigia eejatzi Galacia, tema tee oshineteeri Ishire tajorentsi ikenkithata-kaante janta Asia-ki. ⁷ Roojatzi rareetan-takari janta Misia-ki. Ari ikenkishiryaa-witaka ikinana-kiromi Bitinia-ki, roo kanteencha tee oshinetziri Ishire Jesús riyaaatero janta. ⁸ Awijanaki nampitsiki Misia, oerinkae-yapaakani janta nampitsiki Troas. ⁹ Okanta otsirenitanaki, ari imishiwaetaki Pablo, iñaaki apaani Macedonia-jatzi, ikantziri: “Pareetena nonampiki, pineshironka-yiteena.” ¹⁰ Ikanta romishimpyee-takiri Pablo, ari nowetsikae-yanakani niyaateeyini Macedonia-ki. Tema niyoteeyini riitaki Tajorentsi kowatsiri niyaate janta, nokaman-teeri Kameethari Naantsi ikaatzi nampitawori janta.

Romonkyahaetakiri Filipos-ki

¹¹ Ari notetee-yanaani janta nampitsiki Troas, apatziro nowanakiro niyaatziro Samotracia-ki. Okanta okitejeta-manee roojatzi naata-kotan-tapaakari Owakira-weniki. ¹² Ikanta nawijanaki roojatzi nampitsiki Filipos. Tema iroka nampitsi rootaki otzinkami nampitsi Macedonia. Ari inampiyitawori wirakocha poñaayita-chari Roma-ki. Ari nojeeka-waeta-paakiri janta. ¹³ Okanta apaani kitejeri imakoryaanta-piintari Judá-paeni, niyaataki nijaa-cheraaki. Noshiya-kaatzi ari ipiyoteeyani Judá-paeni ramanee-yaani. Ikanta nareeta-paaka janta, jeekaeya-paakinani, nokenkitha-waeta-kaapaakiro tsinani-paeni piyotee-yacharini janta. ¹⁴ Eenitatsi apaani tsinani kemijanta-kinari nokenkitha-waetzi oeta Lidia. Rootaki poñaachari nampitsiki Tiatora. Ari opoki roori iyompari-waeta kithaarentsi kityonka-mawota-tsiri. Opinkathata-piintakiri roori Tajorentsi. Tema ikantakaakawo Awinkatharite okowa-shirete okemijanteri Pablo okaatzi ikantziri. ¹⁵ Okanta omitsiryaate-takiro roori eejatzi ikaatzi jeeka-pankotzirori, okantee-yanakinani: “Jame aate nopankoki, ari pimaapaante.” Ari nomatee-yakironi, tema osheki apiipiitakina roori okantana.

¹⁶ Okanta paata, niyaatee-yakini namana notsipatari Pablo, ari non-tonkiyotakawo awotsiki apaani ewankawo romperateetani. Tema iroka ewankawo raahashi-reta-tziro peyari, rootaki riyotakaan-tawori oetarika awiji-motziriri atziri. Ari ipineetziriri osheki koriki omperatawori iroka ewankawo. ¹⁷ Tema oyaatee-yanakinani iroka ewankawo, ocherana-naki okaema-kotziri atziri-paeni, okantzi: “¡Irika atziri-paeni romperatani Tajorentsi Jenoki-jatzi, riitaki kamanteemini pawijakotan-teeyaari!” ¹⁸ Ari okantatyaa ocheraa-waetzi maawoeni kitejeri iroka ewankawo, roojatzi owatsimaan-takariri Pablo, iñaanatakiri peyari aahashireta-kirori, ikantziri: “Piyaatapi-thateero iroka ewankawo, tema nawaantari Jesús Jeepatzi-totaa-rewo, riitaki matakae-mironi.” Intsiapaete ikantana peyari riyaaat-pithata-neero.

¹⁹ Roo kanteencha irika omperatawori ewankawo, riyotanaki eero raantaawo osheki koriki, raanakiri Pablo eejatzi Silas ijeekaeyinira jewari-paeni, jempe ipiyoteeyani atziri. ²⁰ Ikantapaakiri jewatatsiri: “Irika-paeni Judá-paeni roñaashirenkakiri asheninka-paeni jaka anampiki. ²¹ Riyotaa-shitakari okaatzi rametee-yarini rirori, tee akowaeyironi aakapaeni ranteetero, tema aakapaeni rojankinata-kotani pinkatha-ritatsiri Roma-ki. ²² Imatzitanakawo atziri-paeni ashitawori inampi ikoshekakari Pablo eejatzi Silas. Ikantzi jewari: “Pantokoryaa-yiteri, pipajateri.” ²³ Ikanta ipakaakiri ipajatziri, raanakiri rowayirite wirakocha romonkyaaakiri. Ikantanakiri aminako-wentziriri omonkyahaa-rewo-paeni: “Paminako-wenta-peroteri irika-paeni ishiyakari.” ²⁴ Ikanta ikemaki aminako-wentan-taniri ikanteetanakiri, rominkyaaperotakiri inthomoeki, rawikitzitan-takari tenari-paeni incha-kota.

²⁵ Okanta niyankiiteki tsireniri, amaneeya-chani, omampahae-yachani Pablo itsipatakari Silas, kemaeya-tsini itsipa omonkyaa-rewo-paeni. ²⁶ Ari omapoka-shitaka omoyekanaka, eewokapaakiro romonkyahaetakirira. Intsipaeete ashitaryaanaka ashitakowontsi, ashitaryaa-shiwaetanaka eshirotha roojotan-teetariri omonkyahaa-rewo. ²⁷ Ikanta ikakitanaki aminako-wentziriri omonkyahaa-rewo, iñaatziro ashitaryaanaka ashitakowontsi, raa-nakiro rowathaa-mento ikoyi rojateeyaa, roshiyakaatzi shiyayitaka omonkyahaa-rewo-paeni. ²⁸ Roo kanteencha ikaemakota-nakiri Pablo, ikantziri: “¡Eero powashironkaa-waeta, eeniro nojeekaeyini maawoeni jaka!” ²⁹ Ari ikaema-kaantaki ootamentotsi, ishiya-perotayaa ikyaapaaki aminako-wentziriri omonkyahaa-rewo. Ikanta iñaapaakiri Pablo eejatzi Silas, antawo ithaawan-tanakari, ompetawaetanaka, rotziwerowa-shita-nakari ³⁰ Romishitowakiri Pablo eejatzi Silas, rojampitakiri, ikantziri: “Pinkathari, ¿litaka nanteri naaka nawijakotan-teeyaari?” ³¹ Ikanteeyini rirori: “Pikemijanteeri Awinkatharite Jesús, aritaki pawijako-shiretee eeroka, eejatzi ikaatzi jeekatsiri pipankoki.” ³² Ari ikenkithata-kaanakiri jempe ikanta-kota Awinkatharite. Tema ikemaeyakini ikaatzi jeekatsiri ipankoki. ³³ Tema eeniro oniyaankii-tye tsireniri, raanakiri Pablo eejatzi Silas otsipaki pankotsi. Ari ikiwaeniri raawyahae-takirira ipajawaetee-tziri. Ikanta romitsiryahaetakiri rirori imatzitakari ikaatzi isheninka-yitari. ³⁴ Ari raanakiri ipankoki, ipapaakiri rowanawo. Tema kimoshireteeyanakini ikemijanteeri Tajorentsi itsipayitakari isheninka-paeni.

³⁵ Okanta okitejeta-manee, rotyaantaki jewari aminako-wentziriri omonkyahaa-rewo, ikantziri: “Pomishitowaeri Pablo eejatzi Silas.” ³⁶ Ikanta amina-kotan-taniri, ikantakiri Pablo: “¡Nosheninka! Ikantakina neewarite nomishitowa-yiteemi. Kantacha piyaayitee kameetha.” ³⁷ Roo kanteencha Pablo, ikantanakiri rirori: “Naaka rojankinata-kotani iwinkatharite Roma-jatzi. Tema ipajata-kaantakina peewarite ipiyoteeyanira atziri-paeni, romonkyaa-kaantakina. Tee raminawakiro eenitatsi-rika nantani. ¿litaka ikowantari romishitowa-yiteena romanakaashitena? ¡Tee nokoyi! Pikanteri ipokanaki rirori, riitaki omishitowaenani.” ³⁸ Ikanta ipiyanaka aminako-wentan-taniri, ikamanta-paakiri jewari-paeni. Ikanta ikemawaki rojankinata-kotanira iwinkatharite Roma-jatzi, antawo ithaawae-yanakini. ³⁹ Jatanaki jewari-paeni, ikantapaakiri Pablo eejatzi Silas: “Pipeyakoteenawo nowajankitaa-kaantakimi.” Romishitowa-kaanteeri, ikantawaneeri: “Piyaayitee, tee nokoyi pijeeki nonampiki.” ⁴⁰ Ikanta ishitowanee romonkyahae-takiri, jataki opankoki Lidia. Ari ipokaeyini kemijanta-naatsiri, ithamentaka-shireta-kaayitakari rawentaa-perotyaa

Jesús. Ikanta ipakaakiro, jateeyeeni.

17

Ikoshekanteetaka Tesalónica-ki

¹ Eekiro riyaaatatzii Pablo eejatzi Silas rareetanta. Ikinayitaki nampitsiki-paeni Anffipolis eejatzi Apolonia roojatzi rareetan-takari Tesalónica-ki jempe ipiyota-piinteeyani Judá-paeni. ² Rootaki rameta-piintakari Pablo, ikyaapiintzi jempe ipiyota-piinta Judá-paeni. Tema mawa kitejeri imakoryaan-teetari riyaaata-piintaki janta. Osheki ikenkithata-kaakiri Judá-paeni. ³ Riyotaayitziri Jankina-rentsi-perori jempe ikenkithata-koetziri Jeepatzii-totaa-rewo ikami-motante, aritaki rañahae eejatzi. Ikantziri: “Irika Jesús nokenkithata-kotzimiri, riitaki Jeepatzii-totaa-rewo.” ⁴ Eenitatsi Judá-paeni kemijanta-nakirori ikamantan-tziri Pablo, rootaki rawentaan-tanaariri Jesús, itsipayita-nakari Pablo eejatzi Silas. Ikemijantee-yanakini eejatzi osheki kaari Judá-paeni pinkatha-witariri Tajorentsi. Ari okimitakari eejatzi roo-perori-paeni tsinani-paeni.* ⁵ Roo kanteencha eenitatsi itsipa-paeni Judá-paeni kaari kemijanta-tsini, tee inimota-nakiri rirori. Raminaki kaari-pero-shireri-paeni atziri. Rotyaantakari ikaminayiri atziri-paeni nampitsiki ikoshekan-tyaariri Pablo eejatzi Silas. Irika-paeni kaari-pero-shireri ikyaaki ipankoki Jasón inoshikiri Pablo eejatzi Silas, ikoshekan-tyaariri nampitawori janta. ⁶ Teera iñaashitari rminamina-witakari pankotsiki, inoshika-nakiri Jasón itsipataa-nakiri itsipa-paeni kemijantzinkari, raanakiri ijeeki jewatatsiri nampitsiki, ikantapaakiri: “¡Areetaka nimaeka jaka anampiki oñaashirenkaan-teentsiri nampitsiki-paeni. ⁷ Riitaki Jasón oejeeka-wakiriri ipankoki! Itheenka-yitziro inintakaanani awinkatharite Roma-ki, ikanteeyini: ‘Eenitatsi itsipa pinkathari, iita Jesús.’” ⁸ Ikanta ikemaki maawoeni atziri-paeni eejatzi jewari-paeni, tee inimota-nakiri. ⁹ Roo kanteencha ikowa-kotakiri Jasón ipinawentyaa eejatzi itsipa-paeni kemijantzinkari, rootaki ipakaan-taariri.

Jataki Pablo eejatzi Silas Berea-ki

¹⁰ Okanta otsirenitanaiki irika-paeni kemijantzinkari-paeni, rotyaanteeri Pablo eejatzi Silas janta Berea-ki. Ikanta rareetee-yakani janta, ikyaapae ipiyota-piinteeyanira Judá-paeni. ¹¹ Tema irika-paeni Judá-paeni nampitawori Berea-ki, nethaan-taniri irikapaeni tee roshiyari Tesalónica-jatzi. Kimoshiretatsi ikemijantziro Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jesús. Roetziñaarikotanakawo maawoeni kitejeri iñaanata-nakiro Jankina-rentsi-perori iñaantyaawori kyaari-pero-rika ikamantee-tziriri. ¹² Tema eenitatsi osheki Judá-paeni kemijanta-neeriri Jesús. Ari ikimitzi-takari eejatzi kaari Judá-paeni, shirampari-paeni eejatzi tsinani-paeni. Tema riiperori irika-paeni inampiki. ¹³ Roo kanteencha ikema-kotakiri Judá-paeni nampitawori Tesalónica-ki, ikamantan-tziro Pablo Kameethari Ñaantsi janta Berea-ki, pokaeya-nakini, ikaminaa-paakiri atziri-paeni ikoshekan-tyaariri Pablo. ¹⁴ Ikanta kemijantzinkari-paeni janta, intsipaete rotyaanteeri Pablo inkaaricheraaki. Riima Silas eejatzi Timoteo roojatzi ijeekanaki rirori Berea-ki. ¹⁵ Ikanta irika-paeni aaneeriri Pablo itsipata-nakari roojatzi rareetan-takari nampitsiki Atenas. Roo kanteencha Pablo ikantakiri kemijantzinkari-paeni oyaatakiriri: “Aririka pipiyea Berea-ki, pikanta-paeri Silas eejatzi Timoteo: ‘Ikantakaan-tzimi Pablo, piyaate intsipaete.’”

* 17:4 kaari Judá-paeni = griego

Ijeeki Pablo Nampitsiki Atenas

¹⁶ Ikanta ijeeki Pablo nampitsiki Atenas royaawentari Silas eejatzi Timoteo, antawo rowashiretakotanaka iñaayitziri nampitawori Atenas ipinkatha-waetziri tajorensi-niro-paeni. ¹⁷ Rootaki ikenkitha-waeta-kaanta-kariri Judá-paeni jempe ipiyota-piinteeyani, eejatzi itsipa-jatzi atziri kaari isheninkata pinkathateeriri Tajorensi. Maawoeni kitejeri riyaatzi jempe riyompariteeta, ari ikenkitha-waeta-kaayitakiri atziri-paeni ikaatzii iñaayitziri janta. ¹⁸ Tema iñaana-minthatakiri yotaniri-paeni ikantee-tziri Kimoshire-weri-paeni, itsipa ikantee-tziri Ñaako-weri-paeni. Rootaki rojampita-wakaantari irika-paeni, ikantzii: “¿litaka riyotaan-tziri irika kiñaaniri?” Ikanteeyini itsipa: “Kimitaka ikenkithata-kota-tziiri itajorensi-niroote itsipa-jatzi atziri.” Rootaki ikantan-tayitari tema ikamantan-tatziiro Pablo Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jesús, rañaantaari.† ¹⁹ Ari raanakiri janta jempe ipiyota-piinteeyani yotaniri-paeni, iiteetziro “Areópago”. Rojampitakiri, ikantziri: “Anjatyaa pikaman-tenawo okanta-kota owakirari pikenkithata-kotziri?” ²⁰ Tema pikamantan-takiro nonampiki kaari nokema-piinteeyini. Nokoyi niyoteeyini oetarika kanta-kota-chari.” ²¹ (Tema irika-paeni nampitawori Atenas eejatzi areetzinkari-paeni janta, osheki iñaamatakawo ikemijantero owakirata-tsiri ñaantsi, imatantyaawo rirori ikamantantero.)

²² Ari ikatziyanaka Pablo ipiyowentee-takari, ikantanaki: “Ayompari, noñaakimi naaka eenitatsi osheki pitajorensi-tetari pipinkathata-piintziri. ²³ Nanashitakawo maawoeni pinampi, noñaakiro pitaapokimento-paeni. Eenitatsi apaani pojankinatakiri, pikantzii: ‘TAJORENTSI KAARI RIYOTEETZI.’ Riiijatzi nokenkithata-kotzimiri naaka irika Tajorensi pipinkathatziri eeroka-paeni, kaari piyoteeyini eejatzi. ²⁴ Riitaki irika Tajorensi wetsika-kirori kepatsi eejatzi ikaatzii tzmianta-yitawori. Riitaki ashitawori inkite eejatzi kepatsi. Tee ijeekantawo tajorensi-panko rowetsikani atziri-paeni. ²⁵ Tee ikoetyaa-waetzi rirori rowetsikae-tantyaanariri oetyaa-rika. Tema riitaki añaakaeriri maawoeni atziri, riitaki añaenkata-kaetariri, ipantziro maawoeni ikowityaa-haetziri. ²⁶ Riitaki wetsika-kiriri etanakawori atziri, riitaki oshekyaa-kiriri, ithonka inampitanakawo maawoeni kepatsiki. Ikamantzi-takari Tajorensi jempe okaate rañaayite, jempe-rika-paeni inampiyityaawo. ²⁷ Rootaki rantantayitakawori iroka, raminamina-tantee-yaariri. Okimiwitakawo ipampi-pampiwaeta-tyeemi raminamina-waetziri. Aritaki iñaahaeri. Tema tee inteenatzi ijeeki Tajorensi ari itsipayitee maawoeni aakapaeni. ²⁸ Riitaki añaakaa-yiteeri nimaeka, ishwata-kaayitee, riiijatzi jeekakaa-yiteeri. Rootaki ikantzi-takari paerani kenkithata-kaanta-tsiri pisheninka, ikantaki: ‘Omaperotatyaa, aakataki itomyaayi Tajorensi.’ ²⁹ Tema kyaaryoo rashiyitee Tajorensi, tee okameethatzi roshiyaari irika oshiyakaa-wontsi rowetsikani atziri-paeni, rowetsika-yitzi ooro, koriki, mapi, eejatzi okaatzii ikenkishiryaaari rowetsika-yiteri. ³⁰ Tema paeranitaki ipeyako-yiteeri Tajorensi ikaatzii antashi-waeta-kawori iroka-paeni, okantakaan-tziro tee riyotee-yanitzi okaatzii rantziri. Roo kanteencha ikanteeri nimaeka Tajorensi maawoeni nampitawori kepatsiki, ikantziri: ‘Pipakahaero kaari-perori pametashi-yitari.’ ³¹ Tema riyoyaaki Tajorensi apaani atziri, riitaki rotyaanteeri raminako-yiteero okaatzii antayitakiri. Aritaki riyotaki rirori

† 17:18 Kimoshire-weri-paeni = epícúreos = riyotaan-tziro kowaperota-chari akimo-shireta-waete; Ñaako-weri-paeni = estoicos = riyotaantzi otzimatyee añaako-perota-nityaa.

Tajorentsi jempe-paete imateero. Tema roñaha-kaeri Tajorentsi irika atziri rowañahaeri ikamawitaka.”

³² Ikanta ikemaki ikenkithata-kotakiri kaminkari rañahae, eeniyitatsi theenkana-kiriri. Riima itsipa-paeni, ikantanakiri: “Ari apiitero paata pikenkithata-kotenawo iroka.” ³³ Ari ishitowa-pithata-nakiri Pablo irika-paeni. ³⁴ Roo kanteencha eenitatsi kemijanta-neeri Jesús. Riitaki oyaatana-kiriri Pablo. Eenitatsi apaani tsinani tsipata-kariri ikaatzi kemijanta-naatsiri, oeta Dámaris. Ikemijantzitanaka Dionisio, riijatzi apaani itsipawitari ipiyota-piinta Areópago.

18

Areetaka Pablo Corinto-ki

¹ Ikanta rawijaki Pablo ijeekawita-paaka nampitsiki Atenas, jataki Corinto-ki. ² Ari iñaapaakiri apaani isheninka Judá-paeni iitachari Aquila, Ponto-jatzi irika. Owakira rareeta-ka Aquila itsipatawo Priscila, iina, ipoñakawo Italia-ki. Tema ikantakaanta-kitzi iwinkatharite Roma-jatzi, iitachari Claudio, ishitowae maawoeni Judá-paeni inampiki. Ari riyataaki Pablo rareetyaari Aquila eejatzi Priscila. ³ Iñaapaakiri roetziñaarikotawo ishirika-yitziro tonta-mawota-tsiri maathantsi, ipankoetari. Rootaki ijeekan-tapaakari Pablo itsipatyaari rantawaete. Tema rootaki rantawaetziri paerani Pablo. ⁴ Ari ikanta-piintayaa Pablo riyaatzi ipiyota-piinteeta kitejeri imakoryaan-teetari, ikenkithatakaa-piintakiri Judá-paeni eejatzi kaari Judá-paeni, kowatsini ikemijanteeri Jesús.*

⁵ Ari ipokakiri Silas itsipatakari Timoteo roojatzi Macedonia-ki. Ikanta rareetee-yapaani, ikenkithata-kaakiri Pablo irika-paeni Judá-paeni Kameethari Ñaantsi, ikantziri: “Irika Jesús, riitaki Jeepatzii-totaa-rewo.”

⁶ Roo kanteencha eenitatsi Judá-paeni kaari inimotzi ikijaneenta-nakiri Pablo, inina-waeta-nakiri. Ari rotokaneero iithaari Pablo riyotan-tyaari imaninta-tziiri, ikantaneeri: “Aririka rowajankitaakimi Tajorentsi, eeroka kanta-shityaawoni, teera naaka. Nimaeka nomateri kaari asheninkata nokenkithata-kaayiteeri.” ⁷ Awijanaki Pablo ipankoki apaani atziri iitachari Justo, ipinkathata-piintakiri Tajorentsi rirori. Irika Justo ijeeka-nampitziro ipiyota-piinteeyani Judá-paeni. ⁸ Ikanta Crispo jewatatsiri ipiyota-piinta Judá-paeni, ikemijanta-nakiri Awinkatharite Jesús, imatanakiro eejatzi ikaatzi jeekatsiri ipankoki. Ari ikimitakari osheki Corinto-jatzi, tema ikemakiro okaatzi ikantayitakiri Pablo, ikemijantanaki, romitsiryateet-takiri. ⁹ Okanta apaani tsireniri iñaanatakiri Pablo Awinkatharite, romishimpyaakiri, ikantziri: “Tekatsi pithaawantya pikaman-teeri atziri-paeni iroka ñaantsi, eero pimaeritzi. ¹⁰ Tema naaka tsipatemini, tekatsi kemaatsita-kaawaetemini jaka. Jaka nampitsiki eenitatsi osheki nashiyitari naaka.” ¹¹ Rootaki ijeekan-tanakari Pablo janta Corinto-ki riyotaan-tziro iñaani Tajorentsi, tema awijaneentanaki apaani ojarentsi.†

¹² Tema riitaki Galión jewatatsiri janta antawoki kepatsi iiteetziri Acaya, aripaete retanakawo Judá-paeni ikoshekari Pablo. Raanakiri pinkathariki. ¹³ Ikantapaakiri: “Irika atziri ikinakaa-shitakawo riyotaayi-tziri atziri-paeni ipinkathateeri Tajorentsi, ipiyathatakawo ikantakaan-teetziri.” ¹⁴ Ikoyi iñaawaeta-nakimi Pablo, ikantanakiri Galión irika Judá-paeni: “Roorika pikenkithata-kotzi ronpojantakirika irika atziri, aritaki nokemijantakimi

* 18:4 kaari Judá-paeni = griego † 18:11 awijaneenta-nakiro apaani ojarentsi = apaani ojarentsi eejatzi 6 kashiri.

pikantenari. ¹⁵ Roo kanteencha roorika pikanta-wakaa-wentari okaatzi piñaawae-yitziri, pipaeryaa-waetziro waerontsi, roorika pikanta-wakaa-wentari piitashi-waetari: 'Ikantakaan-teetani.' Apatziro piyotee-yironi eeroka jempe pikantero, tee nokowaeyironi naaka." ¹⁶ Romishitowa-kaanteeri jewari Galión maawoeni. ¹⁷ Ikanta ñaawaeta-tsiri jewariki roteeya-nakiri Sóstenes, riitaki jewatakaan-tatsiri ipiyota-piinta Judá-paeni. Ipajawaeta-nakiri. Roo kanteencha Galión, tee ikoyiro okaatzi awijayitatsiri.

¹⁸ Osheki kitejeri ijeekawaetanee Pablo janta Corinto-ki. Ikanta rowethata-naari kemijantzinkari-paeni, jatee Tonkaeroniki. Royaata-nakiri Aquila eejatzi Priscila. Ikanta rareetaka Cencrea-ki, rootaki awochaate nampitsi Corinto. Ari rameeta-nakiro iishi Pablo, tema eenitatsi ikashiya-kaariri Tajorentsi. Oteteeya-nakani amaatako-mentotsiki, jatee Tonkaeroniki. ¹⁹ Ikanta rareeta-paaka awochaateki Efeso, tee itsipata-paeyaari Pablo irika Aquila eejatzi Priscila. Jataki apatziro rowanakiro ipiyota-piintaha Judá-paeni. Ari ikamanta-paakiri Judá-paeni jempe ikanta-kota Jesús. ²⁰ Ikowako-witakari Judá-paeni ojamani ijeekanaki, roo kanteencha Pablo tee ikoyi. ²¹ Rowethata-naari ikaateeyini, ikantaneeri: "Riirika Tajorentsi kowatsini, ari nopiye noñahaatemi. Tema okowa-perotatyaa nareeteeyaa Aapatziyaweniki roemoshirenkaeta." Ari rotetanaari janta Efeso-ki, jatee.

Piyaa Pablo Antioquía-ki riyaatatzii ikenkithatzi

²² Ikanta rareetaka Cesarea-ki, awijapaaki rowethatari kemijantzinkari-paeni. Ipoña rawijanaki roojatzi nampitsiki Antioquía-ki. ²³ Tee ojamanitzi ijeekapae Pablo Antioquía-ki. Jataki rareetanta Galacia-ki eejatzi Frigia-ki, ithamentaka-shireta-kaapaari kemijantzinkari-paeni roejokirotyaari Jesús.

Ikenkithatzi Apolos Efeso-ki

²⁴ Okanta janta Efeso-ki, ari rareetaka apaani Judá-paeni iitachari Apolos, ipoñaakawo Alejandria-ki. Riyotziro ikenkitha-waetzi kameetha, ithamenta-kaayitari atziri. Tema riyota-kotziro kameetha jankina-rentsi-perori. ²⁵ Riyotako-perotziri Apolos jempe ikanta-kota Jesús. Ithaamentakayitari atziri, riyoteeri kameetha okaatzi ikema-kota-kiriri Jesús. Ari iweyaari riyota-kotziri. Roo kanteencha, tee iriyotakoperotziro jempe okanta-kota omitsiryaataantsi, apatziro riyotziro okaatzi riyotaan-takiri Juan. ²⁶ Okanta apaani kitejeri, rawentaakawo okaatzi riyota-kota-neeri, retanakawo ikenkithata-kaantzi Apolos ipiyota-piinta Judá-paeni. Roo kanteencha okemakiri Priscila eejatzi Aquila, raanakiri Apolos, riyotaakiri jempe ikanta-kota iitziro rirori-paeni "Rawotsite Tajorentsi". ²⁷ Tema ikowatzii Apolos rareetantyyaa maawoeni janta Acaya, ikantakiri kemijantzinkari-paeni Efeso-jatzi ipawakiri apaani jankina-rentsi raakameethatantyyaariri nampitawori janta Acaya. Ikanta rareetaka Apolos janta, osheki ithaamenta-kaapaakari kemijantzinkari-paeni ikaatzi riyoshiiyiteeri Tajorentsi ikemijantan-taariri Jesús. ²⁸ Tema osheki ikoshekakari Apolos irika-paeni Judá-paeni kaari kemijanta-tsini, rotsinampaakiri, tema riyotaakiri jankina-rentsi-perori jempe ikenkithata-koetziri Jeepatzii-totaa-rewo. Rootaki riyota-kotan-taariri irika Jesús, riitaki Jeepatzii-totaa-rewo.

¹ Ikanta ijeeki Apolos janta Corinto-ki, anonkanaka Pablo ochempi-mashi, areetaka Efeso-ki. Ari iñaapaaki kemijanta-witaa-chari. ² Rojampita-paakiri: “¿Ojeeka-shiretan-takimi Ishire tajorentsi owakira ikemijanta-kaetakimi?” Ikanteeyini rirori: “Tee. ¿Oetaka kanta-kota-chari? ¿litaka ikantee-tziri Ishire tajorentsi?” ³ Ari ikantzi Pablo: “¿litaka pomitsiryaa-wentakari pikemijanteera?” Ikanteeyini rirori: “Roo nomitsiryaa-wenta okaatzi riyotaan-takiri Juan.” ⁴ Ikantzi Pablo: “Paerani romitsiryaaatakiri Juan atziri-paeni ikaatzi pakaa-neerori kaari-perori. Roo kanteencha ikantaki eejatzi Juan: ‘Pikemijanteeri pokatsini poyaa-paakinani.’” Riitakira Jesús ikenkithata-kotakiri. ⁵ Ikanta ikemaeyakini irika-paeni, romitsiryaa-wenta-nakari Awinkatharite Jesús, rawentaa-nakari. ⁶ Opoñaashita roteya-patzii-toyitakiri Pablo, ojeeka-shiretan-tanakari rirori-paeni Ishire tajorentsi. Iñaawaeta-nakiro otsipajato-yitatsiri ñaantsi. Ikamantan-tanakiro ñaantsi riyotakaa-neerori Tajorentsi. ⁷ Tema ikaateeyini 12 atziri roteya-patzii-toetakiri.

⁸ Ari ikanta-piintatyaa Pablo ikyaayitzi ipiyota-piinteyani Judá-paeni kitejeri imakoryaan-teetari, ikaatzi mawa kashiri ikenkithata-kaantaki. Tekatsi ithaawantyyaa, riyotaan-tayitaki jempe ikanta Tajorentsi ipinkathari-wentantee. ⁹ Roo kanteencha eenitatsi Judá-paeni kijoshiretaneen-tsiri, tee ikoyi ikemijanteeyini. Riitaki kaminaa-kiriri atziri-paeni ikijima-waeteri kemijanta-neeriri “Awotsi.” Ikanta riyotaki Pablo, tee itsipata-naari ipiyota-piinteyani irika-paeni. Apatziro itsipayitanaari ikaatzi ikemijanta-kaayiteeri. Ari retanakawo ipiyoteeyani iyaapapankoteki iiteetziri “Tiranno.” Ari riyotaa-piintakiri maawoeni kitejeri. ¹⁰ Ari ikanta-piinta-tziiro riyotaa-yitakiri, awijaki okaatzi apite ojarentsi. Tema osheki ikaatzi kemakoteeriri Awinkatharite Jesús janta Asia-ki, Judá-paeni eejatzi kaari Judá-paeni, maawoeni.

¹¹ Ikantakaakari Tajorentsi irika Pablo, osheki itajonka-wentantaki Efeso-ki. ¹² Eenitatsi atziri anakirori maathaantsi roteeya-piintziri Pablo, itziritan-takari mantsiyari-paeni, etsiyatakota-kaayiteeri mantsiyari. Omatzitakari etsiyata-kota-kaayiteeri raahashireyitziri peyari. ¹³ Roo kanteencha eenitatsi Judá-paeni jataneen-tsiri nampitsiki Efeso, ikowawita retsiyata-kota-kaayiteerimi raahashireyitziri peyari. Iroka ikantziri iñaanatzi peyari: “¡Tema eenitatsi itajorenka Jesús rawentaari Pablo, nokoyi piyaa-tapithateeri paahashireyitziri!” ¹⁴ Rootaki imawitakari ikaatzi 7 Judá-paeni, itomi iitachari Esceva, jewawitariri ompera-tajorentsitaa-rewo. ¹⁵ Roo kanteencha rakanakiri peyari-paeni, ikantziri: “Niyota-kotziri Jesús, niyota-kotziri Pablo. Rooma eeroka-paeni, tee niyotzimi” ¹⁶ Ari rakanakari raahashiretziri peyari, roteya-nakiri kowawita-chari retsiyata-koteeri, rompoja-waetakiri. Imaperotakiri rompoja-waetakiri, otzimatyee ishiyee, kaanki-merekiri rareetee-yaani ipankoki, antawo rowatsi-naawaetakiri iwathaki. ¹⁷ Ithonka ikemaeyakini nampitawori Efeso-ki, Judá-paeni eejatzi kaari isheninkata. Osheki ithaawan-tanakari. Rootaki ikemijantan-tanakari Awinkatharite Jesús maawoeni janta.† ¹⁸ Ari ipokanaki ikaatzi kemijanta-neeriri Jesús, ikamanta-koyita-paakiro iyaari-peronka. ¹⁹ Riima ikaatzi sheripiyari-witachari, ramayita-paakiro jempe iñaanata-kota-piintziro, iñaakiri maawoeni atziri itaayita-paakiro. Ikanta raminee-takiro jempe-rika okaatzi opinatari itaayitakiri, areetaka ikaatzi: 50,000 ikithoki koriki. ²⁰ Eekiro ikemako-peroe-tanaki-tziiri Awinkatharite.

²¹ Okanta iñahaetakiro iroka-paeni, ari ithankitane Pablo rareetantyyaa

* 19:5 Waerontsi † 19:17 kaari isheninkata = griego

Macedonia-ki eejatzi janta Acaya-ki. Ipoñaa rawijanaki roojatzi Aapatziyaweniki. Ikanta-shiretzi: “Aririka niyaataki Aapatziyaweniki ompoñaashitya nawijanaki Roma-ki.” ²² Rootaki rotyaantan-takariri Timoteo eejatzi Erasto riyaaete Macedonia-ki, riitaki irika apite amitakota-piintakiriri. Roojatzi ijeeekanaki rirori Asia-ki.

Ikoshekanteeta Efeso-ki

²³ Okanta Efeso-ki ikoshekae-takari ikaatzi awentaa-naariri iiteetziri “Awotsi.” ²⁴ Ipoñaakaantawo iitachari Demetrio, eshiropakori rirori. Eenitatsi osheki ratzirite, riitaki wetsikiriri oshiyakaawo iryaani oyaapapankote tajorentsi-niro “Diana.” Riitaki raantari osheki koriki. ²⁵ Ipiyotakiri Demetrio maawoeni ratzirite eshiropakori-paeni eejatzi itsipa-paeni oshiyariri rirori rowetsika-waeyitzi. Ikantaki Demetrio: “¡Atziri-paeni! Piyoteeyini eeroka rootaki añaantari aakapaeni iroka antawaeri. ²⁶ Roo kanteencha akema-kotakiri iiteetziri Pablo, roñaashirenkakiri osheki atziri jaka Efeso-ki eejatzi maawoeni nampitsi okaatzi tzimatsiri Asia-ki, ikantayitzi: ‘Tajorentsi-niro irika rowetsikani atziri, tee riroperotzi.’ Tema osheki atziri kemijanta-kiriri. ²⁷ Tee apatziro roñaashirenkayitee aaka ero ramananta-peroe-teeri owetsikani, rootaki oñaashirenka-peroteeri opeyakoteeyaa rooperori atajorentsite Diana, ikemakoe-tziro maawoeni nampitsiki okaatzi tzimatsiri jaka Asia-ki. Aamaashitya aritaki ipakahaetanakiro ipokaetzi oyaapapankoteki.”

²⁸ Ikanta ikemaeyakini ratzirite, antawo ikijeeya-nakani, ikaemaeyanakini ikantzi: “¡Antawo iroka Diana, atajorentsite aakapaeni Efeso-jatzi!” ²⁹ Ari rakisheenkayanakini atziri ikaemaeyanakini. Roteeya-pakiri itsipata-piintari Pablo iitachari Gayo eejatzi Aristarco, Macedonia-jatzi. Raanakiri jempe ipiyota-piinteeyani atziri. ³⁰ Ikowawitaka ikyaapaakimi Pablo, teemaeta ishinetziri iyemijanta-kaani-paeni ikyee. ³¹ Eenitatsi jewari-paeni raapatziyani Pablo, ikantakiri: “Eero pimatziitawo pikyee eeroka janta.” ³² Okanta janta jempe ipiyotee-yakani, osheki icheraacheraatee-yakini, teemaeta riyotee-yanitzi oeta ipiyowentee-yarini. Ikaema-kaema-waeta-shiteeyani. ³³ Eenitatsi Judá-paeni ñaakiriri Alejandro rojatekaka ipiyotee-yakani, ishintsitakiri iñaawaete. Ari itzinawakotanaka Alejandro imaeritan-tawakyaari atziri-paeni, ikenkitha-waeta-kaawitakari. ³⁴ Roo kanteencha riyotee-yakini atziri-paeni isheninka Judá-paeni Alejandro, eekiro riyaaata-kaana-kitziro ikaemaeyini, ojamani ikantaka ikaemi, ikanteeyini: “¡Antawowé iroka Diana, atajorentsite aakapaeni Efeso-jatzi!”‡ ³⁵ Ari ikatziyanaka rojankinariyaan-tzite nampitawori janta, romaeryakiri, ikantziri: “Efeso-jatzi, naaka-paeni amina-kowentzirori oyaapapankote atajorentsite Diana, eejatzi oshiyakaawo poñeenchari jenokinta. ³⁶ Maawoeni iyoteeyini, ero pikaema-kaemata-shiwaeta. Pimaeritawaki, pikenkishiree-yaani kameetha. ³⁷ Tema irika-paeni atziri pamayitakiri jaka, tee rowaariperotziro oyaapapankote atajorentsite, eejatzi tee ikijima-waetziro. ³⁸ Ikoyi-rika rowajankitaa-kaanteri Demetrio eejatzi ratzirite, raanakiri ikenkitha-waeta-kaeri jewari, riitaki amina-koterini okaatzi oñaashirenka-kiriri. ³⁹ Eenitatsi-rika otsipa kowachari ayotakotero aakapaeni, otzimatyee apiyoteri maawoeni jewari-paeni, ramina-kotan-tyaawori. ⁴⁰ Tee okameethatzi rakisheen-kawaetyaa atziri-paeni nimaeka. Aritaki rowajankitaa-wenta-kaero akoshekantaka. Eero otzimi

‡ 19:34 ojamani ikantaka ikaemi = apite hora okaatzi ojamanitaki

akanteri apiyako-wentan-tyaari.” ⁴¹ Ikanta ithonka-nakiro iñaawae-yitakiro iroka, rotyaanteeri maawoeni atziri.

20

Jataki Pablo Macedonia-ki eejatzi Grecia-ki

¹ Okanta okaatapaaki rakishee-nkateeyani atziri, ipiyotakiri Pablo ikaatzi kemijanta-neentsiri, ikaminaa-yitaneeri. Ari rowethata-naari maawoeni, jataki Macedonia-ki. ² Tema ithonka rareetakari inampiki-paeni ikaatzi kemijanta-naatsiri janta, ikaminaa-yitaneeri. Roojatzi ikinanta-nakari Grecia-ki. ³ Ari ijeeekawaeta-paakiri janta ikaatzi mawa kashiri. Ikanta rotzi-mataa riyaaatan-teeyaaari Tonkaeroniki, ari ikemaki, ikanteetzi “Rajaryaa-tziimi Judá-paeni rowamayimi aririka pareetakyaa janta.” Rootaki ipiyanta-naari Macedonia-ki. ⁴ Eenitatsi tsipata-naariri: Sópater, itomi Pirro poñaachari Berea-ki; Aristarco, eejatzi Segundo poñaachari Tesalónica-ki; Gayo, poñaachari Derbe-ki; Timoteo, Tíquico, eejatzi Trófimo poñaachari Asia-ki. ⁵ Ari reewatee-yanakini irika-paeni janta nampitsiki Troas, royaawenta-paakari Pablo itsipatakina naaka. ⁶ Okanta okaatapaaki roemoshirenkae-tziro kitejeri rowapiintee-tawori ratanteetari kaari rowaeteetzi shineyakaeroni. Ari notetanaari notsipatari Pablo eejatzi itsipa-paeni nopoñaanaawo nampitsiki Filipos. Roo awijaki 5 kitejeri, noñaapaeri etakawori reewatee-yakini nampitsiki Troas, ari nojeekeae-yapaakini okaatzi 7 kitejeri.

Rareetan-takari Pablo nampitsiki Troas

⁷ Okanta omonkaataa kitejeri ipiyotanta-piinteetari, ari nopiyotee-yakani jenokinta pankotsi, nokenkishiryaa-tziro oweyaantawori rowakanaari Jesús riyotaani-paeni. Tema rawijatzi Pablo okitejeta-manee, rootaki roetziñaarikotan-tawori ikenkithata-kotziri Jesús. Niyankii-tyaakotakina tsireniri.*† ⁸ Eenitatsi osheki ootamentotsi oejeenchari jenoki pankotsiki jempe nopiyoteeyani. ⁹ Ikenkitha-mintheetzi Pablo, eenitatsi apaani ewankari iita Eutico, riitaki jeekaen-tisiri opatzimooki pankotsi. Tema ojanitaniki ikenkithataki Pablo, ayimatakiri iwochokini ewankari, paryanaki jaawiki, kamapaaki. Tema mawamenko opewirya rowetsikae-tziro pankotsi, ojenoki-perotatzii, ari ipoñaakari iparyanaki roojatzi jaawiki. ¹⁰ Roo kanteencha ayiitanaki Pablo, roeyota-shita-paakari ewankari, ithomaa-paakiri. Ikantzi: “Eero pithaawaeyini, añaatsi.” ¹¹ Ipoña ipiyapaa Pablo jenoki, ithonkakiro ikenkishiryaaawo riweyaantaa-naawo Jesús rowakaanari riyotaani-paeni. Eekiro ikenkithata-nakitzii, kitejetanaki. Roojatzi notsipatakari nawijan-tanakari. ¹² Riima ewankari, rahaeta-neeri rañaahaera. Rootaki ithaamenta-perotan-teeta-nakari.

Nawijanaki Nampitsiki Troas roojatzi Mileto-ki

¹³ Ari neewatee-yanakini naaka, notetee-yanakani roojatzi nampitsiki Asón. Ari nokenkishiryaaakari naaneeri Pablo, tema ikowakitzi rirori ikinanaki kepatsiki. ¹⁴ Ikanta noñaapaeri Pablo nampitsiki, ari rote-tanaari rirori amaatako-mento-tsiki, jateeyakini Mitilene-ki. ¹⁵ Okanta nawijee-yanakini janta, nokitejeta-kota-paaki Quio-ki, okanta namaatakotanee apaani kitejeri awochaateki nampitsi Samos, ari naata-kota-paentzi janta Trogilio-ki. Okanta nawijeeyanakini otsipa kitejeri, areetee-yakinani Mileto-ki. ¹⁶ Tema tee ikoyi Pablo naata-kota-paente Efeso-ki,

* **20:7** kitejeri ipiyotanta-piinteetari = etapiintawori kitejeri = Domingo † **20:7** iweyaantawori rowakanaari = tzimpetoyirori ratanteetari.

eero rojamanitan-tanaka nampitsiki-paeni tzimatsiri Asia-ki. Ikowatzii ra-reeteeyaa intsipaete Aapatziyaweniki, tekira roemoshirenkae-tanaki-roota kitejeri Owiitaantsi.

Ikenkithata-kaeri Pablo reewarite-paeni Efeso-jatzi

¹⁷ Ikanta nareetaka Mileto-ki, ikaemakaan-tapaakiri Pablo reewarite kemijantzinkari Efeso-jatzi. ¹⁸ Ikanta ipokaeyakini, ikantawakiri: “Piyoteeyini eeroka jempe nokanta nojeeki-motee-yakimini owakira nareetan-takari nampitsiki-paeni tzimatsiri jaka Asia-ki. ¹⁹ Ari nokanta-piintatyaa nantawaetziniri Awinkatharite, naaka tsinampa-shireri, osheki niraawaetaka noñaayitziro ikosheka-waetakina Judá-paeni. ²⁰ Roo kanteencha tee nopakero nokenkithata-kaemiro pinintaa-waetyaari, nokaminaayita-piintakami pipankopaeniki, eejatzi jempe-rika ipiyota-piinteyani atziri-paeni. ²¹ Nokenkithata-kaayitakiri nosheninka-paeni Judá-paeni eejatzi kaari Judá-paeni, nokanta-yitziri: “Pipiyashi-yiteeri Tajorensi, pawentahae-yaari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ²² Otzimatyera niyaate Aapatziyaweniki, tema rootaki Ishire tajorensi kowa-shiryaa-kaanari. Tee niyotzimaeta oeta-rika awiji-motenari janta. ²³ Jempe-rika niyaayitaki, iyoshiryaa-kaakina Ishire tajorensi, okantana: ‘Osheki ikemaatsita-kaetemi janta, ari omonkyahaetemiri.’ ²⁴ Roo kanteencha tee okantzimoshiretana nokami. Tema rootaki kowaperotacha nokimo-shire-wenta-peroteero, rooteensi nomatero nawijante nareetyaa jempe oweyeeyaa noshiye. Tema rooteensi nothotyero ikantakinari Awinkatharite Jesús nokamantan-teero Kameethari Ñaantsi jempe okanta-kota ineshironkatante Tajorensi. ²⁵ Nokenkithata-kaayitakimi eejatzi eeroka-paeni jempe okanta-kota ipinkathari-wentantee Tajorensi. Niyotzi naaka eero papiiteero piñaayiteena. ²⁶ Rootaki nokantan-temiri, tee naaka kantakaa-shityaawoni itziman-tyaari peyashitaa-chani, ²⁷ tema nokaman-takimiro maawoeni ikenkishiretzi-takari Tajorensi ranteri, tekatsi apaani nomani-motemi. ²⁸ Paamakowenteeyaa eeroka, ari pikimiteeri ikaatzi kemijanta-yitaa-tsiri. Pikenkishireteeyaa eeroka rowayitaki Ishire tajorensi peewayiteeri kemijanteeriri Tajorensi. Paminako-wenteeri ikaatzi rowawijaa-koyiteeri Tajorensi rapawenteeri riraa Awinkatharite ipina-wenta-yiteeri. ²⁹ Tema niyotzi naaka aririka nomakoryaaki, aritaki ipokapaaki itsipa roshiya-paakyaari katsimari owantaniri ithonkiri ipireetari, tema ikowapaaki irika pokatsini ithonkiri kemijantzinkari.† ³⁰ Aamashitya aritaki ramatawitanakimi pikaatee-yakinira eeroka piyemijanteeyini, ipakakaanakiri ikemijanta-witari. ³¹ Rootaki pikenkishiryaa-tyaari eeroka-paeni. Tema mawa ojärentsi nojeeki-mowaeta-paentzimi, tee nopakaapaentziro nokaminaa-yitzimi maawoeni, niraako-yitakimi. ³² ¡Noyemijantzinkaritepaeni! Nokowa-kotziri naaka Tajorensi riitaki aminakowentemini nimaeka, riitaki neshironkatemini, tema rootaki ikantayita-kaeri. Aritaki rowetsika-shireteemi, aritaki imateemiro okaatzi ikashiya-kaakariri ikaatzi rashitee-yaari.§ ³³ Tee piñaana noñaamatyaawo naaka pithaari, piyorikite, poorote. ³⁴ Piyoteeyini eeroka-paeni, naakataki antawae-wenteen-chari naantari koetyeemo-yitanari, ari nokemi-tzita-kariri ikaatzi amitako-yitakinari. ³⁵ Ari nokinakaerori niyotaan-takimirori jempe akantyyaa antawae-pero-yitee, aneshironka-yitan-teriri koetyaa-waeta-tsiri. Nokenkishiryaa-kaemiro ikenkithata-kota-paentziri Awinkatharite Jesús,

ikantaki: ‘iKimoshire-pero-tee ikaatzi pashitan-tachari, tee ari ikanteeteri ipashiteetari.’”

³⁶ Ikanta ithonka-nakiro Pablo ikamantan-takiro iroka-paeni, rotziwerowanaka ramanakaa-naari ikaatzi piyoteen-chari. ³⁷ Maawoeni rirahae-yakani, rawithakita-wakae-yanakani, ari rowethata-waari Pablo riyaaateera. ³⁸ Owashireteeyanakani, tema ikantakitzi Pablo eero rapiiteero iñahaeri. Tema maawoeni royaatee-yanakirini Pablo roojatzi rotetan-tanaari amaatako-mento-tsiki.

21

Riyaatan-taari Pablo Aapatziyaweniki

¹ Ikanta nookayitaneeri, oteteeya-naanani, tampatzika nowanakiro niyaataki nampitsiki Cos. Okanta okitejeta-manaki areetakina otsipaki nampitsi Rodas, okanta nawijanaki roojatzi Pátara-ki. ² Ari noñaapaakiro janta antawo amaatako-mentotsi jatatsiri Fenicia-ki, ari noteteeyanakani. ³ Okanta namaata-koteeyini, namina-kota-nakiro othampishi Chipre, nokina-kotanaki naaka-paeni nakoperoki roojatzi Tonkaeroniki. Tema eenitatsi owaahawontsi rookaeta-nakiri Mapiniki, ari naata-kotee-yapaakini. ⁴ Ari noñaapaaki kemijantzinkari-paeni, ari nojeekimowaeta-nakiri okaatzi 7 kitejeri. Ikantawakiri Pablo: “Eero piyaatzi Aapatziyaweniki.” Roo ikantan-tariri, tema Ishire tajorentsi iyoshireta-kaeriri. ⁵ Okanta nomaapaaki 7 tsireniri, roo nawijan-tanakyarimi. Royaaatee-yakinani maawoeni noyemijantzinkarite-paeni, itsipayitakawo iinapaeni, eejatzi reentsite. Roojatzi jempe iweyaa-thapita nampitsi, ari notziwerowae-yapaakani impanekiiteki, amaneeyakinani. ⁶ Opoña nowetha-yitanaari maawoeni, oteteeya-naanani amaatako-mento-tsiki. Piyeeya-naani rirori-paeni ipankokipaeni.

⁷ Okanta namaata-koteeyini nopoñaawo Mapiniki roojatzi Tolemaida-ki. Ari nowetha-yitapaakari noyemijantzinkarite-paeni, tema apaani kitejeri nojeeki-mowaeta-nakiri rirori-paeni janta. ⁸ Okanta okitejeta-manaki, nokinee-yakini awotsiki roojatzi Cesarea-ki. Nojeeki-mota-paakiri ipankoki Felipe, kamantan-taneerori Kameethari Ñaantsi, riitaki apaani ikaatziri 7 riyoshiitee-takiri paerani ramitako-yiteri Otyaantaa-rewo-paeni.

⁹ Eenitatsi Felipe okaatzi 4 ewankawo rishinto, kamantantaniro rooripaeni.

¹⁰ Tema awijaki osheki kitejeri nojeeka-paaki Cesarea-ki, ari rareetakari apaani Kamantan-taniri, iita Agabo, ipoñaakawo iipatsiteki Judá-paeni.

¹¹ Ipokapaaki nojeekae-yakinira naaka-paeni. Raapaakiri rowathakiro Pablo, roojotakari rakoki eejatzi iitziki. Ikantzi: “Ari ikanteri Judá-paeni roojoteri ashitariri irika rowathakiro janta Aapatziyaweniki, ranakiri iwinkathariteki wirakocha-paeni. Rootaki iyotakaa-kinari naaka Ishire Tajorentsi.” ¹² Tema nokemae-yakini nokaatzi notsipatakari Pablo, nokantakanta-witanakari: “Eero piyaatzi Aapatziyaweniki.” Ikantzita-witakari eejatzi kemijantzinkari-paeni nampitawori janta. ¹³ Roo kanteencha ikantanakae: “¡Eero piraawaeteeyani, osheki powashireta-kaakina! Tema kowanakina naaka. Aririka okantyya roojoteetena roojatzi nokamawentantyaariri Awinkatharite Jesús janta Aapatziyaweniki, omawaetyaata.’

¹⁴ Teera notsinampaa-tziri nokanta-yiwitakari, apatziro nokanta-nakiri: “Omatyaata ikoyiri Awinkatharite.”

¹⁵ Okanta otsipa kitejeri, wetsikae-yanaanani, jateeya-kinani Aapatziyaweniki.

¹⁶ Eenitatsi kemijantzinkari-paeni Cesarea-jatzi oyaatakinari. Riitaki aanakinari ipankoki atziri iitachari Mnasón,

Chipre-jatzi irika rirori. Tema paerani ikemijanteeri Jesús rirori. Riitaki nomayimotapaakiri.

Roteeyee-takiri Pablo tajorentsi-pankoki

¹⁷ Okanta nareete-yapaakani Aapatziyaweniki, kimoshireteeyakini noyemijantzinkarite-paeni iñaawakina. ¹⁸ Okanta okitejeta-manaki, raayita-nakina Pablo nareetyaari Jacobo, rirentzi Jesús. Ari noñaapaakiri eejatzi jewayiziriri noyemijantzinkarite-paeni. ¹⁹ Riitaki rowetha-yitapaakari Pablo, ikamanta-paakiri okaatzi rantakaa-yitakiriri Tajorentsi inampiki-paeni itsipa-jatzi atziri. ²⁰ Ikanta ikemaeyakini, ithaamenta-nakari Tajorentsi. Rootaki ikantan-tanakariri Pablo: “Noyemijantzinkaritee, eenitatsi osheki asheninka Judá-paeni kemijanta-neeriri Jesús. Roo kanteencha eeniro ishinti-yitziri kemijantzinkari-paeni imonkaatero Ikantaantani Moisés. ²¹ Ikemako-wentakimi eeroka piyotaa-yitakiri asheninka Judá-paeni jeekatsiri otsipaki nampitsi, pikanta-yiterimi: ‘Tee okowa-jaanta pimonkaateero Ikantakaanani Moisés, tee okowa-jaanta pitomeshitaa-niteeri pitomi-paeni, tee okowa-jaanta antayiteero okaatzi ameyitari paerani.’ ²² ¿Jempema akantyaaka nimaeka aririka riyotaki asheninka-paeni areeteemi jaka? ²³ Niyotzi iita panteri. Tema eenitatsi akaatee-yirini jaka ikaatzi 4 atziri, riitaki kowatsiri imonkaatero ikashiya-kaariri Tajorentsi. ²⁴ Pitsipata-nakyaari irika-paeni, ari pikaate pantero kitewa-thata-kaayimini. Eeroka pinakowenterini ikaate itaayiteri, rameete-teniri iishi. Rootaki riyotan-teetyaari theeyaantsi okaatzi ikantakoe-takimiri eeroka. Tema pimatzitawo eeroka pimonkaayitziro Ikantakaan-teetani. ²⁵ Riima itsipa-jatzi kaari asheninkata, ikaatzi kemijanta-neeriri Jesús, notyaanta-kiniri paerani jankina-rentsi. Nokantakiri: ‘Eero powayitari tzmahaanta-tsiri tsimeri itahae-tziniriri tajorentsi-niro. Eero powakoyitawo riraa tsimeri. Eero pimayempi-waetzi, tema ipinkaetani ranteeterorika.’ ²⁶ Ikanta Pablo raanakiri irika 4 atziri. Imawitakawo okitejeta-manee itsipayitakari ikite-wathatan-tayi-teeyari. Opoñaa ikyaaki tajorentsi-pankoki ikamantante jempe okaate kitejeri othonkan-tyaari ikashiya-kaantziri rirori, ikantan-tyaari jempe-paete ramayiteri rashita-kaeyaariri Tajorentsi.

²⁷ Ikanta omonkaatzi-mata-paaka 7 kitejeri, eenitatsi Judá-paeni poñaayitachari iipatsiteki Asia-jatzi, iñaakiri Pablo tajorentsi-pankoki. Intsipaete ikaminaa-nakiri atziri-paeni ikoshekyaaari Pablo, ²⁸ ikaemae-yanakini, ikantzi: “¡Nosheninka, Israel-paeni! ¡Pamitakotena! Riitaki irika atziri jatayiteen-tsiri jempe-rika-paeni ikaminaa-yitziri atziri ikoshekyaaari asheninka-paeni, itheenka-waetziro Ikantaantani Moisés, itheenka-waetakiro eejatzi iroka tajorentsi-panko. Roo owanaa-perotacha ikyaakaakiri tajorentsi-pankoki itsipa-jatzi atziri kaari asheninkata, itheenka-tajorentsi-waetakiro.” ²⁹ Roo ikantantari, tema iñaakitziiri Pablo janta Aapatziyaweniki itsipatari Tróximo poñaachari Efeso-ki, roshiya-kaanteeyini ikyaakaa-kitziiri tajorentsi-pankoki. ³⁰ Tema intsipaete ipiyotee-yapaakani osheki atziri. Roteeya-paakiri Pablo, inoshikanakiri jantakiroki tajorentsi-pankoki, rashitee-tanakiro. ³¹ Roowiteencha rompojee-terimi, ari ikamantee-takiri jewatziriri rowayirite wirakocho, ikantee-tziri: “Ikosheka-wakaatyaa atziri.” ³² Ari ipiyotaa-nakiri eejatzi rowayirite inampina-paeni rirori jewari, ishiyana-kityaa ipiyotee-yakanira atziri. Ikanta iñaawakiri ipokaki, ipakaanakiri ipajawaeztziri Pablo. ³³ Roteeya-paakiri Pablo, ikantanakiri rowayirite: “Poojotan-tyaari apite eshirotha.” Rojampita-nakiri atziri-paeni: “¿Iitaka irika? ¿Oetaka rantakiri?”

³⁴ Roo kanteencha eenitatsi cheraashi-waeta-noonchari, roo kanteencha eenitatsi itsipa-paeni kaari akakoterini ikantawitakari. Tee ikematha-tziri reewarite owayiri oeta awijatsiri. Rotyaantakiri rowayirite raanakiri Pablo jempema imaapiinteyini owayiri-paeni. ³⁵ Ikanta roerinka-kaawitari Pablo riyaaata-kaeri imaapiintzira owayiri-paeni, eeki ro ishintsitatzii atziri-paeni ikoyi ipajawaeteri, rootaki inatanta-nakariri owayiri-paeni okini rotzikaa-wenter. ³⁶ Tema eeki royaata-kowenta-tziiri atziri-paeni, ikaemaeyini, ikantzi: “¡Powamayiriwé!”

Ikenkithata-kota Pablo

³⁷ Roowiteencha ikyaakaeteri Pablo imaapiintzira owayiri-paeni, rojampita-nakiri Pablo reewarite owayiri-paeni, ikantziri: “Kantachama nokenkitha-waeta-kaemi eepichokiini.” Ari ikantanaki jewari: “¡Jempema piyotziroka noñaani! ³⁸ ¿Tema eeroka Apitantoni-jatzi, eeroka poñaakaan-takawori chapinki koshekaantsi, kinapaen-tsiri ochempi-mashiki, pamaki 4000 powayirite?” ³⁹ Ikantzi Pablo: “Naaka isheninka Judá-paeni, nopoñaachari Tarso-ki jeekatsiri janta Cilicia-ki. Otzinkami iroka nonampi, nokoyi nokenkitha-waeta-kaeri nosheninka-paeni.” ⁴⁰ Ishinetee-takiri Pablo. Katziyanaka pawitsiki, itzinaa-wakotanaka imaeritan-tawakyaari isheninka-paeni. Ari ipampoyeeyanakirini imaeritee-yanakini. Ari retanakawo iñaawaetan-tanakawo iñaani, kameetha ikenkitha-waeta-kaanakiri maawoeni isheninka-paeni Heber-paeni, ikantanakiri:

22

¹ “¡Noyemijantzinkaritee Israel-paeni! ¡Jewari-paeni! Pikemi nokantawaki naaka.”

² Tema ipampoyeeyanakirini imaeritee-yanakini. Ari retanakawo Pablo iñaawaetan-tanakawo iñaani, kameetha ikenkitha-waeta-kaanakiri isheninka-paeni, ikantanakiri:

³ “Naakataki pisheninka. Notzimaki nampitsiki Tarso jeekatsiri Cilicia-ki, roo kanteencha nokimotataki naaka jaka Aapatziyaweniki, riyotaani naaka Gamaliel. Riyotaa-kinawo niyotako-perotero ikantakaantani awae-jatziteni. Nokowa-piinta-witaka noshire-perotyaaari Tajorensi, pikimiyita eeroka-paeni nimaeka. ⁴ Paerani naminaminatziri awentaa-naariri iiteet-ziri ‘Awotsi’, nokoyi nompojiri. Tema osheki nonoshika-yitaki shirampari eejatzi tsinani, nomonkyaa-kaanta-yitakiri. ⁵ Iñaayitakina maawoeni Jew-atziriri ompera-tajorensitaa-rewo eejatzi Antaripero-paeni. Riitaki pay-itakinari jankina-rentsi ipakaan-tziri asheninka Judá-paeni janta Ontyaa-maeriniki. Ipoña niyaatanaki naminamina-yitziri kemijantzinkari-paeni, namayitziri jaka Aapatziyaweniki, rowajankiteeteri.”

Ikenkithata-kota Pablo ikemijantan-taari (Hch. 9.1-19; 26.12-18)

⁶ “Okanta nanashiteeyaani awotsiki, roowiteencha nareetyaami Ontyaa-maeriniki, tampaatzikataki ooryaa, ari romapoka-kinari morekaneen-tsiri Inkiteki, roorenta-kota-paakina jempema nokatziyaka. ⁷ Ari notyaanaki kepat-siki. Nokematzi iñaananari, ikantana: ‘¡Saulo! ¡Saulo! ¿Oetaka pikoshekan-tanari?’ ⁸ Ari nojampita-nakiri, nokantziri: “¡Pinkathari! ¿Jempema piitaka eeroka?” Ari rakaeta-nakina, ikanteetana: ‘Naakataki Jesús Kashiyakaa-weni-jatzi pikoshekari.’ ⁹ Tema iñaakiri oorenta-paenchari ikaatzi notsipay-itakari, ithaawae-yanakini. Roo kanteencha tee ikemaeyironi rirori iñaanateetana naaka. ¹⁰ Ari nojampita-nakiri, nokantziri: ‘Pinkathari. ¿Iitaka pikoyiri nanteeri naaka?’ Ari ikantanakina Pinkathari: ‘Pikatziye,

piyaate nampitsiki Ontyaamaeriniki. Ari ikamantee-temiro oeta panteri.’
¹¹ Ikathata-naana ikaatzi notsipatakari roojatzi Ontyaamaeriniki, tema imawityaakitakaa-kina oorenta-paakinari.

¹² Ari ijeekiri janta apaani atziri iita Ananías, ipinkathatziri rirori Tajorentsi, imonkaatziro Ikantakaantani Moisés. Pinkathari royiri maawoeni Judá-paeni nampiyitawori Ontyaamaeriniki. ¹³ Pokanaki Ananías iñeena. Ikanta rareeta-paaka, ikantapaakina: ‘Noyemijantzinkaritee Saulo, pokiryahae.’ Apathakirotanana nokiryane, aminawaeta-naana. ¹⁴ Eekiro ikantana-kityaana Ananías: ‘Eeroka riyoshiitani Itajorentsite awaejatzitene. Riyoshiitakimi piyotaan-teero ikowakaemiri rirori, tema piñahaeri Jeepatziitotaa-rewo tampatzika-shireta-tsiri, pikemakiri iñaanatakimi. ¹⁵ Eeroka kenkithata-koteerini maawoeni atziriki. Pikamantan-tayiteero okaatzi piñakiri, okaatzi pikemakiri. ¹⁶ Tekatsi otsipa poyaawentyaari nimaeka. Pitzinee, piyaate pomitsiryaatyaa, pawentahae-yaari Awinkatharite pikowa-koteeri ipeyakotan-tee-mirori pantayi-witakawo kaari-perori.’”*

Ikenkithata-kotziro Pablo rotyaantee-tziri ikenkithata-kaeri itsipa-jatzi atziri

¹⁷ “Okanta nopiyaawo Aapatziyaweniki, niyaataki tajorentsi-pankoki namanapaa, ari noñashiretakiri janta. ¹⁸ Noñakiri Awinkatharite, ikantakina: ‘Eero pojamanitzi, pishitowae Aapatziyaweniki, tema eero ikemijantee-tzimi pikenkithata-kowitena jaka.’ ¹⁹ Nokanta-nakiri naaka: ‘Pinkathari, riyoteeyini maawoeni niyaata-piintaki jempe ipiyota-piinteeta, nomonkyaa-kaanta-yitakiri ikaatzi awentaa-neemiri eeroka, osheki nopajata-kaanta-waetakiri. ²⁰ Ikanta rowamae-takiri paerani kenkithata-kotzimiri, Esteban, ari nokaatzi-takiri naaka janta, naapatziyakiri owamaakiriri, naminakowenta-kiniri iithaari-paeni.’ ²¹ Roo kanteencha ikantanakina Tajorentsi: ‘Piyaate, tema naaka otyaantemini inteena jempe inampiyitawo itsipa-jatzi kaari pisheninkata.’”

Ijeeki-motakiri Pablo reewarite owayiri-paeni

²² Ikanta ikemawaki atziri-paeni, rapiita-nakiro ikaemaeyini ikantzi: “¡Irika atziri tee okameethatzi rañee! ¡Pashiree-yaari!” ²³ Eekiro ishintsitatzii ikaemaeyini, roteka-koteeyani iithaariki, rooka-wanetziro kepatsi jempe ipiyotee-yakani, tema ikijeeya-tyaani. ²⁴ Ikanta reewarite rowayirite wirakocha, ikantanakiri apaani rowayirite: “Paanakiri inthomoeki irika, apajata-wakiri ikamantan-teerori oeta iñawaetakiri rowatsimaan-takariri isheninka-paeni.” ²⁵ Roo roojowitee-takiri ipajatan-teetyaariri, rojampita-nakiri Pablo itsipa reewarite owayiri, ikantzi: “Rojankinata-kotani iwinkatharite naaka Roma-jatzi. ¿Shinetaa-ntsita-tsima ipajeteetena, tekira raminakoe-tawakinawo oetarika nantakiri?” ²⁶ Ikanta ikemaki reewarite owayiri, ipiya-shita-nakari reewari-perote rirori, ikantapaakiri: “Nowinkatharite, ¿Piyotakima oeta antakiri? Rojankinata-kotani irika Awinkathari-perote aakapaeni Roma-jatzi-paeni.” ²⁷ Ikanta ikemawaki reewari-perote owayiri, ipoka-shita-paakiri Pablo, rojampita-paakiri: “¿Omaperotatyaama eeroka rojankinata-kotani nowinkatharite?” Ikantzi Pablo: “Jeen.” ²⁸ Ikantzi reewarite owayiri: “Osheki nopina-wentaka naaka nojankinata-kotan-tyaari.” Ikantzi Pablo: “Tee nopinawenta naaka. Rojankinata-kotzitee-takina owakira notzima-paaki.” ²⁹ Ikanta ikemaeyakini oojowita-kariri Pablo ipajawaeteri, roojoryaa-kota-nakiri,

* 22:16 Waerontsi

riyaata-pithata-nakiri. Tema antawo ithaawanaki reewari owayiri oojotakaan-takiriri rojankinata-kotani iwinkatharite Roma-jatzi.

Rahaeta-neeri Pablo ipiyoteeta-piinta reewarite Judá-paeni

³⁰ Okanta okitejeta-manaki, ikoyi riyota-perote reewarite owayiri oeta ikoshekan-tariri Judá-paeni irika Pablo. Ipiyota-kaantakiri reewarite-paeni Ompera-tajorentsitaa-rewo, eejatzi maawoeni Antaripero-paeni Judá-paeni. Ramaetakiri Pablo omonkyaaawitee-takari, jeekapaaki jempe ipiyoteeyani jewari-paeni.

23

¹ Raminapaakiri Pablo jewari-paeni piyoteen-chari, ikantapaakiri: “iNosheninka! Naamaako-wenta-piintaka naaka eero otzimanta nantzi-motanteri, tema nokemijanta-piintziri Tajorentsi okaatzi ikantanari.”

² Ikanta Ompera-tajorentsiperotaa-rewo iitachari Ananías, ipaja-waanteta-kaantakiri Pablo. ³ Roo kanteencha Pablo, ikantanakiri: “iTheeri! Poshiyakawo okitamaawita rowantee-tariri kaminkari. Tajorentsi pajetemini eeroka. Jeekawitakimi jaka pamina-kotan-tenawo Ikantakaan-teetani, ¿Tema pipiyathatawo eeroka pipajata-kaantakina?” ⁴ Ikanta ikaatzi piyoteen-chari, ikantanakiri Pablo: “¿Arima pikanteri pikaweyiri Jewatziriri ompera-tajorentsiperotani Tajorentsi?” ⁵ Ikantzi Pablo: “Noyemijantzinkarite-paeni, tee niyowita naaka Ompera-tajorentsiperotaa-rewo irika, tema okantzi Jankina-rentsi-perori: ‘Eero pikaweyiri jewatakaan-tatsiri.’”

⁶ Iñaatzii Pablo eenitatsi Judá-paeni itsipatakari piyoteen-chari Tampatzikaweripaeni, riima itsipa-paeni Inashitantaniri irika, ikantanakiri: “iNosheninka! Naakataki inashitantaniri, eejatzi nosheninka-paeni. Rootaki riyakowentan-teetanari nimaeka, tema nokemijantaatzi naaka aritaki rañaayitee kamayita-tsiri.” ⁷ Ikanta ikemaeya-wakini ikantaki Pablo, iñaana-minthata-wakaanaka Inashitantaniri eejatzi Tampatzikaweri. ⁸ Tema ritaki Tampatzika-weri-paeni, kanta-piinta-tsiri: “Eero rañaayitee kamayita-tsiri, tee itzimi Ronampiripaeni Tajorentsi, tee itzimi shiretsi.” Riima Inashitantaniri, ikanteeyini rirori tee ari okantakotyaa iroka-paeni. ⁹ Ari icheree-yanakini maawoeni. Eenitatsi Yotaantaniri Inashitantaniri katziyayitaneen-chari, ikantanaki: “Irika atziri tee otzimi rantani. Aamaa-shityaa iñaana-shireta-tziiri ronampiri Tajorentsi, teerika iñaana-shireta-tziiri shiretsi.” ¹⁰ Eekiro ishintsitazii ichereeyini. Rootaki ithaawan-tanakari reewarite owayiri-paeni rowamayiteri Pablo. Ikaemakaan-teeri rowayirite raaneeri inthomoeki jempe imaapiinteeyini.

¹¹ Okanta otsirenitanee, roñaahaari Awinkatharite irika Pablo, ikanteeri: “Eero pithaawantari, aritaki pikenkithata-kotakina Roma-ki pikimitakiro jaka Aapatziyaweniki.”

Ikenkishiryaaahaeta rowamahaeteri Pablo

¹² Okanta okitejeta-manaki, ikenkitha-waetee-yakini itsipa Judá-paeni, ikanteeyini: “Jame amasheka-wentee-yirini Pablo roojatzi owamaan-takyaariri.”* ¹³ Rawijanakiro ikaateeyini 40 atziri kamanta-wakahaen-chari. ¹⁴ Riitaki jatashita-kiriri reewarite-paeni Ompera-tajorentsitaa-rewo, eejatzi Antaripero-paeni, ikantapaakiri: “Nokowae-yakini nomasheka-wentero Pablo roojatzi nowamaan-takyaariri.” ¹⁵ Rootaki nokenkishiryaaakari naaka-paeni, nokoyi paapatziya-wakaeyaa eeroka

* **23:12** amasheka-wentee-yirini = eero owayyani, eero ireeyini amiri roojatzi ashiryaaan-takyaariri.

pikaatzi pipiyota-piinteeyani, pikenkitha-waeta-kaeri reewarite owayiri-paeni, pikanteri: 'Pamaenari Pablo okitejeta-manaki naminako-peroteri okaatzi rantakiri.' Tema aamawenteeyakini naaka, roojatzi nowamaan-tawakyaariri tekira rareeta-paakyaata jaka."

¹⁶ Roo kanteencha ikemaki itzineri Pablo ikamanta-wakahaeyani, jatanaki jempe imahaeyini owayiri-paeni, ikamanta-paakiri Pablo. ¹⁷ Opoñaa ikaemaki Pablo apaani reewarite owayiri, ikantakiri: "Paanakiri irika ewankari janta peewa-peroriteki, eenitatsi oeta ikamanteriri." ¹⁸ Ikanta reewarite owayiri raanakiri itzineri Pablo reewa-peroriteki owayiri, ikantapaakiri: "Jewari, ikowa-kotakina Pablo namakimiri irika ewankari, eenitatsi ikoyiri ikamantemiri." ¹⁹ Ikanta jewari-perori, raanakiri ewankari inteeneeni, rojampitakiri: "¿Oeta pikaman-tenari?" ²⁰ Ikantanaki ewankari: "Ikenkishiree-yakani Judá-paeni ikowa-kotemi okitejeta-manee paaneeri Pablo jempe ipiyota-piinteeyani Antaripero-paeni, ari raminako-peroteri rantani. ²¹ Eero pikemijantziri, tema omaneeyakani 40 atziri-paeni. Ikantee-yakini: 'Jame amasheka-wentee-yirini Pablo roojatzi owamaan-takyaariri.' Tema wetsikae-yakani nimaeka, royaawentee-yatyaani jempe pikante eeroka." ²² Ikanta rotyaanteeri irika ewankari, ikantawaeri: "Eero pikamantan-tziro iroka-paeni."

Rowawijee-takiri Pablo pinkathariki Félix

²³ Ikanta reewarite owayiri ikaemaki apite inampina, ikantakiri: "Pipiyote 200 powayirite, eejatzi 70 owayiri-paeni kyaakota-chani, itsipa 200 aayitatsini rowathaa-mento. Riitaki jatatsini tsireni-paete janta Cesarea-ki. ²⁴ Ompoña paminaki itsipa ikyaa-kota-nakyaari Pablo, paminako-wenteri kameetha. Paanakiri pinkathariki Félix." ²⁵ Ari rotyaanta-kiniri rojankinari pinkathari, iroka ikantziri:

²⁶ "Rojankinari Claudio Lisias rotyaantziniri pinkathari Félix: Osheki nowethatzimi. ²⁷ Irika atziri notyaanta-kimiri, roteeya-kaanta-witakari Judá-paeni jaka, roowiteen-chami royirimi. Ikanta niyotaki rojankinatakotani awinkatharite Roma-ki, naanaki nowayirite, nookakaa-wentakiri. ²⁸ Nokowaki niyote oeta rantakiri, oeta ikoshekan-teetariri, naanakiri ipiyota-piinteeyani rantariperote-paeni. ²⁹ Noñaatzii ikosheka-wenta-shitari ikantakaan-teetani rashi rirori-paeni. Tee okameethatzi rowamayiteri, tee okameethatzi eejatzi omonkyaawaeteeteri. ³⁰ Nokemaki eejatzi ikowaeya-zini Judá-paeni rowamayiri, rootaki notyaantan-kimiriri eeroka. Nokantzitakari ikaatzi koshekawaetariri ikamantemiro oeta itzimawentan-tariri irika."

³¹ Imatakiro owayiri-paeni. Raanakiri tsireni-paete Pablo nampitsiki iiteetziro Antipatris. ³² Okanta okitejeta-manaki, piyeeyaani owayiri-paeni anashita-shita-noonchari. Riima ikaatzi kyaakota-noonchari eekiro royaata-kota-nakitziiri Pablo. ³³ Ikanta rareeta-kaakari Cesarea-ki, ipapaakiri jankina-rentsi pinkathari, ikantapaakiri: "Pinkathari, irika Pablo." ³⁴ Ikanta ithonkakiro pinkathari iñaanata-wakiro jankina-rentsi, rojampitanakiri Pablo, ikantziri: "¿Jempe pipoñaaka?" Ikantzi Pablo: "Nopoñaawo Cilicia-ki." ³⁵ Ikantzi Claudio: "Ari nokemakimi paata aririka rareeta-paakyaaka ikaatzi koshekimiri." Ikantakaanaki rahaeta-nakiri iwinkathari-pankoteki. Herodes, ari raminako-wenteriri janta

¹ Okanta awijanaki 5 kitejeri, areetapaaka Cesarea-ki Omperatajorentsiperotaa-rewo Ananías itsipayitakari Antaripero-paeni eejatzi ookakowentan-taniri iita Tértulo. Rawija-shita-paakiri pinkathari ikoshekyari Pablo. ² Ikanta ramaeta-paakiri Pablo, ñaawaetanaki Tértulo, ikantanakiri Félix: “Ariwé pinkathari, tema kameetha noñaayitakiro nojeeki, osheki piyota-niritzi, pantakiniri kameethata-tsiri nosheninkapaeni. ³ Nowinkatha-perorite Félix, osheki ramana-piintakimi maawoeni nosheninka. ⁴ Roo kanteencha eero ojamanitanta, nokoyi pikemijantawakina eepichokiini nokantemiri. ⁵ Noñaakiri naaka irika atziri, owaari-perotani. Ithonka ikina-kina-yitaki nampitsiki, tee apatziro ikoshekakari nosheninka Judá-paeni, riijatzi jewatakaa-neeriri ikaatzi iitashi-waeta-chari ‘Oshireta-naariri Kashiyakaa-weni-jatzi.’ ⁶ Ikwaki eejatzi rowaariperoteromi notajorentsi-pankote, rootaki noteeya-kaantantakariri, nokowae-yawitakani namina-kotan-tyaaririmi Ikantakaan-teetanari naaka-paeni. ⁷ Roo kanteencha ipokapaaki jewari Lisias, ishintsitapaakina, raapithata-kinari. ⁸ Ikantanakina: ‘Otzimatyee piyaate pinkathariki rowetsikimiro okaatzi awijeentsiri.’ Anjatyaa pojampi-peroteri eeroka ayotantyaawori kyaari-pero-rika nokoshekan-takariri.”

⁹ Roojatzi ikantzi-teeya-karini Judá-paeni ikaatzi pokaentsiri.

¹⁰ Ari itzinaa-wakotanaka pinkathari iñaawaetan-tyaari Pablo. Ikan-tanaki Pablo: “Osheki nokimo-shire-wentakimi, tema eerokataki kemini nokenkithata-kotyaari, tema niyotzi eerokataki wetsika-piinta-kiniriri nosheninka-paeni ikosheka-wakaaha.

¹¹ Kantacha pojampita-kowentena eeroka, tema owakira nareetaa Aap-atziyaweniki, okaatzi 12 kitejeri nareetan-taari, nokowawita nopinkathata-paerimi Tajorentsi. ¹² Tekatsi ñeenani noñaana-minthatziri, tee nokoshekari atziri-paeni tajorentsi-pankoki, ari nokantakari otsipaki nampitsi, tekatsi nokoshekyaa ipiyota-piinteeta. ¹³ Irika-paeni kamanta-kota-kinari ni-maeka jaka, tema eero iñahaetziro omaperotatyaa ikanta-kotanari. ¹⁴ Ari okantari, nawentahaari naaka iiteetziri ‘Awotsi.’ Rootaki ikantayitzi iyakowentanari noyemijanta-shiwaetani. Tema nawentahaa-tyaari naaka Tajorentsi ipinkathatziri paerani nowae-jatziteni. Nokemijantziro ikan-takaanani, eejatzi rojankinari-paeni Kamantan-taniri-paeni. ¹⁵ Ari nokim-itari rirori-paeni royaawentari Tajorentsi rowañaa-yiteeri kamayiteen-tsiri, tee apatziro rañaayitee kameetha-shireri tema imatzitee-yaawo maawoeni kaari-perori-paeni. ¹⁶ Rootaki nokowanta-piintakari eero otzimawaetzi kaari-perori nantzi-moteriri Tajorentsi, eejatzi atziri-paeni. ¹⁷ Tema aw-ijaki osheki ojarentsi nokina-kina-waetaki, nopiyaa nonampiki namae nopashita-paeyaariri nosheninka koetyaa-waeta-tsiri, nokowawitapaa eejatzi notaa-paenirimi Tajorentsi. ¹⁸ Rootaki nantziri tajorentsi-pankoki, ari nameetakiro noeshi nokitewatahan-teeyaari, tee noshekiiyini, tekatsi nokoshekyaa janta. Aripaetera iñaapaakina Judá-paeni poñaayita-chari Asia-ki. ¹⁹ Riitaki pokatsinimi jaka ikenkithata-kotena oetarika iñaakota-kinari. ²⁰ Tee ipokatzi rirori, irikaha pokayitentsiri riitaki Antaripero-paeni piyowenta-kinari chapinki, anjatyaa ikantemi eenitansi-rika iñaakota-kinari janta nantakiri. ²¹ Aamaaka roo ikanta-kotanari nokanta-kiriri chapinki piyowentan-tanari, nokantakiri: ‘Rootaki riyakowentee-tanari nokemijan-teero rañaayitee kamayita-tsiri.’”

²² Tema riyotako-perotzitari pinkathari Félix iiteetziri “Awotsi-weri,” rootaki ipakantanakariri, ikantanakiri: “Aririka ipokaki jewari Lisias,

ari ikamanta-perota-paakinawo.”²³ Ikantanakiri Félix reewarite owayiri-paeni: “Roojatzira paamawenta-wakyaari Pablo, roo kanteencha pishineteri rareetyaari raapatziyani-paeni ipantyaariri kowityee-motariri.”

²⁴ Okanta otsipa kitejeri, ipokae pinkathari Félix itsipatakawo iina Drusila, osheninka Judá-paeni roori. Ikaemakaan-tapaeri Pablo ikemiri ikenkithateniri jempe okanta-kota rawentahaari Jesús, Jeepatzii-totaarawo. ²⁵ Roo kanteencha retanakawo Pablo ikenkithata-kiniri tampatzikashiretaantsi, ñaako-shiretaantsi, rowajankitaan-teete paata. Ithaawan-tanakawo Félix, ikantanakiri: “iAritapaaki, piyaatee! Ari napiiteero nokaema-kaanteemi paata nojeekashiwaetyaarika kameetha.” ²⁶ Tema royaa-wenta-witatyaa Félix ipinako-wentyaami Pablo, rookakaa-wentan-teeyaariri. Rootaki rapiipiitan-tawitawori ikaemakaan-tziri ikenkitha-waeta-kaeri. ²⁷ Awijaki okaatzi apite ojarentsi. Ari okaatapaaki ipinkatha-ritzi Félix. Ikoyi raapatziya-piintyaari Judá-paeni, romonkyaa-kaanta-nakiri Pablo. Ipyoataari itsipa pinkathari iitachari Porcio Festo.

25

Ikowaki Pablo riitaki César iyakowenterini

¹ Tema pinkathari-wentantee Festo. Tema maakotanaki mawa tsireniri, jataki Aapatziyaweniki ipoñanakawo Cesarea-ki. ² Ikanta reewari-paeni Ompera-tajorentsitaarawo eejatzi riiperori-paeni Judá-paeni, ithaweta-kota-wakiri Pablo. ³ Ikowa-kotakiri Festo rotyaanteeri Pablo Aapatziyaweniki. Ikenkishiree-yakani rowamaa-kaanteri niyankithakineki awotsi. ⁴ Roo kanteencha ikantanaki Festo: “Romonkyahaetakiri Pablo janta Cesarea-ki, rooteentsi niyaatee janta. ⁵ Anjatyaa royaata-nakina peewarite, eenitatsi-rika rantani irika atziri, aritaki piyakowenteriri janta.”

⁶ Tee ojamani-perotzi ijeekawaeta-paente Festo Aapatziyaweniki, piyaa Cesarea-ki. Okanta okitejeta-manaki, ijeekaki iwinkathari-mentoki, ikaemakaan-takiri Pablo.* ⁷ Ikanta ikyaapaaki Pablo, ari ipokaeya-paakini Judá-paeni poñahaen-chari Aapatziyaweniki, osheki kaari-perori ikantako-waeta-paakiriri. Roo kanteencha tee iñero kyaari-pero-rika okaatzi ikantakoe-tziriri. ⁸ Ari ikijako-wenta-nakari Pablo, ikantanaki: “Tekatsi kaari-perori nantakiri naaka, tee nopiyathatawo Ikantakaan-teetani, tee nowaariperotero tajorentsi-panko, tee nokaweya-waeritzi César reewari-perote Roma-jatzi.” ⁹ Tema ikowatziira pinkathari Festo raapatziya-piintyaari Judá-paeni, rojampita-nakiri Pablo: “¿Pikoyi piyaate Aapatziyaweniki, namina-kotan-temiri janta?” ¹⁰ Ikantanaki Pablo: “Ari okameethatzi paminako-tenawo jaka, tema eeroka rowaki César, peewari-perote. Aritaki piyotee-yakini tekatsi kaari-perori nantzi-moteriri nosheninka-paeni Judá-paeni. ¹¹ Ari otzimimi nantani, kantacha rowajankitee-tantenawo kaamanitaantsi. Roo kanteencha tekatsi nantani, tee okameethatzi potyaantena janta. Nokowatzii riitaki pinkathari César amina-kotenani.” ¹² Ari ikenkitha-waeta-kaanakiri Festo inampina-paeni. Ikantakiri: “Pikowatzii ramina-kotemi César, aritaki piyaataki.”

Rahaeta-nakiri Pablo pinkathariki Agripa

* **25:6** tee ojamani-perotzi = 8 okaatzi kitejeri, terika okaatzi 10 kitejeri ijeekawaeta-paentzi

¹³ Ikanta pinkathari Agripa eejatzi iina Berenice pokaeyakini Cesarea-ki, rowethatyaari Festo.[†] ¹⁴ Ikanta ijeekawaeta-paentzi Cesarea-ki, ikenkithawaeta-kaakiri Festo jempe ikanta-kota Pablo, ikantakiri: “Eenitatsi jaka apaani atziri rookaneeri pinkathari Félix omonkyahaetziri. ¹⁵ Tema niyaata-kitzi chapinki Aapatziyaweniki, osheki ikantako-waeta-wakiri reewari-paeni Ompera-tajorentsitaa-rewo eejatzi Antaripero-paeni, ikowaki naaka owamaakaan-terini. ¹⁶ Nokanta-nakiri naaka: ‘Iroka nametee-yarini inampiiteki Roma-jatzi: Oztimatyee ipiyotee-yaani ikaatzi kosheka-wakaa-chari, ikijako-wentan-tyaari iyakowentaa-rewo. Kyaari-pero-rika otzimi rantani, aritaki okantaki rowamahaeteri.’ ¹⁷ Rootaki nomatakiri ipokaeyakini iyakowentan-taniri, tee noshenkaanaka, jatakina nojeeka-mentoki, nokaema-kaantakiri irika atziri. ¹⁸ Roo kanteencha tee okariperote ikantako-witapaa-kariri riyakowentziri, tee noñeero okaariperote okaatzi nokenkishireta-kowita-kariri. ¹⁹ Apatziro ikenkithatakiro ikemijanta-shiwaetari, ikenkithata-kotakiri eejatzi Jesús rowamahaeta-takiri, riitaki ikantziri Pablo añahae. ²⁰ Tee niyotzi naaka jempe nokantero okaatzi awijeentsiri, nojampitakiri Pablo ikoyi-rika riyaate Aapatziyaweniki raminakoe-tantyaariri janta. ²¹ Roo kanteencha ikowa-perotatzii Pablo riita-jaantaki amina-koterini awinkathari-perote, César Augusto. Rootaki nokantan-takiri romonkyahaeta-wakiri roojatzi notyaantan-takyaariri janta.” ²² Ikanta Agripa ikantanakiri Festo: “Nokoyi nokemiri naaka irika atziri.” Ikantzi Festo: “Aritaki pikemakiri okitejeta-manaki.”

²³ Okanta okitejeta-manaki, ikyaaiki Agripa itsipatakawo Berenice, iina, owanenkayitaka. Itsipatakari reewarite owayiri-paeni, eejatzi riiperori-paeni atziri jeekayita-tsiri janta. Ikantaki Festo ramaeteri Pablo. ²⁴ Ari iñaawaetanaki Festo, ikantzi: “Pinkathari Agripa, riiperori-paeni ikaatzi piyoteen-chari jaka, ritakira irika atziri. Osheki riyakowenta-waetakiri Judá-paeni Aapatziyaweniki eejatzi jaka Cesarea-ki. Osheki ichereeyakini ikoyi rowamaa-kaanteri. ²⁵ Roo kanteencha tee noñiuro naaka rantani rowamaan-teetyaariri. Tema riitaki kowashiteen-chari ramina-koteri Augusto, rootaki okowa-perotantari notyaanteri janta. ²⁶ Tee noñii naaka oetyaa nojankinate-niriri pinkathari-perori jempe okanta-kota, rootaki namakaan-takariri piñaayiteri eeroka-paeni, eerokata-perotakira pinkathari Agripa namakiniri, aririka peshitapaakiro pojami-minthateri, tzimakira nojankinateri. ²⁷ Tema tee okameethatzi-motena naaka notyaante apaani omonkyaha-rewo, eerorika otzimi jempe ojankinata-kotyaa okaatzi rantakiri.”

26

Ikijako-wenta Pablo janta Agripa-ki

¹ Ikanta Agripa ikantanakiri Pablo: “Kantacha piñaawaete eeroka.” Ari itzinaa-wakotanaka Pablo, iñaawaetanaki, ikantzi: ² “Pinkathari Agripa, osheki nokimo-shiretaki nokenkitha-waeta-kaemi nimaeka, nokoyi nokenkithata-kotero okaatzi ikantako-waeta-kinari Judá-paeni. ³ Tema piyoperotziro eeroka okaatzi rametari asheninka-paeni Judá-paeni akenkithata-koteri nimaeka. Rootaki nokowantari pikemijanta-wakina nokantemiri.”

Rañantari Pablo tekira ikemijanteeta

[†] 25:13 Agripa = Herodes

⁴ “Riyoteeyini Judá-paeni jempe nokanta paerani newankarita-paaki, eeniro nojeekawita nonampiki, eejatzi nojeeki-moyitan-takariri Aapatziyaweni-jatzi. ⁵ Tema naakata-ki Inashitantaniri shintsitan-taniri, nomonkaa-yitziro Ikantakaan-teetani. Ikoyi-rikami nosheninka-paeni, kantacha ikenkithata-kotena, tema riyotana jempe nokanta-waeta. ⁶ Rooma nimaeka ikantakoe-tatenawori nokenkithata-kota-neero royaakoteetani ikashiya-kaakiriri Tajorentsi paerani awaejatziteni. ⁷ Pinkathari Agripa, roojatzi noyaako-tzi-takari naaka, rootaki ikantako-yitanari asheninka-paeni nimaeka. Roojatzi royaa-kotzi-taari asheninka-paeni kaatatsiri 12 icharinini Israel, ikoyi imonkaateero Tajorentsi ikashiya-kaantakiri. Rootaki ishintsitantari roetzinaawentaari Tajorentsi maawoeni kitejeri. ⁸ ¿Oetaka kaari pikemijananta eeroka-paeni kantacha rowañahaeri Tajorentsi kamawita-chari?”

Ikosheka-witakari Pablo kemijantzinkari-paeni

⁹ “Nomatzi-tawitakawa naaka paerani noñaa-shints-waeta, noshiya-kaantzi rootaki nantawaeri nokoshekyaaeri ikaatzi awentaa-naariri Jesús Kashiyaaka-weni-jatzi.* ¹⁰ Rootaki nantakiri Aapatziyaweniki. Riitaki shineta-kinawori reewarite-paeni Ompera-tajorentsitaawo, tema osheki kemijantzinkari-paeni nomonkyaa-kaantakiri. Ikanta noñaa-yitzirowamahae-tziri inimotakina naaka.† ¹¹ Osheki nowajankitaa-piintakiri jempe ipiyota-piinteeta ipakan-tyaawori ikemijantzi. Osheki nokijaneentakiri rootaki nokoshekan-tariri, nomatzi-takari jeekayita-tsiri otsipaki nampitsi.”

Rapiitziro Pablo ikenkithata-kota ikemijantan-taari (Hch. 9.1-19; 22.6-16)

¹² “Roojatzi niyaatan-takari Ontyaamaeriniki, riitaki otyaanta-kinari reewarite-paeni Ompera-tajorentsitaawo. ¹³ Roo kanteencha eenitatsi awijeen-tsiri niyanki-thaki awotsi, ikaataki tampatzika ooryaa, ari noñaaiki oorenta-noonchari inkiteki, rawijanakiri ishikapiryaaeni ooryaa, roorenta-kota-paakina nokatziyakaha naaka eejatzi ikaatzi tsipata-kinari. ¹⁴ Tyeyanakinani maawoeni kepatsiki. Nokematzi inaanatee-tanakina inaaniki nosheninka Heber-paeni, ikantana: ‘¡Saulo! ¡Saulo! ¿Litaka pikoshekan-tanari? Eeroka owajankitaa-waeta-chari apaniroeni, kimiwitaka pipatzityaawomi thoyempi-thowari.’ ¹⁵ Ari nakanakiri naaka, nokantziri: ‘¡Pinkathari! ¿Jempema piitaka eeroka?’ Ikantzi Awinkatharite: ‘Naakataki Jesús pikoshekari. ¹⁶ ¡Pikatziye! Eenitatsi oeta noñaaahayitemiri nimaeka, tema nokowatzii nomperatee-yimini. Oztimatye pikenkithateero okaatzi piñiiri nimaeka, eejatzi okaate nantakaemiri paata. ¹⁷ Aritaki piñaaiki nookakaa-wenteemi ikoshekimi pisheninka-paeni Judá-paeni, aritaki nookakaa-wenteemi eejatzi notyaantemira inampiki itsipa-jatzi atziri kaari pisheninkata. ¹⁸ Okimiwityaawo pokiryaa-kaayiteerimi. Aritapaaki ikinashi-waetaka otsirenikaakitzi, tema ranashi-yitee jempe okoñeete. Aritapaaki ipinkatha-waetakiri Yakatan-taniri, tema Tajorentsi pinkathari-wenteerini. Aritaki nopeyakoteeri rantayi-witakawa kaari-perori, nashiyitee-yaari awentahae-nani. Tema rootaki nokashiya-kaakiriri.’”

Tee ipiyathata-nakya Pablo inaaiki roñahae-takiriri

¹⁹ “Pinkathari Agripa, tee nopiyathanaka noñaaiki roñahae-takinari Inkite-jatzi. ²⁰ Netanakawo nokenkithata-kaanakiri Ontyaamaerini-jatzi,

* 26:9 Waerontsi † 26:10 Itajorentsita-kaetani

Aapatziyaweni-jatzi, nomatanakiri ikaatzi nampiyawori iipatsiteki Judá-paeni, eejatzi nokimita-nakiri itsipa-jatzi ikaatzi kaari asheninkata, nokantayitzi: 'Pipiya-shiteeri Tajorentsi, pantayiteero oñaahan-teeeroni pipakahaero pantawitakawo kaari-perori.' ²¹ Rootaki kantakaan-tzirori roteeya-kaantan-takinari nosheninka-paeni tajorentsi-pankoki, ikowawitee-yakani rowamayina. ²² Roo kanteencha ineshironkatakina Tajorentsi eekiro niyaata-kaatziro nokenkithata-kotziro nimaeka. Nokenkithata-kaeri maawoeni, riiperori-paeni eejatzi kaari riipero-yitatsini. Tema tee notekapaentziro okaatzi rojankina-yitakiri paerani Moisés eejatzi Kamantaniri-paeni jempe nokenkithata-piintaki. Tema rojankinata-koyitakiro okaate awijayita-tsini, ikantayitaki: ²³ Otzimatyee ikami Jeepatzi-totaa-rewo, roo kanteencha aririka ikamawitakyaa riitaki etakaan-teeyaawoni rafahae. Rootaki ikenkithata-koetan-tyaanariri awijakotaantsi asheninka-paeni, ikenkithateeniri eejatzi itsipa-jatzi kaari asheninkata."

Ikoyi Pablo ikemijanta-kaeri Agripa

²⁴ Ikanta ithonkakiro Pablo ikamanta-yitakiri, ari ikaemanaki Festo, ikantzi: "¡Pablo, pishinki-wentatyaa! Okantakaemi poetziñaarikotawo piñaanatziro jankina-rentsi-paeni." ²⁵ Ikantzi Pablo: "Pinkathari. Tee noshinki-wenta, tema omaperotatyaa okaatzi nokanta-yitakiri. ²⁶ Riyotakotziro pinkathari Agripa okaatzi nokaman-takimiri. Niyotzi naaka riyotakotziro maawoeni, tema tee omanako-yityaa. ²⁷ Pinkathari Agripa, ¿tema pikemijantziro okaatzi rojankina-yitakiri Kamantaniri-paeni? Niyotzi naaka pikemijantziro." ²⁸ Ikantzi Agripa: "¿Poshiya-kaatzima pikantakina eepichokiini aritaki pikemijanta-kaakina, noshiyan-teeyaariri 'Jeepatzi-totaa-rewo-paeni?'" ²⁹ Ikantzi Pablo: "Okantawitaka eepichokiinirika nokanta-kimiri, osheki-rika, okantashitzimaetya riitaki Tajorentsi kantakae-yaawoni poshiya-kotee-nawo nokantaka naaka, tee apatziro eeroka pinkathari, tema maawoeni pikaatzi pikemayitakina nimaeka, okantawityaa eero roojotan-teetzimiro eeroka eshirotha."

³⁰ Ari ikatziyanaka pinkathari Agripa eejatzi Berenice. Imatzita-nakawo pinkathari Festo, eejatzi maawoeni ikaatzi itsipatakari. ³¹ Jateeya-nakini inteeneni, ikenkitha-waeta-kotziro ikantakiriri Pablo. Ikanta-wakaeyani: "Eero romonkyahaetzirimi irika atziri, tema tekatsi rantani rowamaetan-tyaariri." ³² Ikantanakiri Agripa pinkathari Festo: "Aritaki apakahaerimi irika atziri, eero ikowakimi rirori ramina-koteri awinkathari-perote."[‡]

27

Rotyaantee-takiri Pablo otzinkamiki inampi wirakocha-paeni

¹ Ikanta ikowaeyakini rotyaanteri Pablo janta Italia-ki, itsipatee-takiri itsipa-paeni omonkyahaa-rewo, ari niyaatzi-tyaari eejatzi naaka. Rii aanakirini jewatziriri rowayiriite pinkathari-perori Augusto, iita Julio. ² Ikanta noteta-kota-nakari Adramitio-jatzi jatakina Asia-ki. Ari nokaatanakiri Aristarco poñaachari Tesalónica-ki, nampitsi jeekatsiri Macedonia-ki. ³ Okanta okitejeta-manaki areetakina Shimaaki. Ari rariperota-paakari Julio irika Pablo, ishinetakiri rareeta-paentyaari raapatziyani-paeni ipantawa-kyaariri koewityee-motariri. ⁴ Ikanta nawijanakiro Shimaaki, ari notonkiyotakawo antawo tampyaa, tee omatya namaata-kotanee, rootaki nokina-kotan-tanakari othampishiki, iiteetziri Chipre. ⁵ Naathakiryaaanakiro inkaari nokinanakiro Cilicia-ki eejatzi Panfilia-ki. Roojatzi

‡ 26:32 awinkathari-perote = César

nareetan-takari Mira-ki, nampitsi jeekatsiri janta Licia-ki. ⁶ Ari iñaapaaki reewarite owyiri-paeni otsipa notetan-tanee-yaari opoñaakawo Alejandria-ki iyaatero Italia-ki, ari rotetee-yanaani. ⁷ Osheki kitejeri namatsinkakota namaata-kotzi. Osheki opomeentsitaka nareetan-takari Guido-ki. Eekiro otonkiyota-kota-tyaana tampyaa, rootaki nomontyaa-kotantana-kari Salmón-ki, noshi-nampita-nakiro othampishi Creta. ⁸ Osheki opomeentsitaka namaata-kotzi, roojatzi nareetan-takari nampitsiki ikantee-tziro “Kameethawochaaki” jempe okaakitapae nampitsi Lasea.

⁹ Tema awijaki osheki kitejeri namaata-kotaki, kyaawon-tsipaeteki, ari okowaenka-perotanaki namaata-kotzi. Rootaki ikaminaan-tawitakariri Pablo irika jewari,* ¹⁰ ikantzi: “Pikemijanta-wakina, kimitaka akowaenkata-kotatzii amaata-kotzira, aritaki apanyakiro amaakomentotsi, eejatzi owaahawontsi-paeni, aritaki akamahaan-tayitaki eejatzi.” ¹¹ Roo kanteencha tee ikemijantzi reewarite owayiri-paeni, apatziro ikemijantakari ashitawori amaakomentotsi eejatzi antakotzirori. ¹² Teera okameethatayee ikyaawon-tsita-kote jempe raatako-witaka, ikowaeyakini riyaaatemi Fenice-ki jeekatsiri Creta-ki, eero oñaashiren-kantari tampyaa kinayita-tsiri kirinka eejatzi katonko. Ari ikowaeyakini rowawijeero kyaawontsi.

Itampyaata-kotzi inkaareki

¹³ Roshiya-kaatzi ari omatakya ramaata-kote, tema owakira etapaakawo otampyaatzi eepichokiini. Ari namaata-kotee-yanakini othapyaaki Creta. ¹⁴ Tekira ojamanitzi antawota-paaki tampyaa poñaaneen-chari kirinkanta, ookanta-paakawo amaakomentotsi.† ¹⁵ Otatsinka-kotanakina. Tekatsi ikantaneero ramaakomento, onoshika-kotanakina tampyaa. ¹⁶ Osheki nopomeentsitakawo pitotsi thatayiteen-chari amaakomentotsiki. Nokina-kotanaki othampishi iiteetziri Claudia, tee otampyaa-perotzi janta. ¹⁷ Noteyitakiro amaakomentotsiki okaatzi tzimatsiri pitotsiki. Tema thaawaeyakinani nayeenta-kotyaaowo impaneki jempe omerekyaatzi inkaari, tema roojoetakiro onampi-naki amaakomentotsi eero okotaanta. Ishineta-nakiro otatsinka-kotena tampyaa.‡ ¹⁸ Okanta okitejeta-manaki, eekiro oshintsitatzii otampyaatzi, retanakawo rowiinka-kaantanaki owaahawotsi. ¹⁹ Okanta otsipa kitejeri, rowiinka-yitanakiro okaatzi rashita-kaetawori amaakomentotsi. ²⁰ Osheki kitejeri awijeent-siri tee noñaayiteeri ooryaa eejatzi ompokiro. Antawo notampyaata-kote tee niyotee-yanitzi aririka nawijako-yitee.

²¹ Tema awijaki osheki kitejeri tee nowaeyaa, ikantane Pablo: “Pikemijanta-wakina, ari okameethawita pikemijanta-kinami chapinki roojatzi ajeekakimi Creta-ki. Eero añaayitziromi okaatzi awijimoyitakaeri. ²² Roo kanteencha eero pikantashiryaashita nimaeka, tema eero pikamahaan-tawaetzi apaani, okantawitakyaa opeyaa iroka amaakomentotsi. ²³ Tema roñaahakina tsireniri apaani Ronampiri Tajorentsi, rotyaantani Ashitanari omperatanari. ²⁴ Ikantakina: ‘Pablo, eero pithaawantawo piñaakiri, otzimatyee pareetyaa iñeemi iwinkathari-perote Roma-jatzi. Aritaki ineshironkatakimi Tajorentsi, aritaki powawijaa-koyitakiri pikaatakiri jaka amaakomentotsiki.’§ ²⁵ Ari ikantakinari. Pithaamentee-yaani, tema nawentaa-shiretari naaka Tajorentsi, niyotzi

* 27:9 kyaawon-tsipaeteki = ithonka-piintee-tziro itziwaeteeyani † 27:14 tampyaa poñaaneen-chari kirinkanta = Euroclidón ‡ 27:17 impaneki jempe omerekyaatzi inkaari = Sirte § 27:24 iwinkathari-perote Roma-jatzi = César

aritaki omatakyaa okaatzi ikamanta-kinari Ronampiri Tajorentsi. ²⁶ Roo kanteencha otzimatyee ompoja-kotyaa othampishi.”

²⁷ Aritaki awijanaki 14 kitejeri, areetakina inkaariki omontetakari Adria otatsikankota-kina tampyaa. Niyankii-tetaki tsireniri, ari ikaemae-yanakini antakotzirori amaatako-mentotsi roshiya-kaatzi roo nareteeyaa kepatsiki. ²⁸ Imonkaatee-yakironi jempe oweyari ojaanaatzi, iñaatziiro tee ojaanaa-perotzi, ikanta rapiita-nakiro, iñaatzii merenkyaata-paaki inkaar.*

²⁹ Antawo nothaawae-yanakini nompoja-kotyaa, rowiinkaki 4 ayeenteroni amaatako-mentotsi othowaki, amaneeya-nakani okitejetan-tyaari intsipaete. ³⁰ Roo kanteencha ikaatzi antakotzirori ikenkishiryaayakani ishiyi, rotetan-tanakyaaowomi pitotsi thatayiteen-chari, ramawenatanakawo rowiinkae-yironi ayeenteroni othowaki amaatako-mentotsi. ³¹ Roo kanteencha ikamantakiri Pablo irika jewari eejatzi rowayirite, ikantziri: “Aririka ishiyayitaki irika-paeni, eero pawijakotee eeroka-paeni.” ³² Ari itota-kota-nakiro owayiri-paeni pitotsi, rowamaatakiro.

³³ Tema rooteentsi okitejetzi-mate, ikantantaki Pablo: “Aritaki awijaki 14 kitejeri royaawentyaa oeta awijatsini, tee powayiteeyaa. ³⁴ Okowa-perotatyaa nimaeka powayityaa pafaaanta-yityaari, tema tekatsi apaani kamahaan-tatsini.”† ³⁵ Ikanta ithonkakiro ikantaki Pablo, raanakiro ratanteetari, ramanakari Tajorentsi. Itzimpetowakiro, owanaka. ³⁶ Ari ikowaeyanakiri maawoeni, owaeyanakani eejatzi. ³⁷ Iroka nokaateeyini noteteeyani 276 atziri. ³⁸ Okanta nothonkakiro nowaeyakani, rowiinkakoyitakiro owanawontsi othomaka-neentan-tyaari tenari.

Otsitsiyaki Amaatako-mentotsi

³⁹ Okanta okitejeta-manaki okompitzi-mota-paakari kepatsi antakotzirori amaatako-mentotsi, iñaapaakiro impanekiite. Ari ikowanaki raata-koteeyini janta. ⁴⁰ Itotako-yitanakiro oojotantari ayeentzirori amaatako-mentotsi, rookanakiro, itzinaa-koyita-neero antawo maathantsi, raayita-neero iyomaro ikomatan-tyaari okantya raata-kote impanekiiteki.‡ ⁴¹ Roo kanteencha ayeenta-paaka othowaki amaatako-mentotsi omerenkyaatzira inkaari, tee okantzi noshewata-kotanee. Tankanaki opataki ookanta-perota-paakawo otamakaari inkaari. ⁴² Ari ikowawitanaka owayiri-paeni rowamaa-nakirimi omonkyahaa-rewo-paeni, eero ishiyanta ramaayitanaki. ⁴³ Roo kanteencha reewari owayiri-paeni, ikowaki rirori rowawijaa-koteri Pablo, tee ishineritzi rowamaeteri, apatziro ikantanakiri: “Ikaatzi yotzirori ramaatzi, ramaate riyaaete kepatsiki. ⁴⁴ Riima kaari yoteroni ramaate, ipatakayityaa incha-kotaki ramaayite.” Ari okanta naantakari maawoeni kepatsiki, tekatsi awiji-motenani, awijako-yitaana maawoeni.

28

Jieekaki Pablo othampishiki iiteetzi Malta

1 Okanta nawijako-yitee maawoeni, ari niyoteeyini iroka othampishi oeta Malta. ² Raakameethata-wakina maawoeni nampitawori janta.

* **27:28** tee ojaanaa-perotzi = 20 ashempa-wakori = 36 metro; merekyaata-paaki = 15 ashempa-wakori = 27 metro † **27:34** tekatsi apaani kamahaan-tatsini = eero opeyahaan-tawaeta apaani ishintsi ‡ **27:40** itzinaa-koyita-neero antawo maathantsi = rootaki ookantari tampyaa ishiya-kotan-tyaari otetantawori amaatako-mentotsi

Tema opariyatzi inkani, katsinkaetyaaki, roejaki paamari, ikaemae-yakinani. ³ Ari riyataanaki Pablo rayi tsitsi, roo ipiyawita-paaka rowa-paero itsima, imitaa-shitakari maanki, ratsikakiri rakoki. ⁴ Ikanta ifaakiri nampitawori janta rowikan-tapaakari maanki, ikanta-wakae-yanakani: “Irika atziri owantzinkari irika, okantawitaka rawijako-witaka ipiinkimi, teemaeta ishineritzi rañee tajorentsi owajankitana-taniri.” ⁵ Roo kanteencha rotekanakiri Pablo paamariki irika maanki. Tekatsi awiji-moterini. ⁶ Ari royaawenteeyani raawakaeri roojatzi ikamanta-nakyaari. Ikanta ojamanitaki ifaatziri tekatsi awiji-moterini, ikanteeyini: “Irika atziri, itajorentsi-tazii rirori.”

⁷ Eenitatsi jewari nampitawori othampishiki iita Publio. Otzimi-motziri okaakiini rowane. Raakameetha-yitakina maawoeni, raanakina inampiki. Mawa kitejeri nojeeki-mowaetakiri. ⁸ Ari nokema-kotakiri ipaapate Publio ikatsinkaayi-waetatzii, ishiwaetatyaa. Ikyaa-shita-nakiri Pablo. Ikanta ramana-kota-paakari, ipampitantakari eepichokiini rako, apathakirotananaa retsiyata-kotanee. ⁹ Ikanta retsiyata-kota-kaakiri ipaapate Publio, pokayita-paaki maawoeni mantsiyari ikaatzi nampitawori janta othampishiki, retsiyata-kota-kaayitakiri. ¹⁰ Ari ipashita-nakari osheki oeta-rikapaeni. Ikanta notetanaa niyaatan-teeyaari, ipayita-waana naayita-neeri.

Areetaka Pablo inampi-peroki wirakocha

¹¹ Okanta nojeekaki mawa kashiri janta othampishiki, ari notetanaari otsipaki amaatako-mento-tsi rootaki owawijaa-kirori janta kyaawontsi. Opoñaawo iroka amaatako-mentotsi Alejandria-ki. Rowetsikae-takiro othowaki roshiya-kaawo tajorentsi-niro “Tsipantzi”.^{*} ¹² Ari nareete-yakani Siracusa-ki, mawa kitejeri nojeekanaki janta. ¹³ Opoñaawo nawijanaki roojatzi nareetan-takari Regio-ki. Okanta okitejeta-manaki, okaminthakina otajonka-kotakina tampyaa kinatsiri katonko, roojatzi nareetan-takari Puteoli-ki otsipaki kitejeri. ¹⁴ Eenitatsi kemijantzinkari-paeni janta, riitaki kantawa-kinari nojeeka-waetanaki. Rootaki nojeeki-mowaetan-tanakariri okaatzi 7 kitejeri. Ari nopoñaawo-naari roojatzi nareetan-takari otzinkamiki nampitsi Roma.† ¹⁵ Ikanta ikema-kotetee-yakinani kemijantzinkari-paeni nampitawori janta, itonkiyota-wakina awotsiki iteetziro “Apio” jempe riyompariteeya-piintani. Okanta janta Mawapankoniki, ari royaawentakinari itsipa kemijantzinkari-paeni. Ikanta ifaayita-paakiri Pablo, ramanakari Tajorentsi, thaamenta-shireeyanakani. ¹⁶ Ari nareeta-paaka Roma-ki. Ikanta reewari owayiri-paeni rowawijaa-paakiniri omonkyahaa-rewo-paeni itsipa jewari. Riima Pablo ikowaki ijeekawaeta-paaki jempe-rika ikoyiro rirori, apaani owayiri aminakowentziriri.

Ikenkithata-kaantzi Pablo inampiki wirakocha

¹⁷ Okanta awijanaki mawa kitejeri nareeta-paaka, ipiyota-paakiri Pablo riiperori-paeni Judá-paeni nampitawori Roma-ki. Ikantakiri: “¡Nosheninka! Paeranitaki raakaan-tawaetakina asheninka-paeni Aapatziyaweniki, Opoñaawo rowawijaakina reewariki wirakocha. Rootaki rantakiri, okantawitaka tekatsi nantzimo-wityaari, tee notheen-kawitawo okaatzi rameyitari paerani awaejatziiteni. ¹⁸ Osheki rojampi-witakari reewarite wirakocha janta, tee ifiiri nantani rowamae-tantenari, ikowawitaka rapakaa-kaanteenami. ¹⁹ Roo kanteencha tee ikowaeya-nitzi asheninka-paeni Judá-paeni, rootaki nokowan-takari riita-kimi aminakotenani iwinkathari-perote wirakocha, okantawitaka tekatsi asheninka

* 28:11 Tsipantzi = Cástor eejatzi Pólux
noyemijantzinkarite-paeni

† 28:14 kemijantzinkari-paeni =

niyakowente naaka.‡ 20 Rootaki nopiyotan-tzimiri nokamantemi eeroka-paeni, piñaakina roojotan-teetanawo eshirotha okantakaan-tziro oyaakotziri maawoeni aakapaeni Israel-jatzi-paeni.” 21 Ari ikantee-yanakini rirori: “Tee noñii rojankinata-kotemi poñaayita-chari inampiiteki asheninka Judá-paeni. Tee nokemako-tzimi eejatzi rareeyita asheninka-paeni jaka. 22 Apatziro nokema-kotziri kemijanta-waeta-shita-chari. Nokoyi nokemimi jempe pikanteeyini eeroka.”

23 Ari ikenkishiretee-yakani ipiyotyaa otsipa kitejeri. Tema osheki atziri apiyowentee-yakarini Pablo jempe imaapiintzi. Ikenkithata-kiniri jempe ikanta Tajorentsi ipinkathari-wentantee, roñaaha-yitakiri jempe rojankinata-kotee-yakirini Jesús, retanakawo rojankinariki Moisés roojatzi okaatzi rojankina-yitakiri Kamantaniri-paeni. Roetziñaarikotakawo okitejeetyaamanaki roojatzi tsirenii-teeni. 24 Eenitatsi kemijanta-nakiriri Pablo, rima itsipa-paeni tee ikemijantzi. 25 Tee raapatziya-waka-yityaa, roojatzi ipiyayitan-tanakari. Roo kanteencha roweyaanta-waari Pablo ikantawaeri: “Omaperotatyaa ikantee-takiriri paerani awaejatziiteni. Tema Ishire tajorentsi ñaawaeta-kaakiriri Kamantan-tanirini Isaías, ikantaki:

26 Piyaate, pikamanteri atziri-paeni, pikanteri:
Pikemae-yawityaani, ero pikemathatee-yawakironi.
Paminee-yawityaani, ero piñahae-yironi.

27 Tema kijoshiree-yakini irika-paeni.

Matayempiteeyakini.

Mawityaakiteeyakini eejatzi.

Rootaki ero ikowichaataanta,

Eero ikemi,

Eero ikenkishiryaa,

Tee ikemijantee-yanitzi, ero nowawijaa-koteeri.

28 Piyotee-yakini eeroka-paeni, aritaki rowawijaa-koyiteeri Tajorentsi kaari asheninkata. Aritaki ikemijanta-yitee rirori-paeni.” 29 Ikanta ithonkakiro Pablo iroka ñaantsi, jateeya-nakini Judá-paeni, osheki iñaana-minthata-wakaanaka.

30 Ari ijeekapaeri Pablo okaatzi apite ojarentsi janta pankotsiki ipinatzi. Tema ari raakameethata-piintakiri ikaatzi areeyitariri. 31 Ari ikenkithatakaa-piintakiri jempe ikanta ipinkathari-wentantee Tajorentsi, ikenkithata-kota-kiniri eejatzi Awinkatharite Jesús, Jeepatzii-totaa-rewo. Tekatsi otzika-tzika-waeterini ikenkithata-kaantzira.

‡ 28:19 iwinkathari-perote wirakocha = iwinkathari-perote Roma-jatzi = César

ROJANKINARI PABLO ROTYAANTZINIRI ROMA-JATZI

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo ojankinatzi-mirori iroka, romperatani naaka Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki kaema-shireta-kinari notyaantaa-rewote, riyoshiitakina nokamantan-teero Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Tajorensi. ² Iroka Kameethari Ñaantsi rootaki ikashiya-kaantakiri paerani Tajorensi, rootaki ikenkithata-kaakiriri Kamantan-taniri-paeni Jankina-rentsi-peroriki. ³ Tema iroka Kameethari Ñaantsi, ari ikenkithata-kotari Itomi Tajorensi, Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, roshiyapaakari eenchaa-niki itzimaki icharinitakari pinkatharini David. ⁴ Ikanta rañahae paerani, aripaete noñaahan-takari Itomi Tajorensi, otzimi-motziri Itajorenka. ⁵ Ikaminthaaka Jeepatzii-totaa-rewo ineshironkatantaanari Tajorensi. Riitaki iyoshiita-kinari notyaantaa-rewote, nokaman-tayiteeri itsipa-jatzi atziri kaari asheninkata, ikemijanta-yitee rirori-paeni.* ⁶ Eejatzi eeroka-paeni, aritaki akaatzi ikaema-shiretee Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

⁷ Eeroka-paeni nojankinatzi pikaatzi pinampitawo Roma-ki. Retakotani Tajorensi erokapaeni, ikaema-shire-yiteemi rashiyiteemi. Okantashitzimaetya ineshironkateemi Ashiteeri Tajorensi, eejatzi ikimitemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki pijeekan-teeyaari kameetha.†

Ikoyi Pablo rareetyaari wirakocha-jatzi-paeni

⁸ Iroka netawakyaari nokante: Nopaasoonkitziri Tajorensi, okantakaawo rantayiteeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Tema ithonka ikemakoe-takimi jempe-rika-paeni jempe pikantanaa pikemijanta-yitanee. ⁹ Ari nokanta-piinta-naatyaa namanakotzimi. Riitaki Tajorensi yotatsi noña-shiintsi-wentari nantawaeteeniri nokenkithata-neero Kameethari Ñaantsi kamanta-kotziriri Itomi. ¹⁰ Aririka namaniri, nokowa-kotziri ikantakae-yaawo niyaate pijeekaeyinira eeroka, roorika ikowakaenari naaka. ¹¹ Tema ayimatakina noñaayiteemi. Nokoyi nokaminthaa-yiteemi paawyaa-shireta-waetan-tyaari. ¹² Rootaki nothaamenta-kaantemiri pikaateeyinira eeroka, piñaawaena-rika jempe nokanta nawentaa-shiretari Tajorensi. Rootaki pithaamenta-kaantenari naaka, noñaakimi-rika eeroka-paeni jempe pikanta pawentaa-shireta-naari.

¹³ Noyemijantzinkarite-paeni, nokoyi piyoteeyini osheki noshireta-piintakawo niyaate jempe pijeekaeyini eeroka, nokoyi noñeemiri powapeya-yiteeyaa, nokimitakiri itsipa-jatzi atziri. Roo kanteencha osheki otzikatzikata-piinta-kinari. ¹⁴ Roo kanteencha otzimatyee niyaata-shiteeri yotaniri-paeni, eejatzi kaari yotawae-yitatsini, riiperori-paeni, eejatzi kaari riiperotatsini.‡ ¹⁵ Rootaki, nokowantari nokamantan-teero Kameethari Ñaantsi janta pinampi-yitawo eeroka-paeni Roma-jatzi.

Itajorenka Tajorensi owawijaa-kotan-tatsi

* 1:5 Waerontsi † 1:7 Itajorensita-kaetani ‡ 1:14 yotaniri = griego

¹⁶ Tema tee nokaani-wentziro naaka nokamantan-teero Kameethari N̄aantsi. Tema rootaki itajorenka Tajorentsi, kantacha owawijaako-shireyiteeri ikaate kemijantaa-tsini. Retanakyaawo Judá-paeni ikemijantee, ari rimpoeyita-paaki kaari Judá-paeni.[§] ¹⁷ Tema iroka Kameethari N̄aantsi okamanta-kotziri Tajorentsi jempe ikanta itampatzika-shireta-kaeri ikaatzi awentaa-shireta-naariri Jesús. Tema rootaki rojankinata-koetakiri, kantasiri: Itampatzika-shireyitee awentaa-shiretachari, ashi rowaero rañaayitee.

Kaari-pero-shireri irika atziri-paeni

¹⁸ Roo kanteencha eeniyitatsi atziri kaari tampatzika-shireta-tsini, theenka-waetatsiri, osheki rotzika-tzika-yitziro kyaariperori eero riyotakoe-tantari Tajorentsi. Riitaki owatsimaa-pero-takiriri Tajorentsi jeekatsiri inkiteki. ¹⁹ Tema riyotako-witari rirori-paeni Tajorentsi. Riitaki Tajorentsi kantakaawori riyotako-witan-tariri. ²⁰ Tema owakira rowetsikan-takawori Tajorentsi kepatsi, ari riyotemi atziri-paeni eenitatsi Tajorentsi iñaawitakawo rowetsikani-paeni. Ari ikenkishiretyaami eenitatsi Tajorentsi itajorenka, ashi royirow rañee rirori. Tekatsi otekironi iñaani nimaeka, ikantayite: “Tee niyotako-tziri.” ²¹ Tema riyotakowitee-yarini Tajorentsi, teemaeta ipinkathata-piintziri, tee ramana-piintziri. Apatziro ikenkishiryaa-koyitawo kaariperota-tsiri, rootaki kaari ikenkithashiryaa kameetha. ²² Ikanta-witeeyani: “Yotzinkari naaka,” tema tekatsi riyomatsiteeyini. ²³ Rootaki ipakaan-tanakawori ipinkathawitari Naaperori Tajorentsi, kañaanitatsiri. Ari retanakawo ipinkathawetziro rowetsikani atziri, oshiyakaa-wontsi, tsimeri, ipireetari, eejatzi ikaatzi jeekayitatsiri kepatsiki.

²⁴ Rootaki raminaminthatashi-tan-tariri Tajorentsi iñaawenawaetawo rantayitero kaari-perori. Rootaki rantana-piin-tawori okaatzi ipashiwentakaeyaarimi. ²⁵ Ipakaa-shiwaeta-nakawo ikemijantziro iñaani Tajorentsi kyaariperota-tsiri, apatziro ikemijanta-yitanakiro theeyaantsi. Ipinkatha-waeta-nakiro rowetsikaetani. Teemaeta ipinkathata-neeri Tajorentsi wetsika-yitakirori maawoeni tzimayita-tsiri, apinkathata-piintziri aakapaeni. ¡Omaperotatyawé!

²⁶ Rootaki raminaminthatashitan-tariri Tajorentsi rantero iñaamata-shiwaetari. Tema rantayita-nakiro okaatzi ipashiwentakaeyaarimi. Tzimanaki tsinani-paeni paankinata-wakaa-waeta-chari. ²⁷ Ari ikimi-yitanakiri shirampari-paeni, eenitatsi paankinata-wakaa-chari, rootaki ikowayitziro ipaankinata-wakaa-waetyaa ishiramparin-kakiini, ranta-shitakawo ipashiwentakaeyaarimi. Apaniroeni rowajankitaa-waeta okantakaan-tziro rantakiro kaariperotatsiri.

²⁸ Rootaki raminaminthatashitan-tariri Tajorentsi ikaatzi kowashi-waetawori rantayitero kaari-perori, ranta-yitakiro kaari kameethata-tsini. Tee ikenkishiryaa-piinteeri Tajorentsi. ²⁹ Rootaki ranta-piintanaki kaari tampatzika-shireta-tsini, imayempi-waetzi, ipaankinata-wakaa-waeta, iñaama-pero-tari koriki, rantayitziro kaari kamethayitatsiri, iñaawenata-kotantawaeta, rompojantayitzi, ikosheka-wakaa-waeta, ramatawitan-tawaetzi, ininatan-tawaetzi, ³⁰ ikiji-matan-tawaetzi, itheeyakota-wakaa-waeta, ikija-neenta-waetziro Tajorentsi, inina-wootan-tawaetzi, rajahawenta-waeta, ikantakaa-pero-waeta, riyotashi-waeyitawo kaariperota-tsiri, ipiyatha-waetari ashtariri, ³¹ imajontzi-shireta-waetzi, tee imonkaa-waenitzi, tee inethaan-taniyitzi, tee rariperotan-tayitzi, tee

§ 1:16 kaari Judá-paeni = griego

ineshironkatan-tayitzi. ³² Riyowitee-yawoni okaatzi ikantakaan-takiri Tajorensi, ikantaki: "Ikaatzi antayiteroni kaari-perori, aritaki ikamayitee." Roo kanteencha, eekiro riyaaata-kaatziiro ranta-perota-nakiro, ikowa-kaayitari itsipa-paeni imayitero.

2

Tampatzikari irika Tajorensi aririka riyakowentante

¹ Kimitaka pikanta-shireteeyini: "Otzimatyeey rowajankiteeteri antayizirori kaari-perori." Eero pikanta-shireta-waetzi. Tema aririka piyako-wenta-waeteri itsipa atziri, apaniroeni piyako-wenta-waetaka eeroka. ² Tema panta-piintziro eeroka kaari-perori? ² Tema ayoteeyini tampatzika-shireri Tajorensi aririka riyakowentante rirori. Riitaki owajankitaa-yitziriri ikaatzi antayizirori kaari-perori. ³ Pikanta-piinteyini eeroka-paeni, "Otzimatyeey rowajankiteeteri ikaatzi antizirori kaari-perori." ⁴ Poshiya-kaatzi eero rowajankitahaemi eeroka Tajorensi? ⁴ Tema pikoyiri Tajorensi neshironka-perotzimiri, oyaakotzimiri, amatsin-kawentzimiri? ⁵ Tema piyotzi rootaki ramatsinka-wentan-tzimiri ipakakaante-mirori pantayitziro kaari-perori? ⁵ Roo kanteencha eekiro-rika pipiyathata-tyeeyaari, eerorika pikoyi pipakahaero pantayitziro kaari-perori, aritaki patsipeteeyaaowo iyatsimanka Tajorensi. Tema paata aririka iñeeteero iyatsimanka Tajorensi, raminako-yiteero-rika maawoeni, tampatzikari ikantya rowajankitaan-tayitee. ⁶ Tema okimiwitakawo ipinayiteerimi Tajorensi okaatzi rantayitakiri. ⁷ Riitaki Tajorensi añaakaa-yiteerini ikaatzi oetziñaarikotanakawori rantayitziro kameethari, rootaki iñaashiretakiro rowaneenkawo, iñaashiretakiro ipinkathee-teeri, iñaashiretakiro ashi rowaero rañaayitee. ⁸ Roo kanteencha ari ikatsimatee Tajorensi rowajankitahaeri ikaatzi oetziñaarikota-piinta-kawori iñaamata-shiwaetari, ikaatzi piyatha-waeta-kariri, kaari kowaeroni kyaariperori. ⁹ Ikemaatsi-waeteeyaa, rowashire-yiteeyaa maawoeni oetziñaarikotapiintawori rantayitziro kaari-perori. Riitaki etanakyaawoni iñeero nosheninka-paeni Judá-paeni, ompoña rimpoeta-paaki kaari Judá-paeni.* ¹⁰ Riima oetziñaarikota-piinta-kawori rantayitziro kameethari, rowaneenka-yiteeyaa rirori, ipinkathee-teeri, kameetha ijeekayitee. Riitaki etanakyaawoni iñeero nosheninka-paeni Judá-paeni, impoña rimpoeyita-paaki kaari Judá-paeni. ¹¹ Tema tekatsi atziri ramaakite Tajorensi.

¹² Maawoeni kaari kemakoteroni Ikantakaan-teetani, aritaki opeyakaa-shitee-yaari iyaari-peronka, tema eero raminakoe-teeri imonkaatakiro-rika Ikantakaan-teetani. Riima ikaatzi kemakowita-kawori, aritaki raminakoe-teeri imonkaatakiro-rika. ¹³ Tema kaari tampatzika-shiretzi-moterini Tajorensi ikaatzi kemakowita-kawori Ikantakaan-teetani, riitaki tampatzika-shiretzi-mota-kiriri ikaatzi monkaayita-kiriri. ¹⁴ Tema irika-paeni kaari nosheninkata, kaari kemakowityaawoni Ikantakaan-teetani, kaari ñaawityaawoni jempe ojankinata, roo kanteencha imonkaa-waeta-shitakawo. Oshiyawaetakawo otzimatyeeemi otsipa ikantakaan-teetani rashityaarimi rirori-paeni. ¹⁵ Okimiwaetakawo iroka Ikantakaan-teetani ojankina-shiretan-takyaarimi, tema riyotzi oeta ranteri. Aririka imonkaateero, ikimoshireyitee. Eerorika imonkaatziro, oshiyawaetakawo apaniroeni riyakowenta-waetyaa, tema riyotzi rantakiro kaari-perori. ¹⁶ Rootaki ranteteri paata aririka ikanteeri Tajorensi irika Jesús Jeepatziitotaa-rewo: "Pamina-koteeniri okaatzi rantakiri romanakashitakari

* 2:9 kaari Judá-paeni = griego

atziri-paeni.” Rootaki nokenkithata-kota-piintakiri nokamantan-tziro Kameethari Ñaantsi.

Judá-paeni eejatzi Ikantakaan-teetani

¹⁷ Pikemi nokantemi nosheninka Judá-paeni. Kimitaka pikantee-yakini eeroka: “Niyota-kotziro Ikantakaan-teetani. Niyotziri Tajorentsi. ¹⁸ Niyotziro okaatzi ikoyiri. Niyotziro tampatzikata-tsiri, tema riyotahaetakinawo Ikantakaan-teetani. ¹⁹ Aritaki nomatakiro niyoteeri kaari yoteroni, kimitakariri imawityaakita-tyeemi, nokimita-kaantero nokoñeeta-kota-tyeerimi jeekayita-tsiri otsireni-kaakitzira. ²⁰ Aritaki niyotaa-yiteeri majontzi-shireri. Kantacha niyoteeri kaari yowaeta-tsini, oshiyawaetariri eenchaa-niki. Tema otzimi-motana naaka Ikantakaan-teetani. Rootaki yotani-perota-kaanta-tsiri.” ²¹ Aririkami pimatero piyotaa-yiteeri itsipajatzí, ¿Piyomatsitakima eeroka? Tema pikanta-piintzi eeroka: “Eero pikoshitzi.” ¿Tema pikoshi-nitzi eeroka? ²² Pikanta-piintaki: “Eero pimayempitzi.” ¿Tema pimayempitzi eeroka? Pikanta-piintzi: “Eero pipinkathatziri oshiyakaa-wontsi.” ¿Tema pikoshita-piintziri eeroka rashita-kaetariri tajorentsi-niro? ²³ Pajaha-waetaka eeroka piyota-kotziro Ikantakaan-teetani. ¿Tema pipiyathatawo eeroka? Pitheenkakiri Tajorentsi. ²⁴ Iroka rojankinetee-takiri, kantatsiri:

Eeroka-paeni kantakaan-takirori itheenka-tajorentsitan-takari itsipajatzí atziri ikijima-waeta-shitakari Tajorentsi.†

²⁵ Ikaatzi monkaatzirori Ikantakaan-teetani, kameetha-witacha itomeshitaa-nitaka, tema rootaki oshiyakaa-wentzirori rashiyitari Tajorentsi. Roo kanteencha terika imonkaa-yirotsi maawoeni Ikantakaan-teetani, aminaashi-waetaka itomeshitaa-nita. ²⁶ Riima itsipajatzí kaari asheninkata, kaari totameshitaa-nita-chani, aririka imonkaata-shitakyaawo Ikantakaan-teetani, riitaki oshiya-perotee-yaariri totameshitaaniri, tema rashi-perota-tyaari Tajorentsi. ²⁷ Irika-paeni kaari totameshitaa-nita-chani monkaa-tashita-kawori Ikantakaan-teetani, riitaki amina-koteemini paata kyaaryoo-rika pimonkaatziro okaatzi piyota-kotziri, pipiyathatakawo-rika, riitaki owajankitaa-kaanteemini, okantawitakyaa pitotameshitaaniwitakyaa eeroka-paeni. ²⁸ Jempe akantayita kofiaatziro awathaki, tee roo iitantee-teeri “Judá-paeni.” Ari okimitari atomintha-waeta-shita-piintaka awathaki, tee roo aetanta-yitari “totameshitaa-rewo.” ²⁹ Tema opoñaantari ikanteetee Judá-paeni jempe akanta-shireyitanaaha. Ari okimi-tzitari atomeshitaa-niyitaka, rootaki kantakaan-tzirori ashiretakari. Tee roo amonkaatan-tyaawori jankinata-chari, ithaamentan-teeri asheninka-paeni, tema rootaki kowaperota-chari ithaamenta-wentee rirori Tajorentsi.

3

¹ Kimitaka pikantaki eeroka-paeni: “¿Teema kamethatzi aakapaeni Judá-paeni? ¿Iitakama atomeshitaa-nitantari?” ² Nokantzi naaka: Osheki akameethatzi aakapaeni. Iroka etanakawori, riitaki awaejatziteni retakari iñaanatakiri Tajorentsi. ³ Tema eenitatsi awaejatziteni tee roejokiro-yityaari Tajorentsi, ¿Rooma ipakaan-tyaawori Tajorentsi roejokiro-yitanta? ⁴ Tee ari okantyyaa. Tema okantawitaka itheeya-niwitaka maawoeni atziri, tee itheeya-nityaa Tajorentsi rirori. Ari okantzi rojankinee-takiri, kantatsiri: Ari pikantatyaa eeroka, tampatzikari piñaani, Eerokami raminakoe-teemi, ari pawijan-takimi.

† 2:24 Waerontsi

⁵ Tema antapiinta-yitziro kaari-perotantsi, roñaahan-tziro itampatzika-shiretzi Tajorentsi. Kimiwaetaka aritaki akantakimi: “Rootaki noyaaripero-shirenka oñaahan-tzirori osheki ikameetha-perotaki Tajorentsi, ¿litakama rowajankitaa-wentan-tenawori okaatzi oñaahan-tzirori ikameetha-perotzi rirori? Kaarira tampatzika-shireri.” (Ari okanta akenkishiryaa-waetari aakapaeni atzirin-kakiini.) ⁶ Tee ari okantyaari. Kaarimi tampatzika-shireri Tajorentsi, eero ramina-koteerimi jaawiki-jatzi-paeni, rowajankitaa-yiteeri. ⁷ Kimitaka akantemi eejatzi: “¿litakama rowajankitaa-tyaanari Tajorentsi notheeyaka, tema notheeya-piintaka rootaki ipinkatheetan-tariri Tajorentsi tee itheeya-nita rirori?” ⁸ Kimitaka akantemi eejatzi: “ijame akaariperote! tema rootaki oñaahan-teroni kameethari.” (Roojatzi riyakowentee-takinari naaka nokenkithatakiro Kimitakawori iroka, omaperotatyaa.) Roo kanteencha rootaki kameethatsiri rowajankiteeteri ikaatzi ñaawaetzirori iroka.

Tekatsi tampatzika-shireri

⁹ ¿Rooma kanta-koteenchari jaka, Judá-paeni aakapaeni tee akametha-perotzi, eero omata rawijayiteri itsipa-jatzi? Aritaki okantari, tema nokantzi-takari maawoeni akaatee-yakini, kimiwaetaka opeyakaa-shiwaeta-kaemi ayaariperonka, okantawitaka Judá-paeni aakapaeni eejatzi itsipa-jatzi atziri akapaeni. ¹⁰ Aritaki ojankinata-kotaka, kantatsiri: Tekatsi tampatzika-shireri, tee itzimaa-needzi apaani.

¹¹ Tee itzimi kematha-tantaniri.

Tekatsi kowaatsini riyoteeri Tajorentsi.

¹² Ithonka ipiya-shiretee-yakani, tekatsi kameethatsini.

Tekatsi mateeroni ikameetha-shiretee.

Tee itzimaa-needzi apaani.

¹³ Kaariperori iñaawaetzi, oshiyawaetakawo ikentsi roomi omoo jempe ikitatee-tziri kaminkari.

Ametaka ineneki itheeya,

Kepiya-waantetaki kimitaka maanki.

¹⁴ Tema ikijima-waetanta-piintaki, ininatan-tayitzi.

¹⁵ Ramentakakaawo iitzi riyayitzi rowamaante, ikoyi rapaatakantero iraanzi.

¹⁶ Ipampitha-wokita-piintziro ikineetzi ithonkan-teetzi, ikoyi ikemaatsitakaanta-waetyaa.

¹⁷ Tee ipampitha-wokitziro jatachari ijeekaetzira kameetha.

¹⁸ Tee ipinkathaa-kiteeri Tajorentsi.

¹⁹ Iyotzi ari riyakowenteeri Tajorentsi ikaatzi pankinawenta-waetakawori Ikantakaan-teetani. Eero omata rotekaero iñaani ikante: “Tee namaaki-waetziro.” Tema imaeriyitee maawoeni jaawiki-jatzi-paeni.

²⁰ Tema tekatsi materoni imonkaatero Ikantakaan-teetani, rootaki ikantantyaariri Tajorentsi: “Tampatzika-shireri naaka.” Tema aririka ayotakoperota-neero Ikantakaan-teetani, ari ayoperotziri osheki akaaripero-taki.

Tajorentsi tampatzika-shireteeri, aririka awentaa-shireta-neeyaari

²¹ Roo kanteencha owakira roñaahaero nimaeka Tajorentsi atampatzika-shiretan-teeyaari. Tee okimitawo paerani, apankinawenta-shiwaetakawo Ikantakaan-teetani atampatzika-shiretan-teeyaari. Rootaki rojankinatakotakiri Kamantan-taniri-paeni, roojatzi rojankinata-koetakiri Ikantakaan-teetaniki. ²² Riitaki Tajorentsi tampatzika-shireteeni, aririka awentaa-shireta-neeyaari Jesú Jeepatzii-totaa-rewo, akemijanta-neeri rirori. Tee

anashiyita, eejatzi oshiyari itsipa-paeni. ²³ Tema maawoeni akaaripero-shiretaki. Rootaki eero okantanta añaayiteero rowaneenkawo Tajorentsi. ²⁴ Roo kanteencha itampatzika-shire-yitee Tajorentsi, ineshironka-perotee rirori rotyaanteeri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús ipina-wenta-yitee aakapaeni. ²⁵ Rootaki rotyaantan-takariri Tajorentsi rapatawente riraa Jeepatzii-totaa-rewo rowamahae-takiri, roetsimarya-an-teeyaariri Tajorentsi aririka awentaa-shiretee-yaari Jeepatzii-totaa-rewo. Roo imatanta-kawori Tajorentsi iñaantee-tyaariri ashi royiroyi itampatzika-shiretzi rirori. Tema paerani osheki ramawe-witakawo Tajorentsi iyaari-peronka atziri-paeni, tema osheki ramawetapiintakiro. ²⁶ Rooma nimaeka, roñaaha-yitee riitaki kameetha-shireri. Tema tampatzika-shireri rirori, itampatzika-shireta-kaeri ikaatzi awentaa-shireta-naariri Jesús.

²⁷ ¿Eenitatsima nimaeka ajahawenteeyaari? Tekatsi. ¿Iitakama? ¿Rooma kantakaan-tziro tee itzimi iita monkaateeroni Ikantakaan-teetani? Tee, tema roo kantakaan-tzirori awentaa-shiretani. ²⁸ Eero omata rajahawentya tampatzika-shireri, tema tee rotsinampaero ipankina-wenta-waewitakawo Ikantakaan-teetani. Apatziro imateetziro rawentaa-shireteetari Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁹ ¿Apatziroma aakapaeni Judá-paeni rantzimo-yiteero Tajorentsi? Tee. Ari akaateeri kaari asheninkayita, rantzimo-yiteero maawoeni. ³⁰ Tema apaani ikanta Tajorentsi. Jempe ikantakaa-yitee aakapaeni itampatzika-shire-yitee, ari ikmita-yiteeri eejatzi kaari totameshitaa-rewota-chani. ³¹ ¿Nomanintatziroma naaka Ikantakaan-teetani nokenkithata-kotakiro awentaa-shiren-kantsi? ¡Tee ari okantyyaa! Tema nokantatzii: “Roopero iroka Ikantakaan-teetani.”

4

Roshiya-kaawentantzi Abraham

¹ Jame akenkishiryaa-koteri awaejatzeneni Abraham. ¿Jempema ikantee-takirika rirori itampatzika-shiretan-taari? ² Roomi ipankina-takyaami Abraham tampatzika-shireta-kaerinimi, aritaki rajahaawenta-waeta-kyaaami rirori. Eero rajahaawentaarimi Tajorentsi. ³ Iroka ikantee-tziri Jankina-rentsi-peroriki:

Tema rawentaakari Abraham irika Tajorentsi, rootaki ikimita-kaantaariri itampatzika-shiretani.

⁴ Jame oshiyakaa-wenta-wakiro: Aririka rantawaete apaani atziri, ipineetziri. Tee ineshironkata-shitee-tari, ipineeta-tziiri rantawaero.

⁵ Riima kaari antawaeta-tsini, aririka iñeero ipinata-shitee-tyaari, ineshironkae-tatziiri irika. Ari ikantari atziri-paeni ikaatzi theenka-tajorentsi-waeta-tsiri paerani, rawentaa-shiretaari Tajorentsi, aritaki iñeero itampatzika-shireteeri. Aritaki ineshironkateeri rawentaa-shireta-naari, tee roetzinaarikowaetashityaawo. ⁶ Roojatzi ikenkithata-kotakiri pinkatharini David ikimo-shireta-kaayiteeri Tajorentsi itampatzika-shireta-kaani, kaari ñaashintsi-waewentyaawoni, ikantaki:

⁷ Ikimoshireteeyini atziri ipeyakoe-teeri rantawitakawo kaari-perori, Okimiwitaawo romanakoe-tatyee-nirimi iyaari-peronka.

⁸ Ikimoshireteeyini atziri, kaari riyakowentzi Tajorentsi iyaari-peronka.

⁹ Riitaki ikaate kimoshiretaa-tsini, ¿Apatziroma aakapaeni akaatzi iiteetee “totameshitaa-rewo?” Kimitaka tee, ari roshiya-yitee eejatzi kaari totameshitaa-chani. Pikenkishiretero akantakiri:

Rawentaanaka Abraham, rootaki ikimita-kaantee-taariri itampatzika-shireta-kaani.

10 ¿Jempe-paetema ikimita-kaantaari Tajorensi awaejatziteni Abraham itampatzika-shiretani? ¿Aripaetema imatakiro itomeshitaa-nitaka? ¡Teeral Tema roo rimpoeteri itomeshitaa-nityaa. 11 Tema aririka opiro-mashitanee itomeshitaa-nitakaha rootaki riyotee-tantari rawentaa-naari Tajorensi. Riima Abraham retzitikawo rawentaakari rirori Tajorensi, itampatzika-shiretzi-takari tekiraha itomeshitaa-nityaa. Ari ikantakari Abraham retanta-kawori itampatzika-shireta-kaetziri. Rootaki ikimita-kaanteetakariri riitakimi charinin-teeyaa-ririni maawoeni tampatzika-shireripaeni, tee okowa-peroteeyaa itomeshitaa-niteetyaa. 12 Omapero-witayaa iiteetee aakapaeni “totameshitaaniri” aakataki icharini-perotani Abraham, tema ari akaatziri atomeshitaa-nita. Roo kanteenchá tee roo oshiyanteeyaariri ikanta rirori itomeshitaa-nita, tema roo akimitan-taariri awentaa-shireta-naari Tajorensi, ikimitakiro rirori Abraham, retakawo rawentaa-shiretari tekiraha itomeshitaa-nityaata.

Awentaa-shirenka añaaantee-yaawori ikashiya-kaeta-kaeri

13 Tema ikashiya-kaetzi-takari paerani Tajorensi awaejatziteni Abraham eejatzi ikaate icharinin-teeyaari rashitee-yaawo maawoeni kepatsi, ikashiya-kaetzi-takari tekiraha ojankinatyaata Ikantakaan-teetani. Apatziro rawentaa-shiretanaka Abraham. 14 Tema ikaatzii ñaayiteeroni ikashiya-kaani Tajorensi, kaari irika-paeni pankinawenta-shiwaetawori Ikantakaan-teetani. Arimi okantyaami, aminaashi-waetyaami awentaa-shiretari Tajorensi, eero okameethatzimi ikashiya-kaakaeri. 15 Ikaatzii pankinawenta-waetawori Ikantakaan-teetani, apatziro iñeero rowatsimaeri Tajorensi teera rotsinampashityaawo. Tema eero otzimakimi Ikantakaan-teetani, eero otzimimi ranteetani.

16 Riitaki ñaayiteeroni ikashiya-kaani Tajorensi ikaatzii awentaa-naariri ineshironka-perotantzi Tajorensi. Ari iñaaiteero ikaate icharinin-teeyaari, teera apatziro añaaiteero aakapaeni Judá-paeni, ipae-takiri Ikantakaan-teetani, tema maawoeni ikaate awentaa-shiretee-yaarini Tajorensi, kimitakotaariri Abraham. Oshiyawaetaawo icharini-yiteemi Abraham maawoeni aakapaeni. 17 Rootaki rojankinatan-teeta-kawori, ikanteetaki: Aritaki noshekyahaemiri picharinin-teeyaari, iinashi-yitee-yaawo ipiyoteeyaa ikaate isheninkata-wakaha-yaani.

Rootaki ikashiya-kaani Tajorensi. Rootaki rawentaa-shiretan-takariri Abraham. Omaperotayaa imonkaateero Tajorensi, kantacha rirori rañaakaa-yiteeri kamayita-tsiri, tema riitaki wetsika-yitakirori kaari tzimayi-witachani paerani. 18 Iroka ikantakiriri awaejatziteni Abraham: “Iinashi-yitee-yaawo picharinin-teeyaari, ipiyoteeyaa ikaate isheninkata-wakaha-yaani.” Ikantzi-takari eejatzi: “Tema ari ikanteeyaa roshekitee rirori.” Rootaki ikemijantan-tanakari Abraham, okantawitaka osheki opomeentsitzi-motakari ikemijantan-tyaari. 19 Roetziiñaarikota-piintakawo rawentaa-shireta. Ashi royiro ikenkishiryaa-kotawo, ikantzi: “¿Jempema okantyaaka? Tema kaataki naaka 100 nojarensite, rooteentsi nokami. Tee otzimanitzi eentsite noena Sara.” 20 Ari okantawitaka ikenkishiryaa-waeta, tee ikijo-shire-wentziro ikashiya-kaakiriri Tajorensi, tee okantashiryaa-waetziri rawentaa-shiretari. Eekiro imaperota-nakitziro rawentaa-shiretari, ari ikanta-piinta-nakitziro ithaamenta. 21 Riyoperotzi Abraham ari imatakiro Tajorensi okaatzii ikashiya-kaakiriri. 22 Rootaki ikimita-kaantaariri itampatzika-shiretani. 23 Rootaki rojankinata-kaantan-takawori Tajorensi jempe okanta-kota. Tee rojankinata-kaanta-shityaawo apinkathatan-tyaariri Abraham. 24 Roo rojankinata-kaantan-takawori ayotantee-yaari ikimita-kaantee itampatzika-shiretani aakapaeni, aririka

awentaa-shireta-neeyaari owañahaeriri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ikamawitakaha. ²⁵ Tema riitaki kamawenta-yiteeri aakapaeni, okantakaan-tziro akaaripero-waetaki. Rijjatzi añaahaatsi itampatzika-shireta-kaanteeri.

5

Opoñaantari itampatzika-shireta-kaetee

¹ Iroka okantaka. Rootaki awentaa-shirenka tampatzika-shireta-kaayiteeri. Rootaki ariperotan-taariri Tajorentsi. Riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo matakaa-yiteerori iroka. ² Tema awentaa-shiretaa-ri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riyotakaa-yiteero ineshironkatani Tajorentsi. Akimoshireyitee añaayiteero paata rowaneenkawo Tajorentsi. ³ Tee apatziro akimo-shire-wenteero okaatzi añaayiteeri paata, tema akimo-shire-wentzi-teeyaawo awijimo-yiteeri nimaeka. Tema ayoteeyini aririka añaayiteero akemaatsi-waetyaa, rootaki oetziñaarikotan-tyaari. ⁴ Aririka oetziñaarikota-piintyaa, aritaki aawyaa-shireteeya. Aririka aawyaa-shireteeya, aritaki awentaa-perota-neeyaari oyaako-tanewo. ⁵ Eero raminaakaa-shitee oyaako-tanewo. Tema añaakiro retako-perotakae Tajorentsi, rotyaanta-kaeri Ishire okimiwitakawo ijako-peroe-tátyee-nirimi.

⁶ Okanta ikowa-naki Tajorentsi, aripaete ikama-wenta-yitee Jeepatzii-totaa-rewo, okantawitaka atheenka-tajorentsi-waewitaka, tee aawyawaeta-nitzi. ⁷ Tekatsi matapiinteeroni ikamawenterini itsipa atziri. Tema tzima-witacha kamawenterini atziri kameetha-shireri. ⁸ Roo kanteencha okantawitaka akaaripero-shire-witaka aakapaeni, ikamawentakae Jeepatzii-totaa-rewo. Osheki retako-perotakae Tajorentsi, rotyaantakiri Jeepatzii-totaa-rewo ikamawentee. ⁹ Rotyaantakiri Jeepatzii-totaa-rewo rapatawentee riraa itampatzika-shireta-kaanteeri. Ari imatakirori eenirowa akaaripero-shire-witeeyani, ¿Kantachama nimaeka athaawan-tyaari ithonkae itampatzika-shire-yiteera? ¹⁰ Tema paerani eeniro akija-neenta-witari Tajorentsi, rotyaanta-kaeri Itomi ikama-wenta-yitee, ari okanta ariperotan-taariri. Ari okanta ayoperotan-taari aritaki awijako-shire-yitee, tema rañaawentee Jeepatzii-totaa-rewo. ¹¹ Ari okantakari, ikimo-shiretakaa-pero-yitee Tajorentsi, tema riitaki Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ariperota-kahaeriri.

Adán eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo

¹² Paerani apaani ikanta atziri etakaan-tanakawori ikaariperotaki. Roo owajankitahaantsi iñaakiri, ikaamani-yitee. Roojatzi antetaneen-chari maawoeni icharinita-naari, ikaaripero-yitanaki maawoeni jaawiki-jatzi-paeni, ikaamani-yitanaki. ¹³ Rootaki awijeent-siriri tekira-ha rojankineetero Ikantakaan-teetani. Tema irika-paeni añaayiteen-tsiri paerani tekira-ha rojankineteetero Ikantakaan-teetani, inashiteeyaa riyakowentee-teeri. Riima irika-paeni impoeyita-tsiri itzimayitee ikaatzi piyathata-kawori Ikantakaan-teetani inashiyiteeyaa eejatzi riyakowentee-teeri. ¹⁴ Ikanta ikamae paerani Adán, ikamitaka eejatzi ikaatzi icharini-yitanaari rirori okantawitaka inashiyitaka iyaari-peronka. Rootaki jatakota-neentsiri roojatzi itziman-takari paerani Moisés. Riitaki Adán oshiyakaa-wenta-kariri itsipa atziri pokaentsiri. ¹⁵ Riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo irika. Iroka okanta roshiya-kaawentee-takiri: Tema atziri rirori Adán, ikaaripero-waetaki, riitaki kantakaan-takirori ikamatayitakari osheki atziri. Ari ikimi-tzitakari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, atzirira rirori, ikamawentantaki, rootaki raña-shiretan-taari osheki itsipa

atziri, ikantakaakawo Tajorentsi ineshironkatantzi. ¹⁶ Roo kanteencha rinashitakawo Tajorentsi ineshironkatantaki rirori, tee roshiya-kotyaaari etakaan-tanakawori ikaariperotaki. Tema iyaari-peronka apaani atziri, rootaki kantakaan-takirori rowajankitaan-teetaari osheki atziri. Rooma ineshironka Tajorentsi rootaki kantakaan-takirori itampatzika-shirentaari osheki antzirori kaaripero-tatsiri. ¹⁷ Ikanta ikaariperotaki paerani apaani atziri, irika Adán, okimiwita-nakawo “Kaamanitaantsi” atzirita-nakityeemi, rootaki omperawaeta-tyaarini atziri-paeni. Rooma nimaeka aririka rañahae atziri-paeni, okimitaawo rotsinampahaero kaamanetaantsi. Tema apaani atziri, irika Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ineshironka-peroteeri atziri-paeni, itampatzikatakiri, tekatsira rante imatantaawori jempe ikantaa nimaeka.

¹⁸ Iroka noshiya-kaawentziri: Apaani atziri kaariperoteentsiri, riitaki kantakaan-takirori rowajankitaan-teetakirori osheki atziri. Riima itsipa kameetha-shiretatsiri atziri, riitaki kantakaa-kawori rawijako-shiretan-teeyaari osheki atziri-paeni, rañaa-shire-yitee. ¹⁹ Apaani piyathari atziri, riitaki kantakaa-kawori ikaaripero-shiretan-tanakari osheki atziri. Riima itsipa kaari piyathata-chani atziri, riitaki kantakaa-kawori itampatzika-shiretan-taari osheki atziri. ²⁰ Rootaki opoñantari rojankinatee-tziro paerani Ikantakaan-teetani, riyotan-teeyaari atziri-paeni kaari-perori irikapaeni. Okantawitaka osheki ipiyatha-waewitaka, antawo ineshironkateeri Tajorentsi. ²¹ Paerani kimiwitaka atzirita-tyeemi “Kaari kamethatatsiri,” rootaki omperawaetyaarini atziri-paeni, roojatzi owamaan-tayita-kariri. Roo kanteencha nimaeka kimiwitaka atzirita-tyeemi “Neshironkataantsi,” rootaki pinkathari-wentan-taatsinimi. Aritaki ineshironka-yitee Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, itampatzika-shireta-kaayitee ashi owantee-yaawori añaaayitee.

6

Ikama-pithee-takiro kaari kamethatatsiri

¹ ¿Kameethama akante: Jame antero kaari kamethatatsi ineshironka-perotan-teeri Tajorentsi? ² ¡Tee ari okantyyaa! Tema oshiyawita-naawo akama-pithata-kityeeromi ayaariperonka. ¿Kantachama apaani kaminkari riyata-kaero ikaariperote ikamakira? ³ Aamaa-shityaa pipeyakotakiro eeroka-paeni omitsiryaa-wentaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, oshiyakataari jempe ikanta rowamahae-takiri rirori. ⁴ Rootaki oshiyakaa-wentacha akamaeromi jempe akantawita paerani. Ikteetakae. Opoñaa rowañahae-tee eejatzi, oshiya-kotaari Jeepatzii-totaa-rewo. Tema ishire Tajorentsi owiriinteeri Jeepatzii-totaa-rewo, ikimita-kaayitee aakapaeni owakirami atziri añaaayitaa-tsini.

⁵ Tema oshiya-kotaari rirori, kimiwitaka akamayita-kityeemi, aritaki rowañahae-tee ikimitakiro rirori. ⁶ Tema kimiwitaka jempe akantayitaha paerani atziriyitziira, ari itsipatee-takaerimi Jeepatzii-totaa-rewo ikentakoe-takaemi. Ari akama-pithateero akaaripero-waewitaka. Rootaki kaari oshiyayitan-taari nimaeka omperatani “Kaari kamethatatsi.” ⁷ Tema apaani kaminkari tekatsi rantayitee ikamakira, tee ikaariperotee. ⁸ Tema atsi-payamari Jeepatzii-totaa-rewo rowamahae-takiri, awentaa-shiretaneeyaari atsi-payitee-yaari ikaatzi rañaa-shireta-kaayiteeri. ⁹ Tema ayoteeyini eero rapiteero Jeepatzii-totaa-rewo ikamawentantee. Apaani okaatzi ikamaki, añahae. Tee omperawaetaa-ri rirori “Kaamanitaantsi.” ¹⁰ Apaani okaatzi

ikamawentakiri rirori antayitzirori kaari-perori. Tema rañii-moteeri ni-maeka Tajorentsi. ¹¹ Ari pikimitee-yaari eeroka-paeni, pikimita-kaanteeya pikama-pitha-yiteeromi piyaari-peronka, riitaki Jeepatzii-totaa-rewo Jesús kantakaan-teerori nimaeka pañii-motan-taariri Tajorentsi.

¹² Rootaki eero pikowanta opeyakaa-shitee-mi piyaari-peronka. Otzimatyee potsinampahaero piñaamatashitari. ¹³ Tema pimatakiro pikimita-kaantaawo pikamaki-tyeemi, añaahaemi, pikimita-kaantero jatakimi-mi Tajorentsi, pikanta-paeri: “Iroka nowatha, nantanta-piintyaawori kameethata-tsiri.” Aritapaaki pikimita-kaantawo piwatha rootaki pikaaripero-waetanta-piintari. ¹⁴ Aritapaaki pikimita-kaantakiro “Kaari kaamethatatsi” atzirityeemi, rootaki omperawaetemini. Tema tee pañii-moteero eeroka Ikantakaan-teetani, apatziro pañiimo-yiteero neshironkataantsi.

Omperayitaa-ri tampatzika-shiretaantsi

¹⁵ ¿Kameethama akante nimaeka: “Jame akaaripero-shirete, eero añaimotantawo Ikantakaan-teetani, apatziro añaimoteero neshironkataantsi?” ¡Tee ari okantya! ¹⁶ ¿Tema piyotzi aririka romperatee-temi, otzimatyee pikemijanta-piintari omperatizimiri? Pimikita-kaantakiro atziritemi piyaari-peronka, rootaki omperawaetemini, aritaki pikama-shiretee. Rooma pikimita-kaanta-neero riitaki Tajorentsi pikemijanta-piintee, aritaki pitampatzika-shiretee. ¹⁷ Tema paerani, pikimita-kaantakiro roomi “Piyaari-peronka” omperatemini. Rooma nimaeka poetziñaarikotaawo pikemijanta-neero okaatzi riyotaa-yi-teeta-kimiri. ¹⁸ Nimaeka tee omperateemi “Piyaari-peronka,” apatziro omperateemi “Tampatzika-shiren-tantsi”. ¹⁹ Noshiya-kaawenta-tziimiro ayota-kota-piintziro aakapaeni aririka rompereete, rootaki akemathatan-tyaawori okaatzi kompitzi-mowaeteeri aakapaeni. Tema paerani pikimita-kaanta-waetakawo atzirita-tyeemi “Kaari kamethayitatsini” rootaki omperawaetemini, aritaki okimiwita-kimiri “Piyathataantsi,” tema osheki pipiyathata-piintaka. Roo kanteencha nimaeka omperateemi “Tampatzika-shiretaantsi,” aritaki piñaayiteero pitajorentsi-shire-yitee.

²⁰ Paerani eeniro omperawaetzimi “Kaari kamethatatsini,” ari pijeeka-waeta-shitari, tekatsi shintsiteemini pitampatzika-shirete. ²¹ Roo kanteencha piyotee nimaeka tee okamethatzi iroka. Roo kameethatatsi pikaani-wenteero nimaeka jempe pikantawita paerani. Piyotahaeri ikaatzi antayitzirori iroka-paeni aritaki ikama-shire-yitee. ²² Roo kanteencha tee okimitakaan-teemi “Piyaari-peronka” eerokami omperatani. Tema riitaki Tajorentsi omperateemiri. Riitaki kameetha-perota-kahaemiri. Aritaki rashitee-mi, tema ashi powaero pañaan-nitee. ²³ Iroka “Kaamanitaantsi” okimiwitakawo roomi ipineete-ririmi antawaeta-piinta-kinirori kaari kamethatatsi, okimiwitaka riimi omperatani. Rooma “Kañaanitantsi” okimiwitakawo roomi ineshironkani Tajorentsi tsipashireyitaariri ikaatzi tsipa-shire-yitaariri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, Awinkatharite.

7

Roshiya-kaawentee-tziro aawakahaantsi

¹ Noyemijantzinkaritepaeni, eeroka-paeni noñaanatzi pikaatzi piyotakiro ziiro Ikantakaan-teetani. ¿Tema piyoteeyini aririka ikami atziri ikama-pithatakiro Ikantakaan-teetani? ² Ikimiwitakawo tsinani tzimatsiri oemi. Eenirowa rañii-motziro oemi, otzimatyee otsipata-piintyaari. Rooma aririka ikama-pithatakiro, aripaete ojeekashiwaeteeya ³ Rooma oñeerika itsipa

shirampari eenirowa rañii-motziro oemi, omayempitzimotakiri. Rooma ikamaki-rika, ari ojeekashiwaeteeya, kantacha ahae itsipa oemi, eero ikimtakanteetawo mayempiro.

⁴ Noyemijantzinkarite-paeni, oshiyakaa-wenta-chari jaka ikimiwitaka atzirita-tyeemi “Ikantakaan-teetani,” rootaki piiminta-kyaarimi paerani. Roo kanteencha pikama-pithatakiro eeroka-paeni Ikantakaan-teetani, tema pitsipatakari Jeepatzii-totaa-rewo rowamahae-takiri paerani. Okimiwita-naawo nimaeka pijeeka-shitee-yaami piimintaari itsipa, riitakira rowañahae-teeri. Rootaki okameethantari pantawaeteeniri eeroka-paeni nimaeka Tajorensi. ⁵ Tema tekira añeero oshiyakaa-wenteen-chari “Kaamanitaantsi,” osheki apiyathata-piintakawo Ikantakaan-teetani, antapiintakiro kaari kamethatatsi. Rootaki owamaa-shireta-kaeri. ⁶ Okimiwitakawo nimaeka akama-pithateeromi, ajeekashiwaetaa. Añaayiteeri owakirari, riitaki Ishire tajorensi kantakaan-taawori romperatan-teeri Tajorensi. Tee okimitawo paerani, apankinawenta-waetawo itakantawori rojankinee-takiri.

Kaari kamethatatsiri jeeka-shiretan-tanari

⁷ ¿Kameethama akante: “Tee okamethatzi Ikantakaan-teetani?” ¡Teera! Tema rootaki yotakaanari nantapiintziro kaari kamethatatsiri. Tema iroka ikanteetaki Ikantakaan-teetaniki:

Eero piñaawenashirewaetanta.

Roo kanteencha, eero niyota-koteeromi kanta-kota-chari, eero niyotaa-jeetzimi eenitansi nantani noñaawena-shireta-waeta-piintaka. ⁸ Rooma niyota-koteero Ikantakaan-teetani, tee namawenitziro, osheki noñaawena-waeta-piintaka. Eero niyota-koteeromi ikantakaan-teetani, eero okaariperotzimi nantayitziro. ⁹ Paerani tee niyowityaa kaari-perori iroka noñaawena-shiryaa nokenkishiryaa niki. Nojeekashiwaeta-piinta, tekatsi shintsitenani. Rooma niyota-koteero Ikantakaan-teetani, aripaete niyotanaki nokaaripero-waetatzi, ariitaki nokama-shiretee eejatzi. ¹⁰ Rootaki owamaa-shiretanari iroka Ikantakaan-teetani. Roo opoñaantawitari rojankinee-tziro iroka Ikantakaan-teetani, rootaki kantakaan-teronimi ikañaanitante-tyaarimi. ¹¹ Nokimita-kaanteero naaka atzirita-tyeemi “noyaariperonka,” rootaki kosheki-nanimi netanakawo niyota-kota-nakiro Ikantakaan-teetani. Amatawi-waetakina, roojatzi owamaan-takinari. ¹² Roo kanteencha iroka Ikantakaan-teetani tajorensi irika, tampatzikari rirori, kameethari.

¹³ ¿Rooma owameethanka, kantakaawori nokaman-teeyaari? ¡Teera! Kaari Ikantakaan-teetani owamaenani, tema rootaki nowaariperonka owamaenani. Tema apatziro yotakaa-nawori nowaariperonka iroka Ikantakaan-teetani. ¹⁴ Ayoteeyini rootaki ashire okenkithata-kotziri Ikantakaan-teetani. Roo kanteencha okimitakawo ipimantee-tatyeeromi awatha romperawaete-tyaawo, rootaki “Kaari kamethatatsiri” omperawaeteeri. ¹⁵ Rootaki kaari niyotanta oeta nokaaripero-shiretantari. Tema tee naaka kowashitachani. Otsimaa-shire-waetakina. ¹⁶ Tee inimotana okaatzii nanta-piintakiri, ari niyotziri kameethari iroka Ikantakaan-teetani. ¹⁷ Okimiwitakawo tee naaka antashityaawoni, tema “Kaari kamethatatsi” tzirin-takinari, rootaki shintsitanari nomatan-tawori. ¹⁸ Okantawita nokoyi nanteromi kameethari, tee nomatziro. Okimiwitakawo rootakimi nowatha kaari kameethata-tsini. ¹⁹ Tee notsinampaero nomatero kameethari nokowawitari. Apatziro nomata-piintziro kaari-perori kaari noñaamatari. ²⁰ Rootaki okimi-takawori atzirita-kityeemi “Kaari kamethatatsini” otzirin-takina, rootaki antakaa-piinta-kinawori kaari-perori.

²¹ Rootaki shintsita-piinta-kinari nokaariperowaete, okantawitaka nokoyi naaka nanteromi kameethari. ²² Tema noshireki nokantashiretzi: “Kyaariperori iroka Ikantakaantani Tajorentsi.” ²³ Rooma nowathaki koñaatziro, okimiwitakawo oshintsitayeeromi noshire. Okimiwitakawo eejatzi roomi nowatha omonkyaa-kaanteromi noshire, ari oshintsi-waeteromi okaariperowashirete. ²⁴ ¡Ashironkamatsitena! ¿Iitaka omishitowa-kaanteeroni noshire omonkyaa-kaantakiro nowatha, roojatzi owamaa-shiretan-tenarimi? ²⁵ Riifakira Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo mateeroni. Nopasoonkiteeri Tajorentsi otyaantakiriri imatantaawori. Arira okanta, roo noshire nomatan-teeyaawori nokemijanteero Ikantakaantani Tajorentsi. Rooma nowatha koñaatziro rootaki nantanta-piintawori okantakaantani “Kaari kamethatsini.”

8

Ikenkishireta-piintee-tziri Ishire tajorentsi

¹ Tema atsipa-shiretaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, eero rowajankitaa-yitee. ² Tema tee añiimoteero Ikantakaan-teetani kamanta-kotzirori kaari kamethatsini, owamaa-shiretan-tatsiri. Apatziro añiimoteero nimaeka otsipa ikantakaan-teetani thaweta-kotzirori añashire-yitee atsipa-shiretaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ³ Tekatsi otsinampaeroni itampatzika-shirete ipankina-waewitawo Ikantakaan-teetani, tema maawoeni aakapaeni otzimi-motee awatha kaari aawyaawaeta-tsini. Riima Tajorentsi riitaki mateeroni itampatzika-shireta-kaayiteeri atziri-paeni, rootaki rotyaantantakariri Itomi-perori ratziritzi-motante, otzimimo-witakari iwatha okimitawo awatha aaka. Riitaki atsipeta-kawori rowajankitaa-wentakiri Tajorentsi iyaari-peronka maawoeni atziri. ⁴ Rootaki amatantaawori atampatzika-shire-pero-yitee nimaeka, tema rooperori iroka ikantakaan-teetakiri. Rootaki amata-piintee okaatzi omatakaa-yiteeri Ishire Tajorentsi. Eero antapiinta-shitaawo okaatzi akowa-shiwaetari aakapaeni. ⁵ Ikaatzi oshireta-waetawori rantayitero ikowa-shitari, okimiwitakawo atzirityeemi “Kowashitaantsi,” rootaki omperawaetantyaarinimi. Riima ikaatzi oshireta-piintawori ikemijanteero Ishire tajorentsi, riitaki reewaritaari. ⁶ Ikaatzi oshireta-waetawori rantero ikowa-shiwaetari, eero ishenkaa ikama-shirete. Riima oshireta-piinta-nakawori Ishire Tajorentsi, kameetha rañaayitee. ⁷ Ikaatzi oshireta-waeta-shitawori rantayitero ikowa-shiwaetari, eero ishenkaa iñaantyaawori ikijaneenteri Tajorentsi, eero ikemijanteero okaatzi ikantakaan-tziri Tajorentsi, eero imateero ikemijanteeri. ⁸ Tema ikaatzi matakirori iroka-paeni, okimiwitaka tekatsi ranteeri rirori-paeni inimotan-teeyaariri Tajorentsi.

⁹ Roo kanteencha teera pimatziro eeroka-paeni iroka, apatziro poshireta-piinta-naawo okaatzi okowakaemiri Ishire Tajorentsi, tema riitaki jeekashiretan-tzimiri. Ikaatzi kaari yoteerini Itajorenka Jeepatzii-totaa-rewo, teera rashitaari Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁰ Tema pikaamani-witaka okantakaawo piyaari-peronka. Roo kanteencha nimaeka ijeeka-shiretan-teemi Jeepatzii-totaa-rewo, añashireteemi, itampatzika-shireteemira. ¹¹ Tema ijeeka-shiretan-takimi Ishire Tajorentsi, riitaki añahaemini, ikimitahaeri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, rañaawathata-kahaeri.

¹² Ari okantari noyemijantzinkarite-paeni, tee okameethatzi antayiteero okaatzi akowa-shiwaetari. ¹³ Roorika panta-piinta-neeri, aritaki pikamashiretee. Rooma poshireta-piinta-neeyaawo-rika okaatzi okowakaemiri Ishire Tajorentsi, okimiwityaawo atzirityeemi “Piñaamanka,” rootaki

powamaa-kirimi, aritaki pañaa-shiretee. ¹⁴ Ikaatzi antaneerori okoyiri Ishire Tajorentsi, aritaki itomintee-yaari Tajorentsi. ¹⁵ Tema iroka Ishire tajorentsi rofyaantakiri Tajorentsi, eero rookawenteemi, papiiteero-kari pikimita-kotee-yaari omperataa-rewo ithaawawaetzi. Tema Ishire tajorentsi kantakae-yaawoni itomintan-teemiri Tajorentsi. Rootaki omatantari akimitakaan-teeri pawa irika Tajorentsi. ¹⁶ Rootaki Ishire tajorentsi yotakahaeni aaka itomi Tajorentsi. ¹⁷ Tema itominte Tajorentsi, tema atsipataari Jeepatzii-totaa-rewo ashiiyitaawo okaatzi rashita-kaakariri Tajorentsi. Tema atsipataari Jeepatzii-totaa-rewo akemaatsi-waetaka, aritaki atsipatee-yaari jempe otzimapaee rowaneenkawo.

¹⁸ Nokenkishiryaa naaka eepichokiini akemaatsi-waeta nimaeka, tekatsi oetamatsiteeyaa aririka añaahaero paata rowaneenkawo. ¹⁹ Maawoeni rowetsikani Tajorentsi royaako-teeri ipiyo-tanteyaariri itomi-paeni. ²⁰ Raminaa-shiwaetaka rowetsikani, tee imateero ikowawitari, tema Tajorentsi kantakaawori awijanta-paentari. Roo kanteencha oyaawentaka irika-paeni, ²¹ iñaayiteero rowaneenkawo, aririka ijeekashiwaeteeya itomitaari Tajorentsi. Ari okaatapaaki atziritemi “Shitzitaantsi,” rootaki omperatan-tachanimi. ²² Kimitaka ratekae-yatyeeni ikaatzi rowetsikae-takiri ikimiwitakawo otzimaa-nite tsinani. ²³ Eejatzi aakapaeni, okantawitaka añaawitakawo Ishire tajorentsi itsipa-shire-yitee, kimitaka eeniro atekawaeteeyini akoyi awijakote eero akemaatsi-waetanta, akowakowataa-yitziro jempe-paete itomi-pero-yitee Tajorentsi. ²⁴ Rootaki oyaakotani kantakaan-tzirori awijako-shiretan-teeyaari, okantawitaka tekira añaayitero iroka. Aririkami añaayita-kiromi, ¿Eekiroma oyaakotatyeeero? ²⁵ Aritaki okanta oyaako-tani, otzimatyee amatsinka-shireteeyaa, oyaakotero okaatzi kaari añaari.

²⁶ Tema tee aawyaa-shireta-nite aaka, Ishire tajorentsi neshironka-yiteeni. Tema tee ayoyitzi jempe akantyyaa amanayityaa. Roo kanteencha rootaki Ishire tajorentsi amanako-wenteeni, okimiwitakawo ratekawentatyeeemi. ²⁷ Ikemathatziro Tajorentsi iroka Ishire aririka ramana-kotee. Tema riitaki yotako-perotziriri Tajorentsi oetarika ikowakaeriri ikaatzi rashiyitaari rirori.*

Aritaki otsinampaakiro maawoeni

²⁸ Tema iroka ayotziri: jempe-rika oetyaa awiji-moteeniri, aritaki ikantakaa-kyawo Tajorentsi okameethatzi-moyitee. Rootaki ikaemashiretan-teeri antayiteeniri ikowakaeri. ²⁹ Ikaatzi riyotzi-takari Tajorentsi aritaki ikemijanteeri, riitaki ikimita-kaanteeri itomi-perori. Inkantaha Reewarite Itomi, ari ikantzityaari itsipa impoeta-tsiri, noyemijantzinkaritepaeni irika. ³⁰ Irika ikaatzi itomitaari Tajorentsi, riitaki ikaema-shireteeri, itampatzika-shire-yiteeri, rootaki iñaantee-yaawori rowaneenkawo.

³¹ ¿Jempema ikantee-tziroka iroka? Tema ineshironka-pero-takae Tajorentsi, ¿arima itzimae iita otsinampahaeni? ³² Tema tee ithañee-yaari Tajorentsi Itomi-perori, ishinetakiri rowamaeteri ikamawentan-takaeri aakapaeni. Tema rantzi-mota-kaero Tajorentsi awijeentsiri, ¿eeroma rantzimo-yitee oetarika koetyee-moteeri? ³³ Tema añaakiro itampatzika-shiretee, ¿arima itzimae iyakowenteeniri? Tema riitaki Tajorentsi yoshiiyitakaeri. ³⁴ Riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo kamawenteeri, añaahae eejatzi, jeekapae rakoperoki Tajorentsi itsipataari ipinkathari-wentanzani. Riitaki kantako-wenteeri aakapaeni. Aritaki okanta, ¿arima itzimae owajankiteeni?

* 8:27 rashiyitaari rirori = kiteshireri

³⁵ ¿Eenitatsima materoni okakahaerini Jeepatzii-totaa-rewo, ipakaan-tyaawori retakoyitee? Okantawitaka añaayitziro opomeentsitzi-mowaetee, eekiro riyaatatzii retakoyitee. Ari ikimiterori aririka otzimi owashironkaa-waeteeniri, ikoyi ikoshekaete, atashe-neenta-waete, athonka-kowaetyaa akithaatar, akowaenkata-kowaete, rapathakirahaete. ³⁶ Ari okanta ojankinata-kotaka, ikanteetaki:

Ashi oyiro rowamaa-kaanteetena nawentahaemi eeroa.

Ikimita-kaanta-kina rowamae-tziri ipireetari.†

³⁷ Okantawitaka añaayitero iroka-paeni, aritaki otsinampaa-yitakiro, tema retakotee Tajorensi, aritaki rotsinampaa-kahaero. ³⁸ Iroka nawentaakari naaka: Okantawitakyaa añaawityaawo iroka-paeni: kaamanitaantsi, añaanitantsi, Ronampiripaeni tajorensi, pinkathari-paeni, awiji-moteeri nimaeka, awiji-moteeni paata, eenitatsiri ishintsinka, ³⁹ jenoki-jato, jaawiki-jato, oetarika rowetsikae-tziri. Roo kanteencha, tekatsira apaani iroka-paeni kantakae-yaarini Tajorensi ipakaan-teeri retakoyitee, okantakaan-tziro rantzimo-yitakaeri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

9

Riyoshiitee-takiri Israel-jatzi-paeni

¹ Riyotziro Jeepatzii-totaa-rewo kyaariperori iroka nokantemiri. Tema rootaki Ishire tajorensi pinkathari-wenta-shiretanari, rootaki yotakaanari, tee notheeya nokantemiro iroka: ² Osheki nowashireta-kotakari nosheninka-paeni Judá-paeni kaari kemijanta-tsini, osheki okatsitzimo-shiretakina. ³ Osheki nokowawitaka rawijako-shiretee nosheninka-paeni, nokowawitaka noshine-wentee-yaari rawijakotan-teeyari. Aritaki omatayaami ipakahaenami Jeepatzii-totaa-rewo, aririka niyotemi rootaki rawijako-shiretan-teeyari nosheninka-paeni, ⁴ ikaatzi icharinitakari Israel. Tema riitaki itomiwitakari Tajorensi irika-paeni, roñaaha-yiwickakari rowaneenkawo. Eenitatsi ikanta-wakaari rariperotanta-wakae-yaari, rojankina-witakanari Ikantakaanani, inintaa-waewitaka ipinkathatziri, tzimawitaka ikashiya-kaakiriri. ⁵ Riitaki okakini isheninka-paeni awaejatzitani. Riijatzi isheninkapaeni Jeepatzii-totaa-rewo, Tajorensita-tsiri awijiriri maawoeni, ashi rowaetero ithaamentee-tyaari. ¡Omaperotatyawé!

⁶ Okantawitaka tee ikemijantee-tziri, ¿kameethama akante eero omonkaata ikashiya-kaantziri Tajorensi? ¡Teera! Tema ikaatzi iiteetziri nimaeka “Israel-paeni,” itsipa-jatzi irika, kaari icharini-perori Israel. ⁷ Ari okanta awiji-mota-kiriri Abraham. Tema tzimaki apite itomi, roo kanteencha apaani ikimita-kaantaka kaarimi isheninka. Riitaki ikenkithata-koetziri jaka, ikanteetaki:

Riitaki Isaac itomi-perori.

⁸ Arira ikimitzi-takari Tajorensi tee roshiya-kaantaa-tziri riimi itomi-perori ikaatzi rowakaan-takiri awaejatzitani Abraham, apatziro itomita-kaetaari ikaatzi ikashiya-kaeta-kiriri icharini-yitee-yaari. ⁹ Iroka okaatzi ikashiya-kaakiriri, ikantakiri:

Otsipaki ojarensi oshi-yaawo nimaeka, aririka nopiyaki, noñaapaero Sara tzimaki otomi.

¹⁰ Ari okanta awiji-mota-kirori Rebeca, itsipaa-nita-kaakawori awaejatzitani Isaac. ¹¹ Tekira itzimiita otomi-paeni, tekira rantayitero kameethari eejatzi kaari-perori, tema tzimaki ikowakiri Tajorensi ranteri.

† 8:36 ipireetari = oveja

Ari omonkaatari okaate ranteri. Teera rii kowashi-waeta-chani rantero, tema Tajorentsi kantakaawori rantayitan-tawori oetarika, ikaema-shire-yiteeri. ¹² Iroka ikantzi-teeta-kawori Rebeca:

Riitaki omperatan-tachani ewonkiri, romperatyaari etawori itzimi.

¹³ Iroka otsipa rojankinee-takiri, ikantzi Tajorentsi:

Niyoshiitakiri Jacob, riima Esau nomanintakiri rirori.

¹⁴ ¿Rootakima akantan-tyaari: “Akemakiro ikantakiri Tajorentsi, tee itampatzika-shiretzi rirori?” Eero piñaawaetzi iroka, pikamanta-koterimi.

¹⁵ Tema paerani iñaawaetaki Tajorentsi, ikantziri Moisés:

Itzimi-rika nokoyiri noneshironkateri, aritaki noneshironkatakiri.

Itzimi-rika nokoyiri nokaminthayiri, aritaki nokaminthaakiri.

¹⁶ Ñaakiro, kaari atziri-paeni kowashityaawoni rantayitero oetarika, tema riitaki Tajorentsi kantakaawori rantantawori oeta-rika ikaatzi ikaminthaa-yiteeri rirori. ¹⁷ Ari ikantee-takiriri eejatzi Faraón, iroka rojankinata-koetakiri, ikanteetzi:

Rootaki nopinkatha-ritakaan-takimiri iyotan-teetenari otzimi-motana naaka noshintsinka, ari okantyya ikenkithata-koetan-teenari naaka maawoeni kepatsiki.

¹⁸ Ari ikantari Tajorentsi, ineshironka-yitziri ikaatzi ikoyiri rirori. Riijatzi kantakaawori ikijo-shire-yitantari ikaatzi ikoyiri rirori.

¹⁹ Kimitaka ari pikanteena: ¿Iitakama rowajankitaan-tariri Tajorentsi ikaariperota-kaayitziri, eeroma okantzi rowashiñaahaero ikowakiri Tajorentsi ranteri? ²⁰ Roo kanteencha nokantemi naaka: Tekatsi pijomatsite patziritzika eeroka pikantan-tyaari. Tee pipinkatha-ritzi Tajorentsi. Jame akenkishireta-koteri wetsika-yitzirori chomo. ¿Kantachama oñaanateri ichomoni, okanteri chomo-pakori: “Tee nokamethatzi powetsikakina?” ²¹ ¿Eeroma okameethatzi rowetsiki owaneenkata-chari, opoña rowetsikaki otsipa kaari kamethatsi? Tema kameethatatsi, riitaki ashitawori ichomoni. ²² Ari ikantakiri rirori Tajorentsi, rowetsika-yitakiri ikaatzi oshiyakawori chomo. Tema eeniyitatsi atsipete-yawoni iyatsimanka, ratsipete-yawo ishintsinka ithonkan-teeyaari. Roo kanteencha Tajorentsi, ramawetakota-paentziri irika-paeni. ²³ Ari ikantakiro riyotakaan-teerori osheki retako-perotakae, imata-kiro jempe okanta ikenkishiretzi-takawo paerani, riyoshiiyitee atsipatee-yaari rirori añaayiteero rowaneenkawo. ²⁴ Aakayitaki riyoshii-yiteeri ikaema-shire-yitee. Tee apatziro aakapaeni Judá-paeni, tema atsipayiteeri itsipa-jatzi kaari asheninkata. ²⁵ Rootaki ikenkithata-kaakiriri Tajorentsi paerani Kamantan-taniri Oseas, ikantaki:

Ikaatzi kaari nosheninkawita, nokimita-kaanteeri, “Nosheninka.”

Ikaatzi kaari netakoyiwita paerani, noshiya-kaanteeri, “Netakotani.”

²⁶ Rooma janta jempe ikantee-tawitaka, “Tee pisheninkatena eeroka-paeni,” Aritaki ikanteetee, “Itomintayiteemi eroka Tajorentsi, Kañaaniri.”

²⁷ Iroka ikantzi-takiri Kamantan-taniri Isaías, ikenkithata-kotakiri ikaate icharini-yitee-yaari Israel, ikantzi:

Okantawityaa ishewitakyaa icharinityaari, roshiyawo oshekizti impaneki nijaa-cheraaki,

Eepichokiini awajakotaa-tsini.

²⁸ Tema romapokaa-kiri Pinkathari maawoeni kepatsi-jatzi, itampatzikatee rowajankitaa-kaanteeri.

²⁹ Ikantaki eejatzi Isaías:

Ikaminthaaka Tajorentsi Shintsi-perori rowawijaa-kotee eepichokiini asheninka.

Eero rowawijaa-kotzimi, aritaki añaayiteeromi okaatzi iñaakiri paerani Paamaarini-jatzi, eejatzi Katsimaaniri-jatzi

Itampatzika-shireteeri rawentahaari

³⁰ Rooma akantan-tyaari: “Tee raminamina-witawo itsipa-jatzi itampatzika-shiretee, roo kanteencha itampatzika-shireteeri Tajorentsi rawentaa-taari rirori-paeni. ³¹ Roo kanteencha naaka-paeni Israel-paeni, tee notsinampaero noñaayitero raakameethatakina Tajorentsi, okantawitaka nopankinawenta-witakawo Ikantakaantani.” ³² ¿Oetaka kaari rotsinampaantawo? Roo kaari rotsinampaantawo roshireta-kotashitawo ipankina-waetakari rirori. Tee roshireta-kotyawo ikowakaeriri Tajorentsi rawentaa-shiretari. Oshiyakawo rantziwa-tyaawomi mapi. ³³ Rootaki rojankina-koetakiri paerani, ikanteetzi: Nowakiro ikowa-peroetani mapi Kijakowentoniki. Owaryaantzi iroka mapi aririka rantziwae-tyaawo. Ikaate awentaa-shiretee-yaarini oshiyakawori mapi, eero raminaa-shiwaetaa paata.

10

¹ Noyemijantzinkaritepaeni, nokoyiri naaka rawijako-shire-yitee nosheninka-paeni Israel-paeni. Rootaki namanantariri Tajorentsi.

² Niyotzi naaka ithaamenta-shiwaetari Tajorentsi irika-paeni, rantashi-waetawo tee ikematha-pero-tziro. ³ Tee riyotee-yanitzi ikowatziira Tajorentsi itampatzika-shireta-kaeri, tee ikemijantzi, apatziro ikowa-shita itampatzika-shiretan-tyaawo ipankina-waeta-shitari apaniroeni. ⁴ Tema ithotyaaikiro Jeepatzii-totaa-rewo okanta-kota Ikantakaan-teetani, riitaki tampatzika-shireta-kahaeriri ikaatzi awentaa-shireta-naariri.

⁵ Iroka rojankinari Moisés okanta-kota Ikantakaan-teetani itampatzika-shiretan-teetyaarimi, ikantaki: Ikaate monkaateeroni, riitaki añaashiretaa-tsini.

⁶ Roo kanteencha inashita, tee oshiyawo iroka akantakiri aririka awentahae-yaari Tajorentsi itampatzika-shiretan-teeri. ¿Kantachama pankina-waeta-shita-chari riyaate inkiteki ishintsiteri Jeepatzii-totaa-rewo rowawijaako-shiretantee? ⁷ ¿Kantachama riyaate eejatzi sharinkaweniki rowiriinteeri Jeepatzii-totaa-rewo ikamawita-paenta? ⁸ Iroka ikanteetaki: Aritaki pikemaero ñaantsi, aritaki pikemathateero eejatzi.

Kanta-kota-chari jaka “ñaantsi,” rootaki nokenkithata-piinta-kiri awentaa-shiretaantsi. Iroka okanta: ⁹ Aririka piñaawaetee pikante, “Nowinkatharite irika Jesus,” aririka pawentaa-shiretee-yaari Tajorentsi riitaki owiriinteeri ikamawitaka, aritaki pawijako-shiretee. ¹⁰ Tema pawentaa-shiretaari rirori, rootaki otampatzika-shiretan-teemiri. Ari okantzita, aririka piñaawae-yiteero, rootaki rowawijaako-shire-yitan-teemiri. ¹¹ Ari ikanteetaki Jankina-rentsi-peroriki: Ikaate awentaa-shiretee-yaarini rirori, eero raminaa-shiwaetaa.

¹² Okantawityaa aakarika Judá-paeni, kaari isheninka-paeni, riira Jeepatzii-totaa-rewo Awinkatharite maawoeni. Eenitatsi-rika amaneeyaarini, aritaki ineshironka-perotakiri.* ¹³ Tema iroka ikanteetaki: Itzimi-rika namanerini Pinkathari rawentahae-yaari, aritaki rawijakotee.†

¹⁴ ¿Kantachama ramanee-tyaari Tajorentsi terika rawentaa-shireteetari? ¿Kantachama rawentaa-shiretee-tyaari Tajorentsi, terika ikema-kotee-tziri? ¿Kantachama ikema-koteeteri, terika itzimi kenkithata-kaanta-tsini?

* **10:12** kaari-rika isheninka-paeni = griego † **10:13** Waerontsi

¹⁵ ¿Kantachama ikenkithata-koteeteri, terika itzimi otyaantaa-rewo-paeni? Rootaki rojankinee-tanta-kawori, kantatsiri:

¡Osheki ikameetha-kitzite amakironi Kameethari Ñaantsi ijeekan-teetari kameetha!

¹⁶ Roo kanteencha, teera maawoeni ikemijanteetero Kameethari Ñaantsi. Rootaki ikantan-takari Kamantan-tanirini Isaías: Pinkathari, kimitaka tee ikemijantee-tziro nokenkithatziri.

¹⁷ Okowa-perotatyaa reteeta-wakyaawo ikemaeta-wakiro iñaani Tajorentsi rawentaa-shiretan-teetyaari. ¹⁸ Nokantzi naaka, “¿Aritakima ikemaetakiro?” Aritaki, tema iroka rojankinee-takiri ikanteetzi: Ikenkithee-takiro nampitsiki-paeni, Ikemaetakiro jempe-rika-paeni ijeekaetzi jaka kepatsiki.

¹⁹ Napiitero nokante, “Ikaatzi icharini-yitaari Israel, ¿Ikematha-perotakiroma?” Tema riitaki Moisés ooñaawonta-kirori rojankinari, ikantaki: Ari nokanta-kaakyaawo ponawaetyaari itsipa-jatzi atziri kaari sheninkata-wakaa-chani.

Osheki pikija-shireta-waeteri ikaatzi piyitziri “majontzi-shireri.”

²⁰ Iroka otsipa ikantakiri Kamantan-tanirini Isaías:

Iñaayitaana kaari thotyaakoteenani.

Noñaaha-yitaari kaari amina-minatenani.

²¹ Roo kanteencha iroka ikenkithata-kotakiri Isaías ikanta-kota Israel-paeni, ikantaki:

Nowaanka-wakota-shiwitapiintakari, teemaeta ikemijantee-yinani, ipiy-atheeyakinani.

11

Enitatsi Israel-paeni otsinampaa-kirori

¹ ¿Nokanta-tziima imanintziri Tajorentsi irika Israel-paeni rashiyitari? ¡Teera ari nokantzi! Tema naakataki eejatzi Israel-paeni, icharini Abraham irika, icharinira eejatzi Benjamín-paeni. ² Tee imanintana Tajorentsi, riitaki iyoshiita-kinari. Pikenkishireero Jankina-rentsi-perori, jempe ikenkithata-koetziri Elías ramanakowentari isheninka-paeni, ikantaki:

³ Pinkathari, rowamahae-takiri Kamantan-taniri-paeni, Itzimpoockae-takiro tapokimentotsi.

Tema apaani nokanta-kaawo nañee, ikowaetatzii rowamahaetena eejatzi naaka.

⁴ Ari rakanakiri Tajorentsi ikantziri:

Teera apaani eeroka yotapaen-chani. Tema naamaako-wenta-kari itsipa ikaatzi 7000 atziri kaari otziwerowa-chani ipinkathateri tajorentsi-niro Inkañaweri.

⁵ Ari okantari, eenitatsi eepichokiini nosheninka riyoshiitakiri Tajorentsi ineshironkateeri. ⁶ Tee roo kantakaan-teroni ipankinawenta-waetani ineshironkatan-taariri Tajorentsi, tema ineshironkata-shitaari Tajorentsi. Ari okanta-kotari neshironkataantsi.

⁷ Ari okantari, tee rotsinampaero maawoeni Israel-paeni okaatzi ikowawitee-yarini. Roo kanteencha eenitatsi Israel-paeni mata-kirori, ari ikantakari riyoshii-yitakiri Tajorentsi. Riima itsipa-paeni ikijo-shiretaka.

⁸ Rootaki rojankinee-tantakari, ikanteetzi:

Tajorentsi kantakaawo reempa-shiretan-teetari.

Eeniwitacha rooki teemaeta iñaantzi.

Eeniwitacha ikempita teemaeta ikemi.

Roojatzi ikanta nimaeka.

9 Iroka rojankinata-kotakiri eejatzi pinkatharini David, ikantaki:

¡Okantashitzimaetya rahaeteri jempe itzimashiitakiri!

¡Okantashitzimaetya rantziwatyaa!

¡Okantashitzimaetya rowajankiteeteri!

10 ¡Okantashitzimaetya imawityaaki-te!

¡Okantashitzimaetya itsiya-mitziyite!

Rawijako-shire-yitee itsipa-jatzi atziri

11 Tema ikanteetaki “Okantashitzimaetya rantziwatyaa” nosheninka-paeni, ¿rooma oshiyakaa-wenta-chari ithonkaeteri? ¡Kaari! Rootaki oshiyakaa-wenta-chari ikinakaa-shiyita-paentari, rowawijaako-yiteeri Tajorentsi itsipa-jatzi atziri, rootaki imatanta-kawori Tajorentsi iñaantaayariri nosheninka-paeni, rootaki ikowanta-perotee-yaari rawijako-yitee rirori. 12 Tema ikinashi-waeyitaka rirori, rootaki ineshironkae-tantaariri itsipa-jatzi atziri nampitawori maawoeni kepatsi. Rootaki kameetha-pero-taatsini aririka rapüteetero ineshironkae-teeri nosheninka-paeni paata.

13 Nimaeka nokantemi eeroka-paeni kaari nosheninkata. Naakataki riyoshiiteetaki notyaantaa-rewote nokenkithata-kaayiteemi pikaatzi tee nosheninkatzimi. Noshiretha-piinta-nakawo nantawaeri. 14 Rootaki aminaminatziri ronaneentee-na nosheninka-paeni, ari rawijako-shireteeri rirori-paeni. 15 Tema tee ikowaeri rirori Tajorentsi, rootaki rariperotantaariri Tajorentsi maawoeni jaawiki-jatzi. Rooma paata aririka rariperoshireteeri Tajorentsi nosheninka-paeni, okimiwitaawo ipiriintaa-tyeemi ikamayi-witaka. 16 Eenitatsi-rika amakiniriri Tajorentsi tashirentsi rantanteetari, tema rashita-naawo Tajorentsi maawoeni opatha rowetsikae-takiri ratanteetari. Eenitatsi-rika amakiniriri Tajorentsi oparitha-paeni inchato, arira okaatzi rashitawo maawoeni oshipaeni eejatzi.

17 Iroka oshiyakaa-wentari incha-paretha, riyyitaki nowaejatzitenipaeni etayita-kawori paerani. Oshiyakaa-wenta-chari otewa, riitaki nosheninka-paeni Judá-paeni tzimayitaa-tsiri nimaeka. Kimiwitaka ichekae-takirothi otewa, oshooka-tewatan-teeyaari otsipa apatahae-takiri, kameetha okantayaa oshooki okantakaawo oparetha. Ikaatzi oshiyakaa-wentziri otewa ipatakae-takiri, riyyitaki atziri-paeni kaari nosheninkata.* 18 Rootaki eero omatanta pajahaa-wenta-waeteeyaa. Pikenkishiretyaa, tema eeroka-taki otewa inchato, eerokataki añaa-kaayitzi oparetha. 19 Kimitaka aritaki pakakimi eeroka-paeni, pikanteeyini: “Tema ichekae-takiro otewa noshooka-tewatan-taari naaka.” 20 Ari okantawitari, roo kanteencha pikenkishireero kimiwitaka nosheninka-paeni Judá-paeni icheka-tewae-teeri okantakaawo tee ikemijantzi. Rooma eeroka-paeni kaari nosheninkata, eeroka poyaatariri okantakaan-tziro pawentaa-shiretaa. Tee okameethatzi pajahaa-wenta-waetyaa, pipinkathateri Tajorentsi. 21 Riitaki Tajorentsi chekakirori etayitawori otewa, paamawentyaa imateemi-kari eejatzi eeroka-paeni. 22 Ari piñiirori osheki ikatsimatzi Tajorentsi, roo kanteencha neshironkatantanuri eejatzi. Ikaatzi antziwa-shireteen-chari iñaakiro ikatsimatzi Tajorentsi. Rooma eeroka-paeni, ashi owaero piñaapiintero ineshironka-yiteemi eekiropojokirota-tyeeyaari Tajorentsi. Rooma eerorika poejokiroitari, aritaki ikimita-kaanteemi otewa ichekae-takiri. 23 Ikaatzi icheka-tewae-takiri paerani, aritaki rontsirekae-teeri, aririka ipakahaero itheenka-waetziri Tajorentsi. Tema Tajorentsi kantacha imatero. 24 Eeroka kimitakawori otewa pankirentsi-niro ipatakae-takiri

* **11:17** Okenkithata-kotziri pankirentsi ashitawori oparetha, ashitawori otewa, rootaki ikantee-tzitari “Yeenkae-toni.”

pankirentsi-peroriki. Osheki okameetha-perotaki roorika rontsirekaetee otewa-perori oponkitzi-peroki.

Ipiya-shireta-kaeteeri Israel-paeni

²⁵ Noyemijantzinkarite-paeni, nokoyi piyotero kaari ikemathateetzi paerani okaate ranteri Tajorentsi. Eero pikenkishiryaa-waeta-shita aritaki piyotakiro maawoeni. Añaayitakiro nimaeka irika-paeni nosheninka Israel-paeni, eenitatsi kijoshireta-kaayita-kiriri. Roo kanteencha, inapaentatzi roojatzi imonkaatan-takyaari ikaate awijako-shiretaa-tsini kaari nosheninkata. ²⁶ Ari omateeyaa paata, rawijako-shire-yitee eejatzi Israel-paeni. Rootaki rojankinata-koetakiri paerani, ikanteetzi:

Ari ipoñeeyaari Kijakowentoniki ookakaa-wentantaniri, Riitaki kantakaneroni ipakaan-tyaawori icharini-paeni Jacob itheenka-tajorentsi-waetzi.

²⁷ Tema rootaki nokashiya-kaakiriri, Naakataki thonkaeroni iyaari-peronka.

²⁸ Tema irika-paeni nosheninka Judá-paeni kaari kowaeroni Kameethari Ñaantsi, ikimita-kaantari Tajorentsi iijaneentani, ari okanta ineshironkatan-teemiri Tajorentsi eeroka-paeni. Roo kanteencha Tajorentsi riyoshiitzi-takari nosheninka-paeni, eekiro riyaatatzii retakoe-tyaari, rootaki iñaantyaawori ikashiya-kaakiriri etayita-nakawori nowae-jatzitani. ²⁹ Aririka ikaema-shiretante Tajorentsi, ineshironka-yitantzi. Eero ipakahaero.

³⁰ Pipyathatzi-takari paerani eeroka-paeni Tajorentsi. Opoñaatari ipiyathatanaka nosheninka-paeni, rootaki opoñaan-takari ineshironka-yiteemi eeroka-paeni. ³¹ Tema irika-paeni ikaatzi piyatha-waewita-chari nimaeka, aritaki iñaayiteero paata ineshironkae-teeri ikimi-teetzimira eeroka-paeni nimaeka. ³² Ari okanta, ikantakaakawo Tajorentsi maawoeni apiyatha-waeyitaka, ari roñaahan-takirori osheki ineshironka-yitee maawoeni aakapaeni.

³³ Tema nopampoyaa-wenteeri Tajorentsi riyotani-perotzi, ikemathatziro maawoeni. Tekatsi yoteroni rantayiteri, jempe-rika ikanteero. ³⁴ Iroka rojankinata-koetakiri, ikanteetaki:

¿Eenitatsima yotzirori ikenkishiryaaari Pinkathari?

¿Eenitatsima iita materoni ikaminayiri?

³⁵ ¿Eenitatsima omapo-kirini ipanakiri rirori, tema riiteeki etakawori ipayitan-taki?

³⁶ Riitaki Tajorentsi kantakaa-kawori otzimayitantari oeyitari, riitaki poñaakaan-tayitawori, riitaki ashitawori. Ashi rowaero ipinkathee-teeri. ¡Omaperotatyawé!

12

Okaate rantayiteri kemijantzinkari-paeni

¹ Noyemijantzinkarite-paeni, tema ineshironkateemi Tajorentsi, nokoyi poshiya-kaanteero piwatha roomi patsipeta-kaani pashita-kaeyaariri Tajorentsi, tema pikiteshiretaatyee pañaayitee eeroka-paeni, rootaki inimotziriri Tajorentsi. Ari okanta ikoyiri Tajorentsi apinkathateeri. ² Eero poshiya-kota-shitari jaawiki-jatzi-paeni. Tema pishineteeri Tajorentsi rowakira-shireta-kaemi. Rootaki piyotan-teeyaawori ikowakaemiri, kameethatzi-motziriri, inimotziriri, tekatsi kowitzi-motyaarini.

³ Riitaki Tajorentsi neshironkataanari naaka, rootaki niyotaa-yitan-teemiri, nokanta-yiteemi: Eero pikimita-kaanta-shiwaeta riiperori. Otzimatyee pikenkishiryaa-kotyaa kameetha. Rootaki pimatan-tyaawori

ikowakaemiri Tajorensi eekirowa piyaata-nakityee pawentaa-nakyaari.
 4 Pikenkishiryaa-kotero jempe akantayita awathaki. Tema jempe akanta-wathayita aakapaeni, rootaki antakaa-yiteerori oeyita-rika.*

5 Aakayitaki roshiyaa-kaawenteetzi awentaa-shiretaa-ri Jeepatzii-totaa-rewo. akimiwitaa aakami iwatha Jeepatzii-totaa-rewo. Okantawitaka anashiyita apaani-paeni, roo kanteencha apaani akantaa, okimiwitaka apataawakaa-tyeeyaami. 6 Maawoeni aakapaeni itajonka-wenta-yitakae amonkaatan-tyaawori antayiteeri. Eenitatsi-rika apaani kamantan-taniri, rantayitero ikowakaeriri Tajorensi, eekirowa rawentaa-nakityee-yaari. 7 Eenitatsi-rika amitakotan-tatsiri, imonkaatero rirori. Eenitatsi-rika yotaanta-tsiri, imonkaatero rirori. 8 Eenitatsi-rika thaamentakantachani, imonkaatero rirori. Eenitatsi-rika pashitan-tachari, ipanta-perotee osheki. Eenitatsi-rika jewatakaan-tatsiri, ishiretha-wentyaawo rantawaero. Eenitatsi-rika neshironkataniri, ikimoshiretee imonkaa-yiteero.

9 Oztimatyee petakotanteeyaa kameetha, eero petempyaa-waeta. Ponaneenteyaawo kaari-perori, rooma kameethari poejokirotyaawo.

10 Poetziñaarikotyaaowo petakoyitanyaa, pikimita-kaantero petakotyaaarimi pirentzi okaakiini. Pipinkathateri itsipa-paeni. 11 Pishiretha-yityaa, eero piperawaeta pantawaeteeniri Awinkatharite. 12 Pikimoshiretee poyaa-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo. Pawaweyitero aririka piñaayitero pomeentsitzi-motemini. Pamana-piintya. 13 Pipashitee-yaari kemijantzinkari-paeni okaatzi kowityii-mowaetariri. Poemaanta-piinta-yitee pipankoki.†

14 Pamana-koteeri ikaatzi owatsinaa-waetzimiri, rootaki ineshironkae-tanteetyaariri rirori. Eero piyakawaetziri. 15 Pitsipatyaari pikimoshirete ikaatzi kimoshire-waeta-tsiri. Pitsipatyaari piraawaetyaa ikaatzi irawaeta-chari. 16 Papatziya-wakaa-yiteeyaa. Eero pimanintan-tawaetzi, pitsipa-yityaari kowityaa-waeta-tsiri. Eero pikimita-kaanta-shiwaeta yotaniri eroka. 17 Eenitatsi-rika owaaripero-waetemini, eero pipiyatari. Poñaahantero pitampatzikatzi-moteeri eroka atziri-paeni. 18 Pikyaaryoo-wenteero pigeekan-teeyari kameetha maawoeni. 19 Netakotani, eero pipiyako-wenta-waeta eroka, apatziro riyotziro Tajorensi, riitaki piyakowenteemini. Tema iroka rojankinee-takiri paerani, ikanteetaki: Ikantzi Awinkatharite:

Naakataki owajankitaan-tatsini,
 Naakataki piyakowentan-tachani.

20 Aririka itasheneente pijaneentani, pipiri rowanawo. Aririka imiri-waete, pipiri imiri. Aririka pimayita-neero, ari ikaaniwaetashitanakyaari rirori iñaakiro-rika okaatzi pantakiri.‡ 21 Paamawenteeyaa otsinampaemikari kaari-peron-kantsi. Roo kameethatatsiri panta-piinteero kameethari potsinampaan-tyaawori kaari-perori.

13

1 Oztimatyee pikemijanteeri eeroka-paeni pinkathari-wentzimiri pinampiki. Tee ipinkathari-waeta-shita rirori, tema Tajorensi kantakaawori ipinkatha-ritantari. 2 Eenitatsi-rika kowatsini ikoshekyaa

* 12:4 Kanta-kota-chari jaka "jempe akantayita awathaki", rootaki oshiyakaa-wenta-chari jempe akantayita: tema oki rootaki raminan-teetari, rooma kempitansi rootaki ikemanteetari, rooma paantentsi rootaki rowanteetari, rooma akotsi rootaki roteeyan-teetari, rooma iitziintsi rootaki ranashitan-teetari. † 12:13 kemijantzinkari-paeni = kiteshireri ‡ 12:20 osheki ikaaniwaete = pomaamataniri iitoki osheki paamari

pinkatha-yitatsiri, okimitakawo riimi Tajorensi ikoshekaka, rootaki rowajankitaan-teetyaariri. ³ Ikaatzi antayitzirori kameethari, ero ithaawan-tawaetari pinkatha-ri. Riima antayitzirori kaari-perori, ithaawantari rirori. Ari okanta, pantziro-rika eeroka kameethari, ero pithaawan-tawaetari pinkatha-ri, tema riitaki thaamenkae-mini. ⁴ Tema riitaki Tajorensi pinkatha-ritakaeriri irika-paeni raminakowentan-temiri. Aririka pantero kaari-perori, pithaawan-tyaari pinkathari, tema tee otzimi-mota-shitari rirori rojataa-mento. Tema riitaki Tajorensi pinkatha-ritakaeriri irika-paeni, riijatzi Tajorensi owajankita-kaantziriri ikaatzi antzirori kaari-perori. ⁵ Oztimatyee pipinkathateeri pinkathari-paeni. Tee apatziro pithaawan-tyaari imashirenka. Tema rootaki tampatzikata-tsiri pimayiteero. ⁶ Tema rootaki pipinatan-teeyaariri ishintsitzimiri jewawentzimiri pinampiki, rootaki rañaantaari rirori, tema imonkaata-tziro ikoyiri Tajorensi. ⁷ Pipinayiteeri maawoeni pinkathari-perori, eejatzi ikaatzi aminako-wentzirori nampitsi. Oztimatyee pikemijanteri, pipinkathateri.

⁸ Ero pireewi-waetantzi, petakotawakaayiteeyaa. Poshiya-kaanteero iroka etakotantsi okaatzi piña-shintsitari, rootaki piña-shintsityaari pipinawentyaa pireewitaki. Tema ikaatzi etakotan-tachari, imonkaata-tziro Ikantakaan-teetani. ⁹ Iroka rojankinee-takiri Ikantakaan-teetani, ikan-teetzi:

Eero pimayempitzi.

Eero powamaantzi.

Eero pikoshitzi.

Eero pitheeya-kotanta.

Eero piñaawenashiryaaanta.

Eenitatsi osheki otsipa ikantakaan-teetani. Roo kanteencha iroka rooperota-jaanta-tsiri ikantakaan-teetani, ikanteetzi:

Petakoteeyaari pisheninka pikimita-kaanteri petakota eeroka.

¹⁰ Opoñaantari okamethatantari iroka Ikantakaan-teetani, rootaki piyotzirori maawoeni ikantakaan-teetakiri. Tema ikaatzi etakotanaariri isheninka, tee rowaaripero-waetziri.

¹¹ Oztimatyee amata-piunteero iroka, rooteentsi awijako-shire-yitee. Tema okimiwitakawo ninaeka amaatyeeemi, roo kanteencha oztimatyee akakiyitee. ¹² Rooteentsi othonkatee-yaa tsirenikaakiri, rooteentsi okoñeetyee. Rootaki apakaan-tyaawori antayitziro kaari-perori, okaatzi ranta-piintee-tziri tsireniriki. Rootaki kameethata-tsiri oshiyakaan-teero akithaata-tyeeyaa-wonimi apiyako-wentan-tyaari, ¹³ amatantee-yaawori kameethari okaatzi ranta-piintee-tziri okoñeetyeera. Ari okantyyaa ero ajomonteyawae-tanta, ero ashinki-waetanta, ero amayempi-waetanta, ero antanta-yitawo kaari kametha-yitatsiri, ero akosheka-wakaanta, ero oona-wakaan-tawaeta. ¹⁴ Poshiya-kotee-yaari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, poshiya-kantero riimi pikithaata-koteeya. Ero pantashi-waetawo okaatzi pikowa-shiwaetari eeroka.

14

Shipeta-shireri

¹ Paakameetha-yiteeri shipeta-shireri. Ero pamawena-waetawo ishipeta-shiretzi piñaana-minthatan-tyaariri. ² Jame oshiyaka-wentero iroka: eenitatsi kemijantzinkari kenkishiryaa-chari kameethatatsi rowaetyaawo oeta-rika-paeni. Roo kanteencha eenitatsi itsipa shipeta-shireri, apatziro

rowayitawo pankirentsi. ³ Irika kemijantzinkari owayitawori oeta-rikapaeni, eero imaninta-waetziri itsipa kaari owayityaawoni. Ari ikimi-tziyaari kaari owayityaawoni eero imanintziri itsipa owayitawori, tema Tajorentsi tee imaninta-tzi rirori. ⁴ ¿Kantachama ikijathateeteri onampirentsi-nentsi? Eero, tema riitaki kijathaterini onampitariri, riijatzi thaamentyaarini. Ari okantari, tema Tajorentsi riitaki onampiyitariri maawoeni owayitawori oeta-rika, riijatzi thaamentyaarini.

⁵ Iroka otsipa oshiyakaa-wenterori: Eenitatsi kemijantzinkari omaerintan-tawori kitejeri. Eenitatsi otsipa kaari opaashinintzi-moteri kitejeri. Oztimatyee ikenkishiryaa-koyiteeyaa maawoeni, tee okameethatzi rotzika-tzika-yiteri itsipa oetarika ikenkishiryaaari rirori. ⁶ Ikaatzi pinkathatzirori kitejeri, riita-jaantaki Awinkatharite ipinkathatzi. Ari oshiyitari eejatzi, ikaatzi owayitawori maawoeni oeta-rika, riitaki Awinkatharite ipinkathatzi rowayitan-tawori, tema ramana-piin-tziiri. Ari ikantari ikaatzi pinkayitzirori owanawontsi, riitaki Awinkatharite ipinkathatzi ramana-piintziri. ⁷ Tee añaa-shiwaeta aakapaeni, tee akamashiwaeta eejatzi.

⁸ Eeniro añaa-yitzi, riitaki Awinkatharite añii moyiteeri. Aririka akamaki, riitaki Awinkatharite akami-motakiri. Ari okantari, riitaki Awinkatharite ashiyiteeri eeniro añaa-yitzi, ari okimi-tzitari aririka akamayitaki. ⁹ Tema ikamaki Jeepatzii-totaa-rewo, eejatzi rañahae rootaki rashitan-teeri eenirowa añaa-yi-tziiri, eejatzi aririka akamayitaki.

¹⁰ ¿Iitaka pikiji-matan-tariri pisheninka? ¿Iitaka pimanintan-tariri? Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo amina-kotan-teeroni paata okaatzi ranteetakiri.

¹¹ Rootaki rojankinata-koetakiri paerani, ikanteetzi:

Iroka ikantakiri Awinkatharite: “Maawoeni rotziwerowaetyaa ipinkatheetena. Omaperotatya.”

Aritaki ithaamentee-yaari maawoeni Tajorentsi.

¹² Aripaete akenkithata-kotee-yaari maawoeni janta Tajorentsi.

¹³ Rootaki apakan-tyaawori akiji-mata-wakaeyita. Tema otzimatyee akanta-shireyite: “Eero nokantzi-moneenta-kaari itsipa kemijantzinkari, notzika-shiretziri-kari.”*

¹⁴ Niyotzi naaka tee ithañaa-pithatan-tyaawo Tajorentsi owayityaawo oetarikapaeni. Roo kanteencha eenitatsi-rika kenkishiryaa-waeta-chani kameethatzi ipinkawaeteete, imatero ipinkawaete rirori. ¹⁵ Aririka poñaaahakyaari itsipa kemijantzinkari powayityaawo ipinkiri rirori, tee petakoshiretari. ¿Kameethama pikantzi-moneenta-kaeyaari itsipa powakawowa owanawontsi? ¿Pikowatziima powaaripero-shireteeri? Riijatzi kemijantzinkari, ikamawenteeri rirori Jeepatzii-totaa-rewo.

¹⁶ Ari okanta, tee okameethatzi poñaa hanteri powayitari pikenkishiryaaari eeroka kameethari irika, ari ikanteetemi: “Pantakiro eeroka kaari-perori.” ¹⁷ Aakapaeni akaatzi ipinkathari-wentee Tajorentsi, tee okowa-perotyaa okaatzi owayitari, okaatzi amiriyitari. Roo kowaperota-chari atampatzika-shire-yitee, ajeekayitee kameetha, akimoshire-yitee, tema rootaki kantakaawori Ishire tajorentsi. ¹⁸ Roorika amayitaneeri aririka antawaeteeniri Jeepatzii-totaa-rewo, aritaki animota-kahaeri Tajorentsi, ari ikantzi-tee yaari atziri-paeni, raakameethatee. ¹⁹ Ari okanta, otzimatyee panta-piinteero ijeekan-teetari kameetha, piwetsika-shireta-wakaan-tyaari. ²⁰ Aririka pamina-minate powayityaawo oetarikapaeni, paamawentyaa papaatziro-kari imatakaa-kiriri Tajorentsi itsipa-paeni kemijantzinkari. Tee othañaa-ntsiwityaa owayitari. Roo kanteencha

* 14:13 kemijantzinkari = noyemijantzinkarite-paeni

eenitatsi-rika owayitawori oetarikapaeni rootaki ikantzi-moneenta-kaantyaariri itsipa, rantakirowa kaari-perori. ²¹ Tee okameethatzi pikantzi-moneenta-kaeyaari itsipa pikimita-kaanteeri noyemijantzinkarite, okantakaawo powayitari wathatsi, pimiriyitziro kachori, pantayitziro oeta-rikapaeni. ²² Roo kameethatzi piyotako-shiretakotyaa eeroka, apatziro Tajorentsi yotakote-mironi. Eenitatsi-rika kaari shipeta-shirewenteeroni, aritaki imateero ikimo-shire-yitee. ²³ Roo kanteencha eenitatsi-rika shipeta-shireta-waeta-tsini, aririka rowakyaawo oeta-rikapaeni, ari okimitzi-motee-yaari rantakiro kaari-perori. Tema tee rantziro okaatzi riyotako-witaari, kaari-perori iroka.

15

¹ Aakapaeni kemijantzinkari shintsi-shireri, otzimatyee atsinampa-shiretzi-moteeri shipeta-shireri, tee apatziro antayitero inimoyiteeri aakapaeni. ² Oztimatyee antayiteero inimoteerini asheninka, okaate thamenta-shireta-kaeyaarini rantayiteero rirori kameethari. ³ Tema rootaki rantakiri Jeepatzii-totaa-rewo, tee ikowa-kowatziro inimoteeri rirori. Tema rojankineetaki paerani, ikanteetzi:

Ikaatzi ninawaetzimiri eeroka, naaka ininataki.

⁴ Tema okaatzi jankinata-koteen-chari paerani oshiyakawori iroka, rojankinee-takiro riyotahae-tanteerori, rojankinee-takiro opoñaan-tyaari oetziñaarikotyaaawo. Tema roo jankina-rentsi-perori oñaahakaerori eenitatsira oyaako-tani, rootaki athaamenta-shiretan-taari. ⁵ Riitaki Tajorentsi kantakaawori añaantawori atsinampa-shiretzi, riijatzi thaamenta-shireta-kaeni. Osheki nokowa-kota-piintakiri ikantakae-yaawo paakameethata-wakaan-tyaari, pikimita-kotee-yaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ⁶ Pikimitee-yaawo pitsipata-wakae-yaami maawoeni eeroka-paeni pomampaa-wenteeyaari Tajorentsi, ashitariri awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Ikenkithee-teeniri Kameethari Nñaantsi itsipa-jatzi atziri-paeni

⁷ Tema osheki raakameethatee Jeepatzii-totaa-rewo, ari pikimitee-yaari eeroka-paeni, paakameetha-yiteeri itsipa atziri, tema rootaki ipinkatheetan-tyaariri Tajorentsi. ⁸ Rootaki nokanta-piintakiri: Rotyaanteetaki Jeepatzii-totaa-rewo rantawae-wentero nosheninka-paeni Judá-paeni. Rootaki imatanta-kawori iñaantee-tyaawo omaperotatyaa okaatzi ikashiya-kaakiriri Tajorentsi paerani awaejatziteni.* ⁹ Roojatzi rantzi-mota-kiriri ikaatzi kaari nosheninkata, rootaki ipinkathatan-taariri rirori-paeni, ineshironkateeri Tajorentsi. Iroka rojankinee-takiri paerani, ikanteetzi: Nothaamenteemi ijeekayitzi itsipa-jatzi atziri. Nomampaa-wenteemi nawentahaemi.†

¹⁰ Iroka ikantzi-teekari eejatzi:
¡Itsipa-jatzi-paeni! Pithaawenteena eeroka pitsipatee-yaari rashiyitaari

Tajorentsi.

¹¹ Ikanteetaki eejatzi:

¡Itsipa-jatzi-paeni! Pithaamentee-yaari Awinkatharite.

¡Maawoeni atziri-paeni pithaamentee-yaari!

¹² Opoñaan ikantaki eejatzi Kamantan-tanirini Isaías:

Ari itzimaki icharinin-teeyaari Isaí.

Riitaki pinkathari-wenteerini itsipa-jatzi atziri-paeni.

Riitaki royaako-teeri kaari asheninkata.

* 15:8 Judá-paeni = totameshitaa-rewo † 15:9 Waerontsi

¹³ ʒRiitaki thaamenta-kaemini Tajorensi, riitaki jeekakaa-yitemini kameetha pikemijanteeri! Tema riitaki kantakae-yaawoni oyaakotan-tyaariri. ʒRootaki Ishire tajorensi kantakae-mironi poyaako-perotan-tyaariri!

¹⁴ Noyemijantzinkarite-paeni. Niyotzi naaka omaperotatya pineshinonkatawakaa eeroka-paeni, osheki piyotani-pero-tzi, pimateero piyotaa-wakaa-yitaa. ¹⁵ Roo kanteencha noshintsi-thatzimiro nojankinatzimiro iroka eero pipeyakotantawo. Tema ikaminthaa-perotaana Tajorensi, ¹⁶ rotyaantakina nokenkithata-koteeniri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ikaatzi kaari nosheninkayita. Nokaman-tayiteeri Kameethari Ńaantsi kenkithata-kotziriri Tajorensi, okimiwitaawo naakami Ompera-tajorensitaa-rewo. Riima irika kaari nosheninkata, ikimiwitakari nashita-kaariri Tajorensi, namayiteeniri Tajorensi riitaki kameethatzi-moteeriri. Rootaki Ishire tajorensi tampatzika-shire-yiteerini. ¹⁷ Okaatzi ranta-kahaanari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, kantawita-chari najahaa-wentyaawomi naaka, nokenkithata-kotero nantawaeteeniri Tajorensi. ¹⁸ Roo kanteencha nokenkithata-koteero okaatzi imata-kahaanari Jeepatzii-totaa-rewo. Tema noñaayitakiri kaari nosheninkata ikemijanta-yiteero okaatzi nokenkithata-kaakiriri, okaatzi nantzi-mota-kiriri. ¹⁹ Rootaki Ishire tajorensi matakaa-kinawori notajonka-wentan-takariri, rootaki nomayitan-takawori kaari iñaapiintetzi paerani. Rootaki nomatan-tawori nokenkithateero Kameethari Ńaantsi kamanta-kotziriri Jeepatzii-totaa-rewo netanakawo Aapatziyaweniki nokinayitanaki jempe-rika-paeni roojatzi Ilirico-ki. ²⁰ Ari okanta nokowan-takari nokenkithatero Kameethari Ńaantsi jempe tee ikemakoe-tziri Jeepatzii-totaa-rewo. Tee apatziro niyaatero jempe tee ikenkithata-kaanteetaki paerani. ²¹ Tema iroka rojankinee-takiri, ikanteetzi:

Ari iñahaero kaari ikenkithata-kowiteeta paerani, Ikemathateero kaari ikemako-witeeta paerani.

Ikowaki Pablo riyaae otzinkamiki inampi wirakocha-paeni

²² Rootaki kaari okantanta niyaate pijeekaeyinira eeroka, okantawitaka osheki nokowa-piinta-witaka. ²³ Roo kanteencha aritaki nomatakiro nimaeka, tema tekatsi nantaneeri jaka nampitsiki. Tema osheki ojaentsi nokowa-piintawita nareetemimi. ²⁴ Aririka niyaa-minthataki nampitsiki iiteetziri España, ari nokenkishiryawita nareetanakimi pinampiki. Aririka nojeeki-mowaeta-nakimi, nokoyi pamitakatona potyaantena otsipaki nampitsi. ²⁵ Roo kanteencha netapaentyaawo niyaate Aapatziyaweniki nimitako-yiteri kemijantzinkari-paeni.† ²⁶ Tema irika-paeni Macedonia-jatzi, eejatzi Acaya-jatzi, rotyaantakina koriki rirori-paeni nopayiteriri ashironkaenkari kemijantzinkari-paeni nampiyitawori Aapatziyaweniki. ²⁷ Riityitaki kowashiteen-chari ipashitan-tayityaa, tekatsi shintsiterini. ikimiwitakawo apinataatyeerimi, okantakaawo ikemijanta-kaakiri irika kaari isheninkata ishireki kaari iñahaetzi. ²⁸ Aririka nomonkaatakiro nopayitakiri Aapatziyaweni-jatzi ikaatzi rotyaantee-takiniriri, ari nareeta-nakimi pinampi-yitawowa eeroka-paeni niyaatantyaari España-ki. ²⁹ Niyotzi riitaki Jeepatzii-totaa-rewo tajonka-wenta-perotenani aririka nareeta-kimi janta.

³⁰ Noyemijantzinkarite-paeni, nokowa-kotzimi pamana-kota-piintena eeroka-paeni, pikimitena jempe nokanta-piintziro naaka. Rootaki nokowa-kotzimiri, niyotzi pipinkathatziri eeroka-paeni Awinkatharite Jesús

† 15:25 kemijantzinkari-paeni = kiteshireri

Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki Ishire tajorentsi kantakae-mirori petakotan-takinari. ³¹ Pamana-koteena eero raakaan-tantana theenkan-taniri nampiyitawori iipatsiteki Judá-paeni. Pamana-koyiteena raawakotan-tenari kameetha ipakaan-teetziriri kemijantzinkari-paeni Aapatziyaweniki, rootaki inimoyitan-tyaariri rirori-paeni. ³² Ari okantyaá nokimoshiretan-tyaari niyaate piyeekaeyinira eeroka, roorika ikowakaa-kinari Tajorentsi. Ari nokoyi nomakoryaa-waetanaki pinampiki eeroka-paeni. ³³ ¡Okantashitzimaetya riitaki Tajorentsi tsipa-shiretemini, riitaki jeekakaa-yitemini kameetha! ¡Omaperotatyawé!

16

Rowetheetari atziri-paeni

¹ Rootaki Febe aanakironi iroka jankina-rentsi. Rootaki nokimita-kaanta roomi choeni. Osheki antawaetaki roori jempe ipiyota-piinteeta Cencrea-ki, rootaki amitakotziriri reewarite kemijantzinkari. ² Paakameethata-wakiro roori, rootaki rashitaari eejatzi Awinkatharite, kameethatatsi paakameethatero pikimita-piintziri paakameethatziri itsipa kemijantzinkari-paeni. Pamitakotero oetarika okowityaayite. Tema osheki amitakotantaki roori. Ari okimitakinari naaka osheki amitako-takina.*

³ Powethatyaawo Priscila eejatzi Aquila. Rootaki tsipayita-kinari romperatanewo Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, ⁴ rootaki shinewenta-kinari owawijaa-kotakina. Osheki nopasoonkitakiro iroka-paeni, ari nokimitaakiri nopasoonki-yitakiri itsipa-paeni kemijantzinkari kaari nosheninkata. ⁵ Powethatyaari eejatzi ikaatzii piyota-piinta-chari opankoki. Powethatyaari netakotani Epeneto, riitaki etanakawori nokemijanta-kaeri Jeepatzii-totaa-rewo janta Acaya-ki. ⁶ Powethatyaawo María, rootaki antawae-wenta-kimiri osheki eeroka-paeni. ⁷ Powethatyaari Andrónico, eejatzi Junias nosheninka-paeni irika, riitaki notsipatakari romonkyahaetana. Riitaki etakawori ikemijantee tekiraata naaka, riijatzi ipinkathatakiri otyaantaa-rewo-paeni. ⁸ Powethatyaari netakotani Amplias, riitaki rashitaari awinkatharite. ⁹ Powethatyaari Urbano, riitaki notsipata-piintakari nantawaetziniri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. Powethatyaari netakotani Estaquis. ¹⁰ Powethatyaari Apeles, raakameethateeri Jeepatzii-totaa-rewo. Powethatyaari ikaatzii jeeka-pankotziriri Aristóbulo. ¹¹ Powethatyaari nosheninka Herodión. Powethatyaari jeekatsiri ipankoki Narciso, ikaatzii antawaetziriri Awinkatharite. ¹² Powethatyaawo Trifena, eejatzi Trifosa. Roojatzi antawaetzi-niriri Awinkatharite. Powethatyaawo netakotani Pérsida. Roojatzi antawaetzi-niriri Awinkatharite. ¹³ Powethatyaari Rufo, riitaki riyoshiiteeri Awinkatharite. Powethatyaawo eejatzi riniro, rootaki nokimita-kaantari roomi noniro. ¹⁴ Powethatyaari Asíncrito, Flehonte, Hermas, Patrobas, Hermes, eejatzi itsipata-piinta-yitari rirori-paeni, aetziri “noyemijantzinkarite-paeni.” ¹⁵ Powethatyaari Filóloho, Julia, Nereo eejatzi ritsiro, Olimpás, eejatzi ikaatzii tsipayitariri aeteeri kiteshireri. ¹⁶ Petakotantyaá powethatawakaeya. Rowetha-yitzimi eeroka-paeni ikaatzii piyowenta-piinta-kariri Jeepatzii-totaa-rewo.†

§ 15:31 kemijantzinkari-paeni = noyemijantzinkarite-paeni * 16:2 kemijantzinkari-paeni = noyemijantzinkarite-paeni † 16:16 powethatawakaeya = thowootaantsi

¹⁷ Noyemijantzinkarite-paeni, iroka nokowa-kotzimiri: Paamawentyaari ñaana-minthata-wakaa-chari riitaki otzika-tzi-kaatapithatzimirori riyoteetakimiri paerani. Eero pikempiya-yitari eeroka-paeni. ¹⁸ Tema kaari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo omperayita-neejaarini. Tema ranta-piintziro ikowa-shitari rirori. Riyyitaki nintathatziriri shipeta-shireri-paeni ramatawi-waetzirira. ¹⁹ Nokemaki naaka-paeni kameetha pikanteeyani eeroka-paeni, tee pipiyatha-waeta, rootaki oemoshirenka-kinari. Nokoyi naaka pikameetha-shire-perote, okimiwiteeyaawo tee piyoteromi jempe okanta-kota kaari-perori. ²⁰ Riitaki Tajorentsi jeekakaa-yiteemini kameetha, rooteentsi ikantakae-yaawo potsinampaan-tyaariri Yakatantaniri, okimiwitee-yaawo powithoryaa-tyeerimi paatzikakirira. ¡Okantashitzimaetya ineshironkateemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo!

²¹ Rowethatzimi Timoteo, tsipatanari rantawaetzi, eejatzi nosheninka-paeni Lucio, Jasón, eejatzi Sosípater.

²² Naakataki Tercio jankinatzi-niriri Pablo. Naakataki eejatzi b wethatzimiri, naaka rashiyitaa eejatzi Awinkatharite.

²³ Rowethatzimi Gayo. Riitaki nojeeki-motziri nimaeka ipankoki. Rowetha-yitzimi eejatzi ikaatzi nampiyitawori jaka. Rowethatzimi Erasto, oyiriri koriki ashitari nampitsi. Rowethatzimi eejatzi Cuarto, akanteeri noyemijantzinkarite.

²⁴ ¡Okantashitzimaetya ineshironka-yiteemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo! ¡Omaperotatyawé!

Oweyaantawori thaamentaantsi

²⁵ Jame athaamentee-yaari Tajorentsi. Riitaki matzirori ishitsi-shireta-kaemi pikyaaryoo-wentan-tyaawori Kameethari Ñaantsi ikenkithata-koetziri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, kaari ikematha-witeeta paerani.

²⁶ Roo kanteencha roñaaha-yitanta nimaeka, riyotaan-tayitaki maawoeni nampitsiki ikemijantee-tantyaari janta. Rootaki rojankinata-kaakiriri Kamantan-taniri-paeni irika Tajorentsi, Kañaaniri. ²⁷ Jame athaamentee-yaari apaanita-tsiri Tajorentsi, Yotaniri. Tema riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo kantakae-yaawoni ashi owantee-yaawori athaamentee-yaari. ¡Omaperotatyawé!

RETAKARI ROJANKINATZINIRI PABLO CORINTO-JATZI

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo otyaantzi-mirori iroka jankina-rentsi. Rotyaantaa-rewote Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tema riitaki Tajorentsi kowakaa-kinawori, ikaema-shiretakina. Ari notsipatakari Sóstenes nojankinatzimiro. Riitaki nokimita-kaanteeri noyemijantzinkarite ²Eeroka nojankina-yitzini pikaatzi pipiyowentaari Tajorentsi janta Corinto-ki, pikaatzi rashiteemi Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. Riitaki kaema-shire-yiteemi roete-shiretan-teemiri. Pikimitakiri itsipa-jatzi nampiyitawori jempe-rika-paeni, awentaariri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tema riijatzi Pinkathari-wenteeri rirori.* ³ Okantashitzimaetyaa ineshironka-yiteemi Ashiteeri Tajorentsi, kameetha ijeekakaa-yiteemi. Ari ikimitzi-takimi eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Ramana-kaetari Pablo itajonka-wentante

⁴ Namana-piintziri naaka Tajorentsi, tema antawo ineshironka-yiteemi, itsipa-shireta-kahaemiri Jeepatzii-totaa-rewo. ⁵ Riitaki kantakaawori piyotako-perotan-taariri, ari okanta pikenkithata-kotan-taariri. ⁶ Rootaki poejokirotan-tawori okaatzi netakari nokenkithata-kotzimiri Jeepatzii-totaa-rewo. ⁷ Pikanta poyaawentari ipiye Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tekatsi kowityee-moteemini itajonka-wenta-shiretzimi pantawaetan-tyaanariri. ⁸ Riitaki kantakae-yaawoni pikyaaryoo-wentan-tyaariri roojatzi ipiyantee-yaari, eero otzimawaetzi oeta riyakowenta-paemiri. ⁹ Kijokiro royimi Tajorentsi, riitaki kaema-shireteemiri paapatziyan-taariri Itomi, irika Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

¿Ishekita-tziima paerani Jeepatzii-totaa-rewo?

¹⁰ Noyemijantzinkarite-paeni, eenitatsi otsipa nokoyiri noshintsi-temiri, tema naaka rotyaantaa-rewote Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Nokowa-kotzimi paapatziya-wakae-yiteeyaa, okimiwitawo apaani okantyaami pikenkishiryani, eero pikanta-wakaa-wenta-waetawo oeta-rika. ¹¹ Tema nokemakiri isheninka-paeni Cloé ikamanta-paakina tee paapatziya-wakaa kameetha. ¹² Eenitatsi pitsipa-yitari janta kantatsiri: “Nokemijantziri naaka Pablo.” Itsipa kantatsiri: “Nokemijantziri naaka Apolos.” Itsipa kantatsiri: “Nokemijantziri naaka Pedro.” Eenitatsi itsipa kantaneen-tsiri: “Nokemijantziri naaka Jeepatzii-totaa-rewo.” ¹³ ¿Ishenita-tziima paerani Jeepatzii-totaa-rewo? ¿Naakama kentakowenta-kimiri? Tema pomitsiryaa-yitaka paerani eeroka-paeni, ¿Naakama ipaeryahaetaki, ikanteete: “Pomitsiryaa-wentyaari Pablo?” ¹⁴ Rootaki namanantariri Tajorentsi okaminthaaka tee naaka omitsiryaa-yitemini. Apatziro nomitsiryaa-witakari paerani Crispo, eejatzi Gayo. ¹⁵ Rootaki eero itzimanta janta kantawaeta-tsini: “Nomitsiryaa-wentakari Pablo.” ¹⁶ ¡Jaa! Riijatzi nomitsiryaaatzi-takari paerani Estéfanos eejatzi isheninka-paeni rirori. Tee nokenkishiryaa-wo eenitatsi-rika itsipa nomitsiryaaatki janta. ¹⁷ Tee rotyaanta-na Jeepatzii-totaa-rewo nomitsiryaaatante, apatziro

* 1:2 awentaariri = waerontsi

rotyaantakina nokamantan-teero Kameethari Ñaantsi. Tee nokimita-kota-paakyaari yotaniri nokenkithata-koyitziro. Tema tee nokoyi aminaashi-waetyaa rooperota-tsiri ikentakoe-takiri Jeepatzii-totaa-rewo.

Riitaki Jeepatzii-totaa-rewo, ishintsinka Tajorentsi, riyotani

¹⁸ Aririka akenkithata-kaawityaari peyashita-chani akanteri: “Ikentakoe-takiri Jeepatzii-totaa-rewo,” ikimita-kaantakae amajontzi-shiretatyaa. Rooma aakapaeni awijako-shireyitee, ayoyitee omaperotatyaa roñaahan-takiro itajorenka. ¹⁹ Tema rojankineteetaki paerani, ikanteetzi:

Nopeyateri riyotani ikaatzi yotaniwita-chari.

Nopeya-pithateeri ikenkishiryaani ikaatzi kenkishiryaa-witachari.

²⁰ ¿Jempema ikanteeyaa-ka yotaniri? ¿Jempema ikanteeyaa-ka yotzinkari ikaatzi yotaanta-shiwaetawori rooperotzi-motziriri rirori-paeni? Tema Tajorentsi omajontyaa-yiteeriri jaawiki-jatzi-paeni, ikaatzi yotaniwita-chari paerani. ²¹ Tema ikaatzi yotaniwaeta-shita-chari, tee imatziro riyoteeri Tajorentsi. Riima Tajorentsi matzirori riyota-nitzi, inimotakiri rirori rowawijaako-shire-yiteeri ikaatzi kemijanteerori iñaani, okantawitaka itzimayitzi okimitzimo-witakari majontzi-shiretantsi iñaani Tajorentsi. ²² Aririka iñeero nosheninka-paeni Judá-paeni itajonka-wentanteete, rootaki ikemijanan-tyaari rirori-paeni. Riima pisheninka-paeni eeroka, aririka ikemiri ikimita-kaantari rirori-paeni yotanitsiri, riitaki ikemijantziri.† ²³ Rooma naaka, nokenkithata-kota-neeri Jeepatzii-totaa-rewo ikentako-wentantaka. Osheki okompitzi-motakari nosheninka-paeni. Riima pisheninka-paeni eeroka ikimita-kaantakina nomajontzi-shiretatyee. ²⁴ Roo kanteencha iyoteeyini aakapaeni, roñaahan-teero Jeepatzii-totaa-rewo itajorenka Tajorentsi, eejatzi riyotani. Rootaki riyoyiteeri ikaatzi ikaema-shire-yiteeri Tajorentsi, okantawityaa riitakirika Judá-paeni, eejatzi kaaririka Judá-paeni, maawoeni. ²⁵ Tema Tajorentsi rawijiri riyotani-waeta-shitari atziri-paeni, okantawitaka irika atziri-paeni okimitzimo-witakari majontzishiretantsi ikantayitakiri Tajorentsi. Tema Tajorentsi rawijiri atziri-paeni otzimi-motziriri ishintsinka, okantawitaka irika atziri-paeni okimitzi-motakari tee amayitziro okaatzi ikantawitakari Tajorentsi.

²⁶ Noyemijantzinkarite-paeni, otzimatyee pikenkishireta-kota-wakiro jempe-rika pikanteeyani paerani tekira ikaema-shireteemini. Tee itzima-perotzi yotaniri pikaateeyini, tee itzima-perotzi peewarite, tee itzima-perotzi riiperori-paeni. ²⁷ Roo kanteencha riyoshii-yiteeri Tajorentsi ikaatzi ikimita-kaanta-witee-takari imajontzishiretatyee, rootaki ikaaniwenteeri paata riyotani-waeta-shitari. Riyoshii-yiteeri ikaatzi roshiya-kaanta-witee-takari kaari mayiteeroni, rootaki ikaanitan-teeyaari paata riiperori-paeni. ²⁸ Ari ikinakaerori Tajorentsi riyoshiitan-taariri kaari ikoyiri atziri-paeni, kaari riiperotzi-moterini. Ari okanta opoñaan-taari ikowaetziro okaatzi imaninta-witee-takari. ²⁹ Ari ikinakaerori Tajorentsi eero itzimanta ajahaawentzi-motyaarini. ³⁰ Riitaki Tajorentsi tsipa-shireta-kahae-miriri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, rotyaanteeri rirori riyotakaa-yiteemi, rowameetha-shire-yiteemi, roete-shire-yiteemi. Riitaki pinakowenteemiri pipeekan-waetantaari kameetha. ³¹ Rootaki rojankinatzi-teetan-takawori paerani, ikanteetzi:

Tee okameethatzi rajahaa-wenta-waeteetyaa apaniroeni.

Roo kameetha-perota-tsiri ajahaawentee-tyaawo rantayiteeri Awinkatharite.

† 1:22 pisheninka-paeni = griego = kaari Judá-paeni

2

Ikenkithata-koeteeri Jeepatzii-totaa-rewo ikentakoe-takiri

¹ Noyemijantzinkarite-paeni, niyaataki paerani nareetzimi nokenkithata-kotemiri Tajorentsi, tema tee noshiya-kota-paakyaari yotaniwaeta-shitachari, tee noninta-thawaeta-shita-paakimi. ² Apatziro nokowa-perota-nakiro nokenkithata-kota-piinteemiri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ikentakoe-takiri. ³ Tee noñero inimo-tena kameetha nojeeki-moyitakimi, tema thaawa-shiretakina. ⁴ Rootaki kaari otsinampaa-perotan-tzimi okaatzi noñaawae-yitakiri, tee okimitawo iñaani yotaniwaeta-shitaniri. Roo kanteencha okaatzi noñaawae-yitakiri, imatakiro roñaahan-takiro Ishire tajorentsi, oñaahan-takirori ishintsinka. ⁵ Ari okantari, rootaki ishintsinka Tajorentsi ikemijanta-kaanteemiri, kaari riyotani atziri-paeni matakimironi.

Ishire Tajorentsi oñaahan-tayitzirori

⁶ Roo kanteencha, aririka akenkithata-kaeri antakishiretatsiri, ari okameethatziri akenkithata-koteniri yotanitaantsi. Roo kanteencha iroka yotanitaantsi, tee oshiyawo riyotashi-waeta-shitari jaawiki-jatzi, riyotaniwaeta-shitari pinkathari-witachari nimaeka. Teera ashi rowaero irika-paeni. ⁷ Iroka yotanitaantsi nokenkithata-kotziri naaka, tee riyotako-peroe-tziro paerani. Okimitakawo romanee-tatyeeromi. Rootaki ikoyitakari Tajorentsi, ari okantayaa añaantee-yaawori paata rowaneenkawo. ⁸ Irika-paeni pinkathari-witachari nimaeka, tekatsi apaani yotako-peroteroni iroka yotanitaantsi. Ari riyotakironi, eeromi ikenta-kota-kaantzirimi Awinkatharite, otzimimo-pero-tziri rowaneenkawo. ⁹ Roo kanteencha rootaki rojankinata-koetzi-takari paerani, ikanteetaki: Okaatzi ikashiya-kaariri Tajorentsi etakotaariri rirori, Anaaperoteero amina-piinteetzi, ikema-piintee-tziri, Anaaperotziro okaatzi iñaashiretakari.

¹⁰ Rooma aakapaeni, rotyaanta-kaeri Itajorenka Tajorentsi riyotakaan-teeri. Tema rootaki Ishire tajorentsi yotziriri Tajorentsi okaatzi ikenkishiryaari rirori, kaari riyotako-witeeta. ¹¹ Tema tekatsi yotakoterini ikenkishiryaani itsipa atziri, apatziro riyotziro ishireki rirori. Ari ikimitari ee-jatzi Tajorentsi, tekatsi yotakoterini ikenkishiryaani, tema apaniro riyotziro ishireki rirori. Iroka Ishire tajorentsi, tema rootaki ishire rirori. ¹² Rootaki ojeeka-shiretan-teeri aaka Ishire Tajorentsi, rootaki ayoperotan-teeyaawori okaatzi ikashiya-kaeta-kaeri aakapaeni akemijanta-yiteeri. Rootaki kaari kanta-tsini riyoteero jaawiki-jatzi, ¹³ ikaatzi yotaanta-kirori riyotashi-waetari rirori. Tema okaatzi akenkithata-kotakiri aakapaeni rootaki iyotakaa-yiteeri Ishire tajorentsi. Rootaki akenkithata-kaayiteeriri antakishiretatsiri jempe okantako-perota ashire.

¹⁴ Riima kaari antarishiretatsini, tee ikemijanta-tziro iyotakaan-tawitari Ishire tajorentsi, tema okimitzimo-waetakari majontzi-shiretaantsi. Tee omatajeetya riyota-koteero rirori, tema tee ijeeka-shiretantari Ishire tajorentsi iyotakaan-tayityaariri. ¹⁵ Rooma aakapaeni antakishiretakira, aritaki amayiteero akenkishiryaako-peroteero maawoeni jempe-rika oetaripaeni. Ari okantari, okantawitaka tee ikematha-pero-yitee jaawiki-jatzi jempe akantayitanaa aakapaeni. ¹⁶ Rootaki rojankinata-koetzi-takari paerani jaka, ikanteetzi:

¿Eenitatsima yotako-peroteerini ikenkishiryaari Awinkatharite?

¿Eenitatsima materini riyoteeri?

Rooma aakapaeni, riyotakaa-yiteero okanta-kota ikenkishiryaaani Jeepatzii-totaa-rewo.

3

Antawaeta-nooniriri Tajorentsi

¹ Noyemijantzinkarite-paeni, tee nomatziro nokenkithata-kaemi nokimiteerira nokenkithata-kaeri antakishiretatsiri. Tema okimiwitakawo owakirami petanakyaaawo pawentahae-yaari Jeepatzii-totaa-rewo. Okimiwitakawo eeniro piryaanitemi, ² eeniro ithotahae-tzimi, tekira ipaetzimiro kijo-yitatsiri owanawontsi. Tema tekiraata pikematha-yiteero okaatzi niyotaa-witakimiri, roojatzi pikantayita nimaeka. ³ Tekiraata pantaki-shiretziita. Eeniro pikija-wakaa-wentawo oeta-rika, panta-wakaa-waeta. ¿Kaarima iroka rantayita-piintakiri jaawiki-jatzi-paeni? ⁴ Tema eenitatsi janta, kantatsiri: “Nokemijantziri naaka Pablo.” Itsipa kantatsiri: “Nokemijantziri naaka Apolos.” ¿Kaarima iroka oshiyawori iñaana-minthata-wakaa jaawiki-jatzi-paeni?

⁵ ¿Jempema noetaka naaka? ¿Jempema iitaka Apolos? Naakataki apite romperatani Tajorentsi, rotyaantakina nokenkithata-kaayiteemi pikemijantan-teeyaari eeroka-paeni. Tema rotyaanta-yitakae Awinkatharite maawoeni aakapaeni inashiyitaka okaate antayiteeri. ⁶ Tema naaka oshiyariri pankita-tsiri. Riima Apolos riitaki oyaatapaa-kinari ithamaeta-kotziro nopankitakiri. Riima Tajorentsi riitaki matziroori ranta-kita-kaayitziro pankirentsi. ⁷ Tee iriropero-waetzi pankita-kirori, ari roshiyari thamaeta-kota-kirori. Tema riitaki riropero-ta-tsiri Tajorentsi, rantakishiretakaayiteemi. ⁸ Okimiwitakawo itzimayeemi rantawaeta-kaani. Rotyaantakiri ipankiwaete, rotyaantakiri itsipa ithamaeta-kotero. Apatziro ipineetakiri okaatzira rantawae-taki, rotyaanteeri inampiki, tema tee ikowa-perota-jaanta rirori. ⁹ Ari nokantakari naaka, okimiwitakawo naaka antawaetzi-niriri Tajorentsi. Rooma eeroka-paeni poshiyakawo eerokami pankirentsi-mashi.

Pikimiwitakawo eejatzi eerokami pankotsi. ¹⁰ Naaka kimitakariri yotziroori rowetsikiro pankotsi. Naaka etanakawori nowetsikiro pankotsi, riitaki Tajorentsi neshironkata-kinari netanta-nakawori nowetsikiro. Opoñaashitya ipokayite itsipa thonkateroni rowetsikiro. Roo kanteencha otzimatyee ramatsinka-wentyaawo ithonkan-tyaawori kameetha. ¹¹ Riitaki Jesu Jeepatzii-totaa-rewo oshiyawori etapiintawori rahaetziri rowetsikan-teetawori pankotsi. Eero itzimawaetzi itsipa poyaatyaaarini. ¹² Aririka rowaetakiro etapiintawori rowetsikan-teetawori pankotsi, aritaki ithonkaetakiro rowetsikaetero pankotsi. Kantacha rowetsikae-tanyaawo ooro, koriki, mapipaeni poreryaa-tatsiri. Ari okantaki eejatzi rowetsikan-teetyaawo incha-panki, kompiroshi, jawooshi. ¹³ Roo kanteencha aririka otayaa pankotsi, ari iñaahaetero oetarika rowetsikan-teeta-kawori iroka pankotsi. ¹⁴ Roorika rowetsikan-teetyaa mapipaeni eero othonka otayaa, omaperotatya okijotzi okaatzi rowetsikan-teetakari. Osheki ipina-peroeteri wetsika-kirori iroka pankotsi. Ari ikantee-yaari roshiya-kaawentee-takiri wetsikirori pankotsi, ipina-peroe-teeri eejatzi. ¹⁵ Riima wetsikan-takawori pankotsi kaari shenkaa-tsini otaayityaa, eepichokiini ipineeteeri. Ari ikimiteeriri roshiya-kaawentee-takiri wetsikirori iroka pankotsi, eepichokiini okanteeyaa rawijako-shiretan-teeyaari, ikimitee-yaari awijakotaa-tsiri itaawityaami.

¹⁶ ¿Tema piyotee-yini eeroka oshiyakaa-wentzi pankotsi? Tema okimiwitaka eerokami itajorentsi-pankote Tajorentsi, eeroka ijeeka-shiretantari

Ishire Tajorentsi. ¹⁷ Eenitatsi-rika owaariperota-kironi oshiyakaa-wentari itajorentsi-pankote Tajorentsi, aritaki rowaariperoteeri Tajorentsi rirori, tema otajorentsitatzi iroka ipanko. Ari okanta roshiya-kaawentee-tzimi eejatzi eeroka-paeni.

¹⁸ Paamawentyaa ramatawitee-tzimi-kari. Okimitaka tzimatsiri janta kantayita-tsiri: “Naaka yotaniri.” Tema rootaki kameetha-witachari ikenkishiryaa-koteromi irika-paeni okaatzi oshiyi-motariri jaawiki-jatzi majontzi-shiren-tantsi iroka. Tema iroka, rootaki kantakae-yaawoni riyotanitan-teeyaari. ¹⁹ Tema tee okamethatzi-motziri Tajorentsi okaatzi roshiya-kaanta-waetari jaawiki-jatzi yotanitaantsi iroka. Rootaki rojankinata-koetakiri paerani, ikanteetaki:

Riitaki Tajorentsi oteeyakiriri yotaniwae-witachari, riyotanin-kaki.

²⁰ Rojankinataetaki eejatzi paerani ikanteetaki:

Riyotzi-takawo Tajorentsi okaatzi ikenkishiryaa-waetari yotaniwae-witachari.

²¹ Rootaki eero piyoshiitanta eeroka-paeni apaani itzimi yotahaemini. Eero pajahaa-wenta-waetari pikante: “Riiperori irika.” Tema ikaatzi tziimaantsiri, pikimita-kaanteeri eeroka ashitari, ikimi-yitaha irika-paeni: ²² Pablo, Apolos, Cefas, jaawiki-jato-paeni, añaantari, kaamanitaantsi, awijayitatsiri nimaeka, awijayita-tsini paata. Maawoeni iroka, kimiwitaka eeroka ashityaa-wonimi maawoeni, * ²³ tema eeroka-paeni rashiyitaari Jeepatzii-totaa-rewo, riima Jeepatzii-totaa-rewo rashitari rirori Tajorentsi.

4

Rantawaeri otyaantaa-rewo-paeni

¹ Ari okantari, otzimatyee roshiya-kaanteetena romperatani Jeepatzii-totaa-rewo, naaka-paeni rowaki niyotaan-teero kaari riyotako-witeeta paerani. ² Roo kanteencha eenitatsi-rika riyoshiiteetaki rantayiteero oeyita-rika, okowa-perotatyaa imayiteero ranteri omatantyaari rawentee-tyaari. ³ Niyotzi naaka pimonkatziyan-tanari nokaateeyini. Tekatsi oetzimotena pikoyi-rika paminako-tenawo nantakiro-rika kameetha. Tekatsi oetzimoteni ikoyirika riyaakowentena jewayitatsiri nampitsiki. Tema tee noshireta-kowaetawo naaka nomonkatziyaari nokaateeyini. ⁴ Aririka namina-kotyaaami naaka, kimiwitaka tee otzimimo-tana nantani. Roo kanteencha tee naaka aminako-waeta-chani, tema riitaki Awinkatharite aminakoteenani. ⁵ Rootaki eero pimatantawo eeroka-paeni pimonkatziyaari iitarikapaeni. Tema riitaki Awinkatharite aminako-yiteerini maawoeni aririka ipiyapaaki. Riitaki oñaahan-tapaeroni okaatzi antayitakiri omanakaashitani. Ari roñaahan-tapaero okaatzi akowashi-waetari antayiterimi. Ari ikanteeyaari Awinkatharite thaamenta-wenteeni paata.

⁶ Okaatzi nokenkithata-kota-kimiri jaka, naaka oshiyakaa-wentachari notsipatari Apolos. Rootaki nokantan-tzimirori poejokirotan-tyaawori Jankina-rentsi-perori, tema rootaki ikanteeta-piintakiri: “Eero powanaa-perotziro jankinateen-chari.” Aritateekima pipakahaero pimonkatziya-wakaa-piintana, pajahaa-wenta-piintana pikanteeyini, “Riitaki irika awijiriri itsipa.” ⁷ Okaatzi pikanta-yitakira, ¿Poshiyakaa-tziima pawijayiteeri eeroka itsipa-paeni? ¿Piyota-shita-kawoma apaniroeni kaari riyotahae-tzimiri? ¿Iitakama pajahaa-wentantari pikimita-kaanta-waeta apaniroeni piyota-nita-shita?

⁸ Okaatzi pajahaa-wenta-waetaka eeroka-paeni, pikimitakari pinkathari-paeni, ashaahantzinkari-paeni, reshi-neenta-waetziro rowanawo.

* 3:22 Cefas = Pedro

Kimiwitakimi tee niyotaa-nitzi naaka-paeni. Okantashitzimaetya pipinkathari-wentan-tayite, aritaki akaateeyini jempe-rika pipinkathari-wentanta. ⁹ Tema Otyaantaa-rewo-paeni naaka-paeni, teera noñaaperoteeyanite. Ari ikantakaakina Tajorensi. Noshiya-kowaetaari romonkyahaetani ikowaetziri rowamaeteri. Osheki ikowaetaki maawoeni atziri-paeni iñaakowentena, imatzitakawo eejatzi Ronampiripaeni tajorensi ikowaki iñaakowentena. ¹⁰ Ikenkishireta-koetana naaka tee okameethatzi nokenkithata-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo. Rooma eeroka-paeni pikenkishiryaa-kota eeroka yotaniripaeni pikenkithata-koyiteeri Jeepatzii-totaa-rewo. Rooma naaka-paeni ikenkishireta-koetana tee noshintsi-shirepero-waetzi. Rooma eeroka-paeni ikenkishiryaa-koetzimi shintsishiretzinkari eroka. Osheki ipinkathee-takimi eeroka-paeni, rooma naaka-paeni, teemacheeni. ¹¹ Eekiro niyaatatzi nokemaatsi-waetawo, roojatzi nokanziro nimaeka, notashe-neenta-waetzi, nomiri-neenta-waetzi, thonkako-waetakina, rowatsi-naawaetee-takina, tee otzimimoteena nopanko, ¹² osheki nantawaetaki, naakataki antawae-wentacha. Eenitatsi-rika kijaneentanari, noneshironkatziri naaka. Aririka rowatsi-naawaeteetena, namawetziro. ¹³ Aririka inina-waeteetena, notsima-ryaakaa-yitari. Roshiya-kaantee-takina tee nokamethatzi, kaahashitaki naaka. Roojatzi ikanteetana nimaeka.

¹⁴ Tee roo nojankinatan-tyaawori iroka nokoyi nowaañeemi eeroka-paeni, tema nokowatzii nokaminaa-yitemi, nokimita-kotari ipaapatenteetari ikaminayiri retakotani itomi. ¹⁵ Kimitaka eeniwitacha osheki kowatsini riyoteemimi, roo kanteencha tee niyotzi eenitatsi-rika kowatsini raakameethatemi roshiya-kotyaari ipaapatenteetari. Rootaki noshiyakaawentziri naaka riimi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo matakaa-kinawoni noshiya-kotyaari aashizimiri, nokenkithata-kaapaa-kimiro paerani Kameethari Ñaantsi.* ¹⁶ Rootaki nojankinatan-tzimirori iroka: Pikimita-kotee-yaanawo naaka. ¹⁷ Rootaki notyaantan-takimiriri nimaeka Timoteo, nokimita-kaantziri riimi netakotani notyomi, riitaki kyaaryoo-wentakiriri Awinkatharite. Riitaki oshireta-kae-mironi jempe ikantakaakina Jeepatzii-totaa-rewo, jempe nokanta niyotaa-yiteeri kemijantzinkari-paeni jempe-rika-paeni ijeekayitzi. ¹⁸ Eeniyitatsi pikaatee-yirini janta ajahaa-wenta-waeta-chari, ikowaeyini pikemijanteri rirori. Roshiya-kaatzi eero napiitziro nareetee-mi. ¹⁹ Roo kanteencha intsipaetera nopiyaki, riirika Tajorensi kowaentsini. Ari noñeeroni kyaari-pero-rika ishintsirewaeta-nitzi ikaatzi ajahaa-wenta-waeteen-chari janta. Kimitaka iñaawae-poki-waeta-shita. ²⁰ Tema ikaatzi ipinkathari-pero-wenteeri Tajorensi, riitaki oñaahan-teroni ishintsishirewaetanitzi. Tee iñaawae-poki-waeta-shita. ²¹ ¿Arima inimotakimi nareetee-mi nowajankitaa-waeta-paakimi? Tema roo pikowaki noneshironka-yitapaakimi, eero noshintsi-waeta-paakimi.

5

Riyakowentee-tziri antayitzirori kowaekatatsiri

¹ Tema nokemaki eenitatsi apaani pikaatziri janta imayempi-waetaki. Rantakiro kowaenka-perota-tsiri kaari ikemakoetzi rantero kaari kemijanta-tsini. Tema ithawina-waetakawo riniro-thori, iinantari ipaapate. ² ¿Litakama pajahaa-waentantari itzima-tsima pitsipatari janta antakirori iroka? Tee powashireta-kowaetyaari piñaakiri rantakiro. Tema roo kameetha-witacha pomishitowa-kaanterimi irika atziri.

* 4:15 osheki = ikaatzi 10,000.

³ Okantawitaka tee nojeeki-motzimi pinampiki, roo kanteencha aririka noshireta-piintemi okimiwitaka arimi akaate ajeeki janta. Rootaki pikimita-kaantan-tyaawori nimaeka arimi akaate janta, niyakowentakiri irika atziri. ⁴ Oztimatyee pipiyoteeyaa, pawentee-yaari Awinkatharite Jesús, pikimita-kaantero arimi notsipatemimi janta. Pimatero nimaeka okaatzi ikoyiri Awinkatharite,* ⁵ pomishitoyiri atziri, rowajankiteeriita Yakatan-taniri. Aamaa-shityaa aritaki okantee rawijako-shiretee paata ipiyeerika Awinkatharite Jesús.

⁶ Tee okameethatzi pajahaa-wenta-waetyaa. ¿Tema piyotziro okaatzi ikantee-takiri paerani: “Eepichokiini iroka shineya-kaerori ratanteetari, roo kanteencha oshineya-kaero maawoeni opatha ratanteetari?” ⁷ Pikimita-kaanteero eeroka pojokaa-tyeeromi shineya-pathata-kaerori ratanteetari, posheyiteero kameetha. Rootaki pantayiteri, pomishitoyiri antapiinta-kirori kaari kamethatatsiri, rantetaan-tziro-kari. Pikimitee-yaawo ratanteetari kaari shineya-tsini, rowapiintetari roemoshirenkae-tziro kitejeri Anonkoryaantsi. Tema ikamawentee Jeepatzii-totaa-rewo roshiya-kaawentari ipireetari rowamahae-takiri roemoshirenkae-tziro Anonkoryaantsi. ⁸ Rootaki antantyaawori okaatzi roshiya-kaawentee-takiri. Oztimatyee apakahaero kaari kamethatatsiri, oshiyakaa-wentziro shineya-kaerori ratanteetari. Oztimatyee akameetha-shiretee, añaawaeteero kyaariperota-tsiri, oshiyakaa-wentakari ratanteetari kaari shineya-tsini.

⁹ Tema nojankinatzi-kimiro paerani, nokantakimi: “Eero pitsipaminthatarikaatzi antapiinta-kirori kaari kamethatatsiri.” ¹⁰ Okaatzi nokanta-yitakimiri, tee roo nokanta-kote kaari awente-yaarini Jesús, antayitziro kaari kamethatatsiri, kijakowaetaniri, amatawitantaniri, pinkatha-waetziriri tajorentsi-niro. Riimi nokanta-kotemi, eero pijeekayiteemi kepatsiki. ¹¹ Riitaki nokanta-kotzi awentaa-naariri Jesús, iitashi-waeta-chari “Kemijantzinkari.” Eerowa pitsipatarika ranta-piintzirowa kaari kamethatatsiri, kijakowaetaniri, pinkatha-waeta-shitari oshiyakaa-wontsi, ininatan-tawaetaki, ishinki-waeta-piinta, ramatawitanta-piintaki. Tee okameethatzi pakiyoteeri irika. ¹² Teera roo riyoyaanteeri aakapaeni ayakowenteeri ikaatzi kaari awentaariri Jesús. Riima kemijanta-tsiri atsipapiintari, kameethatatsi iyakowenta-yiteeri rantayitero-rika kaariperota-tsiri. ¹³ Rootaki pookantyaariri irika atziri antapiinta-kirori iroka kaariperori. Riitaki Tajorentsi aminako-yiteerini ikaatzi kaari awentaa-yitariri Jesús.

6

Tee okameethatzi ramina-koteero akosheka-wakaani kaari kemijanta-tsini

¹ Aririka pikosheka-wakaeyaa pikaatzi pikemijanteeyini, tee okameethatzi piyaate ramina-kotemiro jewayita-tsiri nampitsiki, kaari kemijantzín-karita-tsini. Tema roo kameethatatsi piyaata-shiteri pikaatzi pikemijanteeyini.* ² ¿Tema piyotee-yini eeroka aminako-yiteerini paata maawoeni jaawiki-jatzi-paeni? ¿Eeroma pimatziro powetsika-yiteero okaatzi pomeentsitzi-moyitzimiri eepichokiini eeroka-paeni? ³ Tema aakapaeni aminako-yiteerini eejatzi Ronampiripaeni Tajorentsi. ¿Eeroma okantzi amina-kotero ikaatzi kosheka-wakaa-chari nimaeka? ⁴ ¿Litaka pikowantari ramina-koyiteemi atziri-paeni kaari pitsipata-piintari

* 5:4 pawentaiyaari = wairontsi

* 6:1 kemijantzín-karita-tsini, eeroka = kiteshireri

pipiyowentari Tajorentsi? ⁵ Tema otzimatyee pikaani-wenteromi iroka-paeni. ¿Tekatsima yotaniri pikaateeyini wetsiki-mironi? ⁶ Iroka pikanta-piintaka, pishiya-shitari jewari kaari kemijanta-tsini, pikowa-kotakiri rowetsika-yiteemiro pikosheka-wakaeyani, pikaatzi pikanta-wakaawita “noyemijantzinkarite-paeni.”

⁷ Rootaki oñaahan-tzirori eeniro pikinashi-waeyita, piyako-wenta-waetakiri pikaateeyini janta. ¿litaka kaari pamawetantawo eepichokiini inina-waeteetemi, eejatzi ramatawi-waeteetemi? ⁸ Rootaki pimayiterimi. Tema eeroka-paeni kantzimo-neenta-wakaacha, pamatawita-wakaeyani pikaatzi pikanta-wakaawita “noyemijantzinkarite-paeni.”

⁹ ¿Tema piyotee-yini, eero ifaayiteero paata ipinkathari-wenteeri Tajorentsi ikaatzi kaariperota-tsiri? Paamawenteeyaa, otzimi-kari pantani. Ari ikantari ikaatzi antapiintzirori kaari kamethayitatsi, pinkatha-yitziriri pikimita-kawo tajorentsi-niro, mayempiri-paeni, pankinata-wakaa-waetchari ishiramparin-kaki, ¹⁰ koshintzi-paeni, kijakowaetaniri, shinkiryaantzi, ninatan-taniri, amatawitaniri. Eero ifaayiteero ipinkathari-wenteeri Tajorentsi irika-paeni. ¹¹ Paerani, ari pikanta-yiwitakari eeroka-paeni. Rooma nimaeka oshiyawaetakawo eenitatsi kiwaemini, ikite-shireta-kaeteemi, itampatzika-shireteemi, tema pawentaa-piintaari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaarewo. Riitaki Ishire tajorentsi kantakaa-yiteemiri.†

Pipinkathatan-teeyaari Tajorentsi, jempe-rika oeyita pantayiteeri

¹² Eenitatsi kantayita-tsiri: “Ishinetee-tanawo nantayitero oeyita-rika.” Roo kanteencha teera okameethatzi ranteetero maawoeni. Aritaki okantawita, ishineteetakaero antayitero oeyita-rika. Roo kanteencha teera akowatee-tziro otzirintan-yitee oetarika-paeni ishinetahaeteeri.

¹³ Eenitatsi kantayita-tsiri eejatzi: “Rootaki otzimantari owanawontsi inimotan-teeri amotziki. Rootaki otzimantari amotzi, akemaneentantyaawori owanawontsi.” Ari okantawitari, roo kanteencha ari rapiteroryaahaero Tajorentsi ithonkaero. Rootaki eero pikanta-waetanta eeroka: “Rootaki otzimantari awatha añaatha-waetan-tyaari.” Teera ari okantyyaa. Tema roo otzimantari awatha apinkathatan-teeyaari Awinkatharite. Rootaki itzimantari Awinkatharite ani-mota-kaantee-yaari awatha. ¹⁴ Tema eero ithonka-peroteero Tajorentsi awatha, ari rowiriinta-yitee, roñaahan-tayiteero ishintsinka, oshiyaari jempe ikantaa ipiriintaawo paerani rirori Awinkatharite. ¹⁵ ¿Tema piyotee-yini riitaki Jeepatzii-totaarewo ashitaawo piwatha? ¿Kantachama aapithateeri awatha rashitaari rirori ompoña ashinewaetero amayempi-waetan-tyaawo? ¡Teera ari okantyyaa! ¹⁶ ¿Tema piyoteeyanitzi ikaatzi mayempi-waeta-tsiri, oshiyawaetanaka rapata-neeyaa womi, apaani ikantanaa iwathaki? Rootaki rojankinee-takiri paerani, ikanteetaki: Apaani ikantaneeyaa iwathaki oshiyawaetyaawo rapata-wakaane-yaami

¹⁷ Riima ikaatzi tsipata-naariri Awinkatharite, rapata-shireta-naatyaari rirori, oshiyawaetaka apaani ikantakaa-naarimi.

¹⁸ Otzimatyee pikokita-pithateero ñaathawaeta-shitantsi. Tema okaatzi otsipayita-chari kaari-perori ranteetziri, tee rii owashironkaa-chani antakirori, tema itsipa rowashironkaaki. Roorika imataki ñaathawaetashitaantsi, riitaki owashironkaa-waeteencha apaniroeni iwathaki. ¹⁹ ¿Tema piyoteeyini rootaki piwatha oshiyawori pankotsi ijeekantari Ishire tajorentsi? Riitaki Tajorentsi otyaanta-kimirori, riitaki omperayitizimiri. Tee eeroka

† 6:11 pawentaa-piintaari = waerontsi

añaashi-waeta-chani apaniroeni, ²⁰ tema riitaki Tajorentsi pinako-wenta-peroteemiri rashitan-teemiri rirori. Rootaki pipinkathatan-teeyaariri Tajorentsi, ari pikimita-haerori pantayitero oeyita-rika, eejatzi okaatzi pikenkishiryaa.

7

Ikosheka-wakaeyaa aawakaa-chari

¹ Nimaeka nakimiro okaatzi pojampitanari pojankinariki: Rootaki kameetha-witacha eero rayimi iina atziri. ² Roo kanteencha, otzimatyee raayitee iina imayempi-waetzi-kari. Ari okimitee-yaari eejatzi tsiniani-paeni, otzimatyee aayitee oemi. ³ Ari okameethatzi piñaa-wakaa-piinteeyaa paawaka-yitakaha. ⁴ Okaatzi iinanteetari, tee apaniroeni ashitaawo owatha, tema riijatzi ashitaawo oemintari. Ari okimitari eejatzi, ikaatzi iiminteetari, tee apaniroeni rashitaawo iwatha, tema roojatzi ashitaawo iinantakari. ⁵ Rootaki, eero okameethatanta poshiteero piñaa-wakaa-piinteeyaa paawakaa-yitaka. Roo kanteencha, kantacha pikenkitha-waeta-kawakayaa pitziwentan-tyaawori oetarika pamana-koyitari. Ompoñaashitya petanee-yaawo piñaa-wakaa-aneeya, ari okantyyaa eero romapokantzimi Kamaari, tema te pamawenitziro eeroka-paeni.*

⁶ Rootaki iroka noshinetan-tziri naaka, teemaeta noshintsi-tziri maawoeni rantayiteero iroka-paeni. ⁷ Nokowataawita naaka ikimita-kotee-nawomi maawoeni shirampari jempe nokanta naaka. Roo kanteencha eero omata iroka. Tema rinashi-yitakawo Tajorentsi itajonka-wenta-yitakae apaani-paeni aakapaeni. Itajonka-wentaki Tajorentsi ikaatzi kaari tzimayita-tsini iina, riima itsipa-paeni tzimayitaki iina.

⁸ Nokantzi noñaanatziiri kaari aawakaa-chani, nokantziri: Roo kameethatatsi pijeeki kameetha eero otzimi pitsipatari, pikimitena naaka. Roojatzi nokantzi-tariri ikaatzi kamayita-tsiri itsipatari. ⁹ Rooma terika pamawenitziro, otzimatyee pitsipatyaari. Tema rootaki kameethatatsi otzimi pitsipatyaari eero piñaamashiryaaawaetanta.

¹⁰ Noñaanatziro tsinani tziamaen-tsiri oemi, nokantziro: Tee okameethatzi pooka-wakae-yiteeyaa. Tee naaka ashityaawoni noñaani iroka, riitaki Awinkatharite ashitawori. ¹¹ Aririka pooka-wakaeyaa, rootaki kameethatatsi pijeekashiwaeteeya kameetha apaniroeni eero pahae itsipa piimi. Rooma eerorika, kantacha pipiya-shiteeri piimi. Noñaanatziiri eeroka-paeni iiminteetari, nokantzimi: tee okameethatzi pookiro piina.

¹² Noñaanatziiri itsipa-paeni, nokantziri: Noyemijantzinkarite-paeni, aririka piinantyaawo kaari kemijanta-tsini, otzimatyee poejokirotyaawo, aapatziyakimi-rika roori eero ookaemi. Ari nokantziri naaka, roo kanteencha kaari Awinkatharite shintsi-te-mironi iroka. ¹³ Ari okimitari eejatzi tsinani imintariri kaari kemijanta-tsini, otzimatyee oejokirotyaari rirori, raapatziyakawo-rika kameetha. ¹⁴ Okantawitaka tee ikemijantawityaa oemi, rashitaari Tajorentsi rirori okantakaan-takiro iina. Ari ikantzitari eejatzi iinantawori kaari kemijanta-tsini. Rooma aririka rooka-wakaeyaa, kimitaka eero rawijako-shiretee itomi-paeni. Rooma aririka raawakayaa, rashiyitaari Tajorentsi eejatzi itomi-paeni. ¹⁵ Roo kanteencha ikoyi-rika rooka-wakaeyaa, kaari kemijanta-tsini, kantacha imatero. Tekatsira shintsi-terini eero rookawakaa akantayiteeri "Noyemijantzinkarite-paeni," eejatzi akantayiteeri "Noyemijantzikawotepaeni," aayitziriri kaari kemijanta-tsini. Rooma

* 7:5 Kamaari = Yakatantaniri = Satanás

aririka raapatziya-wakahaeyaa kameetha, rootaki ikoyiri Tajorensi. ¹⁶ Nokantzimi eeroka iinanteetari, tee piyotzi aamaa eeroka kantakaan-teeroni rawijako-shiretan-teeyaa piimi. Nokantzimi eejatzi eeroka iimonteetari, tee piyotzi aamaa eerokataki kantakaan-teroni awijako-shiretan-teeyaa piina.

¹⁷ Ari okantari. Jempe akanta ajeekeyitzi, eero athawaawo owashiñeero jempe akanta-piinta. Rootaki ikowakaeri Awinkatharite, tema ari akantzitari owakira ikaema-shire-yitee Tajorensi. Rootaki nokantapiintakiri naaka ranteetero nareeyitarira kemijantzinkari-paeni jempe-rika ipiyoteeyani. ¹⁸ Jame oshiyakaa-wenta-wakiri apaani atziri totameshiteen-chari, ashi rowaero jempe ikantaka. Terika itomeshitaa-nityaa retantana-kawori ikemijantee, tekatsi oetyaa itomeshitaa-nitan-tyaari nimaeka. ¹⁹ Tekatsi oetyaa aakarika totameshitaaniri, terika atomeshitaa-nityaa. Rootaki kowaperotacha antayiteero ikowa-kahaeri Tajorensi amayiteero. ²⁰ Ari akantayitee-yaari maawoeni, eero athawaawo owashiñaa-yitero jempe-rika akantayita owakira ikaema-shiretan-takaeri Tajorensi. ²¹ Ari okantari eejatzi. Eeroka-rika omperataa-rewo ikaema-shiretan-teemiri Tajorensi, eero okantzimo-shireta-waetzimi. Rooma rothateero-rika omperatizimiri ikoyi pishitowae, pimatero. ²² Eenitatsi-rika omperataa-rewo ikaema-shireteeri Awinkatharite, otzimatyee ikenkishiretyaa ijeeke kameetha. Riima kaari omperataa-rewo ikaema-shireteeri Awinkatharite okiniwitaawo riitakimi romperatani Jeepatzii-totaa-rewo. ²³ Tema Tajorensi pinako-wenta-peroteemiri rashiyiteemi, rootaki kameethatatsi eero pikimita-kotaari omperataa-rewo ishintsi-tee-tziri imonkaatero ikowashi-waetari itsipa atziri. ²⁴ Noyemijantzinkarite-paeni, eero athawaawo jempe akantayita maawoeni owakira ikaema-shiretan-takaeri Tajorensi atsipa-shire-yitan-taariri.

²⁵ Nimaeka nakayiteri ikaatzi ojampita-kowentzirori ewankawo-paeni. Tee otzimi ikantakaan-teeri Awinkatharite ayota-kotan-tyaawori iroka, roo kanteencha naaka kantemini okaatzi nokenkishiryaa-kotawori. Tema ritaki Awinkatharite neshironkataanari pawentahae-na naaka. ²⁶ Iroka okaatzi nokenkishiryaaari: Tema ajeekeyitzi nimaeka jempe rashironkahaeta, roo kameethatatsi ashi powaero jempe pikanta piijeeke-yitzi nimaeka. ²⁷ Jame oshiyakaa-wenta-wakiro: eenitatsi-rika eeroka piina, tee okameethatzi pookaero. Terika otzimi piina, eero pikowa-kowatzi payi. ²⁸ Rooma aririka paaki piina, teera pikaariperotzi. Ari okimitari eejatzi ewankawo amananteetziro aantyaari shirampari, teera okaariperotzi. Roo kanteencha ikaatzi aayitatsiri ina, aritaki iñaakiro okaate pomeentsitzi-motyaarini. Apatziro nokanta-shitzimi naaka eero pipomeentsi-waetanta eeroka-paeni.

²⁹ Noyemijantzinkarite-paeni, kimitaka rooteensi omonkaa-paetetyaa. Etanakyaaawo nimaeka, ikaatzi tzimayitzi-tsiri iinapaeni, otzimatyee ikimita-kaanteero terikami otzimayitzi. ³⁰ Ikaatzi irawaeta-chari, otzimatyee roshiya-kaanteero tekatsi oetyaa riraawaetan-tyaari. Ikaatzi kimoshireta-waeta-tsiri, otzimatyee ikimita-kaanteero tekatsi oetyaa ikimoshire-waetan-tyaari. Ikaatzi amananta-yitatsiri oeyita-rika, otzimatyee ikimita-kaanteero tee riimi ashiyityaawoni. ³¹ Itzimi-rika otzimimoyitzi jaawiki-jato-paeni, ikimita-kaanteero tee okamethaperotzi. Tema rooteensi opeyashi-waeteeyaa jaawiki-jato-paeni.

³² Rootaki nokowa-koteemiri eeroka-paeni eero okantzimo-shire-waetantzimi iroka-paeni. Ewankari-paeni, kaari tzimatsini iinapaeni,

roetziñaarikoteeyaawo rantaneero ikoyiri Awinkatharite inimota-kaantyaariri. ³³ Riima ikaatzi ahaentsiri iina, otzimatyee inimota-kaayiteero iina, roshireta-piintee-yaawo jaawiki-jato-paeni. ³⁴ Ŋaakiro, apite okaatzi roshireta-kota-piintee-yaari. Ari okimitari tsinani-paeni jeekatsiri kameetha, ewankawo eejatzi tzimawita-chari oemi. Kantacha oetziñaarikotyaaawo ikoyiri Awinkatharite, jempe-rika oeyitari antayitziri eejatzi okaatzi okenkishire-yitari. Rooma okaatzi ahaentsiri oemi, otzimatyee inimota-kaeri oemi, oshiretako-tyaawo jaawiki-jato-paeni. ³⁵ Tee noshintsi-tzimiro nokaman-tzimiro iroka. Tema rootaki kameethatatsi nokaman-temiro nothaamentakantemiri pantayiteero kameethatzi-motemini, ari okantyya poetziñaariko-tantyaariri Awinkatharite.

³⁶ Eenitatsi-rika ashityaawoni rewankawote antawoteen-tsiri, iñaakiro-rika kowaki otzimi oemi, kantacha omatero, tee okaariperotzi aawakaeyaa. ³⁷ Riima ashitawori ewankawo, kaari kowatsini ayi oemi, kameethatiki eejatzi okaatzi rantakiri, tema rootaki ikowakiri ranterir rirori. ³⁸ Ari okantari. Aririka aawakaakyaa rewankawote, kameethatiki. Rooma eerorika rahaetziro, rootaki kameetha-perota-tsiri.

³⁹ Iroka anteeri iinanteetari: okowa-perota otsipata-piintyaari oemi eenirowa aawakaa. Rooma aririka ikami-motakiro, ojeekanee kameetha roori, kantacha ahae itsipa oemi. Roo kanteencha otzimatyee ayiri kemijantzin-kari. ⁴⁰ Roo kanteencha eenitatsi nokenkishiryaaari naaka, aritaki okimo-shire-peroteri ojeekaera kameetha, eerorika ahae itsipa. Okim-taka Ishire Tajorentsi ŋaawaeta-kaanawori irok a.

8

Owanawontsi rashita-kaetariri oshiyakaa-wontsi

¹ Nimaeka nakiri ikaatzi ojampita-kowentzirori owanawontsi rashita-kaetariri oshiyakaa-wontsi. Eenitatsi ayotako-yitziroori aaka, kantawitacha ajahaawentyaawo. Eeromaeta amatziro iroka, tema rootaki kameethatatsi etakoyiteeyaari irika-paeni, akowa-kowaateero athaamenta-shireta-kaeyaari. ² Ari okanta itzimantari ajahaa-wenta-waeta-chari, kantatsiri: “Naaka yoperotaniri.” Tema tekira riyota-nitzi ikaatzi kantayita-tsiri. ³ Riima Tajorentsi riyotziri rirori ikaatzi etakotaariri.

⁴ Nakawakiri ikaatzi ojampita-kowentzirori owanawontsi rashita-kaetariri oshiyakaa-wontsi. Tema ayoteeyini aaka ikantee-tziriri oshiyakaa-wontsi, tee otzimimo-tziri rañaantari. Tee itzimi itsipa tajorentsita-tsini, apatziro ikanta Tajorentsi-perori. ⁵ Niyotzi eenitatsi jaka kepatsiki oshiyakaa-wontsi itajorentsi-niro-teteeri, eejatzi ikaatzi tzimatsiri jenokinta itajorentsi-niro-teteetari. Riitaki iitashita-piintakari, ikantziri: “tajorentsi,” ikanteeyini itsipa “nowinkatharite.” ⁶ Rooma aakapaeni, apaani ikanta aetziri “Tajorentsi.” Riitaki ashiteeri, wetsika-kirori maawoeni. Riitaki kantakaawori atzimayitantari aakapaeni. Ari okimitari eejatzi, apaani aetziri “Nowinkatharite.” Riitakira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, rowetsika-kaetakiri paerani maawoeni. Riitaki kantakaawori añaanta-yitaari.

⁷ Roo kanteencha eenitatsi osheki kaari yotakoteroni iroka. Rootaki itzimantari ameta-piinta-kawori rashita-kaari owanawontsi oshiyakaa-wontsi, rowaawo owanawontsi. Irika-paeni atziri ikaatzi matapiinta-kirori, kemijantzinkari naawita, shipeta-shiryaayitaki. Aririka rowayityaawo owanawontsi okimitzi-motyaari rantakiro kaari-perori. ⁸ Roo kanteencha kaari owanawontsi kantakae-yaawoni raakameethatan-teeri Tajorentsi.

Aririka otzimi owanawontsi apinka-piintani, teera antakaa-ntziro kaari-perori. Aririka atziwae-wityaawomi eejatzi, tee owameetha-shiretee. ⁹ Roo kanteencha otzimatyee paamaako-wenteyaa, potzika-shireta-waetziri-kari shipeta-shireri-paeni, pikante: “Jeekaana kameetha naaka, kantacha nowayityaari iyita-rika.” ¹⁰ Pikenkishiryaa-kotero oeta awijatsini raminemi-rika shipeta-shireri. Okimiwitakawo ifneemimi poyaawo owanawontsi rashita-kaetariri oshiyakaa-wontsi. Okantawitaka pikanta-piinteeyini eeroka: “Niyotzi naaka, tee otzimi rañaantari oshiyakaa-wontsi,” kimitaka kantacha imatanakiro royaari rirori. ¹¹ Rootaki rantantyaawori rirori shipeta-shireri kaariperotzi-motziriri. Eeroka kantakaa-shityaawoni. ¿Tema pikanta-piinta-witari “Noyemijantzinkarite?” ¿Tema ikama-wenta-yiteeri rirori Jeepatzii-totaa-rewo? ¹² Arira pikinakaerori pikaariperotakaanta-kariri irika-paeni. Powatsi-perotakiri rirori, pikaariperotzi-motakiri eejatzi eeroka Jeepatzii-totaa-rewo. ¹³ Rootaki ero nowantaarimi naaka wathatsi, ero noetzipina-shiretantari ikaatzi nokanteeri “Noyemijantzinkarite-paeni i.”

9

Imonkatziyan-teetzimiri Otyaantaa-rewo-paeni

¹ ¿Eeroma omata nojeeki kameetha naaka? ¿Kaarima naaka Otyaantaa-rewo ñaaperota-kiriri Jesús, Awinkatharite? ¿Kaarima naaka kemijantakaa-peroteemiriri Awinkatharite? ² Kimitaka eenitatsi kaari yotenani naaka Otyaantaa-rewo. Rooma eeroka-paeni piyoteeyini, tema eerokayitaki ikemijanta-kaayitee Awinkatharite nokenkithata-koyiteemiri, rootaki oñaahan-tzirori naaka-perotaki Otyaantaa-rewo.

³ Iroka nokanteriri ikaatzi ñaawaeta-kowaetanari: ⁴ ¿Tema okameethatzi ipaetena naaka iitarika-paeni riitaki nowantyaari, nirantyaari eejatzi nomiri? ⁵ ¿Eeroma omata otzimi noena naaka kemijantzinkawo? Aririka otzimimi, ¿eeroma okameethatzi naanakiro janta pijeekaeeyinira eeroka-paeni? Rootaki imata-piintakiri itsipa Otyaantari-paeni, roojatzi imata-piintakiri ikaatzi irentzitaariri Awinkatharite, eejatzi Cefas.* ⁶ Piyoteeyini eeroka, eekiro nantawaetatzii naaka nañaantyaari, roojatzi rantziriri Bernabé. ¿Apatziroma nokanta-kaawo naaka-paeni tee ishinettee-tanawo nopakaero nantawaeri nokenkithatan-tyaari? ⁷ Pikenkishiryaa-kotyaari jempe ikanta owayiri tzimatsiri reewarite. ¿Kameethama ipinateri reewari ipantyaariri rowanawo? Ari ikimi-tzitari pankiwaeta-tsiri, ¿eeroma omata rowaeyaawo iwankiri? Eejatzi ikimitari pirawaeta-chari, ¿eeroma omata inintee-yaari ipira?†

⁸ ¿Pikenkishiryaa eeroka-paeni okaatzi nokanta-yitakimiri rootakima rametee-yarini atziri-paeni? Tema roojatzi riyotaan-teetakiri Ikantakaan-teetaniki. ⁹ Tema rojankinata-kotakiro paerani Moisés ikantaki: Aririka pantawaeta-kaeri pipira, tee okameethatzi itashe-ya-waete.

¿Pikenkishiryaa apatziro pipira ikenkishiryaa-kotari Tajorentsi ikantantakari? ¹⁰ ¡Teera! Tema aakapaeni roshiya-kaawentee-takiri. Roojatzi roshiya-kaawentzi-teekari ikanteetaki:

Eenitatsi-rika pankiwaerintzi, eenitatsi otekaki-waetatsiri. Rootaki omatantari iroka otziman-tyaari rowayitee-yaari.

¹¹ Ari okantari eejatzi, naaka-paeni kemijanta-kaayiteemiri, ¿eeroma omata pipayiteena nañaantyaari? Okimiwitakawo eenitatsi apankitakirimi pishireki. ¿Eeroma omata owiikiteero pashitari nashita-kaeyaawori

* 9:5 Cefas = Pedro † 9:7 ipira = cabra

nowatha? ¹² Rootaki panta-piinta-kiniriri itsipa-paeni janta. Tema naakawitaka kowaperotatsi pipayiteenami. Roo kanteencha, teera noshintsita-piin-tzimi nokantemi. Tema namaweteyakironi. Tema tee nokoyi nomanonkimi petanakawo pikemijanteero Kameethari Ñaantsi nokenkithata-kota-kimiri Jeepatzii-totaa-rewo.

¹³ ¿Tema piyotee-yini rowapiintawo Ompera-tajorentsitaa-rewo tzimahaanta-tsiri rashita-kaetawori tajorentsi-panko? ¿Tema piyotee-yini ishinetaa-ntsitzi ipireetari rashita-kaetariri Tajorentsi taapoki-mentotsiki rowayityaari Ompera-tajorentsitaa-rewo? ¹⁴ Ari okantari eejatzi okaatzi ikantakinari Awinkatharite nokenkitha-yiteero Kameethari Ñaantsi, otzimatyee ipineeteena nantantyaawori.

¹⁵ Teera noshintsitzi-paerani nojeeki-motan-takimiri pimatenuwo. Tee noshintsitzi eejatzi nimaeka nojankinatan-tzimirori iroka. Apatziro nokowaki nokamimi naaka, tekira itzimana-kiita kantatsini: “Kaari kyaariperori okaatzi rajahaa-wenta-waetari Pablo.” ¹⁶ Teera najahaa-wenta-waetyaawo nokenkithata-kaayiteemiro Kameethari Ñaantsi. Tema okimiwitawo riimi Tajorentsi shintsitanari nanteero, okantawitaka tee naaka kowa-shityaawoni. Eerorika nomateero, jashironkamatsitena naaka!

¹⁷ Naakami kowashita-kyaaawoni nantero, ari noshintsitan-takimi ipinateetena. Tema Tajorentsi owakinari nantayiteero iroka. ¹⁸ Ari okanta, tekatsi oetyaa noyaawentan-tyaari pipinayiteena eeroka-paeni. Tema ikimita-kaanteero roomi ipineete-narimi noñayiteero-wa nokimoshiretee. Rootaki nokimo-shiretantari nimaeka teera nokoyiro pipinateena nokenkithata-kaayiteemiro Kameethari Ñaantsi.

¹⁹ Ari nokinakaerori nojeekan-taari kameetha, tekatsi shintsitenani ipinatana. Roo kanteencha naaka kimitakaan-tawaetacha omperataa-rewo. Rootaki nawijako-shireta-kaante-yaari osheki atziri. ²⁰ Ari nokantzitawo aririka notsipatyaari nosheninka-paeni Judá-paeni, nantzitawo okaatzi rametee-yarini rirori, ari okantyya rawijako-shiretan-teeyaari rirori. Roojatzi nomatzitari notsipatyaaririka pankinawentawori Ikantakaan-teetani, nomonkaatziro naaka eejatzi, okantawitaka niyowitaka tekatsi shintsitenani nopankinawentyaawo, ari okantyya rawijako-shiretan-teeyaari rirori. ²¹ Ari okantzitari, aririka notsipatyaari kaari kemakoteeroni Ikantakaan-teetani, ikimita-kotari rirori-paeni, ari okantyya rawijako-shiretan-teeyaari rirori. Roo kanteencha teera nopiyathatari Tajorentsi, tema otzimatyee nomonkaatero ikantanari Jeepatzii-totaa-rewo nantayitawo. ²² Ari okimitari, aririka notsipatyaari shipeta-shire-waetatsiri, nokimita-kotari rantayitzi rirori, ari okantyya rawijako-shire-yitan-teeyaari rirori. Ari nokimitziri maawoeni inashiyita-chari atziri-paeni, ari okantyya rawijako-shiretan-teeyaari rirori-paeni. ²³ Rootaki nantantayitawori iroka-paeni nomatan-tyaawori nokenkithata-kaanta-yiteero Kameethari Ñaantsi, notsipatan-teeyaari irika-paeni nokaatzira itajonka-wente-taana naaka.

²⁴ ¿Tema pikenkishiryaa-kotari jempe ikanta monkata-wakaa-chari ishiyeyani ñeetan-tyaariri iita etyaawoni rareetyaa? Apaani etyaawoni rareetyaa, riitaki ipinateeteri. Ari pikimita-neyaari eeroka-paeni. ²⁵ Tema ikaatzi ñaanta-piintawori imonkata-wakaan-tyaari, otzimatyee ikempoyaa-neyaa, ratsipetawo itziyitawo okaatzi iñaamayitari. Rootaki rantantawori iroka ipineetan-tyaariri paata, ramantheeta-kahae-teeri shiwitha-tapo. Roo kanteencha aminthatzinkawo iroka. Rooma okaatzi oshiyakaa-wenta-chari ipineeteeri aakapaeni, eero othonka-nitaa. ²⁶ Rootaki noshiya-

kaanta-piintan-tawori naaka nokimita-tyeemi, tee notempaa-waetzi. Nokimita-kaantawo noshintsi-waeta-tyeemi nokapojante, teera nokapoja-shiwaetyaawo tampyaaenka. ²⁷ Tema okaatzi natsipeta-waetakawo notziwenta-waetaka, noshiya-kaawaetakiro noperata-tyeeyaawomi nowatha. Rootaki nantantawori eero ikimita-kaantee-tantanari ranaakoetziri, eero aminaashi-waetanta nokenkithata-kaanta-piintak iri.

10

Ikaminaa-wentan-teetziro ipinkathata-shiteetari

¹ Noyemijantzinkarite-paeni, eero apeya-kotziro okaatzi iñaakiri awaejatziteni. Ipampithatakiro menkori ochempi-mashiki. Imontyaa-nakawo rowiryaaeteeta-paentziro inkari. ² Ari roñaahan-takiro rawentaa-shiretakari Moisés, ipampithatakiro menkori, imontyaaakawo inkaari, okimiwitakawo ari romitsiryahae-takirimi rirori-paeni janta. ³ Rowaeya-kawoni awaejatziteni okaatzi itajonka-wentee-takiri. ⁴ Imiritee-yakironi nijaa itajonka-wentee-takiri oshitowaatzi-motakiri shirantaaki. Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo tsipa-shireta-kariri, riitaki oñaahakiriri nijaa shirantaaki. Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo oshiyakawori shirantaa. ⁵ Roo kanteencha eenitatsi osheki kaari inimoterini Tajorentsi, rootaki ikamahaan-tantakari ochempi-mashiki.

⁶ Eenitatsi oshiyakaa-wenta-kaeri okaatzi awijeen-tsiri, aamaeyaa eero oshiyantari irika-paeni, añaamayityaawo antero kaari-perori. ⁷ Rootaki kaari okantanta atsipatyaari itsipa-jatzi ithaamenta-waeta ipinkathata-shiwaetari oshiyakaa-wontsi. Tema rootaki imayitakiri awaejatziteni paerani, iroka ikenkithata-koeta-kiriri: Ijeekae-yakini atziri rowawaeteeyani, rirawaeteeyini. Ari ikatziya-yitanaka otzironkae-yanakani.

⁸ Ari okimitari eejatzi, tee okameethatzi antayitero kaari kamethatatsiri. Roojatzi rantakiri awaejatziteni, rootaki iñaanta-yitakawori ikamahaan-taki apani kitejeri ikaatzi 23,000 atziri. ⁹ Ari okimitzitakari eejatzi tee okameethatzi añaanta-waetyaari Tajorentsi. Roojatzi imayitakiri paerani irika-paeni, rootaki ratsikan-takariri maanki. ¹⁰ Ari okantari eejatzi tee okameethatzi akiñaanikowentante. Roojatzi imatzitakari paerani ithonkan-takariri iiteetziri “Thonkan-taniri.”*

¹¹ Okaatzi awijeen-tsiri rootaki roshiya-kaawentee-takaeri, rojankinata-koetakiro riyotahae-teero nimaeka aakapaeni, tema ajeekatzi othonkima-paetetaa kepatsi. ¹² Paama-yiteeyaa eeroka-paeni. Eero pikanta-waetzi “Eero nomatziro naaka iroka kaariperota-tsiri,” omapoka-shita-kari pimatanakiro eeroka. ¹³ Roo kanteencha aririka piñeero piñaama-shiryaa-waetyaawo, pikenkishireeyaa tee apaniroeni pikanta eeroka, tema imatakiro rotsinampaakiro itsipa atziri-paeni. Tema kinatantanari rirori Tajorentsi, eero ishinetzimi rirori piñaama-shiryaa-waetyaawo kaari potsinampae eeroka. Aririka piñeero piñaama-shiryaa-waetyaa, riitaki Tajorentsi oñaayimironi potsinampaan-tyaawori, okimiwita-nakawo pishiya-pithata-tyeeromi.

¹⁴ Netakotani-paeni, pikimita-kaantero pishiya-pithata-tyeerimi piñaayiteri-rika itsipajatzii-paeni ipinkatha-waetziri oshiyakaa-wontsi. ¹⁵ Eenitatsi nokantemiri nimaeka, nokimita-kaantemi eerokami yotaniri nokantemiro. Pkenkishiryaa-koyityaawo. ¹⁶ Aririka apiyota-piinteeyani irawaeteeyini, akenkishiryaa-kotawo ramanakotanaari paerani Jeepatzii-totaa-rewo, imiritee-yakirini riyotaani-paeni, ¿kaarima apata-wakahaantsi,

* 10:10 Coré

opiyotaa oshiretaari Jeepatzii-totaa-rewo rapatawentakae riraa? Aririka atzimpetoyiro ratanteetani, ¿Kaarima iroka apata-wakahaantsi, akenkishiryaa-kotawo iwatha Jeepatzii-totaa-rewo, akenkishiryaa-kotawo ikama-wenta-yitee? ¹⁷ Aririka owayita-kyaawo, itzimayi-witakya osheki akaate apiyoteeyani, maawoeni owaeyakawoni ratanteetari rowetsikaetakiri apapatha-woeni. Ari akantayita-naari aakapaeni, akimitanaawo apapathata-tsiri.

¹⁸ Ari ikimitakari eejatzi nosheninka-paeni Israel-jatzi-paeni, rapatawakaayita eejatzi rirori-paeni, itaayiteero rashita-kaariri Tajorentsi taapoki-mento-tsiki. ¹⁹ Rootaki kimitakawori okaatzi raanti-piinta-yitakiri itsipa-jatzi-paeni atziri itayiniri itajorentsi-nirote. ¿Poshiya-kaatzima nokantatzii añaanitatsi itajorentsi-nirote? ²⁰ Teera! Roo kanteencha eenitatsi peyari amawena-waeta-chari, riitaki roshiya-kaantakiri itajorentsi-nirote, riitaki rashitakaa-piintari rowanawo. Tema kaari Tajorentsi rashita-kaayityaa rowanawo. Rootaki kaari nokowakaemiri eeroka-paeni pitsipatyari powayityaawo okaatzi rashita-kaawaetariri peyari-paeni, apatahaari-kari rirori. ²¹ Tee okameethatzi pimiritero amirita-piintziri akenkishiryaa-kotari Awinkatharite, pimiritakiro-rika okaatzi rashita-kaetariri peyari. Ari okimitzitari, tee okameethatzi poyaawo owapiintari akenkishiryaa-kotari Awinkatharite, powakawo-rika okaatzi rashita-kaetariri peyari. ²² ¿Akowatziima owatsimaeri Awinkatharite? ¿Awijirima rirori?

¿Notzika-shiretantzima ipinkathateeteri Tajorentsi?

²³ Iroka ikanteetzi: "Ishinetee-tanawo nantayitero oeta-rikapaeni." Roo kanteencha teera okameethatzi ranteetero maawoeni. Aritaki okantawitaka, ishinetee-tantziro antayitero oeta-rikapaeni. Roo kanteencha eenitatsi oeta antayitziri kaari thamenta-kaeyaarini itsipajatzi-paeni rantayiteero kameethari. ²⁴ Teera apatziro akenkishiryaa-kowaetyaawo akowayitziiri aakapaeni, rootaki kameethata-tsiri añaashintsi-wentee-yaawo okaate inimoteerini itsipajatzi-paeni.

²⁵ Aririka piyaate pamanante wathatsi, eero pojampita-kowentziri, pikante: "¿Ipoñaatyaama wathatsi itahae-tziniri oshiyakaa-wontsi?" Pamananteri, poyaari. ²⁶ Tema riitaki Awinkatharite ashitariri ikaatzi tzimayita-tsiri kepatsiki.

²⁷ Ari okimi-tzitari, aririka ikaemimi pakiyoteri kaari kemijanta-tsini, pakiyoteri pikoyi-rika. Eero pojampitziri pikanteri: "¿Ipoñaatyaama wathatsi itahae-tziniriri oshiyakaa-wontsi?" Poyaari. ²⁸ Rooma eenitatsirika kamantemini, ikantemi: "Irika wathatsi ipoñaatyaama itahae-tziniriri oshiyakaa-wontsi," eero powari. Rootaki pantantawori pikenkishiryaa-kota-nakari kantakimiri, pikenkishiryaa-naka kantacha rowaaripero-shiretante. ²⁹ Nokantakimi "kantacha rowaaripero-shiretante," tee roo nokanta-kote rowaaripero-shiretemi eeroka, riitaki nokanta-kotzi kamanta-kimiri, kantacha rowaaripero-shireteri rirori. Aamaa aritaki pojampita-nakina, pikantena: "¿Iitakama notzitan-tawaetyaariri apatzirowa ikenkishiryaa-kotana itsipa atziri? ³⁰ Tema namanari Tajorentsi noñaayitziro okaatzi nowari, ¿iitakama nokenkishiryaa-tyaawori okaate ikijimaetenari?"

³¹ Iroka nakimiro: Aririka powawaetyaa, pikenkishiryaa-waeta, pikante: "Eenitatsi-rika ñeenani nowawaetyaa, ¿arima notzika-shiryakiri ipinkathatantyaariri Tajorentsi?" Ari pikimi-tyaawori pimirwaeterika, aririka pantayiteero oetarika. ³² Oztimatyeepaamawenteeyaa eero

poetzipina-shiretantari Judá-paeni, eejatzi kaari Judá-paeni, ikaatzi pitsipapiintari pipiyowentari Tajorentsi, maawoeni. ³³ Rootaki nantziri naaka, natsipe-wentawo nonimota-kaantyaariri maawoeni atziri-paeni okaatzi nantayitziri. Tee apatziro nantero inimotanari naaka, nantziro okaate kameethatzi-moterini itsipa-paeni, ari okantyaawo rawijakotan-teeyaari rirori.

11

¹ Poshiya-kotee-nawo naaka. Rootaki nomatziri naaka noshiya-kotari Jeepatzii-totaa-rewo.

Opashikari oetoki tsinani-paeni

² ¡Noyemijantzinkarite-paeni! Osheki najahaa-wenteemi nimaeka, tema poetziñaarikotakawo okaatzi nametakaa-kimiri, okaatzi niyotaa-kimiri. ³ Roo kanteencha, iroka nokoyiri piyotero: Riitaki Jeepatzii-totaa-rewo reewaritari shirampari-paeni. Riima shirampari-paeni riitaki eewaritari tsinani-paeni. Riima Jeepatzii-totaa-rewo riitaki reewaritari Tajorentsi. ⁴ Okaatzi ameta-piintari ashiramparinkaki, tee apashika aetoki aririka amanyaa, aririka akenkithata-kaante. Aririkami apashikyaami aetoki, owinkatharyaakiro roshiya-kaantee-takiri aeto. ⁵ Rooma tsinani-paeni kaari pashika-tachani oetoki amanyaa, okenkithata-kaante-rika, owinkatharyaantaki. Okimitako-takawo tsinani-paeni ameezizirori oeshi. ⁶ Eenitatsi-rika tsinani kaari kowatsini opashikayityaa oetoki, ramee-tetero oeshi. Tema maawoeni riyoteetzi osheki okaani-wenta-waetyaa, rootaki opashikan-tyaari oetoki. ⁷ Riima shirampari-paeni eero ipashika iitoki rirori, tema ikimita-kotari Tajorentsi, riitaki Tajorentsi owaneenkata-kaariri. Rooma tsinani, riitaki shirampari owaneenkata-kaawori. ⁸ Tema paerani owakira rowetsikan-takawori Tajorentsi etanakawori tsinani, rootaki raaki iwatha shirampari rowetsikan-takawori. Rooma owakira rowetsikan-takariri Tajorentsi etanakawori shirampari, tee roo rayi owatha tsinani. ⁹ Ari okimitzi-takari, owakira rowetsikan-tawori Tajorentsi tsinani riitaki shirampari rowetsika-kiniri, tema tekatsi itsipatyaa. Riima shirampari, tee rowetsikae-tziniro tsinani. ¹⁰ Rootaki opashikan-tyaari oetoki tsinani oñaahan-tantyaawori eenitatsi opinkathatani roori, rootaki inimota-kaantyaariri Ronampiripaeni Tajorentsi. ¹¹ Teera otzima-shita tsinani, tee itzima-shita shirampari, tema apite-paeni rashitari Awinkatharite, ikowityaa-wakaa apitekiro. ¹² Tema etanakawori tsinani iwatha shirampari rowetsikaetaki. Roo kanteencha ikaatzi shiramparita-tsiri nimaeka, rootaki tsinani tzimayiteeriri. Tema riitaki Tajorentsi kantakaawori itzimantari apite-paeni.

¹³ ¿Iitakama pikenkishiryaa-kotawori nimaeka okaatzi nokanta-kimiri? ¿Kameethama tsinani-paeni amaniri Tajorentsi eerorika opashika oetoki? ¹⁴ Aakapaeni ashiramparinkaki nimaeka, tee ametawo ojanthayiro aeshi, osheki akaaniwentziro. ¹⁵ Rooma tsinani-paeni, rootaki oeshi owaneenkata-kaawori. Okimiwitaka roomi oeshi opashikyaami oetoki. ¹⁶ Eenitatsi-rika janta kowatsiri ikijako-waetyaawo, okaatzi nokantakiri: Rootaki nameta-piintakari naaka niyotaan-tziro. Roojatzi ikanta-piintziri piyowentariiri Tajorentsi jempe-rika-paeni janta.

Aminaashi-waeta roshireta-kowitaawo rakiyotani Awinkatharite

¹⁷ Roo kanteencha eenitatsi otsipa nokantemiri, eero najahaa-wentzimiro. Tema tee okameethatzi-motana panta-piintakiri

* 11:3 reewaritari = iitoetari

pipiyoteeyanira. Okaate kameethatzi-motemini, rootaki rowajankitaa-wentee-temiri. ¹⁸ Tema nokemaki ikamantee-takina pinashita-wakaayitaka janta pipiyota-piinteeyanira. Roowiteencha nokemijanterimi, ¹⁹ tema rootaki awija-piinta-tsini iroka. Kimitaka eenitatsi kowashi-waeta-chani ikantakoeteri “Tema riiperori irika.” ²⁰ Ari okimita-piintari pipiyoteeyani eeroka-paeni pakiyota-wakaeyani, aminaashi-waeta poemoshirenkiro aetziri “Rakiyotani Awinkatharite.” ²¹ Tema powapiintakawo intsipaete pashitari. Tasheneentayita itsipa-paeni. Eenitatsi itsipa shinkwaeta-chari. ²² ¿Arima okantyaari? ¿Tekatsima pipanko-paeni jempe powapiinta-yityaawo pashitari, jempe pirawaeta-piinte? ¿Pimaninta-tziirima ikaatzii piyota-piinta-chari ipinkathatziri Tajorentsi? ¿Pitheenka-tziirima kowityaa-waeta-tsiri? ¿Poshiya-kaatzima ari najahaawentakimiro? Eero.

Opoñaantari rakiyotani Awinkatharite
(Mt. 26.26-29; Mr. 14.22-25; Lc. 22.14-20)

²³ Okaatzii niyotaa-kimiri paerani okanta-kota etantanakari “Rakiyotani Awinkatharite,” riitaki Awinkatharite yotaaki-nawori. Iroka okanta-kota: Okanta paerani tsireni-paeteki tekira ipithoka-shiteetari Awinkatharite Jesús, raakiro ratanteetari, ²⁴ Ramanakowentakawo, itzimpetowakiro, ikantzi: “Poyaawo, nowatha iroka, tema roo kamawentemini. Rootaki pikenkishiryaa-kota-piintan-tenari.” ²⁵ Ari ikimitakiro eejatzi ikaatakiro rowaeyani, raakotakiro imiriteetziri, ikantzi: “Niraa iroka, rootaki shitowaa-tsini rawijako-shiretan-teeyari osheki atziri. Rootaki panta-piinteeri aririka pimiritero, aririka pikenkishiryaa-piintee-na.” ²⁶ Aririka powapiintee-yaawo, pimirita-piintee-ro eeroka, piyotaa-piinteeri atziri-paeni ikama-wenta-yitee Awinkatharite. Rootaki pimata-piinta-yiteeri roojatzi ipiyantee-yaari Awinkatharite.

Owamintha-waeta-shita-kawori rakiyotani Awinkatharite

²⁷ Eenitatsi-rika owaminthawaeta-shityaawoni, iraaminthawaeta-shityaawo, oshiyawaetaka riita-jaantaki Awinkatharite itheenka-wathataki, itheenkakiro eejatzi riraa. ²⁸ Tema roo kameethatatsi, tekira oyaawo, tekira iriroota, otzimatyeeera akenkishiryaa-wakyaa kameetha-shiretaka-rika. ²⁹ Eenitatsi-rika owashiwaeta-kyaawoni, irashiwaeta-kyaawoni kaari kenkishiryaa-kotyaaawoni oshiyakaa-wentachari “iwatha,” aritaki rowajankitee-takiri. ³⁰ Rootaki itziman-tayitari shipeta-waeta-tsiri, mantsiya-waeta-tsiri, eeniyitatsi makoryaa-yiteen-tsiri. ³¹ Rooma akenkishiryaa-perota-nakya-rika tekira owanakyaawo, eero añiuro rowajankitaa-waete Tajorentsi. ³² Roo kanteencha aririka rowajankitaa-waetake, iñaanta-kaawaeta-tyeero ikimita-kaanta-waete aakatakimi itomiperori. Ari okantya eero rowajankitaa-perotantee paata, ikimita-kaanta-yiteeri jempe ikantayiteeri jaawiki-jatzi-paeni.

³³ Noyemijantzinkarite-paeni, rootaki okowantari poyaa-kota-wakayiteeyaa eeroka-paeni, eero pojateka-waeta aririka pipiyotee-yakyaani pakiyota-wakayaa. ³⁴ Pitashayatzi-rika, powanakyaa pipankoki tekira piyaata-nakiita, okantantyaari eero iñaakaan-teetzimi pipiyotakyaarika. Aririka niyaataki nareefan-temiri, aritaki nothotyaakimiro niyotaa-yitemiro irok a-paeni.

1 Nimaeka nokaman-temiro jempe okanta-kota tajonka-wenta-shiretaantsi. Noyemijantzinkarite-paeni, tee nokoyi okompitzi-motemi. 2 Piyoteeyini eeroka, paerani tekira pikemijantanaki, eenita-piintatsi pantani, pithamen-shirepiintari piyaata-shitziri oshiyakaa-wontsi kaari ñaawaetaa-jaeta-tsinini. 3 Rootaki nokamantantemiri nimaeka: Eenitatsi-rika janta kenkithata-kaanta-tsinini, ikantapaaki “¡Kamaari irika Jesús!” kaarira Itajorenka Tajorentsi ñaawaeta-kaerini irika. Rooma aririka ikante, “¡Awinkatharite irika Jesús!” riitaki Ishire tajorentsi ñaawaeta-kaeriri.

4 Tema apaani irika Ishire tajorentsi, roo kanteencha eenitatsi osheki jempe ikinakaero itajonka-wenta-yitakae antanta-yitawori oeyitrika. 5 Apaani irika Awinkatharite, roo kanteencha eenitatsi osheki jempe akinakaero antawaeteeniri rirori. 6 Apaani ikanta Tajorentsi, roo kanteencha eenitatsi osheki jempe okanta opoñaan-takari rantakaa-yiteero oeta-rikapaeni. 7 Maawoeni aakapaeni, eenitatsi oeyita rantakaa-yiteeri Ishire tajorentsi roñaahantari, rootaki ashiminthata-kaantyaariri itsipa kemijantzinkari-paeni rantayiteero rirori kameethari. 8 Jame oshiyakaa-wenta-wakiro. Eenitatsi atziri ikantakaakari Ishire tajorentsi otzimoteri riyotani ikenkithatan-tyaari. Eenitatsi itsipa ikantakaakari Ishire tajorentsi ikenkithata-koteero okaatzi riyota-kae-takiriri. 9 Eenitatsi itsipa ikantakaakari Ishire tajorentsi rawentaa-shire-perotyaaari. Eenitatsi itsipa ikantakaakari Ishire tajorentsi retsiyata-kota-kaantantari. 10 Eenitatsi itsipa ikantakaakari itajonka-wentante rirori, itsipa ikantakaakari ikamantantantari, rootaki iñaantyaawori roorika Ishire tajorentsi kantakaariri ikamantantantero. Eenitatsi itsipa ikantakaakari iñaawae-yitero otsipa-jatoyitatsiri ñaantsi, eenitatsi itsipa ikantakaakari rowawijahaero iñaaniki rirori okaatzi ikenkithateetaki. 11 Maawoeni iroka-paeni rootaki Ishire Tajorentsi kantakaa-kawori rantantee-takawori jempe-rika oeta-rikapaeni. Apaani okanta Ishire tajorentsi. Riitaki matzirori itajonka-wenta-yitakae aakapaeni, imatakaa-yiteero okaatzi ikoyiri rirori.

12 Ari okanta apatawakaantaari, ikimita-kaanta-yitee aakami iwatha Jeepatzii-totaa-rewo. Tema jempe akantawaeyita awathaki-paeni, rootaki matakaa-yiteerori oeta-rikapaeni. Ari akimiyitaari eejatzi aakapaeni, otsipayita antayiteero oeta-rikapaeni. 13 Tema apaani okanta Ishire Tajorentsi omitsiryaa-yiteeri, rootaki apatawakaantaari, tekatsi oetyaa aakarika Judá-paeni, kaari Judá-paeni, omperataa-rewo, jeekashiwaetantsi, maawoeni. Akimiwitaawo maawoeni atsipata-wakahaeyaa aakapaeni irapiinteero roshiya-kaawentee-takiro Ishire tajorentsi.

14 Pikenkishiryaa-kotyaaawo jempe okanta awatha. Apaani akanta awathaki, roo kanteencha eenitatsi osheki otsipayita okaatzi antayiteri. 15 ¿Kantachama oñaawaete aetzi, oñaanatero ako, okantero: “Tee nokameethatzi naaka, tee noshiyimi eeroka pimatziro poteeya-yitziro oeta-rikapaeni?” ¿Tema okameethatzi aetzi? 16 ¿Kantachama oñaawaete akempita, oñaanatero oki, okantero: “Tee nokameethatzi naaka, tee nokimitzimi eeroka piñaayitziro oeta-rikapaeni?” ¿Tema okameethatzi akempita? 17 Roomi yoshiita-chanimi oki awathaki, ¿arima omatasyaa akemi? Roomi yoshiitachanimi akempita, ¿arima omatasyaami akemaenkawaete? 18 Ari okantari awatha. Tema riitaki Tajorentsi wetsika-kirori jempe okanta ikowaki rowet-sikiro, rootaki otsipayitantari oetarika antayitziri. 19 Arimi oshiya-wakae-yaami maawoeni jempe okantayita awatha, eero awathatawomi. 20 Tema

apaani iroka awatha, roo kanteencha eenitatsi osheki inashiyita okaatzi antakaa-yitzirori.

²¹ ¿Arima omatakyaa oñaawaete oki, oñaanatero ako, okantero: “Naaka ikowaperoetzi, rooma eeroka, tee ikowaetzimi”? ¿Arima omatakyaa oñaawaete aeto, oñaanatero aetzi, okantero: “Tee ikowaetzimi eeroka”?

²² ¡Eero omatziro! Tema okaatzi tzimatatsiri awathaki kaari akowa-perotzi aaka, rootaki kowaperota-chari. ²³ Rootaki akithaatanta-piintari, omaniro awatha-paeni, oshiyakaantawo opinkatha-rentsityeemi. Okaatzi omanako-yitziri awathaki, akimitakaantawo rooperokimi roori-paeni.

²⁴ Rooma okaatzi kaari omanayita-piintziri awathaki ifahaeta-piintziri, teera akowayitziro iitarika antayite-nirori. Ari ikantzitari Tajorentsi rowetsikakiro awatha, otzimatyee aneshironkateero oshiyimo-witeeri tee imeraawentee-tziro. ²⁵ Tema eero omata apitharyeero okaatzi awathatari.

Apatziro akoyi aneshironkayiteero maawoeni awatha. ²⁶ Aririka owatsinaa-waetyaa eepichokiini awathaki, oshiyawaetaka owatsinaa-kyaami maawoeniki awatha. Aririka owaneenka-waetyaa eepichokiini awathaki, kimoshireri akantyyaa maawoeni awathaki.

²⁷ Ari akantayitari aakapaeni akaatzi awentaa-shiretaari Jeepatzii-totaa-rewo, okimiwitaka apaanimi iwatha aaka Jeepatzii-totaa-rewo.

²⁸ Iroka jempe ikantakaa-yitaari Tajorentsi ikaatzi kemijanteeriri: Etanakawo, eenitatsi Otyaantaa-rewo-paeni. Apiteta-neentsiri, eenitatsi Kamantan-taniri-paeni. Mawataneen-tsiri, eenitatsi yotaantaniri-paeni. Opoña itzimayitanaki tajonka-wentan-taniri, etsiyata-kota-kaantaniri, amitakotaniri, jewatakaan-taniri, ñaawaetzirori otsipa-jatoyitatsiri ñaantsi.

²⁹ ¿Maawoenima Otyaantaa-rewo-paeni? ¿Maawoenima akamantantaniritzi? ¿Maawoenima ayotaan-taniritzi? ¿Maawoenima atajonka-wentan-taniritzi?

³⁰ ¿Maawoenima etsiyata-kota-kaanta-niritzi? ¿Maawoenima añaawae-yitziro otsipajato-tatsiri ñaantsi? ¿Maawoenima owawijayiro otsipajato-tatsiri ñaantsi añaaniki aaka? ³¹ Tema rootaki pikowa-perote okantakae-yaawo Ishire Tajorentsi pantantee-yaawori kowaperota-chari. Roo kanteencha, eenitatsi awijirori iroka-paeni. Aritaki nokaman-takimiro iroka.

13

Rootaki kowaperota-chari etakotantyyaa

¹ Jame akanta-shita-wakyyaa, kantacha noñaawaetero naaka otsipajato-yitatsiri ñaantsi ifaawae-yitziro itsipa atziri, nomatzi-takyaawomi okaatzi ifaawaeetziri Ronampiripaeni Tajorentsi. ¿Tema kameetha-waewitaka iroka? Roo kanteencha terika netakotantyyaa nomatan-tawita-kawori iroka-paeni, noñaawaetashiwaetakaha. ² Ari okimitari eejatzi, naakami kamantan-taniri, niyota-kotziro okaatzi kaari riyotako-witeeta paerani, nawentaa-kitari Tajorentsi, ari okantakimi roshirinkinawo ochempi ipiriintero jempe-rika nokoyiro naaka. ¿Tema kameetha-waewitaka iroka? Roo kanteencha terika netakotantyyaa nomatan-tawita-kawori iroka-paeni, tekatsira nomonkaate.

³ Ari okimitari eejatzi, arimi nopashitan-tyaawo maawoeni tzimi-motanari rootaki otziman-tyaari royaari kowityaa-waeta-tsiri. Aririkami natsipeta-kowentyaari itsipa, notaa-wenta-waetakari. ¿Tema kameetha-waewitaka iroka? Roo kanteencha terika netakotantyyaa nomatan-tawita-kawori iroka-paeni, tekatsira nonintahaeyaa.

⁴ Eenitatsi-rika etakotan-tachari, tsinamparira irika, kaminthaa-taniri, tee ikijakowaeta-nityaa, tee rajahaa-waenityaa, tee ikantakaa-pero-waetyaa. ⁵ Eenitatsi-rika etakotan-tachari tee ikaaripero-waante-nitzi, tee ithañaa-waetyaa, tee ikijawae-nityaa, tee okantzimoneentari ikijaneentante.

⁶ Eenitatsi-rika etakotan-tachari tee rajahaa-wenta-waetawo rantero-rika kaari-perori, apatziro ikimo-shire-wentziro riyotakoe-teero kyaariperori. ⁷ Eenitatsi-rika etakotan-tachari riyotziro ramawewaenitzi, ikemijanta-piinta-nitzi, eenitatsi royaa-kota-piintani, oejokirota-piintan-taniri irika.

⁸ Teera othonka-nitaa etakotantyyaa. Rooma iroka-paeni othonka-nita, kamantan-taniritaantsi, iñaawaetan-teetawo otsipajato-yitatsiri ñaantsi, riyotee-tziro oeta-rikapaeni. ⁹ Tekiraata riyotee-tziro maawoeni, tekiraata ikamantantee-tziro okantakoyita maawoeni tzimayita-tsiri. ¹⁰ Rooma aririka okaatapaaki monkaayita-chani paata, eero akowaneero iroka-paeni okaate peyayitaa-chani. ¹¹ Roowaetaki akimiyita atzirizika. Eeniro-rika akaatziini, akimitari eenchaa-niki, jempe ikanta iñaawaetzi, jempe ikanta ikenkishiryaa, jempe okanta ipampi-shiryari. Rooma aririka antaritapaaki, eero oshiya-kota-naari jempe ikantayitaha rirori. ¹² Kantacha oshiyakaantero eejatzi jempe akanta aminaatyaaworika eshiro-takiri. Eero akoñaaperotzi kameetha, eero ayotzi jempe akantawaeta. Rooma paata aririka iyotako-peroteeri jempe ikanta-kota Tajorentsi, aritaki akimiteeyaari rirori riyoyitee aakapaeni. ¹³ Iroka kaatatsiri mawa jempe otzimi ashi owaeroni ojeekae, eero othonka-nitaa: awentaa-shiretani, oyaako-tani, etakotantani. Rootaki kowaperota-chari iroka eta kotantani.

14

Iñaawaetan-teetyaawo otsipajato-yitatsiri ñaantsi

¹ Pikyaaryoote pimatan-tyaawori petakotantyyaa. Pikowako-peroteeri Ishire tajorentsi itajonka-wentemi ikantakae-mi pantawaetan-tyaanariri Tajorentsi. Rootakira pimata-teeri pikamantanta-niritee. ² Aririka apiyoteeyaani akaateri kemijantzinkari-paeni, tzimatsi-rika okantakaakyaa Ishire tajorentsi iñaawaetan-tanakyaawo otsipajatota-tsiri ñaantsi kaari ikemaeta-piintziri, eero akemathatziri, eero ayotziro oeta ikantziri. Teera roo iñaawaetanari akemathateri aakapaeni, tema Tajorentsi kemathaterini. ³ Rooma itzimi-rika okantakaakyaa Ishire tajorentsi ikenkithata-kaante, riitaki kenkithata-kaeni maawoeni aakapaeni, rowetsika-shireta-kaanteeri, ithaamenta-kaanteeri, roemoshirenka-shiretan-teeri. ⁴ Ikaatzi ñaawaetziro otsipajatota-tsiri ñaantsi, apatziro ithaamenta-shireta-waeta. Riima kamantanta-nirita-tsiri, riitaki wetsika-shireta-kaayitariri maawoeni kemijantzinkari-paeni ikaatzi piyoyita-chari. ⁵ Osheki inimo-tenami aririka piñaawaetan-tyaawo otsipajato-yitatsiri ñaantsi maawoeni eeroka-paeni. Rootaki inimo-perotee-nanimi aririka pikamantan-taniritee maawoeni eeroka-paeni. Tema rootaki kowaperota-chari awijirori piñaawaetan-tyaawomi otsipajato-yitatsiri ñaantsi. Roo kanteencha eenitatsi-rika owaahako-terini, riitaki wetsika-shireta-kaayityaarini kemijantzinkari-paeni ikaatzi piyotachari.

⁶ Noyemijantzinkarite-paeni, pikemi noshiya-kaawentemiro. Aririka nareetemi pinampiki, apatziro noñaawaetan-tapaakawo otsipajatota-tsiri ñaantsi, ¿nomatakiroma nothaamenta-shireta-kaemi? Rooma aririka nokenkithata-kota-kimiro ikemathata-kahaanari Tajorentsi, nokenkishiryaa-kaayimi, nokaman-tayiteemiro, niyotaa-yiteemiro eejatzi. Rootaki piñaantaawori pithaamenta-shiretanaa. ⁷ Paatatyaa noshiya-kaawentemiro eejatzi, oshiyakawo aririka ashowiwaete, aririka apiyompiwaete. Eerorika anashitawo owameninka, roojatzi apiipiinte, tekatsira yoteroni oetarika akoyiri ashowitakotziri. ⁸ Ari oshiyari eejatzi aririka atziwoote. Eerorika okamenee-nkatzi kameetha, tekatsira yotatsini akaemantatzii owayiritya. ⁹ Ari pikantari eejatzi eeroka-paeni. Eerorika

piñaawaetantawo ikematheeteri, piñaawae-pooki-waeta-shitaka. ¹⁰ Tema jaka kepatsiki eenitatsi osheki inashiyita-chari ñaantsi iñaawaetee-tziri. Eenitatsi osheki oeyita-rika ikantee-tziri iñaawaeteetzi. ¹¹ Eenitatsi-rika ñaanatanari iñaaniki rirori kaari nokemathatzi naaka, nokimata-kaantari itsipa-jatzi irika, ari roshiyi-tanari eejatzi rirori. Tee nosheninkatari kameetha. ¹² Niyotzi naaka, pikowa-perotatzii eeroka-paeni itajonka-wenteetemi janta. Roo kanteencha otzimatyee pikowa-kowa-peroteero powetsika-shireta-kaayitee-yaari maawoeni piyota-piinta-chari janta.

¹³ Eenitatsi-rika ñaawaetzirori otsipajatota-tsiri ñaantsi, otzimatyee ikowakoteeri Tajorentsi imatakaan-teeyariri rowaaha-koteero iñaawaetziri.

¹⁴ Aririka namanantyaawo otsipajatota-tsiri ñaantsi kaari nokemathatziri noñaawaetziro, kimitaka nothaamenta-shiwaetakawo, okantawitaka tee nokemathatziro okaatzi namanari. ¹⁵ Tema roo kameethatzi namanantyaawo ñaantsi niyotziri, thaamenta-kaenari. Ari nokanterori eejatzi nomampaa-wentyaari Tajorentsi. ¹⁶ Jame akantawaki, eenitatsi piyoteen-chari ipiyoteeyani, ari pamaniri eeroka Tajorentsi, apaniroeni piñaamenta-waeta, riima pikaateeyini tee ikematha-tziro piñaawaetakiri. ¿Arima ithaamentakyaa rirori pikaa-yitakirira? Eero, tema tee riyotee-yini rirori-paeni kameetha-rika ikantyyaa “¡Omaperowé!” ¹⁷ Kameetha-witaka pamanaka eeroka. Riima itsipajatzii-paeni tee powetsika-shireta-kaayitari.

¹⁸ Osheki namana-piintakiri naaka Tajorentsi namanantawo otsipajatota-tsiri ñaantsi, kimiwitaka nawijakimimi pamanapiinta eeroka-paeni. ¹⁹ Rooma aririka notsipatyaari niyoteeri ipiyotaa itsipajatzii-paeni kemijantzinkari, tee nomatziro. Roomi nokowa-perotemi naaka noñaawaetemi eepichokiini okantyyaa ikemathatan-tenari, tee nokowaa-jeetziro noñaawae-pero-te kaari ikemathatee-tenari.*

²⁰ Noyemijantzinkarite-paeni, eero poshiyari ikenkishiryaa eentsi, apatziro okameethatzi poshiyaari ikenkishiryaa antari. Kameethawitaka pikimita-kotyaari eentsi eero pantanta-yitawo kaari-perori.

²¹ Pikenkishiryaa-kotero lkantakaan-teetani ojankinee-takiri, ikanteetzi: Iroka ikantakiri Awinkatharite:

Eenitatsi nokoyiri nokanteriri irika atziri-paeni,

Ikaate notyaanteri, itsipa-jatzi irika, ñaawaetzirori otsipajatota-tsiri ñaantsi, riitaki kamanta-yiteeni.

Roo kanteencha eero ikemijantee-tawakiri.

²² Iroka oshiyakaa-wenta-chari. Tema mataka itajonka-wentee-takae añaawaetan-tyaawo otsipajatota-tsiri ñaantsi, rootaki roñahae-tziriri kaari kemijanta-tsini. Rootaki itajonka-wentan-takaeri akamantantantawaki, roojatzi roñahae-teeri aakapaeni akemijanta-yiteero. ²³ Jame akantawaki, pipiyotee-yaani maawoeni eeroka-paeni, maawoeni pamanantee-yawoni otsipajatota-tsiri ñaantsi. Ari ikyaapaaki kaari kemijanta-tsini, kaari riyotahaetzi. ¿Eeroma ikantapaaki: “¡Ishinki-wentatyyaa irika!?” ²⁴ Eejatzi akantawaki, pipiyoteeyani eeroka-paeni janta pikamantantzi. Ari ikyaapaaki kaari riyotahaetzi, kaari kemijanta-tsini. Ikemaero maawoeni pikantee-yirini irika-paeni, rootaki ikenkishiryaa-tanee-yaari, ²⁵ roo opoñaantyaari ikamanta-kota-neero okaatzi ikenkishiryaa-waeta-shitari romanakaari, ari rotziwerowanaka ipinkathata-neeri Tajorentsi, ikante:

“Omaperotatyyaa itsipa-shiretzimi Tajorentsi eeroka-paeni jaka.”

²⁶ Noyemijantzinkarite-paeni, iroka pantayiteeri aririka pipiyotapiinteyaa. Kantacha romampahae-teeyawo mampaantsi, otsipa

* **14:19** eepichokiini = 5 ñaanchaa-niki; noñaawae-pero-te = noñaawaete 10,000 ñaantsi

yotaantaniri, itsipa kenkithateeroni okaatzi ikemathata-kahaeriri Tajorentsi, otsipa iñaawae-yiteero otsipajato-yitatsiri ñaantsi, itzimayitee owaahakotantatsini. Tema okaatzi pantayiteeri rootaki powetsika-shireta-kaantee-yaari itsipa-paeni. ²⁷ Eenitatsi-rika ñaawaetan-tawori otsipajatota-tsiri ñaantsi, eero isheki-perotzi, apatziro ikante apite, terika ikaatzi mawa. Eero rakishiyeenkaeyani irika-paeni ikenkithate, royaawentyaa imatantyaawori itsipa. Oztimatyee itzimi owaahakoterini. ²⁸ Tekatsi-rika owaahakoterini, oztimatyee imaeerite jempe pipiyoteeyani. Apatziro iñaanashireteri Tajorentsi, ari okaate. ²⁹ Riima kamantan-taniri-paeni, oshinetaa-ntsitzi ikenkithata-kaante apite, terika mawa. Riima itsipa-paeni oztimatyee ikenkishiryaa-kotero kameethari okaatzi ikamantantziri. ³⁰ Rooma itzimi-rika ikemathata-kaaneeri Tajorentsi, eeniro-rika ikamantantzi itsipa, kameethatatsi imaeritawaki ikenkithata-kaantawaki itsipa. ³¹ Tema tee okameethatzi iñaawaeteeyini apitekiro, tema retawakyaawota apaani ipoñaashitya itsipa. Ari okantyaan riyotan-teeyari maawoeni, iwetsika-shireyiteyaa. ³² Eenitatsi-rika matanakirori ikamantanta-nirite, riitaki materoni iñaakota-nityaa ikenkithata-kaante. ³³ Aririka rakishiyeenka-yityaa, kaari Tajorentsi kantakaan-teroni. Tema riitaki Tajorentsi maerita-kaanta-tsiri.

Nimaeka nokaman-temiro otsipa okaatzi rameta-piintaari ikaatzi ikemijanta-kahae-teeri aririka ipiyotee-yaani jempe-rika-paeni: ³⁴ Omoeritashiyani roori tsinani-paeni, tee oshinetaa-ntsitzi oñaawaete. Apatziro okemijantayite, tema rootaki ikantee-takiri Ikantakaan-teetaniki. ³⁵ Eenitatsi-rika okoyiri iyotero, ojampiteri oemi janta opankoki. Tee okameethatzi oñaawaete tsinani aririka ipiyoteetyaa. ³⁶ ¿Pikenkishireteeyanima eeroka-paeni omapoka-kaanta-kirori pikenkithata-kaantziro iñaani Tajorentsi? ¿Pikenkishiryaaama eeroka-paeni apatziro pikaateeyini pikemijantzin-karitzzi?

³⁷ Eenitatsi-rika janta kantatsiri “Naaka kamantan-taniri, tema antakishiretakina naaka,” oztimatyee riyotemi irika riitaki Awinkatharite kantakaawori nojankinatan-tzimirori iroka. ³⁸ Terika ikemijanta-yitzi irika-paeni, eero pikemijantziri eejatzi rirori. ³⁹ Noyemijantzinkarite-paeni, oztimatyee pamina-mina-peroteero imatakae-teemiro pikamantantayitee. Eeromaeta pimaperotziro potzika-tzika-yiteeri ñaawaeyitziro otsipajatota-tsiri ñaantsi. ⁴⁰ Rooma aririka pantayiteero iroka-paeni, kametha piñaakotantiyaa, pijantziko-t eeyini.

15

Rañaantee-yaari kamayita-tsiri

¹ Noyemijantzinkarite-paeni, nokoyi nokenkishireta-kaemiro jempe okanta-kota Kameethari Ñaantsi okaatzi nokenkithatakaa-kimiri, poejokiroteeyaaowo pikemijantane. ² Rootaki owawijaako-shireteemini, eekiro-rika poejokirota-nakityee-yaawo okaatzi nokenkithata-kaakimiri. ¿Aminaashi-waetakama pikemijanta-yitane?

³ Iroka kowaperota-chari ikamantee-takinari naaka, rootaki nokamantakimiri eeroka-paeni, nokantzimi: Ikamawentakae Jeepatzii-totaarewo okantakaawo akaaripero-waetaki, imateero imonkaata-kahaawo okaatzi ikenkithata-koetakiri Jankina-rentsi-peroriki. ⁴ Opoñaak kiteetakiri, okanta mawatatsiri kitejeri, rowiriintee-teeri. Roojatzi ikenkithata-koetzitakari Jankina-rentsi-peroriki. ⁵ Opoñaa roñaakahaari Cefas, roñaahaari

maawoeni 12 riyotaani.* ⁶ Roñaahaari eejatzi osheki aetziri nimaeka “Noyemijantzinkarite-paeni,” 500 ikaateeyini. Eeniro rañaayitzi osheki noyemijantzinkarite-paeni, tema makoryaa-yitaki itsipa-paeni. ⁷ Opoña roñaahaari Jacobo, roñaahaari eejatzi maawoeni Otyaantaa-rewo-paeni.† ⁸ Naaka iweyaanta-paakawori roñaahaana, okimiwitakawo naaka impoeta-sinimi notzimi. ⁹ Naakataki eejatzi apaani kaataneriri Otyaantaa-rewo-paeni, rawijayitana maawoeni itsipa. Tee okamethajeetzi iiteetena “Otyaantaa-rewo,” tema nowajankitaa-waetakiri kemijanta-neeriri Tajorentsi, piyowenta-naariri jempe-rika-paeni. ¹⁰ Roo kanteencha tee aminaashi-waeta ineshironka-perotaana Tajorentsi, tema riitaki kantakaa-kawori Notyaantaa-rewotan-taari. Naakataki antawae-perotaa-tsiri, nawijiri itsipa-paeni okantakaan-tziro nantashi-waetakari paerani. Tee naaka matashityaawoni apaniroeni, tema Tajorentsi neshironkataanari nomatan-taawori. ¹¹ Rootaki nojankinatan-tamirori okaatzi nokenkithata-piintakiri, roojatzi ikenkithata-piintakiri eejatzi itsipa Otyaantaa-rewo-paeni. Rootaki pikemijanta-yiteeri eeroka.

¹² Tema nokenkitha-yiteemiro rowiriintee-teeri Jeepatzii-totaa-rewo rowamaa-witee-takari, ¿Oetaka pikantantari: “Eero añaayitee akamaki-rika?” ¹³ ¿Poshiya-kaatziiima tee rowiriintee-teeri Jeepatzii-totaa-rewo? ¹⁴ Ari okantyaami, naminaa-shiwaetaka naaka nokenkithataki, paminaa-shiwaetaka eeroka-paeni pikemijantee-yakini. ¹⁵ Kimiwitaka notheeyakyaami nokenkithata-kota-piintakiri Tajorentsi, nokantanta-piintaki: “Tajorentsi owiriinteeeri Jeepatzii-totaa-rewo, ari ikimi-tahaetee aakapaeni.” ¹⁶ Ari okantyaami eero ipiriinta-yitami kamayiteen-tsiri, teera ipiriintzitaa eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁷ Eeromi rowiriintee-teerimi Jeepatzii-totaa-rewo, paminaa-shiwaetaka eeroka-paeni pikemijanta-yitee. Eekiro pikaaripero-yitayeemi tekatsi peyakotee-mironimi. ¹⁸ Tema peyapero-takami ikaatzi makoryaa-yiteen-tsiri, aminaashi-waetakimi rawentaa-naari Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁹ ¡Ikanta-macheeteeni aakapaeni! Aminaashi-waetakyaami awentaa-naari Jeepatzii-totaa-rewo, aminaashi-waetakyaami okaatzi oyaakoteeri, anamintha-waeta-shitakyaami eepichokiini nimaeka. Mapero-waeta-kaemi.

²⁰ Roo kanteencha tee ari okantyaami. Tema rowiriintee-teeri Jeepatzii-totaa-rewo ikamawitaka. Riitaki matakirori retakaantawo rañahae, ari ikantayitee-yaari paata ikaatzi makoryaa-yiteen-tsiri. ²¹ Iroka okanta-kota iroka: Paerani, eenitatsi rantakiri apaani atziri poñaakaan-takawori akaamani-yitzi maawoeni. Roo kanteencha riitaki eejatzi apaani atziri poñaakaan-taawori apiriinta-yitaa maawoeni akamayi-witakaha. ²² Rootaki akaamani-yitan-taari maawoeni okantakaan-tziro asheninkayitaari Adán. Roo kanteencha aritaki añaayitee maawoeni okantakaan-tziro asheninka-shiretaari Jeepatzii-totaa-rewo. ²³ Iroka jempe okanta-kota iroka: Ri-itakira Jeepatzii-totaa-rewo etaawori ipiriintaa. Aririka ipiyee paata, aritaki rowiriinta-paeri ikaatzi rashiyitaari rirori. ²⁴ Opoñaashitya othonkaeyaa maawoeni, ithonkaeri Jeepatzii-totaa-rewo ikaatzi pinkathari-waeta-shita-chari, ikaatzi otzimimo-waeta-shitari ishintsinka. Riitaki Jeepatzii-totaa-rewo matakahaeroni aakapaeni rashitan-teeri Tajorentsi, matzirori Ipinkathari-perotzi. ²⁵ Tema retaneentakawo nimaeka Jeepatzii-totaa-rewo ipinkathari-wentantzi, roojatzi paata omonkaatan-tapaa-kyaaari rotsinampahaeri iijaneentani-paeni.‡ ²⁶ Iweyaantyaawoni iijaneentani

* 15:5 Cefas = Pedro. † 15:7 Jacobo = Santiago, rirentzi Jesús. ‡ 15:25 rotsinampahaeri, rotsinampahaeri = makoryaa-kitzitaantsi

rotsinampahaeri rootakira “Kaamanitaantsi,” ikimita-kaanteero atziritaty-eemi ithonkaero. ²⁷ Tema ikenkithata-koetzi-takari Jeepatzii-totaa-rewo, ikanteetaki:

Eenitatsi matakirori rotsinampahaeri maawoeni.

Roo kanteencha ikaatzi ikantakoe-tziri jaka “maawoeni,” teera ikanteetatzii riitaki Tajorentsi rotsinampahae-teeri, tema riitaki Tajorentsi kanta-kahae-yaawoni imatantee-tyaawori maawoeni. ²⁸ Aririka ipinkathari-wenteero Itomi maawoeni, riijatzira Tajorentsi pinkathari-wenteeroni, tema ari ikinakaerori Tajorentsi ipinkathari-wentan-teeyaawori maawoeni tzimayita-tsiri.

²⁹ Eeromi rañaayiteemi ikaatzi kamayiteen-tsiri, ¿litakama romitsiryaa-wentan-teetariri kamaentsiri? ³⁰ Eejatzi okimi-tzitari, eeromi ipiriintee-taami, ¿iitaka añaanta-piinta-kawori aakapaeni ipatzima-mintha-waeteete?

³¹ Noyemijantzinkarite-paeni, ¿Pitheenkatyaaanama? ¿Kaarima naaka thaamenta-wenteemiri nokemijanta-kaayiteemiri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo? Tema omaperotatyaa iroka, ashi owaero maawoeni kitejeri ikowaetzi rowamahaetena. ³² Ari okimi-tzitakari jaka nojeeki Efeso-ki, ikosheka-waetakina kijawaetchari. Eeromi apiriinta-yiteemi, atspayitee-yaarimi rirori-paeni, nokanta-waeta-shita-kyaami:

Jame anintaa-waeta-wakyaa, owawaetyaa, irawaete, oemoshirenka-waetyaa. Aamaa-shityaa roo akami.

³³ Rootaki paamawentan-tyaari eeroka otzimi-kari pantani. “Eero pitsipaminthataru kaari-perori, pimatziro-kari eeroka.” ³⁴ Pikenkishireteeyaa kameetha. Eero pikinashi-waeta. kimitaka eenitatsi pikaateeyini eeroka-paeni tee piyotaa-kotaa-jeetziri Tajorentsi. ¡Pashiwentan-tsiwaetaki!

³⁵ Kimiwitaka eenitatsi janta kanta-shireta-waeta-tsiri: “¿Jempema ikinika ipiriintee tonkitsi-pooki? ¿Jempema okinika iñaayiteero iwatha?”

³⁶ ¡Majontzishireri! Kantacha oshiyakaantero jempe okanta okithoki pankirentsi. Tema apaani okithoki kaari jampiikita-tsini aririka ipankiteetero, ashi oyiwo okaamatsite apaani okithoki. Eero inahaeteero okithoki-perotee. ³⁷ Iroka okithoki pipankita-piintziri apaKithokiro okaawita, roo kanteencha aririka oshookanaki ninashitaneeya. Tema tee pipankita-piinta-tziro oshooki-mataki pankirentsi. § ³⁸ Tema riitaki Tajorentsi shoookaa-yitziro otzimayitanti owatha okaatzi ikoyiri rirori. Riitaki nashita-kaayitawori ishoo-kaayitziro, okaatzi tzimayita-tsiri otsipajato-yitatsiri pankirentsi. ³⁹ Akaatzi otzimayitzi awatha, tee oshiya-wakahaeyani. Jame oshiyakaan-tawakiro aakapaeni atziritzi, tema anashiyita awathaki, inashiyita iwatha antami-weri, tsimeri-paeni, eejatzi shima-paeni. ⁴⁰ Eejatzi ikimiyita inkite-weri tee roshiya-yitee akantayita aakapaeni ajeekika kepatsiki. Otzimi-motziri inkite-weri rowaneenkawo, tee okimitawo owaneenkawo aakapaeni. ⁴¹ Tema inashita rowaneenkawo ooryaa, rowaneenkawo kashiri, eejatzi rashi ompokiro-paeni. Tzimayitatsi ompokiro kaari kimitayityaarini itsipa.

⁴² Arira akanteeyaa aakapaeni apiriinteerika. Tema ikitata-piintee-tziro awatha, ari oshitziziri, roo kanteencha aririka rowiriintee-teero paata, otsipajataneer eero oshitzitee. ⁴³ Aririka ikiteetero awatha, manintee-tanakiro, roo kanteencha aritaki rowiriintee-teero owaneenkatan-teeyaari. Tee oshitzywaetzi nimaeka awatha, roo kanteencha aririka rowiriintee-teero paata otziman-teeyaari oshintsinka. ⁴⁴ Okaatzi ikiteetziri awatha eeniwita-chaha oshire. Roo kanteencha aririka rowiriintee-teero awatha,

aritaki otzimayitee atajorenka. Ari ikantee-yaari maawoeni añaayitziri otzimi ishire, rootaki ayotanta-yitari eenitatsi otsipa awatha tzymaatsini otajorenka. ⁴⁵ Ari okanta rojankinata-koetakiri etanakawori atziri, irika Adán, ikanteetzi:

Riitaki etanakawori rañaanaki, opoña otzimanaki ishire.

Riima oyaatapaa-kirini oshiyapaa-kyaarini, otzimi-motziri rirori itajorenka, riitaki añaashireta-kaanta-tsini. ⁴⁶ Ari akantayitari. Tee otzimimo-witee atajorenka owakirani. Tema roo etanakawo otzimanaki ashire, opoñaashitya otzimayitee atajorenka. ⁴⁷ Tema irika etanakawori paerani atziri, kepatsi rahaetaki, rowetsika-pithee-takiri. Riima apiteta-tsiri atziri, inkiteki ipoñaakawo rirori. ⁴⁸ Tema jempe ikantaka rowetsikaetaki kepatsi-pitha irika etakawori atziri, riitaki oshiyakari aakapaeni. Riima inkite-weri-paeni, riitaki oshiyakariri poñeenchari inkiteki. ⁴⁹ Ari akantayitee-yaari eejatzi aakapaeni. Tema oshiyawitakari atzimayitaki irika rowetsika-pithee-takiri kepatsi, roo kanteencha aritaki oshiyayitee-yaari poñaahaen-chari inkiteki. ⁵⁰ Noyemijantzinkarite-paeni, iroka okanta-kota okaatzi nokantakiri: Eero omata ijeekeyitee ipinkathari-wentantzi Tajorentsi ikaatzi eeniyita-tsiri iwatha, riraa, shitzita-tsini iwatha. Riitaki jeekaatsini janta ikaate kaari shitziyitaa-tsini iwatha.

⁵¹ Pikemi nokaman-temiro kaari riyotakoetzi paerani. Iroka: Ari ipaashinita-kaayitee maawoeni aakapaeni. Roo kanteencha eero añaayitziro maawoeni aakapaeni amakoryaayite. ⁵² Paata iweyaanta-paakyaawoni kitejeri, omapoka-shiteeyaa itziwootee-tapae. Eepichokini okanta-paentyaa ariwaetaki amachooka-paentemi. Ari rowiriintee-teeri kamayiteen-tsiri, rañaanta-yitee-yaawo wathatsi kaari shitzita-nita-tsini. Rooma maawoeni aakapaeni añaayitaa-tsiri ipaashinita-kaayitee. ⁵³ Okaatzi awathatari nimaeka shitzinita-tsiri, ipaashinita-kaeteero eero oshitziwatantaa. Akaatzi akaamani-waeta-nitzi nimaeka aritaki ipaashinita-kaayitee, ari akañaaniyitee. ⁵⁴ Aririka omonkaatkyaa paata iroka, ari omonkaatee-yaari okaatzi roshiya-kaawentee-takiro “Kaamanitaantsi,” oshiyaarimi atziri, ikanteetaki: Irika iiteetakiri “Otsinampaantaniri,” ithonkaero iiteetziri “Kaamanitaantsi.”

⁵⁵ ¡Kaamanitaantsi! ¿Matachama potsinampaantee nimaeka?

¡Kaamanitaantsi! ¿Eenitatsima nimaeka pithoyeni?

⁵⁶ Okaatzi oshiyakaa-wenta-chari jaka othoyeni, rootaki kaari kamethatatsiri. Rootaki Ikantakaan-teetani yotakaeri eenitatsira antani.

⁵⁷ Roo kanteencha namanari Tajorentsi, tema riitaki matakaerori aakapaeni otsinampaan-taawori, rotyaanta-kaeniri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo rotsinampaan-taawori “Kaamanetaantsi.”

⁵⁸ Noyemijantzinkarite-paeni, otzimatyee pikyaaryoota-piinta-yitee, pantawaeta-piinteeniri Awinkatharite. Tema piyotayitee eeroka tee paminaa-shiwaeta, riitaki Awinkatharite matakae-mirori.

16

Koriki rotyaantee-tziniriri ikaatzi ikemijanta-kaeteeri

¹ Nimaeka nokenkithata-koteri apiyotziri koriki otyaante-niriri kemijantzinkari-paeni. Nokaman-temiro eeroka-paeni okaatzi nokantayitakiriri Galacia-jatzi.* ² Aririka pipiyota-piintee-yaani, otzimatyee pookayite eepichokiini tzimi-motzimiri. Eero noshenkaan-tapaakawo

* 16:1 kemijantzinkari-paeni = kiteshireri

naaka, aririka nareeta-kimi pinampiki.† ³ Aririka nareeta-kimi kantacha piyoshiite aanakirini koriki janta Aapatziyaweniki raanakiro eejatzi nojankinari-paeni. ⁴ Eerokarika kowatsini noyaata-nakiri naaka, aritaki notsipata-nakyaari.

Ikenkishiretari ranteri Pablo

⁵ Ero nareetzi-tzimi, tema netapaentyaawo niyaate Macedonia-ki, opoñaashitya noweyaanta-paakyaawo pinampiki. ⁶ Aririka nareeta-kimi, aamaa-shityaa ojamani nojeeki-mota-nakimi, kimitaka ari nokyaawontsita-koteri janta. Opoñaashitya potyaanteena jempe-rika nokoyiro niyaatee. ⁷ Teera nokoyi naaka nareeta-paentemi eepichokiini. Tema nokowatzii ojamani nojeeki-mowaeta-paentemi, riirika Awinkatharite kowatsini. ⁸ Roojatziro nojeekaki jaka Efeso-ki, roojatzi areetan-takyaari kitejeri roemoshirenkae-tziro Owiitaantsi. ⁹ Roo nokantantari tema eenitatsi jaka osheki nantanee-niriri Awinkatharite, kameetha okanta noñaakiro. Tema eenitatsi eejatzi osheki kosheka-minthata-kinari.

¹⁰ Aririka nareeta-kimi Timoteo, paakameethata-wakiri, tema riijatzi antawaatee-niriri Awinkatharite, ari roshiyana naaka. ¹¹ Tee okameethatzi itzimayite pinampiki maninta-waeterini. Tema roo kameethatatsi paapatziya-wakyaari, roojatzi ipiyantee-yaari nojeekika naaka. Tema noyaawentakari ipiye itsipata-kyaari itsipajatzi-paeni noyemijantzinkarite-paeni.

¹² Riima noyemijantzinkarite Apolos, nokantakiri itsipata-nakyaari ikaatzi notyaanteemiri eeroka-paeni. Roo kanteencha tee ikoyi riyaate rirori. Aminawakiroota aririka imatakiro paata.

iweyaantawori wethataantsi

¹³ Paamawentyaa eeroka-paeni, poejokirotyaawo pikemijanta-nakiri, pishiramparitanaki, pishintsi-shireyite. ¹⁴ Aririka pantzi-mota-wakae-yaawo oeta-rika, petakotawakaneeya,

¹⁵ Noyemijantzinkarite-paeni, piyotee-yirini eeroka-paeni jeeka-wankotziriri Estéfanos, riiitaki etanakawori ikemijanta-yitanaki pinampiki Acaya-ki. Rortziñaarikota-naawo rirori-paeni rantawae-wenta-neeri kemijantzinkari-paeni. ¹⁶ Noshintsi-temi eeroka-paeni pikemijanteeri rirori-paeni, pikimita-kotyaari ikaatzi rantawaeteeyini, oetziñaarikota-naawori. ¹⁷ Osheki nokimo-shiretaka noñaakiro rareetakina Estéfanos, itsipata-paakari Fortunato eejatzi Acaeco. Riiitaki owakowenta-paakimiri eeroka-paeni tee omatatyaa pareete-yaani jaka, ¹⁸ potapi-shiretan-tenari. Riiitaki otapi-shireta-paakimini eejatzi eeroka-paeni janta. Pipinkatha-yitawakiri.

¹⁹ Rowetha-yitzimi piyowenta-piinta-kariri Tajorentsi maawoeni nampitsi jaka Asia-ki. Rowethatzi-tzimi Aquila eejatzi Priscila. Ari ikimi-tzita-kimiri ikaatzi piyowenta-piinta-kariri Tajorentsi ipankoki.

²⁰ Rowethatzi-tzimi itsipa noyemijantzinkarite. Petakotawakae-yaawo powethata-waka-yiteeyaa.‡

²¹ Iroka nojankinata-nira nakoki naaka, nowethatzi. Naakataki Pablo. ²² Rowajankitahae-teeri kaari etakoteeyarinini Awinkatharite. Ipiyiteeya intsipaete Awinkatharite. ²³ ¡Okantashitzimaetya ineshironka-yiteemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo! ²⁴ Netakotzimi maawoeni eeroka-paeni, riiitaki Jeepatzii-totaa-rewo Jesús matakawawoni. ¡Ariwé!

† 16:2 pipiyota-piintee-yaani = etapiintawori kitejeri = domingo ‡ 16:20 piwethata-waka-yiteeyaa = thowootaantsi

APITETA-TSIRI ROJANKINATZINIRI PABLO CORINTO-JATZI

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo jankinatzi-mirori iroka, Rotyaantaa-rewote Jesús Jeepatzii-totaa-rewo irika, rootaki ikowakaa-kinari Tajorentsi. Ari nokaatziri noyemijantzinkarite Timoteo nojankinatzimiro. Eerokayitakira nojankinatziniri pikaatzi pipiyowentaari Tajorentsi janta nampitsiki Corinto, riijatzira nojankina-yitziniri kemijantzinkari-paeni jeekatsiri nampitsiki-paeni janta Acaya-ki.* ² Okantashitzimaetyaa ineshironka-yiteemi Ashiteeri Tajorentsi, kameetha ijeekakaa-yiteemi, ari ikimi-temiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Ikemaatsi-yitakari Pablo

³ Jame ajahaawentee-yaari Tajorentsi, ipaapatentari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Riitakira Ashiteeri, neshironkatantaniri. Riitaki Tajorentsi, oemoshirenkantaniiri. ⁴ Aririka otzimi pomeentsitzi-mowaeteeni, riira Tajorentsi oeshirenkaeni, amatantyaawori aaka oemoshirenkayiteri itsipa-paeni opomeentsitzi-moyitari. Roojatzira amateeri aakapaeni okaatzi rantzi-mota-kaeri Tajorentsi. ⁵ Roojatzira matachani, aririka añaayitero akemaatsi-pero-waetyaa ikimita-paentzirowa Jeepatzii-totaa-rewo, aritaki añaityaawo eejatzi roemoshirenka-peroyitee. ⁶ Aritaki okantakari, rootakira nokemaatsi-waetan-takari naaka, roo niyotan-tyaawori jempe nokantyya noemoshirenka-yitemi eeroka-paeni, pawijako-shire-yitan-teeyaari. Rootakira roemoshirenkan-teeta-kinari eejatzi naaka, niyotan-tyaawori jempe nokantero noemoshirenka-yitee-mi eeroka-paeni aririka piñaayiteero okaatzi nokemaatsi-waetakari naaka. ⁷ Rootaki niyoperotan-takari aritaki roemoshirenkae-teemi eeroka-paeni ikimi-takinaha naaka, aririka pimataneero pikemaatsi-waetyaa nokimita-kirowa naaka.

⁸ Noyemijantzinkarite-paeni, nokoyi piyoyiteero okaatzi pomeentsitzi-moyita-kinari naaka nojeekanta-paentari nampitsiki-paeni janta Asia-ki. Osheki rowatsi-naawaetee-takina noshiyakaa-mintheetzi ari nokamakimi. ⁹ Nokenkishiryaa-kotawo nimaeka eenitatsira oeta ishinetan-takinawori Tajorentsi noñaakiro nokamima-witaka, ari okantyya niyoperotan-tyaari nawentaa-shiretee-yaari rirori, tee okameethatzi nawentaa-shiwaetyaa naaka. ¹⁰ Roo kanteencha imatakiro rowawijaa-kotaana nokamimi, eekiroyaata-kaatyero. Nawentaa-shiretatyeeyaari eekirowa raminako-wentatyeeena paata. ¹¹ Ari pikanta-yitanee-yaari eejatzi eeroka-paeni pitsipateena naaka, pamaneeri Tajorentsi raminako-wentan-tenari. Roo ramananteyaariri Tajorentsi ikaate kemakoyiteenani imatakiro Tajorentsi raminako-wentaana.

Rareetari Pablo Corinto-jatzi

¹² Niyotzi naaka notampatzikatzi-motantaki jempe-rika nojeekimoyitantaki. Riira Tajorentsi yotatsi tekatsi namatawite, tekatsi nopashiwentakotyaari. Jempe nokanta niyotaa-yitakimi eeroka-paeni, tee nokenkithata-kota-paenta-tziro roshiya-kaanta-witari jaawiki-jatzi yotanitaantsi iroka, apatziro nokenkithata-kota-piintakiro jempe ikanta

* 1:1 kemijantzinkari-paeni = kiteshireri

Tajorentsi ikaminthaantzi. ¹³ Tema okaatzi nojankina-yitakimiri tekatsi nomana-pithatemi, tekatsi pomeentsi-waeta-chani ikematheetero. Okantashitzimaetyaa pikemathata-piinteero okaatzi nojankina-yitzimiri. ¹⁴ Kimitaka pikematha-yitakina eepichokiini, aritaki pajahaa-wentee-na paata ipiyeerika Awinkatharite Jesús. Ari nokimi-tyaari eejatzi naaka, najahaawenteemi eeroka-paeni paata.

¹⁵ Rootaki nokowan-takawori napiiteero nareetemi janta, roo pikimo-shiretan-tyaari nareete-mira. ¹⁶ Ari nokowawitakari nareeta-nakimimi niyaatan-tyaari Macedonia-ki, opoñaashitya napiita-neeromi aririka nopiyee-rikami. Ari okantyaami pamitakotan-tawae-narimi potyaanteena ipatsiteki Judá-paeni. ¹⁷ Roo kanteencha noepithokakiro nokenkishiryaa-witakari nanterimi. ¿Poshiyaka-mintheetakima eeroka-paeni osheki namatawita-piintakimi? ¿Pikenkishiryaa noñaawaeta-shiwaetaka noninta-kaani-kiini, nokanta-piintaki “¡Ari! Nareeta-kyaaami?” ¿Poshiyaka-mintheetzima niyowitakawo eero nomatziro nareetemi? ¹⁸ Tema tee itheeyanita Tajorentsi, riyotzi rirori tee notheeya-waeta naaka nokantzira “¡Ari!” ¹⁹ Ari ikantakari eejatzi Itomi, Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, netapaakari nokenkithatakota-paakimiri notsipatan-takariri Silvano eejatzi Timoteo. Tema tee ikanta-nitzi rirori Jesús Jeepatzii-totaa-rewo “¡Ari!” riyotaki-rika eero rantziro oeta-rika. Tema okaatzi ranta-piintakiri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo okimiwitakawo riimi Tajorentsi kanta-piinta-tsin “¡Ari!” ²⁰ Riitakira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo yotakaapero-yiteeri ari omonkaateeyaa okaatzi ikashiya-kaantakiri Tajorentsi. Rootaki akantan-tayitee-yaari aakapaeni awentaa-shire-yitaa-rewo “¡Ariwé!” Rootaki aweshiryaa-wentan-teeyaariri Tajorentsi. ²¹ Okimiwitakawo rii Tajorentsi apataa-kaayita-kaeriri Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki yoshiiyiteeri okimiwitakawo ijeepatzii-toyiteemi, ²² okimiwitakawo ipothoyita-tyeemi rashiyiteera. Tema añirowa rotyaanta-kaero Ishire tajorentsi inampi-shiretantee, ari ayotziri maperori Tajorentsi ithotyahaero okaatzi ikashiya-kaakaeri.

²³ Omaperotatyaa, riyotzi Tajorentsi tee namatawi-tzimi nokantzimira ni-maeka: Roo kantakaan-tzirori kaari nareetan-tzimi Corinto-ki, ari okantya eero nokijawaetan-tapaakimi. ²⁴ Teera nokantzii naaka omperatzimiri pikemijantan-tenari. Tema poejokirota-nakawo okaatzi pikemijanta-neeri. Roo kanteencha roperotatsira atsipata-wakahae-yaani antawae-teeyini pithaamentan-teeyari

2

¹ Iroka nokenkishiryaa-kari: Eerowa napiiteero nareete-mi, roorika owashiretakota-kaawaetemini nareetemi. ² Aririkami nowashireta-kaawaetemi janta, ¿Iitakama thaamenta-shireta-kaenani naaka? ³ Rootaki notyaantan-takimiri paerani nojankinari, tee nokoyi niyaata-shitemi powashireta-kaanta-waetenari. Tema eerokawitee-yakani thaamenta-shireta-kaenani. Rootaki nokanta-shire-witan-takari: “Eerowa niyaatzita, nokema-kota-waeriita eenitatsi-rika thaamenta-shireta-kaenani. Ari okantya eero nokimo-shireta-kaan-tyaariri eejatzi rirori-paeni.” ⁴ Notyaanta-kimirowa paerani nojankinari, nowashire-waeta-tyaaha nojankinata-kimiro. Teera roo notyaantan-takimirori nokantzi-moneenta-kaantemiri. Tema nokowawitayaa piyote osheki netako-pero-takimi.

Ipeyakotziri Pablo kantzimo-neenta-kaantaniri

⁵ Nokoyi nimaeka nokenkithata-koteri atziri owashireta-kaawaeta-kinari. Teera naaka ikantzi-moneenta-kaawaetyaa, tema kimitaka maawoeni

eeroka-paeni ikantzi-moneenta-kaayitakimi. (Nokantan-tawori “kimitaka,” tema tee nokoyi nowanaa-pero-waetero.) ⁶ Tema eenitatsi osheki pikaatee-yakini eeroka-paeni, pimatakiri pomishitowaeri. Roo kanteencha aritapaaki pipakaeri. ⁷ Pipeyakoteeri nimaeka, poemoshirenkaeri, rowashirewaetakeri. ⁸ Nokowa-kotee-yimini pikanteeri irika atziri: “Netakoteemi.” ⁹ Paerani, netakari nojankinatakimi nokantakimi: “Powa-jankiteeri.” Noñaanta-tziimira noñaantemiri kyaari-pero-rika pikemijantana. ¹⁰ Roo kanteencha ikoyi Jeepatzii-totaa-rewo pipeyakoteeri irika atziri. Rootakira nanteeri naaka tema rootaki kameethatzi-moteemini maawoeni eeroka. Itzimi-rika pipeyakoteeri eeroka-paeni, aritaki nopeyakotantee eejatzi naaka. ¹¹ Rootakira antayiteeri eero rotsinampaantee Yakatantaniri. Tema ayoteeyironi okaatzii ikoyiri ranteri Yakatantaniri.

Kantzimo-shiretariri Pablo nampitsiki Troas

¹² Chapinki, areetakina naaka nampitsiki Troas niyaatan-takari nokenkithata-kaantziro Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jeepatzii-totaa-rewo. Arira noñaakiro nokemijanta-kaantaki ikantakaakawo Awinkatharite. ¹³ Roo kanteencha okantzi-motakina janta tee noñaapaakiri noyemijantzinkarite Tito. Rootaki nawijan-tanakari Macedonia-ki.

Riitaki Jeepatzii-totaa-rewo otsinampaa-kaanta-tsiri

¹⁴ Roo kanteencha okantawityaa jempe-rika akinayite, kantacha amaniri Tajorentsi. Tema okimiwitakawo oyaamporitaa-tyeerimi Jeepatzii-totaa-rewo, ipiyaawo rirori nampitsiki rotsinampaantaki rowayirita. Oshiyakoyitayaawo eejatzi inteenekatzii kajankari maawoeni nampitsiki. Arira akantayityaari aaka aayite jempe-rika-paeni akamanta-yiteeri atziri jempe ikanta-kota Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁵ Akimiwitakawo kajankari itahaeri Jeepatzii-totaa-rewo rinimota-kaantyaariri Tajorentsi. Iroka kajankapathari kantacha ikemaen-kayiteero ikaate awijako-shire-yitaa-tsini, eejatzi ikaate peyashi-waetaa-chani. ¹⁶ Tema eeniyitatsi, okimitzii-motari iroka kajankaenkari owamaantanirowa iroka. Riima itsipa-paeni oshiyimotakari kajanka-pathari roo owañaa-shireteerini. ¿Eenitatsima kameethashireta-tsiri roshiya-kaawentee-tziri iroka kajankaenkari? ¹⁷ Kaarira irika-paeni kenkithata-shiwaetawori iñani Tajorentsi ikoyi raantashiwaetyaawo koriki. Tema riitakira irika-paeni maperota-neerori ikenkithawaeryaantzitzi. Rootaki nomataneeri naaka. Riitaki Tajorentsi otyaantakinari nokenkithata-kaante, nantawaeteeniri Jeepatzii-totaa-rewo jempe itzimi napatahaari, riitaki Tajorentsi ñaanari nantayiteero.

3

Antawae-wentzirori owakirari ikashiyakaa-wakaetari

¹ ¿Pikenkishiryama najahaa-wenta-waetatyaa naaka? ¿Noshiya-kotaytarima amayitzi-mirori rojankinari, ikantzi: “Paakameethata-wakina?” ¿Noshiya-kota-tyaarima koyirori pojankinateniri jankina-rentsi, raayitero jempe ikinayitzi? ² Tema eeroka-paeni kimiwita-kawori jankina-rentsi raakameethatan-teetari, rootaki rojankina-shiretan-teeta-kinari naaka. Tema aririka iñayiteemi atziri-paeni jempe pikanta-yitanaa, arira riyoyiteerori okaatzii nantzimo-yitakimiri, okimiwita-nakawo iñanata-tyeeromi okaatzii rojankinata-koeta-kinari. ³ Ari añiirori eerokataki kimita-kawori jankina-rentsi rojankinaperotakiri Jeepatzii-totaa-rewo. Roo kanteencha teera nokenkithata-kota-tziro jankina-rentsi koñaata-tsiri,

kimitawori aririka rojankineetero mapikota, tema nokenkithata-tziiro ipashine-shireta-kaayiteemira Ishire Tajorentsi Kañaaniri.

⁴Nokenkithatan-tawori iroka, tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo kantakawori awentaan-taariri Tajorentsi okantayaa ayotantyaari kyaariperori iroka.

⁵Teera aaka mata-shityaawoni apaniroeni, tema riitaki Tajorentsi matakaa-yiteerori. ⁶Riitakira Tajorentsi matakaa-kinawori nokenkithata-koteero owakirari ikashiya-kaanteetani. Iroka owakirari ikashiya-kaanteetani kaarira jankina-rentsi oshiyaawoni paejato ikantakaan-teetani kaamanita-kaanta-tsiri. Tema riitaki kanta-kota-chari Ishire tajorentsi añashireta-kaanta-tsiri.

⁷Paerani rojankinatan-teeta-kawori Ikantakaan-teetani mapikotaki, okofaata-paentzi rowaneenkawo Tajorentsi, opofaa opeyanaka. Ikanta ifaakiro nowae-jatziteni Moisés, ishipakiryawootanaki, tee omatajeeta raminawooteeri Israel-paeni. Roo kanteencha iroka jankina-rentsi osheki okaamanita-kaantaki, otzimimo-witakawo owaneenkawo. ⁸Rooma okaatzi rantayiteeri Ishire tajorentsi nimaeka, rootaki owaneenka-perota-chani.

⁹Tema owaneenkawitaka okaatzi owajankitaa-kaanteen-tsiri, rootaki maperoteeroni owaneenkayaa tampatzika-shireta-kaanta-tsiri. ¹⁰Iroka owaneenka-perota-chari nimaeka awija-pero-tziro tzimawita-chari paerani owaneenkawo. ¹¹Tema ari okaatapaaki owaneenka-witapaen-chari. Rooma owaneenka-perotaa-chani rootaki ashi owaeroni nimaeka.

¹²Tema tzimaki nimaeka kowashiretakaenani, notonta-shiretanaki nokenkithata-kaante. ¹³Tee nokimi-wityaari nowae-jatziteni Moisés ipashika-wootaka eero ifaantari Israel-paeni, tema peyanaa ishipakiryawoowitaka. ¹⁴Tema kijoshiretee-yakini paerani Israel-paeni, roojatzi ikantayitari ikaatzi icharini-yitaari. Tema aririka ikemiro ifaaneetero paejatotsiri ikashiya-kaanteetani, eero ikemathatziro kimiwitaka ipashikae-tatyee-nirimi ikenkishiryani, apatziro ikanta-kahae-yaawo Jeepatzii-totaa-rewo ikemathata-kaayiteeri okimiwitee-yaawoni ipashikaryaa-kotaa-tyeeniri ikenkishiryani. ¹⁵Eeniyitatsi nimaeka, aririka ikemiro ifaaneetero rojankinari nowae-jatziteni Moisés, pashi-shireyitaka. ¹⁶Rooma itzimi-rika piyashireta-shiteerini Awinkatharite, aritaki ipashika-ryaako-shireteeyaa. ¹⁷Ikantakoe-tziri jaka "Awinkatharite" riitakira Ishire tajorentsi, jeewaetakan-taatsini kameetha. ¹⁸Rooma aakapaeni awentaa-shiretaa-rewowa Jeepatzii-totaa-rewo, akimiyitanaari Awinkatharite. Tema akimiwitaawo aminaatyeerimi Awinkatharite oorenta-kaha eshiro-takiri. Tema aminawoota-kotaa-tziri eshiro-takiki, teera okimitari kamantan-tanirini Moisés ipashika-woowaetaka paerani rirori. Rooma paata aririka añaperoteero rowaneenkawo, aripaetera akimityaari rirori. Riitakira matakaroni Awinkatharite, Ishire tajorentsi.

4

¹Riitaki Tajorentsi neshironkataanari nantawaetan-taanariri rirori.

Rootaki kaari okantzimo-neenta-waetantana. ²Nopakahaero kaanita-kaawaete-nanimi, teera nomanakaa-waetyaawo niyotaante namatawitan-tantyaari, teera notheeya-kowaetyaawo ifaani Tajorentsi. Tema okaatzi nokenkithata-kota-neeri kyaariperori iroka, rootaki ifaantawori Tajorentsi kameetha okantzi-moyitari atziri okaatzi nokenkithata-kaanta-yiteeri.

³Eenitatsi-rika kaari kemathateroni jempe okanta-kota Kameethari Ñaantsi nokenkithata-kotziri, teera naaka omana-pitha-waeterini, tema eenitatsi kantakawori kaari ikemathatantawo okimiwitakawo ipashika-pithatee-tatyeerimi ikenkishiryani, riitakira peyawaeta-shitaa-chani.

4 Okimiwitakawo imawityaakita-tyeemi irika-paeni kijoshireri. Riitaki Kamaari iiteetziri “itajorentsita jaawiki-jatzi,” mawityaakita-kaakiriri, rootaki kaari ikemathatantawo Kameethari N̄aantsi. Okimiwitaka tee iñaayitee-romi koñeetyaatsiri oshiyakaa-wenta-chari rowaneenkawo Jeepatzii-totaa-rewo, oshiyakariri Tajorentsi. 5 Riitakira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo nokenkithata-koteeri, nokantzira: “Awinkatharite irika.” Teera naaka kenkithata-kowaeta-chani. Apatziro-wa rowakina naaka Jesús pompera-waetena eeroka-paeni. 6 Ikantaki Tajorentsi: “Okoñeetyee tsirenikaakiri.” Rootaki oshiyakaa-wentacha ikoñaa-shiretaana naaka, rootaki nokitejeta-kotan-teeyaari eejatzi itsipa-paeni niyotakaa-yiteerira Tajorentsi, okimitzi-motan-teeyaari rirori-paeni iñahaatyeeromi rowaneenkawo Tajorentsi oshipakiryaaiki ipooki Jeepatzii-totaa-rewo.

Awentaa-shireyiteeyaa

7 Okimiwitakawo rowan-teetyaawomi pinaperota-chari chomoki. Riira oshiyakaa-wenta-chari Tajorentsi ipajawyaa-yiteero itajorenka awathaki, roo awatha oshiyakaa-wentakari chomo. Rootaki rantantawori iñaantyaawori riitaki otzimimo-perotziri itajorenka, teera otzimi-motee aakapaeni. 8 Tema osheki nokemaatsi-waewitaka, teemaeta nowashiretakoneenta-waetyaa. Nothaakyaa-waewitaka, teemaeta noñaawenashiryaaawaeta. 9 Kosheka-waetee-takina, teemaeta rookawentee-tana. Rowatsinaawateetee-takina, teemaeta ipeyakaa-shitee-tena. 10 Osheki rowamayi-mateetee-takina ikimita-kaetakina paerani Jesús, aritaki iñahaeteerori rañaantari Jesús. 11 Iroka kanta-kota-chari, osheki noñaapiinta-witakawo nokamawenteromi nokenkithata-kotakiri Jesús, aririka iñaayiteenari atziri, riyoyitee jempe ikanta Jesús rañaakaantzi rirori. 12 Rootaki nokami-matanakari naaka, pañaashiretan-teeyaari eeroka-paeni.

13 Rootaki nomateeri naaka okaatzi rojankinata-koteet-takiri paerani, ikanteetzi:

Nokemijantane naaka, rootaki noñaawaetantari.

Rootakira nomataneeri naaka, nokemijantane, rootaki noñaawaetantari.

14 Tema niyotzi naaka rowañahaeri Tajorentsi irika Awinkatharite Jesús, aritaki rowañahaena eejatzi naaka, itsipata-kahae-nari Jesús, ari pitsipa-yiteena eejatzi eeroka-paeni. 15 Nomatan-tawori nokenkitha-yitee naaka rootaki pinintaa-waetan-teeyaari eeroka-paeni. Tema eeki-ro-rika pisheki-perotanakityee eeroka-paeni ineshironka-yiteeri Tajorentsi, ari isheki-perotee amana-piinteerini, weshiryaa-wentan-teeyaari eejatzi.

16 Rootaki kaari okantzimo-neenta-waetantana naaka, okantawitaka rowamayi-mawaetee-takina. Tema nothaamenta-shire-piintanaa.

17 Okaatzi nokemaatsi-waetaka nimaeka eepichokiini iroka, eero okantee-tatyaani. Rootaki noñaantee-yaawori paata antawo owaneenkata-chari kaari thonka-nita-chani. Rootaki awijeeroni okaatzi nokemaatsi-waewitakari, tee nowa-jeetzi nomonkaatan-tyaawo oeta-rikapaeni. 18 Tema noñaashiretakiro naaka kaari iñahaetzi nimaeka, eeromaeta othonka-nitaa iroka. Tee okowa-perota-jaanteeyaa okaatzi koñaayita-tsiri kaari kijonita-tsini.

5

1 Okantawityaa ithonkaetero apanko jaka kepantsiki, roo kanteencha ayotzi eenitatsi otsipa apanko kaari thonka-nita-chani janta inkiteki, tema riitaki Tajorentsi wetsika-kirori, kaarira atziri wetsikironi. 2 Ari okimitari eejatzi awatha nimaeka, osheki okemaatsita-kaawaetakae. Akowateeki otzimi-motee otsipa awatha añaantee-yaari inkiteki. 3 Aritaki okantee-yaari

paata, iroka ashire nimaeka aritaki otzimaewakirari awatha. ⁴ Eenirowa añaanta-yitawo awatha nimaeka, atekawaetzi akemaatsi-waeta. Roo kanteencha tee akowaa-jeetzi apeyashi-waeteeyaa. Tema akowawitayaa otzimimo-yitee otsipa awatha, akowaero ashi owaero añaayitee. Rootaki poyaatee-yaawoni iroka añaantari kaari kijota-nita-tsini. ⁵ Riitaki Tajorentsi matakaa-yiteeroni jempe akantayiteeyaa. Tema añaakiro rotyaanta-kaero Ishire Tajorentsi inampi-shire-yitantee, ari ayotziri omaperotatyaa imonkaateero Tajorentsi okaatzi ikashiya-kaayita-kaeri.

⁶ Rootakira shintsi-shireta-kaeri. Tema ayoteeyini eeniro añaayitzi awathaki, tekiraata atsipataariita Awinkatharite. ⁷ Awentaa-shiretyaari eeniro añaika, okantawitaka tee añaawityaari. ⁸ Tema nokantaki shintsi-shiretakeae, akowayitaki ookawenta-yitero awatha, atsipatan-teeyaariri Awinkatharite. ⁹ Akowa-piintakiro antayitero okaatzi inimoteerini rirori, etanakyaaowo nimaeka, ari okimitee-yaari paata aririka atsipatee-yaari. ¹⁰ Tema maawoeni aakapaeni, aritaki akatziyi-moteeri paata jempe ijeekae rirori raminako-yiteeri maawoeni, ikaatzi antayita-kirori kaari-perori eeniro rañaawita, riitakira rowajankitaa-yiteeri. Raminako-yiteeri eejatzi ikaatzi antayita-kirori kameethari, riitakira ikimita-kaanta-yiteeri ipinayitaa-tyeerimi.

Amatakaa-yiteeri itsipa rariperotee-ri Tajorentsi

¹¹ Nokenkithata-kaanta-piintzira naaka, ari nokinakaerori iñaantee-tyaawori omaperotatyaa nopinkathateeri Tajorentsi. Riyotziro rirori, okantashitzimaetya piyotee-yironi eejatzi eeroka-paeni. ¹² ¿Pikenkishiryaaama najahaa-wenta-waetatyaa napiipiintan-tawori? Teera ari okantayaa. Tema nokowatzii piyote jempe nokantaari naaka, ari okantayaa piyotantyaawori eeroka jempe pikanteri pakayiteri kameetha ikaatzi ajahaa-wenta-waeta-chari janta, kantawaeta-shita-chari: “Kameethari naaka,” teemaeta ikowa-neetzi ikameetha-shireteeyini. ¹³ ¿Nokimitzi-mota-tziimima shinki-wenta-waeta-chari nokantan-tayitzimiri? Tekatsira oetyaa, tema noetziñaariko-pero-wenta-naatyaaari Tajorentsi. Rooma nokimitzi-motzimirika atziri tekatsita-tsiri kameetha, nokowatziira nonintaa-shireta-kaayitemi nokanta-yitan-tzimiri. ¹⁴ Rootakira nantanta-yitawori iroka-paeni retakotaanaha Jeepatzii-totaa-rewo. Tema ikamawentee maawoeni aakapaeni, okimiwitaawo maawoeni akamayitakimi aakapaeni eejatzi.

¹⁵ Iroka opoñaantari ikamawentan-teeri maawoeni aakapaeni, añaahae eejatzi, ikowatziira antapiinta-yiteeniri okaatzi ikoyiri rirori, eero antashi-waetawo okaatzi akowa-shiwaetari aakapaeni.

¹⁶ Rootaki eero okantzi-mowaetantari atziri jempe ikanta iñeetziri iwathaki. Tema omaperotatyaa otzimi-motakiri iwatha Jeepatzii-totaa-rewo ijeeki-motanta-paenteeri. Roo kanteencha tee añaamaetaawo nimaeka.

¹⁷ Rootaki nokantan-tzimiri, ikaatzi apatashiretanaariri Jeepatzii-totaa-rewo, owakira-shiretanee, tee ikimita-neeyaa jempe ikantawitaa paerani, tema othonka owakiratzi-mota-neeri maawoeni. ¹⁸ Riitakira Tajorentsi matakaa-tzirori maawoeni iroka-paeni. Riijatzi kantakaa-kawori ariperotan-taariri rirori okantakaan-tziro rantzimo-yiteeri Jeepatzii-totaa-rewo. Ikantayitee nimaeka aakapaeni roojatzira antayiteeri, amatakaa-yiteeri eejatzi itsipa-paeni raripero-yitee-ri Tajorentsi. ¹⁹ Roota-kira rotyaantan-takariri Tajorentsi jaka kepatsiki irika Jeepatzii-totaa-rewo, ari ikinakaero rariperotan-taariri jaawiki-jatzi-paeni, eero rowajankitaa-wentan-taari iyaari-peronka. Rootaki rotyaantan-tayita-kaeri eejatzi aakapaeni akenkithata-kaayiteeri atziri-paeni raripero-yitee-ri Tajorentsi.

²⁰ Rootaki nomataneeri naaka, rotyaantee-takina nokenkithata-koteeri

Jeepatzii-totaa-rewo. Okimiwitakawo riita-kimi Tajorentsi apiipiintakaa-kinawori, nokantzi: "Pariperotee-ri Tajorentsi. Rootaki ikowaeri Jeepatzii-totaa-rewo." ²¹ Teera rantani-tziro Jeepatzii-totaa-rewo kaari-perori. Roo kanteencha ikemaatsita-kaawaetakari Tajorentsi okimiwitakawo rantaki-tyeeromi kaari-perori. Arira ikinakaa-kirori Jeepatzii-totaa-rewo, itampatzika-shire-yitan-teeri, ikimita-kaayiteera jempe ikanta rirori.

6

¹ Arira akaatzi antawaeteeniri Tajorentsi, noshintsi-tzimi eero pimaninta-waetziro ikaminthahaemira Tajorentsi, aminaashi-waeta-kari. ² Iroka ikan-takiri rirori:

Niyotakira kameetha okantyyaa, aripaete nokemakimiro pikowa-kotanari. Omonkaa-paeteta-paakaha "Kitejeri Awijakotaantsi," noneshironkateemi. Rootaki apiipaetetaa-chari nimaeka, iroka "Kitejeri Awijakotaantsi."

³ Teera nokoyiro itzimi iita notzika-tzika-waeteri rawijako-shiretee, eero itheenki-mawaetan-teetanawo nantawaetani. ⁴ Tema nokowatzii noñaahan-teero kameetha romperatani Tajorentsi naaka, tema noejokirotatyeeyaari aririka awiji-motena oeta-rikapaeni: ikemaatsita-kaawitee-tena, ipomeentsita-kaawitee-tena, rowajankitaa-witee-tena, ⁵ ipajawitee-tena, romonkyaawae-witee-tena, rowatsi-naawae-witee-tena, nantawae-perowitakyaa, nokemawityaawo nowochokini, ayimawae-witakina notashe.

⁶ Tema nokiteshiretee, niyotanitee, aakameethateena, nonethaantayitee, ijeeka-shiretanteena Ishire Tajorentsi, netako-perotanteeya. ⁷ Noñaawaeta-piinteero kyaariperori, itajonka-wenta-kaanteena Tajorentsi. Nanta-piinteero tampsatzika-shiretakaa-yinani, nokimita-kaanta-nakiro nowayiritee-mi, notzikka-wenta, nopiyako-wenta eejatzi. ⁸ Eeniyitatsi atziri theen-kawaetanari, roo kanteencha eeniyitatsi itsipa pinkathatanari. Eeniyitatsi atziri ninawaetanari, roo kanteencha eeniyitatsi itsipa ajahaa-wenta-waetanari. Okantawita noñaawaeta-piinta-witawo kyaariperori, iitapiinteetana "thaeri". ⁹ Omawitakyaa eero itzimawita kaari ñaayitenani naaka, tzmimamaetacha itsipa iyopero-yitanari. Nokamima-witakyaa, eeniromaeta nañi. Rowajankitaa-witee-takina, temaeta rowamahaetana. ¹⁰ Nowashire-witakyaa, eekiro nothaamenta-tyeeyaa. Nokowityaa-neenta-waewitakyaa naaka, roo kanteencha nonintaa-kaayitee-yaari itsipa-paeni. Tekatsi tzmimmo-witenani naaka, roo kanteencha nonintaa-yitaawo kowaperota-chari.

¹¹ Corinto-jatzi-paeni, nokanta-perota-tziimiro iroka-paeni, tekatsi nomani-motemiri. ¹² Tekira-rika awentaa-wakaata, eerokaha kanta-shitawori, teera naaka. ¹³ Ajantyyaa paakameethateena naaka noshiyimira eeroka, tekatsi nomani-motemi. (Nokantzimiro iroka, kimiwitaka riimi eentsi noñaanate.)

Akimitayitaawo roomi itajorentsi-pankote Tajorentsi Kañari

¹⁴ Eero papatahaari kaari kemijanta-tsini. ¿Kantachama kameetha-shireri raapatziyaari rantawaete kaari-pero-shireri? ¿Kantachama eejatzi otsirente jempe okoñeetyee? ¹⁵ ¿Kantachama Jeepatzii-totaa-rewo rakakoteniri ikoyiri Kamaari? ¿Kantachama kemijantzinkari itsipatyaaari kaari kemijanta-tsini rashityaawo jempe-rika oeta? ¹⁶ ¿Kantachama akimitakaantero itajorentsi-pankote Tajorentsi jempe ipinkathatee-tziri oshiyakaa-wontsi? Tema akaatzi ayemijantzini-kariyitee aakapaeni akimiyitaa-tyaawo aakami

* 6:15 Kamaari = Belial

tajorensi-panko jempe inampitawo Tajorensi Kañaaari. Tema iroka ikantaki Tajorensi:

Ari nonampi-shiretan-teeyaari, notsipatee-yaari jempe nanashi-yitee.

Naakataki ikimita-kaantee Itajorensite,

Riitaki nashiyitee-yaari Naaka.

¹⁷ Rootaki ikantantari eejatzi Awinkatharite:

Pinteenariyaari itsipa-jatzi atziri, eero pitsipa-minthatari irika-paeni.

Eero panta-piinteero nopinka-kaemiri.

Tema naapatziya-yiteemi,

¹⁸ Pikimita-kaanteena naakami pipaapate,

Nokimita-kaanteemi naaka eerokami notyomi-paeni, eerokami nishintyo-paeni.

Arira ikantziri Awinkatharite, Shintsi-perori.

7

¹ Netakotani, tema eenitatsi ikashiya-kaakaeri Tajorensi, otzimatyee apakahaero maawoeni kaari-perori okaatzi antayitziri, okaatzi akenkishiryaa-yitari eejatzi. Tema otzimatyee oñaahan-teero apinkathatziri Tajorensi, akite-shiretee.

Ikimo-shiretaki Pablo ipakahaero Corinto-jatzi kaari-perori

² Paakameethateena naaka. Tema tee nokantzi-moneenta-kaawaetzimi eeroka-paeni, tee nowaariperota-kaanta-waetzimi, tee notheenkashiryaaakantawaetzimi eejatzi. ³ Tee roo nokantan-tzimirori iroka nokamantakotatziimi. Jame napiita-waemiro nokantzi-takimiri: "Netako-perota-kimi." Rootakira nokanta-piintemiri eeniro añaayitzika nimaeka, ari nokimitzi-teeyaawori eejatzi akamawiteeyaa-rika. ⁴ Osheki nawentaakimi eeroka-paeni. Najahaa-wentakimi. Aririka nokenkishiryaa-koyitemi, pithaamenta-shireta-kaana, kimoshiretakina, okantawitaka osheki ikosheka-witee-takina jaka.

⁵ Tema nareetakaha Macedonia-ki, tee omata nomakoryaa-paaki, tema osheki pomeentsitzi-mota-kinari. Eenitatsi osheki ñaana-mintha-waeta-shita-kinari, rootaki kantzimo-shireta-waeta-kinari. ⁶ Roo kanteencha roemoshirenka-piintziri Tajorensi ikaatzi okantzimo-neenta-waetari, ari ikimi-tzita-kinari naaka, tema rareeta-kaakari Tito jaka nojeekika.

⁷ Osheki nothaamenta-shiretanaka noñaawakirira. Roo nothaamenta-perotan-tanakari ikamanta-paakina jempe pikanteeyani eeroka-paeni. Ikantapaakina: "Raakameethata-wakina Corinto-jatzi-paeni, ikowaeyakini iñeemi, osheki okatsizimo-shiretakiri okaatzi rantzi-mota-kimiri, antawo retakoyitemi." Arira ikantapaanari, rootaki oemoshirenka-perota-kinari.

⁸ Paerani, netanta-kawori notyaantzimi nojankinari, niyowitaka owashireta-kaawaetemi okaatzi nokanta-yitakimiri. Okanta nokantashire-witanaka: "Eero notyaantaa-jaetzi-nirimi." Roo kanteencha niyotzi nimaeka eepichokiini powashireta-waewita-paenta eeroka-paeni. ⁹ Rootaki nokimo-shire-wentan-tawori nimaeka notyaanta-kimirowa. Teera nokantatzii roo nokimo-shire-wentziri nowashiretako-waetakimi. Tema roo nokimo-shire-wentziri pipakaa-yiteerowa kaari-perori. Ari pikanta pinimota-kaantaariri eeroka-paeni Tajorensi, potsinampaa-yitakiro powashiretani, teera nowaaripero-waetzimi naaka. ¹⁰ Tema aririka rowashireta-kaantayaa Tajorensi, ikowatziira ipaka-kaanteerori kaari-perori, roo rowijako-shiretan-teeyaari. Rootaki eero okantzimo-shire-waetante rowashiretakae-rika Tajorensi. Rooma aririka rowashireta-kaanta-waetyaa jaawiki-jatzi-paeni, aritaki iñaahetakiro ikama-shireteete.

¹¹ Omatantari rowashireta-kaayitakimi Tajorentsi, ari pipampi-thashiryaa-naari kameetha, pimatakiro pikijako-wentana. Katsima-shiretanakimi eejatzi, piithaawa-shiretzi piñeero oetarika awijatsinimi, petakoperotaana, pimatakiro pomishitowakiri kantakaan-tzirori. Ari poñaahan-tzirori kiteshireri pikanta-yitanaa. ¹² Teera apatziro nojankinatero nokantemi: “Pomishitoyiri atziri kaariperoteen-tsiri,” tee roo nojankinatan-temirori pikijako-wentan-tyaawori itheenkashiryaaanteetzi. Tema roo nojankinatan-tzimirori paerani okantyyaa riyotakaan-temiri Tajorentsi jempe pikantyya piñaashintsi-wentee-na naaka.

¹³ Rootaki nothaamenta-shiretan-tanakari. Osheki okimo-shireta-kaakina eejatzi nokemawakira paakameethata-wakiri Tito, powawijaa-kiniri okantzimo-shireta-waetakari rirori. ¹⁴ Tema nokaman-tzitakari naaka Tito jempe pikanteeyani eeroka-paeni, nokantakiri: “Kameethari ikanteeyani Corinto-jatzi-paeni.” Teera powaañaan-tanawo okaatzi pantayitakiri, tema omaperotatyaa okaatzi nokantzi-takariri Tito. Ari okantzi-takari okaatzi nokanta-yitakimiri eeroka. ¹⁵ Retakoperoyitamira Tito nimaeka, aririka roshireta-koyitemi jempe pikantee-yakani paakameethata-wakiri, pikemijanta-wakiri, pipinkathata-wakiri. ¹⁶ Antawo nokimo-shiretzitaka naaka kantacha nawentaa-pero-yitee-mi nimaeka.

8

Koriki ipashitee-tyaariri kemijantzinkari-paeni

¹ Noyemijantzinkarite-paeni, nokoyi piyota-kotee-yirini ikaatzi piyowentaariri Tajorentsi jaka Macedonia-ki, ikaminthaa-yiteeri. ² Okantawita iñaayiwitakawo osheki pomeentsitzi-mowaetariri, ikimoshireteeyini. Okantawitaka ikowityaa-waetzi, osheki koriki ipashitan-takari. ³ Riitakira kowashiteenchari rirori ipashitanyaa, ipantayitaki okaatzi ikowakaari rirori, rawijantaki ipashitan-tayita. ⁴ Ikantakina naaka: “Jame apashiyityaari koriki itsipa kemijantzinkari-paeni, ikaatzi kowityaa-waeta-tsiri.”* ⁵ Imaperota-tziro okaatzi rantakiri awijanakiro nokenkishiryaa-kowita-kariri. Riitakira roetzinaarikowenta-naari Awinkatharite, ari ikimita-kinari eejatzi naaka-paeni. Tema rootaki ikowakaa-kiriri Tajorentsi. ⁶ Rootaki noshintsi-tan-takariri Tito ipiyanee janta ikowaka-shireta-kaantemiri pimayiteero eeroka-paeni. Riitakira tsipata-paakimiri janta petanta-nakawori pipashitan-tayitaka. ⁷ Eeroka-paeni awijanta-yitanaa-tsini pantayita-nakiro osheki oeta-rikapaeni. Kameetha pikemijanta-yitane, kameetha pikenkithata-kaanta-yitane, kameetha piyoyitane, piithaamentayityaa, antawo petakotakana. Nokoyi nimaeka pawijayitante pipashitan-tayiteeyaa.

⁸ Ero noshintsiwentzimi pimatantayi-tyaawori. Apatziro nokenkithata-koyitemiri jempe ikantayitaka jaka ikowa-yitzi ineshironkatante. Ari okantziimaetari osheki okameetha-waetemi poñaahan-teero petakoperotan-tyantyyaa. ⁹ Kameetha-waetaki pimayiteeromi ranta-paentziri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ineshironkatan-tapaentzi rirori. Oztzimimowitari paerani maawoeni, ikimiwitakari ashaahantzin-kari, roo kan-teencha ikimita-kota-paentari kowityaa-waetatsiri. Rootaki ikowityaa-waetanta-paentari pinintaa-waetan-teeyaari eeroka okimiwitee-yaawomi pashaahantee-yaami inkiteki.

* **8:4** kemijantzinkari-paeni = kiteshireri

¹⁰ Iroka okaatzi nokenkishiryaari naaka: Rootaki kameethatsiri pithotyahaero okaatzi petanakari. Eeroka-paeni etanakawori awijaneen-tsiri ojarentsi pikenkishiryaaka pipashitan-tayityaa. Pimatakiro petanakawo. ¹¹ Ajantyya pithotyahaero. Pikimita-kaanteero owakira pithaamentee-yanaka-niranki petanta-nakawori. Ajantyya pithotyantyyaawo okaatzi tzimi-motzimiri. ¹² Teera ikowa-perotzi Tajorentsi awijakaero apashitan-tyaawo okaatzi tzimi-mota-kaeri. Apatziro apashitan-teeyaawo okaatzi akowakaari. Aritaki inimotakiri Tajorentsi. ¹³ Teera nokowa-kota-tyeemi pipashitanyaa inintaa-waetan-tyaari pipashitakari, roo opoñaan-tyaari pikowityaa-waetanaki eeroka-paeni okantakaan-tziro pipashitantaka. ¹⁴ Tema roo kameethatsi, pipashityaari okowityee-mowaetari nimaeka otzimimo-yitzimira eeroka, opoñaashitya ipashitee-temi eeroka paata aririka okowityee-mowaetemi. Ari okantyya pimonkaata-wakaan-tyaari. ¹⁵ Okimiwitakawo okaatzi rojankinata-kotzi-teetakari paerani, ikanteetzi: Tee rapaawae-tziro ahaentsiri osheki, tee okowityee-motyaaari ahaentsiri eepichokiini.

¹⁶ Namaniri Tajorentsi, tema riitaki kantakaa-kawori retakotantemiri Tito, ari ikimitakina naaka netakotzimira. ¹⁷ Tema nokantakiri: "Tito, pipiyane Corinto-ki." Tema ikoyitaka. Roo riyaaete nimaeka. ¹⁸ Riitakira itsipata-nakyya Tito itsipa noyemijantzinkarite. Kameetha kenkithawae-ryaantzi irika. Ipinkathayitziri itsipa kemijantzinkari-paeni jempe-rika-paeni, ikemayita-kirira ikenkithata-koteero Kameethari Naantsi. ¹⁹ Riijatziro yoshiita-kiriri jaka kemijantzinkari-paeni, rowakiri itsipata-nakina paata naanakiniri koriki itsipa kemijantzinkari-paeni kowityaa-waeta-tsiri. Rootakira oñaahan-teroni omaperotatyaa etakoyitakari, roo opoñaan-tyaari rashita-ryaawenteeri Tajorentsi. ²⁰ Ari okantyya eero iñaawaetakoetantana aririka notsiparyaa-yitakiri koriki ipashi-perotan-teetari. ²¹ Tema nokowatzii okameethatzi-moteri atziri okaatzi nantayiteri, ari okimitzii-motyaaari eejatzi Tajorentsi.

²² Notyaantemiri eejatzi itsipa noyemijantzinkarite itsipayita-nakyyaari. Riitaki namina-piintakiri, ikowashiryaaki ramitakotante. Nokaman-takiri jempe pikantee-yakani eeroka-paeni, rootaki ikowa-perotan-tanakari ramitako-yitemi, tema rawentaa-peroyita-nakimi. ²³ Irika Tito, notsipa-minthari irika, riitaki notsipata-piintaka nantawae-wentakimi. Riima itsipa apite noyemijantzinkarite itsipata-nakyyaari, rotyaantani irika kemijantzinkari-paeni jeekayita-tsiri jaka, iweshiryaawentari rirori Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁴ Otzimatyeera paakameethata-wakiri aririka rareetakyya janta. Roo riyotan-tyaari noyemijantzinkarite-paeni kemijanta-tsiri janta omaperotatyaa okaatzi nokenkithata-kota-kimiri eeroka-paeni.

9

¹ Niyotzi naaka tee okowa-perotyaa nojankinata-kotemiri piyorikite ikaate potyaante-niriri kemijantzinkari-paeni.* ² Tema niyotaki ayimata-piintakimi eeroka-paeni pantero. Aritaki nokaman-takiri noyemijantzinkarite-paeni nampitawori jaka Macedonia-ki, nokantakiri: "Ikoyita-kaha noyemijantzinkarite-paeni nampiyitawori janta Acaya-ki ipashitan-tayityaa chapinki awijaneen-tsiri ojarentsi." Nokenkithata-kota-kimira eeroka-paeni nokowashiryaawakyya-nakiri eejatzi rirori-paeni.†

* 9:1 kemijantzinkari-paeni = kiteshireri † 9:2 Acaya = keptasi janta ojeekira nampitsi Corinto.

³ Roo kanteencha notyaantzi-temiri noyemijantzinkarite-paeni okantyya ikamantzi-tantemiri, riitaki etapaakyaawoni rowiyyiteri koriki. Tema tee nokoyi aminaashi-waetyaa okaatzi nokenkithata-kota-kimiri eeroka-paeni jaka. ⁴ Tema nokowatzii intsipaete nareeta-nakimi aririka nawijanaki janta piijeekae-yinira. Kimitaka ari royaata-nakina paani-paeni Macedonia-jatzi. Aririka noñaapaakiro tekira-rika powiyyite koriki, oshekira nokaani-wenta-waetyaa, tema aritaki nokamanta-kotzi-takimi jaka. Ari pikimiyyi-takyaari eejatzi eeroka-paeni pikaani-wenta-waetyaa. ⁵ Rootakira notyaantzi-tantemiriri irika noyemijantzinkarite-paeni, riitaki etapaakyaawoni rareetemi janta tekirarika niyaateeta naaka. Riyyitaki owiita-kota-paaki-mirini koriki ikaatzi pikashiya-kaantakiri eeroka-paeni. Powetsikakiri maawoeni koriki aririka nareeta-paakyya. Ari okantyya eero noshintsi-waetan-tapaakimi pantayitero.

⁶ Apatzirowa pikenkishireero iroka:

Ikaatzi pankita-tsiri eepichokiini, eepichokiini rowiite.

Riima ikaatzi panki-peroteen-tsiri, osheki rowiiteri.

⁷ Maawoeni eeroka-paeni otzimatyee pipashitan-tayiteeyaa okaatzi pikoyiri. Eero pishintsitan-tawaetzi ipashitan-teetyaa osheki terika ikowaetzi, ari okantyya eero okatzimo-shireta-waetantari ipashitan-takaha. Tema ikaatzi kimoshire-wentzirori okaatzi ipashitantari, riyyitakira retakotari Tajorentsi. ⁸ Riitaki Tajorentsi oshekyaa-perotee-mironi okaatzi kowityeemo-waetzimiri. Aritaki otzimahaantaki okaate pipashitan-tawaetyaari kameetha eeroka. ⁹ Okimiwitakawo okaatzi kenkithata-kotachari Jankina-rentsi-peroriki, ikanteetzi:

Okaatzi tzimi-motziriri Tajorentsi, rootaki rantetaa-kaanaariri ikaatzi kowityaa-waeta-tsiri.

Tema tampatzika-shireri rirori, ashi rowaero

¹⁰ Riitaki Tajorentsi kithokita-kaerori okaatzi pankiyita-chari, riijatzi shookakaerori, ari okanta rowiitan-teetawori okaatzi rowayiteetari. Arira ikantayiteemiri eejatzi eeroka-paeni ipayiteemiro kowityee-motzimiri, ari okantyya otzimi-motan-teemiri pipashi-yitee-yaariri itsipa-paeni, pitampatzika-shireperotee. ¹¹ Rootaki ipaperotan-temiri Tajorentsi pipashitanta-piintan-tyaari eeroka. Ari okantyya ipaasoonkitatyaariri

Tajorentsi ikaatzi aayitzirori apashitan-tayitari. ¹² Ari okantari, okaatzi pipashitan-tayitari teera apatziro pineshironkatakiri kemijantzinkari-paeni ikaatzi kowityaa-waeta-tsiri, tema roo opoñaan-tyaari ipaasoonki-peroteeri rirori-paeni Tajorentsi. ¹³ Aririka iñahaetakiro okaatzi pipashiyitakariri eejatzi pikimi-yitakiri itsipa-paeni, oshekira iweshiryaa-wenta-nakyaari Tajorentsi. Tema iñaaayitziro teera apatziro piñaawaeta-shiyita,

pikantzi: “Nokemijanteeri Jeepatzii-totaa-rewo nokema-koteerowa Kameethari Ñaantsi.” Tema iñaaayitziro eejatzi pantayiteero oñaahan-tzirori omaperotatyya pikemijanta-yitane. ¹⁴ Rootaki retakoperowaeteemiri, osheki ramanako-wenteemi, okantakaawo ikaminthaa-peroteemira Tajorentsi. ¹⁵ Ari akimitzita-neeyaari eejatzi aakapaeni amananeeri Tajorentsi, tema ineshironka-takae aaka, roo maperotzirori okameethatzi, eero omata athotyahaero akenkithata-koteero.

10

Ikenkithata-kotziro Pablo okaatzi rantayitziro

¹ Naaka Pablo, eenitatsi nokowa-kotzimiri. Notsinampa-shiretatziiira eero nokija-waetzimi, nokimita-kotyaari Jeepatzii-totaa-rewo. Tema

niyotzi eenitatsi ikantakoe-takina, ikanteetzi: “Irika Pablo tsinampa-shirerira naaka ijeeki-mota-piintee, rooma ijeekira inteena katsimayantzi.”

² Nokowa-kotzimi, eero piyaata-kaero powatsimaa-waetena. Ari okantayaa eero niyako-wenta-waetan-tapaakimi aririka nareeta-paakimi. Tema niyotaki ari nokanta-yitapaakiri ikaatzi jeekimo-yitakimiri janta kantayiteen-tsiri: “Rantayita-shitawo Pablo okaatzi ikoyiri inintaa-waetyaari rirori, ari ikimita-kotari jempe ikanta itsipa atziri-paeni.”

³ Omapero-witatyaa ari nokimitari itsipa atziri, roo kanteencha irika itzimi nokoshekari, teera okimityaawo nokoshekari atziri. ⁴ Tema aririka nokoshekantayaa naaka, teera noerika-yitziro omana-mentotsi okaatzi romanatanta-piinta-yitari atziri-paeni, tema ishire Tajorentsi nokoshekanta naaka. Ari okanta notsinampaa-yitan-tariri ikaatzi ñaaperotakaayitariri noejaneentani.

⁵ Ari okanta notsinampaan-tariri naaka kosheka-waetantaniri, notsinampaa-yiteeri ajahaa-wenta-waetachari otzika-tzikatan-tatsiri kaari riyotakoe-tantari Tajorentsi. Nokimita-kaantaawo noteeyaa-tyeeromi nokenkishiryaa-shiwae-yitari, noshintsitaa-tyeeyaami nokemijanteeri Jeepatzii-totaa-rewo. ⁶ Aririka nokemako-wenteemi eeroka-paeni pipiya-shitaari pikemijanteeri Jeepatzii-totaa-rewo, aripaetera nowetsikyaa nowajankiteeri ikaate piyatha-yitachari.

⁷ Paamaeyaa rowapeyi-mowaetzimi-kari. Tema eeniyitatsi pikaateeyinira janta kantayita-tsiri: “Rashitana naaka Jeepatzii-totaa-rewo.” ¿Roshiya-kaatzima tee rashitana eejatzi naaka? Roorika ikenkishiryaa-yitakari, ikinakaa-shitakawo, tema naaka rashi-perota-ka Jeepatzii-totaa-rewo. ⁸ Aamaa-shityaa ari pikanta-yitanaki eeroka-paeni: “Retanakawo nimaeka Pablo rajahaa-wenta-waetawo okaatzi ikenkithata-koyitziri.” Teera nopashiwentakaeyaawo okaatzi ikanteeteri, tema riitaki Awinkatharite kowa-kakinawori niyotaantayitee, tee ikowa-kaanawo nowaaripero-shireta-waetante.

⁹ Rootaki kaari nokowanta okimitzi-motemi okaatzi nojankinata-kimiri, nokowatziira nominthaawa-waetemi.

¹⁰ Aamaa-shityaa eenitatsi kantatsini: “Tema rotyaanta-piinteero Pablo rojankinari, osheki ishinsi-ta-piintakae, ikenkithata-piinta-yitakaero pomeentsitzi-moteeri antayitero. Roo kanteencha aririka ijeekimo-yitee jaka, kimiwitaka tee ishintsita-nitzi. Tema ikantaha ikenkitha-yitaki manintaa-rewo rirori.” ¹¹ Iroka nakayiteri ikaatzi kantayita-tsiri, nokantziri: “Jempe nokanta nojankina-yitakimi, ari nokantzitari eejatzi nojeeki-moyitakimi.”

¹² Teera naapatziyari naaka pitsipatari pijeekaeyini janta ajahaa-wenta-waeta-chari. Tee riyotee-yini rirori. Tzimayitatsi monkaata-wakaa-piinta-chari, roshiya-kaatzi rawija-wakaan-tayitawo okaatzi kameethatzi-mowaeta-shiyitariri rirori-paeni. ¹³ Rooma naaka teera najahaa-wenta-shiwaetyaawo nomonkaateero kameethatzi-mowaeta-shitanari naaka, apatzirowa nokenkithata-koteero nomonkaatakiro ikantakinari Tajorentsi nanteniri. Iroka ikowakiri nanteniri, otzimatyee noweyiiri nantawaetani janta pijeekaeyinira eeroka-paeni. ¹⁴ Rootaki noña-shintsita-kowentan-tzimiri nimaeka eeroka-paeni, tee nawijakaa-shitawo okaatzi ikantakinari Tajorentsi. Tema naakataki etakawori nokenkithata-kota-kimiro Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁵ Rootaki kaari nokimitantari ikaatzi ajahaa-wenta-shiwaetawori imonkaatani, tema tzimawitacha itsipa itzimi eta-nakawori imonkaatakiro. Roo kanteencha eekirorika pantaki-shireta-nakityee, eero nopankinawenta-waeta-neemi eeroka-paeni, ¹⁶ kantacha niyaayite otsipaki nampitsi nokenkithata-kaanteero Kameethari Ñaantsi. Rootaki nomateri, eero nokinanaki jempe-rika re-

tayitakawo ikenkithata-kaantzi itsipa atziri, najahaa-wenta-waetawo-kari imonkaatziri itsipa. ¹⁷ Tee okameethatzi rajahaa-wenta-shiwaeteetyaa apaniroeni. Tema roo kameethaperotatsiri ajahaa-wentee-yaawo rantay-itziri Awinkatharite. ¹⁸ Tema tekatsi oetamatsityaa ajahaa-wenta-waetyaa apaniroeni athaamenta-waetyaa. Roo kowaperota-chari ithaamenta-peroyitee Awinkatharite.

11

¹ Nokoyi pamawetero okaatzi nojankinatzimiri jaka, okantawitakyaa okimitzi-motemi rantziri apaani majontzishiretatsiri. Nokoyi eekiro piyaatatyee piñaana-yitero. ² Osheki naamaa-kotakimi eeroka-paeni, riitakira Tajorentsi kantakaa-kinawori. Tema naakataki etakawo nokenkithata-kaakimi okanta rashiyitan-teemiri Jeepatzii-totaa-rewo. Nokimita-kaanteemi eerokami nishintyo, eenitatsi nokashiya-kaakimiri pitsipatyaa, naamakoperotzimi ero pikaaripero-waetanta roojatzi paawakaanta-perota-kyaari. Riitakira oshiyakaa-wenta-chari Jeepatzii-totaa-rewo, jempe itzimi kimitakariri riimi paayiteerimi paata. ³ Tema nothaa-wakaa-tziimi itzimi amatawitemini, ikimita-kota-kyaari maanki amatawita-kirori paerani Eva. Aritaki roetzimpinaakotakimi, ipaka-kaemiro pawentahaari Jeepatzii-totaa-rewo, pikinata-naari. ⁴ Kimitaka eeroka-paeni tee pishenkaa-shitawo pakayiteri itsipa kenkithata-kotemirini Jesús, ari pakakiri okantawityaa riinashita-paakyaawo okaatzi nokenkithata-kota-kimiri naaka Jesús, okaatzi nokenkithata-kota-kimiro Kameethari Ñaantsi eejatzi Ishire tajorentsi. ⁵ ¿Poshiya-kaantzima rawijayitana naaka rotyaantaarewo-perotzi irika-paeni? ⁶ Aamaa-shityaa tee nokenkithatzi kameetha naaka, roo kanteencha niyotanitzi. Rootaki piñaako-piinta-kinari.

⁷ ¿Nokinakaa-shita-kawoma paerani tee nokowako-tzimi koriki owakira nokaman-tapaa-kimiro Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Tajorentsi? Tema notsinampa-shiretatzi nantawae-wentakimi niyotaan-tayitakimimiro, tee nokowako-waetzimi. Ari okanta ikimita-kaantee-teemiri nimaeka riiperori eeroka-paeni. ⁸ Okanta nokenkithata-kaapaakimi paerani, riira itsipa-jatzi kemijantzinkari-paeni payitakinari koriki nañaantari. Okimiwitakawo nokoshita-tyeerimi rirori-paeni okanta nantawae-wentan-takimiri eeroka-paeni. ⁹ Paerani eeniro nojeekimoyitzi, osheki nokowityaa-waetaki. Teemaeta noñii pipina oeta nañaantyaari. Ikaminthaaka raretee-yakani noyemijantzinkarite-paeni poñaayita-chari Macedonia-ki, riitakira payitapaa-kinari. Ari okanta kaari noñaantawo pipayitena koriki eeroka-paeni. Ari nokanta-piinta-tyeero ero nokowa-kotzimi. ¹⁰ Antawo nokimo-shire-wentakiro teera nokowako-tzimi, ari nokanta-piinta-tyeero maawoeni nampitsi okaatzi jeekatsiri Acaya-ki. Riyotziro Jeepatzii-totaa-rewo kyaaripero nokantaki. ¹¹ ¿Poshiyakaa-mintheetzi eeroka-paeni roo nokantan-tawori tee netakotzimi? Riyotzi Tajorentsi osheki netakotakimi.

¹² Eekiro niyaata-kaatyero ari okantyyaa irika-paeni kenkithata-kaantaniri pajahaa-wenta-waetakari eerokapaeni, ero ikantana: “Ari noshiyari Pablo.” ¹³ Irika-paeni kenkithata-kaashi-waeta-kimiri kaari Otyaantaa-rewo-paeni, amatawitananiri irikapaeni, apaniroeni ikimita-kaanta-waetaka riirikami rotyaantani Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁴ Tekatsira oetyaa itheenkashiryaan-teeri irika. Tema imatzitawo Yakatantaniri

ikimita-kotari ishipakiree ronampiri Tajorentsi okantyaam ramatawitan-tantyaari. ¹⁵ Rootakira eero romapokan-tawaetee ikaatzi antawae-yitzi-niriri Yakatantaniri, roojatzira imatziitari rirori. Ikimita-kaanta-waetyaa rantawaetatzii okantyaam ikameetha-shireta-kaantee-yaariri atziri-paeni. Roo kanteencha aritaki rowajankitaa-wentee-teeri okaatzi rantayitziiri.

Ikemaatsi-waetaka Pablo Rotyaantaa-rewotzira

¹⁶ Napiita-wakiro nokantemi, okantashitzimaetyaa eero nokimitzi-motzimiri majontzishireri. Aririka nokantakari piñaakina, pishineta-wakina najahaa-wenta-wakyaam eepichokiini. ¹⁷ Okaatzi noñaawaetziri nimaeka, teera okimityaawo jempe okantyaami iñaawaeteri Awinkatharite. Tema nokimita-kota-tyaari apaani majontzishireri rajahaa-wenta-shiwaeta. ¹⁸ Arira ikanta-piintaka itsipa atziri-paeni, ari nokantyaari naaka eejatzi. ¹⁹ Pikimita-kaanta-waetaka eeroka-paeni piyotanitayeemi, ¿itaka pikowan-teeyarini pikemijanta-yiteeri majontzishireri? ²⁰ Rookira pantayitakiri eeroka-paeni, pikemijanta-piintakiri ikaatzi ikimitakaan-tawaeta-kimiri romperatani, aapitha-waeyitzi-mirori tziimi-motzimiri, theenka-waeta-kimiri, ajahaa-wenta-waeta-chari, pajawoo-waetzimiri. ²¹ ¿Poshiyakaa-mintheetzi tee naawyaa-shireta-waeta-nitzi naaka nomatan-tyaawori oshiyakawori iroka? ¿Kantachama nokaani-wentero teera nomatziro? Eero. Roo kanteencha aritaki nomatakiro naaka oshiyaawoni okaatzi rantawitee-yakarini rirori-paeni, najahaa-wenta-waetyaa, okantawitakyaa nokimi-witakyaari majontzishireri.

²² Roorika rajahaa-wenta-waetaka iñaawaetziro iñaani Heber-paeni, eejatzira naaka. Roorika rajahaa-wenta-waetaka isheninkapaeni awaejatzitani Israel, eejatzira naaka. Roorika rajahaa-wenta-waetaka icharini-tetari awaejatzitani Abraham, eejatzira naaka. ²³ Roorika rajahaa-wenta-waetaka rantawae-yiteeniri Jeepatzii-totaa-rewo, eejatzira naaka. (Omaperotatyaa noshiyakari naaka iñaawaetzii majontzishireri.) Roo kanteencha najahaa-wentakawo nawijeeri irika-paeni nantawaetzi, nawijeeri eejatzi romonkyaawaetee-takina, ipajawaetee-takina, rowamayimawaetee-takina. ²⁴ Tema noñaakiro okaatzi 5 rapiitana ipajawaetana nosheninka-paeni janta ipiyota-piinteetaha.* ²⁵ Mawa okaatzi rompoja-waetee-takina. Apaani okaatzi ishemyahae-takina. Mawa okaatzi nopitamenka-kotaka. Apaani tsireniri nojeeka-kotaki niyankyaani inkaari, ari nokitejeta-kotakiri. ²⁶ Osheki nareetan-tayitaka. Nokinayitaki okowaenkatzi nijaa. Nokini-motakiri ipiyota koshintzi-paeni. Ikowayitaki nosheninka-paeni rowaaripero-waetenami, eejatzi ikimitakari kaari nosheninkata. Nokowaenkata-kowaetaki nampitsiki eejatzi ochempimashiki. Nokowaenkata-kotaki inkaariki. Osheki nopomeentsi-waetakari iitashi-waeta-chari “noyemijantzinkarite,” kaarimaeta. ²⁷ Osheki nantawaetaki, ayimawae-witakina nomakoni. Ayimawitakina nowochoki,

* **11:24** Okenkithata-kota rojankinariki paerani Moisés, kantacha rowajankiteete apaani atziri aririka rowaariperotakiri itsipa. Otzimatyee rahaeteri jempe ipiyota-piinteeta, ipajatan-teetyaariri. Eerorika okaariperotzi ikinakaa-shitakari, eero ipaja-peroe-tziri. Rooma kyaari-pero-rika okaariperotaki ikinakaa-shitakari, otzimatyee rowajankitaa-peroeteri. Roo kanteencha teera oshinetaa-ntsitzi rawijakaetero okaate 40 ipajawaeteeteri. Rootaki rameteeteri paerani ipajatan-teete okaate 39 rapiiteri itzimi-rika kaariperoteen-tsiiri, ari okantyaam eero ipiyathatantawo Ikantakaan-teetani, aririka rawijakaakiro okaatem 40. Rootaki iiteeri irika-paeni “Yotapaaka apaani omonkaatan-tyaari 40.” Okaatzi kenkithata-koteen-chari jaka, ari ikantee-takiri Pablo, ipajawaetee-takiri rirori.

notashe, nomiri, nowatsinkari. Notasheneenta-waetaki. Naatonkoryaa-mereki-waetaka. ²⁸ Eenitatsi osheki awijimo-yitakinari. Roo kantzimo-perota-kinari ijeekayitee kameetha ikaatzi kemijanta-yitaa-tsiri jempe-rika-paeni. ²⁹ Eenitatsi-rika mantsiyateen-tsini, nokimita-kaantawo naakami mantsiyateen-tsini. Eenitatsi-rika ikaariperota-kaetakiri, osheki nokijakowentyaari. ³⁰ Ari okanta najahaa-wenta-waeta naaka, nokenkithata-kotakiro jempe nokantaka kaari naawyaa-shireta-waetanta. ³¹ Eenitatsi yotatsiri tee namatawitantzi, riitakira Tajorentsi, Ashitariri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¡Ari rajahaawenteteeyaari! ³² Tema paerani nojeekanta-paentari Ontyaamaeriniki, raminako-wenta-kaantakiro reewata-kaani Aretas maawoeni nampitsi, eero noshitowanta, ari okantayaa raakaan-tante-narimi. ³³ Roo kanteencha rotetakina kantziriki nokaatee-yirini, rowayiita-kotakina jantakironta nampitsi, ari okanta noshiyan-taari.

12

Kimiwita-kawori owathaantemi kitochee

¹ Teera okameethatzi najahaa-wenta-waetyaa. Roo kanteencha eekiro nokenkithata-kota-tyeero noñaashiretakiri, okaatzi roñaaha-kinari Awinkatharite. ² Niyota-kotziri irika atziri rashitaari Jeepatzii-totaa-rewo. Ikaata-kotaki 14 ojarentsi irika atziri rahaeteeri inkiteki, riyaa-perotatzii ojenokita-perotzira inkite. Kimitaka riyaa-shiretanakitzi, tee niyoperotzimaetyaa. Terika, riyaatatzii-rika koñaatziro iwathaki, tee niyoperotzi.* ³ Riitaki Tajorentsi yotatsiri riyaa-shiretaatzii-rika, riyaatatzii-rika koñaatziro iwathaki. Paatayaa netapanaatyaawo nokenkithata-koteri irika atziri. ⁴ Rahaeteeri janta ikimo-shiretapae. Ari ikemayiteerori jempe-rika oeyitari kaari kameetha-jeeta-tsini ikenkithata-koetero. ⁵ Ariwitaka rajahaa-wentyaawomi irika atziri okaatzi iñaakiri. Roo kanteencha eero najahaa-wenta-waeta. Apatziro nokenkithata-kotakiro jempe nokantaka kaari naawyaa-waetanta. ⁶ Arimi najahaa-wentakyaawomi okaatzi noñaayitakiro, eeromi nomajontzi-shire-waetzimi. Aritaki noñaawae-yitakiro kyaariperori. Roo kanteencha tee nokoyi rajahaa-wenta-shiwaetee-tena. Apatziro ipinkatha-wentee-tenawo okaatzi nantayitakiri, okaatzi ikemakoe-takinari. ⁷ Okaatzi noñaashiretakiri owaneenkatachari, riyotzi Tajorentsi aritaki najahaa-wenta-waeta-kimi. Rootaki ishinetan-takinari nokemaatsi-waetyaa okantayaa eero najahaa-wentantawaeta. Okaatzi nokemaatsi-waeta-piintaka okimiwitakawo owathaa-waeta-tyeenami kitochee. Riitaki Yakatantani kemaatsitakaawae-witakinari. ⁸ Mawa okaatzi naminamina-witakari Awinkatharite rookakaa-wentena ikemaatsitakaa-piinteetana. ⁹ Ikantakina rirori: “Tema noneshironkatakimi, tekatsira kowityemo-waetemini. Tema kantacha noñaahanta-peroteero noshintsinka atziriki kaari aawyaawaeta-tsini.” Ikanta nokemawakiro, nokimoshiretaki, nothaamenta-nakawo nokamantantayiteero tee naawyaa-waeta-nitzi, tema ari okantayaa aawyaakaan-teenari ishintsinka Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁰ Rootaki nokimo-shiretan-takari naaka okantawitaka tee naawyaa-waeta-niwityaa, inina-waeteetana, nokemaatsi-waetaka, rowatsi-naawaeteetana, opomeentsitzi-mowaetana, osheki noñaayitakiri nantawaetziniri Jeepatzii-totaa-rewo. Niyopaeteteero

* **12:2** ojenokita-perotzira inkite = mawataneen-tsiri inkite. Ari ikanta-piintziri Judá-paeni ikenkithata-kotziro. Ikanteeyini: “Etanakawori inkite, ari ojeekayitzi menkori. Apiteta-tsiri inkite, ari ijeekayitzi kashiri, ooryaa, ompokiro-paeni, maawoeni. Rooma mawatatsiri ojenokita-perotzira inkite, ari inampitawori Tajorentsi.”

tee naawyaa-waeta-nitzi apaniroeni, ari noñaakirori imatakaa-kinawo naawyaa-shireta-waeta-nitee.

¹¹ Kimitaka nomajontzishiretatyee mi noñirowa najahaa-wenta-waetaka. Roo kanteencha tema eeroka kantakaa-kawori nomatan-takawori. Roo kameetha-witachari pikenkithata-koyiteenami kameetha. Okantawitaka tee noñaaperowita naaka, tee ranakotzimaetena irika-paeni iitashi-waetachari “Riiperori Otyaantaa-rewo-paeni.” ¹² Tema nojeeki-motakimi paerani eeroka-paeni, noñaaha-kimiro maperori naaka Notyaantaa-rewotzi. Osheki namatsin-kawentakimi. Osheki notajonka-wentantaki, piñaayiteero kaari piña-piinteeyini, pipampoyaawenteeyakironi. ¹³ ¿Litaka pikenkishiryaa-waetantari nimaeka nomaninta-waeta-tziimi? ¿Tema naakameetha-tzimi nokimitziri itsipa-paeni kemijantzinkari-paeni? ¿Rooma kantakaan-tawori tee noñero oeta pipashitanari? Eenitatsi-rika nantakiri kaariperotatsi, pipeyakotenawo.

Ikenkithata-kotziro Pablo mawatatsini rareetanyaa

¹⁴ Nokenkishiryaa nimaeka napiiteero niyaate noñeemi, rootaki mawatatsini nareetemi. Eero nayiri ikaate pipinatenari. Kaari piyorikite nokoyi nashityaari, tema eeroka-paeni nokowa-perotaki nashitemi. ¿Kantachama apaani eenchaa-niki ipinako-wentero ikoyiri ashitariri? Teera, tema riitaki ashitariri pinakowentziriri reentsite. ¹⁵ Rootaki nanteri naaka, okimiwitee-yaawo naakami ashitzimiri. Aritaki nomatakiro noshineta-kowentemi. Osheki netakotakimi. ¿Litaka kaari petakotantana naaka?

¹⁶ Okimitaka eeniyitatsi eeroka-paeni kantatsiri: “Aama tee ikowakoyitee Pablo aakapaeni, osheki riyotzi, ari ikinakaero ramatawi-waetan-takaeri.” ¹⁷ ¿Poshiya-kaatzima ramatawi-waetakimi eejatzi ikaatzi notyaanta-kimiri? ¹⁸ Notyaanta-kimiri Tito, eejatzi itsipa noyemijantzinkarite. ¿Ramatawita-kimima Tito? ¿Tema nokimita-wakahaeyani maawoeni naaka, naakameetha-yiteemira eeroka-paeni? ¹⁹ ¿Poshiya-kaatzima eeroka-paeni roo nokantantari nokowatzii nokaa-kowentyaa? Teera ari okantyya netakotani. Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo ñaawaeta-kaanari, okantyya nowetsika-shireta-kaantemiri. Riitakira Tajorensi yotatsi. ²⁰ Okantzi-mowaeta-kina naaka añero akantaneenta-wakaa-waeta aririka nareeta-paakyaami. Okantzi-mowaeta-kina eejatzi noñaapaakimi pitzima-wenta-wakaa-waeta, pikija-wakaa-waeta, pikijaneenta-wakaa-waeta, eero paapatziya-wakaa-waeta, pikiji-mata-wakaa-waeta, pikantakaa-pero-waeta, pikosheka-wakaa-waeta. ²¹ Okantzi-mowaeta-tyaanaha nokaani-wenta-kowaetemi Tajorensiki. Aamaaka aritaki nokanta-neenta-kowaeta-paakimi pantayitakirorika kaari-perori, tee pipakahaero pantayitziro kaari kameethatatsiri, pimayempi-waetzi, piñaathatanta-shiwaeta-piintaka eejatzi.

13

¹ Rootaki mawatatsini nareetemi. Aritaki namina-kotan-tapaa-kimiro, ikantee-takiri paerani:

Itzimi-rika apaani iyakowentaa-rewo, otzimatyee itzimi mawa atziri, terika itzimi apite ñaakoterini rantani, aritaki rowajankitee-takiri.

² Arira nokanta-paakiri naaka nowashironkayiri ikaatzi antzita-kawori kaari-perori janta pijeekinta, ari nokimitzi-tapaa-kyari eejatzi itsipa-paeni antayita-neerori nimaeka. Tema aritaki nokaman-tzita-kimiro paerani napiitan-takawori nareetakimi. Roojatzi nojankinatzimiri nimaeka. ³ Aamaa-shityaa pikantee-yatziini eeroka-paeni: “Kaari Jeepatzii-totaa-rewo otyaanterini Pablo ikenkithata-kaante, aama kaari riiperori.”

Paamawentyaa, irika Jeepatzii-totaa-rewo, kaarira atziri jeeki-motanta-paenta-tsinii, tema otzimimo-pero-tatziiri ishintsinka rirori, eerokata-ki ñaayiterini. ⁴ Ari okantawitaka, kimi-witaka tee raawyaa-waeta-nitzi irika ikentakoe-tanta-kariri. Roo kanteencha añakahaeri ishintsinka Tajorentsi. Ari nokantzi-takari eejatzi naaka, tee naawyaa-waeta-nitzi, roo kanteencha riijatziira Tajorentsi shintsita-kahaanari, eerokatakira ñaayiterini.

⁵ Tema pikenkishiryaa-kota-wakyaa. ¿Piriiperotaatzima eeroka pikemijan-tee? ¿Tema piyotee-yini ijeeka-shiretan-tzimi Jeepatzii-totaa-rewo? Aritaki okantari, terika, aamaa-shityaa tee piriiperotzi eeroka. ⁶ Niyotaki naaka, aririka piñaawakina janta, eero pikimita-kaanta-wakina tee noriiperotzi naaka. ⁷ Nokowa-kotziri naaka Tajorentsi, ari okantyyaa eero noñaakotan-tapaa-kimiro pantani. Teera roo nokantan-tzimiri iroka nokowashi-waeta-paakyaa nokimita-kotyaaari riiperori. Tema roo nokowa-pero-tatzii pantayiteero okaatzi tampatzikata-siri. Rootaki nokowakiri, okantawityaa itzimi otzikaa-wakinanimi, eero noñaahan-tzimiro noshintsinka nowashironkaa-paakimi, rootaki niyotakaanta-perotemiri naakataki riiperori. ⁸ Apatziro nokoyi noñaahan-tayiteero riyotako-tantyaawori kyaariperori. Tema tee nokoyi notzika-tzika-waetero. ⁹ Ari nothaamentakyaa aririka noñaakimi paawyaa-shireta-waetane, okantawitakyaa eekiro ikimita-kaantee-tana naaka kaari aawyaawaetaniri. Rootaki namana-kota-piintakari, okantyyaa piñaantyaawori eeroka-paeni pithotyahaero paawyaa-shire-pero-waenitee. ¹⁰ Rootaki notyaantan-tzimiro iroka jankina-rentsi, teera nojeeki-moyitazimi eeroka-paeni janta, ari okantyyaa eero notsimaan-tawaeta-paakimi paata. Tema riitaki Awinkatharite kowakakinawori nowetsika-shireta-kaantan-tyaari, tee ikowakana nowaaripero-shireta-waetante.

Oweyaantawori wethataantsi

¹¹ Noyemijantzinkarite-paeni, iroka oweyaantawori nokantemi: Pikimoshireteeyini. Pithotyaa-yiteero paawyaa-shireta-waeyitee. Pithaamenta-shire-yitee. Paapatziya-wakae-yiteeyaa. Kameetha pijeeka-yitee. ¡Riira Tajorentsi nampi-shiretan-temini, etakotan-taniri irika, riitaki kameethata-tsiri ijeekakaantzi! ¹² Ptakotyaa powethata-wakaa-neeeyaa janta.* ¹³ Rowethatzi-tzimi eejatzi kemijantzinkari-paeni nampitawori jaka.† ¹⁴ ¡Okantashitzimaetyaa ineshironka-waeteemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo! ¡Okantashitzimaetyaa retakowaeteemi Tajorentsi! ¡Okantashitzimaetyaa ikantakae-yaawo Ishire Tajorentsi paapatziya-wakaan-teeaari! Kyaariwé.

* **13:12** powethata-wakaa-neeeyaa = thowootaantsi † **13:13** kemijantzinkari = kiteshireri

ROJANKINARI PABLO ROTYAANTZINIRI GALACIA-JATZI

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo otyaantzi-mirori iroka jankina-rentsi. Otyaantaa-rewo naaka. Kaarira atziri-paeni otyaantenani, tema Jesús Jeepatzii-totaa-rewo otyaanta-kinari itsipatakari Ashiteeri Tajorentsi owañahaeriri paerani ikamawitaka. ² Arira nokaatziri maawoeni noyemijantzinkarite-paeni kemijanta-naatsiri jaka nojankinatzi-miro iroka. Eeroka-paeni notyaantzini pikaatzi pikemijantee janta Galacia-ki. ³ Okantashitzimaetyaa ikaminthaa-yeemei Ashiteeri Tajorentsi, kameetha ijeekakaa-yeemei, ari ikimitzi-temiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ⁴ Tema rootaki ikowakiri Ashiteeri Tajorentsi ishine-wentakae Jeepatzii-totaa-rewo, ikama-wenta-yitakae akaaripero-shire-yiwitaka, ari okantyyaa eero akimita-kotan-taari ikaatzi kaaripero-waeta-tsiri nimaeka, ikimiwitakawo rotsiparyaa-kowentaa-yeemei. ⁵ Okantashitzimaetyaa ipinkathata-piinta-yeeteeri Tajorentsi. Ari okantee-tatyee-yaani.

Tekatsi otsipa Kameethari Ñaantsi owawijaako-shiretan-tatsini

⁶ Pomapokakina intsipaete pipakaanakiro pikemijanta-witanakari Tajorentsi. Tema riitaki kowakakimiriri, antawo ineshironka-witeemi, rootaki rotyaantan-takimiriri Jeepatzii-totaa-rewo. ¿litakama pikemijanta-shiwaetan-tawori otsipa kaari kimityaawoni Kameethari Ñaantsi? ⁷ Tema omaperotatya nokantemiri naaka, tekatsi otsipa ñaantsi owawijaako-shiretan-tatsini. Kimitaka eenitatsi okakaaki-mirori, ikowatzii roetzimpinaa-shiretemi, rootaki rowashiñaan-tayita-kawori jempe okanta ikenkithata-koetziri Jeepatzii-totaa-rewo. ⁸ Aririkami nowashiñaa-yiteemiromi naaka okaatzi nokaman-takimiri paerani, iyakateetenawé. Ari okimitari eejatzi, aririkami ipokaa-jeetemi Ronampiri Tajorentsi poñaaachani inkiteki, ikenkithata-kota-paakiro otsipa ñaantsi kaari kimityaawoni nokaman-takimiri paerani, iyakateeteriwé rirori. ⁹ Aritaki nokantakimi paerani, rootaki napiitemiri nimaeka nokante: Eenitatsi-rika owashiñaa-kironi jempe okanta nokenkithata-kota-paakiri paerani Jeepatzii-totaa-rewo, iyakaeteriwé.

¹⁰ ¿Rooma namina-minatzi nimaeka kameethatzimo-shireta-waeterini atziri-paeni? Tee, namina-minata-tziiro naaka kameethatzi-moterini Tajorentsi. Roorikami naminaminante kameethatzimo-shireta-waeterini atziri-paeni, teera romperatana Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Rantawaeri Pablo

¹¹ Pikemi noyemijantzinkarite-paeni, okaatzi nokaman-takimiri Kameethari Ñaantsi, kaarira atziri yotakae-nawoni. ¹² Tema riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo yotaaki-nawori maawoeni, roñaaaha-kinawo. Tema kaari atziri ashityaawoni. ¹³ Pikema-kotee-yakinani jempe nokantawita paerani eeniro nomonkaa-witawo rametari nosheninka-paeni Judá-paeni. Pikema-kotee-yakinani eejatzi osheki nokija-neenta-witakari kemijanta-neeriri Tajorentsi, nowajankitaa-kaanta-witaka osheki, nokowawita nokakaa-haerimi ikemijanta-yitane. ¹⁴ Tema nomapero-witana-kityaawo naaka nomonkaa-witakawo rameyitari paerani nosheninka-paeni, tekatsira apaani nokaawitakari awijinani jempe nokanta-witaka. ¹⁵ Roo kanteencha

paerani tekira notzimiita naaka, riyoshiitzi-takina Tajorentsi. Tema antawo ineshironkatakina rootaki ikaema-shiretan-taanari. ¹⁶ Roñaahaanari Itomi, ikowaki nokenkithata-kaayiri kaari nosheninkata. Tekatsira nojampitanakiri nokanteri: ¿litaka nanteri? ¹⁷ Tee noshiya-shita-paentari noña-paenteri etayita-kawori rotyaantaa-rewotzi janta Aapatziyaweniki. Tema apatziro nowanakiro niyaatanaki Mameriniki, opoña nopyapaaka roojatzi Ontyaamaeriniki.

¹⁸ Okanta awijaki-ranki mawa ojarentsi, ari niyaata-shitakiri Pedro noñeeri ijeeki rirori Aapatziyaweniki, apatziro nojeeki-mota-paentziri okaatzi 15 kitejeri.* ¹⁹ Roo kanteencha teera noñaapaaki itsipa Otyaantaa-rewo, apatziro noñaapaakiri Jacobo rirentzi Awinkatharite.† ²⁰ Omaperotatyaa okaatzi nojankinatzimiri, tee namatawitzimi, riyotzi rirori Tajorentsi. ²¹ Opoñaashita niyaataki Tonkaeroniki eejatzi janta Cilicia-ki. ²² Tema tekira iñaayite-naata iipatsiteki Judá-paeni ikaatzi kemijanta-yitaneeriri Jeepatzii-totaa-rewo, ²³ apatziro ikema-kotashitakina ikanteetzi: “Irika koshekaeri paerani ikijaneentee, kowawitachari ithonkae, ikenkithata-koteero rirori jempe ikanteeta ikemijanteetzi.” ²⁴ Rootaki roweshiryaawentan-tanakariri nimaeka Tajorentsi ikemakoyitakinaha.

2

¹ Okanta awijaki paerani 14 ojarentsi, ari niyaateeri eejatzi Aapatziyaweniki notsipata-nakari Bernabé eejatzi Tito. ² Rootaki niyaatan-takiri tema Tajorentsi kowaka-shiryaa-kaakinari. Okanta nareetaka paerani janta, niyoshiita-paakiri nopyota-paakiri jewayitziriri kemijantzinkari, nokaman-tapaakiri jempe nokanta nokenkithata-kaayiteeri kaari nosheninkata Kameethari Ñaantsi. Rootaki nopiyotan-tapaa-kariri okantyyaa eero aminaashi-waetanta okaatzi nantayitakiri. ³ Tee ishintsitetawakiri notsipatakari Tito imateero itomeshitaa-nityaa, okantawita kaari nosheninka.* ⁴ Tema ari rojateka-shiwaetakari ikaatzi kashiyaawaeta-wori ikemijantemi, riiyitaki kowawitachari itomeshitaa-nita-kaantyyaa. Tee inimoyi-ritzi irika-paeni ijeekashiwaeteeyaa kameetha kemijanta-yitatsiri, okimiwityaawomi rokakaako-wenta-yiteeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Roo ikowa-peroteeyini ikimita-kotee-tyaari jempe ikanta omperataa-rewo. ⁵ Roo kanteencha tee noshineta-kaantziro ikimita-kotyaa, rootaki nokowa-perotakiri riyota-koteero kyaariperori Kameethari Ñaantsi awijako-shiretan-teeyaari. ⁶ Ikanta nokenkithawaeta-kaapaakiri jewari ipinkathateeri kemijanta-naatsiri, inimotanakiri, tekatsi otsipa ñaantsi ikantanakiri. (Kimitaka nokinashi-neentaka nokantaki “jewari ipinkathateeri,” tema tekatsi atziri oshiya-kotyaa-rini Tajorentsi ririiperotzi.) ⁷ Rootaki kaari oztimanta oeta ikantawa-kinari, tema riyotanaki omaperotatyaa rotyaantakina Tajorentsi nokenkithata-koteeniri Kameethari Ñaantsi kaari totameshitaa-nita-chani. Ikimitakiri rirori Pedro rotyaantakiri ikenkithata-kaayiteeri nokaatzi notomeshitaa-niyita. ⁸ Tema riitaki Tajorentsi otyaanta-kiriri Pedro ikenkithata-kaayiteeri nosheninka. Riijatzi otyaanta-kinari naaka nokenkithata-kaayiteeri kaari nosheninkata.† ⁹ Ikanta Jacobo, Pedro eejatzi Juan, ikimita-kaantakiri itzinkami kemijantzinkari-paeni, riyotanaki riitaki Tajorentsi neshironkakinari. Aripaetera raakameethata-nakina, ari ikimita-wakiri eejatzi

* 1:18 Pedro = Cefas † 1:19 Jacobo = Santiaho * 2:3 kaari nosheninka = griego † 2:8 nosheninka-totameshitaa-rewo

Bernabé, ari okantyya niyaata-kaanta-nakawori nokenkithata-kaayiteeri kaari nosheninkata. Ari ikimita-nakari rirori ikenkithata-kaayiteeri kaari nosheninkata.‡ ¹⁰ Opoñaashita ikantanakina: “Aririka piyaayitaki jempe-rika-paeni, otzimatyee petakoteeyaari ashironkaenkari-paeni.” Tema nomatzi-takawo netakoyitakari, rootaki nanta-piinta-yitakiri.

Ikijathee-tziri Pedro Antioquía-ki

¹¹ Ikanta riyaaatakira paerani Pedro Antioquía-ki, eenitatsi rantakiri rirori, ari nokijathata-kiriri. ¹² Tema owakira riyaaatiki Antioquía-ki, imawita-paakawo kameethari, rakiyota-paakiri kaari isheninkata. Roo kanteencha rareetee-yakani janta rotyaantani Jacobo, ari otzimanakiri rantani Pedro, ipaka-nakiro rakiyowitari kaari isheninkata. Osheki ithaawan-takari ikaatzi areetapaen-chari ametawori itomeshitaa-nita. ¹³ Imatzita-nakawo itsipa Judá-paeni kemijanta-witeen-chari, ari ikimitzi-tanakari eejatzi Bernabé rirori, roshiya-kota-nakari irika-paeni owapeyi-motan-taniri.

¹⁴ Ikanta noñaakiri Pedro tee imonkaa-tziri kyaariperori Kameethari Ñaantsi, ari nopiyotakiri ikaatzi kemijanta-tsiri, ifeeyakinani maawoeni nokantakiri Pedro: “Isheninka Judá-paeni eeroka, tema pipakahaero amewitari paerani, poshiya-kotari kaari asheninkata. ¿Iitaka pishintsitan-tariri atziri-paeni kaari Judá-paeni roshiya-koteero akimiyita aaka? ¹⁵ Omaperowitayaa, Judá-paenira aakapaeni, tee akimitako-wityaari kaari asheninkata ikanteeta-piinta-witari ‘kaari-pero-shireri.’ ¹⁶ Roo kanteencha, ayotzi nimaeka tekatsira materoni itampatzika-shirete imonkaa-wityaawomi Ikantakaan-teetani, tema apatziro imatziro Jesús Jeepatzii-totaa-rewo itampatzika-shiretaekae awentaa-shiretaarira. Rootaki awentaan-taariri aaka, atampatzika-shireteeta. Tema tee omatziro otampatzika-shiretante Ikantakaan-teetani.” ¹⁷ Aamaeyaa eenitatsi kanteeni: “Pamina-minata-nakiro itampatzika-shireteemi Jeepatzii-totaa-rewo, roo kanteencha eekiro pantatziro kaari-perori. Riitakira Jeepatzii-totaa-rewo kaaripero-shireta-kamiriri.” Nokantzi naaka: ¡Tee ari okantyya! ¹⁸ Tema rootaki aminaa-shi-waeta-chari ashintsita-wakaeyaa, akante: “Jame amonkaa-yiteero maawoeni Ikantakaan-teetani.” Tema okimiwitakawo nothonkiromi nopookiro jempe-rika oeta kaari wetsika-chani kameetha, opoña napiiteeromi nowetsikaero okimitaha paerani. ¹⁹ Tema okimiwitaawo nokama-pithata-kityeeromi naaka Ikantakaan-teetani, ari okaatapaaki nopankinawentawo nomonkaa-yiteero. Apatziro noñiuro nañahae nantayiteeniri okaatzi ikowakaanari Tajorentsi. ²⁰ Nokimita-kaanta-nakiro notsipatee-yaarimi Jeepatzii-totaa-rewo ikemaatsita-kaetakari paerani ikenta-kotee-takiri. Tema nokimita-kota-naari jempe ikanta kaminkari, tekatsi rantanee. Tema okaatzi nantayita-neeri teera naaka nintakaa-shityaawoni, Jeepatzii-totaa-rewo antakaa-nawori. Nawentaanaari Itomi Tajorentsi, tema antawo retakotaana, ikamawentaana. ²¹ Tee nokoyi napaatero ineshironkataanahana Tajorentsi. Rootaki kaari nokantani: Oztzimatyee amonkaa-yiteero Ikantakaan-teetani añaaantyyaawori owawijaako-shire-yitee. Aririkami nokantemi, aminaa-shityaami ikamawenta-yitakae Jeepatzii-totaa-rewo.

3

Jjeeka-shiretantee Ishire tajorentsi awentaa-shiretyaari Jeepatzii-totaa-rewo

‡ 2:9 Pedro = Cefas

¹ ¡Noyemijantzinkarite-paeni, Galacia-jatzi! ¿Jempema okinakika piyotani? Okimiwitakawo ikija-minthee-temimi. Tema paerani noñaawonta-kimiro jempe ikantee-takiri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ikenta-kotee-takiri. ² Apatziro nokoyi nojampitemi jempe okanta ojeeka-shiretan-takimiri paerani Ishire tajorentsi. ¿Rooma ojeeka-shiretan-takimiri pimonkaa-yitziro Ikantakaan-teetani? Teera. Roo kantakaan-tziro pawentaa-shire-yitanaari Jeepatzii-totaa-rewo. ³ ¿Pimajontzi-shiretatzii? ¿Pimaejanta-kiroma otampatzika-shiretakimi paerani Ishire tajorentsi? ¿Pipeyakotakiroma itampatzikashiretamiranki Tajorentsi? ⁴ ¿Aminaa-shityaama okaatzi pikemaatsi-wentakari paerani? Kimitaka tee aminaashi-waetyaa. ⁵ Tema Tajorentsi otyaanta-kimirori Ishire tajorentsi, itajonka-wenta-yitakimi, piñaayitakiro kaari piña-piinta-yiwita. ¿Rooma piñaanta-yitakawori okantakaan-tziro pimonkaa-yitziro Ikantakaan-teetani? Teera. Roo piñaanta-yitakawori pawentaa-naari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Rantzi-mota-wakaari Tajorentsi itsipatari Abraham

⁶ Tema paerani nowae-jatzitani Abraham rawentaa-nakari Tajorentsi, rootaki ikimita-kaantaariri itampatzika-shiretani. ⁷ Rootaki piyotee-yirini eeroka-paeni, ikaate awentaa-shireta-waetaa-chani, riitaki matakirori ikimita-kotaari Abraham. ⁸ Iroka Jankina-rentsi-perori iñaawaetakiri Tajorentsi paerani iñaanziri nowaejatzitani Abraham, tema riyotzi-taka aritaki itampatzika-shire-yiteeri itsipa-jatzi atziri-paeni kaari Judá-paeni aririka rawentaa-shire-yitee-yaari. Ikantaki-ranki: Eeroka kantakae-yaawoni notajonka-wentan-teeyaariri maawoeni itsipa-jatzi atziri-paeni.

⁹ Ari ikantzimaetari Tajorentsi itajonka-wentayiteeri awentaa-shiretzinkari, ikimita-kaantaari jempe ikantakiri paerani nowae-jatzitani Abraham rawentaa-shiretari rirori.

¹⁰ Tema ikaatzi awentaawori imonkaateeromi Ikantakaan-teetani, yakataa-rewowa irika. Tema rojankineetaki paerani ikanteetzi: Yakataa-rewowa irika kaari thotyahaeroni imonkaateero rojankinee-takiri Ikantakaan-teetani.

¹¹ Ari okantzimaeta, tema tekatsi materoni itampatzika-shiretzi-moteri Tajorentsi imonkaa-yiteeromi Ikantakaan-teetani. Rootaki ikantan-teetari jankina-rentsi:

Tampatzika-shireri irika awentaa-shireri, aritaki iñeero rañaantee-yaawo.

¹² Rooma Ikantakaan-teetani tee ari okantya, tema rojankineetaki paerani ikanteetzi:

Eenitatsi-rika monkaateeroni, riitaki ñeeroni rañaayitee.

¹³ Roo kanteencha ikaminthaka rotsiparyaa-kowentee Jeepatzii-totaa-rewo riyakawentee-tanteeromi Ikantakaan-teetani, tema riitaki rashita-kaetaka apaniroeni riyakatee-takiri. Riitaki ikenkithata-koetakiri paerani jankina-rentsi, ikanteetzi:

Yakataa-rewowa irika ithatee-takiri incha-kotaki.

¹⁴ Rootaki imatanta-kawori Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tema rootaki ikashiya-kaeta-kiriri paerani nowae-jatzitani Abraham. Ari okanta iñaanta-yitaawori kaari Judá-paeni itajonka-wentee-teeri, itsipa-shiretee maawoeni Ishire tajorentsi awentaa-shire-taa-rewowa.

¹⁵ Noyemijantzinkarite-paeni, jame noshiya-kaawentemiro okaatzi ameyitari aaka. Aririka otzimi akashiyakaa-wakae-yaari, ojankinata-kotziro riyotan-teetyaari eenitatsi akashiya-kaeriri asheninka. Aririka

ojankinata-kotakiro, tekatsi materoni rowashiña haero okaatzi jankinateen-chari. ¹⁶ Ari ikimita-kirori paerani Tajorentsi, eenitatsi ikashiya-kaakiriri nowae-jatziteni Abraham ipiriri eejatzi icharinityaari. Piñaakiro noyemijantzinkarite-paeni, teera ikenkithata-koeritzi jaka ikaate icharinita-nakyaari nowae-jatziteni Abraham, apatziro ikenkithata-kota apaani icharinityaari, riitakira Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁷ Ñaakiro, riitaki retaka Tajorentsi paerani Abraham ikashiya-kaakiri, ikantakiri: "Abraham, eenitatsi akashiyakaa-wakae-yaari." Okanta awijaki paerani okaatzi 430 ojarentsi, ari rimpoewaeteeri Moisés rojankina-yiteero Ikantakaan-tziri Tajorentsi. Roo kanteencha okaatzi rojankinatakiri Moisés, teera owashiñeero okaatzi ikashiya-kaetzi-takariri Tajorentsi paerani Abraham. ¹⁸ Tema roorikami kowaperota-chani amonkaayiteeromi Ikantakaan-teetani añaantyaawori ipayiteeri Tajorentsi, aminaa-shityaami okaatzi ikashiya-kaetzi-takariri paerani Abraham. Tema paerani tee otzimawita Ikantakaan-teetani imonkaaterimi Abraham, apatziro rawentaa-shiretakari Tajorentsi, rootaki otziman-takari ikashiya-kaakiriri.

Itakama otzimantari ikantakaan-teetziri

¹⁹ ¿Itakama otziman-takari Ikantakaan-teetani? Roo otziman-takari oñaahantero ipiyathanka atziri-paeni, roojatzi rareetan-takyaari icharinityaari Abraham ikashiya-kahae-takiriri paerani. Tema rotyaantaki Tajorentsi Ronampiri rojankinata-kaeri Moisés Ikantakaan-teetani. Riitakira Moisés kantako-wenta-kiriri paerani atziri-paeni janta. ²⁰ Tema osheki tzimawiteen-chari paerani kantako-wentaa-taniri. Riima Tajorentsi apaani ikanta rirori.

²¹ ¿Owashiña-kiroma Ikantakaan-teetani okaatzi ikashiya-kaakiriri Tajorentsi paerani Abraham? Tema tee owashiñeero. Roorikami owawijaako-shiretan-tatsinimi Ikantakaan-teetani, ariitaki omatakiromi otsiparyaako-wenta-yiteemi atampatzika-shire-yiteemi amonkaayitaneerowa. ²² Roo kanteencha, ooñaawonta-kaero Jankina-rentsi amaperowitaka akaaripero-shire-witaka. Otzimatyee awentaa-shireteeyaari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, añaantee-yaawori ikashiya-kaakaeri paerani Tajorentsi.

²³ Tema paerani tekira awentaa-shireta-naari, okimiwitaka ashitakota-tyeemi Ikantakaan-teetani, oyaawentaka omonkaa-paetetan-tyaari awentaa-shiretan-tyaari, tee añaawitawo ajeekashiwaetyaa antayiteero okaatzi akowayitziri aaka. ²⁴ Paerani iyotaa-yitee Ikantakaan-teetani, okimitakaan-takae riyotee-tziri eentsi riyotan-tyaawori oeta ranteri. Roojatzi yotakahaerori awentaa-shiretan-taariri Jeepatzii-totaa-rewo, ari okanta otampatzika-shire-yitan-teeri awentaa-shiretani. ²⁵ Tema ayoteero awentaa-shire-yitaa-ri, tee okowaneeyaa ayotaa-yitee Ikantakaan-teetani oeta antayiteeri. ²⁶ Tema pawentaa-shireyita-naari Jeepatzii-totaa-rewo, itomintayita-neemi Tajorentsi. ²⁷ Pikaatzira pomitsiryaa-wentaari Jeepatzii-totaa-rewo, pikimitakaantanaatyaawo riimi pikithaakoteeyaari. ²⁸ Tema pikaatzi pawentaa-shireta-naari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tekatsi ramaakita-neeri rirori, okantawita: aakarika Judá-paeni, kaarika Judá-paeni, aakarika omperataa-rewo, riirika omperataniri, aakarika shirampari, roorika tsinani, tekatsi oeyiteeyaa iroka, apatawakaha ikantakaa-yitee maawoeni.* ²⁹ Tema pawentaa-shireyita-naari Jeepatzii-totaa-rewo, kimiwitanaka eerokami icharinita-

* 3:28 kaari Judá-paeni = griego

neeyaami Abraham, eerokataki ñeeroni okaatzi ikashiya-kahae-takiriri paerani rirori.

4

¹ Pikemi nokante eejatzi. Ikimita-koetakari apaani eenchaa-niki rashita-kaari ipaapate rowaahawo ikashiya-kaeyaari paata rantaritikirika. Okantawitaka riiwitaka ashitawori rowaahawo eeniro reentsitzi, ikimita-kotari jempe ikanta omperataa-rewo, ² tema eenitatsi kempoyee-niriri rowaahawo rashita-kaariri ipaapate. Paata aririka rantaritaki, omonkaataa ikantakiri ashtariri, aripaete iiteeri rashita-kaetariri paerani. ³ Ari akantayi-witakari aakapaeni paerani, akimita-kotakari ikantahanki apaani eentsi, akimitawitakari eejatzi apaani omperataa-rewo, amonkaata-shiwaetakawo rameta-piinteetari jaka jaawiki. ⁴ Roo kanteencha ikowa-paakira Tajorentsi, rotyaantakiri Itomi, itziman-tapaakawo apaani tsinani, otzimatyee imonkaata-paentero rirori Ikantakaan-teetani. ⁵ Rootaki rotyaantan-teeta-kariri okantayaa ijeekan-teeyaari kameetha monkaawae-witawori Ikantakaan-teetani. Rootaki añaantaawori itomintayitee Tajorentsi. ⁶ Tema itomi Tajorentsi eerokapaeni, rotyaanta-kimiri Ishire tajorentsi ijeeka-shiretan-temi. Riitaki ñaawaeta-kaayiteeri aririka amanayityaa, akantzi: “¡Pawa, Ashitanari!” ⁷ Ñaakiro, teera eeroka onampitaa-rewo, itomintayiteemi Tajorentsi. Tema itominteemi, ikowaki piñaayiteero okaatzi ikashiya-kaakimiri.

Apankinawentyaawo-rika Ikantakaan-teetani akimitanaa-tyaari pimantaa-rewo

⁸ Tema paerani tee piyowitari Tajorentsi, tema pitajorentsi-tetashiyitakawo rowetsikani-paeni atziri, rootaki omperawaeta-kimiri. Teemaeta otajorentsi-wityaa iroka. ⁹ Rooma nimaeka piyoteeri eeroka Tajorentsi-perota-tsiri. Jame akantawaki, tema riitaki Tajorentsi yotzimiri eeroka, raakameethateemi. ¿Litaka pikowantari papiiteero jempe pikantawita paerani? Teera okameethatzi. ¿Pikowatziiima pikimita-kotee-yaari omperataa-rewo? ¹⁰ Tema pomaerintanta-piin-takawo kitejeri-paeni, kashiri-paeni, eejatzi ojarentsi-paeni. ¹¹ Okimitaka aminaashi-yitaka okaatzi niyotaa-yiwita-kimiri.

¹² Noyemijantzinkarite-paeni, pikemi nokantemiri: Otzimatyee pikimitee-na naaka, tema nokaero nokantawita paerani, nokimita-koteemiro pikanteeyani eeroka-paeni paerani. Tee pimaninta-shireta-wakina ¹³ nomantsiya-waewitaha, nojeeki-motakimi, ari okanta netanta-paakawori nokenkithata-kotzimiro Kameethari Ñaantsi. ¹⁴ Tema tee pimaninta-shireta-wakina piñaawa-kinaha nomantsiya-waetaki, pikimita-kaantakina naakami Ronampiri Tajorentsi, paakameethateeyakinani. Pikimita-kaantakina eejatzi riirikami paakameethatakimi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁵ Paerani owakira piñaawakina antawo pikimo-shire-wenta-wakina. Kimiwitakimi aritaki pantaki-nawomi arikami nokantemimi: “Noyemijantzinkarite-paeni, pikithokirenewo poki pipinawo.” Rootaki pantantyaawori tema antawo petakotakana. ¿Jempema oeta kaari pikimo-shire-wentan-taana nimaeka? ¹⁶ ¿Poshiya-kaatzima nokijaneenta-tziimi nokenkithata-kaakimiro kyaariperori? ¹⁷ Noyemijantzinkarite-paeni, ikaatzi kowatsiri itzimpina-shireta-kaemi, ikowatziira rirori pikenkishiryaa-koteri ikameetha-shireyitatzi rirori. Teera ikameetha-shire-yitzi, tema ikowayitatzi pitheenka-shireteena naaka, rootaki paakameethatan-tyaariri rirori. ¹⁸ Kameetha ashi owaero

paakameethata-piinteena, tee okowa-perotyaa nojeeki-motemi pinampiki. ¹⁹ Notyomi-paeni, antawo okatsitzi-motana nokenkishiryahaa-koyitzimi, okimiwitakawo okatsita-kotzi tsinani. Eekiro okatsitzi-mota-tyeena roojatzi pimonkaatan-takyaawori inintakaa-kimiri Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁰ Jempe nokantyaaka nojeeki-motan-temiri nimaeka janta okantyaa nokenkitha-waeta-kaantemiri kameetha. Tema tee niyotzi oeta awiji-mota-kimiri.

Oshiyakaa-wentantzi Sara eejatzi Agar

²¹ Nokoyi rakina ikaatzi kowatsiri imonkaa-yiteero Ikantakaan-teetani. ¿Tema ikemakotziro jempe okanta-kota? ²² Iroka okanta-kota: Paerani itzimaki apite itomi nowae-jatziteni Abraham. Etakawori itomi, rootaki tzimakiriri romperatani, riima itsipa itomi, rootaki tzimakiriri iinaperori, kaari inampiri. ²³ Tema inintakaa-nikiini Abraham rowakaakiro romperatani, rootakira tajonkacha itzima-piintee-tziri eentsi-paeni. Riima otzimakiri iinaperori, rinashitaka rirori, tema riitaki ikashiya-kaakiriri Tajorentsi. ²⁴ Eenitatsi oeta oshiyakaa-wentakiri iroka apite tsinani, tema apite okaatzi antzi-mota-wakaantsi. Tsinani iitachari Agar omperataarewo roori, rootaki oshiyakariri ikaatzi pankinawenta-yitawori imonkaateromi Ikantakaan-teetani rojankinata-kaantakiri paerani Tajorentsi Cheentoniki. ²⁵ Iroka ochempi Cheentoni jeekatsiri Mameriniki, ari iiteetziroori eejatzi Agar. Ikaatzi otomiyitari Agar, ikimita-kotawo jempe okanta romperateetawo roori. Riitaki oshiyakaa-wentari Aapatziyaweni-jatzi pankinawenta-shiwaetawori Ikantakaan-teetani. ²⁶ Rooma otsipa tsinani iinantaperotari nowae-jatziteni Abraham kaari romperateetari, rootaki oshiyakawori roomi aniroitari. Rootaki oshiyakaa-wenta-kiriri ikaate nintahaachani otsipaki nampitsi iitachari eejatzi Aapatziyaweni jeekatsiri inkiteki. ²⁷ Rootaki rojankinata-koetakiri paerani ikanteetaki: Okantawitaka tee pitzimaantzi, pimaaniro-thakiwita, roo kanteencha antawo pikimo-shiretee.

Tee piñaawitawo pikemaatsiyaa pitzimaanite, pikimoshire-wenteeyaa. Tema osheki tziimaatsini pitomi-paeni okantawitaka imaninta-witee-takimi, ari pawijeero tziawita-chari oemi.

²⁸ Noyemijantzinkarite-paeni, ari akimitari Isaac otomi iinaperori nowae-jatziteni Abraham, tema eenitatsi ikashiya-kaeta-kaeri eejatzi aakapaeni.

²⁹ Tema paerani irika otomi tsinani omperataawo tziimaen-tsiri inintakaa-kari Abraham, antawo ikijaneentakiri otomi iinaperori tziimaen-tsiri inintakaa-kari Ishire tajorentsi. Rootaki tajonka-chari eejatzi nimaeka.

³⁰ Roo kanteencha ¿litaka ikantee-takiriri Abraham Jankina-rentsiki? Iroka ikantee-takiri:

Otzimatyee pomishitoyiro pomperatani, iyaatee, aaneeri otomi. Tema riitaki otomi piina-perori ashitee-yaawoni okaatzi tziimi-motzimiri.

³¹ Ari okantzimaeta noyemijantzinkarite-paeni, teera otominta-yitee omperataawo, tema akimitaari otomi kaari omperataawo.

5

Pikyaaryoo-wenteero piñaahero pijeekashiwaeteeya

¹ Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo okakaa-kowenteeri, rootaki añaanta-yitaawori ajeekashiwaetaa. Otzimatyee akyaryoo-wenteero, tema tee okameethatzi apiteero oshiyako-yitee-yaari jempe ikanta omperataa-rewo.

² Pikemi nokante. Naaka Pablo kamantzi-mirori iroka ñaantsi. Aririka pikoyi pimonkaateero itomeshitaa-niitemi, aminaashi-waetaka pikemijanta-neeri Jeepatzii-totaa-rewo. ³ Nokoyi napiitero nokanteri ikaatzi kowatsiri

itomeshitaa-niiyityaa, otzimatyee ithotyahaeromi maawoeni Ikantakaan-teetani. ⁴ Tema ikaatzi kowanana-tsiriri imonkaateromi Ikantakaan-teetani okantyyaa itampatzika-shiretan-teeyaarimi, rotsiparyaa-naakyaari Jeepatzii-totaa-rewo, tee ifneero ineshironkateeri. ⁵ Rooma aakapaeni, okantakaakawo Ishire Tajorentsi akemijanteeri Jeepatzii-totaa-rewo, oyaakowenteeyari itampatzika-shiretee. ⁶ Eeniyitatsi totameshitaa-nita-chari, riima itsipa tee imatziro rirori. Tee okowa-peroteeyaa iroka rashiyiteera Jeepatzii-totaa-rewo. Rootaki kowaperotacha akemijanta-perota-neeri, ari okantyyaa etakoyitawakaantaneeyaari. ⁷ Paerani kameetha pikanta pikemijanta-yitanaki. ¿Itaka okakaaki-mirori kyaariperori? ⁸ Teera rii oka-kaemironi etakimiri riyoshii-witakimi. ⁹ Tema ikanteetaki paerani: “Eepichokiini nawita shineya-kaerori opatha, aritaki omatakiro oshineya-kaero maawoeni opatha.” ¹⁰ Nawentaakari naaka Awinkatharite, riitaki kenkishiryaa-kaemini eero poshoretantawo inashiyitachari. Roo kanteencha otzimatyee rowajankiteeteri kowatsiri itzimpina-shireta-kaemi, okantawitakyaa jempe-rika itzimi. ¹¹ Noyemijantzinkarite-paeni, tee noshintsizimi pitomeshitaa-niyityaa. Arimi nokantyyaa, ¿Arima ikija-neenta-wentee-takinawo nokenkithata-kotziro ikenta-kotee-takiri Jeepatzii-totaa-rewo? ¹² Roo kanteencha, ikaatzi kowayita-tsiriri itzimpina-shireta-kaemi, nokowaki naaka riitaki pithoka-shita-chanimi itotaa-nityaa rirori.

¹³ Pikemi nokante noyemijantzinkarite-paeni. Riyoshiitee-takimi okanta piñaantaawori pijeekae kameetha. Roo kanteencha, tee okameethatzi petakoyiteero okaatzi pikowakaa-shitari eero. Tema roo kameethatzi petakoyitawakaayiteeyaa. ¹⁴ Osheki nawita ñaantsi rojankinate-takiri paerani Ikantakaan-teetaniki, roo kanteencha apaani okanta kowaperotachari ayoteri, ikanteetzi:

Petakoteeyaari pisheninka, pikimita-kaanteeri petakotawo piwatha eero. ¹⁵ Rooma aririka powatsimaa-wakaeyaa opoña pikija-wakaeyaa, aritaki piñaakiro pipeya-shireta-wakaeyaa.

Ikowa-shiteetari, eejatzi okowakaan-tziriri Ishire tajorentsi

¹⁶ Pikemi nokante: Aririka panta-piinta-neero okowakaemiri Ishire tajorentsi, aritaki piñeero pipakahaero okaatzi pikowa-shiwaetari. ¹⁷ Tema eenitatsi pikowa-shiyitari eero, eenitatsi eejatzi okowakaemiri Ishire tajorentsi. Teera oshiya-wakaa iroka, tema inashiyita. Ari okanta kaari panta-piintantawo pikowa-shiyitari. ¹⁸ Roorika Ishire Tajorentsi antakaa-neemironi inintakaa-yitzimiri, teera pañii-moteero Ikantakaan-teetani. ¹⁹ Tee romaanta antapiintzirori ikowa-shiyitari, iroka ikantayita: Tee ikinatawo itsipatari imayempi-waetzi, ipaankinata-wakaa-waeta, ñaathata-shiwaetan-taniri, ²⁰ ramanawaetziri rowetsikaetani, isheryaa-waeta, ikijaneenta-wakaa-waeta, ifnaana-minthata-wakaa-waeta, tee rawentaa-wakaa-waetyaa, ikatsimata-wakaa-waeta, ikosheka-wakaa-waeta, tee rariperotawakaa-waeta, tee raapatziya-wakaa-waeta, ²¹ reshita-kota-wakaa-waetawo rashiyitari, rompojawakaa-waeta, ishinki-waeta, ifnaamaperotakawo roemoshirenka-waetyaa rantantyaawori kaari-perori, rantayitziro jempe-rika oeyitari. Tema rootaki noshintsita-kimiri paerani eero pantantayitawo iroka. Tema aririka pantayitakiro, eero piñeero ipinkathari-wenteemi Tajorentsi. ²² Rooma okaatzi antakaan-tziriri Ishire tajorentsi, añiuro etakotantyyaa, athaamentyyaa, kameetha ajekanee, amatsinkawentaniri, aneshironkatantee, pimanta-waetaniri, oejokirotantaniri,

²³ tsinampa-shireri, ñaako-shiretaniri. Tee othaña-pithateero Ikantakaan-teetziri amatayiteero iroka-paeni. ²⁴ Roo kanteencha, ikaatzi okaerori kaari-perori rashiyitaari Jeepatzii-totaa-rewo, kimiwitaka ikenta-kotaa-yeeromi okaatzi ikowa-piinta-shitari rantashi-yityaarimi rirori.

²⁵ Tema ojeeka-shiretan-teera Ishire tajorentsi, otzimatyee amata-piinteero okaatzi ikowakaa-yiteeri. ²⁶ Tee okameethatzi ajahaa-wenta-waetyaa, tee okameethatzi akantzi-moneenta-kaawaetyaari asheninka, tee okameethatzi eshitako-neenta-waeteri rashiyitari itsipa.

6

¹ Noyemijantzinkarite-paeni, aririka piñeeri tzimatsini rantani, tema antaki-shiretakimi eeroka, pikaminayiri. Paamawentyaa pitsinampashirete, otzimikari pantani eeroka. ² Pamitakota-wakae-yitaneeyaa, pikimita-kaantero powatsinaryaa-kota-wakaa-tyeemi inateetziro tenari. Tema ari okantyyaa pimonkaatan-tyaawori pantayitaneero ikantakaan-tani Jeepatzii-totaa-rewo. ³ Eenitatsi-rika kenkishiryaa-waeta-chari, ikante: “Naaka riiperori.” Apatziro ramatawi-waetaka, tema tekatsi iimatsityaa rirori. ⁴ Tema otzimatyee akenkithashiryaa-kotyaa maawoeni, okini akimo-shire-wenta-wakaeeyaa. Eero akanta-shireta-waetzi: “Nawijkiri irinta.” ⁵ Tema maawoeni otzimayitzi ikowaetakiri antayiteri.

⁶ Ikaatzi ikenkithatakaa-piintee-tziri iñaani Tajorentsi, okameethatzi ipinateri iyoteeriri, tema eenitatsi kowitye-motariri rirori.

⁷ Tekatsira materoni ramatawiteri Tajorentsi. Ikaatzi kowawita-chari ramatawiterimi, apatziro ramatawi-waetaka rirori. Okimiwitakawo oetarika ipankitee-terimi, aririka okithokitanaki eero opaashinitzi okithoki roojatzi riyoyahaete jempe okanta ipankitee-takiri. ⁸ Ari ikimitari ikaatzi antapiinta-kirori ikowa-shiyitari, kimiwitaka rowiitaa-tyeeromi owajankitahaantsi. Riima ikaatzi antayita-neerori okowakaan-tziri Ishire tajorentsi, kimiwitaka riimi owiitee-ronimi kañaanitaantsi. ⁹ Otzimatyeeera aamawentyaa eero aperawentantawo antayiteero kameetha-yitatsiri. Eekiro aatakaa-nakityeero, eero okantzimo-neenta-waetee. Ari okantyyaa añaantee-yaawori oshiyawita-kawori rowiitee-takiri. ¹⁰ Rootaki okowaperotantari aneshironka-yiteeri maawoeni, aaka kyaaryoota-tsini aneshironkata-wakaeeyaa akaatzi akemijanta-yiteera.

Ithaamentawo Pablo ikentako-wentakari Jeepatzii-totaa-rewo

¹¹ Noyemijantzinkarite-paeni, naakataki jankinatzi-mirori nakoki iroka, antawo-paeni nokanta-yitakimiro. ¹² Tema ikaatzi shintsiwenta-kimiri pitomeshitaa-niyityaa, inintakaa-shiwaetawo rirori, rinimota-kaantyaariri ikaateeyinira. Ari okantyyaa eero ikoshekan-teetari ikenkithata-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo ikentakoe-takiri. ¹³ Tema ikaatzi totameshitaa-niteen-chari, tee imonkaataa-jeerotzi Ikantakaan-teetani. Roo kanteencha ishintsi-waetakimi eeroka pitomeshitaa-niteeyaa, ari okantyyaa rajahaa-wentan-tyaari aririka imatakaa-kimiro ishintsitzi. ¹⁴ Rooma naaka tee nokoyi najahaa-wenta-waetyaa, tema roo nokowakiri nothaamentee-yaawo ikenta-kotee-takiri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Tema ikentako-wentakina naaka Jeepatzii-totaa-rewo, okimiwita-naawo okama-pithata-tyeenami jaawiki-jato, ari nokimitzi-motakawo naaka nokama-pithatakiro jaawiki-jato. ¹⁵ Tekatsira oetzi-mota-neeeyari Jeepatzii-totaa-rewo aakarika totameshitaa-rewo, terika atomeshitaa-nita. Tema rootaki kowaperota-naachari ikimita-kaantee owakirami rowetsikaetee.

¹⁶ Ikaate kemijanteeroni nokanta-yitakiri, ari ijeekayitee kameetha, ineshironkaeteeri. Ari ikantayitee-yaari ikaatzi rashi-perotaari Tajorentsi nimaeka, roshiya-witakari paerani Ísrael-paeni.

¹⁷ Ari okaatapaaki noyemijantzinkarite-paeni, tee nokoyi ikosheka-waetee-tena. Tema osheki rowironta-wentee-takinari naaka Awinkatharite Jesús.

Iweyaantawori wethataantsi

¹⁸ Noyemijantzinkarite-paeni, nokoyi ikaminthaa-shireteemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Kyaariwé.

ROJANKINARI PABLO ROTYAANTZINIRI EFESO-JATZI

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo, Rotyaantani Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki ikowakaa-kinari Tajorentsi. Eeroka-paeni nojankina-yitzini pikaatzi rashiyiteemi Tajorentsi, pikemijanta-neeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo janta Efeso-ki.*

² Okantashitzimaetya ineshironkateemi Ashiteeri Tajorentsi, kameetha jeekekkaa-yiteemi, ari ikimiteemiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Itajonka-wenta-shiretantzi Jeepatzii-totaa-rewo

³ Jame ajahaawentee-yaari Tajorentsi, ipaapatetari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki tajonka-wenta-shireteeri rotyaanta-kaeri Jeepatzii-totaa-rewo ipoñaakawo inkitekinta. ⁴ Riitaki iyoshii-yitakaeri paerani tekiraha rowetsiki-roota kepatsi, riyotzitaka ari rashiyitee Itomi, kiteshireri akantzi-motee-yaari, tekatsi ikantakoetee. ⁵ Osheki retakoyitakae. Ari okanta rotyaantan-takaeriri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki opoñaantari itominta-yitee, tema ikoyitaka rirori paerani ineshironka-yitee. ⁶ Rootaki aweshiryaawentantee-yaariri Tajorentsi, tema antawo ikaminthaa-yitee, raapatziya-yitee, rootaki opoñaantari rotyaanta-kaeri Retako-perotani. ⁷ Tema osheki ikaminthaa-yitee, ipinako-wenta-yitee rapatawentakae riraa paerani Itomi. Ari okanta ipeyakotan-teerori antayiwitakawo kaari-perori. ⁸ Ari ikinakaerori Tajorentsi, tema yotaniri rirori, kyaari-perori iroka ikenkishiryaantani rirori. ⁹ Riyotakaa-yiiteero okaatzi ikenkishiree-takari paerani rirori, tekatsi yotawityaawoni okaate ranteeri. ¹⁰ Tema okaatzi ikenkishiretzi-takari, aritaki othotyaaqyaa omonkaa-yiteeyaa. Aririka ipiyee Jeepatzii-totaa-rewo, ari ikaate ipinkathari-wenteeri maawoeni tzimayita-tsiri inkiteki, eejatzi kepatsiki.

¹¹ Ikenkishiretzi-takawo okaatzi riyotakaa-yiteeri nimaeka. Rootaki riyoshii-yitan-teeri, tema ikashiya-kaetzi-takaeri rotyaanteeniri Itomi. Tema okaatzi rantayitakiri, rootaki ikenkishiretzi-takari paerani rirori.

¹² Rootaki imatanta-yitakawori iroka Tajorentsi, okantayaa najahaa-wentantyaariri nokaateeyini netayitakawo nawentaa-nakari Jeepatzii-totaa-rewo.

¹³ Ari pikimita-yitakari eejatzi eeroka-paeni owakira pikemakota-wakiri Jeepatzii-totaa-rewo owakira ikenkithata-koeta-paakiro Kameethari Ñaantsi, pikemijantanaki. Tema ikashiya-kaeta-kimiri paerani rotyaantemiri Ishire tajorentsi, riitaki yotakae-mironi rashiyitaa-tziimi, ari ikantee-taatyeeeroni jeeeka-shiretan-temi. ¹⁴ Tema añakiro tee rookawentee Ishire tajorentsi, ari ayotziri maperori Tajorentsi ithotyahaero okaatzira ikashiya-kahaeri. Ashi owaero roojatzi rokakaakowentan-teeyaariri ikaatzi ipinako-wenteeri rirori rashiyitee. Rootaki roweshi-ryaawentan-teeyaariri otzimi-motziri rowaneenkawo.

Yotashireta-kaantzirori, ooñaawontzirori eejatzi

¹⁵ Tema nokema-kotakimi jempe pikanta pikemijanta-neeri Awinkatharite Jesús, jempe pikanta petakoyitanaari ikaatzi rashiyitaari,†
¹⁶ tee nopakaero namana-kowentzimi, nopasoonkitakowentzimi.

* 1:1 rashiyiteemi Tajorentsi = kiteshireri † 1:15 rashiyitaari = kiteshireri

¹⁷ Namanari Ashitariri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ashitawori owaneenka-wontsi. Rootaki nokowa-kotan-tariri riyoshireta-kaemi, rooñaawonta-peroteemiro jempe ikanta-kota rirori, ¹⁸ ikenkishireta-kaemi okantayaa piyota-kotan-tyaawori royaako-ntziri ikaatzi ikaema-shireteeri, piyota-kotan-tyaawori eejatzi owaneenkata-ka roñaaha-yiteeriri Tajorentsi rashiyitaari, ¹⁹ piyota-kotan-tyaawori eejatzi antawo ishintsinka tekatsi oshiyaarini. Osheki okantakaa-yitee ishintsinka akaatzi akemijanteeri. Tema roojatzi ishintsinka ²⁰ rowiriintan-taariri paerani Jeepatzii-totaa-rewo ikamawitaka, raaneeri inkiteki, roejeeka-waeri rakoperoki. ²¹ Ari ikaateeri Tajorentsi ipinkathari-wenteeri maawoeni pinkathari-witachari, jewawita-chari, tzimawita-chari ishintsinka, omperatan-taniri, maawoeni jempe-rika iiyitari. Teera apatziro ipinkathari-wenteeri ikaatzi tzimayitatsiri nimaeka, ari ikaate ipinkathari-wenteeri tzimayitaa-tsini paata. Maperori rawijantaki, tema pinkathari-perori irika. ²² Tema riijatzi Jeepatzii-totaa-rewo imatakaeri Tajorentsi reewateero maawoeni, roshiyakowaetakari makoryaa-kitzitan-tariri iisaneentani. Riijatzi Jeepatzii-totaa-rewo ikimita-kaanta Tajorentsi riimi iitoyitee-yaami ikaatzi kemijantatsiri. ²³ Riima ikaatzi kemijanta-yitaa-tsiri, kimiwitaka roomi iwatha Jeepatzii-totaa-rewo, ijeeka-shire-yitan-taari. Ithotyero ijeekaki jempe-rika-paeni.

2

Retakotee Tajorentsi rootaki awijako-shire-yitan-taari

¹ Riitakira Tajorentsi owañaayiteemi eeroka-paeni, tema paerani okimiwitaka owamaayita-tyeemimi piyaari-pero-shiretani. ² Rootaki pantayita-piintakiri jempe ikanta piñaayitziri jaawiki-jatzi-paeni, pantashi-yitakawo ikantakaan-tziri etsiyata-kota-kaerori tampyaenka, riitakira kowa-kaayitziriri atziri-paeni ipiyathatyaari Tajorentsi. ³ Ari akantawitakari paerani maawoeni aakapaeni, antapiintakiro akowakaa-shiwaetari, akowa-shiwaetari eejatzi, rootaki akenkithashiryahaa-piintakari. Ari akimitako-yiwitakari ikaate rowajankitahae-teeri. ⁴ Roo kanteencha Tajorentsi neshironkatan-taniri, osheki retakoyitee, ⁵ rañaakaa-yitee owamayi-mawitakae kaari-perori rowañoahae-riranki Jeepatzii-totaa-rewo. (Tema osheki ikaminthahaemi Tajorentsi, rootaki rowawijaako-shiretan-teemiri eejatzi eeroka.) ⁶ Tema rowañoahaeerira Jeepatzii-totaa-rewo, ari roshiya-yiteeri eejatzi aakapaeni. Riitaki kantakaaawori atsipashiretan-taariri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús jenokinta. ⁷ Rootaki rantanta-kawori maawoeni iroka-paeni riyotan-teetee-yaari paata osheki ikaminthaantaki, rotyaanta-kaeri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús rowawijaako-shire-yitee. ⁸ Rootaki piñaantaawori pawijako-shire-yitee pawentaa-yitaari. Tema riitaki Tajorentsi kimitakaan-taawori ipashitee-miro awijako-shiretaantsi, ⁹ teera eeroka materoni powawijaako-shiretyaa aparinoeni. Ari okantayaa eero pajahaa-wenta-shiwaetanta. ¹⁰ Tema rootaki rowetsika-yitan-takaeri akemijanteeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, antayita-piinteeniri kameethayitatsiri, rootaki ikowakaa-yitakaeri paerani antayiteniri.

Ariperoteeri Jeepatzii-totaa-rewo ikentakoe-takiri

¹¹ Tema maawoeni eeroka-paeni kaari Judá-paeni, iiyitzimi nosheninka-paeni “Kaari totameshitaa-rewo.” Riima rirori-paeni iitawakayita “Totameshitaa-rewo.” Tekatsi oetzimaetyaa, tema rantashi-yitakawo

koñaanita-tsiri awathaki. ¹² Pikenkithashiryahaa-kotyaa, paerani tekira pikemijanteriita Jeepatzii-totaa-rewo, tee pitsipa-witari Israel-paeni, pinashitee-yakani. Tee piyotako-witawo ikantakaan-teetani, tee piyotakowityaawo eejatzi ikashiya-kahae-teeri. Okantawitaka piyeeki kepatsiki, tee piyotako-tziri Tajorentsi, tee piyowityaa aririka pawijakoteemi. ¹³ Rooma nimaeka pikemijanteeri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, paapatziyaari Tajorentsi. Okantawitaka inteena powawitakari paerani, roo kanteencha rapatawentakimi riraa paerani Jeepatzii-totaa-rewo, aripaete paapatziyaari Tajorentsi. ¹⁴ Ari okanta ikantakaawo Jeepatzii-totaa-rewo ajeeanta-taari kameetha. Riitaki kantakaa-kawori Judá-paeni isheninkatan-taariri kaari Judá-paeni, raakameethata-wakaa. Tema paerani osheki ikijaneenta-wakae-yitaka. Rooma nimaeka okimiwitaka ifanto-ryaatyeeromi tantotsi otsipayi-witaririri. ¹⁵ Tema paerani nosheninka-paeni ikijaneentakiri maawoeni kaari nosheninkata, kaari yotakoteroni Ikantakaan-teetani. Roo kanteencha ikemaatsi-waetakawo paerani iwathaki Jeepatzii-totaa-rewo, ipeya-pithateeri kantakaan-tzirori ikijaneenta-wakaa, ari opoñaanaa raakameethata-wakae-yitanaa, okimiwita-nakawo apaanimitziri ikantanaa nimaeka. ¹⁶ Tema ikamawentakae paerani Jeepatzii-totaa-rewo ikenta-kotee-takiri, ari okaatapaaki akijaneenta-wakaa-piintaka, ikimitakaan-teero owamaaki-tyeeromi. Tema apaani akantanaa awathaki aripero-yiteeri Tajorentsi. ¹⁷ Roo ikantee-tantari paerani: Ipokaki, ikamanta-yiteemiro kameethari ñaantsi okantyaa piyeekan-teeyaari kameetha, tema inteena piyeeka-yitaki. Ari ikimita-yitakiriri eejatzi jeekayita-tsiri okaakiini.

¹⁸ Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo kantakaa-kawori añaanta-yitaawori akaateeri awentaari Tajorentsi, tema apinto iroka Ishire tajorentsi matakaerori. ¹⁹ Tee piyotako-witari paerani Tajorentsi, tee pisheninka-witari eejatzi. Roo kanteencha pikimita-yitaari nimaeka ikaatzi kemijanta-yitziriri, tee pinashitzi-motaa-ri, tema pisheninka-yitaari Tajorentsi. ²⁰ Pikimiwitanaawo eerokami pankotsi rowetsikae-takimi. Riima Kamantan-taniri-paeni eejatzi Otyaantaa-rewo-paeni riitaki kimitakyaa-wonimi kijopatha jempe rowetsikae-takiro pankotsi. Riima Jeepatzii-totaa-rewo riitaki otzinkami.* ²¹ Tema okaatzi rowetsikan-teeta-kawori pankotsi, kameetha ojoyitaka, roo rowetsikan-teetaawori itajorentsi-pankote Awinkatharite. ²² Ari pikimi-yitanaari eeroka-paeni pikimiwitakawo jempe okanta ojoyita kameetha pankotsi, ari ijeeka-shiretan-teemi Tajorentsi.

3

Retakotee Tajorentsi rootaki awijako-shire-yitan-taari

Ikenkithata-kaeri Pablo kaari Judá-paeni

¹ Rootaki opoñaantari, naaka Pablo, tema romonkyahae-takina nokenkithata-koteemiri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo eeroka-paeni kaari nosheninkata, ² piyoteeyini riitaki Tajorentsi owakinari nokenkithata-kaayiteemi, tema antawo ineshironkatakimi. ³ Tema nojankinatakimiro eepichokiini jempe okanta roñaahae-takinawo kaari riyotakowiteeta paerani. ⁴ Aririka piñaanatakiro, aritaki piyoteero okaatzi niyotakoteeriri naaka Jeepatzii-totaa-rewo kaari riyotakowiteetari paerani. ⁵ Tema paerani tekatsi atziri yotakowi-tyaawoni ranteri Tajorentsi. Roo kanteencha iyotakaana Ishire tajorentsi nokaatzi Notyaantaa-rewotzi

* **2:20** otzinkami = mapithanahaa, tema rootaki mapitatsiri rowetsikae-tzirori pankotsi kanta-kota-chari.

eejatzi Kamantan-taniri-paeni. ⁶ Iroka kaari riyotako-witeeta: Tema rawijako-shiretzi-teeyaa kaari nosheninkawita aririka ikamantee-teeri Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Ari roñahae-teeri ikashiya-kaehae-takiriri Judá-paeni, tema isheninkata-wakaa. ⁷ Rootaki nomatan-taawori nimaeka nokenkitha-yiteero, tema riitaki Tajorentsi tajonka-wenta-shiretanari nantantawori okaatzi aawyaa-shireta-kaenari ishintsinka, tema osheki ikaminthahaana.

⁸ Tema naaka rawijani maawoeni rashiyitaari Tajorentsi. Roo kanteencha ikaminthahaana naaka, ishinetakina nokenkithateeniri Kameethari Ñaantsi kaari Judá-paeni, rootaki riyotan-teeyaari osheki itajonka-wenta-yiteeri Jeepatzii-totaa-rewo.* ⁹ Ishineta-kinawo noñaaawonteeniri okaatzi omanako-witaka paerani ranteri Tajorentsi. Tema riitaki wetsika-yitakirori maawoeni añaaayiteeri nimaeka. ¹⁰ Rootaki rantanta-kawori maawoeni iroka, okantyyaa riyotan-tyaari inkite-weri-paeni pinkathari-yitatsiri jempe ikanta Tajorentsi, aririka iñaaayitee akaatzi akemijanteeri. ¹¹ Tema ashi royoiro ikenkishiretzi-takawo paerani rantero, rootaki rotyaantantakariri Awinkatharite Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ¹² Tema awentaari nimaeka Jeepatzii-totaa-rewo, aritaki raakameethatee Tajorentsi, eero athaawanta-shireta-waetari. ¹³ Rootaki nokantan-tzimiri: Paamaeyaa okantzi-moneentzimi-kari okaatzi nokemaatsita-kowentakimi. Tema rootaki pajahaayitee-yaari eeroka-paeni.

Antawo etakotaantsi kaari ithotyahaete riyotakoetero

¹⁴ Rootaki opoñantari notziwerowa-shitari Ashitariri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ¹⁵ tema riitaki Tajorentsi ashiyitaariri maawoeni, ikimita-kaanta-yitee aakayitee isheninka. Okantawita aakarika inkite-weri, aakarika jaawiki-jatzi. ¹⁶ Nokowa-kota-piintakiri Ashiteeri, otzimi-motziri owaneenkatan-tyaari, antawo itajonka-wenta-yitemi, raawyaa-shireta-kaayiteemi Itajorenka. ¹⁷ Nokowa-kota-piintakiri eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo ijeeka-shiretan-temi, tema pawentaa-yitanaari eeroka-paeni. Pikimita-kotyaaawo pankirentsi parithata-tsiri kameetha, rootaki pikiwintantanaakyaari retakotanka. ¹⁸ Rootakira ikematha-perotan-teeyaawori ikaatzi rashiyitaari Jeepatzii-totaa-rewo, ikimiwitakawo antawotatyeeemi retakotanka, jantha okaatemi, ojenokityaami, inthomoekitatyeeemi. ¹⁹ Rootaki namana-kotanta-piintzimiri pikematha-peroteero antawo retakotee Jeepatzii-totaa-rewo, awijiro maawoeni riyotako-witeetari, rootaki piñaaantee-yaawori ithotyeeemi Tajorentsi ijeeka-shire-perotan-teemi.

²⁰ Jame athaamentee-yaari Tajorentsi, tzimatsiri ishintsinka, riitaki ñaakaayiteeroni osheki awijanakiro okaatzi akowako-yitziriri. Eero athotyero akenkithashiryaa-koteero ishintsinka aririka añaaayiteero okaatzi rantzimo-shire-yiteeri. ²¹ Jame ajahaawentee-yaawo okaatzi rantakaa-kiriri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, eejatzi okaatzi rantzi-moteeriri awentaa-yitaariri. Ari ikimitee-yaari ikaate acharini-yitee-yaari, ashi rowaero eejatzi rajahaa-wentee-yaari rirori. ¡Kyaariwé!

4

Owithaha ikantakaa-yitee Ishire tajorentsi

* 3:8 rashiyitaari = kiteshireri

¹ Aritakira okantayitakari, tema rashita-kotee-takina nokenkitha-koteeri Awinkatharite. Rootaki nokantan-tyaamiri: Panta-piinteeniri ikowakaa-yiteemiri, tema iyeema-shiretani pinayitatzii. ² Tsinampari pikanteeyaa, amatsinka pikanteeyaa, kisashiwaeni pikanteeyaa petakotawakaayetaiyaa. ³ Piñaashintsi-yitee-yaawo piyaata-kaero pijeeki kameetha, tema riitaki Ishire tajorentsi owithaha-wakae-yiteemiri. ⁴ Oshiyawaetakawo apaani akantanaa awathaki, tema apaani ikanta Ishire tajorentsi. Ari oshiyari eejatzi apaani okanta ikashiya-kaayiteemiri Tajorentsi poyaako-neenteeri. ⁵ Apaani ikanta Awinkatharite, apaani ikanta akemijanteeri, apaani ikanta omitsitsiyaa-wentaari. ⁶ Apaani ikanta Tajorentsi, riitaki Ashiyiteeri maawoeni. Riitaki pinkathari-wenta-yiteeri maawoeni, rithotyahiro ijeeka-shire-yitanta maawoeni. ⁷ Roo kanteencha, otsipayitaka imatakaa-yiteeri Jeepatzii-totaa-rewo itajonka-wenta-yitakaera. Oshiyawaetakawo oetyaami ipashiyita-kaerimi. ⁸ Rootaki rojankinata-koetakiri paerani ikanteetzi:

Owenonkaa, reewayiteeri rotsinampaakiri owayiri-witakariri. Tema okaatzi raapithatan-takiri, ipashiyitaari rowayirite.

⁹ ¿Oetaka ikantan-teetari: “Owenonkaa?” Rootakira ikantan-teetari, tema retapaentawo ipoka-paentzi jaka jaawiki kepatsiki. ¹⁰ Tema ikaatzi osaawiinkaen-chari kepatsiki, riijatzi owenonkaa-chari rawija-peroteero ojenokitzi inkite, rootaki rithotyahan-tawori ijeekan-taawo maawoeni jempe-rika-paeni. ¹¹ Riitakira tajonka-wentan-tayitaa-tsiri okanta Otyaantaa-rewotan-taari aakapaeni. Eenitatsi Kamantanta-nirita-tsiri. Eenitatsi otsipa kenkithata-kaanta-neerori ñaantsi rawijinko-shiretan-teetari. Eeniyitatsi otsipa jewayita-neeriri kemijantzinkari, eeniyitatsi eejatzi iyotaantaneri-paeni. ¹² Ari ikantayitaari maawoeni irika-paeni, riityitakira yotakaa-yiteerini ikaate rashiyitaari Jeepatzii-totaa-rewo jempe ikantayaa rantawaeteeniri, ikine rowetsika-shireta-kaayitee-yaari, roshiyant-teeyaawori iwathami Jeepatzii-totaa-rewo rinatzii. ¹³ Roojatzi añaantee-yaawori iyotako-peroteeri Itomi Tajorentsi, oshiyawomi awithaawakaayetaiyaami akemijanta-yiteera. Rootaki amatantyaawori aatakaero oshiya-kotee-yaari Jeepatzii-totaa-rewo, antakishireri akanteeyaa. ¹⁴ Aritapaaki oshiyakari ikantahanki eentsi, owanaa ipaashini-yitzi eekiro riyaatatye ikimotate. Tema ari ikantayitari kaari shenkaa-tsini ramatawiteeteri, riyoteete-rika kaari tampatzikata-tsini. Riyyitaki oshiyakawori ahapana-yitakaeri tampyaa, okinayitzi jempe-rika-paeni. ¹⁵ Tema rootaki akenkithata-koyitee kyaari-perota-tsiri okantakaakae etakoyi-tantaa. Otzimatye ataki-shire-yitee, oshiyaari jempe ikanta Jeepatzii-totaa-rewo. Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo oshiyane-yaawonimi aeto. ¹⁶ Rooma maawoeni aakapaeni oshiyawo roorikami iwatha. Tema apaani atziri oemonka-chari iwathaki kameetha oowithaha-wakae-yita jempe rowawir neyita, tema kameetha ikanta ithonki iwathaki. Ari akantayitee-yaari aakapaeni iwathayiteera Jeepatzii-totaa-rewo, antawaeteeniri kameetha, amitakota-wakae-yitaneyaa, etakotawakaanaiyaa eejatzi.

Owakirari añaantari ikantakaa-yitaawo Jeepatzii-totaa-rewo

¹⁷ Pikeme nokantemiro okaatzi riyotakaa-kinari Awinkatharite: Aritapaaki poshiya-koyitakari jaawiki-jatzi-paeni, tema aminaashi-yitaka rantayitziro rirori okaatzi ikenkithashiryaa-yitari, ¹⁸ oshiyawaetakawo ikenkithashiryahaani jempe okanta tsirenirikiri. Kijoshireri ikantayitaka, tee ikowaeya-nitzi riyota-koteeri Tajorentsi, tee iñaawotzi inintee-yaawo inintakaa-witakariri. ¹⁹ Tee ikaaniwenteeyaa, roo ayimatakiri

imayempinka, iyaari-pero-shirenka rameta-piintakari. ²⁰ Rooma eeroka-paeni, piyota-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo, tee okameethatzi pantayiteero iroka-paeni. ²¹ Tema kyaari-pero-rika pikemijanteeri, piyotaneero kyaaryoori inatzii okaatzi riyotaanta-paentziri rirori. ²² Jempe-rika pikanta-witaka pikaariperotzi paerani, otzimatyee powashaanta-yiteero, tema amatawitakimi okaatzi piñaama-waeyitari eeroka. ²³ Tema otzimatyee poshiya-kaanteero oowakerataa-tyeemi pikenkithashiryahaani. ²⁴ Otsizmatyee piowakera-shire-yitee, rootaki rowetsikan-takimiri paerani Tajorentsi poshiyaari rirori, tampatzika-shire-perori pinatyee, kiteshireri pikanteeyaa.

²⁵ Teera okameethatzi pamatawita-neeri pisheninka-paeni, roo kameethatatsi piña-nitee-yaawo kyaaryoota-tsiri. Tema oshiyanaa-tyaawo oowithaha-wakae-yityaami. ²⁶ Ari okantari eejatzi, aririka pikijyaa, pikyaaryote pikaaripero-shiretzi-kari. Otsizmatyee piñaashintsityaawo powawijaan-tyaawori intsipaeteeni pimashirenka, eero pimaakotziro roojatzi otsipa kitejiri, ²⁷ pishineteeri-kari Kamaari rantakaemiro kaari-perori. ²⁸ Koshintzi-rika pinatzii, powashaanteero, otzimatyee pantawaetee. Pikemaatsi-wentee-yaawo pantawae-wentero pikowayitziri, okantyya piñaantyyaawori otzimimo-yiteemi, ari okantyya pipashi-yitan-tyaari ashironkaa-yitachari. ²⁹ Ari oshiyari eejatzi, teera okameethatzi piñaawaeta-shityaawo kaari-perori ñaantsi. Tema roo piñaawaeta-piinte kameethari ñaantsi, ari okantyya powetsika-shireta-kaantee-yaariri kemayitemini. ³⁰ Eerorika pantayita-neero kameethata-tsiri, aritaki rowashiretakota-kota-kyaami Ishire tajorentsi poñaachari Tajorentsiki. Tema riitaki aamakowenta-piinta-kimiri roojatzi paata pawijako-shiretan-teeyari. ³¹ Powashaantero nimaeka pikisashiretaka, aritapaaki pikija-piintaka, piña-katsimatantzi, piñaana-minthatan-tayitzi, pikishimatantzi. Otsizmatyee powashaanteero pantayitakiro kaaripero-yitatsiri. ³² Tema otzimatyee pikameethashiretee, pineshinonkatawakaayetaiyaa. Otsizmatyee pipeyako-yiteeri ikaatzi awaaripero-shireta-kimiri, roshiyemira Tajorentsi ipeyakoteemi rirori ikowa-kotzi-moteemira Jeepatzii-totaa-rewo.

5

Jempe ikanteeyaa rashitaari koñeri

¹ Tema retakotani pinatzii Tajorentsi itomiyiteemira, otzimatyee poshiya-kotee-yaari roshiyaha rirori. ² Etako-shireri pikantante, poshiya-kotyari Jeepatzii-totaa-rewo retakoyitakae, ratsipe-wentakae ikentakoeteri. Rootakira oshiyakawori okajankae-nkatzi ipometee-tziniriri Tajorentsi, osheki akameethatzi-motakari.

³ Tema rashiteemi Tajorentsi eeroka-paeni, teera okameethatzi pimayempi-waete, maperori okoweenkatzi. Tee okameethataa-jaetzi pikenkitha-waeta-koyiteero. Ari oshiyari otsipa kaaripero-yitatsiri, eejatzi oshiya aririka piñaama-yityaawo ashaahawontsi.* ⁴ Tee okameethatzi piñaawae-yiteero kaari-perori, poetsinampaan-tayite, tekatsi pantyaawoni iroka-paeni. Tema roo kameethatatsi piwetharyeeri Tajorentsi. ⁵ Tema piyotahaeyini eeroka eerowa rahaeteeri ikaatzi mayempi-waeyita-tsiri jempe ipinkathari-wentantee Jeepatzii-totaa-rewo itsipataari Tajorentsi. Ari roshiyaari eejatzi ikaatzi kaaripero-shireta-waeta-tsiri, ikaatzi netawiyitawori ashaahawontsi roshiya-kaantawo itajorentsitemi inatyee.

* 5:3 rashiteemi = kiteshireri

6 Paamawentyaa ramatawitee-tzimi-kari. Tema eenitatsi kaminaa-yitemini ikowe ramatawitemi, ari okantyya roetzipinaa-shiretan-tyaamiri. Aritakira rowajankitaa-yiteeri Tajorentsi ikaate piyathata-chani. 7 Tee okameethatzi eejatzi pitsipa-minthatyaaari irika-paeni. 8 Tema paerani tekira pikemijanteriita Awinkatharite, oshiyawaetaka pijeeka-tyeemi otsirenirikitzi, pantayita-piintakiro kaari-perori. Roo kanteencha rashiyiteemi Tajorentsi, oshiyawaetaa pijeekaa-tyeemi okoñeetzi. Rootaki pijeekan-teeyaari kameetha poshiya-kaanta-nakiro ijeekaetzi okoñeetzi. 9 Tema ijeeka-shiretan-teemi Ishire tajorentsi, aritaki piñaayiteero pikaminthaantee, pitampatzika-shiretee, piñaawaeta-piinteero kyaaryoori. 10 Oztimatyee panta-piinta-yitaneero kameethatzi-motyaarini Awinkatharite. 11 Ero pitsipa-minthatari oshiyakariri jeekayitatsiri otsirenirikitzi. Tema pikaminaa-thateri, tema tee okameethatzi rantayitziri, amina-mina-waetaantsi inatzi. 12 Tema owanaa owaañaantzi aririka akenkithata-kotero okaatzi ranteeziri omanani-kiini. 13 Roo kanteencha aririka pikaminaa-thatakiri, oshiyawaetaka pootatyee-nirimi iyaari-peronka. Aritaki ikenkithashiryaa-yitaneeyaa, ikowaneero rirori ikameethashire-yitee, tema oshiyaaawo ijeekanaa-tyeemi okoñeetzi. 14 Rootaki ikantee-tantakari:

Aritaki pimaake, pikakite,
Pitzinahae pitsipa-yitakari kowakonkari,
Riitaki ooteemini Jeepatzii-totaa-rewo.

15 Aamawenta pikanta-wentee-yaawo okaate pantayiteri, eero poshiya-koyitari majontzi-shireri, tema poshiya-kotyaari ikantayita yotaniri. 16 Ero piyeeka-waeta-shita, tema eenitatsi osheki kaari-pero-shireri-paeni nimaeka. 17 Ero pimajontzi-shireta-waetzi, tema pikowa-kowataatero pikemathateero ikowakaemiri Awinkatharite. 18 Ero pishinki-waeta, tema osheki okoweenkatzi. Tema okowa-perotatyaa ijeeka-shiretan-teeyaami Ishire tajorentsi. 19 Pikenkitha-waeta-neero eeroka-paeni Mampaantsi, pomampaa-yityaawo okaate riyoshireta-kaemiri Ishire tajorentsi, oashiryawaenta pikanta-wentee-yaari Awinkatharite. 20 Ariwé powapiinteeri Ashiteeri Tajorentsi piñaayitziro maawoeni jempe-rika oeyita, tema pinkathari powayiteeri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.†

Pipinkathata-wakae-yiteeyaa

21 Oztimatyee pipinkathata-wakae-yiteeyaa, tema pinkathari powayiteeri Tajorentsi. 22 Iinanteetari, pipinkathateeri piimi-paeni, poshiya-kaanteri pipinkathatziiri Awinkatharite. 23 Tema ikaatzi iimenteetari reewatziro iina, roshiyakari Jeepatzii-totaa-rewo reewatziri kemijantzinkari-paeni. Tema irika Jeepatzii-totaa-rewo roshiya-kaantari kemijantzinkari-paeni riimi iwatha, riimi Jeepatzii-totaa-rewo iitotanee-yaami kemijantzinkari-paeni. Riitaki owawisaako-shire-yiteerini. 24 Tema maawoeni kemijantzinkari-paeni pinkathari rowaeri Jeepatzii-totaa-rewo, ari oshiyaaari tsinani-paeni opinkathata-piinteeri oemipaeni. 25 Iimenteetari, petakoyityaawo piina-paeni, poshiya-kotyaari Jeepatzii-totaa-rewo retakoyitakari kemijantzinkari-paeni, riita-jaantaki atsipewentakari ikamawenta-yiteeri. 26 Rootaki rantanta-kawori iroka okantyya ikite-shireta-kaanteeri. Arira omatanaari aririka romitsitsiyaatan-teete, ikanta-piinteetzi: “Nokemijanteero Iñaani.” 27 Tema ikowatzii Jeepatzii-totaa-rewo kiteshireri ikantayiteeyaa ikaatzi kemijanteeriri, oshiya-jaantakimi tee ikaaripero-shire-mitzi eepichokiini. Tema roshiya-kotari Jeepatzii-totaa-rewo ikanta

† 5:20 pinkathari powayiteeri = waerontsi

aatsini iina, tee ikoyi iñeero iinantyaari otsimetsi-waete, opitsi-pooki-waete, tema owaneenka okantyyaa. ²⁸ Rootaki rantayiteeri iimenteetari, retakotyyaawo iinapaeni. Roshiya-kaantero jetakotaro iwatha rirori, ari roshiya-nerori eejatzi iinapaeni retakotyyaawo. ²⁹ Tema tee iñaetzi atziri kemaatsita-kaawaetyaawoni iwatha, tema etakotziita ikanta. Aritakira roshiyeeriri eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo ikaatzi kemijanta-yiteeriri. ³⁰ Roshiya-kaanta-yitaari riirikami imashi, riirikami itonki, riirikami maawoeni iwathaki. ³¹ Tema ikanteetzi:

Rootaki eero ijeekantaa maenari-paeni ashitaririki aririka raawakaa-neeyaa, tema apaani ikantaneeyaa iwathaki oshiyawaetyaawo iowithaha-wakaha-yaami.

³² Osheki okompiwitaka paerani ikemathateetero iroka. Tema riiwitaka Jeepatzii-totaa-rewo oshiyakaa-wentacha eejatzi kemijanta-yiteeriri. ³³ Ari okantari, otzimatyee petakoyetaiyyaaro piina-paeni, poshiyaha petakota eero. Ari okantayita-neeyaaari eejatzi iinanteetari, otzimatyee pipinkathayiteeri piimi.

6

¹ Eentsi-paeni, pikemijanteeri ashitzimiri, tema rootaki kameethata-tsiri ikowakaemiri Awinkatharite. ² Tema osheki ikantakaan-takiri paerani Tajorentsi. Roo kanteencha ari ojatekakari apaani Ikantakaanani otzimi etanakawori oñaahan-tziro ikashiya-kaakaeri Tajorentsi, ikanteetaki: Pipinkathateeri pipaapate eejatzi pinaanate.

³ Aritaki pijeekae kameetha, ojamani pikantyyaa paminawaete kepatsiki.

⁴ Rooma eero-ka-paeni ashitaanari, tee okameethatzi pikijakaa-waeta-shityaari pitomi-paeni, tema roo kameethatatsi pitampatzika-yiteri, pikaminyeri jemp okanta ikoyiro Awinkatharite.

⁵ Omperataa-rewo, pikemijanteri eero-ka-paeni okaate romperatyaamiri omperatzimiri. Eero pamatawi-waetziri. Pinkathari poyeri, poshiyakaanteri pipinkathatziri Jeepatzii-totaa-rewo. ⁶ Eero powakowenta-shiwaeta pantawaeteniri aririka raminemi, roo ponimota-kaantyyaari. Tema ashi poyero pantawaeta-piinteniri, tema romperatani rowaneemi Jeepatzii-totaa-rewo, pantero ikoyiri Tajorentsi. ⁷ Shiretha pikantawentyaawo rompera-yitzimiri, poshiyakaantero riitakimi Awinkatharite pantawaeteni, kaarira atziri. ⁸ Tema iyotayee-yakini, riitaki Awinkatharite pinayiteeni okaatzi antayitakiro kameethari, okantawitakyaa aakarika omperataa-rewo, terika romperateetee. ⁹ Ari poshiyaari omperatanteri-paeni, otzimatyee paakameetha-yiteri pomperatani, eero pajariimawaetari. Tema romperatari Inkite-jatzi pomperatani, ari roshiyi-tzimiri eejatzi eero, romperatzimi. Tekatsi atziri oshiya-kotyyaari Tajorentsi riroperori rinatzi.

Ipiya-wenta-shiretan-tziri kemijanta-naatsiri

¹⁰ Noyemijantzin-karite-paeni, tonta-shireri pikantyyaa, tema riitaki Awinkatharite otapi-shiretan-tyaamironi ishintsinka. ¹¹ Poshiyakaantero pikithaata-kota-tyeeyaawomi rashitari Tajorentsi ipiyako-wentanteetari. Rootaki piñaantyyaawori pipiyatyyaari Kamaari. ¹² Tema kaari atziri kosheka-yiteeni, riitakira kosheka-mintheteeri kaari koñaayitatsi. Riityitaki pinkathari-wentan-teentsiri, eniwiita-chari ishintsinka, tsireniweri rinayitzi, riitaki ompera-minthatariri jaawiki-jatzi, riijatzi antzita-kawori kaari-perori jenokinta. ¹³ Tema rawentaawo apaani soraro

iithaari eshirota-tsiri, ari poshiya-neeeyari eeroka pawentaa-yitaneeyaari Tajorentsi aritaki piñaakiro pipiyako-wentyaa. Tema aririka piñaashintsi-perota-nakyyaa, tekatsira eewoka-shiretemini. ¹⁴ Pikyaaryooyitee, poshiya-kotyaari jempe ikanta rowetsikaanta soraro-paeni. Tema rootaki retapiinta roojo-thaki-yitana-kyaawo iithaari eero ipakoowaetanta. Ari poshiya-piinta-neeeyari eeroka-paeni, pikenkithashiryahaa-koyitaneero kyaaryoori, ari okantyyaa eero pipakoo-shireta-waetanta. Tema ikithaata-piintawo soraro-paeni eshiro-taki ichopineeki, ikine otzikaa-wenteri. Ari poshiya-neeeyari eeroka-paeni tampatzika-shireri pikantayitaneeyaa, tema rootaki otzikaa-wenta-shire-yitemini. ¹⁵ Ikyaaanta-piintari soraro-paeni royiri iitziki, ikine riyayite jempe-rika-paeni. Ari poshiya-yitaneeyaari eeroka-paeni aamawenta pikanta-piinteeeyaa ikine piyaayite jempe-rika-paeni pikenkithata-koteero Kameethari Ñaantsi ijeekan-teetari kameetha. ¹⁶ Rawentaa-piintawo soraro-paeni rotzikaa-wenta-mento roteeya-yitziri eero okentantari paama-yiteen-tsiri chekopi. Ari poshiya-yitaneeyaari eeroka-paeni pawentaa-perota-neeeyari Tajorentsi ikine potzikaa-wenta-shireta-neeeyaa pipiyatan-tyaari Kamaari. ¹⁷ Rawentaa-piintawo soraro-paeni eshiro-naki ramantheetari. Ari poshiya-yitaneeyaari eeroka-paeni pawentaa-yitaneeyaa rowawisaako-shireteemi Tajorentsi. Ipiyako-wentanta-piintawo rowathaa-mento soraro-paeni. Ari poshiya-yitaneeyaari eeroka-paeni pipiyako-wentan-tyaawo Iñaani Tajorentsi ikenkishireta-kaemiri Ishire tajorentsi. ¹⁸ Pamana-piintayitee, tema Itajorenka Tajorentsi pampitha-shireta-kaeyaamini pikowakoteriri. Kyaaryoori pikanta-yitaneeyaa ikine pamana-koyita-piintaneeri maawoeni rashiyitaari Tajorentsi.* ¹⁹ Impoña pamanako-yitakana naaka, iñaaperota-kaantyaanari Tajorentsi niyotan-tyaari nokenkithataneero Kameethari Ñaantsi kaari riyotako-witeeta paerani. ²⁰ Tema roo kameethatatsi noña-pero-wentyaawo nokenkithata-kaante. Rootaki jominkyaawentaitakenari. Roo kanteencha eekiro niyaata-kaatyero nokenkithata-kaante roojatzi nomatan-takyaawori nantayiteero okaatzi rotyaantan-teeta-kinari.

iweyaantawori wethataantsi

²¹ Aririka rareeta-paakyyaa Tíquico janta pijeekahaeyini, riitakira kamanta-paakimini jempe-rika nokantaka, jempe-rika oeta nantayitakiri jaka. Tema irika Tíquico noyemijantzín-karite rinatzi, netakoperotakari. Riitaki kyaaryooteentsi ramitakotakina nokenkithata-kaantaki. ²² Roo notyaantan-tyaariri, okantyyaa piyotan-tyaari jempe nokanta nojeekahaeyini jaka. Ari okantyyaa pithaamenta-shiretan-tyaari eeroka-paeni.

²³ Ari okantamaeta noyemijantzín-karite-paeni. Onkamintha ijeekakaa-yiteemi kameetha Ashiteeri Tajorentsi, ari roshiyemiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Ari okantyyaa petakotawakaantanaiyaari, awentaa-shireri powanaeri. ²⁴ ¡Onkamintha ineshironkateemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, pikaatee-yinira petakoperoyetaari! ¡Maperoriwé!

* 6:18 rashiyitaari = kiteshireri

ROJANKINARI PABLO ROTYAANTZINIRI FILIPOS-JATZI

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo otyaantzi-mirori iroka jankina-rentsi, rii notsipatakari Timoteo nojankinatzi-miro. Tema romperatani Jesús Jeepatzii-totaa-rewo naaka-paeni. Eeroka nojankina-yitzini pikaateeyini janta nampitsiki Filipos, pikaatzi rashiyiteemi Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. Riijatzi nojankinatzi ikaatzi jewayitzimiri pikemijanta-yitee eejatzi ikaatzi amitako-yitziriri.

² Okantashitzimaetya ineshironka-teemi Ashiteeri Tajorentsi, kameetha ijekakaa-yiteemi. Ari ikimiteemiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Ramakoyitari Pablo kemijantaniri-paeni

³ Aririka noshireta-kota-piintemi, osheki namanari Tajorentsi.

⁴ Nokimoshireta-piintaki aririka namanako-yiteemi, ⁵ tema ari akaateeyakini akenkithata-kotziro Kameethari Ñaantsi. Ashi powanakiro paerani owakira pikemawakina nokaman-tapaa-kimiro ñaantsi, tee pipakaa-nakiro roojatzi nimaeka. ⁶ Niyota-kotzimi naaka osheki okameetha-taki retanakawo Tajorentsi rantzi-moteemiro kameethari, tema riitaki thotyaa-kaemironi paata ipiyapaaki-rika Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

⁷ Tema kameetha okanta nokenkishiryaa-kota-piintee-mi, netakoyitani eeroka. Okantawitaka romonkee-takina naaka, ari akaatzi ineshironka-yitee Tajorentsi. Ari okantari eejatzi rahaeta-nakina pinkatha-rentsi, tema nokenkithatakiro janta Kameethari Ñaantsi. ⁸ Riitaki yotatsi Tajorentsi osheki nokowityaa-teekimi noñaayitemi. Rootaki retakotanka Jesús Jeepatzii-totaa-rewo kantakaawori. ⁹ Namana-kota-piintakimi petakoperotan-tantyaariri, piyotanitee, pikemathateero maawoeni, ¹⁰ omatantyaari panta-piinta-yiteero kameethari. Ari okantya pikiteshiretan-tyaari, eero otzimanta ikanta-kotee-temiri paata ipiyaki-rika Jeepatzii-totaa-rewo. ¹¹ Okantashitzimaetya itampatzika-shireteemi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo okanta pantayitan-taawori kameethari. Rootakira iweshiryaa-wentan-teeyaariri Tajorentsi, rajahaa-wentan-teeyaariri.

Nañaantaari Jeepatzii-totaa-rewo

¹² Noyemijantzín-karite-paeni, nokoyi piyota-kotero okaatzi awiji-motakinari. Teera othataa-shiwaetyaa awiji-motena iroka-paeni, tema rootaki inteenatakotantyaari Kameethari Ñaantsi rawija-kotee-tantari. ¹³ Aritaki matzimaetaka, tema ikaatzi jeeka-pankotziriri pinkathari, owayiri-paeni aminako-wentanari, riyotee-yakini maawoeni rominkyaaawentashiteetani Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁴ Ikanta iñaayitakina noyemijantzín-karite-paeni romonkeetana, tee ithaawae-yanakini, eekiro ikenkitha-yitana-kitzii, rawentaa-pero-yitanakari Awinkatharite.

¹⁵ Tzimayita-tsira jaka oshiyakawaeta-tsiri ikenkithata-kotziri Jeepatzii-totaa-rewo, osheki ikowaki rawijena ipinkathateeteri okantya ikijaneentan-teetenari naaka. Roo kanteencha eeniyitatsi itsipa etakoperotanari, kameetha ikenkitha-yitanaki rirori. ¹⁶ Irika-paeni ikaatzi kijaneenta-kinari, tee ishinetziri atziri-paeni ikemijantena, apatziro ikoyi ikemijanteeteri okantya rawijan-tenari naaka, rootaki

roshiyaka-waetantari ikenkithata-kotziri Jeepatzii-totaa-rewo. Ikwatzii irika-paeni ikemaatsitakaa-perotee-tena romonkyahae-takina.* ¹⁷ Riima ikaatzi etakota-perota-kinari, riyoteeyini rirori Tajorentsi kantakaawori romonkee-tanta-kinari okantayaa nokenkithatan-tyaawori Kameethari Ñaantsi. ¹⁸ Tekatsi oetzimaetyaa itzimawitaha kijaneentanari, roo kowaperotacha riijazti Jeepatzii-totaa-rewo ikenkithata-koteetzi. Rootaki oemoshirenka-kinari. Ari omaperotyaa nokimo-shirete, ¹⁹ tema niyotzi rooteentsi romishitowae-tena. Okantakaan-tziro pamana-kota-piintakina, ineshironkata-piintakina Itajorenka Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁰ Roo nokowa-perotziri nimaeka nokenkithata-koteeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tekatsi nothaawan-teeyaa. Tee nokoyi rowaafahae-tena paata. Aririka rowamae-takina, rooma eerorika, aashi noyiro nantayitero kameethari, rootaki ipinkathata-piintan-teetyaariri Jeepatzii-totaa-rewo. ²¹ Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo nafaantaari naaka. Rooma aririka rowamae-takina, riijazti nokamawenteri. ²² Roojazti-rika nañee eekiro niyaata-kaatyero inantaniri Awinkatharite ikowakaa-yitanari. Tee niyotzi-maetyaa nimaeka otzimi nokoyiri. ²³ Tema apitekiro nokoyiro. Kameetha-waetaki rowamahaetena niyaateeta notsipata-paeyaari Jeepatzii-totaa-rewo, rootakira kameetha-perotzi-mota-kinari. ²⁴ Roo kanteencha okowaperotyaa eejatzi nañee, ari okantayaa nojeeki-motan-temiri eeroka-paeni. ²⁵ Niyotaki eero nokamita, ojamani nojeeki-moyita-neemi eeroka-paeni, ari okantayaa nothaamenta-kaantemiri pawentaa-neeyaari Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁶ Tema aririka nareeta-kimi eeroka-paeni, osheki pajahaa-wenta-waeyaari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ari akaate athaamentyaa.

²⁷ Iroka pikanta-yitaneeyaari: Panta-piinta-neero kameethari okameethatzi-motariri Jeepatzii-totaa-rewo. Rootaki panta-piinta-neeri, tema aririka niyaataki nareetyaami, kameetha noñaapaakimi piijekaeyeni. Rooma eerorika nomatziro nareetemi, nokoyi nokema-kotemi kameetha paapatziya-wakaeyita, pishintsi-shire-wenta-neero Kameethari Ñaantsi akemijanta-neeri. ²⁸ Eero pithaawan-tawaeta-shitari kijaneentzimiri. Tema Tajorentsi kenkishiryaa-kahaerini irika-paeni ithonkae-tatyeeeri. Rooma eeroka-paeni pikemijanteeri, riyotakaa-yiteemi maperori pawijako-shire-yitee. ²⁹ Tema tee apatziro ishineta-kimiro pikemijanteeri, tema otzimatyee patsipe-wentee-yaari Jeepatzii-totaa-rewo, piñaayitzirowa pantziri kaari iñaayitzi itsipa-paeni. ³⁰ Ari akaatee-yakini nimaeka atsipetako-wentakari. Tema piñeeya-kinani paerani osheki nokemaatsi-wentakari janta. Roojazti nokantziro nimaeka pikemako-wentana osheki nokemaatsi-wentakari jaka.

2

Itsinampa-shirenka eejatzi iriroperonka Jeepatzii-totaa-rewo

¹ Tema roemoshirenkaana Jeepatzii-totaa-rewo, retakotakimi, ojeekashiretan-takimi Ishire, tema piyoteero pineshinonkawakaeyani, ² otzimatyee paapatziya-waka-yiteeyaa, petakotawakaayiteeyaa, okimiwityaawo apanimi okanteeyaa pikenkishiryani. Rootaki oemoshirenkanari. ³ Aririka otzimi oeta pantayiteri, eero pikijawakaa-wentawo, pitsinampa-shirete, eero pajahaa-wenta-waetawo. Tee okameethatzi pikantante: “Naaka kameetha-perotatsi, tee ikameethatzi irinta.” Tema rootaki kameethatatsi pikante: “Riitaki kameetha-perotatsi

* 1:16 otsipayita ñaantsi-paeni

irinta, rawijana naaka.”⁴ Tee apatziro okameethatzi pikaminthaa-perotyaa eeroka, tema otzimatyee pikaminthaa-yiteeri eejatzi itsipa-paeni.⁵ Poshiya-kotyaaari jempe ikanta-paenta Jesús Jeepatzii-totaa-rewo,

⁶ Tajorentsi-perori rirori, teemaeta ishintsishintsitzi roejokirotyaawo ikimitari Tajorentsi.

⁷ Tema ipakaa-nakiro ipinkatha-ritzi, roshiya-kota-nakari omperataa-rewo, itzimaki, ikimita-kota-paakari ikantayita atziri-paeni.

⁸ Ikanta ikimita-paakarira atziri-paeni, tee ipinkatha-ritanee ikantawitaha owakirani.

Tema ishirehata-paenta roojatzi ikamantakari ikentakoe-takiri.

⁹ Rootaki opoñaantari iriipero-ta-kaeri Tajorentsi irika Jeepatzii-totaa-rewo, ipinkathari-wentan-taperotzi, rawijanakiri ikaatzi rowetsikae-takiri.

¹⁰ Ikoyi Tajorentsi rotziwerowa-shitee-tyaari Jesús, ipinkathateeteri, Okantawityaa jempe-rika-paeni inampitee-tyaawo, inkiteki, kepatsiki, eejatzi otapinaki kepatsi.*

¹¹ Maawoeni ikantayitee:

Pinkathari-perori irika Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Aripaetera rajahaa-wentee-tyaari Tajorentsi Ashiteeri.

Ikimitari ootamentotsi kemijantzinkari-paeni

¹² Ari okantzimaetyaari netakotani noyemijantzinkarite-paeni. Tema paerani nojeeki-motan-takimiri janta, osheki pikemijanta-piintakina. Ari pikimita-neerori eejatzi nojeekira inteena, panta-piinteero okaatzi nokan-temiri. Poetziñaariko-wenta-neeyaari Tajorentsi rowawijaako-shire-yiteemi, pipinkathateri panteniri okaatzi ikowakaa-yitakimiri.¹³ Tema Tajorentsi riitaki kowashireta-kaanta-tsiri, okanta panta-piintan-tawori kameethari. Riijatzi Tajorentsi antakaa-yitemironi.

¹⁴ Panteeniri Tajorentsi maawoeni kameethari, eero pikija-wakaa-wentawo,¹⁵ ari okantyyaa eero itzimanta iita iyakowentemini. Tema itominteemi Tajorentsi, pipakahaero kaari-perori, kameetha pijeeki-moyiteeri kinashi-waeteen-chari. Pikimita-kotyaaari koñeetyaa-kaerori tsireniri.¹⁶ Poejokirotyaawo pikema-kotakiro ñaantsi, rootaki pañaashiretan-teeyaari. Aririka pikyaaryoo-wentakiro, antawo najahaa-wenteemi ipiyaki-rika Jeepatzii-totaa-rewo, tema tee natsipeta-shiwaetyaawo nokenkithata-kimiro iñaani Tajorentsi.¹⁷ Okantawityaa rowamaa-wentee-tenawo nokemijanta-kaayitakimi, osheki nokimo-shirete, ari pikimi-yitanakyaari eeroka-paeni, pikimo-shire-wentee-yinani naaka. Aririka rowamaetakina, okimitakawo nañaantari rapaatee-tziro imiriteetziri ijeetee-tziri ratsipeta-kaeta-nariri Tajorentsi.¹⁸ Rootaki pikimo-shire-wentan-teenari eejatzi eeroka-paeni nimaeka.

Timoteo eejatzi Epafrodito

¹⁹ Riirika kowaantsini Awinkatharite Jesús, ari piñaakiro intsipaete notyaantemiri Timoteo. Tema aririka ipiyaki, ikamanta-paena jempe pikanta pijeekaeyini janta, ari okantyyaa nokimo-shiretan-tyaari.²⁰ Tema tee itzimi oshiyaanari naaka ikimitakaha Timoteo, osheki ikowaki ineshironkatee-yemini.²¹ Tzimawitacha itsipa, apatziro roshire-yitawo rirori oeta-rika ikoyiri, tee roshireta-kotyaaawo ikowakaan-tziri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús.²² Roo kanteencha piyoteeyini eeroka kameetha ikanta

* **2:10** rotziwerowa-shitee-tyaari Jesús = waerontsi

ijeeki-motakina Timoteo, riitaki kyaaryooteentsi itsipatakina nokenkithata-kotziro Kameethari N̄aantsi. Osheki ramita-kotakina, kimiwitaka riimi notyomi. ²³ Riitakira nokowakiri notyaantemiri janta, aririka niyotaki jempe ikanteetena. ²⁴ Aama intsipaetera Awinkatharite ikantakae-yaawo, naaka jatashita-perotemini janta.

²⁵ Riitakira netawakya notyaantemiri noyemijantzin-karite Epafrodito, jempe itzimi potyaanta-kinari paerani. Osheki ineshironkata-paakina. Roshiyakari rirori owayiri, riitaki tsipata-piinta-kinari nokenkithata-kaantzi. ²⁶ Irika Epafrodito, osheki reta-kotakimi, antawo ikowaki iñaapaemi, tema riyotaki pikema-kotee-yakirini imantsiya-waetaki. ²⁷ Ari ikantawitaka imantsiyatzi, roowiteencha ikamemi. Roo kanteencha ineshironkatakiri Tajorentsi, retsiyata-kota-kahaeri. Teera apatziro ineshironkatakiri rirori, tema imatzita-kina naaka, tee ikowakaa-nawo nomaperotyaa nowashiretakota-kotyaari aririka ikami-motakina. ²⁸ Rootaki notyaantan-teemiriri intsipaete janta, ari okantya eero nowashiretakoperotanta naaka eejatzi. ²⁹ Pikimoshire-wenta-waeri, tema pirentzita-wakaa-naatyaa pikemijanteerira Awinkatharite. Pipinkathaperoyiteeri ikaatzi oshiyariri rirori. ³⁰ Tema ikamawitaka rirori roetziña-rikotanakawo rantziro ikowakaeriri Jeepatzii-totaa-rewo. Ishine-wenta-nakawo ramitakotakina, tee ineshironkata-tziimaetyaa rirori, okimiwitakawo eerokami amitakotenanimi jaka.

3

Kowaperota-jaanta-chari

¹ Ari okantzimaetari noyemijantzin-karite-paeni, pithamenta-wenteyaari Awinkatharite. Tema eero neshitziro naaka napiipiintemiro okaatzi nojankinata-kimiri paerani. Rootaki kameethatatsi piyoperotan-tyaari.

² Oztimatyee paamawentyaari manintantaniri-paeni kimitarakiri otsitzi, kaari-pero-shireri-paeni, kowatsiri itomeshitaa-nita-kaemi.

³ Tema totameshitaani-perori aakapaeni, ojeeka-shire-yitan-teera Ishire tajorentsi, riyotakaa-yiteero jempe akantya apinkatha-yiteeri Tajorentsi. Eero awentaa-shireta-waeta-shitawo añaayitzi awathaki, tema roo ajahaawentyaari rashiyiteera Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ⁴ Ari omatyaami owawijaako-shiretee añaayitzi awathaki, nomata-nakiromi naaka nawijantemi. ⁵ Tema paerani owakira notzima-paaki, okaatzi 8 kitejeri nomaakotapaaki, ari itomeshitaa-nitee-takina. Naakataki Israel-paeni, icharinita-nakari nowae-jatzitani Benjamín, noñaawaetziro kameetha iñaani nosheninka-paeni Heber-paeni, nomonkaatziro Ikantakaan-teetani, tema Inashitantaniri naaka. ⁶ Noshiyakaa-mintheetzi nokemijanta-perota-tziiri Tajorentsi, rootaki nokijaneenan-takariri kemijanta-neeriri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Tema nohotyaa-witatyaaawo nomonkaatziro Ikantakaan-teetani, tee namaakita-paentzi apaani. ⁷ Roo kanteencha maawoeni iroka, okaatzi najahaa-wenta-waetakari paerani, tee okameethatane niyotakoteerira nimaeka Jeepatzii-totaa-rewo. ⁸ Kyaaripero, tema niyoperotaa-ritzi Jeepatzii-totaa-rewo, tee okameethajeetzi nokantawita paerani. Nopakahaero maawoeni, nokimita-kaanta-nakiro rooka-piintee-tziro kaahashi. Rootaki nokowa-perota-neeri niyoperoteeri Awinkatharite Jeepatzii-totaa-rewo Jesús tema rootaki kameetha-perota-tsiri. ⁹ Riitakira tsipa-shiretaanari nimaeka. Tee nopankinawenta-naawo nomonkaayiteero Ikantakaan-teetani, tema tee atampatzika-shire-tzi. Rooma

nawentaa-naarira nimaeka Jeepatzii-totaa-rewo, riita-kira Tajorensi tampatzika-shiretaanari. ¹⁰ Rootaki nokowa-perota-neeri niyoperoteeri Jeepatzii-totaa-rewo, tema riitaki ashitawori ishintsinka rañahaera ikamawitaka rirori. Ari okantyaana nokimita-kotan-tyaariri jempe ikanta ratsipeta-kowentakina, jempe ikanta eejatzi ikami-motantaki, ¹¹ rootaki rañakaan-teenari naaka aririka nokamawitakyaana.

¹² Tekiraataha nothoyeero nokanta-yitakimiri, tekiraata noñeero nokameetha-shire-perote. Roo kanteencha eekiro niyaatatyee naminaminataatero roojatzi nothotyaa-perotan-takyaawori, tema niyotzi riitaki etapaentawori Jeepatzii-totaa-rewo Jesús rowawijaako-shiretaana. ¹³ Noyemijantzin-karite-paeni, teera nokantatzii naaka: “Nomatakiro nothoyahakiro nokameetha-shire-perote.” Tema iroka nokantanaa: “Nomaejantaneero nantayitakiri paerani tee nokenkishiryaa-kotawo, apatziro nokenkithashiryaa-kotawo okaate noñaaiteeri paata, ¹⁴ ari okantyaana noyishitan-tantyaari, roojatzi noñaaantee-yaawori paata ipinateenari Tajorensi ikaema-shire-yiteera itsipa-shiretee Jeepatzii-totaa-rewo Jesús.”* ¹⁵ Iroka-paeni nokanta-yitakimiri, otzimatyee oshireta-kotyaaawo akaatzi antaki-shire-yiteera. Terika poshireta-kotyaaawo, Tajorensi oñaaayemironi pimikita-kotan-teenari. ¹⁶ Roo kanteencha, otzimatyee akyaryoo-wenteero antayitan-tyaawori okaatzi ayota-kota-neeri.†

¹⁷ Noyemijantzin-karite-paeni, otzimatyee pikimitee-na naaka. Otsizmatyee paminayiteeri itsipa aririka ikimita-koteenawo naaka jempe nokanta piñaayitakina. ¹⁸ Tema napiipiinta-kimiro nokenkithatziro paerani, roojatzi napiitemiri nimaeka nirayimashiren-kaki nokantemi: Tzimatsi osheki jeeki-mota-kimiri janta itzimi kijaneentziriri ikaatzi kenkithata-kotzirori jempe okanta ikentakoe-takiri Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁹ Rooteentsi iñaayitero ithonkae-teeri. Ithaamenta-shiwaetakawo okaatzi rowayitari ikimita-kaantakiro roomi itajorensi-tetyaami. Osheki ikantakaa-pero-wentakawo okaatzi rantayitakiri, tee ikaani-wenta-tziro. Rootaki ikenkishiryaa-kota-piintaka jaawiki-jato. ²⁰ Rooma aakapaeni, akowa-perota-neero anampitee-yaawo inkiterki. Oyaakoteeri aririka ipiye Owawijaa-kotan-taniri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ²¹ Riitaki paashinita-kaapaeni awathaki akaamaneta-waetzi, ari akimita-kotee-yaari jempe ikanta rirori otzimi rowaenkenkawo. Aritaki imatapaero, otzimi-motziri ishintsinka ipinkathari-wentan-tawori maawoeni oeyita-rika.

4

Pikimo-shire-wenta-piinteeri Awinkatharite

¹ Noyemijantzin-karite-paeni, nokowatziira naaka poejokirota-neeyaari eeroka-paeni Awinkatharite. Tema netakoperoyimiri, osheki nokowaki noñaaapaemi. Eerokataki oemoshirenkanari, eerokataki kantakaan-teroni ipinatan-teetenari paata, okimitee-yaawo eerokami namantheeri.

² Nokantemiro Evodia eejatzi Síntique: Otsizmatyee pariperotawakahaeya pawentaa-shiretaarira Awinkatharite. ³ Nokantemi eejatzi eeroka notsipa-minthari, pikaminayiro iroka apite tsinani ariperotawakaan-teeyaari. Tema ari otsipatakina paerani natsipe-wentawo Kameethari Ñaantsi nokenkithata-kotziro, ari otsipatakari Clemente eejatzi

* **3:14** Kanta-kota-chari jaka “noyiishitan-tantyaari,” ikantahanki apaani atziri oyiishitan-tatsiri ishiya jempe ipiyota amina-minthatziriri, ipaetziri owinawo oyiishitantakira. † **3:16** inashiyita ñaantsi-paeni

itsipa-paeni ikaatzi tsipayita-kinari paerani. Tema maawoeni irika-paeni, ojankinata-koyitaka raña-shire-yitee paata.

⁴ Pikimoshirewentaperoteeri Awinkatharite. Napiita-wakimiro: ¡Pikimoshireta-piinteyini! ⁵ Otzimatyee riyoteemi maawoeni pitsinampa-shireyitee. Tema pokimate Awinkatharite. ⁶ Eero okantzimo-shiryaa-waetzimi, tema pamana-piinteeri Tajorentsi pikowako-yiteeri kowityee-motzimiri. Pipasoonki-piinteeri eejatzi. ⁷ Ari okantyyaa piñaantyaawori ijeekakaa-yiteemi kameetha Tajorentsi, oshekira okameethataki, awijiro okaatzi akenkishiryaa-yitari aakapaeni. Tema iroka ijeekan-teetari kameetha, rootaki inimo-shireta-kaemini, eero okantzimo-shireta-waetzimi tema itsipa-shiretaa-tziimi Jeepatzii-totaa-rewo Jesús.

Poshireta-piintee-yaawo kameethari

⁸ Iroka nokantemiri noyemijantzin-karite-paeni. Poshireta-piintee-yaawo kyaariperori, pinkathan-kantsi, tampatzika-shiren-tantsi, kiteshire-tantsi, inimotantsi, kameethatzi-motantsi, kameetha-shiretantsi, weshiryaawentan-tsi. ⁹ Pantaneero okaatzi piyoyitakiri, okaatzi nokaman-takimiri. Piñaanta-yityaawo okaatzi niyotaa-yitakimiri, okaatzi kameethari piñaakota-kinari naaka nantayitakiri. Aririka pantayita-neero iroka, aritaki inimowaeteemi ijeekakaemi Tajorentsi.

Ipashitantari Nampitawori Filipos rashi Pablo

¹⁰ Antawo ikimo-shireta-kaakina Awinkatharite, noñaakiro papiiteero pineshironkataana. Niyotzi naaka tee pimaejantana, tema roo kantakaan-tzirori tee otzimi jempe pikinakaero pineshironkatan-tenari. ¹¹ Tee roo nokantan-tyaari noñaatziro nokowityaa-waetzi. Tema nametakawo nokimo-shireta-waetzi okantawitakyya tekatsi tzimi-motenani. ¹² Niyotakiro jempe okantawaeta aririka akowityaa-waete, aririka otzimimo-yitee osheki. Nothotyakiro nametakawo maawoeni, aririka nowaperotyaa, aririka notashe-neenta-waete. Nametakawo aririka otzimi-motena osheki, nametawo eejatzi nokemaatsi-waetawo tekatsi-rika tzimi-motenani. ¹³ Ari okantaki notsinampaero maawoeni oetaka-rikapaeni, tema rii Jeepatzii-totaa-rewo aawyyaa-shireta-kaanawori nimaeka.

¹⁴ Roo kanteencha, osheki okameethataki okaatzi pipashita-kinari, tema piyotee-yakini eenitatsi osheki pomeentsitzi-mota-kinari. ¹⁵ Paerani noshitowan-tanee-yaari Macedonia-ki, netanta-nakawori nokenkithatakotziro Kameethari Ñaantsi, tekatsira neshironkatenani, apatziro eeroka-paeni nampitawori Filipos, pipakaan-takinari pipashitanari. ¹⁶ Ari pikimitakiro eejatzi nojeekan-takari Tesalónica-ki, papiipiintakiro pipakaan-takina pipashitanari, riitaki naantakari okaatzi kowityee-mota-piintanari. ¹⁷ Tee apatziro noshiretyaawo naaka pipashita-piintyaanawo kowityee-motanari, nokowatziira pantayita-neero eeroka-paeni kameethari, ikini ipashii-teeteemi paata eeroka. ¹⁸ Tema naakiro maawoeni pipakaan-takinari, ipapaakinawo Epafrodito, oshekitzimoto-paakina, tekatsi kowityee-motenani. Okaatzi pantakiri osheki okameethatzi-motakiri Tajorentsi, okimitzimo-waetakari kajankaenkari, okimiwitakawo inimotziriri ratsipeta-kaetani. ¹⁹ Riitaki Tajorentsi payitemini okaate kowityeemo-yitemini eeroka, tema otzimimo-perotziri rowaneenkawo Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ²⁰ ¡Ari akantee-tyaani aweshiryaaawenteeyaari Ashiteeri Tajorentsi! ¡Kyaariwé!

Weyaantawori wethataantsi

²¹ Riwetha-yitzimi noyemijantzin-karite-paeni ikaatzi tsipata-kinari naaka jaka. Powethatyaanari janta rashiyitaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús.*

²² Rowetha-yitzimi eejatzi rashiyitaari jaka, riitaki wethatzi-miri ikaatzi jeeka-pankotziriri Pinkathari César.

²³ Okantashitzimaetyaa ineshironka-peroteemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¡Kyaariwé!

* **4:21** rashiyitaari = kiteshireri

ROJANKINARI PABLO ROTYAANTZINIRI COLOSAS-JATZI

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo otyaantzi-mirori iroka jankina-rentsi. Tema Rotyaantaa-rewote Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki ikowakiri Tajorentsi. Riitaki notspatari noyemijantzin-karite Timoteo nojankinatzi-miro. ² Eeroka nojankina-yitzini pikaatzi rashiteemi Jeepatzii-totaa-rewo nampitawori janta Colosas, tema eeroka-paeni noyemijantzin-karite-paeni pikemijanta-neeri. Okantashitzimaetyaa ineshironkateemi Ashiteeri Tajorentsi, kameetha ijeeka-kahaemi, ari ikimitzi-teemiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.*

Ramana Pablo okantyya riyota-nitan-tyaari kemijantzinkari-paeni

³ Ari nokanta-piintatyya namanakotzimi nokowatziiri Tajorentsi Ashitariri awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, namanapiintziri. ⁴ Tema nokemako-wentakimi jempe pikanta pawentaa-shireta-naari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, petakotanaari ikaatzi rashiyitaari, ⁵ okantakaakimi pikemijanta-neero kyaaryoori Kameethari Ñaantsi, piyotaneero eenitatsi poyaako-tziri inkitekinta. ⁶ Okaatzi pikemakiri eeroka-paeni, jatakotaki maawoeni nampitsi-paeni. Ikemijanta-yitanee eejatzi itsipa-jatzi atziri-paeni. Ikimitakimi eeroka-paeni owakira pikemawakiro ñaantsi, pikemathata-nakiro maperori ineshironka-yiteemi Tajorentsi. ⁷ Tema riitaki noyemijantzin-karite Epafras yotaaki-mirori paerani janta. Netakotani irika Epafras, riitaki oejokirota-kariri Jeepatzii-totaa-rewo rantawaetziniri. ⁸ Riijatzi kamanta-paakinari osheki petakoyitantaka okantakaakimi Ishire tajorentsi.

⁹ Tema owakira nokemako-wenta-wakimi jempe pikantana, ari nokanta-piinta-nakityaa namanakoyitzimi okantyya pikemathatan-tyaawori ikoyiri Tajorentsi. Piyotani-shire-yitee. ¹⁰ Namanakotzimi eejatzi panta-piintan-tyaawori kameethatzi-motziriri Awinkatharite, tema rootaki ikoyiri panteeniri kameethata-tsiri, rootaki piyaata-kaantyaawori piyoperota-neeri Tajorentsi. ¹¹ Namanakotzimi okantyya aawyaashiretan-temiri ishintsinka. Rootaki kyaaryoota-kaemini rowaneenkawo, amawetakaemini eejatzi. ¹² Ari okantyya pithaamentan-tyaari pamana-yiteeri Ashiteeri. Tema riitaki kantakaawori okanta añaantaawori rashiyitee, anintaa-piintee-yaawo okaatzi ikashiya-kaayita-kaeri ikoñeetyaa-koteeri rashiyitari. ¹³ Tema paerani kimiwitaka ajeekatyyeemi otsirenikaakitziira. Roo kanteencha rowawijaako-shiretee Tajorentsi, ipinkathari-wenta-yitee nimaeka retakotani Itomi, ¹⁴ Rapawentakae riraa. Okimiwitakawo ipinako-wenta-tyeemi rokakaakowenta-yitee, ari okanta ipeyakotan-teerori antzirowa kariperori.

Ikamawenteera Jeepatzii-totaa-rewo ari raripero-yiteeri Tajorentsi

¹⁵ Teera ikoñaanitzii Tajorentsi, roo kanteencha roñaahan-tapaenta retanakari Itomi, tzimiteen-chari tekiraha rowetsikaetero tzimayita-tsiri nimaeka. ¹⁶ Riitaki Itomi wetsika-kirori tzimayita-tsiri inkitekinta

* 1:2 rashiyitaari = kiteshireri

eejatzi kepatsiki. Rowetsikaki okaatzi añaayitziri, eejatzi kaari koñaayita-tsini. Rowetsika-yitakiri maawoeni pinkathari-witachari, jewawita-chari, tzimawita-chari ishintsinka, omperawitan-tachari, maawoeni jempe-rika iyyitari. Riitakira Jeepatzii-totaa-rewo rowetsika-kaetaki maawoeni okantayaa rashitan-tyaawori rirori. ¹⁷ Riitaki etakaanta-nakawori Jeepatzii-totaa-rewo paerani. Riitaki kantakaawori nimaeka iyaatakaan-tawori otzimayitzi okaatzi rowetsika-yitakiri. ¹⁸ Riijatzi Jeepatzii-totaa-rewo akimitakaanta riimi aetotyaaami akemijantzin-kariteera. Rooma aakapaeni iwathayitakae. Riitaki etakaan-taawori rañahae ikamawitakaha. Rootaki retapiintan-teetyaawori ipinkathee-teeri nimaeka. ¹⁹ Tema riitaki Ashiteeri ikowakaakiriri Itomi ijeeka-shire-perotan-teeyaari itajorentsitzira rirori. ²⁰ Riitaki kamawenta-yiteeri, rapaatapaetziro riraa ikenta-kotee-takiri. Aripaetera rariperoyitee, okantawityaa jempe-rika-paeni ajeeki kepatsiki, eejatzi inkiteki.

²¹ Paerani pikijaneentziri Tajorentsi, tee poshireta-kotyaawo ikowakaa-witzimiri, roo panta-piinta-shitaka kaari-perori. Roo kanteencha rariperoyiteemi Tajorentsi. ²² Tema ratziri-perotapaentzi Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki omatantakari ikama-wenta-yitakae maawoeni. Riitaki aayiteeni paata Tajorentsi-kinta, ikantapaeri: “Irikaha, noete-shiretani, tekatsi kantako-waeteerini.” ²³ Ari okantee-yaari aririka poejokirota-nakyaari pawentaa-shiretyaari. Tema paerani owakira pikemawakiro Kameethari Naantsi, piyotanaki eenitatsi poyaakotziri. Ithonka ikema-kotee-tanakiri maawoeni nampitsiki-paeni. Riijatzi naaka Pablo, ikenkithata-kahae-takiri eejatzi.

Riyotaa-yitziri Pablo itsipa-jatzi atziri

²⁴ Osheki nokimo-shiretzi nimaeka noñiuro nokemaatsita-kowentzimi. Tema nomonkaata-tziuro ikemaatsita-kaetakari Jeepatzii-totaa-rewo. Riitaki nokemaatsita-kowenta kemijantzinkari-paeni, kimitanaawori roorikami iwatha Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁵ Roo nantawaeri naaka nomonkaa-yiteero, tema riitaki Tajorentsi kantakinari: “Pikenkithata-kaeri atziri-paeni noñaani, otzimatyee pithotyahaero maawoeni.” ²⁶ Tekatsi yotaa-neeta-tsini paerani oeta ranteri Tajorentsi, roojatzi okantzimaeta nimaeka. Roo kanteencha aakapaeni rashiyitaari, riyotakaa-yiteero. ²⁷ Tema rootaki ikowakiri Tajorentsi iyoyiteero. Iroka riyotakaeri: Ineshironka-yiteemi eeroka-paeni tee nosheninka-witzimi, itsipa-shireteemi Jeepatzii-totaa-rewo. Rootaki poyaako-tan-tawori piñeero rowaneenkawo. ²⁸ Rootaki nokenkithata-kofan-taariri naaka Jeepatzii-totaa-rewo. Nokanta-yitziri atziri-paeni: “Aritapaaki pikaaripero-shireta-waetaki.” Niyotaa-yiteeri kameetha, okimiwitakawo naayitaa-tyeerimi Tajorentsi-kinta, nokanteeri Tajorentsi: “Irika kemijanteeriri Jeepatzii-totaa-rewo, riyyitaki antaki-shireteentziri.” ²⁹ Rootaki noshintsi-shiryaawentan-tzimiri nimaeka. Tema ishintsinka Jeepatzii-totaa-rewo aawyaa-shireta-kaaki-nawori nantayitan-takawori maawoeni.

2

¹ Tema nokowatzii piyoyitee osheki noshintsi-shirewentakimi, eejatzi Laodicea-jatzi ikaatzi kemijanteeriri Jeepatzii-totaa-rewo, noshintsi-shirewentakiri. Ari nokimitakiri maawoeni kaari ñaawooneetenani. ² Rootaki noshintsi-shirewentan-tzimiri okantayaa pithaamenta-shiretan-tyaari, petakota-wakaan-tyaari, piyotani-perotan-tyaari, pikemathatan-tyaawori rantayiteeri Ashiteeri Tajorentsi, tema tee riyotako-witeetari paerani Jeepatzii-totaa-rewo. ³ Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo kantakaawori

ikemathata-kaanteero kaari riyotako-witeetari, okimiwitakawo apaani ashaahawontsi romanawitee-takari. ⁴ Netzita-tyaawo nokaman-tzimiro nimaeka, eero pifaantawo ramatawiteetemi. ⁵ Okantawita tee nojeekimomitzi pinampiki, roo kanteencha aririka nokenkithashiryaa-kotapiintemi kimiwitaka ari akaatemi ajeeke janta pinampiki. Rootaki nokimoshire-perotan-takari nokema-kotakimi ariperotaki pikanta-wakaanaa, poejokirotaneeyaari Jeepatzii-totaa-rewo pawentaa-naari.

⁶ Tema jempe pikanta pikemijanta-nakiri paerani Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, eekiro piyaatatyee pitsipa-shiretyaari. ⁷ Kijokiro powanakari petanakari pikemijantziri, pikimita-kotyaaari parithata-tsiri kameetha, pikimita-kotyaaawo rowetsikae-tziro pankotsi, tema rootaki riyotakae-takimiri. Pamana-piinteeri Tajorentsi.

Jeeka-pero-shiretan-teemi Jeepatzii-totaa-rewo

⁸ Paamaeyaa, eenitatsira kowatsiri ramatawitemi. Imonkaatakaa-shitzimiro-kari okaatzi riyoyitziri, riyotaa-yitziriri paerani iwaiejatzitani, rootaki rameteeta-piintari jaka jaawiki. Tema kaari rashi Jeepatzii-totaa-rewo. ⁹ Tema Tajorentsi riitaki thotyaa-perotzirori inampi-wathatantari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁰ Riijatzi thotyaa-perotzirori ijeeka-shiretan-takimi eeroka-paeni, tema pawentaa-shireta-naari Tajorentsi. Pinkathariperori irika, rawijiri ikaatzi pinkathari-yiwita-chari. ¹¹ Tema pawentaa-shireta-naari Tajorentsi, kimiwitanaa pitomeshitaa-nita-tyeeyaami. Teera koñaatziro pitomeshitaa-nityaa, rootaki oshiyakaa-wentacha ipaka-kaayiteemiro Jesús Jeepatzii-totaa-rewo piyaari-pero-shirenka, rañaakaa-shire-yiteemi eejatzi. ¹² Tema pomitsiryaa-yitaka paerani, pikimitaantyaari Jeepatzii-totaa-rewo jempe ikanta ikamawita-paenta rirori. Kimiwanaka arimi pikaatakiri pikitata-kyaami ikitawitee-takari rirori. Opoñaashitya pañaahae, rañaahaera rirori. Tema pawentaa-naari nimaeka Tajorentsi ashitawo ishintsinka owañaahaemiri. ¹³ Paerani kimiwitaka pikamayitayeemi eeroka-paeni okantakaan-tziro piyaari-peronka. Tee rashiyiteemi Tajorentsi tee ineshironkateemi, tema tee pitomeshitaa-niyityaa. Roo kanteencha rowañaaheri Jeepatzii-totaa-rewo, ari ikimi-yiteemiri eeroka rowañaa-shireteemi ipeyako-yiteemiro piyaari-peronka. ¹⁴ Tema paerani osheki ikowawita nosheninka-paeni imonkaa-yiteromi Ikantakaan-teetani, teemaeta imonkaa-yirodzi. Rootaki rowajankitaan-tawiteririmi Tajorentsi. Tema kimiwitaka rojankinata-kota-tyeeromi Tajorentsi ayaariperonka. Ikanta ikentakoe-takirira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ari aweshiryaakari rojankinata-kowitakae Tajorentsi, kimiwitaka ari itsipata-nakyaawomi ikentakoe-takirira Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁵ Aripaete rotsinampaa-yitakiri pinkathari-wenta-shiwita-chari, teera otzimi-mota-neeri ishintsinka rirori. Tee rantziro romanakashitani-ki iroka-paeni, roñaahanta-perotakiro okantyaari riyotakoe-rantyaawori.

¹⁶ Tee okameethatzi pikanta-kota-wakae-yaawo owanawontsi, eejatzi imiriteetziri. Tee okameethatzi eejatzi pikanta-kota-wakae-yaawo roemoshirenka-yitari nosheninka, okimityayaa ojarentsi, owakira-cheeri kashiri, kitejeri imakoryaan-teetari. ¹⁷ Tema okaatzi imonkaayitziri paerani nosheninka-paeni, roowaetaki aamparentsi. Riitakira Jeepatzii-totaa-rewo oshiyakaa-wenta-chari.* ¹⁸ Paamaeyaari kowayitatsini ikijathatemi, ikowatzii pikimita-koyitee-yaari jempe ikantayita

* **2:17** Apaani aamparentsi tee okoñaawaeta-shityaa. Aririka añeero aamparentsi ayotzi eenitatsi ashitawori raampari. Ari okimitari eejatzi okaatzi imonkaatee-takiri paerani, aamparira inayitaki okaatzi rantzimo-yiteeri Jeepatzii-totaa-rewo.

rirori-paeni. Rootaki ikantan-tayitzimiri: “Jame atsinampa-shire-yitee, ari okantyya apinkatha-yitan-tyaariri Ronampiripaeni tajorentsi.” Roo kanteencha tee iñaawoo-tziri Ronampiri tajorentsi, apatziro roetzinaarikotawo ikenkithashiryaa-kowaetawo ikowashiyitari rirori, ikantakaa-peroyitawo.¹⁹ Tee apatyyaari irika-paeni itzimi aetotanaari aakapaeni. Irika aetotaari riitaki thaamenta-kaawori okimota-tantari awatha, roojatzi apata-wakaan-yitari. Tema Tajorentsi kantakaa-kawori.[†]

²⁰ Apaani kaminkari tekatsi rante, eero omata imonkaa-yitero itziteetari. Ari pikimi-yitanaari eeroka-paeni pitsipa-shireta-naari Jeepatzii-totaa-rewo, kimiwitaka pikamatyeemi. Tee okowa-perotyaa pimonkaa-yiteero okaatzi itziteetari. ¿Iitaka paminaa-shiwaetantari pantayitziro ikan-tayitziri atziri-paeni? ²¹ Ikantzimi: “Eero powayitawo iroka, eero pantayitziro iroka, eero poteeya-yitziro iroka.” ²² Tema riyotaa-shiwaetee-takimiro Ikantakaan-teetani. Tema aririka oyaawo jempe-rika oeta, eerowa añiuro jempe-kaantee, ari othonkari. ²³ Tema aririka atziwenta-waetyaa, oshiyakaa-mintheetzi atsipe-wenta-tyaari Tajorentsi akemijanta-neeri. Teera ari okantyya, tema aminaashi-waeta iroka, tema tee apaka-kaantziro akowa-shiwaeta-piintari.

3

¹ Tema añahae Jeepatzii-totaa-rewo, ijeeki-mota-paeri Tajorentsi rakoperoki, ari ikaatapaeri ipinkathari-wentantzi. Ari pikanta-yitanaari eeroka-paeni pitsipa-shiretaari Jeepatzii-totaa-rewo, awijako-shire-yiteemi. Pikowa-piinteero rashitari rirori. ² Eero pikenkithashiryaa-koyitaawo jaawiki-jato, tema roo pikenkishiryaa-koyite inkite-jato. ³ Kimiwitaka nimaeka pikamayitayee-mi, tema pijeekimo-shireteeri Tajorentsi pitsipa-shiretaari Jeepatzii-totaa-rewo, okantawitaka iroka kaari koñaatziro. ⁴ Roo kanteencha, aririka ipiyaki Jeepatzii-totaa-rewo, aripaete rowañahaetee maawoeni, owaneenkateeyaa atspata-paeyaaari.

Tee okameethatzi apiiyiteero antawitaka paerani

⁵ Tee okameethatzi papiiyiteero pantawitakari paerani. Pikimiteeyaari kaminkari, tee rantayiteero kaari-perori. Tee okameethatzi pimayempitane, pikaariperi-shireyite, ikamaawoshireyite, piñaawenshire-waetyaa, pikoyi poshekiuro pashaahawo. Tema aririka piñaama-waetakyya, ari-taki pitajorentsi-tetana-kyaarani. ⁶ Rootaki ranta-piinta-yitakiri atziri-paeni, rootaki rowajankitaa-wenteeriri paata Tajorentsi. ⁷ Ari pikanta-yiwitakari eejatzi paerani eeroka-paeni, pameperowitakawo. ⁸ Roo kanteencha, otzimatyye pipakaa-yiteero eejatzi iroka-paeni: Pikija-wakaa-waeta, piñaatsimata-wakaa-waeta, pikemaatsita-wakaa-waeta, pikiji-mata-wakaa-waeta, pininata-wakaa-waeta, ⁹ pamatawi-waetantzi eejatzi. Tema pookaero jempe pikanta-yiwita paerani. ¹⁰ Pikameethashireyite nimaeka, tema riitaki Tajorentsi owameetha-shireteemiri, pikimiteeyaari ikanta rirori, tema riitaki wetsika-kimiri paerani. Rootaki piyoperotan-teeyaariri nimaeka. ¹¹ Ithonka ijeeka-shiretantee Jeepatzii-totaa-rewo maawoeni, tee ramaakitziro Judá-paeni, kaari Judá-paeni, totameshitaa-rewo, kaari-rika

† 2:19 Iroka oshiyakaa-wenta-chari jaka: Tee riyotaa-jeetzi riitaki Jeepatzii-totaa-rewo jewayiteeri aaka, ikimiwitakawo riimi aeto. Rooma aakapaeni okimitakawo roorikami iwatha. Tema aririka athaamentyya akimotae awathaki, maawoeni awatha othaamenta okimota-yitzi, kameetha okanta apataa-wakayita, roojatzi antari-watha-yitan-takyaari. Rootaki aeto jewatakaan-tatsiri okanta othaamentantari okimota-yitzi kameetha awatha. Ari kimitzitari eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki jewayita-neeriri kemijantzinkari-paeni, roojatzi rantari-shire-perotan-takyaari kameetha.

totameshitaa-rewo, kaari yotanitatsini, itsipa-jatzi, omperataa-rewo, omperatantaniiri, maawoeni.*

¹² Ineshironkatzimi Tajorentsi eeroka-paeni, rootaki riyoshiitan-tayiteemiri omatantyaari rashi-perotee-mi. Ikoyi nimaeka pineshironka-yitante, petakotantya, pitsinampa-shiretee, pamatsinkyaa, pamawe-waenite. ¹³ Pamaweta-wakaa-neyyaa, pipeyakoteri owaaripero-shireta-waetzimiri. Tema aritaki ipeyakoteemiro eeroka Jeepatzii-totaa-rewo piyaari-peronka. Rootaki pimata-neeri eejatzi eeroka. ¹⁴ Rootaki kowaperota-chari nimaeka petakotawakaayitaneeyaa, omatantyaari pariperota-wakaa-neyyaa. ¹⁵ Tema apaani akantanaa okimiyitaawo aakami iwaha Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki añaantyaawori kameetha ajeekayitanee, ariperota-wakaa-neyyaa. Oztimatyee ramaneeri Tajorentsi. ¹⁶ Poshireta-piinta-neyyaawo pikemako-yitakiriri Jeepatzii-totaa-rewo. Iroka piyota-nitan-tyaari okantyya piyotaa-wakaanta-perotyaa: Oztimatyee pomampaa-wenta-neyyaawo okaate riyotakaa-yitemiri Ishire tajorentsi, pomampaa-yityaawo Mampaantsi, pamaneeri Tajorentsi. Ari okantyya pithaamenta-shireta-wakaan-tyaari. ¹⁷ Ari pikantyaari otzimirika pantayiteri, oeta piñaawaeteri, pikimita-kaantero rootaki rotyaantan-takimiri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, panteeniri ikoyiri rirori. Pamaniri eejatzi Ashiteeri Tajorentsi okaatzi rantzimo-yitakimiri.

Antayiteeri akemijanta-yiteera

¹⁸ Iinanteetari, pipinkathateeri piimi-paeni, rootaki pantayita-neeri pikemijanteeri Awinkatharite. ¹⁹ Iimenteetari, petakoyiteeyaawo piina-paeni, eero pikija-waetzirite. ²⁰ Itomiitari, pikemijanteeri ashitzimiri, tema rootaki kameethatzi-motziriri Awinkatharite. ²¹ Ashitaaniri, tee okameethatzi pikijakaa-waeta-shityaari pitomi-paeni, ari okantyya eero okantzimo-neenta-waetantari. ²² Omperataa-rewo, pikemijanteri okaatzi ikantemiri omperatizimiri jaawiki-jatzi. Eero powakowenta-shiwaeta pantawaete aririka raminimi okantyya pinimota-kaantyaari, tema kameetha pantawaeta-piinteeniri, tema pipinkathataa-tziiri eeroka Tajorentsi. ²³ Ari pikimiteerori maawoeni pantayita-neeri kameetha pishire-thawentyaawo. Pikimita-kaanta-nakiro riimi omperatemini Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, kaarira atziri omperatemini. ²⁴ Aritaki piyotee-yakini eeroka-paeni, Awinkatharite pinayiteemini paata. Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo omperata-piinta-yiteemiri nimaeka. ²⁵ Riima ikaatzi antapiinta-neerori kaari-perori, rowajankitahae-teeri rirori. Tema Tajorentsi tee roshiya-kaanwaeta-shita riiperori irika, eero okantzi rowajankiteeteri rirori.

4

¹ Omperatan-taniri-paeni, paakameethateri pomperatani-paeni, pitampatzika-shirewenteri. Pikenkishiretero, eenitatsira inkitekinta Omperatizimiri eeroka.

² Pamana-piinta-yityaa, paamaawenta-shiretyaa pamanyaa pipasoonkiteri. ³ Pamana-kotzi-tena naaka, okantyya ishinetan-tenawori Tajorentsi nokenkithata-kota-neero kaari riyotako-witeetari Jeepatzii-totaa-rewo paerani. Tema rootaki rominkyaaawenteetakinari. ⁴ Pamana-kotena okantyya nomatan-tyaawori nokenkithata-kotero kameetha, rootaki ikemathatan-teetyaawori.

* 3:11 kaari Judá-paeni = griego

⁵ Oztimatyee pijeeka-yitee kameetha pijeeki-moyitzirira kaari kemijanta-sini. Eero pitsipa-waeta-shitari. ⁶ Kameetha okameethatzi-moteri okaate pikanteriri, oposhinitzi-motantyaari. Oztimatyee piyoyite jempe pikante pakayiteri aririka rojampi-yitemi.

Oweyaantawori wethataantsi

⁷ Aririka rareetakyaa noyemijantzin-karite Tíquico pinampiki, riitaki kamanta-paakimini jempe nokanta nojeekaeyini jaka. Tema irika noyemijantzin-karite netakotani, riitaki amitako-perota-kinari jaka nantawaetziniri Awinkatharite. ⁸ Rootaki notyaantan-tyaariri ineeni jempe pikanteeyani eeroka-paeni janta, ari ikamantemiro jempe nokanteeyani jaka. Ari okantya piñaantyaawori pithaamenta-shiretee-yaani. ⁹ Ari notyaantemiri eejatzi noyemijantzin-karite Onésimo itsipata-nakyaari Tíquico. Tema irika Onésimo riitaki poñeenchari paerani pinampiki. Kyaaryo rawentaa-nakari rirori Awinkatharite, netakotani irika. Apite ikaate kamanta-paakimini okaatzi nantayitakiri jaka.

¹⁰ Arira itsipatakina Aristarco romonkyaa haetana jaka. Rowethatzi-tzimi eejatzi rirori. Rowethatzi eejatzi Marcos itomin-thori Bernabé. Tema irika Marcos, riitaki nokenkithata-kota-kimiri paerani nokantakimi: Aririka rareetakyaa pinampiki, paakameethata-wakiri. ¹¹ Rowethatzi-tzimi Jesús, iiteetziri eejatzi Justo. Riiteeyakini tsipata-kinari nokenkithata-kotziro jempe okanta ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Osheki roemoshirenkana irika-paeni, tema tekatsi itsipa nosheninka kimityaarini itsipatakina irika-paeni.* ¹² Rowethatzi eejatzi Epafras, riitaki itsipa poñeenchari paerani pinampiki. Riijatzi romperatani Jeepatzii-totaa-rewo. Osheki ramana-kota-piintakimi, ari okantya pikyaaryoo-shireyitan-tyaari, piyota-kotan-tyaawori pantaneero kyaari-perori ikoyiri Awinkatharite. ¹³ Naaka-perotaki ñaakiri Epafras osheki ikenkithashiryaa-kotakimi. Ari kimitzi-takariri nampitawori Laodicea eejatzi Hierápolis. ¹⁴ Rowethatzi eejatzi Lucas aawintan-taniri. Riijatzi etakotani. Rowethatzi-tzimi eejatzi Demas. ¹⁵ Nokoyi naaka powethatenari maawoeni noyemijantzin-karite-paeni janta Laodicea-ki. Powethatenawo Ninfas, eejatzi pikimitakiri maawoeni kemijantzinkari-paeni ikaatzi piyoyita-piinta-chari opankoki. ¹⁶ Piñaanateniri nojankinari kemijantzinkari-paeni janta pijeekinta. Opoñaashitya potyaanteniri Laodicea-jatzi inaanateniri kemijanta-yitatsiri janta. Ari pikimitzityaari eejatzi eeroka-paeni, piñaanatero nojankinata-kiniriri rirori-paeni. ¹⁷ Irokaha ñaantsi pikanteriri Arquipo: Pantawaeteeniri Awinkatharite jempe okanta-perota ikantakimiri, pimonkaateniri.

¹⁸ Naaka Pablo, iroka nojankinaperotzimiri nakoki nowethatzi. Eero pipeyakotana romonkee-takina, pamana-kota-piintena. Okantashitzimaetyaa ineshironka-yiteemi Tajorentsi. Kyaariwé.

* 4:11 nosheninka = totameshitaa-rewo = Judá-paeni.

RETAKARI ROJANKINATZINIRI PABLO

TESALÓNICA-JATZI

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo jankinatzi-mirori iroka notsipatari Silvano eejatzi Timoteo. Notyaantzimiro janta Tesalónica-ki itsipa-paeni pikaateeyini rashiyiteemi Tajorentsi eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Okantashitzi-maetya ineshironkateemi, ijeekakaa-yiteemi kameetha eejatzi.

Roshiya-koetari Tesalónica-jatzi

² Aririka namanako-yitemi, antawo namaniri Tajorentsi. ³ Osheki nokenkishireta-kota-piintakiro okaatzi pantayita-neeri pawentaanaarira Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, poetziñaarikota-naawo poyaawentaari, iñahaetzimi petakoyitanaa. ⁴ Noyemijantzin-karite-paeni, niyoteeyini naaka retakoyiteemi Tajorentsi riitaki iyoshii-yiteemiri. ⁵ Piyoteeyini eeroka-paeni teera nokenkithata-kowaeta-shitzimiro Kameethari Ñaantsi nojeeki-motan-takimiri, tema Ishire tajorentsi shintsishiretakaakinari, niyotantari kyaariperori iroka okaatzi nokamantayitzimiri. Piñeeya-kinani eejatzi jempe nokanta nojeeki-moyitakimi, osheki nokowa-piintaki noneshironkayitemi. ⁶ Okantawita osheki pikemaatsi-waetaka, roo kanteencha pikemijanta-yitane, tema Ishire tajorentsi oemoshirenka-kimiri. Roojatzi pimatán-tanaawori okaatzi nantakiri naaka eejatzi okaatzi rantakiri Awinkatharite. ⁷ Ari okanta roshiyán-taneemiri ikaatzi kemijanta-yitanaa-tsiri nampiyawori maawoeni nampitsiki janta Macedonia-ki eejatzi janta Acaya-ki. ⁸ Teera rii apaani kemakowenteemini jempe pikantana pikemijanteeri Tajorentsi, tema othonka ikemakoe-takimi eejatzi jempe-rika-paeni. Tema nokowawitaka nokaman-terimi jempe pikanta pikemijanta-yitee eeroka, ⁹ tema riitaki etawakawori ikamanta-wakina naaka jempe pikanta-yitaka paakameethatakina, jempe pikanta pipakaa-yitaneeri pitajorentsité-witari, rootaki pikowaperotanaki pantayita-neero ikoyiri Kañaaniri Tajorentsi, Kyaariperori. ¹⁰ Ikamanta-kinawo eejatzi jempe pikanta eeroka-paeni poyaawentari Jesús ipiye ikinapaero inkiteki, tema riitaki Tajorentsi ashitari rowañahaeri ikamawitaka. Riitaki materoni rowawijaako-shiretee aakapaeni aririka omonkaa-paeteteeyaa rowajankitaan-tayiteera.

2

Rantayitakiri Pablo Tesalónica-ki

¹ Noyemijantzin-karite-paeni, piyoteeyini eeroka tee aminaa-shita okaatzi niyaataki nareetzimi. ² Piyoteeyini eejatzi, paerani tekira niyaateeta pijeekaezinira eeroka, osheki ikijaneentee-takina nampitsiki Filipos, rowajankitaa-waetee-takina. Roo kanteencha ishinti-shiretakaakina Tajorentsi nokenkithata-kaanta-kimirori Kameethari Ñaantsi, okantawitaka ikoshekaetana. ³ Tema tee nokinakaa-shitawo okaatzi nokenkithawaetakimiri, tee nokaaripero-shiretzi nokenkithata-kotantzimirori, tee nokoyi namatawitante. ⁴ Tema nokenkithatakimiro Kameethari Ñaantsi jempe okanta ikowakaa-kinari Tajorentsi. Riitaki ñaanta-shireta-kinari naaka, riitaki otyaanta-kinari. Rootaki kaari

nokenkithata-kan-tapaa-kimiro kameethatzi-moyitziriri atziri, apatziro nokenkithatziro kameethatzi-motziriri Tajorentsi, tema riitaki yotashiretan-tatsiri. ⁵ Tema piyoteeyini eeroka tee nonintaa-thatan-tzimiro okaatzi nokenkithata-kimiri, rootaki noñaantyaawori nokoyirika noshekyeero nashaahawo. Riitakira yotatsi Tajorentsi. ⁶ Tee roo nokoyi pipinkathata-shitena. Okantawitaka naakataki Rotyaantaa-rewote Jeepatzii-totaa-rewo, otzimatyeeemi ipinkathee-teena. ⁷ Roo kanteencha noneshironkateemi, nokimitakawo apaani riniroetari aririka aminako-wenterer eenchaa-nikite.

⁸ Teera apatziro nokenkithatemiro Kameethari Ñaantsi, tema antawo netakoyitakimi kantacha noshine-wentemimi.

⁹ Tema pikenkishireteeyironi netanta-nakawori nokenkithatzimiro iñaani Tajorentsi, osheki nantawaetaki namanantan-tyaari nowanawo, kitejeri eejatzi tsireniriki nantawaetaki. Rootaki kaari pipashitan-tanawo eeroka-paeni. ¹⁰ Piyoteeyini eeroka jempe nokanta nojeeki-motakimi eejatzi ikantzi-takari Tajorentsi riyotzi rirori, tema kameetha-shiretakina, kiteshiretakina tee itzimi iita kantako-waetenari. ¹¹ Piyotzi eejatzi osheki nokaminthaa-yiteemi, nokimita-kotari ashitaa-nita-chari ikaminayiri itomi-paeni, roemoshirenkiri. ¹² Ari nokimi-tzita-kimiri eeroka-paeni, noshintsi-tzimi ikini pantayiteeniri ikowakaa-yitzimiri Tajorentsi, tema riitaki iyoshii-yiteemiri, ari piñeero pijeeke jempe ipinkathari-wentantee, jempe otzimi rowaneenkawo.

¹³ Rootaki niyaata-kaantawori namananiri Tajorentsi. Tema paerani owakira pikemawakina nokaman-tapaa-kimiro ñaantsi, piyotanaki kaari iñaani atziri, rootaki kyaariperori iñaani Tajorentsi. Pikemijantana-kiro, antakaa-yiteemiro okaatzi ikowakaemiri pantayiteeniri. ¹⁴ Ari pikimita-naari eeroka-paeni ikaatzi kemijanta-neeriri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo janta iipatsiteki Judá-paeni, tema antawo rowajankitaakiri Judá-paeni isheninka-paeni. Ari ikimi-tzita-kimiri pisheninka eeroka rowajankitaa-yitakimi. ¹⁵ Tema riitaki Judá-paeni owamaakiriri paerani Awinkatharite Jesús, riijatzi owamaayita-kiriri paerani Kamantan-taniri. Riijatzi omishitowa-yitakinari naaka-paeni. Antawo ikijaneentakiri atziri-paeni. Rootaki kaari inimotziriri Tajorentsi. ¹⁶ Tema tee ikowaeya-nitzi nokenkithateeniri ñaantsi kaari Judá-paeni okantyya rawijako-shire-yitan-teeyari rirori-paeni. Ari okantari roshekyaa-tziro iyaari-peronka irika-paeni Judá-paeni, ari iñiimaatee-yaawo rowajankitahaeri Tajorentsi paata.

Jjeekan-takari Pablo inteena

¹⁷ Noyemijantzin-karite-paeni, ojamani okantawitaka ajeeki-mota-wakaa inteena, osheki nokenkishiryaa-kota-piintee-yakimini. Roo kanteencha osheki nokowawitaka apiiteero añaawakaa-yiteeyaa. ¹⁸ Ari nokowawitaka nareetyaami, roo kanteencha osheki rotzika-tzikatakina Kamaari.* ¹⁹ Roo kanteencha paata aririka ipiye Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, eerokataki kantakae-yaawoni noñaantee-yaawori noyaako-tani, nokimoshiretee. Tema eeroka-paeni kantakae-yaawoni ipinatee-tantenari okimi-witakawo ramantheetayeenami. ²⁰ Eerokatee-yakini kantakae-yaawoni noñaantyaawori najahaa-wenteeyya paata nokimo-shiretee.

3

¹ Rootaki nopampi-shiryaakari paerani nojeeke naaka nampitsiki Atenas, ² riitaki notyaantemiri Timoteo pijeekaeyinira eeroka. Tema irika Timoteo

* 2:18 Kamaari = Yakatantaniri

riitaki noyemijantzin-karite, osheki rantayita-kiniriri Tajorentsi. Ari notsipatakari noñaa-shintsitakawo nokenkithatziro Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jeepatzii-totaa-rewo. Tema aririka rareetakyaa pijeekaeyinira eeroka, riitakira aawyaa-shireta-paakimini, ithaamenta-kapaemi piyaata-kaantyaawori pikemijante. ³ Teera nokoyi okantzi-moneentemi aririka ikemaa-ntsita-kaetemi, tema ari okantyaari rootaki awijimo-yiteeniri. ⁴ Rootaki nokanta-yitzi-takimiri paerani nojeeki-motantzimiri janta, roojatzi piñaayitakiri okaatzi awijimo-yitakimiri. ⁵ Roo kanteencha tee omatya namaweta-paero naaka, nokoyi niyote eekiro-rika pikemijanteeyini. Aamaa-shityaa ikowaka-shireta-kaakimi Kamaari pipakaanteyaawori pikemijantzi, arira aminaashi-waetakyaa okaatzi nokaman-tawita-kimiri paerani.*

⁶ Roo kanteencha riyaaata-kitzi Timoteo rareetzimi, piyaa nojeekira naaka. Ari ikamanta-paana eekiro piyaatatzi pikemijanteeyini, etakota-wakae-yakani. Ikamantakina eejatzi osheki pikenkishiryaa-piintee-yanani, pikoyi piñeena, ari nokimi-tzitakari naaka nokoyi noñeemi eeroka-paeni. ⁷ Noyemijantzin-karite-paeni, okantawitaka osheki noñiuro jaka ikemaatsi-takaawaetee-tana, roo kanteencha nothaamenta-shiretaka, tema niyotzi eekiro piyaata-kaatziro pikemijanteeyatziini eeroka. ⁸ Tema niyotaki eekiro piyaatatzi pikaaryoo-wenta-neeri Awinkatharite, rootaki inimotan-tanari nojeekika. ⁹ Antawo namanakari Tajorentsi, tema eerokatee-yakini matakirori pikimo-shire-perota-kaana. ¹⁰ Eekiro noetziñaariko-tatyee-yaawo namanyaa kitejeriki eejatzi tsireniriki, okantya nomatan-tyaawori napiitero nareetemi, arira notampatzikate-mirori eenitatsi-rika pikinakaa-shitakari pikemijantane.

¹¹ Riitakira nokowa-kotzi Ashiteeri Tajorentsi eejatzi Awinkatharite Jesús, apatziro nowanakiro niyaate pijeekaeyinira eeroka. ¹² Nokowakotziri eejatzi riitaki kantakae-yaawoni piñaantyaawori petakota-wakaeyaa, ari pikimita-neeriri itsipa-jatzi atziri. Rootaki nokoyiri poshiya-koteenawo naaka jempe nokanta netakoteemi eeroka. ¹³ Okantashitzimaetyaa raawyaa-shireta-kaemi Ashiteeri Tajorentsi, kiteshireyiteemi, ero itzimi iita kantako-waetemini paata aririka ipiye Awinkatharite Jesús, itsipateeyaari ikaatzi rashiyitaari.†

4

Okaatzi inimotziriri Tajorentsi

¹ Ari okantari noyemijantzin-karite-paeni. Riitaki kantakae-yaawoni Awinkatharite Jesús nokantemiro iroka ñaantsi, noshintsitemi. Paerani niyotaa-kimiro pantayiteero okaatzi inimotziriri Tajorentsi. Ari pimatzimaetakawo. Roo kanteencha nokoyi eekiro piyaata-kaatyero roojatzi pithotyaaanta-perota-kyaaawori. ² Tema piyotee-yakini eeroka, riitaki Awinkatharite Jesús matakaa-kinawori naaka okaatzi niyotaa-yitakimiri. ³ Iroka okaatzi ikoyiri Tajorentsi rowameetha-shiretan-temiri: eero pimayempi-waetzi. ⁴ Otzimatyeera pikinatee-yaawo piina, rootaki ipinkathatee-tantemiri pikite-shireta-neerika. ⁵ Eero pikowashiwaetawo pimayempi-waete. Rootaki ranta-piintziri kaari kemijanteerini Tajorentsi. ⁶ Paamaeyaa powari-shireri-kari noyemijantzin-karite kemijanta-naatsiri. Tema nokaman-takimiro aritaki rowajankitaakiri Tajorentsi antakironi iroka. ⁷ Tee ikoyi Tajorentsi oshiya-kotyaari mayempiri, apatziro ikoyi

* 3:5 Kamaari = Yakatantaniiri † 3:13 rashiyitaari = kiteshirereri

akite-shire-yitee. ⁸ Terika pikemijantzi tee naaka pitheenakaki, Tajorentsi pitheenakaki. Tema riitaki Tajorentsi otyaanta-kimirori Ishire Tajorentsi.

⁹ Jame nokenkithata-kaemiro nimaeka jempe okanta-kota etakotaantsi. Okantawitaka tee okowawita napiiteemiro eeroka-paeni. Tema pimatakiro petakotawakaayita. ¹⁰ Tema pimata-nakiri petakoyitakari noyemijantzin-karite-paeni ikaatzi nampiyitawori maawoeni pipatsiteki Macedonia. Roo kanteencha otzimatyera piyaata-kaero roojatzi pithotyaa-perotan-takyaawori. ¹¹ Otzimatyera pamina-minatero pijeeka-yitee kameetha. Tee okameethatzi pikoshekantyyaa, apatziro pantero okaatzi pantawae-yitziiri eeroka. Tema rootaki niyotaa-yitakimiri paerani. ¹² Rootaki iñaantemiri kaari kemijanta-yitatsini, tampatzika-shiretemi, tekatsi kowityee-motemini.

Ipiyeerika Awinkatharite

¹³ Noyemijantzin-karite-paeni, nokoyi nokenkithata-kotemiri jempe ikanteeyaa paata kamayiteen-tsiri kemijantzinkari, rootaki piyotan-tyaari eeroka. Eero poshiya-kotantari kaari kemijanta-tsini, kaari yotatsini aririka rawajakotee, antawo riraawaenta rowashire-waeta. ¹⁴ Tema ayoteeyini aaka ikamawitaka Jesús, roo kanteencha añahae eejatzi. Ari ikimitahaeriri paata Tajorentsi ikaatzi kemijanteen-tsiri, aritaki rowañaa-yiteeri aririka ipiyaki Jesús. ¹⁵ Iroka riyotakaeri Awinkatharite: Paata aririka ipiye, riitaki etawaeyaawoni iñaawaeri ikaatzi kamayiteen-tsiri. Rooma aakapaeni akaatzi añaa-yitziira nimaeka, aakapaeni impoeta-neentsini. ¹⁶ Ari ikemaeta-waero ikaemapaaki reewarite ronampiripaeni Tajorentsi, itziwoota-kaantapae Tajorentsi. Ikantyyaa ikaatzi kamayiwiteen-chari, riitaki etanakyaawoni ipiriintanaki. ¹⁷ Opoñashitya aakapaeni ikaatzi kaari kamayita-tsini, aritaki atsipata-neeyaari oenoka-shita-waeyaari Awinkatharite, atonkiyota-waeyaari menkoriki. Ashira owaero atsipateeyaari Awinkatharite. ¹⁸ Rootaki iroka ñaantsi poemoshirenkanta-wakaan-teeyaari.

5

¹ Roo kanteencha noyemijantzin-karite-paeni, tee okowa-perota nokaman-temiro jempe-rika okaate awijayite iroka-paeni. ² Aritaki piyotee-yakini eeroka, tee riyotee-tziro jempe-rika okaate, tema omapokashiteeyaa, okimitawo aririka romapokaete ikoshiteete tsireniriki. ³ Ari itzimawityaa kantatsini: “Ajeeki kameetha, tekatsi koshekinani.” Roo kanteencha ari romapokae-teeri ithonkae-teeri maawoeni. Roshiyakotee-yaawo okemaatsi-waeta tsinani aririka otzimaa-nite, tekatsi ikinakaetero awija-shitan-teeyaari okaate pokayita-tsini. ⁴ Rooma eeroka noyemijantzin-karite-paeni eero okompitzi-mowaetzimi iroka, romapokae-tzimi-kari paata ikimitantzi apaani koshintzi. ⁵ Tema piyotakoteero eeroka, tee pikimitari anashiwaeta-shita-chari tsireniriki eero iñeetantari. Riitakira pikimitaari anashita-chari kitejeri, okoñaatzi-moyiteeri. ⁶ Aritaki okimitari eejatzi, tee okameethatzi oshiyaari maaperotatsiri, tema aamakowentayitayeetyaa, oshiyaari kakempita-tsiri. ⁷ Tema tsireniriki imaapiinteetzi, ari ishinkiteetari eejatzi. ⁸ Rooma aakapaeni yotaniyitee, oshiyaari ikaatzi anashita-piinta-chari kitejeriki. Awetsikaantayiteeyaa, akemijanta-yitee, etakotanteeyaa. Oshiyaari rowetsikaanta owayiri, ikithaatawo eshirota-tsiri iithaari. Rawentaawo eshiro-nakita-tsiri ramantheetari. Rootaki amateeri aaka awentaa-neeyaawo awijako-shire-yitee. ⁹ Tema tee ikoyi Tajorentsi rowajankitaa-yitee, tema apatziro ikoyi

awijako-yitee akemijanteeri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁰ Riitaki kamawenta-kaeri aakapaeni. Tekatsi oeteeyaa akamawityaa, tekatsi oetziteeyaa añaayitee, aritaki atsipatee-yaari paata aririka ipiye.* ¹¹ Otzimatyeera pithaamenta-shireta-wakaan-teeyaawo iroka, tema rootaki pimatee-yakirini.

Ishintsi-tziri Pablo maawoeni noyemijantzin-karite-paeni

¹² ¡Noyemijantzin-karite-paeni! Pipinkatha-yiteeri ikaatzi iyotaayiteemiri, ari pikimitahaeriri ikaatzi jewayitzimiri pikemijanteeri Awinkatharite. Tema osheki iñaashintsitako-wenta-yitakimi. ¹³ Petakoyiteeyaari piñiuro okaatzi rantzimo-yitakimiri. Oztimatyeera piijeeka-kaayita-wakaan-neeeyaa kameetha. ¹⁴ Pishintsi-yiteeri eeroka perantzi-paeni. Ari pikimiteeriri eejatzi ikaatzi parishireyiteentsiri, poemoshirenka-yiteeri, potzi-shire-yiteeri kaari shintsishire-waeta-tsini ikemijanteera. Eero ponawaetari irika-paeni. ¹⁵ Tee okameethatzi pipiyatantyyaa, tema pikowa-piinte eeroka paakameethata-wakaeyaa, pimatzi-tyaari ikaatzi kaari pisheninkata. ¹⁶ Pikimoshireta-piintee. ¹⁷ ashi powaero pamana-piinteeya. ¹⁸ Eenitatsi-rika awijimo-yitemini, pamaniri Tajorentsi. Tema rootaki ikoyiri rirori antayiteeri akemijanteerira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁹ Eero pomanonkiro antakaemiri Ishire tajorentsi. ²⁰ Tee okameethatzi pimaninta-waetero okaatzi iyotantee-tziri. ²¹ Roo kanteencha oztimatyeera paminawakiro kameetha okaatzi iyotantee-tziri. Opoñaashitya pikyaaryoo-wenta-neero okaate kameetha-shireta-kaemini. ²² Pookaero eeroka-paeni maawoeni kaaripero-yitatsiri.

²³ Tema nokowa-kotakiri Tajorentsi eekiro riyaaata-kaatyero roete-shireteemi, riitaki kantakaawori ajeekan-tayityaari kameetha. Nokowa-kotziri raminako-wentemi maawoeni, piwathaki eejatzi pishireki. Rootaki eero oztimanta ikantakoe-teemiri paata aririka ipiye Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁴ Tema kyaari-peroshireri rirori, aritaki imata-kahaero.

Oweyaantawori wethataantsi

²⁵ ¡Noyemijantzin-karite-paeni! Pamana-kota-piinteena naaka-paeni. ²⁶ Powethatenari ikaatzi kemijanta-naatsiri janta.† ²⁷ Nokoyi piñaanateniri eejatzi iroka nojankinari, tema rootaki ikoyiri Awinkatharite. ²⁸ Okantashitzimaetya ineshironka-yiteemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Kyaariwé.

* 5:10 akamawityaa = amaawityaa; añaayitee = akakite † 5:26 powethatenari = thowootaantsi; kemijanta-naatsiri = noyemijantzin-karite

APITE ROJANKINATZINIRI PABLO TESALÓNICA-JATZI

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo jankinatzi-mirori iroka notsipatari Silvano eejatzi Timoteo. Noytaantzimiro janta Tesalónica-ki pashi-paeni pikaateeyinira rashiyiteemi Tajorentsi Ashiteeri, eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ² Okantashitzimaetya ineshironkateemi Ashiteeri Tajorentsi, ijeekakaa-yiteemi kameetha. Ari ikimiteemiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Ramina-koteeri paata Tajorentsi kaari-pero-shireri ipiyeerika Jeepatzii-totaa-rewo

³ Noyemijantzín-karite-paeni, okowa-perotatyaa namanako-piinteemi Ashiteeriki Tajorentsi, tema eekiro piyaata-kaana-kitziro pikemijantayitanaki. Eekiro piyaata-kaana-kitziro eejatzi petakota-wakaayitanaka. ⁴ Rootaki noshireta-piintan-tzimiri aririka nopiyotee-yaani notsipayitari itsipa noyemijantzín-karite-paeni, nokanteeyinira: “Eekiro riyaaata-kaatziro ikemijanteeyini Tesalónica-jatzi, okantawitaka antawo ikemaatsita-kaetakari.”

⁵ Ari okoñaá-perotziri tampatzikari irika Tajorentsi ramina-kotantzi. Okimitakawo rowetsi-kyaami Tajorentsi ikini ipinkathari-wentemi. Rootaki pikemaatsi-wentan-tayita-kawori nimaeka. ⁶ Roo tampatzikata-tsiri eejatzi ikemaatsi-takaayitee-yaari Tajorentsi ikaatzi kemaatsi-takaa-waeyitzimiri eeroka. ⁷ Rooma maawoeni aakapaeni, akaatzi akemaatsi-waeyitaka, otampatzikatzi retsinaryaa-koteetee aririka ipiye Awinkatharite Jesús, ikina-pae inkiteki itsipayitee-yaari ronampiri Tajorentsi tzimatsiri ishintsinka, ⁸ ikinanta-paeyaawo opaama-porenthataki paamari. Ari rowajankithaeri kaari yoteerini Tajorentsi, kaari kemijanteeroni Kameethari Ñaantsi ikenkithata-koetziri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ⁹ Riitaki atsipetee-yaawoni ithonkae-teeri, ashi rowaero ipeya-shiteeyaa, eero iñeero rowaneenkawo Awinkatharite tziimi-motziriri ishintsinka. ¹⁰ Tema paata aririka ipiye Awinkatharite, ipinkathata-waeri rashiyitaari, ipampoyaayita-waeri. Ari pikanta-yitee-yaari eejatzi eeroka-paeni, tema pikemijanteero okaatzi nokaman-takimiri. ¹¹ Rootaki namanakotan-tapiin-tzimiri eeroka-paeni. Nokowa-kotziri Tajorentsi pikimitan-teeyaariri jempe ikantayitaa ikaatzi ikaema-shiretakiri. Nokowa-kotziri ishireta-kaayiteemi pantantayityaawori kameetha-yitatsiri pikoyiri pantero pikemijanteera. ¹² Ari okantyyaa pipinkathatan-tyaariri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, opoñaashitya ipinkatharita-kahaemi rirori. Riitakira Tajorentsi neshironkayiteeni aaka eejatzi ikimite Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.†

2

Iñaayteeri owaari-pero-shiretan-taniri

¹ Noyemijantzín-karite-paeni, nokenkithatemi jempe okanta-kota atsipatee-yaari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo aririka ipiye paata.

* **1:10** rashiyitaari = kiteshireri † **1:12** pipinkathatan-tyaariri = waerontsi

² Tee nokoyi pikenkishiryaa-shiwaetyaa aritakira ipiyee Awinkatharite. Kimitaka pithaawa-shiretatzi pikemakiri janta oñaahakari Ishire Tajorentsi, ikantzi: “Piyaka Awinkatharite.” Aamaa-shityaa ari ikantee-takimi: “Roojatzi iroka ikantakinari Pablo. Tema ari okanta rojankinata-kinari.”*
³ Tema tee ari okantyyaa, paamaeyaa ramatawitee-tzimi-kari. Tema aririka ipiyi-matee paata Awinkatharite, etanakyaawo ikoshekae-tyaari Tajorentsi, opoñaashitya iñahaete owaari-pero-shiretan-taniri. Riitaki iiteetziri “Otomi peyashi-waetaantsi,” tema ipeyashi-waeteeyaa rirori. ⁴ Kijaneentan-taniri irika, ikoyi rawijan-tapaaki ikimita-kaetyaari ipinkathee-tziri Tajorentsi tajorentsi-pankoki. Ikante: “Tajorentsiira naaka.” ⁵ Tema nokamantayita-kimiro iroka nojeeki-motanta-paentzimiri paerani. ⁶ Piyoteeyini eeroka iita otzikakiriri kaari ikoñaatzi-tanta owaari-pero-shiretan-taniri, apatziro ikoñaate paata aririka omonkaa-paeteta-paakyaa-rika. ⁷ Tema antawaetaki romanakaani-ki owaari-pero-shiretan-taniri. Roo kanteencha eenitatsira otzika-piinta-kiriri, roojatzi paata roñaahan-tanta-kyaariri, ⁸ aripaete iñahaeteri owaari-pero-shiretan-taniri. Tema aririka ipiye Awinkatharite, ishintsinka ithonkan-teeyaariri rowamaa-paeri, apatziro itajonkakiri. ⁹ Irika koñaata-tsini paata, ishintsitakaani Kamaari irika. Ari otzimaki ishintsinka, osheki ramatawitante aririka itajonka-wentantayita-paaki.† ¹⁰ Eenitatsi maninta-yitakirori ikemijanteeromi kyaariperori ñaantsi, roowitaka rawijako-shiretan-teeyaarimi. Riyyitakira peyashitaa-chani ramatawitakiri-rika owaari-pero-shiretan-taniri. ¹¹ Riitaki kantakae-yaawoni paata Tajorentsi ikemijantan-teeyaariri owaari-pero-shiretan-taniri. ¹² Rootaki rowajankitee-tantyaariri ikaate theenka-waeta-tsini, tema osheki ithaamentakawo ranteetziro kaari-perori.

Riyoshiitee-takiri awijako-shiretaa-tsini

¹³ Noyemijantzin-karite-paeni retakatoni Awinkatharite, eekiro noetziiñaarikotayee-yaawo naaka namanakowenteemi nopasoonkiteri Tajorentsi. Tema paerani tekira rowetsiki-miita riyoshiitzi-takimira pawijako-shiretee, rootaki pikemijanan-taawori kyaariperori, rootaki ashitan-teemiri Ishire tajorentsi. ¹⁴ Riitaki otyaanta-kinari naaka nokenkithatan-tzimirori Kameethari Ñaantsi, ari okantyyaa piñaantee-yaawori paata ipinkathee-teemi ikimitee-terira rirori Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, otzimi-motziri rowaneenkawo. ¹⁵ Ari okanta noyemijantzin-karite-paeni, otzimatyee pikyaaryoo-wenteero okaatzi niyotaa-kimiri nojeeki-motanta-paentzimiri paerani. Ari pikimiterori eejatzi okaatzi nojankinatzimiri.

¹⁶ Tema retakoyitee Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, eejatzi Ashiteeri Tajorentsi. Riitaki etsinaryaa-kota-piintayiteeri, riijatzi kaminthaa-yiteeri ikashiya-kaayiteero okaatzi oyaakoyiteeri. ¹⁷ Okantashitzimaetya ithaamenta-shiretakaa-piintemi, riitaki shintsitakaemini eejatzi, ari okantyyaa piyaata-kaantyaawori pikenkitha-yitaneeero kameethari, roojatzi pantayita-neeri eeroka.

3

Ipinkatheetero iñaani Tajorentsi

¹ Noyemijantzin-karite-paeni, pamana-kota-piinteena naaka niyaata-kaantyaawori nokenkithata-koteeri Awinkatharite, ari okantyyaa ipinkathatan-teeyaariri itsipa-jatzi atziri-paeni, ikimitemi eeroka-paeni.

* 2:2 Piyaka Awinkatharite = Ikitejerite Pinkathari † 2:9 Kamaari = Yakatan-taniri

² Pamana-kota-piinteena ikowaatzira ikemaatsita-kaawaetena kaari-pero-shireri, tema tee maawoeni ikimita-yitee aaka akemijanta-yitzi. ³ Roo kanteencha kyaariperori irika Awinkatharite, aritaki ishintsita-kaayiteemi, riitaki aminako-wentemini ikaariperota-kaetzimi-kari. ⁴ Riitaki Awinkatharite yotakaa-kinari eekiro piyaata-kaatyero pantayita-neero okaatzi niyotaa-yitakimiri, tema pikowae-yakini pantero. ⁵ Nokowa-kotziri Awinkatharite ikenkishiryaa-kaperota-kaemiro jempe okanta retakotzimi Tajorentsi. Ikyaaryoo-shireta-kaemi poshiya-kotan-tyaariri Jeepatzii-totaa-rewo.

Otzimatyee antawae-yitee

⁶ Noyemijantzín-karite-paeni, eenitatsi ikoyiri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo nokantemiri: Tee okameethatzi paapatziyaari kemijantzinkari perawaeta-piinta-chari, ikaatziri kaari anteroni niyotaa-kimiri paerani.* ⁷ Tema otzimatyee poshiya-kotee-nawo naaka, tema tee nompera-waetyaa nojeeki-motanta-paentzimiri. ⁸ Tekatsi nokowa-kotemiri pipashitena noyaari, tema nopinatzimiro okaatzi pipayitanari. Tema osheki nantawaetaki kitejeriki eejatzi tsireniriki. Ari nokinakaero kaari piñaantawo eeroka-paeni pipina noyaari. ⁹ Tema kameetha-witaka pipayitenami nowanawo, apatziro nantawaeperotaki okantyya paminayitan-tenari, rootaki poshiya-kotan-tenawori jempe nokantaka naaka. ¹⁰ Rootaki nokanta-piinta-kimiri nojeeki-motanta-paentzimiri paerani pinampiki, nokantzimi: “Kaari antawaeta-tsini, ero rowaa.” ¹¹ Tema nokemaki ikanteetzi eenitatsi pikaateeyinira janta perawaeta-chari, tee ikoyi rantawaete, apatziro ikoshekantayita. ¹² Eenitatsi ikoyiri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo nokanta-yiteriri irika-paeni: “Eero pikoshekanta, jantzikoe-teeni pantawentero powayityaari.”

¹³ Noyemijantzín-karite-paeni, ero poneeyawoni panta-piinta-neero eeroka-paeni kameetha-yitatsiri. ¹⁴ Eenitatsi-rika kaari kemijanteroni iroka nojankinata-kimiri, ero paapatziya-naari, rootaki iñaantyaawori ikaani-wenta-yityaa. ¹⁵ Roo kanteencha ero pikijaneentziri, pikaminaa-yiteeri pikimita-kaantyaari riimi pirentzi.

Oweyaantawori tajonka-wentaantsi

¹⁶ Tema riitaki Tajorentsi kantakaawori ajeekan-tayityaari kameetha, nokowa-kotziri riitaki inimota-kaemironi pijeekaeyini okantawitaka piñaayitero okaate awijimo-yitemini. Nokowa-kotziri itsipatemi.

¹⁷ Iroka nojankinata-perotzimiri naaka nakoki. Tema naaka Pablo wethatzimiri. Rootaki nameta-piintari aririka notyaante nojankinari. ¹⁸ Okantashitzimaetya ineshironka-yiteemi maawoeni Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Kyaariwé.

* 3:6 ikoyiri = waerontsi

RETAKARI PABLO ROJANKINATZINIRI TIMOTEO

Wethataantsi

¹ Naakatakira Pablo jankinatzi-mirori iroka. Rotyaantaa-rewote Jesús Jeepatzii-totaa-rewo naaka, tema rootaki ikantakaan-tziri owawijaa-koteeri Tajorentsi eejatzi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo oyaako-tani. ² Eeroka no-jankinatzi Timoteo, nokimita-kaanteemi eerokami notyomi akemijanta-neera. Okantashitzimaetya ineshironkateemi Ashiteeri Tajorentsi eejatzi Awinkatharite Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, okantashitzimaetya retakotemi, piñeero pijeeki kameetha.

Ikinakaa-shiteetari riyotaan-teetzi

³ Paerani niyaatan-takari Macedonia-ki, noshintsita-nakimi pijeeki Efeso-ki, ari okantayaa piyotaan-tyaariri jeekayita-tsiri pinampiki, ipakahaero ikinakaa-shiyitakawo riyotaantzi. ⁴ Ikenkithata-shiyitawo kenkitha-rentsi, ikenkithata-kota-shiyitawo jempe iiyita iwaejatziteni. Tee ooñaawontziro iroka-paeni okaatzi rantakiri Tajorentsi okantayaa akemijanta-teeyaariri, tema rootaki kantakaan-tzirori iñaana-minthata-wakaantari atziri-paeni. ⁵ Aryaajeeni aaka aririka ayotaante, akamantantziro jempe ikanteeta retakota-wakaeta. Tema aririka akite-shiretanee, aririka akenkishiryaa-neero tampaatikata-tsiri, aririka akemijanta-perotanee, rootaki amatantawori etakoyitanta. ⁶ Ari itzimpina-yitaki irika-paeni, aminaashi-waetaka okaatzi ikenkithata-koyitziri. ⁷ Ikwashi-waetaka riyotaantero Ikantakaan-teetani. Okantawitaka ishintsi-tantzi riyotaantayitzi, roo kanteencha teera ikemathatzitawo rirori okaatzi riyootanta-witari.

⁸ Rooma aakapaeni ayotzi omaperota okameethataki Ikantakaan-teetani, roo kanteencha otzimatyee akemathatero oeta otzimantari Ikantakaateetani. ⁹ Tema kaari rojankinee-tziniri ikaatzi kameetha-shiretan-tsiri, tema rootaki rowajankitee-tantyaariri koshekinkari-paeni, piyathari-paeni, kaari-pero-shireri-paeni, tsimae-nkatzinkari-paeni, theenkan-taniri-paeni, maninta-shiretan-taniri-paeni, owamaayitziriri ashitariri, owaan-tzinkari-paeni, ¹⁰ mayempiri-paeni, pankinatawakaa-chari ishiraamparin-kaki, noshikan-taniri-paeni, theeri-paeni, kamatawiripeni, ikaatzi otzika-tzika-yitzirori ayotaan-tzirowa kameethari. ¹¹ Tema inashita iroka Kameethari Ñaantsi roweshiryaa-wentee-takari, rootaki ikantakinari Ashiteeri Tajorentsi-tsiri nokamantaneero.

Rantawaeri Pablo

¹² Riitakira Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo shintsita-kaakinari. Rootaki nopasoonkitantariri, tema riyotzi aawyaashire-waetaana, rotyaantakina nantawaeteniri. ¹³ Okantawitaka paerani osheki notheen-kashi-waetakari, nokijaneentakiri, nowajankitaa-piintakiri rashiyitaari, roo kanteencha retakotaana rirori. Tema tee niyowitawo okaatzi nantakiri tekira nokemijanta-nakiita. ¹⁴ Roo kanteencha irika Awinkatharite antawo retakoperotakina, ari netanakari nokemijanta-neeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, osheki netakota-naari, riitaki kantakaa-kinawori. ¹⁵ Iroka nokaman-temiri kyaariperori iroka, otzimatyee ikemijanteetero:

Ipokaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo jaka kepatsiki rowawijaa-koyiteeri kaari-pero-shireri-paeni.

Tema naaka awijayi-witakariri maawoeni nokaaripero-shire-witaka. ¹⁶ Rootaki opoñaantani ineshironkateena Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tee ronaneentana okantawitaka naaka maperowita-kawori nokaariperotzi. Tema ikimitakinaha naaka, ari ikantayitee-yaari itsipa ikaate kemijanta-yiteerini, ashi rowaero rañaayitee. ¹⁷ Okantashitzimaetya ashi rowaero ipinkatha-peroe-teeri Apaanita-tsiri Tajorentsi, Yotaniri, Kañaaniri, Tajorentsi. Kyaariwé.

¹⁸ Notyomi, Timoteo, tzimatsi nokoyiri nokamantemi. Okimityaawo okaatzi ikenkithata-koeta-kimiri paerani. Rootaki nokamantantzi-mirori pithaamenta-shiretan-tyaari piyaata-kaero piñaashintsi-perotyaa kameetha, ¹⁹ eekiro poetziñaariko-tanaki-tyeeyaawo pikemijantanaki, eekiro poshireta-nakityee-yaawo tampatzikata-tsiri. Tema eeniyitatsi pakaa-kirori. Okantawita ikemijanta-yiwita, okimiwitaka ipitamenka-kotakityeemi. ²⁰ Ari ikantakari Himeneo eejatzi Alejandro. Riitaki noshinetakiri rowashironkaa-yiteeri Kamaari, ari okantayaa riyotan-tyaari eero itheenka-tajorentsi-waetziri Tajorentsi.*

2

Ikenkithatakoetziro amanaatsi

¹ Iroka netawakyaari noshintsi-temiri: Otsizmatyee pamanyaa, pikowakowentante, pikanta-kowentante, pamanako-tyaari maawoeni. ² Pamana-kotyaaari pinkathari-paeni. Pamana-kotyaaari eejatzi jewari-paeni, ari okantayaa piyeeka-yitan-tyaari kameetha, pipinkatha-jorentsitante, pitampatzika-shirete eejatzi. ³ Rootaki kameethata-tsiri maawoeni iroka. Rootaki inimotziriri Tajorentsi owawijaako-shireteeri. ⁴ Tema ikowatzii Tajorentsi maawoeni rawijako-shireteete, ikoyi eejatzi maawoeni riyotakoe-teero kyaariperori ñaantsi. ⁵ Iroka kyaariperori ñaantsi: Apaani ikanta Tajorentsi. Apaani ikanta kantako-wentziriri atziri-paeni janta Tajorentsiki. Riitakira irika Jeepatzii-totaa-rewo Jesús atziriwiteen-chari rirori. ⁶ Riitaki pinakowenta-kaeri maawoeni ikamawenteera, rookakaakowenta-yitee ikowakaapa-kyaaaworika Tajorentsi. ⁷ Rootaki riyoshiitantakinari naaka Notyaantaa-rewote, riitaki otyaanta-kinari nokenkithata-kaayiteeri atziri kaari asheninkayita, niyotaa-yiteeri ikemijanta-yiteero kyaariperori ñaantsi. Tema omaperotatya roori.

⁸ Jempe-rika ipiyoteeta-piintyaa, nokoyi ramana-piinta-yiteeya atziri, itzinaa-wakoyityaa ikimita-piintaha. Roo kanteencha ikiteshireyite, eero ikija-wakaa-waeta, eero iñaana-minthata-wakaa-waeta. ⁹ Ari okimitanee-yaari tsinani-paeni, eero oñaawena-waeta okithaatyaaawo owaneenkata-chari, apaawaeteri koriki amananta-yiteri othatani poreryaa-yitatsiri, oñaawena-waetyaaawo owaneenkatero oeshi.* ¹⁰ Tema otzimatyee iroka-paeni ameteeyaawo okaatzi kameethata-tsiri. Ari okantari tsinani-paeni etakotariri Tajorentsi, pinkathatziriri eejatzi. ¹¹ Aririka riyotaan-teete, owayempitayityaa tsinani okemijante. ¹² Tee noshineta-kaantziro iyotaante tsinani, tee noshineta-kaantziro eewateri shirampari-paeni eejatzi. Apatziro owayempi-tayityaa okemijante. ¹³ Tema riitaki Adán reteetaka paerani

* 1:20 Kamaari = Yakatantaniri

* 2:9 poreryaa-yitatsiri = ooro, perla

rowetsikae-takiri, rootaki impoeta-paentsiri Eva. ¹⁴ Kaari Adán ramatawiteetaki paerani, tema rootaki tsinani ramatawi-teetakiri roojatzi antantakawori kaari-perori. ¹⁵ Roo kanteencha iroka tsinani-paeni tzimayitarsi eentsite, aritaki okantaki awijako-shire-yitee eekiro-rika iyaatakaanakitayero okemijanta-yitee, etakotantayiteeyaa, okite-shire-yitee, eero okaashintyaki-yitziro oethaari ikowan-teetyaawori.

3

Jempe ikantayityaa jewari-paeni

¹ Kyaaryoowa nokantemiri: Tzimatsi-rika kowatsini reewateri kemijantzinkari-paeni, ari okameethatzi okaatzi ikoyiri ranteri. ² Ikaatzi jewayita-tsiri otzimatyee ikameetha-shirete, eero itzimayitzi iita kenkithata-kowaeterini, ikinayityaawo iina, ikiyothanite, ranta-piintero kameethari, ipinkathata-kaantayaa, roemaantayite ipankoki, riyotaantayitee. ³ Eero ishinkita-piinta, eero ikija-piinta, retakotantayityaa, itsinampa-shireyitee, eero ikowashiwaeta roshekitero rashaahawo. ⁴ Riyote reewayiteeri ikaatzi jeeka-pankotziriri, pinkathari ikantante itomi-paeni, eero ipiyatha-waeta. ⁵ Tema apaani atziri kaari yoteroni reewata-kaante ipankoki, ζ kantachama reewawenteri ikaatzi kemijanta-neeriri Tajorentsi? ⁶ Ari ikantari eejatzi owakirata-tsiri ikemijantzi, eero omata reewata-kaante. Tema aririka imatero reewate, ari ikantakaa-pero-waeta-nakayaa, ari roshiya-kota-kyaari okaatzi awiji-mota-kiriri paerani Kamaari. ⁷ Aririka piyoshiite jewatziriri kemijantzinkari, pamine ipinkathatziri atziri-paeni kaari kemijanta-tsini. Riirika powaki ikantako-waetee-tziri, riitakira kaari amaweteroni ramatawiteri Kamaari.

Jempe ikantayityaa amitakotziriri jewari-paeni

⁸ Ikaatzi amitakotziriri jewatziriri kemijantzinkari-paeni, otzimatyee ipinkathata-kaantayaa, ameentaa-rewo rinatyee, eero ishinkita-piintayita, eero ikowashiwaeta ishenitero rashaahawo. ⁹ Okowa-perotatyaa riyotako-yiteero okaatzi akemijanteeri kaari riyotako-witeeta paerani, ikenkishiryakopiinteero tampatzikata-tsiri. ¹⁰ Omatantyaari ramitakoteri jewari-paeni, otzimatyee iñaantee-tawakyaari aririka imatakiro. ¹¹ Ari okimiyityaari eejatzi tsinani otzimatyee opinkathata-kaantayaa, eero okenkithatakotantashi-waeta, okempoyaa-waeni okantayaa, okyaaryoowenta-yitanero maawoeni. ¹² Ikaate amitakoteerini jewari-paeni ikinayityaawo iina, reewateri kameetha itomi-paeni eejatzi jeeka-wankotziriri. ¹³ Aririka imataneero, ipinkathaperoeteeri, ari riyotaneero rawentaa-shiretyaa ikamantanteero jempe okanta ikemijantan-taariri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús.

Omaperotatya okameethataki akemijantziri

¹⁴ Nokowaki niyaatemi intsipaeteeni noñeemi. Roo kanteencha netawakyaawo nojankinatemiro iroka, ¹⁵ aamaa-shityaa eerorika niyaatzita, nokaman-tzitemiro jempe ikanteeta ijeekaetzi rashiyiteera Tajorentsi. Tema akaatzi rashiyitee Kañaaniri Tajorentsi, oshiyanaawo okanta tzinkamintsi-perori, aakapaeni otzinkamitananaa ikenkithetziro kyaariperori ñaantsi. ¹⁶ Omaperotatya okyaaryootzi okaatzi akemijanteeri, teera riyotako-witeetawo paerani jempe ikanteeta ipinkatha-tajorentsietzi. Iroka akemijantziri: Ratziritzi-motantaki Tajorentsi, Riitaki oñaahan-takirori Ishire tajorentsi rooperori iroka.

Riitaki Ronampiripaeni Tajorentsi ñaayita-kiriri,
 Riitaki ikenkithata-koetakiri itsipa-jatziki atziri.
 Riitaki ikemijantee-tziri maawoeni kepatsiki,
 Riitaki oenokaa-chari rowaneenkawoki.

4

Ikenkithata-kotee-tziri pakahaeroni ikemijantawita

¹ Roo kanteencha iroka okanteeri Ishire Tajorentsi. Paata, ari iñahaetaki pakahaeroni ikemijanta-witari, rootaki ikowanaki ikemijanta-yitero iñañi kamaari-paeni, ramatawitan-tzira. ² Riyotaa-waeta-shitan-tyaawo kamatawiri kaari rooperota-tsiri, eero ikemaero rowashiretako-tyaawo rantayitziri, eempa-tziitaki. Okimiwitakawo opirota-kaantzira itahaeta, tema eempa-wathata-kaantzi eero akemaero katsiri. ³ Eero ishineta-kaantziro raawakaetyaa, itzitakaantyaawo okaatzi rowaetari. Teera okameethatzi iroka. Tema aakapaeni akaatzi akemijanta-yiteeri Tajorentsi, ayoteero kyaariperi, rowetsika-yitakaero owanawontsi. Ishineta-haero owayitee-yaawo iroka-paeni, apasoonkiyiteeri. ⁴ Tema okaatzi rowetsika-yitakiri Tajorentsi, kameetha okantayitaka. Tekatsi oetya apaawaetan-tyaawori, tema otzimatyee apasoonkiteri añaayitziro okaatzi ipayita-kaeri. ⁵ Tema aririka amatakiri okantzi iñañi Tajorentsi amanako-yiteero okaatzi ipayiteeri, aritaki itajonka-wentakiro.

Antawaetee-niriri kameetha Jesús Jeepatzii-totaa-rewo

⁶ Rootakirika piyotaan-takiri iroka, pimatanaa-kitziro pantawaeteeniri kameetha Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Pimonkaata-naatziro okaatzi pikemijanta-neeri, pimatanaa-kitziro kameethari okaatzi riyotahaetakimiri. ⁷ Pipaka-yiteero kenkitha-rentsi-paeni kaari rooperota-tsini, rootaki ameta-piinta-shitakiri majonto okenkitha-yitziro iroka. Tema otzimatyee piñaa-shintsi-shireta-neeyaa pimatana-tyaawori pipinkatha-tajorentsitee.* ⁸ Tema okameethatzi-mowitee añaayitziro añaashintsi-waeta koñaatziro awathaki, tema rootaki kameetha-perota-tsiri añaashintsi-shireta-neeyaa añaantyaawori apinkatha-tajorentsitee. Teera rootaki antantayitawori okantyaan antana-waetan-tyaari nimaeka eniro añaayitzi, añaahero paata anintaa-waeteeyaa aririka añaahae. ⁹ Kyaariperori iroka ñaantsi, otzimatyee akemijantee maawoeni. ¹⁰ Rootaki añaanta-yitawori añaashintsiyita, ashintsitzi antawae-yitzi, tema oyaako-teeri Tajorentsi jempe itzimi kañaanitsiri. Kantacha rowawijaako-shireteeri maawoeni atziri-paeni, riitakira rowawijaako-shire-yitee ikaate kemijanteerini.

¹¹ Rootaki piyotaan-tayiteeri iroka, pishintsitan-teero. ¹² Tee nokoyi itheenki-mawaeteetemi pewankaritzira. Tema otzimatyee poñaahantero jempe pikantanaa pikemijanteera, ari okantyaan roshiya-kotan-teetemiri. Otzimatyee paminakowentero okaatzi piñaawae-yitzi, eejatzi okaatzi pantayiteri. petakotanteeyaa, pikayaryoo-tee, pikiteshiretee. ¹³ Pishintsitaa-piinteeniri piñaana-yiteeniri atziri-paeni Jankina-rentsi-perori, pikenkithata-piinteero, piyotaanta-piinteero, roojatzi piñaanta-kyaaawori nareetemi janta. ¹⁴ Pikenkishiryaa-kotero ikenkithata-kota-kimiri paerani jewari-paeni, ari okanta itajonka-wentan-takimiri rotaya-patziitotan-tayitziro rako. Kyaaryoowa papaatziro-kari itajonka-wenteemi Tajorentsi pimatana-tyaawori iroka. ¹⁵ Piñaashintsi-wenta-neeyaaawo, okantyaan iñaantee-temiri eekiro piyaata-kaana-kityeero pimatana-kiro. ¹⁶ Paamaeyaa

* 4:7 majonto = antawo-pero-paeni

eeroka jempje pikantanaa, pikenkithashiryahaa-kotyaawo kameetha okaate piyootaan-fayiteeri, okaate pantayiteri eejatzi. Aririka pimatakiro pikyaaryoo-wenteero, aritaki piñero pawijako-shiretee, eejatzi ikimita-yitee-yaari ikaatzi piyotaa-piintakiri.

5

Anteeniriri paashini-paeni

¹ Tee okameethatzi pikijatha-yiteri antaripero-paeni, kameetha piñaana-yiteri. Rootaki kamethatatsini paakameetha-yiteri pikimita-kaanteri riirikami pipaapate. Ari pikimiteeri ewankari-paeni, paakameethateri poshiya-kaanteri riirikami pirentzi. ² Oztimatyee paakameetha-yitero antawopero-paeni, pikimita-kaantero roorikami piñero eeroka. Ari pikimiteerori ewankawo-paeni, paakameetha-yitero, eero poshoretawo pikosheka-waetyaawo pikimita-kaantero roorikami pitsiro.

³ Paakameetha-yitero kinankawo jempje otzimi maperotzirori okowityaawaetzi. ⁴ Rooma apaani kinankawo tzimayita-tsiri otomi-paeni, ojari-paeni, riitaki etanakyawoni raminiro ramitako-yitero, otzimatyee ipiyateeyaawo raminako-wentee-ro okimitakirira paerani roori rantaritan-takiri rirori. Rootakira inimotziriri Tajorentsi. ⁵ Rooma apaani kinankawo jeekawaetashitachari apaniroeni, awentee-yaari roori Tajorentsi, ashi owaero oetziñaarikotyaawo amanyaa okowa-koteeri kitejeriki eejatzi tsireniriki. ⁶ Rooma eerorika ojeekanaki kameetha antayitanakiro okowashiyitanakiri roori kinankawo-paeni, teera ojeeki kameetha, okimiwitaka okamaki-tyeemi. ⁷ Pishintsi-tero omatantee-yaawori nokantakiri, ari okantyya eero otzimanta ikenkithatooke-terori. ⁸ Eeniyitatsi kaari aminironi isheninkapero okaakini okinankawotanakirika. Riitakira ma-perotachani kaari amineerori riniro aririka okinankawotanaki. Okimiwitakawo ipakana-kityeeromi ikemijantzi. Riitaki maperota-kirori rawijanakiri ikanta kaari kemijantatsini.

⁹ Iroka kowachari rojankinata-kotee-tantyaawori kinankawo-paeni antawaeteeniri Jeepatzii-totaa-rewo: Antawo-pero-paeni iroka, kinatariri paerani oemi,* ¹⁰ kameetha-shirerira ikema-kotee-tziro, aminakowentziri atomi-paeni, oemaantzi opankoki, aakameethata-piintakiri kemijantzinkari, oneshironkatapiintziri ashironkaenkari, omata-piintero okaatzi kameetha-yitatsiri.† ¹¹ Rooma kinankawo kaari antawo-perotatsini, eero rojankinata-koetziro. Eero okanta-perota antawaeteeniri Jeepatzii-totaa-rewo, tema eeniro okoyi ayi oemi. ¹² Tema aririka ahae itsipa oemi, aritaki ikantako-waetee-takiro, tema eero omonkaatziro okaatzi okontawitakiri anterimi. ¹³ Aritaki operata-nakyaawo, okinayite pankotsi-kipaeni, okenkitha-waeta-kotan-tayite, akakawaeta-shityaa. ¹⁴ Rootaki nokowantari aayitee oemi apaani kinankawo kaari antawoperotatsini, itzimayitee eentsite, ojeekiita opankoki antawaete. Ari okantyya eero itzimanta iita kijimawaeteroni. ¹⁵ Tema tzimayitatsi matakirori, antawaeta-shitakawo ikoyiri Kamaari.‡ ¹⁶ Kinankawo tzimatsiri osheninkapaeni, riitaki amitako-yiteroni. Rooma kinankawo kaari tzimatsini osheninkapaeni, jeekatsiri apaniroeni tekatsi amita-koteroni, osheki kowityaawaetzi roori. Rootaki kowaperota-chari ramitakotero itsipa kemijantzinkari-paeni.

* **5:9** Antawo-kona = okaate 60 ojarentsite † **5:10** aakameethata-piintakiri = okiwa-kitzita-piintakiri; kemijantzinkari = kiteshireri ‡ **5:15** Kamaari = Yakatantani

¹⁷ Otimatyeera ipineeteri jewatakan-tatsiri ipinkathee-tziri. Riitaki ipaperoteete kenkithata-kaanta-piinta-tsiri, eejatzi ikaatzi yotaanta-piinta-tsiri. ¹⁸ Tema rootaki ikantakoe-tziri Jankina-rentsi-peroriki:

Aririka pantawaeta-kaeri apaani piratsi, tee okameethatzi itashe-ya-waete. Iroka ikantzi eejatzi:

Otimatyeera ipineeteri antawaeta-tsiri.

¹⁹ Ikaatzi-rika apaani atziri kanta-kotziriri apaani jewari, eero pikemijantziri. Rooma ikaate-rika apite, eerorika ikaate mawa ñaakota-kirini rantakiro kaari-perori, ari okameethatzi ikemijanteeteri. ²⁰ Eekiro-rika riyaaete-tatyee ranteetero kaari-perori, payiri jempe ipiyoteeta pikijathateri, ari okantyya ithaawan-teetyaari, eero imatantawo rantero itsipa-paeni.

²¹ Noshintsi-tzimi pantero iroka. Tema aririka pimataneero, eero piñiuro pamaakitante. Eero pikanta-waetzi “Eero nokijathatziri, tema riroperori irika.” Riyotzi Tajorentsi nokantan-tzimiro. Riyotzitawo eejatzi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riyotzitaka eejatzi ronampiripaeni Tajorentsi ikaatzi riyoshiitakiri. ²² Tee okameethatzi pathawae-yaawo poteya-patzii-totantyaawo pako reewatan-teetyaari. Tema aririka riyotee-takiri rantakiro kaari-perori, ikimiwitakaha eerokami kantakaa-shityaawoni. Tema otzimatyee pikite-shiretee eeroka.

²³ Teera apatziro pirapiintero nijaa, pirityaawo eepichokiini kachori, ari piñakiro petsiyata-kote pimantsiya-waewitaha.

²⁴ Eenitatsira atziri, tekira iñeero riyakowenteeteri rantakiro kaari-perori, ikema-kotee-takiri maawoeni. Eenitatsi itsipa eejatzi kaari riyotakoetzi rantziro-rika kaari-perori, apatziro ikemakoeteri paata. ²⁵ Ari okimitari eejatzi, teera romana-kota-piintero atziri rantayitero kameethari. Rooma aririka rantero kaari-perori, ari ikowa-piinta-wityaa romana-kotyaa, roo kanteencha aritaki ikemakoe-takiri.

6

¹ Maawoeni omperataa-rewo, otzimatyee ipinkathateeri omperatariri. Roo nokantantari, ari okantyya eero itzimanta paeryaa-shiwaetyaarini Tajorentsi, eero itzimanta kantako-waeteeni ayotaan-tayitzirira.

² Omperataa-rewo kemijanta-tsiri, aririka romperatani itsipa kemijantzinkari, tee okameethatzi pikanta-waete: “Eero pikimita-kaanari pomperatani, tema noyemijantzini-karite eeroka.” Tema okowa-perotatyaa rantawaeteniri kameetha irika omperataa-rewo, retakotani royiri, tema kemijantzinkari irikai. Otimatyeera piyotaan-teero iroka, pishintsi-tanteero.

Kiteshireta-kaanta-tsiri eejatzi inimotaantsi

³ Aririka ipoki inashityaawoni ikenkithata-kaante, kaari ikimityaawoni okaatzi iñaaniyitakari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, rinashita-paakyaawo eejatzi ikenkithata-kotero pinkatha-tajorentsitan-tatsiri.

⁴ Kantakaa-pero-waetzinkari irika, tekatsira riyote. Apatziro ikoyi rirori añaanatawakaa-wentyaawo iñaani Tajorentsi. Roo opoñaan-tyaari oñawakaa-waetyaa, akosheka-wakaa-waetyaa, akaweya-wakaa-waetyaa, akanta-kota-wakaa-waetyaa, ⁵ akijaneenta-wakaa-perotanakyaa. Rootaki imata-piintakiri kaari-pero-shireri kaari yotakoperoteroni kyaariperori ñaantsi. Ikenkithashiryayita raantyaawo koriki ramawenatawo aririka ipinkathatajorentsitanakaha. Tee okameethatzi paapatziyari eeroka.*

§ 5:17 ipaperoteete = oshiyawori apite rapiiteero ipineetero
paapatziyari eeroka. = otsipayita ñaantsi-paeni

* 6:5 Tee okameethatzi

⁶ Aritaki okantzimaeta, osheki ipineeteero paata apinkathatzirira Tajorentsi. Roo kanteencha añaantyaawori ipineetee, otzimatyee inimoyitee añaari okaatzi tzimimo-yiteeri. ⁷ Tema paerani owakira atzimapaaki tee amapaaki tzimi-moteeri. Ari okantari eejatzi aririka akamae, okaate tzimi-moteeri eero aaneero. ⁸ Tema otzimapiintzi-rika oyaari, otzima-piintzi-rika akithaataru, ari okaate tekatsi akoyiri otsipa. ⁹ Riima ikaate kowayiteroni rashaahantyyaa, okaema-shiretatziri ikaariperu-shirete. Ikimita-kowaetakari shirika-chari iwirentsiki, aririka rantayita-nakiro ikowakaa-shiyitari owaariperotan-tatsiri, rootaki peyakaa-shitee-yaarini. ¹⁰ Aririka ikowa-piinteetero rashaahanteeyaa, okimiwitakawo roomi oparethatari kaariperu-yitatsiri. Eenitatsi matakirori iñaamayitawo rashaahantyyaa, ipakaa-nakiro ikemijantzi, okimiwitakawo riimi kemaatsita-kaawaeta-ghanimiapaniroeni.

Pikimita-kaantero powayiri-wentee-yaawomi pikemijantane

¹¹ Rooma eeroka, rashiteemi Tajorentsi, eero panta-netziro iroka-paeni, pikimita-kaantero pishiya-pithateeromi. Tema roo pikowa-perotziri pitampatzika-shirete, pinkathateeri Tajorentsi, pikemijanteeri Tajorentsi, petakotantyyaa, pamawe-waenite, pamatsinkyaa eejatzi. ¹² Eekiro pikemijanta-naatyee, pikimita-kaantero powayiri-wenta-neeyaaawomi kameetha-yitatsiri. Pikimita-kaantero eejatzi piña-shintsi-wentee-yaawomi roojatzi paantakyaawori kanteetaa-chani añaakahaemini. Rootaki ikaema-shiretee-tantzimiri, ari okanta ikemanteemiri atziri-paeni, pikantzi: "Nokemijantee." ¹³ Eenitatsi noshintsi-temiri. Tema irika Tajorentsi añaakaa-yitzirori okaatzi tzimayita-tsiri, riyotzi nokantzimiri. Riyotzita eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ñaawaeta-piinta-kirori kyaariperota-tsiri, roojatzi iñaawaeta-paakiri rahaeta-nakiririka ijeekira Poncio Pilato. Iroka okaate noshintsi-temiri: ¹⁴ Eero pipiyathatawo nokanta-kaanta-kimiri. Pikiteshiretee itzimi-kari ñaawaeta-kowaeta-shitemiri. Piyaata-kaero eeroka roojatzi ipiyantee-yaari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁵ Tema ari ipiyee rirori aririka ikowakaapakyaaworika Tajorentsi, ajahaa-wentani. Tema apatziro Tajorentsi reewata-kaantero maawoeni tzimayita-tsiri, apatziro ipinkathari-wentziri ikaatzi pinkathari-witachari, ari reewatziri ikaatzi jewawita-chari nimaeka. ¹⁶ Riitaki ashitawori kanteetaa-chari añaamentotsi, ashi rowaero ijeeki jempe oshipakiryaa-perotzi, rootaki kaari rareetan-teetari. Tekatsi atziri materoni iñeeri, eero imateeteero eejatzi. Omaperotatyyaa ipinkathee-tziri. Ashi rowaero ipinkathari-wentantee. Kyaariwé.

¹⁷ Oztimatyee piyotaa-yiteeri ikaatzi ashaahanta-chari nimaeka, eero ikantakaapero-waetanta. Eero rawentaa-shiwaetawo rashaahawo, tema eero okijotzi-motziri. Oztimatyee rawentaa-yitee-yaari Tajorentsi, ritaki matzirori ithaamenta-kaantapero-ta. ¹⁸ Piyotaan-teero ranteteero kameethari. Ikimita apaani ashaahantzinkari otzimimo-perotziri owaa-hawo, ari ikimita-neeyari irika-paeni otzimimo-perotziri rantani, rootaki ikimita-kaanta-neemi roorika rowaahawo. Piyotaan-teero ineshironkae-tante, ikowayite ipashitan-tayiteeyaa. ¹⁹ Rootakirika imataneeri, okimi-witakawo rowaan-tyaawomi rashaahawo ikashiya-kaeyaari paata. Ashi rowaero iñeero ijeekae kameetha.

²⁰ Timoteo, pikyaaryoo-wenteero piyotaan-teero okaatzi ineshironkae-takimi. Eero pimatzitawo eeroka jempe ikenkithata-kota-shiteetawo kaari-perori. Eero pimatzitawo eeroka jempe ifaanata-wakantashitawo ikimita-kaanta-witari rooperori iroka riyo-yitziri. ²¹ Tema eenitatsi mayitakirori, ikinashi-waeyitaka, kimiwitaka itzimpina-wenta-tyeeromi okaate ikemijanteri. Okantashitzimaetya ineshironkaetemi. Kyaariwé.

RAPIITEERO PABLO ROJANKINATZINIRI TIMOTEO

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo jankinatzimiro iroka. Rotyaantaa-rewote Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tema riitaki Tajorentsi kowakaa-kinawori nokenkithata-koteero ikashiya-kaakaeri rañaakaa-yitee Jeepatzii-totaa-rewo Jesús.

² Eeroka nojankinatzeni Timoteo, eeroka nokimita-kaanta netakotani notyomi. Okantashitzimaetyaa ineshironkateemi Ashiteeri Tajorentsi eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, okantashitzimaetyaa retakotemi, piñeero pijeeki kameetha.

Pikenkithata-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo

³ Ari nokanta-piintatyaa tsireniriki eejatzi kitejeriki namanakoyitzimi, nopasoonkitziri Tajorentsi, nantawaeteeniri. Noshiyakoteeyaari ikimi-yitaka nowae-jatziteni tampatzika-shireri-paeni rirori. ⁴ Aririka noshiretyaawo piraawaetaka paerani, osheki nokowaki napiiteero noñeemi, ari okantyya nokimo-shiretan-tyaari. ⁵ Osheki nokenkishiryaa-kotakimi jempe okanta pikemijanta-perotan-tanakari. Tema rootaki etanakawo pijawo Loida, opoñaashita piniro Eunice. Niyotzi eejatzi ari pikimita-nakari eeroka. ⁶ Rootaki napiitan-tzimiri nokantemi: Powakirateero itajonka-wentakimi Tajorentsi noteya-patzii-totan-takimiro paerani nako, pikimita-kaanteero rojeetziro paamari tsiwaki-matatsiri. ⁷ Tema tee ithaawa-shireta-kaantzi Tajorentsi. Apatziro raawyya-shireta-kaantzi, retakoshiretakaanta, ifaako-shireta-kaanta.

⁸ Rootaki eero pikaani-wenta-kaantawo pikenkithata-koteri Awinkatharite, ari pikimiteenari naaka, eero pikaani-wentana romonkyaa-wentee-tanari Tajorentsi. Tema riitaki aawyya-shireta-kaemini, poshiya-kotan-tenari naaka, nokemaatsita-kowentawo Kameethari Ñaantsi. ⁹ Riijatzi owawijaako-shire-yiteeri Tajorentsi, riitaki kaema-shire-yiteeri akite-shiretan-taari. Teera aaka matashityaawoni, tema riitaki kowaentsi rantero. Ashi royiyo paerani Tajorentsi ikowa-piintaki ineshironka-yitee Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ¹⁰ Rootaki imatakiru nimaeka, ikoñaataki paerani Owawijaa-kotan-taniri, Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. Riitaki matakirori rotsinampaero kaamanitaantsi, ramayita-kaero Kameethari Ñaantsi, roo ayotantaari ashi owaero rañaakaa-yitee.

¹¹ Rootaki riyoshiitan-takinari naaka Otyaantaa-rewo-paeni, riitaki otyaantakina nokenkithata-kaanteero Kameethari Ñaantsi, eejatzi niyotaa-yiteeri kaari nosheninkata. ¹² Rootaki nokemaatsi-waetan-tawori nimaeka, roo kanteencha teemaeta nokaani-wenta. Tema niyotzi naaka iita nawentaari, niyoperotzi otzimimotziri ishintsinka, ari okantyya eero roka-kaantanawo ikowakaa-kinari nanteeniri roojatzi aririka omonkaateeyaa kitejeri ipiyantee-yaari. ¹³ Ari pikimita-neeeyari eeroka, poshiyako-tenawo jempe okanta pikemakina niyotaantaki, piyaata-kaero pawentee-yaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, etakoyiteeri, ashiiyiteeri eejatzi. ¹⁴ Ari ojeeka-shiretan-takimi Ishire Tajorentsi, riitaki kyaaryoo-shireta-kaemini eero pokantawo kyaariperori otzimi ikowakaa-kiniri piyotaan-teero.

¹⁵ Pikema-kotakina eeroka rooka-wenta-waeta-nakina nampiyitawori Asia-ki. Irika Figelo eejatzi Hermóhenes. ¹⁶ Roo kanteencha irika Onesiforo,

osheki roemoshirenka-piintakina rirori, tee ikaaniwenta-kotyaana roojowitee-takina. Osheki nokowaki ineshironkateeri Tajorentsi ikaatzi jeeka-wankotziriri. ¹⁷ Tema riitaki aminaminata-paakinari rareetakaha Roma-ki, roojatzi iñaanta-paakinari. ¹⁸ Riira Awinkatharite neshironkateerini paata oweyaantyaawoni kitejeri ipiyeerika. Tema piyotzi eeroka, osheki ramitakotakina Onesíforo nojeekan-takari Efeso-ki.

2

Pikimita-kaantyya eerokami rowayirite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo

¹ Notyomi, tema riitaki neshironkateemiri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, okantashitzimaetyaa raawyyaa-shireta-kaemi. ² Tema pikemakina jempe okanta niyotaantaki atziripaeniki. Oztimatyee piyoshiiyite nimaeka ameentaa-rewo riitaki mataneeroni riyotaa-neeri eejatzi itsipa-paeni. ³ Pamaakowentyaa piña-shiintsita-kowenta-neeyaari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Pikimita-kaantyya eerokami rowayirite. ⁴ Tema apaani owayirita-chari tee iñeetziri rantaneero antawae-rentsi rantayita-piintee-tziri. Tema oztimatyee retapaentyaawo ikantakiriri reewarite. ⁵ Kantacha eejatzi pikimita-kotyaari ipinatee-tziri oyiishiteen-tsiri ishiyeeyani. Tema antawo iñaashintsitakawo. Roo kanteencha imatantyaawori royiishitante oztimatyee retanakyaawo iñaanta-piintyaawo. Rooma ramataa-shiwaetyaa-rika ikoyi royiishitantemi, eerowa ipinatee-tziri. ⁶ Kantacha eejatzi pikimita-kotyaari ikanta apaani pankiwae-rintzi. Tema riitaki etapiintawo rowayitawo okithoki iwankiri. ⁷ Oztimatyee pikenkishiryaa-kotero nokanta-yitakimiri. Tema riitaki Awinkatharite kemathatakaa-perote-mironi maawoeni.

⁸ Pikenkishiryaa-kotero Jesús Jeepatzii-totaa-rewo icharinitakari pinkatharini David. Añahae rirori ikamawitakaha. Rootakira iroka Kameethari Ñaantsi nokenkithata-koteeri. ⁹ Rootaki natsipeta-kowentari noñaantawori nimaeka rojowaeteetana, romonkyaa-waeteetana, ikimita-kaante-takina naakami owantzinkari. Rooma iñaani Tajorentsi ero imateetziro rojoteetero roori. ¹⁰ Rootaki namawetan-tawori nimaeka maawoeni nokemaatsi-waetakari, okantakaan-tziro netakotari ikaatzi riyoshiiteeri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús rowawijaako-shire-yiteeri. Ari okantyya ashi rowantee-yaawori rañaayitee. ¹¹ Iroka maperori ikantee-tziri: Aririka akama-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo, aritaki atsipatee-yaari rañaakaa-yitee.

¹² Aririka amawe-waenitaki, ari atsipatee-yaari apinkathari-wentantee. Rooma aririka akante: “Tee noñeeri.” Aritaki imatee eejatzi aaka.

¹³ Okantawitaka tee añaawitawo oetziñaarikowentyaari, riima rirori roet-ziiñaariko-wenta-yitee.

Tema ashi rowaero rirori, tee ithañaa-pithatantawo okaatzi ikashiya-kaantziri.

Pikimityaari antawae-ryaantzi raakameethee-tziri

¹⁴ Piyotaan-teero iroka. Pishintsi-tantero ikowakaanta-perotziri Tajorentsi: Eero iñaanata-wakaa-wenta-shiteetawo ñaantsi-paeni kaari rooperota-tsini. Tema kantacha owarishireteri ikaate kemironi.

¹⁵ Oztimatyee piñaashintsiteeyaa pitampatzikateero ñaantsi kyaariperori, ari okantyya raakameetha-wentan-tee-mirori Tajorentsi. Pikimita-kotyaari antawae-ryaantzi kaari tzimantsini oetyaa ikaaniwenta-kotyaari.

¹⁶ Eero pikemijanta-waetziro eeroka iñaawaetashitee-tari ñaantsi kaariperoyitatsiri. Arira opoñaari itheenka-tajorentsitan-teetzi. ¹⁷ Okimiwitakawo

owawathatanta apathaa-waeterika. Rootaki awiji-mota-kiriri Himeneo eejatzi Fileto. ¹⁸ Ikinakaa-shiwaetakawo rirori riyotaan-tziro kyaariperori, ikantaki: “Teera kyaaripero añaayitee aririka akamayitaki, tema añaayiteero roshiya-kaawentee-takiri ‘añaamentotsi.’” Iroka okaatzi riyotaan-tawitakari rowari-shiryaaan-takari ikaateeyini ikemijanta-witanaa. ¹⁹ Roo kanteencha, okimiwitakawo rowatzika-tyeemi Tajorentsi roo-perori itzinkami, ari rowetsikakimi ipanko. opoñaashitya ipataka-kotaki apite jankina-rentsi ikanteetzi: “Riyotziri Awinkatharite ikaatzi rashitari.” Eejatzi: “Ikaate awentahae-yaarini Jeepatzii-totaa-rewo, otzimatyee rookaero kaariperotatsiri.”*

²⁰ Jame oshiyakaawen-tawakiro okaatzi tzimatsiri ipankoki apaani ashaahantzinkari. Tema eenitatsi owaneenka-yitachari chomo-paeni, poreryaanakitatsiri, osheki ineshironkatziro. Roo kanteencha eeniyitatsi incha-naki eejatzi chomo, tee ineshironka-pero-tziro iroka-paeni. ²¹ Aririka akite-shire-yitane, ari ikimi-yitee-yaawo chomo ineshironkatziro ashitawori, ikowa-piintzi rowanta-yityaawo. Ari ikiteshoretakaanee Ashiteeri, aamakowentyaa antayiteeniri kameetha-yitatsiri. ²² Inteena powayiteero ikowa-shiwaetari ewankari-paeni, poshiya-kaantero pishiya-pithata-tyeeromi. Tema rootaki piñaamata-piinta-nakyaari pikameetha-shire-yitee, pikyaaryoo-wentyaa, petakotantya, kameetha pijeeka-kaantayite, pitsipa-yitee-yaari kiteshireri ikaatzi awentaa-yitaariri Awinkatharite. ²³ Eero piñaawae-yitziro ñaantsi kaari kameethatatsi, tema rootaki opoñaantari ikija-wakaan-teetari. ²⁴ Rooma aakapaeni rompera-yiteera Tajorentsi, tee okameethatzi añaana-minthata-wakaeyaa aakapaeni. Tema otzimatyee aneshinkokatawakaeyaa, akiyothanite ayotaantee, atsinampa-shirete, ²⁵ eentsikiroeni akantawentyaari akaminaa-yiteri kijaneenteeri, aama aritaki ipiya-shireta-kaeri Tajorentsi, aritaki riyota-koteero kyaariperori. ²⁶ Ari okantyya riyotan-teeyaari ishirika-kityaa riwiriki Kamaari, tema riitaki omperawaeta-piinta-kariri, ishintsiwenziri rantayiteniri ikowashi-yitari rirori.

3

Jepe ikanteeyaa ijeekaetee paata iweyaanta-paakyaawoni kitejeri

¹ Otsizmatyee piyote, paata oweyaanta-paakyaawoni kitejeri antawo opomeentsitzi-moyitee. ² Iroka ikantayityaa atziri-paeni: Apaniroeni ineshironka-pero-waetyaa, iñaawenawaetashityaa roshekiiro rashaahawo, rajahaa-wenta-waetyaa, eero ipinkathatantzi, itheenka-tajorentsi-waete, ipiyatha-waetyaari ashitariri, eero riyoteero ipasoonkitante, ikaweyan-tawaete, ³ eero retakotantaa, eero ikowa-piintee ipeyakotante, itheeya-kotan-tawaetyaa, eero romaanta-kaawo ikowa-shiwaetari, osheki rowatsinaan-tawaetee, ikijaneentero kameetha-yitatsiri, ⁴ pithokashitan-tanir irikapaeni, eero iñaakonita, osheki ikantakaa-pero-waetyaa, osheki iñaamawaetyaawo ikowashi-yitari awijanakiro ikowakaa-witariri Tajorentsi, ⁵ ari roshiya-kowaeta-kyaarimi pinkatha-tajorentsi-waetaniri, roo kanteencha osheki itheenki otzimi-motziri Tajorentsi ishintsinka. Eerowa pitsipa-yitari eeroka. ⁶ Tema imatakiro irika-paeni ijeekawankotantaki, ramatawi-yitakiro tsinani-paeni shipeta-shireri, antawo ikenkishiryaa-kaayitawo okaaripero-shirete, otzimatyee awentee-yaari irika-paeni, rootaki opoñaan-tyaari oñaama-shirewaeta-nakyya roori. ⁷ Rootaki okowa-perotan-tanakyaari iyoperotero, roo kanteencha tee

* 2:19 awentahae-yaarini = waerontsi

iyotakoperotzimaetawo okaatzi rooperota-tsiri. ⁸ Rootaki imatakiri paerani sheripiyari Janes eejatzi Jambres, ikoshekakari Moisés, ari ikimitari irika atziri-paeni amatawitan-taniri, tee ookimo-shiretari okaatzi rooperota-tsiri. Kaari-pero-shireri irika, ramināa-shiwaetaka okaatzi ikemijanta-yiwtakari.* ⁹ Eerowa imatziro, aritaki riyota-nakiri aminaashi-waeta okaatzi rantziri, aritaki roshiya-kotee-yaari sheripiyari akenkithata-kotakiri.

¹⁰ Rooma eeroka, pikimiteena naaka, okaatzi niyotaan-tziri, jempe nokinakaero, oeta nokoyiri, nokyaaryoo-wentanta, nentsikiro-wentanta, netakotanta, namawenita, ¹¹ owatsinaa-waeteetakina, ikemaatsitakaawaetee-takina, okimita okaatzi awiji-mota-kinari Antioquia-ki, Iconio-ki, eejatzi Litra-ki. Tema osheki ratsipeta-kaawenta-kinari. Roo kanteencha rookakaa-wenta-piintakina Awinkatharite. ¹² Ari okantyaari, aritaki rowatsi-naaryaa-koeteeri ikaatzi rashiyitaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús kowanaa-tsiri ipinkatha-tajorentsita-nite. ¹³ Riima kaari-perori atziri-paeni, amatawitan-taniri eekiro imaperota-tyeeyaa, rashi-minthatyaawo ramatawitanta-piinte, imateetzi-tyaari rirori ramatawiteeteri. ¹⁴ Rooma eeroka, poejokirotyaawo okaatzi piyotakiri, okaatzi pawentaa-naari. Tema piyotzi iita yotaaki-mirori. ¹⁵ Ari petanakawo eeniro peentsitanaki piyotakoteero Tajorentsita-tsiri Jankina-rentsi. Ari opoñaari piyotee aritaki pawijako-shiretee aririka pawentahae-yaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ¹⁶ Tema maawoeni Jankina-rentsi-perori, riitakira Tajorentsi tajonka-shiryaan-takirori rojankinee-tanta-kawori. Rootaki riyotaan-teetari, rootaki ishintsi-theetantari ikaminaan-teete, rootaki itampatzikae-tantari, rootaki iñaantee-tantari okantyaari ikameetha-shiretan-teetyaari. ¹⁷ Ari iñeerori ikaatzi rashitaari Tajorentsi riyopero-shireteero rantayiteero okaatzi kameethata-tsiri.

4

Pikenkithateero ñaantsi

¹ Iroka okaatzi noshintsi-temiri pantero. Riyotzi Tajorentsi nokantzimiri, riyotzitawo eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, itzimi amina-koteerini rantayitakiri maawoeni añaayita-tsiri, eejatzi ikaatzi kamayiteen-tsiri. Tema rootzimateentsi ikoñaatee ipinkatha-ritapae. ² Pikemi nokantemi: Okowa-perotatyaa powetsikyaa okini pikenkithateero iñaani, teera apatziro pikenkithateero aririka okameethatzi-motemi, tema otzimatyee pimatero eejatzi aririka pikowaenkata-kote. Aririka piyotaante, otzimatyee pitampatzikatante, pishintsi-waantete pikaminaante, piñaashintsi-thatante, roo kanteencha paamaeyaaha pithaakyaa-wenta-piintzirokari aririka pimayita-neero. ³ Tema paata, eero ikowaetee ikemijanteetero tampatzikari piyotaan-tayitziri nimaeka, tema ari ipiyota-paakyaa itsipa ikaate yoteerini, ari ramināa-shiwaetyaari riyotaantero ikowashiyitari rirori. ⁴ Rootaki opoñaan-tyaari ipiya-shiteetero ikemijanteetero ikenkithata-shiteetari, rokae-tanakiro ikemijantee-tziro rooperota-tsiri. ⁵ Rooma eeroka, pikiyothanite, pamawetashi-yitee-yaawo awiji-motemini pinteneetyakaa-yitziro Kameethari Ñaantsi, otzimatyera pimonkaatero okaate panteeniriri Awinkatharite.

* **3:8** Ikenkishiryaa-koetziri Janes eejatzi Jambres sheripiyari irikapaeni, Apitantoni-jatzi irika. Tema paerani rookakaa-wentan-taariri Moisés isheninka-paeni Israel-paeni, irika sheripiyari-paeni roshiya-kowitakari Moisés, riraa-ntsita-kaero nijaa, ikoñaata-kaayitaki eejatzi osheki mashero.

⁶ Tema naaka kimitaka rooteentsi nopeyakotyaa, noshiya-kotyaawo ijakoeta-piintziro imiriteetziri ratsipeta-kaetaniki Tajorentsi, aritaki jakotzi-matakaha imiriteetziri. ⁷ Nokyaaryoo-shire-piintaki, noshiyakaawitaka nomatakiro antawo nomankyaan-tapiinta. Okimiwitakawo eejatzi aritaki nomatakiro noyiishitanti areetakina jempe oweyaa noshiyi. ⁸ Okimiwita-kawo riitakimi Awinkatharite owayita-kironi amatheerenti ipaeteeriri tampatzika-shireri-paeni. Tema Tampatzika-shireri rirori Awinkatharite, riitaki yotanta-paatsini kyaari-pero-rika ikameetha-shireteetzi, aripaetera ipapaenawo nashitari naaka. Teera apatziro naaka, ari ikimitaa-yiteeri ikaate kaari ojamanitatsini royaako-taari ipiye.

Apaniroeni ikantee-tziri Timoteo

⁹ Nokowa-pero-taki paminaminate jempe pikantyyaa pipokan-tyaari intsipaete nojeekira naaka. ¹⁰ Tema rookawenta-nakina Demas, okaemashireteeri rirori jaawiki-jato. Jatee Tesalónica-ki. Riima Crescente ikinanakiro rirori Galacia-ki. Ari ikimitakari Tito ikinanaki rirori Dalmacia-ki. ¹¹ Apatziro ikantakaawo Lucas riitaki jeekaneentsi apaniroeni itsipatana jaka. Rootaki nokowantari pipoki eeroka pitsipata-kyaari Marcos, aritaki imatakiro rirori ramitakotena. ¹² Tema notyaanteeri Tíquico janta Efeso-ki. ¹³ Aririka pipokanaki eeroka, pamaenawo nowewiryakowo nookanakiri paerani nampitsiki Troas ojeekira ipankoki Carpo. Nokoyi pamaenawo nojankina-yifani jeekatsiri janta. Riira nokowa-perotzi piyoshiiteri pamaenari nomashi-tsita nojankina-yitziri. ¹⁴ Riima Alejandro, eshiro-pakori riitaki oñaashirenka-piinta-kinari, rowajankitahaa-tyeerira Awinkatharite. ¹⁵ Riijatziro paamaeyaa eeroka, tema imaperotakiro rotzika-tzikatakiro okaatzi nokenkithata-koyitakiri, osheki ikijawenta-kinawo. ¹⁶ Tema owakira rahaetakina paerani naaka ijeekira pinkatha-ri nokamanta-kotero okaatzi ikantakoe-takinari, tekatsira apaani tsipatanakinani, ithuba ishiya-pithata-nakina. Roo kanteencha, tee nokoyiro naaka rowajankitaa-wenteeteri iroka. ¹⁷ Tema itsipa-shiretakina Nowinkatharite, riitaki ñaapero-shireta-kaakinari. Rootaki nomatan-takawori nokenkithata-kaeri maawoeni, ari okanta ikemathatan-takinari kaari asheninkata. Rootakira rowawijaa-kotan-tanari Nowinkatharite rashiryahae-tenami, okimitawo rookaetziri apaani atziri manitzi-mooki royaari manitzi-paeni. ¹⁸ Riitaki Awinkatharite aminako-wenta-kinari kaari rowashironkae-tantana, eekiro riyata-kaatyero roojatzi nareetan-teeyaari ipinkathari-wentantzira Inkite-jatzi. Ashi rowaero rirori rajahaa-wentee-teeyaari. Kyaariwé.

Oweyaanta-paakawori itajonka-wentan-teetzi eejatzi wethataantsi

¹⁹ Nokoyi powethatyaanari Prisca eejatzi Aquila, ari pikimitakiri Onesiforo, eejatzi ikaatzi jeeka-wankotziriri. ²⁰ Riima Erasto, ari ijeekapaaki rirori Corinto-ki. Riima Trófimo, naaka ookanakiriri Mileto-ki, imantsiya-waeta-paakitzi. ²¹ Oztimatyeera piyaate intsipaete pareetan-tyaari nojeekira naaka tekira okyaawon-tsita-neeta. Tema ikaatzi akantayiteeri jaka “noyemijantzini-karite-paeni,” rowethatee-yimini. Irika ikaatzi wethatzi: Eubulo, Pudente, Lino eejatzi Claudia.

²² Okantashitzimaetyaa ijeeka-shiretan-teemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ari ineshironkayiteemi. Kyaariwé

ROJANKINARI PABLO ROTYAANTZINIRI TITO

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo otyaantzimiro iroka, tema naaka romperatanewo Tajorentsi. Naaka Rotyaantaa-rewote Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ari okantyyaa ikemijanan-teeyaaari ikaatzi riyoshii-yiteeri Tajorentsi, riyoteero rooperota-tsiri ipinkatha-tajorentsitereo. ² Royaa-koteeri rirori-paeni ashi rowaero rañaaayitee. Rootaki ikashiya-kaantakiri paerani Tajorentsi tekiraha rowetsikiro kepatsi. Teera ramatawitantzi Tajorentsi. ³ Okanta omonkaapaetetaka, roñaaahantaka Tajorentsi Owawijaa-kotan-taniri. Riitakira kantakaan-takirori ikenkithatan-teeyaaawori iñaani. Imatakina naaka rotyaantakina nokenkithata-kaante. ⁴ Eeroka Tito notyaantzini iroka nojankinari. Nokimita-kaantakimi Kyaariperomi notyomin-teemi, ari atsipata-wakaa akemijantee. Okantashitzimaetyaa ineshironkateemi Ashiteeri Tajorentsi eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, Owawijaa-kotaniri, okantashitzimaetyaa retakoteemi, piñeero pijeeki kameetha.

Rantayiteri antaripero-paeni eejatzi jewari-paeni

⁵ Rootaki nookanta-nakimiri Creta-ki pitampatzika-shire-yitante, piyoshiite antaripero-paeni jewaterini kemijantzinkari-paeni, rootaki nokowakaa-kimiri. ⁶ Ikaate jewayita-tsini otzimatyee ikameetha-shirete, eero itzimawaetzi ñaaweata-kowaeta-shityaarini, ikinaatyaawo iina, ikemijantayitee itomi-paeni-paeni itzimi-kari kantako-waeterini piyathari irika, ñaathan-tashi-waetachari. ⁷ Tema riitaki Tajorentsi rantawaeteeniri jewatziriri kemijantzinkari-paeni, otzimatyee raamawentyaa itzimi-kari kantako-waeterini ikante, ajahaawaetaniri irika, kijinkari irika, shinkizinka irika, antantzinkari irika, ikowashiwaeta ishekiro rashaahawo ⁸ Tema otzimatyee roemaan-tayite ipankoki, ranta-piinteero kameethari, ikiyothanishirete, itampatzika-shirete, ikiteshirete, iñaakota-nityaa, ⁹ ikyaryoo-shirete ikenkishireyaawo ñaantsi iyotahae-takiriri, ari okantyyaa imataneero rirori riyotaantero kyaari-perori, ari okantyyaa eejatzi imonkatziyan-tyaariri kaari yotakoteroni tampatzikari. ¹⁰ Tema osheki kowatsini iñaanatawakaan-tashi-tyaawo, iñaawaeta-shiwaetyaa, ramatawitantzi. Riitaki antayita-kirori irika iitashi-waeta-chari “Totameshitaa-rewo.” ¹¹ Otsizimatyeeera pookakayiri eeroka riyotaan-tayitzira, tema osheki ikompita-kaaka atziri-paeni ikaatzi ijeeka-wankotee-yirini. Riyotaanta-shitawo irika-paeni kaari rooperota-tsiri, apatziro ikowa-shiteeyani raantyaawo koriki. ¹² Tema eenitatsi paerani apaani Creta-jatzi kamantanta-nirita-tsiri, ikantaki: “Maawoeni Creta-jatzi, theeri naaka-paeni, kaari-perori, perantzipaeni naaka, niyawae-tzinkari naaka.” ¹³ Kyaariperori iroka ikantakiri. Rootaki pikijathatan-tyaariri eeroka, ari okantyyaa ikemijantee-tantyaawori tampatzikari, ¹⁴ ari okantyyaa ipakaan-tyaawori ikemijanta-piintziro ikenkithata-shiyitari Judá-paeni, tema ishintsi-tantaki ipakahaetero kyaariperori. ¹⁵ Rootaki akanta-piintziri aakapaeni: Apaani kiteshireteen-tsiri, tekatsira iityaa owaariperoshireterini okantawitakyaa eerorika ipinkawaetzi. Riima apaani theenka-shireri, kaaripero-shireta-tsiri, tekatsira iityaa kiteshireta-kaerini okantawitakyaa ipinkawae-wityaa. Tema owaari-pero-shireta-waetaka. ¹⁶ Roshiyakaatzi riyota-koteeri Tajorentsi. Teemaeta, tema okaatzi

rantayitziri ari roñaahan-tzirori tee riyota-koteeri, tema Tajorentsi osheki ipinkima-takiri irika. Tema ipiyathata-piintakari irika, tekachaa-jeeni apaani kameethari ranteniri.

2

Riyotaan-teetziro Kameethari Ñaantsi

¹ Rooma eeroka, okowatyaa piyotaan-teero okaatzi tampatzikata-tsiri, iroka okanta-kota: ² Ikiyothanishireyitee antaripero-paeni, iñaakoniteeyaa, ikenkishiryaa-kotero kameetha rantayiteri, ithotyahaero ikemijantee, retakotanteyaa, ramawewaeteeyaa. ³ Ari okimi-yityaari eejatzi tsinani antawo-pero-paeni, opinkatha-tajorentsitantee, eero oñaawaeta-kotan-tashiwaeta, eero oshinkita-piintayita. Tema otzimatyee iyotaan-tayiteero okaatzi kameetha-yitatsiri, ⁴ ari okantyyaa okowaka-shireta-kaantyyaawori otsipa tsinani-paeni aakameetha-yiteri oemi, eejatzi okimiteri otomi-paeni-paeni. ⁵ Okenkishiryaa-kotyyaawo kameetha antayiteri, okiteshireyite, antawae-ryaanto, opinkathateri oemipaeni. Aririka omayita-neero iroka, eero itheenka-waetee-tziro iñaani Tajorentsi. ⁶ Ari ikimitee-yaari eejatzi ewankari-paeni, otzimatyee ikenkishiryaa-koyiteero kameetha rantayiteri. ⁷ Rooma eeroka, pikenkishireeyaa piyotaan-teero tampatzikari, pikiteshiretee, ari okantyyaa ipinkatha-wentan-teete-mirori pantayitakiri, aritaki oshiyakoe-taneemiro. ⁸ Ari okantyyaa eero itzimanta kijimawentemironi pikanta-yitziri, tema ari ikaaniwentakyyaa ikaatzi kenchishiryaa-witachari ikantako-waeta-shitemimi. ⁹ Oztzimatyee pishintsi-yiteeri omperataa-rewo eero ipiyatha-waetari omperatariri, tema ari ikowanee raakameetha-peroteeri, eero iñaana-minthatziri aririka romperatyaari, ¹⁰ eero ikoshiwaetziri eepichokiini, tema otzimatyee roñaahantero kameethatatsi rameentee-tyaari. Rootaki iñahaetan-tyaawori osheki okameetha-pero-tzi riyotaan-teetziro iñaani Owawijaa-koteeri Tajorentsi.

¹¹ Tema Tajorentsi roñaaha-yiteero osheki ikaminthaa-yitee, riitaki materoni rowawijaako-shire-yiteeri maawoeni atziri-paeni. ¹² Riitaki yotakaa-yiteerori apakaan-taawori atheenka-tajorentsitantzi, eejatzi okaatzi akowa-shiyitari. Tema akiyothanishiretatyyee nimaeka, atampatzika-shiretatyyee, apinkatha-tajorentsitantee, ¹³ amina-wookiteeri oyaako-tani. Tema rootaatsi ipiyee Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki amaeroni rowaneenkawo Owawijaa-koteeri, Tajorentsi. ¹⁴ Riitakira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo shineta-shiteen-chari apaniroeni rowamaeteri. Tema ikowatzii ipinawenteero okaatzi akaaripero-shire-yitaki. Rootaki ikowaperoteeri ikite-shireta-kaayitee, omatantyaari rashiyitee rirori, akowaperoteero antayiteero kameethari.

¹⁵ Rootaki piyotaan-tayiteeri iroka. Pishintsi-tantero. Rootakira pikijathatan-tyaari. Eerokataki rowaetaki pimonkaata-kaantero iroka, otzimatyee rantatee-teero, tema ari pikinakaero eero imaninta-shireteetantzimi eeroka.

3

Ineshironkatani owameetha-shireteeri

¹ Oztzimatyee pikenkishiryaaakaa-piinteeri kemijantzinkari-paeni ipinkatha-yiteeri pinkathari-wentan-tatsiri pinampiki, eejatzi ikimiteri jewari-paeni. Eero ipiyatha-waetanta. Ikowaperoyite rantayita-neero kameethari. ² Eero ikiji-mateeri itsipa, eero iñaana-minthatan-tashiwaeta. Tema retakotantatyeyaa, itsinampa-shirete. ³ Paerani eenitatsi

akantayiwita aakapaeni, amajontzi-shireta-waetzi, apiyatha-waeyita, atzimpina-shirewitaka, antayitziro akowa-piinta-shitari, eejatzi okaatzi anintakaa-shiyitari, owaariperota-piintakiri otsipa asheninka, ona-kota-wakaa-waetawo oeyita-rika, amaninta-shiretantzi, akijaneenta-wakaeyita.

⁴ Roo kanteencha okaa-paetekaha ineshironka-yitee Owawijaa-koteeri Tajorensi, retakoyitaari maawoeni atziri-paeni, ⁵ arira rowawijaako-shire-yiteeri. Roo kanteencha eenitatsira oeta rantanta-kawori, teera aaka antashitee-yaawoni apaniroeni akameetha-shire-yitee. Tema ineshironka-matsitee Tajorensi. Ikimita-kaantakiro riitaki omitsiryaayiteenimi, okimiwitaka owakira ojeekata-yiteemi Ishire tajorensi. ⁶ Tema okaatzi rantzimo-yiteeri Owawijaa-koteeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riitakira Tajorensi kantakaawori, rotyaanta-kaero Ishire tajorensi otsipa-shire-yitee okimieitakawo ijako-pero-tanta-kityeeromi. ⁷ Rootaki rantanta-kawori iroka okini añaayitero ikashiya-kaayita-kaeri, rootaki oyaakoyiteeri nimaeka ashi owaero añaayitee. Aritaki okanta, rootaki ikimita-kaanteeri nimaeka kameetha-shireri irikapaeni, tema neshironkatan-taniri rirori.

⁸ Omaperotatyaa iroka okaatzi nokanta-kimiri. Rootaki nokowantari piyotaa-yiteeri ikaatzi awentaa-naariri Tajorensi, ikini ranta-piinta-neero kameetha-yitatsiri. Omaperotatyaa okameethataki iroka, osheki inintaa-yitee-yaawo. ⁹ Rooma aririka iñaana-tan-tawakaa-shityaawo jempe ikantakota itzman-tayitakari paerani etakaan-tawori, eero pimatzitawo eeroka pijateka-waetyaa, tekatsi oetyaa, aminaashiwaeta. Ari pikimityaari eejatzi aririka iñaanata-wakante-tyaawo jempe okanta-kota Ikantakaan-teetani. ¹⁰ Itzimi-rika ñaanatan-tawakaawori, pishintsithateri pikamineeri. Eekiro-rika riyaaata-kaatyero, papiiteri pikaminayiri. Eekiro-rika riyaaata-kaatyero, pomishitoyiri pitsipawitarira. ¹¹ Tema piyotakiri irika iparishiretaatzii, ikaaripero-shireta-waetaatzii. Apaniroeni riyakowenta-waeta.

Apaniroeni ikantee-tziri Tito

¹² Notyaanta-tyemiri Artemas. Eerorika notyaantzimiri rirori, aamaaka riitaki notyaantemi Tiquico. Aririka rareetakyaa pijeekira eeroka, nokoyira pipoki eeroka pitonkiyoteena nampitsiki Nicópolis. Ari nokoyiri naaka nokyaawon-tsita-koteri janta. ¹³ Riima Zenas yotakoperotzirori ikantakaan-teetani, eejatzi Apolos, aririka ipoki-matanaki rirori, pipawakiri paawiiri eeroka, ikashiya-kaeyaari ipokanaki-rika. ¹⁴ Tema maawoeni aakapaeni, eero ajeekashiwaetanta otzimatyee aakameetha-yiteeri kowityaa-waeyita-tsiri.

Oweyaantawori wethataantsi eejatzi tajonka-wentaantsi

¹⁵ Maawoeni rowethatzimi tsipayita-kinari jaka. Nokoyi eejatzi naaka powethateenari kemijantzinkari-paeni janta ikaatzi etakotanari. ¡Okantashitzimaetyaa ineshironka-yiteemi Tajorensi maawoeni eeroka-paeni! Kyaariwé.

ROJANKINARI PABLO ROTYAANTZINIRI FILEMÓN

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo ojankinatziro iroka. Tema romonkyaawentee-takinari naaka Jesús Jeepatzii-totaa-rewo jaka. Riitaki notsipatakari noyemijantzinkarite Timoteo nojankinatziro iroka. Eeroka notyaantzini, Filemón, osheki netakotzimi eeroka amitakota-piintanari. ² Roojatzi nojankinatziro Apia nokimita-kaantari “chooeni,” nojankinatziro eejatzi Arquipo tsipayita-kaeri añaashintsiyita. Riijatzi nojankinatziro kemijantzinkari-paeni ikaatzi piyota-piinta-chari pipankoki. ³ Okantashitzimaetyaa ineshironka-yiteemi Ashiteeri Tajorentsi, eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, kameetha ijekakaa-yiteemi.

Retakotanka eejatzi roshirenka Filemón

⁴ Aririka namanako-yitemi, antawo nopasoonkitziri Tajorentsi. ⁵ Tema nokema-kotakimi osheki petakotantayita, pikinatari Awinkatharite Jesús, ari pikimiteeri eejatzi ikaatzi rashiyitaari rirori. ⁶ Rootaki namana-kotantzimiri eeroka-paeni pikaatzi paapatziya-wakaa-yitanaa pikemijanta-yitee, tema nokowatzii pikematha-perota-neero kameetha okaatzi rantakaa-shireta-kaemiri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ⁷ Noyemijantzinkarite, petakoyiteeyaari eeroka kemijantzinkari-paeni, rootaki iñaanta-kawori rirori-paeni ithaamenta-shire-peroteeyani. Roojatziro oemoshirenkaanari naaka, thaamentachana.†

Pablo ikantako-wentziri Onésimo

⁸ Niyotzi nimaeka, naaka riyoshiitaki Jeepatzii-totaa-rewo nomonkaata-kaemiro mi okaate panteeri.‡ ⁹ Roo kanteencha, apatziro nokowa-kotashiteemi eepichokiini, tema niyotaki jempe pikanta petakotanta. Pablo-wa naaka, antariperotapaakina, romonkyaawentee-takinari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁰ Irika Onésimo owaetakaantziri “Kameethari”, nokoyi paakameethateeri. Riitaki nokimita-kaantakiri naaka riimi notyomi romonkyaawentziri Jeepatzii-totaa-rewo. ¹¹ Tema paerani pomperatan-kariri eeroka, tee ikameethatzi-mowitzimi irika. Rooma nimaeka ari ikameethatzi-motee-mi eeroka, ari ikimitzi-moteenari naaka eejatzi. ¹² Notyaanteemiri Onésimo, netako-perotari. ¹³ Oshekira nokowawitaka itsipateenami naaka. Ari okantakimi ipoyaaiteemi eeroka ramitakoyitena jaka romonkyahae-takina okantakaan-tziro nokenkithata-kotziro Kameethari Ñaantsi. ¹⁴ Tema rootaki kameethatatsi, tekira nokemi pikantena eeroka oeta pikoyiri, tee nokoyi naaka noshints-itemi pantero iroka, roo nokowaki eerokataki kantatsini oeta pikoyiri panteri.

¹⁵ Aamaa-shityaa roota-kirika omatantakiri ishinetee-tziri irika Onésimo ishiya-pithatan-takimiri paerani, ari okantayaa ikemijantan-tyaari Jeepatzii-totaa-rewo, roojatzi ipiyantee-yaari janta itsipatan-tapae-miri. ¹⁶ Roo kanteencha, teera apatziro pikimita-kaanteeri pomperatani pikimi-witarira paerani, tema pikimita-kaanteeri riimi pirentzi petakoperotani. Ari nokimita-kaanta-kariri eejatzi naaka. Tema eerokaha mapero-teeroni petakoperoteeyaari pomperatari koñaatziro, riijatzi

* 1:5 rashiyitaari = kiteshireri † 1:7 rashiyitaari = kiteshireri ‡ 1:8 riyoshiitaki = waerontsi

romperataari eejatzi Awinkatharite. ¹⁷ Tema pikimita-kaantana eeroka naaka pitsipatani, ari pikimiteeriri eejatzi rirori paakameethateri, pikimita-kaanteri naakami paakameethatzi. ¹⁸ Eenitatsi-rika oeta kaari rinimota-kaemi, eenitatsi-rika oeta rireewitzimiri, pikimita-kaantero naakami ireewitemini. ¹⁹ Naaka, Pablo jankinatzi-mirori iroka. Omaperotatyaa, aritaki nopinateemiro rireewitzimiri. Oshiyakaajaantzi eerokawitaka ireewi-perotana naaka nowawijaako-shiretee-mira ²⁰ Ari okanta, noyemijantzin-karite. Nokowatzira pikameethatzi-moteena eeroka, ikantakaa-neemi Awinkatharite paakameethateeri Onésimo, tema rootaki otsinkaenari noshireki. ²¹ Rootaki nojankinatan-tzimirori iroka niyotzi aritaki pimatakinawo, tema pimatakiro pawijakaa-nakiro okaatzi nokowakota-kimiri. ²² Nokoyi eejatzi, paamaakowentyaa niyaata-shitemi piyeekira eeroka, ari nojeekawaetapaaki. Rootakirika pikowa-kotan-takiri pamana-kotena, ari ishinetakiro Tajorentsi omatyaa.

Oweyaan-tawori rowethatan-teeta eejatzi itajonka-wentan-teetzi

²³ Rowethatzimi Epafras, notsipatakari jaka romonkyaawentee-tanari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ²⁴ Rowethatzimi Marcos, Aristarco, Demas eejatzi Lucas, notsipata-piintakari jaka. ²⁵ ¡Okantashitzimaetyaa ineshironka-teemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo! Kyaariwé.

ROJANKINATZINIRI HEBER-PAENI

Tajorentsi rotyaantakiri Itomi ikenkithata-koteeri

¹ Paerani, ikoyi-rika Tajorentsi riyotakaeri awaejatziteni oeta-rika, riitaki Kamantan-taniri amironi ñaantsi. Osheki rapiipiintakiro Tajorentsi, eenitatsi imatakaa-yitakiriri Kamantan-taniri-paeni. ² Roo kanteencha owakira rotyaanta-kaeri Itomi rirori ikenkithata-koteeri. Tema riitaki Itomi rowetsika-kaaki paerani iroka kepatsi, riitaki rashita-kaakari okaatzi rowetsika-yitakiri. ³ Riitaki Itomi ikimita-kaantakari riimi rowaneenkatanani, ishikipakiryaaiki. Ari ikimi-waetari jempe ikanta Ashitariri. Tema oshintsitatzii ñaanitari, rootaki ashi owantawori jempe okanta-yita owakira rowetsika-yitakiro. Tema imonkaata-paentziro paerani omatantakari ikiteshireta-kaantee, riyaaete inkiteki, jeekapae rakoperoki Ashitariri itsipatapaari ipinkathari-wentantzi. ⁴ Ari opoñaanakari rawijayitzi Ronampiri Tajorentsi, antawo ririiperota-kaeteeri.

Riitaki Itomi awijayiteeriri Ronampiripaeni Tajorentsi

⁵ Tema Tajorentsi kantawaeri:

Notyomira eeroka.

Naakataki pipaapa-tentana nimaeka.

Ikantawaeri eejatzi:

Naaka tomittee-yaarini,

ipaapatetee-na rirori.

Tema tekatsira apaani ronampiri tajorentsi ikanteri Tajorentsi ikimityaawoni iroka ñaantsi. ⁶ Paata aririka rapiiteero rotyaanteeri jaka kepatsiki etanakawori itomi, ikanteete:

Ithaamentee-yaari maawoeni Ronampiri Tajorentsi.

⁷ Eenitatsi eejatzi ikenkithata-koetziri ronampiripaeni Tajorentsi, iroka ikanteetzi:

Riitaki matakaeri Ronampiri tajorentsite ikimita-kotyaaowo tampyaaenka.

Riitaki matakaeri rotyaantani-paeni ikimita-kotyaaowomi paamari.

⁸ Rooma aririka ikenkithata-koteri Itomi rirori, iroka ikantzi:

Tajorentsi, ashi powaero eeroka pipinkathari-wentantee.

Ari pikimita-kotee-yaari pinkathari-paeni otzimi-motziri rinchakaakiri imatantari ipinkathari-wentantzi.

Roo kanteencha tema eeroka mateeroni pitampatzika-shiretee aririka pipinkathari-wentantee.

⁹ Eeroka koyirori kameethari, rooma kaari-perori osheki owatsimaemi.

Rootaki ijeepatzi-totan-teemiri Tajorentsi, pipinkatha-ritan-teeyaari. Riitaki pitajorentsite matakimirori.

Ijeetan-teemiro yeenkantsi ari okanta pikimo-shiretan-taari, pawijeeri pitsipata-piinta-witari.

¹⁰ Iroka otsipa ikenkithata-kotee-tziri Itomi, ikanteetaki:

Pinkathari, owakira etantanakari paerani eerokataki wetsikakiro kepatsi.

Eerokataki wetsika-kiro inkite.

¹¹ Iroka okaatzi powetsikakiri, aritaki othonkaeyaa paata, rooma eeroka ashi powaero.

Ari okimitee-yaawo okaatzi powetsikani apaani paejato-mawori kithaarentsi.

¹² Tema aririka opaejato-mawotaki pithaari, pankowimae-tziro, paminee otsipa owakirari pikithaatee-yaari.

Ari pikimiteerori paata powetsikani kepatsi eejatzi inkite.
 Rooma eeroka ashi powaero eero pipaashini-waetee.
 Eero pithonkataa.

¹³ Ikenkithata-koeteeri eejatzi, ikanteetzi:

Pijeekapae nakoperoki, apinkathari-wentante, roojatzi paata
 nowajankitaan-takyaariri kijaneenta-yitakimiri, aripaete
 pimakoryaa-kitzitan-teeyaari.

Tema tekatsi ronampiri Tajorentsi ikimita-kaanteri Tajorentsi ikamanteri iroka. * ¹⁴ Tema maawoeni Ronampiripaeni Tajorentsi, apatziro rotyaantee-ziri ramitako-yiteeri atziri-paeni awijako-shire-yitaa-tsiri.

2

Antawo owawijaako-shiretaantsi

¹ Oztimatyee akemijantero okaatzi riyotahae-takaeri, okantyya eero ookantawo. ² Tekatsi materoni rowashiñahaero ikamantantakiri paerani Ronampiripaeni Tajorentsi, rotyaantan-teeta-kariri. Tema maawoeni kaari owayempitayyaawoni ikemijanteero, rowajankitahae-takirira ipiyathatakawo. ³ Aaka imaperoteete rowajankitahaetee eerorika owayempi-yitaawo ikenkithata-koetziro antawo awijako-shiretaantsi, okaatzi retapaentari Awinkatharite Jesús ikenkithata-paentziro. Tema rootaki ikamanta-yitakaeri aakapaeni akaatzi akemae-yakironi. ⁴ Riita-kira Tajorentsi iyotakaa-yitakaerori omaperotayya okaatzi ikamantee-takaeri, tema imatakaan-takiro itajonka-wentan-teetzi, roñaaaha-kaantakiro kaari iñaa-piinteetzi, Ishire tajorentsi antakaan-takiro iroka, rootaki omatantakari ikoyiri Tajorentsi.

Ikaatzi matakirori rowawijaako-shiretantzi

⁵ Okaatzira nokenkithata-kota-kimiri, kaarira Ronampiripaeni Tajorentsi imatakaeri Tajorentsi ipinkathari-wenteero jempe ajeeekayitee paata.

⁶ Tema atziri-paeni mateeroni ipinkathari-wentantee. Tema iroka ikanteetaki paerani:

¿Riiperoma irika atziri-paeni pikenkishiryaa-kotan-tariri?

¿Oetaka pikowantari pineshironka-yiteeri irika-paeni?

⁷ Tema eepichokira iñiuro nimaeka atziri-paeni tee rawijantzi, riitaki Ronampiripaeni tajorentsi awijaneenta-kiriri.

Roo kanteencha, rooteentsi pamantheeteeri ipinkatha-rentsitan-teeyaari, otzimi-moteeri rowaneenkawo.

Riitaki awijayiteerini maawoeni powetsikani.

⁸ Pikimita-kahae-yaari ikantahanki makoryaa-kitzitan-tariri ijaneentani, rompera-yitee-yaari maawoeni.

Arira ikantakaa-yitee-yaari Tajorentsi atziri-paeni, tema eero itzimae apaani kaari awijantaa-tsini. Roo kanteencha, tekiraata iñayitero nimaeka atziri-paeni ipinkathari-wentante. ⁹ Roo kanteencha eenitatsi apaani atziri rotyaantee-takiri, riijatzi ñaapaentziri eepichokiini tee rawijantzi, imatzita-kawo Ronampiripaeni Tajorentsi rawijakiri rirori. Riitakira nokanta-kotziri Jesús. Tema riitaki ñaakirori ikemaatsitaka roojatzi ikamantakari, oponaashitya ramantheeteeteeri ari okanta ipinkathari-wentan-taari, otzimi-moteeri rowaneenkawo. Rootakira ikamawentan-takaeri maawoeni, tema antawo ineshironka-yitee Tajorentsi.

¹⁰ Oskeki otampatzika-taki jempe ikinakaakiro Tajorentsi ishinetakiri Jesús ratsipeta-kowentee, ari ithotyaa-kirori Jesús okaate ranteri. Tema

* 1:13 makoryaa-kitzitaantsi

Irika, ashiyitariri maawoeni, kantakaan-tzirori itzimayitan-takari maa-woeni, riijatzita-kira atsipe-wentaa-riri, rowawijaako-shire-yiteeri, ari okantyyaa itsipatan-teeyaariri, maawoeni itomiitari janta rowaneenka-woki. ¹¹ Iroka okanta-kota-perota, ikimita-kaantee Jesús rirentzi, tema ari akaatziri aritaari Tajorentsi. Riritaari rirori ikite-shireta-kaantzi, aritaari eejatzi aakapaeni ikite-shireta-kaayiteera Jesús. ¹² Rootaki ikantan-takari paerani:

Nokenkithata-koteemi eeroka ijeekayitzi nirentzi-yitaari,
Jempe-rika ipiyota-piintayita, ari noweshi-ryaawentee-miri nomampahae-yaani.

¹³ Ikantaki eejatzi:

Nawentahaeyaari Tajorentsi.

Opoñaashita ikantzi eejatzi:

Irika Naaka, notsipa-yitaari itomi-paeni Tajorentsi ikaatzi raminako-wentakahaanari.

¹⁴ Akanta-yitaka aakapaeni atzirizira, otzimi awatha, otzimi ira, ari ikanta-paentari eejatzi Jesús, rootaki omatantakari ikami. Aripaete rotsinampaa-kiriri Kamaari. Tema otzimimo-witari rirori Kamaari ishintsinka ikoshekan-tayitariri ikaatzi kamayita-tsiri. ¹⁵ Ari ikinakaa-kirori Jeepatzii-totaa-rewo rookakaa-wentan-teeri athaawan-tayitawo kaamanitaantsi, kimiwaeta-nakami atzirita-nakityeemi kaamanitaantsi rootakimi omperayita-nakaemi. ¹⁶ Omaperotatyaa, kaarira Ronampiri Tajorentsi ipoka-shitaki Jeepatzii-totaa-rewo ineshironka-yiteeri. Aakaha ipoka-shitaki, icharini-yiteera awaejatzitani Abraham. ¹⁷ Rootaki ratziritan-takari ikimita-paakae aaka rirentzi-yiteera, ari okanta ithotyaa-taawori rirori ikowa-piinta-witakari ithotyahaeromi Jewatziriri ompera-tajorentsita-rewo. Tema rashita-kaakari Tajorentsi ratsipeta-kaani ipeyakotan-taawori ikaaripero-shire-witaka atziri-paeni. Osheki ineshironkan-taki rirori, ikyaaryootaki imatantaawori ithotyaa-haero rirori. ¹⁸ Tema ratzirita-paentzi rirori Jesús ikemaatsita-kaetakari, ikowashiryaa-kaawitee-takari. Rootaki imatantawori nimaeka ineshironka-yitee akaatzi ikowa-shiryaa-kaawaetee-teero kaari-perori-paeni.

3

Riitaki Jesús awijiriri Moisés

¹ Noyemijantzin-karite-paeni oeteshiretaa-rewo, nokantee-yemini pikaatzi ikaema-shireteemi Inkite-jatzi: Pikenkishiryaa-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, iitziri “Awentaani”. Riitaki kimitakariri apaani Otyaantaa-rewo, riijatzii ikimitakariri apaani Jewatziriri ompera-tajorentsita-rewo. ² Ikantahanki apaani Otyaantaa-rewo ikyaaryoo-wentziro okaatzi ikantziriri otyaantziriri. Ari ikantakari eejatzi Jesús. Ikimita-kotakari awaejatzitani Moisés, ikyaaryoo-wenta-kiniri isheninka-paeni rashiyitari Tajorentsi, iiteetakiri “Inampi-panko Tajorentsi.” ³ Roo kanteencha riitakira Jesús matzirori irioperotzi, rawijiri awaejatzitani Moisés, tema riitaki wetsika-kiriri paerani. Oshiyawitawo ikanteeta-piintzi: “Pipinkathatero nopanko.” Tema kaari pankotsi ipinkatheeteri, tema riitaki ipinkatheete ashitawori ipanko. Jemperika itzimi wetsika-kiriri pankotsi, riitaki riroperota-tsiri. ⁴ Riitaki ashitawo pankotsi jempe itzimi wetsika-kiriri, ari ikimitakiro paerani Tajorentsi rowetsikan-tayita-kawori maawoeni.

⁵ Ikanteetzi:

Moisés kyaaryoo-wenta-kiriri isheninka-paeni iiteetziri “Inampi-panko Tajorentsi.”

Roo kanteencha apatziro ikimi-witakari rirori apaani omperataa-rewo, ikenkitha-yiteero okaate awijatsini. ⁶ Riima Jeepatzii-totaa-rewo, riita-kira tomintariri ashitawori pankotsi, riitaki jewateeri ikaatzi ikimita-kaantee-taari pankotsi. Aritakira akaateeri aakapaeni irika-paeni iiteetakiri “Inampi-panko Tajorentsi” aririka akyaaryoo-wenteeri, aminawokiteeri oyaako-tani roojatzi oweyaanta-paakyaawoni kitejeri.

Makoryaa-mentotsi rashitari Tajorentsi

⁷ Iroka okantakiri Ishire tajorentsi:

Pikemaeri nimaeka Tajorentsi iñaawaetzi, ikantzi:

⁸ Ero pikijo-shireta-waetzi.

Pikimitari-kari pithoka-shita-kinari paerani iñaanta-shireta-waetakina ochempi-mashiki

⁹ Arira ikowakaa-witakina piwaejatziteni nowajankitaa-yiterimi, iñaanta-shireta-waetakina,

Iñaawitee-yakawoni noneshironkatakiri okaatzi 40 ojarentsi.

¹⁰ Rootaki nokijan-tanakari,

Nokantaki: Ashi royiro itzimpina-shireta-waete,

Tee ranta-piintziro nokowakaeriri.

¹¹ Nokijankaki nokantanaki:

Eerowa nareeta-kaayitaari nomakoryaa-mentoki.

¹² Noyemijantzin-karite-paeni, paamaakowentyaa pipakayiri-kari Tajorentsi, Kañaanitatsiri. Ero pikaaripero-shireta-waetzi, ero pitheenkashireta-waetzi. ¹³ Roo kameethatatsi pikowaka-shireta-wakaa-piinteeyaa poshire-yiteeyaari. Peta-nakyyaa-woota nimaeka ari okantyya ero ramatawitee-tantzimi pantayiteero kaari-perori, rootaki kijoshireta-kaawaeteni. ¹⁴ Rooma aririka oejokiro-perota-neeyaari Jeepatzii-totaa-rewo, roojatzi iweyaanta-paakyaawoni kitejeri, aritaki añahaero itsipamintha-yitee. ¹⁵ Rootaki ikantan-teetari:

Pikemaeri iñaawaetzi Tajorentsi, ikantzi:

Eero pikijo-shireta-waetzi.

Pikimitari-kari pithoka-shiwaeta-kinari paerani.

¹⁶ ¿Itzimikama pithoka-shita-kariri ikemataa-witakawo iñaani Tajorentsi? ¿Kaarima irika-paeni reewawentakiri paerani Moisés ipoñaakaakari Apitantoniki? ¹⁷ ¿Itzimikama ikija-piintakiri Tajorentsi okaatzi 40 ojarentsi? ¿Kaarima antapiinta-kirori kaari-perori, thonkaen-chari ochempi-mashiki? ¹⁸ ¿Itzimikama ikenkithata-koetaki ikanteetaki:

Eerowa nareeta-kaayitaari nomakoryaa-mentoki?

¿Kaarima iiteetakiri piyathari-paeni? ¹⁹ Ari añiirori oeta kantakaan-zirori kaari rareeta-kaantee-taari, tema rootaki kantakaan-takirori tee ikemijantee-yini.

4

¹ Eenirowa otzimi ikashiya-kaakaeri aakapaeni okimiwitakawo rareeta-kaayiteemi imakoryaa-mentoki. Rootaki pipinkathatan-teeyariri, otzimi-kari otzikawa-kimini eero pareetantaa.* ² Tema akemayiteero aaka-paeni Kameethari Ñaantsi, ari akimiyiitaari ikanta awaejatziteni paerani. Roo kanteencha tee inintaa-maetyaawo irika-paeni ikemako-yiwita-wakari, tema tee rawentaa-shireta-nakyaawo ikemayi-witakari. ³ Rooma aaka-paeni awentaa-yitakari, aritaki rareeta-kaayitee imakoryaa-mentoki. Iroka ikenkithata-kotakiro imakoryaa-mento, ikantaki:

Nokijankaki nokantanaki:

Eerowa nareeta-kaayitaari nomakoryaa-mentoki.

Tema rootaki ikanta-kotziri Tajorensi ithonka-kirowa paerani rantawaetaki owakira rowetsikan-takawori kepatsi. ⁴ Tema eenitatsi jempe okenkithatakota 7-atsiri kitejeri, ikanteetzi:

Iroka 7-atsiri kitejeri ari ikaatapaakiro rantawaeri Tajorensi, makoryaa-paaki.

⁵ Iroka makoryaantsi roojatzira ikantakoe-tziri, ikantee-tziri:

Eerowa nareeta-kaayitaari nomakoryaa-mentoki.

⁶ Ari okantari. Rootaki itziman-tayitee-yaari makoryaa-shire-yitaa-tsini. Riima itsipa-paeni etayiwita-kawori, tee rareeyiteeyaa, tema tee ikemijantzi ikenkitha-witee-takanari Kameethari Ñaantsi. ⁷ Okanta awijaki paerani osheki ojarensi, rapiiteero Tajorensi ikenkithata-koteero otsipa imakoryaa-mento, iiteero “nimaeka.” Rootakira rojankinata-koteeri awaejatziteni David, ikantaki:

Pikemaeri “nimaeka” Tajorensi iñaawaetzi, ikantzi:

Eero pikijo-shireta-waetzi.

⁸ Ari imatakiromi paerani Josué imakoryaa-perota-kaayiteerimi awaejatziteni, eero rapiiteeromi Tajorensi ikenkithata-koteeromi otsipa imakoryaa-mento. ⁹ Arira iyotziri eenitatsi oshiyakaa-wenta-chari imakoryaa-mento-perotee-yaari rashiyitaari Tajorensi. ¹⁰ Rootaki roshiyakaa-wentakiri paerani Tajorensi imakoryaa-wentakiro rantawaeri ithonka-kirowa. Ari ikantee-yaari ikaate makoryaa-shire-yitaa-tsini aririka othonkae-yaari rantawaeri.

¹¹ Otzimatyeera akemaatsi-takowentee-yaawo aretan-teeyaari jempe amakoryaa-shire-yitee, oshiyayitaari-kari piyatha-yiteen-chari paerani.

¹² Tema owañaantaniro iñaani Tajorensi, shintsi-paantero okanta. Okimitawo ojataa-mento-tsi thoyempi-perota-tsiri apimeneteki, tee oshenkaa-kanta otshireyitante roojatzi inthomoeki iipathan-tsiki. Roo maperotzirori iñaani Tajorensi oshiyawaetaka otoshireta-tyeemi, ari okanta iyotakaan-tantawori ikenkishiretetari, ikowa-shiretee-tziri eejatzi.

¹³ Tema ikaatzi rowetsika-yitakiri Tajorensi, tekatsira materoni romana-pithatyaari eero iñaantari. Tema Tajorensi riyota-koteero maawoeni antayitakiri, riitaki aminako-yiteerone eejatzi.

* **4:1** Iroka imakoryaa-mento, eenitatsi oshiyakaa-wenta-chari jaka. Paerani imakoryaan-takari Tajorensi rowetsikakiro kepatsi, ikimita-kaantakiro “imakoryaa-mento” iroka 7-atsiri kitejeri imakoryaan-takari. Okanta ojamanitaki paerani, ishitoyee Judá-paeni janta Apitantoniki, 40 ojarensi ikina-kina-waeyitaki, roojatzi rareetan-takari kepatsiki ikashiya-kaakiriri Tajorensi. Roojatzira iroka kepatsi iiteetakiri “imakoryaa-mento.” Iroka oshiyakaa-wenta-chari “Imakoryaa-mento” riitaki kemijantzinkari-paeni, tema eenitatsi kantatsiri: “Rootaki inkite imakoryaa-mento kemijantzinkari-paeni.” Eenitatsi itsipa kantatsiri: “Rootaki ‘imakoryaa-mento’ iroka awentaa-shiretani rowawijaako-shiretante Tajorensi, tema tee okowa-jaantyaawo iñaashintsi-waeteeyaa rawijako-shiretan-teeyaari.”

Riitaki Jesús awijiri Jewatziriri ompera-tajorentsitaa-rewo

¹⁴ Irika Jesús Itomi Tajorentsi, riitaki awija-perota-kirori inkite. Riitaki akimitakaantyya Jewatziriri ompera-tajorentsitaa-rewo. Rootaki oejkirotan-tyaariri awentaa-shireteyaari, ikemaetakae akantaki: “Nokemijanteeri Jesús.” ¹⁵ Tema irika Jesús ikimitari Jewatziriri ompera-tajorentsitaa-rewo, rootaki ineshironka-yitan-teeri otzimi-rika pomeentsitzi-moyiteeni. Tema paerani tzimawitaka rirori ikowa-shire-witakari, ari ikimita-kotee aakapaeni añaayitzirowa awijimo-yiteeri. Roo kanteencha teera ikaariperotaa-paentzi eepichokiini rirori. ¹⁶ Rootaki awentaa-tyaariri amanapiinteeri Jesús, oshiyakaan-teero aatashiretaa-tyeerimi jempe ipinkatha-ritee. Aritaki ineshironka-yitee, ari ikaminthaa-yitee akowityaa-shireta-waete-rika.

5

¹ Tema Tajorentsi owakiriri paerani Jewatziriri ompera-tajorentsitaa-rewo. Riitaki kantako-wenta-yiteerini atziri-paeni kaaripero-shire-yitatsiri. Riitaki taayiteeroni ratsipeta-kaani rashita-kaetariri Tajorentsi. ² Tema atziri irika Ompera-tajorentsitaa-rewo, otzimi-motziri rirori pomeentsitzi-moyitariri. Rootaki riyotan-tawori ramatsinka-wentari tzipina-shireta-waeyita-tsiri atziri-paeni ikaatzi pokashitziriri, ikaatzi majontzi-shire-yitatsiri eejatzi. ³ Imatzitawo rirori itaawenta ratsipeta-kaani ikini ipyakoe-teniri ikaaripero-shireta-waetzi, rantziro rirori ikimita-piintziniri atziri-paeni. ⁴ Tekatsira Ompera-tajorentsitaa-rewo kowakashiwaeta-chani apaniroeni rompera-tajorentsita, tema Tajorentsi owayitziiriri, ikimitakiri rowakiri paerani awaejatziteni Aarón.

⁵ Ari ikantakari eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo, kaarira kowashiwaeta-chani apaniroeni roshiya-kotaari Ompera-tajorentsitaa-rewo rajahaa-wenta-waetan-tyaari. Tema riitaki Ashitariri Tajorentsi matakirori, ikantziri: Notyomira eeroka, Naakataki pipaapa-tentanaa nimaeka.

⁶ Ipoña ikantaki eejatzi:

Eeroka ashi oyironi pompera-tajorentsitaa-rewote,
Pikimityaari ikantaka paerani Melquisedec.

⁷ Tema paerani ratziri-paentzi Jeepatzii-totaa-rewo, riraaneentaka ramapaniintziri Tajorentsi, icheraaperotaki ramanari. Tema eenitataa-witacha Tajorentsi ishintsinka, ari okantakimi rookakaa-wenteri eero rowamaan-teetari. Tema pinkatha-tajorentsitaniri irika Jeepatzii-totaa-rewo, ikemakiri Tajorentsi ikowa-kota-kiriri. ⁸ Okantawitaka irika Jeepatzii-totaa-rewo riiwitaka Itomi Tajorentsi, ikemaatsita-paenta. Arira iñiirori jempe okanta ikemijanteetzi. ⁹ Ikanta ithotyaa-kahae-takiri ranteri, arira omatakari rowawijaako-shire-yiteeri ikaate kemijanteerini, ashi rowayiteero rawijakotee. ¹⁰ Ari okantakari, Tajorentsi ompera-tajorentsita-kaariri Jeepatzii-totaa-rewo, ari okimitakawo jempe okanta rompera-tajorentsita-kaariri paerani Melquisedec.

Ikenkithata-koetziro aririka okaero awentaa-shiretari

¹¹ Eenitatsi osheki nokowawitari niyoteemiri jempe ikanta-kota irika. Roo kanteencha osheki opomeentsita nomatemiro, tema pikijoshireyi-tatzi, ojamani okantayaa pikemathatan-tyaawori. ¹² Tema aritaki ojaman-itakira, noshiyakaantaki eerokataki yotaanta-yitanaa-tsinimi. Roo kanteencha eeniro pikoyiro iita yotaayitemini eeroka-paeni, roojatzi rapiteetemi etayitawori riyotaan-teetziro iñaani Tajorentsi. Okimiwitakawo jempe ikantee-tziri apaani ithotahae-tziri, tekira okante iipaeteri kijori

owanawontsi. ¹³ Ari pikantakari eeroka-paeni, kimiwaeyitakimi eenchaaniki ithotahae-tziri, tema tekira piñaanta-piinta-yityaawo piyotan-tyaawori kameetha-shireta-kaanta-tsiri. ¹⁴ Riima ikimitakariri owayita-kawori kijori owanawontsi, riyyitakira ikaatzi ñaanta-piinta-kawori, tee opomeentsitzi-motari riyoteero kameethata-tsiri eejatzi kaariperota-tsiri.

6

¹ Otzimatyee niyaata-kaero niyotaa-perotemiro otsipa jempe ikantakota Jeepatzii-totaa-rewo. Teera okameethatzi napiipiintemiro okaatzi piyotzi-tayitakari eeroka-paeni. Tema riyotahae-takimiro ookaee-tziro kaari-perori kaamani-shireta-kaanta-tsiri. Riyotahae-takimiro eejatzi rawentaa-shiretee-tanaari Tajorentsi. ² Riyotahae-takimiro eejatzi omitsiryaaataantsi, eejatzi oteya-patzii-totaantsi, eejatzi rañaa-kahae-teeri kamayita-tsiri, opoñaashityaa rowajankitahae-teeri kaari-pero-shireri. ³ Rootakira aatakaan-tyaawori paashini-yitatsiri niyoteemiri, ikamintha riitaki Tajorentsi shineteeroni. ⁴ Okantashitzimaetyaa eero aminaashiwaeta pikematha-yiwita-wakari, itajonka-wenta-witee-takimi, ojeekashire-witan-takimi Ishire tajorentsi, ⁵ piñaayi-witakawo okameethatzi-motzimi iñaani Tajorentsi, piñaayi-witakawo eejatzi ishintsinka rooñaawontayiteeri paata. ⁶ Tema ikaatzi ñaayiwita-kawori ishintsinka, opoñaashita rookaeteero ikemijanta-witakari, eerowa imateero ipiya-shiretee rookanteeyaawori iyaari-peronka. Ikimiwitakawo riyyitakimi apiiteeroni ikantakota-kaanteerimi Itomi Tajorentsi, ikimiwitakawo riimi apiiteeroni itheenki-mawaeteerimi jempe ipiyotee-yakani atziri-paeni. ⁷ Poshiyakowitakawo okantahanki apaani owaantsi irenka-pathatziri inkani, aririka ipankitan-teetyaawo, rootakirika shookayiteen-tsini pankirentsi pinawon-tsita-tsiri, riira Tajorentsi tajonka-wenta-kiriri pankita-kirori. ⁸ Rooma roorika yoshiita-chani oshookaki kitochee, eejatzi incharishi, teera okameethatzi, kija-shiretanaka pankita-kirori, itaayii-teero paata.

⁹ Rooma eeroka-paeni, netakoyitani, niyotzi eero pikimita-kotawo okaatzi noshiya-kaawentakiri, tema niyoteeyini naaka pantaneero kameethari owakira rowawijaako-shiretee-takimi. ¹⁰ Tema tampatzika-shireri Tajorentsi, eero ramaakiteemiro pantayitakiri eeroka-paeni, petakoyitanaari ikaatzi rashiyitaari Rirori, eekiro piyaata-kaatziro petakoyitari.* ¹¹ Rootakira nokowako-yiteemiri, ari pikanta-piinta-tyeeyaa poñaahan-teero pikyaaryoo-shire-yitee, roojatzi omonkaa-yitan-teeyaari okaatzi poyaako-wentee-yirini. ¹² Rootaki eero pipera-shiretan-tawaeta eeroka-paeni, tema rootaki kameethatatsi poshiya-koyityaari ikaatzi oejokirōtawori ikemijantane, ikaatzi oetziñaarikota-naawori. Tema riitaki aayiteeroni ikashiya-kahae-takiriri.

¹³ Tema paerani owakira Tajorentsi ikashiya-kaanta-kariri awaejatzitani Abraham, tekatsira apaani materoni ipaeryeeniri iwaero Tajorentsi riyotan-tyaari omaperotatyaa imonkaa-waenite. Tema apatziro ipaeryaaka iwaero Tajorentsi, ¹⁴ ikantakiri Abraham: Omaperotatyaa notajonka-wentemi Naaka, Naaka sheniteerini picharinitee-yaari.

¹⁵ Teera rathawaa-waenita-tyeeyaa awaejatzitani Abraham, ramatsinkawentaka, ari okanta iñaanta-kawori ikashiya-kahae-takiriri.

¹⁶ Tema aririka ikowa-piinte atziri-paeni riyote kyaari-pero-rika omatyaa ikashiya-kaantziri, ipaeriuro iwaero itzimi-rika awijiriri rirori, ari riyoteete

* **6:10** rashiyitaari = kiteshireri

omaperotatyaa imonkaa-waenite. ¹⁷ Ari oshiyawae-witakawo okaatzi rantakiri Tajorensi, ipaeryaaka Rirori riyotan-teetyaari maperori omatyaa ikashiya-kaantakiri. Tekatsi kanteroni ipaashinita-kaero okaatzi ikenkishiyaakari ranteri. ¹⁸ Ari okanta otziman-tanakari apite kaari imateetzi ipaashinita-kahae-teero. Rootaki omatantari iyotee tee itheeya-nita Tajorensi, rootaki poemoshirenka-shire-peroteeri aakapaeni awentaa-shire-yitaa-rewo Rirori, iyotzi ari omonkaateeyaa oyaako-yitziri. † ¹⁹ Rootaki oyaako-yitakiri roshiya-kaawentee-tziri jaka oshiyawo apaani tenari ayeentzirori antawo pitotsi eero amaantata. Ari okimitari oyaako-yitakiri, ayeenta-shire-peroyitee. Rootaki kantakaawori oshiya-kotantyaariri kyaatsiri itantotee-tantawo tonta-maeta-tsiri. ²⁰ Ari añaashireyitziro aakapaeni kantacha akyaayitee janta oshiyakawo tonta-mawota-tsiri, aririka oyaampoyirita-neeri Jesús roshiya-kaawentee-takiri kyahaent-siri janta oshiyakawo tonta-mawota-tsiri. Tema riitaki Jesús roshiya-kaawentakari paerani Melquisedec. Riitaki Jesús Jewatziriri ompera-tajorensitaa-rewo nimaeka, ashi rowaero rirori.

7

Rompera-tajorensinka Melquisedec

¹ Tema irika Melquisedec, riitaki pinkathari-wentan-teentsi paerani Aapatziyaweniki, rompera-tajorensite irika Inkite-jatzi Tajorensi. Riitaki tonkiyota-waariri paerani awaejatziteni Abraham ipiyantaari ithonkakiri rowayiritari itsipa pinkathari-paeni, ikaminaa-waeri itajonka-wentee-tantyaariri. ² Riijatzii ipaki paerani awaejatziteni Abraham owaahawontsi okaatzi raapithatan-takiri rowayiritaha. Tema irika Melquisedec, eenitatsi oshiyakaa-wenta-chari iwaero. Iroka etawori oshiyakaa-wentari: “Pinkathari kameetha-shireri.” Iroka apiteta-tsiri oshiyakaa-wentari iwaero ipinkathari-wentan-tzira Aapatziyaweniki: “Pinkathari jeekakaantatsiri kameetha.”* ³ Tee riyotee-tziri iwaero ashitariri, tee riyoteetzi eejatzi itzimi iwaejatzii-tetanakari. Kimiwitaka tee otzimimi jempe ipoñaanaka jempe ithonkaka, roshiya-kotakari Itomi Tajorensi, ashi royirowaero rirori Rompera-tajorensitaa-rewotzi.

⁴ Ari añiirori riiperori irika Melquisedec. Tema irika Abraham awaejatziteni aakapaeni, riitaki ipaki paerani okaatzi raapithatziriri pinkathari-paeni rowayiri-yitakari. ⁵ Rootaki kimitakawori okaatzi ranta-piinta-yitakiri paerani asheninkani Levi-paeni. Iitziri apaani ikaatzi tzimi-motziriri asheninka otzimi-rika okaate 10, tema rootaki riyotakotziriri Ikantakaan-teetaniki okaate rantayiteri Ompera-tajorensitaa-rewo. Rootaki rametee-yarini tema irikaete icharinita-nakari eejatzi Abraham. ⁶ Riima Melquisedec kaari isheninka Levi-paeni, tee riyotzimaeta iita charinitariri. Roo kanteencha irika awaejatziteni Abraham, ikashiyakaa-peroe-takiri paerani, riita-kira pakiriri Melquisedec apaani kaatatsiri 10 raapithatan-takiri rowayiritaha. Ipoñaashita irika Melquisedec ikaminaakiri itajonka-wentee-tantyaariri awaejatziteni Abraham. ⁷ Omaperotatyaa ikanta-piinteetzi: “Itzimi-rika tajonka-wentan-tatsiri,

† 6:18 Tema eenitatsi apite kanta-kota-chari jaka kaari imateetzi ipaashinita-kahae-teero. Iroka etawori: “Tajorensi tee itheeya-nita, aritaki omatakyyaa okaatzi ikashiya-kaantakiri.” Iroka apiteta-tsiri: “Tekatsi paashinita-kahaeroni ipaeryaaka apaniroeni iwaero Tajorensi, tema tekatsi awijerini rirori.”

* 7:2 Iroka okanta-kota ipakiriri paerani awaejatziteni Abraham irika pinkathari Melquisedec. Aririka raapithateri rowayiritani Abraham okaate 10, apaani rashita-kaeyaari Melquisedec. Ari ikantakirori maawoeni raapithatan-takiri, otzimi-rika 10, apaani rashita-kaeyaari Melquisedec.

rawijirira itajonka-wentziri.”⁸ Itzimi-rika iitziri apaani kaatatsiri 10 jaka kepatsiki, atziri irika, kaamaneri. Riima Melquisedec, kimiwitaka kañaaniri rirori.⁹ Roojatzi rantakiri Leví-paeni, ipashita-piinteetari. Tema kimiwitaka riitakimi pinakowentan-tatsinimi, rootaki rantakiri awaejatziteni Abraham,¹⁰ retanakawo ipinako-wentantaki paerani ipashitakari Melquisedec itonkiyotan-tawaariri ipiyaawo rowayirita. Tekiraata itzimanakiita asheninkani Leví, tema ipinako-wentan-tzitaka awaejatziteni Abraham.

¹¹ Paerani ikaatzi Ompera-tajorentsitaa-rewota-tsiri, icharini-paeni asheninkani Aarón irika, riitaki iiteetziri “Leví-paeni.” Ari okanta Ikantakaan-teetakiri. Roo kanteencha irika-paeni Ompera-tajorentsitaa-rewo, tee imatziro rowameetha-shiretante. Ari imatakiromi, eero rojankinata-koeteemi itsipa Ompera-tajorentsitaa-rewo kimitaariri irika Melquisedec, kaari icharinitari Aarón.¹² Omaperotatyaa itzimae itsipa Ompera-tajorentsitaa-rewo kaari icharinitari asheninkani Aarón. Rootaki inashitan-teeyaari Ikantakaan-teetani, omatantyaari itzimae itsipa Ompera-tajorentsitaa-rewo.¹³ Tema irika ikenkithata-kotee-takiri kimitariri Melquisedec, kaarira icharini-paeni asheninkani Leví, itsipajatzipaenira irika, tee itzimaa-jeetzi apaani isheninka rompera-tajorentsiteeyaari.[†]¹⁴ Irika kimitakariri Melquisedec, riitaki Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, icharinitakari asheninkani Judá. Tema rojankinariki paerani asheninkani Moisés, tee oshinetaa-ntsita rompera-tajorentsitaa-rewote icharini-yitari Judá.

¹⁵ Ari ayotako-perotziro otzimatyee ipoki itsipa Ompera-tajorentsitaa-rewo kimityaarini Melquisedec.¹⁶ Irika itsipa pokatsini, iinashityaa, otzimoteri ishintsinka, eero ikaamanitee. Riitaki awijiriri itsipa-paeni Ompera-tajorentsitaa-rewo ikenkithata-koetakiri paerani Inintakaan-teetaniki, icharini-yitari Leví.¹⁷ Tema riitaki ikenkithata-kotee-tziri, ikanteetzi: Eeroka ashi owaero pompera-tajorentsitee, Ari pikimityaari ikanta paerani Melquisedec.

¹⁸ Ari okantari, tema okaatzi Ikantakaan-tawitee-takari, otzimatyee rookaeteero, tee omatziro owameetha-shiretante, eenitatsi kowityaa-chari.¹⁹ Tema tekatsi apaani owameetha-shirete Ikantakaan-teetani. Roo kanteencha otzimaera otsipa poyaataawori, rootaki matakaa-yiteeroni okaaki-shiretee-yaari Tajorentsi, tema rootaki oyaakoyiteeri.

²⁰ Rootaki ikashiya-kaeta-kaeri Tajorentsi, riitaki paeryeencha iwaero riyotan-teeyaari omaperotatyaa omonkaatyaa.²¹ Riima itsipa ompera-tajorentsiteen-tsiri, teera ipaeryaa-wentyaari Tajorentsi rowantee-takariri irika-paeni. Tema itsipa paeryaa-wentakiri, ikantakiri: Riitaki Tajorentsi paeryaa-wentzimiri, tee roepithoka-nitziro iñaani. Eeroka ashi owaero pompera-tajorentsitee, Ari pikimityaari ikanta paerani Melquisedec.

²² Ari okanta, riitaki Jesús yotakaa-yiteerori nimaeka omaperotatyaa omonkaateeyaa okaatzi ikashiyakaa-teetakiri, rootaki awijakirori otsipa etawita-nakawori paerani ikashiyakaan-teetziri.

²³ Tema oshekiwitaka paerani Ompera-tajorentsitaa-rewo. Tema ikama-piinta-yitaki irika-paeni, tee omatyaa riyaaata-kaero rantayiterimi, otzimatyee itzimi itsipa poyaatee-yaarini.²⁴ Riima Jesús, kañaaniri rirori, ashi rowaero Rompera-tajorentsitee.²⁵ Ari okanta, riitakira

[†] 7:13 rompera-tajorentsitee-tyaari = ikaatzi antawaeta-tsiri janta taapoki-mento-tsiki

Jesús owawijaako-shireteerini ikaate okaaki-shiretee-yaarini Tajorentsi, ikantako-wenta-piinteeeri.

²⁶ Riitakira Ompera-tajorentsita-rewo akowityaa-witakari. Iroka ikantari rirori: Itajorentsi-shiretzi, ikameetha-shiretzi, ikite-shiretzi, tee ijeekimo-yiteeri kaari-pero-shireri, rawija-peroteero inkite. ²⁷ Irika Jesús tee ikimityaari Jewatziriri ompera-tajorentsita-rewo paerani. Tema aririka itayiniri atziri-paeni ratsipeta-kaani, retatapiitawo rirori ikowa-kotziri Tajorentsi ipeyakota-wakiri ikaaripero-shiretzira. Riima Jesús ithotyakiro maawoeni, imonkaatakiro ishinetaka paerani rirori ikimita-kotyaaari ratsipeta-kaetani. ²⁸ Ikaatzi Ompera-tajorentsita-kaayitzi Ikantakaan-teetani, atziri irikapaeni, shipeta-shireri, ikaamani-yitzi. Riima Itomiperori Tajorentsi pokaentsiri awijakira paerani osheki oarentsi, riitakira Rompera-tajorentsita-kaani Tajorentsi ipaeryaa-wentakari paerani iwaero rirori. Riitakira monkaata-kirori kameetha, ari okantetaa-tyeeyaani.

8

Riitaki Jesús kantako-wentan-taatsi owakiratan-taari antzi-motawakahaantsi

¹ Iroka otzinkami-perotari nokantakiri: Riita-kira Jeepatzii-totaa-rewo Ompera-tajorentsi-wenteeri, riitaki jeekaatsiri rakoperoki Pinkathari-perori, itsipataari ipinkathari-wentantee inkiteki. ² Okimiwitaawo ari rantawaetemi tajorentsi-thaanteki, roo kanteencha teera rantawaetzi tajorentsi-thaanteki rowetsikakiri paerani atziri-paeni, tema inkiteki rantawaetzi ojeekira rowetsika-kaanteeri Tajorentsi. ³ Tema ikaatzi Ompera-tajorentsitem-tsirori paerani, eenitatsi rashita-kaariri Tajorentsi, itayiniri ratsipeta-kaani. Ari ikimitakari eejatzi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, eenitatsi oeta rashita-kaariri Tajorentsi. ⁴ Roo kanteencha, tee okantawityaa Rompera-tajorentsitemi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ijeekan-tawita-paentari kepatsiki, tee oshineta-kaantziro Ikantakaan-teetani, tema tee isheninkae-tetari rirori Levi. ⁵ Tema okaatzi rantziri irika-paeni Ompera-tajorentsita-rewo oshiyakaa-wontsi irokapaeni, tema eenitatsi iñaashiretee-takari jempe okanteeyaa kyaari-perotaatsini janta inkiteki. Rootaki ikantee-takiriri paerani Moisés, jempe ikantyyaa rowetsikiro tajorentsi-thaante, ikantee-takiri:

Pikimita-kantero powetsikiro, jempe okanta iñaashiretakee-takimiro ochempiki.

⁶ Ari ikantaari Jesús Ompera-tajorentsita-rewo irika, rawijeeri Rompera-tajorentsitetari atziri. Tema Tajorentsi rowakiratee itsipa ikashiya-kaanteetani, riitaki kashiya-kahaeni Jeepatzii-totaa-rewo ikantako-wenta-yitee, rootaki awija-kirori okaatzi ikashiya-kaanta-witee-takari paerani, rootaki awijeerori etakawori ikashiya-kaante-takiri. ⁷ Tema eenitatsi kowityeen-chari etakawori ikashiya-kaantziri kaari imonkaateetzi, rootaki okowantakari otzimi otsipa owakirari, poyaa-tee-yaawoni. ⁸ Iroka kowityeen-chari, tema ikanteetaki:

Ikantzi Awinkatharite:

Paminiro okaate awijatsini paata,

Eenitatsi owakirari nokashiya-kahaeriri Judá-paeni,
aritaki nomateero nashita-kahae-yaari maawoeni Israel-paeni.

⁹ Eero okimitaawo nokashiya-kaakiri iwaejatziteni.

Tema paerani nokimita-kaantaari nakathata-tyeerimi,
Naakami jewatee-rinimi nomishitowan-taariri Apitantoniki.
Tee imonkaa-tzimaetawo nokashiya-kaakiriri,

Rootaki nokan-taawori naminakowentziri.

Ari ikantaki iñaawaetaki Pinkathari.

¹⁰ Rapiitakiro iñaawaetaki, ikantzi:

Iroka owakirari nokashiya-kaakiriri paata icharinitee-yaari Israel:

Ari niyoshireta-kaayiteeri kameetha okaate rantayiteeri.

Okimiwiyaawo nojankina-shiretaa-tyeenirimi Nokanta-kaantani,

Naaka ikimita-kaantee Itajorentsiti,

Riiyitaki nashitee-yaari Naaka.

¹¹ Tee okowa-perotyaa riyotaa-wakaa-waeteeyaa,

Apatziro ikantayiteeri isheninka: Piyoshire-peroteeri Awinkatharite.

Tema maawoeni riyotee-teenaa.

Ari riyoyiteena riiperori-paeni eejatzi ashironkaenkari-paeni, maawoeni.

¹² Osheki noneshironkateeri ikaaripero-shire-yitaki,

Ari nopeyakoteeniri.

¹³ Tema iiteetakiro “Owakirari Ikashiya-kaanteetani,” ari iyotakoe-tzirori iroka etawita-kawori, kimiwitaki paejatotakimi iroka. Tema okaatzi paejatoteen-tsiri, rooteentsi opeyeeyaa.

9

¹ Okanta iroka etakawori ikashiya-kaanteetani, rootaki ikantakaan-takiri Tajorentsi riyotee-tantyaari jempe ikanteetyaa ipinkathee-teeri. Ari okenkithata-kotari Tajorentsi-thaante jempe ipinkathee-teeri. ² Iroka Tajorentsi-thaante, apinakite okaatzi itantotee-takiro. Janta okimo-nakitzi jempe ikyaa-piintetzi, ari rowaetakiri ootamentotsi, menkochaa-nikiki, eejatzi tajorentsita-tsiri owanawontsi. Ari iiteetzirori “Tajorentsi-naki.”

³ Rooma inthomoeki, jempe ithata-shitee-takiro tontamawori, ewonki-nakitzi. Ari iiteetzirori “Tajorentsi-naki-perori” ⁴ Ari ojeekiri itaanta-piintee-tawori kajanka-pathari, ari ojeekiri eejatzi Tajorentsi-moko. Ri-itakira ooro rahaetzi rowetsikae-tziro iroka. Ari owakotari inthomoeki epichokiini ikantee-tziri “Iitaka” rowetsika-ñakita-shitee-takiro ooro. Ari rowaeta-kirori ikotzi Aarón shookaen-tsiri paerani, ari ojeekitari eejatzi mapikota jempe ojankinataka ikashiya-kaanteetani. ⁵ Okanta jeñokiini otapaki Tajorentsi-moko, ari rowaetakiri rowetsikae-tziri roshiya-kaawo ron-ampiri Tajorentsi, riitaki otsimankan-takawo ishiwanki otapaki Tajorentsi-moko. Rootaki iiteetziri “Neshironka-mentotsi.” Roo kanteencha eerowa niyaata-kaero nokenkithata-kotemiro jempe okantayita apani-paeni.

⁶ Tema rowetsikae-takiro maawoeni iroka-paeni. Osheki ranta-piintakiri Ompera-tajorentsitaawo-rewo janta Tajorentsi-nakiki, ari rantayitzirori ipinkatha-tajorentsitantari. ⁷ Rooma inthomoeki Tajorentsi-naki-peroriki, apatziro ishinete-tziri ikyee Jewatziriri ompera-tajorentsitaawo-rewo. Apawo-jatzira ikyaa-piintzi ojaentsiki. Aririka ikyaaki janta, raanaki rira piratsi itsikirijan-tyaawo Neshironka-mentotsi. Ari okantyya ineshironkatan-tyaariri Tajorentsi, eero rowajankitaa-wentantari iyaariperonka. Ari ikimitaa-yitziriri eejatzi atziri-paeni kaaripero-shire-yitatsiri okantakaawo tee riyowae-tamatsitzi rirori. ⁸ Ari okanta, eenitatsi iyotakaa-yiteeri Ishire tajorentsi, iroka okanta: Paerani otziman-tawitiri Tajorentsi-thaante, tee okanta ikyaayite atziri-paeni janta Tajorentsi-naki-peroriki.

⁹ Iroka okanta-kota: Apaani atziri amayitziriri ratsipeta-kaani rashitakaeyariri Tajorentsi, teera roo kantakae-yaarini ipinkatha-shire-perotantyaariri Tajorentsi. ¹⁰ Apatziro itziyitee-yaawo owanawontsi, imiriteetziri, romitsiryaayita-piinteeeyaa. Rootaki imonkaateete ikantakaan-teetakiri

* 9:4 Iitakama = maná

koñaa-yita-tsiri, rootaki imonkaateete roojatzi rowakirata-kaantee-yaawori Tajorentsi ikashiya-kaanteetani.

¹¹ Ikanta ipokaki Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki oshiyawitariri Ompera-tajorentsitaawo-rewo. Teemaeta ikyee Tajorentsi-pero-nakiki, rowetsikani atziri-paeni. Apatziro ikyeeri rirori inkiteki, jempe anintahaeyaa paata. Rootaki oshiyakaa-paeri Tajorentsi-naki-perori, kaarira atziri wetsikironi.

¹² Tema irika Jeepatzii-totaa-rewo tee ikimitaari Ompera-tajorentsitaawo-rewo atziritata-tsiri kyaa-piinta-witachari Tajorentsi-naki-peroriki raanaki rira piratsi. Tema riitaki shinetashiteencha rowamaeteri rapata-paentero rira, ikini iñahaeteero maawoeni ashi rowaero rawijako-shire-yitee.†

¹³ Oshiyakaa-wentziro aririka okameethatzi-moteeri Tajorentsi rira piratsi, eejatzi ijamampote, kimiwitaka rootakimi kitewathata-kaerini atziri antakirori ipinkae-tziri. ¹⁴ Rooma rira Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki thotyaa-kirori pikite-shiretan-tayitaari. Tema ikimitaha rirori tekatsi oetyaa ikinakaa-shityaari, riijatzi shinetashiteen-chari rowaeteri, okantakaakari Ishire tajorentsi. Riitaki oshetapithatee-mirori pikenkishiryaaari kaari-perori, tema pantayitakiro kaamanita-kaanta-tsiri. Tema otzimatyee pantayiteero okaatzi ikowakaemiri Tajorentsi, Kañaaniri.

¹⁵ Riitakira Jeepatzii-totaa-rewo rotyaantakiri Tajorentsi ikantakowenteeri atziri-paeni, ari okanta rowakirata-kaantaawori ikashiya-kaanteetani. Iroka okanta-kota owakirari ikashiya-kaanteetani, otzimatyee ikami apaani, ari okantayaa rawiakotan-teeyaaari piyathata-kawori etawori ikashiya-kaanteetani. Aritaki iñahaeteero ikashiya-kaakaero paerani kañaanite. Iroka ikashiya-kaanteetani, ariwaetaki apaani jankina-rentsi jempe okenkithata-koyita okaatzi rashiteetari, okenkithata-koyitziri eejatzi ashiyitee-yaawoni aririka ikama-yitaki ashitaaniri. ¹⁶ Roo kaari riyoperotee-tanta itzimi aayiteroni okaatzi rashita-kaetan-takari, apatziro riyoteetzi aririka ikamaki ashitaaniri. ¹⁷ Eenirorika rañii ashitaanari, eero ipiteetari ikashiya-kaetzi-riri rashitee-yaawo. Apatziro ipaeteeri aririka ikamaki. ¹⁸ Ari okantari, retantee-tanakawori etawori ikashiya-kaanteetani, eenitatsi iita kamaentsiri, rira retantee-tanakari. ¹⁹ Paerani ithonkakiro Moisés iñaanata-kiniri atziri-paeni Ikantakaantani, raaki rira piratsi, itentaakiro nijaa, raaki inchashi-mpoki, rankowiitaki kityonkamawota-tsiri, itsikirijan-takawo jankinateen-chari, ari ikimita-kiriri eejatzi atziri-paeni.‡ ²⁰ Ikantakiri:

Iroka iraantsi rootaki ooñaa-wonta-peroteroni ikashiya-kaakaeri Tajorentsi, rootaki ikantakaan-takiri.

²¹ Itsikirijan-takawo eejatzi iraantsi janta Tajorentsi-thaanteki, ari ikimitaakirori okaatzi jeekatsiri inthomoeki. ²² Ari okanta, tema okimiwitaka aririkami itsikirijan-teetyaawo rira piratsi, imonkaata-neero Ikantakaan-teetziri, okimiwitaka roomi oetewathatan-tatsini. Tema eerorika otzimi iraantsi, eero ipeyakotan-teero Tajorentsi kaari-perori.

Riitaki Jeepatzii-totaa-rewo matakirori rowawijaako-shiretantzi

²³ Rootaki ratsipe-wentantari piratsi itahae-tziniri Tajorentsi kimiwitaka ikitewa-thata-kaanta-tyeemi. Rootaki kimitakawori okaatzi awijeen-tsiri inkiteki, rotyaantakiri Tajorentsi ratsipe-wentan-tyaa Jeepatzii-totaa-rewo, ikite-shireta-kaanta-yiteeri. Rootaki awijakirori ratsipe-wentan-tawitaka ipireetari. ²⁴ Tema tee ikyee Jeepatzii-totaa-rewo Tajorentsi-naki-peroriki rowetsika-matsitani atziri-paeni. Tema rootaki oshiyakaa-wentacha inkiteki janta ikineera Jeepatzii-totaa-rewo, ikantako-wenta-yitee ijeekira

† 9:12 piratsi = cabra, vaca ‡ 9:19 inchashi-mpoki = isopo

Tajorensi. ²⁵ Tema tee rapiipiinta-paentziro Jeepatzii-totaa-rewo ikama-wentantzi. Ari inashiyitaari rantziri Ompera-tajorensitaa-rewo kyaawita-piinta-chari apawo-jatzi ojarensiki Tajorensi-naki-peroriki. Teera riitaki ashityaawoni rira ijakoteetziri. ²⁶ Arimi roshiyaarimi Jeepatzii-totaa-rewo ikaatzi Ompera-tajorensitaa-rewo, osheki rapiipiinteromi ikamawentante. Arimi retanakyaawo ikemaatsi-wentan-tyaami owakira owetsikan-takari kepatsi. Tema apawo-jatzi ikamawentanta-paentzi ratsipe-wentantya. ashi rowaero rotsinampahaero kaari-perori. ²⁷ Roowaetaki ikantee-tziri: Maawoeni atziri apawo-jatzi okanta ikami, opoñaashityaa ramina-koteeri Tajorensi. ²⁸ Rootaki rantakiri Jeepatzii-totaa-rewo, apawo-jatzi ikamaki ikemaatsi-wenta-kari osheki kaari-pero-shireri. Roo kanteencha eejatzi ikofaatapae paata rirori, eero ikemaatsita-kaeta-waari, tema rowawijaa-koteeri ikaatzi oyaakoyiteeriri.

10

¹ Rootaki Ikantakaan-teetani oshiyakawori aamparentsi. Tema okanta apaani aamparentsi tee otzimi owatha, apatziro riyoteetzi eenitatsira iita ashitawo raampari. Ari okantari eejatzi Ikantakaan-teetani, iyotaakae eenitatsi paata kameethataa-tsini. Tema ikantakaan-tani iroka Tajorensi ita-piintee-teniri ratsipeta-kaetani maawoeni ojarensiki, roo kanteencha teera owameetha-pero-shiretziri atziri-paeni antayita-kirori. ² Arimi omaperotyaa owameetha-shire-perotante, ikaatzi mayitakiro arimi rooka-kiromi ikaaripero-waetzi, tema aritaki oeteshireta-kirimi, eero iyaatakaeromi okantzimo-shireta-waetari rantayitakiro kaari-perori. ³ Teera ari okantya, rootaki ranta-piinta-witakari awijayitzira ojarensi-paeni, ita-piinta-yitziniri Tajorensi ratsipeta-kaani, ikenkishiryaa-kotawo iyaari-pero-shirenka. ⁴ Tema rowamaawita-piintari ipira-paeni rapatakaeri rira, tee othotyero opeyako-perotero iyaari-peronka atziri.* ⁵ Rooma ipokantakari-ranki Jeepatzii-totaa-rewo jaka kepatsiki, ikantakiri Tajorensi:

Tee pikowae-ro eeroka ramae-teemi ratsipeta-kahaetani eejatzi rashita-kaetzimiri.

Rootaki pikowa-peroteeri nokemijanteemi, pikanta-kakaawo otzimi-moteena nowatha.

⁶ Teera apatziro inimotemi itahae-tzimiri ipireetari, rashita-kahae-tzimiri okantakaan-tziro iyaari-pero-shirenka irika-paeni.

⁷ Nokante Naaka:

Tajorensi, nopokaki naaka nanteero okaatzi pikowakaa-kinari eeroka, Tema rojankinata-koetakina paerani.

⁸ Pikenkishireero ikanteetaki jaka:

Tee pikowayi-teeri ramaeteemi ratsipeta-kahaetani eejatzi rashita-kahae-tzimiri.

Tee inimotzimi itahaetzimiri ipireetani, rashita-kahae-tzimiri okantakaan-tziro iyaari-pero-shirenka.

Roo kanteencha, ¿kaarima ikantakaan-teetziri iroka? ⁹ Anjatya pikenkishireero otsipa ikantee-takiri:

Nopokaki naaka nanteero okaatzi pikowakaa-kinari eeroka, Iroka apiiteen-chari ikantee-takiri, opoyaatawo etanakawori paerani.

¹⁰ Tema ikowaki Tajorensi roete-shire-yitee aakapaeni. Aritaki imatakiro rotyaantan-takariri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús ishinetakiro iwatha ratsipeta-kowentan-teeyaa, ikamawenta-paentero maawoeni atziri-paeni.

* 10:4 ipira-paeni = toros, cabrios

¹¹ Paerani, maawoeni Ompera-tajorentsitaa-rewo raminiri Tajorentsi rashita-kaariri, rapiipiintziro kitejeriki itayiniri ratsipeta-kaani. Teemaeta imatziro rokakaanta-perotero kaari-perori. ¹² Rooma Jeepatzii-totaa-rewo, apawo-jatzi ishinetaka ratsipetyaawo iyaari-peronka atziri-paeni, roo-jatzi ijeekae rakoperoki Tajorentsi itsipataari ipinkathari-wentantzi, ¹³ ari ijeeki royaawenta roojatzi rotsinampaan-teeyaari iijaneentani ikimita-kaantari imakoryaa-kitzi-mento. † ¹⁴ Rootakira rantanta-kawori apawo-jatzi ikamawentan-takiro iyaari-peronka atziri-paeni, ashi rowaero roete-shire-pero-yiteeri. ¹⁵ Ari okantakari Ishire tajorentsi iyotakaakae omaperotatya. Tema riitaki etakawo rojankinata-kaantaki:

¹⁶ Tema iñaawetaki Pinkathari, ikantzi:

Iroka owakirari ikashiya-kaanteetani iñahaeteeri paata:

Ari niyoshireta-kaayiteeri kameethari okaate ranteeteri

Okimiwityaawo nojankina-shireta-tyeenirimi nokanta-kaantani.

Nokenkishireta-kaakiri.

¹⁷ Eekiro ikantatzi:

Ari nopeyakoteniri ipiyathatakaha, rantayitakiro kaari-perori.

¹⁸ Tema ipeyakotan-teero Tajorentsi ikaaripero-shireteezi, tee okowa-peroteeyaa rashita-kaetyaari Tajorentsi ikaariperoetakira.

¹⁹ Rootaki noyemijantzin-karite-paeni, tema rapatakiro rira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo rowamaan-teeta-kariri, awentaa-shiretee-yaari Tajorentsi, okimiwityaawo akyaatyeemi Tajorentsi-naki-peroriki. ²⁰ Tema ratziratikira Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki omatantaari akyaaitee inkiteki, oshiyakaa-wenta-chari akyaatyeemi ithate-takirowa tonta-mawota-tsiri Tajorentsi-naki-peroriki. Aaka omapoka-yitaawori iroka kaari imateetzi paerani, rootaki kañaanikaan-taatsiri. ²¹ Pimitaari nimaeka Jeepatzii-totaa-rewo riimi Jewatziriri ompera-tajorentsitaa-rewo akaatzi rashiyiteera Tajorentsi. ²² Ari okanta. Kyaari-perowa akanteeyaa atsipashiretee-yaari Tajorentsi, kyaaryoo akantyaawo awentee-yaari. Ikiteshiretakaa-yitee, eero akenkishiryaa-koyitaawo kaari-perori. Tema akimitakaantyaawo romitsiryaantantatyeeromi nijaa kiteshaari. ²³ Kijokiro owanakiro awentaa-shiretaa-ri, ikemaetakae akantaki: “Noyaako-tani irika Jeepatzii-totaa-rewo.” Tema irika kashiya-kaakaerori, kijokiro rowakae rirori. ²⁴ Oztimatyeek akenkishiryaa-koteero jempe okantyaawo akowa-shireta-kaantyaari itsipa retakotantyaawo, rantayiteero kameethari. ²⁵ Eero apakayiro apiyota-piintyaawo, tema eeniyitatsi ookaa-yitakirori. Tema oztimatyeek akowaka-shireta-kaeyaari akaateeyini. Eekiro aatatyee antaneero ayoteera aritaki ipiye Jeepatzii-totaa-rewo.‡

Ikamantee-tziriri antzirori ikowakashitaniki kaari-perori

²⁶ Tema ayoteero kyaariperota-tsiri, aririka othataa-shitanakyaawo okanakiro, eekiro aatakaatyero antayitero kaari-perori, tekatsi itsipa atsipeta-kowenteeni akaaripero-yitakira. ²⁷ Tema ikamantee-tatyee athaawa-shirete rowajankiteete, tema ithonkae-ri Tajorentsi itaayiteeri ikaatzi kijaneenta-kiriri. ²⁸ Paerani, itzimi-rika piyathata-kyaaawoni Ikantakaan-tani Moisés, tee ineshironkae-tziri, rowamahe-tziri ikaatzi-rika mawa kanta-koterini. Ari rowamae-takiri eejatzi ikaate-rika apite kanta-koterini. ²⁹ ¿Tema omaperotatyaawo rowajankiteeteri maninta-kirori rantzi-mota-kaeri Itomi Tajorentsi? Tema okimiwitakawo raatzika-shiwaeteetawo kaari

† 10:13 makoryaa-kitzitaantsi ‡ 10:25 ipiye = Iktejerite Pinkathari

kameethatatsini, imaninta-shiwaetakawo rapatakiro rira ikamawentantaki. Ari itheenka-shireta-kirori rantzi-motan-tziri Tajorentsi ikashiya-kaawitari roete-shireteeri. Ikaweya-waetakiro Ishire tajorentsi neshironkatantaniro. ³⁰ Rooma aakapaeni ayotziri kanteen-tsiri:

Naakataki owajankitaan-tatsini,

Naaka piyakowentan-tachari.

Rootaki ikantakiri Tajorentsi. Ikanteetzi eejatzi:

Rowajankitaa-yitziri Tajorentsi ikaatzi rashitaari rirori.

³¹ jkimitaka osheki ithaawa-shiretantee-takimi riyoteetee riita-takira owajankitaan-taatsini Kañaaniri Tajorentsi!

³² Pikenkithashiryaa-kotyaa. Tema eerokayitaki paerani kemijanta-neentsiri, kimiwitaka pikoñeetyaa-kota-tyeemi. Piñaawitakawo ikemaatsita-kaetakimi, roo kanteencha tekatsi eewokimini. ³³ Piñaayitakiro eejatzi ikijeetzimi, rowatsinaha-tzimi jempe ipiyoteeta. Poemoshirenka-yitakiri awijimo-yitziri okaatzi piñaakiri eeroka. ³⁴ Poemoshirenka-yitakiri ikaatzi romonkyaa-hae-takiri, piñaayitakiro eejatzi raapithe-takimiro tzimimo-yitzimiri. Roo kanteencha eekiroya piyaatayee pikowa-shiretanaki, tema piyoteeyini okaate piñeeri paata, osheki okameetha-perotzi, ashi owaero.

³⁵ Rootaki eero pookantawo okaatzi pawentaa-naari, tema osheki ipinee-teemi paata. ³⁶ Pamawetero pantayita-neero ikowakaa-yitzimiri Tajorentsi, ari okantayaa piñaantee-yaawori ikashiya-kaakimiri. ³⁷ Ikantzi Tajorentsi: Eero ishenkaa ipiyantee-yaari okaakitzi-mateen-tsiri, Eero rojamanitzi.

³⁸ Tampatzika-shireri irika awentaa-shiretaari, aritaki iñeero rañaantee-yaawo.

Rooma aririka ipiya-shiretee, eero rinimota-kaanawo.

³⁹ Rooma aakapaeni, tee akimitari ikaatzi piyashireta-chari, riitaki ithonkaeri. Tema awentee-yaari aakapaeni, aritaki añaakiro añaashire-yitee.

11

Awentaa-shiryaantsi

¹ Iroka okanta-kota awentaa-shiryaantsi. Okimiatyaa aririka ikantashireteete: “Aritaki omatakayaa noyaako-tani.” Riyoshiryaaki aritaki omatakayaa ikoyiri, okantawitakyaa tekira iñeero. ² Rootaki rawentaa-shirenka awaejatzitene nimota-kahaeriri Tajorentsi. ³ Rootaki awentaa-shirenka kantakaawori amatantawori akemathateero jempe okantaka rowetsikan-takawori Tajorentsi kepatsi. Tema apatziro iñaawaetaki, matanaka wetsikanaka. Ari opoñaanakari owetsikanaka iñahaeteeri nimaeka kaari kofaata-tsini paerani.

⁴ Rootaki rawentaa-shirenka Abel kantakaari rashita-kaakari Tajorentsi ratsipeta-kaani, awijanakiro rashi Caín rashita-kaawita-kariri Tajorentsi. Rootaki ooki-motakari rashita-kaariri Abel. Ari ikantanaki Tajorentsi: “Kameetha-shireri irika Abel.” Okantawitaka ikamaki Abel, eeniro akemakota-piintziri okimiwitaka roojatzi rañeemi rirori, rootaki kantakaawori ikemijantaki. ⁵ Roo rawentaa-shirenka Enoc kantakaari raantee-taariri, tee iñeetziri ikami. Tema inkiteki rahaeri Tajorentsi. Paerani eeniro ijeeki kepatsiki, ikantakiri Tajorentsi: “Eerokaha inimotakaa-perota-kinari.”

⁶ Tema kaari tzimatsini rawentaa-shirenka, teera inimotziri Tajorentsi. Aririka ikowaete riyoperoe-teeri Tajorentsi, otzimatyee ikemijantee, ikante: “Omaperotatyaa itzimi Tajorentsi.” Ikante eejatzi: “Ari imatakaa-yiteeri Tajorentsi kowaperota-tsini riyoteeri.” ⁷ Rootaki rawentaa-shirenka Noé

kantakaari rowetsikan-takawori antawo amaako-mentotsi rowawijaa-kotan-taariri isheninka-paeni rirori. Kyaaryoo ipinkatha-tajorentsitanite rirori. Tema Tajorentsi kamantakiri okaate awijatsini kaari ifaahaetzi paerani. Rootaki kowaperota-chari rowajankitahae-teeri jaawiki-jatzi-paeni. Tema rawentaa-nakari Noé irika Tajorentsi, rootaki ikantan-takariri Tajorentsi: “Tampatzika-shireri irika Noé.”

⁸ Rootaki rawentaa-shirenka Abraham kantakaawori ikemijantan-takariri Tajorentsi ikantakiri paerani ishitoyi inampiki riyaaero otsipa nampitsi ikashiya-kaakiriri. Rootaki imatakiri Abraham, jataki, okantawitaka tee riyoteetzi jempe roshiretawo. ⁹ Rootaki rawentaa-shirenka Abraham kantakaawori imatanta-kawori inampitawo kepatsiki tee itzimapae isheninka janta. Ari ijeekakiri ipanko-shetatari mashitsimashi. Ari ikimitaakari Isaac, Jacob, tema riijatzi ikashiya-kaeta-kiriri. ¹⁰ Rootaki imatanta-kawori Abraham inampitawo, tema riyotzi ari ikaañaanite inkiteki. Kimiwitaka riitaki okantashiryaa-kawori nampitsi ikenkishiryaaakari Tajorentsi, rootaki rowetsikakae-ri. ¹¹ Ari okimitzitaakari roori Sara, tzimae eentsite okantakaawo awentaa-shirenka. Tema antawopero-witaka, kaawita-paaka otzimi eentsite. Roo kanteencha, omateero tzimae eentsite, tema awentaa-shireta-nakari Tajorentsi aritaki imatakiniro ikashiya-kaakiriri. ¹² Ari ikantakari oemi Sara, ikowawitaka rantariperonkaki, rowaka-haeromi iina, ari okanta ishekitan-taari icharini-yitari, ikimitari ishekitzi ompokiro, ikimitawo impaneki oshekitzi nijaa-cheraaki. Omaperotaty isheki-perotee, tekatsi materoni riyoteeri ikaatzira ishekitzi.

¹³ Maawoeni irika-paeni akenkithata-kotziri, ikamako-yitakiro rawentaa-shirenka, tee ifaahaero okaatzi ikashiya-kaeta-kiriri. Apatziro rokan-tashiryaanakawo. Inteenaa ojeekaki inkite ikowa-shiryaaakiri inampiteeyaawo. Rootaki ikantee-tantari: “Ajeeka-shiwaewita kepatsiki, kaarira anampi, akimitakari kaari tzimatsini isheninka-paeni.” ¹⁴ Tema ikenkithawaeta-kotakiro awijeent-siri, ari ayoperotziri omaperotatyaa aminamineetzi otsipa nampitsi jempe inampi-perotee-yaawo kameetha. ¹⁵ Roomi ikenkithata-kote ipiyayiteemi inampiiteki jempe ipofaayitakawo paerani, aritaki imatakiro ipiyayiteemi. ¹⁶ Tema eenitatsi itsipa ikowa-perotakiri, awija-perotzirori iroka, tema janta inkiteki ikoyiro. Rootaki rowetsikakiniriri Tajorentsi rashi-paeni irika-paeni, tema tee ikaani-wentziri ikanta-piintakiri “Notajorentsiti.”

¹⁷ Rootaki rawentaa-shirenka Abraham kantakaawori rashita-kaantyaariri Tajorentsi rapintzite itomi, irika Isaac. Tema ifaanta-tyaawo Tajorentsi rawentaa-shirenka Abraham. Roowiteen-chami rapintzi-ryeerimi itomi, ¹⁸ okantawitaka ikantakiri Tajorentsi: Irika Isaac riitaki pifaaantee-yaari itzimae osheki picharinityaari.

¹⁹ Tema rawentaa-shiretakari Abraham irika Tajorentsi, riyotzi aritaki rowaahaeri kamatsiri. Rootaki roepiyan-taariri Tajorentsi itomi Isaac, tema riitaki oshiyakaa-wentakiro raahaetee. ²⁰ Rootaki rawentaa-shirenka Isaac kantakaawori ikaminaan-takariri itajonka-wentante Jacob eejatzi Esau, rootaki oshiyakaa-wentacha okaate awijayita-tsini paata. ²¹ Rootaki rawentaa-shirenka Jacob kantakaawori ikaminaan-takariri itajonka-wenteeteri apiteranki itomi José, tema iweshiryaa-wentaari rirori Tajorentsi ikotzi-pookitan-takari ikami-matakira. ²² Rootaki rawentaa-shirenka José kantakaari ikantan-tanakari ikami-mataki, ikantzi: “Aririka ishitowa-yitee Apitantoniki asheninka-paeni Israel-paeni, raminee jempe

inampitee-yaawo.” Ikantaki eejatzi: “Otzimatyee rahaeta-neero paata notonki-pooki.”

²³ Rootaki rawentaa-shirenka ashitariri Moisés kantakaari romanantakariri reenchaanite owakira itzimapaaki, roojatzi ikaatakotan-takari mawa kashiri. Tema kameethaa-nikiri irika eenchaan-niki. Tee ithaawantari ipiyathatyaawo okaatzi ikantakaan-takiri pinkathari. ²⁴ Rootaki rawentaa-shirenka Moisés kantakaari kaari ikowanta icharinityaari pinkathari Faraón, okantawitaka rootaki rishinto pinkathari oemotan-takiri. ²⁵ Tema rootaki ikowaki itsipatyaaari atziri-paeni rashitari Tajorentsi, ari itsipatakari isheninka-paeni rowajankitaa-waetee-tziri, tee ikowaajee-rotzi inintaa-waetyaawo eepichokiini ikowa-shiyitari rirori. ²⁶ Tema riyotaki Moisés rootaki kowaperotacha ikemaatsi-waetyaa rirori ikimitee-yaaha paata Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki awijirori oshekitzi-motziri rashaahawo Apitantoni-jatzi. Tema rootaki rokantashiryaakari ari ipineeteeriri paata. ²⁷ Rootaki rawentaa-shirenka Moisés kantakaari ishiyan-takari Apitantoniki. Teera rootaki ishiyan-takari ithaawan-tatyaari pinkathari rowajankiteeri, tema ikyaaryoo-wenta-tziro okaate rantakaeriri Tajorentsi, okimiwitakawo ñaawoota-tyeerimi Tajorentsi kaari koñaanita-tsin. ²⁸ Rootaki rawentaa-shirenka Moisés kantakaawori imonkaatziro ikantakaan-teetakiro Anonkoryaantsi, itsikirijan-takawo iraantsi eero rowamaantari ronampiri Tajorentsi ithonkiri rantarite itomi-paeni Israel-paeni.

²⁹ Rootaki awentaa-shiren-kantsi kantakaawori imontyahaetanta-kawori Inkaari Kityonkaari, ranashitee-yanakani opiryaa-pathatanakira. Rooma imawita-paakawo Apitantoni-jatzi, piinkae-yakini riroripaeni. ³⁰ Rootaki awentaa-shiren-kantsi kantakaawori imatanta-kawori rinkirinkitakiro Kashiryaari okaatzi 7 kitejeri, roojatzi ñaantee-takawori opookathapitaki nampitsi. ³¹ Rootaki awentaa-shirenka Rahab kantakaawori oneshironkatan-takariri owayiri-paeni aminaan-tachari, ari okanta kaari otsipatantari piyathari-paeni ithonkae-takiri. Okantawitaka iroka Rahab mayempiro naawita.

³² ¿Nokenkithata-koterima itsipa-paeni? Eero nothotyaaakotziri. Irika ikaateeyini: Gedeón, Barac, Sansón, Jéfté, David, Samuel, eejatzi Kamantan-taniri-paeni. ³³ Rootaki rawentaa-shirenka irika-paeni kantakaa-yitaari okanta: Itzimantari otsinampaa-yiteeriri pinkathari-paeni, itsipa tampatzikatan-tatsiri, itsipa ñaayiteerori ikashiya-kaeta-kiriri, itsipa rookawitee-takari imooki maanitzii, tee ratsikiri, ³⁴ itsipa rookawiteetaka paamariki tee itahaa, itsipa romaaminthateetaki rowathee-terimi, itsipa ishintsita-kaetee, itsipa ñaaperotachari rowayirita, itsipa romishiya-yitaki owayiri-paeni poñaachari otsipa nampitsi. ³⁵ Eenitatsi tsinani ñaayiteeriri osheninka-paeni rañaayitee ikamawitaha. Roo kanteencha eenitatsi itsipa kamimayiteen-tsiri rompoja-waetee-takiri, tee rokana-nakiro rawentaa-shirenka ipakaan-teetyaaririmi. Tema oyaakotakiro rañaaperoyitee paata, eero okimitawo ñaawitaha nimaeka. ³⁶ Eenitatsi itheenka-waetee-tziri opoñaashityaa ipajawaetee-takiri, itsipa roojotee-takiri roojatzi romonkyaan-takari. ³⁷ Eenitatsi ompojeetakiri, itsipa itankae-takiri, itsipa rojatee-takiri. Eenitatsi itsipa anashinashi-waeta-chari apatziro ikithaa-matsitakari mashitsi-mashi, itsipa kowityaa-pero-waetatsiri, itsipa osheki aminaminee-takiri, itsipa ikemaatsita-kaetakari.* ³⁸ Itsipa ikinawae-yitaki ochempimashiki, ochempiki, itsipa inampiyitakawo oomoki. Tema

* 11:37 mashitsi-mashi = imashi owisha eejatzi cabra.

riiyitaki kameethaperotatsiri irika-paeni rawijanakiri itsipa-paeni jaawiki-jatzi-paeni, eero omataa-jeeta amonkatziyan-tyaari irika-paeni.

³⁹ Rootaki rawentaa-shirenka irika-paeni kantakaawori okanta Tajorentsi iweshiryaa-wentan-taariri, okantawita tekira iñaayiteero ikashiya-kaayitakiriri. ⁴⁰ Tema rokantashiryaaakawo Tajorentsi awijirori: Ikowa-kahaero aakapaeni atsipayitee-yaari irika-paeni, ikameetha-shireta-kaayitee maa-woeni.

12

Apatziro owashitaneeri Jesús

¹ Rootakira añaashintsi-yitan-tyaari aakapaeni, okimiwityaawo oyiishitan-tateemi, oshiyakaanero eejatzi raminako-yiteemi jempe ipiyoteeyani matakirori rawentaa-shiretaka oshiyakoyiteeyaari aakapaeni. Tema amatantyaawori ashiyaperote, ookaneero ithaari amatsinka-kaeri ashiya. Rootaki oshiyakaa-wenta-chari ookiro ithaari aririka ookaneero akaaripero-shireta-waetzi. Ari añiirori oetziñaarikotyawo ashiya-yintee. ² Ikimita shiyachari roetziñaarikotawo raminiro jempe rareetyaa, ari akimitanee-yaari aakapaeni, oetziñaarikotaneeyaari Jesús awentaa-shireta-kaakaeri. Tema riitaki thotyaa-kaeroni awentaa-shiretani. Riitaki oshiya-koteeyaari, tema rokantashiryaaakawo paerani rirori inintahaeyaa. Rootaki ramawetantakawori ikentakowitee-takarira, tee okantzimotyaaari ipashiwentakaawaetyaa ikamawita-paenta. Tema jeekae nimaeka rakoperoki Tajorentsi ipinkathari-wentantee.

³ Aririka akenkishireta-koteri Jesús jempe ikanta ramawetan-takawori rirori ikija-neenta-waetakiri kaari-pero-shireri, rootaki thaamenta-shireta-kaeni aakapaeni amawetan-tyaawori, eero okantzi-moneenta-shiwaetee.

⁴ Piña-shintsita-piintakawo eeroka-paeni kaari-perori pookaeromi, roo kanteencha tekira piñero rowamahaetemi. ⁵ Aamaashityaa pipeyakotakiro ishintsi-tan-tzimiro Tajorentsi jankina-rentsi, ikimita-kaantzimi eerokami itomi-paeni, ikantzimi:

¡Notyomi! Eero pimanintziro aririka rowajankiteemi Piwinkatharite.

Eero okantzimo-neenta-waetzimi aririka ishintsi-temi.

⁶ Tema riitaki retakotani Pinkathari iñaanta-piintakari, Maawoeni ikimita-kaantaari itomi, rowajankiteeri.

⁷ Okaate awijimo-yitemiri nimaeka pikimita-kaantero Awinkatharite ñaanta-shiretzimiri. Tema ikimita-kaanteemi Tajorentsi eeroka itomi. ¿Tema rowajankitaa-piintziri itomi ashitaa-nita-chari? ⁸ Oztimatyee rowajankitee maawoeni Tajorentsi. Terika piñero eeroka, kimitaka tekira itomintaperotzimi Tajorentsi, tema notyomi mayempiri eeroka. ⁹ Okimitaha itzimi koñaatziro ashiteeri, rowajankitee, apinkathatziri rirori. ¿Eeroma apinkathaperoteeri Ashiteeri kaari koñaatatsi omatantyaari añaashire-yitee? ¹⁰ Tema ikaatzi ashiteeri koñaatziro eepichokiini rowajankitaa-yitee jempe okantzimotari rirori. Riima Tajorentsi rowajankitaa-yitee rirori ari okantyaari ikameetha-shireta-kaanteeri, ikite-shiretaekae eejatzi ikimitaha rirori.

¹¹ Tema tee inimo-shire-yitee rowajankitaa-minthee-teerika, tema osheki okantzimo-neenta-shireta-waetee. Roo kanteencha paata, ikaatzi kaari maninteroni rowajankitahae-tziri, aririka ikameetha-shire-yitee, aritaki iñaahero ijeekae kameetha.

Apatakirori ineshironka Tajorentsi

¹² Rootakira piña-shintsitan-tyaari pimityaari ñaanta-piinta-kawori ishiya, iñaashintsita okantawitaka ishipeta-shempa-witaka, ari ikimiteerori eejatzi

ishipeta-yereto-witaka, iñaashintsita. ¹³ Pikimi-yitee-yaari eeroka-paeni shiya-piinta-chari okameethawokitzi kaari ñeeroni ikithokiri ishipeta-kitzitaki. Tema otzimatyee eero ikariperowaetzi iitziki. ¹⁴ Tema kameetha pakameethata-wakaa-neeyaa, piña-shintsityaa pikite-shirete. Tema eerorika pimayiteero, eerowa piñaahaeri Awinkatharite. ¹⁵ Paamawentyaari ikaate apaatakirori ineshironka-witaari Tajorentsi. Paamawentyaari oetzipina-shiretan-taniri, roetzipineeri-kari ikaatzi kemijanta-yitatsiri, ikimita-kota-kyaawo kepishita-tsiri inchashi piyanta-tsiri. ¹⁶ Paamawentyaari ñaathawaeta-shitantachari. Paamawentyaari theenka-tajorentsitantaniiri ikimityaarini paerani Esaú. Tema antawo ayimatakiri itashe, ikowa-perotaki royaa, ari riyomparitakawo rowanawo rirentzi, ipakiri ikashiya-kaawitee-takariri rirori retawita-kawowa itzimi. ¹⁷ Tema piyotzi eeroka-paeni rantakiro Esaú okaatzi awijeentsiri, osheki ikowawitaa ñeeroni itajonka-wenteeteri, antawo riraa-kotakawo. Roo kanteencha tee iñiimaetee-yaawo jempe ikinakaayiro rowetsikan-teeyaawori ikinakaa-shitakari.

¹⁸ Tema tee pikimitari eeroka-paeni aakirori paerani Ikantakaan-teetani. Riyaatee-yakini rirori ochempiki ojeekira koñaata-tsiri. Tema osheki otaantzi, tsirenikaakitaki, ooreenkakitaki, antawo otampyaataki.

¹⁹ Ikemakiro itziwootetzi. Ikemaki eejatzi antawo iñaawaeteezi, ari ithaawae-yanakini, osheki ramanee-yawitakani eero ikemantari ñaawaeteen-tsiri. ²⁰ Tema osheki ithaawan-takawo okaatzi ikantakaan-teetakiri, ikanteetzi:

Eero pikinawaetzi jaka ochempiki. Eero omaneeta pikinakaa-yiteri eepichokiini pipirayitari janta. Aririka ikineetaki eepichokiini janta, otzimatyeeera rowamahae-tanta-kyaari mapi, otzimatyeeera ikenteeteri.

²¹ Omaperotatyaari okowaenkatzi ikantzi Moisés:

Antawo nothaawan-takawo, ompetawaetakina.

²² Teera pikimitari eeroka-paeni ikaatzi ñaakirori, tema eeroka-paeni kimitakariri ikaatzi jateentsi ochempiki Kijakowentoniki, jeekatsiri Aapatziyaweniki. Rootaki oshiyakaa-wenta-chari piyaayitee inkiteki janta ijeekinta Tajorentsi Kañaaniri. Tema aritaki pitsipatee-yaari eeroka-paeni ipiyotapaa ronampiripaeni Tajorentsi. ²³ Pikaateeri ikaatzi piyoteen-chari janta itsipataari retakari Itomi Tajorentsi, tema riiyitaki jankinata-koteen-chari ijeekayitee inkiteki. Pitsipatee-yaari Tajorentsi aminakoyiteerini rantayitakiri maawoeni atziri-paeni. Pitsipatee-yaari ishire-paeni kemijantzinkari-paeni ithotyaa-kaetakiri ikameetha-shireta-kaetziri.

²⁴ Pitsipatee-yaari eeroka-paeni Jesús, kantako-wenteeri otzimatera owakirari kashiyakaantsi, apawentakaeri rira ikama-wenta-yitakae. Tema iroka rira Jesús kimiwitaka oñaawaeta-tyeemi, awijanakiro oñaawaetaki paerani rira Abel.*

²⁵ Paamakowentyaa papaatziri-kari Tajorentsi aririka iñaana-shiretemi. Tema paerani ikaatzi kemawita-kariri Tajorentsi iñaawaetzi jaka kepat-siki, rowajankitaakiri imanintakiro okaatzi ikantziriri. Aaka imaperoteete rowajankitahaete, aririka apiya-shiretaka akemayi-witakari iñaana-shiretaka inkite-jatzi. ²⁶ Paerani aririka iñaawaete Tajorentsi, rontziña-kaawo kepat-si. Rooma nimaeka, eenitatsi okaatzi ikashiya-kaakaeri, ikantzi:

* **12:24** Paerani rowamaan-takariri Caín rirentzi, Abel, ikantaki Tajorentsi: "Kimiwitaka okaemyeemi rira Abel ikowa-kowataatzi ikijawentee-tyaari Abel." Ari opoñaari ikanteetzi kimiwaetaka oñaawaeta-tyeemi iraantsi. Rooma oñaawaetzi rira rirori Jeepatzi-totaa-rewo, teera ikoyi ikijawentee-tyaari, tema okoyi opeyakotan-teero kaari-perori.

Ari napiiteero nontziñaa-kaero, teera apatziro kepatsi, tema omatziteeyaa inkite eejatzi.

²⁷ Eenitatsi oeta oshiyakaa-wenta-chari ikantziri: “Ari napiiteero.” Rootaki oshiyakaa-wentacha aririka rotekaero okaatzi rowetsika-yitakiri, ithonkaero rowetsikani pikaateri kijotatsini, apatziro ojeekayitee kijotatsiri.

²⁸ Rooma aakapaeni, ipinkathari-wenta-yitee jempe okijotapae. Rootaki apasoonkitantyaaariri Tajorentsi, apinkathateeri, antawaeteeniri. ²⁹ Tema irika Tajorentsi riitaki kimitakawori paamari thonkan-tatsiri otaantzi.

13

Rantaneeri kemijanta-tsiri

¹ Oztimatyee petakota-piinta-wakaeyaa. ² Ero pipakaero poemaante pipankoki. Tema eenitatsi matakirori, tekatsi kamanterini riitakira ronampiripaeni Tajorentsi roemaakiri ipankoki. ³ Ero pipeyakotziro pineshironkateri pikaatzi pikemijanta-yitee romonkyahaetziri. Pikimita-kaantero aririkami pikaateri romonkyahaetemi. Ari pikimiteeri ikaatzi rowatsi-naawaeteetzi, paminako-wentee-ri, pikenkishiretyaa jempe pikantyya eerokami romonkyahaetemi. ⁴ Pikinatee-yaari piimi, ero pomanakaa-waeta-shitanta. Tema rowajankiteeri Tajorentsi mayempitatsiri. ⁵ Ero pikowawaetzi poshekiro pashaahawo. Inimotemi piñiuro okaatzi tzimi-motzimiri. Tema riitaki Tajorentsi payitemironi kowityeemotzimiri, iroka ikantaki:

Eero nookawentzimi.

Eero nowapinteemi.

⁶ Rootaki awentaa-shiretan-tyaariri aakapaeni, akantayitee:

Riitaki Tajorentsi neshironkatenani.

Tekatsi nothaawantyyaa.

¿Eenitatsima ikanteena atziri?

⁷ Pikenkishiryaa-koteri jewatakaemiri pikemijanta-yitee, kamanta-paaki-mirori iñaani Tajorentsi. Pikenkishiryaa-koteri jempe ikantayita ijeeki, oeta imonkaa-yitakiri rirori-paeni. Pikimita-kotee-yaari jempe ikantakiro rawentaa-shiretaari Tajorentsi. ⁸ Roojatzi ikanta nimaeka Jesús Jeepatzii-totaa-rewo jempe ikanta-paenta, ari ikantee-tatyaani rirori.

⁹ Ero pishineteeri ramatawi-yitemi yotaantzirori kaari tampatzikatsini, kaari ikema-piinteetzi. Tema riitaki Tajorentsi tampatzika-shireta-kaayiteeri, ineshironka-yiteera. Aririka apinkawae-wityaawo rowaetari, ero otampatzika-shireta-kaayitee. Eenifatsi matayiwita-kawori iroka, teemaeta owameetha-shire-tziri.

¹⁰ Okimiwitakawo otzimimo-yiteemi owakirari taapoki-mentotsi, rootaki nokanta-kotzi Irika atsipewenta-kaeri aakapaeni. Riima ikaatzi jatakaerori itaayiteeri ratsipeta-kaani itaapoki-mento-ki ikimita-kotee-yaari matakirori paerani janta Tajorentsi-thaanteki, eerowa omataa itsipayitee aakapaeni.*

¹¹ Tema jempe ikanta rayiro paerani Jewatziriri ompera-tajorentsitaarewo rira piratsi inthoemonta Tajorentsi-thaanteki okantyya ipeya-kotee-tantyaariri iyaari-peronka, raayitziro iwatha piratsi othapiiteeki nampitsi ari itaayiterori. ¹² Ari ikimitakari eejatzi, rowamahae-takiri Jesús othapiki nampitsi, ari ikemaatsita-kowentan-takari, rapaatakiro rira rowameetha-shire-yitan-teeri. ¹³ Oztimatyee akimitakaantero aakapaeni ashitowa-tyeemi nampitsiki aatatyee jempe ijeeki Jesús, ari imaninteetakae ikimiitakiri paerani Jesús. ¹⁴ Tema jaka jempe ajeekayitzi

* **13:10** eerowa omataa itsipayitee aakapaeni = tee ishinetaantsite rowaetyaari

nimaeka eero okantee-tatyaani. Rootaki okantashiryaantawori jempe anampitee-yaawo paata. ¹⁵ Rootaki nokantan-tzimirori: Oztimatyee aweshiryaawenta-piintee-yaari Tajorentsi, tema rootaki kimitawori awisipeta-kaani, okantakaan-tziro rantzi-mota-kaeri Jeepatzii-totaa-rewo. Acheraa-perote, akante: “Riitaki Nowinkatharite.”[†] ¹⁶ Ari okimitari eejatzi, eero pipakahiro kameethata-tsiri, pipawakaeyaa tzimi-motzimiri. Rootaki kimitakawori inimotzi-riri paerani Tajorentsi rashita-kaetanari ratsipeta-kaetani. ¹⁷ Pimonkaatero ikantzimiri jewayitziriri kemijanta-naatsiri, riitaki aminako-wentzimiri. Riitaki kamanteerini paata Tajorentsi oeta awijimo-yitemiri raminako-wenta-yitakimi. Pamina-minatero eero itzimanta pikoshekyaaari, rootaki inimotan-tantyaari rantawaeri okaatzi rantayitziri rirori, eeroka amitako-yitaneerini.

¹⁸ Pamana-kota-piinteena ari okantyaaa iñaantee-tenari tampatzika-shiretakina. Kimitaka rootaki nomatakiri. ¹⁹ Pamana-kota-piinteena eejatzi niyaata-shitan-temiri intsipaete eeroka-paeni.

Oweyaantawori wethataantsi eejatzi tajonka-wentaantsi

²⁰ Namanapiintziri naaka Tajorentsi, tema riitaki jeekakaa-yitemini kameetha, riitaki owañahaeriri paerani Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ikamawitaka. Riitaki Tajorentsi kimitakaan-takari riiperori aminakowentziriri ipira. Osheki rapaatakiro rira imonkaatan-taawori owakirari ikashiya-kaanteetani kanteetaa-chani nimaeka.[‡]

²¹ Namanako-wentakimi rowetsika-shiretan-temiri pimayiteero kameethari ikowakaemiri. Pamaniri eejatzi eeroka pimatán-tyaawori okaatzi inimotziriri, tema ayotzi riita-kira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo matakaeroni. Ashi rowaero ipinkathee-teeri rirori. Kyaariwé.

²² Noyemijantzín-karite-paeni, eero poonamawo piñaanatero okaatzi nojankinata-kimiri, tema tee asheki-perotzi. ²³ Nokoyi piyote eejatzi romishitowae-teeri romonkyaaawitee-takari noyemijantzín-karite Timoteo. Aririka rareeta-paeyaa jaka, riitaki notsipata-nakyaari niyaata-shitemi noñeemi. ²⁴ Powethatenari ikaatzi jewatzimiri janta, eejatzi itsipa kemijantzinkari-paeni. Ari ikimitari Italia-jatzi-paeni rowetha-yitzimi. §

²⁵ ¡Okantashitzimaetyaa ineshironkae-teemi maawoeni eeroka-paeni janta! Kyaariwé.

[†] 13:15 Riitaki Nowinkatharite = waerontsi [‡] 13:20 ipira = owisha § 13:24 kemijantzinkari-paeni = kiteshireri

ROJANKINARI SANTIAHO

Wethataantsi

¹ Naaka Santiago jankinatzirori iroka, romperatani naaka Tajorentsi eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Nowethatari ikaatzi rashiyi-taari Tajorentsi jatayiteentsiri otsipaki nampitsi.*

Tajorentsi opoñaawo yotanitaantsi

² Noyemijantzín-karite-paeni, pikimoshireyite aririka piñaayitero awijimo-yitemini. ³ Otzimatyee piyoyite iñaantee-tatziimi kyaaryoo-rika pikemijantzi. Rootakira piñaantyaawori pamaweyiteero. ⁴ Piyaata-kaero pamawetashityaawo oeyita-rika, aritaki piñaayitakiro pantaki-shireyite roojatzi pithotyaañ-takyaawori, tekatsi kowityee-motemini.

⁵ Tekatsi-rika piyotani pamawewaetan-tyaari, pikowa-koteri Tajorentsi, riitaki yotakae-mironi jempe pikantya. Tema tee ikijatha-nitziri ikaatzi kowakoyitziriri. Tema ari riyotakaa-pero-yitakiri, tee riyotzi rirori ithañaawenitaa. ⁶ Aririka pikowa-koteri Tajorentsi, eero pikanta-shireta-waeta-shita: “¿Ari ikemaa-kina Tajorentsi okaatzi nokowa-kotziriri?” Tema ikaatzi kijoshireta-waeta-tsiri ikimitawo okantahanki inkaari kaari maeryaata-tsini aririka otajonkaatero tampyaa. ⁷ Paamakowentyaa pikimita-kotari-kari kijoshireri, tema tee iñaayitziro rirori ikowako-witariri Awinkatharite. ⁸ Tema eenitatsi ikenkithashiryaa-witari ranterimi, opoñaashityaa okitejeta-manee eenitatsi itsipa ikoyiri ranteri, tee apaani okantya ikenkithashiryaa.

⁹ Otzimatyee ikimo-shire-yitee ashironkaenkari-paeni kemijanta-naatsiri, ajahaawentteeyaari Tajorentsi riiperota-kaeri. ¹⁰ Ari ikimityaari eejatzi ashaahantzinkari-paeni, otzimatyee ikimo-shireyite othonkaeyaa okaatzi tzimimo-witariri. Tema ikimita-kotee-yaawo incha-teyaki opari-teyatzi. ¹¹ Aririka ishintsite rooryee ooryaa okama-teyakitzi incha-teyaki, eero iñeeteero owaneenka-teyakityaa. Ari ikimitee-yaari eejatzi ashaahantzinkari-paeni, eero iñaakoe-teeri rowaneenkatan-teeyaawo oshekita-kira rantawaeri-paeni.

Athaamenta-shiretyaa iñaanta-shiretee-rika

¹² Aririka añaawityaawo okaate awijimo-yiteeniri, eekiro-rika aatakaa-nakityeero akyaaryoo-shiretanaki, akimo-shirete, tema eenitatsi rantzi-moteeri Tajorentsi amaweta-kirowa, ikantaki-ranki: “Maawoeni etakotaanari naaka, aashi rowaero nañaakaa-yiteeri paata, ikimita-kaanteero namantheetaa-tyeerimi.”† ¹³ Aririka opoki-motee akowa-shiretero kaari-perori, kaarira Tajorentsi kantakae-yaawoni. Tema Tajorentsi, tee ikoyiro rirori. ¿Kantachama ranta-kahaero aaka? Tema eero. ¹⁴ Tema aakataki ñaamata-piintawori kaari-perori, rootaki akenkithashiryaa-kotanta-piintawori. ¹⁵ Tema opoki-moteera akowa-shiretziro antero, oetziñaarikotana-kawo akenkithashiryaa-kotero, roojatzi añaanta-kyaaawori amatero kaari-perori. Rootakira akemaatsitan-teeyaari paata akamaerika.

¹⁶ Noyemijantzín-karite-paeni netakotani, paamawentyaa otzimi-kari pantani. ¹⁷ Tema okaatzi rantzimo-yiteeri Tajorentsi kameetha okanta,

* **1:1** rashiyitaari Tajorentsi = kimiyitariri **12** otsipayita-chari icharini-paeni Israel. † **1:12** amanthee-rentsi

rootaki ranta-piinta-tyeeri. Tema tee ipaashini-tanitziri rirori, tee ikimi-tiyaari rowetsikani shipakiryaa-yitatsiri, añiiri ishitowa-manee opoñaashitya añeeri ikyaanee tsirenii-teeni. ¹⁸ Tema ikowaki rirori riyotakaa-yiteero kyaari-perota-tsiri iñaani, rootaki etantyaawori aaka akemijanteri, ari roshiya-neeyaari otsipa ikaate kemijanteerini paata.

Jempe ikantaneeyaa kemijanta-neerini Tajorentsi

¹⁹ Rootaki nokantantari noyemijantzin-karite-paeni: Powa-yempita-yityaa, pamina-pero-waantetyaa, eero ayimawaeta-shitzimi pimashirenka.

²⁰ Aririka ayimawaetee amashirenka, eero amatziniri ikowakaa-yiteeri Tajorentsi. ²¹ Okowa-perotatyaa ookayiteero okaatziri owaaripero-shireta-kaeri, otzimatyee atsinampa-shirete akemijanta-neero iñaani Tajorentsi, rootaki mateeroni owawijaako-shire-yitee.

²² Roo kanteencha otzimatyee amonkaa-yiteero iñaani Tajorentsi, eerorika amonkaatziro akemijantero, apaniroeni amatawi-waetaka. ²³ Itzimi-rika kemawitawori roo kanteencha tee imawotzi ikemijantero okaatziri ikemaw-itakari, ikimitakari aminawoota-chari ñaarontsiki. ²⁴ Apatziro iñaawoota-paenta, roo ojamaniinetaki ipeya-kota-neero jempe ikanta iñaawitaka ipitsitaki ipooki. ²⁵ Eenitatsi itsipa aminawoota-chari, kaari peyakoteroni ipoo jempe okanta iñaakiro. Ari akimitanee-yaari aaka, akenkishiryaaakoteero iñaani Tajorentsi, eero apeya-kotziro. Tema rootaki ookakaa-wenteeni. Akimoshirewente-ro okaate antayiteeri.

²⁶ Eenitatsi ñaawitawori imatakiro ikemijantane. Roo kanteencha tee ramina-pero-paantetyaa, raminaa-shiwaetakaha ikemijantzi, apaniroeni ramatawi-waeta. ²⁷ Iroka kyaari-perori kameethatzi-motziriri Ashiteeri Tajorentsi aririka akemijantane: Etakoyiteeyaari miritzi-paeni, ari akim-itaneerori kinankawo-paeni. Otsizimatyee akite-shire-yitee, eero akimita-kotari ikantayitaha jeekashiwaetachani jaka jaawiki.

2

Ikenkithata-kotee-tziro manintaantsi

¹ Noyemijantzin-karite-paeni, tema pikemijanteeri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ipinkatha-peroe-tziri, eero pimaninta-shireta-wakaa-waeta. ² Jame oshiyakaawen-tawakiro: Aririka piñeeri pipiyota-piintaha owaneenkata-chari ikithaata, iporeryaatzi rowayitzi rakoki, opoñaashityaa piñeeri ikyaapaaki itsipa owama-ta-pookitaka. ³ Riitaki paakameethataki owaneenkateen-chari pojatekakiri niyanki pipiyoteeyanira, riima owama-ta-pookita-chari, pikantakiri: “Ari pikatziyawaki eeroka, tekatsi pijeeki, pikoyi-rika pijeeki jaawiki.” ⁴ Tema apaani paakameethataki, pimanintakiri itsipa. Pikimita-kotakari ranta-piintziri piwinkatharite kaari tampaatika-shireri ramina-kotero oetarika rantetziro. ⁵ Pikemi nokante noyemijantzin-karite-paeni. Riyoshii-yiteerira Tajorentsi ashironkaenkari-paeni, ikemijantakaa-pero-yiteeri. Tema irika etakota-kariri, riitaki kashiya-kaakiriri itsipatee-yaari jempe ipinkatharite rirori. ⁶ Roo kanteencha eeroka-paeni, pimaninta-shire-waetakiri ashironkaenkari. Pipeyakotakiri kijaneenta-piintzimiri ashaahanta-yitachari ikoyi rowajankitaa-kaanta-waetemi. ⁷ Riitaki kyaaryoota-piintatsi itheenka-shiretziri Awinkatharite, ipaeryaa-shiwaetari.

⁸ Omaperota-tyaarika pikemijanta-neero Oztinkami Inintakaan-teetani, pantakiro kameethari. Iroka ikantee-tziri otzinkami: Petakoteeyaari pisheninka pikimita-kaanteri petakota eeroka.

⁹ Rooma, eeniro-rika pimaninta-shiretawaka, tzimakira pantani, ari rowajankitaa-wentee-takimiro Ikantakaan-teetani. ¹⁰ Itzime-rika kantatsini: “Nokemijantziro naaka maawoeni ikantakaan-teetziri.” Roo kanteencha eenitatsi-rika kowityaa-paenchani apaani kaari ikemijantzi, tzimakira rantani. ¹¹ Tema ikanteetzi paerani:

Eero pimayempitzi.

Eero powamaantzi.

Teerika imayempi-witeeta, roo kanteencha eenitatsi-rika rowamaan-teetzi, eenitatsira rantayiteetziro kaari kameethatatsiri. ¹² Tema roo kameethatatsi antayiteero Otzinkami Inintakaan-teetani, antayiteero añaawae-yitziri eejatzi okaatzi antayitziri. Ari okantyya eero rowajankitee-tante paata, tema iroka Otzinkami Inintakaan-teetani, rootaki jeekakaa-shiwaeteeni. ¹³ Tema eerorika etakoyitana, aritaki rowajankitaa-peroetee. Rootaki kowaperotacha etakoyitanyaa eero rowajankitee-tantee.

Eerorika antziro kameetha-yitatsiri, aminaashi-waeta awentaa-witanaari Tajorentsi

¹⁴ Noyemijantzin-karite-paeni, eerorika amataneero kameetha-yitatsiri, aminaashi-waeta akantzi: “Nawentaari Tajorentsi.” Iroka awentaa-shiwaetaantsi, tee owawijaako-shiretantzi. ¹⁵ Jame oshiyakaa-wenta-wakiro: Eenitatsi noyemijantzin-karite okowityee-motari iithaari, itasheyaawaetzi eejatzi, ¹⁶ opoñaashityaa pikanteri: “Pawijanaki janta noyemijantzin-karite, aamaa ari ipaetakimi pikithaayaaari, ari powapaakyaa kameetha.” Tema tee pipawakiri kowityee-motariri, ¿Petakota-karima? Teera petakotari. ¹⁷ Ari okimitari eejatzi awentaa-witaari Tajorentsi. Terika antayirotzi kameethari, aminaashi-waetaka.

¹⁸ Arira okimita itzimi-rika kantatsini: “Nawentaari Tajorentsi.” Itsipa, ikantzi: “Nantziro kameetha-yitatsiri.” Eerorika pantaneero eeroka kameethari, ¿kantachama poñaahantero pawentaa-naari? Naaka-rika, ari noñaaha-kimiro nawentaa-naari, nantaneero kameetha-yitatsiri. ¹⁹ Pikanta-piintawita eeroka: “Niyotziri naaka Tajorentsi apani ikanta.” Omapero-witatyaa. Roo kanteencha imatziytakawo peyari-paeni riyotziro iroka, ithaawantari Tajorentsi, rompetawaeta. ²⁰ Kaari imajontziteetzi, otzimatyee ayoyitee aaka: terika antayiteero kameetha-yitatsiri, aminaashi-waeta awentaa-witaari Tajorentsi. ²¹ Akenkishiryaa-koteri paerani Abraham. Ishinetakiri itomi Isaac rashita-kaeyaari Tajorentsi itaapooki-mentoki. Rootaki rantakiri Abraham ikimita-kaanteetanta-kariri tampatzika-shireri. ²² Ari añaairori, teera apaani ikantaki: “Nawentaari Tajorentsi.” Tema rantakiniri okaatzi ikantziriri. Ari okanta rooñaawontan-takawori omaperotatyaa rawentaa-perotakari Tajorentsi.

²³ Ari omonkaataka rojankinee-takiri paerani, okantzi: Rawentaa-nakari Tajorentsi irika Abraham, rootaki ikimita-kaantaariri itampatzika-shiretani. Rootaki ikantan-teeta-kariri eejatzi paerani Abraham: Raapatziyani Tajorentsi irika.

²⁴ Naakiro. Teera apatziro otampatzika-shireta-kaantzi akantzi: “Nawentaa-naari Tajorentsi.” Otzimatyee anteniri ikanteeri eejatzi. ²⁵ Ari okimitakari eejatzi paerani Rahab, mayempi-witachari. Ikimita-kaantawo Tajorentsi tampatzika-shireri, omanakiri opankoki owayiri, opoñaashita otyaanteeri ikinanta-neeyaawo otsipa awotsi eero rowamaan-teeta-wakari. Tema

rootaki ikimita-kaantaawori Tajorentsi tampatzika-shireri roori, tema eenitatsi antakiri. ²⁶ Eerorika otzimanee ashire, peyakota-nakae. Ari okim-itzitari eejatzi, eerorika antayitziro kameetha-yitatsiri, aminaashi-waeta awentaa-witanaari Tajorentsi.

3

Amina-waantetaantsi

¹ Noyemijantzin-karite-paeni, ero akowashi-waeta ayotaan-tayite. Tema paata aritaki raminakoe-teeri rantayitee-takiri, riiyitaki yotaantaniri imape-roteete rowajankitahaeteri eerorika imonkaatanta. ² Otzimi-motee maa-woeni akinakaa-shiyitari. Rooma eenitatsi-rika amina-pero-waantetaniri kaari kantzimo-neenta-kaeyaarini isheninka, riitaki kameetha-shireteen-tsiri, ari okantaki raminako-wenta-neeyaa ero rantanta-naawo kaari-perori. ³ Roojo-ponthotee-tziri ikyaakoetani, ari itzimpata-koetziriri, rootaki ikinanta-yityaari jempe inintakae-tziri. Oryaani naawita itzimpata-koetan-tariri, roo kanteencha omatziri okemakaeri, okantawitaka antaritaki ikyaakoetari.* ⁴ Pikenkishiryaa-kotero antawo pitotsi. Aririka otampyaata-kote niyankyaani inkaari, ayiro tampyaa jempe-rika onintakaawo. Eenitzimaetacha oomaro otsinampaerori okinakaero jempe-rika inintziro komatzirori, okantawitaka tee antawotzi komarontsi. ⁵ Ari okim-itakari eejatzi paantentsi, tee antawowita, rootaki añaawaetan-tapiintayitari. okimitakari paamari, oryaani naawita owakira omorekanaki, roo kanteencha aritaki opaamata-kaakiro antawo antami.†

⁶ Ari okantari eejatzi paantentsi okimita-kotawo paamari. Aririka añaawaetaki eepichokiini, antawo owaaripero-shireta-waetaka, kantacha eejatzi añaero ashi oyiro owaaripero-shiretante. Tema sharinkaweniri yoteerori añaawae-yitan-tyaawori owaaripero-shiretan-tatsiri. ⁷ Pikemi noshiya-kaawentero. Kameethatatsi ipireetyaari antami-weri-yitatsiri, tsimeri-yitatsiri, maanki-paeni, eejatzi ikaatzi jeekayitatsiri nijaaki, maawoeni. Ari rameyitakyaa irika-paeni ipireeta-kyaari-rika. ⁸ Roo kanteencha tekatsi atziri manteroni ramina-pero-waantetyaa, ikimita-kaantero ipireetari. Okimitawo ipaante opiyanta-tyeemi, owamaantaniro iroka. ⁹ Rootaki apaante akantanta-piintariri Tajorentsi: “Ashitanari, kameethari eeroka.” Roojatzi apaante ayakatantari asheninka, ikaatzi kemashire-yiteeriri Tajorentsi. ¹⁰ Apaani naawita apaante, roo kanteencha ari añaawaetantawo kameethari eejatzi kaari-perori. Noyemijantzin-karite-paeni tee okameethatzi atsipatayitero añaaniyitari. ¹¹ Pikemi noshiya-kaawentemiro. Jempe-rika oshitowaatzi nijaa, kiteshaari okanta, ero añaero okipachaate. ¹² Noyemijantzin-karite-paeni, ¿Kantachama pankirentsi pochata-tsiri okithokitzi añaero okithokitero kepishita-tsiri? ¿Kantachama añaapiintziri pankirentsi okithokitan-tyaawo shiwitha-maeshi? Ari okantzitari nijaa aririka okipachaate, ero añaero okiteshaate.‡

Inkiteki opoñaawo yotanitaantsi

¹³ Ayota-nita-naarika, akenkishiryaa-naarika, etakotantyaa, atsinampa-shirete okantakaakae ayota-nita-naari. ¹⁴ Rooma añaero-rika akija-neenta-shireta-waetante, onawakaa-waetyaa, tee okameethatzi akantakaapero-waetyaa. Atheeya akante: “Naaka yotaniri.” ¹⁵ Aririka amayitakiro iroka,

* **3:3** ikyaakoetani = caballo † **3:5** paantentsi = nenetsi ‡ **3:12** pochata-tsiri = higo; kepishita-tsiri = aceituna; pankirentsi = higo; shiwitha-maeshi = uva

kaarira Tajorensi yotakaeroni. Rootaki ikenkishiryaa-piintziri jaawiki-jatzi, ikenkishiryaa-kaantziri Kamaari. ¹⁶ Ari okanta aririka akija-neenta-shireta-waetante, onawakaa-waetyaa-rika, añaairo eejatzi apomeentsita-wakaeyaa, rootaki akaari-pero-shire-piintan-tyaari. ¹⁷ Roo kanteencha riitakirika Tajorensi kowakaeroni ayota-niteeyaa, aritaki añaero akite-shiretane, amina-minatero ajeekan-tyaari kameetha, etakotan-tayityaa, eero akija-shireta-waetanaa, aneshironkatantayitee, owameethaero antawae-yiteri, kyaaryoo akantawentan-taneeyaa, eero owapeyimo-tanana eejatzi. ¹⁸ Aririka akanta-piinta-nakyya aapatziya-wakaa-neeyaa, aritaki añaairo paata rowameetha-shire-peroetee. Okimityaawo ipankiwaeteezi, ari añaero paata owiikiyiteero okithoki.

4

Aapatziyawori jaawiki-jato

¹ ¿Litaka opoñaantari pikosheka-wakaantari eeroka-paeni? ¿Litaka pikijaneenta-wakaantari? ¿Kaarima kantakaan-tzirori iñaama-shireteetawo ikowityaa-waetee-tziri? ² Piñaama-perotakawo oetarikapaeni, teemaeta otzimimo-tzimi. Poonako-neentakari rashitari itsipa, tema te otzimimotozimi eeroka. Pikoshekanta, powanta-yiwitaka. Tee piñaamaetawo otzimimotozimi pikowayi-witari, teera pikowa-kota-tziri Tajorensi. ³ Rootakirika pikowa-kotziriri Tajorensi pikowayitzi, tee ipimaetzimi. Pikowa-kotanta-shita pantayitan-tyaawori kameethatzi-moyitzimiri eeroka. ⁴ Pikimita-shitakawo kaari kinatari oemi, oñaaki itsipa, rootaki okijaneenan-tanakariri oemi. Ari ikimitakari maawoeni kowayitziroori raapatziyaawo jaawiki-jato, ikijaneenta-natziirira Tajorensi. ⁵ ¿Aminaa-shitama rojankineetakiri paerani, kantasiri: “Rotyaan-takiro Tajorensi Ishire neshironkayiteeni, riitaki aminakowenteeni eero antanta-yitawo kaari-perori?” ⁶ Ineshironkatee Tajorensi, rootaki ikantan-teetari jankina-rentsiki: Tee rariperotziri Tajorensi kantakaaperowaetachari, Riima tsinampa-shireri osheki ineshironkateeri rirori. ⁷ Rootaki nokantantari naaka: Patsipewentee-yaawo ikowakaemiri Tajorensi. Pamaweteri Kamaari, aritaki piñaairo ipakahaemi. ⁸ Pikenkishiryaa-neeri eeroka Tajorensi, tema kijokiro rowanakimi Rirori. Pikaari-pero-shirewitaka, pooka-yiteero. Terika pikyaaryoo-wenteeri, pikite-shire-wenteeri. ⁹ Pikenkishiryaa-koteero pantayi-witakari, pikimo-shire-wenta-shitakawo kaari-perori. Otsizmatyee powashireta-koteeyaawo okaatzi pikimo-shire-wenta-shitakari paerani. ¹⁰ Pitsinampa-shire-wenteeri Awinkatharite, tema riitaki pinkatharita-kahaemini paata.

Kanta-kota-wakahaantsi

¹¹ Noyemijantzin-karite-paeni, tee okameethatzi akanta-kota-wakaa-waetyaa. Aririka pikanta-koteri itsipa, pitheenka-tzirowo Ikantakaan-teetani. Tema iroka panteeri, otzimatyee pikemijanteero Ikantakaan-teetani, eero pikenkithata-kowaeteero. ¹² Apani ikanta jankinata-kaantakirori paerani Ikantakaan-teetani, apani ikanta eejatzi riitaki matzirori ramina-koteri ranteetziri paata. Riitaki matzirori rowawijaako-shiretantzi, riitaki matzirori eejatzi rowajankitaantzi. Tekatsi aetyaa aaka amatantyaari akantako-yiteri itsipa.

Tee ikantakaa-pero-wenteetawo anteerira paata

¹³ Eeniyitatsi kantashi-waeta-chari: “Aritaki niyaataki okitejeta-manee nampitsiki, apaani oarentsi nojeeka-waete janta, niyomparityaa, nayi osheki koriki.” ¹⁴ Roo kanteencha tee piyotzimaetyaa oeta awiji-motemini

inkaamani. Okimitawo añaantari menkoryeenka. Tee oshenkaa-nitzi, eepichoki okanta-paentyaa, opoñaashityaa opeyaneezyaa, eero aña-waero. ¹⁵ Iroka pikanta-yitemi: “Riitakirika Tajorensi pinawoni nañaantari, ari nantakiro ikowakaanari rirori.” ¹⁶ Roo kanteencha pawentaa-shiwaetakawo pikantakaa-pero-waetaka apaniroeni. Aminahantsi iroka, tee okameethatzi. ¹⁷ Aririka ayowityaawo owameetha-shiretan-tatsiri, roo kanteencha tee amatziro, eenitatsira antani, kaaripero-shiretakea.

5

Inkenkithata-koetziri ashaahantachari owashironkaan-tatsiri

¹ Pikemi ashaahantziniri-paeni. Piraako-neenteeyaa eeroka-paeni, tema rootaentsi piñeero pashironkaa-waeteeyaa. ² Ari opathaa-yitee maawoeni powaahawo. Opereki-mawo-yitee pithaari-paeni. ³ Ithonkyaa ipowayitee piyorikite, poreryaa-yita-tsiri, maawoeni. Ari riyotee-temiri pipiyotashitakari, riitaki taakahaemini paata. ¿Rootakima pipiyotan-takariri? ⁴ Tee pipinayi-tziri patziriite, pipiyota-shitakawo powaahawo. Ikiji-mata-kimira pipanki-waeta-kaani-paeni eejatzi powiikita-kaani-paeni, tema ikemakiri Tajorensi Shintsi-perori. ⁵ Apatziro pinintaa-waetaka, tee pikenkishiryaa-kotziri itsipa, apatziro pikimo-shire-wentakiro powaahawo. Pikimitakari piratsi iwathan-teetziri, aririka ikyeetaki kameetha, ikantaki ashtariri: “Jame owamayiri nopira, wathataki kameetha.” Ari ikimiteemiri Tajorensi. ⁶ Powashironkaa-yitakiri kameetha-shireri, roojatzi ikamanta-yitakari, tee piñaawityaari ipiyako-wentyaa.

Pamawewaenitee, pamana-yiteeya

⁷ Noyemijantzinkarite-paeni, pamawewaenite poyaawentyaari ipiye Awinkatharite. Pikimityaari pankiwae-rintzi, amawewaetaniri irika royaawentawo inkani oparya-kote iwankiri iñaantyaawori okithokite. ⁸ Ari pikimityaari eeroka, pawewaetanite poyaawentyaa. Kijokiro powanankiri, tema eero ojananitzii ipokanteeyari Awinkatharite. ⁹ Noyemijantzinkarite-paeni, rootaki eero pikanta-kowaetanitari itsipa-paeni. Tema pokimatee amina-koteemini pantakiri eeroka. ¹⁰ Pikenkishiryaa-koteri Kamantan-taniri paerani. Tajorensi otyaanta-kiriri ikenkithata-koyiteeri. Roo kanteencha osheki ikemaatsi-waeyitakawo rirori ramaweyitakiro. Ari pikimiyitee-yari eejatzi eeroka.* ¹¹ Tema aeyiteeri “kimoshireri” irika-paeni atsipeta-kawori ikemaatsi-waeta. Piyota-kotziri awaejatzitenei Job, ramaweyitakiro. Piyotzi-teeyani jempe ikanteeri retakotaari Tajorensi. Tema Tajorensi, riitaki neshironkatan-taniri, kaminthaan-taniri.

¹² Noyemijantzinkarite-paeni, iroka kowaperota-chari: Otzimi-rika pikenkithata-koteri, eero pipaeryaa-shiwaetari Inkite-jatzi eejatzi jaawiki-jato. Kyaari-pero-rika pantero pikantziri, pikante: “¡Ari!” Rooma eerorika pantziro, pikante: “¡Eero!” Amine rowajankitee-tzimi-kari.

¹³ Piñaakarika okantzimo-shireta-waetemi, pamaniri Tajorensi. Rooma pikimo-shireta-waete-rika, pomampaa-wentyaari Tajorensi.

¹⁴ Pimantsiya-waetzi-rika, pikaema-kaanteri reewarite-paeni kemijantzinkari ipoki ramana-kotemi, opoñaashitya itziritan-temiri yeenkantsi ikowa-koteri Tajorensi.† ¹⁵ Tema aririka ramana-kotantakyaa awentaa-perotariri Tajorensi, aritaki retsiyata-kota-kahaemi. Rootakirika kantakaa-tzirori pikaaripero-shireta-waetzi pimantsiyatan-takari, ari ipeyakoe-teemiro eejatzi. ¹⁶ Powaryaa-shiretziri-kari pisheninka,

* 5:10 otyaanta-kiriri = waerontsi † 5:14 ikowa-koteri = waerontsi

pikanteeri: “Pipeyakoteena.” Pamaneeri Tajorentsi, pikanteri: “Ashitanari, petsiyata-kota-kaayiteeri mantsiya-yitatsiri.” Tema aririka ramana-kotantyaa kameetha-shireri, rantayitziniri ikowako-yitziriri. ¹⁷ Tema atziri irika paerani Elías, roshiya-yitee akantayita aaka awathaki. Roo kanteencha ikemijantakiri kameetha Tajorentsi. Ikowa-kotakiri eero oparyanta inkani. Mataka, awijaki mawa ojarentsi tee oparyee. ¹⁸ Opoñaashita rapiiteero ikowa-koteeri, roojatzi oparyan-taari inkani. Shookayitaneer pankirentsi.

¹⁹ Noyemijantzin-karite-paeni, aririka pikemijanta-kahaeri ikaatzi ookawi-taawori rooperota-tsiri, ²⁰ powawijaa-koteeri ikaaripero-shire-witaka. Jatawitaa sharinkaweniki aririka ikamaemi. Maperowitaka ikaaripero-shire-witaka, roo kanteencha ikemijantee, ipeyakoteeniri Tajorentsi maawoeni, eero ikenkishiryaa-kotaawo.

RETAKARI ROJANKINARI PEDRO

Wethataantsi

¹ Naaka Pedro jankinatzi-mirori iroka. Rotyaantaa-rewote Jesús Jeepatzii-totaa-rewo naaka. Eeroka-paeni nojankinatzi pikaatzi pijeeki-moyiziri jaawiki-jatzi-paeni kaari rashitaari Tajorentsi, tema pinteenaayaayitanaka pinampi-yitawo maawoeni nampitsiki-paeni janta Ponto-ki, Galicia-ki, Capadocia-ki, Asia-ki eejatzi Bitinia-ki. ² Riyotzitaka paerani Tajorentsi Ashiteeri ari riyoshii-yiteemi roete-shiretan-teemiri Ishire. Ari okanta pikemijantan-taariri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo itzimi apatakirori rira ikamawentakimi. ¡Okantashitzimaetyaa ineshironka-peroteemi, ijeeka-kahaemi kameetha!

Añaashireta-kaantzi oyaako-yiteeri

³ Jame ajahaawenteeyaari Tajorentsi, riitaki ipaapatetari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tema ineshironka-pero-yitee okimiwitaawo owakirami atzimayiteemi. Añaashireta-kaayitee oyaako-yiteeri, tema añahae Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ikamawitaka. ⁴ Rootaki akowaeri ikashiya-kaeta-kaeri, ashi oyiroyo añeero, tee amashinita, eero othonkanitaa. Roojatzi ikashiya-kahae-takimiri eeroka-paeni inkiteki. ⁵ Rootaki ishintsinka Tajorentsi raminakowentan-teemiri eeroka-paeni. Riitaki kantakaawori pikemijantan-teeyaari ari okantayaa rowawijaako-shiretan-teemiri paata oweyaanta-paakyaawoni kitejeri. ⁶ Rootaki pikimo-shiretan-takari, okantawitaka piñaawitakawo pikemaatsiwita-paenta, iñaanta-shiretee-tzimi. ⁷ Ikimita-kaantee-takimiri jempe ikantee-tziri ooro, itahaetziri iñaanteetyaariri kameetha-rika ikanta. Okantawitaka irika ooro tee ashi royiroyo iñahaeteri, aritaki ithonkaeyaa. Roo kanteencha aririka ipiyapaaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ari iñahaeteemiri kyaaryoo-rika pikemijantakiri. Arira iweshiryaaawentee-teemiri eeroka-paeni, ari ipinkathateemi, osheki ikenkithata-koeteemi. ⁸ Petako-perotyari Jeepatzii-totaa-rewo okantawitaka tee piñaaritzii. Pikemijanteeri, osheki pikimo-shirewenta-peroteeri, okantawita tee piñaawityaari nimaeka. ⁹ Tema pikemijanta-yiteera eeroka-paeni, aritaki piñaayiteero rowawijaako-shireteemi.

¹⁰ Kamanta-koyitakiro paerani Kamantantaniri-paeni jempe okanta-kota ineshironkatantee paata Tajorentsi. Rootaki neshironkatantsi piñaakiri eeroka-paeni. Roo kanteencha irika-paeni Kamantantaniri, tee ikemathaperotziro, ramatsinka-wentakawo, osheki rojampita-kowentakiro jempe okantayaa rowawijaa-koetan-tyaariri. ¹¹ Ikowaki riyote iita owawijaa-kotan-tatsini, jempe-rika okaatzi ipokantyaari. Tema riitaki Itajorenka Jeepatzii-totaa-rewo thaweta-kaayita-kiriri, oshekira ikemaatsita-kaawaetyaari Jeepatzii-totaa-rewo opoñaatyari iñeero rowaneenkawo. ¹² Eenitatsi yotakaa-kiriri Kamantantaniri-paeni, teera rii ñaayeroni, tema eeroka-paeni. Tema pikemayiteero nimaeka Kameethari Ñaantsi. Rotyaanteetakiro Ishire tajorentsi opoñaakawo inkiteki ikenkithata-kaanta-kimirori. Roojatzi iroka ikowaeya-witakarini Ronampiripaeni Tajorentsi iñeero.

Akite-shirewantee-yaari Tajorentsi

¹³ Paamaakowentyaawo pikenkishiryaani, pikimityaari owatha-kitzirori iithaari. piKiyothanite. Poyaawentyaa ikaminthaa-paemi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo aririka ipiyapaaki. ¹⁴ Pikimityaari shirethari eentsi. Eero

pantashi-waetawo piñaamata-shiyitari paerani, okantakaemi tee piyowaetzi. ¹⁵ Riitaki pikimita-koteeyaa kaema-shireta-kimiri. Riitaki kiteshireri. Pikimita-kotee-yaari, pikite-shirete otzimayitzira pantani. ¹⁶ Tema janki-nataka ikanteetzi:

Pikiteshireyitee eeroka-paeni, tema kiteshireri nokanta naaka.

¹⁷ Tema pikanta-piintziri “Pawa” aminako-yiteeroni tampatzika okaatzi rantayitakiri atziri-paeni, otzimatyeera pikemijanta-piinteri eenirowa pijeeki jaka kepatsiki. ¹⁸ Tema piyotzi kaari koriki, kaarira ooro ipinako-wentan-teeta-kimiri, pawijako-shiretan-taari pitzimaetyaa-shiwitaka pikimita-kotari piwaesatziteni. Tema te ikameetha-perotzi ooro eejatzi koriki, aritaki ithonkaeyaa. ¹⁹ Tema rootaki rira Jeepatzii-totaa-rewo ipinako-wentan-teeta-kimiri, tema ikama-paentzi rirori, ikimita-kotakari piratsi, tee ramashi-waeta, tekatsi ikantawaetyaa iwathaki. ²⁰ Tema paerani tekira rowetsikiroota Tajorentsi kepatsi riyotzitaka oeta ranteri Jeepatzii-totaa-rewo. Roo kanteencha owakira piñeero nimaeka, ipokaki, rowawijaako-shireteemi. ²¹ Okaatzi rantzi-mota-kimiri Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki opoñaantari pawentaa-shiretaari Tajorentsi. Tema riitaki Tajorentsi owañahaeriri, roñaahan-teero rowaneenkawo. Poyaakoyiteeri nimaeka Tajorentsi pawentaa-shiretaarira.

²² Tema pishiretha-wentaawo kyaariperori, tema kiteshireyiteemi. Poetziñaarikotyaaowo petakotantayityaa, pikimita-kaantero petakotari pirentzi okaakiini. ²³ Tema okimiwitakawo papiitaa-tyeeromi pitzima-yiteemi. Roo kanteencha eenitatsi pipaapa-tentaari, kaari atziri kaamaniri, tema kañaaniri rirori. Okanta apiitan-taari pitzimayitapanaatzi, rootaki iñaani kañaanitakahaemiri eejatzi. ²⁴ Tema:

Awatha okimiwitawo inchashi.

Eeniwitacha owaneenkawo, okimiwitawo inchashi otzimi oteyaki.

Roo kanteencha okama-shitzi inchashi

opoñaashityaa opari-teyakitee.

²⁵ Roo kanteencha iñaani Tajorentsi, ashi owaero.

Rootaki iroka Kameethari Ñaantsi ikamantee-takimiri eeroka.

2

¹ Rootakira pookan-tyaawori pikaariperotzira, ero pitheeya, ero pikamatawi-ritzi, ero poonawa-kaa-waeta, ero pikiji-matawa-kaawaeta.

² Pikimityaari eentsi owakira tzimaentsiri ikoyi ithote iteni. Ari pikantayitane-yaari eeroka-paeni, pikowaero tajorentsita-tsiri antaripero-shireta-kaemini, ari okantayaa pawijako-shiretan-teeyaari, ³ tema piñaakiro ineshironkayiteemi Awinkatharite.

Mapiki kañaanitatsiri

⁴ Pikemijanteri eeroka-paeni kimitakawori kepayi, roo kanteencha kañaaniri rirori. Osheki atziri-paeni maninta-kirori kepayi, roo kanteencha Tajorentsi ikimita-kaantawo ikowa-peroetani kepayi, osheki owinawo.*

⁵ Ari pikantzi-taari eejatzi eeroka-paeni pikimitaawo kepayi, rahaetakiro rowetsikan-teetyaawori pankotsi, okantawitaka tee pikimi-witawo kepayi, tema añaatsimi eeroka. Pikimitaari eejatzi Ompera-tajorentsitaawo ashitakaariri Tajorentsi ratsipeta-kaani. Riima pashita-kaariri eeroka Tajorentsi, tee ikoñaaniwita, riitaki ookimota-kariri, okantakaawo okaatzi rantayiteeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ⁶ Tema rootaki okantziri Jankinarentsi-perori:

* 2:4 kepayi = mapi

Pamini, nowatzika-kiro otzinkami ikowa-peroetani Kijakowentoniki. Rootaki otzinkamipanketyaari pankotsi.

Osheki owinawo iroka.

Ikaate awentaa-shiretee-yaarini otzinkamitakari, eerowa raminaa-shiwaeta paata.†

7 Eeroka-paeni pikaatzi pikemijantee, pinintaa-yitaawo otzinkami tziमत-siri osheki owinawo. Riima kaari kemijanta-tsini, tee ifiuro rirori-paeni, riitaki ikenkithata-koetakiri Jankina-rentsi-perori, ikanteetzi:

Imaninta-witakawo kepayi wetsikirori pankotsi,

Roo kanteencha roojatzi rahaeteeri iroka tzinkamintsi-perotatsini.

8 Ikanteetaki eejatzi:

Kijotatsiri rantziwateetari,

oshoompiki owaryaan-tatsiri.

Tema ikimiwitawo iparyan-tatyee-yaawomi ikaatzi piyatha-yitakawori ifaani Tajorentsi. Riiyitakira riyoshii-yitakiri Tajorentsi rowajankitaa-yiteeri.‡

Isheninka-yitaari Tajorentsi

9 Rooma eeroka-paeni, iroka pikanta-yitaari:

Riyoshiitaki Tajorentsi pisheninka-paeni,

Rompera-tajorentsiteemi Pinkathari,

Roete-shireta-tziimi rinashi-yitaari itsipa-jatzi-paeni.

Pitsipayaari atziri-paeni rashiyitaari Tajorentsi.

Ari pikanta-yitaari omatantyaari pikenkithata-koteero kameethari jempe okanta ikaema-shire-yiteemi piyeeka-witaka otsirenika-kitzira, kimiwitaa nimaeka piyeekaa-tyeemi ikoñeeta-kaerowa rirori. 10 Paerani eeroka-paeni tee pisheninkata-wakaawita, rooma nimaeka pimateero tema isheninka-teemi Tajorentsi. Paerani eeroka-paeni tee pitsipa-witari ineshironkatani Tajorentsi, rooma nimaeka piñeero ineshironka-yiteemi eeroka.

Romperatani akapaeni Tajorentsi

11 Netakotani-paeni, pikimita-kaantero eeroka-paeni eeromi pisheninkata-naari jaawiki-jatzi. Rootaki noshintsi-tantemiri eero pikowashiryaantawo jaawiki-jato. Tema rootaki kimitakawori iroka-paeni roomi kosheka-shire-yitee-mini. 12 Okaate pantayiteri, kameetha inimoyiteeri atziri-paeni. Aamaashityaa tziमतsi kijimawae-witzimiri nimaeka, roo kanteencha aririka ifaaneero pantaneero kameethari, ari ikenkishiryaa-neeyaa, ipinkathata-neeri Tajorentsi aririka raminakoe-teeri maawoeni rantayitakiri.§

13 Ikoyi Tajorentsi eero pipiyatha-yitari atziri-paeni ikaatzi pinkathari-wentzimiri pinampiki. Pimatzi-tyaari itzinkamitari pinkathari-wentantatsiri pinampiiteki. 14 Eero pipiyathatari eejatzi rotyaantani owajankitaa-yiterini kaari-perori, tema riitaki iweshiryaa-wentyaari atziri-paeni antay-itzirori kameethari. 15 Rootaki ikowakaemiri Tajorentsi. Aririka pantaneero iroka tampsatikata-tsiri, aritaki romaeryaakiri majontzi-shireri ikoyimi ikanta-koteri. 16 Jeekayiteemi Kameetha nimaeka eeroka-paeni. Roo kanteencha eero pantaneero kaari-perori, tema pikimita-kotaari romperatani Tajorentsi. 17 Pipinkathateri maawoeni. Petakotyaari noyemijantzinkarite-paeni. Pipinkathateeri Tajorentsi. Pipinkathateeri pinkathari-wentzimiri pinampiki.

† 2:6 otzinkami = mapi ‡ 2:8 kijotatsiri, shoompikinto: mapi § 2:12 aririka raminakoe-teeri rantayitakiri = Ikitejerite Pinkathari

18 Eeroka-paeni omperataa-rewo, pishirethatyaa aririka romperateetemi. Tee apatziro pipinkathateri aakameethatzimiri, pimatzii-tyaari eejatzi owatsimaa-waetzimiri. 19 Eenitatsi-rika antakirori ikoyiri Tajorentsi, opoñaashityaa ramaweta-nakiro imaninta-waetee-takirira, riitaki rajahaawentyaari atziri-paeni iñaakiri imatakiro kameethari. 20 Eenitatsi-rika amawetashita-kyaaawoni rowajankitaa-wentee-tziri rantakiro kaari-perori, tekatsira ajahaawentyaari. Rooma eeroka-paeni, aririka pamawe-ta-kiro pikemaatsita-kowentyaawo tampatzikari, rootakira inimotziriri Tajorentsi. 21 Rootaki ikaema-shiretee-tanta-kimiri, tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo kemaatsita-kowenteemi eeroka. Ari okanta roñaahanta-paentzi-mirori okaate panteeri eeroka.

22 Tekatsi kaari-perori ranta-paenteri rirori, Tee itheeri-waanteta-paenta.

23 Ikaweya-waetee-takiri paerani rirori, tee ipiyatantyyaa. Ikanta rowajankitaa-waetee-takiri tee rajarii-matantyyaa ipiyatantyyaa, tema riitaki rawentaa-pero-taka yotzirori ramina-kotante kameetha tampatzika.

24 Ari okanta ikentakoe-tanta-kariri, okantakaawo iyaari-peronka atziripaeni. Rootaki añaantee-yaawori ooka-yiteero kaari-perori, akameetha-shiretantayiteeyari, akimitakaan-taneeromi akamayitayiteemi opoñaashita añaayiteemi. Tema ikanteetzi:

Osheki rowatsi-naawaetee-takiri, rootaki añaantaawori aakapaeni awijakoyitee.

25 Paerani eeroka-paeni pikimitakari piratsi kinawaeta-shita-chari.

Roo kanteencha okimiwitaka pipiyaa-tyeemi ijeekira aminakowentziriri piratsi, riitaki aminakowenta-shire-yiteemiri eeroka-paeni.*

3

Rantayiteeri awakaachari

1 Iroka pikanta-yityaari eeroka-paeni iinanteetari, pishirethatzimotyaaari piimi-paeni. Okantawityaa eeniyitatsi-rika ikaate kaari kemjanteroni iñaani Tajorentsi. Aamaa-shityaa aritaki pikemijantakahaeri aririka iñaakimi jempe pikantanaa, 2 kiteshoretaneemi, pipinkathatantzi. 3 Eero aminaashi-waeta iñeetemi owaneenkatakimi, pimpita-yitziro piishi, piporeryaa-perotzi, powaneenka-yityaa. 4 Tema rootaki kameethatatsi pimataneero kaari koñaanita-tsinani, pikameetha-shiretee. Tema aririka atsinampa-shireta-waete eroo ahaa-wako-waeta, ashi oyi roori tee othonka-nita, rootaki ikowa-perotziri Tajorentsi. 5 Arira okantayitakari paerani kiteshireri tsinani awentaa-shiretakariri Tajorentsi, opinkathayitzi oemipaeni. 6 Okimitaha paerani Sara oshirethatzi-motari Abraham, oetziri oemi: "Nowinka-thatani." Eerokaetera kimitawori ojawoyiteemi aririka pimataneero tampatzikari. Ari okantyyaa eroo otzimanta oeta pithaawan-tawaetyaari ikijawentee-temiri.

7 Ari pikimitari eejatzi eeroka-paeni iimenteetari, piñaanta-piintyyaawo pariperotero piina-paeni. Pineshironkatero, otsinaniwaetatziri roori. Pikimita-kaantero ineshironkae-tziro jataa-nita-tsiri owamentotsi. Pinkathatero tema ineshironkae-teero roori añaashire-yitee ikimiteetakimira eeroka, tee opaashinitzi okaatzi ikashiya-kaeta-kimiri. Rootaki pantaneeri ari okantyyaa eroo omanonkan-tawaeta pamana-piintani.

Pankinawentawori rantayita-neero kameethari

* 2:25 piratsi = owisha

⁸ Ari okantari, paapatziya-wakaeyaa, pineshironkatante, petakota-wakaeyaa tema okimitanaa-tyaawo pirentzita-wakae-yaami. Pineshironkateeri piimi. Pitsinampa-shirete. ⁹ Eero pikemaatsita-kaari kemaatsita-kaemiri eeroka, eero pininzitzi rinatakimiri eeroka. Tema pineshironkatatyeeeri pitajonka-wenta-kaateri rirori. Tema rootaki ikaema-shiretan-takimiri Tajorentsi itajonka-wenta-yiteemi eeroka. ¹⁰ Tema ikanteetaki:

Ikaatzi koyirori inintaa-waetyaa kameetha rañee,
Rookaero ininatan-tawaetzi, ikamatawi-riwaantetzi eejatzi.

¹¹ Otzimatyee rookaero kaari-perori. Tema ranteero kameethari.
Rootaki ikowa-ntaa-piintaari ijeekayitee kameetha.

¹² Tema riyotziri Awinkatharite ikaatzi kameetha-shireri.
Rowayempitatari ikaatzi amana-piinteeri.

Riima kaari-pero-shireri-paeni, ikatsimatzi raminiri Awinkatharite.

¹³ Eentsikiroeni pantayita-neero kameethari, ¿eenitatsima kemaatsita-kaemini? ¹⁴ Eenitatsi-rika owajankitaa-kimini pantzirowa kameethari, ari itajonka-wentakimi Tajorentsi. Tema ikanteetaki:

Eero pithaawan-tashi-waetari, eero okantzimo-shireta-waeta-shitzimi eejatzi.

¹⁵ Tema rootaki kameethatatsi poshiretee-yaari Jeepatzii-totaa-rewo, tema riitaki pipinkatha-peroteeri. Powetsika-yityaa pikamantantero jempe okanta-kota poyaako-yitziri, aririka itzimi ojampitemini. Roo kanteencha entsikiroeni pikamantantero, pipinkathatante eejatzi. ¹⁶ Eekiro piyaatatyee pikenkishiryeeero tampatzikata-tsiri, pantayiteero kameethari pawentaa-neeyaarira Jeepatzii-totaa-rewo. Aamaa-shityaa ari ikaaniwenteeyaa ikaate theyyako-witemini. ¹⁷ Rootakirika ikoyiri Tajorentsi, rootaki kameethatatsi pikemaatsita-kowentyaawo pantayitziro kameethari. Rootaki maperotzirori okaariperotzi piñeero rowajankitaa-wentee-temiro pantakirowa kaari-perori. ¹⁸ Ari ikantzitaka eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo, tampatzika-shireri rirori, ikamawentakiri kaari-peroripaeni tzimpina-shire-waeta-tsiri. Rootaki rantantakawori okantyyaa raantee-yaariri itsipatee-yaari Tajorentsi. Osheki rowatsina-watha-witee-takari rowamaan-teeta-kariri, roo kanteencha rowañaa-shiretee-teeri. ¹⁹ Riitaki jatashire-teen-tsiri ikenkithata-kaayiteeri ishire etayita-kawori paerani romonkyashirete-takiri. ²⁰ Tema osheki ipiyatha-yitaka rirori-paeni rowetsikan-takawori paerani Noé antawo amaatako-mentotsi, oyaawenta-witacha Tajorentsi tee ithaakyaa-waetzi. Roo kanteencha eepichokiini atziri awijakotaatsi ipiinkimi, ikaamatsitzi 8. ²¹ Riitaki pikimita-kotaari eeroka-paeni jempe pikanta pawijako-shire-yitee pomitsiryaa-yitaa. Iroka omitsiryaaantaansi teera okimitawo ikiwaetziro ikepatsi-watheetzi. Tema amanaantsi iroka ikowakoe-tziri Tajorentsi ikenkishiryaa-kaantero tampatzika-shireta-tsiri. Tema pawijakotee okantakaan-tziro rañahaera Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ²² Ijeekae inkiteki nimaeka rakoperoki Tajorentsi ipinkathari-wenteeri Ronampiripaeni Tajorentsi, ipinkathari-wenteeri inkite-weri pinkatha-ritatsiri janta, ipinkathari-wenteeri tzimayita-tsiri ishintsinka.

4

Antawaeteeniri kameetha Tajorentsi tema eenitatsi imatakaa-yiteeri

¹ Ari okanta, ikemaatsita-kowentee Jeepatzii-totaa-rewo ijeekanta-paentari jaka jaawiki. Rootaki pikenkishiryaa-kopiintee-yaari eeroka-paeni. Tema ikaatzi ñirori ikemaatsita-kaetari, teera ikowaero ranteero

kaari-perori. ² Ari pikimityaari eeroka-paeni eeniro pijeeka-yitzi nimaeka jaka jaawiki, rootaki panta-piinteeri ikoyiri Tajorentsi. Eero pantashiyitawo pikowashiyitari, tema rootaki ranta-piintakiri jaawiki-jatzi-paeni. ³ Rootaki panta-piinta-witakari paerani, pikimitakari itispa atziri-paeni ñaawena-waetashita-chari. Tema rameta-piintakawo imayempryoo-kitzi, ithawinatawakaawaeta, ishinki-waeta, ñaamatawo roemoshirenka-waeta rantantyaawori kaari-perori, niyawaerintzi, ramana-piintakari tajorentsi-niro. ⁴ Osheki okompitzi-motari jaawiki-jatzi pitsipa-witari paerani, tee inimotziri pooka-nakiri pitsipaminthari rantayitziro kaari-perori. Rootaki opoñaantari ikijima-waeta-nakimi. ⁵ Roo kanteencha aritaki raminakoe-teeri irika-paeni paata okaatzi rantayitziro. Tema Tajorentsi, riitaki yotzirori maawoeni rantayitakiri ikaatzi añaayita-tsiri nimaeka, okaatzi rantayitakiri ikaatzi kamayiteen-tsiri. ⁶ Rootakira ikamantantee-tawori Kameethari Ñaantsi, imateetakiri eejatzi ikaatzi kamayiteen-tsiri. Ari rowajankitaa-wathatee-takiri ikamayitakira, rootaki omatantaari rowaña-shire-yiteeri Tajorentsi.

⁷ Rooteentsi othonkaeyaa okaatzi añaari kepatsiki. Pikiyothanitee, poetziñaarikotyaa pamana-piinteeyaa. ⁸ Roo kowaperotacha piyaata-kaaneero petakotawakaaneeyaa. Tema ikanteetzi:

⁹ Poemaa-nta-piinte pipankoki, eero pikiñaani-wentziro. ¹⁰ Tema ikaminthahaemi Tajorentsi, itajonka-wentakimi okantyya pantantayitaa-wori imatakaa-yiteemiri. Okaatzi imatakaa-yiteemiri eeroka, pamitakoteeri itispa, panteero kameethari. ¹¹ Ikaatzi imata-kahae-takiri ikenkithate, riyote Tajorentsi ikenkithata-kotzi. Riima ikaatzi imata-kahae-takiri ineshironka-tantayite, rantawaetan-tyaawo jempje okanta raawyyaa-kaakiriri Tajorentsi. Ari okantyya ipinkathatee-tantyaariri Tajorentsi, ikantakaa-kyaawo Jesús Jeepatzii-totaa-rewo otzimi-moteeri rowaneenkawo, ashi rowaero ipinkathari-wentantee. Kyaariwé.

Kemijantzinkarira aaka osheki akemaatsityaari

¹² Netakotani, pamaeya omapokimi-kari aririka piñaanakiro pomeentsitzi-motemini. Teera awijimo-waeta-shitemi iroka, tema ñaantee-tatziimi.

¹³ Rootaki ikemaatsita-paentari paerani Jeepatzii-totaa-rewo. Aririka piñeero eeroka ikemaatsitakaa-perotee-temi ikimitee-takiri rirori, kantacha pikimo-shire-wentero. Tema ari pithaamenta-perotee-yaari ipiyeerika rirori pamaero rowaneenkawo. ¹⁴ Aririka ikijimaetemi eeroka okantakaanziro pawentaari Jeepatzii-totaa-rewo, itajonka-wenteteemi eeroka. Tema rootaki oñaawontzirori ojeekan-takimi Ishire Tajorentsi otzimimo-perotziri rowaneenkawo.*

¹⁵ Teera okameethatzi powamaante, pikoshitante, pantero kaari-perori, pikoshekantyya, ari piñaakiro rowajankitaa-wenteteemiro eeroka. ¹⁶ Roo kanteencha roorika rowajankitaa-wenteteemiri rashiteemira Jeepatzii-totaa-rewo, eero pikaani-wenta-waeta. Tema rootaki kameethatzi pajahaa-wentee-yaari Tajorentsi iiteeteemira "Jeepatzii-totaa-rewo-weri." ¹⁷ Tema monkaata-paaka ramina-kotan-teeyaawori Tajorentsi okaatzi ranteetakiri. Aakapaeni akaatzi rashiyiteera, retayitakae ikemaatsita-kaayitee. Riitakira maperoteeroni ikemaatsiteeyaa ikaatzi theenka-kirori Kameethari Ñaantsi rotyaan-takaeri Tajorentsi. ¹⁸ Tema ikanteetzi:

Otzimimo-yitziro pomeentsitzi-motariri kameethashireri-paeni okantyya rawijako-shiretan-teeyaari,

* 4:14 pawentaari = waerontsi

¿Jempema oeta awiji-moteerini kaari-pero-shireri theenka-tajorentsita-tsiri?
 19 Tema ikaatzi kemaatsi-waeta-chari nimaeka, riitakira Tajorentsi shine-
 teeriri ikemaatsi-waetyaa. Otzimatyee rawentaa-shiretee-yaari wetsika-
 kiriri, rantayiteero okaatzi tampatzika-yitatsiri.

5

Ikaminayi-tziri kemijantzinkari-paeni

1 ¡Jewari! Iroka nokaman-temiri pikaatzi peewayiteeri kemijantzinkari-
 paeni. Eejatzi naaka neewatziri kemijantzinkari-paeni, ari akaateeyini.
 Naaka ñaaperotakiri Jeepatzii-totaa-rewo jempe ikanta ikemaatsita-
 kaetakari, ari nokaatzi-takari naaka ikaate ñaayiteeroni owaneenkataka.
 2 Iroka nokamineemiri: Paminakowentee-ri kameetha kemijantzinkari-
 paeni pikimita-kaanteri paminakowentziri pipira. Eero pantashi-
 waetawo aririka ishinteetemi pantero, rooma pikoyirika pantero eerokaha
 kowashita-noonchani. Eero pantziro pikowa-shityaa paantyaawo koriki,
 tema pantero eeroka-rika kowashita-nakawori. 3 Eero pikowashi-
 waeta pomperatantya, otzimatyee poñaayiri ikaatzi paminakowentee-ri
 pantaneeri eeroka ikini imataneero rirori-paeni. 4 Okini paata aririka
 ipokae Jewari-perori paminakowenta-kiniri ipira, ari ipinata-paemirori
 owaneenkata-chari, okimiwityaawomi ramantheetan-teemiro kanteetaa-
 chani oshipakiryaaani.*

5 Eeroka-paeni ewankari-paeni pipinkathateri jewari-paeni. Otzimatyee
 pipinkathata-wakae-yiteeyaa maawoeni, pitsinampashireyitee. Tema ikan-
 teetzi:

Tee ineshironkatziri Tajorentsi kantakaapero-waetachari,

Riima tsinampa-shireri osheki ineshironkateeri rirori.

6 Pitsinampashirewenteero okaatzi imatakaa-yiteemiri Tajorentsi.
 Roojatzi paata aririka omonkatapaakyaa, riitaki kantakae-yaawoni
 okantya ipinkathatee-tantemiri. 7 Aririka piñaayitero okantzimo-shireta-
 waetemi, pawentee-yaari Tajorentsi. Tema riitaki neshironkatemini.
 8 Pikiyothanite, paamawenta-shiretyaa. Tema irika Kamaari kijaneenteeri,
 ikimitakari manitzi kinakina-waeta-tsiri, rajoontzi raminaminatzi iita
 ratsikiri. 9 Roo kanteencha otzimatyee pipiyatyaari, pikyaaryoo-wenta-
 neeri pawentaa-shiretaari Tajorentsi. Tema piyotzi ari pikimitakari
 maawoeni noyemijantzín-karite-paeni pikemaatsiteeyani jempe-rika
 ijeekayitzi jaka kepatsiki. 10 Roo kanteencha aririka okaatapaaki
 pikemaatsi-waetaka epichokiini, aritaki rowawijaa-koteemi Tajorentsi,
 roejokiroteemi, raawyaa-shireta-kahaemi, ari ikyaaryoo-wentakaakimi.
 Tema neshironkatantaniri irika, riitaki kaema-shireteemiri piñaantee-
 yaawori kanteetaa-chani rowaneenkawo Jeepatzii-totaa-rewo. 11 Jame
 aweshiryaa-wentee-yaari Tajorentsi. Ashi rowaero ipinkathari-wentantee.
 Kyaariwé.

Oweyaantawori wethataantsi

* 5:4 amanthee-rentsi

¹² Riira Silvano nojankinata-kaakiri iroka. Nameentani noyemijantzinkarite irika. Rootaki nojankinatan-tzimirori eepichokiini nokaminayimi, nokaman-tzimirowe jempe ikanta Tajorentsi ineshironkatantee. Otzimatyeeera pikyaaryoo-wenta-yiteeri. ¹³ Rowetha-yitzimi kemijantzinkari-paeni piyota-piinta-chari Kompitaariki ikaatzi oshiyayiteemiri eerokapaeni riyoshiitee-teemi. Rowethatzimi eejatzi Marcos ikimita-kaantari rimi notomi.† ¹⁴ Petakotantayityaa powethata-wakaa-neeeyaa. ¡Okantashitzimaetyaa pijeeka-yitee kameetha pikaatzi rashiyiteemi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo! Kyaariwé.‡

† **5:13** Ikanta-kotziri Pedro jaka “Kompitaari” rootakira ikanta-kotziri nampitsi Roma. Tema ramawenatee-tatyaawo Roma ikenkithata-koetziro, rootaki ikenkithata-kota-piintan-tawori Kompitaari. Ari okantayaa eero riyotee-tantari jempe ijeeki Pedro, eero rowajankitee-tantari. ‡ **5:14** powethata-wakaa-neeeyaa = thowootaantsi

APITETA-NEENTSIRI ROJANKINARI PEDRO

Wethataantsi

¹ Naaka Simón Pedro jankinatzi-mirori iroka. Naaka romperatani Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, Rotyaantaa-rewote naaka. Eeroka-paeni nojankinatzi pikaatzi pikemijantanee, pikimita-yiteena naaka-paeni, rootaki kantakaan-takirori itampatzika-shirenka Tajorentsi, ari ikimitari eejatzi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo owawijaako-shireteeri. ² ¡Okantashitzimaetyaa ineshironka-peroteemi, ijeekakaa-peroteemi kameetha! Eekiro piyotanaa-tyeeri Tajorentsi eejatzi Awinkatharite Jesús.

Jempe okantyya pikite-shiretan-teeyari eeroka-paeni

³ Tema antawo ishire Tajorentsi, riitaki kantakaawori otzimi-motan-teeri maawoeni kowityeemo-shireteeri apinkatha-tajorentsitan-tyaariri. Ari okanta, omaperotayaa ayoperoteeri. Tema owaneenkataka rirori, osheki ikameetha-pero-taki, rootaki omatantaari ikaema-shire-yitee. ⁴ Rootaki ikashiya-kaanteerori pina-perota-chari, kameetha-perotatsiri, ari okantyya pikimita-kotan-teeyariri eeroka-paeni Tajorentsi. Pookaero pikaaripero-shiretaksi, pikimi-yitari jaawiki-jatzi antapiintakirori ikowashire-yitziri. ⁵ Rootaki piñaa-shintsitan-tyaari pitampatzika-shire-yitee okantyya poejokirotan-tyaawori okaatzi pawentaari Tajorentsi. Aririka pimata-piinta-nakiro iroka, aritaki piñaayitakiro piyota-nityaa. ⁶ Aririka pimata-piinta-nakiro iroka, aritaki piñaako-niteeyaa. Aririka pimata-piinta-nakiro iroka, aritaki poetziñaarikoteeyaa. Aririka pimata-piinta-nakiro iroka, aritaki pipinkatha-tajorentsi-waetee. ⁷ Aririka pimata-piinta-nakiro iroka, aritaki pineshironkatanta-yitee. Aririka pimata-piinta-nakiro iroka, aritaki petakotanteeyaa. ⁸ Roorika pimata-piintanaki eeroka, ari iñahaetakimi omaperori piyoteeri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, eero piperawae-nitaa, eero piñiiri paminashi-waetyaa. ⁹ Rooma itzimi-rika kaari mataneeroni kenkithata-koteen-chari, ikimitakari mawityaakiri kaari kowichaata-tsini. Tema imaejanta-kitziiro rantayitakiri Jeepatzii-totaa-rewo ikite-shire-yitakaan-taariri, tema kaaripero-shireri naawitaka paerani. ¹⁰ Ari okantari noyemijantzin-karitepaeni, otzimatyee pikenkishiryaa-piinteeyaa, eero piñaantawo pikijo-shirewenta-waetero riyoshiitee-teemi, ikaema-shireteeteemi. Tema rootakirika pimata-piintanaki ikowakae-takimiri jempe pikanta-neeyaa, eero piñiiri pitzimpina-shire-waeyitee.* ¹¹ Ari okantyya piñaantee-yaawori osheki okameetha-pero-tatsiri ikyya-kahae-teemi ipinkathari-wentan-tapaera owawijaako-shireteeri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹² Rootaki eero nookantawo nokenkishiryakaa-piintemiro okaatzi akenkithata-kotakiri, okantawitaka aritaki piyoyiwitakawo, poejokirotaawo kyaariperori riyotahae-takimiri. ¹³ Rootaki kameethata-tsiri nokenkishiryakaa-piintemiro eeniro nañii naaka, ¹⁴ tema eepichokitapaaki noñaantyyaawori nokami. Ari okanta riyotakaakina Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁵ Nokowaki naaka rootaki poetziñaarikotyaa pikenkishiryaa-piinteero eeroka iroka-paeni aririka nookawenteemi nokamaki.

Ñaapero-yitakirori rowaneenkawo Jeepatzii-totaa-rewo

* **1:10** tzipina-shireri = antziwa-shireri

16 Tema paerani, owakira nokenkithata-kota-paakimiri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, nokanta-paakimi: “Otzimi-motziri ishintsinka, aritaki rapiteteero ipiye.” Teera niyota-shitawo naaka-paeni, tee namatawi-waetan-tapaa-kimiro. Tema naaka-perotaki ñaakiriri Jeepatzii-totaa-rewo, osheki ipinkathari-pero-taki rirori. 17 Riitaki Ashiteeri Tajorentsi kantakaawori ipinkathee-teeri, roñaahan-takiro rowaneenkawo, iroka ikantaki ñaawaetaki paerani:

Notyomira irika netakokitani, osheki nokimo-shire-wentakiri.

18 Naakayitakira kemaperota-kirori ñaawaetaki inkiteki notsipantariri Jesús janta Tajorentsiitoniki. 19 Rootakira iyotakaa-peroteeniri omaperotatyaa irika ikantakiri paerani Kamantantaniri-paeni. Otzimatyee pikemijanta-yiteero, tema okimitako-waeta-kyaari ootamentotsi ikofeetyee otsirenikaakitziira. Rootaki pantayita-neeri eeroka roojatzi ipiyanteeyaari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ithaamenta-shireta-kaapae-mi, ikimita-paakyaari ompokiro kitejemenkiri. 20 Otzimatyee akemathateri iroka: Tekatsira apaani okaatzi jankinateen-chari Jankina-rentsi-peroriki ikamanta-waeta-shitan-takyaari Kamantantaniri-paeni. 21 Kaarira yotashi-waetyaawoni atziri-paeni, tema Ishire Tajorentsi yotashireta-kaantakiro okaatzi ikowakiri Tajorentsi.

2

Kamantanta-shiwaetachari eejatzi yotaanta-shiwaetachari (Jud. 3-13)

1 Roo kanteencha, eenitatsira paerani kamantan-shiwaetachari. Roojatzi okantari nimaeka pijeeka-yitzira eeroka-paeni. Ari piñaaki kantemini, “Naaka yotaantani.” Tema romanakashitani-ki ikoyi rowaari-perotan-temiro riyotaa-yitemiri. Imaninta-tziirira Awinkatharite, pinako-wenta-witaariri rowawijaako-shire-yiteeri. Rootakira eero oshenkaanta ñaayitero irika-paeni ithonkaeyaa. 2 Roo kanteencha tekira ithonkaata, eenitatsira osheki kimita-kotyaaarini okaatzi roñaahan-takiri, imayempi-waetzi. Ritaki kijimawaeta-kanterini anashitan-tanaariri “Awotsi-perori.” 3 Tema ikowashiwaeta ishekiro rashaahawo, ikowa-piintaki pipinateniri okaatzi riyotaa-shiwaetzimiri. Roo kanteencha Tajorentsi eero ishenkaa raminakoyiteeniri rantayitakiri, ari ithonkaeri.

4 Tema paerani ikaariperotan-takari Ronampiripaeni Tajorentsi, imatakiro Tajorentsi rowajankitaakiri, rookakiri sharinkaweniki, tsirenikaarikiri ikanta-kotaka royaawenta rowajankitaa-peroe-teeri. 5 Ari ikimitaakiri Tajorentsi kaari-pero-shireri-paeni atziri etayita-nakawori paerani inampitawo kepatsiki, thonkaka ipiinkaki oonkawo-paeteki. Roo kanteencha Tajorentsi rowawijaa-kotakiri Noé, kenkithata-kotakirori paerani jempe ikantyyaa kameetha-shireri. Tema riitaki Tajorentsi owawijaa-kotakiri paerani isheninka-paeni Noé ikaateeyini 7. 6 Ari ikimitakiri eejatzi nampiyitawori Paamaariniki eejatzi Katsimaariniki, ithonkakiri itaakiri. Arira ñahaetziro oetyaa awijimo-yiteerini theenkatajorentsitani. 7 Roo kanteencha Tajorentsi rowawijaa-koteeri Lot, tema kameetha-shireri rirori. Irika Lot antawo oñaashireenkakiri kaari-perori okaatzi rantayitzi piyathari-paeni. 8 Tema ikanteetani maawoeni kitejeri irika tampatzika-shireri Lot tsipata-kariri kaari-pero-shireri, ñiiri, ikemiri rantayitziro kaari-perori. Antawo okantzimo-shiretakiri. 9 Arira okantari, riyotzi Awinkatharite rowawijaa-koteri pinkatha-tajorentsitani ñaapiinta-kirori ñaanta-shiretaantsi. Tema retzitakawo rowajankitaa-yitziro kaari-pero-shireri, roojatzi paata ramina-kotan-teeyaariri rantayitziro

maawoeni. ¹⁰ Imaperoteeri Tajorensi rowajankiteeri antayitziroori kaari kameethata-tsiri iñaamata-shitari, ipiyathatakawo ikantawitee-tariri. Tee iñaakonityaa, osheki ikantakaa-peroyita. Tee ithaawan-tyaari ikijima-waetziri Ronampiripaeni Tajorensi otzimi-motziri ishintsinka.

¹¹ Riima Ronampiripaeni Tajorensi okantawitaka otzimimo-perotziri ishintsinka, tee ikijima-tziri kaari-pero-shireri-paeni riyaaata-shita-piintzirira Tajorensi ikamanta-koteri. ¹² Irika-paeni kaari-pero-shireri ikimiwitakari antami-weri, tee riyotzi ikenkishireeyaa. Itzimaetyaa-shiwaetaka opoñaashityaa iñaahaero ikemaatsita-kaetyaari roojatzi ithonkae-tantee-yaariri. Ari ikantee-yaari ithonkaeyaa kijimayita-kiriri Ronampiripaeni Tajorensi kaari riyota-kotzi jempe ikantayita rirori-paeni.

¹³ Roo ikemaatsi-waetan-tyaari okantakaan-tziro ikemaatsita-kaantaka rirori, rootaki kimityaawoni ipinataa-tyeromi iyaari-peronka. Tema irika-paeni kaari-pero-shireri-paeni, tee ikaanita-nitzi rantayitziro kaari kameetha-yitatsiri kitejapaete. Okimiwitakawo riitakimi opitsi-yitakimini rakiyoyitakimi ikowayitziro ramatawitemi. ¹⁴ Rootaki roetzinaarita imayempyooki-waetaki, iwathatakawo kaari-perori. Ikaema-shiretziri shipeta-shireri ikaariperota-kaeri. Ikowa-perotziro otzimi-motziri rashaahawo. Rootaki rowajankitaan-teetyaari. ¹⁵ Ikinashi-waeyitaka, imanintakiro tampatzikari. Rantakiro okaatzi rantakiri Balaam, itomi Beor, ikowa-kotantaki ipineeteri rantantyaawori kaari-perori. ¹⁶ Roo kanteencha irika Balaam, rantakiro awijayiteentsiri, riitakira kijathata-kiriri ipireetari ikyaakoetari. Okantawita tee riyotzi iñaawaeta-nite ikyaakoetari, ikimita-nakari atziri iñaawaetanaki, ari rooka-kaari ikenkishiryaa-witakari ishinki-

wentani-ki ikoyi ikosheka-waetyaami Balaam.*

¹⁷ Irika-paeni kaari-pero-shireri ashi rowaero rowajankitahae-teeri otsirenikaaki-perotzira. Tema ikimitakawo okantaka-hanki opiryatzi omotyaa nijaa, okimitakawo eejatzi okantahanki ocheenkatziki menkori ateenkatziro tampyaa, opoñaashita añaero eero oparyi inkani. ¹⁸ Ari okanta oshiya-kaawentee-tziri kaari-pero-shireri, tema rowapeya-shita jempe ikanta iñaawiteetari. Tema ikantakaa-perotatyaa iñaawae-yitzi, aritaki ramatawitakiri owakira kemijanta-tsiri, shiya-pitha-witawori kaari-perori, ikanteri: “Kameetharini apiiteero antero akowayitzi, kameetha amayempite.” ¹⁹ Ramatawitanta-shita irika-paeni riyotaantzi, ikantayitzi: “Oshinetaa-ntsitzi pantayitero pikowayitzi.” Roo kanteencha irika-paeni yotaanta-shiwaetachari, tee ijeekashiwaeteeyaa rirori, tema ikimita-kotari omperataa-rewo, rootaki kaari-perori kimitakawori omperawaetyaari.

²⁰ Paerani irika-paeni kaari-perori owakira ikemijanta-witaari Awinkatharite, Owawijaa-kotan-taniri, rooka-witanakawo rantayitziro kaari kameethatatsiri. Okanta ojamanitanaki ipiyakotaawo rantayita-neero, roojatzi imaperotan-takari nimaeka teera ikimita ikantawita paerani. ²¹ Ari okameethawita eeromi iñiiri “Awotsi-perori” tampatzika-shireta-kaanta-tsiri. Tema maperotaka okowaenkatziki okaatzi rantayita-neeri, ikemijanta-witanaawo ikantakanatawitari tajorensita-tsiri, opoñaashita rooka-nakiro ojamaniityaaki.

²² Ikimiwitakawo ikanta-piintee-tziri:

Apaani otsitzi, aririka ikamaankaki, ipiya-shitawo rowaeyaawo.

Opoñaashita ikanteetzi eejatzi:

Apaani chaancho, arikami ikiwaeteri roepatsitaka, ipiyanaa eejatzi roepatsi-waetyaa.

* 2:16 ikyaakoetari = burro

3

Ipiyantee-yaari Awinkatharite

¹ Netakotani, rootaki apiteta-tsiri iroka jankina-rentsi notyaan-tzimiri, nokowa-shireta-kaatziimi, ² pikenkishiryaa-kotan-tyaawori ikantayitakiri Kamantananiri-paeni kite-shireri, ikantakiri eejatzi Awinkatharite Owawijaa-kotan-taniri, otyaanta-yitakinari nokaman-teemiro eeroka-paeni. ³ Otzimatyee akemathatero iroka: Tekira ipiyeeta Jeepatzii-totaa-rewo, itzimi osheki theenka-waetaniri. Riiyitaki antashi-waetyaawoni okaatzi ikowa-shiyitari. ⁴ Osheki itheenka-waete ikante: “¿Jempema okaateka iñahaetero ikanteetzi ari ipiye Jeepatzii-totaa-rewo? Eero ipiyaa. Kaari añeero opaashinite kepatsi, tema roojatzi okantzita owakira rowetsikae-takiro. Tem kamayitaki ashiyita-nakaeri, tee añeero opaashinite.” ⁵ Ikinashi-waetakaha ikaatzi kantatsiri. Tee riyotzi riitakirika Tajorentsi wetsikakiro inkite, rootaki iñaani rowetsikantaka. Rowetsikakiro eejatzi kepatsi, rapataatakiro nijaa-paeni okoñaatan-tanakari opiryaa-pathatzi. ⁶ Roojatzi nijaa ithonkan-takari Tajorentsi paerani, oonkantakari kepatsi. ⁷ Roo kanteencha, inapaenta-tziira tee ipaashinita-kaero Tajorentsi inkite eejatzi kepatsi. Rootaki iñaani eejatzi ikantan-takari eero opaashini-waetzi rowetsikani roojatzi paata aririka raminako-yiteero okaatzi ranteetziri maawoeni, opoñaashityaa ithonkaeri kaari-perori theenka-tajorentsitaniiri aririka itahaero kepatsi.

⁸ Netakotani, iroka piyoteri: Tema ikimita-kaantawo Awinkatharite apaani kitejeri okaataki osheki ojarentsi. Aririka okaataki osheki ojarentsi, iñaakiro rirori apaani kitejeri.* ⁹ Teera rojamanin-kashityaawo Awinkatharite imonkaateero okaatzi ikashiya-kaantakiri, tema eenitatsi kenkishiryaa-chari rojamanin-kashi-waetawo. Tema entsikiroeni ikanta Awinkatharite, ikoyi ipiya-shireteetemi maawoeni, tekatsi apaani peyashi-waetaa-chanimi. ¹⁰ Rooma paata ipiyaki-rika, ikimita-paakyaari romapokantzi koshintzi. Ari ikemaeteero antawo poemataa-tsini, aripaete othonkae-yaari inkite. Ari okimitee-yaari eejatzi kepatsi othonkaeyaa. Othonkyaa otahaeyaa shipakiryaa-yitatsiri inkiteki. Ari ikimitee-yaari maawoeni rowetsikani atziri-paeni, otahaeyaa maawoeni.†

¹¹ Ari okantyaari ithonkae-teero maawoeni, ¿Jempema pikantee-yaaka piijeekae eeroka-paeni eero otzimanta pantani? ¿Tema otzimatyee pikite-shiretee? ¿Tema otzimatyee pipinkatha-tajorentsitaa-nitee? ¹² Paamawentayiteeyaa, piñaa-shintsi-yiteeyaa, tema rooteentsi ipiye Awinkatharite, aripaete itaayiteero Tajorentsi inkite, ipookayiteeri shipakiryaa-yitatsiri inkiteki. ¹³ Rooma aakapaeni, tema ookantakawo owakirari inkite, eejatzi owakirari kepatsi, jempe inampitee-yaawo kameetha-shireri. Tema rootaki ikashiya-kaakaeri Tajorentsi.

¹⁴ Ari okantari netakotani. Tema poyaako-wentakawo eeroka-paeni maawoeni iroka, pikowa-shiretee, ikini iñaapaemi Tajorentsi kiteshireteemi, eero ikantako-waetee-tzimi pantakiro kaari-perori. ¹⁵ Pikenkithashiryahaa-kotero, entsikiroeni ikanta Awinkatharite, rojamaninka-tziiro ipiyantee-yaari ari okantyaari rawijako-shiretan-teeyaari atziri-paeni. Teera opaashinitzi iroka, ari okimitawo rojankinata-kimiri etakotani noyemijantzin-karite Pablo. Tema riitaki Tajorentsi yotakaakiri Pablo maawoeni iroka, ¹⁶ ari ikimitakari eejatzi itsipa rojankina-yitakiri. Osheki ompitawitaka ikemathee-tantyaawori okaatzi rojankina-yitakiri Pablo. Rootaki itziman-tayitari atziri kaari yotako-peroteroni, tema tee

* **3:8** osheki = 1,000 † **3:10** ipiyaki-rika = Ikitejerite Pinkathari

raawyyaa-shireta-nitzi, ikinakaa-shiwaetakawo riyotan-tawita-naawo rojankinari Pablo. Ari ikimitaa-yitakiro eejatzi maawoeni Jankinarentsi-perori. Aritzimaetaka ithonkae-teeri ikaatzi kinakaa-shiwaetakawori. ¹⁷ Rooma eeroka-paeni netakotani, aritaki nokaman-tzita-kimiro, paamawenta-yityaa eero ikinakaa-shiwaetan-tzimi irika-paeni piyathari-paeni. Paamawentyaa rooka-kaemiro-kari poetziñaarikotaha. ¹⁸ Tema rootaki kameethatatsi piyaata-kaero eeroka-paeni pantaki-shire-yitee, piyaata-kaaneero piyoperota-koyita-neeri Awinkatharite, Owawijaa-kotan-taniri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, jempe ikantakiro rirori ineshironkatan-teemiri. Ashi rowaero rirori ipinkathee-teeri. Kyaariwé.

RETAKARI ROJANKINARI JUAN

Ñaantsi okanta-kota Añaamentotsi

¹ Irika kanta-kota-chari jaka nojankinatzimiri: Riitakira iiteetziri “Ñaantsi Añaakaan-taniri.” Itzimmitaka paerani owakira etantana-kawori rowetsikan-teetzi. Naaka kemaperotakiri, naaka ñaaperotakiri, noteyaataari nako. ² Roñaahantaka rirori, inampita-paentawo kepatsiki, naakayitaki ñaakiri. Rootaki nokenkithata-kotan-takimiriri ashi owaeroni añaamentotsi, tema rañiitaka paerani rirori itsipatakari Ashitariri. Riitaki oñaahaanari naaka-paeni. ³ Rootaki nokenkithata-kotan-tzimiriri noñaakiri, nokemakiri eejatzi, jame aapatziya-wakae-yiteeyaa aakapaeni. Riita-perotakira Ashiteeri aapatziyaari, ari akantaneeriri eejatzi Itomi. ⁴ Rootaki opoñaantari nojankinatzi-miro eeroka-paeni, ari okantayaa pinintaa-perowaetan-tyaari.

Iiteetziri Tajorentsi Koñeetyaaniri

⁵ Iroka ñaantsi riyotakaanari, rootaki nowawijayimiri eeroka-paeni: Iiteetziri Tajorentsi “Koñeetyaaniri.” ¡Tekachaa-jaeni ikimitzi-motyaari sirenikaakiri! ⁶ Aririka akante “Naapatziyari Tajorentsi,” eekiro-rika antapiinta-tyeero kaari-perori, atheeyaka. Okimiwitakawo anashita-tyeemi otsirenikaakitzira, apiyathatakawo kyaariperori. ⁷ Rooma aririka anashite okoñeetyeera, akimita-kotaari Tajorentsi ijeeki rirori okoñeetyeera, aritaki amatakiro aapatziya-wakaa-neeyaa. Ari okantayaa ipeyakotan-teerori antawitakawo kaari-perori, rootaki rapatantakawori rira paerani Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, Itomi, ikamawenta-kaera. ⁸ Aririka akante “Tee nantani-tziro kaari-perori,” apaniroeni amatawi-waetaka, tee ayotakotero kyaariperori. ⁹ Rooma aririka akamanteeri Tajorentsi antakiro kaari-perori, aritaki imatakiro ipeyakoteero. Tema ikyaaryoo-wenta-yitee rirori, ampatzika-shireri rirori, riitaki kiteshire-perota-kaeri. ¹⁰ Aririka akantawaete “Tee nokaariperotzi,” akimiwitakawo akantatyeeemi “Theeri irika Tajorentsi.” Teera ayota-koteero iñaani.

2

Riitaki Jeepatzii-totaa-rewo ookakaa-wenta-yiteeri

¹ Notyomi-paeni, opoñaantari nojankinatzi-miro iroka ari okantayaa eero pantantawo kaari-perori. Rooma aririka antakiro kaari-perori, eenitatsira ookakowenteeni Ashiteeriki. Riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, kameetha-shireri. ² Riitaki atsipewenta-kaeri akaaripero-witaka. Tee apatziro ratsipe-wenta-kaahae aakapaeni, tema maawoeni atziri ikaatzi nampita-wori kepatsiki. ³ Iroka ayotantyaari kyaaryoo-rika ayoteeri Jeepatzii-totaa-rewo: Aririka amonkaata-piinta-neero ikantakaan-teeri. ⁴ Eenitatsi-rika kantawita-chani, “Niyotziri naaka,” roo kanteencha eeniro ipiyathatawo ikantakaantani, itheeyakaha irika. Tee riyotako-tziri kyaariperori. ⁵ Eenitatsi-rika monkaata-neerori ikantakaantani, riitakira ninta-perota-neeriri Tajorentsi. Rootaki riyotan-tyaari kyaariperowa raapatziya-naari. ⁶ Eenitatsi-rika kantatsini, “Naapatziyaari naaka,” otzimatyeeera roshiya-kotee-yaari jempe ikanta-paenta rirori Jeepatzii-totaa-rewo.

Owakirari ikantakaan-teetziri

⁷ Noyemijantzin-karite-paeni, teera nomapoki-mi nokaman-tzimiro iroka nojankinata-kimiri. Tema rootaki piyotzi-takari paerani. Rootaki

ñaantsi pikemayitakiri paerani eeroka-paeni. ⁸ Rootaki kimitakawori owakirari ikantakaan-feetani, okantakaawo ranta-paentziri Jeepatzii-totaa-rewo. Okantakaawo pantayita-neeri eeroka-paeni. Kimiwitaka awijee-nkatanaki tsireñeenkari, kitejeta-paaki riiperori koñeetyaatsiri. ⁹ Eenitatsi-rika kantatsini, "Rashitaana koñeetyaatsiri," teemaeta ipakahiro ikijaneenta-wakaa ikaatzi iyemijantzin-karitzi, tekiraata imatziro, tema okimiwitakawo roojatzi ijeekakimi otsirenikaakitziro. ¹⁰ Riima ikaatzi etakotanaariri kemijantzinkari-paeni, riitakira kimitanaariri anashitanaachari okoñeetyeera, tee itzimpinawaetzi.* ¹¹ Ikaatzi kijaneenta-wakaa-chari iyemijantzin-karitzi, roshiyakari anashitan-tawori tsirenikaakiri. Tee riyotzi jempe ikini, tee ikowichaatzi otsirenikaakitziro.

¹² Notyomi-paeni, eeroka nojankinatziro iroka pawentaarira Jeepatzii-totaa-rewo,

Rootaki ipeyakotan-teemirori piyaari-pero-shirenka.†

¹³ Ashitaaniri, eeroka nojankinatziro, tema piyoteeri Jeepatzii-totaa-rewo etakawori rañaaki paerani etantana-kawori rowetsikan-teetzi.

Ewankari-paeni, eeroka nojankinatziro, tema potsinampaa-haeri Kamaari. Notyomi-paeni, eeroka nojankinatziro tema piyoteeri Ashiteemiri.

¹⁴ Ashitaaniri, eeroka-paeni nojankinatziro tema piyoteeri etakawori rañaaki paerani etantana-kawori rowetsikan-teetzi.

Ewankari-paeni, eeroka nojankinatziro tema aawyaa-shireyiteemi, piyoteero iñaani Tajorentsi, potsinampahaeri Kamaari.

¹⁵ Ero petako-waetashitawo jaawiki-jato. Eenitatsi-rika etakotashiwaeta-kyaawoni jaawiki-jato, teera ikowa-peroteeri Ashiteeri Tajorentsi. ¹⁶ Tema maawoeni jaawiki-jato kaarira Tajorentsi poñaakaan-tyaawoni, tema jaawiki-jato iroka. Iroka okanta jaawiki-jato, akowa-shiwaetawo kaari kameethatatsiri, akowayitziro otzimi-motee ashaahawo, akowayite akantakaaperowenta-waetyaa. ¹⁷ Maawoeni jaawiki-jato iñaamayitari atziri-paeni, ari othonkaeyaa. Riima antaneeroni ikoyiri Tajorentsi, riitaki ashi owaeroni rañahae.

Kijaneentziriri Jeepatzii-totaa-rewo

¹⁸ Notyomi-paeni, rooteentsi othonki-mateeyaa kepatsi. Pikemayitaki eeroka ari ikoñaataki kijaneenterini Jeepatzii-totaa-rewo aririka othonki-mateeyaa. Tzimakira nimaeka jaka kijaneenta-yitakiriri Jeepatzii-totaa-rewo. Rootaki ayotantari rooteentsi othonki-mateeyaa kepatsi. ¹⁹ Irika-paeni kijaneenta-kiriri Jeepatzii-totaa-rewo, riyiyitaki akaawita-piintakari akemijantzi, rooka-wenta-yitanakae. Omaperotatyeeyaami itsipayiteemi, eero rookakaa-wenta-yiteemi. Ari ayoyitzi teera omaperota itsipashireyitee aakapaeni. ²⁰ Roo kanteencha eeroka-paeni rotyaantee-takimi Ishire tajorentsi ojeeka-shiretan-teemiri, okimiwifaka ijeepatzii-toetan-takimiri. Tema piyoyiteero eeroka-paeni iroka. ²¹ Rootaki nojankinatan-tzimirori, tema piyoyiteero eeroka kyaariperoyi. Piyoyiteero pinashitaawo roorika

* **2:10** tzimpininkari = antziwatzinkari † **2:12** pawentaari = waerontsi

theeyaantsi. ²² ¿Eenitatsima theeyachari? Eenitatsira, riitakira kantat-siri “Irika Jesús kaari Jeepatzii-totaa-rewo.” Riitaki aetziri “Iijaneentani Jeepatzii-totaa-rewo.” Riijatzi maninta-kiriri Tajorentsi eejatzi Itomi. ²³ Itzimi-rika maninta-waeta-kirini Itomi Tajorentsi, riitaki imanintakiri Tajorentsi. Rooma kantanaa-tsiri: “Nawentahaari naaka Itomi Tajorentsi,” omaperotatyaaa rashitaari Ashitariri. ²⁴ Rooma eeroka-paeni, poejokirotanakyaawo petakari pikemakiro paerani. Rootakirika pimatanakiri, ari poejokirota-nakyaari Itomi, ari pikimita-nakiri eejatzi Ashitariri. ²⁵ Iroka ikashiya-kaakaeri rirori: Ashi owaero añaashire-yitee.

²⁶ Rootaki nojankinatzimiri jempe ikanta-kota kowayita-tsiri ramatawi-yitemi. ²⁷ Roo kanteencha poejokirotanakawo eeroka-paeni ijeepatzii-toetakimira. Rootaki eero okowityaanta itsipa yotaayimini. Iroka Ishire tajorentsi ikimita-kaantee-takari ijeepatzii-toetan-takyaarimi, riitaki yotahaemini kameetha. Riyoteemiro kyaariperori, kaari theeyaantsi riyoteemiri. Otzimatyee pantayiteero jempe okanta riyoteemi rirori, paap-atziyaari.

²⁸ Ari okanta notyomi-paeni, otzimatyee aapatziyaari Jeepatzii-totaa-rewo, ari okantya eero akaani-wenta-waetanta aririka ipiyaki, tema awentaa-shiretanakityeeya atonkiyota-waeyaari. ²⁹ Tema piyoyiteeri kameetha-shireri rirori Jeepatzii-totaa-rewo, piyoteeri eejatzi ikaatzi ashiminthata-naawori rantaneero kameethari itominta-naari Tajorentsi.

3

Itomi-paeni Tajorentsi

¹ Pikenkishiryero iroka: Antawo retakotee Tajorentsi, itomiyitee. Omaperortatyaaa. Teera ikematha-tziro jaawiki-jatzi jempe iita Jeepatzii-totaa-rewota-tsiri, ari ikimi-yiteeri eejatzi aakapaeni tee ikematha-yitee. ² Ari okanta netakotani-paeni. Itomintaana Tajorentsi. Tekira ayotako-perotziro jempe akantayiteeyaa paata. Apatziro ayotzi ari akimitee-yaari ikantaha Jeepatzii-totaa-rewo aririka ipiyapaaki, tema ari omatakyaaa añaeri jempe ikanta rirori. ³ Maawoeni atziri oyaakoyiteeriri, ranta-piinteero okaate kiteshireta-kaerini. Tema Jeepatzii-totaa-rewo kiteshireri rirori.

⁴ Riima kaari ookaeroni rantayitziro kaari-perori, ipiyathata-tyaawo ikantakaan-tziri Tajorentsi. Tema iroka piyathataantsi rootakira kaari-perori. ⁵ Piyoteeyini eeroka oeta ipokantakari Jeepatzii-totaa-rewo kepatsiki, tema rootaki ipokantakari ithonkaero kaari-perori. Teera ranta-paenta-tziro rirori kaari-perori. ⁶ Ikaatzi oejokirota-naariri Jeepatzii-totaa-rewo, tee okameethatzi rantaneero kaari-perori. Tema ikaatzi oejokirotaawori kaari-perori, teera riyoteeri Jeepatzii-totaa-rewo. ⁷ Notyomi-paeni, eero pamatawitaa-rewotzi. Ikaate antapiinta-neeroni kameethari, riitakira kameetha-shireri, roshiya-kota-naari Jeepatzii-totaa-rewo ikameetha-shiretzi Rirori. ⁸ Roo kanteencha itzimi-rika antapiintakirori kaari-perori, rashi Kamaari irika. Tema riitaki Kamaari etakaan-takawori rantakiro kaari-perori. Rootaki ipokantakari Itomi Tajorentsi kepatsiki, ithonkaero kaari-perori ranta-piintziri Kamaari. ⁹ Riima ikaatzi rowameetha-shireteeri Tajorentsi kimitanaa-chari owakirami itzimayiteemi, teera ranta-piinta-naatziro kaari-perori. Tema Tajorentsi tominta-naari. ¹⁰ Rootaki kaari okompatatana ayoteri itzimi rashiyitari Tajorentsi, itzimi rashiyitari Kamaari. Maawoeni kaari antapiinteeroni kameethari, teera itsipataa-ri Tajorentsi. Ari ikimitari eejatzi kaari etakotawakaa-chani iyemijantzin-karitzi, tee itsipataa-ri Tajorentsi.

¹¹ Iroka ñaantsi pikemayita-wakiri paerani owakira pikemijanan-tanakari, ikanteetzi: Oztimatyee etakotawakaayiteeyaa. ¹² Eero oshiya-kotari ikimita Caïn, rashitari Kaari-pero-shireri, rowamaakiri rirentzi. ¿Oetaka rowamaan-takariri? Tema rootaki rowamaan-tariri okantakaari ikaaripero-shirentzi Caïn, riima rirentzi kameetha-shireri rirori. ¹³ Noyemijantzin-karite-paeni, eero okompitzi-motzimi ikija-neenta-waetzimi jaawiki-jatzi. ¹⁴ Ayoteeyini aaka, okimiwitaka akamashireyi-witaka paerani. Roo kanteencha ni-maeka, kimiwitaka añaashire-yitee. Rootaki ayotantari, tema etakoyita-wakaa-piinta akemijanta-yiteera. Itzimi kaari etakotan-tachani, ikimitakari kamashireri. ¹⁵ Itzimi-rika kijaneentan-tatsiri, roshiyakari owamaan-taniri. Ayota-kotee-yirini apaani owamaan-taniri eero iñeero rañaashire-yitee. ¹⁶ Irika oñaahanta-perotzirori jempe ikanteeta retakotan-teeta: Ikamawentakae Jeepatzii-totaa-rewo aakapaeni. Rootaki amataneeri aakapaeni, akowayitee akamawentan-tayite. ¹⁷ Eenitatsi-rika otzimi-motziri ashaahawontsi, aririka iñeeri apaani noyemijantzin-karite kowityaa-waeta-tsiri, riitaki imashitha-waetaki irika noyemijantzin-karite, tekira imaperotziro retakoteeyaari Tajorentsi. ¹⁸ Notyomi-paeni, tee okameethatzi akantashiwaetyaa, “Netakotanta.” Tema otzimatyee amateero oñaawontzirori etakotanta.

¹⁹ Rootaki ayotantari omaperotatyaa rashiyitee Kyaariperori Tajorentsi. Tema ayotee rashiyitee Tajorentsi, rootaki awentaa-shiretan-tariri amana-piinteeri, ²⁰ okantawitakyaa otzimayitemi oetyaa katsitzimo-shireteeni. Tema Tajorentsi riyotziro maawoeni, riyotzitawo akenkishiryaari okaatzi katsitzimo-shireta-kaeri akaariperotaki. ²¹ Netakoyitani, aririka ooka-neero ayaariperonka okaatzi owaryaa-shiryaa-yiteeri, eerowa athaawantanaari Tajorentsi amana-piinteeri. ²² Rootaki ayotantyaawori aritaki imatakaero okaate akowako-yiteriri. Tema amonkaa-yitaa-tziro ikan-takaantani, antapiinteeri ikoyiri rirori. ²³ Iroka ikantakaantani: Oztimatyee awentee-yaari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, Itomi Tajorentsi. Oztimatyee etakotawakaayiteeyaa eejatzi. Rootaki ikantakaantani amateeri. ²⁴ Ikaate monkaateeroni ikantakaantani, riitakira oejokirotaariri Tajorentsi. Riijatzi Jeepatzii-totaa-rewo roejokirotzitari rirori. Rootaki Ishire tajorentsi rotyaan-takaeri yotakaa-yiteeri kyaaripero roejokirotaari.

4

Ishire Tajorentsi eejatzi ijaneenta-shiretani Jeepatzii-totaa-rewo

¹ Netakoyitani, eenitatsira osheki kantawita-chari: “Naaka Kamantantaniri.” Roo kanteencha kamaari ñaawaeta-kaeriri. Rootaki eero pikemijanantari okaatzi ikantayiteri, tema otzimatyee piñaantyaari rii-perotaki-rika Tajorentsi ñaawaeta-kaeriri irika Kamantantaniri. ² Iroka ayotantyaari riitakirika Ishire Tajorentsi ñaawaeta-kaeriri, aririka ikante: “Ratziiritzi-motee Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.” ³ Riima theen-kirori iñaani ikantee-takiri, kaarira rashitari Tajorentsi, riitakira iñaawaeta-kaeri ijaneentanani Jeepatzii-totaa-rewo. Pikema-kotee-yakirini eeroka-paeni, ari itzimaki jaka kepatsiki ñaawaeteroni iroka. Tema tziimaki. ⁴ Roo kanteencha eeroka-paeni, notyomi-paeni, rashiteemi Tajorentsi, eeroka awijayiteeriri. Tema antawo ishintsinka Jeepatzii-totaa-rewo, itzimi aapatziyeemiri eeroka-paeni. Rawijeeri aapatziya-yitariri jaawiki-jatzi. ⁵ Irika-paeni kamantanta-shiwaetachari jaawiki-jatzi irika. Rootaki ikemijanta-wakaantari ikaatzi ijaawiki-jatzitzi. ⁶ Rooma aakapaeni rashiyitee Tajorentsi. Rootaki pikemijantan-tanari pikaatzi rashi-peroteemi

Tajorentsi. Teemaeta ikemijanta-yitana kaari yoteerini Tajorentsi. Ari okanta, tee okompitatzi ayoyiteeri oñaawaeta-kaayiteeri Ishire tajorentsi, ari okanta imatantaawori riyotaan-teero kyaariperori. Ari ayotziriri rashitari Kamaari itzimi yotaantzirori kinakashi-waetaantsi.

Tajorentsi riitaki iiteetzi “Etakotantsi”

⁷ Netakoyitani, otzimatyee petakotawakaayiteeyaa. Tema riitaki Tajorentsi kantakaawo opoñaantari etakotantsi. Itzimi-rika mataneerori iroka, itominta-naatyaari Tajorentsi. Riyyitaki yotayiteeriri. ⁸ Itzimi-rika kaari etakotan-tachani, tee riyoteeri Tajorentsi. Tema riitaki Tajorentsi iiteetzi “Etakotantsi.” ⁹ Iroka ikanta Tajorentsi roñaahakaero omaperotatyaa retakotee: Rotyaan-takaeri rapintzite Itomi jaka kepatsiki, ari okanta rañaashireta-kaanteeri aakapaeni. ¹⁰ Iroka okanta-kota kyaari-perori etakotantsi: Teera aakapaeni poñaakaan-tyaawoni etakotyaari Tajorentsi, tema riitaki Tajorentsi poñaakaan-taawori retakoyitee. Tema antawo retakoyitee, rotyaan-takaeri Itomi. Riitakira ratsipeta-kaetani ari okanta rariperotan-teeteeri akaaripero-witee-yakani aakapaeni. ¹¹ Netakoyitani, osheki retakoteera Tajorentsi, ari akimiyitee-yaari aakapaeni etakotawakaayiteeyaa. ¹² Tekatsira apaani atziri materoni iñeeri Tajorentsi. Roo kanteencha aakapaeni kantacha aapatziyaari aririka etakotawakaayiteeyaa. Riitakira Tajorentsi matakaeroni aatakaan-tyaawori etakotantapiinteeyaa.

¹³ Tema Tajorentsi rotyaan-takaero Ishire ojeeka-shiretantee, rootaki ayotantaari omaperotatyaa aapatziyaari. ¹⁴ Tema naakayitaki ñaakiriri Itomi Tajorentsi, itzimi rotyaan-takiri rowawijaa-koteeri jaawiki-jatzi-paeni. Riitakira nokenkithata-koyiteeri. ¹⁵ Itzimi-rika kantatsiri, “Jesús Itomi irika Tajorentsi,” riitakira maperotzirori raapatziyaari Tajorentsi. ¹⁶ Ayoteera aakapaeni jempe ikanta retakoyitakae Tajorentsi, akemijanta-yiteeri. Tema riitaki Tajorentsi iiteetzi “Etakotantsi.” Ikaate etakotantapiintaa-chani, raapatziya-piintaari Tajorentsi. ¹⁷ Tema kyaa-riperorika etakota-wakaeyaa, akimita-kota-naari jempe ikanta-paenta ijeeka-paentzi jaka kepatsiki irika Jeepatzii-totaa-rewo, tekatsi oetyaa athaawan-tantyaariri aririka ipiyaki raminako-yiteeri ikaatzii nampitawori jaka kepatsiki.* ¹⁸ Aririka etakotantyyaa tekatsi athaawantyyaa. Tema iroka etakotantsi okimitari owayiri romishitoyiri iijaneentani iroka thaawan-kantsi. Aririka athaawan-tyaari Tajorentsi rowajankitahae, tekiraataha ayotero etakotantyyaa. ¹⁹ Rootaki etakotan-taariri aakapaeni Tajorentsi, apiyata-tyaari retakawowa retakoyitakae aakapaeni. ²⁰ Enitatsi-rika kantatsini, “Netakotakari Tajorentsi,” roo kanteencha ikija-shiretziri noyemijantzinkarite, itheeyaka irika. Tema kaari etakotyaarini isheninka, iñiiri rirori, ¿Jempema ikini retakotyaari Tajorentsi, kaari kofaanita-tsini? ²¹ Iroka ikantan-teetari paerani: Ikaatzii etakotaariri Tajorentsi, otzimatyee retakotawakaayiteeyaa.

5

Awentaa-shirenka otsinampaan-tyaari jaawiki-jato

¹ Maawoeni awentaa-shiretaniri kantatsiri, “Irika Jesús, Jeepatzii-totaa-rewo irika,” Tajorentsi tomita-naari. Ikaatzii etakotaariri Ashiteeri, retakotaarira eejatzi ikaatzii itomitaari rirori. ² Aririka aneshironkateeri Tajorentsi, aririka amonkaateniri ikantakaantani, rootaki ayotantaari

* 4:17 aririka ipiyaki: Ikitejerite Pinkathari

omaperotatyaa etakoyitari ikaatzi itomitaari rirori. ³ Aririka aneshironka-perota-neeri Tajorensi, okimiwitakawo amonkaatee-nirimi ikantakaan-tani. Eero apomeentsitawo amonkaa-yiteero ikantakaanani. ⁴ Ikaatzi itomintaari Tajorensi, ari rotsinampaa-yiteero jaawiki-jato. Tema awentaa-shirenka otsinampaan-tayityaari. ⁵ ¿Eenitatsima materoni rotsinampaero jaawiki-jato? Riitakira mateeroni awentaa-shiretaniri, kantatsiri: “Itomira Tajorensi irika Jesús.”

Ikenkithata-kaantziri Ishire tajorensi

⁶ Tema ipokaki Jeepatzii-totaa-rewo jaka kepatsiki. Roo kanteencha, teera apatziro ipokaki romitsiryaaan-tyaawo nijaa, tema otzimatyee rapaateero eejatzi rira, rowamahaeteri. Rootaki Ishire tajorensi kenkithata-kaantakirori jempe okanta-kota iroka. Okaatzi ikenkithata-kaantziri rirori, kyaariperori iroka. ⁷ Tema mawa rapiitee-takiro ikanteetzi Itomira Tajorensi irika. ⁸ Etanakawori rootaki Ishire tajorensi kenkithata-kaantatsiri. Apiteta-tsiri, riitaki Tajorensi ñaawaeteensi romitsiryaa-paeteta-kahanki Jesús. Mawatatsiri, riitaki Tajorensi ñaawaeteensi ikenkithata-kotzi-rowanki Jesús jempe ikantyya rowamahaeteri. Tee opaashinitzi ikantee-tziri, oshiyakaa-wentaansi iroka.† ⁹ Tema akemijantziri atziripaeni okaatzi ikantayitziri, rootaki amaperoteri akemijanteeri ikanteeri Tajorensi. Iroka ikantaki ikenkithata-kotziri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ikantzi: “Riitaki Notyomi irika.” ¹⁰ Itzimi-rika kemijanteeriri Itomi Tajorensi, riitaki kemathateerori omaperotatyaa okaatzi ikantakiri Tajorensi. Riima kaari kemijanta-tsini, itheeya-nitakaakari Tajorensi, tema itheenakairo iñaani ikantakiranki “Notyomi irika Jesús.” ¹¹ Iroka ikantee-takiri: Riitaki Tajorensi kantakae-yaawoni añaashiretan-teeyaari, tema awentaari Itomi. ¹² Ikaatzi aapatziyee-yaarini Itomi aritaki rañaashiretee. Riima kaari aapatziyee-yaarini Itomi Tajorensi, eero rañaashiretee.

Ayoyitee ashi owaero añaashire-yitee

¹³ Tema pawentaari eeroka-paeni Itomi Tajorensi, pikemijanteeri. Rootaki nojankinatan-tzimirori iroka ari okantyya piyoperotan-tyaari ashi powaero pañaayitee paata.‡ ¹⁴ Awentaa-shireteeyaari Tajorensi, tema ayoyitzi ikemayitee aririka amanakoyiteero jempe okanta ikowa-kaeri rirori. ¹⁵ Ayoyiteera ikemae Tajorensi aririka amaniri, ayotzita eejatzi ari imatakaero okaatzi akowa-kota-kiriri. ¹⁶ Aririka piñeeri eeroka apaani noyemijantzinzin-karite tzimatsiri rantani, pamana-kotyaaari, aritaki rañaashireta-kahaeri Tajorensi. Riitaki nokanta-kotzi jaka tzimatsiri rantani kaari maperota-chani okaariperote. Tema tzimatsi kaari-perori kowaenkata-tsiri. Kaarira nokenkithata-kote. Tema tee

* **5:7** Eenitatsi jankina-rentsi ikanteetzi: Mawa ikaatzi ñaawaeta-tsiri inkiteki: Ashiteeri, Ñaantsi, Ishire. Irika kaatatsiri mawa, apanira ikanta. Paminiro: inashiyita ñaantsi-paeni † **5:8** Okaatzi kanta-kota-chari jaka, riira ikenkithata-koetzi: “Ishire tajorensi, Nijaa, Iraantsi. Ikaatakira mawa, tee opaashinitzi oshiyakaa-wenta-chari.” Ikwatzii jaka Juan, riyotako-peroeteri Jesús omaperotatyaa Itomitari Tajorensi. Tema mawa okaatzi rapiitee-takiro ikenkithata-koetziri, ikanteetaki: “Itomi Tajorensi irika Jesús.” Etanakawori, roota-perotaki Ishire tajorensi yotakaa-yiteeriri Rotyaantaa-rewote Jeepatzii-totaa-rewo riyotaan-tayite. Apiteta-tsiri, rootakira “Nijaa” oshiyakaa-wenta-chari romitsiryaa-kahanki Jesús. Rootaki ikenkithata-perotakiri Tajorensi, jankinateen-chari Mt. 3.16-17. Mawatatsiri, rootaki “Iraantsi” oshiyakaa-wentacha rapaatakiro rira Jesús rowama-hae-tanta-kariri. Rootaki ikenkithata-perotakiri Tajorensi ijeekan-takari-ranki Jesús ochempiki ikenkitha-waeta-kaeri Moisés eejatzi Elías jempe okantyya rowamahaeteri. Roo jankinateen-chari Lc. 9.31-35; Jn. 12.27-33. ‡ **5:13** pawentaari: waerontsi

okameethatzi amana-koteeri antakirori maperotzirori okaariperotzi. ¹⁷ Nokenkithata-kotakiro “kaari-perori kaari maperota-chani,” teera nokantatzii kameethatatsi iroka. Maawoeni kaari kameethatatsi, tee okameethatzi antayitero. Roo kanteencha tzimatsi kaari-perori kaari kowaenkata-tsiri.

¹⁸ Ayoteeyini tee ranta-piinteero kaari-perori ikaatzi itomintaari Tajorentsi. Riitaki Jeepatzii-totaa-rewo aminakowenteeri, eero ikemaatsita-kaantaari Kamaari.

¹⁹ Tema ayoyitee aaka rashiyitee Tajorentsi. Riima jaawiki-jatzi, riitakira ashitaari Kamaari, ipinkathari-wentziri maawoeni.

²⁰ Tema ayoyitee ipokaki Itomi Tajorentsi, riitaki kemathata-kaayiteerori kyaariperori. Rootaki amatantaawori ayoteeri iiteetziri “Kyaariperori.” Aapatziyaari Kyaariperori, tema aapatziyakari Itomi, riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Riitaki Tajorentsi iiteetzi “Kyaariperori,” iiteetziri eejatzi “Kañaaniri.” ²¹ Notyomi-paeni, paamawentyaari pipinkathatziri-kari tajorentsi-niro-paeni. Kyaariwé.

APITETA-TSIRI ROJANKINARI JUAN

Wethataantsi

¹ Reewarite kemijantzinkari-paeni naaka jankinatzi-mirori iroka. Eeroka nojankinatzi owaetakaantziriri “Iyoshiitaa tsinani eejatzi otomi-paeni.” Eeroka netako-perotani, tema ari akaatzi akemijanteero kyaariperori. Teera apatziro naaka netakotzimi, tema retakoproteemi eejatzi maawoeni yotayiteeroni kyaariperori.* ² Ari okantari, oejokiroteeyaawo kyaariperori, ashii owaero. ³ Okantashitzimaetyaa ineshironka-yiteemi Ashiteeri Tajorentsi, ikaminthaa-yiteemi, kameetha pijeeka-yitee. Ari ikimitemiri eejatzi Itomi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, piyotako-yiteero kyaariperori petakotawakaantayiteeyaari.

Poejokirotyaawo riyoteemiri Jeepatzii-totaa-rewo

⁴ Osheki nokimo-shiretanaki noñaayitakiri pitomi-paeni imata-piinta-nakiro kyaariperori, imatanakiro ikantakaan-takiri Ashiteeri. ⁵ Tsinani, (tema ari nowaetakaantzimi eeroka-paeni piyemijantzinkaritzii janta), teera nomapoka-tzimi nokaman-tzimiro iroka nojankinata-kimiri. Tema rootaki nokenkishiryaa-kaemiri okaatzi nokaman-tayita-kimiri owakira pikemijanan-tanakari. Iroka okanta: Oztimatyee etakota-wakaeyaa. ⁶ Aririka antapiinta-neero ikantakaantani Ashiteeri, aritaki amataneero etakotawakaapiinteeyaa. Rootaki nokanta-kaanta-kimiri panta-piinta-yiteero okaatzi pantayita-nakiri owakira pikemijanan-tanakari. ⁷ Tema tziimayitatsi nimaeka osheki amatawitaniri. Ikantayitzi: “Tee ratzirita-paentzi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.” Theeri irika ñaawaetzirori iroka, ijaneentani irika Jeepatzii-totaa-rewo. ⁸ Paamawentyaa, pipakaero-kari okaatzi niyotaa-yitakimiri. Tee nokoyi paminaa-shiwaeteeyaa, eero piñeero pinintahaeyaawo paata ipineeteemiri. ⁹ Ikaate tziimpinatzi, kaari oejokirotyaawoni riyotaanta-paentziri Jeepatzii-totaa-rewo, teera raapatziyari Tajorentsi. Riima ikaatzi oejokirota-kawori riyotaanta-paentziri Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki matakirori raapatziyari Ashiteeri, ari ikimitzi-takari eejatzi Itomi. ¹⁰ Itzimi-rika areetemini janta, opoñaashityaa ikoyi riyoteemiro inashi-waeta-chari kenkitha-rentsi, eero pishinetziri ijeekawankotemi. Eero piwethatyaari eejatzi. ¹¹ Tema aririka piwethatyaari, ikimitaka pakakota-tyeerimi iyaari-peronka okaatzi rantziri rirori.

Nokoyi noñeeyimini

¹² Eenitatsi osheki nojankinatemiri, roo kanteencha teera apatziro nokoyi nojankinatemiro, tema nokowatzii niyaata-shitemi noñeemi, nokenkitha-waeta-kaemi, akimo-shiretan-tyaari.

¹³ Rowethatee-yimini owaetakaantani “otomi-paeni pitsiro iyoshiitawo.” Kyaariwé.†

* **1:1** “Iyoshiitaa tsinani eejatzi otomi-paeni,” riira oshiyakaa-wenta-chari kemijantzinkari-paeni ikaatzi piyotachari nampitsiki. Tee rojankinee-tziro kofaatziro iwaero, tema omanaakaashitaatsi, eero iñaanteetawo iroka jankina-rentsi, tema aritaki riyateet-tanaki janta ijeekaeeyinira rowajanki-tahaeteri kemijantzinkari-paeni ikaatzi nampitawori janta. † **1:13** “Otomi-paeni pitsiro iyoshiitawo,” riyitaki oshiyakaa-wenta-chari kemijantzinkari-paeni ikaatzi piyoyita-chari jempe inampitawo Juan jankinatzirori iroka.

MAWATATSIRI ROJANKINARI JUAN

Wethataantsi

¹ Reewarite kemijantzinkari-paeni naaka jankinatzi-mirori iroka. Eeroka nojankinatzi Gayo, netako-perotani eeroka. ² Netakotani, namanakotzimi piñaantyaawori otzimi-motemi kowityee-motzimiri koñaatziro. Namanakotzimi eejatz piñaantyaawori pitekatsiwathate kameetha. Tema niyotzi kameetha-rika pikanta poshiretanaa. ³ Ari nokimo-shire-perotaki noñaakiri rareeyitaka noyemijantzin-karite-paeni ikamanta-paakina roojatzi pikanteeyani eeroka poejokirotawo kyaariperori. ⁴ Tekatsira otsipa awijironi nokimo-shiretanaki, nokemakira roejokirotanakawo kyaariperori ikaatzi nokemijanta-kaayiteeri naaka.

Ikimo-shire-wenteeri Gayo roemaanta-piintaki ipankoki

⁵ Netakotani, pimatakiro eeroka tampaatzikata-tsiri pamitako-yitakiri noyemijantzin-karite-paeni ikaatzi awijayita-tsiri janta pijeekinta, okantawitaka tee piñaayi-witari paerani. ⁶ Ikenkithata-koyitakimi rikanti-paeni jaka ipiyoteeyanira noyemijantzin-karite-paeni jempe okanta petakoyitakari. Tema rantawaeta-kaani Tajorentsi irika-paeni, ari otampaatzikatzi pipayiteri kowityee-motariri aririka piñaayiteri. ⁷ Tema riyaayitatzii irika-paeni ikenkithata-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo, tee raawakotziri ipashiyi-witakariri kaari kemijanta-yitatsini. ⁸ Rootaki apayitan-tyaariri aakapaeni okaatzi kowityee-motariri. Ari okantyya atsipatan-tyaariri akenkithatakoyiteero kyaariperori, ikemakoe-tantyaawori.

Itheenka-kiro ñaantsi Diótréfes

⁹ Nojankina-witakanari paerani piyoyita-chari pinampiki. Roo kanteencha Diótréfes itheenkakiro nojankinari. Ikimita-kaanta-shiwaetaka riiperorimi rirori. ¹⁰ Rootaki nokamantan-tapaakiri janta okaatzi rantakiri irika. Ikantako-waeta-shitakina. Teera apatziro iroka, tema osheki imaninta-shireta-waetakiri noyemijantzin-karite-paeni, tee ishinetantzi raakameethata-wakae-yityaa. Romishitowa-yitakiri eejatz ipiyota-piinta kemijantzinkari-paeni.

Kameetha ikenkithata-koetakiri Demetrio

¹¹ Netakotani, eero pimatziro eeroka kimitawori iroka kaari-perori. Tema rootaki pimata-piintee kameethata-tsiri. Ikaatzi anteeroni kameethari, riitaki rashitaari Tajorentsi. Rooma ikaatzi antzirori kaari-perori teera riyotziri Tajorentsi. ¹² Riima irika Demetrio, maawoeni ikenkithata-koteeziri kameetha. Tema okaatzi ranta-piintziri, roñaahanta kyaariperori irika ikanta-kotee-tziriri. Ari nomatzi-takawo eejatz naaka, najahaa-wentari. Piyoteeyini eeroka-paeni okaatzi nokantziri kyaariperori irika.

Oweyaan-tawori wethataantsi

¹³ Eeniwitacha osheki nojankinatemiri, roo kanteencha teera apatziro nokoyi nojankinatemiro, ¹⁴ tema nokowatzii niyaate noñeemi, okini akenkitha-waeteeyini. Okantashitzimaetyaa pijeekayite kameetha. Rowethate-yimini jaka akaayitzira. Powetha-yiteenari eejatz ikaatzi jeekatsiri janta.

ROJANKINARI JUDAS

Wethataantsi

¹ Naaka Judas jankinatzi-mirori iroka. Naaka romperatani Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Naaka rirentzi Jacobo. Eeroka-paeni nojankina-yitzini rashiyitaari Ashiteeri Tajorentsi, pikaatzi ikaema-shire-yiteemi. Eerokay-itaki raminako-wenteeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.* ² ¡Okantashitzimaetyaa ineshironka-peroe-teemi, ijeekakaa-peroe-teemi kameetha, retakoperoteemi!

Yotaanta-shiwaeta-chari (2 P. 2.1-17)

³ Netakoyitani, nokowawitaka nojankinata-kotemiro jempe okanta awijako-shire-yitan-taari aakapaeni. Roo kanteencha okowa-perotatyaa nimaeka nojankinata-kotemiro jempe okanta-kota pishintsi-tan-tyaariri kemijantzinkari-paeni, ari okantyyaa roejokirotan-tyaawori okaatzi riyotahae-teeriri. Ashi rowaero ikemijanteero ikaatzi rashitaari Tajorentsi.†

⁴ Tema eeniyitatsi atziri romanakaashitani-ki rojatekan-tayitaka. Theenka-tajorentsitananiri irikapaeni, ikenkithata-kaanta-shiwaetaka, ikantayitzi: “Retakotani irika Tajorentsi, kameethatatsi antayitero akowayitzi, kameethatatsi eejatzi amayempi-waete.” Irika-paeni ñaawaeta-kirori iroka ñaantsi, imanintakiri Tajorentsi, apaniroeni romperatanta. Ari ikimitakiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Rootaki ikenkishiryaaantakari paerani Tajorentsi rowajankiteeri irika-paeni.

⁵ Nokoyi nokenkishiryaa-kaemiromo okaatzi piyoperotee-yirini. Itajonkawenta-perotakiri Tajorentsi ikaatzi rashitari rirori, irika-paeni roemishitowaeri Apatantoniki, roo kanteencha rapathakiro-ryaakiri ikaatzi theenka-tajorentsiten-tsiri. ⁶ Ari ikimitakari Ronampiripaeni Tajorentsi maninta-kirori inampi, kaari jatakaeroni ipinkathari-wentante kameetha. Okimiwitaka roojota-kota-tyeerimi Tajorentsi jempe otsirenikaakitaki, ari royaawentari rowajankitahae-teeri paata omonkaata-paakyaa-rika kitejeri kowaenkata-tsiri.‡ ⁷ Ari ikimitakari paerani Paamaarini-jatzi, Katsimaanirijatzi eejatzi ikaatzi jeeka-nampitziiriri. Osheki kaaripero-shire-yitatsiri, mayempi-waeta-tsiri, thawinata-wakaa-waeta-chari. Rowajankitaanteetakari paamari. Arira ñahaetzirori oeta awijimo-yiteerini kimityaarini irika-paeni rowajankitee-tantee-yaari paamari kaari tsiwaka-nita-tsini.

⁸ Ari ikimita-yiteeyaari irika-paeni kenkithata-kaanta-shiwaetaniri, kenkishiryaa-kaanta-shiwaeta-chari, kowa-shiwaeta-kawori kaariperoyitatsiri, theenka-waetaniri. Tee ithaawan-teeyaari ikiji-matziri ronampiripaeni Tajorentsi otzimi-motziri ishintsinka.

⁹ Rootaki kaari imatajeetzi Miguel, reewarite ronampiripaeni Tajorentsi, tee riyakatzi rirori ñaana-minthatziri Kamaari ikenkitha-waeta-kotziri Moisés ikamanta-paentari. Apatziro ikantaki Miguel: “Riitaki Nowinkatharite kijimini.” ¹⁰ Riima irika-paeni atziri riyakataki kaari riyotaa-jeetzi. Tema okaatzi riyotashi-witari rirori-paeni okimitawo riyota-ninka ipireetari. Riitaki thonkawaetacha apaniroeni.

¹¹ ¡Ashironkamatsiteriini! Tema rantakiro kimitawori rantakiri paerani Cain. Ikinashi-waetaka ikimitakari Balaam, apatziro ikowa-shitaka

* **1:1** Jacobo = Santiago † **1:3** kemijantzinkari-paeni = kiteshireri ‡ **1:6** kitejeriki kowaenkata-tsiri = Ikitejerite Pinkathari

raantyaawo koriki. Ikimita-kotakari ikaatzi kamayiteen-tsiri ikoshekan-tantakari paerani Coré. ¹² Okimiwitakawo riimi pitsipooki-yitakimini rakiyoyitakimira. Tema itsipatashiyitzimi itheenka-tajorentsi-waetante, apatziro ikoyi rantayitero inimotziriri rirori. Ikimitakawo ochenkaan-ikizi menkori otajonkae-nkatziri tampyaa, eero opariyaanta inkani. Ikimitakawo pankirentsi tee okithokitzi omonkaa-paetewita okithokitan-tyaari, kamaperotaki, tema itzimponchakiryee-takiro. ¹³ Ikimitakawo okanta otamakaatzi inkaari oshimoryaata-kaashi-waetawo nijaa, rootaki imayitakiri irika-paeni roñaahan-tashi-waetakawo iyaari-peronka. Ikimita-kotakari pariyinkari ikemakaanta ithonkante, ari ikimita-yitee-yaari rirori-paeni ithonkaeyaa otsirenikaakitzira.

¹⁴ Riyyitakira ikenkithata-kotzi-takari paerani Enoc 7-tatsiri icharinitanakari Adán, ikantaki-ranki:

Pamini, ipokaki Pinkathari itsipatari oshekyaaantzi Ronampiri tajorentsite. §

¹⁵ Ipokaki ramina-koteero okaatzi rantayitakiri maawoeni.

Ipokaki rowajankiteeri theenka-tajorentsitantaniro okantakaan-tziro maawoeni okaatzi rantakiri.

Ipokaki rowajankiteeri kaari-pero-shireri ikaatzi ikiji-matakiri.

¹⁶ Irika-paeni kenkithata-kaanta-shiwaetaniri, kijimatan-taniri irikapaeni. Osheki itheeya-kowaetantaka. Rantayitziro ikowa-shiyitari rirori. Kantakaa-pero-waetaniri irika. Inintaa-thatan-takimiro riyotaan-tziri ikoyi raantashi-waetyaawo koriki.

Ikaminee-tziriri kemijantzinkari

¹⁷ Rooma eeroka-paeni, netakoyitani, pikenkishireeyaawo riyotaa-yitakimiri paerani Rotyaantaa-rewote Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁸ Tema ikantayitaki rirori: “Paata iweyaanta-paakyaawoni itzimayite theenkan-taniri-paeni, riitaki antashi-waetyaawoni iñaamata-shiyitari.” ¹⁹ Riyyitakira kantakaawori ikija-wakaan-teetyaari, apatziro ikenkishiryaa-kotawo jaawiki-jato. Tee ojeeka-shiretantari Ishire tajorentsi.

²⁰ Rooma eeroka-paeni, netakotani, powetsika-shireta-wakaa-yiteeyaa poejokirotan-tyaawori pikemijanta-piinta-neero Ñaantsi. Pamana-piintyaa jempe okanta iyotakaemiri Ishire tajorentsi. ²¹ Kijokiro poyiro retakotanka, poyaakoteero ineshironkatanka Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ashi owaero rañaakaa-yitee. ²² Pineshironkateri piyoteeri ikaate kijoshire-neenta-tsini. ²³ Itsipa, pikimita-kaantero eepichoki okantaka powawijaa-kotan-taariri itahaeyaami. Itsipa, otzimatyee pineshironka-yiteeri. Rooma iyaari-peronka, ikijaneentero. Ari pikanteerori ikithaataro ikaaripero-shiretan-takari, pikimita-kaantero pikijaneenta-tyeeromi. Pipinkiro iroka pimatziro-kari eeroka.

Weshiryaa-wentaantsi

²⁴ Athaamentee-yaari irika matzirori raminakowenta-yitee kaari atzimpina-shireta-waetanta, tema ikimita-kaantee tee amashiwaetyaa, rootaki omatantari athaamenta-waeteeyaa atsipataari tzimatsiri rowaneenkawo.* ²⁵ Athaamentee-yaari Tajorentsi apanita-tsiri, yotaniri, owawijaa-koteeri. Riitaki irika Tajorentsi tzimatsiri rowaneenkawo, rajahaa-wenteetari, omaperotayaa otzimi ishintsinka, pinkathari-perori

§ 1:14 oshekyaaantzi = 10,000; Ronampiri tajorentsite = kiteshireri. Iroka okaatzi iñaanitakari Enoc, tee opoñeeyaawo Jankina-rentsi-peroriki, tema otsipaki jankina-rentsi opoñaakawo, iiteetziro “Rojankinari Enoc.” * 1:24 tzipinari = antziwatyaa

irika, riitaki etakawo itzimaki tekiraata otzimayite maawoeni, roojatzi ikanta nimaeka, ashi rowaeta-tyeeroni. Kyaariwé.

ROÑAAYEE-TAKIRIRI JUAN

Roñaaahan-takiri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo

¹ Iroka okaatzi roñaaahan-takiri Tajorentsi jempe ikanta-kota Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riira Tajorentsi kantakaawori riyotan-tyaawori romperatani-paeni jempe okanta-kotyaa okaakitzi-mateen-tsiri ifiahaeteero. Rootaki rotayaan-tanta-kariri Tajorentsi Ronampiri ikamanteri Juan, romperatani Tajorentsi. ² Riitaki Juan kenkithata-kirori okaatzi ifiiaakiri. Iroka okaatzi ikenkithatakiri ifiiaani Tajorentsi, rootaki ikowakaan-takiri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ikamantantero. ³ Ikimoshireyitee ikaate ñaanateeroni iroka kamantaantsi, ari ikanteyaari eejatzi ikaate kemijanteroni. Ikimoshireyitee ikaate monkaayiteeroni okaatzi jankinateen-chari. Tema okaakitzi-mataki ifiiaantee-tyaawori.

Rowetheetari kemijantzinkari-paeni kaatatsiri 7 ipiyoyitaka

⁴ Naaka Juan jankinatzi-rori iroka. Eeroka nojankinatzi kemijantzinkari-paeni kaatatsiri 7 pipiyoyitaka janta inashiyita-chari nampitsi jeekatsiri Asia-ki. Tema añaatsi Tajorentsi nimaeka, riitaki etakawori paerani itzimaki, rooteentsi ipiye. Ineshironkayiteemi rirori, kameetha ijeekakaa-yiteemi janta. Ari ikimitemiri eejatzi iiteetziri “7 tajorentsi” itsipatakari inkiteki iwinkathari-mentoki. ⁵ Ari ikimitemiri eejatzi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tema kyaariperori irika okaatzi ifiiaawaetziri. Riitakira etanaawori rañahae ikamawitaka, riitakira pinkathari-wenteeriri maawoeni ikaatzi pinkathari-witachari jaka kepatsiki. Riitaki etakoyiteeri aakapaeni, ipeyako-yiteero ayaariperonka rapaatantakawori rira ikama-wenta-yitee.

⁶ Riitaki pinkatha-ritakaa-yitakaeri. Riitaki ompera-tajorentsita-kaayiteeri antawaetan-taanariri Tajorentsi Ashitariri. Riitaki otzimi-moteeri rowaneenkawo, riitaki pinkathari-perota-tsiri. Ashi rowaero rirori. Kyaariwé.

⁷ Pamini! Irika Jeepatzii-totaa-rewo, ikinapae menkoriki, maawoeni ifiiahaeta-waeri.

Imatzityaawo ifiieeri owathaa-merikita-kiriri.

Riraakoe-teeyaari maawoeni jaka kepatsiki, imatzityaawo kaari sheninkata-wakaa-chani.

Ari okantyaari. Kyaariwé.

⁸ Iroka ikantzi Awinkatharite Tajorentsi: Naakataki oshiyawori etawori jankina-rentsi, Naaka oshiyawori eejatzi oweyaantawori.

Añaatsi rirori, retakawo paerani itzimaki, riitaki piyaatsini paata. Riitaki Shintsi-perori.

Roñaaahantaka Itomi Atziri

⁹ Naaka Juan, pirentziyitaana piyemijantzinkari-ritee, ari akaatee-yakini amawetakiro akemaatsi-waetaka, ari atsipata-wakaa ipinkathari-wenta-yitee Tajorentsi. Eeniro nojeeki-ranki othampishiki iiteetziri Patmos nokenkithatziro ifiiaani Tajorentsi, nokamantantziro ikantakinari Jesús.

¹⁰ Okanta apaani kitejeri ipiyowenta-piinteetari Awinkatharite, eenitatsi ofiiaha-kinari Ishire tajorentsi. Nokemakiri notaapiiki iita kantanari, roshiyakawo tziwootaantsi ifiiaawaetzi, ¹¹ ikantakina: “Pojanatero okaate noñaayimiri. Rootaki potyaan-teniriri kemijantzinkari-paeni kaatatsiri 7

ipiyoyitaka janta inashiyita-kawori nampitsi jeekatsiri Asia-ki. Tema iroka 7 nampitsi: Efeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, Laodicea.”

¹² Ari nopithokanaka notaapiiki naminiri iita ñaanatanari. Noñaatziiri ootamentotsi-paeni rowetsikae-tziri ooro. Ikaatzi 7. ¹³ Roo kanteencha janta niyankineki ari rojatekaka apaani kimitakariri Itomi Atziri. Opamankakiri iitziiki iithaari. Ithaahtakiri roomomashite rowetsikaetziri. ¹⁴ Kitamaa-powaenkataki iitoki, kimiwitaka roomi iwitzi owisha, kitamaa-nikitaki roowaetaki jiriniki. Rooma rooki kimita paamari. ¹⁵ Poreryaayitaki iitzi, riwaetaki iporeryaatzi koriki itahaetziri. Okimiwaetakawo ñaani opoempaatzii nijaa. ¹⁶ Roteeyaki ompokiro-paeni rakoperoki, ikaatzi 7. Roemishitowa-kiro ipaanteki oshiyakawori ojataa-mentotsi, apimenete othoyempitzi. Ikimitakariri ipooki ooryaari ishipakiryaa-perotzi tampatzika-paete.

¹⁷ Ikanta noñaakiri, tyaanakina nokamanaki. Roo kanteencha ipampitantakinawo rakoperori, ikantana: “Eero pithaawantana, Naaka etawori, Naaka oweyaantyaawoni. ¹⁸ Naakataki kañaaniri. Nokamawitaka roo kanteencha ashi nowaero nañahae. Naaka matzirori otzimi-motana noshintsinka nashita-ryaan-tyaawori ikyaa-piintee-tziro sharinkaweniki, ari-taki omatakyaa eejatzi nashiteero. ¹⁹ Pojankinatero okaatzi piñaakiri, rootaki petanakyaaari okaatzi piñaakiri awijatsiri nimaeka, roojatzi okaate piñeeri awijatsiri paata. ²⁰ Ikaatzi ootamentotsi piñaakiri kaatatsiri 7, riitakira oshiyakaa-wentariri kemijantzinkari-paeni kaatatsiri 7 ipiyoyitaka janta inashiyita-kawori nampitsi. Ikaatzi piñaakiri ompokiro no-teeyakiri nakoperoki, kaatatsiri 7, riitaki oshiyakaa-wentariri ronampiri-paeni Tajorentsi tsipayitaariri kemijantzinkari-paeni kaatatsiri 7 ipiyoyitaka.”*

2

Kamantaantsi rotyaan-teeta-kiniriri 7 ipiyoyitaa kemijantzinkari-paeni: Kamantaantsi rotyaan-teetakiri Efeso-ki

¹ “Iroka pojankinate-niriri Ronampiri kemijantzinkari-paeni piyotachari Efeso-ki. Riitakira ñaanatziri oteyakiriri 7 ompokiro rakoperoki, ojatekaenchari niyanki ipaamatakira 7 ootamentotsi. Ikantziri:

² ‘Niyotziro okaatzi pantayitzi, jempe pikanta pantawaetaki, okaatzi pamawetakiri. Poonayitakari kaari-pero-shireri-paeni. Piñaanta-yitaari iitashi-waeta-chari, “Otyaanta-perori-paeni” yotaanta-shiwaeta-chari. Piyoteeri eeroka theeyinkari irikapaeni. ³ Eeroka kinantanariri, pamaweniwaenitzi, osheki pikemaatsi-waetaka rowajankitaa-wentee-tzimiro pawentaanaha naaka. Teemaeta poonawaetyaa.* ⁴ Roo kanteencha, eenitatsi yotapaen-chari, rootaki kaari kameethata-tsini. Iroka okanta: Pooka-nakiro eeroka-paeni petakotanta, tee pikameethatzi pikimi-witanakawo paerani. ⁵ Pikenkishireero jempe pikanta paerani owakira pikemijantanaki. Pookaero jempe pikanta nimaeka, pipiyakoteero panteero jempe pikantanaka owakirani pikemijantanaki. Tema eerorika pookaero, ari niyaata-shitakimi, naapithateemiri ootamentotsi jeekimota-kimiri janta. ⁶ Roo kameethatatsi pikijaneentakiro eeroka-paeni rantayitakiri ikaatzi kemijanta-neeriri riyotaan-tziri paerani Nicolás.

* **1:20** Eenitatsi kantatsiri irika-paeni “Ronampiri-paeni Tajorentsi” ikenkithata-koetziri jaka, ritaki atziri-paeni ikaatzi jewayiteeriri kemijantzinkari-paeni. Eeniyitatsi itsipa kantatsiri, riitaki kyaariperori Ronampiri-paeni Tajorentsi. * **2:3** pawentaana = waerontsi

Nomatzi-takari naaka. ⁷ Koyirori ikemathatero, ikemijantero Ishire tajorentsi ifaanatziri kemijantzinkari-paeni. Eenitatsi-rika otsinampaa-kironi, ari noshineteeri royaawo chochoki owañaan-tatsiri pankiteen-chari itajorentsi-pathateki Tajorentsi.’ ”

Kamantaantsi rotyaan-teetakiri Esmirna-ki

⁸ “Iroka pojankinate-niriri Ronampiri tajorentsite kemijantzinkari-paeni piyotachari Esmirna-ki. Riitakira ifaanatziriri etakawori, oweyaantyaawoni eejatzi. Riitakira ifaanatziri kamawiteencha roo kanteencha añahae eejatzi. Ikantziri:

⁹ ‘Niyotziro okaatzi pantayitakiri, eejatzi pikemaatsi-waetee-yarini, niyotzitawo pikowityaa-waetee-yirini, okantawitaka eeroka ashaahanta-shireri. Niyotzi eejatzi eenitatsi Judá-paeni janta theyako-waeta-kimiri. Iitashi-waetaka Judá-paeni, tema Kamaari ashiiyita-kariri. ¹⁰ Eero pithaawanta-shitawo okaate pikemaatsityaari. Tema rooteentsi piñeero eeniyitatsi janta jempe ikaate romonkyaa-kaante Kamaari. Ari pijeekiri okaate ¹⁰ kitejeri pikemaatsi-waetyaa, ifaanata-shireta-tziimira Kamaari. Roo kanteencha otzimatyee pikyaaryoo-shirete eeroka-paeni piyaata-kaero okantawitakyaa rowaetemi, tema paata aaritaki nañaa-kahaemi, okimiwaetee-yaawo namanthee-yitaa-tyeemimi.† ¹¹ Koyirori ikemathatero, ikemijantero Ishire tajorentsi ifaanatziri kemijantzinkari-paeni. Eenitatsi-rika otsinampaa-kironi iroka, eerowa ifneero ikemaatsi-waeteeyaa rapiiiteero ikamae.’ ”

Kamantaantsi rotyaan-teetakiri Pérgamo-ki

¹² “Iroka pojankinate-niriri Ronampiri kemijantzinkari-paeni piyotachari Pérgamo-ki. Riitakira ifaanatziriri otzimi-motziri rojataa-mento apimenetatsiri othoyempitzi. Ikantziri:

¹³ ‘Niyotziro pantayitziri, niyotzi pijeeki-motakiri ikaatzi ipinkathari-wentziri Kamaari. Roo kanteencha niyotzimi eejatzi kijokiro powanakina pawentaana, tee pookiro. Tee pookanakiro eeroka-paeni okantawitaka rowamaa-witee-takari Antipas noyemijantakaa-perotani kenkithata-kotakinari janta jempe ijeeki Kamaari.‡ ¹⁴ Roo kanteencha, eenitatsi yotapaenchari, rootaki kaari kameethata-tsini. Iroka okanta: Eeniyitatsi pikaateeyini kimitakariri Balaam riyotaantzi. Tema paerani Balaam, riyotaa-piintakiri Balac okantyaa ikaemashiryaa-tyaariri Israel-paeni rowakae-yaari ratsipeta-kaetani rashita-kaetariri tajorentsi-niro. Imayempi-waeta-kaakiri eejatzi. ¹⁵ Ari ikimitakiri eeniyitatsi eejatzi kemijanta-yitakirori riyotaantziri paerani Nicolás. ¹⁶ ¡Pookaero! Eerorika pipakahiro, ari niyaata-shitakimi nowayiriteri, rootaki nowayiritan-tyaariri ojataa-mentotsi shitowa-tsiri nopaanteki. ¹⁷ Koyirori ikemathatero, ikemijantero Ishire tajorentsi ifaanatziri kemijantzinkari-paeni. Eenitatsi-rika otsinampaa-kironi iroka, ari nopakiri royaawo omanaa-ntsita-tsiri iiteetziri paerani “Iitaka”. Ari nopakiri eejatzi apaani kitamaari mapi jempe ojankinataka owakirari waerontsi kaari riyoteetzi, apatziro riyoteero aakironi iroka mapi.’ ”§

Kamantaantsi rotyaan-teetakiri Tiatira-ki

¹⁸ “Iroka pojankinate-niriri Ronampiri kemijantzinkari-paeni piyotachari Tiatira-ki: Riitakira ifaanatziri Itomi Tajorentsi, kimitakaiworu rooki paamari, poreryaateen-tsiri iitziki. Ikantziri:

† 2:10 amanthee-rentsi ‡ 2:13 Kamaari = Yakatantaniri § 2:17 Iitaka = maná

¹⁹ Niyotziro pantayitziri, petakoyitantaka, pikemijantaki, pantawaetaki, oetzinaarikotaniri eeroka. Eekiro poetzinaarikotatyaawo nimaeka pawijakaa-nakiro pikantawita paerani. ²⁰ Roo kanteencha, eenitatsi yotapaen-chari, rootaki kaari kameethata-tsini. Iroka okanta: Paapatziyakawo eeroka-paeni tsinani iitachari Jezabel. Okantzi roori kamantantanirowa, roo kanteencha okaatzi iyotaan-takiri roori, osheki oetzimpina-shiretakiri nomperatani. Rootaki opoñaantari owakaayitakari ratsipeta-kaetani rashita-kaetariri tajorentsi-niro. Omayempita-kaawae-yitakiri eejatzi. ²¹ Ojamani noyaako-witakawo ookaeromi antayitakiri, roo kanteencha tee okoyi ookaero omayempi-waetzi. ²² Eerorika ooka-shitaawo, ari nomantsiyaa-kiniro jempe omayempitanta-piintaki, ari okemaatsi-waetyaari. Ari nokimita-kiriri ikaate mayempita-kironi. ²³ Ari nothonkayiteeri ikaatzi iyotaayitakiri. Rootaki opoñaan-tyaari riyotee maawoeni kemijantzinkari-paeni naakataki iyoshiretziri maawoeni, niyotzi oeta ikenkishiryaa-yitari, niyotzi oeta ikema-shire-yitziri. Ari okantyya noepiyan-teemirori okaatzi pantayitakiri eeroka-paeni. ²⁴ Rooma eeroka-paeni, tzmahaantapaetsiri janta Tiatira-ki kaari kemijantakironi okaatzi iyotaan-tashi-witakari, ero nokijathatzimi. Tema tee pimpankinawenta-waetyaawo okaatzi iyotaan-tashi-witakari iiteetziri “romanakaa-perotani Kamaari.” ²⁵ Roo kanteencha eeroka-paeni otzimatyeeera poejokirotena roojatzi nopiyan-takyaari. ²⁶ Eenitatsi-rika otsinampaa-kironi imonkaatero noñaani roojatzi oweyaanta-paakyaawoni, aritaki nomatakaakiri ipinkathari-wenteeri paata atziri-paeni. ²⁷ Ari oshiyakyaawo ikimitaakina Ashitanari naaka, imatakaa-kinawo ipinkatharitakaakina, ari ikimitakahaeyaari eejatzi rirori-paeni ipinkatha-ritakae-teeri.

Ari reewatan-teeyaari reshiro-kotzite.

Rijatzit thonkaerini iijaneentani, ikimita-kaanteeri ipookae-tziro chomo.

²⁸ Aritaki nopaeri naaka oshiyakariri ompokiro kitejemenkiri koñaata-paentsiri. ²⁹ Koyirori ikemathatero, ikemijantero Ishire tajorentsi ifaanaatziri kemijantzinkari-paeni.’’

3

Kamantaantsi rotyaan-teetakiri nampitsiki Sardis

¹ “Iroka pojankinate-niriri Ronampiri kemijantzinkari-paeni piyotachari nampitsiki Sardis. Riitakira ñaanaatziri iiteetziri ‘7 tajorentsi,’ oteeyakiriri 7 ompokiro. Ikantziri: ‘Niyotzimiro pantayitakiri, rowaetee-takaan-teetziri “aanshireri,” tema tee ari pikantyya, kamashireri eeroka-paeni.

² Pikakempi-shiretee. Piña-shintsityaa ero pikama-shiretanta. Tema Tajorentsi iñiuro okaatzi pantziri tee pimonkaa-tziro ikowakaemiri.

³ Pikenkishireero ikamantee-takimiri paerani, pimonkaatero. Pookaero panta-piintakiri. Eerorika pikakempitee, ari nomapoka-paemi nopiyeerika, nokimityaari romapokantzi apaani koshintzi. ⁴ Roo kanteencha eenitatsi eepichokiini janta pinampiki Sardis matakirori ikite-shiretzi. Riivitaki kimitakariri kaari oepatsiteroni iithaari, riitaki kameethataatsiri irika-paeni okantyya itsipatan-teenari nokithaatawo kitamaari. ⁵ Itzime-rika otsinampaa-kironi, aritaki nokithaateeri kitamaari rirori. Ero noshepoyiro iwaero itsipataari rojankinata-kotaka ikaate añaayitaa-tsini. Tema ari nokanteeri Ashitanari, eejatzi Ronampiripaeni Tajorentsi: “Ikemijantaana irika.” ⁶ Koyirori ikemathatero, ikemijantero Ishire tajorentsi ikantziriri kemijantzinkari-paeni.’’

Kamantaantsi rotyaan-teetakiri Filadelfia-ki

⁷“Iroka pojankinate-niriri Ronampiri kemijantzinkari-paeni piyotachari Filadelfia-ki:

Riitakira űaanatziri Tajorentsita-tsiriri, Kyaari-perori.

Riitakira iűaanatzi rowaetakiri romonkyaayiteeri atziri-paeni, riijatzi otzikayiteerini kaari ishineteete ikyaayite.

Ari ikimiteeyaari piwaejatzitini David.

Tekatsira shintsiterini omonkyaan-taatsiri, otzikayitan-taatsiri eejatzi.

Iroka ikantziri:

⁸ ‘Niyotziro pantayitziri. Pamini. Noshinetakimi pikyee, tekatsi otzikawa-kimini. Rootaki nomatakimiri teera paawyaashireta-waetee-yanitzi, roo kanteencha pimonkaata-kinawo noűaani, tee ikemaetzimi pikante, “Tee rashitana Tajorentsi.” ⁹ Riima irika-paeni kantashi-waeta-chari: “Naaka Judá-paeni.” Kaarimaeta Judá-paeni, tema riitaki rashiyitari Kamaari. Rootaki notziwerowa-kaantee-yaariri paata ipinkathayiteemi. Ari riyoteeri omaperotatyaa netakotakimi.* ¹⁰ Pimonkaatakiro nokaman-takimiri, nokantaki: “Pamawe-waenite.” Rootaki naminakowentan-teemiri eero iűaanta-shiretan-teetzimi. Tema eepichokita-paaki iűaantee-tantyaariri ikaatzi nampiyitawori kepatsiki. ¹¹ Rooteesini nopokimate. Kijokiro poyiro pikemijantakiri, eero paminaa-shiwaetanta pinintahaeyaawo ipineeteemiri, okimitee-yaawo ramantheetaa-tyeemimi.†

¹² Itzimi-rika otsinampaa-kironi iroka, ari ikimita-kaanteeri tzinkamintsi otzinkamipanke itajorentsi-pankote Tajorentsi. Ashi rowaero ijeekae. Ari nokenta-koteeniri iwathaki iwaero Tajorentsi, ari riyoteeri Tajorentsi ashitaari. Ari nokenta-koteeniri iwathaki owaero owakirari Aapatziyaweni, ari riyoteeri ijeekae irika inampiki Tajorentsi, otzimi areetaa-chani jaawiki opoűahae-yaawo inkiteki. Ari nokenta-koteeniri eejatzi iwathaki owakirari nowaero. ¹³ Koyirori ikemathatero, ikemijantero Ishire Tajorentsi ikantziriri kemijantzinkari-paeni.’”

Kamantaantsi rotyaan-teetakiri Laodicea-ki

¹⁴“Iroka pojankinate-niriri Ronampiri kemijantzinkari-paeni piyotachari Laodicea-ki. Riitaki űaanatziri iiteetziri ‘Kyaariwé,’ riitaki rawentaa-shireta-piinteetari iűaawaetzirowa kyaariperori. Riitakira űaanatziriri rowetsika-kaetakiri paerani iroka kepatsi. Iroka ikantziri:

¹⁵ ‘Niyotziro pantayitziri. Poshiyakawo kaari jaawaata-tsini, kaari katsinkaata-tsini. Nokoyiri naaka jaawaari. Eerorika ojaawatzi, katsinkaari nokoyiri. ¹⁶ Rooma pikimitakawo katsinkaeronkari nijaa, ari noowawentakimi. ¹⁷ Pikanta-piinteeyini eeroka-paeni: “Ashaahantakina, tekatsi nokowityee.” Roo kanteencha teera ari pikantyya, tema owashiretakowaetakimi, manintaa-rewo, ashironkaenkari, mawityaakiri, kankimerikiri. ¹⁸ Tema otzimatyee pikimita-kaanteero pamanan-taatyeerimi noorote itahaetakiri iporekyaa-perotan-tyaari. Aritaki pimatero pashaahantyya. Pikimita-kaanteero pamanantaa-tyeeromi kitamaari nithaari, eero pikanki-meriki-waetanta, pikaani-wenta-waetakiri. Pikimita-kaantero pamanantaa-tyeeromi naawintawo petsiyata-kotan-teeyaari pimawityaaki-waetaki. ¹⁹ Roo nametari naaka nokijathatziri netakotani, nowajankiteeri. Otzimatyeeera pikyaaryootee eeroka-paeni, pipiya-shire-yitee. ²⁰ Pamini, kimiwitaka nokatziya-tyeemi jantakiroki nokaemi nokyaan-tyaari. Eenitatsi-rika kemakinari inthomoeki, ishinetana-rika nokyee, aritaki atsipata-wakahae-yaari akiyota-wakaeyaa.

* 3:9 Kamaari = Yakatantaniiri † 3:11 amanthee-rentsi

²¹ Itzimi-rika otsinampaa-kironi iroka, aritaki itsipatee-na nopinkathari-wentante. Tema nomatakiro naaka notsinampaakiro, notsipataari ijeekamentoki Ashitanari nopinkathari-wentantee. ²² Koyirori ikemathatero, ikemijantero Ishire tajorentsi ikantziriri kemijantzinkari-paeni.’”

4

Thaamentaantsi inkiteki

¹ Okanta okaatapaaki iroka, noñaatzii ashitaryanaaka inkite. Rijjatzi apiitapaero iñaanata-paana noñaakiri inkaahanki poemata-paentsiri ikimitari tziwoorentsi. Ikantana: “Jame inkiteki ari noñaayi-mirori okaate awijatsini paata.” ² Ikanta niyaa-shire-tanaki inkiteki, noñaakiro jeeka-mentotsi, okimiwitakawo ijeekanta-piintari pinkathari-perori, owaneenkataka. Eenitatsi apaani jeekanta-kawori. ³ Tema irika jeekaen-tsiri shipakiryayitaki, ikimitakawo kityonkae-ronkatatsiri mapi karenikitatsiri. Itapotakari oye ijeeka-mentoki, ikimiwitakawo oye jaryaakitatsiri mapi karenikitatsiri.*

⁴ Eenitatsi eejatzi okaatzi 24 jeeka-mentotsi janta, rootaki ojataka-kiriri niyankineki jeekaen-tsiri. Ari ijeekayitakiri antaripero-paeni, kitamaayitaki iithaari, ooroyitaki ramantheeri. ⁵ Nokemakiro ookatha-rentsi morekaneen-tsiri opoñaanakawo jeeka-mento-tsiki. Tema eenitatsi janta 7 ootamentotsi onthoteen-chari, riitaki omontetakari jeeka-mentotsi. Riitaki oshiyakaa-wentziri liteshirete Tajorentsi, kaatatsiri 7.

⁶ Eenitatsi inkaari omontetakari jeeka-mentotsi, kiteshaa-nikitaki. Eenitatsi 4 inkite-weri katziyeen-chari, riitaki tapotakirori iroka jeeka-mentotsi. Roo kanteencha irika inkite-weri eenitatsi osheki rooki, rootaki raminantari jempe-rika-paeni, raminantawo eejatzi itaapiiki.† ⁷ Apaani inkite-weri roshiyakari manitzi. Itsipa roshiyakari antari ipireetari. Itsipa atziripootaki. Riima Itsipa roshiyakari rewowaeta pakitha.‡ ⁸ Opoñaashitaka otzimayitanaki ishiwanki irika inkite-weri, 6 ishiwanki tzimayitaneentsiri. Eenitatsi osheki rooki iwathaki, otzimitanaka rooki inthomeeki iwathaki. Riitaki oetzinaarikota-nakawori romampaa-piintaka, kitejeri eejatzi tsireniriki, ikantzi:

Tajorentsi, Tajorentsi, Tajorentsi irika Tajorentsi, Shintsi-perori.

Riitaki añaatsi nimaeka, riitaki etakawo paerani itzimaki, rooteentsi ipiye.

⁹ Ari ikanta-piintatyaa irika-paeni inkite-weri iweshita-ryaawentari jeekaen-tsiri, kañaaniri, ikanteeyini: “otzimi-motzimi eeroka powaneenkawo.” Ikanta roñaahan-takiro irika-paeni ipinkathata-piintakiri, ipasoonki-piintakiri, ¹⁰ imatanakiro eejatzi 24 antaripero-paeni rotziwerowa-shita-nakari jeekaen-tsiri, kañaaniri. Iweshiryaa-wentanakari, ramantheerii-mota-nakari ipanakiri ramantheeri pinkathari ijeekakira. Ari iñahaetzirori omaperotatyaa ipinkathariritzi irika jeekaen-tsiri, tema imataawitawo antaripero-paeni ipinkathari-wentantzi rirori. Ikantee-yanakirini:

¹¹ ¡Nowinkatharite! ¡Tajorentsi!

Rootaki kameethatatsi otzimi-motzimi eeroka powaneenkawo, ipinkatheetzimi, otzimi-motzimi pishintsinka.

Eeroka wetsika-yitakiro maawoeni, tema eeroka kowashiteen-chari otzi-mayite powetsikani.

* **4:3** kityonkaeronkatatsiri karenikitatsiri = jaspe, cornalina; jaryaakitatsiri karenikitatsiri = esmeralda † **4:6** kiteshaa-nikitaki = cristal ‡ **4:7** antari ipireetari = becerro, toro, shirampari vaca

5

Jankina-rentsi eejatzi Ipireetari

¹ Noŋaatziri irika jeekaen-tsiri jeeka-mento-tsiki, roteeyaki rakoperoki apaani jankina-rentsi. Kameetha apineetaka, ⁷ okaatzi rapiitee-takiro otsirekae-takiro eero rapinee-ryaan-teetawo. ² Noŋaatzii apaani Ronampiri Tajorentsi tzimatsiri ishintsinka, shincheenkari iŋaawaetzi, ikantzi rojampiantzi: “¿Litaka ishinetee-takiri rotsireka-ryeero iroka jankina-rentsi, opoŋaashityaa rapinee-ryeero?” ³ Tekatsi materoni rapinee-ryeero iŋaanatantyaawori. Tekatsi inkiteki, eejatzi tekatsi kepatsiki, ari okimitakari eejatzi sharinkaweniki, tekatsi apineeryeeroni iŋaanatantyaawori. ⁴ Antawo niraanaka, tema tekatsi materoni rapinee-ryeero iŋaanatantyaawori. ⁵ Ari ikantana apaani antariperori: “Aritaki piraaka. Pamini. Eenitatsi matzirori otzimi-motziri itajorenka, riitaki materoni otsireka-ryeero, rapinee-ryeero. Riitaki apaani charinita-kariri Judá, iiteetziri ‘Manitzi.’ Riijatzi charinitariri David. Riitaki ikowakahaetakiri imatero.”

⁶ Opoŋaa-shitaka noŋaaki apaani ipireetari. Ikatziyaka niyankineki ojeekaki jeeka-mentotsi, rojatekakari inkite-weri-paeni, eejatzi antariperopaeni. Kimiwitaka irika ipireetari aritaki rowamaa-witee-takari paerani. Eenitatsi okaatzi ⁷ ichée. Eenitatsi eejatzi ⁷ rooki. Riitakira oshiyakaa-wenta-chari ⁷ Tajorentsi, ikaatzi iŋahaeteeri maawoeni kepatsiki.*

⁷ Ikanta ipireetari riyata-shita-nakiri jeekaen-tsiri iwinkathari-mentoki, raapaakiro jankina-rentsi roteeyakiro rakoperoki. ⁸ Tema maawoeni irika ⁴ inkite-weri eejatzi antariperopaeni, rotziwerowa-shita-nakiri ipireetari, ipinkathata-nakiri. Tzimayitatsi iwiyompiri-mento-paeni. Tzimayitatsi iyajanka-patharite itaayitakiri rowetsika-ŋakita-shitakiro ooro, rowayitakiro janta. Tema iroka kajanka-pathari rootaki oshiyakaa-wenta-chari ramana-piintani ikaatzi rashiyitaari Tajorentsi.† ⁹ Ari romampahae-tanakawo owakirari mampaantsi, romampaa-kotari ipireetari, ikantzi:

Eeroka riiperori, ishinetee-tzimi poteeyiro jankina-rentsi, eeroka otsireka-ryeeroni,
Eeroka apaatakirori pira ratsipeta-kahae-takimi, pipinako-wenteeri atziripaeni rashitan-taariri Tajorentsi.

Aripaete rashiyitaari Tajorentsi ikaatzi sheninkata-waka-yitachari jempe-rika-paeni, ikaatzi kemathata-wakaawori iŋaani jempe-rika-paeni, ikaatzi nampiyitawori jempe-rika janta, ikaatzi ipinkathari-wentee-tziri jempe-rika-paeni.

¹⁰ Eeroka kantakaawori ikimitan-taariri Ompera-tajorentsitaawo, ipinkathari-wentziri Tajorentsi.

Riitakira pinkathari-wenteerini jaawiki-jatzi-paeni.

¹¹ Opoŋaa-shitaka noŋaaki osheki Ronampiripaeni Tajorentsi piyowenta-paakawori jeeka-mentotsi, jempe ijeekaki inkite-weri-paeni eejatzi antariperopaeni. Ari ipiyo-perotee-yapaakani osheki, oshekini Ronampiripaeni Tajorentsi. ¹² Ikanteeyini:

Irika ipira ratsipeta-kaawitee-takari, riitakira riiperota-tsini otzimi-motantyaariri itajorenka, rashaahawo, riyotani, ishintsinka, ipinkathanka, rowaneenkawo, eejatzi iweshiryaa-wentanka.‡

¹³ Nokematzi romampahae-yanakani maawoeni jeekantawori inkite, kepatsi, inkaari, sharinkaweni. Ikanteeyini:

Irika jeekaetsiri jeeka-mento-tsiki, itsipatakari ipireetari,

* 5:6 8, 9, 13 ipireetari = cordero † 5:8 rashiyitaari Tajorentsi = kiteshireri ‡ 5:12 ipira = Cordero

aweshiryaaawentyaari irika, pinkathataa-rewo irika, otzimi-motziri rowa-
neenkawo,

ipinkathari-wentantzi, ashi rowaero.

¹⁴ Riitakira inkite-weri-paeni apiipiintzirori ikantzi, “Kyaariwé.” Ri-
ima antaripero-paeni rotziwerowashiteeyakarini ipinkathatee-yirini irika
kanteetaa-chani.

6

Itsireka-ryeetakiro

¹ Okanta noñaayiri Ipireetari itsireka-ryaanakiro etanakawori rotsirekae-
takiro. Ari ishinchee-nkatanaki iñaawaetanaki apaani inkite-weri kaatat-
siri 4, okimiwitakawo ookatha-rentsi, ikantzi: “¡Pipokil!”* ² Naminaki,
noñaatziiri ishiyapaaka apaani kitamaari ikyaakoetari, eenitatsi kyaakota-
kariri roteeyakiro iwyaaani. Ramantheetee-tawakiri, jataki rowayirityaa,
ithonkante.†

³ Ikanta Ipireetari itsireka-ryaanakiro otsipa, apiteta-tsiri. Ari
iñaawaetanaki itsipa inkite-weri kaatatsiri 4, ikantzi: “¡Pipokil!” ⁴ Ari ishiya-
paaka itsipa ikyaakoetari kityonkari, iipaetawakiri antawo owathaa-
mentotsi kyaakota-kariri. Riitaki rowaetaki roka-kaeri atziri-paeni ijeeki
kameetha kepatsiki. Roojatzi opoñaan-tanakari rowamaa-wakayita.

⁵ Ikanta Ipireetari itsireka-ryaakiro otsipa, mawatatsiri. Ari iñaawaetanaki
itsipa inkite-weri, ikantzi: “¡Pipokil!” Ari naminaki, noñaatziiri ishiya-
paaka itsipa ikyaakoetari chenkari, roteeya-kiro itena-mento kyaakota-
kariri. ⁶ Nokematzii ñaawaeta-neentsiri ikatziyee-yakanira inkite-weri, ikan-
teetzi: “Pipimantayite eepichokiini piwankiri, pipinatakaa-perotyaaawo,
tema tee otzima-perotzi. Aritaki paaki osheki koriki apaani kitejeri, roojatzi
iñahaetan-takyaawori antawo tashetsi. Roo kanteenchá eero powaariperotz-
itawo pankirentsi jempe raayitee-tziro imiriteetziri, jempe raayitee-tziro
eejatzi yeenkantsi.”‡

⁷ Ikanta Ipireetari itsireka-ryaakiro otsipa. Ari iñaawaetanaki itsipa
inkite-weri, ikantzi: “¡Pipokil!” ⁸ Ari naminaki, noñaatziiri ishiya-paaka
itsipa ikyaakoetari kiteriri, iiteetziri “Kaamanitaantsi” kyaakota-kariri.
Ari itsipatakari iiteetziri “Sharinkaweni.” Irika iiteetziri “Kaamani-
taantsi” ishinetee-takiri rowamaayite osheki jaawiki-jatzi-paeni. Eeeniyitatsi
rowamaa-kaantakiri rowathaan-teetyaari ojataa-mentotsi, eeniyitatsi aayi-
teri itashe, itsipa aayitakiri mantsiya-rentsi, itsipa ratsika-yiteri katsimari
piratsi.§

⁹ Ikanta Ipireetari itsireka-ryaakiro otsipa. Noñaatzii oponkitziki taamen-
totsi ishire-paeni ikaatzi rowamaa-wentee-takiri ikyaaryootzi ikenkithata-
koteero iñaani Tajorentsi. ¹⁰ Riitaki kaemayita-neentsi shintsini, ikan-
teeyini: “Nowinkathari-perote, Tajorentsi, Kyaarperori. ¿Jempe-paetema
okaate poyaawentyaa okantyya pipiyako-wentan-tenari, powajankitaa-
yiteeri jaawiki-jatzi-paeni?” ¹¹ Ikanta iipaetakiri kitamaari kithaarentsi
ikithaatyya, ikantziri: “Piyata-kaero pimakoryaawaki roojatzi rareetan-
takyaari pirentzi-paeni pitsipatakari pantawaetaki. Tema otzimatyee rowa-
maeteri rirori-paeni roshiya-koteemiro eeroka-paeni.”

* **6:1** Ipireetari = Cordero † **6:2** ikyaakoetari = caballo ‡ **6:6** Rootaki ikantee-takiri
jaka: “Pipimante apamotoki-roeni opane trigo okaate opinatyaa apaani koriki denario. Pipimante
mawamotoki-paeni opane cebada okaate opinatyaa apaani koriki denario.” § **6:8** eeniyitatsi = 1/4

12 Noñaatziiri Ipireetari itsireka-ryaakiro otsipa, yotapaaka apaani ithonkan-tyaawori. Ari omapoka-nakari antawo omoyeka. Tsiwaki-matanaki ooryaa, tsirenikaakitanaki. Kityonkatanaki kashiri roshiya-nakawo irantsi.* 13 Ari ipariyayitapaaki ompokiro, ikimiwita-nakawo opariyayitzi irakakiri chochoki oteka-kitziro antawo tampyaa.† 14 Tee okoñaatane inkite, okimita-nakawo apineeta-hanki antawo tsipana. Tee iñahaetaneero ochempi-paeni thonkanaka otaanka-yitanaki eejatzi othampishi-paeni. 15 Omaneeya-nakani atziri-paeni impeeta-mooki. Ari ikaatzi romanee-yanakani maawoeni, pinkathari-paeni, riiperori-paeni, reewari-paeni owayiri-paeni, ashaahantaniri-paeni, shintsiri-paeni, omperataa-rewo-paeni, jeekashi-waetaniri-paeni, maawoeni. 16 Irika-paeni omanayita-noonchari ikaema-kaemata-nakiro ochempi, mapipaeni, ikantzi: “Patsinakae-yinani. Pomanina eero noñaantawo jeekaen-tsiri iwinkathari-mentoki. Pomanina eero noñaantari iyatsimanka Ipireetari. 17 Tema monkaa-paeteta-paaka iyatsimanka. ¿Eenitatsima amaweteeroni?”

7

144,000 ikentakoztiri ipankaki

1 Okanta okaatapaaki iroka, noñaaki ikatziyayita 4 ronampiripaeni Tajorentsi jempe-rika owatzichentetapaa kepatsi. Riitaki otzikayitakirori antawo tampyaa. Rootaki kaari iñeetantawo otamakaata-kaero inkaari, tee iñahaetziro eejatzi owaha-pana-yitero oshi inchato. 2 Ikanta noñaaki eejatzi itsipa Ronampiri Tajorentsi itonkaa-paaki ishitowapintzira ooryaa. Riitaki amakirori ikentakomento Tajorentsi, Kañaniri. Icherapaaki iñaanata-paakiri 4 ronampiri Tajorentsi. Tema irika-paeni 4 ronampiri Tajorentsi, otzimi-motziri ishintsinka, ishinetee-takiri rowariperotero kepatsi eejatzi inkaari. 3 Ikantapaakiri: “Paata powaariperotziro kepatsi, inkaari, inchato-paeni, nopothota-wakiriita nokentako-tawakiriita ipankaki romperayitaari Tajorentsi.” 4 Nokematzi apaanii kenkitha-waeta-kota-nakiriri ikaatzi ikentakoe-takiri ipankaki. Ikaateeyini 144,000. Riiyitaki kaatatsiri 12 rinashi-yitaa icharini-yitari Israel. 5 Ikentakoyite-takiri ipankaki 12,000 icharini-paeni Judá, 12,000 icharini-paeni Rubén, 12,000 icharini-paeni Gad, 6 12,000 icharini-paeni Aser, 12,000 icharini-paeni Neftalí, 12,000 icharini-paeni Manasés, 7 12,000 icharini-paeni Simeón, 12,000 icharini-paeni Leví, 12,000 icharini-paeni Isacar, 8 12,000 icharini-paeni Zabulón, 12,000 icharini-paeni José, 12,000 icharini-paeni Benjamín.

Kitamaa-yiteen-tsiri ikithaa-yitaka

9 Okanta okaatapaaki iroka, noñaatzi ipiyotee-yakani atziri-paeni. Tema osheki-pero ikaateeyakini, tekachaa-jeeni materoni riyoteri jempe-rika ikaateeyini. Riiyitakira poñaayiteen-chari jempe ipinkathari-wentzi-teekari jempe-rika-paeni, sheninkata-wakaa-chari jempe-rika-paeni, nampitzi-yiwitawori jempe-rika-paeni, kemathata-wakaaawori iñaanii jempe-rika-paeni. Irika atziri-paeni, riitaki katziyi-mota-kariri jeekaen-tsiri iwinkathari-mentoki eejatzi Ipireetari, kitamaayitaki ikithaa-yitaka. Roteeya-yitaki kompiroshitonki.* 10 Thawamentee-yakani, ikaemaeyini ikantzi: Riitakira Tajorentsi owawijaa-kotan-tatsiri, riitakira jeekaen-tsiri iwinkathari-mentoki, itsipatakari Ipireetari.

* 6:12 tsirenikaakitanaki = oshiyaka meremawota-tsiri kithaarentsi † 6:13 chochoki = higuera,

higo * 7:9 Ipireetari = Cordero

¹¹ Ikanta rotziwerowae-yanakani tapotheeta-kirori pinkathari-mentotsi. Irika ikaatee-yakini: Ronampiripaeni Tajorentsi, antaripero-paeni eejatzi inkite-weri-paeni kaatatsiri 4. Iweshiryaa-wenta-nakari Tajorentsi, ¹² ikanteeyini:

“¡Kyaariwé! Ithaamenteeyanakarini rirori, otzimi-motziri rowaneenkawo, yotaniri irika, pasoonkitaarewo irika, pinkathataa-rewo irika, eenitatsi itajorenka eejatzi ishintsinka. Ashi rowaero aweshiryaa-wentee-yaari Tajorentsi. Kyaariwé.”

¹³ Ikanta ifñaanata-nakina apaani antaripero, ikantzi rojampitana: “¿Litaka irika-paeni kitamaa-theeteen-tsiri ikithaataka? ¿Jempema ikinapaakika?”

¹⁴ Ari nokanta-nakiri naaka: “taanitya, piyotziro eeroka nowinkatharite.” opoñaashita ikantanakina rirori: “Riyyitakira ñaayita-kirori ‘Antawo Kemaatsi-waetaantsi.’ Okimiwitakawo ikewayitan-takyaawomi iithaari rira Ipireetari, rootaki kitamaa-pero-mawota-kaerori. ¹⁵ Rootaki rotsinampaan-taawori irika-paeni ikatziyi-motaari Tajorentsi ijeekamentoki. Ashi rowaero kitejeriki eejatzi tsireniriki rantawaeteeniri itajorentsi-pankoteki. Irika jeekaen-tsiri iwinkathari-mentoki, ikimitawo riimi katziya-thaanteteen-chani, raampiyeeeri irika-paeni. ¹⁶ Eero itashe-neenta-waetee, eero imiri-neenta-waetee, eero ikemaatsi-waetaari ooryaa, eero ratsipeta-waetaawo majawirentsi. ¹⁷ tema irika Ipireetari, tsipatakariri jeekaen-tsiri iwinkathari-mentoki, riitakira aminakowentee-rini, ikimita-kaanteeri raminkowenteetziri ipireetari, riitaki aayiteerini rirakaeri nijaa añaaakaan-tatsiri. Tema Tajorentsi oshekyaaiki-peroteerini, riraawae-yitakaha.”

8

Kaatapaen-tsiri 7 itsirekae-takiro

¹ Ikanta Ipireetari, itsireka-ryaakiro otsipa kaatapaen-tsiri 7 itsirekae-takiro. Ojamani imaeriteeta-paentzi inkiteki, tekatsi apaani ñaawaeta-tsini.*

² Ikanta noñaakiri 7 ronampiri Tajorentsi itsipata-piintakari Tajorentsi. Iipaetakiri tziwoomentotsi. ³ Ikanta ipokapaaki itsipa ronampiri Tajorentsi, ikatziyi-mota-paakawo taamentotsi, roteeya-nakitakiro rowetsikae-tziri ooro. Irika ronampiri Tajorentsi, iipaetawakiri osheki kajanka-ri itaantyaawo roteeya-nakitakiri. Ari otsipataanakawo ramanani atziri-paeni rashiyitaari Tajorentsi, okimiwitaka opiyota-kyaami taamentotsiki.† ⁴ Okanta otaanaka kajanka-ri janta roteeya-nakitakiri ronampiri Tajorentsi, katziyee-nkatanaka oyacharinka otsipae-nkata-nakawo ramanani rashiyitaari Tajorentsi, osheki inimotakiri. ⁵ Ikanta irika ronampiri Tajorentsi oteeya-nakitakiro itaamento, raaki omaamari-nemkite taamentotsi, rotetakiri roteeya-nakitakirira. Rookakiro kepatsiki. Ari omapoka-nakari kamenee-nkata-neentsiri, antawo ookathatanaka, antawo omoyekanaka eejatzi.

Tziwoomentotsi-paeni

⁶ Wetsikae-yanakani 7 ronampiri Tajorentsi itziwooteeyini.

⁷ Ari retanakawo apaani Ronampiri Tajorentsi itziwootanaki, omapoka-shita-paaka ookathatanaka, oparyaa-paaki kepatsiki jiriniki

* **8:1** ipireetari = Cordero; ojamani imaeritetapaentzi = 1/2 hora. † **8:3** rashiyitaari Tajorentsi = kiteshireri-paeni

otsipataanakawo iraantsi. Otaapaakiro kepatsi. Rooteentsi othonkyaami kashetani kepatsi otayaa inchato-paeni, eejatzi inhashi-paeni.†§

⁸ Ikanta itziwootanaki itsipa ronampiri Tajorentsi, omapoka-shitanaka otonkanaki oshiyakawori antawo-paeni ochempi, shitowanaki paamari ookapaaka inkaareki. Rooteentsi othonkyaami kashetani kepatsi jempe otzimayitzi nijaa eejatzi inkaari-paeni oshiyanakawo iraantsi. ⁹ Rooteentsi ithonkyaami ikamayitemi kashetani ikaatzi jeekayitan-tawori inkaari, eejatzi rooteentsi othonkyaami kashetani antawo amaatako-mentotsi-paeni.

¹⁰ Ikanta itziwootanaki itsipa ronampiri tajorentsi, omapoka-shitanaka iparyapaaki ompokiro, paamatapaaki roojatzi jempe ojeekayitzi nijaa, rooteentsi othonkyaami kashetani antawaani, eejatzi jempe ikaapiinteetzi nijaa. ¹¹ Irika ompokiro paryapaen-tsiri kepatsiki iiteetziri “Kepishiri.” Tema ikepishaatakapaakiro maawoeni nijaa jempe oparyaa-yitapaaki ipomeki. Rooteentsi othonkyaami kashetani kepatsi ikamayitemi atziri opiyakiri rirakirowa nijaa.

¹² Ikanta itziwootanaki itsipa Ronampiri Tajorentsi, omapoka-shitanaka itsireni-tanaki ooryaa, rooteentsi othonkyaami kashetani tee ooryaane. Ari ikimita-nakari kashiri eejatzi ompokiro, tee roorentanaa tsireniriki.

¹³ Nokematzii poemata-paentsiri ikinapaaki inkiteki, noŋaatziiri pakitha, ikantapaaki rateki: “¡Aapa, aapa, aapa, ashironmatsiterini ikaate nampiteeyaawoni kepatsiki, riitaki atsipetyaawoni yotapaen-chari itziwootawae mawa Ronampiripaeni Tajorentsi!”

9

¹ Ikanta itziwootanaki itsipa ronampiri Tajorentsi. Noŋaatzii iparyapaaki oshiyakariri ompokiro jaka kepatsiki. Riitakira ikowakaetakiri rashita-ryeero omoo inthomoeki-perota-tsiri. ² Ikanta rashita-ryaakiro, ari oshitowaen-katanaki kachaari, okimitanakyaawo okantahanki antawo ootaantsi. Opamanka-nakiri ooryaa eejatzi tampyaenka. ³ Ari ishitowanakiri kachaariki osheki tsinawo-niro, ikimita-paakyaari ikentantzi kitoniro. ⁴ Tee ishineteetzi-tziri rowaariperotero pankirentsi, inhashi-paeni, inchato-paeni. Apatziro ikentayita-paakiri atziri-paeni kaari ikentakopanka-yitzi Tajorentsi. ⁵ Irika-paeni tsinawo-niro, tee ishineteetzi-tziri rowamayiri atziri-paeni ikentayitakiri. Apatziro ikemaatsita-kaa-shiyitakiri ikaatzi 5 kashiri. Antawo ikatsitzi-motakiri, kimiwaetaki iyatsinka kitoniro. ⁶ Oshekira ikemaatsi-waetyaa atziri-paeni, ikowawityaa ikama-pithateri, eero omatzi-maeta.

⁷ Irika-paeni tsinawo-niro ikimita-kotakari ikyaakoetari iŋaanta-kaetari rowayirityaa, ramanthee-yitakari ooro. Atziripoo-teeyakini.* ⁸ Janthapeteet-shiri iishi, roowaetaki oeshi tsinani. Antawo-paeni raeki roowaetaki raeki manitzi. ⁹ Okimiwitaka ikithaata-tyeeyawomi eshiro-takiri ichopinneeke. Antawo ipoematanaki rahaeya-nakini, ariwaetaki opoematzi ishiyatakotan-teetari inoshika-yitzi ikyaakoetari aririka riyaaite rowayirita-wakaetyaa. ¹⁰ Ikimitakari kitoniro-paeni otzimayitzi ithoyeni ipatzishi-thaki. Ikaatzi 5 kashiri ojamanitzi awijantyaari iyepiyanka. ¹¹ Irika reewartakari tsinawo-niro, ronampiri Tajorentsi naawita, riitakira pinkathari-wentan-tatsiri janta inthomoeki-perotzi omoo. Iiteetziri “Thonkan-taniri.” Iŋaaniki Heber-paeni, iiteetziri “Abadón.” Iŋaaniki wirakocha, iiteetziri “Apolión.”†

‡ 8:7 ookathatanaka = oparyaa-paaki paamari § 8:7 rooteentsi othonkyaami kashetani = 1/3

* 9:7 ikyaakoetari = caballo † 9:11 iŋaani wirakocha = griego

¹² Arira oweyaari etanakawori ratekaetzi “jaapa!” Roo kanteencha eenirowa iyota omonkaatyaa apite ikanteete “jaapa!”.

¹³ Ikanta itziwootanaki itsipa ronampiri Tajorentsi, eeniro iyotapaaka itziwootawae apaani Ronampiri Tajorentsi roojatzi imonkaatan-tyaari 7 Ronampiripaeni Tajorentsi. Nokematzii ŋaawaeta-neentsiri onampinaki taamentotsi monteta-kariri Tajorentsi. ¹⁴ Iŋaanata-paakiri ronampiri Tajorentsi tziwootaneen-tsiri, ikantziri: “Poojoryaa-koteri 4 ronampiri Tajorentsi kimitakawori oojotatyeerimi nijaa Antawaani.” ¹⁵ Roojoryaa-koetakiri ronampiri Tajorentsi ayimatakiri rowamaante. Rooteentsi ithonkirimi rowamayiri atziri nampiyitawori kashetani kepatsi. Rootaki roojoryaa-koetan-takariri ithonkante.† ¹⁶ Eenitatsi osheki owayiri-paeni kyaakota-kariri ipireetari. Ikantee-takina, ikaateeyini 200,000,000 owayiri-paeni. ¹⁷ Ikanta noŋaakiri ikoŋaa-perotanaki irika owayiri-paeni noŋaashiretakiri, ikithaa-yitakawo eshiro-takiri ichopineeki. Eenitatsi poreka-theeteen-tsiri ikimitakawo paamari, itsipa kityonkae-ronka-theeteen-tsiri, itsipa kiteritheeteen-tsiri. Irika-paeni ikyaakoetari, ariwaetaki iito manitzi. Oshitowanaki ipaanteki paamari, kachaari, kiteri-moetotanaki kachaari, osheki oshitzinka. ¹⁸ Iroka okaatzsi shitowa-neentsiri ipaanteki, rooteentsi ithonkirimi owamayiri atziri nampiyitawori kashetani kepatsi. ¹⁹ Tema ipaanteki ikyaakoetari otzimayitzi ishintsinka. Tema kantacha ratsikantantyaawo eejatzi ipatzishithaki, ikimiwitakari maanki.

²⁰ Roo kanteencha, teera rookiro ikaaripero-yitzi atziri-paeni kaari rowamaaete. Eekiro riyaaata-kaatziiro ipinkatha-yitanakiri peyari-paeni, ipinkathatziri oshiyakaa-wontsi rowetsikae-tziri ooro, koriki, eshiro, mapi, incha-kota, riiyitaki itajorentsi-nirote, teemaeta iŋaanta-nitzi, tee ikemanitzi, tee ranashita-nitzi.‡ ²¹ Teera rookiro rowamaan-tayitzi, ikijaminthatantzi, imayempitzi, ikoshiyitzi.

10

Ronampiri Tajorentsi oteyakirori oryaani ojankina-rentsi

¹ Ikanta noŋaaki ishaawi-nkaeya-paaki itsipa ronampiri Tajorentsi, ikinanta-paakawo menkori, kimiwitaka irika roomi ikithaata-kyaami menkori. Kimiwitaka riimi oye ramantheetakyaa iitoki. Shipakiryaaayita ipooki, ariwaetaki ooryaa. Kimitaka omoreka-tyeemi ipori-paeni. ² Roteeyakiro oryaani jankina-rentsi panaryeen-chari. Ikanta rayiitzi-mata-paakira, raatzikan-tapaakawo iitzi-peroki inkaariki, rooma rampate raatzikan-tapaakawo kepatsiki. ³ Ikaemapaaki, riiwaetaki ikaemi manitzi. Omapoka-shitanaka ookathatanaka, 7 okaatzsi apiitanakiro ookathata. ⁴ Okanta okaatapaaki 7 ookathataka, ari nokowawita nojankinateromi nokemakiri iŋaawaetakiri ookatha-rentsi. Nokematzii iŋaanata-nakina apaani inkite-jatzi, ikantana: “Eero pojankinatziro pikemakiri ookatharentsi.” ⁵ Ikanta iŋaawaetanaki noŋaakiri ronampiri Tajorentsi aatzika-paakirori inkaari eejatzi kepatsi. Itzinaa-wakota-naka rakoperori, ⁶ rootaki riiyotetan-tyaari tee itheeya. Ikantanaki: “Riitaki Tajorentsi yotzirori omaperotatyaa nokamantemi, riitaki Kaŋaaniri, wetsika-kirori inkite, kepatsi, inkaari, maawoeni ikaatzsi tzimantawori. Teera ojamanitapae, ⁷ rooteentsi itziwoote oweyaantawori ronampiri Tajorentsi, arira omonkaa-paetetyaari okaatzsi ikantakiriri Tajorentsi Kamantantaniri-paeni ikamantantero kaari riyotako-witeeta paerani.”

† 9:15 Rooteentsi ithonkirimi rowamayiri atziri nampiyitawori kashetani kepatsi = 1/3 atziri-paeni tzimatsiri kepatsiki § 9:20 eshiro = bronze

⁸ Nokematzii rapiita-nakiro ifaanatana inkite-jatzi, ikantana: “Piyaata-shiteri ronampiri Tajorensi katziyeen-chari inkaariki eejatzi kepatsiki, payiro eeroka jankina-rentsi panaryeen-chari roteeyakiri.” ⁹ Ari nokantakiro. Niyaata-shita-nakiri ronampiri Tajorensi, nokowa-kota-paakiri, nokantziri: “Pipinawo jankina-rentsi.” Ari ikantanakina rirori: “Iroka, poyaaawo. Osheki owochanka, ariwaetaki pitsi aririka powakyaawo, rooma aririka piniyakiro, ari okepishikapakimi pimotoziki.” ¹⁰ Ari nokantakiro, naakiro, nowakawo. Ari okantaka, pochawitaki ariwaetaki pitsi, roo kanteencha osheki oepishika-nakina nomotziki. ¹¹ Ari ikantanakina ronampiri Tajorensi: “Pikamantanteero okaate awijimo-yiterini ikaatzi nampiyitawori jempe-rika-paeni janta, ikaatzi ipinkathari-wentee-tziri jempe-rika-paeni, kemathata-wakaawori ifaani jempe-rika-paeni. Pikaman-tayiteeri eejatzi pinkathari-paeni.”

11

Apite kenkithata-kowentan-taniri

¹ Ikanta iipaetakina kotzitsi, nomonkaa-mento iroka. Ikanteetakina: “Piyaate pimonkaatero tajorensi-panko, eejatzi taapokimentotsi. Piyoteri eejatzi jempe ikaatzi piyoteen-chari janta ipinkathatantzi. ² Eero pimonkaatziro jantakiroki tajorensi-panko. Rootaki ishineteetakiniriri itsipa-jatzi atziri-paeni, arira ipiyotee-yaani koshekan-taniri janta tajorensiki nampitsi. Ari rawijeri ikaate 42 kashiri ojamanite.*

³ Aripaetera, notyaante apite kenkithata-kotenari, riitakira kenkithata-paakironi awijayita-tsini, okaate 1260 kitejeri ikenkithata-kotena. Ikimitakotyaaari ikanta ikithaayita owashireta-kotariri kaminkari.”†

⁴ Irika apite kenkithata-kotan-taniri, riitaki roshiya-kaawentee-takiri paerani apite inchato, riijatzi roshiya-kaawentee-takiri apite rootamento Tajorensi pinkathari-wentziriri kepatsi-jatzi-paeni.‡ ⁵ Itzime-rika kowatsini ikoshekyaaari irika apite kenkithata-kaantaniri, ari oshitowanaki ipaanteki paamari, ithonkakiri kijaneentziriri. Ari ikantyaari maawoeni kowawita-chani ikoshekyaaari, ari ikamaki. ⁶ Irika kenkithata-kaantaniri otzimi-moteri ishintsinka. Ari ikantakaa-kyaaawo rirori eero oparyahae inkani roojatzi imonkaatan-takyaawori ikenkithata-kaantzi. Ari imatakiro ipeyiro iraantsi nijaa-paeni. Ari omatakyaawo otzimi oetarika pomeentsitzi-mowaetyaarini jaawiki-jatzi. Ari rapiipiintero okaatzi ikoyiri rirori.

⁷ Aririka okaatapaaki ikenkithataki, ari ishitowa-nakiri mashireyantzi owantaniri ipoñaakyaawo omooki inthomoe-perota-tsiri, ikosheka-paakari apite kenkithata-kaantatsiri, roojatzi rowamaan-takyaariri. ⁸ Rookanakiri rowamaan awotsiki janta antawoeteki nampitsi, jempe ikanta-koteetakiri paerani Iwinkatharite. Rootaki oshiyakaa-wenta-chari “Paamaarini” eejatzi “Apitantoni.” ⁹ Eero ishineteet-tziri ikiteeteri rowamaan, aririka awijanaki mawa kitejeri okaate ojamanite ramina-mintheeteri. Ithonkyaa ifeeri nampiyitawori jempe-rika-paeni, sheninkata-wakaa-chari jempe-rika-paeni, kemathata-wakaawori ifaani jempe-rika-paeni, ikaatzi ipinkathari-wentee-tziri jempe-rika-paeni. ¹⁰ Antawo roemoshirenkyaa kepatsi-jatzi-paeni, ipashita-wakae-yityaa oeta-rikapaeni. Ikimoshireyitee rowamahae-takirira apitekiro kenkithata-kaantaniri kemaatsita-kaayitakariri kepatsi-jatzi-paeni. ¹¹ Roo kanteencha, awijanaki otsipa mawa kitejeri, itajonkaeri Tajorensi irika-paeni, añaayitee. Ikanta ipiriintaa.

* **11:2** kashiri = 1260 kitejeri = awijaneentanaki mawa ojarensi ojamanite † **11:3** ikithaayita owashireta-kotariri kaminkari = karenimawota-tsiri kithaarensi ‡ **11:4** inchato = olivo

Osheki ithaawae-yanakini iñeetakiri ipiriintaa. ¹² Ikemaetaki shintsiri ñaantsi inkiteki, ikanteetaki: “Pateete jaka jenoki.” Romapoka-shitanaka roenokan-tanaawo menkori. Tema iñaawaeri maawoeni kijaneenta-waeta-kiriri. ¹³ Ari omoyeka-nakari antawo kepatsi, rooteensi othonkiromi nampitsi, ikamayitaki ikaatzi 7000 atziri. Riima kaari kamatsini, ikanfayitanaki: “Omaperotatyaa otzimi ishintsinka Tajorentsi jeekatsiri inkiteki.”[§]

¹⁴ Ari awijawitaka apite ikanteetaki “jaapa!” Roo kanteencha, rooteentsira iñeetero mawatatsini.

Oweyaantawori tziwootaantsi

¹⁵ Ikanta itziwootanaki oweyaantawori ronampiri Tajorentsi, ari ikaemae-tanaki inkiteki, ikanteetzi: Nimaeka ipinkathari-wentantee Awinkatharite kepatsi-kinta.

Ari ipinkathari-wentantee Jeepatzii-totaa-rewo, rotyaan-takiri Tajorentsi, ashi rowaero ipinkathari-wentantee. ¹⁶ Ari rotziwerowae-yanakani

²⁴ antaripero-paeni, iweshi-ryaawenta-nakari Tajorentsi, ¹⁷ ikanteeyini:

¡Tajorentsi! ¡Pinkathari! ¡Shintsiperori!

Eerokataki nimaeka, pitzimita paerani, rooteensi pipiye.

Osheki nopasoonkitemi, tema pimatakiro poñaahan-tziro pishintsinka, pipinkathari-wentantzi.

¹⁸ Paerani osheki ikijaneentakimi atziri-paeni, rooma nimaeka, monkaata-paaka poñaahan-teeyaariri piyatsimanka, powajankitahaeri kamayiteen-tsiri, pithonkaeri owamaan-tayiteen-tsiri.

Aripaete pipinayiteeri Kamantantani-paeni pomperatani eeroka, ari pikimitahaeri maawoeni kiteshireri pashiyitari, ikaatzi pinkathayiteemiri.

Maawoeni pipinayiteeri, petanakyaari antari-paeni eejatzi iryaani-paeni, maawoeni.*

¹⁹ Ikanta ashitaryaanaka itajorentsi-pankote Tajorentsi janta inkiteki, koñaawaetanaki tajorentsi-moko jempe rotetakoe-tziro jankinata-kota-chari ikashiya-kahaetani. Antawo ookathatanaka, omoyekanaka kepatsi, paryapaaki antawo jiriniki.

12

Tsinani eejatzi noonki

¹ Okanta okoñaatanaki inkiteki aamparentsi. Noñaatzii apaani tsinani, ari waetaki ooryaa okithaatakari, riitaki kashiri okatziyantaka. Amantheeta-kotakari ikaatzi 12 ompokiro. ² Tema omotzitatzi iroka tsinani. Osheki okaema-kaema-waetaki okemaatsita otzimaan-nite. ³ Ari okoñaatanaki inkiteki otsipa aamparentsi. Noñaatzii apaani noonki, kityonkari. Eenitatsi 7 iito, eejatzi 10 ichée. Ramanthee-yitakiro iito. ⁴ Osheki ompokiro ratahan-takari ishitha, rootaki imaterimi kashetani ijeekayitzira ompokiro, rowaryaaakiri kepatsiki. Ikanta ipokaki noonki ojeekira tsinani,

ikowaki royityaawo eenchaa-nikite aririka itzimapaaki.* ⁵ Okanta otzimaanitaki tsinani, shiramparyaa-niki irika. Riitaki jewan-teeyaarini atziri-paeni reshiro-kotzite. Omapoka-shitaka rahaeta-nakiri ijeekaki Tajorentsi

§ 11:13 rooteensi othonkiromi nampitsi = jeemperika ojeekayitzi 10 pankotsi, opookanaki apaani, ari okantakari maawoeni nampitsi. * 11:18 pinkathayiteemiri: waerontsi * 12:4 roo imaterimi kashetani = 1/3

iwinkathari-mentoki. ⁶ Rooma tsinani, shiyanaka roori ochempi-mashiki. Ari rowetsika-kiro Tajorentsi jempe onampityaawo, okaate 1260 kitejeri iipaetero owanawo janta.

⁷ Aripaete otzimaki owayiritaantsi inkiteki. Riitaki Miguel koshekan-teenchari itsipatakari Ronampiri tajorentsite. Riitaki ikoshekaka Noonki itsipayitakari rirori Ronampiri Tajorentsite. ⁸ Teemaeta otzima-perotzi ishintsinka irika Noonki eejatzi Ronampiri tajorentsite. Tee ishinetee-tziri ijeekawaete inkiteki. ⁹ Ari rowaryee-takiri Noonki itsipatee-takiri Ronampiri tajorentsite. Irika Noonki rowaryee-takiri, riitaki iiteetziri “Kamaari,” iita eejatzi “Yakatantaniri.” Riitaki kowatsiri ramatawiteri maawoeni atziri ikaatzi nampitawori kepatsiki. ¹⁰ Nokematzii cheraneentsiri inkiteki, ikantzi:

Retateeta-nakawo ipinkathari-wentantzi Tajorentsi, retateeta-nakawo roŋaahan-tziro ishintsinka, rowawijaa-kotantee. Retateeta-nakawo eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo rotyaan-takiri. Tema rotziryaakiri thaweta-kota-piinta-kiriri aetziri “noyemijantzin-karite-paeni.”

Kitejeriki eejatzi tsireniriki ithaweta-kota-piintziri Atajorentsite.

¹¹ Tema irika-paeni iiteetziri “noyemijantzin-karite” rotsinampahaeri rirori Kamaari,

tema ikamawenteeri Ipireetari, rapaatanakiro rira ikamaki.

Rootaki imatantaawori eejatzi rirori ikenkithateero ŋaantsi, ikowaki rirori ikamawenteeri Jeepatzii-totaa-rewo.

¹² Rootaki pithaamentan-tyaari eeroka-paeni inkite-jatzi.

Ashironkamatsimentini eeroka-paeni kepatsi-jatzi, eejatzi nijaa-weri,

Tema kijanaka Kamaari rowaryee-takiri jempe pijeekawita, Rootaki ikatsimatan-takari, tema riyotzi yotapaaka eepichokiini.”

¹³ Ikanta iŋaakiro noonki rowariryee-takiri kepatsiki, retanakawo ikemaatsita-kaawaetakawo tsinani tzimakiriri shiramparyaa-niki. ¹⁴ Roo kanteencha, tzimanaki apite oshiwanki, roowaetaki ishiwanki pakitha. Rootaki aantanaari iyaatero ochempi-mashiki, jeeka-pithateri inteena maanki. Ari awijanaki mawa ojarentsi ojeekawaete janta.† ¹⁵ Ikanta ipaapate-paeni maanki roemishitowanaki nijaa ipaanteki, kimiwaetanaka iniraani nijaa. Ikowawita rowiinkiro aririka oonka-kota-nakya. ¹⁶ Roo kanteencha, tankanaki kepatsi, oniyaata-wakiro nijaa, ari okanta awajakotan-takari tsinanira. ¹⁷ Ari opoŋaanaka ikatsima-perotanaki noonki. Jataki rowayirityaari itsipa otomi-paeni iroka tsinani. Riyyitaki roshiya-kaawenteetzi kemijanta-kirori ikantakaantani Tajorentsi, oetziŋaari-kotanaawori ŋaantsi ikenkithata-koetziri Jesu Jeepatzii-totaa-rewo.

13

Apite mashireyantzi antami-weri

¹ Nokanta nokatziya-paaka inkaari-cheraaki. Noŋaatzii ishitowanaki ni-jaaki apaani mashireyantzi owantaniri antami-weri. Eenitatsi okaatzi 10 ichee, eejatzi 7 iito. Ramanthee-yitakiro ichee-paeni. Eenitatsi rojankineetakiri iitoki, itheenka-tajorentsi-waeteetzi. ² Irika owantaniri ariwaetaki ikarinatzi manitzi. Rooma iitzi-paeni ariwaetaki maeni. Ariwaetaki ipaante manitzi. Riitaki oshinchaakiriri noonki, riiperori ipinkathari-wentantani irika owantaniri. ³ Okanta apaani iito irika owantaniri kimiwitaka

† 12:14 Ari awijanaki mawa ojarentsi = apaani ojarentsi, ojarentsi-paeni ipoŋaa kashetani ojarentsi

rowamahae-takiro, roo kanteencha eejatzi añaahae. Osheki ipampoyee-yanakirini jaawiki-jatzi-paeni, ikemijanta-nakiri. ⁴ Osheki ipinkathata-nakiri, riitaki rajahaa-wenta-nakari, ikanteeyini: “¿Eenitatsima monkaatyariniri irika owantaniri? ¿Eenitatsima otsinampaerini?” Ari ikimitee-takiriri eejatzi noonki, rajahaa-wentee-tanakari, tema riitaki oshinchaha-kiriri irika owantaniri.

⁵ Ishineteetakiri iñaawaeta-piinte irika owantaniri, itheenka-tajorentsi-waetanaki. Riitaki ikowakahaetakiri ipinkatharite, ikaatzii 42 kashiri ipinkathari-wentante. ⁶ Osheki itheenka-tajorentsi-waetaki ipaeryaa-waeta-shitakari Tajorentsi, ipaeryaa-waeta-shitakawo tajorentsi-thaante, ipaeryaa-waeta-shitakari inkite-jatzi. ⁷ Riitaki owayirityariniri rashiyitari Tajorentsi, ikoyi rotsinampaeri. Riitaki ikowakahaetakiri ipinkathari-wenteeeri ikaatzii sheninkata-wakaa-chari jempe-rika-paeni, nampiyitawori jempe-rika-paeni, kemathata-wakaawori iñaani jempe-rika-paeni, ikaatzii ipinkathari-wentee-tziri jempe-rika-paeni.* ⁸ Osheki ipinkathata-nakiri jaawikiki-jatzi-paeni kaari jankinata-kota-chani jempe rojankinata-koyitaka riyoshiitee-takiri paerani rowetsikan-teeta-kawori kepatsi, ikaate rañaakahae-teeri, ikaatzii ikamawenteeeri Ipireetari.†

⁹ Koyirori ikemathatero iroka, ikemijante:

¹⁰ Ikaate rominkyaawaeteeteri, ¡materoota!

Ikaate owamaantan-tyaawoni ojataa-mentotsi, ari ikimi-teeri paata rirori rowamaan-teetyaari ojataa-mentotsi.

Rootaki roejokirotan-tyaawori ikemijanteeri rashiyitari Tajorentsi.

¹¹ Nokanta noñaaki itsipa mashireyantzi antami-weri ishítówanaki kepatsiki. Eenitatsi apite ichee, ariwaetaki otapo-terempita ichee ipireetari. Riitaki iñaawaeta-paentsiri, roshiya-paakari noonki. ¹² Irika antami-weri otzimi-motziri ishintsinka. Ipajawyaa-wakari etakawori owantaniri rowama-witee-takari iito, eejatzi añaahae. Ishintsitakiri atziri-paeni ipinkathateeri etakawori owantaniri. ¹³ Tema roñaahan-tapaakiro kaari iñaapiinteetzi. Ithonka iñaayitakiri maawoeni atziri rowayitakii ookatha-rentsi.‡ ¹⁴ Osheki jaawiki-jatzi-paeni ramatawitan-takari ishintsinka ipajawyaa-kiriri etakawori owantaniri rowama-witee-takari iitoki. Ishintsita-nakiri atziri-paeni rowetsiki roshiya-kaawo etakawori owantaniri. ¹⁵ Ikanta irika antami-weri, itajonkakiri oshiyakaa-wontsi, añaanaki. Ari iñaawaetanaki. Ithonkakiri rowamaakiri kaari pinkathaterini. ¹⁶ Ikentako-pankata-kaantakiri atziri-paeni, imatakiri itsipa-paeni rakoperoki. Ithonka ikenta-kota-kaantakiri atziri-paeni, antari-paeni, eenchee-riki-paeni, ashironkaenkari-paeni, ashaahantzinkari-paeni, omperatantzinkari-paeni, omperataa-rewo-paeni, maawoeni. ¹⁷ Riima kaari ikentako-pankatakoteetzi, tee ishinetee-tziri ramananta-waete, eejatzi ipimanta-waete. Rootaki okowa-perotan-tyaari ikentakoe-teniri iwaero owantaniri maawoeni atziri-paeni. Itzimayite itsipa ikentakoe-takiniri oshiyawitawori iwaero. ¹⁸ Apaani yotaniri, ari okantaki ikemathatero iroka oshiyakawori iwaero owantaniri. Tema iroka oshiyakawori iwaero, rootaki rojankinee-tziri “666.”

14

Romampaani kaatatsiri 144,000

* **13:7** rashiyitari Tajorentsi = kiteshireri † **13:8** Ipireetari = cordero ‡ **13:13** rowayitakii ookatha-rentsi = paamari rowayitakiri inkitekinta

¹ Nokanta napiitakiro naminanee, noŋaatziiri Ipireetari ikatziya ochempiki Kijakowentoniki. Ari itsipayitakari kaatatsiri 144,000 kentako-pankatako-yitakawori iwaero rirori, eejatzi rashi Ashitariri.*
² Nokematzi poemata-neentsiri inkiteki ariwaetaki oparyeenkaatzi nijaa, ariwaetaki shintsiri ookatha-rentsi, ariwaetaki ipiyompi-waeteetzi.
³ Rootakira owakira mampaantsi nokemakiri. Riitakira omampahae-yacharini kaateen-tsiri 144,000 ipinako-wenteeri Ipireetari. Itapothee-takari romampaa-wentari jeekaentsiri iwinkatharimentoki, ari ikatziyi-takari eejatzi 4 inkite-weri, eejatzi antariperopaeni. Riitakira yoshiitacha romampahae-yakani irika-paeni, tektsira itsipa materoni romampaeyaawo.
⁴ Irika-paeni kaateen-tsiri 144,000, kiteshireteeyakini, tee rantayi-tziro kaari kameethayitatsi imayempi-yitero tsinani. Ruyitaki oyaata-piinta-kiriri Ipireetari jempe-rika ikinayitzi. Riyyitakira retakari rashitaari Tajorentsi, riijatzi rashiyitakari Ipireetari.
⁵ Tee itheeya-waante-nita, tee otzimawaetzi iyaari-pero-shirenka oeta ithaweta-koeteriri ijeekira Tajorentsi.

Ikamantantakiri mawa ronampiri Tajorentsi

⁶ Ikanta noŋaaki rahapaaki inkiteki itsipa ronampiri Tajorentsi, ikenkithata-kaapaakiri jaawiki-jatzi ikaatzi ipinkathari-wentee-tziri jempe-rika-paeni, sheninkata-wakaa-chari jempe-rika-paeni, kemathata-wakaawori iŋaani jempe-rika-paeni, nampiyitawori jempe-rika-paeni. Ikenkithata-kota-paakiniri kanteeta-chari Kameethari Ŋaantsi.
⁷ Icheraa-perotatzii, ikantzi: “Pipinkathateri Tajorentsi. Pajahaa-wentee-yaari. Tema rooteentsi raminakoe-teero okaatzi ranteetakiri. Rootaki piweshiryaawentan-tyaariri wetsika-kirori inkite, kepatsi, inkaari, eejatzi nijaa-paeni.”

⁸ Ikanta ipokapaaki itsipa ronampiri Tajorentsi, ishintsitapaaki ikaema-paaki, ikantzi: “Rapathakiro-ryeetakiro antawo nampitsi Kompitaari. Ithonkae-takiri atziri-paeni nampitan-tawori, oetziŋaarikotawori imayempi-waetaki. Tema ikaema-shiryaakiri itsipa-jatzi atziri-paeni roshiyakotyaari okaatzi rantayitakiri rirori. Okimiwitakawo roeshinkita-tyeerimi okanta imayempita-kaanta-kariri.”

⁹ Ikanta ipokapaaki itsipa ronampiri Tajorentsi, mawatatsiri, ikaemapaaki ikantzi: “Itzimi-rika pinkathata-kiriri owantaniri, pinkathata-kirori eejatzi roshiya-kaawo, itzimi-rika kentako-pankatako-yitakawori iwaero, eejatzi rakoki,
¹⁰ riijatzitakira ikija-neenta-yiteri Tajorentsi. Okimiteeyaawo roetaatyeerimi piyanta-tsiri. Antawo ikemaatsita-kaayiteeyaari itahaeri, ratsipetee-yaawo kachaari, kiteri-moetotatsiri, osheki oshitzinka. Ari iŋaayiteeri maawoeni ronampiri Tajorentsi tajorentsienteensiri, ari iŋeeri eejatzi Ipireetari.
¹¹ Ashi rowaero ikemaatsitee-yaawo awijayiteentsiri, kitejeriki eejatzi tsireniriki, eero otsiwaka-neentzi eepichokiini. Ari kimatee-yaari ikaatzi pinkathata-kiriri owantaniri, pinkathata-kirori roshiya-kaawo, kenta-kota-kawori eejatzi iwaero.”

¹² Rootaki roetziŋaarikotan-tyaawori ramaweni-waenite rashiyitari Tajorentsi, imonkaata-piinteero ikantakaan-teetziri ikemijanteerira Jesus.†

¹³ Ikanta nokematzi iŋaawaetanaki apaani inkite-jatzi, ikantzi: “Pojank-inatero iroka: Aririka ikamayite ikaatzi rashitaari Awinkatharite, kimoshireyitee.” Ari okantanakiri Ishire tajorentsi, ikantzi: “Omatyaata, tema tee okowa-jaantzia nimaeka iŋaashintsi-shireta-waeteeyaa, tema kameetha imakoryaa-waetzi, ninntaa-waeta-paawo okaatzi rantawentakiri.”

* 14:1 Ipireetari = Cordero † 14:12 rashiyitari Tajorentsi = kiteshireri

Rowiikitee-teeri kepatsiki

¹⁴ Okanta okoŋaata-paaki kitamaari menkori, noŋaatziiri ijeekaki kimi-takariri Itomi Atziri. Ramantheetakari ooro, roteeyaki thoyempyaa-nikiri kotsiraaniki. ¹⁵ Ikanta ishitowanaki tajorentsi-pankoki itsipa ronampiri Tajorentsi, ikaema-kota-paakiri jeekaentsiri menkoriki, ikantziri: “Jampae-nkatakira pankirentsi, powiikitan-tyaawo piyotsiraanikite.” ¹⁶ Ikanta irika jeekaentsiri menkoriki, itotantakawo iyotsiraanikite, rowiitantaki kepat-siki.

¹⁷ Ikanta itsipa ronampiri Tajorentsi jeekantawori tajorentsi-panko janta jenokinta, shitowanaki rirori, roojatzi roteeyakiri thoyempyaa-nikiri kotsiraaniki. ¹⁸ Ari ishitowanaki itsipa ronampiri Tajorentsi ipoŋaanakawo taapookimento-tsiki. Riyaata-shita-nakiri ishineteet-takiri raminakowentero paamari. Ikaema-kota-nakiri itsipa oteeyakirori kotsiraaniki, ikantziri: “Picheka-yitero kithoki-yiteen-tsiri kepatsiki, tema irakayitaki.”[‡] ¹⁹ Tema imatakiro ronampiri Tajorentsi, ichekakiro kithokiteen-tsiri kepatsiki, ipiyotakiro inchato-naaki, ikawirinkaetero. Roo oshiyakaa-wentacha iroka jempe ikantyya Tajorentsi rowajankitahaeri kaari-pero-shireri-paeni. ²⁰ Imaetakiro maawoeni chochoki ikawirinkaet-takiri othapiki nampitsi, shitowanaki iraantsi janta inchato-naki. Kimiwitaka ari opamanka-nakiro nampitsi. Iweyaakari ipaanteki ikyaakoetari ojaanaatanaki iraantsi. Jataki inteena oonkyaa. §

15*Ronampiripaeni Tajorentsi amironi paata 7 owajankitaantsi*

¹ Nokanta noŋaaki otsipa aamparentsi inkiteki. Roopero okantaka, ipampoyawentee-tanakiro. Eenitatsi ikaatzi 7 ronampiri Tajorentsi. Ri-yitaki tsipayita-kawori rowajankitaan-tayitaki. Tema okaatzi rantayitakiri ronampiri Tajorentsi, ari omonkaatari iŋahaetziro iyatsimanka Tajorentsi.

² Ari noŋaaki eejatzi apaani inkaari, okimiwitakawo ŋaarontsi. Roo kan-teencha morekatheetaki iroka inkaari. Ari ikatziya-yitakiri otsinampaa-kiriri mashireyantzi owantaniri eejatzi ikimita-kaawo. Roteeya-yitakiro iwiyompi-mento ipawaeriri Tajorentsi. Riyyitaki kaari kentako-yityaawoni iwaero kowaenkari. ³ Rootaki romampahae-yarini irika-paeni romampaa-kari paerani iwaejatziiteni Moisés. Iiteetziro “Romampaani Ipireetari,” okantzi:

Nowinkatharite Tajorentsi, Shintsi-perori,
Roopero okanta pantakiri, ipampoyeeyanakironi.
Panta-piintakiro eeroka tampatzikari eejatzi kyaariperori.
Eeroka pinkathari-wenteeriri atziri-paeni.

⁴ ¿Eenitatsima kaari pinkathateemini, kaari ajahaawenteemini?
Apatziro eeroka pitajorentsi.

Ari ipokashi-yitemi maawoeni itsipa-jatzi, tema eeroka ipinkathateeri.

Tema poŋaahan-takiro osheki okameethataki pantayitakiri.*

⁵ Okanta noŋaaki inkiteki tajorentsi-panko, ashitaryaanaka tajorentsi-naki-perori. ⁶ Ari ishitowa-nakiri 7 ronampiripaeni Tajorentsi owajankitaan-tatsini. Kitamaanikiyitaki iithaari, shipakiryaa-pero-taki owaneenkataka. Ithaantakiri rowetsika-mashiteetzi ooro ⁷ Ikanta apaani inkite-weri kaatatsiri 4, ipayita-wakiri ronampiripaeni Tajorentsi apaani pajo. Kimiwitaka janta pajoki, ari ojaa-kyaami iyatsimanka Tajorentsi, ashi

‡ 14:18 kithoki-yiteen-tsiri = uva § 14:20 inteena = 1600 estadio, 300 kilómetro, rootaki oshiyakawori aririka anashite okaate 7 kitejeri * 15:4 ajahaawenteemini: waerontsi

oyirori ikañaanitee. ⁸ Kachaaryeenkataki tajorentsi-panko, okantakaakawo rowaneenkawo Tajorentsi eejatzi itajorenka. Tekatsi mateeroni ikyee tajorentsi-pankoki roojatzi okaatan-tapaa-kyaari rowajankitaantaki ronampiri Tajorentsi.

16

Pajonaki-paeni jaayitaka katsiman-kantsi

¹ Nokematzi tajorentsi-pankoki, ñaanata-nakiriri 7 ronampiripaeni Tajorentsi, ikantziri: “Piyaate pijakotero kepishaari okaatzi jaayiteen-chari 7 pajoki kimitakawori iyatsimanka Tajorentsi.”

² Arira retanakawo apaani ronampiri Tajorentsi ijakotakiro kepishaari jaayiteen-chari iwajoniki. Ari omapoka-shita-nakari antawo ipathaa-waetanaki ikaatzi kenta-kota-kawori iwaero mashireyantzi owantaniri, ikaatzi pinkathata-kirori roshiya-kaawo.

³ Ikanta itsipa ronampiri Tajorentsi ijakotakiro inkaari-mashiki jaayiteen-chari iwajoniki. Oshiyanakawo iraantsi inkaari, ithonkaka ikamaki jeekantawori.

⁴ Ikanta itsipa ronampiri Tajorentsi ijakotakiro nijaa-mashiki, oyaapyaaki nijaateni-mashi jaayiteen-chari iwajoniki. Opeyanakawo iraantsi nijaa-paeni. ⁵ Nokematzi ñaawaetanaki ronampiri Tajorentsi rowaetakiri raminako-wenteri nijaa-weri, ikantanaki:

Tajorentsi, kañaaniri, rañiitaka paerani, tampatzika-shireri eeroka, tema eeroka amina-koteeroni kameetha iroka-paeni.

⁶ Tema ikaatzi owamaayita-kiriri pashiyitari, ikaatzi apaatakaakiriri rira Kamantantaniri-paeni rowamaa-yitakiri, riiyitaki nimaeka miriyiteeroni iroka iraantsi. Tema rootaki ikowakiri.

⁷ Okanta nokemaki ñaawaetanaki irika-paeni jeekatsiri taapookimento-tsiki, ikantee-yanakini:

¡Ariwé! Nowinkatharite Tajorentsi, okaatzi pikowakiri panteri tampatzikay-itaki. Kyaariperori iroka.

⁸ Ikanta itsipa ronampiri Tajorentsi, ijakotakiro ooryaaki jaayiteen-chari iwajoniki. Romapoka-shitanaka ooryaa itaanakiri atziri-paeni. ⁹ Tema antawo itaakiri atziri-paeni ooryaa, rootaki opoñaan-tanakari itheenka-tajorentsi-waetanaki, ipaeryaa-shiwaeta-nakari Tajorentsi, ashitawori ish-intsinka, owajankitaan-tatsiri. Tee imateeyaa ipiya-shire-yitee ipinkathateeri Tajorentsi.

¹⁰ Ikanta itsipa ronampiri Tajorentsi, ijakotakiro jempe ipinkathari-wentantzi owantaniri jaayiteen-chari iwajoniki. Antawo otsirenikaakitani. Antawo rashironkaa-yitaka atziri-paeni janta, ratsika-waetakiro inene ikemaatsi-waetaka. ¹¹ Ari itheenka-tajorentsi-waetanaki, ikijima-waeta-nakiri Inkite-jatzi Tajorentsi, tema osheki ikemaatsi-waetaka, osheki ipathaa-waetaki. Roo kanteencha tee rooki-maetyaawo iyaari-peronka.

¹² Ikanta itsipa ronampiri Tajorentsi, ijakotakiro Antawaa-ki nijaa jaayiteen-chari iwajoniki. Omapoka-shitanaka opiryaatanaki. Aritaki imatakyaa imontyaa-yitapaaki pinkathari-yitatsiri jempe ishitowapiintzi ooryaa, rowayirityaa. ¹³ Ikanta ishitowanaki peyari ipaanteki noonki. Ishitowanaki eejatzi peyari ipaanteki owantaniri, ari okimitakari ipaanteki theeri kamantantaniri, ishitowanaki peyari. Ikaatzi peyari shitowayitapaen-tsiri, ariwaetaki mashero, ¹⁴ Aritaki imatakiri rantayitero kaari ñaapinteezi. Ithonka riyaa-shiyitakiri ikaatzi pinkathari-yitatsiri

kepatsiki. Iñaanta-kaayitakari rowayirita-kaeyaari, ipiyyi-materika Tajorentsi Shintsi-perori. ¹⁵ (Pamini, noshiya-paeyaari koshintzi aririka nopiyakiri. Kimoshireyitee aamawentee-nani, kimitakariri oyirori okaakiini iithaari intsipaete ikithaata-nakyaawo, eero ishiyamerekitantanaka, rowaañee-tapaakiririka.) ¹⁶ Ikanta irika-paeni peyari, ipiyoyitakiri pinkathari-paeni Owayiriitoniki. Iñaani Heber-paeni, ikantee-tziro “Armagedón.”

¹⁷ Ikanta iweyaanta-paakawori ronampiri Tajorentsi, ijakotakiro tampyaaenkaki jaayiteen-chari iwajoniki. Ikemaetatzii kaemaneent-siri tajorentsi-pankoki, ojeekira iwinkatharimento, ikanteetzi: “¡Ari othonka-paaka!” ¹⁸ Ari iñeetakiro ochenkitanaka ookatha-rentsi, antawo okamenifaki, ikemaetakiro eejatzi antawo omoyekanaka kepatsi. Tee iña-piintee-tziro kimitakawori iroka omoyeka, roojatzi paerani owakira itzimantayi-tanakari atziri-paeni kepatsiki. ¹⁹ Okanta antawo nampitsi Kompitaari, mawakota okaatanaki otankanaki. Ari othonkakari eejatzi opoonakani nampitsi-paeni tzimayita-tsiri kepatsiki. Roo kanteencha tee imaejantzi-maetari Tajorentsi Kompitaari-jatzi, tema imaperowaetakiri rowajankitaan-takari iyatsimanka. ²⁰ Ari othonkakari maawoeni othampishi, tee iñeeteero. Ari okimitakari eejatzi ochempi-paeni. ²¹ Tema paryapaaki tenayita-tsiri jiriniki, anawyaa-yitapaakiri atziri-paeni. Roo kanteencha eekiro riyaaata-kaana-kitziro iheenka-tajorentsi-waetanaki, ikijima-waeta-nakiri Tajorentsi, tema imaperotakitziro ikowaenkaaperotakiro Tajorentsi.*

17

Rowajankiteetero oshiyakawori antawo mayempiro

¹ Ikanta ipoka-shita-paakina apaani Ronampiri Tajorentsi kaatatsiri 7 roteeya-yitakirori iwajoni, ikantapaakina: “Pipoki, piñeero jempe ikanteeteri rowajankiteeteri atziri-paeni, tema ikimi-yitakawo apaani mayempiro jeeka-cheraatan-takawori aataayitakaha nijaa.” ² Iroka kimitakawori mayempiro, kimiwitaka roomi imayempi-yitakimi ikaatzi pinkathari-wentan-tatsiri nampitsiiteki. Okimiwitakawo eejatzi, othonk-kirimi oeshinkitaa-yitakirimi kepatsi-jatzi-paeni. ³ Ikanta raashiretanakina ochempi-mashiki. Ari noñaakiro apaani tsinani okyaa-kotakari kityonkari owantachari, okaatzi 7 iito, 10 ichee. Eenitatsi waerontsi-paeni jankinateen-chari iwathaki, iheenka-tajorentsi-waeteetzi. ⁴ Okithaataari iroka tsinani, okityonka-mawotatzii, eejatzi kamaamawoneentatsiri. Kameetha rowaneenkaetan-takawo ooro, eejatzi poreryaari mapiki-paeni. Oteeya-nakitakiro rowetsikae-tziri ooro. Okimiwitaka ari ojaayitakyaami oyaariperonka, eejatzi omayempinka. ⁵ Eenitatsi jankinateen-chari opankaki, kaari ikematha-witeeta paerani, okantzi: “Antawo Kompitaari, Antawo Mayempitaantsi, Kijaneenta-peroteetziro Kepatsiki.” ⁶ Namina-perota-nakiro iroka tsinani, tema oshinkita-tyaawo riraa rashiyitaari Tajorentsi ikaatzi rowamahae-takiri, riraa eejatzi ikaatzi rowamahae-takiri ikenkithata-koteeri Jesús. Ikanta noñaakiro iroka, osheki nopampoyaa-wenta-nakiro.*

⁷ Ari ikantana ronampiri tajorentsi: “¿litaka pipampoyaa-wentan-tawori iroka? Aritaki nokantakimi oeta oshiyakaa-wenta-chari, teera riyotakowiteetawo paerani iroka tsinani, eejatzi irika owantachari okyaa-kotakari,

* 16:21 tenayita-tsiri = apaani talento, 40 kilo

* 17:6 rashiyitaari Tajorentsi = kiteshireri

shenita-tsiri iito, eejatzi ichée. ⁸ Itzimitaka paerani roshiya-kaawentee-tziri owantachari, tee iñeetziri nimaeka, roo kanteencha rooteentsi ishitoiyo ipoñaakyaawo omooki inthomoeki-pero-tzira, aritaki rowamahae-teeri. Riima kepatsi-jatzi-paeni, kaari jankinata-kota-chani paerani rowetsikan-teeta-kawori kepatsi, osheki ipampoyaa-minthata-nakiri irika owantachari. Tema eero ikemathatziro oeta kanta-kota-chari: 'Itzimitaka paerani, tee iñahaeteeri nimaeka, rooteentsi ipiye.' ⁹ Omatantyaari ikematheetero iroka, okowa-perotatyaa otzimi yotanitaantsi. Kaateen-tsiri 7 iitontsi okyaa-kotakari tsinani, rootaki oshiyakaa-wentacha 7 ochempi. ¹⁰ Eenitatsi paerani ikaatzi 7 pinkathariwentakirori janta. Aritaki rotsinampaetaki ikaatzi 5 pinkathari. Eenitatsi apaani pinkatha-ritatsiri nimaeka. Riima itsipa, riitaki pinkatha-ritatsini paata, tekiraata itzimi. Irika oweyaantanakyaawoni eepichokiini ipinkathariwenta-paentyaa, eero ojamani-perotzi. ¹¹ Irika owantachari tzimita-chari paerani, kaari iñeetziri nimaeka, itsipa irika, riitaki kaatapaen-tsinani 8. Roo kanteencha ari roshiya-witapaa-kyaaari itsipa kaateen-tsiri 7 pinkathari-paeni. Ari ithonki-maetee-takyaari. ¹² Rooma kaateen-tsiri 10 ichée, oshiyakaa-wentari pinkathari-paeni, kaatatsiri 10. Tekiraata ipinkathari-wentantayite rirori. Tema aririka ipinkathari-wentan-tanaki owantachari, riityitaki itsipayityaari ipinkathari-wentante. Eero ojamani-pero-tzimaeta, apatziro ishirinka-paentyaa eepichokiini ooryaa. ¹³ Irika-paeni pinkathari-paeni raapatziya-kota-wakae-yaawo ranteri. Pinkathari owantachari, eero ipiyatha-waetari. ¹⁴ Osheki rowayiri-minthatyaari ipireetari. Roo kanteencha irika ipireetari, riitaki otsinampaan-tatsini. Tema riitaki omperayitari omperayitan-tachari. Riitaki pinkathari-wentziri pinkathari-wentan-tatsiri. Itsipayitee-yaari rirori ikaatzi ikaema-shire-yiteeri, ikaatzi riyoshiitee-takiri, ikaatzi kyaaryoo-wenta-kiriri."[†]

¹⁵ Ikanta ikantakina eejatzi ronampiri Tajorentsi: "Iroka aataayitaha nijaa ojeeka-thapyaaan-takari tsinani, riitakira oshiyakaa-wenta-chari atziri-paeni nampiyitawori jempe-rika-paeni, piyoyiteen-chari jempe-rika-paeni, ikaatzi ipinkathari-wentee-tziri jempe-rika-paeni, kemathata-wakaawori iñaani jempe-rika-paeni. ¹⁶ Irika-paeni atziri-paeni jeekantawori 10 nampitsi, oshiyakaa-wentakari 10 icheepaeni, ari ikijaneenta-nakiri jeekantawori nampitsi oshiyakaa-wentakari tsinani. Ari ikimita-kirori eejatzi owantachari osheki ikijaneenta-nakiro. Okimiwityaawomi raatonkoryaatyeeromi tsinani, rowawatha-waeta-nakyaawomi, itaawaeta-kiromi. Tema ithonkakiro nampitsi oshiyakaa-wentakari tsinani. ¹⁷ Riitaki Tajorentsi kantakaawori aapatziya-wakaan-takawori antayitziro iroka-paeni. Riijatzi kantakaawori ikemijanan-takariri owantachari. Rootaki ranteeteri, roojatzi omonkaatan-takyaari ikantakiri Tajorentsi. ¹⁸ Ari okantakari, tema iroka tsinani rootaki oshiyakaa-wentacha antawo nampitsi. Tema ikaatzi jeekantawori iroka nampitsi, ipinkathari-wentawitakari nampiyitawori otsipaki nampitsi-paeni."

18

Rapathakiro-ryeetakiro Kompitaari

¹ Okanta okaatapaaki iroka-paeni, noñaatzi ishaawi-nka-paakini itsipa ronampiri tajorentsi. Otzimi-motziri rirori osheki ishintsinka, osheki rowa-neenkawo. Roorenta-paakiro kepatsi. ² Ikaemapaaki, ikantzi: Rapathakiro-ryeeta-kirowa antawo nampitsi Kompitaari. Apatziro inampitaawo janta inashi-yita-chari peyari-paeni,

[†] 17:14 ipireetari = owisha = cordero

ijeekayitee janta maawoeni kamaari-yitatsiri.

Ari inampitaawori eejatzi inashiyita-chari tsimeri ipinkae-tziri owapiin-tariri kaminkari.

³ Tema atziri-paeni ikaatzi jeekawita-chari nampitsiki oshiyakaa-wentakari tsinani, ashaahanta-pero-yiwitaka,

Riyompari-waeta-piinta-witakari atziri-paeni jeekayita-tsiri otsipaki nampitsi.

Ikaema-shire-yitakiri atziri-paeni roshiya-kotee-yaari jempe ikantayiwitaka rirori-paeni apatziro ikowa-pero-yitziro ashaahawontsi, eejatzi ifaamata-shiwae-tari.

Rootaki kaari ifaantawo ikinatyaari Tajorentsi, ikimita-kotakawo tsinani mayempiro.

Okimiwitakawo ishinkita-tyeeyaawomi ashaahawontsi, rootaki rantayitan-takawori oshiyakawori mayempitaantsi.

⁴ Okanta nokemaki rapiita-nakiro ifaawaetzi inkite-jatzi, ikantzi:

Asheninka-paeni, eero pitsipatari jeekantawori nampitsi oshiyakaa-wentakari tsinani,

Eero pitsipataari pikaaripero-shireta-waete,

Pitsipataari-kari rowajankitahae-teeri.

⁵ Tema ikenkishiryakiro Tajorentsi iyaari-peronka,

okimiwitaka oenoka-tyeeyaami iyaari-peronka inkiteki, ari opiyotakari.

⁶ Pikijako-wentee-yaari, papiipiinteri powajankiteeri.

Tema iroka kaari-perori oshiyakaa-wenta-chari oeta-kiriri tsinani shinkitan-tatsiri,

Poepiyiniro roori, pitontaateniro.

⁷ Aminaashi-waetaka okanta-piintzi roori: 'Naaka pinkathawo, eero ifheetana nashironkaa-waetyaa noshiya-kotyaawo kinankawo.'

Tema osheki ajahaa-wenta-pero-waetakawo owaneenkataha, oetziifaarikotakawo omayempi-perowaetaki.

Rootakira ofaantyaawori nimaeka okemaatsi-pero-waeteeyaa.

⁸ Rootaki omapokan-teeyaari rowajankitahaero apaani kitejeri,

Ari omantsiyataki, okemaatsi-waeteeyaa, ayimateero otashe, ari itahaeteero.

Riitaki mateeroni Awinkatharite Tajorentsi rowajankitahaero.

Tema otzimi-motziri rirori ishintsinka.

⁹ Aririka ifahaetakiro owachaarinka otahaeyaa nampitsi oshiyakaa-wentakari tsinani, osheki rowashireta-kotee-tyaawo, riraako-waetyaawo pinkathari-paeni, tema riitaki tsipata-kariri ikaatzi jeekanta-kawori rantayitziro oshiyayitawori mayempitaantsi. ¹⁰ Inteena ikatziya-yitaka irika-paeni ithaawan-teeyaakawoni rowajankitee-teri, ikanteeyini:

¡Ashironkamatsiterini nampitawori Kompitaariki!

Roopero-waewitaka nampitsi.

¿Intsipametama rowajankitee-takimi? Tekira ishirinkyaa-ta ooryaa.

¹¹ Ari ikimita-kyaari ikaatzi riyomparita-piintakari, osheki rowashireta-kotyaari, riraako-waetyaari, tema tekatsi riyompariteeyaa. ¹² Tema riyompari-piintakari roorote, iyorikite, poreryaari imapini kijokiri kitamaa-nikiri pinaperota-chari, inashi-yitachari kithaarentsi, kitamaa-mawori, kamaama-woneentatsiri, kityonka-mawoperotatsiri, karenimawori. Eeniyiwitacha oshiyawori jantari. Eeniyiwitacha rowetsikani ipothoyitakiri kameetha, cheetsi, incha-kota pinayita-chari, eshiroyita-tsiri, mapi.* ¹³ Eeniyiwitacha meta, eeniyiwitacha inashiwaeta-chari kajankari, eeniyiwitacha imiriteetziri, eeniyiwitacha owaaki inchato oshiyariri

* 18:12 kijokiri kitamaa-nikiri pinaperota-chari = perla

yeenkantsi, eeniyiwitacha opane rowaetari, eeniyiwitacha ipira-paeni, ikyaakoetari, ishiyako-mentotari, eeniyiwitacha eejatzi romperatani-paeni.† 14 Ikanteeyeni:

Ari othonka-paakari chochoki-paeni piŃaamata-piintakari.

Tee otzimayitee ashaahawo pikowa-piintakiri, ari okaatapaaki owaneenkata.

15 Inteena raminako-yiteero riyomparita-piintari, ithaawaki eero itsipatahae-tantari rowajankitee-teri. Antawo riraa-kotyaawo rowashireta-kota-nakyaawo. 16 Ikanteeyini:

¡Ashironkamatsiterini nampitawori janta! Roopero-waewitaka nampitsi.

Tzimayi-witacha osheki rooperori kitamaa-mawori imaatha, kamaama-woneenta-tsiri, eejatzi kityonka-mawoperota-tsiri.

Eeniyiwitacha osheki roorote, kijokiri kitamaa-nikiri pinaperota-chari.

17 Apatziro ishirinka-neentanaka eepichokiini ooryaa, ari ithonkae-takiro antawo ashaahawo.

Ari roshiyakari jeekayiteen-tsiri ramaatako-mentoki, inteena ikatziyayitaka ramina-kotziri jempe ikanta ithonkae-takiri. Ari ipiyotee-yakani ikaatzi antakoyitzirori ramaatako-mento, itsipayitakari ikaatzi otetantawori. 18 Ikanta iŃaakiro okachaarenkataki nampitsi otahaa, osheki riraa-kotakawo, ikantayitzi:

Tekatsi otsipa nampitsi ikimitee-yaawoni iroka rooperowitachari.

19 Antawo rowashiretako-waetaka, ikantee-yakini:

Ashironkamatsiterini ikaatzi nampita-kawori janta.

Tema ashaahanta-yiwiitakae aakapaeni aayita-piintakiro ashaahawontsi amaatako-mentoki.

Tema apatziro ishirinka-paenta eepichokiini ooryaa, ari ithonkae-takirori.

20 Rooma eeroka-paeni inkite-jatzi, kiteshireri, Otyaantaa-rewo-paeni, Kamantantaniri-paeni,

Otzimatyee pikimo-shireyite, tema ikamantzita-yitakae Tajorentsi rootaki rowajankitaan-takariri jeekantawori antawo nampitsi, ikijakowenta-yitaa-tziimi eeroka-paeni.

21 Ikanta apaani ronampiri Tajorentsi tzimatsiri ishintsinka, raaki antawo mapi tonka-mentotsi, rookakiro inkaariki, ikantzi:

Nokimitaakiro nookakiro antawo mapi,

Ari nokimiteerori eejatzi antawo nampitsi Kompitaari.

Ari opeyaari, eero iŃahaeteero.

22 Eero ikemaeteero omampaani, okameŃee-nkate owiyompi-mento, ojonkari eejatzi otziwoori.

Eero iŃahaeteero okaatzi owetsika-yitziro jempe-rika oeyitari.

Eero ikemaeteero opoemate otonka-mento.

23 Eero iŃahaeteeri imorekae ootamento.

Eero iŃahaeteero aawakaeyaa.

Ari okaatapaaki maawoeni iroka, tema osheki oetzimpina-shire-yitakiri itsipa-jatzi atziri-paeni, kimiwitaka okija-minthata-tyeerimi.

Tema antawo ishintsi-yiwiitaka ikaatzi yompari-piintawitariri.

24 Rootaki owatsinaa-waeta-kiriri itsipa-jatzi-paeni, apata-kaawaetakiri rira Kamantantaniri-paeni. Ari okantakiriri maawoeni kiteshireri-paeni.

19

Ithaamenteetya inkiteki

† 18:13 ipira-paeni = ganado, owisha; ikyaakoetari = kawayo

1 Okanta okaatapaaki iroka, nokematzii kameñee-nkata-neentsiri ikae-maeyini osheki inkite-jatzi, ikantzi:

¡Aapa! Riitaki Tajorensi owawijaa-koyiteeri. Otzimi-motziri rowaneenkawo, eejatzi ishintsinka.

2 Okaatzi ikoyiri ranteri rirori, tampatzikari okantayitaka.

Kyaariperori irika.

Tema rowajankitaakiro mayempero owaaripero-yitakiriri kepatsi-jatzi-paeni.

Ipiyako-wentaari ikaatzi rowamayi-takiri romperatani.

3 Roojatzi rapiipiintee-yirini, ikantzi:

¡Aapa! Okatziyeen-kateeta owachaarinka. Ashi owaero.

4 Ikanta 24 antaripero-paeni, itsipatakari 4 inkite-weri-paeni, rotziwerowae-yanakani, tema ipinkathata-nakitziiri Tajorensi ijeekaki rirori iwinkathari-mentoki, ikanteeyini:

¡Kyaariwé! ¡Aapa!

5 Eenitatsi ñaawaeta-neentsiri jeeka-mento-tsiki, ikanteetzi:

Maawoeni rompera-yitaari Tajorensi, piweshiryaa-wentee-yaari.

Pipinkathateeri maawoeni, retanakyaawo iryaani-paeni eejatzi antari-paeni, maawoeni.

6 Okanta nokemaki kameñee-nkata-paentsiri, ariwaetaki ipiyoteeyani atziri-paeni, ariwaetaki oparyee-nkatzi nijaa, ariwaetaki ookatha-rentsi. Ikan-teetzi:

¡Aapa! Aritaki pinkathari-wentantee Tajorensi, riitaki Awinkathari-tee-yaari Shintsi-perori.

7 Jame akimo-shire-wentero,

Jame ajahaawentee-yaari,

Tema rooteentsi roemoshirenkiri raawakaeyaa Ipireetari.

Tema wetsikaka iinantaari.

8 Ishinettee-takiro okitamaate oethaari, tee okipatsi-waetzi, poreryaayitaki. Oshiyakaa-wenta-chari kitamaari oethaari, rootaki kameethari ranta-piintziri kemijantzinkari-paeni kiteshireri.

Rakiyoteeteri raawakaeyaa oshiyakariri Ipireetari

9 Ikanta ikantapaakina inkite-jatzi: “Pojan kinatero iroka: Osheki ikimo-shiretee ikaatzi ikaemae-takiri rakiyoteeri raawakaeyaa Ipireetari.” Eejatzi ikantakina: “Iroka, rootaki iñaani-perori Tajorensi.”¹⁰ Ari notziwerowanaka nopinkathata-nakiri ronampiri Tajorensi, ikantana: “¡Eero pipinkathatana naaka! Ari akaateeyini romperatee Tajorensi, ari noshiyimi eeroka, ari noshiyakari ikaatzi oejokiro-yitakawori ikenkithata-paentziri Jesús. Tema riitaki pipinkathate Tajorensi. Tema okaatzi ikenkithata-paentziri Jesús, rootaki yotashireta-kaayita-kiriri Kamantantaniri-paeni.”

Kyaakota-kariri kitamaari ikyaaakoetari

11 Okanta noñaaki ashitaryaanaka inkite. Eenitatsi janta apaani kita-maari ikyaa-koetari. Riima kyaakota-kariri, riitaki iiteetziri “Oejokiro-taniri,” iiteetziri eejatzi “Kyaariperori.” Aririka rowajankitaante, rami-naperotziro kameetha tampatzika. Ari okimitari eejatzi aririka rowayir-itante.*¹²

12 Ikimitakawo paamari roki. Amanthee-perotaka. Rojanki-natakawo waerontsi kaari riyotakoetzi, apatziro riyotziro rirori. 13 Riitaki kithaata-kawori kithaarentsi othakakiri iraaentsi. Iiteetziri eejatzi “Iñaani Tajorensi.” 14 Eenitatsi osheki rowayirite inkiteki. Okitamaa-theetakira

* 19:11 ikyaa-kotari = caballo

iithaari, tee okepatsi-waetzi. Riitaki oyaatakiriri kyaakoyita-kariri ki-tamaari ikyaakoetari. ¹⁵ Ari oshitowa-nakiri ipaanteki oshiyakawori othoyempyaa-nikitzi ojataa-mentotsi, rootaki rompojan-teeyaariri iijaneentani. Riitaki omperatan-teeyaarini reshiro-kotzite. Riijatzi kawirinkironi chochoki oshiyakawori imiriteetzi iiteetziri “Imashirenka Tajorentsi Shintsi-perori.” ¹⁶ Riitaki jankinata-kawori iroka waerontsi iithaariki, eejatzi iporiki. Iroka waerontsi: “Pinkathari-wentziriri pinkathari-paeni. Omperatariri omperatan-taniri-paeni.”

¹⁷ Ikanta noŋaaki itsipa ronampiri Tajorentsi ikatziyan-takari ooryaa, ikaemapaakiri maawoeni tsimeri-paeni ahayita-tsiri, ikantziri: “Pipoki pipiyotee-yaani, pakiyoteeri eeroka-paeni Tajorentsi roemoshirenkaha. ¹⁸ Tema ari powayitee-yaari atziri-watha: iwatha pinkathari-paeni, iwatha reewari omayiri-paeni, iwatha riiperori-paeni, iwatha ikyaakoetari eejatzi kyaakota-piintariri. Tee apatziro powaeyaari irika-paeni, tema powayitee-yaari eejatzi iwatha maawoeni: omperataa-rewo, omperatan-taniri, antaripero-paeni, iryaani-paeni, maawoeni.” ¹⁹ Okanta noŋaakiri kowaenkari owantachari, noŋaakiri eejatzi pinkathari kepatsi-jatzi itsipayitakari rowayirite. Ari ipiyotee-yakani ikoyi rowayiriteri kyaakotakariri kitamaari ikyaakoetani itsipayitakari eejatzi rowayirite. ²⁰ Eenitatsi iita oteeyawa-kiriri owantachari. Ari ikimitee-takiri theeri kamantantani itsipata-piintakari itajonka-wentantzi. Rootaki ramatawitan-takariri ikaatzi kentako-yitakawori iwaero owantachari, eejatzi ikaatzi pinkathatakiriri roshiya-kaawo. Irika owantachari eejatzi theeri kamantantani, rookaetakiri opaama-shithakyaa-takira paamari, okiteri-moetotakira shitzi owachaarinka. ²¹ Rowamae-takiri maawoeni kemijanta-nakiriri, rowathee-tantakari shitowa-paentsiri ipaanteki kyaakota-kariri kitamaari ikyaakoetari. Kema-perotee-yakani tsimeri-paeni.

20

Osheki ojarentsi okaate 1000

¹ Okanta noŋaaki rayiita-paaki itsipa ronampiri Tajorentsi. Roteeyakiro rashita-ryaan-tyaawori omoo inthomoeki-perota-tsiri. Roteeyaki eejatzi antawo eshirotha. ² Raakiri noonki, maanki tzimiteen-chari paerani. Rititaki Kamaari, Yakatantani. Roojotakiri okaate 1000 ojarentsi ijeeki. ³ Ari rowariyaakiri oomoki inthomoeki-perota-tsiri. Rashita-kotakiri, rowichako-takiri eero ramatawitan-taari atziri-paeni, roojatzi omonkaatan-takyaari okaate 1000 ojarentsi. Aririka okaatapaaki iroka, ari roojoryaa-kota-paentero eepichokiini.

⁴ Okanta noŋaaki osheki jeeka-mentotsi jempe ijeekayitee ikaate pinkathari-wentan-tatsini. Ari noŋaakiro ishire-paeni ikaatzi ithatyeetakiri ikemijanteerowa iŋaani Tajorentsi, ikenkithata-paentziri paerani Jesús. Tema irika-paeni, tee ipinkathatziri kiriri owantachari, tee ipinkathatziro roshiya-kaawo eejatzi. Tee ikentako-pankatakotyaawo iwaero owantachari, eejatzi rakoki. Riityitaki aŋaayitaa-tsiri, ipinkathari-wentan-tayitee rirori itsipataari Jeepatzii-totaa-rewo, okaatzi 1000 ojarentsi. ⁵ Riima itsipa ikaatzi kamayiteen-tsiri, tee raŋaayitee rirori, roojatzi omonkaatan-tapaakari 1000 ojarentsi. Rootaki iiteetziri “Etwori Aŋahaantsi.” ⁶ Ari ikimoshireyitee paata ikaate piriintaa-chani iiteetakiri “Etwori Aŋahaantsi.” Tema kiteshireyitee. Eero rapiietoro ikamayitee. Ashi rowaero raŋaayitee, riitaki oshiyee-yaarini Ompera-tajorentsiitaa-rewo rantawaeteeniri Tajorentsi, rantawaeteeniri eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo. Ari itsipataari ipinkathari-wentantee okaatzi 1000 ojarentsi.

⁷ Aririka omonkaatakya 1000 ojarentsi, aritaki romishitowaeta-paenteri Kamaari rashita-koetakiri.* ⁸ Aririka ishitowapae, retapae-yaawo ramatawita-paeri maawoeni atziri jempe-rika inampiyitawo. Iroka nampitsi-paeni iiteetakiro “Gog,” otsipa “Magog.” Ipiyoteeri maawoeni janta ikoyi rowayirita-kaeyaari. Oshekiperote atziri, okimitawo oshekiitzi impañeki nijaa-thapyaaiki. ⁹ Riyaatee-yakini jempe owinteni-pathatzi, itapotakiri kiteshireri-paeni jempe ipiyotee-yakani rirori-paeni. Ari okaatzi itapotakiro eejatzi iiteetziri “Etako-perotaawo Nampitsi.” Ari romapokashiteeyaa oparya-paaki paamari, othonkakiri maawoeni. ¹⁰ Riima Kamaari amatawitan-taniri, rookaetakiri opaama-shithakyaatakira paamari, okiteryeenkatakira oshitzinka owachaarinka. Ari rookitee-takariri kowaenkari owantachari, itsipahae-takiri theeri kamantaniri. Ashi rowaero ikemaatsi-waeteeyaa janta.

Raminakoe-tantee kitamaariki jeeka-mentotsi

¹¹ Okanta noñaaki antawo kitamaari jeeka-mentotsi. Eenitatsi jeekantakawori, riitaki thonkaerori inkite eejatzi kepatsi. ¹² Ari ikatziyee-yakani kamayiteen-tsiri janta kitamaariki jeeka-mentotsi, itsipayitaari antari-paeni eejatzi iryaani-paeni, maawoeni. Ari rapinee-ryaanakiro jankinarentsi, rapinee-ryaanakiro eejatzi otsipa jempe rojankinata-kotaka añaaayitaa-tsini. Ari raminakoe-teero jempe rojankinata-koetziri atziri-paeni okaatzi rantayitakiri. ¹³ Ari ikimi-tzitariki ikaatzi piinkayiteen-tsiri nijaaki, ipiyotaka rirori-paeni. Ikaatzi kamayiteen-tsiri, ari ijeekitee-yakani eejatzi janta ikimiwitakawo atziriatyeemi “Kaamanitaantsi,” apakahaerimi omperawae-witakari. Ari ikaatzi raminakoe-teeri rirori-paeni okaatzi rantayitakiri. ¹⁴ Okanta rookaeta-kirori “Kaamanitaantsi” opaama-shithakyaatakira paamari otahaeyaa. Iroka paamari paama-shithakyaateen-tsiri, rootaki iiteetakiri “Apiteta-tsiri Kaamanitaantsi.” ¹⁵ Ari ithonkyaari rookaeteeri opaama-shithakyaatakira paamari ikaatzi kaari jankinata-kota-chani rañaayitee.

21

Owakirari inkite eejatzi owakirari kepatsi

¹ Okanta noñaaki owakirari inkite, eejatzi owakirari kepatsi. Tema thonkaka paejatoteentsiri inkite, eejatzi paejatoteentsiri kepatsi. Tee iñahaeteero inkaari. ² Okanta noñaaki okinapaaki inkiteki nampitsi tajorentsita-tsiri, iiteetziro “Owakirari Aapatziyaweni.” Riitaki Tajorentsi owayiita-kaanta-kirori. Owaneenkataka, ariwaetaki tsinani owaneenkata-shitari oemintyaari. ³ Ari ishintsiteetanakiro iñaaawaetee-tzi janta jeekamento-tsiki, ikanteetzi: jPamini! Ojeeki-moteeri kepatsi-jatzi-paeni tajorentsi-thaante jempe inampitawo Tajorentsi. Tema itsipataari Tajorentsi jempe ijeekayitzi rashiyitaari. ⁴ Tema riitaki Tajorentsi oshekyaaiki-peroteerini, roemoshirenka-yitee-ri. Eero ikaamane-yitee, tekatsi katsiwaetaa-tsini, tekatsi irahaachani, tekatsi kemaatsi-waetaachani. Tema ari okaatapaaki iroka-paeni.

⁵ Ikanta iñaaawaetanaki jeekaen-tsiri iwinkathari-mentoki, ikantzi: “Nowakirata-kahaero maawoeni.” Ikantanaki eejatzi: “Pojaninatatero iroka, tema kyaariperori ñaantsi iroka, ari okantee-tatyee-yaani.” ⁶ Ari

* 20:7 Kamaari = Yakatantaniri

ikantana: “¡Ari oweyaapaaka! Naaka oshiyawori etawori jankinarentsi, eejatzi oweyaantapaakawori. Naakataki etakaan-tanakawori. Naakataki thonkaeroni. Eenitatsi-rika miritatsiri, ari nomirita-kahae-ri nijaa owañaan-tatsiri. Iphashii-teeyaari, tee opinata. ⁷ Rootaki noshineta-kiniriri otsinampaataniri-paeni. Tema naaka Tajorentsi ipinkatha-yitee. Nokimita-kaanteeri rirori notyomi-paeni. ⁸ Roo kanteencha eerowa notyomintaari thaayin-kari, kijoshireri, kijaneentantaniri, owantaniri, mayempiri, matsintzi, pinkathata-kiriri oshiyakaa-wontsi, theeri-paeni. Tema riyyitaki taayitaa-chani opaama-shithakyaatakira, kiteryee-nkateensiri owachaarinka. Rootaki apiteta-tsini ikamayitee.”

Owakirari Aapatziyaweni

⁹ Okanta okaatapaaki iroka-paeni, ipoka-shita-paakina apaani ronampiri Tajorentsi owajankitaan-taniri roteeya-kirori iwajoni. Ikantapaakina: “Pipoki noñaayimiro oshiyakaa-wentari tsinani inantaayari Ipireetari.” ¹⁰ Raashire-katanakina tonkaariki ochempiki. Roñaaha-kinawo antawo nampitsi tajorentsita-tsiri iiteetziri Aapatziyaweni, rootaki rowayiteeri Tajorentsi opoñaahaawo inkiteki. ¹¹ Janta nampitsiki, ari inahaeteerori rowaneenkawo Tajorentsi, shipakiryaa-waetaki, ariwaetaki okanta mapiki poreryaa-tatsiri, pinaperota-chari.* ¹² Antawo iroka otanto-nampiro. Okaatzi 12 jempe ikyaa-piinteetzi. Eenitatsi ikaatzi 12 ronampiri Tajorentsi aminako-wenta-yitzirori jempe ikyaa-piinteetzi. Ari rojankinee-takiro iwaero itomi-paeni Israel. ¹³ Okaatzi mawa janta ikyaa-piinteetzi montetakariri ishitowapiintzira ooryaa. Eejatzi jempe itziroryaapiintziro ooryaa okaatzi mawa. Katonkanta okaatzi mawa. Kirinkanta okaatzi mawa. ¹⁴ Eenitatsi okaatzi 12 antawo mapi otzitakirori otanto-nampi. Ari jankinatyakawori 12 iwaero-paeni Rotaantaa-rewopaeni Ipireetari.

¹⁵ Irika ñaanata-kinari, roteeyaki imonkaa-mento-shithaki rowetsikae-tziri ooro, rootaki imonkaatan-tyaawori otanto-nampi, eejatzi jempe ikyaa-piinteetzi. ¹⁶ Ari omonkaata-wakaa ojanthatzi onampi-naki iroka nampitsi, tee awija-wakaa. Ikanta retanakawo ronampiri Tajorentsi imonkaatziro jempe oweyaa ojanthatzi onampina, ojenokitzi eejatzi otontatzi, okaatzi 12000 shiya-shiyawae-mentotsi omonkaataka.† ¹⁷ Ikanta imonkaatakiro eejatzi otanto-nampi, okaatzi otontatzi 144 ikonaki. Rootaki imonkaatan-takari ronampiri Tajorentsi kimitawori ikonaki atziri imonkaatan-piintari rirori. ¹⁸ Iroka otanto-nampi, oshiyawitakawo mapi porekatsiri. Riyoshiita ooro rowetsikae-tanta-kawori nampitsi, porekatsiri.‡ ¹⁹ Iroka otzinkamitakari otanto-nampi, rootaki rahaetaki pinapero-yitachari mapiki inashiyita-chari oporeka-kiyitzi: thonkirikitatsiri, eeriyitatsiri, kitiaa-nikiri,§ ²⁰ kiteriri, kityonkari, kiteryeenkari, anashiriki, potsitari eejatzi kitamaa-ri. ²¹ Okaatakira 12 ikyaa-piinteetzi, roo rahaetaki antawo-perori mapi, kijokiri kitamaakiri pinaperota-chari, imokayitakiro rowetsikan-takawori. Maawoeni owaankii-teriteki nampitsi, riyoshiita ooro rowetsikae-tanta-kawori, porekakitatsiri.*

²² Tee otzimapee janta tajorentsi-panko. Tema riitaki inampitanteetari Awinkatharite Tajorentsi Shintsiperori itsipataari Ipireetari. Riitaki poyaaete-yaawoni tajorentsi-panko janta. ²³ Tee ikowaeta-paeri ooryaa, eejatzi kashiri. Tema rowaneenkawo Tajorentsi kofeetyaa-kaharoni. Riitaki

* **21:11** poreryaa-tatsiri = jaspe † **21:16** 12000 shiya-shiyawae-mentotsi = 2200 kilómetro.

‡ **21:18** porekatsiri = vidrio § **21:19** pinapero-yitachari mapiki inashi-yita-chari oporeka-kiyitzi = jaspe, zafiro, ágata, esmeralda, ónice, cornalina, crisólito, berilo, topacio, crisopraso, jacinto, amatista.

* **21:21** kijokiri kitamaakiri pinaperota-chari = perla

Ipireetari kimitee-yaarini ootamentotsi. ²⁴ Riitaki koŋeetyaa-koteeroni ranashi-yiteera atziri-paeni janta. Pinkathari-paeni tzimayiwita-chari rowaneenkawo kepatsiki, kameetha ijeekayitee janta ipinkathateeri Tajorentsi. ²⁵ Eero otsirenitapae, tema ashi owaero okitejetapae. Eero ashita-nitaa nampitsi janta. ²⁶ Ikaatzi tzimayiwita-chari rowaneenkawo kepatsiki ipinkatha-witeetari, kameetha ijeekayitee janta ipinkathateeri Tajorentsi. ²⁷ Eero itzimae janta kaariperota-paatsini, eero iŋahaeteeri antayiteeroni ipinkae-tziri, eero itzimapae eejatzi theeyapaa-chani. Apatziro inampiyitee-yaawo ikaatzi rojankinata-kotakiri Ipireetari raŋaayitee janta.

22

¹ Ikanta roŋaaha-kinawo nijaa aŋaakaan-tatsiri. Kiteshaa-nikitaki. Rootaki shitowaata-tsiri ijeeka-mentoki Tajorentsi itsipatakari Ipireetari,* ² rootaki shiyaateen-chari niyankineki kaankiite-rentsiki. Omontetha-mashaataka oshooka-thapyaatan-takawo chochoki aŋaakaan-tatsiri. Ari okanteetani maawoeni kashiri okithokitzi eejatzi ojarentsiki. Aryaajenitakaantapae oshi. ³ Eero otzimapae yakataantsi janta. Ari ojeekapaeri iwinkatharimento Tajorentsi, eejatzi rashi Ipireetari. Ashi rowaero romperatani-paeni ipinkathateeri janta. ⁴ Aritaki iŋaawootee-teeri Tajorentsi. Ikentakopankatakotee-yaawo atziri-paeni iwaero Tajorentsi. ⁵ Eero otsirenitapae janta. Eero itzimapae ooryaa. Tema riitaki koŋeetyaa-tsini Tajorentsi, Awinkathari-tetaari. Ashi rowaero ipinkathari-wentan-tapae atziri-paeni janta.

Rooteentsi ipiye Jeeptazii-totaa-rewo

⁶ Ikanta ikantanakina ronampiri Tajorentsi: “Kyaariperowa iroka ŋaantsi, kantacha akemijantero.” Tema paerani riyotakaa-yitakiri Tajorentsi Awinkatharite Kamantantaniri-paeni, ari ikimitakiri nimaeka romperatani, rotyaan-takiniri Ronampiri Tajorentsi roŋaaha-yitakiri iroka-paeni, rootaki riyotan-teeyari rooteentsira omayityaa jempe-rika oeyitari.

⁷ Iroka ikantzi Jesús: “¡Pamini! Rooteentsi nopiye. Ikimoshireyitee ikaate kemijanta-kironi kamantantee-takiri jaka jankina-rentsiki.”

⁸ Naakataki Juan jankinatziro iroka. Naaka ŋaakirori maawoeni, naaka kemakirori eejatzi. Ari notziwerowa-witanaka nopinkathateri ronampiri Tajorentsi oŋaahaki-nawori maawoeni iroka. ⁹ Ikantanakina rirori: “¡Eero pipinkathatana naaka! Ari akaateeyini romperatee Tajorentsi, ari noshiyimi eeroka, ari noshiyakari Kamantantaniri-paeni piyitzi ‘noyemijantzinkarite-paeni,’ noshiyari eejatzi ikaate kemijanteeroni jankina-yiteen-chari jaka. Tema riitaki pipinkathateri Tajorentsi.”

¹⁰ Ari ikantanakina eejatzi: “Okaatzi pojankinata-kotakiri awijayitatsini paata, eero pomana-kotziro okaatzi ikamantee-takimiri, tema rooteentsi iŋahaetero awijatsini. ¹¹ Tema ikaaripero-shire-teete itzimirika kaaripero-shireta-tsiri nimaeka. Ikamaari-pero-shire-teete itzimirika kamaari-shireteen-tsiri nimaeka. Ranta-pero-teetero kameethari itzimirika antakirori nimaeka. Itajorentsi-pero-shire-teete itzimirika tajorentsi-shireteen-tsiri nimaeka.

¹² ¡Rooteentsira nopiye! Rooteentsira nopinayiteeri atziri-paeni okaatzi rantawae-wentakari apaani-paeni. ¹³ Naaka oshiyawori etawori jankinarentsi, Naaka oshiyawori eejatzi oweyaantawori. Naakataki etawori,

* 22:1 kiteshaa-nikitaki = cristal

Naakataki oweyaantyaawoni. Naakataki etakaan-takawori, Naakataki thonkaeroni.”

¹⁴ Ikimoshireyitee ikaate kiwayiteeroni iithaari, okini ishineteeteri iroka chochoki añaakaan-tatsiri, okini ikyaayitee ikyaa-piinteezira nampitsiki.

¹⁵ Eerowa ikyaayitee janta oshiyako-yitariri otsitzi, matsitan-taniri, antapiintakirori kaariperoyi-tatsiri, owamaan-taniri, ikaatzi pinkathata-kiriri tajorentsi-niro, ikaatzi ameta-piinta-kawori itheeya.

¹⁶ “Naaka Jesús otyaanta-kiriri ronampiri Tajorentsi ikamantemiro iroka-paeni, powawijayiniri eeroka ikaatzi piyowenta-piinta-kariri Tajorentsi jempe-rika-paeni. Naaka charinitariri pinkatharini David, ikashiya-kaetani. Naakataki iiteetzi ‘Ompokiro Kitejemenkiri.’”

¹⁷ Ikantzi Ishire tajorentsi: “Pipokiita.” Ari okantziri eejatzi ikimitakawori tsinani iinantee-tyaari.

Ikaate kemayiteeroni eejatzi iroka, ikantayitee: “Pipokiita.”

Ipokayite itzimi-rika miriyita-tsiri. ¡Itzimi-rika kowaneen-tsiri imiriteero nijaa añaakaan-tatsiri, rirawaete, tee opinata!

¹⁸ Eenitatsi nokaman-teriri ikaate kemaeroni jempe ojankinata-koyitaka awijayita-tsini paata: Eenitatsi-rika owanaa-shita-kyaaawoni jankinateen-chari, aritaki imaperoteeri Tajorentsi rowajankitaan-teeyaari okaatzi kenkithata-koyiteen-chari jaka jankina-rentsiki. ¹⁹ Eenitatsi-rika thañaapithatan-tyaawoni okaatzi ojankinateen-chari jaka, ari ithañaa-pithatee-yaari paata Tajorentsi rirori eero ishineteeniri chochoki añaakaan-tatsiri. Eero ikyahae nampitsiki ikenkithata-koetakiri jaka.

²⁰ Iroka ikantzi kenkithatzirori iroka-paeni: “Rooteentsi nopiye.” Ari nokantzi naaka: “Kyaariwé, intsipaete pipiye.” ²¹ Okantashitzimaetyaa ashi rowaero ineshironka-yiteemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Kyaariwé.